Galenos

557

Ἀναγνωστήριον ὁ Βενιαμίν

προσφορὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν

Το Αναγνωστήριον ο Βενιαμήν
υρόσφορά των ων Κυρίων συνεργατών
Αρ. 6.
65.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Γ/4 αρ. 223
553

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙ ΔΙΑΛΑΜΨΑΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ,

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ.

(1453—1821)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΣΑΘΑ,

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΟΥ 1867.

Η ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

« Τοιούτους δή τινας φιλοσοφίας καρπούς, ἀθλίως
» καίτοι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἐκβαρβαρωθεῖσα, ἐκ δια-
» λειμμάτων ἡ Ἑλλὰς ὤφθη φέρουσα· ἐφ' ὧν μηδεὶς
» ἡμῖν τῶν ἀλλογενῶν νεμεσήσειεν ἐπικαυχωμένοις.
» Οὐδὲ γὰρ ὡς τινες τῶν ἀρτιπλούτων ἀγροίκως τοῖς
» παροῦσιν ἡμεῖς ἐπιδεικτιῶμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ πλου-
» τούντων ἤδη πενόμενοι, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπα-
» γαλλόμεθα, ἅμα μὲν τῆς πάλαι ἀφθονίας τὴν
» μνήμην φέροντες, ἅμα δὲ κἀπὶ τὴν πρώτην ἐπανε-
» λεύσεσθαι οὐκ ἀπελπίζοντες εὐετηρίαν, εἴποτε
» τοῖς καθ' ἡμᾶς εὐμενῶς ἡ πρόνοια ἐπιβλέψειεν ».

(ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ,
(Ὁδῷ Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291)

1868.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ μετὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29 Μαΐου 1453 πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν ἠξιώθη παρ' ἡμῖν τῆς προσηκούσης ἐρεύνης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος Γεώργιος Ζαβίρας ὁ Σιατιστεὺς συνέγραψε βίους τῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου ἀκμασάντων λογίων, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ἀνδρὸς τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ πολλὰς ὑποστὰν περιπετείας ἐλιμενίσθη ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνέκδοτον κατάκειται.

Ἐν ἔτει 1812 ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία *ἐπιθυμοῦσα νὰ μάθῃ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων τῆς μαθήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς ἀνατολικῆς μοναρχίας ἄχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, ἐπρόβαλεν εἰς τοὺς περιηγητὰς καὶ πεπαιδευμένους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τότε σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους Γραικοὺς τὰ ἀκόλουθα ζητήματα.*

Α'. *Ποῖα καὶ πόσα σχολεῖα, βιβλιοθῆκαι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πρὸς κοινὴν μάθησιν ἀποβλέποντα συνεστήθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἁλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων;*

Β'. *Ποῖα σχολεῖα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀποβλέποντα πρὸς παιδείαν καὶ μάθησιν τῶν ὁμογενῶν συνέστησαν οἱ Γραικοὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος;*

Γ'. *Ἆρα γε αἱ μόναι τυπογραφίαι τῆς Μοσχοπόλεως, τοῦ Ἰασίου, καὶ Βουκουρεστίου εὑρίσκονται ἐν τῇ Ἑλλάδι; Ἀληθεύει ἄρα ὅτι ὑπῆρχε τυπογραφία εἰς τὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Πόσον διήρκησεν ἐκείνη, ἥτις ὑπῆρχεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας;*

Δ'. *Ζητεῖται ἡ Βιογραφικὴ εἴδησις τῆς ζωῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων ὅλων τῶν πεπαιδευμένων Γραικῶν, ὅσοι ἤκμασαν ἀπὸ ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων* (1).

(1) Λόγιος Ἑρμῆς 1812, σελ. 193—4.

Ἐπὶ τέλους δ' ἐν ἔτει 1865 τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον προέτεινεν ὡς θέμα τῆς Δ' περιόδου τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλογενοῦς Κ. Θεοδ. Π. Ῥοδοκανάκη ἱδρυθέντος φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς παρ' Ἕλλησι παιδείας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821, ζητῆσαν ν' ἀνευρεθῶσι καὶ προσηκόντως βεβαιωθῶσι διὰ τῶν δυνατῶν μαρτυριῶν·

α) *Τίνα σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐσώζοντο μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τίνα νέα καὶ ποῦ κατεστάθησαν· τίνα τὰ ἐν αὐτοῖς διδασκόμενα, καὶ τίς ἡ τῆς διδασκαλίας μέθοδος.*

β') *Τίνες οἱ νέα σχολεῖα συστήσαντες, οἱ εἰς βιβλίων ἔκδοσιν γενναίως συνδραμόντες, ἢ καὶ ἄλλως τὰ γράμματα προστατεύσαντες.*

γ') *Τίνες οἱ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἀναγνέντες ἐξοχώτεροι λόγιοι ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ ποῦ ἐξεπαιδεύθησαν καὶ τίνα τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκπονηθέντα συγγράμματα.*

δ') *Τίνες αἱ δόξαι τούτων περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης.*

Ἐπὶ τούτοις ἐζητήθη ἔτι νὰ ἐξετασθῶσι.

1) *Πότε καὶ ποῦ κατὰ πρῶτον εἰσήχθη ἡ τυπογραφία καὶ τίνα τὰ πρῶτα τυπωθέντα βιβλία.*

2) *Ποῦ καὶ παρὰ τίνων ἐξεδόθησαν κατὰ πρῶτον ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, καὶ τελευταῖον·*

3) *Πόσον ἐπενήργησαν πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ* 1821.

Ὑπὸ πολλῶν φίλων προτραπεὶς ἀπεδύθην καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἀγῶνα, καίτοι γνωρίζων πάσας τὰς δυσχερείας τοῦ θέματος, ὅπερ, ὡς ὕστερον ὡμολόγησαν οἱ ἀγωνοδίκαι, ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ ἐγκειμένης μεγάλης δυσκολίας, διότι περιέχει στοιχεῖα οὐκ ὀλίγα, ὧν ἡ ἔρευνα συντελεῖ εἰς ἀκριβῆ διαφώτισιν τοῦ ὅλου, καθίσταται δι' αὐτὸ τοῦτο ἔτι ἐπιπονώτερον. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι αἱ δυσχέρειαι αὐτοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦσαν πᾶσαι καταφανεῖς· διότι ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωσθῇ ἀκριβῶς ἡ φύσις καὶ ἔκτασις αὐτοῦ ὅπως γινώσκεται νῦν, ὅτε αἱ γενόμεναι λύσεις, ὅσον ἀτελεῖς καὶ ἂν ὑποτεθῶσι, δεικνύουσιν ὅμως τό τε μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἀληθῶς, ὅπως πρόκειται νῦν ἡ λύσις τοῦ θέματος τούτου, ἔπρεπε ν' ἀναλυθῇ εἰς πλείω τοῦ ἑνὸς θέματα.

Τῇ 7 Μαΐου 1867 ἐβραβεύθη τὸ ἡμέτερον ἔργον, ἐξ οὗ ἀφαιρέσας τὰ περὶ σχολείων, ὡς πραγματευθέντος τοῦ θέματος τούτου λίαν ἐπιτυχῶς

ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. Παρανίκα, καὶ τὰ περὶ ἑλληνικῶν τυπογραφιῶν, ὡς ἐξαντληθείσης σχεδὸν πάσης τῆς πρὸς τοῦτο ὕλης ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, καὶ ἀναβάλλων ἐς ἄλλοτε τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης προτεταγμένης πολυσελίδου πραγματείας, ἐκδίδωμι τὸ βιογραφικὸν μέρος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, διότι, ὡς ἀποφαίνεται ἀνὴρ δυνάμενος ἀσφαλέστατα νὰ κρίνῃ περὶ τῶν τοιούτων, *οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἐποχῆς τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου γενομένης δορυκτησίας μέχρι τῆς αἰσιωτάτης τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν δύνανται νὰ χορηγήσωσιν ὕλην εἰς γραμματολογικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' εἰς βιογραφίας λογίων ἀνδρῶν. Αἱ βιογραφίαι αὗται πρέπει νὰ διαταχθῶσιν ἢ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος τῶν σπουδασμάτων ἑκάστου, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς τὰς τρεῖς γενικὰς διαιρέσεις, τῆς φαντασίας, τοῦ λόγου, τῆς μνήμης* (1).

Μὲ ὅλην ὅμως τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ἔργου μου δὲν δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι παρουσιάζω τέλειόν τι· τοὐναντίον μάλιστα θεωρῶ αὐτὸ ἁπλοῦν σχεδίασμα πολλὰς δυνάμενον νὰ ὑποστῇ προσθαφαιρέσεις ὑπὸ διαφόρων (2), καὶ μάλιστα ὅταν ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Μουστοξύδης, *ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσῃ νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης ἐνισχύσεως εἰς ἄνδρας ἔχοντας τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα, οἵτινες νὰ συνάξωσιν ὥσπερ ναυάγια ἀπὸ τρικυμίας ὅσα μνημεῖα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εὑρίσκονται ἀφθονώτερον εἰς βιβλιοθήκας ἢ χαρτοφυλάκια τῆς Εὐρώπης, ἢ κατὰ τύχην ἀγαθὴν περιεσώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μεταξὺ τῶν βαθυτάτων δυστυχιῶν αἱ ὁποῖαι κατέθλιψαν τὴν κοινὴν πατρίδα.*

Ἐν Ἀθήναις, 10 Ἰουλίου 1867.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

---

(1) Μουστοξύδου, βίος Θ. Διπλοβατάτση.

(2) Πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλειτέρου ὄγκου τοῦ βιβλίου ἠναγκάσθην νὰ παραλείψω τὴν τύπωσιν τοῦ ἐν τέλει παραρτήματος περιέχοντος ἀπαρίθμησιν συγχρόνων λογίων ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινοῦ, Δημητρίου Προκοπίου, Σεργίου Μακραίου, καὶ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, ὡς καὶ ἀτελῶν τινων βιογραφιῶν ἐπισήμων λογίων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἷον Γοβδελᾶ, Ψαλίδα, Δούγκα, Φιλιππίδου κλπ. προτρέπων τοὺς δυναμένους ἵνα ἐργασθῶσι πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐθνεγερσίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΑΙΩΝ 1453—1500.

Γεώργιος Πλήθων.

Γεώργιος Γεμιστὸς, ὁ ἐπονομαζόμενος Πλήθων, ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος ἐν Σπάρτῃ (1). Ἀγνοεῖται ὑπὸ τίνας διδασκάλους καὶ ποῦ ἐξεπαιδεύθη· ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν τὸν Σχολάριον, ὁ Γεμιστὸς φυγὰς ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔδραν τότε τῶν Τούρκων, καὶ δεξιωθεὶς ὑπό τινος Ἰουδαίου Ἐλισσαίου, μέγα δυναμένου ἐν τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ, ἐδιδάχθη παρὰ τούτου τὴν πολυθεΐαν, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ζωροάστρου (2).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐλισσαίου, καέντος ζωντανοῦ, ὁ Γεμιστὸς ἐλθὼν εἰς Σπάρτην διέτριψε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μακροῦ βίου του, ἀσχολούμενος περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, τὰς ὁποίας καὶ ἐδίδασκε.

(1) Ὁ Βησσαρίων (De nat. et arte) Βυζάντιον λέγει αὐτόν· « Plethon Constantinopolitanus ».—Ἑρμώνυμος δὲ ὁ Σπαρτιάτης ἐν τῷ εἰς Πλήθωνα ἐπιταφίῳ λέγει: « Οὐκέτι λοιπὸν περιώνυμος Σπάρτη, οὐκέτι Λακεδαίμων εὐδαίμων, οὐκέτι Πελοπόννησος ζηλουμένη »· καὶ ἀλλαχοῦ « ὦ πατρὶς ἐμὴ κακοδαίμων, ἡ τἆλλα μὲν δυστυχὴς, ὡς πάντων ἄμοιρος οὖσα τῶν χρηστῶν, ἑνὶ δὲ τούτῳ μόνῳ ζηλουμένη τε πᾶσι καὶ ἀδομένη ». Καὶ Δούκας (Ἱστορ. κεφ. 31). « Ὁ Γεμιστὸς ὁ ἐκ Λακεδαιμονίας ». Παραβληθήτω καὶ ἡ ἐν σελ. 2 σημ. 1.

(2) « Τοῦτον (τὸν Ζωροάστρην) ἐγνώρισέ σοι πρόσθεν ἡγνοημένον ὁ τῷ δοκεῖν μὲν Ἰουδαῖος, πολύθεος δὲ Ἑλισσαῖος· ᾧ μέγα δυναμένῳ τότε παρὰ τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ παρεγιτοῦ τὴν πατρίδα φυγὼν, ἵνα τὰ καλὰ παρ' ἐκείνῳ μάθῃς διδάγματα. (Σχολάριος περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ κλπ.).

Ἐν πρώτοις συνέγραψε φιλοσοφικά τινα πονημάτια, ἐν οἷς ἐμφαίνεται ὑγιὴς διδασκαλία ἄσχετος τῶν παραδοξολογιῶν τοῦ γήρατός του· πρὸς δὲ ἱστορικὰ, γεωγραφικὰ, καὶ ἀστρονομικὰ, καταδεικνύοντα εὐρεῖαν μάθησιν, καὶ κοπιώδη μελέτην. Ἀφιερωθεὶς δ' εἶτα εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξεπόνησέ τινα ἀφορῶντα ἰδίως τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου, προβάλλων καὶ σχέδια τολμηρὰ ἀναμορφώσεως, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐκηρύσσετο ἐκτελεστής.

Ἐν τοῖς συγγράμμασι τούτοις ὁ Γεμιστὸς ἀναντιῤῥήτως καταδείκνυται οὐ μόνον ὁ ἐξοχώτερος φιλολόγος καὶ φιλόσοφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ὁ μᾶλλον πεπειραμένος πολιτικός. Ἡ φήμη του ὀσημέραι αὐξανομένη περιήρχετο τὴν Αὐτοκρατορίαν, θριαμβευτικῶς εἰσελθοῦσα καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Οἱ δεσπόται τῆς Πελοποννήσου διαφοροτρόπως ἐξεδήλωσαν τὴν πρὸς τοῦτον ὑπόληψιν (1). Τῷ **1428** ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος (2), περιοδεύων τὴν Χερσόννησον, συνεβουλεύθη τὸν θρυλλούμενον τῆς Σπάρτης σοφὸν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτέρου τῆς ἐποχῆς πολιτικοῦ ζητήματος, τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, καὶ ἐν ἔτει **1437** ὁ Γεμιστὸς ἀπετέλει, ὡς συγκλητικὸς, μέρος τῆς συνοδείας τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ σύνοδον.

Ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ὁ Γεμιστὸς διωρίσθη μέλος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκλεχθείσης ἑξαμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς κατάρτησιν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν ἑκάστου τμήματος.

Ἔκτοτε ἄρχεται τὸ φιλοσοφικὸν στάδιον τοῦ Γεμιστοῦ. Ὁ νεοπλατωνισμὸς ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του κηρυχθεὶς τοῦ χριστιανισμοῦ πολέμιος, συνεμάχησε τῷ ἐθνισμῷ, καὶ ἐνισχύσας τοὺς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὺς τῶν τελευταίων ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων, ἐθριάμβευσε πρὸς στιγμὴν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, εἶτα δ' ἐκπεσὼν ἐξηκολούθησε τὰς ὑποκεκρυμμένας προσβολάς του μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτ' ἐφάνη σβεννύμενος ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ τῇ σιγῇ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα μόνος ὁ Ψελ-

---

(1) Κατὰ Νοέμβριον τοῦ **1427** Θεόδωρος ὁ δεσπότης δι' ἀργυροβούλλου ἔδωκε τιμάριον τῷ Γεμιστῷ τὰ ἐν Λακεδαίμονι Κάστρον καὶ χώραν Φαναρίου καὶ Βρύσεως· κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ **1428** ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἐπεκύρωσε τῷ Γεμιστῷ διὰ χρυσοβούλλου τ' ἄνω κτήματα· δι' ἀργυροβούλλου δὲ Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος ἐπεκύρωσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ **1450** ταὐτὰ κτήματα τοῖς υἱοῖς τοῦ Γεμιστοῦ Δημητρίῳ καὶ Ἀνδρονίκῳ (Miklosich, Acta et Diplomata, σελ. **173**, καὶ **223**).—

(2) Ἐν κώδηκι τῆς Μόσχας εὕρηται ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου—Πρὸς τὸν φιλόσοφον Γεμιστόν. (Matthaei, Catalogus. σελ. **168**.)

λὸς θελήσας ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν ἐν τῇ τέφρᾳ τοῦ φαινομένου ναυαγίου ἐγκρυπτόμενον σπινθῆρα, ὑπεχρεώθη ἵνα συνθέσῃ ποίημα πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπονοιῶν. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀντιμέτωπος παραταχθεῖσα κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἐχθροῦ, ἐπάταξεν αὐτὸν μέχρις ἐξοντώσεως, καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἐνσωματισθεῖσα ἐπίσημον μετ' αὐτοῦ ἐποίησε τὸ διαζύγιον. Ἡ Σχολαστικὴ φιλοσοφία εἶχεν ἤδη ἐκθρονίσει τὴν Ἀκαδημαϊκὴν, καὶ οὐδεὶς λόγος πλέον περὶ Πλάτωνος ἐγένετο.

Ὁ Γεμιστὸς δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει τὸ παράτολμον σχέδιον οὐ μόνον τῆς ἐμφανίσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐφαρμογῆς, διερρυθμισμένης κατὰ τοὺς νεοπλατωνικοὺς, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ δοξασίας. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀρθῶσιν αἱ κατὰ τῆς φιλοσοφίας ταύτης προλήψεις, ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀφοῦ γίνῃ ἐν θεωρίᾳ γνωστὸς ὁ τέως ἀπόβλητος Πλάτων, νὰ ἐφαρμοσθῇ εἶτα σύστημα, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις ἦσαν πάντῃ ἄγνωστοι.

Ἐπὶ τὸν μέγαν τοῦτον ἀγῶνα ἀπεδύθη ὁ Γεμιστός.

Δεξιωθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ἤρξατο ν' ἀναπτύσσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλους τὴν τέως ἄγνωστον Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Κόσμος ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνθουσιασθῇ ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Γεμιστοῦ, ὥστε ὁ Πλατωνισμὸς ἠρίθμει ἤδη εἰς τὰς ἡραιωμένας τάξεις του ἕνα μέγαν καὶ ἐπίσημον πρόμαχον. Ἔκτοτε συνέλαβεν ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος ἡγεμὼν τὸ ἀργότερον πραγματοποιηθὲν σχέδιον ἱδρύσεως Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας, συστήσας καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ περιλημένου ἰατροῦ του Μαρσίλιον Φικῖνον τὴν μελέτην καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν νεοπλατωνικῶν (1).

Κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν του ὁ Γεμιστὸς, τῇ αἰτήσει πολλῶν, καὶ πιθανῶς τοῦ Μεδίκου, συνέγραψε τὸ πονημάτιον « Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται », χρησιμεῦσαν ὡς προανάκρουσμα τῆς ὕστερον μεταξὺ τῶν δύο φιλοσοφικῶν σχολῶν πάλης, καὶ τῆς παταγώδους ἐκείνης κινήσεως, ἥτις ἐν πρώτοις μὲν ἐσάλευσε ῥιζηδὸν, εἶτα δ' ἐν θριάμβῳ κατέῤῥιψε τὸ οἰκοδόμημα τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας.

(1) « Magnus Cosmus, philosophum Graecum nomine Gemistum, de mysteriis Platonicis disputantem frequenter audivit. Et cujus ore fervente sic afflatus est protinus, ut inde academiam quamdam alta mente conceperit, hanc oppurtuno primo tempore pariturus ». (Ficinus, Præf. Plotini).

Τότε πιθανῶς μετέτρεψε τὸ πρῶτον ὄνομά του ὁ Γεμιστὸς εἰς τὸ τοῦ Πλήθωνος, ὡς μᾶλλον ὁμοιάζον τῷ Πλάτωνι. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ ὀνόματος ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς πρῶτον βῆμα πρὸς τὸν ἐθνισμόν (1). Ὑπόνοιαι πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐγερθῆ περὶ τῶν εἰδωλολατρικῶν φρονημάτων τοῦ Γεμιστοῦ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἦτο γνωστόν, ὅτι συνέγραφε βιβλίον προτιθέμενον τὴν ἀνατροπὴν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν παράφορον Τραπεζούντιον ἐν Φλωρεντίᾳ ἤδη ὁ Πλήθων διεκήρυξε τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του περὶ πολινορθώσεως τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος (2).

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συνόδου ὁ Πλήθων ἐπανέστρεψεν εἰς Σπάρτην, ὅπου τὸν ἐπεσκέφθη τῷ 1441 ὁ περιφανὴς Φραγκίσκος Φίλελφος, γέροντα ἤδη καὶ περί τινα ἀρχὴν ἀπησχολημένον (3).

Ἐκεῖ ἐπεξειργάσθη τὸ περὶ Νόμων σύγγραμμά του, ὅπερ τοσαύτην ἔμελλε νὰ διεγείρῃ ταραχὴν, καὶ ἀνάξιον ὑποστῆ τύχην. Γεώργιος ὁ Σχολάριος προγνωρίζων τὴν συγγραφὴν, καὶ ὡσεὶ θέλων ν' ἀναγκάσῃ τὸν Πλήθωνα νὰ ἐκφράσῃ δημοσίᾳ τὰς μυστηριωδῶς θρυλλουμένας ἰδέας του, ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτέλους· ὁ Πλήθων ἀπήντησε, καὶ σπουδαία συζήτησις ἠνοίχθη μεταξὺ τῶν προμάχων τῶν δύο διαμαχομένων φιλοσοφικῶν σχολῶν· ἐπὶ τέλους ὁ Σχολάριος, ὡσεὶ θέλων νὰ προλάβῃ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐπιφόβου ἐκείνου συγγράμματος, ἔγραψεν αὐτῷ ἀπειλητικῶς· « Ἀλλ' εἴ τινες νῦν τὰ σαπρὰ Ἑλλήνων ἀνανεοῖεν λήρήματα, τούτοις φασὶν ἐν ἀσυγγνώστῳ καλινδεῖσθαι τῷ ψεύδει. Μετὰ γὰρ τὴν λαμπρὰν τῆς μοναρχίας ἀπόδειξιν, ἣν ἐκεῖνοι μὲν, ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν ψευδωνύμων ἀναιροῦντες θεῶν, τοῖς λόγοις μόνοις ἐτίμων, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ συμφυὴς καὶ οὐσιώ-

---

(1) « Plethonem quasi Platonem ». Ficinus, αὐτ. — Ὁ Καμαριώτης λέγει, ὅτι ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐδιδάχθη ὁ Γεμιστὸς νὰ προσλάβῃ τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο ὄνομα· « ὑφ' ὧν, ὡς εἰκὸς, καὶ Πλήθων ἑλληνικώτερον δῆθεν ἐκ Γεμιστοῦ τὴν ἀρχὴν ὀνομασθῆναι δεδίδαχται ». — Μανουὴλ δὲ ὁ ῥήτωρ « ὡς τῇ τοῦ Πλάτωνος λογικευθεὶς ἤδη ψυχῇ, καὶ ἀντὶ Γεμιστοῦ Πλήθωνα ἑαυτὸν κεκληκώς ». Καὶ Γεώργιος Τραπεζούντιος. « Is vulgo Gemistus a se ipso Plethon est agnominatus. . . credo, ut se facile de coelo lapsum crederemus, et citius doctrinam et legem ejus susciperemus ». (Comparatio Plat. et Aristot.).

(2) « Audivi ego ipsum Florentiæ asserentem unam eamdemque religionem uno animo, una mente, una prædicatione, universum orbem paucis post annis esse suscepturum; Cumque rogassem, Christiane an Machumeti? Neutram, inquit, sed non a gentilitate differentem ». (αὐτόθι).

(3) « Est enim admodum senex, quinque magistratum gerit ».

θης λόγος μετὰ τῶν ἀνθρώπων γεγενημένος ἀναμφισβήτως καὶ καθαρῶς πιστεύειν ἐδίδαξε, ποῦ νῦν ὅσιον αὖθις θεοποιεῖν, καὶ τὴν ἀλόγιστον ἐκείνην θεοποιΐαν ἀναζωπυρεῖν ἀπεσβεσμένην πειρᾶσθαι, καὶ θεῶν τινων ἀναγνωρισμοὺς ἐκ φιλοσοφίας ὑπὲρ τὴν ποιητῶν διάστροφον γνώμην, καὶ ἁγιστείας εὐσταλεῖς, ὡς αὐτοί φασι, καὶ νόμους ἠθῶν καὶ διαίτης ὑφ' ἡγεμόνι Ζωροάστρῃ καὶ Πλάτωνι καὶ τοῖς ἐκ στοᾶς, καὶ τοιαύτην τινα λόγων ὁμίχλην αὖθις συνάγειν; ἧς ταῖς τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας ἀκτῖσι θείως ἐσκεδασμένης, πρὸς τὰς τῆς ὑπερφυοῦς ἀληθείας αὐγὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἀνέλαμψεν. Ἐκεῖνα μὲν οὖν εἰ συμβαίη μοι ἐς χεῖρας πάντα ἐλθεῖν φλυαρίαν ὄντα δείξω μακράν, καὶ πολλοὶ δείξουσιν· ἀλλὰ γένοιτο κἄμοὶ τοῦτον ἐνστήσασθαι τὸν ἀγῶνα, καὶ μὴ πῦρ, ἀλλὰ λόγους μᾶλλον ἀληθείας ἐπαφεῖναι τοῖς γράμμασιν, ὡς τοῖς γράψασι μᾶλλον πρέποντος τοῦ πυρός » (1).

Ὁ Πλήθων ἐν τῷ θρυλλουμένῳ συγγράμματί του συνέπτυξε τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος, μετὰ τῶν τοῦ Ζωροάστρου, τῶν Στωϊκῶν, τῶν νεοπλατωνικῶν καὶ ἄλλων, προσθεὶς καὶ ἰδίας. Βάσις τούτου εἶναι ἡ ἑλληνικὴ πολυθεΐα ὀλίγον διερρυθμισμένη, καὶ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναδιοργάνωσις. Συνέκειτο ἐκ τριῶν βιβλίων, ἀποτελουμένων ἐξ ἑκατὸν ἑνὸς κεφαλαίων. Προλογίζεται δ' ὡς ἑξῆς: « Τάδε συγγέγραπται περὶ νόμων καὶ πολιτείας τῆς ἀρίστης, ἣ ἂν διανοούμενοι ἄνθρωποι καὶ ἄττ' ἂν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ μετιόντες τε καὶ ἐπιτηδεύοντες, ὡς δυνατόν, ἀνθρώπων κάλλιστά τε καὶ ἄριστα βιῷεν, καὶ εἰς ὅσον οἷόν τε εὐδαιμονέστατα ». Ἐν ἀρχῇ δ' εὕρηται ἡ ἑξῆς συγκεφαλαίωσις· « Ἡ βίβλος ἥδε περιέχει, θεολογίαν μὲν τὴν κατὰ Ζωροάστρην τε καὶ Πλάτωνα, ὀνομαζομένων τῶν διὰ φιλοσοφίας ἀναγνωριζομένων θεῶν τοῖς πατρίοις τοῖς Ἕλλησι θεῶν ὀνόμασιν, ἑλκομένοις ἑκάστοις ἐκ τοῦ οὐ πάνυ τοι συνῳδοῦ φιλοσοφίᾳ, διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ποιητῶν διαστροφὰς, ἐπὶ τὸ ὡς μάλιστα δὴ φιλοσοφίᾳ συνῳδόν. Ἠθικὰ κατά τε τοὺς αὐτοὺς σοφοὺς καὶ ἔτι μὴν τοὺς Στωϊκούς. Πολιτείαν δὲ Λακωνικὴν, ἀφῃρημένου μὲν αὐτῆς τοῦ ἄγαν τῆς σκληραγωγίας καὶ τοῖς γε πολλοῖς οὐκ εὐπαραδέκτου, προστιθεμένης δὲ τῆς ἐν τοῖς ἄρχουσι μάλιστα φιλοσοφίας, τοῦ κρατίστου δὴ τούτου τῶν Πλατωνικῶν πολιτευμάτων. Ἁγιστείας εὐσταλεῖς, καὶ οὔτε περιέργους, οὐδ' αὖ τοῦ δέοντος ἐκλιπεῖς. Φυσικὰ δὲ δὴ κατὰ Ἀριστοτέλην

(1) Πρὸς Πλήθωνα, κατὰ Ἑλλήνων.

τὰ πολλά. Ἅπτεται δέ πως ἡ βίβλος καὶ λογικῶν ἀρχῶν, ἀρχαιοῦ λογίας τε Ἑλληνικῆς, καί πη καὶ ὑγιεινῆς διαίτης ».

Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Πλήθωνος ληφθέν, μετὰ τὸν θάνατόν του, ὑπὸ τῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου παρεδόθη εἰς τὸν Σχολάριον, τότε πατριάρχην, ὅστις ἀναγνοὺς καὶ θεωρήσας κινδυνώδη τὴν διάδοσιν, δὲν ἀνεσκεύασεν, ὡς προέγραφεν, αὐτό, ἀλλὰ τὸ παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ δημοσίᾳ, ἐξορκίζων πάντας νὰ συντελέσωσι πρὸς καταστροφὴν οἱουδήποτε ἀντιγράφου (1).

Ἕνεκα τῆς πράξεως ταύτης ὁ Σχολάριος ἐπέσυρε τὴν κατακραυγὴν πολλῶν· καὶ ἀνώνυμός τις μαθητὴς τοῦ Πλήθωνος προσφωνεῖ τῇ σκιᾷ τοῦ διδασκάλου· « Εἰ δὲ φθονερός τις καὶ ἀπαίδευτος ἔφθειρε τὸ σὸν ἔργον, ὃ κατέλιπες, πάτερ, πρὸς ἔνδειξιν σοφίας καὶ μνήμης τῆς σῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν νῦν καὶ ὕστερον γεννησομένων ἀνθρώπων, τό γε μὴν σὸν κλέος, ὦ γενναῖε, ἔσται ἄτρεπτον, μὴ δειλιῶν βασκανίαν . . . Καὶ γὰρ οἱ ἄριστοι τῶν νῦν Ἑλλήνων μισοῦσιν ἐκεῖνον ὥσπερ ἱερόσυλόν τινα, ἢ τυμβωρύχον, καὶ ἀλιτήριον ».

Δὲν ἀπωλέσθη ὅμως ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλήθωνος. Δημήτριος ὁ Ῥάλλης διέσωσεν ἀρκετὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὁ Ἄρντιος, καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐξ ἄλλων μεταγενεστέρων ἀντιγράφων συμπληρώσας, ὁ C. Alexandre· εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἐκ μὲν τοῦ Α΄. βιβλίου τὰ κεφάλαια ά, β΄, γ΄, δ΄, έ, κά· ἐκ τοῦ Β΄, κδ΄, κς΄, κζ΄· καὶ ἐκ τοῦ Γ΄. γ΄, ιδ΄, ιέ, λά, λδ΄, λδ΄, λέ, λς΄, μγ΄.

Ὁ Πλήθων ἀπεβίωσεν ἑκατονταέτης σχεδὸν ἐν Σπάρτῃ τὴν 26 Ἰουνίου, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, καὶ ὥρᾳ πρώτῃ τῆς ἡμέρας, ὡς σημειοῦται εἴς τι χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, παραλειπομένου ὅμως τοῦ ἔτους, ὅπερ ὁ Alexandre ὁρίζει μεταξὺ τοῦ 1450, καὶ 1456.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Πλήθωνος· πρὸ πάντων δὲ διὰ δύο μονωδιῶν ὁ προσφιλὴς μαθητὴς καὶ συμπολίτης αὐτοῦ Ἑρμώνυμος, δημοσιευθεισῶν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου.

---

(1) « Ἐπεὶ δὲ καὶ λίαν εἰκὸς ἄλλοθί που τὸ ἴσον ὑπάρχειν ὑπὸ τοῦ τῶν ἐκείνῳ φοιτησάντων ἢ ζῶντος ἢ τελευτήσαντος ἐγγραφὲν, παρακελευόμεθα πᾶσιν ὡς ἀπὸ Θεοῦ, εἴποτε καὶ ὁπουδήποτε εὑρίσκοιτο ἢ ὅλον τὸ βιβλίον ἢ μέρος ἐγγεγραμμένον ἔν τινι τῶν Χριστιανῶν, πυρὶ μὲν φθείρειν αὐτὸν τὸν ἔχοντα, κρύπτοντα δὲ καὶ ἐαλωκότα, μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν, εἰ μὴ παῤῥησίᾳ βούλοιτο καίειν, εἴργειν τὸν τοιοῦτον ἁπάσης τῶν Χριστιανῶν κοινωνίας » (Γεννάδιος, πρὸς Ἰωσὴφ τὸν ἔξαρχον).

Ἐν τῇ πρώτῃ ἀνακράζει μεθ' ὑπερβάλλοντος στόμφου· « Οἴχεται νῦν τὸ κοινὸν φιλοτίμημα, τὸ πολυτίμητον καὶ πολύζηλον τῆς φύσεως ἄγαλμα, ἡ μεγίστη καὶ θαυμασία τοῦ γένους φιλοτιμία· ὦ φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας, ἣ τοσοῦτον ἐπεῖδε δεινόν! Ποῦ νῦν τὸ τῆς ὄντως σοφίας ἄπειρον πέλαγος; Ποῦ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπον τῶν λόγων ἰσχὺς καὶ λαμπρότης; Σεσύληται νῦν ὁ κοινὸς θησαυρός. Ἔσβεσται λόγων δύναμις. Οἴχεται, φεῦ, ἐξ ἡμῶν τὸ πάντων τῶν καλῶν κάλλιστον, ἡ λαμπρὰ τοῦ γένους εὐδαιμονία, ὁ τῆς ὑψηλῆς σοφίας καθηγεμών, ὁ τῶν λόγων πατήρ, ἡ τῶν ἀρετῶν κωρωνίς, τὸ κοινὸν ἁπάντων ἐντρύφημά τε καὶ καύχημα, ὁ τῶν ἀποῤῥήτων καὶ θείων μυσταγωγός. Τῷ γὰρ ὄντι θείας οὗτος ἐπὶ γῆς ἔλαχε μοίρας τῷ πάντα εἰδέναι· κἄν τις καὶ τῆς προσηγορίας ἐκείνης αὐτὸν ἀξιώσειεν, οὐκ ἂν οἶμαι τοῦ προσήκοντος ἀποπέσειεν. Ὅσα τε γὰρ ἐκεῖθεν παρήχθη θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ ὅσα εἰς βουλὴν, καὶ ὅσα εἰς πρᾶξιν ἥκειν, ὅσα τε ἐν στρατιωτικοῖς, καὶ ὅσα ἐν πολιτικοῖς, φυσικοῖς τε καὶ πρακτικοῖς οὐδὲν αὐτὸς ἠγνόει· πάντα δὲ ᾔδει, πάντα διηρευνήσατο, καὶ τοὺς ἁπάντων λόγους ἐπίστατο· καὶ οὐδὲν οὕτως ἀπόῤῥητον, ὡς μὴ σαφὲς παραχρῆμα τῷδε γενέσθαι, εἰς νοῦν τινος ὅλως ἐλθόν. Τούτου τὴν σοφίαν Ἕλληνες ὁμοῦ τε καὶ βάρβαροι διὰ θαύματος ἦγον, οὐ καθένα τε καὶ δύο καὶ πλείους, ἀλλ' ἡλικία πᾶσα, καὶ πόλις, καὶ γένος, καὶ φύσις. Τούτων δὲ μάλιστα οἱ πρὸς ἑσπέραν οἰκοῦντες, καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς σοφίας ἱκανῶς παραθέντες ». Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνακράζει. « Ἔδυ, φεῦ, ὁ διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος τῆς οἰκουμένης ἀστὴρ, ὁ πρότερον μὲν τῷ οἰκείῳ κάλλει κοσμῶν τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν, νῦν δ' ἀκοσμίαν πᾶσαν καὶ σκότος βαθὺ τῇ δύσει καταχεάμενος . . . Νῦν, οἴμοι, σιγῶσα κεῖται ἡ σάλπιγξ ἡ ἔνθεος, ἡ καλλικέλαδος χελιδὼν, ἡ τῶν χαρίτων ἑστία, ἡ φιλοτιμία τῆς φύσεως, ἡ θεσπεσία φύσις καὶ λαμπροτάτη, ὁ τῶν δυστυχεστάτων Ἑλλήνων διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος κόσμος, μᾶλλον δὲ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους κοινῇ, ἡ θαυμασία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους εὐεργεσία, ὁ τῶν ἱερῶν ψυχῶν φωτισμὸς, ὁ πᾶσαν μὲν γνῶσιν, πᾶσαν δὲ σοφίαν, πᾶσαν δὲ ἐπιστήμην ὑπερφυῶς διελθὼν, καὶ διὰ τοῦτο κανὼν καὶ τύπος καὶ στάθμη πᾶσιν ἀναδειχθεὶς τῶν καλῶν καὶ τιμίων ἁπάντων, μᾶλλον δὲ ὅσην ὑπ' ἀγαθότητος ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία πεποίηκεν ἢ παρήγαγε κτίσιν, νοητήν τε καὶ αἰσθητὴν, ταύτην ὁ μέγας οὗτος ἑξηκονῶς πᾶσαν μὲν μετὰ Θεοῦ καὶ ἀναλαβὼν, ἐπιστήμην θείαν καὶ

ἀνθρωπίνῃ μόνος συνείληφε, καὶ πάνθ' ὅσα πάντες ἤδεσαν ἐν τῷ μέρει συνειλοχὼς ὑπὲρ πάντας, ἔργον τι θεῖον καὶ τελεώτατον καὶ τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ σοφίας ἄξιον ἑαυτὸν ἀποδέδειχεν».

Καὶ οὕτω μὲν βαρυπενθῶν μαθητὴς ἔκλαυσε πολυθρύλλητον καὶ ἀξιάγαστον διδάσκαλον. Βησσαρίων δὲ ὁ καρδινάλιος, ἀνὴρ μετριόφρων καὶ ἐν ἐπαίνοις καὶ ἐν ψόγοις, γράφει ταῦτα περὶ τοῦ πάλαι ποτὲ διδασκάλου του· «Ἐγὼ μὲν οὖν χαίρω τοιούτῳ ὡμιληκὼς ἀνδρὶ, οὗ μετὰ Πλάτωνα (ἐξηρήσθω δὲ λόγου Ἀριστοτέλης) σοφώτερον οὐκ ἔφυσεν ἡ Ἑλλάς. Ὥστ' εἴ τις τοὺς περὶ τῆς ἀπείρου τῶν γε ψυχῶν ἀνόδου τε καὶ καθόδου Πυθαγορείων καὶ Πλάτωνος ἀπεδέχετο λόγους, οὐκ ἂν ἀποκνήσω καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὡς ἄρα Πλάτωνος τὴν ψυχὴν, τοῖς τῆς εἱμαρμένης ἀῤῥήκτοις θεσμοῖς δεῆσαν δουλεῦσαι καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀποδοῦναι περίοδον, ἐπὶ γῆς κατιοῦσαν τὸ Γεμιστοῦ σκῆνος καὶ τὸν ἐκείνου βίον ἐλέσθαι . . . Μέγα κλέος Ἑλλάδι πάσῃ γέγονεν ἐκεῖνος ἀνὴρ, μέγας αὐτῇ κόσμος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐσεῖται. Τούτου κλέος οὔ ποτ' ὀλεῖται, ἀλλὰ οἱ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μετ' εὐκλείας ἀϊδίου εἰς τὸν ἐσαεὶ παραπεμφθήσεται χρόνον» (1).

Ὁ αὐτὸς δὲ πρὸς Νικόλαον τὸν Σεκουνδινὸν λέγει καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Πλήθωνος· «Ἀνὴρ ἐκεῖνος φιλοσοφίας τῳόντι καὶ παντοδαπῆς σοφίας εἰκὼν γέγονεν, οὐ τοῖς ἐν λόγοις μόνον, καὶ ὅση περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν, καὶ περὶ ἁρμονικοὺς λόγους τάς τε γεωμετρικὰς ἀναλογίας καὶ ἀριθμητικὰς μεσότητας καταγίνεται, οὐδ' ὅση μόνον Πλατωνική τε καὶ τῶν τὰ θεῖα ἐρευνησαμένων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὅση τε περὶ τὴν τῶν φυσικῶν ἔρευναν καὶ τὰς τούτων αἰτίας τε καὶ ἀρχὰς τὴν πραγματείαν ποιεῖται, ἃ πάντα ὡς οὐδεὶς οὐδὲ ἕν, ἐξήσκησεν ἀκριβέστατα· ἀλλὰ καὶ ὅση περὶ πρᾶξιν σχολάζουσα, τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους ἑκάστου κοσμεῖ· ἢ οὕτω τὸν ἴδιον ἐλάμπρυνε βίον, ὡς μηδὲ πρὸς αὐτὸν Διογένην καὶ τοὺς ὁμοίους, μηδὲ τοὺς Στωϊκοὺς ἐκείνους εἶναι. Τὴν γὰρ σεμνότητα καὶ τὸ κόσμιον, καὶ τὸ αὔταρκες αὐτῶν ἀσπασάμενος, τὴν ἀλαζονείαν τε καὶ οἴησιν, καὶ ἐπίδειξιν αὐτῶν ἐπαύσατο. Δι' ἃ πάντα τοῦτον αὐτὸν τεθαύμακα ὅσον, εἰρήσθω γὰρ τὸ ἀληθὲς, οὐδέπω οὐδένα ὧν ἐς δεῦρο εἶδόν τε καὶ ὡμίληκα. Οὔτε γὰρ ὃς περὶ ἐλάττονος ἐποιεῖτο τὰ παρόντα πάντα, οὔθ' ὃς μᾶλλον, τῆς σοφιστικῆς ἀπεχόμενος ἀδολεσχίας καὶ πάγης, τῆς περὶ τὰ ἐν φιλο-

(1) Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς παῖδας Γεμιστοῦ Δημήτριον καὶ Ἀνδρόνικον.

σοφίᾳ δόγματα ἀληθείας ἐρευνητικώτερός τε καὶ εὑρετικώτερος γέγονεν, οὔπω ἐνέτυχον οὐδενὶ, καίτοι πολλοῖς ἐντυχὼν ἀνδράσι σοφοῖς· ὧν ἕνεκα πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς βραχέσιν ἐκείνοις εἰρήκαμεν ῥήμασιν· οὐδέποτε δ' ἂν εἴποιμεν οὐδὲ μακροῖς λόγοις τά γε εἰκότα, ἀλλ' ἀρκεῖ, ὥς τινα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, θαύματι καὶ σιγῇ μᾶλλον ἢ λόγῳ κοσμεῖν. »

Ὁ αὐτὸς Βησσαρίων ἐποίησε τῷ Πλήθωνι καὶ τὰ ἑξῆς δύο ἐπιγράμματα·

Γαῖαν σώματι, ψυχὴ δ' ἄστρα Γεώργιος ἴσχει,
Παντοίης σοφίης σεμνότατον τέμενος.

Πολλοὺς μὲν φῦσεν ἀνέρας θεοειδέας Ἑλλὰς,
Προὔχοντας σοφίῃ, τῇ τε ἄλλῃ ἀρετῇ,
Ἀλλὰ Γεμιστὸς, ὅσον Φαέθων ἄστρων παραλλάσσει,
Τόσσον τῶν ἄλλων ἀμφότερον κρατέει

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, τοῦ Χαριάνδρου, Γυράλδου, Ἀλλατίου, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀμείλικτοι ἐχθροί του, Σχολάριος καὶ Τραπεζούντιος (1), ὁμολογοῦσι διαῤῥήδην τὴν ἔξοχον τοῦ Πλήθωνος παιδείαν· ὥστε οὐδόλως ἐσμὲν ὑπερβολικοὶ παραδεχόμενοι, ὅτι ὁ Πλήθων ἐγένετο ὁ πολυμαθέστερος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνὴρ, ἐπίσημον κατέχων θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων Νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων· ἐὰν δὲ ἡ δούλη Ἑλλὰς δύναται νὰ ἐγκαυχηθῇ ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ Γεμιστὸς εἶναι τὸ ἐπισημότερον τῆς τοιαύτης αἴγλης σημεῖον.

Σπουδαῖον τῳόντι κίνδυνον διέτρεξεν ὁ χριστιανισμὸς ἔν τε Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ· καὶ εἰ μὴ ἐπήρχοντο οἱ Τοῦρκοι, ὁ θάνατος τοῦ Πλήθωνος, καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ὀπαδῶν του ἀναγκασθέντων εἰς ξένας χώρας νὰ ζητήσωσι τὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἡ κατάκτησις τοῖς ἀφῄρεσε, κύριος οἶδεν ὁποίαν φάσιν ἤθελε λάβει ἡ Πληθωνικὴ ἀναμόρφωσις· ἐπανελθὼν ἐξ

(1) «Gemistus vir in omni scientiarum genere eminentissimus». Chariandrus. —« Est Pletho stylo accurato, eleganti, presso, Attici succi pleno, sententiis gravi, argumentis vehemento, eruditione vero etc. » Allatius— « Illem dico Gemistum, quem son solum Graecia, sed universus fere terrarum orbis ob variam atque multiplicem divinarum humanarumque rerum scientiam admiratus ». Gyraldus— « Plethon habitus est in primis philosophus, et quidem excellentissisus » ὁ αὐτός— « Platonis æmulus et defensor ». Βησσαρίων. —Σχολάριος « εὐφραδίας δ' ἐπεμελήθη μὲν καλῶς τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' ἐν ἀσεβεστάτῳ καὶ ἀφρονεστάτῳ συγγράμματι. »—Καὶ Τραπεζούντιος « Non minor elequentia Platone, non inferior illi. »—

Ἰταλίας ὁ Γεμιστὸς συνέστησεν εἰς Σπάρτην, ἐν εἴδει Ἐλευσινίων μυστηρίων, σχολὴν, ἔνθα προνομιοῦχοι μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ ἀναμορφωτοῦ τὴν νέαν θρησκείαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον διαφθαρῆ, ὥστε ἐλάτρευον ἀγάλματα ἑλληνικῶν θεῶν, παρρησίᾳ διακηρύσσοντες τὰς ἐθνικὰς δοξασίας των· ἡ πίστις καὶ αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίωνος ὕποπτος φαίνεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ὀλιγοχρόνιος διαμονή του εἶχε ῥίψει τὰ πρῶτα τοῦ πολυθεϊσμοῦ σπέρματα. Πέτρος ὁ Καλαυρὸς, εἷς τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, μαθητὴς δὲ τοῦ Πλήθωνος χρηματίσας, παρίσταται ὡς ἀληθὴς πλέον εἰδωλολάτρης, εἰς τοσοῦτον προβὰς θράσους, ὥστε οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ ἱδρύσατο Νεοπλατωνικὴν ἀκαδημίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν παπῶν διεκήρυττεν ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὸν χριστιανισμόν. Ἀναμφιβόλως ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Φλωρεντίας μεταξὺ τοῦ ἐπὶ τῶν βωμῶν τοῦ Πλάτωνος καιομένου ἐθνικοῦ λιβάνου ὀλίγοι κόκκοι ὑπῆρχον καὶ διὰ τὸν ἀνακαινιστὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου φιλοσόφου· διότι, ἂν ὁ Πλάττων ἦτον ὁ θεὸς τῆς νέας θρησκειας, ὁ Πλήθων ἀναντιῤῥήτως ἦτο ὁ προφήτης.

Ἀροῦ ὅμως ἡ νέα θρησκεία δὲν κατώρθωσε ν᾽ ἀναδείξῃ νέον θεὸν καὶ νέον προφήτην, ἀπέδωκεν ὅμως τιμὰς ἁγίου εἰς τὸν Γεμιστόν. Τῷ 1475 Σιγισμόνδος ὁ Μαλατέστας, ἄρχων τοῦ Ῥιμινίου, ἐξέθαψεν ἐκ Πελοποννήσου τὸ πτῶμα τοῦ Πλήθωνος, καὶ ὡς ἅγια λείψανα παραλαβὼν μετήνεγκεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ ὀστᾶ τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφου (1).

Συγγράμματα.

—Ἐκ τῶν Διοδώρου καὶ Πλουτάρχου περὶ τῶν μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην ἐν κεφαλαίοις διάληψις. Venetiis 1503 (ὑπὸ Ἄλδου σὺν Ξενοφῶντι), καὶ Basiliæ 1540, Rostochii 1575, Sipsiæ 1770.

—Περὶ Πελοποννησιακῶν λόγοι δύο· Antwerpiæ 1575, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Καντέρου, καὶ μετὰ γερμανικῆς ὑπὸ Ellissen, Analecten IV.

—Διαγραφὴ ἁπάσης Πελοποννήσου παραλίου τε καὶ μεσογείου.

—Ἱστορία τῆς τῶν Περσῶν μοναρχίας (μεταφρασθεῖσα ἱσπανιστὶ ἐτυπώθη ἐν Βαλλαδολίδῃ 1604).

---

(1) Πηγαί. C. Alexandre Notice préliminaire—Gass, Gennadius und Pletho, Breslau 1844.—Allatii de Georgiis (Bibliotheca Greca, Tom. XII).—Ellissen, Analecten, IV.—Boivin (Mémoires de l'Académie Royale, 1736, Tom. II. σελ. 713)—Tiraboschi, Storia della litteratura italiana—Sieveking, Geschichte des Platonischen Academie in Floranz. Gottingen, 1812.

—Ἐπιτομὴ ἐξ Ἀππιανοῦ, Στράβωνος, Ἀριστοτέλους, Ξενοφῶντος, Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως, Προδίκου κτλ.

—Περί τινων οὐκ' ὀρθῶς κατὰ τὴν γεωγραφίαν Στράβωνος διορισθέντων.

—Χωρογραφία Θεσσαλίας.

—Περὶ ἀρετῶν. Antwerpiæ 1552 καὶ Basiliæ 1586.

—Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται. Venetiis 1540. Basiliæ 1574.

—Περὶ ἀρετῶν, προοιμίων ῥητορικῶν, Ἀριστοτελικῶν ζητημάτων.

—Ζωροαστείων καὶ Πλατωνικῶν δογμάτων συγκεφαλαίωσις (ἐξεδόθη ἐν Bibliotheca Græca Fabricii).

—Νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα· par C. Alexandre, Paris 1858.

—Κεφάλαι' ἄττα λόγων μουσικῶν — (αὐτόθι).

—Περὶ σχήματος γῆς.

—Μέθοδος εὑρέσεως ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ τῆς ἀστέρων ἐποχῆς ἀπὸ κανόνων οὓς αὐτὸς συνεστήσατο.

—Προθεωρία εἰς τὸν λόγον τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐπιτάφιον εἰς τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν.

—Προσφωνημάτιον εἰς τὸν δεσπότην Δημήτριον Παλαιολόγον.

—Πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦ λατινικοῦ δόγματος βιβλίον (1).

—Μονῳδία ἐπὶ τῇ ἀοιδίμῳ δεσποίνῃ Ὑπομονῇ (ἐξεδόθη ἐν Ἀνεκδότοις Μουστοξύδου).

—Ἐπιτάφιος εἰς Κλεώπην σύζυγον Θεοδώρου τοῦ δεσπότου (ὑπὸ Fülleborn 1795).

—Ἑρμηνεία εἰς τὰς φωνὰς Πορφυρίου, καὶ εἰς τὰς δέκα κατηγορίας Ἀριστοτέλους.

—Πρὸς τὰς Σχολαρίου ὑπὲρ Ἀριστοτέλους ἀντιλήψεις· (ἐδημ. ὑπὸ Gass καὶ Alexandre).

—Μηνῶν καὶ ἐτῶν τάξις καὶ ἡμερῶν ἀπαρίθμησις.

—Περὶ Θεοῦ φυσικαὶ ἀποδείξεις.

—Περὶ τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας.

— Φιλοσοφικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα· ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Ὀρελλίου ἐν Ζυρίχῃ 1824.

—Κατὰ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου περὶ τῶν λατινικῶν δογμάτων.

—Περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

—Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου πνεύματος (2).

---

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 316.

(2) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ C. Alexandre. Εἰ καὶ κατὰ Λατίνων γραφὲν δὲν ἤρεσε τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ· διὸ Μανουὴλ ὁ Πελοποννήσιος γράφει· «Ὅρα γάρ μοι τὸν ἀθεώτατον Γεμιστὸν ἐν τῷ σφετέρῳ τῷδε συγγράμματι κριτὴν καθεστῶτα ἑαυτὸν πράγμασιν, ὧν τῆς ἀκριβοῦς καταλήψεως ἐπίσης φαινόμενον ἐπιτυγχάνοντα. Λεληθότως δὲ τὴν μὲν Χριστιανικὴν σοφίαν διαχλευάζειν, τὴν δὲ Ἑλλήνων μιαρὰν δογματίζειν θεοπλαστίαν πειρώμενον· ὧν γὰρ αἱ δυνάμεις, φησὶ, διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν

—Διασάφησις τῶν ἐν τοῖς Ζωοράστρου λογίοις ἀσαφέστερον εἰρημένων. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ὀψοποιοῦ).

—Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα Θεόν· (ἐξεδόθη ὑπὸ Alexandre).

—Πρὸς τὰς παρὰ τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιλήψεις (ὑπὸ Alexandre) (1).

—Προλεγόμενα ῥητορικῆς τέχνης.

—Σχόλια εἰς τὰ ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Ἐπικήδειος εἰς Θεοδώραν σύζυγον Θεοδώρου τοῦ Δεσπότου.

—Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ πεσόντας (2).

Γεώργιος Σχολάριος.

Γεώργιος Κουρτέσιος, ὁ ἐπιλεγόμενος Σχολάριος, ἐγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, περὶ τὸ 1400 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Χίον. Ἠκροάσατο τῶν μαθημάτων τῶν ἐν Βυζαντίῳ διδασκάλων, καὶ ἰδίως Ματθαίου Καμαριώτου Θεσσαλονικέως, καὶ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ (3).

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, καὶ εἶτα γενικὸς βασιλικὸς κριτὴς, καὶ καθολικὸς σεκρετάριος τοῦ βασιλέως (4). Διάσημος νομολόγος, εὔγλωττος ῥήτωρ, ἔξοχος θεολόγος καὶ φιλόσοφος ὁ Γεώργιος ἀπελάμβανε μεγάλης φήμης καὶ ὑπολήψεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ. Ἦτο τὰ μάλα οἰκεῖος τῷ μεγάλῳ δουκὶ

εἴη διάφορα ... ὁ δὲ ματαιόφρων Πλήθων μόνον διασύραι βουλόμενος τὰ ἡμέτερα, αὐτὴν τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ῥῆσιν γυμνὴν λαμβάνων εἰς τοὐναντίον οἴεται ἀπάγειν τὸν λόγον λυσσῶν ἀκρατῶς κατὰ τῆς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν θεοσοφίας· καὶ ἁπλῶς δὲ εἰπεῖν ὅλον τὸ τοιοῦτον σύγγραμμα καθ' ἡμῶν ὑπούλως συντεταχὸς φαίνεται, οὗπερ ἡ σαθρότης τε καὶ παχύτης δῆλη παντὶ τῷ λογικῆς εὐμοιροῦντι παιδείας ἀμηγέπη καθέστηκε, τοῖς δὲ κατ' ἐκεῖνον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκείνου ἀλόγως τε καὶ κτηνωδῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδραπωδῶς παρεπομένοις δόξειεν ἀντιλέγειν».

(1) Ὁ Γυράλδος (de poetis sui temporis σελ. 549) λέγει, ὅτι ὁ Πλήθων ἔγραψε καὶ ποιήματα «Aliquando versibus lusit, dignis quidem tanto philosopho, sed paucis admodum». Πιθανῶς δ' εἰσὶ ταῦτα οἱ πρὸς τοὺς θεοὺς εἴκοσιν ἑπτὰ ὕμνοι ἀποτελοῦντες τὸ 35ον κεφάλαιον τοῦ Γ'. βιβλίου περὶ Νόμων, δημοσιευθέντες ὑπὸ Ἀλεξάνδρου (σελ. 202—28).

(2) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial. σελ. 359, 379, καὶ XIII.

(3) Ἔν τινι σημειώσει παρὰ Κρουσίῳ (Turcograecia σελ. 187) ἀναφέρεται ἡ παρὰ Καμαριώτῃ μαθήτευσίς του.—Γράφων ὁ Σχολάριος πρὸς Μάρκον τὸν Εὐγενικὸν, διδάσκαλόν του προσαγορεύει τοῦτον· «ὡς γὰρ ἐκεῖνοι (οἱ γονεῖς) τῆς φύσεως, οὕτως αὐτά μοι λόγων τε καὶ ἠθῶν τὰ σπέρματα κατεβάλου. Κἀκεῖνοι μὲν ἅπαξ, σὺ δὲ πολὺν ἡμᾶς ἐγεώργεις τὸν χρόνον· ὥστ' ἐπιγινώσκοις ἂν τὰ σαυτοῦ, τὰς ἐν ἡμῖν εἰκόνας τούτων γινώσκων.»

(4) Turcograecia, σελ. 107.—Δούκας κεφ. 31.—Alexandre, Plethon, σελ. XXIII—IV.

Νοταρᾶ, Κωνσταντίνῳ Παλαιολόγῳ, τῷ ὕστερον αὐτοκράτορι, μεθ' ὧν διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν, καὶ Θεοδώρῳ τῷ δεσπότῃ, εἰς ὃν ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον. Ὁ περιφανὴς Φίλελφος(1), γαμβρὸς τοῦ Χρυσολωρᾶ συνεδέθη αὐτῷ φιλικώτατα· οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ Ἰταλίᾳ περιφανῶν σχετικοὶ ἦσαν αὐτῷ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος βλέπων ὁσημέραι κινδυνεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἕνεκα τῆς προσεγγίσεως τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθη ἵνα πραγματοποιήσῃ τὴν τοσοῦτον ποθουμένην ὑπὸ τῶν Λατίνων ἕνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, εὐελπιζόμενος βοήθειαν ἀπὸ τῆς Δύσεως πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου. Ὅθεν ἀπερχόμενος εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ συγκροτηθῇ ἡ πρὸς συζήτησιν τῶν ὅρων τῆς ἑνώσεως σύνοδος παρέλαβε τοὺς ἐπισημοτέρους τῆς αὐτοκρατορίας ἄνδρας, Γεώργιον Σχολάριον, Γεμιστὸν, Ἀργυρόπουλον καὶ ἄλλους. Γενομένης τῆς συνόδου ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ, μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὁ αὐτοκράτωρ συνήνεσεν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ περιβοήτου ὅρου περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου πνεύματος. Μάρκος ὅμως ὁ Εὐγενικὸς, ὁ Σχολάριος, καὶ ἄλλοι ἀρνηθέντες νὰ ὑπογράψωσιν ἀπῆλθον εἰς Βενετίαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπαναστρέψας ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ψευδοσυνόδου· καὶ ὡσεὶ τηκόμενος ὑπὸ ἐσωτερικοῦ ἐλέγχου ἔζησεν ἐλεεινῶς, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος. Τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1449 ἀπεβίωσε καὶ διάδοχος ἐξελέχθη ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ὁ Δράγασης, τέως δεσπότης τῆς Πελοποννήσου. Μόλις ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ τότε πάπας Νικόλαος Ε' ἔγραψεν αὐτῷ ἐξορκίζων τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἑνώσεως.

Ἡ θέσις τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκράτορος οἰκτρὰ ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Οἱ Τοῦρκοι ἐπλησίαζον· οἱ Ἐνετοὶ τὸν ἠνώχλουν διὰ φορτικῶν ἀπαιτήσεων, ὑποσχόμενοι βοήθειαν ἐὰν ἐνυμφεύετο τὴν θυγατέρα τοῦ δόγη Φόσκαρη· καὶ ὁ Πάπας μόνον μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἑνώσεως, τῷ ὑπέσχετο αὐτήν. Συναισθανόμενος, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ κολακεύσῃ τὴν Δύσιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀποστολῆς ἐπικουριῶν, ἐφάνη ὁπωσοῦν ἐνδίδων εἰς τὰς περιστάσεις. Συνεκάλεσε σύνοδον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, καθ' ἣν ὁ Σχολάριος καὶ ἄλλοι συνεζήτησαν μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων καὶ κατέδειξαν τὸ ἐσφαλμένον τοῦ περιβοήτου

(1) Ἐν Κωνσταντινουπόλει νέον γνωρίσας ἀπηλθηνε ποίημα.

τῆς ἑνώσεως ὅρου (1). Ὁ Αὐτοκράτωρ βλέπων τὰ ἀδύνατα ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ εἰς τὸν πάπαν ἵνα στείλῃ ἀνθρώπους μᾶλλον πεφωτισμένους πρὸς συζήτησιν τῆς ἑνώσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐφημίζετο ἐν τῇ Δύσει διὰ τὰς θεολογικὰς γνώσεις του Ἰσίδωρος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, ὅστις ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πῖλον καρδιναλίου. Τοῦτον ὁ πάπας ἔπεμψεν ἐν 1452 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἑνώσεως. Πάντες σχεδὸν καθορῶντες τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον συνήνεσαν, πλὴν τοῦ Σχολαρίου, ὅστις τότε, φαίνεται, ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐκ Γεωργίου Γεννάδιος μετονομασθεὶς, ἐμόναζεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου. Πρὸ ὀλίγου γράψας ποίημα « Κατὰ τῆς Σιμωνιακῆς αἱρέσεως » ἔστειλεν αὐτὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ἑνώσεως. Ἐρωτώμενος δὲ ἤδη περὶ τῆς ἑνώσεως, ἐκλείσθη εἰς τὸ κελλεῖόν του καὶ λαβὼν χάρτην ἔγραψε τὴν γνώμην του ὡς ἑξῆς· « Ἄθλιοι Ῥωμαῖοι εἰς τί ἐπλανήθητε, καὶ ἀπεμακρύνατε ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠλπίσατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων, καὶ σὺν τῇ πόλει ἐν ᾗ μέλλει φθαρῆναι, ἐσχάσατε καὶ τὴν εὐσέβειάν σας; Ἵλεός μοι κύριε· μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῷός εἰμι τοῦ τοιούτου πταίσματος. Γινώσκετε, ἄθλιοι πολῖται, τί ποιεῖτε; καὶ σὺν τῷ αἰχμαλωτισμῷ, ὃς μέλλει γενέσθαι εἰς ὑμᾶς, ἐσχάσατε καὶ τὸ πατροπαράδοτον, καὶ ὡμολογήσατε τὴν ἀσέβειαν; οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ κρίνασθαι! » Ταῦτα γράψας καὶ προσηλώσας εἰς τὴν θύραν τοῦ κελλείου του ἐκλείσθη ἔνδον.

Ἡ προκήρυξις αὕτη τοῦ Γενναδίου μεγίστην ἀλλοίωσιν ἐπήνεγκεν εἰς τὰ πνεύματα· αἱ μοναχαὶ ἀνεθεμάτισαν τὴν ἕνωσιν καὶ τοὺς αἰτίους· οἱ δὲ τοῦ ἀγοραίου λαοῦ διασπαρέντες εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ καπηλεῖα, ἐκράτουν φιάλας ἀκράτου, καὶ ἀναθεματίζοντες τοὺς ἑνωτικοὺς ἔπινον εἰς πρεσβείαν τῆς εἰκόνος τῆς θεομήτορος, παρακαλοῦντες ἵνα γίνῃ ἀῤῥωγὸς, καὶ ἀναβοῶντες, « Τὴν Λατίνων οὔτε βοήθειαν, οὔτε τὴν ἕνωσιν χρῄζομεν. Ἀπέστω ἀφ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζυμιτῶν λατρεία! »

Ἐνῷ ταῦτα διεδραματίζοντο, ὁ ἀτυχὴς αὐτοκράτωρ προσεπάθει ἵνα τελέσῃ τὴν ἑνωτικὴν λειτουργίαν. Πολλοὶ τῶν ἱερομονάχων, ἱερέων, ἡγουμένων καὶ λοιπῶν οὐ μόνον δὲν παρεδέχοντο νὰ συλλειτουργήσωσι

(1) Τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Καταλλαγῆς, σελ. 457 κ' ἑπ.

μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων, ἀλλὰ καὶ ἀπεχωρίζοντο ὡς ἀσεβῶν· ἄλλοι δὲ παρητήθησαν. Ἐν τέλει κατωρθώθη μετὰ μυρίας δυσχερείας ἵνα τελεσθῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ κοινὴ μυσταγωγία, καθ' ἣν ἐμνημονεύθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Νικολάου. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ χάριν ἀβροφροσύνης πρὸς τὸν βασιλέα παρευρεθέντες δὲν ἔλαβον προσφορὰν ἀντιδώρου, *ὡς βδελυκτὴν θυσίαν τελεσθεῖσαν ἐν τῇ ἑνωτικῇ λειτουργίᾳ.*

Μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθε μέγα σχίσμα μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῆς βασιλευούσης, *καὶ ἐγένετο ἡ ἔνωσις ἀληθὴς διαίρεσις.* Τοσαύτη δὲ ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τῶν ἑνωτικῶν καταφορά, ὥστε οἱ ἱερεῖς ἠρνοῦντο νὰ λειτουργήσωσιν ἢ ἐκπληρώσωσι τ' ἄλλα τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἐάν τις τῶν ἱερέων προσεκαλεῖτο εἰς κηδείαν νεκροῦ ἢ μνημόσυνον τεθνεῶτος, καὶ ἐφαίνετο ἐκεῖ πού τις ἱερεὺς ἑνωτικὸς παρευθὺς ὁ πρῶτος ἐκδυόμενος τὸ φελώνιον ἔφευγε σπεύδων, ὡς ἀπὸ πυρός. Ἡ Ἁγία Σοφία ἐθεωρεῖτο βέβηλος, *καταφύγιον δαιμόνων καὶ βωμὸς Ἑλληνικός*· τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἦσαν σκοτειναί· μήτε κηρίον, μήτε λυχναψία· *ἔρημον τὸ ἅγιον τέμενος ἐφαίνετο προσημαῖνον τὴν ἐρημίαν, ἣν ὑποστῆναι μέλλει διὰ τὰς παραβάσεις καὶ ἀνομίας τῶν κατοίκων.*

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Γεννάδιος ἔγκλειστος ἐδίδασκε τὰ πλήθη, προλέγων τὴν ἅλωσιν, καὶ ἐκσφενδονίζων τοὺς κεραυνοὺς τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῶν ἑνωτικῶν. Ἡ πολιορκία ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ καὶ ὁ τρομερὸς οὗτος δημαγωγὸς δὲν ἔπαυε διεγείρων τὸν λαόν, γράφων κατὰ τῶν ἑνωτικῶν, καὶ πλέκων συλλογισμοὺς καὶ ἀντιφάσεις.

Ὁ Μωάμεθ γενόμενος κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἐν τῇ τέως βυζαντινῇ πρωτευούσῃ λειψανδρίαν. Ἐκ τῶν κατοίκων οἱ μὲν ἔπεσαν μαχόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μάρτυρος βασιλέως, ἄλλοι ἔφυγον ἅμα ἰδόντες τὴν ἡμισέληνον κυματίζουσαν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, οἱ δ' ἐπιμείναντες ἐκρύφθησαν. Κατανοῶν ὁ ὀξύνους πορθητὴς, ὅτι μόνον ἐλατήριον συγκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐρημωθείσῃ Κωνσταντινουπόλει ἦτο τὸ Πατριαρχεῖον, ὡσεὶ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν κέντρον θεωρούμενον, εἰσηγήσει καὶ τῶν παρακολουθούντων αὐτῷ χριστιανῶν γραμματέων, προσεκάλεσε τοὺς ἀπάτριδας Ἕλληνας πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου τῆς ἀρεσκείας αὐτῶν, ὡς διαδόχου τοῦ κατὰ τὴν ἅλωσιν πεσόντος τελευταίου πατριάρχου τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Ἀθανασίου τοῦ Β'. ὑποσχόμενος ἅμα

ἵνα καθιδρύσῃ τὸν νέον τῆς ὀρθοδοξίας ποιμενάρχην κατὰ τὰ βυζαντινὰ ἔθιμα.

Τὸ δέλεαρ ἐκεῖνο πλουσίαν παρήγαγεν ἄγραν· κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἀθρόοι ἐπαρουσιάσθησαν, ὡσεὶ λησμονήσαντες τὴν ἁλωθεῖσαν πατρίδα, ἀπέναντι τῆς πατρίου θρησκείας. Τὸ ὄνομα τοῦ Σχολαρίου ὁμοθύμως ἐπροτάθη, καὶ ἄνευ ἀντιλογίας παρεδέχθη. Ὁ δὲ μοναχὸς Γεννάδιος, ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετὰς ἀναχωρητοῦ ἐξασκῶν, ἀπεποιήθη τὴν ἔξοχον ἐκείνην τιμήν· μετὰ πολλὰς ὅμως παρακλήσεις συνήνεσεν ἵν' ἀναδεχθῇ τὸν φόρτον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀξιώματος, θαῤῥῶν, ὅτι διὰ τῶν φώτων, τῆς εὐγλωττίας, καὶ τῆς ἀγωγῆς του μεσολαβῶν μεταξὺ τοῦ ξίφους τοῦ κατακτητοῦ καὶ τῆς δυστυχίας τῶν συμπατριωτῶν του ἐλαφρώτερα ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὰ δουλικὰ δεσμά. Ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐτελέσθη ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἅλωσιν χριστιανικὴ λειτουργία· ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, μετ' ἄλλων ἀρχιερέων, καὶ ἐνώπιον παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος, ἐχειροτόνησε τὸν Γεννάδιον Σχολάριον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ῥώμης· αὐτὸς δὲ ὀλίγον ἀρεσκόμενος εἰς πομπώδεις τίτλους, κενοὺς σημασίας, ηὐτοκλήθη *Πατριάρχης τῶν τοῦ Χριστοῦ Πενήτων* (1).

Μετὰ τὴν χειροτονίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐξοχωτέρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μετέβη παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρὸς προσκύνησιν. Ὁ Μωάμεθ ὑπεδέχθη τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδοξίας εὐμενέστατα· καὶ ἀφοῦ συνωμίλησαν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, τῷ ἐνεχείρισε, κατὰ τὸ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἔθος, δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργαριτῶν ἐγκεκοσμημένον, ἐπειπών, « Πατριάρχευε ἐπ' εὐτυχίᾳ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν ἐν οἷς θέλεις, ἔχων πάντα τὰ σὰ προνόμια, ὡς καὶ οἱ πρὸ σοῦ πατριάρχαι εἶχον ». Μετὰ τοῦτο κατῆλθεν

---

(1) Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας ἐν τῷ Χρονογράφῳ (σελ. υς' ἔκδ. Βενετίας 1681) λέγει, ὅτι εἰς τὸ διάβημα τοῦτο προέβη ὁ Πορθητὴς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1462 ἅλωσιν τῆς Μιτυλήνης· « Ἐπῆρε ὁ Μωάμεθ τὴν Μιτυλήνην, ταὶς δύο Φώκαις χωρὶς πολέμου· ἔπειτα ἐπῆρε τὴν Καστάμονην, τὸ Σινόπι· καὶ ἤφερε τὸν λαὸν ὅλον εἰς » τὴν Πόλιν, καὶ ἐρώτησε περὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ εἶπαν δὲν ἔχουν, καὶ ὥρισε νὰ » κάμουν τεχνηέντως διὰ νὰ γεμίσῃ ἡ Πόλις ἀνθρώπους· καὶ ἐσυνάχθησαν οἱ ἀρχιε» ρεῖς καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καὶ ἔκαμαν στανικῶς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύριον » Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ἄνθρωπον ἅγιον καὶ φρόνιμον ». Τοῦτο ὅμως φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀνυπόστατον, διότι τῷ 1459 ὁ Γεννάδιος, μετὰ πενταετῆ πατριαρχείαν παραιτηθείς, διεδέχθη ὑπὸ Ἰσιδώρου.

ἕως κάτω τῆς αὐλῆς συνοδεύων τὸν πατριάρχην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ ὑπρεπισμένου ἵππου, προστάξας ἵνα πάντες οἱ μεγιστᾶνες τῆς αὐλῆς του ἐξέλθωσιν εἰς συνοδείαν τοῦ πατριάρχου. Ὁ Γεννάδιος παρακολουθούμενος ὑπὸ λαμπρᾶς συνοδίας περιῆλθε τὴν πόλιν εὐλογῶν.

Ὁ Σουλτάνος ἐξέδωκε καὶ διάταγμα ἵνα μηδεὶς ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ τῷ πατριάρχῃ, ὅστις ἀφίετο ἀκαταζήτητος καὶ ἀδιάσειστος, ἐλεύθερος παντὸς τέλους καὶ δόσεως αὐτός τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ διάδοχοι πατριάρχαι. Δι' ἑτέρου δὲ διατάγματος ἀπηγόρευσε τὸν εἰς τσαμία μετασχηματισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ὁρίσας ἵνα οἱ γάμοι, ἐνταφιασμοί, καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐκπληρῶνται ἀκωλύτως, κατὰ τὰ προϋπάρχοντα ἔθιμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὴν πανήγυριν τοῦ Πάσχα αἱ θύραι τῶν ἐκκλησιῶν νὰ ὦσιν ἀνοικταὶ τριήμερον.

Ἐπειδὴ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχε μεταβληθῆ εἰς τσαμίον, ὁ σουλτάνος ἐχορήγησε τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὡς πατριαρχεῖον· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, διὰ τὸ ἔρημον τῆς συνοικίας, ὁ πατριάρχης ἐζήτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, κειμένην ἐν τῇ χριστιανικῇ συνοικίᾳ, ἥτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη, μεταβληθέντος τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τσαμίον.

Ὁ Μωάμεθ, ὀξύνους καὶ περίεργος, περιήρχετο συνεχῶς τὴν πόλιν ἀναθεωρῶν πολλὰ, καὶ ἐρωτῶν καὶ μανθάνων. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν ἔνδον τῆς αὐλῆς τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἀφιππεύσας εἰσέβη εἰς τὸν ναὸν, ἔνθα καταβὰς ὁ πατριάρχης προσηγόρευσε καὶ προσεκύνησεν αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ἐκάθησεν ἐπὶ θρόνου ἐντὸς τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας, ἀπηύθυνε διὰ διερμηνέως, πολλὰς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Σχολάριον περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. Ὁ Γεννάδιος, εἰ καὶ ἀπροετοίμαστος, ἐξέθηκε μετὰ παῤῥησίας καὶ σαφηνείας τὰ κυριώτερα τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ὁ σουλτάνος οὐ μόνον ἀπεδέχθη εὐλαβῶς, ἀλλὰ καὶ κατευχαριστηθεὶς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς, τὰ μέγιστα καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ὁμοδόξους ἔκτοτε ὑπερηγάπησεν. Ἀποχωρῶν δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν πατριάρχην ἵνα καὶ ἐγγράφως ἐκθέσῃ τὴν διάλεξιν, ἥτις μεταφρασθεῖσα ἀραβιστὶ ὑπὸ Ἀχμὲτ κριτοῦ τῆς Βερροίας ἐνεχειρίσθη αὐτῷ ἀναγνώσαντι μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἔδειξεν ὁ Μωάμεθ ἀκατανόητον εὔνοιαν

πρὸς τὸν Γεννάδιον, πέμπων αὐτῷ συνεχῶς δῶρα, καὶ πᾶσαν παράκλησίν του προθύμως ἐκπληρῶν. « Καὶ ἐλέγετο περὶ τοῦ σουλτάνου, ὅτι ἐνωτισθεὶς καὶ πληροφορηθεὶς τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἦν περὶ τῆς ἑαυτοῦ. »

Ὁ Σχολάριος εὐδοκίμως πατριαρχεύσας ἐπὶ πέντε ἔτη καί τινας μῆνας, συνεκάλεσε σύνοδον ἵνα ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του. Πάντες οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα διαμείνῃ. Ἀλλ' ὁ Γεννάδιος ἀπαυδήσας πλέον ἐπεθύμει ἵν' ἀπομακρυνθῇ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνῃ τὸ πνεῦμά του· ἔγραψε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν κώδηκα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἐγγὺς τῶν Σερρῶν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ ὄρει Μενοικέως, ὅπου μελετῶν, γράφων, καὶ προσευχόμενος, παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα περὶ τὸ **1460** (1).

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία εἰσέτι δὲν ἀντήμειψε τὴν μνήμην τοῦ Σχολαρίου, ὅστις πρὸς οὐδὲν λογισάμενος σωτηρίαν καὶ πατρίδα ἔσωσε τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὕστερον δ' ἐνώπιον τοῦ τρομεροῦ πορθητοῦ μετὰ καταπληκτικῆς παῤῥησίας τὰ δόγματα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως ἐκθέμενος, τὸν φανατισμὸν αὐτοῦ εἰς ἀγάπην καὶ σέβας μετέτρεψε. Διὰ περιπαθοῦς μονῳδίας ἐθρήνησεν, ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνακράζων· « Ἦν σοφὸν τὸ γένος ἡμῶν, ἔνδοξον, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν· καὶ μὴν, καὶ τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ τε καὶ ἁγιωσύνῃ καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἀπομαξάμενον τὴν καθόλου ἀρετὴν, καθάπερ σπόγγος τὰ νάματα· ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν· ἐάλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἧς μόνον ἐν τῷ μνησθῆναί ἐστιν ἐκρῆξαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ, καὶ πνεῦσαι τὰ λοίσθια· ἁλούσης γὰρ, ἐμιάνθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερὰ, χύσις αἵματος πολλὴ γέγονεν· ἐμιάνθησαν μονάστριαι, ἐφθάρησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, ἡλικία πᾶσα· οἴμοι τῷ ταλαιπώρῳ τε καὶ ἀθλίῳ· τίς ἱκανὸς ἐκτραγῳδῆσαι τὸ μέγα τοῦτο πάθος, καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι

(1) Κ. Σάθα, Βίος Γενναδίου (Χρυσαλ. φυλ. 67)—Παραδ.—Allatii, de Georgiis (Bibliotheca Fabricii, Tom. XII)—Renaudoti, Vita Gennadii—Gass, Gennadius und Pletho.—Μαλαξοῦ, Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μαθᾶ, Κατάλογος Πατριαρχῶν—Δούκας—Lebeau—Hammer κλπ.

τὴν συμφοράν; φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις, καὶ παράταξις; ποῦ ἡ τῶν παλατίων σύνταξις; ποῦ ὁ τοσοῦτος ἐσμὸς τῶν ἀρχόντων; ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; οἴμοι τῷ τάλανι! ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καλλονή; ποῦ ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος; κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ! Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ μόνῃ τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι πλείω καὶ χείριστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω ἡ ψυχή μου ταράττεται, καὶ ἱλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα » (1).

Ὁ Σχολάριος ἀνεδείχθη εἷς τῶν σοφωτέρων καὶ πολυγραφοτέρων Ἑλλήνων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τὰ ὑπὸ τοῦ χαλκεντέρου ἐκείνου ἀνδρὸς συγγραφέντα εἰσὶ τὰ ἑξῆς·

—Λόγοι—Εἰς τὴν Ἁγίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν —Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου—Εἰς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ—Ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου—Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως—Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου—Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Ἀσώτου καὶ περὶ μετανοίας—Ὁμιλία ῥηθεῖσα τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ ἐν τῷ Παλατίῳ—Θεωρία περὶ τῶν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ παραβολῇ ταλάντων—Ὁμιλίαι σχεδιασθεῖσαι ἵνα μετὰ τὰς ἀπὸ στόματος γενησομένας ὁμιλίας τῷ λαῷ ἀναγινώσκωνται αὐταὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ἑκάστην κυριακήν—Περὶ διαφορᾶς τῶν συγγνωστῶν καὶ θανασίμων ἁμαρτημάτων—Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι νῦν θαύματα ὡς πρότερον—Τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἐπὶ τῇ κοιμήσει τῆς ἀοιδίμου δεσποίνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς παραμυθητικός—Ἐπιτάφιος Θεοδώρου δεσπότου—Μονῳδία ἐπικήδειος ἐπὶ τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ Κυρίῳ Μάρκῳ Ἐφέσου, κατὰ κόσμον Εὐγενικοῦ—Ἐπιτάφιος τῷ μακαρίῳ Θεοδώρῳ τῷ Σοφιανῷ, ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Βατοπαιδίου ταφέντι—Ὅτε ἀνεχωρήθη τοῦ παλατίου καὶ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐν ᾗ πρῶτον ὤκει κοσμικὸς, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Χαρδιανήτου κοινόβιον, καὶ ἡτοιμάζετο πρὸς τὸ μοναχικὸν σχῆμα—Ἐπὶ τὴν δι' ἐγκατάλειψιν Θεοῦ ματαίαν καὶ ἄλογον καὶ ἀσύνδετον καινοτομίαν τῆς πίστεως—Θρηνητικός—Συμβουλευτικὸς ὃν ἀνέγνω ἐν τῷ Παντοκράτορι ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅλης τῆς πόλεως, περὶ ἱλεώσεως τοῦ θείου καὶ τῆς οἴκοθεν παρασκευῆς—Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα—Λόγοι ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ—Μονῳδία ἐπὶ τῇ ὑπὸ Τούρκων ἁλώσει—καὶ ἕτεροι τρεῖς ἀνεπίγραφοι.

—Γενναδίου μοναχοῦ καὶ πατριάρχου τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων, περὶ τῆς μόνης ὁδοῦ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐξεδόθη δὲ τῷ Σουλτάνῳ αἰτή-

(1) Crusii, Turcogræcia, σελ. 100.

σαντι μετὰ τὰς ἐνώπιον αὐτοῦ διαλέξεις ἐν τῷ πατριαρχείῳ τότε γεγενημένας. (ἐξεδόθη μετὰ τῆς ἀραβικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀχμὲτ ἐν Turcograecia lib. II. μεταφρασθὲν δὲ λατινιστὶ ὑπὸ Γρηγ. Σπαρτάνα, ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Ἔλεγχος τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἔκ τε τῆς γραφῆς καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἀλήθειαν παράθεσις ἐν σχήματι διαλόγου.

—Ἐκ τῶν περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητειῶν αἱ σαφέστεραι.

—Κατὰ αὐτοματιστῶν καὶ Ἑλληνιστῶν, ἤτοι πολυθέων, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι καὶ δημιουργὸς τοῦ παντὸς ἐν τριάδι ὑποστάσεων· (ἐξεδόθη ὑπὸ Gass ἐν Gennad. und Pletho).

—Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις περὶ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

—Περὶ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ λατρείας, ἢ νόμος Εὐαγγελικὸς ἐν ἐπιτομῇ. (ἐτυπώθη πολλάκις).

—Περὶ τῆς θείας προνοίας καὶ προορισμοῦ.

—Περὶ προορισμοῦ δεύτερον· (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἐσχελίου 1603· καὶ ἑλληνογαλλιστὶ ὑπὸ Μορελλίου 1681).

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τρίτον.

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τέταρτον.

—Ὅπως ἡ θεία πρόνοια καὶ ὁ θεῖος προορισμὸς οὐκ ἀναιρεῖ τὸ χρήσιμον τῶν εὐχῶν.

—Περὶ τῆς ἐν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ ἀνθρωπότητος.

—Περὶ ἀναστάσεως.

—Περὶ τοῦ δεσποτικοῦ καὶ θείου αἵματος.

—Περὶ ἀγγέλων, πρὸς τὴν τοῦ Ἀργυροπούλου γνώμην ἀντιφερόμενον.

—Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ῥητόν: Ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών.

—Σύνταγμα ἐπιγραφόμενον ὀρθοδόξου καταφύγιον. (ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ).

—Λύσις διαφόρων εὐαγγελικῶν ἀποριῶν.

—Περὶ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος.

—Ἔκφρασις τοῦ, Μάρτυρες στεφανῖται.

—Ἐμμετροι εὐχαί.

—Περὶ τοῦ πῶς διακρίνονται αἱ θεῖαι ἐνέργειαι πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν θείαν οὐσίαν ἧς εἰσὶν ἐνέργειαι.

—Περὶ τῶν φαῦλα πραττόντων, πότερον ἄκοντες πράττουσιν ἢ ἑκόντες.

—Ὕμνος μετὰ δεήσεως.

—Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα καὶ τρισυπόστατον Θεόν.

—Περὶ τοῦ καιροῦ ᾗ τρόπου τῆς ὑπάρξεως τῶν νοερῶν ᾗ ἀθανάτων ψυχῶν.

—Περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας.

—Περὶ τῶν ψυχῶν μετὰ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάλυσιν.

—Περὶ τῆς ῥήσεως Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, καὶ ὧν Ἀκινδυνισταὶ θορυβοῦσι περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος—Ἔκθεσις τῆς ὀρθῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑποστάσεως—Κατὰ τῆς προσθήκης, ἣν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέθηκαν οἱ Λατῖνοι—Περὶ τῆς σιμωνιακῆς αἱρέσεως ἢ ἀπιστίας—Κατὰ τῆς Λατίνων ἐν σαββάτῳ νηστείας—Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ λει-

τουργεῖν καθ' ἡμέραν—Περὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων—Περὶ κουρᾶς γενείων. (ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα πάντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 239—316).

—Πρὸς τὸν πανιερώτατον Μηδείας κύριον Θεοφάνην περὶ τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς δεύτερον. (ἐτυπώθη ὑπὸ Εὐγ. Βουλγάρεως μετὰ Βρυεννίου).

—Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ, καὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου).

—Ἀπάντησις πρὸς Πλήθωνα περὶ Ἀριστοτέλους.

—Ἀπάντησις εἰς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Ἐπιστολὴ εἰς Ἰωσὴφ ἔξαρχον, περὶ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Κατὰ τῶν Πλήθωνος ἀποριῶν ἐπ' Ἀριστοτέλει. (τὸ Α'. μέρος ἐξεδόθη ὑπὸ Μηνᾶ Μηνοΐδου ἐν Παρισίοις 1858).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς λόγοι δύο.

—Κεφαλαιώδης ἀπόκρισις πρὸς τοὺς παρὰ Λατίνων λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ Πουργατορίου.

—Πρὸς Ἰωάννην Θεσσαλονικέα, περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Σύντομον κατὰ τῆς δόξης τῶν Λατίνων.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ Λατίνων, τόμοι δύο.

—Δεύτερος Τόμος κατὰ Λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Διάλογος κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως.

—Ἕτερος διάλογος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Περὶ διαφόρων κεφαλαίων πρὸς Μιχαὴλ Σοφιανόν.

—Τὰ ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντα τῇ ὀγδόῃ ἱστορικῶς.

—Ἱστορία τῶν ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ.

—Περὶ ψυχῆς.

—Ἐξήγησις εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Πορφυρίου τὸ περὶ τῶν πέντε καθόλου.

—Εἰς τὸ περὶ εἱμαρμένης ἐξήγησις.

—Περὶ ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, Ἀριστοτέλους καὶ Πλωτίνου συμβιβαστικόν.

—Σύνοψις τῶν Ἀριστοτέλους Φυσικῶν μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Σιμπλικίου.

—Πολλαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους.

—Περὶ Τούρκων. (μετεφράσθη λατινιστὶ ὑπὸ Ἑρμολάου Βαρβάρου: Gennadii tractatus adversus Turcos).

—Ἐκ τῶν τοῦ Σιμπλικίου ἐξηγήσεων ἐπιτομὴ μετὰ σαφηνείας καὶ ἰδίως ἐπιστάσεως Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου.

—Πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζοῦντος.

—Ἐπιχείρημα Γραικῶν.

—Εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

—Ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

—Διάλογος Νεόφρων ἢ ἀερομυθία.

—Ἀπόκρισις πρὸς τὸ ἐρώτημα κυροῦ Ἰωσὴφ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ (1).

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δύο συγγράμματα Θωμᾶ

(1) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial, σελ. 389.

τοῦ ἐξ Ἀκυτανίας, πλουτήσας μεθ' ὑπομνημάτων καὶ σημειώσεων, καὶ—Ἐκ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ μαγίστρου Πέτρου τοῦ Ἱσπανοῦ (1).

Ἔγραψε προσέτι ὁ Σχολάριος καὶ τὰ ἑξῆς, ἐν οἷς σημειοῦται μὲ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα αὐτοῦ Γεώργιος Κορτέσης.

—Περὶ στοιχείων ἤτοι γραμμάτων, προσῳδιῶν καὶ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν, ἤτοι εἰς γραμματικὴν πρώτη εἰσαγωγή.

—Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων.

—Περὶ στοιχείων.

—Ἐπιστολαὶ 18 (2).

Λουκᾶς Νοταρᾶς.

Ὁ οἶκος τοῦ Νοταρᾶ ἦτο ἐκ τῶν περιφανεστέρων τοῦ Βυζαντίου. Νικόλαος ὁ Νοταρᾶς, τετιμημένος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τῷ ἀξιώματι τοῦ Μεγάλου Διερμηνευτοῦ, ἐγέννησε δύο υἱούς, ὧν νεώτερος ἦτο ὁ Λουκᾶς· ὁ πρεσβύτερος, ἀξιωματικὸς τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἰωάννου τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος, φιλοπόλεμος καὶ ῥιψοκίνδυνος νέος, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀποκόψαντες τὴν κεφαλήν του ἀπέδωκαν ὕστερον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων εἰς τὸν δυστυχῆ πατέρα πρὸς ταφήν.

Ὁ ἐπιζήσας Λουκᾶς ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων, Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου, διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀξιωμάτων. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1424 ἐστάλη μετὰ τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ καὶ Μανουὴλ Μελαχρηνοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον Ἀμουράτην εἰς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τὴν 24 Ἰουλίου 1441 συνώδευσεν, ὡς ναύαρχος, τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον εἰς Λέσβον, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς νήσου συνοικεσίου. Ὕστερον δὲ προήχθη εἰς τ' ἀξιώματα συμβούλου (μεσάζοντος), καὶ μεγάλου δουκός.

Ὅταν ὁ πάπας Νικόλαος ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν καρδινάλιον Ἰσίδωρον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ συνομολογηθείσης ἑνώσεως, ὁ Νοταρᾶς, ἔχων συνεργὸν καὶ τὸν Σχολάριον, ἐξανέστη κατὰ τῶν λατινοφρονούντων, διεγείρων κατ' αὐτῶν τὸν λαόν, καὶ πάντα λίθον κινῶν πρὸς ματαίωσιν τῆς ἑνώσεως· δεικνύων

---

(1) Fabricii, Bibliotheca Græca XI, σελ. 369—79.

(2) Matthæi, Codices Mss. bibliothecarum Mosquensium· (σελ. 24, 253, 299). Ἡ εἰς τὰ συλλογιστικὰ κεφάλαια Μάρκου τοῦ Ἐφέσου ἀτελὴς ἀπάντησις, ἣ δῆθεν αἰτήσει τοῦ πρωτοσυγγέλλου Γεωργίου Μάμα (τοῦ ὕστερον πατριαρχεύσαντος) ὑπὸ Σχολαρίου γραφεῖσα, ἣ ἔπειτα ὑπὸ Βησσαρίωνος συντελεσθεῖσα, εἶνε πλάσμα λατινόφρονός τινος· ἣ ἄλλα δέ τινα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου πονημάτια δῆθεν τοῦ Γενναδίου, νόθα εἰσι, πλαστουργηθέντα ὑπὸ Ματθαίου Καρυοφύλλη καὶ ἄλλων.

τοὺς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεστηνωμένους Τούρκους ἀνέκραζε μετὰ παραφορᾶς, « κρειττότερον ἐστὶν εἰδέναι ἐν μέσῃ » τῇ Πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκου, ἢ καλύπτραν λατινικήν! »

Κατὰ τὴν πολιορκίαν φρουρῶν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Πετρίου μέχρι τῆς πύλης τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας ἠγωνίσθη γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν αἰχμαλωτισθεὶς ἦχθη ἐνώπιον τοῦ πορθητοῦ, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς, ὑποσχόμενος ἵνα τὸν προάξῃ εἰς μεγαλείτερα ἀξιώματα. Ἐπισκεφθεὶς ὅμως ὁ ἀκόλαστος σουλτάνος τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεγάλου δουκὸς, ἐτρώθη τὴν καρδίαν ἐκ τῆς καταπληκτικῆς καλλονῆς τοῦ νεανίου Ἰσαακίου Νοταρᾶ. Τὴν ἀκόλουθον τῆς ἁλώσεως ἡμέραν ὁ Μωάμεθ συμποσιάζων ἔστειλε τὸν ἀρχιευνοῦχον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λουκᾶ, ἵνα ζητήσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἀπεκρίθη, ὅτι ζῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συναινέσῃ εἰς τὸ ἀνοσιούργημα, ὁ δὲ σουλτάνος, ὡς ἀπόλυτος κύριος, ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ παιδός. Ὁ ἀρχιευνοῦχος ματαίως προσπαθήσας νὰ καταπείσῃ αὐτὸν ἐπανῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τὰ διατρέξαντα εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅστις ἐξαγριωθεὶς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐπαναστρέψῃ καὶ λάβῃ τὸ παιδίον, παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ δημίου, διαταχθέντος ἵνα συλλάβῃ τὸν Νοταρὰν μετὰ τῶν ἄλλων υἱῶν του. Ὁ Λουκὰς ἀσπασθεὶς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του ἠκολούθησε τὸν δήμιον μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Καντακουζηνοῦ. Ὁ ἀρχιευνοῦχος παρέδωκε τὸ παιδίον εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Νοταρᾶ καὶ τῶν δύο υἱῶν του. Ὁ δήμιος παραλαβὼν τοὺς δυστυχεῖς ἱσταμένους πρὸ τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων διεκοίνωσεν αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν καὶ ἡτοιμάσθη πρὸς ἐκτέλεσιν. Τὰ παιδία ἀκούσαντα τὴν ἀπάνθρωπον προσταγὴν ἤρχισαν νὰ κλαίωσιν, ὁ δὲ δυστυχὴς πατὴρ, κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην στιγμὴν, ἀξιομνημόνευτον δείξας καρτεροψυχίαν, ἐξώρκισε τοὺς παῖδας ἵνα μετὰ χριστιανικῆς ὑπομονῆς ὑποστῶσι τὸ μαρτύριον. Ὁ δήμιος κατὰ παράκλησίν του ἀπέσφαξε πρώτους τοὺς υἱοὺς, καὶ ἀφοῦ ὁ πολύτλας εἶδε τὰς κεφαλάς των πιπτούσας, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παρακείμενον ναὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χριστιανικοῦ τούτου καθήκοντος ὁ Νοταρὰς παρεδόθη εἰς τὸν σφαγέα, καὶ ἡ κεφαλή του ἐκυλίσθη ἐν μέσῳ τῶν ἔτι ἀσπαιρόντων πτωμάτων τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ὁ δήμιος λαβὼν τὰς κεφαλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ συμπόσιον καὶ ἐπέδει-

ξεν αὐτὰς εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξεν ἵνα γυμνὰ καὶ ἄταφα μείνωσι τὰ πτώματα τῶν Νοταράδων (1).

Ἰωάννης ὁ Μόσχος, ἀνὴρ σύγχρονος, περιπαθέστατα περιγράφει τὴν τραγικὴν ἐκείνην σκηνήν. « Ὡς δὲ ὁ δήμιος ἤδη παρὼν τὸ πρόσταγ- » μα τοῦ βαρβάρου τυράννου ἐζήτει ποιεῖν, τό τε ξίφος ἔφερε τῇ χει- » ρὶ, καὶ ἀνελεῖν ἕτοιμος ἦν αὐτὸν ἅμα καὶ τοὺς παῖδας, ἔχαιρέ τε » καὶ ἠγαλλιάσατο (ὁ Νοταρὰς) ἀντὶ τούτου τοῦ ἐπικήρου βίου τὸν » ἀΐδιον ἐκεῖνον μέλλων βιοῦν. Ὡς δ' ἕνα τούτων ἑώρα πρὸς τὸν θά- » νατον ἀποδειλιῶντα καὶ δέει, ὥσπερ εἰκὸς, κατεχόμενον, πρὸς μὲν » τὸν δήμιον — ὦ γενναιοτάτης ἐκείνης ψυχῆς! ὦ φρονήματος στα- » θερωτάτου καὶ μυρίων ἐπαίνων καὶ θαυμάτων ἀξίου! — *ἐπίσχες*, » ἔφη, *μικρόν*· πρὸς δὲ τὸν ὀκνοῦντα καὶ δεδιότα υἱὸν, *ποῦ σοι*, ἔλε- » γεν, *ὦ φίλτατε, ἡ πρὸς τὸν πατέρα αἰδώς; ποῦ ἡ στοργὴ καὶ* » *διάθεσις; ποῦ αἱ πολλαὶ ὑποσχέσεις, ἃς ὑπέσχου πολλάκις,* » *ὑπὲρ ἐμοῦ προθύμως ἀποθανεῖν; ποῦ τὸ φίλτρον; ποῦ τίθης τὸ* » *μαρτύριον τῶν ἀκουσάντων σου ταῦτα; Ἢ τοὺς ἀνθρώπους μό-* » *νον ὑπολαμβάνεις ἐκεῖνα ἀκηκοέναι, Θεὸν δὲ μὴ εἰδέναι, μηδὲ* » *παρὰ σοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν μοι πολλάκις ὑπέσχου, ζητεῖν ἐν* » *τῇ τῆς φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας ἡμέρᾳ; ποῦ πατρὶς, τέκνον;* » *ποῦ περιφάνεια γένους; ποῦ βασιλεία Ῥωμαίων; ποῦ ἠθῶν εὐ-* » *κοσμία; καὶ σεμνότης καὶ εὐταξία; οὐχ ὁρᾷς ὡς ἀπόλωλε πάν-* » *τα; Φρόνημα τοίνυν εὐσταθὲς καὶ γενναῖον καὶ σοὶ προσῆκον ἀνα-* » *λαβών, φάνηθι θανάτου καταφρονῶν. Ἐγγὺς ὁ κοινὸς δεσπότης·* » *ἀμείψεταί σε δωρεαῖς ἀγαθαῖς, τὰς πρὸς ἐμέ σου τὸν πατέρα ὑπο-* » *σχέσεις ἀποπληροῦντα.* Τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ τὸ τοῦ νέου φρόνημα » νεανικὸν καὶ ἀπτόητον καταστήσας, *τούτους*, φησὶ τῷ δημίῳ, *πρό-* » *τερον ἀνέλων, ὕστερον ἐμὲ δράσεις ταῦτά.* Ὦ Θείας καὶ μεγα- » λοπρεποῦς ἐκείνης ψυχῆς! ὦ γενναιότητος! ὦ φιλοτεκνίας! ὦ πα- » τρικῆς διαθέσεως. Συνεφείλκετο καὶ τοὺς παῖδας ἀποθανεῖν, ἢ ζῶν- » τας καταλιπεῖν καὶ ἀντὶ τῆς εὐσεβείας ἄλλο τι βουλεύσασθαι, δε- » διὼς, ὡς ἔοικε, μήπως φανῇ κἂν τῷ τέλει τοῦ βίου τῆς ἐκείνων » κηδεμονίας ὀλιγωρεῖν. Ὡς οὖν ἐκείνους πρώτους ἀνεῖλεν ὁρῶντος » ὁ δήμιος, *δόξα σοι*, χαίρων εἶπε, *Χριστὲ βασιλεῦ*· καὶ τὰς χεῖρας

(1) Δούκα, Ἱστορία, σελ. 93, 196, 264, 295, 303—6. Φραντζῇ Χρονικὸν, σελ. 118, 193, 221—30, 254, 262—3, καὶ 291. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Φραντζὴς, ἕνεκα τῶν μετὰ τοῦ Νοταρᾶ διενέξεων, δὲν ἐκτίθησιν ἀμερολήπτως τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

» ἀνατείνας μετὰ δακρύων, *δέξαι μου*, ἔλεγε, *τὴν ψυχὴν καὶ δώρη-*
» *σαί μοι τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ δεῖξόν με κληρονόμον τῶν σῶν*
» *ἀγαθῶν, καὶ μέτοχον ἐκείνης τῆς μακαρίας ζωῆς.* Εἶτα τῷ δη-
» μίῳ νεύσας τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο » (1).

Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ ἐπέζησεν ἡ Ἄννη, σταλεῖσα πρὸ τῆς ἁλώσεως μετὰ πολλοῦ πλούτου εἰς Ῥώμην (2), καὶ ὁ Ἰσαάκιος, ὅστις κατώρθωσε ν' ἀποδράσῃ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μωάμεθ καὶ μεταβῇ εἰς Ῥώμην παρὰ τῇ ἀδελφῇ του (3).

Ἡ ταλαίπωρος σύζυγος τοῦ μεγάλου δουκὸς παραληφθεῖσα μετ' ἄλλων εὐγενῶν εἰς ἐπικόσμησιν τῆς θριαμβευτικῆς περιοδείας τοῦ πορθητοῦ, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν (18 Ἰουνίου 1453).

Ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς ἦτο οὐ μόνον ἔξοχος πολιτικὸς, ἀλλὰ καὶ τῶν μουσῶν τρόφιμος οὐκ εὐκαταφρόνητος· μαρτύρια δὲ τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρὸς περιεσώθησαν ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς Θεόδωρον τὸν Καρυστηνὸν καὶ Γεώργιον τὸν Σχολάριον, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Βουασονάδου (4).

Βησσαρίων.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1389, κατὰ Νικέρωνα 1393, κατὰ δὲ Βανδίνην καὶ Βαίρνερον τῷ 1395, ἐν Τραπεζοῦντι. Νέος ἦλθεν εἰς Βυζάντιον καὶ ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα (30 Ἰανουαρίου 1425) ἐγένετο ὑποτακτικὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δοσιθέου Δωριέως, ἀνδρὸς ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ θρυλλουμένου· αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐνζήλως τὸν νεαρὸν Βησσαρίωνα, καὶ κατήρτισεν ἐπὶ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. Ὁ ἐνάρετος ἐκεῖνος Δωριεὺς βλέπων ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ μαθητοῦ του κεχαραγμένην τὴν σφραγῖδα τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς μαθήσεως, ἔστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας, ὅστις ἐδίδαξε τὸν Βησσαρίωνα τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν (5). Ὕστερον δὲ μεταβὰς

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (De Perpetua Consensione lib. II), καὶ τοῦ Μουστοξύδου (Ἑλληνομνήμων σελ. 388)· ὁλόκληρος δὲ ἡ μονῳδία τοῦ Μόσχου ἀποτεθησαύρισται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἐσκουριάλε (Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial, σελ. 290).

(2) Πολιτικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως.

(3) Δούκα Ἱστορ. σελ. 314.

(4) Anecdota Græca, Tom. V. σελ. 117—158.

Σημ. Οἱ ἐν Κορινθίᾳ Νοταράδες ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν εἰς Λουκᾶν τὸν Νοταράν.

(5) Christianam militiam secutus, Dositheo Archiepiscopo Doriensi (*), unici

(*) Κατὰ λάθος ὁ Alexandre (Notice prélim· sur Plethon, XI, not. 1) καλεῖ τὸν Δοσίθεον ἐπίσκοπον Σπάρτης.

εἰς Πελοπόννησον διήκουσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ περιλαλήτου Πλήθωνος, ὑφ' οὗ τακτικῶς ἐπαιδεύθη πάσας τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίως τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά (1).

Ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Βησσαρίων ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τῶν ἠθῶν, τὸ ἀπέριττον τοῦ βίου, καὶ ἰδίως τὰς γνώσεις καὶ τὴν στωμυλίαν. Ἐκήρυττεν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ πλήθη συνωθούμενα ἠκροῶντο τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ. Ἡ φήμη προτρέχουσα διεσάλπιζε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ δύο αὐτοκράτορες, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τῆς Τραπεζοῦντος, ἔστειλαν εἰς Πελοπόννησον πρεσβευτὰς ἐξαιτούμενοι παρ' αὐτοῖς τὸν περιθρυλλούμενον μοναχόν.

Ὁ Βησσαρίων μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· χειροτονηθεὶς δὲ τῷ **1437** ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας (2), συνώδευσε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φερράρας μεταβάντα πατριάρχην. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνόδου ἐκείνης διέπρεψαν ἰδίως Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς, καὶ ὁ Βησσαρίων· ὁ μὲν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς διαλεκτικῆς, ὁ δὲ διὰ τὰς χάριτας τῆς στωμυλίας. Ἀντίπαλοι ἐκεῖσε κατὰ τὰ προτερήματα ἀναδειχθέντες, ἐγένοντο ὕστερον πολέμιοι κατὰ τὰς ἀρχάς· καὶ ὁ μὲν Εὐγενικὸς ἀμείλικτος τῆς καινοτομίας ἐχθρὸς ἀπῆλθε καταψηφίζων καὶ ἀναθεματίζων τὴν ἕνωσιν· ὁ δὲ Βησσαρίων συνηγορῶν τῷ λατινισμῷ, διέψευσεν ἐκ προοιμίου τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἰδέαν. Κηρυχθείσης τυπικῶς τῆς ψευδοενώσεως ἐπανέστρεψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Βησσαρίων εἰς Βυζάντιον (3), ἀλλὰ μὴ δυνάμενος παραμεῖναι διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ εὐλόγους ὑπονοίας

---

exempli moribus et sanctitate viro, in primo tyrocinio, tante expeditionis duce usus est; cujus virtutem, religionem, doctrinam adeo imbibit, ut idem brevi factus videretur. Bessarionis ingenium, et mentem propre divinam ad cognitionem rerum occultarum et admirabilium vir sanctissimus contemplatus, adolescentem ipsum ad Archiepiscopum, Sylembriensem, virum optimum atque doctissimum, misit, unde et oratoriam artem, et philosophiam disceret . . . (Platinæ, Panegyricus in laudem Bessarionis).

(1) Ὁ Νικέρων, ἄδηλον ποῦ στηριζόμενος, ἀντιλέγει τῷ Πλατίνᾳ ἐπιλέγων ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Βησσαρίων διήκουσε τοῦ Πλήθωνος.

(2) Ἐν **1426** εἶχε χειροτονηθῆ διάκονος, καὶ τῷ **1431** πρεσβύτερος.

(3) Πολλοὶ παραδίδουσιν, ὅτι δὲν ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τούτου πρὸς Λάσκαριν Φιλανθρωπινὸν τοὐναντίον πληροφορούμεθα. « Μετὰ τὴν γενομένην ἁγίαν σύνοδον, ᾗ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡμῶν ἐπάνοδον »

τῆς ἐκκλησίας, ἐπανέστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπισήμως κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πορφύραν καρδιναλίου (1439).

Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐπὶ τοσοῦτον ηὐδοκίμησεν, ὥστε ὁ Πλατίνας λέγει « ita brevi homo ingeniosus et acutus Latinorum mores et litteraturam imbibit, ut ex nostribus unus, et non alibi natus videretur. »

Ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε'. ἐπίσκοπος Σαβίνης καὶ εἶτα Τουσκούλων προχειρισθεὶς, ἐστάλη μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας εἰς Βονωνίαν, σπαραττομένην τότε ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, καὶ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν ἀπειλουμένην. Κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα τῆς διοικήσεώς του ὁ Βησσαρίων ἀνεδείχθη ἔμπειρος πολιτικὸς, ἀτρόμητος στρατιωτικὸς, καὶ ἔνθερμος τῆς παιδείας προστάτης· κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἔριδας, ὠχύρωσε καὶ ἐξησφάλισε τὴν πόλιν, ἀνήγειρε τὸ ἠμελημένον Γυμνάσιον, καὶ παρώτρυνε τοὺς νέους εἰς παιδείαν, βραβεύων τοὺς ἐπιμελεστέρους, καὶ ἐξεγείρων φιλοτίμως τὴν ἅμιλλαν τῶν ὀκνηρῶν.

Οἱ Βονωνιεῖς εὐγνωμονοῦντες ἐχάραξαν ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἐπιγραφήν: Bessarioni episcopo Tusculano, cardinali Niceno, benefactori nostri, ἀνακηρύσσοντες, ὡς λέγει ὁ Πλατίνας, ὅτι δὲν ἐστάλη παρὰ τοῦ πάπα, παρ' ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (1).

Ἀποθανόντος τοῦ Νικολάου Ε'. (1455) ὁ Βησσαρίων προσεκλήθη εἰς Ῥώμην ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου· προταθεὶς ὡς ὑποψήφιος πάπας παρ' ὀλίγον ἐπετύγχανεν, εἰ μὴ ἐφρύαττε κατ' αὐτοῦ ὁ καρδινάλιος Ἀλάνος, ἀρχιεπίσκοπος Ἀβινιῶνος, ὅστις ἐν τῷ ἀκαταλογίστῳ φανατισμῷ του δὲν ἠννόει πῶς Ἕλλην, πρώην σχισματικὸς, ἠδύνατο νὰ γίνῃ κεφαλὴ τοῦ καθολικοῦ κόσμου. Ὁ Βησσαρίων γενόμενος καρδινάλιος διετήρησε παρὰ τὰ κεκανονισμένα τὴν γενειάδα καὶ τὸν μύστακα, ὡς ἐθνικὴν ἴσως ἀνάμνησιν· ὁ δὲ Ἀλάνος ἔλαβεν ὡς ἐπιχείρημα τῶν κατ' αὐτοῦ Φιλιππικῶν τὴν τήρησιν τῶν σχισματικῶν ἐκείνων σημείων, ἀναβοῶν « Ergo ecclesiæ Latinæ Græcum pontificem dabimus, et in capiti libri neophytum collocabimus? Nondum barbam rasit Bessarion, et nostrum caput

(1) « Quem enim videbant justissimum, quem modestissimum, hunc tanquam de coelo missum, ea præsertim tempestate, venerabantnr, colebant, et observabent. » (Platina). « Ἐν ταύτῃ τε τῆς πόλεως ἐν στάσει ὡς τὰ πολλὰ γενομένης, καὶ τῶν στασιωτῶν ἐπὶ διαφορᾷ σφίσιν ἀφικνουμένων, δαιμόνιόν τινα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιφανῆναι ». Χαλκοκονδ. Ἱστορ. VI.

erit? En paupertas ecclesiæ latinæ, quæ virum non reperit summo apostolatu dignum, nisi ad Græcos recurrat. Sed agite, patres, quod libet; ego, et qui mihi credent, in Græcum præsulem nunquam consentiemus» (1).

Πρὸς ἀποτυχίαν τοῦ Βησσαρίωνος συνετέλεσε καὶ ἡ πρόσφατος ἀνάμνησις ἑτέρου Ἕλληνος πάπα, ψεύσαντος τὰς περὶ ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν προσδοκίας τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς. Φίλαργος ὁ Κρὴς διελθὼν τὴν νεότητά του ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ, ἐξελέχθη πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλεξάνδρου Ε'. (26 Ἰουνίου 1409) ἐπ' ἐλπίδι ὑπαγωγῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανε δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Κόσσα, διαδεχθέντος τὸν Ἕλληνα Φίλαργον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ὁ ἐκλεχθεὶς πάπας Κάλλιστος Γ'. διετέλεσε τιμῶν καὶ ἄκρως σεβόμενος τὸν Βησσαρίωνα, ὅστις καὶ τὸν κατέπεισε νὰ προκαλέσῃ σταυροφορίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποτυχοῦσαν ὅμως ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων διενέξεων τῶν εἰς τοῦτο προσκληθέντων ἡγεμόνων. Ὁ Βησσαρίων σταλεὶς πρὸς Ἀλφόνσον βασιλέα τῆς Ἀραγῶνος, ὑπεδέχθη ὑπὸ τούτου εὐμενέστατα· ὁ δὲ πάπας ἐτίμησεν αὐτὸν τῷ τίτλῳ προστάτου τοῦ τάγματος τῶν Ἐλασσόνων Ἀδελφῶν.

Ἀποθανόντος Καλλίστου (1458) ὁ Αἰνείας Σίλβιος ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Β'. Καὶ πρότερον ἐργασθεὶς πρὸς συγκρότησιν σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἅμα ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην τοῦ καθολικισμοῦ περιωπήν, συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ἡγεμόνων εἰς Μαντούην, καθ' ἣν ὅ τε πάπας καὶ ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Βησσαρίων ἠγόρευσαν θαυμασίως, ἐξορκίζοντες τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας διὰ τὴν σταυροφορίαν, τὴν ὁποίαν καὶ αὖθις ἐματαίωσαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ὁ Βησσαρίων ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ποντίφηκος εἰς Γερμανίαν, ἵνα ἐξορκίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους εἰς εἰρήνην, καὶ συνασπισμὸν διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὁ πυρετώδης καρδινάλιος ἐν πρώτοις ἐπορεύθη εἰς Βενετίαν, καὶ συνηγόρησε παρὰ τῇ δημοκρατίᾳ ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας· ἐκεῖθεν, κατὰ Φεβρουάριον, πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος παγετοὺς, καὶ βροχὰς, πλημμύρας καὶ τόσους ἄλλους κινδύνους, ὁ ἀκάματος πατριώτης ἐρρίφθη εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκ Νυρεμβέργης ἀπέστειλεν ἐγκυκλίους προσκαλῶν τοὺς ἡγεμόνας εἰς συνέλευσιν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προσεπάθησε δι' ἐνθέρμων καὶ πολε-

(1) Gobellini, Commentar. Pii papæ II, lib. I, σελ. 24.

μικῶν ἀγορεύσεων νὰ διεγείρῃ τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας. Συνελθόντων μετ' οὐ πολὺ διαφόρων ἡγεμόνων, ὁ Βησσαρίων ἠγόρευσε λαμπρότατα καὶ περιπαθέστατα συνιστῶν τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἐξορμῶν πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων. Τὰ πάθη ὅμως εἶχον φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα, καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων διενέξεις παρέλυον πᾶσαν ἐνέργειαν, σύμπνοιαν ἀπαιτοῦσαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς καρδίας πεπωρωμένας ὑπὸ τοῦ μίσους. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος ἱκετεύων, δακρυρροῶν, μάτην ἀνέμνησε τοῦ κινδύνου (1). Ἀποτυχών, πλὴν μὴ ἀπελπιζόμενος, ἦλθεν εἰς Βορματίαν, καὶ ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς πέριξ ἡγεμόνας διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν· οὐδὲν δὲ κἀκεῖ κατορθώσας ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ παρουσιασθεὶς τῷ αὐτοκράτορι ἐξήντλησεν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα πυρετώδους εὐγλωττίας, ἀναζωπυρουμένης ὑπὸ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ, ἵνα πείσῃ τὸν Φριδερίκον Γ'. Εἰ καὶ ὅλα τὰ παρεμβληθέντα προσκόμματα ἀνυπόστατα κατέδειξε, δὲν ἠδυνήθη νὰ παρασύρῃ αὐτὸν ὑπὲρ ἀλλοτρίου πολέμου, ἀφοῦ τοσοῦτον ἦν ἀπησχολημένος περὶ τὰ ἐσωτερικά. Μετὰ διετῆ ἐν Γερμανίᾳ περιοδείαν ὁ Βησσαρίων σωματικῶς ἐξηντλημένος, καὶ ψυχικῶς τεταραγμένος ἐπανέστρεψεν εἰς Ῥώμην ἄπρακτος.

Ὁ καρτερόψυχος πάπας μὴ ἀποθαρρυνθεὶς ἐξώπλισε τὸν στόλον καὶ τὸν στρατόν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡτοιμάσθη ν' ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὡσεὶ δὲ βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας ὠνόμασε τὸν Βησσαρίωνα ἀπὸ τοῦδε πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς Βενετίαν ἵνα διευκολύνῃ τὰ κατὰ τὸν στόλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ μὲν Πίος διὰ ξηρᾶς, ὁ δὲ Βησσαρίων ἐκ Βενετίας, ἐπιβαίνων τριήρεως ἰδίᾳ δαπάνῃ ναυπηγηθείσης καὶ ἐξοπλισθείσης, διηυθύνοντο πρὸς τὸν Ἀγκῶνα ἵν' ἀναλάβωσι τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ συναθροισθέντος στόλου καὶ στρατοῦ, καὶ αὐτοπροσώπως ὁδηγήσωσι τὰς χριστιανικὰς σημαίας κατὰ τῶν Τούρκων.

Ὁ κατ' ἐκείνην ὅμως τὴν κρίσιμον ὥραν ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πυρετώδους Πίου ἐματαίωσε τόσα ὄνειρα, καὶ διέψευσε τόσας ἐλπίδας.

Μετὰ τὸν θάνατον Παύλου Β'. (1471), ὁ Βησσαρίων καὶ αὖθις ἐπροτάθη ὑποψήφιος πάπας· περὶ τῆς ἐπιτυχίας του οὐδεμία πλέον

(1) «Tum Bessarium, lacrymabundus, ac vicem christianæ reipublicæ gemens, breviter clades omnes, nostris illatas, commemorat, imminens periculum ostendit, pacem et concordiam proponit, quo liberius et tutius, conjunctis armis et copiis ire in hostem ferocem, et recenti victoria exultantem, liceat, κλπ. (Platina).

ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἤδη διεθρυλλεῖτο ὡς πάπας· ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὁ καρδινάλιος Ὀρσίνης τῷ προέτεινεν, ὅτι ἂν τῷ ὑπέσχετο, γενόμενος πάπας, ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπικυρώσῃ οἰκογενειακά τινα προνόμια, τῷ ἔδιδον τὴν ψῆφον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Βησσαρίων δὲν κατεδέχθη νὰ ἐξευτελισθῇ ἀξαγοράζων ἀνοικείως ψήφους προπετῶν καρδιναλίων (1), ὁ Ὀρσίνης ὀργισθεὶς ἐχορήγησεν αὐτὰς εἰς Φραγκίσκον τῆς Ῥοβέρας, ὅστις τῷ ἐνεχείρισεν ἐνυπόγραφον χάρτην, ὅτι ἐκτὸς τῆς ζητουμένης ἐπικυρώσεως τῶν προνομίων, ἤθελε πράξει καὶ πλειότερα ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μολαταῦτα, ἡ ἀποτυχία τοῦ Βησσαρίωνος, κατὰ Ἰόβιον, ὀφείλεται κυρίως εἰς πλαστογραφίαν τοῦ συνέδρου Νικολάου Περότη, πρὸς ὃν, μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀνέκραξεν, « Αὐτὴ ἡ ἀπάτη, Νικόλαε, ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἐμὲ τὴν τιάραν, ἀπὸ ἐσὲ δὲ τὰ κάτεργα » (2)!

Οὕτω δὴ ὁ Φραγκίσκος τῆς Ῥοβέρας, πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Ἐλασσόνων Φραγκισκανῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διορισθεὶς, ἐξελέχθη παρ' ἐλπίδα πᾶσαν πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίξτος Δ'.

Ἀλλὰ καὶ οὗτος διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος πατριώτου, ἀνέλαβε, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ, τὴν κατὰ τῶν Τούρκων σταυροφορίαν· ὅθεν ἀπέστειλε τὸν Βησσαρίωνα εἰς Γαλλίαν ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους Λουδοβίκον ΙΑ'. καὶ Κάρολον Δοῦκα τῆς Βουργωνίας. Ὁ Λουδοβίκος, καθαρὸς καθολικὸς, ἅμα εἶδε τὸν Ἕλληνα καρδινάλιον, φέροντα, παρὰ τὰ ἔθιμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, γενειάδα καὶ μύστακα, ὑπὸ τοσαύτης κατελήφθη παραφορᾶς ὥστε λαβὼν τὴν γενειάδα ἀνέκραξε· « Barbara Græca genus retinent, quod Barbara solebant » (3).

Ἀποτυχὼν ὁ Βησσαρίων ἀνεχώρησε περίλυπος ἐκ Γαλλίας, καὶ ἐν Ῥαβέννῃ φθάσας ἀπεβίωσε τὴν 19 Νοεμβρίου 1472.

Ὁ Βησσαρίων ἦν εἰς τὸ ἄκρον φιλελεήμων, καὶ μεγαλόδωρος· τὸ

---

(1) « Ille (Βησσαρίων) ut erat homo sanctissimus et intergerrimus severe admodum, et quasi jam pontificatum teneret, respondit, si ea ipsa privilegia majestatem pontificiam et honorem sanctæ fedis continerent, omnia facturum. Indignatus Orsinus etc. (Gyraldi, de poetis sui tempor. Tom. II).

(2) Hæc tua, Nicolæ, intempestiva sedulitas et tiaram mihi, et tibi galeram eripuit! »

(3) Κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνὸν (Histor. Gymn. Patav.) ὁ Λουδοβῖκος εἶπε « Græca per Ausonios fines sine lege vagantur ».

ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου μέγαρόν του ἦτο γενικὸν καταφύγιον τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, καθημερινῶς περὶ σπουδαίων συζητούντων ἐνώπιον τοῦ πολυθρυλλήτου καρδιναλίου, πατριαρχικῶς ἐν μέσῳ καθημένου, προσεκτικῶς ἀκροωμένου, καὶ ἀνασκευάζοντος ἢ ἐπικυροῦντος τὰ λεγόμενα (1). Ἦτο φιλαναγνώστης μέχρι θαύματος, καὶ συγγραφεὺς χαλκέντερος, ἔχων καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἐκτιμωμένην περὶ τὰς 30,000 χρυσῶν νομισμάτων, ἣν ἐν ἔτει 1468 ἐδωρήσατο τῇ Ἐνετικῇ Γερουσίᾳ (2).

Ἰδίως δὲ διετέλεσεν ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῶν ἐκπατρισθέντων ὁμοεθνῶν του, ἐξ ὧν οἱ πλείους ἰδίοις αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐσπούδασαν εἰς διάφορα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια. Ἰδοὺ τί ἔγραφε πρὸς Φιλανθρωπινὸν ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἕλλην. « Εἰσὶ παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ἰταλοῖς) Ἀκαδημίαι πολυτελεῖς, καὶ μαθημάτων παντοίων ἐξαίσια φροντιστήρια, ἐν οἷς οἱ καθ' ἡμᾶς, εἴπερ ἂν βούλοιντο, τὰ τῶν Λατίνων μαθεῖν, καίγε τῆς αὐτῶν γλώσσης μετασχεῖν, οὐ μὴν αὐτοὶ πρὸς τὸ κορυφαῖον τῆς τε Φιλοσοφίας καὶ Φιλολογίας ἀνήξουσιν, ἀλλὰ καὶτοῖς τοῖς Λατίνοις ἔσονται πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁδηγοὶ πανυπέρτατοι. Καὶ δὴ ὅ τε Χρυσολωρᾶς καὶ Γαζῆς, καὶ ὁ δριμὺς Τραπεζούντιος, ἐν

(1) Bessarionis domus quasi nutrix quædam fuit omnium, magnarum artium. Disputabant eruditi homines toto die maximis de rebus. Ipse, grandis natu, in utramque partem, cum refellendo, tum probando, respondebat. Nec enim tanta mens, nec tanta vis ingenii quotidianis quæstiunculis satiari poterat; legebat ipse multum, scribebat, meditabatur. (Coresii, Dialogus de hominibus doctis).

(2) Ἐπέγραψε δ' ἐπ' αὐτῆς· « Τῶν ἐνταῦθα ἐκκειμμένων λόγων οἱ μὲν, ἔτι νέῳ ὄντι, καὶ ἄρτι πρώτης ἡμμένῳ τῆς περὶ τὸ συγγράφειν γυμνασίας, ἐκδέδονται, μήτε τινά πω βαθμὸν ἱερωσύνης ἔχοντι, πάνυ τε τὴν ἡλικίαν ἁπαλῷ ἔτι μοι ὄντι, τῷ πρὶν μὲν τῆς Νικαιέων ἀρχιερεῖ γενομένῳ, νῦν δ' εἰς Καρδινάλιον τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τελοῦντι, τοὔνομα Βησσαρίωνι, τὸ γένος ἐκ Τραπεζοῦντος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τραφέντι καὶ παιδευθέντι· οἱ δὲ καὶ ἐφεξῆς, τοῦ χρόνου προβαίνοντος ἐν τῷ τῆς χρείας ἑκάστοτε παρισταμένῳ, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, ὑπηγορεύθησαν, οἱ μὲν ἐν ἱερεῦσι τελοῦντός μου, οἱ δ' ἤδη καὶ γενομένου ἀρχιερέως· ὁ δὲ τελευταῖος περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, πρὸς τῇ μακρᾷ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν δεσπότην ἐπιστολῇ, ἤδη δὲ εἰς τὸ τῶν Καρδιναλίων ἀνηγμένου ἀξίωμα· οὓς, εἰ καὶ μὴ πολλοῦ τινος ἄξιοι λόγου εἰσιν, ὡς οἰκεῖα ὅμως γεννήματα φιλοῦντες, ἐν τούτῳ αὐτοὺς τῷ βιβλίῳ πρὸς ὑπόμνησιν ἡμῶν αὐτῶν μᾶλλον, ἢ ἑτέρων ὠφέλειαν ἐξεθέμεθα ». (Villoison, Anecdota Græca, Tom. II. σελ. 246). Κατάλογον τῆς πολυτίμου ταύτης βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν ὁ Montfaucon (Bibliotheca Bibliothecarum). Ὁ Villemain ἐν βίῳ Λασκάρεως ἀναφέρει, ὅτι ὁ Βησσαρίων ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει ἀποδόσεως τῇ Ἑλλάδι ἐλευθερουμένῃ ποτέ· ἀλλὰ τοῦτο ὑπ' οὐδενὸς πιστούμενον, καὶ ἐν τῇ δωρητηρίῳ ἐπιστολῇ μὴ ἀναφερόμενον, πλάσμα μᾶλλόν ἐστι.

Παταβίῳ διατρίψαντες ἀρκετῶς, οἱ σοφοὶ ἁπλῶς ἐν Ἰταλίᾳ νομίζονται τε καὶ λέγονται. Πρὸς ὧν τὸ παράδειγμα ἡμεῖς παλινοστήσαντες ἐν Ἐνετίαις, κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπεμελήθημεν τοὺς ἀνερχομένους εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἄνδρας σοφούς τε καὶ ἐπιστήμονας εἰς Πατάβιον, διὰ τὸ πλησίον, μεταπέμψαι, ἵνα τοῖς ἡμῶν ἀναλώμασι τὰ τῶν Λατίνων μεμαθηκότες, οὐ μὴν τῶν ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν Λατίνων διδάσκαλοι γένωνται τὸ καθ' ἑξῆς ».

Τὸ σῶμά του μεταφερθὲν ἐκ Ῥαβέννης εἰς Ῥώμην ἐτάφη πομπωδῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· κατὰ τὴν κηδείαν παρευρέθη καὶ ὁ πάπας, παράδειγμα οὗ ὅμοιον οὐδέποτ' ἐγένετο. Κατετέθη δ' ἐντὸς μνημείου, ὅπερ ζῶν (1466) εἶχε κατασκευάσει ἐπιγράψας·

Τοῦτ' ἔτι Βησσαρίων ζῶν ἤνυσα σώματι σῆμα,
Πνεῦμα δὲ φευξεῖται πρὸς Θεὸν ἀθάνατον.

Τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Βησσαρίωνος διεκήρυξαν δι' ἰδίων ἐγκωμίων ὁ Πλατίνας, καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης· πολλοὶ δὲ ἄλλοι δὲν ἔλειψαν νὰ ἐκθειάσωσι τὴν σοφίαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

Græcia me genuit, fovit Italis ora; galero
Roma colit; vita sum Numa, et arte Plato.

Ὁ Βάλλας λέγει περὶ τῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας δεινότητος τοῦ Βησσαρίωνος· « Latinorum Graecissimus fuit, et Graecorum Latinissimus »· καὶ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, ἐν μετριοπαθείᾳ πάντοτε ἐπαινῶν καὶ ψέγων, λέγει « Περὶ μὲν οὖν Βησσαρίωνος τοσόνδε ἐπιστάμενος μνείαν ποιήσομαι, ὡς ξυνέσει τε τῇ ἀπὸ φύσεως, πολλῶν δὴ ἐς τοῦτο εὐδοκιμούντων Ἑλλήνων, μακρῷ γενόμενος καὶ κρίνειν τε ἐφ' ὅτι ἂν γένοιτο κράτιστος δοκῶν γενέσθαι, τὰ δὲ ἐς σοφίαν τὴν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων οὐδενὸς δεύτερος » (1).

Διετήρει ἄπειρον σέβας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του Γεμιστοῦ· ζῶντα τὸν ἐτίμησε διὰ τῶν σεβασμάτων του, ἀποθανόντα δὲ τὸν ὑπερησπίσθη κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀντιπάλων του. Καὶ ἐνόσῳ μὲν ἡ πάλη περιωρίζετο μεταξὺ Σχολαρίου καὶ Πλήθωνος, ὁ Βησσαρίων, εἰ καὶ ἔνθερμος τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας θιασώτης, ἀπεῖχε τοῦ ἀγῶνος, θεωρῶν ἴσως τὸν διδάσκαλόν του ἱκανὸν πρὸς ἀντιπαράταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Γεμιστοῦ, Θεόδωρος ὁ Γαζῆς

(1) Χαλκ. ἱστορ. κεφ. VI.

ὑπερασπιζόμενος τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἔγραψεν ἐν μετριοπαθείᾳ κατὰ Πλάτωνος καὶ Πλήθωνος. Ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Βησσαρίωνος ἔγραψε κατὰ Γαζῆ καὶ Ἀριστοτέλους, ἐπισωρεύων ὁρμαθοὺς ὕβρεων κατὰ τοῦ πρώτου, καὶ τολμηρῶς ἀποφαινόμενος περὶ γεγονότων, ἅπερ σχεδὸν ἠγνόει. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γαζὴς βλέπων τὴν ἔξαψιν τῶν πνευμάτων ἀπεμακρύνθη τῆς πάλης, ὁ συμπολίτης του Ἀνδρόνικος Κάλλιστος, θεωρῶν μὲν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπερτέραν, μὴν ἀπορρίπτων ὅμως καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἀνεσκεύασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη ἐντίμως, διὰ λογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ προσβάλλῃ τὸν Βησσαρίωνα, κεκηρυγμένον ὑπὲρ τοῦ πλατωνισμοῦ, ἔστειλε τὴν ἀπάντησιν τοῦ νεανίου μαθητοῦ του μετὰ τῆς ἀνασκευῆς, ὑποβαλλόμενος εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδιναλίου, ὅστις ἀφοῦ ἐπισταμένως ἀνέγνωσεν ἀμφότερα, κατεδίκασε τὸν μαθητήν του, καὶ ἐπεδοκίμασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀνδρονίκου.

Ἀφοῦ ὅμως ὁ παράφορος Γεώργιος Τραπεζούντιος ἀναδεχθεὶς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ πάλην, ἐδημοσίευσε « Σύγκρισιν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους », καὶ θρασέως δι' αὐτῆς ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπεσώρευσεν ὕβρεις ἀμέτρους κατὰ τῶν πλατωνικῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Πλήθωνος, μετὰ τοσαύτης χολῆς, ὥστε ἀδιστάκτως τοὺς διεκήρυττεν ἐνόχους παντὸς ἐγκλήματος, πᾶσαν δημοσίαν συμφορὰν ἀποδίδων εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος, ὁ Βησσαρίων ἀπεδύθη πλέον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ δημοσιεύσας τὴν πολυθρύλλητον « Πρὸς τὸν συκοφαντοῦντα τὸν Πλάτωνα » ἀπάντησιν, προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος συνάδει πρὸς τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ εὐγλωττία τοῦ Βησσαρίωνος ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πλατωνισμὸς ἐκέρδησεν ἐντελῆ νίκην (1).

Εἰ καὶ εἰς τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ὁ Βησσαρίων ἁπλῶς που μνημονεύει τοῦ Πλήθωνος, καταδεικνύεται ὅμως ἔκ τινος ἐπιστολῆς (2) ὅτι εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῆ τὰς πολυθεϊστικὰς ἰδέας τοῦ διδασκάλου

(1) Ῥόσκου, Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου) σελ. 22—3. —Κ. Σάθα, οἱ Νεοπλατωνικοὶ τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος (Χρυσαλ. σελ. 67).

(2) Γράφων πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γεμιστοῦ λέγει· « Πέπυσμαι τὸν κοινὸν πατέρα τε καὶ καθηγεμόνα, τὸ γεῶδες πᾶν ἀποθέμενον, ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν ἀκραιφνῆ μεταστῆναι χῶρον, τὸν μυσικὸν τοῖς ὀλυμπίοις θεοῖς συγχορεύσοντα ἴακχον».

του, καὶ ἑπομένως ἀμφίβολος καθίσταται ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸ πίστις τοῦ περιδόξου καρδιναλίου (1).

Συγγράμματα.

ά. Ἑλληνιστί.

—Λόγος περὶ ἑνώσεως.

—Δογματικὸς λόγος περὶ ἑνώσεως.

—Λόγος περὶ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου.

—Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν κάραν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

—Λόγος πρὸς Παῦλον Γ'.

—Πρακτικὰ τῆς ἐν Φερράρίᾳ συνόδου.

—Κατὰ συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου.

—Ἀπολογία κατὰ Γρηγορίου Παλαμᾶ, καὶ ὑπὲρ Ἰωάννου Βέκκου.

—Πρὸς Ἀλέξιον Λάσκαριν Φιλανθρωπινὸν, περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

—Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ περὶ Ἀζύμων.

—Κατὰ Μαξίμου Πλανούδη περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Πρὸς Γεμιστὸν περὶ τοῦ αὐθυποτάκτου, περὶ τοῦ μεθεκτοῦ καὶ ἀμεθέκτου, περὶ τῆς τῶν ὄντων συνωνυμίας ἢ ὁμωνυμίας, καὶ περὶ εἱμαρμένης.

—Φυσικαὶ ἀποδείξεις περὶ Θεοῦ.

—Ἐπιστολὴ πρὸς παιδαγωγὸν Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου.

—Λόγος εἰς τὸν κατὰ Τούρκων στόλον.

—Ἀπαντήσεις πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Γερμανῶν.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Παῦλον Γ'. περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τοῦ Α'. Φιλιππικοῦ τοῦ Δημοσθένους.

—Ἔκθεσις Χριστιανικῆς πίστεως κατὰ πασῶν αἱρέσεων.

—Περὶ πρωτείου τοῦ πάπα.

—Μονῳδία ἐπὶ τῇ θανῇ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου.

—Πρὸς τὰ Πλήθωνος πρὸς Ἀριστοτέλη περὶ οὐσίας.

—Περὶ τοῦ τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας μυστηρίου, καὶ ὡς τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι μάλιστα τελειοῦται.

—Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν Ἀππιανοῦ, καὶ Διοδώρου.

—Παρασημειώσεις εἰς Θουκυδίδην, Ἡρόδοτον κλπ.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Βενετοὺς περὶ ἁλώσεως Κωνσταντινουπόλεως.

---

(1) Πηγαί. Platinæ Panegyricus in Bessarionem—Μιχαὴλ Ἀποστόλη Ἐγκώμιον Βησσαρίωνος—Bandini, vita Bessarionis—Niceroni, commentaria, Tom. XXI—Nicol. Papadopoli. Historia Gymnasii Patavini—Iovii, Elogia—Volaterrani commentaria—Bzovii, Annal. Eccles. Ton. XVII—Gyraldi, dialog. poster. de poetis—Ciaconii, histor. pontif et cardin. Tom. II—Hodii, de Græcis illustribus, lib. I, cap V.—Boerneri, de Doctis Græcis—Bayle Dictionnaire—Brantôme, Vie des hommes illustres—Mabillon, itiner. Italic.—Gobellinus. κλπ.

—Μονῳδία ἐπὶ τῇ βασιλίσσῃ Κλεόπῃ. (Miller, Bibliothèque de l'Escurial σελ. 372).

—Ἐγκώμιον ὁσίου Βησσαρίωνος τοῦ ἐρημίτου.

—Ἐγκώμιον Τραπεζοῦντος.

—Ἐγκώμιον ἰσθμοῦ Πελοποννήσου.

—Παραμυθητικοὶ τρεῖς λόγοι πρὸς αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως.

—Πρὸς Θεόδωρον Γαζὴν, περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνος συγγράμματος τοῦ Τραπεζουντίου.

—Εἰ ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη βουλεύονται ἢ οὐ.

—Ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Θεοδώραν πρώτην σύζυγον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

—Ὁμιλία ἐν τῇ κοιμήσει τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Κορωνᾶ.

—Περὶ τῶν ἐμφερομένων τῇ θείᾳ εὐχῇ ῥημάτων.

—Ἐπιτελεύτιοι ὁμιλίαι παρούσης τῆς τῶν ὀρθοδόξων συνάξεως καὶ πολλῶν τῆς συγκλήτου καὶ πολιτείας.

—Διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς—Γεώργιον Γεμιστόν—Φιλανθρωπινόν—Γεννάδιον Σχολάριον—Θεόδωρον Γαζὴν—Παλαιολόγους—Μιχαὴλ Ἀποστόλην—Ἀνδρόνικον Κάλλιστον—Υἱοὺς Γεμιστοῦ—Ἀμιρούτζην—Θεόδωρον Πορφυρογέννητον—Παῦλον Σοφιανόν—Δημήτριον Πεπαγωμένον—Νικόλαον Σεκουνδίνον—Νικηφόρον Χιλάν—Δυονύσιον ἱερομόναχον—Ἰωάννην Νομοφύλακα τὸν Εὐγενικόν—Ματθαῖον καὶ Ἰσίδωρον ἱερομονάχους—Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον—Γρηγόριον πρωτοσύγγελον κλπ.

ε'. Λατινισταί.

—Adversus Calumniatorem Platonis libri V, et liber de natura et arte adversus Georgium Trapezuntium. Romæ 1469.

—Correctio librorum Ptatonis de Legibus Georgio Trapezuntio interprete. (ἐξεδόθησαν μετὰ τοῦ ἀνωτέρω παρ' Ἄλδῳ 1502).

—Declaratio aliquorum, quæ in oratione dogmatica continentur.

—De processione spiritus S. et de errore paschalis.

—In illud Ioannis: Si eum volo manere. (ἐξεδόθη ὑπὸ Βρασικάνα 1532).

—Latina versio Basilii Magni in illud: Attende tibi ipsi.

—Libri quatuor Xenophontis de dictis et factis Socratis. 1516.

—Aristotelis Metaphisicorum libri XIV (Parisiis 1516).

—Theophrasti Metaphysica.

—Epistolæ et orationes de bello Turcis inferendo. Parisiis 1471. (Μετάφρασις ἰταλικὴ ἐτυπώθη ταὐτὸ ἔτος).

—Ad dicta Plethonis in Aristotelis de substantia scriptum.

Ἐπιστολαὶ πρὸς Χριστόφορον Μόρον, Φραγκίσκον Βάρβαρον, Πάπαν Πίον, Μαρσίλιον Φικῖνον, Ἀββὰν Βησσαρίωνα (1), Γουλιέλμον Φιχέτον κλπ.

(1) Πρόσφυξ Κωνσταντινουπολίτης εἰς Νεάπολιν, προχειρισθεὶς ἀββᾶς τοῦ τάγματος τῶν Βενεδεκτίνων.

Ἰσίδωρος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ΄. αἰῶνος ἐν Πελοποννήσῳ (1)· περὶ τὸ 1435 ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ΄., καὶ ὑπ' αὐτοῦ συστηθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, καὶ Ἰωσὴφ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, καὶ μητροπολίτης τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας. Ὁ αὐτοκράτωρ διατεθειμένος ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα προτεινομένην σύνοδον ἔστειλε τὸν Ἰσίδωρον εἰς Μόσχαν ὅπως συνοδεύσῃ τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Ῥωσσίας, καὶ διαθέσῃ τὸν κλῆρον εἰς παραδοχὴν τῆς μελετωμένης ἑνώσεως. Δεχθεὶς εὐμενέστατα ὑπὸ Βασιλείου Δ΄. ἀνεχώρησε τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1437 μετὰ πολλῶν Ῥώσσων δι' Ἰταλίαν, καὶ τὴν 18 Αὐγούστου 1438 ἔφθασεν εἰς Φερράραν, ὅπου τόσον ἀνυπομόνως περιεμένετο ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του γενομένας συνεδριάσεις εἶχεν ἀφεθῇ ἕδρα κενὴ δι' αὐτόν. Ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Βησσαρίων εἰργάσθησαν ἐνζήλως πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν· καὶ ἅμα ὑπεγράφη τὸ τῆς ἑνώσεως ψήφισμα, ὁ Ἰσίδωρος ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν ἐκδουλεύσεών του πῖλον καρδιναλίου (6 Σεπτεμβρίου 1439). Μὲ τίτλον ἀποστολικοῦ *Λεγάτου* ἀπῆλθεν ἐκ Φλωρεντίας ὁ Ἰσίδωρος, καὶ διελθὼν τὴν Δαλματίαν, Κροατίαν, ἔγραψεν ἐκ Βούδας πρὸς τοὺς ἐν Λιθουανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀρθοδόξους ἀγγέλλων τὴν ἕνωσιν· σπεύδων μετέβη εἰς Κίεβον, καὶ τῷ 1440 φθὰς εἰς Μόσχαν ἐνεχείρισε τῷ μεγάλῳ δουκὶ τῆς Ῥωσσίας τὰς ἐπιστολὰς τοῦ πάπα· ἀλλ' ὁ Βασίλειος μετὰ τοῦ Ῥωσσικοῦ κλήρου κατεδίκασε τὸ νόθον ἐκεῖνο ψήφισμα, καὶ ὁ Ἰσίδωρος συλληφθεὶς ἐγκαθείρχθη εἰς μοναστήριον, μέχρις οὗ μετανοήσας ἀποκηρύξῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλήν· δραπετεύσας δ' ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ὁ Βασίλειος μετὰ τῶν Ῥώσσων ἐπισκόπων ὠνόμασε τὸν Ἰωνὰν μητροπολίτην τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας, πέμψας καὶ πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα

(1) Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἦτο Θεσσαλονικεὺς, καὶ ἄλλοι Βυζάντιος. Ὁ Ὄδιος ὅμως, ἐπὶ τῇ βάσει συγχρόνων μαρτυριῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμαθήτευσε μετὰ Βησσαρίωνος παρὰ τῷ κλεινῷ Πλήθωνι. « Fuisse » Græcum ex Peloponneso, fidem facit certissimam Io. Gobellinus, ejusdem » ævi scriptor, in Commentariis Pii II, nec dubium, quim æque ac Bessarione » Plethonis schola Peloponnesia prodierit ». Hodii, De Græcis illustribus. Londini 1742, σελ. 178.

παραπονεθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ λατινόφρονος Ἰσιδώρου.

Ἐπειδὴ δὲ μεγάλαι δυσχέρειαι ἀνεφάνησαν ἐν Βυζαντίῳ πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἑνώσεως, ὁ Ἰσίδωρος, φημιζόμενος τότε διὰ τὴν μάθησιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν του, ἅμα φθὰς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν (1451), ἵνα παραπείσῃ τὸν ἐξαναστάντα κλῆρον πρὸς παραδοχὴν τῆς ψευδοσυνόδου. Ἐλθὼν ὑπεδέχθη καλῶς ὑπὸ τοῦ ἀτυχοῦς Κωνσταντίνου Παλαιολόγου· οὐδὲν δὲ κατορθώσας διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἁλώσεως, ὅτ' ἐνδυθεὶς πενιχρὰ ἐνδύματα μετέβη εἰς Πέραν· ἀλλ' αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δοῦλος, ἀντὶ πεντήκοντα δουκάτων· ὕστερον μετέβη εἰς Ἀσίαν ἐπὶ τουρκικῆς γαλέρας, προσποιούμενος ὅτι ἐζήτει πρὸς ἐξαγορὰν τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν αἰχμαλωτισθέντα τέκνα του· ἐκεῖθεν δ' ἦλθεν εἰς Χίον, Πελοπόννησον, καὶ Κρήτην, ὅθεν μετὰ πολλὰς κακουχίας ἔφθασεν αἰσίως εἰς Ῥώμην (1). Πρὸς ἀμοιβὴν τῶν βασάνων, καὶ τῶν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν ὑπηρεσιῶν του ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποβιώσας ἐξ ἀποπληξίας τῷ 1464 εἰς Ῥώμην, ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, « ἀφοῦ, ὡς λέγει ὁ Καραμζῖνος, καθ' ὅλον τὸν βίον του ἔκλαυσε τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τῆς προσφιλοῦς πατρίδος του, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας ἐθυσίασε τὴν ἁγνότητα τῆς πίστεως τῶν πατέρων του » (2).

Ὁ Ἰσίδωρος ἔγραψε λατινιστὶ περιπαθεστάτην ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ἐξορκίζων ἵνα ἐξοπλισθῶσι κατὰ τοῦ Μωάμεθ, *προδρόμου τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ υἱοῦ τοῦ Σατανᾶ* (3).

Θεόδωρος Γαζής.

Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὸ 1370· μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν

---

(1) Ὁ Αἰνείας Σίλβιος λέγει, ὅτι ὁ Ἰσίδωρος μετὰ τὴν ἅλωσιν, εὑρὼν μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἄνθρωπον τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος ἐνέδυσεν αὐτὸν τὴν στολὴν τοῦ καρδιναλίου· τούτου δὲ οἱ Τοῦρκοι ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν ἤγαγον ἐν θριάμβῳ κεκαλυμμένην διὰ τοῦ ἐρυθροῦ πίλου.

(2) Hodii, De Græcis illustribus.—Gregory, Vie d'Isidore (Supplément de la Biographie Universelle, Tom. 67. σελ. 576).—Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas. Paris, 1820. Tom. V. σελ. 438, καὶ 502.

(3) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Rainald (Annales Eccles. Tom. XVIII N° 5)· ἀρχεται δ' ὡς ἑξῆς· « Audite omnes gentes; auribus percipite, qui habitatis orbem . . . universi quoque reges et principes christocolæ ac universus domini populus cum religionis cunctis, audite !.

Τούρκων ἅλωσιν τῆς πατρίδος του (1429) ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ διδαχθεὶς τὴν λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης, ἐχρημάτισεν ὁ μᾶλλον συντελέσας πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ὅπου ὀλίγα ἔτη πρὸ αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς, εἶχε φυτεύσει τὰς πρώτας αὐτῶν ῥίζας.

Ὁ Γαζὴς διδάξας τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Σιέννῃ τῆς Τοσκάνης, προσεκλήθη εἰς Φερράραν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἡρακλέους, ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ ἀρτισύστατον Γυμνάσιον τῆς πόλεως ταύτης· μετὰ τοσοῦτου δὲ κρότου καὶ ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν, ὥστε, ὅτε ὕστερον ἀπῆλθεν, ἔθιμον κατέστη, ἵνα πᾶς πεπαιδευμένος διερχόμενος τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατῴκει ὁ Ἕλλην καθηγητὴς, ἀποκαλύπτῃ τὴν κεφαλὴν μετ' εὐλαβείας.

Ἐν ἔτει 1455 προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε'., ἠσχολήθη εἰς μεταφράσεις διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ ἐκεῖσε διατρίβων Τραπεζούντιος εἶχε πρότερον μεταφράσει ἐπιπολαίως τὰ Προβλήματα τοῦ φιλοσόφου τῶν Σταγείρων· ἀλλ' ἡ μετάφρασις τοῦ Γαζῆ κατέδειξε τὰς ἀσχημίας αὐτῆς, καὶ διήγειρε τὸ μῖσος τοῦ ὀξυχόλου Τραπεζουντίου, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ παλαίσῃ πρὸς μαχητὴν, ἔχοντα ἐκτὸς τοῦ δώρου συστηματικωτέρας παιδείας, καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης εὐνοίας τοῦ πάπα καὶ τοῦ παντοδυνάμου Βησσαρίωνος, ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὸν κατὰ τοῦ Γαζῆ πόλεμον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Ε'. ὁ Γαζὴς μετέβη μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος παρ' Ἀλφόνσῳ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Θανόντος δὲ καὶ αὐτοῦ, μετὰ δύο ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα ὁ πάπας Σίξτος τῷ προσέφερεν ἐφημερίαν τινα εἰς Καλαυρίαν, ἀποφέρουσαν ἱκανὸν εἰσόδημα· ἀλλ' ὁ Γαζὴς προὐτίμησε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ μᾶλλον ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐφημερίαν του. Ἠναγκάσθη ὅμως μετ' οὐ πολὺ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐκ Ῥώμης, διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν· μεταφράσας λατινιστὶ τὴν περὶ Ζώων ἱστορίαν τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ τοσαύτης γλαφυρότητος, ὅση ἐπεκράτει καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον, καὶ χρυσοδέσας ἓν ἀντίγραφον αὐτῆς προσέφερε δῶρον μετ' ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ῥηθέντα πάπαν, ἐλπίζων ὅτι καὶ ἐκεῖνος πλουσίως ἤθελε τὸν φιλοδωρήσει· ἀλλ' ὁ Σίξτος ἠρκέσθη νὰ ἐρωτήσῃ μόνον πόσον ἐδαπάνησεν ὅπως χρυσοδέσῃ αὐτὸ, καὶ τοῦ Γαζῆ ἀποκριθέντος τετρακόσια χρυσᾶ, ὁ πάπας διέταξε παραχρῆμα νὰ τῷ πληρωθῶσι· κατ' ἄλλους δ' ἔλαβε μόνον πεντήκοντα χρυσοῦς, οὓς ἔῤῥιψεν εἰς τὸν Τίβεριν.

Ἡ ἀχάριστος αὕτη γλισχρότης ἐξηρέθισε τὸν Γαζὴν, ὅστις εἶπε τότε, « Ἂς φύγωμεν ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄριστος σῖτος εἶναι ῥυπαρὸς εἰς τὰς ῥῖνας τῶν παχέων ὄνων » (1).

Καὶ κατέλιπεν οὕτω τὴν Ῥώμην, εἰς τοσαύτην ὅμως ἔνδειαν, ὥστε ἤθελεν ἀποθάνει πραγματικῶς τῆς πείνης, εἰμὴ τὸν συνέτρεχεν ὁ ἡγεμὼν τῆς Φερράρας Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἔστης, προσκαλῶν αὐτὸν ἐκεῖ.

Διατρίψας δ' αὖθις ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετέβη εἰς τὴν ἐφημερίαν αὐτοῦ ἐν Βρουτίοις, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσεν ὑπερεκατονταέτης (1478, ἢ 1484) (2).

Τὸν Γαζὴν ἐπῄνεσαν οἱ Φίλελφος, Κάρβων, Λαῖτος, Σκάλας, Βάρβαρος, Σαβέλλικος, Κρίνιτος, Παῤῥάσιος, Ἄλδος, Ἔρασμος, Βουδαῖος, καὶ ἄλλοι τότε σοφοὶ τῆς Εὐρώπης (3).

Ἄγγελος δ' ὁ Πολιτιανὸς ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον·

Κεῖτο μέγας ποτὶ ἀγὼν Γαζῇ Θεοδώροιο ἀμφὶ
Μούσαις τ' Αὐσονίαις, ἠδ' Ἑλικωνιάσι·
Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν, ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὤφειλεν,
Ἑλλὰς γὰρ τέκε τόν γ', Αὐσονίη δ' ἔτραφεν,
Ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίῃ, γλώττῃ τ' ἐκέκαστο.
Τόν, οὔτ' αὐτὸς ζῶν, οὔτ' ἄρ' ἔκρινε θανὼν,
Ἀλλὰ καὶ Ἰταλίης μεγάλῃ ἔπι Ἑλλάδι κεῖσθαι
Εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέραις (4).

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Ἑλληνική. (ἐτυπώθη ἐν Παρισίοις 1516, Φλωρεντίᾳ 1520, Βενετίᾳ 1525, Βασιλείᾳ 1522, 1529, 1551, πλειστάκις ἐκδοθεῖσα ἐν Βενετίᾳ. Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἔγραψε χιλιοστίχιδον ὑπόμνημα εἰς ταύτην).

—Περὶ μηνῶν. (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ· καὶ ὕστερον ὑπὸ Πεταβίου ἐν Οὐρανολογίῳ, καὶ Γρονοβίου ἐν Θησαυρῷ Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων).

—Περὶ ἀρχαιογονίας Τούρκων. (συνεξεδόθη τῇ ἱστορίᾳ Χαλκοκονδύλου ἐν Βασιλείᾳ 1556 μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως Καστειλόνου· καὶ τῷ 1653 ἐν Συμμίκτοις μεθ' ἑτέρας Λατινικῆς μεταφράσεως Ἀλλατίου).

—Παράφρασις Βατραχομυομαχίας Ὁμήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Φοντάνη).

---

(1) « Effugere hinc lubet, postquam optimæ segetes in olfactu præpinguibus asinis sordescunt ».

(2) Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ· παρὰ πάντων ὅμως ὁμολογεῖται, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πολιτιανοῦ, ὅτι ἐτάφη ἐν Καλαυρίᾳ.

(3) Iovii, Elogia—Hodius lib. I, cap. III.—Gyraldi, dialog. de pœtis temp. —Pier. Veleriani, de infelicitate litteraratorum, 70.—Boernerus—Boissonade (Biogr. Univ).

(4) Miscellanea cap. XC.

—Παράφρασις Ἰλιάδος Ὁμήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Νικολάου Θησέως, Φλωρεντίᾳ 1812, παρὰ Νικ. Κάρλῃ).

—Περὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος.

—Περὶ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου.

—Ὑπομνήματα εἰς Φιλόστρατον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Δημήτριον Σγουρόπουλον—Ἀνδρόνικον τὸν Κάλλιστον—Βησσαρίωνα—Φίλελφον—Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον τοὺς ἀδελφούς του—Παῦλον Κορτέσην—Δημήτριον Χαλκοκονδύλην κλπ. (1).

—Habentur hoc volumine hæc, Theodoro Gaza interprete. Aristotelis de natura animalium lib. IX, fol. 1—56. Eiusdem de partibus animalium libri III, 56—79. Eiusdem de generatione animalium lib. V. 79—108. Theophrasti de historia plantarum lib. IX, 109—156. et decini principium duntaxat. Eiusdem de causis plantarum lib. VI. 157—204. Aristotelis problemata in duas de quatraginta sectiones etc. 205—256. Alexādri Aphrodisiēsis problemata duobus libris nū unquā āte īpressa codē Theodoro Gazæ īterprete. 256—73). Venetiis, mense Martio MDIIII· εἰς φύλλον. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τῶν Λατινικῶν μεταφράσεων τοῦ Γαζῆ εὕρηνται καὶ τέσσαρα γλωσσάρια τῶν εἰς Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον ἑλληνικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συνταχθέντα. Ἀνετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ Ἄλδῳ τῷ 1513, προταχθείσης καὶ μακρᾶς ἐπιστολῆς Γαζῆ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε'. Πρότερον ἐξεδόθη παρὰ τῷ Ἄλδῳ ἐν 1498 ἡ Λατινικὴ μετάφρασις ἓξ βιβλίων τῆς ἱστορίας τῶν Φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, καὶ ἡ τῶν προβλημάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισέως 1499).

—Aeliani de instruentis aciebus librum.

—Dionysii Halicarnassei, de oratione nuptiali, et natalitia præcepta.

—Chrysostomi de incomprehensibus dei natura homiliæ V.

—Aphorismi Hippocratis.

Μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικόν—Κικέρωνος Κάτωνα Πρεσβύτερον ἢ περὶ Γήρως, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ 1507, Ἐνετίησιν 1519 καὶ 1523, ἐν Βασιλείᾳ 1520, 1524, καὶ 1525, ἐν Λουγδούνῳ 1536, 1540, 1549, ἐν Παρισίοις 1566, ἐν Ἰγγολστάδῃ 1596. Εἰς τὸν Γαζὴν δὲ κατὰ λάθος ἀπεδόθη ἡ ὑπὸ Μαξίμου Πλανούδη μετάφρασις τοῦ Ὀνείρου τοῦ Σκηπίωνος συνεκδοθεῖσα τῷ ἀνωτέρω, ὡς μετάφρασις τοῦ Γαζῆ—Προσέτι μετέφρασε τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Νικολάου Ε', καὶ τὰ περὶ λουτρῶν τῆς Ἰταλίας δύο βιβλία τοῦ Σαβοναρόλα (2).

---

(1) Ἐκ τούτων ἐδημοσίευσέ τινας ὁ Βουασονάδος, Anecdota Græca, Tom. V, σελ. 402—19.

(2) Ὁ Γαζὴς φαίνεται λατινοφρονῶν « Ἐγὼ, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφούς του Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον, θαυμάζω τί δὴ παθόντες οἱ ἡμέτεροι σώζειν μὲν τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπρονοήτως ἔχουσι, θεολογοῦντες δὲ καὶ διαφερόμενοι Ἰταλοῖς πάντα τὸν χρόνον διατελοῦσι, καὶ ταῦτα ὑπὲρ δόγματος, οὗ χάριν ἄμφω συνελθόντα τὰ μέρη καὶ διαλεξάμενα ἱκανῶς διετάξαντο ὅ,τι χρὴ λέγειν καὶ δοξάζειν. »

Γεώργιος Τραπεζούντιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1396 εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης ἐκ γονέων Τραπεζουντίων. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν (1430), προσκλήσει τοῦ περιφανοῦς γερουσιαστοῦ Φραγκίσκου Βαρβάρου, ἐδιδάχθη τὴν Λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης καὶ τοῦ Βερωναίου Γουαρίνη. Διδάξας ἐπ' ὀλίγον τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βικεντίᾳ, μετέβη ὕστερον εἰς Βενετίαν, προσκληθεὶς ὡς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Φιλέλφου. Ἐδίδαξε μετὰ μεγάλης φήμης, καὶ τὸ ὄνομά του ἐθρυλλήθη καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ πάπας Εὐγένιος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν διώρισε γραμματέα του. Ἐδίδαξε δὲ κἀκεῖ τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν (1). Ἰταλοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἱσπανοὶ συνέῤῥεον πρὸς ἀκρόασιν, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ φήμη τοῦ Τραπεζουντίου, ὡς καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως, ὁσημέραι ἐμεγεθύνετο. Ἀποθανόντος τοῦ Εὐγενίου ἀπήλαυσεν ὁ Γεώργιος τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ πάπᾳ Νικολάῳ Ε', ὅστις τῷ ἀνέθεσε τὴν εἰς τὸ Λατινικὸν μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Περὶ τὸ 1450 ὁ Βάλλας ἀνέλαβε δημοσίᾳ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Κιντιλιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Τραπεζούντιος ἀδίκως διέσυρεν· ἡ φιλολογικὴ διένεξις ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ Γεώργιος ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὰς δημοσίους παραδόσεις. Ἔκτοτε ἡ φήμη του ἤρξατο ἐκπίπτουσα, καὶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ Γαζῆ συνετέλεσε πρὸς παντελῆ καταστροφὴν αὐτῆς. Ταὐτοχρόνως δὲ παρετηρήθη, ὅτι ὁ Τραπεζούντιος, πρὸς ὃν, ὡς ἐῤῥέθη, ὁ πάπας εἶχεν ἀναθέσει τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ· μεταφράζων ἐπιπολαίως παρέλειπεν ὁλοκλήρους σελίδας, καὶ πολλάκις βιβλία· ἡ δὲ ἀμέλεια αὕτη ἀπεδίδετο εἰς ὑπερβολικὴν βίαν, καὶ ἡ βία εἰς ζῆλον, ἥκιστα ἔντιμον, ταχείας ἀποπερατώσεως τῆς μεταφράσεως πρὸς πληρωμὴν τῆς ταχθείσης ἀμοιβῆς. Οὕτως ἐπιπολαίως μετέφρασε τὴν Εὐαγγελικὴν Παρασκευὴν τοῦ Εὐσεβίου, ὥστε ὁ Βίγερος λέγει « ὅτι ὁ Τραπεζούντιος ἔκλεψε τὸν Εὐσέβιον ἀπὸ τοῦ Εὐσεβίου, καὶ ἐν τῇ μεταφράσει μᾶλλον ἔχομεν τὸν Τραπεζούντιον, ἢ τὸν Εὐσέβιον » (2). Ἡ μετά-

(1) « G. Trapezuntius, bonus sane rhetor, aliquot annos populo Romano utilissimam operam præbuit, et docuit cum multos, tum etiam multa scripsit de artificio dicendi. » (Cortesius, Dialog. de doctis homin.).

(2) « Georgium suo ex sensu vultum Eusebio, speciemque finxisse, ut ab eo Trapezuntius verius, quam Eusebium haberemus. »

φρασις τοῦ θησαυροῦ τοῦ Κυρίλλου πληροῦται κενῶν, μεταθέσεων, καὶ παντοειδῶν σφαλμάτων, ὡς τὸ ἀπέδειξεν ὁ ὕστερον ἐργασθεὶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς τούτου Βουλκάνιος· καὶ ὁ Βησσαρίων εἶπε περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος « Ἐάν τις εἶχε καιρὸν νὰ συγκρίνῃ τὴν μετάφρασιν τῷ πρωτοτύπῳ, θὰ εὕρισκε τόσα λάθη, ὅσαι καὶ αἱ λέξεις ».

Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ πάπα ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ὁ Γεώργος ὑπεχρεώθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς Ῥώμης (1453). Κατέφυγεν εἰς Νεάπολιν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ἔνθ' ἀθλίως καὶ ἐν καθημεριναῖς στερήσεσιν ἔζη, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ (1). Φραγκίσκος Φίλελφος, φίλος τοῦ Τραπεζουντίου ἰδὼν τὴν δυστυχίαν του, ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ πάπα ὑπὲρ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου, ὅστις ἀνακληθεὶς ἀνέλαβε τὴν προτέραν θέσιν του (2).

Ἐν ἔτει 1464 ὁ Τραπεζούντιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βυζάντιον· κατὰ τὸν πλοῦν δὲ παθὼν ὑπὸ κλήδωνος, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἔγραψε τὸ μαρτύριον Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Χίου, τῇ ἀντιλήψει τοῦ ὁποίου ἐσώθη.

Ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1486, ἢ τῷ 1485, κατὰ Πετάβιον, Λαμβέκιον, κλπ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον·

Hac urna Trapezuntii quiescunt
Georgii ossa, parum Diis amici,
Quod acri, et nimium procaci lingua
Platomem, superis parem, petivit.

Ἐγκατέλιπεν υἱὸν, Ἀνδρέαν, γράψαντα τὰ προλεγόμενα τῆς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1528 ἐκδόσεως τῆς ὑπὸ τοῦ πατρός του γενομένης μεταφράσεως τοῦ Πτολεμαίου (3).

---

(1) « Senex, ægrotus, magno laborum numero et paupertate opressus. — Sed si authoritate non persuasero, Græcus a Græcis, Cretensis a Thracibus aut a Scythis, voluptatis inimicus a voluplatis amicis, veritatis filius a falsitatis parentibus, tenuis a locupletibus amicis, privatus a summa dignitate, notatus, oppugnatus ». Compar. Plat. et Aristot. Lib. III, cap. 18, 19.

(2) Rosmini, Vita di Francesco Filelfo, Tom. III, σελ. 128.

(3) Εἶχε καὶ ἀδελφὸν, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν ἵνα γίνῃ μοναχὸς, ἐν μεγάλῃ πενίᾳ ἐτελεύτησε· περὶ τούτου λέγει ὁ Γεώργιος ἀπαντῶν πρὸς Γουαρίνον. « Fratrem habuisse me multi sciunt; is clericorum spe illectus a Creta abiit invito patre, ut Romam iret; venit ad me priusquam Romam isset, hoc quoque multi. Discedendi pecunias tenuis ego conferre ad iter non potui; fraterna charitate motus nonnulos codices græcos dedi, quos ut venderet Ferrariam

Ὁ Τραπεζούντιος ἐπηνέθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του· καὶ τῳόντι ἐγένετο πολυμαθὴς καὶ ἀκάματος συγγραφεύς, ἀναγκαζόμενος ὅμως ἕνεκα τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας του νὰ μὴ δίδῃ εἰς πάσας τὰς συγγραφάς του τὴν δέουσαν προσοχήν. Κατηγορεῖται πρὸ πάντων διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του τραχὺ καὶ λοίδορον ὕφος· διὸ καὶ ἐπέσυρε τὴν κατάκρισιν τῶν συγχρόνων, καὶ ἐπὶ πολὺ διετέλεσεν ὑβρίζων καὶ ἀνθυβριζόμενος. Πικρῶς δ' ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ ἀνώνυμός τις (πιθανῶς ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης) ἐπικρίνας δριμέως τὰ εἰς Πτολεμαῖον ὑπομνήματα τοῦ Τραπεζουντίου· ἡ πρὸς τὴν ὑβριστικὴν ταύτην ἐπιστολὴν ἀπάντησίς του φαίνεται ὁπωσοῦν μετριωτέρα καὶ κατὰ τὰς λοιδορίας μὴ ἰσοσταθμίζουσα (1).

Ἐκτὸς τῶν Πλατωνικῶν, τοῦ Γαζῆ, καὶ Βάλλα, ὁ Τραπεζούντιος περιεπλέχθη καὶ εἰς σπουδαίας ἔριδας πρὸς Γουαρίνον τὸν Βερωναῖον. Εἰς τὸ προοίμιον τῆς ῥητορικῆς του ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ, ὅστις μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον τοῦ Ἀνδρέου Ἀγαζόνη ἀπήντησεν· ὁ Τραπεζούντιος ἀνταπήντησε μετὰ τῆς συνήθους πικρίας (2), καὶ ὁ δυστυχὴς Γουαρίνης ἀδυνατῶν ἵνα παλαίσῃ πρὸς τόσαν ἀθυρόστομον ἀντίπαλον ἐζήτησε συνδιαλλαγήν (3).

---

iter faciens venit ad Guarinum qui minimo pretio adolescenti libros eripuit, ad ideo mendicare per alienas urbes putae eum, qui eodem ipso anno diem suum obiit». (Rosmini, Vita di Guarino Veronese).

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀνδρέου ἔλαβε σύζυγον τὸν Ῥωμαῖον ποιητὴν Φαῦστον Μαγδαληνήν, φονευθέντα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Καρόλου.

(1) Fabricii, Bibliotheca, XII, σελ. 177—8.

(2) Χάριν παριεργείας παρετιθέμεθα τὴν ἐξῆς περικοπήν, ἐν ᾗ μετὰ ἀκατανομάστου στόμφου περιαυτολογεῖ ὁ Τραπεζούντιος. «Si audisse me, Guarine, aut si saltem ab iis qui audierunt quærere voluisses (dicum aperte non ut me laudem, sed ut injuria circumvectum defendum tam vocem, quam spiritum, quam latinitatem laudares, nec me in Græcia ortum, sed Romæ, nec his temporibus, sed Ciceronis ætate prædicares. Nam suavitate compositionis permulsus, verborum gravitate contusus, sententiarum oppressus pondere, pronuntiatione attritus, vi denique argumentorum perterritus, etiam si tacere cuperes, tremore tamen genuum, trepidatione vocis et vultus confusione, quid sentires animo, spiritu, stentore conclamantius exclamare».

(3) Πηγαί. Cortessii, de doctis hominibus σελ. 25.—Volaterrani, Commentar. lib. XXI, σελ. 775.—Reganati, vita Poggii, σελ. 23.—Iovii, Elogia, σελ. 46.—Allatii, de Georgiis—Hodius lib. I, cap. 5.—Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. II, σελ. 180—Boissardi, icones vir. illustr.—Lambecii, Comment. in Biblioth. Vindobonæ, lib. VI—Rosmini Vita di Vittorino da Feltre—Biographie universelle, Tom. XVII.

Συγγράμματα.

ά. Λατινιστί.

—Rhetorica, libr. V. Venetiis 1478: Lugdun. 1527.

—De octo partibus orationis ex Prisciano compendium. Mediol. 1470. August. 1537.

—Dialectica. (ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, δεκάκις ἀνατυπωθεῖσα μέχρι τοῦ ἔτους 1536).

—Acta beati Andreæ Chii. (ἐτυπώθη ὑπὸ Σουρίου ἐν De probatis Sanctorum vitis, 1618, καὶ ὑπὸ Βολλάνδου εἰς Acta Sanctorum Tom. VII).

—Comparatio Platonis et Aristotelis. Venetiis 1516.

—De antisciis, in quorum rationem fata sua rejicit; cur astrologorum judicia plerumque falluntur. Venetiis 1525.

—Expositio illius loci Evangelii Ioannis: si eum volo manere donec veniam. Basiliæ 1543. Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1555 καὶ 1566 εἰς Orthodoxographa, καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1576 εἰς Biblioth. Patrarum, Tom. VI.

—Quatenus credendum sit astrologis. ἐν Κολωνίᾳ 1544.

—In Claudii Plolemæi centum sententias, seu centiloquium commentarius. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ποντάνου).

—Commentaria in plerasque Ciceronis orationis et præcipue Philippicas. Parisiis.

—De artificio Ciceroniane orationis pro Q. Ligario. Venetiis, 1477, καὶ 1522.

—Oratio in funeris Michælis Veneti, ad Turcarum Imperatorem.

—Exhortatio de recuperanda terra sancta.

—Contra Theodorum Gazam.

—Ad Leonardum Estensem, et responsio in invectivam Guarini.

—Oratio pro Q. Ligario. Venetiis 1522.

—Dialogus de Fide.

—De divina substantia secumdum Aristotelis.

—De veritate fidei christianæ

—Epistolæ in Psalsum 44.

—Carmina—Orationes—Epistolæ.

β'. Λατινικαὶ μεταφράσεις.

—Cyrilli commentaria in Evangelium Ioannis. Paris. 1520.

—Cyrilli Thesaurus Parisiis 1514.

—Homiliæ Chrysostomi super Matthæum (ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Χρυσοστόμου).

—Gregorii Nysseni, vita Moysis. Viennæ 1527.

—Basilii Magni contra Eunomium. Antwerpiæ 1570.

—Chrysostomi, de laudibus et excellentia Sancti Pauli (Λειψίᾳ 1520).

—Eusebii, de praeparatione evangelica libros 14. Venetiis 1470, καὶ 1473.

—Rhetorica Aristotelis. Venetiis 1523. Parisiis 1530, ϗ Basiliæ 1538.

—Historia Sanctorum Barlaam et Iosaphat. (ἐτυπώθη μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν Βασιλείᾳ 1548).

—Almagesti Ptolemæi libros XIII. Venetiis 1515, καὶ 1517.

—Cyrilli in Evangelium Ioannis. Parisiis 1508.

—Aristotelis, de anima. Physica. De generatione et corruptione. De animalibus. Problemata.

—Basilii adversus apologiam Eunomii Antirrheticus. Basiliæ.

—Gregorii Nysseni, de perfecto homine.

—Basilii (sic) de laudibus Basilii magni.

—Platonis, de Legibus—Parmenides.

—Interpretatio librorum quorum Diodori Siculi.

γ'. Ἑλληνιστί.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμυρὰν τὸν κατακτητήν. (ἐδημ. ἐν Συμμίκτοις Ἀλλατίου. bib. VI καὶ VIII).

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον. (ἑλληνο-λατινιστὶ τῷ 1640).

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Πτολεμαίου σύνταξιν.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἡσαΐαν μοναχὸν, εἰ φύσις βουλεύεται. (μεταφράσας λατινιστὶ ἐξέδωκεν ὁ Βησσαρίων).

—Ἀντιῤῥητικός.

—Πολεμικὴ καὶ παραινετικὴ θεολογία.

—Περὶ ἐλεημοσύνης.

—Πρὸς Ἰωάννην τὸν Κουβουκλέσιον, κατὰ Γραικῶν. (ἐξεδ. ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν Orthodoxa Græca Tom. I. σελ. 469—536).

—Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἱερομονάχους καὶ ἱερέας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ περὶ τῆς μιᾶς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας. (αὐτόθι· σελ. 537—82).

—Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον, (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Ποντάνου ἐν Ἰγγολστάδῃ 1604).

—Περὶ εἰρήνης Χριστιανῶν.

—Ἑλληνικὴ γραμματική.

—Περὶ Μανουὴλ βασιλέως.

—Πρὸς Ἰάκωβον Ἀντώνιον Μαρκέλλον (1).

Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ εὐγενῶν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος· τῷ 1434 ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν, ἐμαθήτευσε δαπάνῃ τοῦ Βησσαρίωνος εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου· ὀλίγα δ' ἔτη πρὸ τῆς ἁλώσεως

(1) Fabricii, Bibliotheca Græca XII σελ. 70—84. Κατὰ λάθος μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γεωργίου καταλέγεται καὶ τὸ ἐν Ἰασίῳ τυπωθὲν Ἑορτολόγιον Σεβαστοῦ τοῦ Τραπεζουντίου.—Biographie Universelle Tom II.

ἐπαναστρέψας εἰς Βυζάντιον ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀποῤῥάδος ἐκείνης ἡμέρας.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ διασπαρέντα τέκνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ λαμπρῶς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐδεξιώθησαν ὑπὸ τῶν Μεδίκων. Μεταξὺ τῶν προσφύγων τούτων καὶ τῶν Ἰταλῶν καθηγητῶν ἀνεφύη πνεῦμα ἁμίλλης, πρόξενον ἀγαθῶν προϊόντων εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμμάτων. Δημόσια σχολεῖα συνεστήθησαν πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἡ εὐκολία τῆς διαδόσεως τῶν φιλοπονημάτων δια τῆς νεωστὶ ἐφευρημένης τυπογραφίας παρεκίνει τοὺς λογίους εἰς νέους πόνους, καὶ εἰς ὀλίγους ἐνιαυτοὺς αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας ἡμιλλῶντο εἰς τὴν διὰ τῆς τυπογραφίας ἔκδοσιν συγγραμμάτων κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κομψότητα τῆς ἐκδόσεως.

Ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ Ἑλλήνων προστατευομένων καὶ γενναίως ἀμειβομένων ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ὅστις πρῶτος καθίδρυσε τὴν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν, ἐξ ἧς, ὡς ἐκ τοῦ Δουρίου ἵππου, ἐξετινάχθησαν τοσοῦτοι ἔνδοξοι ἀγωνισταὶ, καὶ ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ διεδόθη οὐ μόνον κατὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μετέβη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐξ ὅλων δὲ τούτων τῶν χωρῶν πολυάριθμοι σπουδασταὶ συνέῤῥεον εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ἐντεῦθεν μετέδιδον τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου καθιδρύματος πρῶτος δημόσιος καθηγητὴς ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὅστις διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη προστατευόμενος καὶ τιμώμενος παρὰ τῷ Κόσμῳ καὶ Πέτρῳ τοῖς Μεδίκοις, καὶ συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Λαυρεντίου, ἐξελέχθη παρ' αὐτοῦ ὡς ὁ καταλληλότερος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Μετὰ τοσούτου δὲ κρότου καὶ τηλικαύτης ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν ὁ Ἀργυρόπουλος, ὥστε ἀνὴρ τῶν περιφανῶν συγχρόνων, καὶ μαθητεύσας παρ' αὐτῷ, ὁ Ἀκαζουόλης, λέγει, ὅτι « ὁπόταν ἐδίδασκεν, οἱ καιροὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐφαίνοντο ἀναγεννώμενοι ».

Ἀφοῦ ἐνέσκηψεν ἡ πανώλης ἐν Φλωρεντίᾳ, ὁ Ἀργυρόπουλος κατέφυγεν εἰς Ῥώμην (1471), καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν· ἀπεβίωσε δ' ἐνταῦθα περὶ τὸ 1486.

Ὁ Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν του προσεκτήσατο ἐκτεταμένην γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἀριθμοῦνται ὁ Δονάτος Ἀκαζουόλης, Πανόνιος, Ματθαῖος Παλμέριος, Κεστερβέργιος, ὁ Γερμανὸς ἐπίσκοπος Ῥευχλῖνος (1), καὶ ὁ Ἄγγελος Πολιτιανός· ὁ τελευταῖος, εἰ οὐχὶ ὁ ἐπιμελέστερος, ὑπῆρξεν ὅμως ὁ εὐμαθέστερος τῶν ὁμιλητῶν του. Λουσθεὶς τὰ νάματα τῆς παιδείας ἐκ τοιαύτης πηγῆς, ἐδείκνυεν ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς ταύτην, καὶ τὰ συγγράμματά του φέρουσι πολυάριθμα μαρτύρια σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις πρῶτος ἤνοιξεν αὐτῷ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Τοῦ ἀπεριορίστου ὅμως ἐπαίνου τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον μία ὑπάρχει ἐξαίρεσις· ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν φήμην τοῦ Κικέρωνος, διότι ἐθεώρει αὐτὸν ἡμιμαθῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ μὴ κατανοοῦντα τὰ δόγματα τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν σχολῶν περὶ ὧν πολλὰ ἔγραψεν. Ἡ βαθύνοια τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ ἡ ἐπιῤῥοὴ τοῦ σοφοῦ λόγου αὐτοῦ κατεβίβασεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ὁμιλητῶν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος, καὶ ὁ Πολιτιανὸς προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν ῥρίσσει ἀναπολῶν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀμάθεια τοῦ Κικέρωνος ἐθεωρεῖτο ὡς πρᾶγμα εὐπρόσδεκτον καὶ παρ' αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῶν συμμαθητῶν του.

Τὸν Ἀργυρόπουλον ἐπήνεσαν οἱ Φίλελφος, Κορτέσιος, Ἀλκυόνιος, Πολιτιανὸς κλπ.

Εἶχε δύο υἱοὺς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ἰωάννην, οὗ μέμνηται Γέσνερος ἐν Βιβλιοθήκῃ, καὶ τὸν Βαρθολομαῖον ἐκπαιδευόμενον ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Βησσαρίωνος, καὶ ἐκεῖ τελευτήσαντα.

Δημήτριος δὲ Ἀργυρόπουλος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου, ἀναφέρεται ἐν ἔτει **1451** εἰς ἐπιστολὴν Φιλέλφου πρὸς Ἀνδρέαν Ἀλεμάνον.

Συγγράμματα.

—Εἰσαγωγὴ καὶ σχόλια εἰς Πορφύριον καὶ Ἀριστοτέλους ὄργανον.

—Ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα.

—Περὶ συλλογισμοῦ.

—Παραμυθητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἑαυτοῦ μητρός.

---

(1) Λέγεται, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τοῦ διασήμου τούτου ἑλληνιστοῦ συνεντεύξει, ὁ Ἀργυρόπουλος στενάξας ἀνέκραξε «Eheu, nostro exilio resolvavit Alpes».

—Περὶ Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας.

—Παραμυθητικὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ λαμπροτάτου υἱοῦ τοῦ μεσάζοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ. (Βιβλιοθήκη Ἐσκουριάλε Μίλλερ σελ. 81).

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα Λουκὰν Νοταρᾶν. (ἐξεδόθη ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ἀλλατίου Orthodoxa Græca σελ. 400—18).

—Μονῳδία εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην.

—Περὶ βασιλείας πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοκράτορα.

—Λόγος περὶ Φλωρεντινῆς συνόδου.

—Μονῳδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ παραμυθητικὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

—Λύσεις φιλοσοφο-ἰατρικαὶ πρὸς τοὺς ἐν Κύπρῳ προτείναντας.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Νικόλαον Ε'. Τραγχεδῖνον καὶ Βησσαρίωνα.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν: Aristotelis de moribus. De interpretatione. Acroases Physicæ. De Cœlo. De Generatione. Meteorologia. De anima. De sensu et sensatu. De memoria et reminiscentia. De somno et vigilia. De longitudine et brevitate vitæ. ἐκδοθέντα ἐν Αὐγούστῃ (Aug. Vindelicorum 1518—20).

—Aristotelis predicamenta posteriorum analyticorum libros II. De naturali ausculatione lib. VIII. Ethicorum Nicomachorum libr. X. τυπωθέντα ἐν Βασιλείᾳ.

—Basilii Magnii in Hexæmeron homiliæ. Basiliæ 1565.

Συνέγραψε λατινιστὶ ὁ Ἀργυρόπουλος — Commentaria in Ethica Nicomachea, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Παρισίοις 1541· καί τινας ἐπιστολὰς, ὡς πρὸς τὸν καρδινάλιον Ῥοδόριον κλπ. (1).

Κωνσταντῖνος Λάσκαρις.

Καταγόμενος ἐκ περιφανοῦς οἴκου τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐζήτησεν οἰκογενειακῶς ἄσυλον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Φραγκίσκου Σφόρτζα, δουκὸς τοῦ Μιλάνου, ἀναθεμένου αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς θυγατρός του Ἱππολύτης, συζευχθείσης ὕστερον (1465) τῷ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ ἑξαετῆ ἐν Μιλάνῳ γόνιμον διδασκαλίαν μετέβη εἰς Ῥώμην (2), καὶ διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον οἰκεῖος τῷ καρδιναλίῳ Βησσαρίωνι. Ἐκεῖθεν ἦλθεν

(1) Hodii, de Græcis illustribus, lib. II, cap. I.—Iovii, Elogia—Papadopoli Historia Gymnasii Patavini, σελ. 179—Fabricii, Bibliotheca Græca, ἔκδ. Harles, tom. XI, σελ. 60—61.—Boerneri, de Doctis Græcis, σελ. 137—151. —Biographie Universelle, ἔκδ. Michaud, tom. I. —Ῥόσκου βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου, σελ. 26, 240—2).

(2) Ὁ Ῥεύνας λέγει, ὅτι προσκλήσει Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων μεταβὰς ἐδίδαξεν εἰς Φλωρεντίαν· ὁ δὲ Ῥαγούζης καὶ ἄλλοι, ὡς πιθανώτερον, εἰς Ῥώμην.

εἰς Νεάπολιν, προσκλήσει τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', ἵνα διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν Ῥητορικήν (1). Δυσχεραίνων δ' ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ μετὰ φανατικῶν ἑτεροδόξων ἐπικοινωνίᾳ, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ καὶ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας του εἴς τινα Ἑλληνικὴν νῆσον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσέπλευσεν εἰς Μεσσήνην, οἱ προΰχοντες παρεκάλεσαν αὐτὸν θερμῶς ἵνα διδάξῃ ἐκεῖσε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (1465). Ἡ φήμη τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου προσείλκυσε πανταχόθεν πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠριθμοῦντο Πέτρος Βέμβος ὁ ὕστερον καρδινάλιος, Μαυρόλυκος, Ἄγγελος Γαβριὴλ, Βολζάνιος καὶ ἄλλοι τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1493, δωρησάμενος διὰ διαθήκης εἰς τὴν κοινότητα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ συνισταμένην ἐκ πολυτίμων χειρογράφων, μετενεχθέντων ὕστερον εἰς Ἱσπανίαν καὶ κατατεθέντων ἐν Ἐσκουριάλῃ.

Μαρμάρινος τάφος ἀνηγέρθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅστις καταστραφεὶς ὕστερον δὲν ἀνεκαινίσθη.

Ὁ Λάσκαρις ἀναντιῤῥήτως ὑπῆρξεν εἷς τῶν περιφανεστέρων γραμματικῶν, καὶ πολυμαθεστέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος. Ἡ Μεσσήνη ἐκλήθη, ὡς λέγει Ἄλδος, ἕνεκα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ Νέαι Ἀθῆναι· ὑπῆρξε δὲ ἀνὴρ ἀγνῶν ἠθῶν, λιτοῦ βίου, ὡς λέγει ὁ Βέμβος, « omnino nihil illo sene humanius, nihil sanctius », ταὐτὰ καὶ τοῦ Μαυρολύκου ἐπιλέγοντος (2).

Συγγράμματα.

—Erotemata cū interpretatione latina. De Iris græcis ac diphthōgis et quē-admodū ad nos veniāt. Abreviationes quibus frequentissime græci utuntur. Oratio dominica et duplex salutatio Beatæ Virginis. Symbolum Apostolorum. Evangelium Divi Joannis Evangelistæ. Carmina aurea Pythagoræ. Phocylidis viri sapientissimi moralia. Omnia suprascripta habent e regione interpretationē latinā de verbe adverbū. Εἰς 4, φύλ. 166. (Ἡ Γραμματικὴ αὕτη τοῦ Λασκάρεως γραφεῖσα διὰ τὴν μαθήτριάν του Ἱππολύτην, προετυπώθη τῷ 1476 (3) ἐν Μεδιολάνοις, ἐπιστασίᾳ Δημητρίου Δούκα τοῦ Κρητός· ἀλλ' ἐντελεστέρα ἐστὶν ἡ ἀνωτέρω ἔκδοσις γενο-

(1) Τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Φερδινάνδου, δι' ὧν προσεκλήθη ὁ Λάσκαρις εἰς Νεάπολιν, ἐδημοσίευσεν ὁ Ῥεύνας.

(2) Πηγαί. Hieronymi Ragusæ, Lascaris—Placidi Reynæ, Urbis Messanæ notitia historica—Hodii de Græcis illustribus—Bœrnerus, σελ. 170—80—Fabricii, Biblioth. græc. XI—Weiss (Biographie Universelle).

(3) Ἀνετυπώθη αὐτόθι τῷ 1480 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—Compendium de octo partium orationis, cum versionis Ioanni Crestoni· καὶ ἐν Βικεντίᾳ τῷ 1489.

μένη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου, ἐπιστασίᾳ καὶ διορθώσει αὐτοῦ τοῦ Λασκάρεως. Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ περιφανοῦς Ἄλδου Μανουτίου ἐκδοθὲν, καὶ ἐτυπώθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1494, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται: « Impressum est Venetiis sūmo studio litteris ac impensis Aldi Manucii Romani anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCCCLXXXXIIII, Vltimo Februarii »· περιέχει δύο προλόγους λατινιστὶ τοῦ σοφοῦ τυπογράφου, καὶ περιγράφεται λεπτομερέστερα ὑπὸ Ῥενουάρδου (Annales de l' Imprimerie des Alde· tom. I). — Ἀνετυπώθη τῷ 1509 ἐν Ῥώμῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἄλδου 1515, ἐν Λεβανίᾳ 1516, Παρισίοις 1535, Βενετίᾳ 1521, 1540, καὶ 1557· μετὰ νέας δὲ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Τρικαιλλίου ἐν Φερράρᾳ 1510, καὶ πολλάκις μετέπειτα ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ).

—Περὶ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν. (συνεκδοθὲν τῇ γραμματικῇ ἐτυπώθη ἰδίᾳ παρ' Ἄλδῳ ἄνευ ἔτους, ἐν Βασιλείᾳ 1547, ἐν Βενετίᾳ 1539, 1555, καὶ ὑπὸ Ἰω. Πατούσα 1711).

—Vitæ illustrium philosophorum Siculorum et Calabrorum. MCCCC XCIX. (προσφωνοῦνται ὑπὸ Λασκάρεως τῷ δὸν Φερδινάνδῳ δὲ Κουνίῳ ἀνετυπώθησαν τῷ 1562 ὑπὸ Μαυροῦκου· ὑπὸ τοῦ Ἀββᾶ Ζαχαρίᾳ (Bibliotheca di storia litteraria), καὶ Φαβρικίου (Bibliotheca Græca)· ἰδίᾳ δ' ἐξεδόθησαν οἱ βίοι τῶν Σικελῶν ὑπὸ Ῥαγούζα (Elogia Siculorum. Avignon. 1690), καὶ ὑπὸ Ἀμίκου (Memor. Letter. di Sicilia, 1756).

—Παρεκβολὴ περὶ Ὀρφέως. (ἐτυπώθη εἰς τὸν Α'. τόμον τῶν Ταυρινιανῶν Μαρμάρων).

—Ἐπισημειώσεις εἰς τὴν γραμματικήν.

—Περὶ προσῳδίας ῥημάτων.

—Ἐπιτομὴ Ἡρωδιανοῦ μεγάλης προσῳδίας.

—Σημειώματα ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ Μοσχοπούλου.

—Περὶ βαρυτόνων καὶ περισπωμένων.

—Προλεγόμενα ῥητορικῆς.

—Ἐπιτομὴ ῥητορικῆς Ἑρμογένους.

—Περὶ τόνων τῶν ὀνομάτων.

—Μῆνες Ἀθηναίων, Βιθυνῶν, Κυπρίων, Καππαδόκων, μετὰ λεξικοῦ καὶ σημειώσεων.

—Τί ὀρθογραφία καὶ πόσα μέρη αὐτῆς.

—Ἐτυμολογίαι.

—Περὶ ὑπογραφομένων φωνηέντων, καὶ ἀντωνυμιῶν. (Συνεξεδόθησαν τῇ Γραμματικῇ ἐν Βενετίᾳ 1550).

—Ὀρθογραφικά.

—Προοίμιον εἰς Γραμματικήν.

—Περὶ τόνων εἰδικῶς τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν.

—Περὶ προσγεγραμμένων φωνηέντων.

—Περὶ σχηματισμοῦ ῥημάτων.

—Βίος Ἁγίου Δημητρίου.

—Προλεγόμενα εἰς Ὀρφικὰ καὶ περὶ ποιητοῦ.

—Σύνοψις ἐκ Πλουτάρχου, Σουΐδα, Ἀθηναίου, Διογένους Λαερτίου, Ἀνθολογίας, κλπ.

—Περὶ ὀφφικίου καὶ ὀφφικιαλίου.

—Περὶ εἰδῶν καὶ νονιῶν καὶ καλενδῶν.

—Σύνοψις ἱστοριῶν.

—Ἐπίτομος ἔκθεσις αὐτοκρατόρων ἀπὸ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

—Ἐπιγράμματα ἐπικήδεια εἰς Φανούριον Ἱέρακα Ῥόδιον, Γεώργιον Ῥάλην, Ἰωάννην Ἰνφάντην Ἱσπανίας, Φερδινάνδον Κούνιον, καὶ Θεόδωρον Γαζήν.

—Ἔκθεσις Χοσρόη τοῦ Περσῶν βασιλέως περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

—Τρία ἐπιγράμματα εἰς Καλλίμαχον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Γαζὴν, Ἰάνον Λάσκαρην, Ἰωάννην Πάρδον, Ἀνδρέαν Κρεμονέα, Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Λοκρῶν, Γεώργιον Βάλλαν, Γάτον ἐπίσκοπον Κατάνης (1).

Μετέφρασε δ' ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν.—B. V. Mariæ ad Messinenses epistola.

—Acta SS. Apostolorum Petri et Pauli. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Φαβρικίου).

—Vita S. Agathæ Virginis et martyris.

—Sergii Patriarchæ hymni in laudem B. V. Mariæ.

Σημ. Ἔγραψε δὲ πρὸ τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐλεύσεώς του—Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ὑστάτης συνόδου, μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰωάννου Παλαιολόγου, δημοσιευθέντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς.

Λαόνικος Χαλκοκονδύλης (2).

Νικόλαος τὸ πρὶν, μετωνομάσθη κατ' ἀναγραμματισμὸν Λαόνικος. Ὁ πατήρ του εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, συγγενεύων τῇ χήρᾳ Ἀντωνίου Ἀκαϊόλη δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐστάλη ὑπ' αὐτῆς πρὸς Ἀμουράτην Β'. ἵνα μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ λοιποὶ προὔχοντες τῶν Ἀθηνῶν καταλαβόντες δι' ἀπάτης τὴν ἀκρόπολιν ἐξεδίωξαν τήν τε χήραν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς καὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ κατέλαβον τὴν ἀρχήν. Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀγνοῶν τὰ διατρέχοντα ἦλθε παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ συλληφθεὶς

(1) Iriarte, Codices Græci MS. Bibliothecæ Matritensis tom. I. Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἀπαριθμοῦνται καὶ τὰ ἐν Μαδρίτῃ περισωζόμενα χειρόγραφα τοῦ Λασκάρεως.

(2) Περὶ τοῦ ὀνόματος ὑπάρχουσι πολλαὶ διαφωνίαι· διότι χειρόγραφα ἄλλα μὲν Χαλκονδύλην, ἄλλα Χαλκοκανδύλαν, καὶ ἄλλα Χαλκοκονδύλην σημειοῦσι· τὸ βέβαιον, ὅτι Χαλκοκονδύλης ὀρθώτερον, ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἱστορίας του ὁ αὐτὸς γράφει τὸ οἰκογενιακόν του ὄνομα· τὸ Χαλκονδύλης οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα, συμπτύξει τῶν δύο συλλαβῶν κο, παραλειφθέντος τοῦ σημείου τῆς συμπτύξεως εἰς χειρόγραφά τινα, δι' ἄγνοιαν τοῦ ἀντιγραφέως.

ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, κελευόμενος ἵνα παραδώσῃ τὰς Ἀθήνας. Ἀποδρὰς δὲ καὶ πορευόμενος εἰς Πελοπόννησον συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ δέσμιος ἐστάλη πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅστις τὸν συνεχώρησεν. Ὕστερον σταλεὶς ὑπὸ Κωνσταντίνου Δράγασῃ, δεσπότου τῆς Πελοποννήσου, τοῦ ὕστερον αὐτοκράτορος, ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν σουλτάνον, διαμένοντα εἰς Φερράς, συνελήφθη αὖθις καὶ ἐφυλακίσθη.

Ὁ ἐν λόγῳ υἱός του κατέφυγε μετὰ τὴν ἅλωσιν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἤκμαζε περὶ τῷ **1470**, κατὰ Φαβρίκιον, καὶ τῷ **1490** κατὰ Βόσσιον. Ἐκεῖ δ' ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς Εὐρώπην εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς δέκα βιβλία ἐν ἐπιτετηδευμένῃ ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ἀρχόμενος, κατὰ τὸ Θουκυδίδειον· « Λαονίκῳ Ἀθηναίῳ τῶν κατὰ τὸν βίον οἱ ἐς θέαν τε καὶ ἀκοὴν ἀφιγμένων ἐς ἱστορίαν ξεγγέγραπται τάδε, ὥστε δὴ τοῦτο χρεὼν ἐκτιννύναι τῇ φύσει, ἅμα οἰόμενος καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀκλεῶς ἔχειν ἐς τοὺς ἐπιγιγνομένους, ξυνενεχθέντων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδαμῷ ἐλασσόνων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποτὲ γενομένων μνήμης ἀξίων· τῆς τε Ἑλλήνων φημὶ τελευτῆς τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐπισεσυμβηκότα, καὶ Τούρκων ἐπὶ μέγα δυνάμεως καὶ ἐπὶ μέγιστον τῶν πώποτε ἤδη ἀφικομένων· ἀφ' ὧν δὴ τὴν τοῦδε τοῦ βίου εὐδαιμονίαν ἐπὶ τἀναντία φερομένην ἐπιλεγόμενος ἴσχειν αὐτῇ καὶ ἄλλοτε ἄλλως, θέμις ἡγοῦμαι εἶναι περὶ ἀμφοῖν τούτοιν μνήμην ποιεῖσθαι οὐκ ἀεικῆ ».

Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ἀπεθησαύρισεν ὁ Χαλκοκονδύλης πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριεύσεως τῆς Στερεᾶς ἰδίως καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μαρβίλιος (**Miscellanea historico-litteraria, tom. III**) ἐκφράζεται οὕτω περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Λαονίκου « **Comme on a joint Calcondyle, qui a traité l'histoire des Turcs, aux Auteurs de la Byzantine, on peut assurer qu'il ne les deshonore pas de se trouver à leur suite; il a le don de reveiller notre attention, en nous donnant de la curiosité, et de nous pas laisser dormir sur son livre** ».

Ἡ ἱστορία τοῦ Χαλκοκονδύλη μεταφρασθεῖσα λατινιστὶ ὑπὸ Κονράδου Καυσέρου ἐτυπώθη ἐν Βασιλείᾳ **1556**· καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Βλασίου Βιγενερίου, ἐν Παρισίοις **1577**.

Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ τῆς ἄνω λατινικῆς μεταφράσεως ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ **1615**, εἶτα δ' ἐν Παρισίοις **1650**, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν Βόννῃ **1843**.

Μανουὴλ Μοσχόπουλος.

Ἄνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου Κρητὸς (1), ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς ὁποίας προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἔγραψε:

—Συλλογὴν Ἀττικῶν ὀνομάτων. (ἐξεδόθη μετ' ἄλλων ὑπὸ Φραγ. Ἀζουλάνου ἐν Βενετίᾳ 1524 παρ' Ἄλδῳ, καὶ ὑπὸ Μιχαὴλ Βασκολάνου ἐν Παρισίοις 1532. Ὁ Δουκάγγιος ἀναφέρει τὸ ἐν λόγῳ πόνημα χειρόγραφον ἐν τῇ Παρισιανῇ βιβλιοθήκῃ, ἐπιγραφόμενον· « Τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου Βυζαντίου (τοῦ Κρητὸς ἀνεψιοῦ) ἐκλογὴ κατὰ στοιχεῖον ὀνομάτων Ἀττικῆς, οἷς οἱ ὀκιμώτατοι χρῶνται τῶν παλαιῶν »).

—Περὶ ἰδιωμάτων, ἢ ἀττικῆς διαλέκτου.

—Γραμματικήν.

—Ἀττικὰς φωνάς.

—Ἀττικισμούς. (ἐκδοθέντας κατὰ λάθος ἐπ' ὀνόματι Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου).

—Γραμματικὴν ἐξήγησιν εἰς τὰς δύο πρώτας ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος. Ἐν Οὐτρέχτῃ 1712 (2).

Νικόλαος Σεκουνδινός.

Ἐγεννήθη ἐν Εὐβοίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος, καὶ ἐξεπαιδεύθη πιθανῶς εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖα. Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς συγκρότησιν τῆς περὶ ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνόδου παρέλαβεν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ καὶ τὸν Εὐβοέα Σεκουνδινὸν, γιγνώσκοντα τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἄριστα. Ἐπίσημος διερμηνευτὴς τῆς συνόδου διορισθεὶς ὁ Νικόλαος ἐδικαίωσε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ πρὸς μετάφρασιν ἐκ τοῦ προχείρου καταπληκτικὴ εὐχέρεια τοῦ ἀνδρὸς ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν ἀλλοεθνῶν, καὶ ἄνδρες ἐπίσημοι ἔπλεξαν τὸν στέφανον τοῦ Εὐβοέως. Ὁ πάπας Πίος λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Σεκουνδινοῦ· « vir Graecae et latinae historiæ peritissimus. »,

---

(1) Ὁ Κρὴς Μανουὴλ Μοσχόπουλος ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἐπὶ Μανουὴλ Παλαιολόγου, καὶ ὄχι ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ὡς Δουκάγγιος, καὶ Φαβρίκιος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρλέσιος δὲν διώρθωσε (Weiss. Biographie Universelle).

(2) Ἕνεκα τῆς ταὐτωνυμίας τοῦ τε θείου καὶ ἀνεψιοῦ μεγάλη ἐπικρατεῖ σύγχυσις περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν συγγραμμάτων· τὰ σχόλια εἰς Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέρας, ἅτινα ὁ Τριγγαβέλλης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου Βυζαντίου ἐδημοσίευσε, κατὰ χειρόγραφον τῆς Μαδρίτης ἀποδίδονται εἰς τὸν Κρῆτα. Τὰ ἑξῆς ἀποδίδονται εἰς ἀμφοτέρους—Σύνοψις βίου Εὐριπίδου—Περὶ εἰδώλου—Σχόλια εἰς Πινδάρου Ὀλύμπια—Περὶ Πνευμάτων—Περὶ σολοικισμοῦ, καὶ παροιμιῶν—Σχόλια εἰς τ' ἀρχαῖα ἐπιγράμματα—Αἰνίγματα—Ἀριθμητικὴ, κλπ. (Fabricii Bibliotheca Græca VI, σελ. 324).

καὶ ἀλλαχοῦ « interpres Saguntinus utraque linguæ disertissimus » illustre nomen adeptus est ». Καὶ ὁ Ματθαῖος Παλμέριος « Ni- » colaus Euboicus latinæ et græcæ linguæ atque elegantiæ » princeps laudatissimus habetur » (1).

Ὕστερον ἐλθὼν ὁ Νικόλαος εἰς Βενετίαν διωρίσθη δουκικὸς γραμματεύς. Ἀναχωρήσας δ' ἔπειτα διὰ τὴν πατρίδα του ἔλαβε τὸ δυστύχημα νὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καταποντιζόμενα μεθ' ἁπάσης τῆς περιουσίας του. Ἀπαρηγόρητος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἐπανέστρεψεν εἰς Βενετίαν, καὶ ἡ Δημοκρατία ἐδωρήσατο αὐτῷ ἑξακόσια δουκάτα.

Τῷ 1453 διέτριβεν ἐν Νεαπόλει, ὅθεν χρονολογεῖται ἡ πρὸς Ματθαῖον Ἀσάνην ἐπιστολή του. Τὴν 7 Μαΐου 1469 εὑρισκόμενος εἰς Παδούην μετέφρασε λατινιστὶ τὸν Ὀνήσανδρον, τὸν ὁποῖον προσεφώνησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὑφ' οὗ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶχεν εὐεργετηθῆ. Μεταβὰς ἐπὶ τέλους εἰς Ῥώμην προσελήφθη εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Πίου Β'. καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσε τὴν 26 Μαρτίου 1463.

Συνέγραψεν ὁ Σεκουνδινὸς ἑλληνιστὶ μὲν—Γενεαλογίαν τῶν Τούρκων σουλτάνων, τυπωθεῖσαν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556—Περὶ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς διατρύπησιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου—Ἐπιστολὰς πρὸς Ἀνδρόνικον Κάλλιστον, καὶ Ματθαῖον Ἀσάνην· λατινιστὶ δέ—Gubernaculum Consiliorum—καὶ 44 ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους.

Πρὸς τούτους δὲ μετέφρασεν ἀπὸ μὲν τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν—Ὀνησάνδρου Στρατηγικόν—Ἀρριανοῦ Ἀνάβασιν Ἀλεξάνδρου—καὶ τὰ πολιτικὰ τοῦ Πλουτάρχου, τυπωθέντα ἐν Βριξίᾳ τῇ 1485· ἀπὸ δὲ τοῦ λατινικοῦ μετήνεγκεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν—Ζητήματα Ἰουλιανοῦ καισαρίνου, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1762 (2).

Γεώργιος Φραντζής.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 30 Αὐγούστου 1401 ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, ἀναδεχθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τῆς ὁσίας Θωμαΐδος. Νέος ἀπελάμβανε τῆς εὐνοίας τῶν αὐτοκρατόρων Μανουὴλ καὶ Ἰωάννου τῶν Παλαιολόγων. Τῷ 1427 συνοδεύσας τὸν Ἰωάννην εἰς Πελοπόννησον παρέμεινε παρὰ Κωνσταντίνῳ Δραγάσῃ, δεσπότῃ τῆς

(1) Hodii, de Græcis illustribus, lib I, cap. VI.—Καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου σημειοῦνται ταῦτα περὶ τοῦ Σεκουνδινοῦ, « ἀνὴρ ἄριστος, καὶ ἀξιολογώ- » τατος, καὶ ἄκρως μὲν ἐν τῇ τῶν λατίνων γλώσσῃ ἐξησκημένος, καλῶς δὲ λίαν » καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιστάμενος. »

(2) Hodius—Feller, Biographie Universele, tom. XI, σελ. 203—Fabricii, Bibliotheca Græca, tom. XI, σελ. 275, καὶ 705.

Πελοποννήσου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου κατέλαβε τὰ παραδοθέντα φρούρια τῆς Σπάρτης καὶ Κυλλήνης· εἶτα συστρατεύων τῷ Κωνσταντίνῳ κατὰ τῶν Πατρῶν ἐγένετο αἴτιος τῆς σωτηρίας αὐτοῦ· διότι πληγωθέντος τοῦ ἵππου του, καὶ πεσόντος χαμαὶ, ὁ Φραντζὴς προκινδυνεύσας ἐλύτρωσεν αὐτόν· πληγωθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Πατρέων καθείρχθη εἴς τινα πύργον, ἔνθ' ἀρκετὰς ὑπέστη κακουχίας καὶ στερήσεις (1). Διέμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα· εἶτα δὲ λυτρωθεὶς ἀντεμείφθη ἐπαξίως ὑπὸ Κωνσταντίνου, ὅστις τὸν ἀπέστειλε πρὸς σουλτάνον Ἀμουράτην Β'. πρὸς διεξαγωγὴν ἐκκρεμῶν τινων ζητημάτων. Τῷ 1430 ἐστάλη εἰς Ἀκαρνανίαν ἵνα συμφιλιώσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους υἱοὺς Καρόλου Τόκου τοῦ ἡγεμόνος· ἐπιστρέφων δὲ συνελήφθη περὶ τὰ νησίδρια τῆς Λευκάδος ὑπὸ Καταλάνων πειρατῶν, καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Κυλλήνην ἐπωλήθη μετὰ τῶν συναιχμαλωτισθέντων ἀντὶ πέντε χιλιάδων χρυσῶν νομισμάτων.

Κατὰ Σεπτέμβριον 1431 διωρίσθη διοικητὴς Πατρῶν, καὶ κατὰ Ἰανουάριον 1432 ἐστάλη πρέσβυς πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, παρ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ὀφρικίῳ τοῦ πρωτοβεστιαρίου. Ἐπαναστρέψας εἰς Πελοπόννησον ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου πρὸς Ἀντώνιον Ἀκαϊόλην, τὸν αὐθέντην τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὕστερον ἐπρέσβευσεν αὖθις παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ Ἰωάννῃ τῷ αὐτοκράτορι. Ἀποθανόντος τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ χήρα του Μαρία Μελισσηνὴ ἐξητήσατο παρὰ Κωνσταντίνου ἵν' ἀνταλλάξῃ τὴν ἡγεμονείαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν ἀντὶ ἄλλων ἐν Πελοποννήσῳ χωρῶν· πρὸς συνομολόγησιν τοῦ ἀνταλλακτηρίου ἐστάλη ὁ Φραντζὴς τῷ 1435· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ὀθωμανὸς στρατάρχης Τουραχάνης προλαβὼν κατέλαβε τὰς Θήβας, διετάχθη ἵνα μεταβῇ παρὰ τούτῳ καὶ διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα. Εὐμενῶς δεξιωθεὶς ὑπὸ Τουραχάνου, γνωρίμου ὄντος, ἐπανέστρεψεν ἄπρακτος, διότι ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ὁ Ὀθωμανὸς ἀπέφυγε πᾶσαν διαπραγμάτευσιν. Ἐκ Θηβῶν ἀναχωρήσας ἐπορεύετο εἰς Εὔβοιαν, ἀλλ' ἀρθείσης τῆς γεφύρας, διενυκτέρευσεν εἰς τὸ ἀντίπεραν, ἐκτεθειμένος εἰς ὑπερβολικὸν ψῦχος,

(1) « Καὶ ἀπαγαγόντες με ἔμβλησαν εἰς τὸν γουλὰν, ἤτοι τὸν πύργον, ἐν οἴκῳ σκοτεινῷ, ἔνθα ἦσαν μύρμηγκες καὶ σιτόφθειρες καὶ μύες, διὰ τὸ εἶναί ποτε σίτου ἀποθήκην, καὶ χειροπέδας σιδηρᾶς περιέθεσαν τοῖς ποσί μου καὶ σειρὰν λίαν βαρυτάτην καὶ στερεὰν μετὰ σκόλοπος μεγάλου κατὰ γῆς πεπηγότος· ἔνθα κακῶς ἐκοιμώμην πικρῶς διαγαγὼν ἀπό τε τῶν πληγῶν καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ τῶν ἄλλων. »

καὶ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν λῃστῶν, καὶ τῶν Τούρκων. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1436 ἀναχωρήσας ἐξ Εὐβοίας ἔφθασεν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα τὴν 26 Ἰανουαρίου 1438 ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος, στεφθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Κωσταντίνου. Ἐκ ταύτης ἐγέννησεν Ἰωάννην, Θάμαρ, ἀναδεχθέντας ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ ἰδίου Δραγάσῃ, καὶ Ἀλέξιον, καὶ Ἀνδρόνικον.

Τὴν 6 Δεκεμβρίου 1441 σταλεὶς εἰς Λέσβον, διεπραγματεύθη τὸ συνοικέσιον Κωσταντίνου μετὰ Αἰκατερίνης θυγατρὸς τοῦ κυρίου τῆς νήσου Κατελουζίου, τελέσας καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν· τῷ 1442 ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ δεσπότου, καὶ τὴν 20 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς πρὸς σουλτάνον, καὶ Δημήτριον τὸν δεσπότην. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1443 ἐπέμφθη διοικητὴς Σηλυβρίας, τὴν ὁποίαν κατὰ Μάρτιον 1444 παρέδωκεν εἰς Θεόδωρον, κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συνομολογήσεις· ὕστερον ἀπεστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, καὶ τὸν σουλτάνον. Τῷ 1437 εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐξιδιασμένων ὑπηρεσιῶν του ὠνομάσθη ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης καὶ πάντων τῶν πέριξ ὑπὸ Κωνσταντίνου εἰπόντος «ἕνεκα τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσαμέν σοι τὴν τῆς Σπάρτης διοίκησιν, καὶ οὕτω θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις».

Κατ' Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ πολλῶν ὑποθέσεων, καὶ ἰδίως δευτέρου συνοικεσίου τοῦ Κωσταντίνου, χηρεύσαντος ἤδη.

Ὁ Κωσταντῖνος γενόμενος αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθησε τιμῶν τὸν Φραντζὴν διὰ σπουδαίων πρεσβειῶν. Ἀποσταλεὶς δ' εἰς Τραπεζοῦντα καὶ Ἀρμενίαν, μετὰ διετῆ ἀπουσίαν, ἐπανερχόμενος ἐναυάγησε περὶ τὴν Ἀμισόν.

Ἁλούσης τῆς Κωσταντινουπόλεως, καὶ ἡρωϊκῶς πεσόντος τοῦ προστάτου του, ὁ Φραντζὴς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ἐξηγοράσθη κατὰ Σεπτέβριον τοῦ 1454, καὶ κατέφυγεν εἰς Σπάρτην· τὰ τέκνα του κρατηθέντα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐχρησίμευσαν εἰς ἐκπλήρωσιν σοδομίας.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθὼν εἰς Λεοντάριον εἰσῆλθεν

εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Θωμᾶ τοῦ δεσπότου, δωρησαμένου αὐτῷ δι' ἀργυροβούλλου τὴν Κερτέζην. Εἶτα διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Σερβίαν, ἕνεκα τῆς τότε συγχύσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Σερβίᾳ, δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολήν του.

Κατὰ Σεπτέμβριον **1455** μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν παρὰ τῷ σουλτάνῳ ἵνα ἐξαγοράσῃ τὴν οἰκογένειάν του· ὁ υἱός του Ἰωάννης, λίαν εὐειδής, εἶχε σφαγῇ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου μὴ ἐνδίδων εἰς τὰς ἀκολάστους αὐτοῦ ὀρέξεις· ἐξαγοράσας μόνον τὴν σύζυγόν του βαρυαλγῶν ἐπανέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον. Τῇ 25 Ὀκτωβρίου **1456** ἐστάλη πρέσβυς εἰς Βενετίαν, καὶ εὐμενῶς δεξιωθεὶς ἐπανῆλθε τὴν 6 Ἀπριλίου **1457**.

Οἰκτρὰ ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ κατάστασις τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Τουρκικὸς χείμαρρος ἀπροσκόπτως ἐπήρχετο παρασύρων αὐτοκρατορίας καὶ βασίλεια, οἱ δὲ μικρόψυχοι ἡγεμονίσκοι τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης τοῦ καταῤῥέοντος ἑλληνισμοῦ χώρας εὗρον πρόσφορον τὴν ὥραν νὰ διεκδικήσωσι παλαιὰ μίση, ἀντὶ συσσωματούμενοι περὶ μεγάλων νὰ βουλευθῶσιν. Ὁ προκάτοχός των εἶχε τοὐλάχιστον τὸ θάῤῥος νὰ πέσῃ νεκρὸς ἐπὶ αὐτοκρατορικῆς πορφύρας. Ὁ Θωμὰς Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ πεσόντος αὐτοκράτορος, καὶ τελευταῖος τῆς Πελοποννήσου δεσπότης αἰσχρῶς ἐγκαταλιπὼν τὸ κράτος του ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου (1)· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ Φραντζῆς συνοδεύων τὴν οἰκογένειαν τοῦ δραπέτου ἡγεμονίδου, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ὅθεν ἀναχωρήσας κατέ-

(1) Ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ **1466**. Τῶν υἱῶν τούτου ὁ μὲν Ἀνδρέας συνοικήσας μετὰ χαμαιζήλου προστάδος κατέστρεψεν ἐν Ῥώμῃ τὸν ἄδοξον βίον (**1502**)· ὁ δὲ Μανουὴλ βαρέως φέρων τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριβὴν κατέφυγε πρὸς αὐτὸν τὸν Μωάμεθ καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Βαγιαζίτου διετέλεσε πάντα τὸν χρόνον τιμώμενος, ἂν καὶ ἀπαρατρέπτως ἐφύλαξε τῶν πατέρων αὐτοῦ τὴν ἀμώμητον πίστιν. Ἐκεῖ ἐτέκνωσε τὸν ἔτι νήπιον ἀποβιώσαντα Ἰωάννην, καὶ τὸν Ἀνδρέαν, ὅστις ὑπὸ Σελὶμ εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον μετακομισθείς, ἐμυήθη τῶν Ἀγαρηνῶν τὴν πίστιν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ Μωάμεθ μετέβαλεν. Εὐμενεστέρα ὑπῆρξε τῶν θυγατέρων τοῦ Θωμᾶ ἡ τύχη, διότι ἡ μὲν Ἑλένη συνεζεύχθη μετὰ Λαζάρου τοῦ δεσπότου τῆς Σερβίας (**1460**), ἡ δὲ Ζωὴ, εἴτε Σοφία κατ' ἄλλους, πανουργοτάτη γυνὴ, ἁρμοσθεῖσα τῷ τσάρῳ τῆς Μοσκοβίας Ἰωάννῃ τῷ Βασιλίδῃ, ἔφερεν αὐτῷ προῖκα τὴν σημαίαν τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ καὶ ἴσως τὰς περὶ ἀνακτήσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀξιώσεις. Δημήτριος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θωμᾶ παρεχώρησεν ἑκουσίως τῷ Μωάμεθ καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα (**1460**), καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει μετενδυσάμενος τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ εἰς τὸ Δαυὶδ μεταλλάξας τὸ ὄνομα μετήλλαξε καὶ τὸν βίον (**1471**). Μουστοξείδου, Ἑλληνομνήμων, στλ. 395.

πλευσεν εἰς Κέρκυραν (5 Σεπτεμβρίου 1457)· τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος, προσκλήσει τῆς βασιλίσσης Ἑλένης πενθερᾶς τοῦ δεσπότου Λεονάρδου Τόκου, ἦλθεν εἰς Λευκάδα.

Πάσχων ἐκ δεινοῦ ρευματισμοῦ ὁ ἀτυχὴς πρωτοβεστιάριος, ἀνέτεινε πλέον πρὸς οὐρανὸν τὴν ψυχήν, ἀφοῦ κακὴ μοῖρα εἶχεν ἐκκενώσει εἰς τὴν καρδίαν του μέχρις ὑποζάθμης τὸ ποτήριον τῶν κοσμικῶν πικριῶν. Ὅθεν ὑπενδυθεὶς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον μετωνομάσθη Γρηγόριος· τὸ δὲ παράδειγμά του ἀκολουθοῦσα καὶ ἡ συμμέτοχος τῶν θλίψεων ἐνάρετος σύζυγός του Ἑλένη, μετωνομάσθη Εὐπραξία.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1465 προσεβλήθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ ρευματισμοῦ εἴς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα· τὴν δὲ προσβολὴν ἐκείνην, καὶ τὴν πενίαν, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ὁ τέως εὐδαίμων Φραντζῆς, περιγράφει ὁ ἴδιος ὡς ἑξῆς: « Καὶ ἐξῆλθέ μου τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμός, ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρὶς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον· ὅπερ καὶ εἴθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους τε καὶ ἀσθενείας, καὶ τῆς ἐνδείας· οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς· ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κωφὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σωματικὰ ἤκουον ».

Τὸ ἑπόμενον ἔτος διατρίβων ἐν Κερκύρᾳ ἔγραψεν, αἰτήσει τινῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, τὸ Χρονικὸν περαιωθὲν τὴν 29 Μαρτίου 1466· ἐκεῖ δὲ πιθανῶς μετ' οὐ πολὺ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Τὸν Φραντζὴν ἐπῄνεσεν ὁ Ποντάνος λέγων « Vir fuit agendarum scientissimus, de tribus autem imperatoribus ita mervit, ut nemo magis ».

Τὸ Χρονικὸν τοῦ Φραντζῆ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ποντάνου σὺν τῷ Σιμοκάττῃ ἐν Ἰγγολστάδῃ 1604, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου ἐν Βόννῃ 1838. Μόνον δὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ἐξέδοτο ὁ Κάρολος Ἄλτερ ἐν Βιέννῃ 1796.

Γρηγόριος Μάμας (1).

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει· τὸν

(1) Ἐπωνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς μητρός του, μαίας οὔσης, τὸ δὲ κύριον αὐτοῦ ὄνομα ἦν Μελισσηνὸς καὶ Στρατηγόπουλος.

μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον διωρίσθη πνευματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεστάλη ἐν ἔτει 1437 ὡς πρέσβυς πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἡγεμονεύοντας ἀδελφούς του (1). Τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Γρηγόριος ἀνεδείχθη θερμὸς τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερασπιστὴς, εἶτ' ἐκ πεποιθήσεως ἢ καὶ ὑποκρινόμενος· παρευρεθεὶς ὅμως εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ἐκηρύχθη φανατικὸς τοῦ παπισμοῦ θιασώτης, παραπείθων μὲν τότε καὶ ἄλλους δολίως, ἀπροκαλύπτως δὲ καὶ ὕστερον ὑπηρετῶν τὰ συμφέροντα τῆς Ῥώμης. Ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον προεβιβάσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1445). Ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τὴν στέψιν τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου τοῦ Δράγασῃ συνεκροτήθη ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ σύνοδος πρὸς συζήτησιν τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ ἀποφασισθέντων (1450). Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην παρῆσαν οἱ τρεῖς πατριάρχαι, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοί, οἵτινες καὶ ἀποστείλαντες πρὸς τὸν Μάμαν τὸν οἰκονόμον Μιχαὴλ καὶ τὸν μέγαν ῥήτορα Θεόδωρον Ἀγαλλιανὸν ἐζήτησαν ἐπισήμως τὴν παρουσίαν του. Ἐλθόντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἐξέθηκαν αὐτῷ, ὅτι ἡ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος *ἀξιοῖ καὶ παρακαλεῖ ὅπως παρεσόμενος τῇ συνόδῳ γνωμοδοτήσῃ περὶ τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συναγωγῇ δεδογμένων.* Ὁ δὲ λατινόφρων Γρηγόριος ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὡς ἑξῆς: *Ἐγὼ συνεθέμην ταῖς ὑπογραφαῖς ἡγησάμενος μηδὲν ἐκείνην τὴν σύνοδον τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διαφέρειν, μηδὲ τοὺς Ἰταλοὺς τῶν Γραικῶν οὐσιωδῶς διαφέρειν κατὰ τὰ δόγματα· Χριστιανοὺς γὰρ ὀρθοδόξους εἶναι ἄμφω... φαίητε τὸν αὐτὸν ἐμὲ τῷ πάπᾳ τῆς δόξης σκοπὸν δεικνύειν καὶ μηδὲν ἀπῳδὰ τῇ συνόδῳ ἔννοεῖν.*

Οὕτως ἀπαντήσας τοῖς ἀπεσταλμένοις ἔπεμψεν ἀνθ' αὐτοῦ τὸν δυτικὸν φράτερ Λεονάρδον, λαβόντα μέρος εἰς τὰς ἐγερθείσας συζητήσεις.

Τότε οἱ ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ συνηθροισμένοι ἀπεκήρυξαν τὸν Μάμαν, ὡς *οἰόμενον τὸν Φλωρεντινὸν σύλλογον οἰκουμενικὸν εἶναι καὶ μηδὲν τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διενηνοχέναι*, ἀνακράζοντες: *Ἐκβαλλέσθω τοῦ θρόνου Γρηγόριος καὶ ἀντεπαχθήτω Ἀθανάσιος.*

Τότε δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς συνόδου ταχθέντες εἰς ἐκλογὴν τοῦ νέου πα-

(1) Φραντζῆ Χρον. σελ. 162. ἔκδ. Βόννης.

τριάρχου, Μακάριος ὁ Νικομηδείας, Νεόφυτος ὁ Νικαίας, καὶ Παρθένιος ὁ Κυζίκου διεκήρυξαν, *Καθείλομεν ὀλιγωρητέον Γρηγόριον, τὸν ὀλιγωροῦντα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος καὶ ἀντεισήξαμεν τὸν συνῳδὸν τῇ εὐσεβείᾳ κύριον Ἀθανάσιον, ὃς παρέσται ἤδη τῇ συνόδῳ* (1).

Ὁ Γρηγόριος μετὰ τὴν καθαίρεσιν διατρίψας ἐπ᾽ ὀλίγον ἐν Βυζαντίῳ, ἀνεχώρησε τῷ 1452 ὡς φυγὰς (2), καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ὑπεδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα φανατικῶς εἶχεν ὑποστηρίξει. Ἐνταῦθα δὲ ἀπεβίωσεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου.

Συγγράμματα.

—Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραπεζοῦντος περὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων.—Ἀντιῤῥητικὸς εἰς τὴν ἐπιστολὴν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Καρυοφύλλη).

—Ἀπολογία πρὸς τὴν Μάρκου Ἐφέσου ὁμολογίαν.

—Ἀνατροπὴ τῶν συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου κατὰ Λατίνων.

—Ἔκθεσις πίστεως.

—Ἀπολογία περὶ τῶν πέντε κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου (3).

Ματθαῖος Καμαριώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΔ΄. ἑκατονταετηρίδος ἐκ πατρὸς ἱερέως, πανοικὶ μεταναστεύσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῶν τελευταίων Παλαιολόγων. Ἐνταῦθα ἐδίδαξεν εὐδοκίμως τὴν φιλοσοφίαν εἰς πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται καὶ ὁ ὕστερον πατριαρχεύσας Γεννάδιος ὁ Σχολάριος (4). Αὐτόπτης τῆς μετ᾽ ὀλίγον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλωθείσης πρωτευούσης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐθρήνησε περιπαθέστατα τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ γένους, καὶ τὴν ἀπώλειαν πάντων τῶν συγγενῶν. Περὶ τοῦ πατρός του, σφαγέντος ἢ ἐξανδραποδισθέντος, λέγει ταῦτᾳ ἔν τινι ὑπὸ Κρουσίου δημοσιευθείσῃ ἐπιστολῇ· « Οὐ θρηνήσω μου τὸν πατέρα· τῆς γὰρ τελευτῆς ἡγοῦμαί τε καὶ ὀνομάζω μακάριον· ἐθρήνησα δ᾽ ἂν αὐτὸν καὶ μάλα εὐλόγως, εἰ τοῖς βαρβάροις, τῆς πατρίδος ἐκπολιορκηθείσης, ζῆν τε περιελέλειπτο, καὶ γεγενημένος αἰχμάλωτος, τοῖς λοιποῖς εἵλκετο παραπλησίως τῶν πολιτῶν, ἐκεῖνα ὁρᾶν τε καὶ ὑπομένειν ἀναγκαζόμενος, ἅτινα οὐκ ἂν, καὶ λιθίνην ἔχοντα ψυχὴν, ἀνέ-

(1) Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου, δημοσιευθέντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Κατηλλαγῆς.

(2) Φραντζῆς, σελ. 217.

(3) Fabricii, Bibliotheca Græca, tom. XI. σελ. 393—4.

(4) Crusii, Turco-Græcia, σελ. 177.

πειθεν· ἥδιον μυρίους καὶ χαλεπωτάτους αἱρεῖσθαι θανάτους ἢ ζῆν οὕτως ἀτίμως καὶ δυστυχῶς· εἰ δὲ μαχαίρας ἔργον γεγένηται, καὶ σφαγεὶς ὤχετο, καὶ τοῖς πεσοῦσι συνηριθμήθη, οὔπω τοῦτο σφόδρα δεινόν, ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ πάνδεινον, τὸ ζῆν! . . Ἐμαυτὸν δὲ ἀποδύρομαι μὴ κεκοινωνηκότα τῆς τελευτῆς τῷ πατρὶ, μηδὲ ἄξιον κριθέντα παραπλησίως ἐκείνῳ τοῦ ζῆν ἔξω γενέσθαι . . »

Ἐκτὸς τοῦ πατρὸς ὁ Ματθαῖος ἀπώλεσε τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν καὶ τρεῖς τῶν ἐξ ἀδελφοῦ ἀνεψιῶν του· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συγγενῶν του ἐφονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν κατὰ τὴν ἅλωσιν· « Ἐπιτείνει δέ μοι τὸ πάθος καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις καὶ συγγενέσι γεγενημένον· ἄλλος γὰρ ἄλλῃ οὐκ οἶδ' ὅπῃ γῆς διεσπάρησαν ἕκαστος ».

Συστηθείσης ὕστερον ὑπὸ τοῦ Σχολαρίου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς σχολῆς πρῶτος αὐτῆς διδάσκαλος ἀνεδείχθη ὁ Ματθαῖος, διδάξας τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ γραμματικὰ εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύεται ὁ ὕστερον διαδεχθεὶς αὐτὸν ἐν τῇ σχολαρχίᾳ Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.

Ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ Καμαριώτης ὀλίγα μετὰ τὴν ἅλωσιν ἔτη(1).

Συγγράμματα.

—Συνοπτικὴ παράδοσις τῆς ῥητορικῆς. (ἐξεδόθη τῷ 1597 ἐν Αὐγούστῃ ὑπὸ Δαβὶδ Ἐσχελίου).

—Σύνοψις ἐκ τῆς ῥητορικῆς Ἑρμογένους. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων τοῦ Ἰωάννου Σχέφφερ εἰς τὸ Liber Lectionum Academicarum ἐν Ἀμβούργῳ 1675).

—Λόγοι δύο πρὸς Πλήθωνα περὶ Εἱμαρμένης. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ῥεϊμαρ ἐν Δευδῃ 1721).

—Ἐξήγησις εἰς τὰς ἐπιστολὰς Συνεσίου.

—Ῥητορικὰ Γυμνάσματα.

—Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας.

—Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

—Στίχοι ἰαμβικοί.

—Ἐπιστολαί. (Μίαν τούτων περιγράφουσαν τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν ἐπισυμβάντα αὐτῷ δυστυχήματα ἔστειλεν ὁ Θεοδόσιος Ζυγομαλὰς πρὸς Μαρτίνον τὸν Κρούσιον δημοσιεύσαντα ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ σελ. 76—83) (2).

---

(1) Μάξιμος ὁ Μαργούνιος γράφων τῷ Ἐσχελίῳ λέγει ταῦτα περὶ Καμαριώτου, « ἀνδρὸς τά τε ἄλλα εὐσεβοῦς καὶ περὶ λόγους οὐκ ἀγενοῦς· προσπεφοιτηκέναι δὲ τούτῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς αὐτῆς τοὺς οἴακας καταπιστευθείς, ἀκμάσαντι μὲν πρὸ τῆς ἁλώσεως, ὀλίγον δὲ ὕστερον ἀπολειπόντι τὸν βίον ».

(2) Ῥεϊμάρου πρόλογος εἰς τοὺς κατὰ Πλήθωνος δύο λόγους τοῦ Καμαριώτου. Fa-

Γεώργιος Ἀμιρούτζης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ Βυζαντίου κατέγινεν ἰδίως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο καὶ *φιλόσοφος*. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ὡς καὶ εἰς τὴν ὕστερον ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ συγκροτηθεῖσαν, ἀναδειχθεὶς ἐν ἀμφοτέραις εἷς τῶν ἐπισημοτέρων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Δαυὶδ τοῦ Κομνηνοῦ, ὑφ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοβεστιαρίου. Κατὰ Δωρόθεον τὸν Μονεμβασίας(1) ὁ Ἀμιρούτζης ἀγνωμονῶν τῷ εὐεργέτῃ ἐγένετο αἴτιος τῆς τε ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος του καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν αὐτῇ βασιλευόντων Κομνηνῶν· μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ Β'. κατάλυσιν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι αὐτοκρατορίας (1461) ὁ Γεώργιος αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ μεγάλου μεσάζοντος Ἀλταμουρίου καὶ ἄλλων ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁμολογήσας μετὰ τῶν τέκνων τὸν μωαμεθανισμὸν, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας, ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ἀπεβίωσε τῷ 1475.

Κατὰ τὸν αὐτὸν Δωρόθεον ὁ Ἀμιρούτζης ἦτο ἐγγονὸς τοῦ Ἰάγαρη ἐκ θυγατρὸς καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ, *πεπονηρευμένος, εὔμορφος, ἐπιτήδειος, ὑψηλὸς, καὶ εἰς τὸ δοξάρι θαυμαστός*(2).

Συγγράμματα.

—Περὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ συμβεβηκότων πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ναυπλίου Δημήτριον.

—Διάλογος περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων.

—Περὶ πολιορκίας καὶ ἁλώσεως Τραπεζοῦντος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα. (ἐδημοσιεύθη εἰς Boissonade Anecdota Græca tom. V, σελ. 389—401).

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη ἐξωμόσας ἐλήφθη ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ σουλτάνου, παρὰ τῷ ὁποίῳ μεγάλως ἴσχυεν. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία(3) λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «λογιώτατος καὶ σοφώτατος εἰς

---

bricii, Bibliotheca Græca tom. VI, σελ. 118—20. Sax, Onomasticon Litterarium—Miller Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escuriel, σελ. 342, 343, 345. Μ. Παρανίκα, Σχεδίασμα, σελ. 15.

(1) Χρονογράφος, σελ. 409—10, ἔκδ. Βενετίας 1681.

(2) Allatii de consensu, σελ. 379—Biographie Générale tom. 20, σελ. 125.

τὸ Ἑλληνικὸν μάθημα καὶ τὸ ἀραβικόν· τόσον γὰρ ἦτο σοφώτατος, ὅτι τὰ βιβλία τὰ ἰδικά μας τῶν χριστιανῶν τὰ ἐμεταγλώττισεν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν διὰ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτάνου· ὁ γὰρ σουλτάνος δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ μὴ δὲν ἐρωτᾷ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμιρούτζη ὡς σοφὸν ἄνθρωπον . . » (1). Ὁρμητικὸς καὶ βίαιος τὸν χαρακτῆρα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη κατεπίκρανε τοὺς τότε πατριάρχας διὰ τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεών του, ἐπὶ τέλους δ' ἐξ ἀποπληξίας προσβληθεὶς ἐλεεινῶς κατέστρεψε τὸν βίον (2).

Δημήτριος Χαλκοκονδύλης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ **1424** ἐν Ἀθήναις, καὶ οὐχὶ ἐν Βυζαντίῳ ὡς ἔγραψεν ὁ Βουασάρδος καὶ ἄλλοι, καὶ ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀδελφὸς τοῦ Λαονίκου. Ἐγένετο μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, τῇ συστάσει τοῦ ὁποίου Λαυρέντιος ὁ ἐκ Μεδίκων προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν ὡς διάδοχον τοῦ Ἀργυροπούλου. Διδάσκων ὁ Δημήτριος ἐπέσυρε τὸν φθόνον τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ, παραδιδόντος ὁμοίως τὴν Ἑλληνικήν (3)· ὁ Λαυρέντιος ἐπεμβὰς διέλυσε τὰ σκάνδαλα διαμοιράσας ἐξ ἴσου τοὺς ἀκροατάς. Προσκλήσει τοῦ ἡγεμόνος Λουδοβίκου Σφορτίου ὁ Χαλκοκονδύλης ἦλθεν εἰς Μιλάνον, ἔνθα ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν μέχρι τέλους. Μετὰ τὴν ἐκ Τοσκάνης ἀπέλευσίν του προσεκλήθη ἐπανειλημμένως, καὶ ὁ Πολιτιανὸς ἵνα τὸν ἀναγκάσῃ πρὸς ἐπάνοδον, ἔγραψε τὸ ἑξῆς ὡραῖον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπίγραμμα·

ἐξ οὗ δὴ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὥς γε χελιδόνος νεοσσοὺς,
μητρὸς χερσὶ βρεφυλλίου θανούσας,
ἀπτῆνας λίπεν ὠδ' ὑπὲρ καλιᾶς
μὰψ δὴν μάστακα τοῦδε προσδοκοῦντας,
ὦ Δημήτριε, πάντες ἄθλιοί γε
νῦν γουνούμεθα· σὺ δὲ πρᾶος ἐλθὼν
πεινῶσιν σοφίης ἐδητὸν ἡμῖν
δός· σὺ νῦν μόνος εἶ γλυκὺς τιθηνός (4).

(1) Ἔκδοσις Βόννης σελ. 379.

(2) Χρονογράφος σελ. 410.

(3) Sed mansit Demetrio honestus gratiæ locus Laurentium, vel infesto et oblique semper incessente Politiano, qui, cum neminen e Latinis sibi parem pateretur, Græcis ipsus eruditior existimari volebat. Dividit munera Laurentius et æmulationes lites derimaret, et filii, præceptorem contentione, ad discendum accederentur. (Iovii, Elogia, σελ. 56).

(4) Hodii, de Græcis ilustribus lib. I.

Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀπεβίωσεν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1511 ἄγων τὸ 87 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Νυμφευθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ ἀπέκτησε θυγατέρα ἣν ἡρμόσατο Ἰωάννῃ τῷ Παῤῥασίῳ. Οἱ γεννηθέντες τρεῖς ἐγγονοὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου Θεόφιλος, Βασίλειος, καὶ Σέλευκος, προώρως ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν· ὁ πρῶτος παῖς τέθνηκεν, ὁ τρίτος ἐπνίγη εἰς τὸν Τίκινον, καὶ ὁ δεύτερος Βασίλειος μαθητεύων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Ι'. ἱδρυθὲν Ἑλληνικὸν γυμνάσιον προώρως ἐτελεύτησε.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Δημητρίου ἀναφέρονται οἱ ἐπιφανεῖς Λαόνικος Τομαῖος, Βενέδικτος Ἰόβιος, Στέφανος Νίγρος, Ἰωάννης ὁ Τρισσίνιος, καὶ οἱ Βρεττανοὶ Θωμὰς Λίναγερ καὶ Γουλιέλμος Γρόκινος, πρῶτοι μετενεγκόντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Ἀγγλίαν, ἐξ ὧν ὁ εἷς εὐδοκίμως τὴν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ὀξωνίῳ Ἀκαδημίᾳ.

Ὁ Τρισσίνιος σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του ἤγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐν τῷ ναῷ τῶν Παθῶν ἐπιγράψας·

P. M.
Demetrio Chalcondylæ Atheniensi
in studiis litterarum Græcarum
eminentissimo,
qui vixit annos LXXVII Mens. V.
et obiit anno Christi MDXI,
Ioannes Trissinus Gasp. filius
præceptori optimo et sanctissimo
posuit.

Ὁ Ἄλδος προσφωνήσας τῷ Χαλκοκονδύλῃ τὴν ἐν 1503 ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου λέγει περὶ αὐτοῦ, « Græcorum ætatis suæ facile principem, et doctrina sua Athenas veteres solum eum representasse ». Ὁ Γυράλδος « vir profecto in interpretandis auctoribus celeberrimus », καὶ ὁ Ἀλκυόνιος « Atticæ eloquentiæ facile princeps ». Ὁ Ἰόβιος ἐπαινεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ σεμνὸν τῶν ἠθῶν του, καὶ ὁ Νίγρος τὴν λιτότητα, τὸ ἀπέριττον, καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ βίου τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκθειάζει.

Ὁ Zeltnerus (Theat. corect. typogr. erudit. σελ. 155) λέγει, ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης διαμείνας εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ὑπὸ Ἄλδου ἐκδιδομένων Ἑλλήνων συγγραφέων· πλὴν τοῦτο μὴ εἰκότως ἀποδεικνύμενον ἀμφίβολον καθίσταται. Ὁ Montfaucon (Palæogr. Græc. σελ. 98) καταλέγει μεταξὺ τῶν καλλιγράφων

τὸν Χαλκοκονδύλην. Ἡ εἰκὼν τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Βαιρνέρου (1).

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ ἢ ἐρωτήματα συνοπτικὰ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν μετά τινων χρησίμων κανόνων. ("Ανευ τόπου καὶ χρόνου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ Μαιτταῖρον," Annales Typogr. IV. σελ. 753, ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1493, ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1525, ἐν Βασιλείᾳ 1546.

—Περὶ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων. (συνεξεδόθη τοῖς ἐρωτήμασι Χρυσολωρᾶ παρ' Ἄλδῳ 1512, καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1516.)

—Ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον Γαζῆν.

Ὁ Χαλκοκονδύλης τιμᾶται ὡς πρῶτος κριτικὸς ἐκδότης τῶν ἑξῆς.

—Ὁμήρου Ἰλιὰς, Ὀδύσσεια, Βατραχομυομαχία, Ὕμνοι. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1488. (Εἰς τὴν πρώτην καὶ πολυτελῆ ταύτην ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου ὁ Χαλκοκονδύλης παρέβαλλε τὰ κείμενα διαφόρων χειρογράφων, καὶ πρὸς τὰς Παρεκβολὰς Εὐσταθίου, προτάξας καὶ προλεγόμενα. Ἐγένετο δ' ἐπιστασίᾳ Δημητρίου τοῦ Κρητὸς ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται· « Ἡ τοῦ Ὁμήρου ποίησις ἅπασα ἐντυπωθεῖσα πέρας εἴληφεν ἥδη σὺν Θεῷ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναλώμασι μὲν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ περὶ λόγους ἑλληνικοὺς σπουδαίων, Βερνάρδου καὶ Νηρίου Τανάϊδος τοῦ Νεριλίου, Φλωρεντίνοιν· πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Δημητρίου Μεδιολανέως Κρητός· τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων ἑλληνικῶν ἐφιεμένων· ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ὀγδόῳ, μηνὶ (sic) Δεκεμβρίου ἐννάτῃ ». Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπαινεῖ τὰ μάλα ὁ Μαιτταῖρος διὰ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὴν κομψότητα. Ὁ Βερνάρδος Νέρλιος, εἷς τῶν καταβαλόντων τὸ ἀνάλωμα ἀδελφῶν ἐν τῇ πρὸς Πέτρον Μέδικον προσφωνητικῇ λέγει τάδε περὶ τοῦ διδασκάλου του Χαλκοκονδύλου, καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως. « Id in primis mihi opportunum fuit, maximeque optatum, quod ad hanc rem Demetrium Chalcondylem Atheniensem, nactus eram, virum profecto tempestate nostra doctissimum, praeceptoremque meum, a quo eiusmodi opus accurantissime regonosci posset. Itaque ex illius consilio, Homerum, ut vetustate primum, ita etiam divino quodam ingenio summum pœtam, ac litterarum fontem elegi: qui quidem ob incuriam atque negligentiam librariorum ita sui perveteri, integer agnosceretur. Quam ob rem erudissimi sane viri opera qualem Demetrium nactus est, summopere indigebat, qui, et amore, quo me non mediocri prosequitur, et communis utilitatis gratia maxime aductus, ipsa Homeri opera, singulari diligentia, summoque studio, cum Eustathii commentariis conferens, examinavit atque ementavit: Cujus quidem viri diligentiam aut nihil arbitror praeteriisse, aut si qua prætereisse videbuntur, ea certe vel

(1) Hodii, de Græcis illustribus—Boerneri, de doctis Græcis—Boissonade (Biographie Universelle tom. VII)—Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 407.

dubia quædam sunt, vel eiusmodi, ut ea in tali tantoque opere justus aequusque rerum æstimator non magni faciat ».

—Ἰσοκράτους λόγοι, ἐπιμελείᾳ Δημητρίου Χαλκοκονδύλου. Mediolani, per Henricum Germanum. M. CCCC. L. XXXXIII (1). Ἐν τέλει τῆς πρώτης ταύτης τοῦ Ἰσοκράτους ἐκδόσεως ἀναγινώσκεται· « Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ τὸ παρὸν βιβλίον Ἰσοκράτους, ἐν Μεδιολάνοις, διορθώσει μὲν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Χαλκονδύλου, τυπωθὲν δὲ καὶ συντεθὲν ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Σεβαστιανοῦ τοῦ Ἐκποντρεμούλου (sic). Τὸ δ' ἀνάλωμα πεποιήκασιν οἱ τοῦ λαμπροτάτου ἡγεμόνος Μεδιολάνου γραμματεῖς, Βαρθολομαῖος Σκύασος, Βικέντιος Ἀλίπραντος, Βαρθολομαῖος Ῥόζωνος. Ἔτει ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ τρίτῳ, μηνὸς Ἰανουαρίου εἰκοστῇ τετάρτῃ ».

—Σουίδα λεξικόν. Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Δημητρίου Χαλκονδύλου. Τετύπωται ὑπὸ Βενεδίκτου Μάζου καὶ Ἰωάννου Βισέλου (2). Ἐν τέλει σημειοῦται: Anno ab incarnationem M. CCCC. LXXXVIIII die XV novembris. Impressum Mediolani, impensa et dexteritate D. Demetrii Chalcondyli, Ioannis Bissoli, Benedicti Mangii, Carpensium. Εὕρηνται δὲ στίχοι λατινικοὶ Ἰω. Σαλάνδου πρὸς Χαλκονδύλην καὶ ἀναγνώστην. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὁ Ἰωάννης Καταναῖος λέγει ἐν τῇ προσφωνηματικῇ ἐπιστολῇ. « Latebat in tenebris paucorum factus tam pretiosus auctor, et ad omnibus in dies desiderabatur. Nullus opem ferebat, nec poterat. Tandem ad hanc provinciam reservatus vir Atticæ fecundiæ princeps, non ut cæteri Græcorum studiosis tantam felicitatem invidit, sed ducem se constituens, egregius hujus artis et industrios artifices, Ioannem Bisolum, et Benedictum Mangium, Carpenses, accersivit, et, præter conditionem et ætatem suam, pluribus multoties collatis, et renovandum Suidam aggreditur, tanto studio, et diligentia usus, ut obscura detexerit, inversa correxit, manca suppleverit, et, ut demum, quod sentio dicam, in illo explicando auctorem ipsum superavit ». Καὶ τῷ ὄντι ἡ ὑπὸ Χαλκοκονδύλου φιλοπονηθεῖσα πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Σουίδα ἐστὶν ἡ ἀρίστη· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δημήτριος σημειοῖ ἐν τέλει τὰς ἐπ' αὐτοῦ κοπιώδεις ἐργασίας του, λέγων· « ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιηκὼς Δημήτριός ἐστιν ὁ Χαλκονδύλης, ὃς πλείοσιν ἀντιγράφοις χρησάμενος κἂν τούτοις πᾶσιν οὐ σμικρ' ἄττα ἁμαρτήματα εὑρηκὼς, ὧν τὰ πλείω ἐν ἅπασιν ὡσαύτως ἐτύγχανεν ὄντα, πολλὰ μὲν φιλοπονήσας καὶ διασκεψάμενος, ἐπανώρθωσεν· ἔστι δ' ὧν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο τῆς προσηκούσης διορθώσεως τετυχηκέναι· ἀλλὰ τὴν μὲν τῆς λέξεως ἑρμηνείαν διὰ σπουδῆς ἔσχε διαφυλάξαι· τὴν μέντοι παρεισαγομένην ῥῆσιν πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως ἡμαρτημένην οὖσαν, ὡς

(1) Κατὰ λάθος σημειοῦται παρὰ Παπαδοπούλῳ (Νεοελλ. Φιλολογίᾳ Β'. ἀρ. 5) ἐν τίτλῳ καὶ τὸ ἔτος MCCCCLXXXXIV.

(2) Ἄγνωστον πῶς ὁ Κ. Παπαδόπουλος (αὐτόθι ἀρ. 11) προσέθηκεν ἐν τίτλῳ ἐν τέλει σημειούμενον ἔτος, ὡς καὶ τόπον τυπώσεως.

εἶχεν, ἀφῆκεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέξεις ἐνίας αἵτινες τὸ παράπαν οὐχ ὑπῆρχον ἐν Σουΐδᾳ, ἄλλοθέν ποθεν συλλέξας προσέθηκεν, ὡς ἂν οἱ ζητοῦντες τὸ σημαινόμενον αὐτῶν ἔχοιεν ἀπονώτερόν τε καὶ ἑτοιμότερον ἐντεῦθεν πορίζεσθαι· καὶ λέξεις δέ τινας ἀνερμηνεύτους, ἔνθα ἐνεχώρει, ἐπιμελὲς αὐτῷ γέγονε σαφηνίσαι».

Ὁ τὴν λατινικὴν διδάξας τὸν Χαλκοκονδύλην Ἀντώνιος Μόττας προσέθηκεν ἐπὶ κεφαλίδος τῆς ἐκδόσεως τοὺς ἑξῆς ἐπαινετικοὺς στίχους.

Demetri, æternos debet tibi mundus honores,
Quod dignum, quod tam nobile tradis opus.
Debet Motta magis, cari cui tanta resultat
Gloria discipulo, te duce quanta datur.

Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκ Μεδιολάνων χρονολογούμεναι 1491, ἡ μὲν ἑλληνιστὶ, ἡ δὲ λατινιστὶ, πρὸς τὸν μαθητήν του Ἰω. Ῥευχλῖνον, κατεχωρήθησαν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν πρὸς τοῦτον ἐπιστολῶν, τῇ τυπωθείσῃ τῷ 1519.

Ἑρμώνυμος ὁ Σπαρτιάτης.

Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἢ Χαριτώνυμος [1], ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Πλήθωνα [2]. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διδάξας μετέβη εἰς Γαλλίαν, βασιλεύοντος Λουδοβίκου ΙΑ', καὶ πρῶτος ἐδίδαξεν ἐν Παρισίοις συστηματικῶς τὰ Ἑλληνικὰ, τὰ ὁποῖα ἀκριθιγῶς ὀλίγον πρότερον εἶχε παραδώσει Γρηγόριος ὁ Τιφέρνας [3].

---

[1] Ἕνεκα τοῦ τότ' ἐπικρατοῦντος συρμοῦ τῆς μετωνυμίας, ὁ Γεώργιος διαφοροτρόπως μετέτρεψε τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ αὐτοκαλούμενος Ἱερώνυμος, Ἑρμώνυμος, Χαριτώνυμος, καὶ Χριστώνυμος.

[2] Ἔγραψε δύο μονῳδίας ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ διδασκάλου του· ἐκ τῆς δευτέρας ἀποσπῶμεν τὴν ἑξῆς περικοπήν: «Ἀλλ' ὦ τῆς κοινῆς δυστυχίας, μᾶλλον δὲ ἰδίας »ἐμῆς, ὦ πικρᾶς ὀρφανίας, ὦ βασκάνου τύχης καὶ πονηρᾶς! ὃν ἐτύγχανον ἔχων »μόνην ψυχαγωγίαν, μόνην ἐν ἀλλοδαπῇ διατρίβων παραμυθίαν, ὀφθαλμὸν νοητὸν, »φῶς τῆς ἐμῆς ἀθλίας ψυχῆς, καθηγεμόνα θειότατον, μᾶλλον δὲ προστάτην καὶ »κηδεμόνα, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῳ τὰς τῆς ἐμῆς ἐσάλευον ὠφελείας ἐλπίδας, οὗ ταῖς χρυ»σείαις πτέρυξι τῆς σοφίας ὡς νεοττὸς ἐπετάμην, καὶ τοῖς ἀδαμαντίνοις λόγοις ἐκεί»νου, μᾶλλον δὲ οὐρανίοις καθοπλιζόμενος, τοῖς τῶν ἄλλων σοφιστῶν λόγοις μηδέ»ποτε περιτραπήσεσθαι πεποιθὼς, τοὐμὸν ἐγκαλλώπισμα, τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ κλέος, »τοῦτον, φεῦ, ἀφῄρημαι παρ' ἐλπίδα . . .»

[3] Γρηγόριος Τιφέρνας ἐκ τῶν περιφανῶν ἑλληνιστῶν καὶ λατινιστῶν τῆς ΙΕ'. ἑκατοντετηρίδος, ἐγεννήθη τῷ 1415 ἐν Τιφέρνῳ τῆς Οὐμβρίας, καὶ ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1466· ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὴν πατρίδα του, Νεάπολιν, Μιλάνον, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Παρισίους. Ὁ Νωδαῖος Ἕλληνα τοῦτον θεωρῶν λέγει, «primus »Græcorum ab expugnata Constantinopoli Lutetiam venit, et sistens se coram »rectore academiam dixit». Ὁ Weiss ὅμως (Biographie Universselle tom. 46) δὲν παραδέχεται, ὅτι εἰς τὸν Τιφέρναν ἐδόθη ἕδρα τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων. Κατὰ λάθος ὁ Matthæus (Historia Lodovici XI, lib. XI) καὶ

Ἐν ἔτει 1472 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ὑόρκης ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, διαταγῇ Ἐδουάρδου Δ'· ὁ πάπας Σίξτος Δ'. γιγνώσκων τὴν ἐξιδιασμένην ἱκανότητα, καὶ στωμυλίαν τοῦ Ἑρμωνύμου, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκείνου (1). Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1476 ὁ Σπαρτιάτης ἐπανελθὼν ἐξ Ἀγγλίας ἐπορεύθη εἰς Ῥώμην, καὶ ἔλαβεν οὐχὶ ἀνάλογον τῶν κόπων του ἀμοιβήν· μετ' ὀλίγον δὲ διὰ χρέος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος γράφων πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον (2), ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ἐκτίθησιν οὕτω τὰ κατὰ τὴν φυλάκισίν του· « Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἀνὴρ εὖ ἔχων καὶ παι-» δείας καὶ ἀρετῆς, καὶ φίλος ἐμὸς καὶ σαυτοῦ τὰ μάλιστα, ἀφίκετο » μὲν Ῥώμης πεμφθεὶς ὑπὸ μεγίστου ἀρχιερέως ἐπ' ἐλευθερίᾳ τοῦ ἀρ-» χιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης, σπουδάσας δὲ πολλὰ καὶ κινδυνεύσας οὐ » μικρὰ, καὶ κατωρθωκὼς πρᾶξιν τοιαύτην, οἵαν οὐδεὶς ἄλλος ἦλ-» πισεν ἂν κατορθώσειν, καὶ ἐλευθερώσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἔτυχε » μὲν δώρων ἱκανῶν παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὐ μὴν ἀξίων τε τοιού-» της τε καὶ τοσαύτης πράξεως, καὶ τῶν κινδύνων οὓς ὑπέστη· τέ-» λος δὲ καιροῦ προϊόντος κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἰταλικῶν » ἐμπόρων διὰ τὸ πεπομφέναι γράμματα πρὸς σὲ τὸν Γεώργιον καὶ » ἐξαγγεῖλαι τὰ ὑπ' αὐτῶν πραττόμενα κατὰ σοῦ, καὶ ἅμα οἰομέ-» νων τῶν ἐμπόρων καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν πράξεις γράμμασι μηνύειν » πρὸς σὲ τὸν Γεώργιον, ὥστε ῥᾳδίως ὑπὸ σοῦ κατ' αὐτῶν συμπλέ-» κεσθαι μηχανὰς καὶ ἐνέδρας, καὶ συλλαμβάνειν αὐτούς· ἐμβληθεὶς » οὖν διὰ ταῦτα εἰς δεσμωτήριον ἐπὶ τιμήματι χιλίων λιτρῶν, καὶ » καταναλώσας πάντα ὅσα τε παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἔλαβε καὶ » ὅσα ἤνεγκεν ἐκ Ῥώμης, καὶ γενόμενος ὀφειλέτης χρυσίου πολλοῦ, » μόλις ἐλευθερωθεὶς τοῦ δεσμωτηρίου, μὴ δυνάμενος ἀποδοῦναι τὸ » χρέος, ἐμοῦ γενομένου ἐγγυητοῦ, ἔρχεται ἤδη πρὸς σὲ θαῤῥῶν εἰς

ἐξ αὐτοῦ ἄλλοι παραλαβόντες ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Τιφέρνας ἐχρημάτησε μαθητὴς Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ, ὅστις τὸ αὐτὸ τῆς γεννήσεως τούτου ἔτος εἶχεν ἀποθάνει.

(1) Ἐν ἰδιογράφῳ κώδικι ἀναγινώσκεται ἡ σημείωσις· « Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βι-» βλίον ποίησιν περιέχον Κοίντου Καλαβροῦ ἐπιστρέψαντός μοι ἐξ Ἀλβιώνης τῆς » Βρεττανικῆς νήσου ἐν πόλει τοῦ Παρισίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ, χειρὶ Γεωργίου Ἑρμωνύμου » τοῦ Σπαρτιάτου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως Σίξτου τετάρτου ἐπ' ἐλευ-» θερίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως φυος'. τρίτῃ » φθίνοντος ἑκατομβαιῶνος μηνὸς κατὰ Ἀθηναίους, ὃν Ἰούνιον ῥωμαϊστὶ καλοῦσι ».

(2) Στρατηγὸς Λουδοβίκου ΙΑ'. Βλέπε Ducange, Familiæ Byzantinæ, σελ. 256,

» σὲ μετὰ Θεὸν, καὶ διὰ σοῦ εἰς τὸν γαληνότατον βασιλέα τῶν » Φράγκων (1). »

Ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Ἑρμώνυμος ἔγραψεν ἱκετευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Βησσαρίωνα, ἐξαιτούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου καρδιναλίου, μεθ' οὗ ὡς φαίνεται δὲν διέκειτο πρότερον εἰς φιλικὰς σχέσεις. Ἐπὶ τριμηνίαν δὲ σιδηροδέσμιος μείνας πολλὰς ὑπέστη ταλαιπωρίας « ἐν τῇ φρικτῇ εἱρκτῇ ταύτῃ, καὶ τῷ φοβερῷ τῷδε » τάφῳ καὶ ἅδῃ, καὶ λιμῷ, καὶ δυσωδίᾳ καὶ πάσῃ ταλαιπωρίᾳ καὶ » κακοπαθείᾳ παλαίων, καὶ ὑπὸ ἀπείρων φθειρῶν καὶ κορέων τὰς » πλευρὰς ὀρυττόμενος, καὶ σπανιώτατα γενόμενος ὕπνου (2). » Εἰς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, συνετέλεσε καὶ ὁ Βησσαρίων, πρὸς ὃν καὶ λόγον ἐγκωμιαστικὸν ἔγραψεν ὁ εὐγνωμονῶν Σπαρτιάτης.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἑρμώνυμος τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον μετωνομάσθη Γρηγόριος, τότε δὲ πράγματι κατέστη *πολυώνυμος*.

Ἄδηλον πότε ἀπεβίωσεν· τῷ 1478 ὅμως ἔζη ἐν Παρισίοις, ὅθεν ἔγραψε δύο ἐπιστολὰς, τὴν μὲν ἑλληνιστὶ, τὴν δὲ λατινιστὶ, πρὸς Ῥευχλίνον.

Μαθηταὶ τοῦ Ἑρμωνύμου ἐγένοντο πολλοὶ τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν, ὡς Φίλιππος Μελάγχθων, Ῥευχλῖνος, καὶ Γουλιέλμος Βουδαῖος.

Τὸν Σπαρτιάτην Γεώργιον πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐπῄνεσαν καὶ διὰ τὴν ἔξοχον παιδείαν, καὶ τὴν ἐν Γαλλίᾳ γόνιμον διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Ῥέγιος λέγει ταῦτα· « Hic quia solus in Gal- » lia ea tempestate græce scire videbatur, initio fuit nostris » hominibus summae admirationi ». Ὁ αὐτὸς ἀναφέρων, ὅτι ὁ περίφημος Βουδαῖος ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμωνύμου, ἐπιφέρει περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς: « Neque enim praeceptor ille plura docere, » quam sciret, poterat, et graecas litteras catenus noverat, quod » convenit sermoni litterato cum vulgari; et nisi quod legere » optime, et e more doctorum pronuntiare videbatur, experse- » rat omnis eruditionis; et qui pingendis litteris Græcis victum » quærere tantumodo nosset » (3).

---

(1) Boissonade, Anecdota Græca, tom. V, σελ. 420—26.

(2) Αὐτ. σελ. 427—34. Ἐν ταύτῃ ἀναφέρει ὅτι καὶ πρότερον ἐφυλακίσθη ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ Μεθώνῃ.

(3) Hodii, de Græcis illustribus, lib. II cap. 3—Boerneri de doctis Græcis, σελ. 192—8.—Regii, Vita Gulielmi Budæi—Bulæi, Histor. Univers. Parisi-

Συγγράμματα.

—Ἱερωνύμου Χαριτωνύμου, Ὑμνῳδία τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ.

—Γρηγορίου μοναχοῦ, μονῳδία τῷ σοφῷ διδασκάλῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ (1).

—Ἐπιστολὴ πρὸς Βησσαρίωνα.

—Λόγος ἐπικήδειος εἰς Παλαιολόγον.

—Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Βησσαρίωνα (2).

—Ὀκτὼ κεφάλαια σὺν ἄλλοις τισὶν ἀποδεικνύοντα, ὡς ὁ Χριστὸς ἐστὶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἀναντιῤῥήτως καὶ ἀναμφιβόλως καὶ ὅλως ἀδύνατον. (ἐξεδόθη μετ' ἄλλων ἐν Αὐγούστῃ 1608).

—Βίος Μωάμεθ. Basiliæ 1541.

—Ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστί.

Πρὸς τούτοις ὁ Ἑρμώνυμος μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικὸν τὸ περὶ Σωτηρίας σύγγραμμα Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου. Vita salutis hominum. Basiliæ 1656.

Μιχαὴλος Ἀποστόλης (3).

Ἐγεννήθη εἰς Βυζάντιον· μετὰ τὴν ἅλωσιν μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, νέος ἦδη, καὶ δαπάνῃ τούτου συνεπλήρωσεν εἰς Ἰταλίαν τὰς σπουδάς του, ἐκμαθὼν καὶ τὴν λατινικήν. Ἐν Βυζαντίῳ διαμένων εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῆ τὰ δόγματα τῆς Πληθωνικῆς φιλοσοφίας· ἐκεῖ δὲ κατορθώσας ὑπεξήρεσε δύο λόγους τοῦ Σχολαρίου κατὰ τοῦ Πλήθωνος, οὓς ἀπέστειλεν αὐτῷ προσεπιλέγων· « Ὅτι μέν εἰμι σὸς, καὶ θανεῖν ἥδιστα ἂν αἱροίμην ὑπὲρ σαυτοῦ, εἴ τι ἂν οὐκ ἄξιόν σου ἀκούοιμι, ἔργοις μᾶλλον, οὐ λόγοις δίκαιον ὂν τὸ τοιοῦτο φαίνεσθαι ἐγνωκὼς, ἐατέον μοι φάναι ἐν τῷ παρόντι οἶομαι δή. Τὴν δ' αἰτίαν ἥ μέ σοι γράψειν μάλιστα ἐπεπείκει, νῦν εἰπεῖν, ὡς οἷόν τε, ἔρχομαι. Ἐμοὶ τὴν καρδίαν εἰσέδυ θείου Πλάτωνος ἔρως, εἴτε τοῦτο παθόντι τῷ τιμᾶσθαι τοῖς ἀρίστοις τὸν ἄνδρα, εἴτε τῷ τἀκείνου μετρίως διδάσκεσθαι· καὶ ἣν ἂν ἐκείνου δόξαν οὐκ ὀρθῶς τισι κρινομένην ἀκούοιμι, οὐχ ὅσον ἂν βουλοίμην ὑπεραπολογεῖσθαι δυνά-

---

ensis—Naudæi, add. Histor. Ludovici—Fabricii, Bibliotheca Græca tom XI, σελ. 593, 635. XII, σελ. 102—3.

(1) Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὗτοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ Alexandre ἐν παραρτήματι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης τῷ 1838 συγγραφῆς τοῦ Πλήθωνος περὶ Νόμων σελ. 375—403.

(2) Ἡ πρὸς Βησσαρίωνα ἐπιστολὴ, ὡς καὶ ὁ ἐγκωμιαστικὸς λόγος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Βουασονάδου, Anecdota Græca V, σελ. 427—61.

(3) Εἰς χειρόγραφά τινα γράφεται Μιχαὴλ Ἀποστόλιος· ἐπροτιμήσαμεν ὅμως τὴν ἄνω γραφὴν, διότι οὕτω σημειοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστόβουλος εἰς τὰ ἐν τῇ Παρισινῇ βιβλιοθήκῃ αὐτόγραφά του.

μενος, ἐγκαλυψάμενος ἄπειμι. Σὺ δ' εἰ Πλάτωνος κήδῃ, καὶ οἷς ἃ ἐκείνῳ ὀρθὰ ἐφάνη ἀρέσκει, τούτων ὄντα με καὶ αὐτὸν ταχέως μετάπεμψον, ὡς ἂν δυνηθείην τε ὑπεραπολογεῖσθαι τἀνδρὸς, καὶ ἣ ἂν ἐγὼ κρίνω εὐδαιμονίᾳ. Ἄλλοις μὲν οὖν ἄλλα νομιζέσθην εὐδαιμονία· ἐμοὶ δὲ, καὶ οἷς ἃ ἐμοὶ δοκεῖ, σέ τε ἰδεῖν καὶ ἐμφορηθεῖναι τῶν σῶν ».

Ὅταν ὁ Γαζὴς ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Πλήθωνος, ὁ Ἀποστόλης ἁπάντων ἐπετέθη βαναύσως κατ' αὐτοῦ· Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος ἀνέτρεψε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη, καὶ στείλας ἀμφότερα εἰς Βησσαρίωνα ὑπεβάλλετο εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδιναλίου, ὅστις ἔγραψεν ἐπιτιμητικὴν τῷ Μιχαήλῳ ἐκ Βιτέρβου (9 Μαΐου 1462). » Ἀφίκετο ὡς ἡμᾶς ἃ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ Πλήθωνι συνιστάμενος συνέγραψας· τὴν μὲν οὖν ὁρμήν σου, καὶ ὅτι Πλάτωνί τε καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον εὐνοϊκῶς ἔχεις, ἠγάσθημεν, τὸν δὲ τῆς συνηγορίας τρόπον οὐκ ἐπῃνέσαμεν· οὐ γὰρ λοιδορίαις τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἀποδείξεσι καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τόν τ' ἐχθρὸν ἀμυντέον· ὥστε καὶ εἴ τι Πλήθων Ἀριστοτέλει προσεπηλάκισεν, εἴτέ τι Θεόδωρος Πλήθωνα, εἴτε σὺ Θεόδωρον κακῶς εἴρηκας, πάντα ἡμῖν παρὰ τὸ δέον τε καὶ εἰκὸς εἰρημένα δοκεῖ· οὔτε γὰρ Ἀριστοτέλης οἷος λοιδορεῖσθαι, τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν ὑπάρξας, οὔτε Πλήθων, σοφός τε καὶ μέγας τῳόντι εὐφυΐας ἀνὴρ, εἴ μή πού τις εἴποι τὰ λοιδοριῶν ἄρξαι, καὶ τοῖς ἀμυνομένοις συγγνώμην τινα παρασχεῖν· Θεόδωρός τε τῶν νῦν Ἑλλήνων ἐν τοῖς πρώτοις ὤν, ἥκιστα κακῶς ἀκούειν παρὰ σοῦ ἄξιος, καὶ ταῦτα νέου τε ἔτι ὄντος, ἤδη πρεσβύτης, καὶ μήπω λογικῶν ἀποδείξεων καὶ ἐπιστημῶν κατὰ τρόπον ἡμμένου, διὰ πάσης ἥκων σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης ἀνὴρ . . . Ἀνδρονίκῳ τε τὰς πρὸς τὰς σὰς ἀντιῤῥήσεις σὺν νῷ τιθέμενος καὶ καθεστηκότι φρονήματι ἐπιὼν, τήν τε τῶν λόγων ἀλήθειαν αὐτοῦ αἰδέσθητι, καὶ κατ' ἐκεῖνον περὶ γραμματικὴν καὶ ὀρθογραφίαν καὶ κυριολογίαν τῶν λέξεων, περί τε ῥητορικὴν καὶ τὸ εἰδέναι ὀρθῶς τε καὶ μετὰ κάλλους συντιθέναι πρῶτα σχολάσας ἱκανῶς, εἶθ' οὕτω καὶ τῶν μειζόνων, ἐπίβαινε καὶ τῆς σοφίας αὐτῆς. Εὖ πράττοις καὶ φιλοῦντος παραίνεσιν τὰ εἰρημένα ἡγησάμενος ἔποιο τῇ συμβουλῇ ».

Μετὰ ταῦτα ὁ Μιχαὴλος, ἕνεκα τοῦ ἀνηρέμου χαρακτῆρός του ἐκπεσὼν τῆς εὐνοίας τοῦ Βησσαρίωνος, μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ εἰς Ἰταλίαν ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς ἐγκατέστη εἰς Κρήτην, ἔνθα γυμφευθείς, συγεστήσατο σχολεῖον πρὸς πο-

ρισμὸν τῶν βιωτικῶν, ἀντιγράφων καὶ χειρόγραφα πρὸς πώλησιν. Τοσαύτῃ δὲ πενίᾳ συνέζη, ὥστε εἰς πολλὰ τῶν χειρογράφων ὑπεγράφετο « βασιλεὺς τῶν πενήτων » (1). Εἰς τὴν ἑξῆς πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον ἐπιστολὴν περιγράφει τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησιν. « Ἑσπέρας, ὅτε δὴ συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου, τὸ τῆς Προποντίδος διεπλέομεν πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι καὶ τὸν αὐτοῦ γε πατέρα, μηδέν τι τοιοῦτον, νὴ Δία, πρῶτον ἰδοῦσιν, ὅτε τούτων ἦμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρὶν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι, μηδενός του τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ πειραθέντες δεινῶν, ἣν Μίνως Διὸς παῖς ἐκόσμει τῇ εὐνομίᾳ, κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς πόλεως εὑρηκότες, πόλεμόν τε κακὸν, καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμητρος· ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, οἷς δὴ, καὶ οὗ ἕνεκεν ἐγεγόνειμεν, ἀπωλέσαμεν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰσὶν οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶντες τῶν τεττάρων ἐπέκεινα, τοῖς τε ἄλλοις ἃ ἡμῖν προκατείλεκται, καὶ μάλισθ' ὅτι τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν ἐκπαιδεύεσθαι· οἱ δέ γε ἡμῖν ὄντες, μόλις ἂν ἀρκοῖεν, ὃ πίνομεν, ὕδατι. Κακὸν οὖν φυγόντες εὕρομεν ἄμεινον, τὸ τοῦ λόγου, εἰ δὴ κακὸν ἐκεῖνο κλητέον πρὸς τόδε παρατιθέμενον. Καὶ εἰ μὲν παρόντες ἡμῖν ἐτύγχανον, Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς μεγάλου τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ Πολυδεύκης σὺν Ἀλκινόῳ. Οὐδὲν ἂν τὸ κωλύον εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἡμᾶς ἀφικέσθαι, ἢ τάχα που καὶ εἰς γυναικὸς βίον ἐλεύσεσθαι. Ἀλλὰ ταὐτὶ μὲν οὐκ ἄνευ Θεῶν ἡμῖν ὡμαρτήκει, μή τινος τῶν θυραίων ἀγαθῶν ἀπολελαυκότες, τάχιστά τε ἐντεῦθεν ἀπίωμεν πρὶν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κατιδεῖν, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν ἀσπάσασθαι τὰ ἀγάλματα. Πάντα μὲν οὖν ἡμῖν ὑποιστέα, τούτους ἔχουσί τε συμμάχους, καὶ οὔσπερ ἔφημεν γράφουσιν. Οὐδὲ γὰρ μεταβαίημεν ἂν, ἔστ' ἂν διδοίη Θεὸς ἃ ἂν βουλώμεθα διανύσαι. Εἶτ' αὖθις δεισίθεος ἡμᾶς διαδέξεται Πλήθων, σοὶ καὶ ταῦτ' εἰ δοκοίη ».

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ ἄλλων καταδείκνυται, ὅτι ὁ Ἀποστόλης ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνστερνισθῆ τὰς πληθωνικὰς δοξασίας, ὥστε ἐγένετο ἀληθὴς Ἕλλην, λατρεύων τ' ἀγάλματα, καὶ ἐπικαλούμενος τοὺς θεοὺς τοῦ Πλάτωνος εἰς ἀντίληψιν (2). Ἐπὶ τὸ θεα-

(1) Ἐν ἄλλοις χειρογράφοις σημειοῖ, « Μιχαὴλος Ἀποστόλης Βυζάντιος, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος πενίᾳ ζῶν, καὶ τήν δε βίβλον μισθῷ ἐν Κρήτῃ ἐξέγραψε ».

(2) « Ζεὺς, ᾧ πάντα δουλεύει, θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ ψυχαὶ, καὶ ἃ θεῶν ἔργα, ᾗ θεῖος ὁ Πλάτων διακελεύεται, Ἑρμῆς τε, ᾧ λόγον ἐνέταξεν ὁ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστῳ

θῆναι δ' ἐν μὲν Ἰταλίᾳ προσεποιεῖτο τὸν δυτικὸν, ἐν δὲ Ἑλλάδι τὸν ὀρθόδοξον. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως ἐφαίνετο ἐπαμφοτερίζων. Ὁ Σμίθιος παραδίδει, ὅτι εἰς τὸν ἐν ἔτει 1440 προσφωνηματικόν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φριδερίκον ὡμολόγει ὁ Μιχαῆλος τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, πέμπων συγχρόνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον ὁμολογίαν πίστεως, κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησίν του ὅμως ἔγραψε δριμέως κατὰ τῶν Λατίνων καὶ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων.

Ἄδηλος ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του. Ἐγκατέλιπε δὲ υἱὸν, ἐπίσης λόγιον, Ἀριστόβουλον, τὸν καὶ ὕστερον Ἀρσένιον ψευδο-Μονεμβασίας (1).

Συγγράμματα.

—Μενέξενος, ἢ περὶ Ἁγίας Τριάδος, διάλογος.

—Πρὸς τὰς ὑπὲρ Ἀριστοτέλους περὶ οὐσίας κατὰ Πλήθωνος Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ἀντιλήψεις.

—Προσφώνημα εἰς τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅτε ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος μουσείῳ.

—Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς τὸν αὐτοῦ κηδεστὴν, μηνυθέντα ὅτι εἰς δευτέρους ἀφίκετο γάμους.

—Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς Ἀμιρούτζην Φιλόσοφον.

—Λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἰταλούς.

—Ἐπιδιόρθωσις τῶν ποιητικῶν τρόπων.

—Μονῳδία τῷ σοφῷ Βησσαρίωνι. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Fülleborn).

—Ἐπικήδειον Γαλατινοῦ.

—Ἐπιτάφιον Καλοταρᾶ.

—Μονῳδία ἐπικήδειος εἰς Ἀνδρέαν Καλέργην.

—Προσφώνημα εἰς Βησσαρίωνα. (μνημονεύεται ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν Συμμίκτοις Lib. V, καὶ VII).

—Στίχοι ἰαμβικοί.

—Συλλογὴ Ἑλληνικῶν παροιμιῶν· ἐν Βασιλείᾳ 1538. (ἡ πρώτη αὕτη

τάξεις τε ἀϊδίους καὶ ἐνεργείας διανειμάμενος, καὶ οἳ τοῦ γένους ἡμῶν εἰλήχασι κήδεσθαι, καὶ τῆς ἐμῆς, εἰ οἷόν τ' εἰπεῖν, σωτηρίας καὶ ὠφελείας ἀντιποιούμενοι, εἰς τὸ ἱρὸν τέμενος τοῦ Διὸς, ὃ Μίνως ἐκόσμει τε καὶ Ῥαδάμανθυς, κατηνάγκασαν ἀφικέσθαι. Δήμῳ γὰρ παλαιῶν ἐντετυχηκὼς φιλοσόφων, Θεόν τε ἔγνων τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ, ὅτε δεῖ, προνοούμενον, οἷς τε λόγοις κυβερνᾶται τὸ πᾶν, καὶ ὅπως γένος ἀνθρώπων διαιτᾶταί τε καὶ δεδιήτηται ». (Ἑτέρα ἐπιστολὴ πρὸς Ἰω. Ἀργυρόπουλον).

(1) Boerneri, de Doctis Græcis, σελ. 152—163.—Hodii de Græcis illustr.—Fabricii, Bibliotheca græca, XI. σελ. 189—91.—Fülleborn. κλπ.

ἔκδοσις ἐστὶν ἐπιτομὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1619 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τὸν τίτλον. — Apostolii parœmiæ nunc demum, post epitomen Basiliensem, integraæ cum P. Pantini versione, ejusque et doctor. notis in lucem editæ. Lugd. Batavorum Elzevir. 1619. ἀνετυπώθησαν δ' ἐν 1653).

—Περὶ ῥητορικῆς. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλλατίου μετ' ἄλλων ἐν Ῥώμῃ 1643).

—Μονῳδία ἐπὶ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ αὐτοκράτορος.

—Στίχοι ἡρωϊκοὶ, καὶ ἰαμβικοὶ, καὶ ἐλεγειακοὶ εἰς διαφόρους ἑορτάς.

—Πολιτικοὶ στίχοι ἐγκωμιαστικοὶ Βατραχομυομαχίας.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ Λατίνων.

—Προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

—Ὁμολογία τῆς αὐτοῦ πίστεως ὑποπτευομένης.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Μανουὴλ Χρυσολωρὰν, Πλήθωνα, Βησσαρίωνα, Μανουῆλον, Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, Μάρκον Μουσοῦρον, Ἄγγελον, Ἀμιρούτζην, Μιχαὴλ Μάρουλλον, Ἡσαΐαν, Δαρεῖον, Γαβριὴλ, Πατρίκιον, Λαόνικον Χαλκοκονδύλην, Ἰωάννην Χρυσολωρὰν, Πέτρον Καλέργην, Παχώμιον, Νικόλαον, Κυρῖνον, Θωμὰν, Ἀνδρόνικον, καὶ ἄλλους (1).

—Disceptatio adversus eos qui occidentales orientalibus superiores esse, contendebant, quod philosophiam et in declarando modo generationis Christi.

Πρὸς δ' ἔγραψε — Συλλογὴν ἀποφθεγμάτων, ὡς λέγει ὁ υἱός του Ἀριστόβουλος· «Ἐφ' ἧν (τὴν Ἰωνιὰν) πολλὴν σπουδὴν ὁ ἐμὸς πατὴρ κατεβάλλετο· τὰς γὰρ διατριβὰς ἐν Ῥώμῃ πάλαι ποιούμενος Γασπάρει τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἐπισκόπῳ τοῦ Ὄσμου συναγωγὴν παροιμιῶν συνθῆναι ὑπέσχετο. Ἀρξάμενος δὲ τῶν παροιμιῶν συνεπεμνήσθη καὶ γνωμῶν, ἀποφθεγμάτων τε καὶ ὑποθηκῶν ἀρχαιοτάτων καὶ σοφωτάτων ἀνδρῶν· ἀδελφὰ γὰρ ἀλλήλοις εἰσὶ παροιμίαι, καὶ γνῶμαι, καὶ ἀποφθέγματα».

Ἀνδρόνικος Κάλλιστος.

Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ (2)· μετὰ τὴν ἅλωσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ πρῶτον ἐν Βολωνίᾳ (1464), ὕστερον ἐν Ῥώμῃ (1469)· ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν (3) ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς ἐπί τινα ἔτη κατ' ἰδίαν εἰς πολυαρίθ-

(1) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 71—2.

(2) Ὁ Βολατερράνος (Comment. Urban. XXI, σελ. 775) τὸν λέγει ῥητῶς Θεσσαλονικέα· ὁ δὲ Φίλελφος Βυζάντιον· ἀλλ' ὁ αὐτὸς γράφων τῷ Γαζῇ λέγει ἐκεῖνον συγγενῆ (necessarium) τούτου· τὸ πιθανώτερον, ὡς παραδέχεται ὁ Βαίρνερος, εἶνε ὅτι γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ. Ὁ Κάλλιστος συγχέεται ὑπὸ Νωδαίου, Μορερίου, Βουλαίου καὶ ἄλλων πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν Δαλματόν.

(3) Ὁ Φραγγίσκος Βαρχιένσιος καταλέγει τὸν Κάλλιστον μεταξὺ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ δημοσίᾳ διδαξάντων.

ρους μαθητάς. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρμωνύμου τοῦ Σπαρτιάτου προσεκλήθη ὁ Ἀνδρόνικος εἰς Παρισίους, καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν· μετὰ τοσαύτης δ' ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν ἐκεῖσε, ὥστε ὁ Κλαβιέρος λέγει, ὅτι εἰς τοῦτον ὤφειλε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γαλλικῆς μητροπόλεως τὴν ἀποκατάστασιν συστηματικῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐκεῖ δὲ ὑπέργηρως ἀπεβίωσε (1486)(1).

Τοῦ Ἀνδρονίκου ἡ μάθησις ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων· ὁ Βολατεράνος λέγει « unus omnes græci sermonis evolnerat auctores, ac scientiam, quam cyclicam vocant, collepat; præter ea vero etiam Aristotelicam omnem disciplinam probe tenebat »· καὶ ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « fuisse eum alioquim pronuntiatione ineptum, et qui, præter studium litterarum, nihil omnino rerum gerebat ». Καὶ Φίλελφος γράφων ἐκ Μεδιολάνων (21 Ἰανουαρίου 1469) πρὸς Θεόδωρον Γαζὴν « Gaudeo equidem, plurimum, erudissimum virum, mihique amicissimum, Andronicum Kallistum, necessarium tuum, apud vos agere, id est, in musarum et sapientiæ domicilio; quem ut meis verbis salvere jubeas, meque τοῖς περὶ Βησσαρίωνα τὸν δεσπότην, quem diligentissime commenda »· ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « eloquentissimum » καλεῖ τὸν Κάλλιστον.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀνδρονίκου ἀριθμοῦνται καὶ οἱ ἐπιφανεῖς Πολιτιανὸς, Πανόνιος, Βάλλας, κλπ(2).

Συγγράμματα.

—Μονῳδία ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Ἀντιῤῥητικὸς πρὸς Μιχαῆλον Ἀποστόλην.

—Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον Βησσαρίωνος.

—Περὶ παθῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαβὶδ Ἐσχελίου ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1593, ἀνατυπωθὲν τῷ 1617 καὶ 1679 εἰς ἐπίμετρον τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων).

—Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαυὶδ Ἐσχελίου).

—Περὶ ποιήσεως.

—Σχόλια εἰς Ὅμηρον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Σεκουνδινὸν, Γρηγόριον Παλαιολόγον καὶ Θεόδωρον Δημητρίου.

—Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Γρηγόριον Παλαιολόγον.

---

(1) Κατά τινας ὁ Κάλλιστος ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐκεῖ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

(2) Hodius, lib. II, cap. 3 — Boernerus, σελ. 164—9. — Fabricius, XI, σελ. 463, καὶ 561. — Biographie Universelle, tom. 2. — Biogr. Nouvelle, Vie de Callistos.

—Ἐπιστολὴ περὶ Ἑρμωνύμου πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον· (ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βερασονάδε, τομ. 5 σελ. 420—6).

—Περὶ ψυχῆς.

—Περὶ τύχης.

Μετέφρασε λατινιστὶ — Aristotelis de generatione et corruptione libri duo.

Ὁ Βερούνιος ἐν προοιμίῳ τῆς ἐν ἔτει 1509 ἐκδόσεως τῶν Ἐρωτημάτων τοῦ Γουαρίνου καταλέγει μεταξὺ τῶν γραψάντων κανόνας περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὸν Κάλλιστον.

Ῥάλλης.

Δημήτριος Ῥάλλης, ὁ ἐπιλεγόμενος Καβάκης, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ ὁμωνύμου περιφανοῦς οἴκου(1). Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ὑπηρέτησε διαφόρους ἡγεμόνας ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἱππέων. Ἐννενηκονταέτης δ' ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανίλιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἑξῆς λατινικὸν ἐπίγραμμα.

Demetrio Cabacio Rhallo
equiti Spartano
qui nullum corporis incommodum expertus
nonagesimum ætatis annum menses II diem
XXI superavit, Manilius ex Thomaide
Theodori Bochali filia suspectus parenti
sanctissimo ac B. M. sibique posuit (2).

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς δεξιότητος, ἐκοσμεῖτο καὶ διὰ μαθήσεως οὐκ εὐκαταφρονήτου. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται ἡ διάσωσις τοῦ περὶ Νόμων περιλαλήτου συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος. Τὸ δὲ ἀνῆκον εἰς τοῦτον χειρόγραφον ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μοναχοῦ, κοσμεῖται καὶ δι' ἰδιογράφων σημειώσεων, καταδεικνυουσῶν τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός(3). Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανό-

(1) Ὁ Φραντζὴς μνημονεύει Γεωργίου Ῥάλλη σταλέντος ἐν ἔτει 1461 ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν ἐν Βερροίᾳ τότε διατρίβοντα σουλτάνον, καὶ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ῥιφθέντος εἰς τὰ δεσμά· καὶ Μιχαὴλ Ῥάλλη, τοῦ ἐπιλεγομένου Ἴσης, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, συμμαχῶν τοῖς Ἐνετοῖς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὁμὰρ ὑπέστη τὸν δι' ἀνασκολοπισμοῦ μαρτυρικὸν θάνατον. (Περὶ τοῦ τελευταίου βλέπε καὶ Spandugini Commentari).

(2) Hodii, de Græcis illustrigus, σελ. 292.

(3) Πλήθωνος Νόμοι, ἔκδ. Ἀλεξάνδρου, σελ. 2, σημ. 1. καὶ σελ. 136—7, σημ. 4.

τητα ὁ ἐν λόγῳ Ῥάλλης ἐστὶν ὁ ποιήσας τέσσαρα ὡραῖα ἐπιγράμματα εἰς Ἀδιέραν ἀδελφὴν Λεονάρδου Β΄. Τόκου τοῦ δουκὸς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας, ἐξ ὧν ἐπισυνάπτομεν τὸ πρῶτον ἡρωελεγεῖον.

Τείρεα παμφανόων καὶ ἡελίου ἀκάμαντον
φῶς, Ἑκάτας θ' ἱερὸν φέγγος ἀπ' οὐρανόθεν,
οὔρεα βουνοί τε σκιόεντες καὶ νάπαι ἱρῶν,
σμήνεα νυμφάων ἠδέ τε Νηϊάδων,
ἔθνεα Μουσάων Χαρίτων τε θεαίνων, κλῦτε,
ἔλθετε θρῆνόν τ' οἰμωγὴν τοῦ θανάτου
στησάμεν', Αἰδιέρας ἕνεκεν πάϊδος βασιλῆος,
ὅς ῥά ποτ' ἦρχεν Ἀκαρνάνων ὑπερφυέων,
Καὶ κασιγνήτης δεσπότου οὔσης τοῦ Λεονάρδου.
Δεῦρ' ἴτ' ἀοιδῶν φῦλ' ἱερὰ Καλλιόπης,
ἀμύμονες μύσται πολυίστορες ἡρώων τε
καὶ ἡρωίδων ὑμνηταὶ στῆτ' ἄρ' ἅμα
πάντες κύκλῳ, τὴν λύραν Ἑρμείου πλήττοντες,
χρηστά τε πολλ' ἐπαείδοντες καὶ ἀρετὰς,
ἔργα τε εὐσεβίης καὶ παρθενίης ἐρατεινῆς,
σωφροσύνης τε πρήξιας καὶ εὐφροσύνης (1).

Νυμφευθεὶς ὁ Δημήτριος τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Μπόχαλη, ἐγέννητε δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος Νικόλαος θεραπεύων τῷ Ἄρει ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐπισήμων στρατιωτικῶν· ὁ δ' ἕτερος Μανίλιος, τρόφιμος τῶν Μουσῶν, κατατάσσεται ὑπὸ τοῦ Γυράλδου, Ἰοβίου, καὶ Πολιτιανοῦ μεταξὺ τῶν τότε πρωτευόντων λατινιστῶν(2). Ἐπὶ Λέοντος Ι΄. ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας προχειρισθεὶς ὁ Μανίλιος Ῥάλλης ἀπεβίωσε τῷ 1517, διαδεχθεὶς ἐν τῷ ἀξιώματι ὑπὸ Μάρκου τοῦ Μουσούρου(3). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα υἱὸς τοῦ ἄνω Νικολάου ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ Ῥάλλης, τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου.

Μιχαὴλ Μάρουλος ὁ Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη ἐκ Μανιλίου Μαρούλου καὶ Εὐφροσύνης Ταρχανιώτου, εὐγενῶν τοῦ Βυζαντίου προσφυγόντων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας εἰς Ἰταλίαν· σταλεὶς εἰς Βενετίαν παρὰ τῷ συγγενεῖ του Ζα-

(1) Miller, Catalogue des Manusctrits de l'Escurial, σελ. 84—6.

(2) Manilius Rallus Græcus homo, sed latinis litteris adprime excultus», λέγει ὁ Πολιτιανός. Κατὰ Ἰόδιον ὁ Μανίλιος ἐποίησε λατινιστὶ διάφορα κομψὰ ἐπιγράμματα.

(3) Hodius, lib. II, cap. 6.

χαρίᾳ Σκορδύλη τῷ Κρητὶ, ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τούτου τὴν Ἑλληνικὴν, παρὰ δὲ τῷ περιφανεῖ Σαβελλίκῳ τὴν λατινικήν· πεμφθεὶς ὕστερον εἰς Πατάβιον, ἀναλώμασι τοῦ Βησσαρίωνος, ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν. Ὡραῖος τὴν μορφὴν, καὶ ἱπποτικὸς τὸν χαρακτῆρα, ὁ Μιχαὴλ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του καρδιναλίου, διῆγε πλάνητα βίον, καταγραφεὶς ἐπὶ τέλους μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην ὁπλαρχηγὸν Νικόλαον Ῥάλλην μισθοφόρων Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν περιπετειῶν τοῦ στρατιωτικοῦ βίου ὁ Μάρουλος δὲν ἔπαυσε θεραπεύων ταῖς Μούσαις· τότε συνέγραψεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν θαυμασίως κατεῖχε, τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν Ἐπιγραμμάτων, καὶ τὰ τρία τῶν ὕμνων του.

Παραιτηθεὶς μετ' οὐ πολὺ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἐδεξιώθη εὐμενέστατα ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἰταλίᾳ ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα· εἰς ταύτην δὲ, παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἐπεδόθησαν καὶ γυναῖκες εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ ἐξόχων προσωπικῶν πλεονεκτημάτων· μεταξὺ τούτων διεκρίνετο ἡ Ἀλεξάνδρα, θυγάτηρ τοῦ Βαρθολομαίου Σκάλα γραμματέως τῆς Φλωρεντινῆς Δημοκρατίας, τὴν προσωπικὴν τῆς ὁποίας ὡραιότητα ὑπερέβαινον τὰ δῶρα τοῦ πνεύματος· νέα ἔτι ἐγίνωσκεν οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, σπουδάσασα ταύτην ὑπὸ τὸν Ἰάνον Λάσκαριν, καὶ Δημήτριον Χαλκοκονδύλην, καὶ γράψασα Ἑλληνικά τινα ποιήματα. Τοιαύτη ἕνωσις δώρων εἶχεν ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν διαφόρων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ γράψαντος πολλάκις ἐρωτικοὺς στίχους πρὸς τὴν ὡραίαν Ἀλεξάνδραν, ἥτις ἐπὶ τέλους ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν ὡραῖον Ἕλληνα ἱππότην. Ἐντεῦθεν διηγέρθησαν μεταξὺ Πολιτιανοῦ καὶ Μαρούλου διενέξεις καὶ ἀντεγκλήσεις, μνημονευόμεναι εἰς τὰ συγγράμματά των.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1499 ὁ Ταρχανιώτης ἐπανερχόμενος ἔφιππος ἐκ Βολτέρρας, ἔνθα εἶχε μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν φίλου του, ἔπεσεν εἰς τὸν Κεκίναν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη· μετὰ δ' ἓξ ἔτη ἀπεβίωσεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἡ σύζυγός του Ἀλεξάνδρα.

Ὁ Μάρουλος ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ὡς εἷς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος, ἀμιλλώμενος διὰ τὸν γλαφυρὸν λατινισμόν του καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τότε ἐξέχοντας Ἰταλούς. Ἀγῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πονταύου καὶ

συνεδέετο σφικτῶς μετὰ τοῦ Σανναζάρου, ὅστις τὸν ὑπερησπίσθη κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Πολιτιανοῦ διαμάχην.

Ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς Θεοὺς Ὕμνων του ὁ Μάρουλος ἐθεωρήθη ὑπό τινων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἐράσμου(1), πράγματι εἰδωλολάτρης· ἡ πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα λατρεία του ἴσως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ γράψῃ, μιμούμενος ἁπλῶς ἐκείνους, τὰ τοιαῦτα ποιήματα· οὐδαμοῦ ὅμως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διαφαίνεται ἀντιχριστιανική τις ἰδέα δυναμένη ἐπ' ἐλάχιστον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν περὶ τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ γνώμην.

Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρούλου ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν ποιημάτων γεγραμμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ Μαρσιάλου· εἷς ἓν ἐκ τούτων, τὸ μεγαλείτερον πάντων, ἐπιγραφόμενον *Ἐλεγεῖα εἰς Νέαιραν*, ἐξιστορεῖ ὁ ποιητὴς τινὰς τῶν περιπετειῶν καὶ δυστυχημάτων του. Οἱ Ὕμνοι, ἐπονομάζονται Φυσικοί, διότι ἐν αὐτοῖς ἐξυμνεῖται ἡ φύσις καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ Θεοί· εἰς τὸν ἐπισημότερον τούτων ἀποτεινόμενον *Πρὸς τὸν Ἥλιον*, ὁ Μάρουλος ἀνεδείχθη ἐφάμιλλος τοῦ Λουκρετίου.

Συγγράμματα.

—Epigrammata, Roma 1493. (μνημονεύεται καὶ προγενεστέρα ἔκδοσις τοῦ 1490).

—Hymni Naturales. (ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1497 μετὰ τῶν ἐπιγραμμάτων. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐδημοσιεύθη τῷ 1515 ἐν Φάνῳ παράρτημα—Maruli Neniæ; ejusdem epigrammata nunquam alias impressa. Ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1504, ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1529).

Πληρεστέρα τῶν ἐκδόσεων τῶν ποιημάτων τοῦ Μαρούλου θεωρεῖται ἡ ἐν Βριξίᾳ γενομένη τῷ 1532, (Epigrammatum libri quatuor. Hymnorum libri quatuor, Neniæ quinque et alia quædam epigrammata), ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1561.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔγραψεν ὁ Τραχανιώτης καὶ—De Principum Institutione (2).

---

(1) Ὁ Ἔρασμος λέγει περὶ τῶν ποήσεων τούτου «Marulli pauca legi torellabilia, si minus haberent paganitatis».

(2) Iovii, Elogia—Hodii, De Græcis illustribus lib. II, cap. 6.—Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini. σελ. 184—Ῥόσκου, βίος Λαυρεντίου ἐκ Μεδίκων, μετάφρ. Χ. Παρμενίδου, σελ. 249—Michaud, Biographie Universelle, tom. 44.—Didot, Biographie Générale, tom. 34.

Μάρκος Μουσοῦρος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ **1470** εἰς Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης· κομιδῇ νέος ἦλθε εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ πατρός του, πλουσίου ἐμπόρου, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως, παρ' ᾧ ταχέως προώδευσεν εἰς κατάληψιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων(1). Εἶτα σταλεὶς εἰς Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, ἐπανέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡ φήμη προδραμοῦσα εἶχε διασαλπίσει τὴν παιδείαν τοῦ νεαροῦ Ἕλληνος, ὅστις ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐγίνωσκε καὶ τὴν λατινικὴν μέχρι θαύματος(2). Ὁ περιφανὴς Ἄλδος Μανούτιος ἐμισθώσατο αὐτὸν πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων του ἐξερχομένων Ἑλλήνων συγγραφέων· ἀπετέλει δὲ καὶ μέλος τῶν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τοῦ περιφήμου ἐκείνου τυπογράφου συνερχομένης ἀκαδημίας. Ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς Πατάβιον, καὶ ἡ φήμη του εἵλκυσεν ἐκεῖ πλῆθος ἀκροατῶν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης. Μετὰ τοσαύτης δ' εὐσυνειδησίας ἐξεπλήρου τὸ καθῆκον τῆς διδασκαλίας, ὥστε μόλις τέσσαρας ἡμέρας καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν δὲν παρέδιδε (3). Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ εἰσβολὴ τῶν Γάλλων ἠνάγκασε τὸν Μουσοῦρον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Πατάβιον, καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Βενετίαν **(1509)**, ἔνθα ἐδίδαξε μετὰ τοσοῦτου κρότου τὴν Ἑλληνικήν, ὥστε παμπληθεῖς συνέῤῥεον ἐκεῖσε ἀκροαταί, καὶ ἡ Βενετία, ἕνεκα τῆς γονίμου καὶ παταγώδους διδασκαλίας του, ἐπωνομάσθη Νέαι Ἀθῆναι(4).

---

(1) Αὐτὸς ὁ Μουσοῦρος εἰς τὸ πρὸς Πλάτωνα ποίημά του ἀναφέρει, ὅτι ἐδιδάχθη ὑπὸ Λασκάρεως·

Λασκαρέων γενεῆς ἐρυκυδέως ἄκρον ἄωτον,
Καὶ τριπροσωποφανοῦς οὔνομ' ἔχοντος θεοῦ·
Ὅς μ' ἔτι τυτθὸν ἐόντα πατὴρ, ἅτε φίλτατον υἱὸν
Στεργόμενος περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίης,
Καί μοι στεῖνος ὁδοῦ πρὸς Ἀχαιΐδα μοῦσαν ἀγούσης
Δεῖξεν ἀριγνώτως μοῦνος ἐπιστάμενος.

Καὶ Ἄλδος Μανούτιος προσφωνῶν τῷ Ἰάνῳ Λασκάρει τὸν Σοφοκλέα « Marcus Musurus noster est tui studiosissimus et perquam gratus discipulus· nam, quantum bonis litteris moribusque proferit autem plurimum, id omne tibi acceptum refert ».

(2) « Latinæ linquæ usque ad miraculum doctum eum fuisse, quod vix illi Græco contigerit, præter Theod. Gazam, et Io. Lascarem (Erasmi epistolæ III).

(3) « Totio anno vix quatuor intermittebat dies, quin publice profiteretur » (Iovius).

(4) Ὁ Ἄλδος γράφει ἐν προλόγῳ τῆς ἐν **1512** ἐκδόσεως τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Χρυ-

Τῷ 1516 μετέβη εἰς Ῥώμην(1), καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Μονεμβασίας, εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Μανιλίου Ῥάλλη. Ἐξαισία δ' ἐπικρατεῖ σύγχυσις μεταξὺ τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων, διότι οἱ μὲν Ἰόβιος, Ἔρασμος, καὶ Βάϋλος γράφουσιν, ὅτι Μονεμβασίας ἀρχιεπίσκοπος ἐξελέχθη ὁ Μουσοῦρος, οἱ δὲ Βαριλλάσιος, καὶ Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός, ὅτι οὐχὶ Μονεμβασίας ἀλλ' Ἐπιδάμνου τῆς Δαλματίας. Πᾶσαι ὅμως αἱ ἀντιφάσεις αὗται διαλύονται σήμερον. Ἐν τῇ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν εὑρηνται δύο ἀνέκδοτοι περγαμηναὶ περὶ τοῦ Μουσούρου, ὡς ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἱεραπέτρας, δωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, ἐξ ὧν ἀντιγράψαντες τὴν μίαν παρεντιθέμεθα.

In Nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis evidenter pateat et sit notum, quod anno Nativitate domini Millesimo Quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero secunda mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Χριστῷ patris et domini nostri domini Leonis divina providentia Pape decimi anno quarto ; in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum presentia, personaliter Constitutus Reverendissimus in Cristo pater et dominus Marchus Musurus electus Monembasiensis et Episcopus Hierapetrensis principalis principaliter pro se ipso, extra tamen quorum cumque procuratorum suorum per eum hactenus quomodolibet constitutorum revocationem, omnibus melioribus modo via jure causa et forma, quibus melius et efficacius de jure potuit et debuit, fecit, constituit, creavit, nominavit, et solenniter deputavit suum verum certum legitimum et indubitatum procuratorem actorem, factorem, negotiorumque suorum infrascriptorum gestorem ac nuncium specialem et generalem, itaque specialitas generalitati non deroget, nec e contra videlicet, venerabilem et egregium virum dominum Manussum, saschellarium Cretensem, ejusdem domini constitu-

---

σολωρᾶ « Marcus Musurus, vir doctissimus nunc puplice profiteretur Venetiis, frequenti semper ac gravi auditorio litteras Græcas ». Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ἐν 1514 ἔκδοσιν τοῦ Πινδάρου « Venetias, alteras hoc tempore possumus dicere Athenas, cum propter alios plurimos singulari doctrina præditos viros, tum propter Musurum nostrum ». Καὶ Φραγκίσκος Φαζέολος γράφων τῷ 1513 « Venetiæ hoc tempore Athenæ alteræ vere dici possunt, propter litteras Græcas, quarum studiosi undique concurrunt, quemtu publico stipendio conducentum curasti, cuique faves plurimum ». Ταὐτὰ καὶ πρὸς Ἰωάννην Ευρθεσίνιον ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἄλδος τῷ 1514, καὶ Λίλιος Γυράλδος.

(1) Ὁ Βάϋλος λέγει, ὅτι ἐδίδαξεν ἐν Ῥώμῃ τὰ Ἑλληνικά· ὁ δ' Ἔρασμος « Musurum fortuna retraxit a Musis, Leonis favore Romam accitum. (Cireronianus).

entis ex sorore nepotem, absentem tanquam presentem, solum et insolidum specialiter et expresse ad ipsius domini constituentis nomine et pro eo, quandam gratium reserve in tota insula Cretensium et Cypro existen . . . sibi per sanctissimum dominum nostrum Leonem papam decimum concesse, prout in eadem reserva in forma brevis expedita ac processus desuper fulminata omnibus et singulis personnis, quibus opus fuerit presentandum intimandum et notificandum et quecumque beneficia ecclesiastica sub dicta gratia reserve vacantia acceptandum, nec non corporalem realem et actualem possessionem quoruncumque beneficiorum vacantium capiendum intrandum apprehendendum et manutenendum, ac possessionem sibi conferri petendum et oblitendum, necnon quoscunque fructus redditus et proventus quoruncumque beneficiorum petendum levandum exigendum et recuperandum ac de illis habitis et receptis quictandum et quictantiam seu quictantias faciendum cum solenni pacto de re habita ulterius non petendo, necnon attendandum locandumque seu ad firmam vel annuam pensionem dandum et concedandum, ac illis beneficiis laudabilite in divinis deserviendum et deserviri faciendum. Et si necesse fuerit pro premissis omnibus et singulis in quocunque foro sive judicio coram quibuscunque judicibus et commissariis tam ordinariis quam extraordinariis comparendum et agendum ac ipsum dominum constituentem et ejus jura defendendum, libellum seu libellos et quascunque petitiones summarias dandum et recipiendum darique et recipi videndum; litem seu lites contenstandum et contestari videndum; calumnie et quodcunque alterius generis licitum et honestum juramentum in animam ipsius domini constituentis ac ipsius nomine prestandum et ex adverso prestari videndum ponendum et articulandum ponique et articulari videndum, ac eos tenendum et observandum; sententiam seu sententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri petendum et audiendum, et ab ea vel eis et a quocunque alio gravamine ipsi domini constituendi illato vel inferendo provocandum et appellandum, appellatosque semel et pluries debita cum instantia petendum et obtinendum, appellationemque et appellationes hujusmodi intimandum et prosequendum, ipsasque ad Romanam curiam, si opus fuerit, deducendum et amoliri faciendum, expensas, damna et interesse, taxandum et taxari petendum et faciendum, ac super ipsis, si necesse fuerit, jurandum; unum quoque vel plures procuratorem seu procuratores loco ipsius cum simili aut limitata potestate substituendum, eumque vel eos revocandum et onus procurationis hujusmodi in se reassumendum totiens quotiens opus fuerit et sibi videbitur expedire, presenti procuratorio nichilominus in suo robore duraturo; et generaliter omnia alia et singula faciendum dicendum gerendum exercendum et procurandum que in premissis et circa ea necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna et

que ipse dominus constituens faceret et facere posset, si premissis omnibus præsens et personaliter interesset, etiam si talia forent que mandatum exigerent magis specialem quam presentibus est expressum, promittens insuper idem dominus Constituens sibi a me notario publico infrascripto tanquam publice et auctentive persone solenniter stipulans et recipiens vice ac nomine omnium et singulorum quorum interest intererit aut interesse poterit quomodolibet in futurum se ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum totum id et quicquid perdictum procuratorem constitutum ac substituendum ab eo actum dictum gestum vel procuratum fuerit in premissis seu quomodolibet premissorum, relevans nichilominus ex nunc et relevare volens eundem procuratorem ab omni onere satis dandi ac judicio sisti et judicatum solvi cum omnibus et singulis ejus necessariis et opportunis, sub hypotheca et obligatione omnium bonorum suorum mobilium et immobilium presentium et futurorum et qualibet alia juris et facti renunciatione ad hoc necessaria pariter et cautela. Super quibus omnibus et singulis premissis idem dominus constituens sibi a me Notario publico infrascripti unum vel plura publicum seu publica fieri petiit atque confici instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt hec Rome in demo habitationis ejusdem domini Constituendis sub anno indictione die mense et pontificatu quibus supra, prosentibus ibidem domino Leonillo Leonus catolico Paduus et Aloysio Vallo catolico, Græco natione, testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

† Iῶς Ego Ioannes Theobaldus Clericus Lingonensis publicus apostolica et imperiali auctoritatibus Notarius ac in officio Archivii Romane Curie descriptus et annotatus, quia premissis omnibus interfui eaque omnia sic fieri vidi, ideo hoc præsens instrumentum suscripsi signoque meo signavi in fidem omnium premissorum rogatus et requisitus.

Io. Theobaldus Notarius (1).

Διὰ τῆς συμβολαιογραφικῆς ταύτης πράξεως ὁ Μουσοῦρος (electus Menembasiensis et episcopus Hierapetrensis) διορίζει γενικὸν καὶ εἰδικὸν ἐπίτροπον καὶ πληρεξούσιον ἐπὶ τῶν ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ δωρηθέντων αὐτῷ κτημάτων τὸν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιόν του Μανοῦσον τὸν Κρῆτα. Ἡ δ' ἑτέρα περγαμηνή ἐστιν αὐτὸ τὸ δωρητήριον τῶν ἄνω κτημάτων, ἐκδοθὲν ὑπὸ πάπα Λέοντος Ι'. τὴν 20 Ἰανουαρίου 1517, καὶ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν « Dilecto filio Marcho Musuro electo Monembasiensis (2) ».

(1) Ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τοῦ ἀρχαιτύπου, ἀναπληρωθεισῶν μόνον τῶν συγκεκομμένων λέξεων.

(2) Δὲν καταχωροῦμεν καὶ τοῦτο, ὡς λίαν σχοινοτενές, καὶ διότι, ἕνεκα τῆς ἐσχισμένης διφθέρας, ἐλλείπουσιν ὁλόκληροι περίοδοι.

Ἐκ τούτων ἄρα πειθόμεθα, ὅτι ὁ Μουσοῦρος Μονεμβασίας καὶ οὐχὶ Ἐπιδάμνου ἀρχιεπίσκοπος προεχειρίσθη.

Δὲν μετέβη ὅμως εἰς τὴν θέσιν του, διότι ὁ θάνατος προλαβὼν ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου του. Ἀσθενήσας ἐξ ὕδρωπος (1), ἀπέθανε κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1517 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαρίας De la Pace. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ Ἀντώνιος Ἀμιτέρνος ἔγραψε·

Musure, o mansure parum, properata tulisti
Præmia; namque cito tradita, rapta cito.
Antonius Amiternus
Marco Musuro Cretensi
exactæ diligentiæ grammatico
et raræ felicitatis poetæ
posuit.

Καὶ ὁ Λατόρνος·

Arma Pelasgiacas quaterent dum Turcica terras,
inveherent culto barbariemque solo.
Qui fecerunt Musæ? fugere Helicone relicto;
Phocim et Ascræum deservere nemus.
Regna latina petunt, et erat Musurus in illis.
Hospicio ictuntur hospitis ante sui.
Nunc etiam bustum, grata pietate sepulti,
Officii quamvis sedulitate colunt.
Thespiacas frontes circum et Parnassida laurum,
Ex sacro spargunt ex Helicone thymum:
Castalias nymphas aliæ, et cape munera dicunt,
Musure Aonii factus Apollo chori.

Ὁ Μουσοῦρος θαυμάζεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ὡς ποιητὴς ὑψιπέτης, Ἑλληνιστὴς καὶ Λατινιστὴς ἄριστος, καὶ κριτικὸς διάσημος. Ὁ Ἔρασμος λέγει περὶ αὐτοῦ «totiæ philosophiæ studiosissimum, virumque summis rebus natum . . . eruditione græcissimum . . . virum eruditum in omni disciplina-

(1) Παῦλος ὁ Ἰόβιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Μουσοῦρος δυσανασχετῶν διότι δὲν συμπεριελήφθη τοῖς τότ' ἐκλεχθεῖσι τριάκοντα Καρδιναλίοις ἀσθενήσας τέθνηκεν· ἀλλὰ ταῦτ' ἀνυπόστατα καταδείκνυνται ὑπὸ Βαιρνέρου ἐπικαλουμένου τὰς μαρτυρίας πολλῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐξιδιασμένης μετριοφροσύνης τοῦ διασήμου Ἕλληνος, περὶ οὗ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Βαλεριανὸς λέγει· «Non dignitatem ullam aut beneficii commodum in eo vitæ colore duxerit, qui hominum opinione judicatur amplissimus, sed sibi, summa in libertate versari solito, summam deformitatem, et miseriam arbitratus sit».

rum genere ». Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς ἐξανίσταται ἀπορῶν πῶς Ἕλλην ἐγίνωσκε τὴν λατινικὴν εἰς τοιοῦτον βαθμόν. (Ciceronianus tom. I. σελ. 1010). Καὶ ὁ Ῥενάνος, « nihil in græcis auctoribus erat tam reconditum, quod non aperiret, nec tam involutum, quod non expediret Musurus, vere Musarum custos et antistes. Omnia legerat, ritus veteres ad unguem callebat. Hanc tam consummatam eruditionem etiam insignis pietas commendabat ».

Ὁ Μουσοῦρος ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας μετά τινος συνωνύμου Ἰωάννου, πιθανῶς ἀδελφοῦ του.

Ὁ Ἄλδος προσεφώνησεν αὐτῷ τὸν Β΄. τόμον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1509 ἐκδοθέντων Ἑλλήνων ῥητόρων, ἐπιστασίᾳ τοῦ Κρητὸς Δημητρίου Δούκα. Εἰς τὸν Α΄. τόμον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως προσφωνούμενον εἰς Ἰάνον Λάσκαριν εὕρηται ἑλληνιστὶ πρόλογος τοῦ αὐτοῦ Δούκα πρὸς Μουσοῦρον.

Συγγράμματα δὲν ἔγραψεν ὁ περιφανὴς οὗτος Ἕλλην, ἐκτὸς ἐπιστολῶν τινων, ἐπιγραμμάτων καὶ ποιημάτων συνεκδοθέντων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κριτικῶς ἐπεξεργασθεῖσιν Ἕλλησι συγγραφεῦσιν. Ἓν τῶν ποιημάτων τούτων καὶ μόνον ἤρκει ν' ἀποθανατίσῃ τὸν Μουσοῦρον· εἶνε δὲ τοῦτο τὸ εἰς ἔπαινον τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ φιλέλληνος πάπα Λέοντος Ι΄. ποιηθέν. Ἡ ἐξαισία αὕτη ᾠδὴ ἀποπνέουσα τὸ μῦρον τοῦ πατριωτισμοῦ καταδείκνυσι τὴν περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον δεινότητα ὡς καὶ τὸ γόνιμον τῆς φαντασίας τοῦ Μουσούρου· ἀποτελουμένη δ' ἐκ διακοσίων στίχων προετάχθη τῆς ὑπὸ Ἄλδου τῷ 1513 ἐκδόσεως τῶν ἁπάντων τοῦ Ἕλληνος φιλοσόφου, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς ὁμοιαρίθμους λατινικοὺς ὑπὸ Ζηνοβίου Ἀκαϊόλη μετετυπώθη ἰδίᾳ ὑπὸ Μουγκέρου τῷ 1676 ἐν Ἀμστελοδάμῳ, καὶ μετὰ νέων σημειώσεων ὑπὸ Βουτλέρου ἐν Κανταβριγίᾳ τῷ 1797· ὕστερον δὲ μετὰ νέας Ἑλληνικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Φοστέρου.

Ἐπειδὴ δ' αἱ ἐκδόσεις αὗται εἰσὶ λίαν δυσεύρετοι ἐπισυνάπτομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὴν ἐνταῦθα.

Ὠδὴ εἰς Πλάτωνα.

Θεῖε Πλάτων, ξυνοπαδὲ θεοῖς καὶ δαίμοσιν ἥρως,
Πασσυδίῃ μεγάλῳ Ζηνὶ παρεσπομένοις,
Ἅρμα κατ' οὐρανὸν εὐρὺν ἀελλοπόδων ὅτε πώλων
Κεῖνος ἐλᾷ, πτηνῷ δίφρῳ ἐφεζόμενος,
Εἰ δ' ἄγε νῦν καταβῆθι, λιπὼν χορὸν οὐρανιώνων

Ἐς γᾶν ψυχοφυῶν εἱρεσίῃ πτερύγων,
Καὶ λάζευ πόδε τεῦχος, ὃ Σωκρατικὴν ἀριστὺν
Ἀμφὶς ἔχει, καὶ σῆς κεδνὰ γένεθλα φρενός.
Ὦ ἐνὶ κοσμοτέχνης, ὀκτὼ πτυχὰς Οὐλύμποιο
Ἐξ ἰδίων ἕλκων ἀρχέτυπον πραπίδων,
Δείματο καρπαλίμως· ὑπάτην σελάεσσιν ἀπείροις
Δαιδάλλων, τήν περ κλείομεν ἀπλανέα.
Τάς δ' ἄρ' ἐφεξείης μονοφεγγέας ἐξετόρευσεν,
Αὐτόθεν ἀκροτάτης ἀντία κινυμένας·
Ἣ σφέας ἁρπάζουσα παλιμπλάγκτοιο κελεύθου
Σύρει ἀναγκαίῃ· ταὶ δὲ βιηζόμεναι
Οὐκ ἀέκουσαι ἕπονται· ὅμως ἐὸν οἶμον ἑκάστη
Ἔμπαλιν ἑξανύει βάρδιον ἢ τάχιον.
Ὦ ἐνὶ κυδρὸς Ἔρως ἀπὸ γαίης ὑψόσ' ἀείρων
Ἱμέρῳ ἄμμε φλέγει κάλλεος οὐρανίου·
Ὦ ἐνὶ σὺ ψυχᾶς φύσιν ἄφθορον, οὐδ' ἀμενηνοῦ
Σκήνευς ὀλλυμένου, δεῖξας ἀπολλυμένην·
Ἄλλοτε διογενῶν πόλιν οὐρανογείτονα φωτῶν
Κτίζεις, οἷσι μέλει πότνα Δικαιοσύνη,
Ἠδὲ καὶ Εὐνομίη κουροτρόφος· οὐδ' ἀπ' ἐκείνου
Νόσφιν ἀπετραπέτην ἄστεος ὄσσε πάλιν,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις· Τίς ἕκαστά κε μυθολογεύει
Ὅσσα θεσπνεύστοις ταῖσδ' ἐνέθου σελίσι;
Τάς γε λαῶν ἀφίκοιο πόλιν βασιληΐδα πασέων,
Ὅσσας οὐρανόθεν δέρκεται ἠέλιος,
Ῥώμην ἑπτάλοφον, γαίης κράτος αἰὲν ἔχουσαν·
Ἣ διὰ μεσσατίης Θύμβρις ἑλισσόμενος
Κοίρανος Ἑσπερίων ποταμῶν κερατηφόρος εἶσιν,
Οὔθαρ πιαίνων βώλακος Αὐσωνίης·
Ἐλθὼν δ' οὐ Σικελῶν ὀλοόφρονα κεῖθι τύραννον
Ὠμοφάγον Σκύλλης λευγαλέης τρόφιμον,
Ὑβριστὴν Μουσέων Διονύσιον, ἀλλά γε θήεις,
Ὦ τόθ' ὅμοιον ἰδεῖν φῶτα μάτην ἐπόθεις.
(Ἀμφότερον σοφίης τε πρόμον καὶ ποιμένα λαῶν,
Ὁππόσοι Εὐρώπην ναιετάουσιν ὅλην).
Λαυριάδην ἐρατῆς Φλωρεντίδος ἀστέρα πάτρης
Λαμπρόν· ἀτὰρ Μεδίκων τῶν ὀνομαστοτάτων
Τηλοθόσε καλὸν ἔρνος, ἀειθαλὲς, ἀγλαόκαρπον·
Τὸ πρὶν Ἰωάννην, νῦν δ' ἄρ' ἀπειρεσίων
Γαιάων ἐσσῆνα Λέοντα, κράτιστον Ὀλύμπου
Κλειδοῦχον, τοῦ νεῦμ' ὡς Δίος ἀζόμεθα·
Πᾶς ὃν ἄναξ σέβεται γουνούμενος, οὐδέ τις αὐτῷ
Τολμᾷ σκηπτούχων ἀντιφερεζέμεναι.

Εἰσβὰς δ' ὀλβιόδαιμον ἀνάκτορον, εὐθὺς ἐραστὰς
Σεῖο, Πλάτων, πολλοὺς ὄψεαι ἐν μεγάροις,
Παντοίαις ἀρεταῖσι μεμηλότας, ἠδ' ἀριστὰς
Τερπνούς καὶ πινυτοὺς Ζηνὸς ἐπιχθονίου.
Πάντοθεν οὖν αὐτὸς μετεπέμψατο, καὶ σφίσι χαίρει,
Τιμήεντα διδοὺς καὶ πολίολλα γέρα.
Ἔξοχα δ' αὖ περὶ κῆρι φιλεῖ δύο· τὸν μὲν ἀφ' Ἱρῆς
Ἑλλάδος οὐχ ἕνα τῶν οἳ πελόμεσθα τανῦν,
Ῥωμαῖοι Γραικοί τε καλούμενοι, ἀλλὰ παλαιοῖς
Ἀτθίδος ἢ Σπάρτης εἴκελον ἡμιθέοις·
Λασκαρέων γενεῆς ἐρικυδέος ἄκρον ἄωτον,
Καὶ τριπροσωποφανοῦς οὔνομ' ἔχοντα Θεοῦ·
Ὃς μ' ἔτι τυτθὸν ἐόντα, πατὴρ ἅτε φίλτατον υἱὸν
Στεργόμενος, περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίης,
Καί μοι στεῖνος ὁδοῦ πρὸς Ἀχαιΐδα μοῦσαν ἀγούσης
Δείξεν ἀριγνώτως, μοῦνος ἐπιστάμενος.
Τὸν δ' ἕτερον τριπλαῖσι κεκασμένον εὐεπίῃσι,
Καὶ πλασθέντα τριῶν χερσὶ σοφοῖς χαρίτων,
Βεμβιάδην ἥρωα· πατὴρ δὲ συνίστορα πάντων
Θῆκεν ἀπορρήτων οὖατα τοῦδε μέγας,
Πάντα οἱ ἐξαυδῶν μελεδήματα πορφύροντος
Θυμοῦ, ἀναπτύσσων τ' ἦτορ ἔνερθεν ὅλον.
Κεῖνοι δὴ σ' ἐσίδοντες ἀγινήσουσιν ἐς ὦπα
Πατρός· ὁ δ' ἀσπασίως δέξεται· ἀλλὰ σύ περ,
Ἦ θέμις, ἀχράντου δράξαι ποδός· ἴλαθι, λέξας,
Ὦ πάτερ, ὦ ποιμὰν, ἴλαθι σαῖς ἀγέλαις·
Δέχνυσο δ' εὐμενέως δῶρον, τόπερ Ἄλδος ἀμύμων,
Δεψηταῖς ἐρίφων γραπτὸν ἐν ἀρνακίσι,
Πρόφρων σοι προΐησι, διοτρεφές· αὐτὰρ ἀμοιβὴν
Τῆς δ' εὐεργεσίας ἤτεε κεῖνος ἀνὴρ,
Οὐχ ἵνα οἱ χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οὐδ' ἵνα πέμψῃς
Ἐμπλείην ῥηγέων λάρνακα πορφυρέων,
Ἀλλ' ἵν' ἀποσβέσῃς μαλερὸν πῦρ ἀλλοπροσάλλου
Ἄρηος· τῷ νῦν πάντ' ἀμαθυνόμενα
Ὄλλυται. Οὐκ ἀίεις ὡς Εὐγανέαις ἐν ἀρούραις,
Πάντα πλέω λύθρου πάντα πλέω νεκύων;
Παίδων δ' οἰμωγὴν καὶ θηλυτερῶν ὀλολυγὴν
Ὤκτισε μὲν Κύκλωψ, ὤκτισε δ' Ἀντιφάτης.
Φλὸξ δ' ὁλοὴ τεμένη τε Θεῶν, οἴκους τε πολιτῶν
Δαρδάπτει, μογερῶν τε ἀγρονόμων καμάτους,
Ὅσσων δ' αὖθ' ἥφαιστος ἐφείσατο, ταῦτ' ἁλαπάζει
Βάρβαρος, οὐ στοργὴν οὐδ' ἐλεητὺν ἔχων.
Παῦσον, ἄναξ, χάριμην ἐμφύλιον· ἔνθεο σοῖσιν

Ὑΐάσιν εἰρήνην καὶ φιλότητα, πάτερ,
Σχέτλιος ἦν τεταγὼν Ἄρης πολυβενθὲς ἄντρον,
Ὥσε, λίθοις φράξας πῶμα κατωρυχέσιν·
Ἀλλὰ σύ μιν μοχλοῖσιν ἀνέλκυσον, ἠδὲ Λόγοιο
Δείξον ἰδεῖν Θείου λάτρισιν, ἀρτεμέα
Εἰρήνην, πολύκαρπον, εὔφρονα, βοτρυόδωρον,
Εἰρήνην κόσμῳ παντὶ ποθεινοτάτην.
Αὐτὰρ ἀριθμηθέντας ἐπιπροΐαψον ἅπαντας,
Τουρκογενῶν ἀνόμοις ἔθνεσιν αἰνολύκων,
Οἳ χθόνα δουλώσαντες Ἀχαΐδα νῦν μεμαάσι
Νεῶσι διεκπεραὰ γῆν ἐς Ἰηπυγίην,
Ζεῦγλαν ἀπειλοῦντες δούλειον ἐπ' αὐχένι θήσειν
Ἄμμιν, ἀϊστώσειν δ' οὔνομα θειοτόκου.
Ἀλλὰ σὺ δὴ πρότερος τεῦξον σφίσιν αἰπὺν ὄλεθρον,
Πέμψας εἰς Ἀσίης μυρία φῦλα πέδον
Χαλκεοθωρήκων Κελτάων θοῦριν ἐνυώ
Ἵππους κεντώντων πρωΐσιν εἰδομένους,
Αἰθώνων μετέπειτα σακέσπαλον ἔθνος Ἰβήρων,
Καὶ μέλαν Ἑλβετίης πεζομάχοιο νέφος,
Γερμανῶν τε φάλαγγας ἀπείρονας ἀνδρογιγάντων,
Τοῖς δ' ἐπὶ Βρεττανῶν λαὸν ἀρηΐφιλων,
Πάσης τ' Ἰταλίης ὅσ' ἀλευάτο λείψανα πότμον,
Οὐδὲ διερράισθη δούρεσιν ἀλλοθροών·
Ἄλλοι μὲν τραφερῆς δολιχῆς ἀναμετρήσαντες
Ἀτραπετοὺς, ἀν' ὄρη καὶ διὰ μεσσόγεων,
Καὶ ποταμῶν διαβάντες ἀεικελάδοντα ῥέεθρα,
Δυσμενέεσι γένους κῆρα φέροιεν ἐμοῦ·
Θωρηχθέντες ὁμοῦ σὺν Παίοσιν ἀγκυλοτόξοις,
Τοῖς θαμὰ Τουρκάων αἵματι δευομένοις.
Αὐτὰρ χιλιόναυς Βενέτων ἁλὸς ἀρχιμεδόντων
Οὖλαμὸς, ὠκυάλοις ὁλκάσι μαρνάμενος,
Καὶ νέες Ἰσπανῶν μεγακήτεες οὔρεσιν ἴσαι,
Αἵ κορυφὰς ἱστῶν ἐντὸς ἔχουσι νεφῶν,
Εὐθὺς ἐς Ἑλλήσποντον (ὑπὲρ καρχήσια δὲ σφέων
Αἰὲν ἀειρέσθω σταυρὸς ἀλεξίκακος)
Ὁρμάσθων· ἦν γάρ τε πόλει Βυζαντίδι πρώτῃ
Νόστιμον ἀστράψῃ φέγγος ἐλευθερίης,
Αὐτήν κεν θλάσσειας ἀμαιμακέτοιο δράκοντος
Συντρίψας κεφαλήν· τἄλλα δὲ τοῖο μέλη
Ῥεῖ' ἀλαπαδνὰ γένοιντο· λεὼς ὅτι θάρσος ἀείρας
Γραικὸς, ὁ δουλείᾳ νῦν κατατρυχόμενος,
Ἀρχαίης ἀρετῆς, ἵν' ἐλεύθερον ἦμαρ ἵδηται,
Μνήσεται, οὐτάζων δῄϊον ἐνδομύχως·

Αὐτὰρ ἐπεὶ κτείνωσιν ἀλαστόρας, ἢ πέραν Ἰνδῶν
Φεύγοντας κρατερᾷ γ' ἐξελάσωσι βίῃ,
Αὐτῆμαρ σὺ θεοῖς ἐπινίκιον ὕμνον ἀείδων,
Καὶ μεγάλως χαίρειν εἵνεκα καμμονίης,
Ἀνδράσι νικηταῖς στεφανηφόρα κραάτ' ἔχουσιν,
Ἀσίδος ἀφνειῆς πλοῦτον ἀπειρέσιον,
Τουρκάων ἀφενός τε, ῥυηφένιάν τε καὶ ὄλβον,
Ἑξηκονταετὴς ὃν συνέλεξε χρόνος,
Χερσὶ τροπαιούχοις διαδάσσεαι ἀνδρακάς· οἱ δ' αὖ,
Σκυλοχαρεῖς, πάτρης μνησάμενοι σφετέρης
Μέλψονται καθ' ὁδὸν Παιηόνα καὶ πρύλιν ὅπλοις
Ὀρχήσονται, ὅλᾳ ψυχῇ ἀγαλλόμενοι·
Καὶ τότε δὴ ποτὶ γαῖαν, ἀπ' οὐρανοῦ εὐρυόδειαν,
Πτήσεται Ἀστραίου πρέσβα δίκη θυγάτηρ,
Μηκέτι μηνίουσα βροτοῖς· ἐπεὶ οὐκ ἔτ' ἀλιτρὸν,
Ἀλλ' ἔσται χρυσοῦν, πᾶν γένος ἠμερίων,
Σεῖο θεμιστεύοντος ὅλῃ χθονὶ, καὶ μετ' ὄλεθρον
Δυσσεβέων, οὖσης πανταχοῦ ἠρεμίης.
Καὶ τὰ μὲν εἴθε γένοιτο· μαθήμασι δὲ νῦν παλαιῶν
Ἑλλήνων, ὦ ἄναξ, ἄρκεσον οἰχομένοις.
Θάρσυνον δ' Ἑκάτοιο φιλαγρύπνους ὑποφήτας,
Δωροῖς μειλίσσων καὶ γεράεσσι Θεῶν
Παντοδαπούς τε, πάτερ, ξυνεγείρων ἠμὲν Ἀχαίων,
Ἠδὲ πολυσπερέων υἱέας Ἑσπερίων,
Πρωθήβας, καὶ μήτε φρενῶν ἐπιδευέας ἐσθλῶν,
Μήτε φυῆς, μήτ' οὖν αἵματος εὐγενέος,
Ἐν Ῥώμῃ κατάνασσον· ἐπιστήσας σφίσιν ἄνδρας
Οἵ σώζουσι λόγων ζώπυρον ὠγυγίων·
Ναίοιεν δ' ἀπάνευθε πολυσκάρθμοιο κυδοιμοῦ,
Νηϊάδων προχοαῖς γειτονέοντα δόμον·
Τῷ δ' Ἐκηβολίης ὄνομ' εἴη κυδιανείρης,
Ζήλῳ τῷ προτέρῳ, ἣν ποτ' ἐγὼ νεμόμην
Κούροις εὐφυίεσσιν ἐπισταμένως ἀρίζων,
Τούς γ' ἀναμιμνήσκων ὧν πάρος αὐτοὶ ἦσαν.
Ἀλλ' ἡ μὲν δὴ ὄλωλε· σὺ δ' ἣν καινὴν ἀναπτήνῃς,
Ἔνθεν ἄρ' εὐμαθίης πυρσὸς ἀναπτόμενος
Βαιοῦ ἀπὸ σπινθῆρος, ἀναπλήσει μάλα πολλῶν
Ψυχὰς ἠθέων φωτὸς ἀκηρασίου·
Ἐν Ῥώμῃ δέ κεν αὖθις ἀναβήσειαν Ἀθῆναι,
Ἀντί τοι Ἰλισσοῦ Θύμβριν ἀμειψάμεναι.
Ταῦτά τοι ἐκτελέσαντι κλέος, πάτερ, οὐρανόμηκες
Ἐσχατιὰς ἥξει μέσφ' ἐς Ὑπερβορέων.
Ποία γάρ ποτε γλῶσσα τεὴν ποίον στόμα φήμην

Ἢ ἀγορητάων, ἢ καὶ ἀοιδοπόλων,
Οὐκ ἂν ἐφυμνήσειεν; ἀμαυρώσει δέ τις αἰὼν
Τηλεφανῆ τοίης πρήξιος ἀγλαΐην;
Ταῦτα τεοῦ γενετῆρος ἀοίδημον, ἠὲ προπάππων
Πάντας ἐπ' ἀνθρώποις οὔνομα θῆκαν, ἄναξ.
Τῶν δὲ σέθεν προτέρων βάξις κακὴ ἀρχιερήων
Κακκέχυται, ἄτε δὴ πάμπαν ἀρειμανέων,
Καί τε φίλη δούντων ἀνδροκτασίαις ἀλεγεινοῖς,
Καὶ κεραϊζομένοις ἄστεσι τερπομένων.
Τοῖα σὺ παρφάμενος, πείσεις σπεύδοντα παρορμέων,
Θεῖε Πλάτων· ἐπεὶ οἱ πάτριόν ἐστιν ἔθος
Εἰρήνην φιλέειν, ἑκὰς Αὔσονος ὠθέμεν αἴης,
Ῥίμφα ταλαύρινον βαρβαρόφωνον Ἄρη·
Ἠὸ' Ἑλικωνιάδων Ἑλληνικὸν ἅλσος ὀφέλλειν,
Ὀρπήκεσσι φυτῶν ἄρτι κυΐσκομένων·
Ναὶ μὰν, εὐμεγέθους σέο μορφῆς εὐπρεπὲς εἶδος,
Καί τε θεοῖς ἰκέλην ἀθανάτοισι φυὴν,
Καὶ γεγαρὼς ὦμους, βαθυχαιτήεντά τε κόσμον
Παλλεύκου κορυφᾶς, κεῖνος ἀγασσάμενος,
Αἰδεσθείς τε σέβας πολιῶν, καὶ σεμνὰ γένεια,
Οὐ νηκουστήσει σῶν ὑποθημοσυνῶν,
Πειθοῖ θελξινόῳ κηλούμενος. Ἀλλά τοι ὥρα
Πτηνὸν ἐῶν τι θεῶν ἅρμα καθιππάμεναι.

Ἐκδόσεις Μουσούρου.

Καὶ ἐν Παταβίῳ καὶ ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Μουσοῦρος πολὺ ἐβοήθησε τὸν λόγιον τῆς Βενετίας τυπογράφον, κριτικῶς ἐπιθεωρῶν τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἐγένοντο αἱ περίφημοι Ἀλδιαναὶ ἐκδόσεις, καὶ σημειῶν τὰς καλλιτέρας γραφάς. Ἀπὸ τοῦ 1503, ὡς εἰκάζει ὁ Renouard (1) συνῳδὰ τῷ Maittaire, ὁ Μουσοῦρος ἐπεφορτίσθη, διαταγῇ καὶ μισθώματι τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, τὴν λογοκρισίαν τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Ἄλδου ἀπολυομένων συγγραμμάτων.

—Aristophanes comœdiæ novem. Plutus, Nebulæ, Ranæ, Equites, Acharnes, Vespæ, Aves, Pax, Contionantes. Venetiis apud Aldum MIID. idibus Quintilis. (ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐκδόσει, ἣν μετὰ σχολίων καὶ προλεγομένων ἐπλούτησεν ὁ Μουσοῦρος, λαλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης).

—Ἐπιστολαὶ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Λιβανίου τοῦ Σοφιστοῦ· Χίωνος τοῦ Πλατωνικοῦ· Αἰσχίνου καὶ Ἰσοκράτους τῶν ῥητόρων· Φαλάριδος τοῦ τυράννου· Βρούτου Ῥωμαίου· Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως· Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Venetiis apud Aldum, mense Martio MID. (ἐν τέλει σημειοῦται ὡς ἐξῆς ἡ ἀπαρίθμησις τῶν φύλλων· « ἅπαντά ἐστι τετράδια πλὴν τοῦ α. β. γ. δ. ε. ς. ἑξαδίων, καὶ θ. πενταδίου, καὶ ττ. τριαδίου, καὶ Δ δυαδίου. » Περὶ τῆς

(1) Annales de l'imprimerie des Aldes· tom. I.

ἐκδόσεώς του ταύτης λέγει ὁ Μουσοῦρος. « Εἰ δέ τις τῶν ἀκριβῶς τοῖς τῶν πέλας ἐλλείμμασιν ἐπεξιόντων, ἀηδῶς ἔχει πρὸς ἣν ἔκκεινται τάξιν αἱ παρ' ἡμῶν ἐπιστολαί, ἐνθυμείσθω καὶ ἡμᾶς οὐκ ἂν οὕτως αὐτὰς ἀγνοήσαντας διαθέσθαι, ὡς ὁ χρόνος ἀπήτει καθ' ὃν τῶν ἐπιστειλάντων ἕκαστος ἤνθηκεν, εἴγε πασῶν ηὐπορούμεν ἐπιχειρήσαντες ὀλίγαις οὔσαις, τὰς ἑκάστοτε μνηστευομένας ἡμῖν, ὁποιασοῦν ἀξιῶσαι προειλόμεθα λήξεως, ἢ τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν ἀφελέσθαι τοὺς φιλολόγους. Ἔτι κακεῖνο πάντας εἰδέναι βουλόμεθα, μάλιστα μὲν ἡμῖν τῆς ἄριστα διορθώσεως τὴν πραγματείαν ἔξειν μελῆσαν, εἰ δέ τι που παρεδεδράμαμεν, ἢ διεστραμμένον εἶναι γράμμα, ἤ τι τοιοῦτον, οἷον οὐδὲ τοῖς ἄκρῳ φασὶ δακτύλῳ τῆς ἑλληνικῆς γευσαμένοις φωνῆς, ἐμποδὼν ἂν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου γενέσθαι. Ἐν μέντοι ταῖς Ἀλκίφρονος ἐστιν οὗ τὰ τῆς οὐσίας διημαρτῆσθαι, μηδὲν ἡμῶν παρὰ τὰ ἐν ἀντιγράφοις ἀνηκέστως, οὕτι διεφθαρμένοις, ῥιψοκινδύνως καινοτομεῖν τολμησάντων. Ὅθεν οὐδ' ἐκεῖνό γ' ἂν, εἰ καὶ μάλα φορτικὸν εἰπεῖν ὑποστειλαίμην, μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ τοιάδε μεταχειριζομένων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς οἷς ἡμεῖς ἐνετύχομεν ἀντιγράφοις, ὑγιέστερον ἂν ταύτην ἐπανορθῶσαι τὴν βίβλον· εἰ δ' ὁμοίως ἡμῖν οὐ φθονῶ· ὥστε τὸν ἐφ' ἅπασι σκωμμάτων εὐπορούντα μῶμον, ἐνταῦθα μηδὲν ἔχειν μωμήσασθαι τέλεον, ὃ δικαίως ἂν ἡμῖν προστριβείη, ἐκτὸς εἰμὴ τυχόν, αὐτά γε ταῦτα τὰ κατὰ τὴν κωρωνίδα δυσχεραίνοι στωμύλα ».

—Ἅπαντα τὰ τοῦ Πλάτωνος. Venetiis, mense Septembri MDXIII. (εἰς φύλλον· διήρηται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν Α'. ἀπαρτίζεται ἐκ σελίδων 502, τὸ δὲ Β'. ἐκ 439. Ἡ πρώτη αὕτη τοῦ Πλάτωνος ἔκδοσις προσφωνεῖται εἰς Πάπαν Λεόντα Ι', ὑπὲρ οὗ συνέθετο ὁ Μουσοῦρος καὶ τὸ συνεκδιδόμενον ποίημα εἰς Πλάτωνα).

—Ἡσυχίου λεξικόν. Venetiis in ædibus Aldi et Andreæ Soceri MDXIV. εἰς φύλλον. (Α'. ἔκδοσις).

—Gregorii Nazianzeni Theologi Orationes lectissimæ XVI. Venetiis, mense Aprili, MDXVI. 8ον· (εὕρηται καὶ ἐπιστολὴ Μουσούρου).

—Παυσανίου, περιήγησις τῆς Ἑλλάδος. Venetiis, mense Iulio, MDXVI. εἰς φύλλον (Α'. ἔκδοσις μετὰ προλεγομένων Μουσούρου).

—Oppiani de natura seu venatione piscium. Florentiæ, apud Iuntam, 1515. 8ον.

Πρὸς δ' ἐπεμελήθη καὶ παρέβαλε τὰ κείμενα τῶν ὑπὸ Ἄλδου ἐκδόσεων Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως (1) (1513), καὶ Ἀθηναίου (1514).

Ἀποθανόντος τὴν 8 Φευβρουαρίου 1515 Ἄλδου τοῦ Μανουτίου ὁ Μουσοῦρος ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἐκείνου συνταχθεῖσαν ἑλληνικὴν γραμματικήν, προτάξας πρόλογον λατινιστὶ πρὸς Ἰωάννην Γρόλιον, ὃν ὁλόκληρον ὁ Renouard μετετύπωσε· (σελ. 173–5).

Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκεν ὁ Μουσοῦρος ἐν Ῥώμῃ τῷ 1517—Δημητρίου Πεπαγωμένου συνταγμάτιον περὶ ποδάγρας, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, ἅπερ ἀνετύπωσεν Ἐρρίκος ὁ Στέφανος (Medicæ artis principes 1567).

(1) Ὁ Ἄλδος γράφει ἐν προλεγομένοις « Musurus noster eos cum antiquis conferens exemplaribus accuratissime recognovit ».

Τοῦ Μουσούρου εὕρηνται ἐπιγράμματα εἰς τὸ ὑπὸ Ἄλδου Dictionarium Græcum 1497—εἰς τὸ ὑπὸ Καλλέργη Μέγα ἐτυμολογικὸν—δύο εἰς τιμὴν τῆς Ἡροῦς καὶ Λεάνδρου, καὶ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μουσαίου (1517) (1). Ἐπιστολὴ δὲ ἰταλιστὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Πίνου.

Ὁ Παῦλος Ἰόβιος ἔγραψεν ἔπαινον τοῦ Μουσούρου δημοσιευθέντα σὺν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ (2).

Νικόλαος (3) Τομαῖος.

Ἐγεννήθη τῷ 1456 ἐν Βενετίᾳ ἐκ γονέων Ἠπειρωτῶν. Μετὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκπαίδευσίν του μετέβη εἰς Φλωρεντίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Γενόμενος μαθητὴς Δημητρίου Χαλκοκονδύλου, κατέγινεν ἰδίως εἰς ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν συγγραμμάτων τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ νέος ἤδη ἐξέδωκε τὴν πρώτην λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Πεπροικισμένος μὲ νοῦν γόνιμον καὶ εὐρείας γνώσεις, φιλοσοφικάς τε καὶ φιλολογικάς, προσεκλήθη ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου. Ἐδίδαξεν ἐκεῖ πλέον τῶν τριάκοντα ἐτῶν, καὶ ἐμόρφωσε πλῆθος ἐπιφανῶν ὁμιλητῶν διαχύσας ἐφ' ὅλων διά τε τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς ὅλους τοὺς θυσαυροὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἔσχεν ὁμοίως τὴν δόξαν πρῶτος νὰ καταδείξῃ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν ὅλῳ τῷ παρθενικῷ αὐτοῦ μεγαλείῳ, ἀποβαλὼν πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ ὀθνεῖον τῶν Ἀράβων καὶ σχολαστικῶν ὑπομνηματιστῶν, χωρὶς ὅμως νὰ διασύρῃ καὶ τὸν Πλάτωνα· ἀντὶ νὰ δείξῃ ἀποκλειστικὴν συμπάθειαν, ὡς τότε ἦτο συρμός, πρὸς ἕνα τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων, ὁ Τομαῖος ἐκτιμῶν ἐξ ἴσου ἀμφοτέρους, συνεκέρασε πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς καλὸν, καταδεικνύων καὶ διὰ κριτικῆς ὑψηλῆς τὰς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας, τὰς ὁποίας οἱ προγενέστεροι σχολιασταὶ ἐκ πνεύματος μονομεροῦς συμπαθείας τερατωδῶς εἶχον παραμορφώσει.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ σοφοῦ Ἠπειρώτου ὑπῆρξεν ἀπαρεγκλίτως ἐπαξία τῆς ἐπιστήμης του, τὰ δὲ ἤθη αὐτοῦ ἤθη ἀληθοῦς φιλοσόφου.

---

(1) Κατὰ Νικόλαον Παπαδόπουλον (Histor. Gymnas. Patavini, σελ. 230) Μιχαὴλ ὁ Μαργούνιος ἐξέδοτο ἐν Συμμίκτοις συλλογὴν τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ποιημάτων τοῦ Μουσούρου.

(2) Πηγαί. Iovii Elogium Musuri—Papadopoli, Histor. Gym. Patav. lib. III—Hodius—Bœrnerus—Zeltner, Theatr. vir. erudit.—Bayle—Reusner—Weiss, Biogr. Univer. tom. XXX.—Phil. Munckerus, Vita Musuri—Gyraldi, de poetis sui temperis tom. II—Erasmi, Ciceronianus.

(3) Κατ' ἀναχοαιματισμὸν Λαόνικος.

Ἀγαπῶν τὴν φιλομαθῆ τοῦ σπουδαστηρίου ἡσυχίαν, οὐδέποτε ἀνεμίχθη εἰς πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς διαμάχας· ἀρκούμενος δ' εἰς τὸν μέτριον καρπὸν τῆς φιλοπονίας του, διῆγε λιτότατα, καὶ μείνας ἄγαμος, ἔζησε καὶ ἀπέθανε φιλοσοφῶν. Ἡ κηδεία του ἐγένετο ἐν Πατα-βίῳ μετὰ πομπῆς πρωτοφανοῦς.

Ὁ διάσημος καρδινάλιος Πέτρος Βέμβος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπίγραμμα λατινιστὶ, ἐν τέλει τῷ ὁποίου προσετέθη καὶ τὸ ἑξῆς δίστιχον ποιηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τομαίου, ζῶντος ἔτι.

Νῦν ὄντως ἀδεὴς καὶ ἄελπις ὑπὸ πλακὶ τῇδε
Ὕπνον ἐκοιμήθην πᾶσιν ὀφειλόμενον.

Οἱ Ἔρασμος, Σαδολέτος, Ἰόβιος, Βέμβος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὡμίλησαν περὶ τοῦ Τομαίου ἐνθουσιωδῶς. Ὁ Ἰόβιος ἀναφέρει, ὅτι μία τῶν ἀθώων διασκεδάσεων αὐτοῦ ἦτο καὶ ἡ διατροφὴ γεράνου, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἰδίᾳ χειρὶ ἔτρεφεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πτηνὸν ὑπεῖκον εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπλήρωσε τὸν εἰς τὴν φύσιν ὀφειλόμενον φόρον, ὁ γέρων φιλόσοφος ἐθεώρησε τὸν θάνατόν του, ὡς προάγγελμα τοῦ ἐδικοῦ του· εἰ καὶ καλῶς ἔχων προεῖπεν, ὅτι δὲν ἤθελεν ἐπιζήσει τοῦ προσφιλοῦς του πτηνοῦ· καὶ τῳόντι μετ' ὀλίγον ἐν ἄκρᾳ ψυχικῇ γαλήνῃ, καὶ μετὰ φιλοσοφικῆς καρτερίας παρέδωκε τὸ πνεῦμα, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1531, ζήσας ἔτη 75, 1 μῆνα, καὶ 27 ἡμέρας.

Ὁ Ἔρασμος λέγει περὶ Τομαίου « vir non minus integris moribus quam eruditione reconditâ ». Ὁ Βέμβος « filosofo rarissimo et dotissimo nelle latine e nelle greche lettere. » Καὶ ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν συγχρόνων λέγει περὶ τούτου. « Primus ordinariam philosophiam, peripateticam apud nos, docuit, eamdemque horis promeridianis domi privatim explicavit, et uberius, et suavius, plerunque etiam non latine tantum, sed et græce; vir, ut a Iovio et aliis describitur, modestus, assabilis, comis, qui procula contentione et ambitu, in moderato cultu, mediocri censu, mole ac studiosum otium transegit ».

Κατὰ Γάδδιον ἐγράφη περὶ Τομαίου λατινιστὶ ποίημα ἐγκωμιαστικὸν, οὗτινος ἡ ἀρχή.

Hic sophismata vana barbarorum
Chimæras Arabumque ineptientum
A veræ sophiæ scholis fugata
Ablehavit ad otisiores.

Συγγράμματα.

—Commentaria in Aristotelis Naturalia parva, et Quæstiones Naturales, et Amatoria Problemata.

—Aristotelis historia animalium et alia opuscula. Florent. 1 27.

—De morbo Galico.

—De varia Historia. Venetiis 1521, καὶ 1531. (opus, λέγει ὁ Ποπαδόπουλος erudissimum et eloquentissimum),

—De Alica farre noto, et inde alimento.

—De Astragalo, seu significationibus variis vocis hujus.

—Dialogi nunc primum lucem editi. Venetiis 1524, καὶ Λουγδούνῳ 1532. (Οἱ διάλογοι οὗτοι, δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐγράφησαν κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀκαδημαϊκῶν, περὶ σπουδαίων καὶ περιέργων θεαμάτων, ὡς de devinatione, de nominum inventione, de ludotalatio, de precibus, de animorum immortalitate etc. Σύγγραμμα ὄντως πολύτιμον καὶ περιζήτητον, ὡς καὶ τὸ κατωτέρω).

—Opuscula. Parisiis 1530.

Ὁ Τομαῖος ἐν ὥραις σχολῆς ἔγραφε καὶ ποιήματα, ἐξ ὧν τινα κατεχωρήθησαν εἰς Rime di diversi poeti.

Ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ Τομαίου οἱ τίτλοι κατεγράφησαν ὑπὸ Γεσνέρου, καὶ Φαβρικίου. (Bibliotheca mediæ latinitatis)(1).

Γεώργιος Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ κώμης Κοριλιάνης τῆς Κρήτης· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἤδη ἔγγαμος ὢν καὶ χηρεύσας μετά τινα χρόνον ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν (2). Περὶ τὸ 1490 μεταβὰς εἰς Ῥώμην διωρίσθη καθηγητής. Εἶτα ὁ πάπας ἀνέδειξεν αὐτὸν ἐπίσκοπον, εἴτε πρὸς μόνην τιμὴν, εἴτε καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν συγκατατάξῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, διότι, κατά τινας ἐπισήμους ἑορτὰς, ὁ Γεώργιος συνετέλει τὰ τῆς ἀκολουθίας μετὰ τοῦ πάπα, ὡς ἐπίσκοπος τῆν Κρητικῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸ Εὐαγγέλιον Ἑλληνιστί.

Ἔγραψεν ὁ Γεώργιος—Περὶ Μετανοίας—Περὶ Φιλίας, ἅτινα ἐτυπώθησαν μετὰ τῆς ἐξῆς μεταφράσεως;— « Γεωργίου ἀπὸ κώμης Κοριλιάνης Ἑρμηνεία

(1) Iovii Elogia — Tiraboschi Storia della Litter. Italian.— Bayle Dictionnaire — Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. σελ. 301—2. Fabicii bibliotheca mediæ latinitatis — Daru, Histoire de Venise — Blondeau, Biogr. Univers. Suppl. tom. LXXXIV.

(2) Ὁ Μουστοξύδης λέγει, ὅτι ἐξ Ἑλλάδος ἀφίχθη ὁ Γεώργιος τὸ πρῶτον εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 1490· ἀλλὰ πολλὰ πείθουσιν, ὅτι πρότερον ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε μεταβῆ. Ἐν τῇ Λαυρεντινῇ Βιβλιοθήκῃ εὑρηται χειρόγραφον ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν « αυνθ'. Ἐτελειώθη ἡ Ἰλιὰς τοῦ Ὁμήρου παρ' ἐμοῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου » πρὸς δὲ ὁ υἱός του τῷ 1486 ἦν ἀποκαταστημένος ἐν Βενετίᾳ.

ἐκ τῆς Λατινικῆς διαλέκτου εἰς τὴν τῶν Γραικῶν Γοήδονος (sic) δὲ Μόντε Ροκέν. Περὶ Φόβου, θείων κριμάτων ». (Τὴν τελευταίαν μετάφρασιν ὁ συμπολίτης καὶ σύνοικός του Φραγκίσκος Ὀλιβέριος Κορελιανὸς, medicus non incelebris, εἶχεν ἐπιδιορθώσει πρὸς τύπωσιν. Προσφωνεῖται δ' ὑπὸ Γεωργίου « Τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἱερεῖ Ἀντωνίῳ ἀπὸ χώρας Μελεπιννιάνης[1]»

—Χωρογραφίαν Κρήτης. (Volaterranus Commentaria lib. IX.—Cornelii, Creta Sacra. I, 67, καὶ II, 131, 454).

Ἀλέξανδρος Γεωργίου.

Υἱὸς τοῦ προρρηθέντος· μετήρχετο ἐν Βενετίᾳ τὴν τέχνην τοῦ τυπογράφου, τυπώσας τὴν 15 Νοεμβρίου 1486 τὸ Ψαλτήριον[2] φέρον ἐν τέλει τὴν σημείωσιν, « Σύνθεσις ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀπὸ Χάνδακος τῆς Κρήτης, υἱοῦ δὲ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου ».

Ἰωάννης Μόσχος.

Ἐγεννήθη εἰς Λακεδαίμονα, καὶ διδάξας ἐν Ἰταλίᾳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα πολλοὺς ἀνέδειξε τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ ἐπισήμους ἄνδρας, οἵτινες ἐκλείσαν ἔπειτα τὰς ἰδίας πατρίδας. Κατὰ τὸν Κράσσον ἔχων πολλὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τὴν εὐφράδειαν, καὶ πολλὴν ἐν τῇ ποιήσει τὴν γονιμότητα, ἐποίκιλλεν ἀμφότερα ταῦτα, καὶ προσεκόσμει ἀπὸ τοῦ πλούτου τῶν ἐπιστημῶν τὰς ὁποίας κατεῖχεν. Ἀλλ' ἐνῷ ποθούμενος ὑπὸ τῶν περιφανεστάτων ἀκαδημιῶν, ἔσπευδε ν' ἀνταποδώσῃ πρὸς τὴν κοινὴν ἀγάπην ἴσην φιλοφροσύνην, ἀνηρπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου, συντεμὼν, ὡς ἡ φήμη ἐκήρυττε, τὸν βίον αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου μελέτης.

Μάρκος ὁ Ἀντίμαχος, μαθητὴς τοῦ Μόσχου χρηματίσας λέγει παρὰ Γυραλδῳ « ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Μόσχος, ἀνὴρ εἰς πᾶσαν καὶ ἀρετὴν καὶ ἐπιστήμην, ὄχι μόνον κατὰ τὴν γνώμην ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος, ἀληθῶς διαπρέψας, παρ' ᾧ καὶ πενταετίαν διέτριψα μαθητεύων. Οὕτω δὲ περὶ ἐμὲ διαφερόντως ἐσπούδασεν, ὥστε πατὴρ μᾶλλον ἐφαίνετο ἢ διδάσκαλος. Ἀλλ' ὅτε διὰ τὸ ἔξοχον τῆς παιδείας καὶ τὸν ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ γλαφυρὸν αὐτοῦ

---

(1) Ἑλληνομνήμων, φυλλ. Ε'.—Fabricii, Bibl. Gr. XII. σελ. 114, 136.

(2) Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας πρῶτον Ἑλληνικὸν βιβλίον ἐτυπώθη ἡ Γραμματικὴ τοῦ Λασκάρεως (1476)· εἶτα οἱ Αἰσώπειοι Μῦθοι (1490)· τὸ Λεξικὸν Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ· καὶ τὸ Ψαλτήριον (1491)· τὰ ἐρωτήματα Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶ (1484)· καὶ πέμπτον ἡ ἐν λόγῳ ἔκδοσις τοῦ Γεωργίου.

χαρακτῆρα, προσκληθεὶς παρὰ τῶν Θεσσαλονικέων ἵνα τὴν πολυάνθρωπον ἐκείνην καὶ πλουσιωτάτην πόλιν ἐκπαιδεύσῃ ἐπὶ μισθῷ ἀπὸ τοῦ δημοσίου, παρεσκευάζετο πρὸς ὁδοιπορίαν, καὶ ἐγὼ ἔμελλον νὰ συναποδημήσω μετ' αὐτοῦ, ἵνα καὶ πλείονα ἔτι ἐκμάθω καὶ ἐπισκεφθῶ τὰς ἐν τῷ Ἀθωνι περιβοήτους βιβλιοθήκας, καταληφθεὶς ὑπ' ὀξυτάτης νόσου, ἐτελεύτησε πενθούμενος ὑπὸ πάντων, τῇ πέμπτῃ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ (1)».

Ἀπέθανε δὲ ὁ Μόσχος, ὡς εἰκάζεται, περὶ τὰ μέσα τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐγκαταλιπὼν δύο υἱοὺς, Γεώργιον καὶ Δημήτριον ὁμοίως ἐν τοῖς γράμματι διαπρέψαντας (2).

Συγγράμματα.

—Ἐπιτάφιος λόγος ἐπὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ μακαρίτῃ μεγάλῳ δουκὶ Λουκᾷ τῷ Νοταρᾷ

—Ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἐκ πατρός (3).

Μάξιμος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μανουὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐπὶ Ἰωάσαφ Α'. τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτετίμητο τῷ ἀξιώματι τοῦ ἐκκλησιάρχου· ἀπαρεγκλίτως δ' ἐμμένων εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας, ἐκινδύνευσε τὴν ζωήν του· διότι μὴ θελήσας νὰ συναινέσῃ εἰς παράλογον ἀπαίτησιν Τραπεζουντίου τινος ἄρχοντος, μέγα ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἐπροτίμησε μᾶλλον νὰ ὑποστῇ καταδιωγμοὺς καὶ βασάνους· τότε, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου, ἐσχίσθη ἡ ῥὶς τοῦ γενναίου ἐκκλησιάρχου εἰς τὰ δύο πλάγια

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ῥαφαὴλ, κοινῇ γνώμῃ τῆς συνόδου ἐψηφίσθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μανουὴλ, καὶ τότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς Μάξιμος μετωνομάσθη· ὁ γράψας τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τούτου. «Πατριαρχεύοντος τοῦ κυροῦ Μαξίμου τοῦ λογίου ὅλα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπερνοῦσαν εἰρηνικὰ καὶ ἀσκανδάλιστα· ἐποίμαινε γὰρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου, καὶ δὲν ἔπαυε καθ' ἑκάστην κυριακὴν νὰ διδάσκῃ ἐπὶ ἄμβωνος τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἦτον λογιώτατος καὶ γλυκὺς εἰς τοὺς λόγους του, ὁποῦ ἐδίδασκε καὶ ὡμίλιε· εἶχε δὲ γλῶτταν θαυμαστὴν, καὶ ἄπλωνε τοὺς λόγους του μὲ πολλὰ παρα-

(1) Gyraldi, de pœtis sui tempor.

(2) Ἑλληνομνήμων, σελ. 385—7.

(3) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs del'Escurial, σελ. 290.

δείγματα τῆς θείας γραφῆς εὐμορφώτατα, ὁποῦ ἐκατανύγετον πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου· ὁποῦ τινὰς ἄλλος σοφώτατος τοῦ καιροῦ ἐκείνου δὲν ἔσωσεν αὐτὸν εἰς τὰς χάριτας· τόσος γὰρ μέγας ἦτον εἰς τὴν θεολογίαν, ὅτι τὸ ὄνομά του καὶ ἡ φήμη του ἠκούσθη εἰς τὸν σουλτάνον καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ὅπως νὰ τοῦ γράψῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἁγίου συμβόλου τῆς πίστεως ἡμῶν· λοιπὸν ὁ πατριάρχης ἔκαμε τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἔγραψεν αὐτὴν θεολογικὰ καὶ τεχνικὰ ὡς σοφώτατος ὁποῦ ἦτον, καὶ τὴν ἀπέστειλε τοῦ σουλτάνου, καὶ ὡς τὴν ἔλαβεν, ἐχάρη πολλά (1) ».

Ὁ Μάξιμος πατριαρχεύσας ἐπὶ ἓξ ἔτη (1482—88) παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα, διαδεχθεὶς ὑπὸ Νήφωνος τοῦ Πελοποννησίου.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Συμβόλου, καὶ,

—Κατὰ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Περὶ Μάρκου Ἐφέσου, Φλωρεντινῆς συνόδου, Γεμιστοῦ ϗ Βησσαρίωνος (2).

Νήφων ὁ Πελοποννήσιος.

Γεννηθεὶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ τὴν μοναχικὴν ποθήσας πολιτείαν μετέβη εἰς Ἀθωνα καὶ ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἀπεσύρθη ὕστερον εἰς Βατοπαίδιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, οἱ κάτοικοι ἀποστείλαντες πρεσβείαν προσέφερον τὸ ἀξίωμα εἰς τὸν Νήφωνα, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία περιλάλητος εἶχε καταστῆ. Ἐνδίδων εἰς τὰς θερμὰς τῶν Θεσσαλονικέων παρακλήσεις ἐχειροτονήθη μετροπολίτης· ἐν δ' ἔτει 1498 ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον Μαξίμου Β'. συνοδικῶς ἐψηφίσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Νήφων.

Εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ἀνελθὼν ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας προσεκάλει τὸ χριστεπώνυμον ποίμνιον εἰς θεοσέβειαν, ἐλέγχων ἅμα καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν κληρικῶν. Διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου Ἀμιρούτζη, διὰ θεσπίσματος τοῦ σουλτάνου Βαϊαζίτου Β'. ἐξώσθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἴς τι νησίδριον τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀντι-

(1) Πατριαρχικὴ ἱστορία σελ. 116—7.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca XI, 669. Ὁ Φαβρίκιος συγχέων τὸν Μάξιμον Μανουὴλ Ὁλοβόλῳ ἀκμάσαντι ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, καὶ Μανουὴλ Κορινθίῳ, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἑπομένοις καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ δευτέρου τὰ πονήματα καὶ ζῶν τριῶν.

κρὺ τῆς Σωζοπόλεως· ἀναζητηθεὶς μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἀνεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ὑποπεσὼν ὅμως καὶ αὖθις εἰς δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου ἐξεβλήθη (1490) καὶ καταδικασθεὶς εἰς ἰσόβιον εἱρκτὴν ἐξωρίσθη εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς μελιῤῥύτου διδασκαλίας τοῦ σοφοῦ Νήφωνος ἐθρυλλεῖτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν· ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ῥάδουλος Α΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, διερχόμενος ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ προσωπικῶς τὸν περιλάλητον ποιμενάρχην· ὅθεν φιλοδωρήσας τοὺς φύλακας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν εἱρκτὴν προσεκύνησε τὸν δεσμώτην πατριάρχην.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ῥάδουλος κατώρθωσε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα συμπαραλάβῃ τὸν Νήφωνα εἰς Βλαχίαν. Μεταβὰς ἐκεῖ καὶ ἰδὼν τὰ τῆς ἐκκλησίας κακῶς ἔχοντα συνεκρότησε συνέλευσιν ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος ἤρξατο νὰ διδάσκῃ τοὺς θείους νόμους καὶ ἐντολὰς, νουθετῶν πολυτρόπως καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς εὐσέβειαν· ἐκανόνισε πρῶτος τὰ τοῦ κλήρου, καὶ ἐχειροτόνησε τοὺς δύο ἐπισκόπους Ῥιμνίκου καὶ Μπουζαίου(1)· ὡδήγησε τὸν ἡγεμόνα ἵνα διαθέσῃ τὰ ἡγεμονικὰ ἀξιώματα, κατὰ τὴν τάξιν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὀνομάσας καὶ τοὺς μέχρις ἐσχάτων περισωθέντας τίτλους τοῦ Σπαθάρη, Βεζιάρη, Λογοθέτου κλπ.

Μὴ θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ παράνομον συνοικέσιον τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἡγεμόνος ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ. Ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ῥαδούλου καὶ ἀπειληθεὶς ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συνάξας τὸν λαὸν ἐνεδύθη τὴν πατριαρχικὴν στολὴν, ἐδίδαξε καὶ ἐνουθέτησε πάντας, καὶ ἐν τέλει ἀφορίσας τὸν γαμβρὸν τοῦ ἡγεμόνος καὶ προλέγων δυστυχήματα, ἐξεδύθη τὴν στολὴν καὶ καταθέμενος αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἡγεμὼν μαθὼν ταῦτα διέταξεν ἵνα μηδεὶς τιμᾷ καὶ εὐλαβῆται αὐτὸν, νὰ τῷ κλεισθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ τῷ ἀρνηθῇ ὁ ἄρτος, ἀπειλήσας θάνατον εἰς τὸν παραβάτην.

Ὁ Νήφων ἀπομακρυνθεὶς εἰς ἔρημόν τινα καλύβην ἐν χριστιανικῇ καρτερομυμίᾳ ὑπέμεινε τὴν ἄδικον καταδίκην. Ὁ Ῥάδουλος φοβούμενος τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ προσεκάλεσε τὸν Νήφωνα, καὶ διὰ λόγων κολακευτικῶν, ὑποσχέσεων, καὶ δώρων προσεπάθησε νὰ καταπείσῃ τὸν

(1) Περὶ τῆς ὑπὸ Νήφωνος εἰσαχθείσης ἐν Βλαχίᾳ κληρικῆς διατάξεως, βλέπε Ἱστορίαν τῆς Βλαχίας Πολιτικὴν καὶ Γεωγραφικὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1806 δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Τουνουσλῆ. Κεφάλ. Ζ΄.

γέροντα ἵνα συγχωρήσῃ τὸν γαμβρόν του, τοῦ ὁποίου τὸ συνοικέσιον ἄλλως τε καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία εἶχεν ἀναγνωρίσει. Ὁ Νήφων εἰς ἀπάντησιν τῷ εἶπε τοὺς ἑξῆς ἀξιομνημονεύτους λόγους.

« Ῥάδουλε! Ῥάδουλε! οὔτε ἀνάγκην καμμίαν ἔχω, οὔτε τῶν χρη-» μάτων σου ἔχω χρείαν, οὔτε τὰ δῶρά σου μοὶ χρησιμεύουν, ἀλλ' » οὔτε καμμίαν τιμὴν θέλω ἀπὸ σέ· μή μοι γένοιτο, Κύριε! ἐνθυμοῦ » ὅμως ὁποίους τρόπους μετῆλθες εἰς τὸ νὰ μὲ φέρῃς ἐδῶ διὰ νὰ » διδάξω τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἂν ἐδίδαξα τὰ ἐναντία τῆς πίστεως » καὶ τοῦ νόμου ἀπόδειξον· ἂν κακῶς ὡδήγησα μαρτύρησον· ἐγὼ » παρὰ Θεοῦ διωρίσθην ν' ἀποφεύγω τ' ἄνομα, καὶ ἤδη νὰ ὑποπέσω » εἰς τὸ παράνομον; μὴ γένοιτο νὰ συμμεθέξω ἐγὼ τοῦ κακοῦ, καθό-» τι οὐδεὶς νόμος μὲ ἐπιτρέπει. Σὺ μόνος μ' ἔφερες ἐνταῦθα, καὶ σὺ » μὲ διώκεις ἐντεῦθεν· ἐγὼ λοιπὸν ἀπέρχομαι, ἀλλὰ καὶ σὺ ἤξευρε, » ὅτι μὲ πολλὰς θλίψεις καὶ πόνους θέλεις ἀποθάνει ἐν ἀπιστίᾳ· » ἀναρίθμητα κακὰ θέλουν ἐπιπέσει εἰς τὸ κράτος σου, καὶ τότε θέ-» λεις μὲ ἀναζητήσει, χωρὶς νὰ μάθῃς ποσῶς ποῦ εὑρίσκομαι ».

Ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε, καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ δύο τῶν μαθητῶν του ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν, ἀποστολικῶς διερχόμενος τὰς κώμας καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Φθάσας δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἄθωνα ἐπαρουσιάσθη ἀγνώριστος εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, καὶ διωρίσθη ἐπιστάτης τῶν ζώων τῆς μονῆς· γνωρισθεὶς ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἔτυχε τοῦ δικαίου σεβασμοῦ, καὶ τῆς προσηκούσης περι-ποιήσεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νήφωνος, ξηρασία καὶ λιμὸς ἐμάστιζον τὴν Βλαχίαν· ὁ Ῥάδουλος προσβληθεὶς ἐκ τρομερᾶς λέπρας, καὶ θεωρῶν ὡς μόνην αἰτίαν τῶν κακῶν τὴν πρὸς τὸν Νήφωνα κακότροπον διαγωγήν του ἔστειλε πανταχοῦ ἀνθρώπους πρὸς ἀναζήτησιν(1).

Ἡ μνήμη τοῦ σοφοῦ κληρικοῦ ἐπέζησεν ἐν Ἄθωνι, καὶ τὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου φυλαττόμενα λείψανά του σέβονται ἄχρι τοῦδε ὡς λείψανα ἁγίου. Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦσαν καὶ ὁ ὁσιο-μάρτυς Ἰάκωβος ὁ ἐκ Καστορίας μαρτυρήσας τῷ 1520, ὁ ὅσιος Μα-κάριος μαρτυρήσας τῷ 1527, καὶ ὁ Ἰωάσαφ μαρτυρήσας τῷ 1536.

(1) Κατὰ Φωτεινὸν (Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας. Τόμ. Β'. 61—73) ὁ Νήφων ἐξε-δήμησεν εἰς Κύριον πρὸ τοῦ 1508, ὅτε ὁ εἰς ἀναζήτησίν του πέμψας Ῥάδουλος ἀπε-βίωσε. Κατὰ τὸ Νέον ὅμως Μαρτυρολόγιον (Βίοι Μακαρίου καὶ Ἰωάσαφ) φαίνεται, ὅτι οὗτος ἐτελεύτησεν ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 1536.

Ἄγνωστον δ' ἐὰν ὁ σοφὸς Νήφων ἐγκατέλιπεν ἐκτὸς τῆς φήμης καὶ ἄλλα μνημεῖα τῆς παιδείας αὐτοῦ.

Λεονάρδος Χῖος.

Ἀσπασθεὶς ἐν τῇ γεννεθλίῳ νήσῳ τὸν μοναστικὸν βίον, μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν, δαπάνῃ τῶν δεσποζόντων τῆς Χίου Ἰουστινιανῶν, τῶν ὁποίων προσέλαβε καὶ τὸ ὄνομα, εἴτε πρὸς εὐγνωμοσύνην, εἴτε διὰ νὰ θαυμαστώσῃ τὸ πενιχρὸν τῆς καταγωγῆς του. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, διδάξας ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ τὴν Θεολογίαν, ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον, προχειρισθεὶς τῷ 1444 ἀρχιεπίσκοπος Μιτυλήνης εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Δωροθέου. Τὴν 12 Δεκεμβρίου 1452 ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ καρδιναλίου Ἰσιδώρου πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψηφισθείσης ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἧς μάρτυς αὐτόπτης ἐγένετο, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του περιέγραψε τὰ κατ' αὐτήν. Ἁλωθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Λέσβου, ὁ Λεονάρδος αἰχμαλωτισθεὶς μετ' ἄλλων ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· λυτρωθεὶς δὲ τῷ 1463, ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1482 ἐν Χίῳ ἢ Ἰταλίᾳ.

Ὁ Λεονάρδος ἦν ἐκ τῶν φανατικῶν καθολικῶν, καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ λυσσᾷ φρυάττων κατὰ τῶν σχισματικῶν.

Συγγράμματα.

—Sermo dum esset lector Ianuensis conventus prædicatorum.

—Historia Cp. a Turco expugnata. Nyrenbergæ 1514 (1).

—Tractatus Apologeticus de vera nobilitate adversus Carolum Poggium Eugenii IV secretarium. Avellino 1658.

—De Lesbo a Turcis capta epistola Pio papæ II missa. Reginonti 1866. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ διασήμου μεσαιωνοδίφου Καρόλου Χοπφίου, προτάξαντος καὶ βιογραφίαν τοῦ Λεονάρδου, ἐξ ἧς ἠρανίσθημεν τὰ ἐκτεθέντα).

Διονύσιος ὁ ἐξ Ἀγράφων.

Ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, τὰς διατριβὰς ἐν Ἄθωνι ποιούμενος. Συνέγραψεν ἐκεῖ τῷ 1458 πραγματείαν περὶ Ἁγιογραφίας, μνημεῖον ὄντως πολύτιμον διά τε τὴν ἐν τῷ μεσαιῶνι Ἑλληνικὴν καλλιτεχνείαν, καὶ τὴν κατάστασιν τῆς τότε λαλουμένης νεοελληνικῆς γλώσσης.

Πρῶτος ὁ Γάλλος Διδρὼν ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Διονυσίου (Manuel d'Iconographie Chretienne

(1) Ἐδημοσιεύθη πολυτελῶς καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1823 εἰς 25 μόνον ἀντίτυπα ὑπὸ τοῦ λόρδου Stuard de Rothsay.

Grecque et Latine, Paris 1845), μετὰ δὲ ὀκτὼ ἔτη ἐδημοσιεύθη αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν

—Ἑρμηνεία τῶν Ζωγράφων ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ζωγραφίαν, ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου καὶ Ζωγράφου, τοῦ ἐκ Φουρνᾶς τῶν Ἀγράφων (συγγραφεῖσα ἐν Ἄθωνι τῷ 1458)· νῦν τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς ἡμετέρας τυπογραφίας καὶ Ἀθανασίου Γ. Ζωσιμᾶ. Ἀθήνησι τύποις Φ. Καραμπίνη, καὶ Κ. Βάφα 1853. 8ον, σελ. 1—266.

Ἰουστίνος Δεκάδυος.

Κερκυραῖος, ἐπίσημος μελῳδός. Ἐλθὼν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἄλδου εἰς Βενετίαν ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐδημοσίευσε περὶ τὸ 1495 τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαυὶδ μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ λέγει, ὅτι ὅσον οὔπω ἐκδώσει καὶ τὸ Τριῴδιον, τὸ Πεντηκοστάριον, καὶ τὴν Παρακλητικήν. Ἐν τέλει τοῦ Ψαλτηρίου ὑπάρχει ἐπίγραμμα τοῦ Δεκαδύου εἰς Δαυίδ. Ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἀπεβίωσε μετὰ τὸ ἔτος 1526.

Συνέγραψεν—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων μαρτυρήσαντος τῷ 1526, τυπωθεῖσαν εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθὲν Ἀνθολόγιον τῷ 1792.

—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετζόβου.

—Κανονικὴν ἔκθεσιν.

—Ἐπιστολὰς πρὸς Δημήτριον Φωτεινὸν, Ἀμφιλόχιον, Τιμόθεον καὶ Ἐμμανουὴλ τὸν Ῥήτορα.

Πρὸς τὸν Δεκάδυον διευθύνεται ἐπιστολὴ Ἑρμολάου Βαρβάρου δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Πολιτιανοῦ (1).

Ἐμμανουὴλ Γεωργιλάς.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ· νέος ἔγραψε διὰ στίχων Βίον τοῦ Βελισαρίου· ὕστερον δ' ἐθρήνησε τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προτρέπων τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας ἵνα ὁμονοήσαντες συγκροτήσωσι νέαν σταυροφορίαν πρὸς διωγμὸν τοῦ *ἀσεβοῦς σκυλοτούρκου*, ἐπιλέγων αὐτοῖς,

Τὸν Τοῦρκον ἂν ἀφήκετε τὴν Πόλιν νὰ κρατήσῃ,
θέλει γὰρ πάλιν τὸ θεριὸν καὶ θέλει δυναμώσει,
καὶ θέλει καταπιεῖ πολλοὺς ὁ σκύλος ὡσὰν δράκος.
Λοιπὸν, πανυψηλότατοι αὐθέντες μου ῥηγάδες,
ἀγάπην ὅλοι κάμετε νὰ πάτε στοὺς ἐχθρούς σας·
Καὶ τὸν σταυρὸν σηκώσατε σημάδι στ' ἅρματά σας,

(1) Ἑλληνομν. φυλ. Δ'.—Fabricii, Biblioth. Gr. XI, 664.

νᾶνεν ἐμπρὸς καὶ πίσω σας σημάδι στὰ κορμιά σας·
Νὰ βγάλλετε τοὺς ἀσεβεῖς ἀπὸ τὰ γονικά σας,
μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια σας, κ' ἀπὸ τὰ γονικά σας . . .

Μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου ὁ Ῥόδιος στιχουργὸς ἐθρήνησε τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐν ἔτει 1498 εἰς τὴν πατρίδα του συμφορὰν διὰ τὴν ἐνσκήψασαν πανώλη. Πολλοὶ τῶν οἰκείων τοῦ Γεωργιλᾶ ἐγένοντο θύματα τῆς θερμηνίας ἐκείνης, καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει ἰδίως αὐτῶν ὁ ποιητὴς ἀνακράζει βαρυπενθῶν,

Αἴ, πικραμὸς, αἴ συμφορὰ, πόσονε τὸ κακό μου!
ἀφῆκέ με τὸν Γεωργιλὰν, καὶ Γεώργι τὸν υἱόν μου.
κ' ἔπινον, πίνω, καὶ νὰ πιῶ ὁλονῶν ταὶς πικράδαις
καὶ δύο καὶ τρία ὀρφανὰ ἀπὸ κύρην καὶ μανάδες.
παιδιὰ ἀπὸ τὰ μέλη μου, καὶ ἀπ' ταῖς ἀδελφάδες.
Καὶ κλαίω πῶς ἐγδέχουνται μῆνες καὶ ἑβδομάδες.
Τέτιαις ταῖς δὲν θέλουν ναδιοῦν ἀλλ' οὐδὲ νὰ γευθοῦσι,
διότι ὥστε νὰ λυπηθοῦν, πολλὰ νὰ πικραθοῦσι (1).

Συγγράμματα.

—Διήγησις εἰς τὰς πράξεις τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων μεγάλου Βελισαρίου· (ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1554 ὑπὸ Φραγγίσκου Ῥαμπατσέτου εἰς 4).

—Θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἔλλισσεν Analekten vol. III).

—Τὸ θανατικὸν τῆς Ῥόδου φυλῆς· (ἀνέκδοτον ἐν τῇ Παρισιανῇ βιβλιοθήκῃ).

Δούκας.

Ἐγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, εἰς Λέσβον ἢ Φώκαιαν (2) ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, καὶ διετέλεσεν, ὡς φαίνεται, γραμματεὺς τοῦ διοικητοῦ Φωκαίας Ἰωάννου Ἀδούρνου τοῦ Γενουησίου (3).

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσῆλθεν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ κυρίου τῆς Λέσβου Δορίνου Γατελουζίου, ὑφ' οὗ ἐστάλη τῷ 1455 μετὰ δώρων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ καταπλεύσαντος Ὀθωμανοῦ ναυάρχου Χαμουζᾶ (4).

Ἀποθανόντος τοῦ Δορίνου (30 Ἰουνίου 1455) παρέμεινεν ὁ Δούκας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ Δομενίκῳ Γατελουζίῳ, ὑφ' οὗ ἐστάλη κατ'

(1) Κωαῆ Ἄτακτα Β', προλεγ. καὶ σελ. 20.
(2) «Ἐν ᾗ καὶ οἰκησιν κεκτημαι». Ἱστορ. κεφ. 23.
(3) «Γραφὰς τὰς ἐγὼ γέγραφα» αὐτ.
(4) Κεφ. 42, καὶ 43.

Αὔγουστον εἰς Ἀδριανούπολιν κομίζων τῷ σουλτάνῳ τὸν νενομισμένον τῆς νήσου φόρον (1).

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα διαλύσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Λέσβου αἰτιάσεις τῶν Τούρκων, καὶ κατ' Αὔγουστον τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1456) ἐκόμισεν αὖθις εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν ἐτήσιον φόρον.

Ἔγραψεν Ἱστορίαν, ἐν ᾗ ἀπεθησαύρισε πλείστου λόγου γεγονότα, ὧν ἐγένετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτόπτης, συνεκδοθεῖσαν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντίδος.

Γεώργιος Κωδινός (2).

Πιθανῶς Βυζάντιος, ἐπιζήσας τῇ ἁλώσει. Ἔγραψε

—Περὶ πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Περὶ σχηματογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Περὶ ἀγαλμάτων, στηλῶν, καὶ θεαμάτων.

—Περὶ κτισμάτων.

—Περὶ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας.

—Περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ταύτης ἁλώσεως.

—Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωμάτων καὶ ὀφφικίων τοῦ παλατίου, καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐκ τούτων τὸ μὲν 1, 5, 7, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου πονήματος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Γεωργίου Δούζα, Φραγγίσκου Ἰουνίου, καὶ Ἰακώβου Γρετζέρου· τὰ δὲ ὑπόλοιπα ὑπὸ Λαμπεκίου· καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἅπαντα ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντίδος ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου.

Δανιὴλ Ἐφέσου.

Δανιὴλ μητροπολίτης Ἐφέσου, καὶ εἶτα Σμύρνης. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου (1482—88) εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχεῖα, διῆλθε διὰ τῆς Ἀσίας, καὶ Φρυγίας, καὶ ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς Πενταπόλιν τῆς Αἰγύπτου· ἀνελθὼν διὰ τοῦ Νείλου εἰς Κάϊρον, καὶ ἐντεῦθεν ὁδοιπορήσας ἐπὶ καμήλων δεκατέσσαρας ἡμέρας δι' ἐρήμου καὶ ἀνύδρου χώρας, ἀνέβη εἰς τὸ Σίναιον ὄρος καὶ τὸ Χωρήβ· ἀπὸ τῶν ἄκρων δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπανέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐξελθὼν αὖθις διὰ τῆς πόλεως Γάζης ἀνέβη μετὰ δεκαὲξ ἡμερῶν ὁδοιπορίαν εἰς Ἱερουσαλήμ,

(1) Κεφ. 44.

(2) Τὸ ἐπώνυμον Κουροπαλάτης σημειοῦται μόνον εἰς τὸ περὶ ὀφικίων σύγγραμμά του· περὶ δὲ τούτου ὁ Λαμβέκιος λέγει « facilius multo credam impositum ei fuisse curopalatæ cognomen, quia de officiis palatii scripsit, quam quod ipse curopalatæ dignitatem obtinuerit ».

καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βηθλεὲμ, καὶ τὰ περίχωρα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἰορδάνην, τὴν Ἰεριχὼ, καὶ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, κατέβη εἰς Καισάρειαν, καὶ Ἰόππην, ἕως οὗ ἐκεῖθεν ἐπιβὰς εἰς πλοῖον ἦλθε διὰ Κύπρου, Ἀμωρίου, Σίδης, καὶ τῶν τοιούτων εἰς Ἀττάλειαν, ὑπομείνας πολλοὺς κινδύνους, καὶ μυρίους φόβους λῃστῶν, καὶ ζημίας ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ ταύτῃ.

Περὶ τούτου λέγει ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία· « ἦτον δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (1488) ἀρχιερεὺς χρησιμώτατος ὁ Ἐφέσου, κύριος Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος ἦτον πολλὰ λογιώτατος ».

Συνέγραψε—Διήγησιν καὶ περιήγησιν τῶν ἁγίων τόπων, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μιγγαρέλη ἐν Καταλόγῳ τῶν Νανιανῶν Κωδίκων (σελ. 282—97) (1).

Ἀντώνιος Πυρόπουλος.

Ἐκ Κωρώνης· διατρίψας, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, εἶτα δὲ μοναχὸς γενόμενος παρέμεινεν εἰς Ἄθωνα (1494) ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ Βατοπαιδίου.

Συγγράμματα.

—Περὶ τοῦ βήχα.

—Συναγωγὴ τῶν θεοφ'όγγων ῥημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων πατέρων, ἀπὸ πάσης γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα καὶ οἰκείως καὶ προσφόρως ἐκτεθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων παρὰ Ἀντωνίου Πυροπούλου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ κτήτορος μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος (2) ».

Πρὸς τὸν Πυρόπουλον εὕρηται ἐπιστολὴ τοῦ περιφανοῦς Ἑρμολάου Βαρβάρου.

Ἱλαρίων Μοναχός.

Ἄγνωστον ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ὁ Ἕλλην οὗτος, ἀκμάζων μέχρι τοῦ 1494. Παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, καὶ πρὸς τὸν λατινισμὸν κλίνας ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του.

Συγγράμματα.

—Λόγος Διαλεκτικὸς περὶ Ἀζύμων. (ἐξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἰωάννου Μεουρσίου ἐν Λουγδούνῳ 1619).

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

—Ἐπίμετρον εἰς τοὺς ἐν ἔτει 1494 ἐκδοθέντας βίους τῶν ἁγίων. (λατινιστί).

(1) Ἑλληνομνήμων φυλ. Γ'.

(2) Matthæi, Codices MSS. bibliothecarum Mosquensium σελ. 24, 25, 27. Εὕρηνται τούτου δύο ἀντίγραφα χειρογράφων ἐν Μόσχᾳ· ἐπὶ ἑνὸς τούτων σημειοῦται· « Τοῦτο τὸ βιβλίον ἡ Φυσικὴ Ἀκρόασις τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπάρχει ἐμοῦ τοῦ ἀδιαδόχου καὶ εὐτελοῦς, καὶ ἁμαρτωλοῦ Ἀντωνίου τοῦ Πυροπούλου· καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν σεβασμιωτάτην, ἁγιωτάτην, καὶ βασιλικωτάτην μονὴν τοῦ Βατοπαιδίου· ἔτος ζϚ'].

Πρὸς τούτοις ὁ Ἱλαρίων μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ—Dialecticam S. Io. Damasceni—Doctrinas XXIV Dorothei archimandritæ. (ἐτυπώθησαν ἀμφότερα ἐν Παρισίοις 1579 εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Πατέρων τομ. Α'. καὶ Β').—Compendium Rhetoricæ Hermogenicæ. —Vitam S. Symeonis.

Ὁ Ἀρμελίνος (Bibliotheca Benedicto-Cassinensi I, σελ. 223) ἀποδίδωσιν εἰς τοῦτον καὶ τὰς ἑξῆς δύο μεταφράσεις—De translatione S. Georgii —De translatione brachii ejusdem Sancti· ὁ Μάφφιος ὅμως, ἄγνωστον ποῦ στηριζόμενος, ἀποδίδωσι ταῦτα εἰς τὸν ἐκ Μεδιολάνων Ἀββᾶν Ἰσίδωρον (1).

Θεοφάνης Μηδείας.

Μέγας ῥήτωρ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ μητροπολίτης Μηδείας προχειρισθείς. Ἦτο σύγχρονος καὶ οἰκεῖος Γενναδίῳ τῷ Σχολαρίῳ, μεθ' οὗ διετήρει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν.

Συγγράμματα.

—Λόγος ἀποδεικνύων ὅτι τοῦ ἀνθρωπείου σπέρματος ἀψύχου καταβληθέντος, τῇ δὲ πραγματικῇ αὐτοῦ δυνάμει συμπήξαντος ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ ἔμβρυον ἐνίησιν αὐτῷ τὴν ψυχήν. (Συνεξεδόθη τῇ λογικῇ τοῦ Βλεμμύδου ἐν Λειψίᾳ τῷ 1784 ὑπὸ Παναγιώτου Χατζῆ-Νίκου).

—Πρὸς τὸν πανευγενέστατον κύριον Γεώργιον Ῥαοὺλ ἀποβαλόντα τὸν παμφίλτατον υἱὸν αὐτοῦ Μιχαήλ.

—Πρὸς τὸν αὐτὸν Ῥαοὺλ περὶ φιλοπτωχίας.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους (2).

Νικόλαος Ἀκτιακός.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς νήσου καὶ τὸν ὄλεθρον πάντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν· καὶ πρῶτον μὲν διέτριβεν ἐν Φλωρεντίᾳ, εἶτα δ' ἐν Φερράρίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκτικὸς, ταφεὶς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἁγίου Δομενίκου. Ποντικὸς ὁ Βερούνιος, ἐπίσημος πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ποιημάτων συγγραφεὺς, μαθητὴς τοῦ Ἀκτιακοῦ διατελέσας, ἀποτείνεται πρὸς τὸν διδάσκαλόν του διὰ τῆς ἑξῆς ἐνστόργου ἀποστροφῆς (3):

« Φεῦ, διδάσκαλε ποθεινότατε, σὲ μὲν ἀεὶ Μοῦσαι πενθήσουσιν, » ἐμὲ δὲ ἀπ' Ἠλυσίων, ἢ ἀπὸ κύκλου Σελήνης πρόσβλεψον, ὃς τὴν » σαυτοῦ μνήμην οὐ παύσομαι περιάδων (4) ».

---

(1) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 222.

(2) Fabricii, XII, σελ 222. Lambecii Commentaria Biblioth. Vindobonnæ.

(3) Μουσταξύδου, Ἑλληνομνήμων. σελ. 580.

(4) « Heu præceptor clarissime, Musæ semper te lugebunt. Aspice me ex Elysiis vel orbe Lunæ, qui tuam memoriam non cesso prædicare. (Declarat. σελ. 167).

Ἀντώνιος Δαμιλᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἰταλίαν προσφυγών, διέτριβεν ἰδίως ἐν Μεδιολάνοις, ὅθεν καὶ ἐπωνομάσθη Μεδιολανεύς. Διέπρεψεν ὡς καλλιγράφος ἔξοχος, καὶ λόγιος οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων, συγγράψας Σχόλια εἰς Θουκυδίδην.

Ἀντέγραψε διάφορα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα, οἷον τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου, προσθεὶς ἐν τέλει, « Ἀντώνιος Δαμιλᾶς, Κρὴς τὸ ἔθνος, καὶ τοῦτο ἐξέγραφα, οὐκ ἄνευ μέντοιγε μισθοῦ, συνδρομῇ καὶ ἀναλώμασι, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ μαγίστρου Λαυρεντίου τοῦ καὶ ἐκ Φλωρεντίας ». Εἰς ἕτερον κώδικα περιέχοντα τὸ Ἱεροκλέους ὑπόμνημα ἀναγινώσκονται· « Τέλος εἴληφε τὰ παρόντα γράμματα χειρὶ ἐμοῦ Ἀν» τωνίου Μεδιολανέως, ἔτι καὶ Κρητὸς τὸ ἔθνος δυναμένου λέγε» σθαι διὰ τὸ τῶν γονέων πρότερον οἰκητόρων ἐν Κρήτῃ γενομένων, » καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ γεννηθῆναι καὶ τραφῆναι καὶ ἀνδρωθῆναι, καὶ » τῶν παρ' αὐτῆς δωρεῶν οὐκ ἔλαττον ἢ τοὺς ἄλλους Κρῆτας ἀπο» λαῦσαι, ἄνευ τοῦ ψεύστην εἶναι[1] ».

Τῷ 1489—95 διατρίβων ἐν Κρήτῃ ἀντέγραφε διάφορα χειρόγραφα ἀποτεθησαυρισμένα ἐν Ἐσκουριάλῃ[2].

Λουκᾶς Σπαντωνῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1481. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κεχάρακται τὸ ἑξῆς ὑμνοῦν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἐπίγραμμα·

Αὔχημα δειχθεὶς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους,
τῷ προϊόντι τοῦ τῶν ἀρετῶν κύκλου,
καὶ τὴν πατρίδα ἀποβεβληκώς, οἴμοι,
τῆς βαρβαρικῆς οὐ μετέσχες κηλίδος.
Τῶν γὰρ πατρίων ἀρετῶν ἐξημμένος,
χρυσὸς ὥσπερ τις ἢ ἀστὴρ ἑωσφόρος
ἔλαμψας λαμπρῶς τῷ τῶν ἀρετῶν κάλλει.
Σωφροσύνην γὰρ καὶ ἀνδρείαν ἀσκήσας,
τήν τε φρόνησιν, καὶ τὴν ἰσονομίαν,
ἃς βάθρον ἔθου ἀρετῶν τῶν ἐνθέων,
ἄγαλμα θεῖον τοῖς πᾶσιν ἀνεδείχθης.
Θέλγων δὴ πάντας τῇ τῶν λόγων σειρῆνι,

(1) Σ. Οἰκονόμος. Πανδώρα φυλ. 298.

(2) Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial σελ. 93, 94, 157 κτλ.

καὶ τῇ γλαφυρᾷ τοῦ κάλλους ἀγλαΐᾳ,
καὶ τοῖς γενναίοις τῶν ἔργων καταπλουτῶν,
ἐν τῇ ἀκμῇ, φεῦ, τῶν μεγίστων ἐλπίδων
οἴχῃ μοι, τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου,
τὸ κοινὸν κλέος, ἡ σειρὰ τοῦ χρόνου, ἐν οἷς
ἡ τῆς φύσεως λαμπρὰ φιλοτιμία.
Αἴ, αἴ, τῆς ἐμῆς καὶ κοινῆς δυστυχίας!
Οἵα ὑπέστην (σοῦ πέρι)· φεῦ τοῦ πάθους,
Φίλη κεφαλὴ, ἐλπὶς, ζωὴ, φῶς, τέρψις,
τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἑλλήνων ὄρπυξ.

Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Λουκᾶς ὁ Σπαντωνῆς ἐν ἔτει αυπά, μηνὸς Ἰανουαρίου » (1).

Μαρίνος Βαρλέτας.

Ἐγεννήθη ἐν Σκόδρᾳ τῆς Ἀλβανίας, μετὰ δὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἠπείρου προσέφυγεν εἰς Νεάπολιν καὶ Ῥώμην. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς.

—De vita et laudibus Scanderbergii, sive Georgii Castriotæ Epirotarum principis, libri XIII. Argentorati 1537. (Μετεφράσθη γερμανιστὶ, ἰταλιστὶ, καὶ πορτογαλλιστί).

—De expugnatione Scodrensi a Turcis libri tres. Venetiis 1504. Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556, μεταφρασθὲν δὲ ἰταλιστὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Σανσοβίνου (Storia dell'origine et imperio de Turchi), καὶ γαλλιστὶ ἐν Φραγκφόρτῃ 1575.

—Chronicum Turcicum. Francoforti 1578. 3 τόμοι.

Εἰς τὸν Βαρλέταν ἀποδίδοται καὶ ἱστορία τῶν παπῶν μέχρι Μαρκέλλου Β' τυπωθεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1555 (2).

Θεόδωρος Ἀγαλλιανός.

Διάκονος καὶ ἱερομνήμων, εἶτα δὲ μέγας ῥήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ σύναδον, καθ' ἣν κατεπολέμησε μετὰ Μάρκου Εὐγενικοῦ, Πλήθωνος, Σχολαρίου, Ἀμιρούτζη καὶ ἄλλων τὰς καινοτομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς.

Ἐγένετο μάρτυς τῆς ἐπελθούσης ἁλώσεως, καὶ ἔγραψε *Χρονικὸν σημείωμα περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπενεχθέντων κακῶν*, καὶ *Κατὰ Λατίνων*. (Τὸ τελευταῖον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Καταλλαγῆς). Πρὸς τούτοις διαφόρους *ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους*, καὶ *περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς* (3).

---

(1) Paul Lucas Voyage en Grèce.—Φιλολογικὸς Συνέκδημος.
(2) Rodotà, Istoria del rito greco in Italia tom. III, σελ. 24.
(3) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 115.

Ἰωάννης Γρηγορόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἔγραψεν ἑλληνιστὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Ζαχαρίου Καλλιέργου τῷ 1499 γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, καὶ ἕτερον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας (1). Ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας καὶ τὸν κανονισμὸν συνέταξε μετὰ Σκηπίωνος τοῦ Καρτερομάχου. Εὕρηται ἐπιστολὴ Μουσούρου πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον συμπατριώτην του (2).

Θεόδωρος Σπανδουγίνος.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ περιφανοῦς οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, προσέφυγε καὶ οὗτος μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων, (I Commentari di Theodoro Spandugino Cantacusino, gentilhuomo Constantinopolitano, dell' origine de prencipi Turchi, et de costumi di quella natione. Firenza 1551), καὶ *Χρονικὸν τῆς Ἠπείρου*, ἐκδιδόμενον ὅσον οὔπω ὑπὸ τοῦ φίλου Hopf.

Ἰωσὴφ Θεσσαλονικεύς. Ἀκμάζων μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐτετίμητο τῷ ἀξιώματι πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἐπὶ Γενναδίου Σχολαρίου, μεθ' οὗ διετήρει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν. Ἐν τῇ περὶ πυρπολήσεως τοῦ συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος πατριαρχικῇ ἐγκυκλίῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἰωσὴφ ὁ Σχολάριος προσεπιλέγει « Σοὶ δὲ εὐσεβὴς καὶ λο-
» γία ψυχὴ, καὶ ἡμῖν πλείστου ἀξία εὐχόμεθα καὶ παρὰ Θεοῦ εὐ-
» ζωΐαν μὲν ἐνταῦθα, εὐδαιμονίαν δὲ μετὰ ταῦτα, πρὸς ἣν τὸν βίον
» συντείνεις πάντα σοφῶς ».

Θεόδωρος ὁ Καρυστηνός παρευρέθη μετὰ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, ἐπὶ δὲ τῆς πολιορκίας τοῦ Βυζαντίου ταχθεὶς ἵνα φρουρῇ εἰς τὰ Καλυγάρια ἐφονεύθη πιθανῶς κατὰ τὴν ἅλωσιν. Κατὰ τὸν Φραντζὴν ὁ Καρυστηνὸς ἦτο *ἀνὴρ πολεμιστὴς*,

---

(1) Matthæi, Codices Biblioth. Mosqu.

(2) Cicogna, Inscrizioni Veneziane tom III, σελ. 43. Ὁ Ῥενουάρδ (Annales de l'imprimerie des Aldes tom I) ἀναφέρει Δημήτριον Γρηγορόπουλον, πιθανῶς ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, διατελέσαντα διορθωτὴν τῶν ὑπὸ Ἄλδου ἐκδιδομένων Ἑλλήνων συγγραφέων. Γρηγόριος δὲ Γρηγορόπουλος καταγράφεται ὑπὸ Τορφιάνου μεταξὺ τῶν καλλιγράφων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. (Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, XXIV).

καὶ δραστήριος, καὶ τοξότης ἠσκημένος ὑπὲρ ἄνθρωπον[1]. Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν περισωζομένων ἐπιστολῶν Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ φαίνεται, ὅτι οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων ἦτο ὁ Θεόδωρος.

Ἰωάννης Μουζάκης· καταγόμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἀλβανίᾳ ὁμωνύμων ἡγεμόνων κατέφυγε, μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἠπείρου, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἀποθανὼν ἐτάφη εἰς τὴν ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἔγραψε — Breve memoria della nostra casa Musachi, δημοσιευόμενον μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φίλου Κ. Χόπφ.

Γερμανὸς Αἰτωλὸς ἱερομόναχος· συνέγραψεν ἐν ἔτει 1480 Ἱστορίαν τῆς τότε ἀνευρεθείσης εἰκόνος τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοβίτζης, δημοσιευθεῖσαν μετὰ προσθηκῶν ἐν Βενετίᾳ 1794.

Ἀνώνυμος Κρὴς (Creticus), διδάξας εὐδοκίμως τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Παταβίῳ. Ὁ Σαβέλλικος γράφει περὶ τούτου πρὸς τὸν Τριβιζάνον « Audio hic pro collegio sapientum de salario et mercede Cretico augenda agitaris philosophatur is Græce et Latini, multa celebritate nominis in isto clarissimo gymnasio. Πρὸς τὸν Κρῆτα τοῦτον εὑρηται ἐλεγεῖον Σαβελλίκου καὶ ἐπιγράμματα Στρότζα καὶ Βίγου[2] ».

Ἀνδρόνικος Κοντοβλάκας· ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βασιλείᾳ. Τοῦ λογίου τούτου Ἕλληνος εὑρηται λατινιστὶ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Ῥευχλῖνον (1478)[3].

Ἰωάννης Πόλος ἐξ Ἀλποκάστρου (Albo-Castro?)· ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Γερμανίᾳ, μεταξὺ δὲ τῶν μαθητῶν του καταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Δαρβούργιος ἐπίσκοπος Βορματίας. Τούτου εὑρηται ἐπιστολὴ καταχωρηθεῖσα εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556 ἐκδοθεῖσαν Αἱρεσιολογίαν[4].

Ἀγαπητὸς Κασσιανός· ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ καὶ διετέλεσε διὰ βίου ἱερακοτρόφος τῶν μεγάλων μαγίστρων τοῦ ἐν τῇ πατρίδι του ἐγκαταστημένου τάγματος Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Ἔγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ Ἱερακοτροφίας (Ἱερακοσόφιον), ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ὁ φίλος αὐτοῦ Jean de Francières (1469) συνέ-

(1) Χρονικὸν σελ. 254.
(2) Hodii de Græcis illustribus, lib. II, cap. 8.
(3) Αὐτόθι, σελ. 232.
(4) Ὁμοίως.

ταξε τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἀνέκδοτον πόνημά του (Traité de fauconnerie (1).

Ἰωάννης Καραβούτζης ὁ Μάγιστρος· τοῦ Αἰγαιοπελαγίτου τούτου λογίου εὑρηται ἀνέκδοτος πραγματεία Περὶ Αἴνου καὶ Σαμοθράκης καὶ τῶν Τρωϊκῶν θεῶν. Ἀνάλυσιν τοῦ τελευταίου χειρογράφου ἐδημοσίευσεν ὁ βαρόνος Σαίν-Κρουά (2).

Ἐμμανουὴλ Ἀδραμυττηνὸς Κρής· ἐγένετο διδάσκαλος Ἰωάννου Πίκου ἡγεμόνος τῆς Μιρανδόλης, καὶ οἰκεῖος τοῦ Ἄλδου (3).

Γρηγόριος Χῖος· διάκονος καὶ εἶτα ἱερεύς· ἔγραψεν — Ἱστορικὸν ὑπομνημάτιον τοῦ ἔτους 1456, δημοσιευθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου Ῥοσσίου, καὶ ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Πανδώρᾳ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φίλου Ἰω. Σακελλίωνος. Τινὰ τῶν εἰς τὸν λόγιον τοῦτον ἀνηκόντων χειρογράφων ἀποτεθησαύρηνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Δημήτριος Φράγγος· ὁρμώμενος ἐξ Ἠπείρου προσέφυγε μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψε λατινιστὶ Πολέμους Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Τὸ σύγγραμμά του τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1541 ἀνεδημοσιεύθη πολλάκις (4).

Στέφανος Σαχλίκης Κρής· φυλακισθεὶς ἔγραψεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δύο στιχουργήματα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—*Γραφαὶ, καὶ στίχοι, καὶ Ἑρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις*· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θρηνεῖ ὅσα κακὰ ἔπαθεν εἰς τὴν φυλακὴν, παραπονεῖται διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν φίλων του, καὶ στηλιτεύει τὰς ἑταίρας τῆς Κρητικῆς Κυδωνίας· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου νουθετεῖ τὸν υἱὸν φίλου του, ὀνομαζόμενον Φραντζεσκήν (5).

Μιχαὴλ Χρυσολωρᾶς ὁ ἐπιλεγόμενος Δρομοκάτης, συγγενὴς τοῦ ὁμωνύμου Μανουὴλ· μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδεξιώθη ὑπὸ Φιλέλφου, καὶ συνεστήθη ὑπὸ τούτου μετ' ἄλλων ἐπιφανῶν, ὡς Δημητρίου καὶ Μιχαὴλ Ἀσάνη, Ἀνδρονίκου Τριχᾶ

(1) Mas Latrie, Histoire de Chypre, tom. III, σελ. 93.

(2) Notices et Extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi, tom I, σελ. 538—41.

(3) Hodius σελ. 315—6.

(4) Rodotà, Storia del rito Greco, tom. III, σελ. 24. Ἕτερος ἀνώνυμος Ἀλβανὸς ἔγραψε ὁμοίως λατινιστὶ τὰ κατὰ τὸν Καστριώτην, τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1480. αὐτ. σελ. 26.

(5) Κοραῆ Ἄτακτα Β' προλεγ.

Σπανδωνῆ, καὶ Γεωργίου Δούκα εἰς Λουδοβίκον μαρκήσιον τῆς Μαντούης (1).

Ἰωάννης Κουβουκλέσιος· σύγχρονος Γεωργίῳ τῷ Τραπεζουντίῳ, ἔγραψε κατὰ Παπαδόπουλον (Prænot-Mystagogicæ) λόγον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Δανιὴλ Κουβουκλέσιος· ἔγραψε κατὰ τὸν αὐτὸν Παπαδόπουλον λόγον εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους.

Βαρθολομαῖος Ἀβράμιος Κρής· μετέφρασε Λατινιστὶ τὰ ὑπὸ Βησσαρίωνος συνταχθέντα πρακτικὰ τῆς ἐν Φερράρίᾳ συνόδου (2).

Ἠλίας μοναχὸς ἐκ Χάνδακος τῆς Κρήτης· ἔγραψε Περὶ τῶν ἐν τοῖς στίχοις παθῶν, Περὶ διαφόρων μέτρων, καὶ Ἀνθολόγιον (3).

Ἰωάσαφ Χιλὰς, πιθανῶς Πελοποννήσιος· συνέθετο—Μονῳδίαν ἐπὶ τῇ βασιλίσσῃ Κλεώπῃ (4).

Ἰωάννης Ῥῶσος, πρεσβύτερος, ὁ Κρής· ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸν καλλιγράφον ἐπαγγελλόμενος (1455—99) διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ, Βενετίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Βονωνίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας· οἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφέντες ἀπειροπληθεῖς συγγραφεῖς κατακοσμοῦσι τὰς Εὐρωπαϊκὰς βιβλιοθήκας (5). Τῷ 1501 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ῥῶσος συμπεριελήφθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἄλδου, ἧς καὶ διωρίσθη ὁ καλλιγράφος.

Παῦλος Σκορδύλιος Κρής· ἐδίδαξεν ἐν Φερράρίᾳ τὴν ἑλληνικὴν, καὶ συνέγραψε συνέχειαν τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥαβέννης.

Κωνσταντῖνος Ῥεσινὸς Κορίνθιος, ἔγραψε—Διδασκαλίαν καὶ ἐξήγησιν εἰς τὴν ἑξαήμερον κτίσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς βίβλον καλουμένην Ὁδηγὸν, καὶ ἑτέρους λόγους, σωζομένους ἀνεκδότους ἐν τῇ Δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν.

Μιχαὴλ Κριτόπουλος Ἴμβριος· γραμματεὺς τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Β' (1453—68), γράψας Χρονογραφίαν περὶ τῶν πράξεων τοῦ Πορθητοῦ (6).

Κύριλλος Χῖος· ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, μαθητὴς τοῦ ἐξ Ἀγράτ

---

(1) Philelphi, Epistol. lib. XII.—Boernerus, σελ. 20.
(2) Fabricius VI, σελ. 338.
(3) Αὐτόθι, XI, σελ. 425.
(4) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 372.
(5) Πανδώρα, φυλ. 298.
(6) Παρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 12, σημ. 1.

φων Διονυσίου, μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς συγγραφὴν τοῦ περὶ Ζωγραφικῆς συγγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ζῆνος πρεσβύτερος· ἐδίδαξεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φερράρίᾳ μετὰ Δημήτριον τὸν Χαλκοκονδύλην.

Ἰωάννης Μουσοῦρος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου· περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας.

Ἰωάννης Σοφιανός· μετὰ τὴν ἅλωσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἔγραψε De machinis bellicis.

Δημήτριος Καρτακουζηνὸς Βυζάντιος· ἔγραψεν Excerpta ex Herodoti. Τῇ χειρὶ τούτου εὑρηνται ἀντιγεγραμμένα διάφορα χειρόγραφα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης (1).

Λαόνικος Κρής· τὰς διατριβὰς ἐν Βενετίᾳ ποιούμενος ἐξέδοτο τῇ 22 Ἀπριλίου 1486 τὴν Βατραχομυομαχίαν τοῦ Ὁμήρου μετὰ γλωσσημάτων ἐν τοῖς μεσοστιχίοις.

Νικηφόρος ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ ἐκ πατρὸς Ἀθηναίου· μνημονεύεται μεταξὺ τῶν καλλιγράφων τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος (1486) (2).

Ἰωάννης Χῖος· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικά (3).

Δεπάκολος Κύπριος· rector scolarum τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ Πανεπιστημίου (1480) (4).

Κυπριανὸς Κύπριος (1493)· juristarum rector τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου.

Μάρκος Κρήτης· καθηγητὴς τοῦ ἐν Φερράρίᾳ Πανεπιστημίου.

Γεώργιος Καρρέριος Κύπριος· promotor ad medica examina τοῦ ἐν Παταβίῳ Πανεπιστημίου.

Ἐμμανουὴλ Κύπριος (1489), rector τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου (5).

Νικόλαος Βλαστὸς Κρής· λόγιος καὶ καλλιγράφος (1484). Πιθανῶς ὁ αὐτός ἐστιν ὁ εἰς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραφέων γενναίως καταβαλών.

Δημήτριος Λεντάρης (1475).

Δημήτριος Σέρβος (1475) (6).

---

(1) Fabricii XI, σελ. 407.

(2) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 215.

(3) Βλαστοῦ Χιακὰ Β'.

(4) Ἑλληνομνήμων σελ. 584, σημ. 5.

(5) Facciolati, Fasti Gymnasii Patavini.

(6) Fabricii, Bibliotheca græca.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ ΑΙΩΝ.

1500—1600.

Ἰάνος Λάσκαρις

Ἐπονομαζόμενος ἀπὸ τῆς πατρίδος καὶ Ῥυνδακηνὸς (1), ἦν ἀδελφὸς τοῦ γραμματικοῦ Κωνσταντίνου, καταγόμενος ὡσαύτως ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Λασκάρεων (2). Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου Θεόδωρος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰάνου, κατέφυγε μετὰ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του εἰς Πελοπόννησον· ἐκεῖθεν δὲ Θωμᾶς Κέλσος, ὁ τῶν Ἐνετῶν ναύαρχος, μετήγαγεν αὐτοὺς εἰς Κρήτην, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ Βησσαρίωνος, μετέβησαν εἰς Βενετίαν.

Ὁ Ἰάνος, ἀναλώμασι τοῦ φιλογενοῦς καρδιναλίου, εἰς Πατάβιον σταλείς, ἐξεπαιδεύθη τὴν λατινικὴν, διδάξας ἅμα καὶ τὴν ἑλληνικήν. Μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ προστάτου του, ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ πάνυ, ὅστις φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ πλουτήσῃ ἐξ ἑλληνικῶν χειρογράφων τὴν βιβλιοθήκην, ἔπεμψε τὸν Λάσκαριν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν σουλτάνον Βαϊαζίτην· λαβὼν ὁ Ἰάνος τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη συλλέγων πολύτιμα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄγνωστα χειρόγραφα, ἅτινα ἐπιστρέψας παρέδωκεν εἰς τὸν Λαυρέντιον (3).

Δεύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποσταλείς, ἔφερεν ἐπιστρέψας περὶ τὰ διακόσια χειρόγραφα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα παρέλαβεν ἐκ τῶν βιβλιοθη-

(1) Ἐκ Ῥύνδακος, πόλεως μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Φρυγίας.

(2) Ὁ Ἄλδος εἰς τὴν πρὸς Λάσκαριν προσφωνητικὴν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων, λέγει. «Es enim tu, non solum ex antiqua illa Græcia, ingeniorum, doctrinarumque omnium parente, oriundus, sed etiam ex stirpe nobilissima et imperatoria Lascarorum».

(3) «Miserat enim ipsum (Λάσκαριν) Laurentius ille Medices in Græciam, adim quirendus simul, et quantovis emendos pretio, bonos libros: unde Florentiam et cum iis ipsis orationibus, et cum aliis, tum raris, tum pretiosis voluminibus rediit». (Aldus).

κῶν τοῦ Ἀθωνος· ἀλλ' ὅμως οἱ θησαυροὶ οὗτοι ἔφθασαν μετὰ θάνατον τοῦ Λαυρεντίου, ὅστις ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμαῖς ἐξέφρασεν εἰς τὸν Πολιτιανὸν καὶ τὸν Πίκον τὴν λύπην του ὅτι ἀπέθνησκε χωρὶς νὰ συμπληρώσῃ συλλογὴν, τὴν ὁποίαν ἐγκαρδίως ἐπεθύμει(1).

Ὁ θάνατος τοῦ Λαυρεντίου καὶ αἱ ἐν Φλωρεντίᾳ διεγερθεῖσαι ταραχαὶ ἠνάγκασαν τὸν Λάσκαριν ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν δεχόμενος τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Η'. Τῷ 1495 ἦτο εἰς Παρισίους, καὶ αὐτὸς ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὸν Βουδαῖον καὶ ἄλλους περιφανεῖς. Λουδοβῖκος ὁ ΙΒ'. ἔστειλε τὸν Λάσκαριν τῷ 1503 πρεσβευτὴν εἰς Βενετίαν, καὶ ὁ σοφὸς Ἕλλην ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολήν του μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος πεπειραμένου πολιτικοῦ(2). Ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ῥήξεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ὁ Ἰάνος ἐπαναστρέψας εἰς Παρισίους, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἅμα ὁ υἱὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων ἀνέλαβε τὴν παπικὴν ἐξουσίαν, μετονομασθεὶς Λέων Ι'. διασώζων ἔτι τὴν ἀρχαίαν φιλίαν ἐκάλεσε τὸν Λάσκαριν εἰς Ῥώμην, ὅστις ἐλθὼν ἐπροσπάθησε νὰ συστηθῇ γυμνάσιον πρὸς διατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν γενναίων καὶ εὐφυῶν νεανίσκων ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος μερῶν, ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν ἀνδρῶν εἰδημόνων τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Τὸ εὐγενὲς τοῦτο σχέδιον ἔλαβε καὶ εὐτυχῆ τὴν ἔκβασιν, διότι ὁ Λέων, ὡς εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ἐκληρονόμησεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων πατρικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγάπην. Οὕτω δὲ ἠγέρθη τὸ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κυρίνου λόφου. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ πάπας καὶ ὁ Λάσκαρις ἠξιώθησαν τῶν ἐπαίνων τῶν συγχρόνων, καὶ μάλιστα Ἱερωνύμου τοῦ Βίδα, καὶ τοῦ Κρητὸς Μάρκου Μουσούρου(3).

---

(1) Ῥόσκου, Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων, σελ. 232, καὶ 438.

(2) Ὁ Wicquefort ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Λάσκαρις δὲν ἤρμοζεν εἰς ἀποστολὴν ἀπαιτοῦσαν πρὸ πάντων βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἡγεμονικῶν συμφερόντων, καὶ πλῆθος ἄλλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν διατυπώσεων, βεβαιῶν, ὅτι καὶ οἱ Βενετοὶ δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοιαύτῃ ἀποστολῇ παρεπονέθησαν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, ἀποστείλαντος ἀντὶ πρέσβεως, ἕνα διδάσκαλον· πλὴν ταῦτα πάντα ἀναιροῦνται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τούτου πραγματευθέντων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ βιογράφων.

(3) Προσφωνῶν εἰς τὸν Λάσκαριν ὁ Μουσοῦρος τὴν ἐν ἔτει 1516 ἔκδοσιν τοῦ Παυσανίου ἀποτείνει πρὸς αὐτὸν τοὺς ἑπομένους λόγους· « Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ διατρίβων, τιμώμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ, πρόξενος ὡς ἀληθῶς γέγονας τῶν Ἑλλήνων, τοῖς μὲν ἀφικνουμένοις, πολλάκις ὑπὲρ δύναμιν δωρούμενος, τῶν δ' ἀπόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς δὲ φιλτάτους τοῖς περὶ τὸν κρατοῦντα συνιστάς. Θαυμαστὰ μὲν

Ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Λασκάρεως Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, εἰς ὃ καὶ ἀλλοεθνεῖς ἐφοίτων χάριν μαθήσεως, ἐξῆλθον ἐπίσημοι ἄνδρες, οἵτινες ὄχι περὶ θεολογικὰς ἀμφισβητήσεις, ἀλλὰ περὶ τὴν μελέτην διέτριβον τῶν δοκίμων συγγραφέων. Διὸ καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὥσπερ ἀπαρχὴν τῶν παιδευμάτων τούτων ἐξέδωκε « Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα (1517)—Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὰς σωζομένας τῶν Σοφοκλέους Τραγῳδιῶν (1518)—Πορφυρίου φιλοσόφου Ὁμηρικὰ ζητήματα, καὶ περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσείᾳ τῶν νυμφῶν ἄντρου (1518) ». Φέρουσι δὲ ταῦτα ὡς τόπον ἐκδόσεως τὸ Γυμνάσιον, καὶ εἰς τὸ τεῦχος τὸ περιέχον τὰ Σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα προσετέθη καὶ τὸ προνόμιον τοῦ Λέοντος (7 Σεπτεμβρίου 1517), ὁ ὁποῖος « πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ τέκνων τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ παιδευομένων » τάσσει ἀφοριστικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς εἰς τὸν ὅστις ἤθελε μετατυπώσει καὶ πωλήσει, πρὶν ἢ παρέλθωσι δέκα ἔτη, τὰς εἰρημένας ἐκδόσεις, ἄνευ ἀδείας τοῦ γυμνασίου ἢ τῶν κηδεμόνων αὐτοῦ(1).

Ὁ Λέων Ι΄. ἐπεφόρτισε τὸν Λάσκαριν τῷ 1517 ἀποστολὴν παρὰ Φραγκίσκῳ Α΄. βασιλεῖ τῶν Γάλλων· καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἡγεμὼν θελχθεὶς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν γνώσεών του παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ παρ' αὐτῷ. Ὁ Λάσκαρις ἐν τούτοις ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' ἐπανέστρεψε κατὰ

οὖν καὶ ταῦτα σημεῖα δόξειεν ἂν τῆς σῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίας, ὃ δ' ἐρεῖν μέλλω πᾶσαν ὑπερβέβληκε καλοκἀγαθίας εὐφημίαν. Ὁρῶν γὰρ ἐνίους τῶν ἡμεδαπῶν διὰ τὴν πολυετῆ δουλείαν οὕτω μὲν ἐπιλαθομένους ἑαυτῶν, ὡς μηδέποτ' ἀνανήφειν καὶ μηδεμίαν ὅλως τῶν προγόνων ἔχειν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐθελοκακοῦντας πολιτικοῦ βίου, παιδεύσεώς τε καὶ ἀγωγῆς ὀλιγώρως ἔχειν· οὕτω δὲ κακοδαιμονᾷν, ὡς αὐτοὺς μὲν ἀπαιδευσίᾳ συζῆν καὶ τετυφῶσθαι... τοῖς δὲ παιδείας ἐρασταῖς φθονεῖν, ἐκ τῶν προφανοῦς τῶν ποιηταῖς ἢ φιλοσόφοις ἐνασχολουμένων εὐθὺς καταγινώσκοντας πολυθείαν, τοιοῦτό τι πρὸς τὴν θεήλατον ταύτην ἡμῶν μεμηχάνησαι συμφοράν. Ὡς γὰρ μὴ παντάπασιν ἀποσβεσθῇ τὸ σωζόμενον ἔτι τῶν Ἑλληνικῶν λόγων, οὐκ ὀλίγους ἔκ τε Κρήτης ἔκ τε Κερκύρας καὶ τῶν παραθαλασσίων τῆς Πελοποννήσου μετεπέμψω νεανίσκους τῶν μήτε φύσιν ἀγεννῶν, μήθ' ὑπὸ χάσμης καὶ νωθρότητος ἐκνεναρκωμένων, ἀλλ' ἀγχινοίᾳ τε περισήμων καὶ τὸ ταλαίπωρον ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ· οἳ νῦν ἐν Ῥώμῃ μήτε στέγης, μήθ' ἱματισμοῦ, μήτε τροφῆς ἀποροῦντες, μήτε σοφιστῶν ἐστερημένοι τῶν διδάσκειν καὶ βουλομένων, καὶ εἰδότων, θαυμαστὸν ὅσον περὶ ἄμφω προκόπτουσι τὼ λόγω, τοῦ πάντ' ἀρίστου καὶ μεγίστου Ῥώμης ἀρχιερέως Λέοντος δεκάτου χορηγοῦντος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αὐξηθέντες καὶ παιδευθέντες, εἰ μὴ μέλλοιεν δίκην ἀγνωμοσύνης ὀφλήσειν, τὴν ἐπίδειξιν ὧν ἐμμελῶς μελετηκότες ἔσονται λόγων ἐκ τῶν ἐγκωμίων ἐνστήσονται τῶν κατὰ σοῦ ».

(1) Ἑλληνομνήμονος, σελ. 231—35.

τὸ ἑπόμενον (1518), καὶ ἐπεφορτίσθη μετὰ τοῦ φίλου καὶ μαθητοῦ του Βουδαίου τὸν καταρτισμὸν τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φονταινεβλώ.

Μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἀποχώρησιν τοῦ Λασκάρεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Λέοντος (1521) φαίνεται, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πλέον(1).

Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ' ὠνόμασε τὸν Λάσκαριν πρέσβυν τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ἐνετικῇ Δημοκρατίᾳ· ἔμεινε δ' ἐν Βενετίᾳ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ πενταετίαν, ὅτε ὁ πάπας Παῦλος ἐξέφρασεν αὐτῷ ἐπανειλημμένως ἄκραν ἐπιθυμίαν ἵνα τὸν ἴδῃ ἐν Ῥώμῃ. Εἰ καὶ πάσχων ἐκ ποδάγρας ὁ Λάσκαρις, ὑπακούσας εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποντίφηκος, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ· ἀλλ' οἱ κόποι τῆς ὁδοιπορίας ἐπηύξησαν τοὺς πόνους του, καὶ ἀπέθανε ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς Ῥώμην ἄφιξίν του ἐν ἡλικίᾳ ἐννενήκοντα ἐτῶν (1535).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγερθέντος ἐν τῷ γοτθικῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀγάθης, ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐν τῇ ζωῇ ἤδη ὄντος, καὶ ἀποπνέον τὸ ἱερὸν μῦρον ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ·

Λάσκαρις ἀλλοδαπῇ γαίῃ ἐπικάθετο, γαίην
οὔτε λίην ξείνην, ὦ ξένε μεμφόμενος.
Εὕρετο μειλιχίην· ἀλλ' ἄχθεται, εἴπερ Ἀχαιοῖς
οὐδ' ἔτι χοῦν χεύει πατρὶς ἐλευθέριον.

Ὁ Λάσκαρις διέπρεψε καὶ ὡς φιλολόγος ἄριστος, καὶ ὡς πολιτικὸς ἔξοχος, καὶ ὡς ποιητὴς ὑψιπέτης, θαυμαζόμενος ὡς τοιοῦτος ὑπὸ Ἐράσμου, Βουδαίου, Μουσούρου, Τουζάνου, Ἰοβίου, Παῤῥασίου, καὶ λοιπῶν· ἦν δὲ ἄγαν φιλόπατρις, οὐ μόνον δαψιλῶς χορηγῶν τοῖς δεομένοις τῶν συμπατριωτῶν του, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος πολλὰ ἐνεργήσας, καὶ ἐνώπιον τῶν ἡγεμόνων διακαῶς συνηγορήσας. Κατὰ τὰς

(1) Ἀρσένιος ὁ Μονεμβασίας γράφων τῷ 1531 πρὸς Λάσκαριν λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς. «Ἐπὶ Λέοντος τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως αἴτιος ἐγένου τοῖς τῶν Ἑλλήνων βουλομένοις, μὴ δυναμένοις δὲ τῇ πενίᾳ τῆς περὶ τοὺς ἑλληνικοὺς λόγους σπουδῆς, πείσας τὸν ἀρχιποίμενα Γυμνάσιον ἐν Ῥώμῃ ἀναδεῖξαι δύο καὶ δέκα μειρακιῶν ἑλληνικῶν, ὃ δὴ καὶ ἀνέδειξε σοῦ καταβαλόντος τὰ σπέρματα· ὁ δὲ τὰ σπέρματα καταβαλὼν, ὡς ὁ καλὸς φησι ῥήτωρ, οὗτος τῶν φύντων αἴτιος. Μέχρι μὲν οὖν ἐκεῖνος διετέλει τοῖς ζῶσι συναριθμούμενος, καὶ αὐτὸς παρὼν ἐτύγχανεν ὁ τὰ καλὰ σπέρματα τοῖς ἐκείνου ὑποσπείρων ὠσὶν, ἐπίδοσις οὐ μετρία τῷ γυμνασίῳ ἐγίγνετο· ἀποιχομένου δ' ἐκείνου, κακοδαιμονίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ συναπέσβη καὶ τὸ Γυμνάσιον. Ἀλλ' ὦ θειότατε ὑπερίστασο καὶ αὖθις τοῦ γένους, ἐν σοὶ γὰρ μόνῳ τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἐξήρτηται».

εἰς Ἀνατολὴν ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων φιλολογικὰς ἀποστολάς του, ὁ Λάσκαρις ἐμβριθῶς ἐξήτασε καὶ διηρεύνησε τὴν κατάστασιν τῶν τε Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, συνεννοηθεὶς μετὰ πολλῶν πατριωτῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1489, παραδοθέντος ὑπὸ τοῦ μεγάλου μαγίστρου τῆς Ῥόδου τοῦ Ζιζίμ, ἀποβλήτου ἀδελφοῦ τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Η', ὁ Λάσκαρις μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐξώρκισε τὸν πάπαν ἵνα κινήσῃ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Ὅταν ὁ Κάρολος Η'. εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ Λάσκαρις λαβὼν συνέντευξιν ὡμίλησεν αὐτῷ διὰ μακρῶν περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, δὲν ἔπαυσε νὰ συνηγορῇ τῷ Λουδοβίκῳ ΙΒ'. ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦς πατρίδος του. Διερχομένου ἐκ Παρισίων τοῦ Ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας, Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, ὁ Ἕλλην παρουσιασθεὶς ὡμίλησε θερμῶς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Τῷ 1508 πυρετωδῶς ἐλάλησε Φερδινάνδῳ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀραγῶνος· ἐπὶ τέλους ἐξώρκισε τοὺς πάπας Ἰούλιον Β'. καὶ Λέοντα Ι'. ἵν' ἀναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὁ τελευταῖος τὸν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα σπουδάσῃ ἐκ νέου τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου.

Ἅμα ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε'. κερδήσας τὴν ἐν Παταβίῳ μάχην (1525) καθ' ἣν ἠχμαλωτίσθη ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος Α', ὁ Λάσκαρις, τετιμημένος ἐπισήμῳ ἀποστολῇ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ', μετέβη παρὰ τῷ νικητῇ, καὶ ἐξεφώνησε λατινιστὶ λαμπρότατον πανηγυρικὸν ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ ὀνείρου τοῦ βίου του. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀποσπῶντες παρεντιθέμεθα τὸ ἑξῆς τεμάχιον ἐξεικονίζον τὰ αἰσθήματα ὑφ' ὧν ἐκαίετο ἡ ἱερὰ τοῦ Λασκάρεως ψυχή.

« Ὄχι μόνον ὁ Πάπας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς, Μεγαλειότατε, μὲ στέλλει ἐνταῦθα, διὰ νὰ σᾶς καθικετεύσω καὶ λάβητε ἔλεος ὑπὲρ αὐτῆς. Λέγων ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐννοῶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἡ γῆ αὐτὴ παρήγαγε, καὶ οἵτινες καθωράϊσαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ πολιτισμόν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἥρωες Ἡρακλῆς, Θησεὺς, Ἰάσων, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις· οἱ νομοθέται Μίνως, Λυκοῦργος καὶ Σόλων· οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ καὶ πολῖται Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Ἐπαμινώνδας· οἱ βασιλεῖς Ἀγησίλαος, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος· οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ τῆς ἀνθρωπίνου ἐπιστήμης, ποιηταὶ, καὶ ἱστορικοὶ, Ὅμηρος, Πίνδαρος, Ἡσίοδος, Ξενοφῶν, Θουκυδίδης, Πλούταρχος· οἱ ἐρευνηταὶ τῆς φύσεως καὶ πα-

ραγωγοὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων γνώσεων, Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, καὶ ἕτεροι· οἱ μαθηματικοὶ καὶ γεωγράφοι Στράβων, Πτολεμαῖος· οἱ κληροδοτήσαντες εἰς τὸν κόσμον τὴν ὑγείαν Ἱπποκράτης καὶ Γαληνός· ὁ χορὸς τῶν Θεολόγων, καὶ πλῆθος ἄλλων περιφανῶν εἰς πάντα κλάδον τῶν ἐπιστημῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐφεῦρον καὶ ἐδίδαξαν τὰς ἐπιστήμας εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καὶ ἰδίως τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης, ὡς τοὺς Ἰταλοὺς, Γερμανοὺς, Ἱσπανοὺς, Γάλλους, καὶ ἄλλους. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐδωρήσαντο τῷ κόσμῳ τοὺς νόμους, τὴν θρησκείαν, καὶ τὰ τελειοποιοῦντα τοὺς ἀνθρώπους ἤθη.

» Ὅθεν δύνασθε, Μεγαλειότατε, νὰ λάβητε ὑπ' ὄψιν πόσας ὑποχρεώσεις ἔχουσιν ὅλοι οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οἵτινες ὤφειλον ν' ἀναγνωρίζωσι τὴν Ἑλλάδα ὡς μητέρα των, καὶ τοὺς Ἕλληνας ὡς κυρίους καὶ προστάτας των.

» Πάντες οὗτοι μὲ στέλλουσιν εἰς τὴν Καισαρικήν σας Μεγαλειότητα. Μὴ νομίσατε, Μεγαλειότατε, ὅτι εἶναι ὄνειρον.

» Ὅλοι οὗτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, περιϊπτάμενοι ἐδῶ εἰς τὸν ἀέρα, δηλαδὴ τὰ πνεύματά των, σᾶς παρακαλοῦσι καὶ σᾶς καθικετεύουσι, Μεγαλειότατε, νὰ ἐλευθερώσητε τὴν Ἑλλάδα! . . . »

Ἀλλὰ τόσαι προσπάθειαι εἰς οὐδὲν κατέληξαν· καὶ ὁ Λάσκαρις κατερχόμενος εἰς τὸν τάφον ἔγραψε τὸ ἄνω ἐπίγραμμα ἐξεικονίζον τὴν πικρὰν ἀπελπισίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς δυσφορούσης ἐπὶ τῇ μετ' ἀναλγήτων Χριστιανῶν συμβιώσει.

Συγγράμματα.

—De veris Græcarum litterarum formis et causis apud antiquos. Parisiis 1536.

—Epistola critica de Moria Erasmi.

—Orationes. Francoforti, 1537.

—Epigrammata Græco-Latina, edente Jac. Tusano. In Calcographeio Iod. Badii Ascensii, in Parisiorum academia, ad cal. Jul. 1537. (Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα τοῦ Λασκάρεως ἀνετυπώθησαν αὐτόθι 1544. Τινὰ τούτων ὁ Ἀΐνσιος θεωρεῖ duriuscula et obscura)».

Ὁ Λάσκαρις ἦτο καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐγκρατέστατος, (vir jure Græco consultissimus, ὡς λέγει Φαβρίκιος), καὶ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν ἀπαρεγκλίτως ἐμμείνας ἔγραψε πολλὰ περὶ τούτου, ἐξ ὧν ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς·

—Defensio rituum Græcorum.

—De dignitate sacerdotum.

—De ordinatione Græcorum.

—De sacramento Græcorum.

—De jure Græco et Latino.
—Collectanea juris Græcii.
—In Nili synopsim canonum commentaria.
—Explanatio canonum Apostolicorum.
—Notæ ad synodales sententias.
—Explanatio regularum Nicephori Cpolitani.
—Expositio Liturgiæ.
—Notæ ad prochiron Harmenopuli.
—De LXX interpretibus.

Ὁ Λάσκαρις ἔγραφε τὴν λατινικὴν μετὰ τοσαύτης εὐκολίας ὅσης καὶ κομψότητος. Μετέφρασε δὲ τὸ ἑξῆς—Polybii de castramentione, Basiliæ 1537.

Ἐξέδοτο δ' ἐκτὸς τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἐπιστασίᾳ αὐτοῦ ἀπολυθέντων, ἃ ἀνωτέρω ἀναφέρομεν, καὶ τὰ ἑξῆς·

—Ὀκτώηχον, ἐν Ῥώμῃ 1520.

—Anthologia Epigrammatum Græcorum, cura Io. Lascaris. Impressum Florentiæ in ædibus Francisci de Alopa III idibus augusti MCCCCLXXXXIIII.—(Ἡ πρώτη αὕτη καὶ σπανιωτάτη ἔκδοσις τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας ἐγένετο διὰ κεφαλαιωδῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων πρῶτον τότε ὑπὸ Λασκάρεως ἐφευρεθέντων. Ἐν τῇ πρὸς Πέτρον τὸν ἐκ Μεδίκων προσφωνητικῇ ὁ Ἰάνος ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὴν ἐπινόησιν ταύτην, γενομένην κατὰ μίμησιν τῶν ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων ἐπιγραφῶν).

—Callimachi hymni cum scholiis Græcis. Florentiæ 1492. (Καὶ ἡ πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Καλλιμάχου ἐτυπώθη διὰ τῶν αὐτῶν κεφαλαιωδῶν γραμμάτων).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Λάσκαρις ἐξέδωκε—Ἀργοναυτικὰ Ἀπολλωνίου, ἐν Φλωρεντίᾳ παρ' Ἀλόπᾳ 1496.—Ἀδικένναν ἐν Λουγδούνῳ 1498, εἰς τόμους 3.—Εὐριπίδην, Φλωρεντίᾳ 1496.

Εὕρηνται διάφορα ἐπιγράμματα τούτου εἰς Σοφοκλέα, εἰς Πορφυρίου ζητήματα, εἰς τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς Σχολιαστὰς αὐτοῦ, εἰς Καλλίμαχον, εἰς τὸ ὑπὸ Φαβωρίνου ἐκδοθὲν Μέγα Ἐτυμολογικὸν κλπ. Πρὸς δ' ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί.

Ὁ Ἄλδος προσεφώνησεν αὐτῷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας Ἕλληνας Ῥήτορας (1508—9), καὶ τὰς Τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους (1502).

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐνεκωμίασαν τὴν εὐρυμάθειαν, τὴν πολιτικὴν περίνοιαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Λασκάρεως. Ὁ περιφανὴς Βουδαῖος γράφων πρὸς τὸν Φορεστάνον λέγει « λασκαρίζειν τοίνυν ἐστὶν ἐν λόγοις μὲν καὶ φράσεσι τὸ δεινῶς λέγειν καὶ κομψῶς· τὸ δὲ ἦθος λασκαρίζειν ἐστὶ τὸ ἐπιεικῆ καὶ χρηστὰ καὶ εὐαρεστούμενα φρονεῖν (1).

(1) Hodius de Græcis illustribus — Bœrnerus — Fabricius, Bibl. Gr. XI, 646—8.—Weiss, Biographie Universelle, tom. XXIII.

Ἄγγελος Λάσκαρις, υἱὸς τοῦ Ἰάνου· ἐλευθερίως ζήσας, καὶ κατὰ Παπαδόπουλον ἐπιβαρύνας τὴν οἰκογένειαν δι' ἀσκόπων καὶ νεανικῶν παρεκτροπῶν, ἐγένετο οὐχ ἧττον λόγιος καὶ ἐξέδοτο ἐν Παρισίοις παρ' Ἰακώβῳ Ὀπωρινῷ Συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ πατρός του (1537) καὶ τὴν λατινικὴν μετάφρασιν κεφαλαίων τινῶν τοῦ Πολυβίου (Περὶ τῆς τῶν ὁπλιτῶν καταστάσεως). Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐπιγραμμάτων εὑρηται ἐπιστολὴ Ἰακώβου Τουζάνου μαθητοῦ τοῦ Ἰάνου πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Ἄγγελον.

Ἰωάννης Λάσκαρις, ἀνεψιὸς τοῦ Ἰάνου, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τρόφιμος. Κατὰ Παπαδόπουλον ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀρράγώνιον περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ πατρός του.

Φραγκίσκος Λάσκαρις, υἱὸς ἢ ἐγγονὸς τοῦ Ἰάνου, ἐπίσης λόγιος· ἔγραψε σημειώσεις εἰς Ἡλιόδωρον, ἐκδοθείσας ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1534 (1).

Ζαχαρίας Καλλιέργης.

Κρὴς τὴν πατρίδα· διατρίβων ποτὲ μὲν ἐν Βενετίᾳ, ποτὲ δ' ἐν Ῥώμῃ, καὶ τιμηθεὶς μεγάλως ὄχι μόνον διὰ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του.

Ἐν ἔτει 1499 ἐξέδωκεν εἰς μέγα φύλλον ἐκ σελίδων 233, τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν, φέρον ἐν τέλει τὴν ἑξῆς σημείωσιν. « Τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἐντυπωθὲν πέρας εἴληφεν ἤδη σὺν Θεῷ ἀναλώμασι μὲν τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς κυρίου Νικολάου τοῦ Κρητὸς, παραινέσει δὲ τῆς λαμπροτάτης καὶ σωφρονεστάτης κυρίας Ἄννης θυγατρὸς τοῦ πανσεβάστου καὶ ἐνδοξοτάτου κυρίου Λουκᾶ Νοταρᾶ ποτὲ μεγάλου δουκὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητός ». Προλεγόμενα τοῦ κειμένου τῆς ἐκδόσεως ταύτης εὑρηνται Μάρκου τοῦ Μουσούρου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Τοῖς ἐν Παταβίῳ σχολαστικοῖς », ὡσαύτως καὶ δύο ἐπιγράμματα τὸ μὲν τοῦ αὐτοῦ Μουσούρου, τὸ δ' ἑτέρου Κρητὸς, Ἰωάννου Γρηγοροπούλου.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς περὶ Καλλιέργου. « Φιλοπόνως τὰ περὶ τὴν τέχνην, εἴπερ τις ἄλλος ἐκμελετήσας, οὕτω τραχεῖάν τινα καὶ μεστὴν ἱδρῶτος ὁδοιπόρησεν, ὡς πολλοὺς ὑπάρξαι ποτε τοὺς ἐλπίσαντας ἐκ μέσης αὐτὸν ἀναστρέψειν καμόντα, ἀλλ' ὅμως ἤνυσε καὶ πρὸς τὸ τέρμα χαίρων ἀφῖκται, καὶ μονονοὺ παρὰ τοῖς πλείοσιν ἡμῶν ἀνηγόρευται στεφανίτης· λέγω δὲ δι' οὓς ἐξεπό-

(1) Hodius, lib II, cap. 5.

νησε τύπους, μηδενῶς κατ' ἴχνη χωρῆσαι τολμήσας, δέει τῆς παρανόμων γραφῆς· ἐπὶ δὴ τούτοις οὐ κατερράθύμησεν, ἀλλὰ χρυσέας ὑποσήσας κατὰ Πίνδαρον, εὐτυχεῖ θαλάμῳ κίονας τοὺς χαρακτῆρας ὑπήχθη καὶ θεητὸν πῆξαι τάχιστα μέγαρον· ἀρχὴν δὲ πασῶν ἐπικαιροτάτην ἐποίησε, καὶ πρὸς ἣν τὰ ἑκάστοτε τυπωθησόμενα καθιστάμενος ἥκιστα ἂν ἁμάρτοι· ἐκείνης γὰρ τῆς βίβλου κατήρξατο, ἥτις παρὰ τὰ προπύλαια τῆς ἀληθινῆς ἑστῶσα παιδείας, ἵνα τι καὶ κεβητίσω, τοῖς μαθητιῶσι τὼ χεῖρε φιλοφρόνως προτείνει εἰς ὑποδοχήν».

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖται τοῦ Ζαχαρίου ἡ ἐπιστασία ἐν τοῖς ἑπομένοις· «Ἡ διόρθωσις περὶ ἧς οὐ χεῖρον οὐδὲ τοῦ λόγου πάρεργον εἰπεῖν, ἐργώδης ὑπῆρξε καὶ χαλεπὴ διενεγκεῖν, κατ' ἔνδειαν ὑγιῶς ἐφ' ἅπασιν ἔχοντος ἀντιγράφου· ὧν γὰρ ἦν εὐπορία, ταῦτ' εἰ καὶ ἄλλως παλαιὰ καὶ ἀξιόπιστα, ἀλλ' οὖν σαφῆ καὶ γρίφων ἀνάμεστα, καὶ διὰ τοῦτό τινος εἰκαστοῦ, Οἰδίποδι παραπλησίου δεόμενα».

Τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα παραθέτομεν ἐνταῦθα ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ εὐφυῆ νοήματα, καὶ δι' ὃν ἀποπνέει πάτριον ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τυπογραφίας, καὶ τῶν καθ' ἃ οἱ Κρῆτες καὶ ὑλικῶς συνήργησαν ἀσκοῦντες τὴν τέχνην, δι' ἧς ἡ παιδεία ἡ Ἑλληνικὴ ἐπλατύνθη ἐν τῇ Ἰταλίᾳ.

Ἔκ ποθεν ἀφράστοιο φανεὶς, φυγάδ' ἔτραπεν ἄφνω
αἰετὸς οἰωνῶν ὑψιπέτης ἀγέλην.
Τεθρίππων ἐπιβὰς, σέλας ἡμάλδυνεν ὁμαίμου
ἥλιος, ἡ δ' ἄστρων φροῦδον ἔθηκε φάος·
Τὼς δὲ χαρακτήρων ἀπεχάσσατο τῶνδε τὰ πρόσθεν
γράμματα, καὶ ῥίνης ἔκγονα καὶ δονάκων
Θηεῦμαι γλυφανῆς πῶς τις σμίλης κοπίδεσσι
ξέσσε περιπλέκτων ὅρχατον ὧδε τύπων,
Πῶς δὲ μεταξὺ τόνους γραμμῶν στήριξεν ἀάπτους
ἰθυτάτων, φθόγγοις πάντα ἐπικρεμάσας.
Ἀλλὰ τί θαυμαίνω Κρητῶν φρένας, οὓς ποτ' ἐφετμαῖς
πατρὸς Ἀθηναίη δαίδαλα πολλὰ δάεν.
Κρὴς γὰρ ὁ τορνεύσας, τὰ δὲ χαλκία Κρὴς ὁ συνείρας,
Κρὴς ὃ καθ' ἓν στίξας, Κρὴς ὁ μολυβδοχύτης,
Κρὴς δαπανᾷ νίκης ὁ φερώνυμος· αὐτὸς ὁ κλείων
Κρὴς τάδε, Κρησὶν ὁ Κρὴς ἤπιος αἰγίοχος.
Τοὶ γὰρ ἅμ' εὐχόμεθα, πέλοι γενετῆρα χορηγοῦ
μὴ δίχα μαντοσύνης οὔνομα παιδὶ θέμεν.
Νικᾷ δ' ἀντιπάλους· νεῦσε Ζεύς· οἱ γὰρ ἀφ' ἱερῆς
Ἑλλάδος Ἑλλάνων παισὶ πρέπουσι τύποι.

Δαπάνῃ τοῦ ἐπαινουμένου τούτου Νικολάου (Βλαστοῦ) ἐδημοσίευσεν ὁ Καλλιέργης ἐν Βενετίᾳ δύο ἄλλας ἐκδόσεις, τὴν μὲν τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1499 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, » τὴν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἔτει 1500 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπομνήματα εἰς τὰς πέντε φωνὰς ἀπὸ φωνῆς Ἀμμωνίου μικροῦ τοῦ Ἑρμείου, » μετὰ ἐρυθρῶν, καὶ ἔν τινι τῶν ἀντιτύπων, μετὰ χρυσῶν ἀνθεμίων. Εἶναι δὲ ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις πρωτότυποι, καὶ συνίστανται ἡ μὲν ἐξ 170, ἡ δὲ ἐκ 36 φύλλων.

Ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ δεκάτου Λέοντος, ἥτις τόσον ἐχαρίζετο πρὸς τὰς Ἑλληνίδας μούσας, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ πρωτευούσῃ παροικία τοῦ Λασκάρεως καὶ ἡ καθίδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου, παρεκίνησαν τὸν Καλλιέργην νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην. Ἐκεῖ δ' ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς, ὧν ἔνια φέρουσιν ὡς σύμβολα τὸ κηρύκιον μετὰ ἀστέρος ἄνωθεν, καὶ τὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐστεμμένον καὶ φέροντα ἐπὶ τοῦ στήθους τ' ἀρκτικὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γράμματα Z K.

—Ἀγαπητοῦ διακόνου παραινετικὰ κεφάλαια πρὸς Ἰουστινιανόν. 1509 (1).

—Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου, κατ' ἀλφάβητον Ἀττίδος (sic) διαλέκτου ἐκλογαί, αἷς οἱ δοκιμώτατοι χρῶνται τῶν παλαιῶν, καί τινες αὐτῆς παρασημειώσεις καὶ διαφοραί. 1515 (2).

—Πινδάρου Ὀλύμπια, Νέμεα, Πύθια, Ἴσθμια, μετὰ ἐξηγήσεως παλαιᾶς πάνυ ὠφελίμου καὶ σχολίων ὁμοίων. 1515. Αὐγούστου 13 (3).

—Θεόκριτον, 1516, Ἰανουαρίου 15. (Ἡ ἐν Μεδιολάνοις πρώτη ἔκδοσις (1481) τοῦ Θεοκρίτου, δὲν περιεῖχεν εἰμὴ δεκαοκτὼ εἰδύλλια, καὶ ἡ τοῦ Ἄλδου (1495) τριάκοντα· ὁ δὲ Καλλιέργης προσέθηκεν ἕτερα ἕξ τὰ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἐννάτου ἐμπεριεκτικῶς, καὶ τὰς ὑποθέσεις, καὶ προσέτι δεκαεννέα ἐπιγράμματα, καὶ τὴν σύριγγα, τὸν πέλεκυν, τὰ πτερύγια καὶ τὸν βωμὸν, ἂν καὶ εἰς τὸν Συμμίαν ἀνήκωσι ταῦτα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Συρακούσιον).

—Ἀποφθέγματα φιλοσόφων, συλλεχθέντα ὑπὸ Ἀρσενίου Μονεμβασίας. (1515).

—Μέγα καὶ πάνυ ὠφελιμον λεξικὸν, ὅπερ Γαρῖνος ὁ Φαβωρῖνος Κάμηρς ὁ Νικαιρίας ἐπίσκοπος ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων κατὰ στοιχεῖον συνελέξατο (1523).

Ὀκτώηχον, διορθώσει Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως. 1520.

Ὁ Καλλιέργης ἐπαινεῖται ὑπὸ Ἐράσμου ὡς λίαν πεπαιδευμένος,

(1) Clavier, Biographie Universelle, tom. Ier. Agapetus.

(2) Maittaire, Annal. Typogr. II, σελ. 308.

(3) Λεπτομερέστερον περιγράφεται ἡ ἔκδοσις αὕτη ὑπὸ Ι. Σακελίωνος· Πανδώρα φυλ. 334.

ποιήσας, κατὰ Κράσσον, ᾠδὰς, ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα τῆς φαντασίας συνθέματα. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν λόγῳ Ζαχαρίου ἐπιτομή τις γραμματικῆς, ἄγνωστον ἢ ἐκδοθεῖσα, ἢ συγγραφεῖσα ὑπ' αὐτοῦ.

Τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου σχόλια δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ συνελέχθησαν, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς προλεγομένοις λέγει « ἐν πολλοῖς διεσπαρμένα εὑρὼν ἀντιγράφοις πόνῳ πολλῷ εἰς ἓν συνήγαγον ». Κατὰ λάθος δ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καλλιέργου ἐτυπώθησαν πολλάκις, ὡς ὠφελιμώτατα· ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Κράσσος διεκήρυξεν ὅτι ὁ Ζαχαρίας, « ἦτο καλὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν ἑρμηνευτὴς, καὶ ὅτι ὀσημέραι ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν φιλολόγων τὰ πλήρη πολυμαθείας σχόλια αὐτοῦ εἴς τε τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Θεόκριτον, καὶ ὅτι ἄλλα εἰς ἄλλους ποιητὰς ἀπωλέσθησαν ».

Ὡς ποιητὴν δὲ τὸν Καλλιέργην, ἢ ἐκδότην τῶν ποιητῶν, ἀνώνυμός τις ἐπῄνεσε διὰ τῶν ἑξῆς στίχων·

Hic ita Parnassi pertingit labra bicornis
Fonte, et sic sumptas inde ministrat aquas
Gloria ; quod cantus non solum fertur ad ipsum,
Illa sed Vatum cœtera turba nitet (1).

Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.

Ἐγένετο μαθητὴς Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, διδάξας μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ· ἐχρημάτισε μέγας ῥήτωρ καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Παχωμίου Α', Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου Α'. (1505—21) (2). Τοῦτον ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία καλεῖ σοφώτατον καὶ θεολογικώτατον.

---

(1) Ἑλληνομν. σελ. 328. Αἱ ὑπὸ Καλλιέργου ἐκδόσεις τοῦ Ἀγαπητοῦ καὶ Θωμᾶ Μαγίστρου εἶχον διαφύγει τὰς ἐρεύνας τοῦ πολυμαθοῦς συντάκτου τοῦ Ἑλληνομνήμονος. Καὶ ὁ Μορέλλιος ἀποδίδει εἰς τὸν Ζαχαρίαν Καλλιέργην τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ ἡ Ῥώμῃ γενομένην ἔκδοσιν τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Χρυσολωρᾶ (Fabr. Bibl. Gr. VI, σελ. 227).

(2) « Ματθαῖος Καμαριώτης ἔζη ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ἁλώσεως καὶ ἐχρημάτισε διδάσκαλος Μανουὴλ Κορινθίου, τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ πάλαι πατριάρχου Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου τοῦ μετὰ τοῦτον, ἔχοντος τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου ῥήτορος· οὗτος δὲ ἐδίδαξεν Ἀντώνιον Καρμαλίκην ἐπιλεγόμενον, καὶ Ἀρσένιον οὗτος τὸν Μονεμβασίας· οὗτος δὲ τὸν ἐμὸν πατέρα Ἰωάννην ». (Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς ἐν Τουρκογραικίᾳ σελ. 90)

Ὁ Φαβρίκιος (1) συγχέων τοῦτον πρὸς Μανουὴλ τὸν Ὀλόβολον, καὶ Μάξιμον τὸν πατριάρχην, καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρώτου καὶ τῶν τριῶν τὰ συγγράμματα. Ἀπεβίωσε τῷ 1551, καὶ ἔγραψε·

—Ἀπολογίαν πρὸς τὰ ἐρωτήματα Φραγκίσκου τινος ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Κηρύκων, (ἐδημοσιεύθη ἑλληνολατινιστὶ μετὰ τῶν δέκα ἐρωτημάτων τοῦ Φραγκίσκου, ὑπὸ Le Moyne, Varia Sacra, tom. I).

—Ἀκολουθίας στιχηρῶν καὶ κανόνων.

—Ἀκολουθίαν Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.

—Κατὰ δύο συλλογισμῶν τῶν λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

—Πρὸς τὸν φράτρε Φραγκίσκον ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ περὶ τῶν τριῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς.

—Περὶ ματαιότητος κόσμου, καὶ πρὸς Γεράσιμον ἱερομόναχον κατὰ Λατίνων.

—Περὶ τοῦ ἱεραρχικοῦ πνεύματος, καὶ πότε τεθέωται ἡ τοῦ Κυρίου σάρξ.

—Περὶ τοῦ θεαρχικοῦ πνεύματος (2).

—Μανουήλου ἱεροδιακόνου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἁπλουστέρα τε καὶ συντομωτέρα, συντεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὁρισμῷ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου. (συνυξεδόθη τῇ ὑπὸ Ζαχαρίου Σκορδυλίου τῷ 1563 ἐκδόσει τοῦ Ὡρολογίου) (3).

—Ὠδὴ πρὸς Θεοτόκον.

Πρὸς τὸν Μανουὴλ τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Ἰουστίνου Δεκαδύου ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ.

Μάξιμος ὁ Ἁγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρισίοις, Φλωρεντίᾳ, καὶ Βενετίᾳ ἐπεσκέφθη πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις πρὸς ἐντελεστέραν κατάρτισιν. Εἰδήμων ἤδη πολλῶν γλωσσῶν, καὶ τῆς κοσμικῆς τύρβης τὸν μονήρη βίον προελόμενος, ἐλθὼν ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθωνα μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου. Βασίλειος Ἰβάνοβιτζ, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, ἅμ' ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας (1505), ἔγραψε πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαιτούμενος τὴν ἀποστολὴν ἀνδρὸς γιγνώσκοντος ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν. Μετὰ πολλὰς ἐρεύνας εὑρέθησαν ἐν τῷ Ἄθωνι δύο ἱερομόναχοι, Σάββας, καὶ ὁ ἐν λόγῳ Μάξιμος, γιγνώσκοντες καλῶς τὴν ἔτι ἀμόρφωτον ἐκείνην διάλεκτον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος, ὑπέργηρος ἤδη ὤν,

---

(1) Bibliotheca Græca, XI, σελ. 269.

(2) Παρανίκα σχεδίασμα σελ. 17. σημ.

(3) Ἑλληνομνήμων σελ. 311—Κατὰ λάθος ὁ Μουστοξύδης δέχεται τὸν Ἱερεμίαν τοῦτον ὡς Β'. ἀντὶ Α'. ἐκτὸς εἰ ἕτερός τις ἐστὶν ὁ ἐν λόγῳ Μανουήλ.

δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τόσον μακρὰν καὶ ἐπίπονον ὁδοιπορίαν· ὁ δὲ Μάξιμος ἐδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐλθὼν εἰς Μόσχαν (1518) ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εὐμενέστατα. Ἐμπιστευθείσης αὐτῷ τῆς ἐκεῖ σωζομένης πολυτίμου καὶ πολυτόμου βιβλιοθήκης, ἤρξατο τὴν τακτικὴν καταγραφὴν τῶν χειρογράφων. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Ῥωσσικὸν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βαρλαὰμ, διεδόθη καθ' ὅλον τὸ κράτος, καὶ ἐφήμισε τὸ ὄνομα τοῦ Μαξίμου. Τόσον δὲ ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὥστε οὐδέποτε οὗτος συνήνεσε νὰ τὸν ἀφήσῃ καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ σοφὸς Ἕλλην δὲν ἔπαυσε καθικετεύων ἵνα τῷ συγχωρήσωσι τὴν εἰς τὸ ἐρημητήριόν του ἐπάνοδον, λέγων πρὸς τὸν Βασίλειον. « Ἐκεῖ θὰ δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· καὶ θὰ διακυρύττω εἰς τοὺς συμπατριώτας μου, ὅτι ὑπάρχει ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς χριστιανὸς μονάρχης τόσον μεγαλοπρεπὴς καὶ ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, Θεοῦ ἐκδοκοῦντος, ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν ἀπίστων ». Ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν τῷ ἀπεκρίνετο διὰ νέων ἐνδείξεων εὐνοίας, καὶ ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν.

Εἶτα φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων διεβλήθη παρὰ τῷ Βασιλείῳ, ὡς αἱρετικὸς, καὶ ἐχθρὸς τῆς δυναστείας του· ἐκπεσὼν δὲ τῆς εὐνοίας ἐφυλακίσθη εἴς τι μοναστήριον.

Ὁ Μάξιμος μετέφρασεν εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν πολλὰ βιβλία, διώρθωσε τὰ εἰς χειρόγραφά τινα λάθη, καὶ συνέγραψε πάμπολλα, θεολογικῆς πρὸ πάντων ὕλης, ἐξ ὧν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐν Ῥωσσίᾳ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος (1).

Διάσημος Ῥῶσσος λέγει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Μαξίμου. « Ἡ ὀρθόδοξος Ἑλλὰς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ παρέσχε τῇ

(1) Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas et Jauffret. Paris 1820. tom. VII, σελ. 221—26, καὶ 384.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου εὑρίσκετο ἐν Μόσχᾳ καὶ ἕτερος Ἕλλην, ὁ ἰατρὸς Μάρκος, ἀπολαμβάνων μεγάλης φήμης. Ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του ἔμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ Σουλτάνος τιμῶν ἐξ ἴσου τὴν περὶ τὸ θεραπεύειν ἱκανότητα τοῦ Μάρκου ἔγραψεν ἀπαιτῶν αὐτὸν παρὰ τοῦ Βασιλείου, ὅστις ἀπαντῶν ἔλεγε « Πρὸ πολλοῦ ὁ Μάρκος μὲ ὑπηρετεῖ εὐχαριστημένος· ἐπὶ τοῦ παρόντος θεραπεύει τὸν ἐν Νοβγορόδῳ τοποτηρητήν μου. Στείλατε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του ». Μεγάλη βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης τοῦ Ἕλληνος, ἀφοῦ προετιμᾶτο τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βασιλείου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὑρισκομένων δύο διασήμων Γερμανῶν ἰατρῶν, τοῦ Λοῦεφ, καὶ τοῦ ἐκ Δυβέκης Θεοφίλου. (Αὐτόθι, σελ. 232—34).

ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὴν κυριωτέραν σύμπραξιν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως, ἣν παρέδωκε μὲν ἡμῖν, ἀλλ' ἥτις ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς ἤρξατο καθυποβαλλομένη ὑπὸ τοιούτους κινδύνους· ὁ Ἕλλην Μάξιμος ἦν ὁ σταθερώτατος καὶ θερμότατος ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνοανατολικῆς πίστεως. Ὑπερασπίζετο τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς... Ἔγραψε κατὰ τῶν ὀρθολογιστικῶν διδασκαλιῶν τῆς δυτικῆς Μεταρρυθμίσεως, κατὰ τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἐθνικῶν, καὶ Μωαμεθανῶν· διώρθου τὰ ἱερουργικὰ βιβλία, διεσάφει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐθιμοταξίας, ἀνεσκεύαζε διαφόρους ψευδεῖς καὶ δεισιδαίμονας ἑρμηνείας περιφερομένας ἐν τῷ λαῷ, ἐνουθέτει τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς... οὕτω δὲ ἐνεργῶν ἐμόρφωσε πολλοὺς ἄνδρας, οἵτινες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀρξάμενον μέγα ἔργον τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ τῆς Ῥωσσίας ἠδύναντο μετὰ θάνατον αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθήσωσι » (1).

Ἀρσένιος (2) Ἀποστόλης.

Υἱὸς τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀκμάσαντος Μιχαὴλ Ἀποστόλη· ἐγένετο μαθητὴς, κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν, Ἀντωνίου Καρμαλίκη· ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Κρήτης) μεταβὰς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος εἰς Ῥώμην καὶ τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσας, ἔζη ἀπὸ τὰ ἐλέη, ἃ ὁ φιλέλλην πάπας Λέων Ι'. ἐχορήγει τῷ ὀχληρῷ τούτῳ, ὅστις ἀείποτε τὴν πενίαν ἐν στόματι ἔχων οὐδένα ἄφινεν ἀφορολόγητον, ἐπάξιος ὄντως υἱὸς ἀναδεχθεὶς τοῦ « βασιλέως τῶν τῇδε πενήτων » αὐτοκληθέντος (3). Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Παχωμίου Α', ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐλθὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς τελοῦσαν Μονεμβασίαν ἐξωθεῖ βιαίως τὸν ἀπ' ἀρχῆς νόμιμον καὶ ὀρθόδοξον αὐτῆς ποιμένα, καὶ αὐτοχειροτονεῖται Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία διηγεῖται ὡς ἐξῆς τὴν παράμονον τοῦ Ἀρσενίου ἐπίβασιν.

« Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τούτου (1506—11) ἦτον καὶ ὁ παρά-

(1) Παρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 178, σημ.

(2) Ἐκαλεῖτο τὸ κατ' ἀρχὰς Ἀριστόβουλος· ἄδηλον δὲ πότε ὁριστικῶς μετωνομάσθη Ἀρσένιος.

(3) Κατ' Ἀντώνιον Φρακίνον ἐδίδαξεν ὁ Ἀρσένιος τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς ὑποτρόφους Ἕλληνας Λέοντος Ι'. »Is Florentiæ adoloscentulos illos, quos Leo Pont. Max. ad reparandam Græce linquæ jacturam, ex media Græcia accorsiverat, instituit ».

νομῶς Ἀρσένιος, τὸ γένος Ἀποστόλης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας παρανόμως καὶ ἔξω κανόνων... τοῦτος λέγω ὁ Ἀρσένιος, ἦτον διάκονος, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Μονεμβασίαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως, τῶν Βενετίκων δηλονότι τῆς αὐθεντίας, ἔσοντας ὅπου ὥριζαν αὐτὴν τότε· καὶ εἶχε θέλημα παρ' αὐτῶν, καὶ παρὰ τοῦ λεγάτου τοῦ πάπα, ὅτι, ἀφοῦ γένῃ ἀρχιερεὺς, νὰ ἔχῃ τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἀνεμποδίστως, καὶ ὅποιος τῶν ἱερωμένων ἢ τῶν κοσμικῶν φανῇ αὐτοῦ ἐναντίος καὶ ἀπειθὴς, νὰ παιδεύεται μεγάλως καὶ νὰ ἐξορίζεται ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἕως ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ὅμως ἦλθεν εἰς Μονεμβασίαν, ἔδειξε τοὺς ὁρισμοὺς τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετίκων πρὸς τὸν αὐθέντην τοῦ τόπου καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πρὸς τὸν λαόν· ὡς δὲ εἶδαν οἱ Μονεμβασιῶται τοὺς ὁρισμοὺς, ἐπροσκύνησαν αὐτὸν καὶ ἐτίμων μεγάλως καὶ εὐλαβοῦντο, ὅτι ἦτον καὶ σοφώτατος μέγας· λοιπὸν τοῦτος ὁ Ἀρσένιος, ὡς ὑπῆγεν ἐκεῖ διάκων, ἔστειλε καὶ ἐπροσκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἕλους· καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον· τότε συμβούλιον ἔκαμαν, ὅπως νὰ χειροτονηθῇ ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος μητροπολίτης Μονεμβασίας· καὶ οὕτως ἔκαμαν τὸν Ἕλους τὸν ἐπίσκοπον εἰς τόπον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ δύο ἱερεῖς ἔβαλαν εἰς δύο μητροπολιτῶν, τοῦ Λακεδαιμονίας καὶ τοῦ Χριστιανουπόλεως· καὶ οὕτως ἔκαμαν αὐτοὶ τοὺς ψήφους, καὶ ἔδωκαν αὐτοῦ τὸ μικρὸν μήνυμα, καὶ τὸ μέγα μετὰ τὸ ἑσπερινόν· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον λειτουργίας γενομένης ἐχειροτόνησαν αὐτὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, καὶ ἔνδυσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων τῶν ἀρχιερατικῶν, τοῦ τε πολυτίμου σάκκου, καὶ ὠμοφορίου, καὶ τῶν ἐπιλοίπων· ὦ τῆς παρανομίας, ὦ τῆς κολακίας τῶν ἐλεεινῶν· ὁ γνήσιος μητροπολίτης Μονεμβασίας, ὁ νομίμως χειροτονηθεὶς παρὰ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, εὑρίσκετον ὑγιής· καὶ διὰ νὰ ἀφενδεύουν οἱ Βενέτικοι τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἀπεδίωξαν αὐτὸν καὶ τοὺς προτητέρους ἀπ' αὐτόν· καὶ αὐτὸς μὴ ἔχων ποῦ νὰ καθίσῃ, νὰ κάμῃ θρόνον, ὑπῆγεν εἰς μίαν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἦτον ἡ Κορώνης, καὶ ἐκεῖ ἔκαμε θρόνον, ὅτι τότε ἡ αὐτὴ Κορώνη εἶχε πλῆθος λαοῦ, ἄρχοντας μεγάλους καὶ ἄλλους χρησίμους ἄνδρας καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ παρανομώτατος Ἀρσένιος, ζῶντος αὐτοῦ τοῦ γνησίου ἀρχιερέως, ἔλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως τῶν Λατίνων, καὶ ἐμοίχευσε τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

« Ὅμως καθὼς ἔλαβεν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἔξω κανόνων, ὡς εἴπομεν, ἐλειτούργει μετὰ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ὡς μητροπολίτης, καὶ χειροτονίας ἔκαμνε, ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους διακόνους καὶ ἱερεῖς, καὶ πάντα ὅλα τὰ ἀρχιερατικά· καὶ μαθὼν τοῦτο ἡ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν ἡ καθολικὴ καὶ μεγάλη, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τίμιον πατριαρχικὸν γράμμα ἵνα παύσῃ τῆς ἀρχιερατικῆς ὑπηρεσίας ὡς παρανόμως ὅπου ἐχειροτονήθη, καὶ μοιχεύει πνευματικῶς, καὶ αὐτὸς χειροτονία δὲν ἔλαβεν οὐδὲ χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος...

» Λοιπὸν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος, ὡς ἐδέξατο τὸ τίμιον καὶ προσκυνητὸν γράμμα τὸ πατριαρχικόν, ἀντὶ οὐδενὸς ἐλογίσατο αὐτό· ἀμὴ ἀντέγραφε πρὸς τὴν καθολικὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς πλάτος ὑβρίζοντα τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς τιμιωτάτους κληρικούς, καὶ ἀτιμίας πολλὰς ἐφλυάρει ὁ τετυφωμένος, καὶ δὲν ἐπρόσδραμεν εἰς τὸν ἰατρὸν, νὰ λάβῃ θεραπείαν καὶ ἰατρείαν, εἰς τὸν κοινὸν αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τὴν ἔμψυχον εἰκόνα Χριστοῦ, τοῦ ἰατροῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων· ἀμὴ ἔσοντας νὰ ἐπαρθῇ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτοῦ καὶ νὰ τόνε κυριεύσῃ ὁ διάβολος, ἔπεσεν εἰς ἀπόγνωσιν, καὶ ἐδιαφεύνδευεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅτι καλῶς ἔκαμε.

» Ὡς δὲ εἶδεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ συνόδου τὴν ἀναισχυντίαν αὐτοῦ καὶ τὴν παρακοὴν καὶ τὸ ἀπειθὲς, ἔπεμψαν γράμμα τίμιον πατριαρχικὸν εἰς τὴν Μονεμβασίαν, καὶ ἐκάθηραν αὐτόν.

» Ὅμως ὁ πατριάρχης δὲν ἔγραψε μόνον ταύτην τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἀρσενίου· ἀμὴ καὶ εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Κυθηρία καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῶν Βενετίκων, ὁποῦ ἦσαν ὀρθόδοξοι, ἔγραφε καθαίρεσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς ὁποῦ ἐχειροτόνησε, καὶ ὅσοι ἔχουν αὐτὸν διὰ ἀρχιερέαν, νὰ ἦναι ἀφωρισμένοι· ἔδιδε γὰρ ἄδειαν τῶν χειροτονηθέντων ἱερέων καὶ διακόνων νὰ ὑπάγουν εἰς ἄλλους ἀρχιερεῖς νομίμους νὰ χειροτονήσουν αὐτοὺς δευτέραν φορὰν κατὰ νόμους, ἐπειδὴ καὶ ἡ πρώτη δὲν ἦτον χειροτονία διὰ τὸ εἶναι ἔξω κανόνων.

» Λοιπὸν ὡς ἔμαθε τοῦτος ὁ παραβάτης ὅτι τοιοῦτα γράμματα ἀπέστειλεν ὁ πατριάρχης κατ' αὐτοῦ, δὲν ἐδυνήθη ἀπὸ τὴν ἐντροπήν του νὰ σταματήσῃ πλέον εἰς τὴν Μονεμβασίαν· ἀμὴ ἐμίσευσεν ἀπ' ἐκεῖ ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν λόγους σκληροὺς καὶ φοβεροὺς, καὶ εἰς τοὺς καρδιναλίους, καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πάπαν τὸν ἔχουν διὰ αἱρετικὸν, καὶ τοὺς καρδιναλίους· ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ πάπας, ἠξεύροντα ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀρσένιος εἶναι

πολλὰ σοφώτατος καὶ μέλος τῆς ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἔγραψε πολλὰ πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῆς Βενετίας κατὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν αὐθεντίαν· καὶ ἐγένετο πολλὴ σύγχυσις καὶ ταραχὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸν μέγαν Γεώργιον, καὶ ἐκινδύνευσαν πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων νὰ θανατωθοῦν ἀπὸ ἀναγκασίας τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίου· ἀμὴ, ὡς ἐλόγιαζε, δὲν ἐπέτυχε· καὶ ἀπὸ τὸ πικρόν του ἀπέθανεν ἀμετανόητος εἰς τὸν ἀφορισμόν· καὶ ὑπῆγεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὁποῦ τοῦ Νεστορίου τοῦ αἱρετικοῦ καὶ τῶν ἐπιλοίπων· καὶ εὑρέθη μετὰ καιρὸν τὸ ἐλεεινὸν αὐτοῦ κορμὶ μαῦρον, τυμπανιαῖον· καὶ ἦτον φόβος καὶ τρόμος νὰ τὸ ἰδῇ ἄνθρωπος » (1).

Ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1535.

Ὁ Ἀρσένιος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἑλληνιστῶν τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος. Ὁ Ἀντώνιος Φραγκίνος εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἔκδοσιν τῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους; λέγει περὶ αὐτοῦ « Recognovimus Aristophanis Comœdias ad hoc Arsenii Cretensis, archiepiscopi Monembasiæ, magna eruditione viri, acerrimo judicio usi .... »

Συνέγραψε δὲ, ἢ μᾶλλον συνέρραψε:

—Ἀποφθέγματα φιλοσόφων καὶ στρατηγῶν, ῥητόρων τε καὶ ποιητῶν, συλλεγέντα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας, καὶ ἀφιερωθέντα τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ Μακαριωτάτῳ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ Κυρίῳ Λέοντι τῷ δεκάτῳ, τῆς τοῦ Θεοῦ Ῥωμαϊκῆς καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἄκρῳ Ἀρχιερεῖ. Ἐν Ῥώμῃ, παρὰ Ζαχαρίᾳ Καλλιέργῃ τῷ Κρητὶ (1515).

—Σχόλια εἰς Ἀριστοφάνην. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1525.

—Σχόλια τῶν πάνυ εὐδοκίμων εἰς ἑπτὰ τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου συλλεγέντα ἐκ διαφόρων παλαιῶν βίβλων καὶ συναρμολογηθέντα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας. Basiliæ, 1544· εἰς 8ον. σελ. 580. Προετυπώθησαν τὰ σχόλια ταῦτα συλλεχθέντα ἐκ διαφόρων παλαιῶν σχολιαστῶν εὑρισκομένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Κρήτης, Ἐνετίας καὶ Φλωρεντίας ἐν ἔτει 1534. Προσφωνοῦνται δ' εἰς πάπαν Παῦλον Γ'.

—Ἀλκινόου λόγος διδασκαλικὸς τῶν τοῦ Πλάτωνος δογμάτων. Ἐνετίησιν, παρὰ Στεφάνῳ τῷ Σαβιέῳ, ᾳφλέ. εἰς 8ον. (ὁ Ἀρσένιος προσφωνεῖ τὴν ἔκδοσιν ταύτην εἰς Πῶλον Ῥινάλδον).

—Σύνταγμα Λογικὸν, ἐκ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, Νικηφόρου Βλεμμύδου, καὶ Γεωργίου Παχυμέρη. Ἐν Παρισίοις 1540.

—Συλλογὴ ἐκ τῶν τοῦ Ψελλοῦ. (Προσφωνῶν τῷ καρδινάλῃ Ῥεδούλῳ λέγει οὐν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς· « Πλὴν ἐν τοσούτ' ἄπειρον ἔχω τοῦ ὅθεν βιώ-

(1) Crusii, Turcogræcia, σελ. 146—151.

σαιμι· ἐπεί μοι καὶ τὰ ἐφόδια, ἃ ἔτυχον κομισάμενος, ἐφ' ᾧ τρέφειν λιτῶς τοῦτι τὸ σωμάτιον, δύο μιαρωτάτω γυναίω, ποδάγρα λέγω καὶ πενία κατεδηδόκασιν· ἀλλ' οὖν αἱ τρώσασαι δήπου με, καὶ παρεμυθήσαντο, διδασκάλω καὶ γὰρ ἐστὸν, ἡ μὲν κατατολμᾷν τῶν πόνων, ἡ δὲ καρτερεῖν αὐτοὺς ἐπιδιδάσκουσα· συμμιγεῖσαι γάρ μοι ἐν φιλότητι, ἀηδεστάτω περ οὖσαι, οὐχ ὑπηνέμια καὶ οὔρια, καθάπερ τὸν τοῦ μύθου πᾶνα ἡ Πηνελόπη, μιγεῖσα ἁπαξάπασι τοῖς ἑαυτῆς μνηστῆρσιν, ἀλλ' ἐς ἄκρον ὡραῖα δύο θυγάτριά μοι ἀπέτεκον, γάμου ὥραν ἤδη ἐπίκαιρον ἔχοντα· ταὐτί σέ μοι λέγουσαι τὰ θυγάτρια ἐν γήρᾳ γηροβοσκήσουσιν, εἴ γε περ περιφανεστάτοις ἀνδράσιν ἐς γάμον ἐκδώσειας· ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι σὺν μυρίοις τἀγαθὰ γίγνεται πόνοις, τὰ καλὰ δὲ τοῖς σοφοῖς εὐπρόσιτα. Ἐθέμην δ' οὖνομα τῇ μὲν Ἰωνιὰν, τῇ δ' ἑτέρᾳ Ἀσκητικὸν Λειμωνάριον· γνώμαις γὰρ καὶ ὑποθήκαις καὶ παραγγέλμασιν ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσεσιν, ἡ μὲν τῶν ἔξω, ἡ δὲ τῶν σῶν κωμῶσι σοφῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλην παῖδα εἶχον ἐπίκτητον, κτῆμα τοῦτο καὶ μόνον ὑπόλοιπον πατρικὸν, ὡραίαν μὲν, ἔξωρον δὲ, προειλόμην εἰκότως προεκθέσθαι ταύτην ἐκείνων· καὶ ταῦτα τῷ ταύτης πατρὶ, εἴτε Ψελλὸς ἦν, ὡς τοῖς πλείοσι δοκεῖ, εἴτε Εὐθύμιος, χαριζόμενος ».

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ μνημονευομένων Συλλογῶν τοῦ Ἀρσενίου (Ἰωνιᾶς, Ἀσκητικοῦ Λειμωναρίου), ἡ Ἰωνιὰ ἐξεδόθη τῷ 1832, ὑπὸ Walz ἐν Στουτγάρδῃ.

Ἔγραψε πρὸς τούτοις διαφόρους ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Πανδώρᾳ (τόμ. ΣΤ'. σελ. 493), καὶ

—Σχόλια εἰς Πίνδαρον.

Ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος, ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομά του Ἀριστόβουλος, ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς.

—Ἐπίγραμμα εἰς Κῆπον Ἀδώνιδος, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1496.

—Προλεγόμενα εἰς Γαλεομυομαχίαν.

Πολλοὶ κώδηκες τῇ χειρὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τούτου γεγραμμένοι εὑρηνται ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν Παρισίων, Ἐσκουριάλης, Βυρτεμβέργης κλπ. (βλ. Boerner, σελ. 155. Monfaucon, Palæographia Græca. Miller).

Ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Ἀρσενίου πονήματα·

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἱερώνυμον Δονάτον, διοικητὴν Κρήτης.

—Περὶ ποιητικῆς.

—Προλεγόμενα εἰς τὴν τοῦ πατρός του Συλλογὴν Παροιμιῶν.

—Ἐπίγραμμα ἑλληνολατινιστὶ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια.

—Λεξικὸν φιλολογικόν. (Bibliotheca Græca. XI, σελ. 189, 580, κλπ.).

Εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκην εὑρηται ἀνωνύμου—Βίος καὶ θάνατος Ἀρσενίου Μονεμβασίας.

Δημήτριος Μόσχος,

Υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ προλαβόντως ἐλαλήσαμεν. Ἐλθὼν εἰς Ἐνετίαν, ἤδη ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεπαιδευμένος, ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Φερ-

βάρα, καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ προσαριθμητέοι εἶναι ἴσως καὶ οἱ Ῥαγγῶνοι, ἐξ ἐπιφανοῦς τῆς Μοδένης οἴκου, οἵτινες τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπαγγελλόμενοι ἠξιώθησαν μεγίστων ἐπαίνων, καὶ ταῦτα πάλιν προάγοντες καὶ περιθάλποντες φιλοτίμως, ἀπέδειξαν ἐλευθεριότητα πρὸς ἡγεμονικὴν ἀντερίζουσαν μεγαλοδωρίαν. Εἰς δὲ τὴν Μάντουαν μετέβη ὁ Δημήτριος πρὸ τοῦ 1478, ὁπότε καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀπὸ τοῦ 1444 ἡγεμονεύσας αὐτῆς Λουδοβίκος Γονζάγας, διότι εἰς τοῦτον προσεφώνησεν ἐν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ἐν Φερράρᾳ ἐγένετο γνώριμος εἰς Ἰωάννην τὸν Πίκον, ἡγεμόνα τῆς Μιρανδύλης, εἰμὴ καὶ οὗτος προσλογιστέος εἰς τοὺς ἄλλους αὐτοῦ μαθητάς. Ὁπωσδήποτε ἐκ Φερράρας μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πίκου, ἔνθα ὅμως ἐπὶ βραχὺν χρόνον διέμενεν ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος γονιμώτατος εἰς παντοίαν ὕλην συγγραφεὺς, καὶ ἄρχων ἅμα, συνάπτων τὴν μὲν δύναμιν μετὰ τοῦ λόγου, τὴν δὲ θρησκείαν μετὰ τῶν ὅπλων, εὐρυμάθειαν δὲ μετὰ τῆς ἀόκνου περὶ τὰ κοινὰ ἐπιμελείας, διετέλεσε πάντα τὸν βίον, ὡς ἂν ὑπὸ μοίρας τινος, ἐν μέσῳ ἀστασιῶν καὶ θορύβων, ἀπελαυνόμενος πολλάκις καὶ τοῦ ἰδίου κράτους ὑπὸ τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ συγγενῶν, ὑφ' ὧν καὶ ἐσφάγη τελευταῖον, ἐνῷ ἔκλινε γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου.

Ὁ Δημήτριος Μόσχος ἔγραψεν·

—Ὑπομνημάτιον εἰς τὸ περὶ λίθων ποίημα τοῦ Ὀρφέως.

—Δημητρίου Μόσχου τοῦ Λάκωνος τὰ καθ' Ἑλένην καὶ Ἀλέξανδρον. (ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ποντικοῦ Βιρουνίου περὶ τὸ 1508 [1], μετατυπωθὲν τῷ 1823 ὑπὸ Βεκκέρου (Miscellanea in maximam partem Critica), καὶ τῷ 1833 ἐν Βιέννῃ ὑπὸ Ἀναστασίου Λευκίου).

Πρὸς τούτοις ἐποίησεν ὁ Δημήτριος, κατὰ Γυράλδον, ἐλεγείας, ἐπιγράμματα, καὶ κωμῳδίας. Καὶ τῶν μὲν ἐλεγειῶν οὐδεμία διεσώθη, τῶν δ' ἐπιγραμμάτων εἴκοσι κεῖνται ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Περουσίας, ἑνὸς ἐξ αὐτῶν (εἰς γαληνιῶσαν θάλασσαν) δημοσιευθέντος ὑπὸ Βεκκέρου. Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν δὲ μία μόνη (ἡ Νέαιρα) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοξύδου, μετατυπωθεῖσα ὑπὸ Ellissen ἐν Ἀννοβέρῳ 1859.

Ἐπαινεῖται τοῦ Μόσχου ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν δεινότης καὶ ἡ τέχνη ἅμα, δι' ἧς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τὰς φράσεις καὶ τοὺς τρόπους, ὥσπερ ἰδίους μίτους ἐπιτηδείως συγκρέκων ἐξυφαίνει τὸν ἑαυτοῦ ἱστόν [2]. Ἀλλὰ καὶ ὡς γραμματικὸς καὶ ῥήτωρ ἐπαινεῖται ὑπὸ Φαβρικίου [3].

[1] Διὰ μακρῶν ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς σπανίας ταύτης ἐκδόσεως ὁ κλεινὸς Μουστοξύδης Ἑλληνομν. σελ. 392—400.

[2] Ἑλληνομν. αὐτόθι.

[3] «Grammaticus, orator et poeta non contemnendus». Μὴ ὁ Μόσχος ἐστὶν

Ὁ Βιρώνιος λέγει, ὅτι ἔγραψε—Κανόνας περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Εἶχε δὲ ὁ Δημήτριος καὶ ἀδελφὸν, Γεώργιον ὀνομαζόμενον, ὅστις κατὰ Γυράλδον, ἐχρημάτησεν ἐν Κερκύρᾳ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς καὶ ῥητορικῆς.

Θωμᾶς Διπλοβατάτζης.

Υἱὸς Γεωργίου καὶ Μαρίας, ἐκ τῶν ἐπιφανῶν προσφύγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 25 Μαΐου 1468. Ὁ πατήρ του ἀπελθὼν εἰς Νεάπολιν ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκεῖθεν ἔπειτα εἰς Ῥώμην ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πάπα, τυχὼν ἐπικουρίας μὴ ἀναλόγου πρὸς τὴν χρείαν, κατέλιπε τὴν Ἰταλικὴν χώραν καὶ μετέβη εἰς Ἱσπανίαν· εἰσαχθεὶς ἐνταῦθα δ' εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μονάρχου, ἔπεσεν ὕστερον κατὰ τὸν ἐν Γρενάδᾳ πρὸς τοὺς Μαυρητανοὺς πόλεμον.

Ἅμα ἤκουσε τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις, ἐξάδελφος τῆς συζύγου τοῦ φονευθέντος, μετέβη εἰς Νεάπολιν, καὶ ἠθέλησε νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀνεψιόν του Θωμᾶν· ἀλλ' ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκατανεύσῃ, καὶ τὸ παιδίον παρέμεινε μαθητεῦον ἐν Νεαπόλει. Κατὰ μὲν τὴν γραμματικὴν λοιπὸν διήκουσεν ὁ Θωμᾶς Καρόλου τοῦ Συρρεντινοῦ, περὶ δὲ τὴν λογικὴν ἐσπούδασεν ἐν Σαλέρνῳ, καὶ δωδεκαέτης ἤδη ὑπεδύσατο δημοσίᾳ φιλοσοφικοὺς ἀγῶνας.

Διά τε τὴν δυστυχίαν τῆς ἰδίας οἰκογενείας, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, εὐνοούμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σαλέρνου, παρεκινήθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰς νομικὰς μελέτας. Ἐπιδοθεὶς δ' ἐν Νεαπόλει εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην μετέβη τῷ 1486 εἰς Πατάβιον, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐπισημοτέρους νομοδιδασκάλους. Ἡ δούκησσα Καμίλλη Σφορτίου, ἡγεμονεύουσα τότ' ἐν Πισαύρῳ, ἐκάλεσε τὸν Θωμᾶν ἐκεῖ, καὶ ἀνέδειξε τοποτηρητὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλήσεων (appellazioni) καὶ τῶν τελωνείων. Μόλις δ' ἐπιβὰς τοῦ εἰκοστοῦ τῆς ἡλικίας ἔτους ἐστάλη ὑπὸ τῆς αὐτῆς δουκήσσης εἰς Περουσίαν (1489) ἵν' ἀκροασθῇ καὶ τοὺς ἐκεῖ φημιζομένους καθηγητάς· ὕστερον, παραιτηθείσης τῆς Καμίλλης ὑπὲρ τοῦ προγόνου αὐτῆς Ἰωάννου, ὁ νεανίας Θωμᾶς ἀνεδείχθη αὐλικὸς αὐτοῦ, καὶ λαβὼν ἐν Φερράρᾳ (1490) τὸ δίπλωμα διωρίσθη τῷ 1492, ἀντὶ τοῦ θανόντος περιφήμου νομοδι-

---

ὁ αὐτὸς Δημήτριος Σπαρτιάτης, ὅστις κατὰ Maittaire (Annal. Typog. II, part. I) ἐχρημάτισε διδάσκαλος Φραγκίσκου τοῦ Τισσάρδου;

δασκάλου Ἀλμερίκου, αὐλικὸς συνήγορος τοῦ ταμείου, νυμφευθεὶς τότε τὴν Αἰκατερίνην Δελλακόρτε, θετὴν θυγατέρα Φραγκίσκου Βεκκίου, αὐλάρχου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ προβιβασθεὶς εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα.

Καῖσαρ ὁ Βόργιας κυριεύσας τῷ 1500 τὸ Πίσαυρον κατέστησε τὸν Διπλοβατάτζην δημόσιον συνήγορον πάσης τῆς Ῥωμανίας· πεσὼν δ' εἶτα εἰς δυσμένειαν τοῦ θηριώδους ἐκείνου τυράννου παρητήθη τῆς δικηγορίας (1505).

Πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Πισαύρῳ πρεσβευτὴς πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον Β', καὶ εὐνοηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀνεδείχθη τοποτηρητὴς ἐν Γουβίῳ, ἀποσταλεὶς τῷ 1511 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάπα εἰς τὴν ἐν Πίζῃ τότε συγκροτουμένην σύνοδον περὶ ἐκκλησιαστικῆς μεταῤῥυθμίσεως.

Τῷ 1515 ὁ Θωμᾶς διωρίσθη ὑπὸ τοῦ νέου ἡγεμόνος τοῦ Πισαύρου, δουκὸς Οὐρβίνου, εἷς τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς νομοθεσίας, καὶ μετ' ὀλίγον εἷς τῶν τριῶν τοῦ ὑπερτάτου συμβουλίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο πᾶσα ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας ἐκείνης. Ἕνεκα τῶν ὕστερον ἀναφυεισῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας ταραχῶν ὁ Διπλοβατάτζης ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα μετήρχετο τὸν δικηγόρον παρ' ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ, ἀποποιηθεὶς τὴν ὑπὸ τῆς Δημοκρατείας προσφερθεῖσαν ἕδραν καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου.

Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν ὁ Θωμᾶς ἐπανῆλθεν εἰς Πίσαυρον (1532), ἀναλαβὼν ἐν ἔτει 1538 τὸ ἀξίωμα τοῦ πολιτάρχου, ἀνατεθείσης αὐτῷ καὶ τῆς μεταῤῥυθμίσεως τῆς νομοθεσίας.

Ἐν Πισαύρῳ δὲ ἀπεβίωσεν ἑβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν (1541).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ὑπὸ τῆς πόλεως τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

D. O. M. Thomae Diplovatatio philosopho, theologo, J. U. doctori, magistratib. legationib. claro Reipubl. Venetæ, Pisauren. ducis Sfortiae ac Rovereis dilecto P. P. P. P.

Ἀναντιῤῥήτως ὁ Θωμᾶς Διπλοβατάτζης ἐγένετο εἷς τῶν ἐπισημοτέρων νομοδιδασκάλων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, δικαίως ὑπὸ ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν ἐγκωμιασθείς. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τὸ ἐπισημότερον ἦτο « Περὶ νομοδιδασκάλων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων (De praestantia doctorum), » ὅπερ τῷ 1508 ἦτο σχεδὸν συντετελεσμένον, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιστολῆς Γαβαόρδου πρὸς Διπλοβατάτζην ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τῆς Ἀῤῥιανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, ἐκδοθείσης ἐν Πισαύρῳ τῷ 1508. Συνέκειτο δὲ, κατὰ Μιχαὴλ Νέανδρον, ἐκ δώ-

δεκα μεγάλων βιβλίων, ἐξ ὧν μόνον τὸ Θ' περισωθὲν ἀνέκδοτον τηρεῖται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βονωνίας, περιέχον πεντακοσίους βίους νομοθετῶν καὶ Ἑρμηνέων νόμων ἀπὸ Μωϋσέως, Φορωνέως, Μίνωος, μέχρις Ἰωάννου Βαπτιστοῦ τοῦ Νοβαμάλλου ἀκμάσαντος τῷ 1453. Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι εἴ τις τῶν ἡμετέρων ἀναδιφῶν ἐξεύρισκεν ὁλόκληρον καὶ ἐδημοσίευε τὸ περισπούδαστον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Ἕλληνος νομοδιδασκάλου, ἢ τουλάχιστον τὸ περισωθὲν ἔνατον Βιβλίον, καθότι καὶ διὰ τούτου κτησόμεθα συνεχῆ βιογραφίαν πάντων τῶν Βυζαντινῶν νομοδιδασκάλων ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου.

Συγγράμματα.

Ἀνέκδοτα.

—De Jure Græcorum.

—In controversiam Græcorum.

—Notæ ad sententias synodales.

—Ectesis canonum Apostolorum.

—Explicatio regularum Nicephori Cpol. et notæ ad epistolam orthodoxam Bessarionis.

—Ἀνάλεκτα μετὰ σχολίων εἰς τὸν Τυπόκιτον καὶ Γρηγόριον Παταὼν νομοδιδασκάλους Ἕλληνας.

—Ἀποσπάσματα καὶ σημειώσεις εἰς Πολύβιον.

—Ἐπιτομὴ τῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου (ἑλληνολατινιστί).

—Σχόλια εἰς τὴν ὑπὸ Πλήθωνος περιγραφὴν τῆς Πελοποννήσου.

—Ἑλληνικαὶ διατριβαὶ δύο (περὶ Πλάτωτος, καὶ Ἀριστοτέλους).

—Σημειώσεις εἰς πάσας τὰς ἐπιγραφὰς τῶν διαταγμάτων Ἰννοκεντίου.

—De præstantia doctorum, seu de claris jurisconsultis.

—Περὶ τῶν κοσμικῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

—Περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν προνομίων τῶν Ἐνετῶν. (1).

—Χρονικὰ Πισαύρου (2).

Ζῶν ὁ Διπλοβατάτζης ἐξέδωκε τὰ συγγράμματα τοῦ ἐξόχου νομοδιδασκάλου Βαρτόλου, κοσμήσας ταῦτα διὰ σχολίων καὶ διορθώσεων· προέταξε δὲ

(1) Ὁ ἀναφέρων τοῦτο Πίνιας λέγει, ὅτι ἀφοῦ ὁ Διπλοβατάτζης τὸ ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν Ἐνετικὴν σύγκλητον, ἡ μεγαλοδωρία αὐτῆς, διὰ ψηφίσματος τῆς 2 Δεκεμβρίου 1524, ἀπένειμεν εἰς τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν τὴν προσδοκίαν ἐπετείου εἰσοδήματος 150 δουκάτων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄωρος θάνατος ἀφήρπασε τὸν προσδοκῶντα, ἡ χάρις ἐτελειώθη τῷ 1581 ὑπὲρ τοῦ Βαλερίου ἐγγονοῦ τοῦ Θωμᾶ.

(2) Τὸ πάνημα τοῦτό ἐστιν ἐναργέστατον τεκμήριον τῆς ἀπεράντου μελέτης καὶ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ ὑπομονῆς περὶ τὴν ἔρευναν συγγραφέων, χρονικῶν, καὶ ἰδιωτικῶν χειρογράφων. Ἀνιχνεύων ὁ Διπλοβατάτζης τὴν ἀρχεγονίαν τῶν ἐν Πισαύρῳ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τοὺς ἐκ Πελοποννήσου Σικελιώτας.

καὶ λαμπρὰν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως, μετατυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1572 δευτέραν, καὶ τὴν ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1596 τρίτην ἔκδοσιν τοῦ Βαρτόλου· ἰδίᾳ δ' ἐτυπώθη ὁ ὑπὸ Διπλοβατάτζη συγγραφεὶς βίος τοῦ Βαρτόλου ὑπὸ Φαβρικίου ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1724, καταχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ του βιβλιοθήκῃ.

Μετὰ θάνατον δ' ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς πονήματά του.

—Βίος Ἀγγέλου τοῦ Ἀρρετίνου (ἐπισυναφθεὶς τῇ πραγματείᾳ τούτου de maleficiis) Βενετίᾳ 1551.

—Βίος Ἰννοκεντίου Δ'. Βενετίᾳ 1552.

—Βίος Παύλου Δακάστρου. Κολωνίᾳ 1596.

—Commentaria in lecturam Alexandri Tartagni, super Cod. et Dig. Lugd. 1553.

—Tractatus de tertibus. Coloniæ 1556.

—Sulle raggioni (1).

Νικόλαος Λουκάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος, μετέφρασεν, ἢ μᾶλλον συνοπτικῶς μετέβαλε, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν διὰ στίχων ὀκτωσυλλάβων ἀνομοιοκαταλήκτων. Πότε δὲ ἀπεβίωσεν ὁ Λουκάνης, μὲ τίνας τῶν λογίων συνεσχετίζετο ἢ ἐὰν συνέγραψεν ἕτερόν τι, ἀγνοοῦμεν.

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἡ ἐν λόγῳ μετάφρασις τῆς Ἰλιάδος ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον·

—« Ὁμήρου Ἰλιὰς μεταβληθεῖσα πάλαι εἰς κοινὴν γλῶσσαν, νῦν δὲ διορθωθεῖσα καὶ διατυπωθεῖσα συντόμως καὶ κατὰ βιβλία, καθὼς ἔχει ἡ τοῦ Ὁμήρου Βίβλος παρὰ Νικολάου τοῦ Λουκάνου. Ἔστι μὲν ἡ βίβλος πάνυ ὠφέλιμος καὶ ὡραία τοῖς ἀναγνωσομένοις. Καὶ ἐπειδὴ εἰσιν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ πολλαὶ λέξεις δειναί, ἤγουν ὁμηρικαί, ἐγένετο καὶ πίναξ, ἐν ᾧ πίνακι εὑρήσεις ταύτας τὰς ὁμηρικὰς λέξεις ἁπλῶς ἐξηγημένας· λάβετε τοιγαροῦν πάντες τὴν βίβλον ἵνα εἰδῆτε τὰ ποικίλα κατορθώματα τοῦ Ὁμήρου. Stampata in Venetia per Mæstro Stefano da Sabbio ad instantia di Misser Damian di Santa Maria da Spici MDXXVI. (μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1640).

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται καὶ ξυλογραφίαι, παριστῶσαι γελοίους ἀναχρονισμούς· ὅηλ. τὸν ἱερέα Χρύσην ἐνδεδυμένον, ὡς δυτικὸν ἱερέα κλπ. Ἐν τέλει προσήρτηται « Ἔπαρσις τῆς Τροίας » στιχούργημα τοῦ αὐτοῦ Λουκάνου.

Τῷ 1836 ὁ Κύριος Κ. Ἀσώπιος προεκήρυξε τὴν μετατύπωσιν τῆς στιχουργίας ταύτης τοῦ Λουκάνου μετὰ σχολίων καὶ προλεγομένων (2).

---

(1) Ἑλληνομνήμονος, σελ. 96 — 114 — Tiraboschi, Storia della litteratura Italiana, tom. VII, lib. II.

(2) Π. Χιώτου, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου, Β. σελ. 550—4.

Φραγκίσκος Μαυρόλυκος.

Ὁ περιφημότερος μαθηματικὸς τοῦ ΙΤ'. αἰῶνος, ἐγεννήθη ἐν Μεσσήνῃ τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1494 ἐκ γονέων Ἑλλήνων προσφυγόντων ἐκεῖσε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς πρώτας σπουδάς του ἐνηγκαλίσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, καὶ ἀποβαλὼν τὴν φιλολογίαν, ἥτις τέως ὑπῆρχεν ἡ μόνη τέρψις του, ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὰ μαθηματικά, μόνον διδάσκαλον ἔχων τὸν πατέρα του· ἡ νυχθημερὸν μελέτη ἐπήνεγκεν ἀσθένειαν κλονήσασαν τὴν ὑγείαν του· ἀλλὰ μόλις ἀναῤῥώσας ἐπανέλαβε τὰς σπουδάς του, μετὰ πλείονος ζήλου ἐξακολουθήσας αὐτάς· ἡ καρτερικὴ ἐκείνη ὑπομονὴ ἐστέφθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Ἡ φήμη διεκωδώνισε τὸ ὄνομά του καθ' ὅλην τὴν Σικελίαν, καὶ ὁ Μαυρόλυκος, εἰ καὶ προτιμῶν τὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του βίον, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους παρακλήσεις τοῦ ἀντιβασιλέως Ἰωάννου Βέγια καλοῦντος αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ του. Ἐλθὼν ὁ Φραγκίσκος ἐπεφορτίσθη νὰ διδάξῃ τὸν γεωμετρίαν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ἀντιβασιλέως, συντρώγων καὶ συγκατοικῶν, ἐνόσῳ διέμενεν εἰς Παλέρμον. Μεταξὺ τῶν ἐν αὐλῇ τοῦ ἀντιβασιλέως μεγιστάνων διέπρεπεν ὁ μαρκήσιος Γεράκης καὶ διὰ τοὺς εὐμενεῖς τρόπους, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην. Οὗτος συνέλαβε πρὸς τὸν Μαυρόλυκον τοιαύτην κλίσιν, ὥστε ἀδύνατον μετ' ὀλίγον κατέστη ὁ διαχωρισμός· καὶ ἐπειδὴ τὸ αἴσθημα τῆς φιλίας ἦτον ἀμοιβαῖον, ὁ Μαυρόλυκος συνώδευσε τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς ἐν Νεαπόλει καὶ Ῥώμῃ περιοδείας, ἔνθα ὁ περιφανὴς γεωμέτρης ἐδεξιώθη εὐμενέστατα παρὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνεσίου. Ὁ Γεράκης φοβούμενος μὴ ὁ Μαυρόλυκος δελεαζόμενος ἐκ τῶν ἐν Ῥώμῃ προτάσεων ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Σικελίαν· καὶ ἵνα τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν θυσίαν, τῷ ἐδωρήσατο τὸ πλούσιον μοναστήριον τῆς Ἁγίας Μαρίας τοῦ Πάρτου, καὶ σύνταξιν ἰσόβιον διακοσίων χρυσῶν σκούδων, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα παραδίδῃ τὰ μαθηματικὰ εἰς τὸ Λύκειον τῆς Μεσσήνης. Πάντες οἱ ἐκεῖ ἐρχόμενοι ξένοι ἔσπευδον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν· οἱ πλείονες δ' ἤρχοντο ἐπίτηδες ἵνα ἴδωσιν ἢ συμβουλευθῶσι τὸν θρυλλούμενον μαθηματικόν. Οἱ μεγαλείτεροι τῆς Ἰταλίας ἐπιστήμονες προσέτρεχον εἰς τὰ φῶτά του, καὶ οὐδέποτε μάτην συνεβουλεύθησαν αὐτόν. Ὁ Μαυρόλυκος, ὡσεὶ πλέων ἐντὸς τῶν τιμῶν, καὶ τοῦ δημο-

σίου θαυμασμοῦ, ἔφθασεν εἰς ἄκρον γῆρας. Ὁ θάνατος τοῦ μαρκησίου Γεράκη ἦν ἡ πρώτη λύπη, τὴν ὁποίαν ζωηρῶς ἠσθάνθη· ἀπεμακρύνθη εἴς τινα ἔπαυλιν ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς προσευχῆς εἰς τὸ ἐγγίζον τέλος του. Διεπέρανε δὲ τὸ μακρὸν καὶ ἔντιμον στάδιον τοῦ βίου του τὴν 21 Ἰουλίου 1575. Τὸ λείψανόν του μετακομισθὲν εἰς τὴν ἐν Μεσσήνῃ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατετέθη ἐντὸς μνημείου, ἐφ' οὗ λαμπρὰ ἐπιγραφὴ ἐξύμνει τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετάς του.

Ὁ Μαυρόλυκος ἐφεῦρε νέαν θεωρίαν τῶν κωνικῶν τομῶν, ἐτελειοποίησε τοὺς γνώμονας, καὶ ἐπλούτισε τὰς μαθηματικὰς θεωρίας. Ἔγραψε περὶ ἀστρονομίας, περὶ φύσεως στοιχείων, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων φυσικομαθηματικῶν ἀντικειμένων. Προσεπάθησε ν' ἀναπληρώσῃ τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ μαθηματικοῦ Ἀπολλωνίου, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ Πάππου· εἰ καὶ ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις δὲν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, πᾶς τις ὅμως ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μόνον ὑπὸ μεγάλου γεωμέτρου ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ.

Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδοσίου, Μενελάου, Αὐτολύκου, Εὐκλείδου, Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλων, συνοδεύσας μετὰ σοφῶν παρεκβολῶν, αἵτινες πολὺ ὠφέλησαν τοὺς μεταγενεστέρους ἐκδότας.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Μαυρόλυκος ἔγραψε περὶ Ἱστορίας, καὶ διάφορα ποιήματα.

Συγγράμματα.

—Cosmographia de formâ, situ, numeroque cœlorum et elementorum. Venetiis 1543.

—Rime. 1552.

—Theoremata de Lumine et umbrâ ad perspectivam radiorum incidentium. Venetiis 1575.

—Admirandi Archimedis monumenta omnia mathematica quæ extant, ex traditione D. Francisci Maurolyci, opus præclarissimum, non prius typis commisum. Panormi 1685 (1).

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Μαυρόλυκος καὶ ἄλλα πολλὰ καταγραφόμενα ὑπὸ Νικέρωνος (Memoires tom. XXXVII). Κατάλογον δὲ τῶν χειρογράφων διατριβῶν του ἐδημοσίευσεν ὁ Μογγιτόρης (Bibliotheca Sicula), καὶ ὁ Κράσσος (Elogi d'uomini illustri (2).

(1) Κατὰ λάθος ὁ Schoell (Histoire de la Litterature Grecque, tom. III, σελ. 362) ὡς ἑλληνικὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀρχιμήδους ἀναφέρει τὴν λατινικὴν ταύτην μετάφρασιν τοῦ Μαυρολύκου.

(2) Vita di Francesco Maurolyco. Messina 1613—Teissier, Eloges des hom-

Ἰάκωβος Τριβώλης.

Κερκυραῖος· τοῦτον ὁ Σοφιανὸς λέγει « ἱλαρώτατον καὶ χαριέστατον ποιητήν. » Πονήματα αὐτοῦ εἶνε δύο χυδαιόφραστα συνθέματα εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους, τὰ ὁποῖα πρὸς μεγαλειτέραν αὐτοῦ δόξαν κάλλιον ἦτο ἐὰν εἶχον ἀπολεσθῆ καὶ μόνα περιεσώζοντο τὰ ἐπίθετα δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τοῦ συμπολίτου του Σοφιανοῦ ὑπὲρ ἀξίαν κατηγλαίσθη. Τὸ πρῶτον τῶν συνθεμάτων τούτων εἶνε « ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα, » καὶ τὸ δεύτερον « Ἡ ἱστορία τοῦ ῥὲ τῆς Σκοτζίας μὲ τὴν Ῥήγισσα τῆς Ἐγγλιτέρας. » Ἐτυπώθησαν δὲ ἀμφότερα τῷ 1528 τὸ μὲν ὑπὸ Στεφάνου Σαβίου, τὸ δὲ ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου, ἐκδοθέντα αὖθις τῷ 1577, 1779, 1782, 1795, καὶ 1813.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα ἐξυμνεῖ τ' ἀνδραγαθήματα Ἐνετοῦ τινος τριηράρχου ἀριστεύσαντος ἀπέναντι τοῦ Δυῤῥαχίου, ὅστις

Δὲν ψηφάει ταὶς σαΐταις,
Σὰν ὁ φούρναρης ταὶς πήτταις,
Ἀλλὰ οὐδὲ τὰ σκουτάρια,
Μουσουλμάνων τὰ κοντάρια.

Ἡ δ' ἑτέρα λαμβάνει τὴν ὑπόθεσιν ἔκ τινος μυθικοῦ διηγήματος ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ Δεκαημέρῳ τοῦ Βοκκακίου, ἐν ᾧ ὁ Λουδοβίκος ἀποκαλύπτει εἰς τὴν Βεατρίκην τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτά του. Τὴν ἱστορίαν ταύτην φαίνεται ὅτι συνέταξεν ἐκ νέου ἐν Βενετίᾳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ τέλους.

Καὶ ὅπου θελήσῃ νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι ὁ γραφέας,
Τριβώλης ὁ Ἰάκωβος υἱὸς τῆς Καλογραίας.
Εἰς χιλίους πεντακόσιους καὶ ἀρχὴ μὲ τοὺς σαράντα,
Σ' τὴν Βενετιὰν τὴν φουμιστὴν, ὅπου νὰ στέκῃ πάντα.

---

mes illustres. — Weiss, Biographie Universelle, tom. XXVII — Biographie Générale, tom. 34.

Σίλβεστρος Μαυρόλυκος, ἀνεψιὸς τοῦ Φραγγίσκου, κομιδῇ νέος μεταβὰς εἰς Ἱσπανίαν διωρίσθη τῷ 1583 ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἐσκουριάλης· ἐστάλη ὑπὸ Φιλίππου Β'. πρὸς συλλογὴν χειρογράφων, καὶ ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἓν μοναστήριον· τῷ 1588 ὠνομάσθη ἐλεοδότης τοῦ βασιλέως. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς Σικελίαν ἔλαβεν ἐν ἔτει 1592 τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Μαρίας (de Roccamatore), ὅπερ ἀνενέωσε καὶ καθωράϊσεν. Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε πολλὰ ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθη,

Istoria sagra intitolata Mare Oceano di tutte le religioni del Mondo. Messina 1613.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Καντίνος κοσμεῖται ὑπὸ τοῦ Σοφιανοῦ διὰ τῶν ἐπιθέτων τοῦ *σώφρονος καὶ σπουδαιοτάτου* » (1).

Γεώργιος Κορίνθιος.

Ἐγεννήθη ἐν Μονεμβασίᾳ καὶ ἦν ἀνεψιὸς Ἀρσενίου Ἀποστόλη, ὑφ' οὗ καὶ ἐπροπαιδεύθη, διατελέσας ὕστερον μαθητὴς Ἰωάννου Λασκάρεως. Ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος, καὶ ἦν ἀνὴρ λίαν φιλόπατρις, καὶ ὄντως πεπαιδευμένος, τηρῶν ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μετὰ τῶν τότε σοφῶν. Μαρτύριον δὲ τῆς ἀληθινῆς αὐτοῦ σοφίας εἶνε ἡ οὐδεμία σπουδὴ περὶ τὴν κτῆσιν τῆς ἐπὶ πολυμαθείᾳ φήμης, εἴτε διὰ συνθέσεως εἴτε δι' ἐκδόσεως βιβλίων· καὶ εἰκότως ἐκάλεσεν ὁ Σοριανὸς αὐτὸν *σεμνὸν καὶ μέγαν*, ὡς τὸν ἀνακηρύττει ἡ σύμφωνος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀλλοεθνῶν μαρτυρία.

Πρὸς τοῦτον διευθυνόμεναι σώζονται τέσσαρες ἐπιστολαί, δύο Μιχαὴλ Παραστάτου, καὶ ἀνὰ μία Γεωργίου Βαλσαμῶνος καὶ Παύλου Μανουτίου, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου, καὶ Μουστοξύδου.

Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν Μιχαὴλ Παραστάτου καὶ Παύλου Μανουτίου ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς μαρτυροῦντα τὴν σοφίαν καὶ τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρός.

« Οὕτω τοίνυν ἔγωγε, φίλτατε, γνώμης ἔχων διατελῶ, ἐπαινεῖν ἀεὶ καὶ ἐγνωμιάζειν τὰς περὶ ἀρετὴν μελέτας σου καὶ ἱδρῶτας πολλοὺς, μηδέποτ' ὀλιγωρήσειν, εἰ καὶ ἐνδεῶς ἐμαυτὸν ἔχοντα πρὸς τοῦτο αἰσθάνομαι, δεῖν καὶ ἄλλως οἰόμενος ἐπαινεῖν μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ σκολιοὺς ψέγειν, ὥπερ διηνεκῶς ἀρδεύων τὴν ἄρουραν, ἀποδείξειν οἶμαί σ' οὐκ εἰς μακρὰν παντοδαπῶν λειμῶνα καρπῶν καὶ κῆπον Ἀδώνιδος ταῖς τῶν λόγων σου ζωηραῖς καὶ φωτιστικαῖς ἀκτῖσιν· ὅθεν ἔμοιγε πρώτῳ, ὡς τῆς καλῆς ταύτης ἐργασίας προκατάρξοντι, μεταλαβεῖν ἐξέσται καὶ τοῖς περὶ τοὺς λόγους τῶν ἡμετέρων σπουδάζουσι μεταδοῦναι οὐκ ἔλαττον. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς, εἴγε τῶν ἀμοιβαίων μὴ ἀξιώσῃς ἡμᾶς γραμμάτων καθωραϊσμένων τῇ πολυτρόπῳ ποικιλίᾳ τοῦ ὑγιοῦς σου ἑλληνισμοῦ, ἐφιεμένους τὰ μέγιστα καὶ ἰδεῖν ἐπιμελῶς καὶ προσπτύξασθαι εὐλαβῶς, ὡς ἱερὸν ἀποκύημα ἀνδρὸς ἱεροῦ καὶ πάντ' ἀρίστου καὶ τῶν ἱερῶν Πιερίδων τροφίμου; Τότε γὰρ τότ' ἔσται ἡμῖν τὴν περὶ τοὺς λόγους σπουδήν σου ἀνακηρύττειν λαμπρότερον, οἵ σε κλεινὸν καὶ ἀρίδηλον τοῖς πᾶσι δεικνύασιν

(1) Ἑλληνομνήμονος, σελ. 321—2.

νέαι γὰρ μέριμναι σὺν πόνοις ἐλισσόμεναι κλέος, κατὰ τὸν εἰπόντα εὑρίσκουσι· λάμπει δὲ χρόνῳ ἔργον μετ' αἰθέρα λαμπετόωντα. Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἐν εὐμενείᾳ ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀντηχῶν ὠδὴν τῇ παναρμονίῳ λύρᾳ τῶν λόγων σου, εἴ σοι τὰ ἡμέτερα ἐν ἀριθμῷ καὶ οὐχ ὡς τὰ τῶν μεγάλων καθέστηκεν, εὐτυχοίης . . . ».

Καὶ ὁ Μανούτιος ὡσεὶ ἐλέγχων τὴν ἀδράνειαν τοῦ κόμητος ἀναφωνεῖ « Τί γὰρ βουλόμενος ὁ πάντ' ἄριστος ἐκεῖνος σὸς θεῖος, ὁ Μονεμβασίας ἐπίσκοπος, φύσιν οὕτω δεξιὰν καὶ εὐγενῆ παραλαβὼν ἐπαίδευσε καὶ τοῖς καλλίστοις τῶν μαθημάτων ἐπήσκησεν· ἆρα ποθ' ἵνα ἐν σχολῇ ἀφανεῖ βίον ἀνώνυμον διάγων καταγηράσκῃς, ἢ πολὺ μᾶλλον, ὃ καὶ πιθανώτερόν ἐστιν, ἵνα ἐς ἄκρον παιδοτριβηθεὶς, τὴν αὐτὴν ἐκείνων τοῖς θείοις ἀνδράσι, τῷ Βησσαρίωνι, καὶ Θεοδώρῳ, καὶ Γεμιστῷ, δόξαν διὰ καλῶν ἀγώνων σαυτῷ περιάπτῃς; Ὃ δύνασαι μὲν, εἰ βούλει, ῥαδίως . . . Τόλμα, Κορίνθιε, τόλμα, θαυμάσιε· ἅπαντα προχωροῦσι· τὰς ἐπιστήμας ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν σεμνολογίαν ἐν τῷ στόματι, τὴν ἀξίαν ἐν τῷ εἴδει ».

Καὶ μ' ὅλας ὅμως τὰς ἐνθέρμους προτροπὰς τούτων ὁ Κορίνθιος οὐδόλως ἐξῆλθε τοῦ ἐν μελέτῃ ἁπλῶς περιστρεφομένου κύκλου του· ἡ εὐρυμάθειά του ἐτάφη σὺν αὐτῷ, καὶ εἰμὴ ἐσώζοντο αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ ἤθελε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπολέσει καὶ αὐτὴν τὴν μνείαν ἑνὸς ὄντως πεπαιδευμένου.

Τοῦ Κορινθίου οὐδὲν ἕτερον σώζεται, ἐκτὸς μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑρμόδωρον χρονολογουμένης ἐκ Γορτύνης τῷ 1539, καὶ δημοσιευθείσης ὑπὸ Μουστοξύδου (1).

Φόρτιοι.

Α'. *Ἄγγελος Φόρτιος* διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεδείχθη, ὡς λέγει ὁ Σοφιανὸς « ἄριστος καὶ διασημότατος ἰατρὸς, καὶ ὄντως ἄλλος Ἱπποκράτης ».

Β'. *Λεονάρδος* σύγχρονος καὶ πιθανῶς συγγενὴς τοῦ Ἀγγέλου· ἔγραψεν εἰς στίχους τῆς καθομιλουμένης περὶ στρατιωτικῆς, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον—Ποίημα νέον, πάνυ ὡραῖον καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀναγινωσκομένοις περὶ στρατιωτικῆς πραγματείας, συνθεμένον παρὰ Λεονάρδου Φορτίου, Ῥωμαίου, Κόμητος Παλατίνου. Venetia 1531.

Γ'. *Ἀλέξανδρος Φόρτιος*, Κερκυραῖος. Τούτου ἔχομεν πέντε ἑλλη-

(1) Ἑλληνομνήμων σελ. 336—46.

νικὰ ἐπιγράμματα, καὶ δύο δεκατετράστιχα ἰταλικὰ μελύδρια δημοσιευθέντα ἐν τῷ συγγράμματι Tempio della Divina Signora Giovanna d' Aragona fabricato da tutti i più gentili spiriti. Venetia, 1555.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος — Σχόλια εἰς Πίνδαρον, δημοσιευθέντα ὑπὸ Σακκελίωνος(1).

Φαίνεται ὅτι ὁ Φόρτιος διέτριψε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἦλθεν εἰς διενέξεις μετὰ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, καθ' ὧν ἔγραψε πικρὰν σάτυραν, ἧς ὁ πρόλογος εὑρηται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ σοφῷ φίλῳ Σοφοκλεῖ Οἰκονόμῳ· ἐπιγράφεται δὲ οὕτω·

— Κωμῳδοδιάλογος ὁ ἐπικληθεὶς φιλαλήθης, ὃν ξυνέγραψε κατὰ τοῖν δυοῖν ἀθέοιν καὶ μιαρωτάτοιν ἀνδροῖν, εἰ θέμις τοιούτοιν ἀνδροῖν καλεῖν, μηδεμίαν ἀνδρὸς ἐμφέρειαν ἐχόντοιν, τοῦ τε πατραλοίου καὶ μητραλοίου Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ τοῦ παρὰ τὴν ἀξίαν τὴν τοῦ πρωτονοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κλῆσιν λαχόντος, οἴμοι, καὶ Μανουήλου τοῦ Τζετζεπᾶ τοῦ ἐξ Ἀλβανῶν ἕλκοντος τὸ γένος, τοῦ παιδείας καὶ ἐπιστήμης γραμμάτων τὸ παράπαν ἀμετόχου, οἵ ποτε φθόνῳ βληθέντες καὶ τὸν ἐξ Αἰτωλίας γραψάμενοι Γεώργιον, κατεψεύσαντο ἐκείνου ἀτεχνῶς, ὃς δείκνυσι καὶ τίνες μὲν τῶν μητροπολιτῶν βίον βιῶσι σεμνὸν, καὶ τοὺς ξένους ξενίζουσι γνώμῃ φιλοδικαίῳ, τίνες δ' αὖ τούτους τῇ φειδωλίᾳ προσηνέχοντες ὑπὸ πάντων μισοῦνται. Ὁ ἐκ Κερκύρας Ἀλέξανδρος Φόρτιος».

Νικόλαος Σοφιανός.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, ἔνθα εὐδοκιμήσας προσείλκυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ καρδιναλίου Νικολάου τοῦ Ῥοδολφίου, οὗτινος ὁ οἶκος ἠδύνατο δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ἐνδιαίτημα σοφίας· διότι ποικίλης μαθήσεως ἄνδρες εἶχον ἐκεῖ τὴν διατριβήν των, ἐν οἷς μετὰ τοῦ Σοφιανοῦ καὶ ἕτεροι Ἕλληνες συνετέλουν αὐτόθι, ὡς Κωνσταντῖνος ὁ Ῥάλλης, Χριστόφορος ὁ Κοντολέος, καὶ Ματθαῖος ὁ Δεβάρης

Ὁ Σοφιανὸς διατρίβων ἔτι ἐν Ῥώμῃ παρίσταται κατὰ πρῶτον, ὡς ἀντιγραφεὺς Ἑλληνικῶν χειρογράφων· καὶ ὄχι ὀλίγα ἰδιόχειρα αὐτοῦ ἀντίγραφα σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων φέροντα περίπου τὸ ἔτος 1534.

Τότε δὲ συνέγραψε — Περὶ κατασκευῆς καὶ χρήσεως κρικωτοῦ ἀστρολάβου, τυπωθὲν ἄγνωστον κατὰ ποῖον ἔτος (ὀλίγον ὅμως μετὰ τὸ 1539), καὶ προσφωνηθὲν τῷ πάπᾳ Παύλῳ Γ'. φιλοπονήσας καὶ τοὺς

(1) Πανδώρα, φυλλ. 354.

ἐν ἔτει 1540 τυπωθέντας πίνακας τῆς Ἑλλάδος, προσθεὶς παρὰ τ' ἀρχαῖα καὶ τὰ σύστοιχα τῆς νέας Ἑλλάδος (1).

Καὶ τῳόντι πολὺ ἀξιέπαινος εἶνε ὁ Σοφιανὸς, διότι πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδίαν νὰ συνάψῃ, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῶν νέων, διὰ τῆς ἀναπολητικῆς τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων δυνάμεως, τὴν μνήμην τῆς παλαιᾶς δόξης.

Ἐκ Ῥώμης ὁ Σοφιανὸς μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου τῷ 1543 γνωρίσας αὐτὸν ὁ Ἱσπανὸς Ἰάκωβος Μενδόζας ἀπέστειλεν εἰς Ἀθωνα πρὸς συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων. Ἐν τῇ περιοδείᾳ ἐκείνῃ ὁ Νικόλαος ηὐτύχησε ν' ἀνεύρῃ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ χειρόγραφον τοῦ Ἰσοκράτους πληρέστερον τοῦ τετυπωμένου.

Βλέπων τὴν Ἑλλάδα βεβυθισμένην εἰς παχυλὴν ἀμάθειαν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων πρὸς διδαχὴν τοῦ λαοῦ βιβλίων, ὁ Σοφιανὸς συνέλαβε τὴν ἀξιέπαινον ἰδέαν ἵνα περιγράψῃ καὶ τυπώσῃ σειρὰν βιβλίων εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν. Συνέταξεν ὅθεν Εἰσαγωγὴν Γραμματικῆς, ἐπαγγελλόμενος νὰ συγγράψῃ ῥητορικὴν, λογικὴν, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν, καὶ τ' ἄλλα τῆς φιλοσοφίας μέρη, ὡς καὶ ἁπλοελληνικὸν λεξικόν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸ—Περὶ παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἐτύπωσεν αὐτὸ « ἐν οἰκίᾳ Βαρθολομαίου τοῦ Καλλιγράφου ᾳφμδ', μηνὶ Ἰανουαρίου 6'. » Προσφωνεῖ δὲ τὴν μετάφρασίν του ταύτην ὁ Σοφιανὸς εἰς Διονύσιον ἐπίσκοπον Χερρονήσου καὶ Μυλοποτάμου, λέγων ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ, ὅτι ἂν ὑπεδέχετο εὐμενῶς τὸ ἐν λόγῳ, ἤθελεν ἐκδώσει καὶ τὰ ἐπίλοιπα βιβλία τοῦ Πλουτάρχου, τοὺς διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ ἄλλα τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, πάντα εἰς τὴν καθομιλουμένην.

Ὁ Σοφιανὸς ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαδώσῃ εὐχερέστερον ὅσα ὑπὲρ τῆς στοιχειώδους παιδεύσεως προὐτίθετο νὰ δημοσιεύσῃ, συνέστησεν ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἓν μόνον γνωρίζεται τυπωθὲν, τὸ Ὡρολόγιον (1545 μηνὶ Μαΐῳ 6) (2).

Ἔγραψεν ὁ Σοφιανὸς καὶ—σημειώσεις εἰς Πτολεμαίου Γεωγραφίαν, ἀνεκ-

(1) Ὁ Γερβέλιος γράψας εἰσαγωγὴν καὶ λατινικὴν ἐξήγησιν τῶν πινάκων τοῦ Σοφιανοῦ εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1545 γενομένην ἀνατύπωσιν, ἐγκωμιάζει τὸν Σοφιανὸν διὰ τὸ φιλοπόνημά του. Οἱ Πίνακες οὗτοι πολλάκις ὕστερον ἐπὶ τὸ κομψότερον ἀνετυπώθησαν.

(2) Τὸ Ὡρολόγιον ἐξεδόθη πρότερον μὲν τῷ 1535, εἶτα δ' ἐν 1563, καὶ 1568.

δότους (1). Ἐπεμελήθη δὲ μετὰ τῶν ἄλλων τροφίμων τὰς ὑπὸ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου γενομένας ἐκδόσεις.

Λήσταρχος.

Μιχαὴλ τὸ πρότερον ὀνομαζόμενος, μετεκλήθη εἶτα Ἑρμόδωρος· νέος δὲ μεταβὰς ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Ζακύνθου) εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ὑπότροφος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φερράρας, καὶ διήκουσε Μάρκου τοῦ Ἀντιμάχου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὴν ἰατρικὴν ὁ Λήσταρχος μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν Χίῳ μετήρχετο τὸν ἰατρόν. Ἐνταῦθα διατρίβων συνέγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς Βουδαῖον, Ματθαῖον Δεβάρην, Λάζαρον Βοναμίκον, Γεώργιον Κορίνθιον, Ἰωάννην Ζυγομαλᾶν, καὶ Θεοφάνην Ἐλεαβοῦλκον, δημοσιευθείσας ὑπὸ Κρουσίου, Λαμίου, καὶ Μουστοξύδου.

Ἐν Χίῳ διατρίβων ὁ Λήσταρχος ἐπαίδευε νεανίσκους. Μεταβὰς δὲ πάλιν εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Φερράρᾳ (1546—7), ὅθεν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατριάρχου Διονυσίου ἐπαναστρέψας ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυθὲν Ἑλληνικὸν σχολεῖον, γράψας ἐκεῖ κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν, Προτρεπτικὸν τοῖς σπουδάζουσι νέοις.

Ἐπανακάμψας εἰς Χίον ἐνυμφεύθη ἐκεῖ, μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν, καὶ διδάσκων τοὺς παῖδας μέχρι τοῦ 1560. Ἐν τῇ νήσῳ δὲ ταύτῃ πιθανῶς καὶ ἀπεβίωσε.

Συνέγραψεν ὁ Ἑρμόδωρος, κατὰ Κράσσον, καὶ ποιήματα ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις, καὶ κατά τινας, παρατηρήσεις εἰς τὰ τοῦ Δημοσθένους (2).

Ὁ Λήσταρχος ἦν εἷς τῶν ἐπιφανῶν λογίων τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος. Παχώμιος ὁ Ῥουσάνος λέγει « Καὶ οὐκ ἔστι χώρα εἰς ἣν τις ἀφικόμενος οὐκ ἀκούει Ἑρμόδωρον ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ ἐπιεικείᾳ θρυλλούμενόν τε καὶ ὑπερθειαζόμενον ».

Τῶν παρ' αὐτῷ μαθητευσάντων τέσσαρες μὲν ἠριθμοῦντο ἐν Χίῳ περὶ τῷ 1580· δέκα δὲ ἀλλαχοῦ (3)· μεταξὺ τούτων ἦτο καί τις Δημήτριος χρηματίσας νοτάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας, « συμφοιτήσαντος τῷ Ἑρμοδώρῳ παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Λασκάρει ».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται διάφοροι ἐπιστολαὶ Ἐλεαβούλκου, Ῥου-

(1) Ἑλληνομν. φυλ. 4, καὶ 5.

(2) Ἑλληνομ. φυλ. 10.—Π. Χιώτη, Ἱστορ. Ζακύνθου τόμ. Β'.

(3) Θεοδ. Ζυγομαλᾶς ἐν Turcogræcia.

σάνου, Διονυσίου πατριάρχου, Ματθαίου Δεβάρη, Γεωργίου Κορινθίου, Λασκάρεως κλπ.

Ὁ Λήσταρχος διεσύρθη πικρῶς, δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἴτιον, παρὰ Θωμᾶ Ἐλεαβούλκου.

Ἐλεαβοῦλκος.

Θωμᾶς Ἐλεαβοῦλκος, ὁ Νοταρᾶς, ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Κορώνῃ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος τὸ πρὶν καλούμενος, μετὰ τὴν ἐν 1500 ἅλωσιν τῆς πατρίδος του αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπήχθη μετ' ἄλλων εἰς Βέρροιαν τῆς Μακεδονίας, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Νεῖλος. Ὁ υἱός του Θωμᾶς ὁμοίως τὸ μοναχικὸν ὑπενδυθεὶς τριβώνιον μετεκλήθη Θεοφάνης. Ἐχρημάτισεν ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ περίφημος διδάσκαλος. Περὶ αὐτοῦ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας διεσώσατο ἡμῖν τὰ ἑξῆς. « Τότε (ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου 1543-51) ἦτον καὶ ὁ πολὺς καὶ μέγας ἄνθρωπος ὁ κὺρ Θεοφάνης, .. μέγας ῥήτωρ, καὶ ἐκαθέζετο εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν, καὶ ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην κυριακὴν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔβγαλε μαθητὰς πολλοὺς καὶ θαυμαστοὺς, Θεωνᾶν τὸν Θεσσαλονίκης, Ἀρσένιον Τορνόβου, Δαμασκηνὸν τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, Μεθόδιον τὸν Μελενίκου, Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας· ἦτον καὶ ὁ Σίλβεστρος Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Κυζίκου Ἰωάσαφ, καὶ Λακεδαιμονίας Δωρόθεος, καὶ ἄλλοι πολλοί (1). Ὁ Θεωνᾶς, ὁ Ἀρσένιος, ὁ Δαμασκηνὸς, ὁ Μεθόδιος, ὁ Ἱερόθεος ἦσαν πολλὰ καλοὶ, λόγιοι, καὶ προκομμένοι· οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐνάρετοι καὶ νηστευταὶ, καὶ πολλὰ καλογερικοί· τότε γοῦν ἔπεσαν οἱ ἄρχοντες μὲ τὸν κὺρ Θεοφάνην καὶ ἔγινε πάλιν Σύνοδος... τότε γοῦν ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων εἶπαν, ὅτι ἂς εἶναι συγχωρημένος ὁ κὺρ Διονύσιος διὰ τὸ γράμμα ὅπου ἔκαμε, καὶ τοῦ κὺρ Θεοφάνη εἶπαν πλέον νὰ μὴ λαλῇ· καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τῶν Ἰβήρων τὴν Μονὴν, ὅτι ἐκεῖ ἦτον κουρεμένος, καὶ ἐκεῖ ἄφηκε καὶ τὰ βιβλία του· καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν εἰς τὴν Βέρροιαν, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, καὶ ἔθαψάν τον οἱ Βερροιῶται ἐντίμως, διότι καὶ ὁ κὺρ Θεοφάνης Βερροιώτης ἦτον ἐκ μητρός (2) ».

Ἔγραψεν ὁ Θεοφάνης—Διαίρεσιν μετὰ συλλογισμῶν κατὰ τὴν θεοπαράδο-

(1) Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς γράφων πρὸς Κρούσιον λέγει « Εἰσὶ Θεοφάνους μαθηταὶ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ 30 ».

(2) Δωροθέου Χρονογράφος σελ. 441—2 (ἐκδ. 1681).

τὸν ἡμῶν θεοσοφίαν τῆς πίστεως, καθῶσπερ οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας πνευματοφόροι διδάσκαλοι παρέδωκαν, συντεθέντα παρὰ Θωμᾶ Ἐλεαβούρκου (1).

Πρὸς δὲ καὶ πέντε ἐπιστολὰς πρὸς Ἑρμόδωρον Λήσταρχον, Ἰγνάτιον, καὶ Μητροφάνην τὸν μητροπολίτην (2).

Ἰωάννης Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄. αἰῶνος εἰς Γαέταν ἐξ ἐπισήμων γονέων, συγγενευόντων τοῖς Παλαιολόγοις, καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς Νεάπολιν προσφυγόντων. Πενόμενος καὶ δυστυχῶν ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη ἀπὸ μόνων τῶν πνευματικῶν του κεφαλαίων νὰ προσπορισθῇ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ἐπεχειρίσθη πολλὰς περιηγήσεις πρὸς ἀπόκτησιν νέων γνώσεων· διέτρεξε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὴν Σικελίαν, μέγα μέρος τῆς Ἰταλίας, διατρίψας ἐπί τινα χρόνον ἐν Βενετίᾳ. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου τὸ ὄνομά του δὲν ἦτο ἄγνωστον, κλεϊσθὲν ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του Μαρούλου τοῦ Ταρχανιώτου. Εὐμενῶς δὲ δεξιωθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν γραμματέων Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίκων ἠξιώθη μετ' οὐ πολὺ τῆς ἡγεμονικῆς μεγαλοδωρίας πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐρευνῶν του· διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει σχέδιον, ὄντως τολμηρὸν διὰ τὰς ἀτελείας τῆς ἐποχῆς, νὰ συναθροίσῃ δηλονότι καὶ ἐκδώσῃ πάντα τὰ διεσπαρμένα μνημεῖα τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν λαῶν. Μεγάλη βεβαίως ἦτο ἡ τοιαύτη ἐπιχείρησις, καὶ τῆς ὁποίας τὸ τεράστιον ἠδύνατο νὰ δειλιάσῃ πάντα ἄλλον, ἐκτὸς τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ Ἕλληνος· κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος αἱ ἱστορικαὶ ἔρευναι ἦσαν τόσον ἀτελεῖς, καὶ τὰ μέσα τόσον ὀλίγα, ὥστε νοῦς ἔκτακτος ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν συγγραφῆς τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας· ὅθεν ἀξιέπαινος ἐθεωρήθη ὁ Ταρχανιώτης διὰ τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην, εἰ καὶ τὸ σύγγραμμά του περιέχει ὅλα τὰ κενὰ τῆς πρωτοτυπίας.

Ὁ Ταρχανιώτης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1566· ἐθαυμάσθη ζῶν καὶ ἐγκωμιάσθη μετὰ θάνατον διὰ τὴν εὐρυμάθειάν του.

Συγγράμματα.

—L'Adone. Venezia 1550. (συλλογὴ ποιήσεων).

—Del sito e lodi dellà citta di Napoli, con una breve istoria de' re suoi, e delle cose più degne altrone ne' medesimi tempi avvenute. Napoli 1566.

(1) Fabricii Bibliotheca Græca XI, σελ. 719.

(2) Ἑλληνομνήμων, φυλ. 10.

—Dell' Istorie del mondo, le quali con tutte quelle particolarità che bisognano, contengono quanto dal principio del mondo fin à tempi nostri e successo. Venetia 1562. 4 vol. (Ἀνετυπώθη τῷ 1573, 1585, 1592, 1598, 1606.

Μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ.

Alcuni opuscoletti delle cose morali di Plutarco. Vinetia 1543, 2 vol. (Πολλάκις ἀνετυπώθη).

—A che guisa si possano e conoscere e curare la infermità dell' animo. Vinetia 1549.

—De mezzi che si possono tenere per conservare la sanitá. Vinetia 1549. (Ἀμφότερά εἰσι μεταφράσεις ἐκ τῶν τοῦ Γαληνοῦ).

Μετέφρασε καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Βιόνδου.

—Roma ristaurata, ed Italia illustrata. Venetia 1542.

—Roma trionfante. Ven. 1548 (1).

Ἰωάννης Μαυρομμάτης.

Κερκυραῖος, ἐν Βενετίᾳ καὶ Νεαπόλει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζήσας. Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως, γράψας καὶ κατάλογον τῶν ἐν αὐτῇ ἐντύπων καὶ χειρογράφων. Ἐπὶ κώδηκος περιέχοντος διάφορα τοῦ Μαυρομμάτου ἀνέκδοτα πονημάτια ἀναγινώσκεται· « Τέλος εἴληφε τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου Μαυρομμάτου τοῦ ἐκ Κερκύρας, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἀφνέ, ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ». Προλογίζεται δὲ οὕτω. « Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες φιλομαθεῖς καὶ φιλέλληνες, πρὸ πολλοῦ τὴν τῶν ἐνταῦθα Ἑλληνικῶν βιβλίων τάξιν ὑμᾶς ζητῆσαι, τοῦτο σήμεραι δηλαδὴ χρήζοντας ἵνα ῥᾳδίως ὧν ἂν ἀείποτε δεόμενοι τυγχάνοιτε εὑρόντες, πλείστην ὅσην ἀρυσάμενοι τὴν ὠφέλειαν, ὡς ἂν ἀπὸ ἀειθαλλοῦς λειμῶνος τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων δρεψάμενοι ἀπέλθοιτε. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐδεὶς τῶν πάλαι οὐδέπω καὶ νῦν τῆς οὕτως ἄγαν κοινῆς ὠφελείας τοῖς σπουδαίοις ἐφρόντισε, Παῦλος ὁ τρίτος ἀρχιερεὺς, θεῖος τὴν φύσιν καὶ τῳόντι φιλάνθρωπος, καὶ πάσης ἀρετῆς πατὴρ, διὰ Μιχαὴλ τοῦ Ῥωσαίτου (2), Ἕλληνος ἀνδρὸς καὶ αὐτῷ οἰκείου, τὰ συγκεχυμένα ταῦτα

(1) Tafuri, Scrittori Napoletani, tom. III — Angelis, Biographie Universelle, tom. XLIV.

(2) Τὸν Ῥωσαῖτον τοῦτον « γλυκὺν καὶ σπουδαῖον » κηρύττει Νικόλαος ὁ Σοφιανός. Πιθανῶς δ' ἦν Κορωναῖος τὴν πατρίδα, υἱὸς Ἰωάννου Ῥωσαίτου, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος εἰς Νεάπολιν καταφυγόντος κἀκεῖ θάνόντος· ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή. « Ἰωάννῃ Ῥωσαίτῳ εὐπατρίδῃ Κορωναίῳ ἀνδρὶ

καὶ ἄτακτα βιβλία εἰς τάξιν μετήνεγκε, δεῖγμα μὲν τῆς ἑαυτοῦ καλοκἀγαθίας, τοῖς δ' ἐντευξομένοις τὴν εἰς ἀεὶ χρόνον ὠφέλειαν· ἔρρωσθε. » ἀμέσως δ' ἔπεται, « Πίναξ σὺν Θεῷ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων τοῦ παλατίου κατὰ Ἀλφάβητον » (1).

Ἰωαννίκιος Καρτάνος.

Κερκυραῖος, ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελος, ὡς αὐτοφημίζεται. Ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐφυλακίσθη, τῇ ἐνεργείᾳ Ἀρσενίου Ἀποστόλη(2)· ἐν δὲ τῇ φυλακῇ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, « διὰ ν' ἀπερνάγῃ ὁ λογισμός του, εὔγαλεν ἀπὸ τὴν Παλαιὰν διαθήκην τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς » καὶ συνέγραψεν ἐν τῇ καθομιλουμένῃ διαλέκτῳ « Τὸ ἄνθος » βιβλίον, πλῆρες βλασφημιῶν, καὶ ὅπερ, κατὰ Ῥουσάνον « κατεῖχον πολλοὶ ὡς Εὐαγγέλιον εἰ καί τι περισσότερον, οὐ μόνον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ δήπου τοῦ βήματος, καὶ οὐ μόνον τῶν κοσμικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναχῶν ».

Ὁ Καρτάνος ἀπολυθεὶς τῆς φυλακῆς δὲν ηὐχαριστήθη νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐζήτει ν' ἀνταμειφθῇ διὰ τὸ πόνημά του, μὲ προβιβασμὸν εἰς ἀρχιερατικὸν θρόνον, ὅμως ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, ἑτερόδοξος κριθεὶς καὶ ἀνάξιος τοῦ προΐστασθαι χριστιανικοῦ ποιμνίου· καὶ ἐντεῦθεν « ἐντραπεὶς πρὸς τοὺς ὁμόφρονας » αὐτοῦ ἔδραμε, καὶ τὴν ἀπευκταίαν οὕτω καὶ οὐλομένην ἐκράτυνε » μῆνιν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν αὐτῷ· καὶ ὅθεν πλεῖστοι τῶν χριστιανῶν » διεφθάρησαν καὶ ἔτι ἐν διαφθορᾷ τὰ τούτων κεῖται ». Ταῦτα ὁ Ῥουσάνος, ὅστις καὶ συμβουλεύει τὸν Ναυπάκτου μητροπολίτην Ἀθανάσιον, ἐπειδὴ τότε ὁ Καρτάνος διέτριβεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνου,

---

τὰ μέγιστα περὶ τὴν πατρίδα ἐσπουδακότι, οἱ παῖδες αὐτοῦ δακρυῤῥοοῦντες τόνδε τὸν τάφον εὐσεβείας ἕνεκεν κατεσκεύασαν. φροδ' ». (Ἑλληνομν. σελ. 157, § 295).

(1) Catalogus MSS. Græc. Biblioth. Burbonianæ.

Πολλοὶ κώδηκες ἀντιγραφέντες ὑπὸ Μαυρομμάτου (1542—48) σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἐσκουριάλης. (Miller Catalogue des MSS. σελ. XX).

(2) Ὁ Κρούσιος λέγει τὰ ἑξῆς μεταφράζων ἐκ προλόγου τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ "Ανθους » Ab hoc Arsenio in Venetorum carcerem conjectum se fuisse, non propter aliquot peccatum, sed ob studium pietatis et veritatis ». (Turcogræc. σελ 199). Ἀλλ' ὁ Ῥουσάνος ἀναιρῶν τὰ ὑπὸ Καρτάνου γραφόμενα τῆς φυλακίσεώς του τὰ αἴτια λέγει· « Καρτάνος δι' ἐμπορίαν εἰς Ἀκυληίαν στελλόμενος, κἀνταῦθα εἰς αἰσχρουργίας ἐμπεσὼν ἐνεβλήθη εἰς φυλακὴν, ὅπου συνέταξε βίβλον τινα κακὴν, καὶ τὴν φράσιν βάρβαρον, καὶ τὰ πολλὰ ἀσαφῆ, εἰ καὶ αὐτὸς διὰ σαφήνειαν φρυάττεται οὕτως ἐπετήδευσε ».

νὰ δηλώσῃ καὶ διαμαρτυρηθῇ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, καὶ « τηρῇ καλῶς ὅπως μή τις ἁλώσιμος τοῖς τούτου παγίσι γένοιτο ».

Αἱ αἱρέσεις τοῦ Καρτάνου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντων ὀπαδῶν, καταριθμοῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥουσάνου ὡς ἑξῆς:

» Καρτανῖται, οἱ καὶ Ἰωαννικιανοὶ οὗτοι, τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δοκοῦσιν ὑποκεῖσθαι, δέχονται δὲ οἱ μὲν λαθραίως, οἱ δὲ καὶ φανερῶς τὰ τοῦ Ἰωαννικίου τοῦ Καρτάνου συγγράμματα, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχον· ὃς ἐκ Κερκύρας μὲν ὥρμητο, ἐδογμάτισε δὲ πλεῖστα τῶν τε προδιεφθαρμένων αἱρέσεων καὶ τῶν μηδέπω ἐξευρημένων. Καὶ γὰρ τὸν Θεὸν χάριν ὀνομάζει· φησὶ δὲ τὸν Θεὸν καταρχὰς πεποιηκέναι ὕλην τινὰ παχεῖαν μὲν, ἀτύπωτον δὲ καὶ ἄστατον, ἐξ ἧς ἄνθρωπον καὶ τὰ λοιπὰ ἐδημιούργησεν ἐν τύπῳ τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις κρατούμενα, κατὰ δὲ τὴν πλείω ἐπικράτειαν ἑκάστου στοιχείου, τὸ μὲν τῶν ζώων εἶναι μέλαν, τὸ δὲ λευκὸν, καὶ τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον, καὶ τὸ μὲν θυμῶδες, τὸ δὲ πρᾷον. Πανταχοῦ δὲ ἀντὶ δημιουργίας τὴν προσηγορίαν γεννήσεως λαμβάνει, κἀντεῦθεν ὅμοια τῷ ποιήσαντι εἶναι τὰ ποιήματα ἀποφαίνεται. Ἄνθρωπόν τε καὶ ψυχὴν ἐξ οὐδενὸς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ φησὶ τὸν Θεὸν πεποιηκέναι· πῶς δὲ τοῦτο διασαφηνίζων, φησίν· ὅτι διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ λόγου συνέλαβε τὸν Θεὸν ἡ Παρθένος, καὶ ἐποίησε τοῦτον Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἔργου φύσεως ἄνευ, καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνον τὸν αἰώνιον καὶ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἄνθρωπον. Ἔτι φησὶν, ὅτι διωχθέντες ὑπὸ Θεοῦ οἱ ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι, ἦλθον εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐφ οἷς καὶ ἔβρεχε διὰ τὴν αὐτῶν αὐθάδειαν ἡμερόνυκτα ἐννέα, καὶ τοῦτο, φησὶν, ἐστὶν ὃ λέγει ἡ γραφὴ καὶ *διεχώρησεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους*· ἤτοι τοὺς καλοὺς ἀγγέλους ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἔτι φησὶν ὅτι ζῶον ἅπαν συλλογίζεται, καὶ τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ μύρμηκος· πᾶν δὲ πρᾶγμα, ἤτοι δένδρον, πέτραι, λάχανα, ὕδωρ, πῦρ, γῆ, μιμούμενα καὶ μεταφυτευόμενα αὔξει, ἐπεὶ καὶ ἔμψυχα. Ἔτι φησὶ κατά τινας ἐν τῷ οὐρανῷ πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ, καθ' ἑτέρους δὲ φησὶν, εἰς τὰ μέρη τῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Δαμασκοῦ, κἀκεῖθεν μετατεθεῖναι εἰς τὴν Ἰνδίαν, ὅπου καὶ ὁ παράδεισος. Ἔτι φησὶν, ὅτι ὁ διάβολος γέγονεν ὄφις ἔχων ἀνθρώπου πρόσωπον, καὶ οὕτως ἠπάτησε τοὺς προπάτορας· καὶ ὅτι, ὥσπερ ὁ διάβολος γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἠπάτησε τὴν Εὔαν, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικείας μήτρας

καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἅπαντας· ἔτι φησὶν ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ παραδείσου ἐξορίαν, βουληθέντες οἱ πρωτόπλαστοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας νηστεῦσαι, ἐπειράθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ διάβολος ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ τίνος χάριν πειράζει αὐτούς, ἀπελογήσατο, ὅτι σοῦ πλασθέντος ὑπὸ Θεοῦ, προσετάχθησαν παρ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἄγγελοι μετὰ τοῦ Μιχαὴλ, ἔμπροσθέν σου στῆναι εἰς προσευχὴν καὶ προσκυνῆσαί σε ὡς εἰκόνα αὐτοῦ, ὃ καὶ ἐποίησαν. Προσταχθέντος δὲ κἀμοῦ τοῦτο ποιῆσαι μετὰ τῶν σὺν ἐμοὶ καὶ μὴ ποιήσαντος, ἀλλὰ τοὐναντίον ζητήσαντος τὴν παρὰ σοῦ προσκύνησιν, ἐπεὶ καὶ πρότερός σου ἐγεννήθην, καὶ ὅμοιος γενέσθαι Θεῷ καυχησάμενος, ἐδιώχθην παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἐκ προσώπου τῆς γῆς εἰς τὸν ἅδην. Ἔτι φησὶν ὅτι ἀποσταλεὶς ὁ Μιχαὴλ μετὰ ἅρματος ἐξ ἀνέμου, οὗ οἱ τροχοὶ πύρινοι, ἔλαβε τὸν Ἀδὰμ ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ πρόσωπον λίαν ἀνήπτετο. Ἔτι φησὶν ὅτι τῷ Χριστῷ γεννηθέντι κατῆλθεν οὐρανόθεν ἱμάτιον, καὶ τοῦτο, φησὶν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς *χιτῶνα ἄῤῥαφον*, ἐφ' οὗ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἔπεσεν· ἔτι φησὶν ὅτι ἔσω τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ εἰσιν αἱ δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων· εἰς τὸν ἀφανῆ δὲ μόνον εἰσελθεῖν τὸν Χριστόν. Ἔτι φησὶν ὅτι ἔκ τινων βιβλίων τῶν ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ῥωμανίας παρά τινων πεφυλαγμένων, ἐχόντων τὰς γενεαλογίας ἁπάντων, ἔλαβον οἱ εὐαγγελισταὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἔτι φησὶν ὅτι ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον, γίνωσκε ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔρχεται μετὰ σοῦ, καὶ αὐτὸ σαρκωθήσεται ἐν σοὶ, καὶ γεννήσεται ἄνθρωπος, καὶ καλέσεις αὐτὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ σώσει τὸ γένος τῶν χριστιανῶν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου· καὶ ὅτι ὅλη ἡ ἁγία Τριὰς ἐσαρκώθη διὰ τὸ ὅμοιον τῶν τριῶν καὶ ἀχώριστον. Ἔτι φησὶν ὅτι οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες μάγοι εἰς προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν ἐθεάσατο αὐτὸν ὡς νήπιον ἐνιαυτοῦ, ὁ δὲ ὡς ἄνδρα τριακονταετῆ, ὁ δὲ ὡς γέροντα πεπαλαιωμένον· καὶ ὅτι, ἔτι παιδίον ὢν ὁ Κύριος, σημεῖα ἐποίησε, νεκρὸν γὰρ ἀνέστησε, καὶ ἐπάνω τῶν ἀκτίνων ἐπωχεῖτο τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱματίου ὕδωρ προσέφερε τῇ μητρὶ, καὶ ξύλον τανύσας, μεῖζον ἐποίησε, χρείας οὔσης, καὶ στρουθία ἔμψυχα ἐκ πηλοῦ κατεσκεύασεν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἕκαστα τὰ τοῦ Καρτάνου καταλέγοι βλάσφημα; σχεδὸν γὰρ οὐδὲν ὀρθὸν ἐν τῇ λαοπλανεῖ αὐτοῦ βίβλῳ φέρεται. »

Ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον τὸ ὑπὸ Καρτάνου συνοψισθὲν Ἄνθος καὶ ἀναχτ

καῖον τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης Ἐνετίησι 1536 παρὰ Ζανετίῳ μετατυπωθὲν αὐτόθι ἐπιδιωρθωμένον τῷ 1567.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν ὁ Καρτάνος—Λόγους συνεκδοθέντας τῷ Ἄνθει καὶ μετατυπωθέντας μετὰ τοῦ Θησαυροῦ Δαμασκηνοῦ (Ἐνετίησι 1628).

—Ἔκθεσιν τοῦ θείου καθήκοντος.

—Ἰατροσόφιον συνταχθὲν καὶ ἐκλεχθὲν ἀπὸ τῶν τριῶν ἰατρῶν Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ, καὶ Μελετίου (1).

Παχώμιος Ῥουσάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ (2), καὶ ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Κρημνῶν. Ἐξελθὼν τῆς πατρίδος του, περιηγήθη πολλὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, μετέβη εἰς τὸν Ἄθωνα, καὶ ἐπροσκύνησε τοὺς Ἁγίους τόπους. Εἶτα δ' ἐπεσκέφθη τὴν Βενετίαν καὶ συνεσχετίσθη μετὰ πολλῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν, καὶ προὐχόντων.

Λιτῶς ἀποζῶν ὁ Παχώμιος, ὁ καὶ *βακεντύτης* ἐπονομαζόμενος ἐγένετο οὐ μόνον ἔνθερμος τῶν πατρώων δογμάτων ζηλωτὴς, ἀλλὰ καὶ γόνιμος καὶ φιλόπονος συγγραφεὺς, θεράπων ὄχι εὐκαταφρόνητος τῆς ἰδίας γλώσσης, ἐπαγγελλόμενος γραμματικὴν καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον μετερχόμενος· καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὡς λέγει ὁ Φιλητᾶς, ὅτι κατὰ σύγκρισιν ἔχει τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τῶν λαγίων Ἑλλήνων, ὅσοι κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐπαιδεύθησαν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔζων ἐντὸς αὐτῆς.

Ἰδίᾳ ὁ Ῥουσάνος ἠγέρθη δριμὺς ἐπιτιμητὴς τοῦ Καρτάνου, πολλὰ γράψας καὶ ἐνεργήσας πρὸς καταστροφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου αἱρεσιάρχου ἐνσπειρομένων ζιζανίων.

Πρὸς τούτοις δὲ εἰς τὸν Ῥουσάνον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία τῆς συγκριτικῆς διερευνήσεως τῶν κατὰ τόπους ἰδιωμάτων τῆς καθομιλουμένης γλώσσης, ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐπ' ἐσχάτων διὰ μακρῶν ἀναπτυχθείσης.

Ὁ Παχώμιος ἀπεβίωσεν, ἀγνοουμένου τοῦ ἔτους, ἐν Ζακύνθῳ ἐν τῇ μονῇ τῶν Κρημνῶν, ἔνθα κατετέθησαν καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα, ὕστερον μεταχθέντα εἰς Βενετίαν.

---

(1) Φιλητᾶ, Παρέργων φυλ. Α'.—Ἑλληνομν. σελ. 442, καὶ 449.

(2) Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ῥουσάνου περισωθεῖσα μέχρι τοῦ 1688 παντελῶς ἐξέλιπε κατὰ τὸν ἐν Ζακύνθῳ ἐνσκήψαντα τρομερὸν λοιμὸν τῆς 24 Νοεμβρίου, ὡς λέγει ὁ Μάτεσης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του: «Ἠγροικήθηκε ἡ πανοῦκλα στὴ Ζάκυνθο, καὶ ἐξεκλήρισε ὁ Ῥουσάνος καὶ ὁ Κουρουμάλης». Βλ. Κ. Σάθα Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα, τόμ. Δ'. σελ. 217.

Συγγράμματα.

—Πρὸς τοὺς ἀγροίκους τὴν θείαν γραφὴν διασύροντας.

—Πρὸς τοὺς ἑλληνίζοντας καὶ τοὺς τὰ θεῖα μυστήρια βεβηλοῦντας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ προσέχειν τοῖς πολλοῖς ἀσεβέσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐσεβέσι κἂν ὀλίγοι ὦσι.

—Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας, καὶ ὅτι οὐκ αἴτιοι οἱ ταύτας συγγραψάμενοι τῆς ἀσαφείας, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἀμάθεια καὶ ἀμέλεια, καὶ περὶ διδασκάλων.

Λόγοι δογματικοί.

—Ὅτι ἐστὶ Θεός.

—Περὶ τῆς θείας δημιουργίας.

—Περὶ τῶν μετὰ τὴν παράβασιν.

—Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνσάρκου οἰκονομίας.

—Ἔτι περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνσάρκου οἰκονομίας.

—Παραλειπόμενον τῷ αὐτῷ λόγῳ.

—Πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητήν.

—Περὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν Σαρρακηνῶν πίστεως πρὸς τὸν Λέσβιον.

—Κατὰ μονοφυσιτῶν.

—Περὶ Καρτανιτῶν αἱρετικῶν.

—Περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἱρέσεως.

—Πρὸς Λατίνους, ἁρμόσειε δ' ἂν καὶ κατὰ Ἀριανῶν καὶ Σαρρακηνῶν βλασφημούντων περὶ τὴν υἱότητα.

—Ἀπολογία διαλεκτικὴ πρὸς τοὺς Λατίνους.

—Κατὰ ἁγιοκατηγόρων ἤτοι τῶν κωλυόντων τοὺς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν τόπων, καὶ κατὰ τοῦ Φρὰ Μαρτὶ Λούτερη.

—Περὶ εἰκόνων καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα· ἔτι κατὰ Ἀριανῶν καὶ Νεστοριανῶν.

—Λόγος ὑπεραπολογητικός τε καὶ ἠθικὸς πρὸς τοὺς δυσανασχετοῦντας πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν ἐπαγομένας ἡμῖν θλίψεις, καὶ τὴν θείαν πρόνοιαν λοιδοροῦντας.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητήν.

—Ὁμιλία λεχθεῖσα εἴς τινος τῶν ἀδελφῶν κηδείαν, προτροπὴ τοῦ ἀββᾶ.

—Ὑπόμνημα εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα παρὰ τῆς σεβασμίας καὶ προσκυνητῆς εἰκόνος τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κασσιοπαίας.

—Ὁμιλία εἴς τινα τῶν ῥητῶν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.

—Περὶ τῶν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τιθεμένων ὀνομάτων, καὶ τῶν μὴ τοιούτων.

—Λύσεις.

—Κεφάλαιά τινα περὶ ἱερωσύνης.

—Ἐρωτήματα μερικὰ μετά τινων σχολίων.

—Κανόνες κατ' ἦχον.

—Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Βησσαρίωνα Λαρίσσης.

—Ἑρμηνεία σύντομος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικήν.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Ἀθανάσιον Ναυπάκτου, Παΐσιον Δοάμας, τοὺς ἐν Ενε-

τίᾳ χαλκογραφεῖς, Μακάριον τὸν ποτὲ Θεσσαλονίκης, Ἰγνάτιον Ἀντίσσης, Μιχαὴλ τὸν καὶ Ἑρμόδωρον τὸν φιλόσοφον, Μανουὴλ ἄρχοντα, Δοσίθεον Ξανθίας καὶ Περιθεωρίου, Κυριακὸν πρεσβύτερον, Φίλιππον καλλιγράφον, Λαυρέντιον Ἀθηνῶν, Κάλλιστον νεωστὶ χειροτονηθέντα Ἀθηνῶν, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μελετίου, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σταυρονικήτα.

—Ἀκολουθία εἰς Βησσαρίωνα Λαρίσσης.

—Κανὼν εἰς τοὺς ἁγίους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον Ἀλεξανδρείας.

—Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Παχώμιον, καὶ ἕτεροι πέντε εἰς ἑτέρους ἁγίους.

—Ἐκ τῶν Πτολεμαϊκῶν Ἀχαΐας θέσις.

—Εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ θάνατος, καὶ πῶς εἰσῆλθε.

—Συναγωγὴ διαφόρων κεφαλαίων, ὅτι δεῖ τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ μοναχοὺς βιοῦν κατὰ πάντα καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις.

—Προθεωρία εἰς τὴν Γραμματικήν.

—Σχόλια Γραμματικῆς.

—Γραμματικὰ ἐρανίσματα.

—Μαρτύριον καὶ ἀκολουθία τῶν ἐν Στροφάσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθέντων μοναχῶν.

—Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Πίνδαρον κλπ. (1).

Δαμασκηνὸς Στουδίτης.

Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα· καταλέγεται ὑπὸ Δωροθέου μεταξὺ τῶν *θαυμαστῶν μαθητῶν* τοῦ Ἐλεαβούλκου· χειροτονηθεὶς ὑποδιάκονος (2), προεχειρίσθη εἶτα ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης (3), καὶ βραδύτερον μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Ἐνταῦθα δ' ἐτελεύτησε ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐπιγράμματος Συμεὼν τοῦ Καβάσιλα.

Τὸν πάρος εἴκελον Ἀθανάτοις γράψαντα τάδ' ἄνδρα,
Φεῦ κόνις Αἰτωλῶν κρύψεν ἄθηλον ἅλις·

---

(1) Ἑλληνικῶν, φυλ. 10—11.—Φιλητᾶ, Φιλολ. Πάρεργα Α'.—Π. Χιώτου Ἱστορία Ζακύνθου, Β'.—Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, Δ' σελ. 797.

Τῶν ἀπαριθμηθέντων τοῦ Ῥουσάνου συγγραμμάτων, ἐδημοσιεύθησαν: τὸ ὑπόμνημα εἰς τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου Κασσιοπαίας, ἐν Βενετίᾳ 1679 μετ' ἄλλων ἀκολουθιῶν τῶν πολιούχων τῆς Κερκύρας ἁγίων, καὶ ἐν 1717 μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· τὰ δὲ—Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας—Περὶ Καρτανιτῶν αἱρετικῶν καὶ περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἱρέσεων, καὶ προθεωρία εἰς τὴν γραμματικὴν, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Μιγγαρέλῃ (Codices Naniani), ἀνατυπωθέντα ὑπὸ Μουστοξύδου, θημοσιεύσαντος καὶ πάσας τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ῥουσάνου. (Ἑλληνομν. σελ. 631—712).

Εἰς τὸν Παχώμιαν ἀποδίδεται ἡ παράφρασις στιχηρὰ τῶν χρησμῶν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(2) Ὑποδιάκονος ὁ Δαμασκηνὸς συνέγραψε τὸν Θησαυρὸν, ἐκδοθέντα τῷ 1527.

(3) Ὡς Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης ἐπίσκοπος γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καταχωρηθεῖσαν ἐν Τουρκογραικίᾳ, ὑπογραφόμενος ὡς τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ ἐν 1564 καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ· πρὸς δ' εἰς τὸ ἐν 1567 σιγίλλιον περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν Σιμοπετριτῶν, καὶ ἐν ἔτει 1575, εἰς τὸ σημειωτάριον Στεφάνου Γερλαχίου. (Turcogræc. σελ. 174).

Ἑλλήνων μὲν τὴν σοφίαν βαρὺς ὤλεσεν αἰών.
Ὅς δὲ φιλέλληνας πάντας ἀπωρφάνισεν.

Ὁ Στουδίτης ἐγένετο εἷς τῶν λογιωτέρων καὶ ἐναρετωτέρων κληρικῶν τοῦ καιροῦ του, πολὺ ὠφελήσας τὴν πατρίδα διὰ τῶν συγγραφῶν του, καὶ τὰς καταχρήσεις τοῦ κλήρου ἐξελέγξας.

Ὁ Lequien (Oriens Christianus II, σελ 97—98) διχοτέμνει τὸν Στουδίτην· τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ Φαβρίκιος· καὶ ἐκ τούτων παραλαβὼν ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης (Εὐαγγελ. Κήρυξ).

Συγγράμματα.

—Βιβλίον ὀνομαζόμενον Θησαυρὸς, ὅπερ συνεγράψατο ὁ ἐν Μοναχοῖς Δαμασκηνὸς ὁ ὑποδιάκονος καὶ Στουδίτης ὁ Θεσσαλονικεύς. (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1528, 1603, 1618, 1628, καὶ πολλάκις μέχρι τοῦ 1844).

—Ἐξήγησις τοῦ Πάτερ ἡμῶν. (συνεξεδόθη τῷ Θησαυρῷ).

—Παραίνεσις πρὸς τοὺς θέλοντας σωθῆναι μοναχοὺς ὡς ἐν συνόπτῳ τοῦ ἐπισκόπου λογιωτάτου κυρίου Δαμασκηνοῦ Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης καὶ προέδρου Πολυανῆς.

—Δαμασκηνοῦ Ἀρχιερέως Στουδίτου συνάθροισις ἀπὸ τῶν βιβλίων τῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὅσα εἶπον περὶ τῶν πετεινῶν, ὀρνέων καὶ τῶν χερσαίων ζώων, καὶ περὶ τῶν θαλασσίων, καὶ μετάφρασις ἐπὶ τὸ κοινότερον. (Κατ' Ἀλλάτιον τὴν συλλογὴν ταύτην ἔπεμψεν ὁ Δαμασκηνὸς δῶρον πρὸς Μιχαὴλ Καντακουζηνὸν μέγαν δομέστικον, ἀπαγχονισθέντα τῷ 1574 διὰ προσταγῆς Σουλτάνου Ἀμουράτου. (συνεξεδόθη τῷ Εἱρμολογίῳ).

—Λόγος πεζῇ τῇ φράσει εἰς τὸν δεκάλογον τοῦ Μωϋσέως. (συνεξεδόθη τοῖς Μαργαρίταις ἐν Βενετίᾳ 1630).

—Προγνωστικὰ σημεῖα περὶ βροχῆς, ἀνέμου, ἐκ τῶν ἀστέρων, καὶ ἐκ τῆς σελήνης ἐκ διαφόρων ποιητῶν καὶ διδασκάλων, πόνημα κυροῦ Δαμασκηνοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, περιέχον καὶ ἄλλα τινά.

—Στίχοι Ἡρωελεγεῖοι εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου Μαρίας ἐν εἴδει διηγήσεως. (συνεξεδόθησαν τῷ Θησαυρῷ).

—Κωμωδοδιάλογος Δαμασκηνοῦ Ῥενδίνης κατὰ Ἀρχιερέων. (ἔχει πρόσωπα δύο Δαμασκηνὸν καὶ Γαβριὴλ τὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἡγούμενον· προλογίζει δὲ ὁ Γαβριήλ).

—Κατάλογος χρονολογικὸς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως μέχρις Ἱερεμίου. (1573).

Ἄγγελος Βεργίκιος (1).

Κρὴς· ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Α' ἐλθὼν ἀποκατέστη εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἀντιγράφων κώδηκας· ἦν

(1) Τὸ ὄνομα τοῦ Βεργικίου διαφοροτρόπως παραλλαγὲν φέρεται. Ὁ ὁλλανδὸς Ῥουτιγέζιος, Βεργέριον, ὁ Βάϋλος Βεργέκιον, ἡ Γραφικὴ Ἀποθήκη καὶ ὁ Νούκιος Βεργίνιον, καὶ ἄλλοι Βερβίκιον ὀνομάζουσι τὸν Βεργίκιον.

δὲ θαυμάσιος καλλιγράφος, καὶ ἡ γραφὴ αὐτοῦ ἐθαυμάσθη ὑφ ὅλων τῶν τότε λογίων· ἡ φήμη του κατέστη Εὐρωπαϊκὴ, καὶ ἐθεωρεῖτο εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ ἄριστος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του· ὁ περίφημος Ἄγγλος καλλιγράφος Ἐρρίκος Στέφενς συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Βεργικίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατήντησε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἰδέαν τῆς καλλιγραφικῆς τελειότητος, ἐντεῦθεν προκυψάσης τῆς παρὰ Γάλλοις συνήθους φράσεως « Ecire comme un Ange » (1). Ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος διώρισεν αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν ἀποτεθησαυρισμένων Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐπὶ ἀδρῷ μισθῷ. Ὁ Βεργίκιος ἦτο οὐ μόνον καλλιγράφος ἄριστος, ἀλλὰ καὶ φιλολόγος δόκιμος. Ἀντέγραψέ τινα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἢ τῆς κακῆς χρήσεως βλαβέντων χειρογράφων, προσαπέκτησε νέα, καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Φραγκίσκον τὸν εὐγενῆ ζῆλον τῆς διὰ τύπου ἐκδόσεως πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὸν Ἄγγελον ὀφείλεται ἡ πρώτη διὰ τοῦ τύπου διάδοσις τῶν Ἑλληνικῶν, Λατινικῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Ἑβραϊκῶν βιβλίων ἐν Γαλλίᾳ, αὐτοῦ ἐπιτυχέστατα χαράξαντος τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Ἀξιόλογα τοῦ Βεργικίου καλλιγραφήματα γραφέντα ἀπὸ τοῦ 1535—1566 κοσμοῦσι τὰς βιβλιοθήκας τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας, καὶ ἄλλων μερῶν.

Μετέβρασεν ὁ Ἄγγελος Λατινιστὶ τὸ « Περὶ ποταμῶν καὶ ὀρῶν ἐπωνυμίας » τοῦ Πλουτάρχου (2).

Νίκανδρος ὁ Νούκιος γνωρίσας αὐτοπροσώπως τὸν Βεργίκιον λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα· « Ἀλλὰ δὴ καὶ Ἄγγελον ἐκεῖνον τὸν Βεργίνιον (sic) καλούμενον, Κρήτηθεν ἀφικόμενον, ἐπιμελητὴν τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐφέστηκε, σιτηρέσιόν τε δοὺς αὐτῷ ἐνιαύσιον, ἐπάξιον τῆς αὐτοῦ ἐπιμελείας καὶ ἐπιστήμης· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἀμελείας τῶν πρώην κατεχόντων διεφθαρότα τῶν βιβλίων ἀνακτᾶται καὶ ἀντιγράφει, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν βασιλέα πρὸς ζῆλον οὐ τὸν τυχόντα ἠρέθισεν, ὡς καὶ πάμπολλα ἐκ τούτων ἐκτυπῶσαι καὶ χαλκογραφεῖν κατασκευάσαι. Καὶ τὰ δυσπόριστα καὶ σπάνια τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν, ἀλλὰ καὶ Ἑβραϊκῶν, εὐπόριστα καὶ εὔωνα τοῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην καταστῆσαι· ἔνθεν τοι καὶ χαρακτῆρα γραμμάτων Ἑλληνικῶν αὐτὸς συνεγράψατο, ἄριστα συνδεδεμένον καὶ κάλλιστα

(1) Magasin Pittoresque, 1840, σελ. 104.
(2) Σ. Οἰκονόμου, Πανδώρα, φυλλ. 398.

συνηρμοσμένον, ὡς ὁρᾷν ἔξεστιν, εἰς κάλλος δὲ γράφειν μελετήσας, ἄριστος τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν Λευτεκίᾳ (sic) τῶν Παρισίων ἄριστος ἐντάττεται. »

Καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Ἀγγέλου Νικόλαος, τῷ 1540 ἐκ Κρήτης εἰς Γαλλίαν ἀποδημήσας, ἦν τῶν γραμμάτων θεράπων, γράψας στίχους εἰς Ἀνδριανὸν τὸν Τούρνεβον.

Συγγενὴς δὲ αὐτοῦ φαίνεται ὢν καὶ Ἰωάννης Βεργίκιος ὁ Κρὴς, γράψας Ἰταλιστὶ ἱστορίαν τῆς νήσου ἐν βιβλίοις δέκα ἑπτὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1597 (1).

Ἀλλὰ καὶ Γεώργιος Βεργίκιος συγγενὴς πιθανῶς ἦν τῶν ἄνω· τούτου δ' εὕρηται τὸ ἑξῆς χειρόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Δουβλίνου· « Μιχαὴλ τοῦ Λυγίζου ἐξήγησις κατὰ πλάτος εἰς τὸν Θουκυδίδην κατὰ λέξιν καὶ κατὰ νοῦν, παρὰ τοῦ ἐντίμου Γεωργίου τοῦ Βερκικίου (sic) (2) ».

Νίκανδρος Νούκιος (3).

Κερκυραῖος. Καταλιπὼν τὴν πατρίδα ἕνεκα πλείστων δυστυχημάτων, διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα ἐξέδωκε τῷ 1545 τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, δι' ἐξόδων Δαμιανοῦ φιλοχρίστου τινος ἀνδρός. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως ταύτης, πρώτης θεωρουμένης, ὁ Νούκιος ὑπογράφεται μὲ τὸ πρωτότοκον ὄνομά του Ἀνδρόνικος, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κατ' ἀναγραμματισμὸν εἰς Νίκανδρος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν λογίων, μετέτρεψε.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀφίχθη ἐν Βενετίᾳ ὁ Γεράρδος Βελτουρύκος, ἀνὴρ εἰδήμων τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, πεμπόμενος ὑπὸ Περρενότου τοῦ ἐκ Γραμβίλλης, πρωθυπουργοῦ Καρόλου Ε' ὡς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνου.

Γνωστὸς γενόμενος ὁ Νούκιος εἰς τὸν Γεράρδον ἐξενάγησεν αὐτὸν

(1) Αὐτόθι.

(2) Fabricii Bibliotheca Græca.

(3) Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Νούντζιος, ὅπερ ἐν ἔτει 1542 ἐξελλήνισεν εἰς Νούκιος. Τῷ 1541—43 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀντέγραψε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μενδόζα διαφόρους κώδηκας χειρογράφων σωζομένων ἐν Ἐσκουριάλῃ. Ἐφ' ἑνὸς τούτων ἀναγινώσκεται « Ἀνδρόνικος Νούντζιος Κερκυραῖος μετὰ τὴν πυρπόλησιν καὶ λαφυραγωγίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἐνετίῃσι διατρίβων καὶ πενίᾳ συζῶν μισθῷ καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐξέγραψε ». Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σελ. 110, 111, 116, 150.

ἐνόσῳ διέμεινεν ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐπρότεινε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δεχθέντος τοῦ πρέσβεως τὴν πρότασιν, ἐπορεύθη ὁ Ἕλλην ἐν τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Θρᾴκης.

Ὁ Νίκανδρος ὠφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ἀνέλαβε τὸ ἀξιέπαινον σχέδιον τῆς συγγραφῆς τοῦ Ὁδοιπορικοῦ του, ὅπερ Ἀποδημίας ἐπιγράφει. Προτιθέμενος νὰ γράψῃ διὰ μόνους τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς, ἀρκούντως γινώσκοντας τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Τούρκους, ἐπιτροχάδην περιγράφει τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον ὁδοιπορίαν του καὶ τὴν εἰς Βενετίαν ἐπάνοδον. Διὰ τούτους ὅμως τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἀγνοοῦντας τὴν κατάστασιν τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, ἄρχεται ἀπὸ Ἐνετίας τὸ περιγραφικὸν μέρος τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ, καὶ διερχόμενος διὰ Παταβίου, Φερράρας, Μαντούης, καὶ Βερόνας, καὶ σημειώσας ὀλίγα τινα περὶ τῶν πόλεων τούτων, περὶ τοῦ Πάδου, καὶ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, παραγίνεται ἐν Τριδέντῳ, ἔνθα εὑρίσκει συγκεκροτημένην τὴν περίφημον σύνοδον. Διαβὰς δ' ἔπειτα τὰς Ἄλπεις διὰ τῆς Βρεννερίου διόδου κατέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν· ἀφιχθέντος δὲ αὐτοῦ εἰς Αὐγούσταν ἐφελκύει τὴν προσοχήν του ἡ νέα θρησκεία, ἡ διαδιδομένη ὑπὸ Μαρτίνου τοῦ Λουθήρου καὶ Φιλίππου τοῦ Μελάγχθωνος. Ἐκθέτει μετὰ ταῦτα συντόμως, τὴν λατρείαν, τὰ ἔθιμα τῶν Εὐαγγελικῶν, προχωρῶν δὲ διὰ τῆς Οὔλμης λαμβάνει ἀφορμὴν ὅπως περιγράψῃ τὸν ῥοῦν τοῦ Δουνάβεως. Ἐκεῖθεν περάσας τὰς πεδιάδας τῆς Σοηβίας, διέρχεται ἀλληλοδιαδόχως τὰς πόλεις Σπίρας, Βορματίας, Μαγουντίας, Κοβλεντίας καὶ Κολωνίας, ὧν ἑκάστην ἰδίως περιγράφει, μάλιστα δὲ τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα λείψανα. Εἴς τινα τῶν παρεκβάσεων αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ἀναβαπτιστῶν, καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Μύνστερ, ἀρχηγοῦ αὐτῶν, περὶ τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ, περὶ τοῦ θαυμασμοῦ ὃν διήγειρε καὶ τοῦ θανάτου ὃν ὑπέστη. Ἐκ Κολωνίας μεταβαίνει ὁ Νίκανδρος εἰς Ἀκουΐσγρανον, καὶ τοῦτο καὶ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην στέψιν τῶν Αὐτοκρατόρων περιγράφει κατ' ἔκτασιν· ἐντεῦθεν δὲ ἀπελθὼν εἰς Λουάνιον, περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ περιφήμου καὶ ἀκμάζοντος Πανεπιστημίου ἀναφέρει, περαιοῦται δὲ τέλος εἰς Βρυξέλλας, ἔνθα Κάρολος ὁ Ε' διέτριβε μετὰ τῆς ἰδίας Αὐλῆς. Ἐνταῦθα ὁ Γεράρδος τὴν ἔκβασιν τῆς ἰδίας ἀποστολῆς ἐκτίθησι τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὁ Νίκανδρος συνοδεύει αὐτὸν εἰς τὰς πρὸς ὑψηλῆς περιωπῆς ἄτομα ἐπισκέψεις, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς Μαρίαν ἀδελφὴν Καρόλου τοῦ Ε', καὶ χηρεύουσαν ἄνασσαν τῆς Οὐγγρίας. Ὁ Αὐτοκρά-

τωρ ἀπέρχεται καὶ περιοδεύει τὴν Βραβαντίαν καὶ τὴν Φλάνδραν, καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτοῦ διὰ Μεκλίνου καὶ Ἀντβερπίας. Καὶ ὁ Γεράρδος συνοδεύει τὸν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Νούκιος τὸν Γεράρδον. Εἶνε δὲ σπουδαία ἡ ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου περιηγητοῦ γινομένη περιγραφὴ τῆς Ἀντβερπίας, τὴν ἐμπορίαν τῆς ὁποίας δὲν διστάζει νὰ ἐκτιμήσῃ ὡς ἀνωτέραν τῆς ἐμπορίας πάσης ἄλλης πόλεως. Ἐκεῖθεν μεταβαίνει μετὰ τῆς αὐλῆς εἰς Γάνδανον, ἐπαναστὰν ἤδη κατὰ Καρόλου, δαμασθὲν δὲ ὑπὸ τούτου, ἐναλλὰξ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἠπιότητα μεταχειρισθέντος. Ἀπολείπων δὲ τὴν Φλάνδραν καὶ τὴν Βραβαντίαν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, καὶ ἐπισκεπτόμενος τὸ Ῥοτερδάμον δὲν παραλείπει νὰ ἀναμνήσῃ, ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη ἔγινε περιφανὴς ὡς πατρὶς τοῦ Ἐράσμου, καὶ τούτου ὑπερυψοῖ τὴν σοφίαν, καὶ δίδει βιογραφικάς τινας εἰδήσεις. Διατρέξας τὴν Ὁλλανδίαν ἐπιστρέφει εἰς Βρυξέλλας, πεμφθέντος δ' ἐντεῦθεν τοῦ Γεράρδου εἰς Λεόδιον, ἕνεκα ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὁ συνοδοιπόρος αὐτοῦ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς θέας τῶν γαιανθρακωρυχείων, περιγράφει ἡμῖν ταῦτα περιέργως. Ἐντεῦθεν βλέπει αὖθις τὴν Ἀμβέργην· διαταγέντος δὲ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ν' ἀπέλθῃ πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Νούκιος διὰ Βρουγῶν, Δουγκέρκης καὶ Καλαὶ ἕπεται αὐτῷ.

Καὶ ἐνταῦθα λήγει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν.

Τὸ δεύτερον βιβλίον περιέχει τὰ ἑξῆς κεφάλαια—Ὅσα οἱ μοναχοὶ δι' ἰδίαν αἰσχροκέρδειαν εἰργάζοντο—Περὶ τῆς θαυματοποιοῦ γραός—Δημηγορία Ἐνρίκου βασιλέως κατὰ τῶν μοναχῶν—Περὶ τῆς τῶν Ἄγγλων ἀποστασίας ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως—Περὶ τῆς Ἐνρίκου, πρὸς τὸν βασιλέα Γαλλίας Φραγκίσκον μάχης—Περὶ τῆς ἐν Πικαρδίᾳ πόλεως Βολωνίας—Περὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Γεράρδου—Περὶ τῆς μεγίστης νηός—Περὶ τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ.—Δημηγορία Θωμᾶ πρὸς τοὺς στρατιώτας—Καμέρακον πόλις ἐπίσημος.

Καὶ τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου περιέχον τὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ περιήγησίν του, καί τινα ἱστορικὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ συμβεβηκότα περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κεφάλαια—Περὶ τῆς βασιλίδος Πανονίας Μαρίας—Περὶ Λευτεκίας τῶν Παρισίων—Περὶ τῆς Γαλλίας κατὰ μέρος—Περὶ τῶν ποταμῶν Γαλλίας—Περὶ τῶν καλουμένων βαρόνων—Περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων Φραγκίσκου—Φραγκίσκου πρὸς Μεδιολάνων ἐκστρατεία—Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου ἁλώσεως—Περὶ τῆς ἐπανόδου Φραγκίσκου καὶ τοῦ γάμου—Περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ῥωμαίας πόλεως ὑπὸ Βορβώνου—Ὅσα οἱ στρατιῶται τοῖς Ῥωμαίοις κακὰ ἐνεδείξαντο—Πολιορκία Νεαπόλεως—Περὶ Χαϊρατίνεω τοῦ καὶ Βαρβαρώσσα—Περὶ Τύνητος πόλεως ἐν Λιβύῃ—Περὶ τοῦ Ἀνδρέου δ' Ἀπούρια—Περὶ τῆς λυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων εἰς Τύνητα—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεως Κορώνης—Περὶ τῆς Πάτρας πόλεως

λεηλασίας—Περὶ τῆς Φραγκίσκου καὶ Σουλεϊμάνεω φιλίας—Περὶ τῆς ἁλώσεως Ἰανούζη ἐκ τῶν Χυμάρης—Περὶ τῆς μάχης Σουλεϊμάνεω κατὰ τῶν Οὐενετῶν—Περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ πολιορκίας Τούρκων—Ὅσα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει μισθοφόρων ἐπράχθη κακά—Λεηλασία τῆς Κερκυραίων νήσου—Περὶ τοῦ ὀφθέντος ἐν Κερκύρᾳ τέρατος—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ναυπλίας πολιορκίας—Περὶ τῆς Οὐενετῶν καὶ Σουλεϊμάνεω συμβάσεως—Περὶ τῆς πρὸς Ἀργιέρην αὐτοκρατόρου ἀφίξεως—Περὶ τοῦ συμβάντος ναυαγίου ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ στόλῳ—Περὶ τῶν καλουμένων Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων—Περὶ τῆς Λιπαρέων νήσου λεηλασίας—Ἔκφρασις τῆς ἐν Γαλλίᾳ καλιῤῥόου πηγῆς—Περὶ Ἀγγέλου Βεργηνίου ἐκ Κρήτης—Περὶ τοῦ εἴδους ἡλικίας Φραγκίσκου βασιλέως—Λούγδουνον πόλις ἐν Γαλλίαις ἐπίσημος—Περὶ τῆς Ταυρίνης πόλεως διασήμου—Περὶ τῆς μεγίστης πόλεως Μεδιολάνων—Περὶ Βονωνίας πόλεως ἐπισήμου—Περὶ τῆς Φλωρεντίας πόλεως περιφανοῦς—Περὶ Σιένης πόλεως ἐπισήμου—Περὶ Οὐϊτέρβου πόλεως.

Περὶ τῆς συγγραφῆς ταύτης τοῦ Νουκίου, ὁ κ. Μουστοξύδης: ἐξ οὗ μεταγράφομεν τὰ περὶ τοῦ συμπολίτου του λεχθέντα, λέγει οὕτω· «Ῥέον καὶ σαφὲς κρίνει δικαίως ὁ Κράμερ τὸ ὕφος τοῦ Νικάνδρου. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἀποδημιῶν αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι τὴν ἐν τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ πεῖραν ἀπέκτησε κυρίως οὐχὶ ὡς συνείθιζον οἱ πλεῖστοι ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης, ἀλλὰ ποτισθεὶς τοὺς κομψοτέρους τρόπους τῶν δοκίμων τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων» (1).

Τὸ Α′ καὶ Β′ βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου ἀποτεθησαύρισται ἐν τῇ Βοδλειάνῃ Βιβλιοθήκῃ, τὸ δὲ τρίτον μετὰ μέρους τοῦ Β′ ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ.

Τούτων τὸ μὲν Β′. ἐδημοσιεύθη μετ' Ἀγγλικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων ὑπὸ I. Κράμερ (The second Book of the travels of Nicander Nucius of Corcyra, London 1841)· παραλειφθέντων τῶν τριῶν τελευταίων κεφαλαίων, ἐν οἷς λόγος γίεται περὶ τοῦ ἐκ Πελοποννήσου στρατηγοῦ Θωμᾶ μετὰ τάγματος ἀνδρείων Ἑλλήνων μισθοφοροῦντος τότε τῷ βασιλεῖ τῶν Ἄγγλων, καὶ περὶ Καμεράκου, ἅτινα ὁ Μουστοξύδης συμπληρωτικῶς ἐδημοσίευσε (2).

Ἐκ δὲ τοῦ Γ′ βιβλίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μουστοξύδου τὸ πρῶτον καὶ τριακοστὸν τρίτον κεφάλαιον (3)· ἐπ' ἐσχάτων δ' ἐξ ἀντιγράφου τοῦ πατρός του ὁ Μιχαὴλ Α. Μουστοξύδης ἐξέδωκε τὰ κεφάλαια ΟΗ′—ΠΓ′ τοῦ Γ′ λόγου, ἐν Κερκύρᾳ 1865.

Ματθαῖος Δεβάρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ὀκταέτης κατετάχθη ὑπότροφος τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Ι′ ἱδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖ δ' ἐδι-

(1) Πανδώρα, τόμ. Ζ′, φυλ. 134.
(2) Αὐτοθι, σελ. 221—24.
(3) Αὐτ. σελ. 224.

δάχθη ὑπὸ Ἰάνου Λασκάρεως (1), καὶ ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐπιμελεστέρων τροφίμων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ διδακτηρίου. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Γυμνασίου προσελήφθη μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος καρδιναλίου Νικολάου Ῥουδολφίου, ὁ οἶκος τοῦ ὁποίου ἦτο γενικὸν ἐντευκτήριον τῶν τότε λογίων. Ὁ πάπας Παῦλος Γ' διώρισε τὸν Δεβάρην διορθωτὴν τῶν κωδήκων τῆς Βατικανῆς χορηγήσας καὶ ἰσόβιον σύνταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του Ῥουδολφίου, ὁ Κάμιλλος Κολούμνας παρέδωκε τῷ Ματθαίῳ τὸν υἱόν του Ἀντώνιον, ὕστερον καρδινάλιον, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν, οὗτος δὲ συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὰ ἐν Πίζῃ καὶ Παταβίῳ πανεπιστήμια. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ φιλομούσου καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνεζίου.

Ἀπέθανεν ὁ Δεβάρης ἐν Ρώμῃ ἑβδομηκονταέτης ὀλίγον πρὸ τοῦ 1588.

Μαθητεύων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ ὁ Ματθαῖος ἐπεμελήθη μετὰ τῶν ἄλλων συμφοιτητῶν του τὰ ὑπὸ τοῦ Γυμνασίου ἐκδοθέντα σχόλια τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Σοφοκλέους (1517—8).

Συνέγραψε διεξοδικὸν καὶ πολυμαθῆ πίνακα τῶν εἰς Ὅμηρον παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου τυπωθέντα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1550 σὺν τῇ ὑπὸ τοῦ Μαγιοράνου ἐκδόσει τοῦ σοφοῦ σχολιαστοῦ, καὶ ἀνατυπωθέντα ἐν Βερολίνῳ τῷ 1765, καὶ μετὰ τῆς ὑπὸ Σταλβάουμ. ἐκδόσεως τοῦ Εὐσταθίου ἐν Λειψίᾳ 1830. Τὸν πίνακα τοῦτον τοῦ Δεβάρη λέγει πληρέστατον ὁ Φαβρίκιος (« Index completissimus » Biblioth. Gr. VI, σελ. 673).

Ἐποίησε πολλὰ κομψὰ ἐπιγράμματα (epigrammata Græca quam multa, quam eleganter ornateque conscripsit) ».

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων τοῦ λογίου Κερκυραίου εἶνε τὸ περὶ μορίων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Liber de Græcæ linguæ particulis), ὅπερ μετὰ θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐξέδωκεν ὁ ἀνεψιός του Πέτρος Δεβάρης ἐν Ῥώμῃ 1588 προτάξας λατινιστὶ προσφωνηματικὴν εἰς τὸν καρδινάλιον Φαρνέσιον, ἐν ᾗ διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἄνω βιογραφικὰς περὶ τοῦ θείου του εἰδήσεις. Ἡ ῥωμαϊκὴ ἔκδοσις ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ, Ἀμστελοδάμῳ, Λονδίνῳ 1657, καὶ τελευταῖον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775 μετὰ σημειώσεων ὑπὸ Ῥεουσμάννι.

Κατὰ τὸν ἀνεψιόν του συνέγραψεν ὁ Ματθαῖος καὶ πολλὰ ἕτερα (multos quidem libros reliquit, octo ac viginti annis a se conscriptos).

---

(1) « Ibi igitur Devarius a tanto Doctore, summa docentis atque discentis cura litteris Græcis eruditus, obscura quæque ac recondita ejus linguæ mysteria ita celeriter arripuit, ut ipse deinde per se ex veteribus Græcis oratoribus, historicis, pœtis, philosophis, tanquam ex fontibus, omnem hauserit non modo linguæ cognitionem atque verborum, verum etiam rerum scientiam pulcherrimarum », Præfatio in tractatum de particulis.

Ἐπιταγῇ Πίου Ε' καὶ τοῦ διαδεξαμένου Γρηγορίου ΙΓ' ὁ Δεβάρης μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς Κανόνας τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, καὶ ἐτύπωσε τὴν μετάφρασιν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ σκοπῷ προσηλυτισμοῦ, ὡς λέγει ἐν προλόγῳ καὶ ἐπιλόγῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του « Ἐκεῖνο τοίνυν ἐνθυμηθέντες, ὡς ἀφ' οὗ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀπε- » σχίσθητε, παντοίοις κακοῖς, ὡς μήποτ' ὤφελε, περιεπέσετε· οἷς καὶ νῦν ἔτι » τὸ πλεῖστον τοῦ γένους ἡμῶν ἐλεεινῶς συνέχεται. Σύνετε δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ » φρονήσατε ποτὲ, καὶ τὴν σκληροκαρδίαν ἀποθέμενοι ἐπάνιτε ὅθεν ἀποκεχω- » ρήκατε, καὶ μὴ περαιτέρω τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τοῦ τὴν ὑμετέραν ἐπιστρο- » φὴν μακροθύμως περιμένοντος παραπικραίνετε ».

—Κανόνες καὶ δόγματα τῆς ἱερᾶς καὶ ἁγίας οἰκουμενικῆς ἐν Τριδέντῳ γενομένης συνόδου ἐπὶ Παύλου τρίτου, Ἰουλίου τρίτου, καὶ Πέτρου τετάρτου, ἄκρων ἀρχιερέων, ἐκ τῆς Λατίνων φωνῆς εἰς τὴν τῶν Γραικῶν μεταφρασθέντα ἐκδοθέντα τε, προστάξαντος τοῦ σοφωτάτου κυρίου ἡμῶν Γρηγορίου ΙΓ' ἄκρου ἀρχιερέως. Ἐν Ῥώμῃ διὰ Φραγκίσκου τοῦ Ζανέτου αφπγ' (εἰς 4, σελ. 143, μετὰ προλεγομένων, ἐκ σελίδων 4, ἄνευ ἀριθμήσεως (1).

Κατὰ τὸν ἀνεψιόν του, ὁ Ματθαῖος ἐπιταγῇ τοῦ αὐτοῦ πάπα Πίου Ε' μετέφρασεν ὁμοίως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὴν Κατήχησιν (Catechismum), μὴ ἐκδοθεῖσαν, καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν Ῥώμῃ πρώτην ἔκδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου.

Ὁ Δεβάρης διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ πολλῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, καὶ διάφοροι ἐπιστολαί του εὑρηνται ἐκδεδομέναι ἢ μή.

Ἀντώνιος Ἔπαρχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1491 ἐν Κερκύρᾳ ἐκ Γεωργίου Ἐπάρχου, ἀνδρὸς ἐλλογίμου καὶ ἐπισήμου, καὶ τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου Μόσχου τοῦ Λάκωνος.

Ἐν ἔτι 1536 ὁ Ἀντώνιος ἐπέμφθη μετὰ Ἰωάννου Καρτάνου παρὰ τῶν Κερκυραίων πρεσβευτὴς εἰς Ἐνετίαν, ἔνθα ἔτυχε πλείστων ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν προνομίων. Ἐπανακάμψας δ' ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκστρατείας τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάνου, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Δημοκρατίας, ὡς φυγὰς καὶ πλάνος. Ἐκεῖ συνέστησε διδακτήριον ἑλληνικῶν γραμμάτων ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τὸ Συμβούλιον τῶν δέκα ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ διακεκριμένου Κερκυραίου ἐξέδοτο ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἑξῆς ψήφισμα. « Ἕνεκα τῆς πίστεως, τῆς ἐξαιρέτου παι- » δείας, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος εὐργετημάτων τοῦ ἐξόχου

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Α', ἀριθ. 19) λέγει μεταφραστὴν τῶν κανόνων τούτων τὸν κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ἀκμάσαντα Ματθαῖον Καρυοφύλλην, ἀφοῦ καὶ ἐν προλεγομένοις προτάσσεται τὸ ὄνομα τοῦ Δεβάρη.

» Ἀντωνίου Ἐπάρχου πιστοῦ πολίτου τῆς ἡμετέρας πόλεως Κερκύ-
» ρας, τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Συμβουλίου τούτου χορηγοῦνται ἐκ τοῦ ἰδιαι-
» τέρου τοῦ Συμβουλίου ταμείου δουκάτα ὀκτὼ κατὰ μῆνα, μέχρις
» οὗ λαβὼν ἀνακούφισίν τινα ἐκ τῆς ζημίας καὶ βλάβης, ἣν ὑπέ-
» στησαν τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, φθαρέντα παντάπασι καὶ ἀφανισθέντα
» κατὰ τὴν οἰκτρὰν λεηλασίαν τῆς νήσου, ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν πατρίδα,
» ἐφ' ὅρῳ ὅμως νὰ διδάσκῃ ἐν τοσούτῳ κατὰ τὴν ἐνταῦθα αὐτοῦ δια-
» τριβὴν δημοσίᾳ καθ' ἑκάστην τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐν τόπῳ ὑπὸ
» τοῦ Συμβουλίου ὁρισθησομένῳ ».

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1537 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ἔπαρχος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν διάσημον καρδινάλιον Βέμβον ἐν ᾧ λίαν ζωηρῶς περιγράφων τὴν πενίαν αὐτοῦ καὶ λέγων ὅτι « οὐκ ἔχει ὁπόθεν διατρέψοι τὰ παιδάρια » καταφεύγει εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ λογίου καὶ ἐλεήμονος καρδιναλίου, ὅστις θαυμαστὴς ὢν καὶ φίλος τοῦ Ἐπάρχου ἔγραψεν ἐκ Ῥώμης ὑπὲρ αὐτοῦ Ἰταλιστὶ πρὸς τὸν καρδινάλιον Φαρνέσιον τῇ 7 Ὀκτωβρίου τοῦ 1540 συνιστῶν αὐτὸν θερμότατα.

Ἐνετίηθεν ἔγραψε, πιθανῶς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1538), καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς Ἀρσένιον τὸν ψευδο-Μονεμβασίας.

Ταλαιπωρηθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης ὁ Ἔπαρχος ἐβιάσθη νὰ πωλήσῃ ἑκατὸν κώδηκας χειρογράφων, οὓς εἶχε, καὶ ὧν τὸν κατάλογον μετέδωκαν ἡμῖν οἱ Λεμοῖνος, Βανδούρης, καὶ Φαβρίκιος. Πιθανῶς δ' ἕνεκα πενίας ἀντέγραψε καὶ διάφορα πονήματα, διότι συγκαταριθμεῖται ὑπὸ Μονφωκὸν μεταξὺ τῶν ταχυγράφων. Τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἐπάρχου πωλουμένους κώδηκας ἐπεθύμησε ν' ἀγοράσῃ Κάρολος ὁ Ε', ἵνα δι' αὐτῶν πλουτήσῃ τὴν Καισαρικὴν βιβλιοθήκην, ἀλλ' ὕστερον, εἴτε διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ταμείου, εἴτε δι' ἄλλους λόγους μετέβαλε γνώμην, καὶ ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Ἀντίγραφά τινα ἠγόρασε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Αὐγούστης ἀντὶ ὀκτακοσίων δουκάτων, καὶ Μάρκελος ὁ Β' καὶ Πίος ὁ Δ' οἱ ποντίφηκες, ἐπεφόρτισαν αὐτὸν ἵνα συλλέξῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ Ἑλληνικὰ ἀντίγραφα, κοσμήσαντα οὐχὶ τὴν Βατικανὴν βιβλιοθήκην, ἀλλὰ τὴν τῆς Φλωρεντίας, ἕνεκα τῶν πρὸς τοῦτο γενομένων παρὰ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Κόσμου παρακλήσεων πρὸς τὸν καρδινάλιον Σιρλέτον.

Ἡ χρηματικὴ βοήθεια ἐχορηγεῖτο τῷ Ἐπάρχῳ μέχρι τοῦ 1541, ὅτε παρὰ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἔλαβε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν

τιμῆς καὶ μεγαλοδωρίας. Μεταξὺ τῶν τιμαρίων, εἰς ἃ οἱ δορυκτήτορες Ἀνδηγαυοὶ διήρεσαν τὴν νῆσον Κέρκυραν, ὑπῆρχε καὶ τὸ λεγόμενον τῶν Ἀθιγγάνων, διότι πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην καὶ ἐν Κερκύρᾳ, Πάργῃ, Βαστίᾳ, Βουθρωτῷ, Συβότοις, καὶ Χιμάρᾳ κατοικοῦντες ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βαρόνου τοῦ τιμαρίου ἐκείνου. Τελευτήσαντος τοῦ τελευταίου τιμαριούχου, ὁ Ἔπαρχος ἐζήτησε τὸ τιμάριον τοῦτο. Ὅθεν τῇ 15 Ἰανουαρίου 1541 διὰ δόγματος τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα ἐχορηγήθη αὐτὸ εἰς τὸν διάσημον Κερκυραῖον *ἕνεκα τῆς ἐξαιρέτου πίστεως, παιδείας, καὶ τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ.*

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Γάσπαριν Κονταρηνόν, καὶ τῷ 1543 πρὸς Φίλιππον τὸν Μελάγχθωνα. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν (1544) ἐδημοσίευσε τὸν θρῆνον εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν μετὰ τῶν ἄνω δύο ἐπιστολῶν καὶ τρίτης πρὸς Ἀντώνιον τὸν Ἀντίμαχον.

Τὸν Ἔπαρχον διατρίβοντα ἐν Ἐνετίᾳ εἶδεν ἐν ἔτει 1545 ὁ Γεσνέρος, ὅστις συγκατατάσσει τὸν λόγιον ἄνδρα μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐχορήγησαν αὐτῷ εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 1548 διέτριβεν εἰσέτι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Δημοκρατίας, γράψας καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον, ἥτις προετάχθη ὡς πρόλογος τῆς τότε ὑπὸ Σπινέλλου γενομένης ἐκδόσεως τῶν Μηναίων.

Τῷ 1550, ἀναγκαζόμενος νὰ ἐκδώσῃ εἰς γάμον *θυγάτριον ὡραῖον* ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ πεντήκοντα ἀρχαιότατα χειρόγραφα, καὶ γράφει ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἐνετίας ἐπιστολὴν πρὸς Ἀντώνιον Πινερότον, σύμβουλον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾗ θρηνῶν τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος, παρακινεῖ τὸν ἄνδρα ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πατρίδα του, διότι ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ 1551 ἐπέμφθη ἐκ νέου εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὡς πρέσβυς τῶν Κερκυραίων ἵνα τύχῃ προνομίων τινῶν. Ἐν ἔτει 1564 ὁ Ἔπαρχος ἦτο ἐν Κερκύρᾳ· ἀλλὰ κηδόμενος τὰ μέγιστα περὶ τῆς ἐντελοῦς ἐκπαιδεύσεως τῶν δύο αὐτοῦ ἀῤῥένων τέκνων, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀξιέπαινον αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ μεταναστεύσῃ. Ὅθεν ἐν ἔτει 1565 ἱκέτευσε τὸν πάπαν Πίον Δ' ἵνα πρὸς τοῦτο βοηθήσῃ αὐτὸν χρηματικῶς. Οὗτος δὲ οὐ μόνον ἔπεμψεν αὐτῷ ἱκανὰ ἀργύρια, ἀλλὰ καὶ μηνιαίαν σύνταξιν ὥρισεν ἐκ δέκα χρυσίνων. Ἐπὶ τούτοις πεποιθὼς ὁ Ἔπαρχος ἀνεχώ-

ρησεν ἐκ τῆς πατρίδος τῷ 1566, ἀγαγὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο υἱοὺς ἵνα παιδευθῶσιν ἐν Παταβίῳ, καὶ πλεῖστα κομισάμενος ἑλληνικὰ ἀντίγραφα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν εὗρε τὸν πάπαν ἀποθανόντα, ἐδήλωσε τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πίον τὸν Ε'. Οὐδεμίαν ὅμως λαβὼν ἀπάντησιν καὶ καταπονούμενος ὑπὸ τῶν χρεῶν, καὶ τόκων καὶ τῆς δαπάνης, ἠναγκάσθη νὰ καθικετεύσῃ δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν τοὺς καρδιναλίους Φαρνέσιον, Σιρλέτον, καὶ Τράνης, ἵνα μεσιτεύσωσι παρὰ τῷ ποντίφηκι, ὅπως τύχῃ τῆς πρώην ὑπὸ Πίου Δ' ὁρισθείσης αὐτῷ τοσοῦτον ἀναγκαίας συντάξεως.

Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπάρχου, γραφείσης ἐν ἔτει 1568, ἐξάγεται, ὅτι ἦγε τότε τὸ ἑβδομηκοστὸν ἕβδομον ἔτος, πιεζόμενος ὑπὸ ποδάγρας. Ἔπειτα οὐδεμίαν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ εἴδησιν. Κατέλιπε μίαν θυγατέρα καὶ δύο υἱούς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο Νικηφόρος.

Ὁ Ἔπαρχος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γράψας διαφόρους ἐπιστολὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ Κρουσίου, Λαμίου, Μαυροφρείδου, Μουστοξύδου.

Ὁ Γυράλδος συναριθμεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν περιφανῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Περὶ τούτου δὲ καὶ περὶ τῆς πατρίου αὐτοῦ ἀγάπης τεκμήριον ἔχομεν τὸν θρῆνον εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος καταστροφὴν, ὃν ἀσμένως ἐπισυνάπτομεν (1).

Θρῆνος εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν
Ἀρτωρίου τοῦ Ἐπάρχου.

Νῦν ὀλοφυδνῆς, Πιερίδες, νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δάκρυα νῦν Ἑλικὼν λείβ' ἄμοτον γοόων.
Νῦν χάριτες τρισσαὶ Ζηνὸς περικαλλέα τέκνα,
Ἑλλάδος οὐλομένην συντυχίην κλάετε.
Ἄγχει θὴρ ὀλοὸς γναμπτοῖς ὀνύχεσσι κιχήσας
Πρόῤῥιζον Δαναῶν ἱμερόεντα δόμον.
Δεινὸν ἐπιῤῥωμᾶται δ' ἄλλοις αἰὲν ὀρούων,
Οὐδέποτε ἀφρικτὶ δέρκεται ὅν κεν ἴδοι.
Ἄθρει, Ζεῦ, περίσημον, ἄθρει, γένος οἷον ὀλεῖται.
Μύρεο σὴν, Ἑλλὰς, μύρεο δυσμορίην.
Ἀλκείδην κικλήσκω, ποῦ νῦν παῖς ἀγέρωχος
Ἀλκμήνης· ἦ γὰρ τοῦδ' ἄποθεν προσιδὼν

(1) Μιχαὴλ Μουστοξύδου, Ἀντώνιος Ἔπαρχος ἐν Πανδώρᾳ φυλ. 407, 409, 410, 411* Εἰς τὸν Ἔπαρχον ἀποδίδεται λατινικὴ μετάφρασις βιβλίων τινῶν τοῦ Πολυβίου (Weiss, Biographie Universelle, tom. 63.—Fabricius XI, 566).

Οὐκ ἂν μεῖνεν, ἐπισκύνιον καὶ χεῖρα βαρεῖαν,
Θὴρ ὁ τόδ' ὑβρίζων ἔθνος ὑπερφιάλως.
Ἀλλ' ἀστοῖσιν φάνηθι ἀνήμερα φῦλ' ἀπελαύνων
Ἀμφιτρυωνιάδη σοῖσιν ἀπ' οὐρανόθεν.
Καδμηὶς γὰρ Θήβη κεδνὴ σεῖο τιθήνη,
Ῥίγιον ἔνδον ἔχει γηρυόνοιο κύνα.
Τίρυνθος περιβώτου δέδμηται μέγα δ' ἄστυ,
Δούλειον τ' ἦμαρ δίψιον Ἄργος ἴδεν.
Οἱ δὲ Μυκήνας καὶ Πέλοπος χθόνα πᾶσαν ἐπεῖχον,
Αἴ, αἴ βαρβαρικὰ νῦν ζυγόδεσμ' ἔλαβον.
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Ἔγρεο ταρταρίων ποτὲ κευθμώνων ἄπο Θησεῦ,
Ὄμμασι μυδαλέοις Κεκροπίην δ' ἔσιδε
Μυρίον αὖθις πέμπουσαν κρατερᾶς ὑπ' ἀνάγκης
Οὐχ ἕνεκ' Ἀνδρόγεω δασμὸν ἀπ' ἠϊθέων.
Δέρκεο δ' ἐξ Οὐλύμπου σὺν Πολυδεύκεϊ Κάστορ
Ἄλγεα δουλοσύνης, οἷα Λάκωνας ἕλον.
Ἀλκαθόοιο βίη νῦν ἄλλον βάλλε λέοντα,
Ὃς λόφον ἀστερίου Μεσσαπίοιο ἔχει.
Οὐ ταύροισιν ἀναιδέα θυμὸν ἱέντα μόνοισιν,
Ἀλλὰ βροτῶν σαρξὶν φεῦ! ἐπιμαινόμενον.
Ὄρσε', Ἀχιλλεῦ, δεῦρ' ἐπάμυνον σοῖσι Πελασγοῖς
Τειρομένοις ὀλοῶν ἔγχεϊ δυσμενέων.
Λαμβανε δ' ὤμοις τὰ κλυτοτέχνης κυλλοποδίων
Εἵνεκα Πατρόκλου ἔντεα τεύξατό σοι.
Ἤριπε νῦν προθέλυμνον Φθίης, ἤριπεν ἄστυ·
Αἴ, αἴ, Θετταλίη δ' ἄλγεα πολλὰ φέρει.
Ἄρχετε, Πιερίδες γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Ἤδη κλεινὸν ἁπάσας ὕβρισθ' Ἑλλάδος οὐδας,
Ἔκποθεν ἀλλ' οὔ τις φαίνετ' ἀμυνόμενος.
Οὔτις ἀπὸ χθονὸς, οὔτις Ὀλύμπου ἀπ' ἀστερόεντος,
Δύσμορε νῦν Ἑλλὰς, σεῖο δέδορκε τύχας.
Φύτλην εὐόρκων γὰρ θοῦρις ἐβρόχθισεν Ἄρης,
Λοιπὰ δὲ μοῦν' ἐν γῇ πήματα ἐλέγχεά τε.
Τῶν αἰδὼς εἰν ὀφθαλμοῖς, οὔτ' ἄλλο τέθηλε
Σύμβολον εὐσεβέων, Ζεὺς γὰρ ἀφεῖλε πρόφρων.
Οὐ γάρ τοι Ζηνὸς μέλλει ἀέκητι τάδ' εἶναι,
Φῦλον ὀφρ' ἐσθλῶν μὴ κῦρμα γένοιτο κακοῖς.
Τίς νεμέσητε βροτὸς, τίς τοσσάδ' ἐχώσατο δαίμων,
Παισὶν ὅς ἡμιθέων τοῖον ἔοργε κακόν.
Βάσκανος ἦν δήπου ὅς τίς ποτ' ἀρ' ἔπλεθ' ὁ βλάπτων

Νύχθ' ὃς ἀμορβαίην Ἀονίην δ' ἄγαγεν.
Ἴλαθι δήμοισι, Ζεῦ, ἵλαθ' ἀποφθινύθουσι,
Πολλὰς ἐπάρκει νῦν οἷον ὑπέσχεό που.
Ἀφραδίην ἄπο πέμπε μελάθρων, ὦ πολιοῦχε
Μητέρα δυσπραγίης αἰὲν ἰαπτομένην.
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Τίς πραπίδεσι κακὰς Δαναῶν ἄπο κῆρας ἀλάλκων,
Οἷα Λεωνίδεω δεξιτερὴν ὁπλίσει.
Μειλίχια φρονέων δέ τις ἀγρομένοις ἀγορεύσει,
Οἷα Θεμιστοκλέης οὐ κτεάνων ἀλέγων.
Τίς δ' οἴσει ψῆφον σαοσίμβροτον οἷα Περικλῆς
Ἐξ ἀπόροιο πόρον πλήθεσιν εὑράμενος.
Πηγαὶ μὲν παύσαντο φρενῶν, φεῦ! καὶ ῥαθάμιγγες
Ἑλλάδος ἐν δαπέδῳ δαίμονος ἐξέλιπον.
Πάντα δ' ἔρημ' ἠύφρονος ἀνδρὸς ἐγερσινόοιο,
Ἀγλαΐης προτέρης ᾤχετο πᾶσα χάρις.
Δευκαλίων, λάας νῦν ἤδη βάλλεο ἄλλους,
Λήθη γὰρ κωφὴ Ἑλλάδα πᾶσαν ἔχει.
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Θρέπτειραι ψυχῶν νοὸς ἡγεμονῆες ἄτρεστοι
Μοῦσαι Μνημοσύνης ἔκγονα καλλικόμου,
Εἴπατε λυσσομένῳ μοι ποῦ αὖλι' ἔθεσθε,
Κασταλίης γάρ τοι γνώριμον οὐδ' ὄνομα.
Μῶν ἔχεθ' Ἑσπερίην; ἢ καὶ κρυμώδεας Ἄλπεις
Πάμπαν ὑπερβάμεναι χαίρετε Λευκετίῃ;
Φεῦ! ὡς ἠλλάχθη πάντ', ἦ καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
Κεκροπιδῶν ἄστυ προὔλιπ' ἀποιχομένη.
Καὶ μάκαρες τὰ οφῶν ἀέκοντες προὔλιπον ἄλλοι,
Ἄχθος ἀναινόμενοι βαρβαρικῶν θορύβων.
Μοῦνος ἀν' Ἑλλάδα λυσιμέριμνος νῦν ὑπόλοιπος,
Καὶ Μῶμος τρισὶ σὺν ταρταρίαισι Κόραις.
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Δισσὰ φάει κόσμου τρίτατον φάος ἄλλο βροτοῖσι·
Δεῦτ' ἀποπαυόμενον λοίσθιον εἰσίδετε.
Αἴγλην δ' ὑμετέρην σκιεροῖς κρύψαντα νέφεσσι
Πένθιμα δυσμορίην οὐρανόθεν στένετε.
Εἴπατε δ' Ἠλιάδεσσιν ὀδυρομέναις Φαέθοντα,
Ἠλέκτροιο πάλιν δάκρυα βαλλέμεναι.
Ἦ γὰρ ἀπειρέσιον φέγγος ψυχαῖσιν ἰάλλων,
Ἄλλος νῦν ἀστὴρ ὤλετο παμφανόων.

Ἤπειροι τόνδ' ὠδύραντο, ξὺν δ' ἅμα τῇσιν,
Εἰνάλιαι νῆσοι νωλεμέως ἴαχον.
Τέμπεα δ' ἤσθοντ' ἄλγεος, οὐρεά τ' ἠνεμόεντα,
Καὶ λειμῶνας ὁμοῦ πένθος ἐπεσκέπασε.
Κρυψίδρομοί τε κρῆναι καὶ ποταμοὶ γοόωνται·
Ὤμοι! τοῖον Ζεῦ, κάλλος ἀπολλύμενον!
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Ἄστεα πάνθ' ὁπόσα πρὸς ἕω καὶ ὅσ' ἕσπερον ἀγνὸν,
Ὅσσα τε πρὸς Βορέην καὶ Νότον οἰκί' ἔχει,
Ὑμετέρης μύρεσθε τιθήνης αἰπὺν ὄλεθρον,
Κειράμενα πλοκάμους, ὡς ἐπέοικε, κάρης.
Οἵσατε δὲ στεφάνους στυγνῷ, πλεκτοὺς ὑακίνθῳ
Οἵσατε μητέρι νῦν δῶρον ὀφειλόμενον.
Μειλιχίη γὰρ ἁπάντων χείλεσι μαζὸν ἐνῆκεν,
Ἡδύπνοα ψυχαῖς σπέρματ' ἐρευγόμενον.
Πρώτη δ' ἀμφήκει σοφίης Ζηνὸς παρέδροιο
Ἔγχεϊ, ἀμαθίης αἶσχος ἀπεσκέδασε.
Δηλοῖσι θνητοῖσι δ' ἀλωομένοις κατὰ βένθος
Νυκτὸς ἀπειρεσίης λαμπρὸν ἔδειξε φάος.
Ὑψιφόρητον ἀταρπὸν δ' ἀθανάτων ἐπέδωκε,
Στέλλεσθ' ἀστροθέτοις βήμασιν εὐνομίης.
Φαύλων τ' ἀνδρῶν πρῶτον ἐπαυνάζειν μέγα κῦμα
Κᾶτα δὲ μάρνασθαι μήσατ' ἐπισταμένως
Τίς κεν μυθήσαιτο εὐφρονέους ὅσα μήτηρ
Παισὶ φίλοισι διδοῖ εὐμενίῃ φύσεως;
Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
Δακρυχέων δ' Ἑλικὼν αἴλινα νῦν στονάχει.
Κεῖται δῆθ' Ἑλλὰς μὴ θαύμαιν' οἷον ἐτύχθη·
Πάντα κάτω βάλλει αἶψα διχοστασίη.
Τὴν δὴ Ζεὺς ἐφίησι μακρὸν τοῖς ἂν κοτέσοιτο,
Τεύξουσαν θνητοῖς πήματ' ὀλεθρογόνα.
Ἀλλ' ἠπείρων ὦ βασιλῆες ὑπέρτατοι ἄλλων,
Ἤδη κλύεθ' ἅπερ θυμὸς ἄνωγε λέγειν.
Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀληθέα πάντ' ἀγορεύειν
Αἰγιόχοιο Κόραι Ζηνὸς ἐριβρεμέτα.
Θὴρ ὀλοφώϊος αὖθις ἐπασσύτερον ποσὶν ἕρπων,
Αἰεὶ τοῦ πρόσθεν μείζον' ὄλεθρον ἄγει.
Φράζεο Ἰταλίη, καὶ Γερμανῶν ἀγέρωχον
Φῦλον, φράζεό μοι Παννονίων δάπεδον.
Φραζέσθω Κέλτης μεγαθύμων τ' ἔθνος Ἰβήρων,
Ὅττι μεταστρέφεται πάντα διχοστασίη.
Οὔτε πόλις, ναὶ μὰ Ζῆν', οὔτ' ἔθνος, οὐδὲ μὲν οἶκος,

Ἄρδην ἐκ θεμέθλων ἤριπε τῆσδε δίχα.
Λήγετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν λήγετ' ἀοιδῆς·
Κέκλαυται γὰρ ἄδην πήματα Κεκροπίης.
Ὅσα μὲν Αὐσονίων ἀρειμανέων ἔθνεα ἀνδρῶν,
Ὅσσα δὲ Γερμανῶν, ὅσσα τε Παννονίων,
Φῦλά τε Κελτῶν, ἠδ' ἔτ' Ἰβήρων βόσκετ' ἐπ' αἶαν,
Οἶκον ἕνα φράζει πᾶς θεράπων σοφίης.
Παῦλον δ' οἴκου τοῦδ' αὖθις πατέρ' εὐμενέοντα,
Χαῖρε Φράγκισκόν τ', ἠδὲ κάρην Κάρολον.
Οὐενετῶν βαθυόλβων δῆμον ἐμῶν δ' αὖ ἀνάκτων,
Πᾶς ἰθὺ φρονέων οἶδ' ἔμεναι ταμίην.
Ἴλαος αὐγάζου, Ζεῦ, οἶκον τηλεθόοντα,
Ξύμφωνα δ' ἐνναέταις πάντεσι νοῦν παρέχου.
Παῦε δ' ἐπισταμένως ἀμφοῖν μέγα νεῖκος ἀνάκτοιν,
Ἀχλὺν ἑκὰς θυμοῦ μήνιδος ἐκσκεδάσας.
Σαῖς δ' ὑποθυμοσύναις δὸς βουλὴν ἥτις ἐρύκοι,
Ῥιγεδανοῦ Δακέτου ἐξ ὀνύχων μέλαθρον.
Παννονίην δὲ γὰρ αὖθις ὀρούων θὴρ ὅδ' ἀπηνὴς,
Οἴκῳ παντὶ φέρει κῆρα τανηλεγέα.
Νῦν θηρὸς, Κάρολ', ἄντα πελώριον ἔγχος ἄειρε,
Βάλλε δράκοντ' ὀλοὸν πνεύμωνα βάλλε μέσον.
Μήδ' ἐντόσθιον ἔχθος ἔχων, ὃν ἔοικε σαώζειν,
Οἶκον ἀπ' ἐκ βάθρων σκάπτεο ληθόμενος.
Λάζεο καὶ σὺ, Φραγκίσκ' ἀσπίδος ὀμφαλοέσσης
Ἕδρανα ῥυόμενος, θῆρα βάλ' αἱμοχαρῆ.
Μὴ παίδων κάτα χειρὶ τινάξαις ὄμβριμον ἔγχος,
Καίνων οὓς εἰκὸς ῥυέμεναι θανάτου.
Ἀμφοτέροισι, λέγω, μὴ μέσσης ὥσπερ ἀήτης,
Πνεῖτε νέφος κεφαλὴ σπώμενοι ὑμετέρη.
Μὴ Κάδμοιο ἕκαστος νίκης κάρτ' ἐφιέσθω,
Ἀλλὰ μάλ' ἀμφὶς ὁρῶν, τόξον ἐπαντινέτω.
Μουσάων ἱεραῖς νῦν εἵκετε ἐννεσίῃσιν,
Ὀψιγόνων ἀνδρῶν μῶμον ἀλευόμενοι.
Ἴστρος ὁδὸν δεικνύει, καὶ πλοῦς πόντον ἐφ' Ἕλλης,
Νίκης αὐτοκράτορ σφῶν μάλ' ἐριπρεπέος.
Οὔτις μνήσεθ' ὑμῶν, οὐδὲ λόγῳ βασιλῆας
Οὔτ' ἔργοισιν ἐρεῖ, ἄλλον ἰδὼν πόλεμον.
Οὔτις ἀοιδῶν εὐκλείσει γένος, οὔτε τοι ἔργα,
Φόρμιγγ' ἀμφὶ χέρας μειλιχόγηγυν ἔχων.
Τύμβος δ' ἀράσιμος μερόπεσσι μετεσσομένοισι,
Ζεὺς δ' ἄρ ἀνάρσιος αὖ κἂν φθιμένοις ἔσεται.
Οὕνεχ' ἑοῖο ἐφετμῶν οὐκ' ἀλέγοντες ἔθεσθε
Ἔγχος ἐπ' ἀλλήλους λυγρὸν ἐναλίου.

Ἀμφαδίην τεύχοντες νίκην ἀλλοφύλῳ,
Λίμασιν ὑμετέροις, αἰδέομαι δὲ λέγειν.
Ἀλλ' ἐρέω μούσαισι πιθήσας ἀρτιεπείαις,
Οὐδέτερος νίκην ἱμερόεσσαν ἀρεῖ.
Τρίττατος ἀμφοτέροιν γὰρ καίπερ ἀγῶνα δ' ἰόντοιν
Νίκης λαμπρὰ γέρα ληψόμενος τροχάει.
Κλῦτέ μεν, ὦ βασιλῆες· ἐμὸς λόγος ἐν φρεσὶ δ' ἔστω,
Μηδ' ἄνεμος φορέοι πᾶν ὅ,τι περ λελάκω.
Μάντις ἐτώσια βάζων ὑμῖν εἶθε γενοίμην,
Πνεύμασιν ἁρπαχθείς, ἢ κορυβαντιόων!
Ἀλλὰ δέδορκ' ἄποθεν, φεῦ! Λυγκεὺς, οἷα περ ἄλλος,
Ἴχνεσι λαιψηροῖς πῦρ ἐπινυσσόμενον.
Λήγετε Πιερίδες γοερῆς νῦν λήγετ' ἀοιδῆς,
Κέκλαυται γὰρ ἄδην πήματα Κεκροπίης.
Ζεῦ πάλιν ἵλαθι δὴ σοῖσι προτέροισιν ἐδέθλοις,
Οὐχ ἕτερον γὰρ ἔγνων κηδόμενον χθονίων.
Νῦν ἱερῆς ποτὲ χώρης μνήσασθ' οὐρανίωνες,
Καὶ λύσατε κακῶν ἄστε' ἀπειρεσίων.
Σώφρονα νοῦν τε δότ' ἀστοῖς, χρῆμα βροτοῖσιν ἄριστον,
Νύκτα δ' ἄπο δνοφερὴν Ἑλλάδος ἐξέλετε.
Ἴσχεο μηνυθμοῖο δίκη παλιδερκέα γλήνην,
Ἱμερόεν δὲ δίδου τέρμα κακοπραγίης (1).

Στυλιανὸς Ῥίκης.

Κερκυραῖος. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ διέτριψεν ἐκεῖσε, ἐξ ἀντιγραφῆς Ἑλληνικῶν κωδήκων ἀπαζῶν. Συνέγραψεν

Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον ὑπὸ Θεοδώρου Προσαλέντου, τῷ δὲ 1690 ἀνατυπωθεῖσαν δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης Θ. Προσαλέντου, ὁμωνύμου καὶ δισεγγόνου τοῦ πρώτου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν,

—Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος ψαλλομένη τῇ κς' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ἐν ᾗ τελεῖται ἡ αὐτοῦ μνήμη, πρὶν μὲν συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ποτὲ ἐλλογιμωτάτου κυρίου Στυλιανοῦ Ῥίκη, καὶ ἐκδοθεῖσα σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ποτὲ εὐγενεστάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη· νεωστὶ δὲ δι' ἐπιμελείας καὶ ἀναλωμάτων τοῦ νῦν ἐκλαμπροτάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη, τοῦ αὐτοῦ δισεγγόνου, χάριν εὐλαβείας μετατυπωθεῖσα. Ἐνετίησιν, ᾳχϟ. Παρὰ Μιχαὴλ Ἀγγέλῳ τῷ Βαρβωνίῳ. 8ον. σελ. 23.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Τουρίνῳ βασιλικοῦ Ἀθηναίου σώζεται χειρόγραφον ἀνῆκον πάλαι εἰς Γαβριὴλ τὸν Σεβῆρον, καὶ περιέχον μετ' ἄλλων τῆς

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: « Ἀντωνίου Ἐπάρχου τοῦ Κερκυραίου, εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν θρῆνος. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαί τινες πρὸς ὁμόνοιαν συντείνουσαι τῆς χριστιανῶν πολιτείας. Venetiis 1544 ».

ἐκκλησίας ἡμῶν κανόνων, καὶ τὴν περὶ συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴν συλλογὴν Ζαχαρίου τοῦ Σκορδυλίου· φέρει δ' ἐν τέλει «Συνεγράφη (ἴσως ἀντεγράφη) παρ' ἐμοῦ Στυλιανοῦ Ῥίκη τοῦ Κερκυραίου ἐν ἔτει φλή ὀκτωβρίῳ ιγ'». Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ζεύγη ἱκετηρίων πρὸς τὸν Ἰησοῦν στίχων, πιθανῶς ποιηθέντων ὑπὸ τοῦ Ῥίκη.

Θεοφάνης καὶ Νεκτάριος οἱ Ἀψαράδες.

Οἱ αὐτάδελφοι οὗτοι ἱερομόναχοι, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενοι, ἤκμασαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· τὸν ἀσκητικὸν ποθοῦντες βίον, ἀπηλλαγμένον τῆς τύρβης καὶ ματαιότητος τῶν κοσμικῶν, κατέφυγον εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μετεώρων, καὶ ἔκτισαν τὴν ἀπρόσιτον μονὴν τοῦ Βαρλαὰμ, ἐν ᾗ σχεδὸν ὑπερκόσμιοι τὸν βίον κατέλυσαν. Καὶ ὁ μὲν Θεοφάνης ἀπεβίωσε τὴν 17 Μαΐου 1544, ὁ δὲ Νεκτάριος τὴν 7 Ἀπριλίου 1550. Ἡ μνήμη αὐτῶν πανηγυρίζεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Ἔγραψαν αὐτοβιογραφίαν συμπεριληφθεῖσαν εἰς τὴν ὑπὸ Ματθαίου μητροπολίτου Μύρων ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν αὐτῶν.

—Ἀκολουθία τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν καὶ αὐταδέλφων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους τῶν κτιτόρων τῆς Σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Βαρλαὰμ τῆς ἐν τῷ Μετεώρῳ, τῶν ἐξ Ἰωαννίνων, τὸ γένος Ἀψαράδες. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἁγίου Σταγῶν Κυρίου Γαβριὴλ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐκ χωρίου Μοζέτζι, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ ἵνα δωρεὰν τοῖς εὐσεβέσι διανέμηται. Ἐν Βενετίᾳ, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων 1815 (4ον. σελ. 39).

Φραγκίσκος Πόρτος.

Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων κριτικῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης, καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Ὀρφανισθέντα τῶν γονέων συνήγαγον αὐτὸν οἱ προσήκοντες τῷ γένει, καὶ ὕστερον ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Γεώργιος Καλλιέργης ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν συμπαρέλαβε χάριν ἐλέους τὸν Φραγκίσκον, ὄντα ἤδη περὶ τὸ δέκατον ἕκτον τῆς ἡλικίας του ἔτος, καὶ ἔπεμψεν ὕστερον εἰς Πατάβιον, ἔνθα ἐφ' ὅλην σχεδὸν πενταετίαν ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ ἐδιδάχθη προσέτι καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐπανακάμψαντος δ' εἰς Κρήτην τοῦ προστάτου του, ὁ Πόρτος γενόμενος ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων ἐπέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ζῶν ἀπὸ τῆς ἐλευθεριότητος τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, καὶ ἀσχολούμενος εἰς τὰ γράμματα, ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν τόσην ἔδειξε προ-

κοπὴν, ὥστε καὶ διωρίσθη καὶ *ἀρχιδιδάσκαλος* καὶ *πρωτοκαθηγητὴς* τῶν Ἑλλήνων· ἐκλεχθεὶς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου διευθυντὴς, ἅμα διελθόντος τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, ἀπεψηφίσθη παρὰ πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν καὶ καθῃρέθη· διότι λάλος ὢν καὶ φιλοσκώμμων ἐνέβαλλεν εἰς γέλωτα, καὶ δεισιδαίμονας ἀπεκάλει τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ, διὰ τὰς νηστείας καὶ τὰς ἐνώπιον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετανοίας, καὶ οὐδὲ τἄλλα διῆγε σεμνὸν καὶ πρὸς τὴν δικαίαν τοῦ κοινοῦ ἐπιθυμίαν ῥυθμιζόμενον βίον.

Ἐκλιπὼν δὲ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἐνετῶν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, πενόμενος καὶ θυροκοπῶν, ἀνεγνωρίσθη ἐν ᾧ διήρχετο τὴν Φερράριαν ὑπό τινος τῶν μαθητῶν του, ὅστις δεξιωθεὶς καὶ ξενίσας τὸν Πόρτον, εἰσήγαγεν ἔπειτα αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς συζύγου τοῦ δουκός. Ἔζη δὲ τότε κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν ἐνάρετός τις πολίτης, ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ὀνόματι Γριλενζόνιος, ὅστις διὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν πατρίδα του ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις προτοῦ ὄχι μόνον δὲν ἐνοεῖτο ἢ ἐμελετᾶτο, ἀλλ' οὐδὲ ὠνομάζετο. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τύχη ὡδήγησεν ἐκεῖ Κροτωνιάτην τινα, Μάρκον Ἀντώνιον, ἔχοντα ὁπωσοῦν βαφὴν Ἑλληνικῆς παιδείας, συνέταξεν αὐτῷ μισθὸν μέρος μὲν ἐξ ἰδίων, μέρος δὲ καὶ ἐξ ἀλλοτρίων κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ. Ἐδίδαξεν ὁ Κροτωνιάτης ὀλίγους μῆνας τὰ στοιχειώδη μαθήματα, ἀλλ' ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ ἀνέφλεξεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γλώσσης ἐκείνης, ὥστε ὁ Γριλενζόνιος, συνεργοῦντος καὶ Λουδοβίκου τοῦ Καστελβέτρου, ἀγχινουστάτου καὶ πολυμαθοῦς γραμματολόγου καὶ συμπολίτου αὐτοῦ, κατώρθωσε περὶ τὸ 1537 νὰ δοθῇ ἀπὸ τοῦ δημοσίου μισθὸς εἰς τὸν Πόρτον, ὡς ἄνδρα καὶ τῆς ἰδίας καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐγκρατέστατον.

Καὶ ἰδίᾳ λοιπὸν καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς κοινότητος ἐδίδασκεν ὁ Φραγκίσκος, καὶ τοσοῦτον εὐδοκίμει, ὥστε ὄχι μόνον παμπληθεῖς συνέῤῥεον περὶ αὐτὸν οἱ νέοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ξένοι ὄχι εὐάριθμοι προσήρχοντο πολλαχόθεν.

Συνέστη κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐν Μοδένῃ σύλλογος ἐκ τριάκοντα ἀνδρῶν καὶ φιλομαθῶν νέων, ὅστις ἐκαλεῖτο Ἀκαδημία. Μέλος δὲ ταύτης ἐγένετο καὶ ὁ Πόρτος. Διέτριβον δ' ἐκεῖ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν συγγραμμάτων, καὶ συνεζήτουν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἐξασκούμενοι πρὸ πάντων καὶ κατὰ παντοίους τρόπους περὶ τὴν κριτικὴν τῆς γραμματολογίας.

Κατὰ τὴν ἐν Μοδένῃ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπολιτογραφήθη ὁ Πόρτος καὶ ἐνυμφεύθη.

Ὁ τότε δοὺξ Ἡρακλῆς Β΄. θέλων ν' ἀναστήσῃ τὴν πεσοῦσαν δόξαν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φερράρας, πρωτευούσης τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐπλούτισε τὸ καθίδρυμα τοῦτο ἐπισήμων ἀνδρῶν, καὶ εἰς τὸν χορὸν τούτων συγκατέλεξε καὶ τὸν Πόρτον, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσε ἐπὶ μισθῷ ἀδροτάτῳ εἰς τὴν καθηγεσίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἐγκαταλιπὼν ὁ Φραγκίσκος τὴν ἐν Μοδένῃ ἕδραν, ἀφ' ἧς πολλοὺς ἐμύησε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἦλθεν εἰς Φερράραν, καὶ ἔτυχεν εὐμενεστάτης δεξιώσεως παρὰ τῇ δουκήσσῃ Εἰρηναίᾳ, θυγατρὶ Λουδοβίκου ΙΔ΄ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ γυναικὶ ἀκμαίου νοὸς, πολλῆς παιδείας, καὶ ἐπαινουμένῃ μάλιστα ὡς ἐμπειροτάτῃ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, τὰς ὁποίας θέλουσα νὰ παιδευθῶσιν αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Πόρτον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνίδος. Ὅθεν ταχέως εἰς μεγίστην ὑπόληψιν ἐλθὼν, προσεγράφη καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Φιλαρέτων, συγκροτουμένην ἐκ τῶν μάλιστα εὐδοκίμων.

Ὕστερον ἀποδημήσας ἐκ Φερράριας μετέβη εἰς Βενετίαν, Ῥώμην, καὶ Φριούλιον, καὶ ἐκεῖθεν σκοπεύων νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἕνεκεν ἰδίων ὑποθέσεων, διευθύνετο εἰς Λούγδουνον· ἀλλ' ὅτ' ἔφθασεν εἰς Γενεύην παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἵνα καταμείνῃ ὡς δημόσιος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καθηγητὴς, ἀπεδέχθη τὴν προσφοράν, καὶ κατῴκησεν ἐνταῦθα μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς οἰκογενείας (1562).

Ἐνταῦθα καὶ ἀπέθανεν ὁ Πόρτος ὑπὸ τετραημέρου πλευρίτιδος τῇ 7 Ἰουνίου 1581, σχεδὸν ἑβδομηκοντούτης.

Ὁ περικλεὴς Θεόδωρος Βέζας, ἐξύμνησε τὸν Πόρτον ἀποθανόντα διὰ τῶν ἑξῆς ἐπιταφίων ἐπῶν.

Cretensem patria Portum, non moribus oras
Traxerat in Venetas quem pietatis amor:
Nec satis in Venetis nactum feliciter oris,
Quærere suadebat quod pietatis amor;
Hospitio profugum excepit fovitque Geneba.
Exulibus portus tutus, et ora piis
Nec solum excepit, sed et illum hinc inde secutas
Et porti assiduas Pieridas comites.
Exuvias cujus matura ætate sepulti
Hoc portu manibus composuere suis
Pars autem melior portu meliore potita
Quæ pietas illum quærere jussit, abet.

Μαθηταὶ τοῦ Πόρτου ὑπῆρξαν διάσημοι, ὡς ὁ Σιγόνιος διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Μοδένῃ διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν, ὁ Πίγνας ποιήσας λατινικὴν ὠδὴν εἰς τιμὴν τοῦ διδασκάλου του, καὶ ἄλλοι· πάντων ὅμως προεξάρχει ὁ υἱός του Αἰμίλιος, περὶ οὗ κατατέρω.

Συγγράμματα.

—Responsio ad P. Carpentarii epistolam plenam calumniis in viros bonos (1).

—Commentarii in Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Geneva, 1583.

—Commentarius in varia Xenophontis opuscula, et in Thucydidem. Morgiis 1586. (Ἀνετυπώθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1594 εἰς φύλλον).

—In omnis Sophoclis Tragœdias prolegomena. Vita Sophoclis. De Tragœdia, ejusque origine. Sophoclis et Euripidis collatio. Morgiis 1598.

—Apollonii Dyscoli de constructione libri IV, a F. Porto correcti et suppleti. Lat. redd. et illustr. Francofurti 1598 (εἰς μέγα 4ον).

—Λεξικὸν Ἑλληνικὸν, τυπωθὲν ἐν Γενεύῃ τῷ 1562 εἰς τόμους δύο, καὶ ἀνατυπωθὲν τῷ 1592.

—Σημειώσεις εἰς Ἐπιστολὰς Συνεσίου, τυπωθεῖσαι τῷ 1605 ἐν Παρισίοις ὑπὸ Φριδ. Μορελλίου.

—Λατινικὴ μετάφρασις τῶν δέκα τοῦ Συνεσίου ὕμνων, καί τινων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὠδῶν, δημοσιευθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1568 ὑπὸ Ἐρρίκου Στεφάνου.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Παῦλον Μανούτιον, καὶ Μαρτῖνον Κρούσιον.

—Ἐπιγράμματα εἰς διάφορα τότ' ἐκδοθέντα συγγράμματα.

Ἐξέδωκε τὸν Ἑρμογένη, Ἀφθόνιον καὶ Λογγῖνον, μετὰ σημειώσεων, ἐν Γενεύῃ 1569.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Πόρτος καὶ τὰ ἑξῆς μὴ ἐκδοθέντα.

—Λόγον ἐπαινετικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

—Ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ὀλυνθιακοὺς, τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ ἄλλους τοῦ Δημοσθένους λόγους, καὶ εἰς δύο τῶν Σοφοκλέους τραγῳδιῶν.

—Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Ἀριστοτέλους Ῥητορικὰ καὶ Ποιητικὰ, Ἑρμογένην καὶ εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνθολογίας βιβλία (2).

Ἰωάννης Ἀλβάνης.

Ἰωάννης Ἱερώνυμος, ἐκ τοῦ παριφανοῦς οἴκου τῶν Ἀλβανῶν, μετα-

(1) Ὁ Πέτρος Καρπεντάριος, ἄλλοτε συγκαθηγητὴς τοῦ Πόρτου ἐν Γενεύῃ, καὶ παραδίδων τὰ νομικὰ, ἀπελθὼν ἐκεῖθεν ἔγραψε μετά τινα χρόνον ἐπιστολὴν πρὸς τοῦτον, δι' ἧς ἐξύβριζε τοὺς Καλβινιστάς. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Καρπενταρίου καὶ ἡ ἄνω ἀπάντησις τοῦ Πόρτου γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσαι ἐξεδόθησαν ἐν Mémoires de l'Estat de France sous Charles IX, tom I. σελ, 600.

(2) Ἑλληνομνήμων, σελ. 364—84.

ναστευσάντων ἐξ Ἠπείρου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς Ἰταλίαν, ἕνεκα τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας, ἐγεννήθη τῷ 1504 ἀπὸ τὸν κόμητα Φραγκίσκον Ἀλβάνην. Προωρίσθη ἅμα γεννηθεὶς διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον· ἀλλ' ὁ πατήρ του, ἀνὴρ φιλομαθής, ἐπεμελήθη νὰ διδαχθῇ ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς ὡραίας τέχνας, ὡς καὶ τὸ ἀστυκὸν καὶ κανονικὸν δίκαιον. Διαπρέπων ἤδη κατ' ἀμφότερα τὰ δίκαια, κατετάχθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν, εἰ καὶ ἀρεσκόμενος εἰς μόνα τὰ γράμματα. Ὑπηρέτησεν ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατείαν προσήνεγκεν ἐξιδιασμένας ὑπηρεσίας, ἀνταμειφθείσας διὰ τοῦ διορισμοῦ του ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ τῆς Βεργάμου ἀρχῇ, ἣν ἐντίμως διεχειρίσθη. Νυμφευθεὶς ἐκεῖ ἀπώλεσεν ὕστερον τὴν συζυγόν του, ἀφήσασαν αὐτῷ πολλὰ τέκνα. Ὁ καρδινάλιος Ἀλεξανδρίνης, ἱερεξεταστὴς τότ' ἐν Βενετίᾳ, ᾠκειώθη μετὰ τοῦ Ἀλβάνη, καὶ ἐξετίμησε δεόντως τὰς περὶ τὸ δίκαιον βαθείας γνώσεις του, καὶ τὸν πρὸς τὴν θρησκείαν ζῆλον, ἀνεδειχθέντα τρανώτατα εἰς περίστασιν δύσκολον, καθ' ἣν ὁ ἀμερόληπτος Ἰωάννης καταπνίξας τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου αἵματος ἤκουσε μόνον τὴν τοῦ καθήκοντος· διότι εἷς τῶν ἐγγυτέρων συγγενῶν του κατηγορήθη ὡς αἱρετικὸς, καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν ἐδίστασε νὰ ἐφαρμόσῃ κατ' αὐτοῦ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου.

Ὅταν ὁ Ἀλεξανδρίνης ἐξελέχθη πάπας (1566) ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Ε' προσεκάλεσεν εἰς Ῥώμην τὸν Ἀλβάνην, καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτῷ τρανὰ καὶ διαρκῆ δείγματα ἐξιδιασμένης φιλίας καὶ ὑπολήψεως. Τῷ 1583, μετὰ τὸν θάνατον Γρηγορίου ΙΓ' ὁμόθυμος εὐχὴ ἐκάλει τὸν Ἀλβάνην ὡς διάδοχόν του· ἀλλὰ τὰ περικυκλοῦντα τὸν ὑποψήφιον πάπαν τέκνα ἐναυάγησαν τὴν καλὴν τῶν ἐκλογέων προαίρεσιν.

Ἀπεβίωσε τὴν 23 Ἀπριλίου 1591.

Ὁ Ἀλβάνης ἔγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα περὶ κανονικοῦ δικαίου πραγματευόμενα, εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

—De immunitate ecclesiarum. 1553.
—De potestate Papæ et consilii. Lugduni, 1558. Venetiis 1561.
—De cardinalibus. De donatione Constantini, 1584 (1).

Διονύσιος Ζαννετῖνος.

Κρὴς τὴν πατρίδα, λατινόφρων τὸ θρήσκευμα. Ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον ὡς δυτικὸς ἐπίσκοπος τῶν ἡνωμένων ἐκκλησιῶν Κέω καὶ Κύ-

(1) Monteloux—La-Villeneuve, Biographie Universelle, tom. I, σελ. 388.

θνου (Zianensis Firmensi unitis ecclesiis episcopus). Παραιτησάμενος δὲ τὰς δύο ταύτας ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις ἀνέλαβεν ἄλλας δύο ἐν Κρήτῃ (1538), καὶ ταύτας ἡνωμένας ἐπισκοπὰς, τὴν Χερρονήσου καὶ τὴν Μυλοποτάμου.

Διέπρεπεν ὁ Διονύσιος διὰ τὴν ἕξοχον αὐτοῦ περὶ τοὺς ἱεροὺς λόγους πολυμάθειαν. Παρευρέθη ἐν τῇ Τριδεντινῇ συνόδῳ, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὁποίας ὑποσημειούμενος δὲν ἐλησμόνει νὰ προσυπογράφῃ μετὰ τοῦ κυρίου καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ ὄνομα Græcus (Ἕλλην). Ὁ ἱστορήσας τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην Παλλαβιτζίνος σημειόνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὸ παράστημα. Τὴν δὲ περὶ τὰ Θεολογικὰ αὐτοῦ ἱκανότητα ἐπέδειξεν ὁ Διονύσιος τότε ἀγωνιζόμενος ν' ἀνασκευάσῃ δόξας τινας περὶ τῆς ἀσεβῶν δικαιώσεως, καὶ ἐξ ἐπιστήμης διαλεγόμενος περὶ τῶν ἐκτάκτων τῶν ἐπισκοπῶν εἰσοδημάτων. Πολὺς δὲ καὶ μέγας ἐγένετο κατ' ἐκείνην τὴν συνέλευσιν τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ μαθήσεως ὁ ἔπαινος· διότι ὁ Καβήνσιος ἐπίσκοπος, ἀντιδοξῶν τῷ Διονυσίῳ, καὶ εὑρὼν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἐπισκόπων περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διαλεγόμενον, ἀναφλεχθεὶς ὑπὸ σφοδρᾶς καὶ αἰφνιδίου ὀργῆς, ἐπέβαλε χεῖρας εἰς τὸν πώγωνα τοῦ Κρητὸς, καὶ κατασπάσας παρέτιλε πολλὰς τρίχας. Οἱ πρεσβευταὶ καὶ πατέρες ἐταράχθησαν πρὸς τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο καὶ ἀπροσδόκητον ἔργον· καὶ ὁ ὑβριστὴς μὲν ἐτιμωρήθη κατ' ἀξίαν, ὁ δὲ Διονύσιος γονυπετὴς ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ ἐκείνου, πληθούσης ἤδη καὶ συγκαθημένης τῆς συνόδου.

Ἀποθέμενος δὲ τὴν μὲν Χερρονήσου ἐπισκοπὴν τῷ 1549, τὴν δὲ Μυλοποτάμου τῷ 1555, ἀνεχώρησεν εἰς Βενετίαν, ὅπου καὶ ἐτελεύσε τῷ 1566.

Ὁ Νικόλαος Σοφιανὸς προσφωνῶν τῷ Διονυσίῳ τὴν μετάφρασιν τοῦ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, πλέκει ὡς ἐξῆς δίκαιον ἔπαινον τοῦ ἐναρέτου καὶ πεπαιδευμένου ἐκείνου ἀνδρός. « Εἶχα πέσει εἰς μεγάλην ἀπορίαν πῶς ἔναι δυνατὸν νὰ πιστεύσουν οἱ πολλοὶ τὰ λόγια τοῦ Παιδαγωγοῦ, ἂν καὶ δὲν ἔχουσι καὶ παράδειγμα τὸ ποίας λογῆς πρέπει νὰ ἔναι ὁ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, ἂν οὐδὲν τοὺς παραστήσωμεν τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν τῆς ἀρχιερωσύνης σου, καὶ ὅλοι ὁμοῦ νὰ σπουδάζουσι νὰ μιμοῦνται τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἐλευθεριότητα ὁποῦ δείχνεις καθ' ἑκάστην εἰς ὅλους, κοντολογίᾳ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὁποῦ στολίζουσι τὴν ἱεράν σου καὶ γενναίαν ψυχὴν, ὁποῦ οὐδὲ αὐτὸς ὁ Πλούταρχος μετὰ εὐκολίας τὰς ἤθελεν ἀφηγηθῆ· ἂν

γένῃ τοῦτο καὶ ὅλοι, ἢ οἱ περισσότεροι πιάσουσι τοῦτον τὸν δρόμον, εὔκολα καὶ ἀπὸ τὴν δουλόσύνην καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ πάθη, ὁποῦ ἔναι χειρότερα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλοσύνην, ἤθελαν λυτρωθῆ . . »

Τοῦ Διονυσίου ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς Πρακτικῆς τῆς Τριδεντινῆς συνόδου μνημονευομένων λόγων, οὐδὲν ἄλλο πόνημα γνωρίζομεν (1).

Γεώργιος Καλύβας.

Ῥόδιος τὴν πατρίδα, παρευρεθεὶς κατὰ τὴν ὑπὸ Σουλεϊμάνου ἅλωσιν τῆς νήσου (1522), τὴν ὁποίαν καὶ περιέγραψε.

Ἐκτὸς τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τοῦ Ῥόδου, ἔγραψεν ὁ Καλύβας—Λόγον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ.—Ἐρωταποκρίσεις πεντήκοντα περὶ διαφόρων θεολογικῶν ζητημάτων.—Σύμμικτα—Ἐπιστολὰς δέκα ἑπτὰ πρὸς διαφόρους. (Ἅπαντα περιεσώθησαν ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης (2).

Πρὸς τοῦτον δ' εὑρηνται ἓξ ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι πρὸς αὐτὸν ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου, Ἀντωνίου, Ἐξάρχου, Ἰωάννου Ναθαναὴλ, Νικολάου, καὶ Μαθουσάλα τοῦ μοναχοῦ (3).

Ἀντώνιος Καλλιέργης.

Ἐπαινεῖ τὸν Κρῆτα τοῦτον ὁ Σοφιανὸς εἰς τὴν πρὸς Διονύσιον προσφωνητικὴν τοῦ περὶ Παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, ὀνομάζων *ἐνδοξότατον καὶ δοκεῖον τῶν ἀρετῶν*. Καὶ ὁ Γυράλδος, ὡς ἐκ στόματος Φραγκίσκου Πόρτου, ἐπιφέρει « ὑπάρχει ἐν τοῖς ἡμετέροις Κρη- » σὶν ὁ εὐγενέστατος τῶν Καλλιεργῶν οἶκος, ὧν καὶ ἄλλοι ἤκμασαν » κράτιστοι ἄνδρες καὶ νῦν ὁ περιφανὴς Ἀντώνιος πᾶσαν ἀρετὴν τῇ » εὐγενείᾳ συνάπτων καὶ ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης τῶν Ἑνετῶν πολι- » τείας τὰ μάλιστα εὐνοούμενος ».

Τὸ χωρίον τοῦ Γυράλδου παραθέτων καὶ Λαυρέντιος ὁ Κράσσος ἐπαινεῖ πρῶτον τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἄνδρα ποικίλης μαθήσεως, ποιητὴν ἀνθηρὸν τὴν λέξιν, εὔστοχον τῶν ἀρχαίων λυρικῶν μιμητὴν, καὶ θαυμασίως συζεύξαντα μετὰ μὲν τῆς γλυκύτητος τῆς ποιήσεως τὴν γλυκύτητα τοῦ ἤθους, μετὰ δὲ τῆς παιδείας τὴν φρόνησιν.

Ἔγραψεν ὁ Ἀντώνιος ἱστορίαν τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ 1303, τὴν ὁποίαν ὡς

(1) Ἑλληνομν. σελ. 225—6.—Cornelii, Creta Sacra, tom. II.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 627 καὶ XII, σελ. 134.

(3) Τοῦ Μαθουσάλα τούτου φέρονται, ἐκτὸς τῆς πρὸς Καλύβαν ἐπιστολῆς, καὶ ταῦτα—Ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννου Γεωμετρίαν.—Ἐπικήδειον εἰς Γεώργιον Κριτόπουλον. (αὐτόθι XI, σελ. 679).

περιέχουσαν εἰδήσεις καὶ ὑπομνήματα πολλοῦ λόγου, ἀναφέρουσιν οἱ Ἐνετοὶ ἱστοριογράφοι, καὶ μάλιστα Βίκτωρ ὁ Σάνδος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (1).

Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς.

Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας μεταναστευσάσης ἐξ Ἄργους εἰς Ναύπλιον, κἀκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθησιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος, γράφων τῷ 1581 πρὸς Κρούσιον·

« Ὡς ἐν τοῖς εὐεργετικοῖς ἀρχοντικοῖς γράμμασι τὸ γένος ἡμῶν » ὁρῶ, πρὸ τριακοσίων ἤδη ἐνιαυτῶν ὅτε Γουϊδών τις Ντεβὶν λεγό- » μενος Γάλλος, καὶ ὁ μετὰ τοῦτον Ἰάκωβος Ντὲ λὰ Ῥόκας, ἦσάν » ποτε κύριοι Ἀθηνῶν, καὶ ἐνωτίζοντο, ὅτι ἡ νέων Ῥωμαίων, εἴτε » Γραικῶν βασιλεία, ἀσθενεῖν ἄρχεται, καὶ εἰς Ἄργος μετῴκησαν· τό- » τε Μιχαὴλ Καγομαλᾶν θυσαυροφύλακα εἶχον· καὶ πᾶν ὅ,τι ζυγῷ » διεδίδετο ἦν ἐπ' ἀδείας αὐτῷ· ὅθεν, ὡς οἶμαι, καὶ τὸ Ζυγομαλὰς » ὠνομάσθη, ζυγοστατεῖν ὡρισμένος, καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀρχῆς διευθε- » τεῖν· καὶ μετὰ Μιχαῆλον Ἰωάννης Ζυγομαλὰς, ὃς καὶ μετῴκισεν » εἰς Ναύπλιον· Ἀργεῖοι γὰρ τὸ ἀνέκαθεν ἡμεῖς· καὶ μετὰ Ἰωάννην » Εὐστάθιος ὁ ἐμὸς πάππος· εἶτα πατὴρ Ἰωάννης ὁ ἐμὸς, καὶ ἐγὼ » σὺν Θεῷ, ἔχων ἀδελφὸν ἕνα καὶ ἀδελφὰς δύο, μετοικήσαντες αὖθις » ἀπὸ Ναυπλίου πρὸ κς' ἐτῶν ἐνταῦθα, αἰτίου ὄντος καὶ ἀξιώσαν- » τος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάσαφ, τῶν μαθημάτων » ἕνεκα, ἵνα μεταδῷ ταῦτα· οὐδεὶς γὰρ ἦν τότε ὁ διδάσκων γράμ- » ματα· καὶ ἐδίδασκε τὴν Ἑλλήνων φωνὴν καὶ τέχνην εἰς μαθητὰς » ἐξ ὧν εἰσιν οἱ πλείους. . . Εὐχὴν Σολομώντιον εἶχε καὶ ἔχει τὸ » γένος ὑμῶν οὔτε πλοῦτον, οὔτε πενίαν, ἀλλὰ τὰ δέοντα, καὶ οὔτε » τῶν περιβλέπτων οὔτε τῶν ἀφανῶν, μούσαις συνόντων καὶ ὑπηρε- » τούντων αὐταῖς καὶ τῇ μεταδόσει τούτων, καὶ ταῖς ἐπιστήμαις » βοηθούμενοι καὶ τρεφόμενοι (2) ».

Ὁ Ἰωάννης παιδευθεὶς ὑπὸ Ἀρσενίου Ἀποστόλη (3), μετέβη ὡς διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσκλήσει, τοῦ μαθητοῦ του (4) πατριάρχου Ἰωάσαφ Β', κατὰ τὸν τέταρτον χρόνον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ (1555). Τιμηθεὶς τῷ ὀφρικίῳ τοῦ ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλη- σίας, ἐδίδαξε τήν τε Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν εἰς πολλοὺς μαθητὰς,

(1) Ἑλληνομν. σελ. 327.
(2) Turcogræcia, σελ. 92.
(3) Ἐπιθι Βίον Μανουὴλ Κορινθίου. σελ. 123. σημ. 1.
(4) Δωροθέου Χρονογράφος.

ἐξ ὧν δεκαπέντε ἔζων τῷ 1581, καὶ δέκα ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει (1).

Τοῦ λογίου τούτου μνημονεύονται περισωθέντα τὰ ἑξῆς συνταγμάτια.

—Ἐγχειρίδιον Γραμματικῆς γραφὲν τῷ 1544. (ἐν τέλει ὑπάρχει τοῦ αὐτοῦ Ζυγομαλᾶ λατινιστὶ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰω. Φορέστην, καὶ Φρ. Βαδοάριον. Ἀνέκδοτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Τουρίνου) (2).

—Σημειώσεις εἰς Δημοσθένην.

—Λόγος εἰς ἔπαινον Λουκᾶ Μιχαὴλ διοικητοῦ Κύδωνος (3).

—Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον τῆς λαμπροτάτης καὶ ὑψηλοτάτης Βουλῆς τῶν Δέκα.

—Ἐπιστολαὶ διάφοροι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν Τουρκογραικίᾳ.

Μιχαὴλ Σοφιανός.

Χῖος, σπουδάσας καὶ διδάξας ἐν Παταβίῳ. Ἐπαναστρέψας δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπανῆλθεν εἶτα περὶ τὰ μέσα τῆς ἕκτης δεκάδος τοῦ ΙΣ' αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν. Τῷ 1563 ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάνης Β' ἀποφασίσας ν' ἀφαιρέσῃ τὴν νῆσον Κύπρον ἀπὸ τῶν Ἐνετῶν, μεθ' ὧν συνθῆκαι εἰρήνης τὸν συνέδεον, ὑπέβαλε τὸ βούλευμα εἰς τὸ συμβούλιον, πρὸς εὕρεσιν ἀποχρώσης προφάσεως· οἱ σύμβουλοι τῷ προέτειναν ἵνα ὁπωσδήποτε λάβῃ τὰ ἐπὶ τῆς νήσου δικαιώματα τοῦ Σαβοϊκοῦ οἴκου· ὅθεν ἐπεφορτίσθη ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμάνπασὰς ἵνα προσκαλέσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τὸν Νικόλαον Πετροκόκκινον, εὐπατρίδην Χῖον, καὶ ἀντιπρόσωπον τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας· παρὰ τοῦ Χίου τούτου ἔμαθεν ὁ μέγας βεζίρης λεπτομερῶς τὰς ἐπὶ τῆς Κύπρου ἀξιώσεις τοῦ οἴκου ἐκείνου.

Ὁ Πετροκόκκινος ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς μεταβιβάσεως τῶν δικαιωμάτων, ἦλθε τὴν 20 Φεβρουαρίου 1564 εἰς Νίκαιαν, ὅθεν μεταβὰς εἰς Πεδεμόντιον διεκοίνωσεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς του· μετὰ πολλὰς ὅμως συζητήσεις ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῇ ἡ διαπραγμάτευσις.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ δοὺξ, ἵνα μᾶλλον φωτισθῇ περὶ τῆς θέσεως τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ πραγμάτων, προσέλαβε, συστάσει πιθανῶς τοῦ Πετροκοκκίνου, τὸν Μιχαὴλ Σοφιανὸν, ἐξάδελφον τούτου, ἀναθέμενος αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἐνεργετικὴ ἔκτοτε ἀλληλογραφία ἐτηρήθη μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τῆς Πύλης, διὰ μέσου τοῦ Σοφια-

(1) Ὁ αὐτὸς Θεοδόσιος ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκογραικίας.

(2) Fabricii Bibliotheca Græca XI, σελ. 655.

(3) Αὐτόθι σελ. 274.

νοῦ καὶ τοῦ τότε πανισχύρου Ἑβραίου Ἰωσὴφ Νάζη, εὐνοουμένου τοῦ σουλτάνου Σελίμη. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐνεργὸν μέρος ἔλαβε καὶ ὁ Χῖος Νικόλαος Ἰουστινιάνης, ἀντὶ τοῦ Πετροκοκκίνου, σταλέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας ὡς διοικητοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ κτήσεων· οὐδὲν ὅμως τέλος παρήχθη, διότι μετ' οὐ πολὺ ἡ Κύπρος ἐγένετο Ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, ὁ δὲ δοὺξ τῆς Σαβοΐας, ὡσεὶ ἀντεκδικούμενος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων φοβερὰν ἐκείνην συμμαχίαν, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταστροφὴν τῶν Μουσουλμάνων (1).

Ὁ Σοφιανὸς ἀπεβίωσεν ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐπιγράμματος, ὅπερ ὁ Οὐόλφιος ἐξυμνῶν τὴν παιδείαν του ἐποίησε.

Τὸν σοφὸν αἶσα βαρεῖα ὑφείζετο, αἴ! Σοφιανὸν,
Ἀνθοῦνθ' ἡλικίῃ, σώματι, φρεσσὶ, τύχῃ.
Πενθείτω δὲ τὸν ἄνδρα Χίος, σύμπασά θ' Ἑλλὰς,
Ἦν πάλιν ἐξ Ἀΐδου φῶς προσέηκεν ἰδεῖν.
Πενθούντων χάριτες, Μοῦσαι, Κυθέρια, Ἀπόλλων.
Πενθούντων ἀρετῆς οἷς σοφίης τε μέλει,
Καὶ σὺ μάλιστα φίλη Σειρὴν, μέγ' ὀδύρει τ' ἀνδρὶ,
Θ' ἥμισυ τῆς βιοτῆς συγκαταθαπτομένη.

Ὁ Σοφιανὸς ἐξέδωκε, τῷ 1570, Σχόλια εἰς τὸν Αἰσχύλον, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, τυπωθὲν ἐν Λειψίᾳ 1569 (2).

Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ τάδε.

—Ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλη.

—Ἐπιστολαὶ περὶ Ἀριστοτέλους.

—Διάφορα ἐπιγράμματα (3).

—Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου (4).

Τινὰ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μιχαὴλ μετεκομίσθησαν τῷ 1606 εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Σοφιανοῦ, πιθανῶς ἀπογόνου αὐτοῦ (5).

Ἐλευθέριος Ῥόδιος.

Μοναχὸς ἀκμάζων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πατρίδος του (1522), καὶ ἀποθανὼν τῷ 1545. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἄγνωστον δ' εἰ περισωζομένην τανῦν. Τῷ 1825

(1) Mas-Latrie, Histoire de l'île de Chypre, tom. III, σελ. 557—8.

(2) Βλαστοῦ Χιακὰ Β'.

(3) Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 714.

(4) Κατεχωρήθη εἰς τὸ περὶ Συνοικεσίων σύγγραμμα Ζαχαρίου Σκορδυλίου.

(5) Ἑλληνομν. σελ. 263. Τοῦ Μανουὴλ τούτου σώζεται ἐν τοῖς χαρτοφυλακείοις Μεδιολάνων ἐπιστολὴ ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς αὐτῆς πόλεως.

ὁ συνταγματάρχης Ῥοττιέρος ἰδὼν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἐλευθερίου ἐν Ῥόδῳ εἰς χεῖρας Παπαευθυμίου τινος, περιγράφει ὡς ἑξῆς τὸ χειρόγραφον.

« Ἦτο χειρόγραφον μικροῦ τετάρτου σχήματος ἐκ σελίδων 80, εὐαναγνώστου γραφῆς, περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου εἰς τὴν καθομιλουμένην τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν. Τὸ χειρόγραφον ὅπερ εἶδον εἶνε μεταγενέστερον ἀντίγραφον ἐκ παλαιοτέρου χειρογράφου, ἀντιγραφὲν τῷ 1676 ὑπὸ ἑτέρου Ῥοδίου, Λαζάρου Χρυσοπούλου ὀνομαζομένου. Ὁ κάτοχος μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον δύο ἕτερα ἀντίγραφα, ἐξ ὧν τὸ ἓν πιθανῶς ἦτο τὸ πρωτότυπον » (1).

Ὁ Lacroix πολὺ ἐρευνήσας πρὸς εὕρεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐλευθερίου, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ (2).

Ἰάκωβος Βασιλικός.

Ἐγεννήθη κατά τινας εἰς Κρήτην, κατ' ἄλλους εἰς Σάμον, καὶ κατ' ἄλλους εἰς Κερασσοῦντα. Γραμματεὺς χρηματίσας Ἰακώβου τινος Ἡρακλείδου, τιτλοφορουμένου δεσπότου Σάμου, Πάρου, καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὑπεξήρεσεν, ἐκείνου θανόντος, διάφορα χρυσόβουλλα, πλείστην ὅσην τὴν ὑπόνοιαν δολιότητος παρέχοντα, καὶ προσελθὼν εἰς Κάρολον Ε' τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, παρέστη ὡς ἐξ οἴκου αὐτοκρατορικοῦ καταγόμενος· ὁ δὲ μονάρχης ἀπατηθεὶς ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν Βασιλικὸν τὸν τίτλον δεσπότου τῆς Σάμου καὶ Πάρου, ἐν ᾧ πρὸς τοῦτο οὐδεμίαν ἐκέκτητο ἁρμοδιότητα, τῷ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν νὰ ὀνομάζῃ δόκτορας, πρωτονοταρίους, καὶ ἐστεμμένους ποιητὰς, καὶ τῷ ἀπένειμε πολλοὺς τίτλους δι' ὧν ἐκεῖνος πομπωδῶς ἐκοσμεῖτο γραφόμενος « Μαρκέτιος, Δεσπότης Σάμου καὶ Πάρου, ἱππεὺς τοῦ » ἀνωτάτου Καίσαρος καὶ κόμης Παλατίνος. » Διὰ τῆς Πολωνίας εἰσῆλθεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Μολδαβίαν, ἔνθα κατὰ πρῶτον μὲν παρέστη ὡς συγγενὴς Ῥοξάνδρας συζύγου τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Λεπουσνιάνου, βραδύτερον δὲ δι' ὑποθετικῆς γενεαλογίας παρέστη ὡς ἀπόγονος τῆς ἀρχαίας Μολδαβικῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Πολωνίαν καὶ ἐζήτησεν ἄσυλον παρ' Ἀλβέρτῳ, παλατίνῳ τῆς Σιραδίας, ὅστις τῷ ἐδάνεισε καὶ δεκακισχίλια δουκάτα ὅπως

(1) Rottiers, Monuments de Rhodes, σελ. 359.
(2) Iles de la Grèce, σελ. 158.

στρατολογήσῃ· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὁ Βασιλικὸς ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, ἀλλὰ τῇ συνδρομῇ Φερδινάνδου τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγρικῆς Βασιλείας, συναγαγὼν χιλίους ἱππεῖς, κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς τὴν 10 Νοεμβρίου 1562 τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ τότε μέγας βεζίρης σφοδρῶς ἐπέπληξε τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρέσβυν τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου, διὰ τὴν πρὸς τὸν Βασιλικὸν χορηγηθεῖσαν συνδρομὴν, καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος παρεπονέθη εἰς τὸν ἀρχιδοῦκα δι' ἐπιστολῆς· ἀλλ' ὁ Βασιλικὸς πέμψας πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπαυξήσας κατὰ δεκακισχίλια δουκάτα τὸν ἐτήσιον τῆς Μολδαβίας φόρον, ἐπέτυχε νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ὀργὴν τῆς Πύλης, καὶ ἀπεσταλμένος ἐκ Κωνσταντινουπόλως τῷ ἐκόμησε τὴν *κούκαν*, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἡγεμονικῆς ἀξίας ἐν Μολδαβίᾳ σύμβολα.

Ἀλλ' ὅμως ἡ διοίκησις τοῦ ἐπιβάτου, τυραννικοῦ καὶ λίαν φιλαργύρου ἀναδειχθέντος, δὲν ἔλειψεν ἐντὸς μικροῦ νὰ τῷ παρασκευάσῃ πολυαρίθμους ἐχθρούς. Ἥρπασε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ναῶν, καὶ ἔκοψεν ἴδια νομίσματα, ἐπέβαλε φόρον ἑνὸς δουκάτου εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ἐψήφισε ποινὴν θανάτου εἰς τὴν διγαμίαν, προσεκάλεσεν ὡς διδασκάλους τοὺς Γερμανοὺς Σόμμερον καὶ Πευκῆρον, καὶ δι' ὀπαδῶν του ἐκήρυξεν ὅτι τὴν πρωΐαν τῶν Χριστουγέννων τῷ ἐφάνησαν τρεῖς ἄγγελοι κρατοῦντες τρία χρυσᾶ στέμματα, ὡς σύμβολα τῆς μελλούσης κυριαρχίας του ἐπὶ τῶν τριῶν κρατῶν, Μολδαβίας, Βλαχίας, καὶ Τρανσυλβανίας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐφάνη φορῶν χρυσοῦν στέμμα, μεταλλάξας συνάμα τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰάκωβος εἰς τὸ προσφιλὲς τοῖς Μολδαβοῖς Ἰβάν. Ἐν τούτοις οἱ εὐγενεῖς τῆς Μολδαβίας συνομόσαντες κατ' αὐτοῦ, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν ἀξιωματικόν τινα, καλούμενον Τόμσαν, πρὸς ὃν προσέφερον καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἡγεμόνος. Κλεισθεὶς λοιπὸν ὁ Βασιλικὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Σουτζάβας, ὑπέστη τρίμηνον πολιορκίαν· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους νὰ ἐξέλθῃ κατέφυγε πρὸς τὸν Τόμσαν, ὅστις τὸν ἐφόνευσε πατάξας διὰ σιδηρᾶς ῥάβδου. Καὶ ἡ μὲν σύζυγος αὐτοῦ κατεκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον, τοῦ δὲ υἱοῦ του Δημητρίου ἐφείσαντο μὲν τῆς ζωῆς, ἀπέταμον δὲ, κατὰ τὸ τότε παρὰ τοῖς Μολδαβοῖς ἔθος, τὸν δεξιὸν ῥώθωνα, ὡς σημεῖον τοῦ ὅτι πᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μολδαβίας ἀξίωσις ἐναυάγησε πλέον.

Ὁ Βασιλικὸς εὐπαίδευτος ὤν, ἱδρύσατο τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὴν

βιβλιοθήκην τοῦ Κοτνὰρ, συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν περικλεῆ Φίλιππον Μελάγχθωνα, καὶ δυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ἀπονεμηθείσης αὐτῷ ἐξουσίας ἔστεψε καὶ δύο ποιητάς.

—Ἔγραψε λατινιστὶ καὶ ἐξέδοτο ἐν Βυρτεμβέργῃ σύγγραμμά τι περὶ ἱστορίας (1).

Ζαχαρίας Σκορδύλιος.

Ὁ ἐπιλεγόμενος Μαραφαρὰς, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης· σπουδάσας ἐν Παταβίῳ διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ (2). Εἰς κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Βιβλιοθήκης, περιέχοντα ἐξηγήσεις τοῦ Ζωναρᾶ εἰς τοὺς κανόνας, ἀναγινώσκεται·

« Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ζαχαρίου ἱερέως πόνος τοῦ Κρητὸς τοῦ κατὰ κόσμον Σκορδυλίου, τὸ δὲ παρεπίκλην Μαραφαρᾶ.

« Ῥίζα φεῦ τοῦ φόνου φθόνος,
» Καὶ καρπὸς τοῦ φθόνου πόνος.
» ᾰφξϐ', Ἐνετίῃσιν ».

Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν ἔτει 1563 τὸ ἐκδοθὲν Ὡρολόγιον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκονται. « Τὸ παρὸν Ὡρολόγιον ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίαις ἐν οἰκίᾳ Ἀνδρέου » τοῦ Σπινέλου, Μονεταρίου τῆς ἐκλαμπροτάτης τῶν Ἐνετῶν, ἐπιμελείᾳ τε » καὶ διορθώσει Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου Κρητὸς τοῦ ἐπιλεγομένου Μαραφαρᾶ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου » κυρίου Ἰωάσαφ. Ἔτει τῇ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν » Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾰφξ' ». Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκειται ἑκάστου μηνὸς ξυλογραφία παριστῶσα τὰ προσπίπτοντα κατ' αὐτὸν ἀγροτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἔργα, καὶ δίστιχον ἐπίγραμμα αἰνιττόμενον αὐτά.

Ἐν τέλει προσήρτηται τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου, Σύνταγμα ἐκ τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων τῶν ἁγίων πατέρων· καὶ περὶ τῶν Τεσσαρακοστῶν καὶ Νηστειῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τίνα ἔννοιαν ἑκάστη ἔχει.

Τῷ 1588 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Πέτρου Τζανέτου καὶ ἐπιμελείᾳ Γεωργίου ἱερέως Βλαστοῦ Κρητὸς, τοῦ ἐπονομαζομένου Πουνιαλέτου—Περὶ συγγενείας βαθμῶν ἢ συνοικεσίων. Εἰς τὸ προμετώπιον τῆς ἐκδόσεως, κάτω τοῦ ὀνόματος τοῦ Ζαχαρίου, εὕρηται τὸ ἑξῆς δίστιχον·

Χαρτοφύλαξ πάρος ἀγχιστειῶν πείσματα λῦσεν
Ἑρμείῃ τέχνῃ, νῦν δ' ἱερεὺς ἁλιτρός.

Εἰς δὲ τὴν ἀκόλουθον σελίδα ὁ ἑξῆς τίτλος. « Περὶ τῶν τῆς συγγενείας » βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ διαφόρων συντεθεῖσα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως

(1) Antonii Mariæ Gratiani, de Ioanne Heraclide Despote Valacorum—Kühne, Revue d'Archeologie—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman—Engel, Histoire de Moldavie—Σταματιάδου, Σαμιακὰ τόμ. Β'.—Crusii, Turcogræcia.

(2) Inscrizioni della Università di Padova.

» Σκορδυλίου Κρητὸς, τοῦ ἐπονομαζομένου Μαραφαρᾶ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ » τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ, σὺν τοῖς » ἄλλοις κατεστρώθη Μανουήλου ἱεροδιακόνου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς » μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἁπλουστέρα τε καὶ συντομωτέρα, συντεθεῖσα » παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὁρισμῷ τοῦ παναγιωτάτου δεσπότου τοῦ » οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου ».

Ἐν τέλει καταχωροῦνται — Σχόλιον διασαφητικὸν « περὶ τῶν τοῦ θείου » βαπτίσματος Βαλσαμῶν (γρ. βαθμῶν) τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου ἱερέως — Στίχοι » ἰαμβικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ἕτεροι εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ Ἐνε- » τίησι ναοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Γραικῶν ».

Εἰς τὸν Σκορδύλιον ἀποδίδονται — « Ἀνταποκρίσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς » ἐρωτήσεις ιϐ' τοῦ Κλαυδίου (γρ. Καρόλου) τῆς Γουΐσης, καρδινάλεως » Λουθιραγγίας », δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου ἐν Φλωρεντίᾳ 1738 (Deliciæ Eruditorum).

Μετ' ἐπαίνου ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν ὁ Φραγκίσκος πρεσβύτερος ὁ Τουρ- ριανὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ προλεγόμενα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1563 διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων λέγων, « Ζαχαρίας ἱερεὺς Κρὴς ὁ Σκορδύλιος, » ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ λόγου ἔμπειρος ».

Εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην τοῦ Τουρριανοῦ εὕρηται ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα τοῦ Ζαχαρίου δωδεκάστιχον (1).

Λεόντιος Εὐστράτιος.

Ἐγεννήθη εἰς Κοιλάνον τῆς Κύπρου, καὶ ἐχρημάτισεν ἄξιος μαθη- τὴς Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου. Διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον εἰς Κωνσταντι- νούπολιν, προσκολληθεὶς εἶτα τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης Ματ- θαίῳ. Ἐπεσκέφθη, χάριν ἴσως διδασκαλίας τὴν Κέρκυραν καὶ Ζάκυν- θον, ὅθεν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Μαργούνιον. Ἱεροδιάκονος ἤδη ἐπα- νέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐδίδαξεν ἐπ' ὀλίγον τὰ ἑλληνικά· ἀπεβίωσεεν ἡγούμενος τῆς ἐν Λευκοσίᾳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Πίπη ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ μαθητὴς καὶ συμπο- λίτης αὐτοῦ Νεόφυτος Ῥοδινὸς λέγει περὶ τούτου· « σοφὸς ἄνθρωπος, διδακτὴς καλοπίχερος, διδάσκαλός μου· εὑρίσκονται κάποιαι ἐπιστο- λαί του τυπωμέναις ».

Ἀλέξανδρος Νερούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1520· ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ, καὶ εἶτα μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πα- τρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ ἐξεπαίδευσε τοὺς νέους, πρὸς χρῆ-

(1) Ἑλληνομν. σελ. 306—29.

σιν τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε Λεξικὸν Ἑλληνογραικικὸν, Γυμνασίας Γραμματικὰς, καὶ Ἐπιστολάριον.

Προσκληθεὶς εἰς Πατάβιον ὡς καθηγητὴς, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ συνέγραψε·

—Χρονογραφίαν μερικήν.
—Μέθοδον τοῦ εὑρίσκειν τὴν ἀρχὴν ἑκάστου μηνός.
—Εἰδήσεις πῶς εὑρίσκεται τὸ νομικὸν Φάσκα τῶν Ἑβραίων.
—Πασχάλιον.
—Συλλογὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.
—Κεφάλαια διάφορα περὶ ἱερωνύνης.
—Πραγματείαν περὶ μοιχείας.
—Σκέψεις περὶ θεολογίας καὶ περὶ τὰ παλαιὰ ἱστορικά.
—Πόσα ἀριθμοῦνται τὰ πταίσματα τοῦ Κάϊν.
—Ἔκθεσιν τῆς ἐν 1534 ἁλώσεως τῆς Κορώνης,
—Μικρὸν χρονικὸν περὶ Ἀλιτζέρης.
—Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πῶς ἔκτισε ναοὺς ἕξ.
—Κανόνας περὶ παρθενίας.
—Περὶ δισυλλάβων, τρισυλλάβων, τετρασυλλάβων, πενταυλλάβων καὶ ἑξασυλλάβων ποδῶν μετρική.
—Προοίμιον εἰς Ῥητορικὰ γυμνάσματα.
—Ἐξήγησιν Σικελικῆς σημαίας.
—Ἀποφθέγματα καὶ νουθεσίας.
—Σημειώσεις ἐξ Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ, καὶ Γαληνοῦ.

Ὁ Νερούλης διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ Ληστάρχου, Δεκαδύου, Δεβάρη, καὶ Ἰωάννου Ζυγομαλᾶ.

Κατάκεινται δὲ τὰ χειρόγραφά του ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ταυρίνου (1).

Θεοδόσιος Ζυγομαλάς.

Ἐγεννήθη τῷ 1544 ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ Ἰωάννην, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγος ἐγένετο. Ἀφιχθεὶς μετὰ τοῦ πατρός του εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1555, διωρίσθη μετ' οὐ πολὺ πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1576 ἐστάλη ὑπὸ Ἱερεμίου Β', ὡς πατριαρχικὸς ἔξαρχος, εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς εἴσπραξιν τῆς ζητείας· μυρίας ταλαιπωρίας ὑποστὰς ἐν τῷ ταξειδίῳ προσωρμίσθη, ἕνεκα τρικυμιῶν εἰς Τῆνον, ὑποκειμένην τότε τοῖς Ἐνετοῖς, καὶ ῥαδιουργίᾳ τοῦ ἐκεῖ λατίνου ἐπισκόπου συνελήφθη. Μετὰ εἴκοσι μηνῶν ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Βυζάντιον, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Εἰρήνην Μοσχίνην (1578).

(1) Π. Χιώτου, Πανδώρα ΙΑ', σελ. 407.

Ἦν δι' ἐπιστολογραφίας συνήθης Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ, πρὸς ὃν ἔπεμψε διαφόρους ἐπιστολὰς, σπουδαίας διὰ τὴν τότε κατάστασιν τῆς γλώσσης, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ζωήν.

Συγγράμματα.

—Περὶ ἐπισήμων πόλεων καὶ μητροπόλεων ἔκθεσις.

—Περιοδεία εἰς τὸ Αἰγαῖον.

—Θέματα.

—Ἱστορικὸν νέον.

—Παραινετικὸν πρὸς τοὺς νέους.

—Περὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ τοῦ Ἄθωνος, καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν.

—Ἐπιτάφιον εἰς τὴν μητέρα του Γρατζιόλαν.

—Περὶ τῶν πολιορκιῶν καὶ τῆς παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς τωρεσινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

—Βίος Διονυσίου Ἀρειοπαγίτου.

—Ἀπόκρισις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἐν Τυβίγγῃ Θεολόγων, γραφεῖσα κελεύσει τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου.

—Ἐπιστολαί.

Ἐκ τῶν πονημάτων τοῦ Ζυγομαλᾶ τὰ μὲν πλείω ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κρουσίου, καὶ Δαβὶδ Χυτραίου, τὰ δ' ἀνέκδοτα περισώζονται ἐν Τυβίγγῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας. Τὸ δὲ κατ' Αἰγαῖον ὁδοιπορικόν του ὁ Δουκάγγιος παραλαβὼν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Οὐλρίκου Ὀβρέχτ, μνημονεύει ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ.

Μαλαξοί.

Νικόλαος Μαλαξός. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη, πιθανῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὸν σοφὸν Ἀντώνιον τὸν Μέγαν Ῥήτορα. Νυμφευθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς ἱερέως τινος καὶ σακελίωνος τοῦ κλήρου Ναυπλίου ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐτιμήθη ὕστερον τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1533 ἐνσκήψασαν εἰς Ναύπλιον πανώλη ὁ Μαλαξὸς ἀπώλεσε δύο υἱοὺς, καὶ προσβληθεὶς ἐκ τοῦ μολύσματος διὰ θαύματος διέφυγε τὸν θάνατον.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς πατρίδος του ὁ Νικόλαος μετῴκισε πανοικεὶ εἰς Βενετίαν κινδυνεύσας κατὰ τὸν πλοῦν ἐκ λαίλαπος.

Ὕστερον ἦλθεν εἰς Κρήτην, καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

Συνέγραψεν ὁ Νικόλαος κατὰ πλάτος τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ

ἐξ Ἰωαννίνων, μαρτυρήσαντος τὴν 18 Ἀπριλίου 1526 (1), διὰ τῶν λειψάνων τοῦ ὁποίου ὁ εὐσεβὴς πρωτοπαπὰς ἐθεράπευσε πολλὰς νόσους. (2).

Ἐκτὸς τούτου μνημονεύονται ᾗ τὰ ἑξῆς συγγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Μαλαξοῦ.

—Ἀκολουθίαι εἰς διαφόρους ἁγίους, ὅταν οὐκ ἔστι μηναῖον ψαλλόμενον εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ εἰς ἕνα ἢ εἰς πολλούς. Εἰς τὸ ὑποσέλιδον τοῦ χειρογράφου κεῖνται δύο αὐτοῦ Ἰαμβικὰ ῥυθμικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἑξῆς.

Ἀποστόλοισιν ὑποφήταις τ' ἐνθέοις
καὶ ἱερομάρτυσι καὶ ἀσκουμένοις
ὁσιάθλοις γυναιξὶ καὶ ἀσκητρίαις
ὁ Πρωτοπαπᾶς τόδ' ἀνωνύμως φέρει.

Μάρτυσι θείοις σὺν σοφοῖς ἀρχιθύταις
σὺν ὁσιομάρτυσι τοῖς ἀθληφόροις
θύτης Μαλαξὸς Νικόλαος νῦν μέλπει.

Καὶ τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην μετρικὴν εὐφυΐαν δὲν λείπει νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν ἀκολουθιῶν του, διεξάγων πάντοτε αὐτοὺς μὲ ἔμμετρόν τινα ἀκροστιχίδα τελευτῶσαν εἰς τὸ ὄνομά του.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀκολουθιῶν τούτων, εἰς εἴκοσιν ἀριθμουμένων, ἐφιλοπόνησεν ὁ Νικόλαος—Ἀκολουθίαν Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως· καθὼς καὶ τροπάρια ἰδιόμελα, εἱρμοὺς κτλ. συχνάκις παρένειρεν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ τὸ Πεντηκοστάριον.

Πρὸς δέ—Περὶ σημασίας τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐν τῷ εὐλογεῖν τὸν χριστεπώνυμον λαόν. (συνεξεδόθη τῷ Εἱρμολογίῳ).—Κανόνα ἱκετήριον, μνημονευόμενον ὑπὸ Φαβρικίου (in lactuosissimum ab urbe Nauplio discessum), καί—Διήγησιν περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου, καὶ Ὀρέστου, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς (σελ. 113—17).

Μανουὴλ Μαλαξός. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ναυπλίῳ ἐκ Δημητρίου Μαλαξοῦ, ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῆς μητροπόλεως Ναυπλίου καὶ Ἄργους, καὶ ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος Νικολάου.

Ἐν ἔτει 1563 ὢν νοτάριος τῆς μητροπόλεως Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, συνέλεξεν ἐκ διαφόρων καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸν Νομοκάνονα, τῷ δὲ 1577 εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔγραψεν, ἢ μᾶλλον μετέφρασεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὴν Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν.

(1) Ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου συνωψίσθη ὁ ἐν τῷ Νέῳ Μαρτυρολογίῳ βίος τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ ὁποίου ἀκολουθίαν, ὡς προεῤῥέθη, ἔγραψεν Ἰουστῖνος ὁ Δεκάδυος, καὶ Ἀντώνιος ὁ μέγας Ῥήτωρ διδάσκαλος τοῦ Μαλαξοῦ.

(2) Μαρτύριον ἁγίου Ἰωάννου ἐν Νέῳ Μαρτυρολογίῳ—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρᾳ φυλ. 162.

Συγγράμματα.

—Νόμιμον συλλεχθὲν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοφόρων πατέρων καὶ ἑτέρων ἁγιωτάτων ἀρχιερέων, καί τινων Νεαρῶν βασιλικῶν Νόμων καὶ ἄλλων τινῶν μεταφρασθὲν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου. (Ἐν τοῖς προλεγομένοις γράφει τὰ ἑξῆς « Ἤνυσται αὕτη ἡ βίβλος ἐν τῇ περιφήμῳ ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει Θηβῶν τῆς Ἐπταπύλου, ἥτις ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ αὐτοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως ταύτην ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοκοσμήτου Μητροπολίτου ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βοιωτίας, καὶ τὸν τόπον ἀπέχοντος τοῦ Σίδης, κυρίου Ἰωάσαφ, οὗ οἱ γεννήτορες, θεοφιλεῖς, ἐλεήμονες, καὶ ἱερεῖς τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς Μακρεῖς αὐτῷ τὸ ἐπίκλην, καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν ἡ θεοφύλακτος νῆσος Ζακύνθου, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου, ἐν ἔτει ,ζοά ἰνδ. ς' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ ᾳφξϛ' Ἀπριλίῳ 12 ». Μετὰ τοῦ Νομοκάνονος συνέχεται καὶ Κοσμικὴ χρονογραφία συνεχιζομένη μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Ῥόδου (1522) καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν παραχωρήσεως εἰς Σουλεϊμάνην Β' τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας (1529), γραφεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μαλαξοῦ).

—Πατριαρχικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1454 μέχρι τοῦ 1578. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ (σελ. 107—184), καὶ ἐπ' ἐσχάτων (1849) μετετυπώθη ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Βυζαντινῶν τῆς Βόννης.

—Βιβλίον γνωμικόν.

—Στιχηρὰ ἰδιώματα.

—Πελοποννησιακά (1).

Γρηγόριος Μαλαξός, Ναυπλιεὺς καὶ οὗτος συγγενεύων τοῖς ἄνω, ἔγραψε —Κανόνα εἰς τὴν ἁγίαν ὁμοούσιον, ἀδιαίρετον, καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, οὗ ἡ ἀκροστοχὶς,

Τὸ τρισήλιον τῆς θεότητος φάος
σὺν ἀρχαγγέλοις ἀσιγήτως δοξάζω
Γρηγόριος ὁ Μαλαξὸς κατὰ πόθον.

Ἱερεμίας Β'.

Ἐξ Ἀγχιάλου, ὁ ἐπονομαζόμενος Τρανός. Ἐξεπαιδεύθη πρῶτον παρ' Ἱεροθέῳ Μονεμβασίας, Ἀρσενίῳ Τορνόβου, καὶ Δαμασκηνῷ Ναυπάκτου, εἶτα δὲ καὶ παρὰ Ματθαίῳ Κρητικῷ, μαθητῇ τοῦ Ἀρσενίου (2).

(1) Fabricii Biblioth. Græca, XI, σελ. 668—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρᾳ φυλ. 162 καὶ 193.

(2) Δωροθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν.

Προχειρισθεὶς Μητροπολίτης Λαρίσσης, προσεκλήθη εἶτα εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ὡς διάδοχος τοῦ Μητροφάνους Γ′ (1572). Μεγαλοπρεπὴς φύσει, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ἅμ' ἀνελθὼν εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν, συνεκάλεσε σύνοδον, « καὶ » ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ κριτηρίου καθίσας ὡς κοινὸς δεσπότης ὅλης τῆς οἰ- » κουμένης, φορῶν τὸ ἱερὸν μανδύον μετὰ τῶν ποταμῶν, καὶ τὸ πα- » τριαρχικὸν δεκανίκιον ἐπὶ χεῖρας ἔχων », ἀπεφάσισε μετ' αὐτῆς τὴν ἀπαρεγκλίτως τήρησιν τῶν κανόνων, οἵτινες πρότερον δὲν ἐφηρμόζοντο δεόντως· ὅθεν ἀπηγορεύθη, ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως, ἡ διὰ χρημάτων χειροτονία, καὶ τὰ διδόμενα ἐμβατίκια. Ὑπῆρέπισε δὲ καὶ καθωράϊσε τὸ πατριαρχεῖον δι' οἰκοδομῶν μεγαλοπρεπῶν, καὶ πολυτελῶν ἀνακαινισμῶν, ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου οἱ ἐν Τυβίγγῃ θεολόγοι ἔπεμψαν τρεῖς ἐπιστολὰς μετὰ τῶν λουθηρανικῶν δογμάτων ἐξαιτούμενοι ἀποκρίσεις παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἁπάντων ὁ πατριάρχης ἐξήλεγξε τὰς περὶ τὴν εὐσέβειαν καινοτομίας τῶν Ἀναμορφωτῶν, νουθετῶν ἅμα καὶ εὐαγγελικώτατα.

Μετὰ ἑπτὰ ἐτῶν καὶ ἓξ μηνῶν πατριαρχείαν, ῥαδιουργίᾳ τῶν ὀπαδῶν τοῦ προκατόχου, ἐκβάλλεται, καὶ ἐπανέρχεται ὁ Μητροφάνης, ὅστις μόλις ἐννέα μῆνας προστὰς ἀποθνήσκει.

Εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ προσεκλήθη τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἱερεμίας (1580).

Ἀλλ' ὁ ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιὸς τοῦ Μητροφάνους, Θεόληπτος μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως, ἐποφθαλμῶν εἰς τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ δὶς εἶχε καθήσει ὁ θεῖός του, μετὰ φατρίας δυσηρεστημένων κληρικῶν δὲν ἔπαυσε πάντα κινῶν λίθον, καὶ διαβάλλων καὶ συκοφαντῶν τὸν Ἱερεμίαν « πῶς ἔκαμε Γενιτζάρους καλογέρους, καὶ Τούρκισσαις Χριστιανάς, καὶ » πῶς στέλνει γραφὰς εἰς τὸν πάπαν κατὰ τῶν Τούρκων ». Καθ' ἑκάστην ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος ἱεράρχης προσκαλούμενος ὑπὸ τῶν κρατούντων εἰς ἀπολογίαν, διέλυε τὰς κατ' αὐτοῦ μυσαρὰς συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Θεόληπτον, οἵτινες ἐν τέλει δωροδοκήσαντες ἀρνησίθρησκόν τινα Λέσβιον, ἰσχύοντα παρὰ τῇ Πύλῃ, κατώρθωσαν ἵνα συλληφθεὶς ὁ Ἱερεμίας ῥιφθῇ εἰς τὰ δεσμά. Πανταχοῦ διεδίδετο ἡ ἀπαισία φήμη, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζωῇ, πνιγεὶς εἰς τὴν εἰρκτὴν, καὶ ὁ Θεόληπτος ἔσπευδεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ δωροδοκιῶν τὴν ἐπίβασιν. Οἱ ἀρχιερεῖς διετέλουν ἐν ἀδημονίᾳ, καὶ ἐπὶ

κεφαλῆς ἔχοντες Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας, ἐκίνουν πάντα λίθον καὶ ἔκρουον πᾶσαν θύραν ὀρθοδόξων καὶ δυτικῶν, ἐξαιτούμενοι τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ποιμενάρχου· μετ' οὐ πολὺ δὲ κατώρθωσαν, τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἵν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν.

Ἀλλὰ μόλις ἠλευθερώθη, καὶ ἕτερος θρασύτερος ἐπαρουσιάσθη ὑποψήφιος τοῦ θρόνου. Παχώμιός τις ἱερομόναχος, Πατέστας τὸ ἐπίκλην, Λέσβιος τὴν πατρίδα, ταμεῖον πάσης κακοηθείας καὶ φαυλότητος, πρὸ πολλοῦ ἐζήτει τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τορνόβου· ὁ ἐξωμότης συμπατριώτης αὐτοῦ, μάτην ἐκοπίασεν ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου ὁ Παχώμιος· διότι ὁ Ἱερεμίας οὐ μόνον ἐκώφευσεν εἰς τοὺς κρωγμοὺς τῶν φαυλοβίων τούτων διορίσας Τορνόβου ἀρχιεπίσκοπον τὸν Διονύσιον Ῥάλλην, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσεν ἵνα ἐκδοθῇ διάταγμα ἐξορίας τοῦ Πατέστου. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Παχώμιος μετημφιεσμένος εἰς κοσμικὸν ἔρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Θεολήπτου, καὶ τῶν ἐν Πύλῃ, πρὸς οὓς ἀφειδῶς διενεμήθησαν ὑποσχέσεις λαφύρων, κατώρθωσεν ἵνα ὀνομασθῇ διάδοχος τοῦ Ἱερεμίου· « καὶ » φέρνουν τον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ » τζακίζουν τὰ κελλία, καὶ βαίνουν τον μέσα, καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ » ὑπάρχοντα τοῦ κὺρ Ἱερεμίου, καὶ τῶν ἄλλων.. καὶ ὁ Παχώμιος » ἐκάθισε χωρὶς θέλημά τινος καὶ Πατριάρχης καὶ ἐξουσιαστὴς, καὶ » συναθροίζει τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ τὸν χειροτονήσουν· καὶ οἱ Κληρικοὶ, » ἄλλοι ἦσαν βοηθοὶ, καὶ ἄλλοι ἐναντίοι εἰς τὸ φαινόμενον· τότε » γοῦν ὁ Μονεμβασίας Ἱερόθεος ἐλάλησε θαυμαστὰ καὶ ἐναντιώθη, » καὶ ὕβρισέ τον, καὶ εἶπέ τον παράνομον καὶ κατεγνωσμένον, καὶ » πῶς χωρὶς θέλημα Θεοῦ κάθεται. » Ὁ Ἱερόθεος μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ προὐχόντων ἐκόπτοντο βοῶντες κατὰ τοῦ ἀχρείου Παχωμίου, καθ' οὗ καὶ ἐξεδόθη πρᾶξις καθαιρέσεως, ἐν ᾗ ἀπηριθμοῦντο τ' ἀνομήματά του (1). Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁ Θεόληπτος, ὅστις διὰ τῶν ἰσχυρῶν φίλων του κατώρθωσεν ἵνα ὁ μὲν Ἱερεμίας ἐξορισθῇ εἰς Ῥόδον, αὐτὸς δὲ διορισθῇ πατριάρχης ἀντὶ τοῦ Παχωμίου, πατριαρχεύσαντος ἐπὶ ἓν ἔτος (1584), καὶ θέαμα οἰκτρὸν εἶτα γενομένου, διότι « τὸν ἐδέσμευσαν μὲ δύο ἁλυσίδας, καὶ ἐμαζώχθη » ὁ κόσμος, καὶ τὸν εἶχαν παίγνιον καὶ γέλοιον. »

Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόληπτος ἐπὶ πολὺ δὲν ἔμεινεν ἐν τῇ ἀξίᾳ· διότι

(1) Ἡ καθαίρεσις τοῦ Πατέστου, μετ' ἄλλων πατριαρχικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων τὸν Ἱερεμίαν ἐδημοσιεύθη ὑφ' ἡμῶν ἐν Χρυσαλλίδι φυλ. 83—4.

οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὠφεληθέντες τῆς εἰς Βλαχίαν περιοδείας ἐκείνου, κατώρθωσαν ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπολύον αὐτόν (1585). Ὅθεν παρεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἱερεμίας, καὶ τρίτον ἤδη ἐκόσμησε τὸν τότε καταφρονηθέντα καὶ πολλοὺς κλονισμοὺς ὑποστάντα οἰκουμενικὸν θρόνον.

Ἐλεεινὴν εὗρε τότε τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ « ἐκαταφρονήθη, λέγει ὁ » Χρονογράφος, τὸ γένος τῶν χριστιανῶν πολλὰ καὶ ἀτιμάσθησαν » ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, πλὴν δικαία ἡ κρίσις σου, Κύριε· διότι καμμία » δικαιοσύνη ἐκεῖ μέσα δὲν ἦτον, μόνον σιμωνιακά, θεοκάπηλοι, ἀδι- » κίαις, πλεονεξίαις, καὶ ἄλλα μυρία ἀτοπήματα... καὶ ηὗρεν ὁ κὺρ » Ἱερεμίας τὴν ἐκκλησίαν σμαγίδι, καὶ ἔκλαυσε πολλὰ, καὶ ἐὰν τὸ » ἤξευρε δὲν ἤρχετο ».

Τὸν θρόνον εὑρὼν βεβαρυμένον μὲ χρέη τῶν προκατόχων του ἀφόρητα, ἀνέπτυξεν ἀπερίγραπτον δραστηριότητα, ἐξοικονομῶν, καὶ ἐπαιτῶν τὰ ἐλέη τῶν χριστιανῶν.

Τῷ 1588 ὁ Ἱερεμίας συνοδευόμενος ὑπὸ Ἱεροθέου Μονεμβασίας καὶ Ἀρσενίου Ἐλασσῶνος ἦλθεν εἰς Μόσχαν καὶ ἐχειροτόνησε πρῶτον πατριάρχην τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὸν Ἰώβ (1). Ἐπιστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ποιμάνας θεκρέστως, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον (1594).

Ὁ Ἱερεμίας ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐγκωμιάζεται ὑπὸ Μελετίου, Προκοπίου, καὶ ἄλλων. Ὁ Μαλαξὸς λέγει ταῦτα· « νύκτα καὶ ἡμέραν ἐσπούδαζε καὶ σπουδάζει θεολογικὰ, φι- » λοσοφικὰ, καὶ ἄλλα πολλὰ μαθήματα, καὶ ἐκκλησιαστικά· καὶ ὡς » οἰκουμενικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ παύει νὰ δι- » δάσκῃ καὶ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πρὸς πάντας τοὺς εὐ- » σεβεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καθὼς ἔκαμναν οἱ σοφώτατοι πα- » τριάρχαι » (2).

Διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν τοῦ ἔθνους λογίων, Μαργουνίου, Σεβήρου. κλπ.

Ὁ Μαργούνιος προσφωνῶν τῷ Ἱερεμίᾳ τὴν μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

(1) Βλέπε τὰ περὶ τούτου εἰς Ζαμπελίου Καθίδρυσιν Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ.

(2) Δωροθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν—Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μελετίου Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία—Κατάλογος τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Νεκταρέης πίδακος προχοὰς μάκαρ οὐρανολαμπεῖς
Δέχνυσο, θεσπεσίων δράγματα μυστοπόλων
Δαιτυμόνες τὰ κράτιστοι ἀπίτμαγον ἐκ παραδείσου
Τερπνῆς φυταλικῆς, δῶρον ἐϋφρόσυνον.
Τοῖς δ' ἄρα γηπονίης μελεδήματα ἔνθεο σεῖο,
Καρπὸν ὅπως προφέρῃ ἐργατίναις τρόφιμον.
Ναὶ πάτερ, ἠδ' ἀρότροιο τεχνήμονος ἀμετέρας γᾶς
Αὔλακα ἐκτέμνοις νεύσεσιν ὀξυδρόμοις.
Ἐνσπείροις δὲ σίτοιο καλὸν σπόρον, ὄφρ' ἀποθήκαις
Εὔσταχυν οὐρανίαις σὸν κάματον τορίσῃς.

Ἔγραψεν ὁ Ἱερεμίας—Ἔκθεσιν περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, ἣν ἐπαινεῖ ὁ Ν. Παπαδόπουλος (Prenot. Mystag.) ὡς πολυμαθῆ —Ἔκθεσιν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας—Παραίνεσιν πρὸς Γερμανοὺς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστείας. —Κρίσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου—Διαφόρους ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς θεολόγους, καὶ ἄλλους (1).

Δανιὴλ Φουρλάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης· ἐπὶ ὀκτατείαν σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν, νομικὴν, καὶ ἰατρικὴν εἰς Πατάβιον, ἔλαβε καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν σχολῶν τὴν δάφνην τοῦ διδάκτορος. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπανῆλθεν ἕνεκα λόγων πολιτικῶν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν εἰς διαφόρους εὐγενεῖς· εἶτα διορισθεὶς καθηγητὴς εἰς Πατάβιον, ἀπέθανε τῷ 1596.

Ὁ Φουρλάνος ἦν ἐκ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων· ὁ Μαργούνιος γράφων περὶ τὸ 1598 πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον λέγει· « Δα-» νιὴλ ὁ Φουρλάνος Κρὴς ἦν ἀνὴρ, εἰς ἄκρον παιδείας ἐλληλακὼς, ἀλ-» λὰ φεῦ κακῇ τύχῃ μετήλλαξε τὸν βίον ἀπαραμύθητον θρῆνον τοῖς » ξυνήθεσι καταλιπών ». Ὁ αὐτὸς ἐποίησεν εἰς τὰ ὑπὸ Φουρλάνου ὑπομνήματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Ἡ πάρος ἀγλαΐῃσι κεκαδμένη Ἑλλὰς,
ἐξ ἧς παντοδαπῆς βλάστε γένος σοφίης,
ἥπερ ἀπειρεσίῃσιν ἀεὶ θαλέθους ἀρεταῖσι
μουσάων τροφίμους ἦεν ἀειδομένη,
φεῦ ὑπὸ μηχανίῃσι φθόνου ἀμειψαμένη,
καὶ νῦν ἀργαλέης ὑπὸ μοίρης σφόδρα δαμεῖσα
βαρβαρικῆς μεθέπει ὄργι' αἰδμοσύνης (2).

Ἔγραψεν ὁ Φουρλάνος ἑλληνολατινιστὶ, ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλους

(1) Fabricii, Biblioth. Gr. XI, σελ. 630—1.
(2) Turcogræcia, σελ. 538.

περὶ ζώων μορίων, τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους, — De judiciis, καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν τινα ἐξεδόθησαν ἐν Παταβίῳ (1).

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐσχέλιον ἀνωτέρω ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουνίου μανθάνομεν, ὅτι καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰ τοῦ Θεοφράστους ἔγραψεν ὁ Δανιήλ.

Σωζόμενοι.

Α'. *Ἰωάννης Σωζόμενος* Κύπριος. Ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων ὑπερασπίσθη τὴν Λευκοσίαν κατὰ τῶν Τούρκων· ἱστορεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἄγων ἱππικά τινα, καὶ πεζὰ τάγματα καὶ βλέπων τὴν πόλιν πανταχόθεν στενοχωρουμένην, ἐπενόησεν ἀνθρωποκτόνον μηχάνημα, ὑπολαβὼν τοῦτο θεμιτὸν ὡς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος γενόμενον· ἔῤῥιψε λοιπὸν εἰς τὰ φρέατα, ἐξ ὧν οἱ Τοῦρκοι ὑδρεύοντο σάκκους τινας φαρμακώδους μίγματος· ἀλλὰ τὸ σόφισμα ἐματαιώθη, διότι οἱ ἐχθροὶ ἐγκαίρως εἰδοποιηθέντες ὤρυξαν νέα φρέατα. Κυριευθείσης δὲ καὶ ληλατηθείσης τῆς Λευκοσίας, τῶν σωθέντων ἀπὸ τῆς ἀπανθρώπου σφαγῆς ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ Μουσταφὰς Πασὰς, ὅστις εἶχε τὸ πᾶν κράτος τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης, συλλαβὼν ἀπήγαγεν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς Ἀμμόχωστον· καὶ ἐπειδὴ ὁ σατράπης οὗτος δὲν ἤθελε νὰ περιπλεχθῇ εἰς νέους κινδύνους δυναμένους ἴσως ν' ἀμαυρώσωσι τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει πορθήσας τὴν Λευκοσίαν, καὶ προτιμῶν τὴν διὰ συνθηκῶν μᾶλλον ἢ τὴν διὰ πολέμου κυρίευσιν τῆς πόλεως, ἔπεμψεν ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἰωάννην, ὡς ἄνδρα ἔχοντα ἱκανὴν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοὺς πολιορκουμένους, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐζήτει δῆθεν χρήματα πρὸς ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀπολύτρωσιν.

Τοιουτρόπως ἀναλαβὼν τότε ἢ ἔπειτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ Κύπρος ἦτο ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Σελὶμ, εὗρε καὶ περίθαλψιν εἰς τὴν τῶν Ἐνετῶν πολιτείαν. Ἐκεῖ δὲ τὰ πράγματα ὅσων ἐγένετο αὐτόπτης ἢ αὐτήκοος καὶ ὅσα προσέτι ἔπαθεν ἰδίως συνέγραψεν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, εἰς γλῶσαν ὅλως ἀνεξέργαστον, καὶ τὸ βιβλίον αὐτοῦ μεταποιηθὲν ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Ἀλταμίρου, ἐτυπώθη ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1576 εἰς 4ον μετ' ἐπιγραφῆς—Narratione della guerra di Nicosia fatta nel regno di Cipro da' Turchi l'anno 1570.

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ θρηνεῖ ὁ Ἰωάννης τὸν θάνατον ἀνηλίκου αὐτοῦ θυγατρὸς γενομένης ὑποχειρίου τῶν πολεμίων, καὶ ἄλλης πρε-

(1) Papadopoli, Histor. Gymnasii Patavini, σελ. 324—5.

σβυτέρας καείσης ἔν τινι κατέργῳ. Παρέχει δὲ καὶ εἰδήσεις περὶ ἄλλων τινῶν Σωζομένων κατ' ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἀπολεσθέντων.

Β'. *Ἰάσων Σωζόμενος*, πιθανῶς ἐγγονὸς τοῦ προρρηθέντος, περὶ οὗ λέγει ὁ συμπολίτης καὶ μαθητής του Νεόφυτος Ῥοδινός· « φιλόσοφος » καὶ διδάσκαλος εἰς τὴν θεολογίαν· ῥήτορας ἄριστος· ἐδίδαξε ῥητο- » ρικὴν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν φροντιστήριον, καὶ ἄλλα μαθή- » ματα· ἔγραψεν ἐξήγησιν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, λό- » γους ἐγκωμιαστικοὺς καὶ ἄλλα· ἔγινεν ὕστερα θησαυροφύλαξ εἰς » τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κερκύρας » (1).

Γ'. *Ἰωάννης Σωζόμενος*, ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· παιδίον ἔτι προσέφυγεν ἐκ Κύπρου εἰς Ἐνετίαν, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς Ῥώμην εἰσήχθη τρόφιμος εἰς τὸ ἐκεῖ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ τόσον ἐπιμελῶς καὶ φιλοπόνως ἐσπούδασε περὶ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, ὥστε οὐδεὶς ἄλλος τότε, κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν, οὔτε προχειρότερον, οὔτε μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἡρμήνευε καὶ ἐμιμεῖτο τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς· οὗτος λοιπὸν καὶ ἐπετράπη τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς Ἑλληνίδος δι- δασκαλίαν, καὶ συνέταξε γραμματικὴν, ἐξ ἧς λέγεται, πολλὰ ἐρα- νισθεὶς μετήνεγκεν ὁ Γρέτζερος εἰς τὰ τέσσαρα αὐτοῦ βιβλία τῶν **institutionum Græcæ linguæ.**

Διατρίψας ἔτη τινα εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν εἰς Ἐνετίαν διδάκτωρ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, καὶ πέντε περίπου ἔτη ἐσχό- λασεν εἰς τὰ νομικὰ ἐν τῷ Παταβινῷ πανεπιστημίῳ, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τῷ **1596**. Κατῴκησεν ἔπειτα ἐν Ἐνετίᾳ καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διδάσκων τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ δικηγορῶν ἐπὶ Συγκλήτου (2).

Ὁ Ἰωάννης ἔλαβε γυναῖκα κόρην τινὰ Τρεβιζιανὴν τῆς ὁποίας τὴν προῖκα σοφὸς ὢν καὶ ἐραστὴς τῶν περὶ τοὺς λόγους διατριβῶν, παρεῖ- δε πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δικομαχῶν, καὶ διετέλει διδάσκων τὴν Ἑλ- ληνικὴν γλῶσσαν. Ὅθεν εὐδοξῶν ἤδη καὶ εὐνοούμενος ἅμα ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τῆς πολιτείας, μάλιστα δὲ Ἀνδρέα τοῦ Μοροζίνου, ἱστο- ριογράφου καὶ τῆς παιδειονόμου τριανδρίας ἑνὸς, καὶ ὑπὸ Ἀλοϋσίου τοῦ Ἑνετοκρῆτος, ἀνεδείχθη ἐπιστάτης τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης.

(1) Περὶ Ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων κλπ. σελ. 150.

(2) Ὁ Ῥοδινὸς γράφει, ὅτι ὁ Ἰωάννης Σωζόμενος, ἴσως ἕτερος ὁμώνυμος, « ἐστά- » θηκεν ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς ἰατροὺς τῆς θεοσώστου πόλεως Βενετίας », καὶ ὁ Παπαδόπουλος συγχέει τὸν υἱὸν καὶ ἰατρὸν μετὰ τοῦ πατρὸς, πιθανῶς Ἰουλίου, τοῦ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς δικαίοις διδάκτορος.

Συνέταξε καθ' ὕλην τὸν κατάλογον τῶν βιβλίων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν δωρηθέντων ὑπὸ Βησσαρίωνος χειρογράφων, καὶ συμπεριλαβὼν τελευταῖον καὶ τὰ διὰ τύπου ἐκδεδομένα. Ὁ κατάλογος οὗτος εἶνε, κατὰ πιθανὸν λόγον, ὁ ἐν Ἐνετίᾳ ἄνευ τόπου καὶ χρόνου δημοσιευθείς. Διωρίσθη προσέτι λογοκριτὴς τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐκδεδομένων βιβλίων, καὶ καθηγητὴς τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ Ἰωάννης ἀφαιρέσας τὸ σχοινοτενὲς καὶ δυσπερίληπτον τοῦ διαλόγου μετέβαλεν εἰς συνεχῆ καὶ εὐσύνοπτον λατινικὸν λόγον, καὶ διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων διεφώτισε τὰ δέκα τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος βιβλία, καὶ προσεφώνησε τὸ σύνταγμα, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1626, πρὸς τὸν δοῦκα Κορνήλιον καὶ τὴν Σύγκλητον, εἰς τεκμήριον εὐγνωμοσύνης, διότι οἱ πατέραις αὐτοῦ εὗρον ἐν Ἐνετίᾳ καταφυγὴν καὶ προστασίαν. Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ δύο τοῦ Γαληνοῦ ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ Ἐπιδημιῶν τοῦ Ἱπποκράτους, ἐκδοθέντα τῷ 1617, Ἐνετίησι, καὶ ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ ὕψους τοῦ Λογγίνου, ἐν οἷς καὶ πολυμάθεια ἱκανὴ καὶ ὠφέλεια ἴση.

Ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὸ 1626 (1).

Δ'. *Κλαύδιος Σωζόμενος*, υἱὸς τοῦ πρώτου Ἰωάννου· προχειρισθεὶς τῷ 1583 ἐπίσκοπος Πώλης, παρητήθη τῷ 1605, καὶ ἕτερος Σωζόμενος, ὀνόματι *Κλαύδιος*, ἐκάθησε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἕδρας. Τοῦ πρώτου Κλαυδίου φέρεται ἡ ἑξῆς λατινικὴ ἐπιγραφὴ εἰς τὸν πρῶτον Ἰωάννην, καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Κλαύδιος.

D. O. M. Ioanni Sozomeno Equiti Feudatio Regni Cypri, in expugnatione Nicosiae capto et redempto bene de Republica merito, et Iulio filio I. U. D. et Equiti, cum tribus filiolis, Claudius Sozomenus Polae episcopus parenti optimo, fratri dilectissimo, nepotibus ac posteris hoc Monumentum posuit, Altare erexit atque dotavit, anno jubilei MDC (2).

Φιλοθέη Βενιζέλου.

Φιλοθέη θυγάτηρ Ἀγγέλου Βενιζέλου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ὅσον ἐλεήμων, τόσον καὶ πεπαιδευμένη, θαρέστως βιώσασα ἐτελεύτησεν ἐν κακουχίαις τῇ 19 Φεβρουαρίου 1589· αἱ μὲν ἀρεταὶ αὐτῆς ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας,

(1) Ἑλληνομν. σελ. 439—41. Παραβλ. Papadopoli, Histor. Gymn. Patav. σελ. 121—2.

(2) Αὐτόθι.

συγκαταριθμησάσης ἐν χορῷ τῶν ὁσίων τὴν Φιλοθέην, τῆς δὲ μαθήσεως αὐτῆς ἀρκοῦν μνημεῖον ἔστω ἡ ἐξῆς γλαφυρὰ ἐπιστολὴ, κατοπτρίζουσα καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῶν κατοίκων τῆς νῦν πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ ἦν ὡς ἀνέκδοτον παρεντιθέμεθα.

Ἐπιστολὴ Φιλοθέης Μοναχῆς πρὸς Ἱέρακα τὸν μέγαν λογοθέτην.

Σωρὸς ἀγαθῶν ὤφθης ἡμῖν, καθά που παροιμία φησιν· ἤδη γὰρ ἐνιαυτὸς ἦν, ὅτ' ἦλυθες εἰς πόλιν τοῦ Κέκροπος ἐκ τῆς βασιλευούσης· τότε δὴ κατ' ἐμοῦ σφόδρα ἐλύττησαν Ἀττικοὶ, μάτην σπουδάσαντες· οὓς ἐξουδένωσας ὡς εὐήθεις, καὶ ὀνηλάτας καὶ πρὸς κέντρα λακτίζοντας· τό τε φρύαγμα αὐτῶν ἀνδρείως κατέβαλες, ὡς ὁ Δαβὶδ τὸν ἀλλόφυλον, ὡς δὲ κανθάρους ἐῤῥάπισας τῇ πτέρυγι τοῦ λόγου, καὶ φυγάδες ᾤχοντο ἐκ τῆς θέας σου, λογιώτατε· εἶπας γὰρ, εἶπας δίκην ἐμήν· ἐβούλοντο γὰρ οἱ μάταιοι τὸν ἄριστον νικῆσαι, μὴ εἰδότες ἐκεῖνο τὸ παροιμιῶδες ῥητὸν, ἀετὸς ἐν νεφέλαις ἱπτάμενος· εἴπω σοι παροιμίαν, θεσπέσιε· δικάζεσθαι Βίαντος κρείσσων, καὶ δικαιότερος τρυτάνης· πρὸς δὲ τοσούτοις καλοῖς, ποία σοι ἀμοιβὴ πρὸς ἐμοῦ ἀξία γενήσεται; εὐχή μοι ἐστιν ἐκτενὴς πρὸς Θεὸν ὑπὲρ σοῦ, καίπερ ἀναξίᾳ οὖσῃ, ἵν' ὑγιαίνῃς τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ σὺν τῷ ἔξω, τῆς θείας του χάριτος ἀεὶ ἐνεργούσης, καὶ ἅπαν ἀβούλητον τιθεμένης ἀτέλεστον· χαίρω μὲν ἐπὶ τῇ σῇ ἀγάπῃ, ἧς οὐδὲν ἂν ἐν ἐμοὶ γένοιτο ἱερώτερον· λυποῦμαι δὲ λίαν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἤδη καιρὸν στεροῦμαι τῆς χρυσῆς σου ψυχῆς, καὶ τῶν ἀδόλων ἠθῶν· ἀλλ' εὔχομαι τυχεῖν τοῦ ποθουμένου, ὃ δοίη ποτὲ Χριστὸς, καὶ ἴδιμί σε, καὶ καταπολαύσαιμι τῆς ἡδίστης σου ὁμιλίας καὶ τερψιθύμου, καὶ ἐμοὶ δηλώσαις τινὰ κρύφια καὶ μυστηριώδη ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, ἃ ποθῶ ἐρωτῆσαι τὴν σὴν ἀγχίνοιαν.

Ἀβουλίᾳ φερόμενοι Ἀττικοὶ οὐκ οἴδασι διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὸ τὰς μὲν ἀρετὰς μισοῦσι, τὰς δὲ κακίας φιλοῦσι· τοῖς γὰρ ἀνοήτοις ἐπίμεμπτα καλὰ, φησὶ πού τις τῶν σοφῶν· διὰ τοῦτο οὖν καὶ αὐτὴ σιωπῶ πολλὰς ὕβρεις ἀκούουσα, ὡς ἦχους θαλάττης κλύδωνι μαινομένης· ἀλλ' ἔγωγε τὸν ἄνω δέχομαι Κριτὴν, ὅστις οἶδε τὰ φαῦλα ἐντελῆ ἀποδώσειν· οὐχ' ὡς νομίζουσιν οὗτοι, αὐτοὶ ἐσμὲν, ἀλλ' ὡς οἶδεν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης Κύριος, καὶ ὁ ἀλάθητος αὐτοῦ καὶ παντέφορος ὀφθαλμός· ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φωτός· εἰ δὲ καὶ μαρτύρων χρεία, οὐκ Ἀθηναῖοι στήσονται, ἀγοραῖον γένος, ἀχρεῖον, καὶ ἄτιμον· τοῦτο δὴ τὸ γένος ἀβούλευτον, ἀνόσιον, ἀναίσχυντον, βδελυρὸν, ἀπονενοημένον, τὸ στόμα εὔλυτον ἔχον πρὸς λοιδορίαν, μεμψίμοιρον, καὶ καρδαμογλύφον, βαρβαρόφωνον, φιλαίτιον, φιλοτάραχον, μικρολόγον, μικρόψυχον, στωμύλον, ὑπερφίαλον, ἀθέμιστον, δολερὸν, περίεργον, ἄγρυπνον ἐπὶ συμφοραῖς ἑτέρων· καὶ γὰρ τί ἄλλο εἰπεῖν, ἐξ αὐτῆς τῆς νεότητος διῶκον ἡμιόνους, καὶ αὐτῶν ἐπιμελούμενον, κατὰ τὸν Ἰδουμαῖον Δωὴκ, ὃν ἀρᾶται Δαβὶδ ἐν ναὶ ψαλμῷ; Πῶς δὲ οὗτοι ὀρθὰ νοήσουσιν; ὧν γὰρ τὸ ἔργον βάρβαρον τούτων καὶ ἡ γνώμη βάρβαρος· οὐδαμῶς οὗτοι τῆς δίκης μάρτυρες στήσονται, ἀλλ' ἔντιμοι ἄνδρες, ἢ ἐλλόγιμοι, συνιέντες ἀληθειαν. Νηλέες ἄνωθεν Ἀττικοὶ, οἳ τοὺς ἀρίστους ἀπώλεσαν. Σωκράτης ἀδίκως ἀπέθανε συκοφαντηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ Θεμι-

στοκλῆς ὁ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερώσας ἐξηλάθη, καὶ Μιλτιάδης γέρων ὢν ἐν δεσμωτηρίῳ ἀπέθανε. Τοιοῦτοι πολλάκις Ἀττικοί.

Τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐσπλαγχνίαν τεθεαμένη, θαρρήσασα ἔγραψα ὡς φιλτάτῳ μοι πατρὶ κατὰ τῶν ἀλαζόνων.

Βοήθει τοῖς ἐξ ἡμῶν αὐτόθι παραγενομένοις κοινοῖς φίλοις σοί τε κἀμοί.

Ματου ἱσταμένου. Φιλόθεος μοναχή(1).

Ἰάκωβος Παλαιολόγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1520 εἰς Χίον, ἐκ γονέων σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ τῶν ὁμωνύμων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν παίδευσιν, ἐνηγκαλίσθη τὰς τότε ἐπικρατούσας νέας θρησκευτικὰς ἰδέας, καὶ θεωρῶν ἐπικίνδυνον τὴν ἐκεῖ διαμονὴν, κατέφυγεν εἰς Γερμανίαν, εὐελπιζόμενος ὅτι ἐνταῦθα ἤθελεν εὕρει ἐλευθερίαν συνειδήσεως. Ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον διήγαγε πλάνητα βίον, ἀποκατέστη εἰς Τρανσυλβανίαν, διαδεχθεὶς τῷ 1569 τὸν Ἰωάννην Σόμμερ εἰς τὴν θέσιν ἐφόρου τοῦ γυμνασίου τοῦ Κλαουζεμβούργου.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤκμαζεν ὁ Σίμων Βουδναῖος, περίφημος αἱρεσιάρχης, ὅστις ἀναπτύξας τὰς ἀρχὰς τοῦ Λαιλίου Σοκίνου μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν, ἐθεωρεῖτο ἀρχηγὸς τῶν ἡμιεβραϊζόντων τῆς Λιθουανίας· ὁ Βουδναῖος μετέβαλλε τὴν τάξιν τῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἱστορουμένων, ἠλλοίωσε, διέφθειρε, καὶ ἐξήλειψε διάφορα τῆς Νέας Διαθήκης μέρη, πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα τὰ πάντα συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τοῦ συστήματός του. Μὴ περιορισθεὶς, ὡς οἱ Σοκιανοὶ, εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπεστήριζεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔπρεπε νὰ λατρεύηται, μήτε νὰ ἐπικαλῆται τὸ ὄνομά του εἰς τὰς προσευχάς. Εὕρροια λόγου θαυμάσιος συνετέλεσεν ἵνα ὁ Βουδναῖος προσηλυτίσῃ πολλοὺς ἐν Λιθουανίᾳ, Πολωνίᾳ, Πρωσσίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ.

Μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βουδναίου ἐνθερμότερος καὶ ἐπικινδυνωδέστερος ἐγένετο ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ἐφάμιλλος τῷ αἱρεσιάρχῃ καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν κατετάραξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Τόσον δὲ αἱ συνέπειαι τῆς πυρετώδους διδασκαλίας τοῦ Ἕλληνος ἐκλόνησαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, ὥστε ὁ Σοκίνος, ὃν ἡ νέα αἵρεσις ἐθεώρει ἀρχηγὸν, ἠναγκάσθη ν' ἀποκηρύξῃ τὰ διδασκόμενα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξουσία δὲν ἐβράδυνε ν' ἄρῃ ἐκ μέσου τὸν Παλαιολόγον, ὅστις

(1) Ἐχορηγήθη φιλοκάλως ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἁγίας Φιλοθέης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 ἐκδοθεῖσα, ἀνετυπώθη Ἀθήνησι.

κρατηθεὶς ὡδηγήθη εἰς Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ', πρὸ πολλοῦ αἰτήσαντα τὴν σύλληψίν του. Ἀχθεὶς εἰς Ῥώμην παρεδόθη εἰς τὸ ἱεροδικεῖον, ὅπερ κατεδίκασεν αὐτὸν ἵνα καῇ ζῶν. Ὁ Παλαιολόγος ὡδηγήθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης τὴν 22 Μαρτίου 1585. Ὁ δὲ Κιάππης (1) ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὴν θέαν τῆς παρεσκευασμένης πυρᾶς ὁ Ἰάκωβος ἐκήρυξεν μετάνοιαν διὰ τὰ ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας του προξενηθέντα κακὰ, ζητήσας καὶ προθεσμίαν εἰς σκέψιν· καὶ ὅτι οἱ ἱεροδικασταὶ βεβαιωθέντες περὶ τῆς εἰλικρινείας τὸν ἐπανέφερον εἰς τὴν φυλακὴν, ἔνθα συνέγραψεν ἔργα τινα ἀποπνέοντα εὐλάβειαν ἱκανὴν καὶ σοφίαν ἴσην. Ἀλλ' οἱ λογοι τοῦ Κιάππη μὴ ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων θεωροῦνται αὐτόχρημα μῦθος (2).

Τὸ σπουδαιότερον τῶν συγγραμμάτων τοῦ Παλαιολόγου εἶναι—De magistratu politico, τυπωθὲν ἐπιμελείᾳ τοῦ Σίμωνος Βουδναίου ἐν Λόσκῃ τῆς Λιθουανίας 1573. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Ἰάκωβος ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν κατήργησε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, καὶ ἐπομένως ἐπιτρέπεται εἰς πάντα χριστιανὸν ἡ ἐκπλήρωσις πολιτικοῦ ὑπουργήματος. Ὁ Γρηγόριος Ναύλης ἀπήντησεν ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου τῆς Ῥακοβίας, καὶ ὁ Παλαιολόγος ἀνταπήντησεν ἐμμένων εἰς τὰς ἰδέας του. Τὴν ἀνταπάντησιν ταύτην ἀνέτρεψεν ὁ Σοκίνος ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου, γράψας—Responsionem ad Iacobi Palæologi librum. Ὁ Παλαιολόγος ἔγραψεν ἀναιρετικὴν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Σοκίνου —Defensionem veræ sententiæ de magistratu politico. Losci, 1580 (3).

Στέφανος Λουζινιάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου τῷ 1537. Νέος εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Δομινίκου μετήλλαξε τὸ βαπτιστικόν του ὄνομα Ἰάκωβος εἰς Στέφανος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι του ὑπὸ Ἰουλιανόν τινα Ἀρμένιον ἐπίσκοπον, καὶ μόλις τριακονταέτης ἐξελέχθη βικάριος τῆς ἐν Κύπρῳ Δυτικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ διέτρεξε πολλοὺς τόπους ἐξαιτούμενος λύτρα εἰς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλωτισθέντων συγγενῶν του. Εἰς Ῥώμην οἰκειωθεὶς τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας ἐστάλη εἰς Παρισίους (1577) ἔνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην, ἀπεβίωσε τῷ 1590 (4).

---

(1) Compendio dela vita di papa Gregorio.

(2) Ἐπίσης ἀποῤῥιπτέοι καθίστανται καὶ οἱ λόγοι τοῦ Ῥιχεόμου, ὃς Ῥαϋνώδου, ὅτι δῆθεν ὁ Παλαιολόγος νέος εἶχεν ἐνδυθῇ τὸ μοναχικὸν τριβώνιον τῶν Δομινικανῶν.

(3) Weiss, Biog. Univ. tom. XXII—Βλαστοῦ, Χιακὰ Β. 73.—Biogr. Nouv. 39.

(4) Ὁ Φοντάνας (Theatr. Dominic), λέγει, ὅτι ἐπὶ Σίξτου Ε' (1585—90) ἐτιτλοφορήθη ἐπίσκοπος Λεμησσοῦ.

Συγγράμματα.

—Corografia e breve istoria Universalle dell'isola di Cipro principiando al tempo di Noe per irsino al 1572. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐκδοθὲν ἐν Βονωνίᾳ μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον, Description abregée de l'ile de Chypre, depuis le temps de Noé, jusqu'en 1572. Paris 1580. Εἰ καὶ περιέχον πολλὰ ἀπίθανα καὶ ἀνύπαρκτα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς τότ' ἐγράφοντο πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἱστορίαι, περιλαμβάνει ὅμως λίαν ἐνδιαφέροντα γεγονότα περὶ τῶν τελευταίαν ἐν Κύπρῳ πολέμων).

—Corone. Padova. 1577. (Περιέχονται πέντε λόγοι ἰταλιστὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἡγεμόνων, προσφωνούμενοι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Ἑρρίκον Γ').

—Histoire générale des royaumes de Hierusalem, Cypre, Arménie, et lieux convoisins etc. depuis le déluge universel, jusqu'en l'an 1572. Paris 1579.

—Genéalogie de la Royale maison des Bourbons. Paris 1580. (Ἐν πίναξιν εἰς φύλλον).

—Genealogie de soixante-sept maisons très-nobles partie de France, partie étrangères, issues de Mérovée fils de Theodoric II, roi d'Austrasie, avec armoiries. Paris 1586.

—Βασιλικὸν Φυλακτήριον. (Τὸ ἑλληνιστὶ γραφὲν τοῦτο πόνημα περιέχει μακρὰν ἀπαρίθμησιν ἐπισήμων προσώπων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀσπασθέντων τὸν μοναχικὸν βίον. Εἶνε δὲ τοῦτο τὸ δεύτερον μέρος τριμεροῦς συγγράμματος τοῦ Λουζινιάνου γραφέντος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ ἐξόχου τοῦ μοναχικοῦ βίου· τὸ τρίτον μέρος περιέχει ἀπαρίθμησιν μονασάντων ἡγεμόνων. (De imperatoribus, Regibusque, qui in familias religiosorum adsciti sunt).

Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει καὶ τὰ ἑφεξῆς φιλοπονήματα τοῦ Στεφάνου.

—Catalogus virorum illustrium veteris et novi Testamenti.

—Arbor Lusignanæ familiæ.

—Genealogia Valesiorum, et Lusignanorum.

—Arbor machinæ mundi.

—Affinitates fere omnium principum Christianorum (2).

Ἰάσων Δενόρες.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου, καὶ σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν εἰς Πατάβιον, μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, ἐχρημάτισε διδάσκαλος, καὶ τῷ 1577 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς Πατάβιον. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του συμβάντος τῷ 1590 ἐξ ὑπερβολικῆς λύπης· διότι ὁ μονογενὴς

(1) Adolphe Duplessis, Biographie Universelle, tom. XXV.

(2) Papadopoli, Histor. Gymn. Patav.

υἱός του φονεύσας ἐν μονομαχίᾳ εὐγενῆ Ἐνετὸν ἐξωρίσθη. Κατέστησε κληρονόμον τὸν ἀδελφόν του Λίβιον ἐπίσης ἐν Παταβίῳ παιδευθέντα, καὶ ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντα (1).

Συγγράμματα.

—Institutio in Philosophiam Ciceronis.
—Epitome præceptorum de arte dicendi ex Ciceronis.
—Librum de constitutione partium humane, et civilis philosophiæ.
—Institutio Reipublicæ optimæ.
—Oratio ad ducem Venetiarum.
—De principiis causis et incrementis quæ comœdia, tragœdia, et carmen heroicum sibi conciliant, ex morali philosophiæ et civili.
—De sphæra, cum dissertatione de Geographia.
—De mundo, ejusque partibus, tum simplicibus, tum mistis.
—Isagoge in III libros Aristotelis Rhetoricorum.
—Pœtica.

Ἐν τῷ τελευταίῳ περὶ Ποιητικῆς συντάγματι ὁ Δενόρες ἐπετέθη δριμέως κατὰ τῶν ποιμενικῶν τραγικοκωμῳδιῶν, ἃς καλεῖ τερατώδη ἐξαμβλώματα ἀνθρώπων μηδεμίαν τῆς ἀρχαιότητος γνῶσιν ἐχόντων. Ὁ Γουαρίνης πεπεισμένος, ὅτι ταῦτα γράψας ὁ Ἰάσων προσέβαλε τὸν πιστὸν ποιμένα (pastor fido), ἐδημοσίευσε πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ποιήματος του, Il Verato. Ὁ Δενόρες ἁπαντῶν ἔγραψε Apologia contra l'autore del Verato τυπωθεῖσαν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Γουαρίνης συνέγραφε il Verato secondo, τόσον δηκτικὴν σάτυραν, λέγει ὁ Βάϋλος, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς καὶ μόνης ἤθελε θανατώσει τὸν ἐπικριτὴν τῶν ποιμενικῶν.

Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰάσωνος, Πέτρος Δενόρες, ἦν ὁμοίως ἀνὴρ γραμμάτων· διετέλεσε γραμματεὺς διαφόρων καρδιναλίων, καὶ ἀποθανὼν ἐγκατέλιπε πολλὰ ποιήματα χειρόγραα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαμνημονεύεται ὁ βίος Παύλου Δ'.

Ἰωάννης Μορζῆνος (2).

Κρὴς τὴν πατρίδα· πρῶτος αὐτὸς διετέλεσε διδάσκαλος τῆς ἐν Χάνδακι Σιναϊτικῆς σχολῆς (3). Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον γράφων τῷ 1582 Μαρτίνος ὁ Κρούσιος λέγει. « Συχνά μοι καλὰ περὶ σοῦ διηγή-
» σατο γλυκέως κύριος Σαλομὼν ὁ Σκυπικὸς, ἐπανελθὼν δεῦρο τῇ ὁ
» τοῦ ἔναγχος νοεμβρίου εὐτυχῶς. Διὰ τοῦτο νῦν ἀνεπτερώθην

(1) Papadopoli, Histor. Gymn. Patavin. σελ. 332—3.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. XXXI.

(2) Πιθανῶς συγγενὴς τούτου ἦν ὁ Μάρκος Μορεζῖνος, οὗτινος δύο ἐπιστολὰς πρὸς Κατηλιανὸν ἐδημοσίευσεν ὁ Λάμιος (Deliciæ Eruditorum).

(3) Κωνστατίου, περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

» προσφωνεῖν σε, τίμιε Μορζῆνε, καὶ ποιεῖν σε φίλον μοι, εἰ καὶ ἀνά-
» ξιος ἔγωγε· ὅμως γε μὴν φιλῶ τὸ Ἑλληνικὸν παιδιόθεν, τὴν φω-
» νὴν ταύτην καὶ παιδείαν ἐν τῇ ὑψηλῇ Τυβίγγης Ἀκαδημίᾳ, κατὰ
» τὸ ὀλιγοδύναμόν μου, διδάσκων Γερμανὸς τοὺς Γερμανούς. Δέομαι
» τοίνυν σου εὐνοϊκῶς τὸ παρὸν ἐμοῦ νῦν πραττόμενον δέχεσθαι, κἀμοὶ
» τὰ φιλικὰ ἀντεπιστέλλειν. Καταγράφοις δὲ τὴν λαμπράν σου πα-
» τρίδα, καὶ ὅλην τὴν Κρήτην, καὶ τὰς αὐτόθι νήσους, κἀμοὶ τὴν
» περιήγησιν πέμποις, ὅτι αὐτὴν ἐνθήσομαι τῇ σήμερον Ἑλλάδος, ἣν
» ξυγγράφω ἱστορίᾳ, μετὰ τιμῆς τοῦ ὀνόματός σου, ὥσπερ καὶ παρ'
» ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τοῦτο βοηθοῦμαι . . . » (1).

Ἀγνοοῦμεν εἰ ὁ Μορζῆνος ἔπεμψε τῷ Κρουσίῳ τὴν ζητουμένην περιήγησιν.

Ἀνδρέας Εὐδαιμονογιάννης.

Ἐγεννήθη εἰς Κύδωνα τῆς Κρήτης ἐκ γονέων σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ Παλαιολόγων καταγωγῇ, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου ἐκεῖ προσφυγόντων. Περαιώσας ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἦλθεν εἰς Πατάβιον, μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Κωνσταντίνου Παλαιόκαπα, καὶ ἠκροάσθη τὴν ῥητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου (1574) ἦλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ τοῦ ἐπιζήσαντος ἀδελφοῦ τοῦ Παλαιόκαπα, καὶ τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσας, κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀπεβίωσε ἐν Ῥώμῃ ἑβδομηκοντούτης, μὴ προφθάσας νὰ φέρῃ τὴν δι' αὐτὸν προορισθεῖσαν πορφύραν καρδιναλίου.

Συγγράμματα.

—Castigatio Lamberti Danecci Calviniani ministri pro Card. Bellarmini controversis.

—De antichristo libri III.

—Epistola monitoria ad Ioannem Balelaium.

—Apologia pro R. P. Henrico Garneto.

—Confutatio Anticotoni

—Castigatio Apocalypsis.

—Parallelum torti et tortoris.

—Responsio ad epistolam Isaaci Casauboni.

—Responsio ad caput IV primæ exercitationis Casauboni, et ad Antilogiam Roberti abbati adversus apologiam P. Garneti.

—Refutatio exercitationum Casauboni.

---

(1) Tucograecia, σελ. 532.

—Epistola ad amicum Gallum super dissertatione politica Leidgresseri.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί.

Ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος (1), ἐξ οὗ ἐρανιζόμενα τὰ περὶ Εὐδαιμονογιάννη, λέγει, ὅτι κατεγίνετο οὗτος εἰς συγγραφὴν διεξοδικοῦ πονήματος ἑλληνιστὶ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐξ οὗ εἶδεν αὐτὸς εἰς Ῥώμην τρεῖς τόμους.

Συμεὼν Καβάσιλας.

Ἐξ Ἀκαρνανίας σπουδάσας εἰς Πατάβιον, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἱεροδιάκονος χειροτονηθεὶς διέμενεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, διδάσκων καὶ τοῖς βουλομένοις. Ἠσχολεῖτο ἰδίως εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. « Τοιοῦτος γὰρ ἔρως ταύτης (τῆς ἀστρο- » λογίας) μὲ κατεπείγει ὥστε τὴν ἐμὴν ψυχὴν, τὸν Ἀριστοτέλην » φημὶ, πολλάκις καταλιμπάνειν, κἀν τοῖς ἐκείνοις ἀσχολούμενον » ἐφευρήμασιν, ἐφ' οἷς οὐδέτερον τῶν τοῦ Πτολεμαίου κανονίων ἀσχάλ- » λει ». Πρὸς Κρούσιον δὲ συχνῶς ἐπέστελλε τὴν λύσιν διαφόρων τοιαύτης φύσεως ζητημάτων.

Περὶ Καβάσιλα γράφει πρὸς Κρούσιον ὁ Γερλάχιος « Antea Patavii D. » Suartzii conturbernalis, nunc Constantinopolin pueros rudimenta » Græcæ linquæ docet. Bonus et modestus est, nec eruditione Græco- » rum prostremus ».

Τούτου φέρονται ἐπιστολαὶ δύο ἐκ Παταβίου (1582) πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου· καὶ ἕτεραι τέσσαρες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Κρούσιον καὶ Γερλάχιον, δημοσιευθεῖσαι ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ. Ἐν μιᾷ τούτων περιγράφει τὴν τότε κατάστασιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῶν κατοίκων καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν.

Μετέφρασεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὸ εἰς Ἰωάννην Νίγρον ἐπιθαλάμιον τοῦ Κρουσίου δημοσιευθὲν ἐν Τουρκογραικίᾳ (lib. VI).

Κατεγίνετο, ὡς γράφει πρὸς Κρούσιον, εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Αἰσωπείων μύθων, καί τινων λόγων τοῦ Ἰσοκράτους, εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν· καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἐν Βενετίᾳ πολλάκις δημοσιευθεῖσα ἁπλοελληνικὴ μετάφρασις τῶν Αἰσωπείων Μύθων, ἐστὶν ἡ τοῦ Καβάσιλα.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε δύο ἐπιγράμματα εἰς Δαμασκηνὸν Ναυπάκτου, Γεώργιον Πηγὰν, καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς Μάξιμον Μαργούνιον, χρηματίσαντα διδάσκαλόν του.

Πρὸς τὸν Καβάσιλαν ἀπευθύνεται ἐπιστολὴ Φραγκίσκου Κόκκου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Κορυδαλλέως.

---

(1) Patav. Gymnas. 281—2. Παράβαλλε καὶ Cornelii, Creta Sacra, I, σελ. 262—4, II, σελ. 159. Ὁ Κορνήλιος μνημονεύει ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Εὐδαιμονογιάννη πρὸς τοὺς Κρῆτας.

Κορέσιοι.

Α'. *Ἰωάννης Κορέσης* Χῖος ἰατρὸς, περὶ οὗ λέγει ὁ Κρούσιος (1), « doctissimus Chii medicus erudite scribit, et litteras bene pin- » git ». Ἀναφέρεται ὡς μάρτυς εἰς διαθήκην συνταχθεῖσαν ἐν Χίῳ τῇ 10 Νοεμβρίου 1550.

Τούτου φέρονται δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλὰν, δημοσιευθεῖσαι ἐν Τουρκογραικίᾳ (2). Ἐπιστολὴ δὲ τοῦ Μαργουνίου ἀπευθύνεται πρὸς τοῦτον.

Β'. *Μιχαὴλ Κορέσης* Χῖος ἰατρὸς καὶ οὗτος, καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος· εὑρηνται καὶ τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς τὸν αὐτὸν Ζυγομαλὰν, καὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μητροφάνην, δημοσιευθεῖσαι ὁμοίως ὑπὸ Κρουσίου (3).

Γ'. *Νικόλαος* δὲ, *Ἀρτώριος*, καὶ *Λουκὰς Κορέση*, καὶ οἱ τρεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὑπογράφονται εἰς ἀναφορὰν ἐκ Χίου πρὸς τὸν πατριάρχην Μητροφάνην 15 Αὐγούστου 1590.

Μινδόνιοι.

Α'. *Λεονάρδος Μινδόριος*, ἢ Μεντόνιος, ἢ Μεντώνης, Χῖος καὶ οὗτος ἰατρός. Τῷ 1576 διέτριβεν ἐν Ἀγχιάλῳ, ὅθεν ἐπιστέλλει πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλάν· τῷ δὲ 1580 εὑρίσκετο εἰς τὴν πατρίδα του, διότι εἰς διαθήκην γενομένην ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν 10 Νοεμβρίου 1580, ὑπογράφεται καὶ « Λεονάρδος Μεντώνιος ».

Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Κρουσίου τῷ 1578 καὶ ἑτέρα Μαξίμου Μαργουνίου.

Κατὰ Κρούσιον ὁ Λεονάρδος εἰρμήνευσε commentaria Ammonia in organon Aristotelis, Rhetoricam Hermogenis » (4).

Β'. *Ἰωάννης Μινδόριος*, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Λεονάρδου· τοῦ λογίου τούτου εὑρηται ὡραῖον ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα τῷ πατριάρχῃ Διονυσίῳ, εἰς τὴν ὑπὸ Γλυζωνίου γενομένην τῷ 1595 ἔκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Αὐγούστου.

Σολομὼν Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1516 εἰς Πλαταμῶνα τῆς Κύπρου, καὶ ἐσπούδασεν εἰς Ἀμμόχωστον· αὐτόπτης τῆς ἁλώσεως τῆς πατρίδος του

(1) Turcogræcia σελ. 308.
(2) Αὐτόθι σελ. 307, 314.
(3) Ὁμ. 238.
(4) Turcogræcia σελ. 205, 309, 313, 479.

ἔγραψεν ἡμερολόγιον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Τουρκικοῦ στόλου μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς νήσου, προσθεὶς καὶ περιγραφὴν τῶν γενομένων σεισμῶν, βροχῶν, ἀκρίδων, λοιμοῦ, καὶ ἄλλων θανατικῶν. Ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ἐθρήνησε τὴν ἀπώλειαν τῆς πατρίδος του διὰ στίχων καὶ εἰς πεζὸν λόγον. Ἀπέθανε τῷ 1586, ἑβδομηκονταέτης τὴν ἡλικίαν (1).

Ἦτο πατὴρ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινοῦ, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Ἱέραξ.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον Θεόδωρον, χρηματίσαντα μέγαν οἰκονόμον τοῦ πατριαρχείου. Πεπειραμένος τὸ κανονικὸν δίκαιον, ἐχρημάτισε ὁ Ἱέραξ πρωτοκανονάρχος ἐπὶ Διονυσίου, καὶ μέγας λογοθέτης ἐπὶ Μητροφάνους καὶ Ἱερεμίου. Ἐνυμφεύθη εὐγενῆ τινα Καντακουζηνὴν, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱὸν, Ἀλέξανδρον, ἐφάμιλλον αὐτοῦ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τὰς θεολογικὰς γνώσεις.

Ἔγραψε χρονικὸν Βυζαντίδος πεζῇ τῇ φράσει, ἀναμίξας καὶ ἔμμετρά τινα πολιτικῷ τῷ στίχῳ. Κατὰ τὸν Κ. Παρανίκαν εὑρηται τούτου—Συλλογὴ ἐκ διαφόρων πατέρων ἐδαφίων ἀφορώντων ζητήματα Θεολογικὰ καὶ ἄλλων 282 τὸν ἀριθμόν· καὶ—Ἐξακολούθησις τῶν Συλλογῶν. (Σχεδίασμα σελ. 18 σημ.).

Τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντεθέντα πατριαρχικὰ σιγίλλια ὁ υἱός του Ἀλέξανδρος συνῆψεν ἐπιγράψας—Σημειώματα πατριαρχικῶν γραμμάτων συντεθέντων ὑπὸ τοῦ ποτὲ μεγάλου Λογοθέτου Ἱέρακος, καὶ καταστρωθέντα ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Λογοθέτου, καὶ ἕτερα παλαιγενῆ ὑπομνήματα. (χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

Ὁ Ἱέραξ μνημονεύεται ὑπὸ Νεκταρίου (2), Δοσιθέου (3), καὶ ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ (4). Ἦν φίλος Στεφάνου Γερλαχίου, χάριν τοῦ ὁποίου ὑπογράφεται εἰς τὸν ἐν Τουρκογραικίᾳ δημοσιευθέντα κατάλογον « Ἱέραξ ὁ μέγας Λογοθέ- » της τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Στεφάνου, » φιλίας ἕνεκα σημειώσασθαι ἐνταῦθα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἀκολούθως τοῖς προγε- » γραφόσιν, ἔτει ζπέ, μηνὶ σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος έ ».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Κρουσίου, Φιλοθέης Ἀθηναίας, Λεοντίας μοναχῆς, καὶ Κυρίλλου Λουκάρεως.

Ἀλοΰσιος Λολλίνος.

Ἐγεννήθη εἰς Γόρτυνα τῆς Κρήτης τῷ 1557. Μεταναστευσάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς Βενετίαν, ὁ Ἀλοΰσιος, νέος ἤδη, ἦτο ἐγκρατὴς

(1) Ν. Ῥοδινοῦ, περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων Κύπρου. σελ. 151.

(2) Ἱεροκοσμικὴ ἱστορία Γ' σελ. 216.

(3) Δωδεκάβιβλος, σελ. 1153.

(4) Σελ. 332. Εἰς σιγίλιον περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδρούσης, κατὰ Μάϊον 1570, ὑπογράφεται « Ἱέραξ ὁ μέγας λογοθέτης, καὶ ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων ».

τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης· φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναστρέψῃ εἰς Κρήτην, ἀλλ' ἰδὼν οἰκτρὰν τότε τῆς νήσου τὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βενετίαν, ἔνθα πλέον ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα· μεταβὰς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν, διήκουσε τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Χαλδαϊκὴν καὶ Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Εἶτα κατέγινεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἀπολαμβάνων τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τῶν συγχρόνων, καὶ τῆς φήμης ἀνδρὸς σοφοῦ, ἀπεβίωσεν ἑβδομηκονταέτης τῷ **1626.**

Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως τοῦ Λολλίνου ἔχει τι ἐξαιρετικόν· καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πολλάκις διασυρθὲν, ὁ Ἀλοΰσιος ἐνθέρμως ὑπερασπίσθη. « Inter egregia, λέγει ὁ Κορνήλιος, ingenii sui monumenta, enumerantur plurima, quae in Cretensium laudem cadunt, satisque indicant, in pio humanissimi viri animo delectionem patriae insulæ ex diuturna absentia nullo modo imminutam fuisse ».

Ἔγραψεν ὁ Λολλῖνος—Vitam Andreæ Mauroceni, τυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ (1623) ἔκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Μαυροκηνοῦ.

—Ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους (1).

—Vario Musarum numero apud antiquos etc. Bononiæ, 1640 (2).

Ἐκ τῶν ὑπὲρ Κρήτης γραφέντων ὁ Κορνήλιος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς—Apologeticus, seu adversus coloniæ Cretensis calumniatores — Epimenides redivivus—Elucubratio de Creta (3).

Γεώργιος κόμης Παλαιόκαπας.

Κρὴς· σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ, διωρίσθη ἔφορος τοῦ Παταβινοῦ Γυμνασίου **(1544)**· ἐπιστρέψας εἶτα εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον, μετωνομάσθη Γεράσιμος, καὶ ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγγαράθου· χειροτονηθεὶς ὕστερον ἐπίσκοπος Κισσάμου διέθετο τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῆς ἐπισκοπῆς μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα πέμπῃ κατ' ἔτος εἴκοσι τέσσαρας Ἕλληνας, ἐξ ὧν τοὺς δεκαὲξ Κρῆτας, εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἀπέθανε τῷ **1590.**

« Vir, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, sanctimonia vitae, prudentia, doctrina, et in rebus agendis dexteritate apud indigenes maximi habitus, et ex eadem carus Reipublicæ Venetae ».

---

(1) Papadopoli, Histor. Gymn. Pat. σελ. 122—3.

(2) Saxii, Onomasticon litterarium IV, σελ. 111.

(3) Cornelii, Creta Sacra II, σελ. 441—2.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ Ἐνετικὴ Δημοκρατεία παρεμβᾶσα διέταξεν, ἵνα δαπάνῃ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κισσάμου στέλλωνται δώδεκα μόνον νέοι, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην, εἶτα δὲ εἰς Πατάβιον, πρὸ ἐκπαίδευσιν (1).

Ἐμμανουὴλ Γλυζώνιος.

Χῖος διατρίψας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα καὶ ἐν βαθυτάτῳ γήρᾳ ἀπεβίωσε (1596). Ἐπεφορτίσθη ὑπὸ Καρόλου τῆς Ἱσπανίας τὴν συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλιπεν ἀποθνήσκων διὰ διαθήκης, μετὰ τῆς ἄλλης βιβλιοθήκης του συνισταμένης ἐξ ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐκδόσεων καὶ χειρογράφων εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ, ἑλληνικὴν κοινότητα, μὲ τὴν παραγγελίαν ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον, διάδοχον τοῦ Καρόλου. Ἐχρημάτισε φίλος Μαργουνίου, Σεβήρου, καὶ ἄλλων τότε διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ Ἑλλήνων.

Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1568 « Βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι περιέχον » τήν τε πρακτικὴν ἀριθμητικὴν, καὶ περὶ τοῦ πῶς εὑρίσκειν ἕκαστος τὸ ἅγιον » πάσχα, καὶ τέλειον πασχάλιον ἀεὶ καὶ πάντοτε, καὶ περὶ εὑρέσεως σελήνης » ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ γίνεται ἡ γέννα αὐτῆς ».

Τὸ συνταγμάτιον τοῦτο ἐπὶ πλέον τῶν δύο ἑκατονταετηρίδων συνεχῶς ἀνατυπούμενον ὑπῆρχε τὸ μόνον βοήθημα διὰ τοὺς θέλοντας λαβεῖν ἰδέαν ἀριθμητικῆς (2). Ἐν τοῖς προλεγομένοις ὁ Γλυζώνιος ἀναφέρει καὶ ταῦτα. « Νῦν » δὲ ἐπειδὴ τὸ πᾶν τῆς σοφίας ζημιωθέντες, εἰς τοσοῦτον ἀπαιδευσίας προή- » χθημεν, ἅμα μὲν τῆς βασιλείας στερηθέντες, ἅμα δὲ πάσης σοφίας τε καὶ » ἐπιστήμης γυμνωθέντες (οἷς κρίμασι Κύριος οἶδε), δεῖν ἔγνων μὴ παριδεῖν, » ἀλλὰ κἂν ἐκείνων, ἅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστι, καὶ ἐπὶ ταῖς ἡμῶν ἐμπορίαις » χρώμενα, πᾶσι δῶρόν τι κοινὸν καὶ ἐπωφελὲς ἐκτυπώσας χρήσασθαι ».

Τῷ 1588 ἐξέδοτο τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ προσήρτηται,

« Εὐαγγελιστάριον περιέχον τὴν τῶν Εὐαγγελιστῶν διαδοχὴν, πόθεν ἄρχον- » ται καὶ ποῦ καταλήγουσιν, ἔτι δὲ καὶ κανόνας λέ, οἷς εὑρίσκεται ἀείποτε » τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Κυριακῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ ἑωθινὸν, » καὶ ποῖος ἦχος ψάλλεται ἐν ἑκάστῃ Κυριακῇ, καὶ ἕτερα ἀναγκαῖα περὶ τοῦ » εὑρεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πασχα, καὶ Πασχάλιον διηνεκὲς, συντεθὲν καὶ » ἐκδοθὲν παρ' ἐμοῦ Ἐμμανουὴλ τοῦ Γλυζωνίου, ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονο- » μίας καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. In Venezia, apresso di Missier » Manoli Glinzoni, MDLXXXVIII (3) ».

(1) Histor. Gymn. Patav. I, σελ. 39.

(2) Ὁ Θεσσαλὸς Ἑλλάδιος λέγει περὶ τοῦ εὐμεθόδου τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης « Simplici quadam arti absque ulla difficultate resolvat ». (Status praesens Ecclesiæ Graecae).

(3) Ἀνετυπώθη τὸ Εὐαγγελιστάριον τοῦ Γλυζωνίου ἐν 1671 παρὰ Ν. Γλυκεῖ,

Ἀφιεροῖ τὸ εὐαγγελιστάριον ὁ Γλυζώνιος Γαβριὴλ Σεβήρῳ λέγων « ἐπειδὴ » τοίνυν οὐκ οἶδ' ὅπως ξυμβὰν τοῖς πρὸ ἡμῶν οὐκ εἰς τὸ ἀκριβέστερον ἐξείρ- » γαστο, τῶν προὔργου εἶναι ᾠήθην τὸ μετὰ χεῖρας εὐαγγελιστάριον εἰς κοι- » νὴν ἐκδοῦναι ὠφέλειαν, ὃ δὴ καὶ πεποίηκα, πολλοῖς γὰρ καὶ ἄλλοις τοῦτο » συγκρούσας, ὧν παρὰ τῆς σῆς πανιερότητος καὶ παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου » ἐπισκόπου Κυθήρων κυρίου Μαξίμου, καὶ ἄλλων ὑπόρησα, ἀνασκοπήσας τε » εἰς τὸ ἐπιμελέστερον, ὡς οἷόν τ' ἦν καὶ τελειότερον, τὰς κατ' αὐτὸ ἑρμηνείας » αὐτός τε εὐσκόπως συνηρμοσάμην, καὶ τὴν κυκλικὴν τῶν κανόνων περίοδον » προστέθεικα πρὸς τούτοις καὶ τὴν τῶν κυριακῶν συναρμογὴν ἀπὸ τῆς τῶν » Φώτων κυριακῆς ἕως τῆς ἀποκρέω, ἥτις ἐν ἐκείνοις οὐχ ἅλις τεθεώρηται, » ἀνεπλήρωσα διά γε τὸ ἀρχὴν λαμβάνειν ἐκεῖνα ἀπὸ τῆς τοῦ πάσχα κυριακῆς.

Ὑπὸ τὴν προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν φέρεται τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα Μαργουνίου εἰς Γλυζώνιον.

Ὑψιθρόνου σοφίης πολύκρατα δόγματα τεύχει
τῇ δ' ἐνὶ μυστοπόλοις κάττεθο οὐρανίοις
Γλυζώνιος καμάτοις περικυδέσι λάτρισι Χριστοῦ,
ἔξοχ' εὐφρονέων, πᾶσιν ἰδ' εὐσεβέσι,
Ἀμβροσίης τρόφιμος κομίσασθ' αὖ, ἀντὶ δὲ τούτων
Εὔχεσθαι οἱ ζωῆς ἠδ' ἐν ἀποιχομένοις.

Ὁ Γλυζώνιος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1590 ἔκδοσιν τῶν ὑπὸ Μαργουνίου μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν λόγων Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ὡς ἐν τῷ τίτλῳ σημειοῦται, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Μαργούνιος γράφει εἰς τὴν πρὸς Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην προσφωνητήριον ἐπιστολήν. « Εἰς φῶς ἐκδοῦναι προεθυ- » μήθημεν συνεργῷ χρησάμενοι τῇ Μανουήλου τοῦ Γλυζωνίου ἐπιμελείᾳ, ἀν- » δρὸς τά τε ἄλλα καλοῦ κἀγαθοῦ, καὶ αὐδενὸς δευτέρου τῶν τὴν τοῦ ἡμε- » τέρου γένους ἐπὶ τοῖς καλοῖς ποθούντων βελτίωσιν».

Τῷ 1595 ἐξέδωκε παρὰ Φραγκίσκῳ Ἰουλιανῷ δύο ἐκ τῶν Μηναίων, τὸν Σεπτέμβριον, καὶ Ὀκτώβριον, καὶ τὸ ἁγιασματάριον ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον— « Σύνταγμα τῶν ἀναγκαίων ἀκολουθιῶν καθ' ἑκάστην ἀνηκουσῶν τῷ ἱερεῖ, » ἐπιμελείᾳ Ἐμμανουὴλ Γλυζωνίου. Venetiis apud Franciscum Iulia- » num, 1595 (1) ».

Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Φιλητᾶ ἀναφερομένων ταύτων, ὁ Γλυζώνιος ἐξέδωκε τὸ Ψαλτήριον (1586), καὶ τὸ Ἀνθολόγιον (1587) προσφωνήσας ἀμφότερα εἰς Γαβριὴλ Σεβῆρον.

Τοῦ Γλυζωνίου φέρονται καὶ δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Σεβῆρον (Ἐνετίηθεν, ἐλα- φοβολιῶνος έ ᾳφπς', καὶ ἀνθεστηριῶνος ς' ᾳφπξ). Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἑξῆς χά- ριεν ἐπίγραμμα πρός τινα κακῶς λέγοντα τοὺς Ἕλληνας, ὅπερ, ὡς ἀνέκδοτον, προστίθεμεν.

προστεθέντος προλόγου τοῦ λογίου Μιχαὴλ Γλυκέως· προσφωνεῖται δ' εἰς Μελέτιον Χορτάκιον μητροπολίτην Φιλαδελφείας· ἀπαραλλάκτως δ' ἐξεδόθη αὖθις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τυπογράφου τῷ 1680.

(1) Χ. Φιλητᾶς, Πανδώρα τομ. Θ'.

Τίπτε ἀτασθαλίῃσι μεμιγμένα ῥήματα βάζεις;
Τίπτε τε τωσσατίῃ εὔχε' ἐπ' ἀφροσύνῃ;
Ἐσθλὰ λέγειν ἐπέοικεν οἰήσιμα τοῖς ἀγαθοῖσιν,
Αὐτὸς δ' οὐδ' ἢ χρὴ φαῦλα λαλεῖν ἐδάης.
Ἡρέμα γραμματίοισι διδάσκεο κάμμορε μίμνειν
σοῖσιν, καὶ κενεοῖς τέρπεο δοξαρίοις,
Μή τις σῇ θρασύτητι κινούμενος ἄγχι παραστὰς
δείξῃ σ' ἀμφαδὸν μηδὲν ἐπιστάμενον.
Εἰ δὴ τόδ' οὐκ ἐθέλησθα, ἐτώσιε μήτ' ἀγόρευε
ῥήματα, ἰδ' Ἑλλήνων φείδεο εὐγενίης.
Φράζεο μὴ σ' ἀλάθητος ἐπὶ ψόγος ὦκα κιχείῃ,
εὖ τε ψευδοσύνης μέμφε' ἐμὴν γενεήν.
Ταῦτά γε παιδαρίων ἔνι παίγνια, εἰ δὴ σὺ βούλει
ἀτρεκέειν μαθέειν, ἡμετέροις μέτιθι.
Τόγρα γὰρ εἰ νοέεις λέγουσιν, ἃ τοὔμπαλιν εἴσῃ
μᾶλλον ψευδοσύνῃ τῇδέ σ' ἐνισχόμενον.
Ἡρόδοτος μούσῃσιν ἐν ἐννέα ἦ ῥα τοσαῦτα
Ψεύδε' ἐνιστορέει; Ἡρόδοτον νοέοις;
Οὐ μὰ τὸν ἀτρεκίῃσιν ἐφήμενον, οὔτε γ' ἐκεῖνος
Ψεύδεται, οὔτε τεὸς νοῦς ὑγιὴς τελέθει.
Κρῆτες ἐφημερίους μετὰ πᾶσαν ψεύδεα τείχειν
οἴδασι; τεθναίην εἰ νοέεις ἃ λέγεις.
Εἰ δὴ τάδ' οὐ νοέειν μεμάθηκας, δεῦρο διδάσκου
Πῶς νοέειν σε, εἴ γ' ἐθέλεις τι λέγειν.

Ἀρσένιος Ἐλασσῶνος.

Ὁ λόγιος οὗτος ἀρχιεπίσκοπος συνοδεύσας τῷ πατριάρχῃ Ἱερεμίῃ τῷ 1580 εἰς Ῥωσσίαν διὰ τὴν ἐνεῖσε καθίδρυσιν πατριαρχείου, συνέταξεν ἐκτεταμένην εἰς δεκαπεντασύλλαβον στίχον περιγραφὴν τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ διατριβῆς, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—« Κόποι καὶ διατριβὴ τοῦ ταπεινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου, γράφει καὶ » τὴν προβίβασιν τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας ».

Τὸ τόσον πολύτιμον διὰ τὴν Ῥωσσικὴν Ἱστορίαν ποιημάτιον τοῦτο, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον (1749) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τῶν συνταξάντων τὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ταυρίνου, Παζίνη, Ῥιβοτέλλα, καὶ Βίρτα (1).

Ἡ λατινικὴ μετάφρασις ἐξεδόθη κατὰ μέρος τῷ 1809 ὑπὸ τοῦ Βέκμαν, καθ' ὁλοκληρίαν δὲ μετέπειτα ὑπὸ τοῦ Βίχμαν, καὶ τοῦ Σταρκζέβσκη. Ὁ παπολάτρης Ῥῶσσος πρίγκηψ Αὐγουστῖνος Γαλιτσίνος ἐδημοσίευσε τῷ 1857 καὶ μετάφρασιν γαλλικήν.

Τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἡ ἔκδοσις ἐγένετο ἀθλία, καὶ πλήρης πλείστων

(1) Codices manuscripti Bibliothecæ Taurinensis Athenæi I, σελ. 433.

ὅσων ἐλαττωμάτων· οἱ ἐκδόται τοῦ καταλόγου τῆς Ταυριανῆς βιβλιοθήκης ἐκλαβόντες αὐτὸ ὡς σύγγραμμα πεζὸν, καὶ εἰς σχῆμα πεζοῦ συγγράμματος ἐπεσύναψαν αὐτὸ εἰς τὸν κατάλογον, ἀντὶ νὰ διαιρέσωσι τὴν διήγησιν κατὰ τοὺς δεκαπεντασυλλάβους στίχους, ἐν οἷς ὁ λόγος συνετέθη. Τῷ 1859 ὁ Κ. Σπυρίδων Ζαμπέλιος, διορθώσας καὶ στιχηδὸν διατάξας ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα τοῦ Ἀρσενίου, ὅπερ θεωρητέον « οὐχὶ βέβαια ὡς δεῖγμα ποιητικῆς εὐφυΐας, » ἢ τεκμήριον τέχνης διηγηματικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μνημεῖον σπουδαῖον ἅμα » δὲ καὶ δυσεύρετον, διαφέρον τά τε χρονικὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ »τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας γραμματολογίας μας » (1).

Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ῥώσσου ἐπισκόπου Γεδεὼν καὶ προτροπὴν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου ἐπανελθὼν ὁ Ἀρσένιος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ νέᾳ σχολῇ τῆς Λβόβης, καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ δύο ἔτη (2) Ὕστερον διωρίσθη ἐπίσκοπος Σουσδολίας (3). Ἄγνωστον ἂν μέχρι τέλους τοῦ βίου παρέμεινεν ἐν Ῥωσσίᾳ ὁ λόγιος Ἕλλην.

Ἱερόθεος Μονεμβασίας.

Ἐχρημάτισε μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαβούλκου, καὶ διδάσκαλος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄. ὑπὲρ οὗ θαυμασίως εἰργάσθη καὶ συνηγόρησεν ἐν τοῖς δεινοῖς τοῦ διωγμοῦ χρόνοις· ὅταν ὁ Θεόληπτος, ἐξορίσας τὸν Ἱερεμίαν, ἐπέβη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὁ Ἱερόθεος ἐξανέστη κατὰ τῆς ἀνομίας, καὶ διήγειρε τὰ πλήθη· ὁ ἐπιβάτης, φοβηθεὶς τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς του προετοιμαζομένην θύελλαν ἐνήργησεν ἵνα ἐξορισθῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μονεμβασίας, ὅστις διὰ συνδρομῆς τῶν φίλων τοῦ Ἱερεμίου ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολύ.

Ὁ Χρονογράφος γράφει οὑτωσὶ περὶ Ἱεροθέου· « αὐτὸς ἦτον πνευ- » ματικὸς τοῦ Γαλάτᾳ καὶ τῆς πόλεως, καὶ ἐλάλει καθ' ἑκάστην » Κυριακὴν ἐπὶ ἄμβωνα, καὶ ἐκ βάθρων ἀνέκτισε τὴν ἐκκλησίαν του » τὴν Καστελιότισσαν, καὶ ἦτον λόγιος καὶ προκομμένος παρὰ ὅλους » τοὺς τότε Ἀρχιερεῖς, καὶ ἤκουσέ του ὁ λαὸς πολλὰ, καὶ διὰ νὰ » μὴν κάμῃ σύγχυσιν τὸν ἐδίωξαν, καὶ εἶπάν του πολλάκις νὰ τὸν » κάμνουν Πατριάρχην καὶ αὐτὸς εἶπε, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐὰν γένῃ, » παράνομος εἶναι, ἐὰν δὲν κάμῃ παραίτησιν ὁ Ἱερεμίας ».

Ὁ Ἱερόθεος συνώδευσε τῷ Ἱερεμίᾳ ἀπελθόντι εἰς Ῥωσσίαν πρὸς καθίδρυσιν πέμπτου ἐκεῖ πατριαρχείου· ὁ δὲ Ἀρσένιος ὀνομάζει πολλαχοῦ τῆς διηγήσεώς του αὐτὸν « σοφὸν, θεῖον, ἔμπειρον σοφίας, » ἀρχιθύτην μέγιστον τῆς Πελοποννήσου ».

---

(1) Ζαμπελίου, Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ.

(2) Παρανίκα, σελ. 181.

(3) Καραμζίνου Ἱστορία Ῥωσσίας, τόμ. 10, βιβ. Γ΄.

Συγγράμματα τοῦ Ἱεροθέου, συγκεχυμένοις ὀνόμασιν, ἀναφέρει ὁ Χρονογράφος, θαυμασθέντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων.

Μελέτιος Πηγάς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ μεταξὺ τοῦ 1535 καὶ 1540 ἐξ ἐπισήμων γονέων καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τά τε ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Βλαστῷ μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν. Περαιώσας δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰς σπουδὰς ἐπανέκαμψεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδυθεὶς σχῆμα κατετάχθη εἰς τὴν ἐπίσημον καὶ ἀρχαίαν μονὴν τοῦ Ἀγγαράθου, ἡγουμενεύοντος τότε Σιλβέστρου τοῦ μετέπειτα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξελθὼν ἐκήρυττεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ Κρῆτες ἐκτιμῶντες τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐρεῖαν μάθησιν τοῦ συμπατριώτου των παρεκάλεσαν τὸν Μελέτιον νὰ διδάξῃ εἰς τὸ σχολεῖον· ἀκολούθως μεταβὰς παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Σωφρονίῳ προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου ἀξίωμα.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνεφάνη ἡ περὶ τὸ καθιερωμένον Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καινοτομία τοῦ πάπα Γρηγορίου, ὁ Μελέτιος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Σιλβέστρου, συνέγραψε περὶ τοῦ πάσχα, καὶ ἕτερον *Ἀλεξανδρινὸν τόμον* ἐπονομάσας πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐκδοθέντος, ἀπέστειλεν ἀμφότερα πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Θεόδωρον μετὰ προτεταγμένης λατινιστὶ ἐπιστολῆς.

Ἐν ἔτει 1585—6, ἐπειδὴ ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος ἔπασχε τὰ πάνδεινα, ὁ Μελέτιος, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπιβάτου πατριάρχου Θεολήπτου, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διέμεινε τρία ἔτη διδάσκων κατ' οἶκον μέν τινας τῶν φίλων τὴν ἔξω σοφίαν, ἐπ' ἐκκλησίας δὲ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πατριάρχης Σίλβεστρος εἰς βαθὺ φθὰς γῆρας προσεκάλεσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μελέτιον ἵνα τὸν ὁρίσῃ διάδοχον ἐν τῷ πατριαρχείῳ. Ὁ Πηγὰς ἠρνήθη, πλὴν ἀλλ' ὅμως αἱ μέχρι δακρύων παρακλήσεις τοῦ ἐναρέτου γέροντος ἔπεισαν αὐτὸν ἵν' ἀναδεχθῇ τὸ βαρὺ φορτίον, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου 1590, ἀποθανόντος τοῦ Σιλβέστρου, ἐχειροτονήθη ὁ Μελέτιος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Τῷ 1597, ἐποθανόντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Θεοφάνους τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς προσεκάλεσαν

τὸν Μελέτιον ἵνα δεχθῇ τὸν θρόνον· ὁ Πηγὰς ἔγραψεν ἐξ Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς ἐν Ἐνετίᾳ Γαβριὴλ Σεβῆρον, καὶ Μάξιμον Μαργούνιον ἵνα δεχθῶσιν ἀντ' αὐτοῦ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν, μὴ λαβὼν δ' ἀπάντησιν ἐφαίνετο μὴ στέργων νὰ δεχθῇ τὴν πατριαρχείαν· τῆς δὲ ἀμφιβολίας ταύτης ὠφελούμενος Καρύκης τις παρανόμως ἐπέβη τὸν θρόνον γράφων τῷ Μελετίῳ « Σοὶ μὲν, μακαριώτατε πάτερ, ἡδέως » ὑπαναχωρῶ καὶ παρακαλῶ δέξασθαί σε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, » ἑτέρου γὰρ ὅλως τῶν ἁπάντων οὐκ' εἰμὶ ἀναξιώτερος ».

Ὁ Πηγὰς καθορῶν τὴν ἐλεεινὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν, ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα, *ἐπιτηρητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου* σεμνοπρεπῶς ἐπιγραφόμενος.

Τῷ 1599 παραιτηθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ Ματθαίου Β', καὶ ἐπανελθὼν εἰς Αἴγυπτον παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ ἐν 1602, ἐγκαταλιπὼν παρὰ πᾶσι μνήμην ἁγίου (1).

Ὁ Μελέτιος Πηγὰς ὑπῆρξεν ἐνάρετος, ζηλωτὴς τῶν πατρίων παραπαραδόσεων, καὶ ἔνθερμος πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς εὐθαρσῶς ἠγωνίσθη. « Ἐγὼ μὲν, ἔγραφε πρὸς τὸν διαδεχθέντα Λούκαριν, ἐγὼ » μὲν καὶ καμάτοις καὶ πόνοις, καὶ κινδύνοις καὶ φροντίσι καὶ τη» κεδόσιν ἀντλούμενος, καὶ νοσῶν ἤδη νόσον ἄπαυστον, θνήσκω πάνυ » ἡδέως, τέλος ταῖς ἐμαῖς θέμενος ἁμαρτίαις καὶ τῇ καματώδει βιο» τῇ· ἓν δὲ συνεισφέρω, τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τῆς ὀρθοδόξου πί» στεως, μεθ' ἧς ἐλπίζω παριστάμενος τῷ Χριστοῦ βήματι μετὰ » τῶν Πατέρων ἔλεος εὑρεῖν καὶ βοήθειαν. Τοῦτό σοι παραινῶ, ἀγω» νίζου τὴν πίστιν τηρῆσαι. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία πρώτη μετέσχε, » πρώτη μετέδωκε τοῦ θείου φωτός· ταύτης ἡμᾶς παῖδας εἶναι ἠθέ» λησεν ὁ Θεός· ταύτης οἱ πατέρες τὰ δόγματα κυρώσαντες παρα» δεδώκασι· μὴ ἀποστατήσωμεν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ ». Τὸν

(1) Γερμανοῦ Γρηγορᾶ, Βίος Μελετίου Πηγᾶ, ἐν Πανδώρᾳ, Θ' σελ. 253.—Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, Βίος τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας—Papadopoli, Histor. Gymn. Patav. I, σελ. 279—80.—Fabricii, Biblioth. Græca, XI, σελ. 475—78.—Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, Δ'. σελ. 803.

Πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μελετίου ἦν ὁ Γεώργιος Πηγὰς, ἀποδιώσας ἐν Βενετίᾳ(;). Συμεὼν ὁ Καβάσιλας ἐποίησε τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα ὅπερ ἐπέστειλε Μαξίμῳ τῷ Μαργουνίῳ, λέγων « φροντίσαις ἂν ἐπιγραφῆναι τῷ τάφῳ, φιλίας τῆς πρὸς ἡμᾶς ».

Θεσμὸν ἀριπρεπέοις φιλίης Πηγᾶ συνόλεσσας,
Τοῖος γὰρ Πηνὰς ἔην φιλίης ἀκρέμων,
ὥστε μιν ἀθανάτους μετ' ἀμύμονας ἤγαγεν Οἴτῃ·
φεῦ, τοῖον φιλίης ἔρνος ἀποιχόμενον.

πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ζῆλον καὶ αὐτὸς ὁ φανατικῶς λατινοφρονῶν Ἀλλάτιος ἐπαινεῖ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν καὶ προτερημάτων ὁ Πηγὰς εἶχε καὶ τὸ πλεονέκτημα εὐρυμαθείας, καὶ γνώσεως τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς ἀξιομνημονεύτου. Ὁ Εὐγένιος ἐν τῇ Λογικῇ λέγει « οὗ τὸ περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλέος οὐχ ὅπως τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἀν' Εὐρώπην ἐθνῶν καὶ τὰ πορρωτάτω διῆλθεν διαπεφοιτηκός ».

Συγγράμματα.

—Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας περίοδος. (Συλλογὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκφωνηθέντων λόγων).

—Περὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. (Ἐπιστολαὶ πρὸς Κυριακὸν Φωτεινὸν ἰατρὸν καὶ Γαβριὴλ Σεβῆρον, ἐκδοθεῖσαι ἐν Παρισίοις τῷ 1709 ὑπὸ Ῥενουδότου μετ' ἄλλων).

—Περὶ Πάπα. (Πρὸς Σιγισμόνδον βασιλέα τῆς Πολωνίας).

—Κατὰ Ἰουδαίων. (ἐξεδόθη ἑλληνορωσσιστὶ ἐν Λεοπόλει 1739).

—Κατήχησις ἐν εἴδει διαλόγου, Πανδοχεὺς ἐπιλεγομένου.

—Ὀρθόδοξος χριστιανός· ἐν Βίλνᾳ 1596· ἀνετυπώθη, δαπάνῃ Ἐφραὶμ Ἱεροσολύμων, ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου τῷ 1709 ἐν Ἰασίῳ.

—Ἐγχειρίδιον.

—Στρωματεῖς.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους πλέον τῶν τριακοσίων, ἐξ ὧν τινες ἐξεδόθησαν. Πρὸς Μελέτιον Πηγὰν ἤδη πρωτοσύγγελον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διευθύνεται τῷ 1582 ἐπιστολὴ δημοσιευθεῖσα ἐν Τουρκογρκικίᾳ.

Ἰάκωβος Διασωρῖνος.

Ἄδηλον ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη, καθὼς καὶ διὰ τίνα λόγον ἐτιτλοφορεῖτο *κύριος τῆς Δωρίδος*. Ἐν ἔτει 1555 διατρίβων μετὰ Ἰακώβου τοῦ Βασιλικοῦ ἐν Βρυξέλλαις ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Φίλιππον τὸν Μελάχθωνα, ἐν ᾗ προσεπιλέγει,

« Ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχοῦς καὶ μακαρίας Ἑλλάδος, νῦν δὲ ἀθλίας, » βιβλίων τῶν δυσευρέτων πέμψαι σοι βούλομαι, ἵν' αὐτά ποτε διερ- » χόμενος τοῦ τῆς Δωρίδος κυρίου μνησθείης, Ἕλληνος ἀνδρὸς καὶ » φίλου εὐσεβέσιν ». Ἐξ ὀνόματος τοῦ Μελάχθωνος ἀπαντήσας Ἰωσὴφ ὁ Καμεράριος λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ Διασωρίνου καὶ ταῦτα· « τὰς ἐπιστολὰς ἀναγνοὺς τό τε τῆς λέξως καθαρὸν ἐθαύμασα, » καὶ ἠγάπησα τὸ φιλοφρονητικὸν τῆς διανοίας (1) ».

Ὁ Διασωρῖνος ἦν οὐχὶ ἐκ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ Ἑλλη-

(1) Crusii, Turcogræcia, σελ. 55.

νικοῦ ἔθνους, πρὸς τούτοις ποιητὴς εὐφάνταστος, καὶ πατριώτης ἔνθερμος· ἀντιγράψας διαφόρους κώδηκας ἑλληνικῶν χειρογράφων προσήνεγκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Φίλιππον Β', προτάξας καὶ ὡραῖα τινα ἐπιγραμματικὰ ποιημάτια, δι' ὧν προσεκάλει τὸν Ἱσπανὸν μονάρχην πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ κώδηκος περιέχοντος τὰ τοῦ Αἰλιανοῦ ἀναγινώσκονται οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ Ἰακώβου.

Αἰλιανοῦ βίβλος εἰμὶ πολύστονα ἔργματ' Ἄρηος
κεύθουσ' Ἑλλήνων πρόχνυ ἀπολλυμένων.
Ἤδη Ἑσπερίηνδε λιποῦσ' ἐναγῆ βασιλῆα
ἦλυθον ἐς πιστοῦ δώματα ἡγεμόνος.
Οὔτε διδαξομένη στίχας ἔρχομαι ἡγεμονῆα,
πολυπλόκους τε τρόπους Ἄρεος αἱμοβόρου,
Οὔτε φαλάγγων δήνεα, πολλὰ γὰρ ἦρανος οἶδεν
εἴδη τῶν πατρικῶν δειμαλέων πολέμων,
Ἀλλά μιν ἐξερέουσα πολύστονα πήματα θυμοῦ,
Τοῦρκος ἅπερ δραίνει υἱέσιν εὐσεβέων.
Ἄνδρας μὲν καίνυσι βαθυζώνους δὲ γυναῖκας,
τέκνα δὲ τουρκίζει, ποίμνια πάντα δ' ἄγει.
Τῶνδε μνήσθητ' ὦναξ, καὶ τάσδε στίχας ἀνδρῶν
ὠγυγίαν ἀθρῶν, μνώεο Κεκροπίης.
Καὶ γὰρ ἅπασα Φίλιππε, Μακεδονική σε Φιλίππου
γῆ καλέει θαμινῶς Φίλιππον εὐσεβέα.
Ἥκω γὰρ τούτων, μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον·
καὶ σύ με τὴν ξείνην δέχνυσο εὐμενέως.

Καὶ εἰς κώδηκα περιέχοντα τὰ Πολυαίνου Στρατηγήματα·

Ἑλλαδικῶν χαρίτων τὸ κλέος ὤλεσεν αἰών,
βαρβαρικῆς ἐφόδου συχνὰ ἐπερχομένης.
Ἔμπης ἐν βιβλίοις κεῖται πάνθ' ὅσσα ἔρεξαν
Ῥωμαίων υἱεῖς καὶ Δαναοὶ μάκαρες·
Πάντα δὲ ἐν ταύτῃ τῇ δέλτῳ ὄλβιε δήεις
Ἔργματα Ῥωμαίων καὶ Δαναῶν καμάτους (1).

Θεωνάς.

Ἀδηλον ποῦ γεννηθείς, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, κατὰ σύστασιν τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἐν ἔτει 1520 ἡγούμενος τῆς ἐν Τρεκεβίστῃ τῆς Μακεδονίας μονῆς. Μετὰ τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ ὁσιομάρτυρος ὁ Θεωνὰς μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων συμμαθητῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐν Τρεκεβίστῃ μονῆς καὶ ἐλθὼν εἰς Ἄθωνα κατῴκησε πλησίον ἑνὸς μετοχίου τῆς μονῆς Σιμοπέτρας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς

(1) Miller Catalogue de l'Escurial, σελ. 96, 132, 133, 467, 491, 493.

τὸ πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης χωρίον Γαλατίσταν καὶ εὑρὼν ἐκεῖ μονίδριόν τι πεπαλαιωμένον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἀνεκαίνισε καὶ κατῴκησεν ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Μετ' ὀλίγον συνήχθησαν ἐκεῖ μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα μοναχοί, οἵτινες ἐξέλεξαν τοῦτον ἡγούμενον (1).

Ὕστερον μαθητὴς καὶ Θεοφάνους τοῦ Ἐλεαβούλκου ὁ Θεωνᾶς γενόμενος προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ. Τῷ 1560 ὠνομάσθη πατριαρχικὸς ἔξαρχος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψε τὸ εἰς τὰς διδαχὰς τοῦ Ῥαρτούρου προοίμιον. Ὕστερον προεβιβάσθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐν ἔτει 1565 καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ.

Κατὰ τὸ Νέον μαρτυρολόγιον μετὰ θάνατον ὁ Θεωνᾶς κατελέχθη ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων

Ἔγραψε προοίμιον εἰς τὰς ἐν ἔτει 1560 τυπωθείσας ἐν Βενετίᾳ διδαχὰς τοῦ Ῥαρτούρου, κλπ.

Ὁ Δωρόθεος ἐν τῷ Χρονογράφῳ καταλέγει τὸν Θεωνᾶν μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν μαθητῶν τοῦ Θεοφάνους· Δημήτριος δὲ ὁ Θεσσαλονικεὺς γράφων ἐν ἔτει 1560 πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καλεῖ αὐτὸν ἄνδρα σοφὸν, καὶ τἀληθὲς κρῖναι δυνάμενον (2).

Μάξιμος Μαργούνιος.

Ἐμμανουὴλ (3) πρὸ τῆς μοναχικῆς μετωνυμίας καλούμενος, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ (4) τῷ 1530, ἐκ πατρὸς ἐμπόρου, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος παρέλαβε καὶ τὸν υἱόν του, κομιδῇ νέον, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐπὶ τετραετείαν διακούσας φιλολογίαν καὶ νομικὰ, ἔλαβε τὸν στέ-

(1) Νέον Μαρτυρολόγιον, Ἄθλησις ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου.

(2) Turcogræcia.

(3) Κατὰ λάθος ὁ συμπολίτης του Παπαδόπουλος (Histor Gymn. Patav. I, σελ. 264) λέγει αὐτὸν Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς· αὐτὸς ὁ Μαργούνιος, πρὸ τῆς μετωνυμίας, εἰς τὰς ἐκ Παταβίου ἐπιστολάς του πρὸς Ῥινάλδον Μονελέτον (1569) καὶ Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην (1574), ὡς καὶ ἐν τῷ εἰς Φουρλάνον ἐπιγράμματι Ἐμμανουὴλ ὀνομάζεται. Καὶ Κρούσιος δὲ γράφων τῷ 1582 πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ Μορζῆνον «ἀσπάζου δ' ἔτι, λέγει, τὸν κύριον Ἐμμανουὴλ Μαργούνιον». Ἐμμανουὴλ δὲ καὶ ἐν σελ. 527 τῆς Τουρκογραικίας ὁμοίως οὗτος καλεῖται.

(4) Ὁ Φαβρίκιος (Biblioth. Gr. X, σελ. 538) συγχέων τὴν πατρίδα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς, Κυθήριον καλεῖ τὸν Μαργούνιον, ὅστις εἰς τὴν πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον ἐπιστολὴν ὑπογράφεται «Μάξιμος ταπεινὸς ἐπίσκοπος Κυθήρων ὁ Κρής».

φανον τοῦ νομοδιδασκάλου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν (1551). Ἀποθανόντος τοῦ πατρός του, ἔμεινεν ἐνταῦθα καὶ συνεστήσατο Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν ἐγγὺς τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐξ ἧς ἀπελύθησαν πολλὰ βιβλία· πυρποληθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ τυπογραφείου, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τύχει βοηθημάτων πρὸς ἀνανέωσιν αὐτοῦ. Χειροτονηθεὶς δ' ἐνταῦθα μοναχὸς μετωνομάσθη Μάξιμος. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν κατεγίνετο περὶ τὴν ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων, καὶ τῷ 1585 προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ἐπίσκοπος Κυθήρων (1). Ῥαδιουργίᾳ τῶν Λατίνων ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ Μαξίμου καὶ Γαβριὴλ Σεβήρου, τέως φίλων, καὶ ἀμφοτέρων ἐξ ἴσου προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀμειλίκτων ἐπικριτῶν τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν. Ὁ Μαργούνιος προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἱερεμίου ἐζήτησε τὴν μετὰ τοῦ Σεβήρου συμφιλίωσιν, καὶ δι' ἐπιστολῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γαβριὴλ αὐτοπροσώπως μεταβὰς, καὶ ἐν τέλει ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου. Οἱ περὶ τὸν Σεβῆρον εἶχον διαβάλλει τὸν Μαργούνιον ἐπὶ ἑτεροδοξίᾳ· οὗτος δὲ συνειδὼς τὴν ἀθωότητά του προσεκάλεσε τὴν ἔκδοσιν πατριαρχικοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ τῶν κρυφίως συκοφαντούντων αὐτὸν, καὶ πρὸς Διονύσιον πρωτοσύγγελον τοῦ πατριαρχείου γράφων τῷ 1591, ἐπιφωνεῖ « Ἀπαιτείσθω μοι ὁ τῆς πίστεως λίβελλος, συγκρο- » τηθήτω σύνοδος, πᾶν ὅ,τιοῦν διαπραττέσθω, καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνος » ἀποφανθείην ἐγὼ, εἰσπραττέσθωσαν παρ' ἐμοῦ αἱ δίκαι, γενέσθω τις » ἐμοῦ καὶ ἀποκήρυξις, καὶ εἴ τι ἄλλο ἡ σύνοδος ἐπικυρώσει ».

Ὅθεν συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ προκληθεῖσα σύνοδος (1592), πρὸς ἣν ὁ Μαργούνιος ἀπολογούμενος, καὶ διὰ μακρῶν ἀναιρῶν τὴν

(1) Ὁ Παπαδόπουλος Κομνηνὸς, ἀμείλικτος τοῦ Μαργουνίου ἐχθρὸς, γράφει, ὅτι οὗτος δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ μονοτονίᾳ τοῦ μοναστικοῦ βίου, μετέβη εἰς Ῥώμην φέρων διάφορα πονήματά του περὶ τῶν διαχωριζόντων τὰς δύο ἐκκλησίας ὅρων, ὑποσχόμενος καὶ σύμπραξιν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἑνώσεως. Τὰ συγγράμματά του ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν ἴνδηκα, καὶ τῶν κριτῶν εὐνοϊκῶς ἐκφρασθέντων, ὠνομάσθη ὁ Μαργούνιος ὑπὸ τοῦ πάπα ἐπίσκοπος Κυθήρων, λαβὼν καὶ παρὰ Γρηγορίου ΙΓ' σημαντικὴν σύνταξιν. Σίξτος ὁ Ε', συλλαβὼν ὑπονοίας περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Κρητὸς, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα προσαγάγῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ὁ δὲ Μαργούνιος κρύφα φυγὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐπιβὰς τοῦ πρώτου διὰ τὴν Ἀνατολὴν πλοίου μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διαμείνας ἐπί τινα χρόνον ἠσχολήθη εἰς ἀναζήτησιν ἀρχαίων χειρογράφων, ἅτινα ἔπεμπε πρὸς τὸν φίλον του Ἐσχέλιον. Καὶ ταῦτα ὁ φανατικὸς δραπετίδης πλάττων ἐξιστορεῖ, οὐδεμίαν φέρων ἀπόδειξιν εἰς βεβαίωσιν.

συκοφαντίαν, ἐπιλέγει, « Μάρτυς δέ μοι τούτων τὸ παντέφορον ὄμμα, » τὸ καρδίας ἐτάζον καὶ νεφρούς· καὶ συμμαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδὸς, » καὶ αὐτὰ σχεδὸν φωνὴν ἀφιέντα τὰ πράγματα, τὰ περὶ ταύτης » μοι τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ προβεβαιώσει τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος πονη- » θέντα συγγράμματα, ὁ πρὸς πολλοὺς καὶ κατὰ στόμα, καὶ διὰ » γραμμάτων ἀγὼν, καὶ σκοπὸν ἔχων πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἧς οὐ- » δὲν τοῖς γε κατὰ Χριστὸν βιοῦσι γένοιτ' ἂν προτιμότερον, ἡ πρὸς » Νικόλαον τὸν τῆς τάξεως τῶν Σταυροφόρων, μετὰ δὲ ταῦτα Μηλο- » ποτάμου ἐπίσκοπον, ἡ πρὸς Πέτρον τὸν Ντάβιλαν τὸν τῆς τάξεως » τῶν Φραγκισκάνων, νῦν δὲ ἐπίσκοπον Μηθύμνης ἀπολογία, καὶ ἡ » ἐκ Ῥώμης μοι παρὰ Σπυρίδωνος τοῦ Βρούδου πεμφθεῖσα ἐπιστολὴ, » ἡ πρὸς Ἀντώνιον τὸν Τεμώνιον ἰατρὸν Χῖον, τινῶν ἐξ ἡμῶν πα- » ρασχόντων τὰς ἀφορμὰς, μετὰ ταῦτα ἀπόκρισις ».

Ἡ σύνοδος τῷ ὄντι ἀνεκήρυξε τὴν ἀθωότητα τοῦ διαβληθέντος Μαργουνίου, καὶ ὁ Ἱερεμίας γράφων κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1594 πρὸς τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατείαν, διεκήρυττε τὴν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀκράδαντον πίστιν αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγον δ' ἐπῆλθε, προτροπῇ ἐπανειλημμένῃ τοῦ πατριαρχείου, ἡ μεταξὺ Σεβήρου καὶ Μαργουνίου συμφιλίωσις· ὁ δὲ τελευταῖος ἐποίησεν ἐπὶ τῇ ἑνώσει καὶ ὁμιλίαν ἐπ' ἄμβωνος, ἀρχομένην· « Εὐ- » φρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· σκιρτησάσθωσαν » τὰ ὄρη, ὅσοι τε θεοειδεῖς νόες, καὶ οὐράνιοι, καὶ ὅσοι ἐπίγειοι, καὶ » τούτων ὅσοι αἰθέριον καὶ μακάριον τὸ ἐνδιαίτημα ἔχουσι, καὶ τῶν » χαμερπῶν τούτων τῷ προσεγγισμῷ τῷ πρὸς τὸ θεῖον ἀνώτεροί τε » καὶ ὑψηλότεροι καθεστήκασιν »· καὶ τελευτῶσαν· « Τί γὰρ τοῦ πει- » ρασμοῦ τηλικοῦτον καθ' ἡμῶν ἀνῆψας τὸ πῦρ, ὦ πολέμιε; τί δε- » σμοὺς ἱερᾶς ἀγάπης διασπάσας ἀποτετόλμηκας; τί πατέρα φιλό- » στοργον, καὶ τέκνον οὐκ ἄνισον ἀποδιδοὺν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον » ἀλλήλους ἐκπολεμῶσαι ἀπηρυθριάσας; διατί γὰρ ἄλλο; ἢ τοῦθ' ὅτι » ἡμῶν πεφθόνηκας τῷ ἡμετέρῳ τῆς καταστάσεως; ἔνθεν τοι τὸ τῆς » εἰρήνης καλὸν μυσαττόμενος, τοὺς τῆς ἔχθρας ὑπανακαίειν σπινθῆρας » ἀναιδῶς παρεσκεύασας· ἀλλὰ γὰρ ἀπέσβεσταί σου τὸ πῦρ, καὶ οἱ » σπινθῆρες ἀπεμαράνθησαν, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης πυρσὸς λαμπρότερος » ἤδη διέλαμψέ τε καὶ ἀναπέφηνε, καὶ διελύθη ἡ ἔχθρα, καὶ ἀσθε- » νής σου, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, πεφώραται ἡ ἐπήρεια, καὶ ἡνώμεθα μὲν » ἡμεῖς ἀλλήλοις σφοδρότερον, συνήνωνται δὲ δι' ἡμᾶς καὶ ἄλλοι τῇ

» ὁμονοίᾳ καὶ ὁμοφροσύνῃ, καὶ τῇ συμπνοίᾳ τοῦ θεαρέστου θελή-
» ματος ».

Μετὰ τὸ 1600, ἐλθὼν εἰς Κρήτην, ἐμόνασεν εἰς τὸ ἐκεῖσε Σιναϊ-
τικὸν μετόχιον, διδάσκων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐν τῇ σχολῇ
αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1602 ὀγδοηκοντούτης σχεδόν.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς ὁ ἐκ Πικρίδων ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἑξῆς τετρά-
στιχον ἐπιτύμβιον·

Οὐ μαργὸς ἐνθάδ' ὕστατον δρέπει,
Ἀνὴρ δὲ θεῖος, σωφροσύνης ἔμπειρος,
Καὶ προστάτης ἄριστος τῆς πρὸς Μαλέᾳ
Νήσου Κυθήρων, Μάξιμος Μαργούνιος,
Ἐὼν θεοπνεύστων μέγα Μουσάων κλέος,
Γόνος δὲ Κρητῶν, ἠδ' εἴλαρ τῆς πίστεως (1).

Ὁ Μαργούνιος ἐγένετο εἷς τῶν εὐρυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικω-
τέρων τοῦ αἰῶνος τούτου Ἑλλήνων· ἡ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ-
σαν δεινότης αὐτοῦ ἐθαυμάσθη, καὶ Εὐγένιος ἐν Λογικῇ λέγει, « Μαρ-
» γούνιος ὁ τὸν Ἕλληνα λόγον ἐπιτηδεύσας τῶν παλαιῶν οὐ πάνυ
» τι ἀποδέοντα ». Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ θεωροῦνται πρότυπα καλλιε-
πείας καὶ ἔνια τῶν ποιημάτων ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ τῆς ἀρχαιότητος.
Ἡ περὶ τὸ κηρύττειν εὐγλωττία αὐτοῦ τὸν ἀνέδειξεν ἐφάμιλλον τῶν
περιφανεστέρων ἱεροκηρύκων, καί τις τῶν Γάλλων παραβάλλει τοῦτον
πρὸς τὸν **Massillon**· ἡ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀφοσίωσις, ἠρέθισε τὸν λα-
τινόφρονα συμπατριώτην του Παπαδόπουλον, ὅστις ἔγραψεν ὀγκώδες
σύγγραμμα (**Praenotiones Mystagogicæ**) πρὸς ἀναίρεσιν ἰδίως τῶν
ὑπὸ Μαργουνίου γραφέντων κατὰ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ὕστερον δ' ἐν
ἑτέρῳ συγγράμματί του (**Histor. Gymnas, Patavin**) ἐπενόησε παχυλὰ
ψεύδη πρὸς κλονισμὸν τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Μαξίμου. Ὁ Κορνήλιος
ὅμως, εἰ καὶ ἐκ συστήματος ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδοξίας, δὲν λείπει νὰ
ὁμολογήσῃ τὴν ἔξοχον τοῦ Μαργουνίου πολυμάθειαν, καὶ τὴν περὶ τὰ

(1) Papadopoli, Histor Gymn. Patavini.

Καὶ Κωνσταντῖνος Λούκαρις, ἐποίησε τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα εἰς Μαργούνιον, καὶ τὴν
ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος·

Ὀρθοτάτην πορέην κλίμακος νοερᾶς ἀναβαίνειν
Μάξιμος ὀρθοβάτης προὔθετο εὐθυβάταις·
Ἄλλους θ' εὐσεβέας τὴν βήμεναι ἠδέ γ' ὁδεῦσαι
Ὀτρυνέει, βίβλον τήν δε χαριζόμενος.
Ἧς πρόγραμμα Κλίμαξ, προσθήσω δ' ὅττι καὶ Ἱερὰ,
Ἡρμήνευσεν γὰρ Μάξιμος ἱρότατος.

θεολογικὰ σπουδαιότητα λέγων « Vir fuit graece et latino doctus, » prosa et versu valens, scripturae sacrae, et historiæ ecclesia- » sticae peritus » (1).

Συγγράμματα.

—Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου καθηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει Μοναχῶν, Κλίμαξ τοῦ Παραδείσου, ἢ λόγοι ἀσκητικοὶ μὲ τοὺς ὁποίους διδάσκεται κάθε εἷς χριστιανὸς πῶς χρεωστεῖ νὰ πολιτεύεται διὰ νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν τελειότητα τῆς μοναχικῆς καὶ χριστιανικῆς ζωῆς, νῦν πρῶτον εἰς ὠφέλειαν τοῦ χριστωνύμου λαοῦ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς κοινὴν φράσιν μεταγλωττισθέντες παρὰ Μαξίμου οὖ Μαργουνίου. In Venezia apresso Francesco de Giuliani ad instantia del Reverendissimo vescovo di Cerigo, e di Misier Glinzoni, 1590. εἰς 8ον. (Προτέτακται ἐπιστολὴ Μαργουνίου πρὸς Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην ἐξ Ἐνετίας ιδ' πυανεψιῶνος· ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν· ὅμοιον Κωνσταντίνου Λουκάρεως εἰς Μαργούνιον· προλεγόμενα τοῖς κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις καὶ εὐσεβέσι χριστιανοῖς. Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ καθηγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ λεγομένου σχολαστικοῦ, τοῦ καὶ συγγραψαμένου τὰς πνευματικὰς ταύτας πλάκας ἤγουν τὴν ἁγίαν Κλίμακα, συγγραφεὶς παρὰ Δανιὴλ Ταπεινοῦ μοναχοῦ Ῥαΐθου (σελ. 1—16 ἄνευ ἀριθμήσεως). Εἶτα τὸ κείμενον σελ. τμέ. ἐν τέλει πίναξ τῶν περιεχομένων, μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ διορθώσεως παροραμάτων ἄνευ σελιδαριθμήσεως).

—Panegyricus in Ioannis Cantacuzeni.

—Κανόνες Ἀποστόλων, συνόδων, καὶ πατέρων, μετὰ σχολίων.

—Ἀντιῤῥητικὸς ὑπὲρ Μάρκου Ἐφέσου.

—Ἑλληνικαὶ παροιμίαι.

—Μηνολόγιον. Ἐνετίησι 1529.

—Συνοδικὴ ἱστορία.

—Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθήρων, ὕμνοι Ἀνακρεόντιοι· cum iuterpretatione latina Conradi Ritterhusii, Augustæ 1601. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ περιέχονται δύο ἐπιστολαὶ Μαργουνίου εἰς Ῥιττερχούσιον ἐξ Ἐνετίας 1599, καὶ 1600· καὶ ἐννέα ὕμνοι, ἐξ ὧν δύο πρὸς Θεὸν, εἷς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, τρεῖς πρὸς ἑαυτὸν, εἷς πρὸς Ναθαναῆλον ἱεροδιάκονον, καὶ εἷς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἀνετυπώθησαν ἐν Corpus veterum pœtarum Græc. II. ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον 1592 ἐν Λουγδούνῳ ὑπὸ Ἐσχελίου).

—Πεντηκοστάριον.

—Ὁμιλία σύντομος γενομένη ἐπὶ τῇ διαλλαγῇ Γαβριὴλ τοῦ πανιερωτάτου Φιλαδελφείας ἀρχιεπισκόπου καὶ Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθήρων.

—Λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

—Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἐπιφανίων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Βίοι ἁγίων, μεταφρασθέντες εἰς τὴν καθομιλουμένην. Ἐνετίησιν 1620.

—Κατὰ τῶν οἰομένων μὴ ἂν σωθήσεσθαι τοὺς μὴ τῇ τῶν εὐαγγελικῶν

(1) Cornelii, Creta Sacra, I, σελ. 233.

προσταγμάτων ἐκπληρώσει, καὶ τὰς εὐαγγελικὰς συνεκπληροῦντας βουλὰς καὶ εὐαγγελικὰ πρωτάγματα συγχέοντας καὶ ταὐτίζοντας.

—Δύο λόγοι ἐπιτάφιοι εἰς Μελέτιον Πηγᾶν, ὀλίγον προτελευτήσαντα.

—Ἐπιγράμματα.

—Ἐπιστολαὶ διάφοροι. Χειρόγραφον περιέχον τὰς ἐπιστολὰς Μαργουνίου εὕρηται παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ· ἀπευθύνονται δ' ἐκ τούτων, εἴκοσι μία πρὸς Ἱερεμίαν Κωνσταντινουπόλεως (1584—91)· ἓξ Μελετίῳ Ἀλεξανδρείας (1590—7)· Τῷ σοφωτάτῳ ἐν ἰατροῖς κυρίῳ Λεονάρδῳ τῷ Μεντονίῳ· Ῥινάλδῳ τῷ Μολινέτῳ· ἓξ Θεοφάνει Φιλιππουπόλεως τῷ Καρύκῃ (1590)· Τῷ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ τῷ Σεβήρῳ (6)· Τῷ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν κυρίῳ Νεοφύτῳ· Μονεμβασίας Ἱεροθέῳ· Χίου Ἱππολύτῳ· Ἡρακλείας Διονυσίῳ (2). Δυονυσίῳ μεγάλῳ πρωτοσυγγέλῳ πατριαρχείου (12)· Θεωνᾷ καθηγουμένῳ· —Ἀρσενίῳ καθηγουμένῳ· Μητροφάνει Γρηγοροπούλῳ καθηγουμένῳ Βαλσαμονέρου· Πνευματικῷ Ἰωάσαφ Δοριανῷ (3)· Γερασίμῳ τῷ οἰκονόμῳ, ᾧ Ἰωάσαφ τῷ Δοριανῷ· Νικολάῳ Ῥοδίῳ, Δοριανῷ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Μουρζίνῳ· Λαυρεντίῳ (4)· Μελετίῳ τῷ Βλαστῷ (4)· Τοῖς ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην ἐπισκοπὴν (Κυθήρων) διάγουσιν ὁσιωτάτοις πνευματικοῖς, καὶ εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι· Σαμουήλῳ τῷ Πριμπέτῳ ἱερομονάχῳ (3)· Ἀρσενίῳ τῷ Μαρίτζῃ· Ματθαίῳ Χαλικοπούλῳ (6)· Ναθαναήλῳ ἱερομονάχῳ· Νικηφόρῳ Ῥοδίῳ (2)· ἱερεῖ Ἰωάννῃ Μουρζίκῳ (3)· ἱερεῖ Ἰωάννῃ Ἀρμάκῃ (2)· Νικολάῳ Ῥοδίῳ (6)· Νικολάῳ τῷ Κοσμᾷ· ἀρχιδιακόνῳ Νικηφόρῳ· Ναθαναήλῳ Ἐμπόρῳ ἱεροδιακόνῳ (2)· Προχώρῳ ἱεροδιακόνῳ· Σωφρονίῳ Παπαδοπούλῳ τῷ μοναχῷ· Δαβίδῃ Ἐσχελίῳ (29)· Ἀνδρέᾳ τῷ Σχότῳ· Φιλίππῳ τῷ Σιμινέλλῳ (3)· Γεωργίῳ Μαξίμῳ (4)· Ἀκακίῳ Περσίῳ (3)· Μητροφάνει τῷ ἀδελφῷ· Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ· Φριδερίκῳ Σιλπουργίῳ (3)· Ἰωάννῃ Κορέσῃ (3)· Κωνσταντίνῳ Λουκάρει (2)· Πέτρῳ τῷ Πιγγρῇ (2)· Γεωργίῳ Ξένῳ λογοθέτῃ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· Ἀλοϋζίῳ Λολίνῳ· Μανουήλῳ Μοσχέτῃ· Κωνσταντίνῳ Σέρβῳ ἰατρῷ· Σωφρονίῳ ἱεροσολύμων· Θεοληπτῳ Κωνσταντινουπόλεως (1591) (1).

—Ἐπιστολὴ τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐν Χριστῷ συναθροισθείσῃ ἱερᾷ συνόδῳ, πατράσι παναιδεσιμωτάτοις, καὶ κυρίοις ἐντιμοτάτοις.

Ὁ Μαργούνιος μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ πόνημα Λαυρεντίου Καπουκίνου περὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ γραφῇ ἀριθμῶν (2).

Ἔν τινι τῶν πρὸς Ἐσχέλιον (Hœschel) ἐπιστολῶν, λέγει, ὅτι προὐτίθετο τὴν ἔκδοσιν Συναγωγῆς ὑπὲρ τῶν διακοσίων θεολογικῶν διαφόρων παλαιῶν ᾧ νεωτέρων διδασκάλων εἰς τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ἀγομένας δεσποτικάς τε καὶ θεομητορικὰς ἑορτάς.

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν ὑπὸ Ἐσχελίου ἔκδοσιν τοῦ Φωτίου.

---

(1) Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας κατέλεξα πάσας, ὡς μνημονευούσας ὀνομάτων λογίων, περὶ ὧν μνήμην ἰδίᾳ δὲν ποιοῦμεν, ὡς οὐδὲν περὶ τούτων γινώσκοντες· αἱ πλείους αὐτῶν εἰσὶν ἀνέκδοτοι, τινὲς δ' ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου (Deliciæ Eruditorum, V. καὶ VI).

(2) Fab. Bibl. G. XI, 693—7.

Ὁ ὑπὸ Πετριτζοπούλου (1) ἀναφερόμενος τίτλος ἀγνώστου τινος συγγράμματος τοῦ Μαργουνίου (Εἰδήσεων Ἕνωσις), εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ τερατολόγου Λευκαδίου.

Γαβριὴλ Σεβῆρος.

Ἐγεννήθη εἰς Μονεμβασίαν, ἐν Βενετίᾳ δὲ διατρίβων ἐψηφίσθη τῷ 1573 ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη τὴν 18 Ἰουλίου 1577 ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Λυδίᾳ Φιλαδελφείας. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν διέμεινεν ἐκεῖ, μάτην ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του ζητούμενος, καὶ προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἕδραν του. Μετὰ πολλὰς διενέξεις, ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ ἕδρα τοῦ Φιλαδελφείας μετατεθῇ εἰς Βενετίαν, καὶ χάριν τῶν ἐκεῖσε διαμενόντων πολυαρίθμων Ἑλλήνων, καὶ διὰ τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας συνεχῶν προσβολῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Σεβῆρος ἀνεδείχθη εἷς τῶν λογιωτέρων Ἑλλήνων τοῦ αἰῶνός του, καὶ τετριμμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν· ὡς μητροπολίτης διῴκησε θεαρέστως, καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν του ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Τῷ 1616 μεταβὰς εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Δαλματίᾳ ὀρθοδόξων, ἀπεβίωσεν ἐν Λεζίνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἑβδομήκοντα πέντε ἤδη ἐτῶν γεγονώς. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἕλληνες ἐξύμνησαν τὰς ἀρετὰς τοῦ ποιμενάρχου των διὰ τοῦ ἑξῆς ἐπιτυμβίου ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Ἀλεξάνδρου Συγκλητικοῦ.

Τῷ ἐν ἀρεταῖς ἁπάσαις εὐδοκιμήσαντι
διὰ βίου παντὸς, περὶ μέντοι τὰ θεῖα εὐσεβείᾳ,
πρὸς δὴ τὴν γαληνοτάτην τῶν Ἐνετῶν ἀρχὴν πιστοσύνῃ.
Εὐσπλαγχνίαν δὲ τοῖς πένησιν ὑπερφυῶς ὑποδείξαντι,
Γαβριήλῳ Μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας τῷ Σεβήρῳ
Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἔνοικοί τε καὶ ἔποικοι.

Συγγράμματα.

—Κατὰ τῶν Ε' κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου.
—Διαφοραὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν (2).
—Περὶ πρωτείου τοῦ πάπα.
—Περὶ καθαρτηρίου πυρός.
—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

---

(1) Saggio Storico sull' età di Leucadia, σελ. 24, not. 29.

(2) Τὸ περὶ διαφορῶν, ἐπέκρινεν ὁ Κοραῆς λέγων « ἀνέγνων Σεβήρου τὰς διαφοράς, πολλὰ λέγει, τὰ πλεῖω φορύνει, οὐδὲν δ' ἀποδείκνυσιν ».

—Περὶ Μυστηρίων. Ἐνετίησι 1600. (προσφωνεῖ τοῦτο διὰ πατριωτικοῦ προλόγου τῇ πατρίδι του Μονεμβασίᾳ).

—Κατὰ τῶν λεγόντων τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας υἱοὺς ϰβ.

—Περὶ κολύβων.

—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας λειτουργίας. (ἐξεδόθη μετά τινων ἐκ τῶν ἄνω ὑπὸ Ῥιχάρδου Σίμωνος 1671) (1).

Ὁ Σεβῆρος διετέλεσεν εἰς συνεχῆ ἐπιστολιμαίαν κοινολογίαν Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ, κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου καὶ συνέγραψε Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης ἑλληνικῆς κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις (2).

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Σεβήρου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου, καὶ Κρουσίου.

Ἰωάννης Φωκάς.

Περίφημος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἐν Κεφαλληνίᾳ· κατὰ πρῶτον ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στόλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας διορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ, καὶ ναυηγὸς (piloto) τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν· εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διετέλεσεν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη, ἀποκτήσας καὶ μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσε ληστευθεὶς περὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου.

Κατὰ τὸ 1500 ὁ διάσημος θαλασσοπόρος Κορτερεὰλ πρῶτος ἐπροχώρησεν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς, καὶ φθὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου περιέπλευσε τὴν παρακειμένην ἤπειρον, ἐπονομάσας αὐτὴν γῆν τῶν Γεωργῶν (terra de Labrador)· προσεγγίσας δὲ καὶ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Οὔδσωνος, καὶ ὑποθέσας, ὅτι τοῦτο ἦτο ἡ ζητουμένη διάβασις ἡ ἑνοῦσα τὸν Εἰρηνικὸν καὶ Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν, ὠνόμασε στενὸν τοῦ Ἀνιάν. Ἐπιστρέφων ὅμως εἰς Πορτογαλλίαν διὰ νὰ φέρῃ τὴν χαροποιὸν εἴδησιν τῆς ἀνακαλύψεως ἐπνίγη καθ' ὁδόν.

Ἡ διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι τὸ στενὸν ἐκεῖνο ἦτο ἡ θρυλλουμένη ἐπιθυμητὴ διάβασις, ἡ ἀνοίγουσα εἰς τοὺς κερδοσκόπους τοὺς τέως ἀγνώστους θησαυροὺς τῆς Ἀρκτικῆς Ἀμερικῆς, ἤναψεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐρεύνης. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μεξικοῦ γνωρίζων τὸ ριψοκίνδυνον τοῦ Ἕλληνος θαλασσοπόρου, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ταξειδίου ἐκείνου. Ὁ Φωκὰς εὐτόλμως ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν ἔλαβε τρία πλοῖα καὶ ἀνεχώρησεν· ἡ ἀναξιότης ὅμως τῶν πλοτ-

(1) Fabricii, Biblioth. Græc. XI, 525—6.

(2) Turcogræcia σελ. 684.

ἀρχων, καὶ ὁ πανικὸς φόβος τῶν ναυτῶν ἠνάγκασαν τοῦτον ἄκοντα νὰ ἐπαναστρέψῃ· λαβὼν δὲ καὶ πάλιν, διαταγῇ τοῦ ἀντιβασιλέως, δύο πλοῖα μὲ ἐπιτηδειοτέρους καὶ εὐπειθεστέρους ναύτας, ἀνεχώρησε κατὰ τὸ 1592 ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀκαλπούκου, καὶ ποντοπορῶν ἀφόβως ἐπροχώρησε μέχρι τῆς 47 καὶ 48 μοίρας βορείου πλάτους· θαῤῥαλέως δ' εἰσελθὼν εἰς τὸ ἄγνωστον στενὸν ἐταξείδευσεν ἐντὸς ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, περιεργασθεὶς λεπτομερέστατα τοῦτο· ἐξακολουθῶν τὸ ταξείδιον ἔφθασεν μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἀνετώτερον τότ' ἐξηρεύνησε τὸν πολυθρύλλητον πορθμόν.

Ὅθεν ἐκπληρώσας τὸν σκοπόν του ἐπέστρεψεν αἰσίως εἰς Ἀκαλποῦκον. Παρ' ἐλπίδα ὅμως μηδεμιᾶς τυχὼν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως ἀμοιβῆς ἦλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του.

Προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν ὁ Φωκὰς, καὶ δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἀχαριστίᾳ, ἀπεφάσισε ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς πεφιλημένης πατρίδος του, καὶ πρὸς τοῦτο διηυθύνθη εἰς Φλωρεντίαν· ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη μετά τινος Ἄγγλου, Δούγλα ὀνομαζομένου, καὶ κατέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Βενετίαν, ἔνθα ᾠκειώθη, διὰ τούτου, τῷ Μιχαὴλ Λοκκίῳ, προξένῳ τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀλεπίῳ χρηματίσαντι, καὶ τότ' ἐκεῖ διατρίβοντι.

Εἰς τὸν Λόκκιον ὁ Φωκὰς ἐξέθηκε τὰ τοῦ ταξειδίου του, καὶ δείξας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντας χάρτας τῶν μερῶν ἐκείνων, προσεφέρθη ἵνα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐξακολουθήσῃ τὰς θαλασσίους ἐκδρομάς του· ὑπέσχετο δὲ, ὅτι ἐὰν τῷ ἐχορηγεῖτο ἓν μόνον πλοῖον τεσσαράκοντα τόνων, καὶ ἕτερον μικροτέρας χωρητικότητος, ἠδύνατο νὰ διαπλεύσῃ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ στενοῦ.

Μετὰ χαρᾶς ἀνεκφράστου ἀκούσας ὁ Λόκκιος τὰς προτάσεις τοῦ Ἕλληνος ποντοπόρου, ἔγραψεν ἄνευ ἀναβολῆς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὸς τὸν μέγαν θησαυροφύλακα Βουρλέϊγγ, καὶ τὸν κοσμογράφον Χάκλοϋτ, παριστάμενος πόσον ἐπωφελὲς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν Φωκὰν, ὑπὲρ οὗ ἐζήτει ἑκατὸν λίρας στερλίνας πρὸς πληρωμὴν τῶν μέχρις Ἀγγλίας ὁδοιπορικῶν ἐξόδων.

Ἡ ὑπόθεσις εὐμενῶς προσεδέχθη· ἀλλ' ἕνεκα τῶν τότε ἀπασχολουσῶν τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν θρησκευτικῶν ἐρίδων ἐβράδυνεν ἡ ἀπάντησις, καὶ ὁ Φωκὰς μὴ δυνάμενος ἐπὶ πολὺ νὰ περιμένῃ ἀνε-

χώρησε διὰ Κεφαλληνίαν, ὅθεν διετήρει συνεχῆ πρὸς τὸν Λόκκιον ἀλληλογραφίαν, ἐκφράζων τὴν προθυμίαν του εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς του, καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν μεθ' ἧς ἀνέμενε τὴν ἐξ Ἀγγλίας πρόσκλησιν.

Τῷ 1602 ὁ Λόκκιος λαβὼν τὴν ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεώς του ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἑπτάνησον πρὸς παραλαβὴν τοῦ Φωκᾶ· φθὰς ὅμως εἰς Ζάκυνθον ἔμαθε τὸ ἑτοιμοθάνατον αὐτοῦ, καὶ δυσφορῶν ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ τῆς τύχης, περίλυπος ἀνεχώρησε καὶ μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν ἐξέδωκεν ἀμέσως διὰ τοῦ τύπου τὴν ἔκθεσιν τοῦ περιωνύμου ταξειδίου, καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ διασήμου Ἕλληνος.

Ἡ διήγησις τοῦ Φωκᾶ, εἰ καὶ ἔχουσα ἐνιαχοῦ τὸ τερατῶδες, ἀνεδημοσιεύθη ὕστερον ὑπὸ Πούρχα· πολλοὶ δὲ διάσημοι γεωγράφοι, ὡς ὁ Delisle, Buache, Darymple, καὶ ἄλλοι, ἐσημείωσαν διὰ σχημάτων εἰς τοὺς γεωγραφικούς των πίνακας τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κεφαλλῆνος θαλασσοπόρου, ἐπιγράψαντες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν στενὸν *Θάλασσαν τοῦ Φωκᾶ*, καὶ *Στενὸν τοῦ Φωκᾶ* (1).

Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ Λοκκίου δημοσιευθείσης περιηγήσεώς του οὐδὲν ἕτερον ἔγραψεν ὁ Φωκάς.

Κατὰ λάθος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ συνταχθέντα κατάλογον τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας (Μέρ. Β', ἀρ. 65) σημειοῦται ὡς συγγραφεὺς τῆς περιληπτικῆς περιγραφῆς τῶν κάστρων καὶ πόλεων ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρι τῶν Ἱεροσολύμων κλπ. ὁ ἐν λόγῳ Κεφαλλὴν Ἰωάννης Φωκὰς, ἐνῷ πραγματικῶς τοιοῦτος εἶνε ἕτερος ὁμώνυμος, Κρὴς τὴν πατρίδα, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, τοῦ ὁποίου τὸ σύγγραμμα ἐκδοθὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ Ἀλλατίου (Opuscula) ἀνετυπώθη τῷ 1680 ἐν Ἀντβερπίᾳ.

Αἰμίλιος Πόρτος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1550 ἐν Φερράρᾳ ὑπὸ Φραγκίσκου Πόρτου τοῦ Κρητὸς, περὶ οὗ ἀνωτέρω λόγος ἐγένετο. Παιδευθεὶς ὑπὸ μόνου τοῦ πατρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἠκολούθησεν εἰς τὰ ἴχνη ἐκείνου, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγκαταλιπὼν τὴν Γενεύην, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Λαυσάνῃ (1581)· ἐνταῦθα ἔμεινε διδάσκων ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀφιερῶν τὰς ὥρας σχολῆς πρὸς παρασκευὴν νέων ἐκδόσεων τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων, ἃς ἐπλούτησε μὲ σημειώσεις καὶ ὑπομνήματα. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του ἐκλέϊσε τὸν περιφανῆ Ἕλληνα, προσκληθέντα τῷ 1592 εἰς Εἰ-

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων.

δελβέργην ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ· τὴν δ' ἕδραν ταύτην διετήρησε μέχρι θανάτου συμβάντος τῷ 1610.

Ὁ Κρούσιος νέον ἤδη τὸν Αἰμίλιον ἐκάλεσε « καλλίστου δένδρου » κάλλιστον κλάδον ». Καὶ ζῶν δὲ καὶ ἀποθανὼν ὁ Πόρτος ἐκλείσθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων ὡς κριτικὸς ἄριστος, καὶ ἑλληνιστὴς οὐδενὸς τῶν τότε δεύτερος.

Ὁ Αἰμίλιος ἐξέδωκε μετὰ κριτικῶν σημειώσεων καὶ διαφωτίσεων τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (Lugduni 1595)· τὸν Θουκυδίδην (1597)· τὸν Εὐριπίδην (Heidelbergæ)· Πίνδαρον· Ἀριστοφάνην· Ξενοφῶντα· Ἀριστοτέλους Ῥητορικήν· Ὀνήσανδρον.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν λατινικὴν, Πρόκλου περὶ Πλάτωνος Θεολογίας, Σουίδα λεξικὸν, Θουκυδίδην, καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν Διονυσίου Ἁλικαρνασέως.

Ἔγραψε δὲ—Orationem de variarum linguarum usu, necessitate, præstantiaque etc. Cassel, 1611.

—Dictionarium Ionicum Græco-latinum, quod indicem in omnes Herodoti libros continet. Francofurti 1603. (ἀνετυπώθη ἐν Ὀξφόρδῃ 1815, ἐν Λονδίνῳ 1823, καὶ ἐν Λειψίᾳ 1825).

—Dictionarium doricum Græco-latinum quod Theocriti, Moschi, Bionis, et Simmiæ Rhodii variorum opusculorum interpretationem continet. Francofurti 1603, (ἀνετυπώθη Hanoniæ 1606).

—Pindaricum Lexicon, in quo non solum dorismi Pindaro peculares sed etiam verba, phrasesque non vulgares, et in aliis Lexicis omissæ declarentur. (Hanoniæ 1604, καὶ 1606).

—De prisca Græcorum compotatione. Heidelbergi, 1604.

—De nihili antiquitate et multiplici potestate. Cassel 1609.

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Πόρτου πρὸς Κρούσιον (1580) κατεχωρήθησαν ἐν Τουρκογραικίᾳ (1).

Δωρόθεος Μονεμβασίας.

Μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαβούλκου, προχειρισθεὶς τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίας, εἶτα δὲ Μονεμβασίας μητροπολίτης· ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν, ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ Πέτρου Πέρκλου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ζώτου, τὸ ἐπίκλην Τζιγαρᾶ, νέου χρηστοῦ καὶ φιλογενοῦς, ἐξ Ἰωαννίνων ἕλκοντος τὸ γένος, καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ εὐφυΐαν ἀξιωθέντος τῆς χειρὸς τῆς περιζητήτου ἡγεμονίδος (1589). Κελεύσει τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου συνέγραψεν ὁ Δωρόθεος τὸν πασίγνω-

(1) Weiss, Biographie Unirerselle, tom. XXXV—Fabricii, Bibliotheca Græca, VI, σελ. 193, 674, καὶ VII σελ. 553—Turcogræcia, σελ. 516—24.—Ἑλληνομνήμων σελ. 380.

στον Χρονογράφον, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ τελευτῶντα τῷ 1629, μέχρι τῆς θανῆς Ἰωάννου Κορνάρου δουκὸς τῶν Ἐνετῶν.

Ἡ συγγραφὴ τοῦ Δωροθέου εἰς ἁπλοῦν ἐκτεθειμένη ὕφος ἐχρησίμευσεν ἐπὶ διακόσια ἔτη ὡς τὸ μόνον ἱστορικὸν βιβλίον εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· διὸ καὶ πολλάκις ἀνετυπώθη μετὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν· ἐκ δὲ τῆς ἀπροσεξίας τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοτῶν ἐπῆλθεν ἐξαισία τῳόντι σύγχυσις.

Τὸ βιβλίον ἐξεδόθη τὸ πρῶτον περὶ τὰ 1630· ὁ τίτλος τῆς πρώτης ἐκδόσεως διαφεύγει ἡμᾶς· ἐκ τῶν πολλῶν δ' αὐτοῦ ἀνατυπώσεων ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἑξῆς·

—Βιβλίον ἱστορικὸν, περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῆς ἁλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέκεινα· συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μεταγλωττισθὲν παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου· ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν γεγονότων πολέμων, καὶ βασιλέων καὶ πριγγίπων τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις μὴ ὄντων, σύντομος διήγησις αὐτῷ προστεθεῖσα· περιέχον καὶ πίνακα πλουσιώτατον πάντων τῶν ἀξιομνημονεύτων πραγμάτων· νεωστὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν, καὶ μετατυπωθὲν καὶ ἀφιερωθέν. Ἐνετίησιν, 1681. Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ ἀχπά.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη γενομένη οὐχὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστασίας γέμει παραραμάτων ἀλλοιούντων τὴν ἔννοιαν, καὶ ἔστιν ὅτε ἀκατάληπτον καθιστῶντα τὴν σειρὰν τοῦ λόγου· περιέχει δὲ σελίδας φμζ', σχήματος ὀγδόου, καὶ ἑτέρας 42 περιλαμβανούσας βραχεῖάν τινα εἴδησιν τοῦ ἐκδότου, τὴν εἰκόνα τοῦ Ζώτου, καὶ ἀλφαβητικὸν πίνακα τῶν περιεχομένων.

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἡ διήγησις τοῦ Δωροθέου τελευτᾷ ἐν σελίδι φλδ', εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐννενηκοστοῦ ἐννάτου δόγη Ἰωάννου Κορνάρου· ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος ταύτης μέχρι τῆς φλθ' ἐπισυνάπτεται συνέχεια τῶν δουκῶν τῆς Βενετίας, μέχρι Μάρκου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνου, γραφεῖσα ὑπὸ συγχρόνου, μιμουμένου τὸ ἁπλοϊκὸν τῆς διηγήσεως ὕφος τοῦ Δωροθέου. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἔκδοσις φέρει ἐν τῷ προμετωπίῳ ὡς χρόνον τυπώσεως τὸ ἔτος 1681, περιέχονται παραδόξως ἐν ταύτῃ μεταγενέστερα ἱστορικὰ γεγονότα, ὡς ἡ ἐν ἔτει 1685 ἅλωσις τῆς Λευκάδος καὶ Πρεβέζης ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κλπ. τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι ὅτι ἐν σελ. φμς' σημειοῦται «κατὰ τὸν παρόντα χρόνον αχλζ'» καὶ ἐν σελ. φμζ' «εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον ὁποῦ εἶναι αχλή».

Ἐκ τούτων δ' ἐξάγεται ὅτι ὁ χρονογράφος τοῦ Δωροθέτου ἐκδοθεὶς τὸ πρῶτον, δαπάνῃ Ζώτου Τσιγαρᾶ, τῷ 1629—30, ἀνετυπώθη μετά τινων προσθηκῶν τῷ 1637· καὶ τῷ 1681 μετὰ νέων προσθηκῶν ὑπὸ Σάρου ἐκδοθεὶς, ἀνετυπώθη τῷ 1685 παρὰ τῷ αὐτῷ· ἡ δὲ ἔκδοσις, ἧς ἄνω ὁ τίτλος, δὲν εἶναι τοῦ 1681, ὡς σημειοῦται, ἀλλὰ τοῦ 1685, κατὰ λάθος ἢ ἐπίτηδες, μὴ διορθωθέντος τοῦ ἔτους τῆς προγενεστέρας παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ ἐκδόσεως (1).

(1) Φίλος τις μοὶ ἐχορήγησε καὶ τὸν ἑξῆς τίτλον ἄλλης τινος ἐκδόσεως τοῦ Δωροθέου, ἐξ οὗ λείπει τὸ ἔτος, ὅπερ εἰκάζομεν 1670—80. «Ὁ Χρονογράφος τοὐτέστι βιβλίον ἱστορικὸν συνοπτικὸν, ὅπερ συλλεχθὲν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου, πολύτιμον ὑπό τε ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν θεωρούμενον διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων ἡμετέρων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ξένων, οἵτινες δεόντως ἐξετίμησαν αὐτὸ, καὶ ὁλόκληρα κεφάλαια ἀνεδημοσίευσαν, ὡς ὁ Buchon μεταγράψας ἐξ αὐτοῦ τ' ἀφορῶντα τὴν ἐν Πελοποννήσῳ φραγγοκρατείαν.

Μανουὴλ Πελοποννήσιος.

Μαθητὴς Μελετίου Πηγᾶ· εἰς ἀναφορὰν ἐκ Χίου τῆς 5 Αὐγούστου 1590 ὑπογράφεται καὶ οὗτος, πρωτοσύγγελος τῆς μητροπόλεως Χίου ἤδη ὤν. Ἦν περὶ τὰς γραφὰς τετριμμένος, καὶ ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν ἀρκετὰ εἰδήμων.

Ἔγραψεν ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν, τυπωθὲν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1690 ἐπὶ τὸ διαδίδοσθαι δωρεὰν τοῖς εὐσεβέσι. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετὰ πολλῆς γεγραμμένον πολυμαθείας καὶ ὀρθότητος ἐγράφη εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν πρὸς εὐχερεστέραν τῶν πολλῶν κατάληψιν.

Μετέφρασε τοὺς ἀσκητικοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου συνεκδοθέντας τῷ Κατηχητικῷ τοῦ Στουδίτου.

Ἀνέκδοτα δὲ τοῦ Μανουὴλ ὑπάρχουσιν—Ὁμιλίαι εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ —Συλλογὴ χρήσεων πολλῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μαρτυρουσῶν τὴν ἔνσαρκον τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν (1).

Θεοσκόπολις.

Κυριακὸς (Domenicus), διάσημος ζωγράφος, γλύπτης, καὶ ἀρχιτέκτων, ἐγεννήθη ἐν Ἑλλάδι τῷ 1548. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν εἰσήχθη εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Τιτιανοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου τούτου διδασκόμενος προώδευσε θαυμασίως εἰς τὴν ζωγραφικήν· ἀλλὰ καταγινόμενος ἐνταυτῷ καὶ εἰς τὴν ξυλογραφίαν, ἀκμάζουσαν τότε καὶ εὐδοκιμοῦσαν τὰ μέγιστα, τοσοῦτον ἐπέδωκεν, ὥστε ὁ Τιτιανὸς ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν χάραξιν πολλῶν τῆς γραφικῆς ἰδιοχείρων του ἔργων·

Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἑλληνικῶν ἱστοριῶν, εἰς κοινὴν ἐπεζεύθη γλῶσσαν παρ' αὐτοῦ τοῦ πανιερωτάτου. Καλεῖται Χρονογράφος, διότι γράφει τοὺς χρόνους καταλεπτῶς καὶ καιροὺς πασῶν τῶν παρελθουσῶν ἱστοριῶν ἀπὸ δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ πλέον ἐπέκεινα· ἐτυπώθη μὲν ἤδη ἐκ πολλῶν ἀλλὰ χωρὶς τινος ἐπανορθώσεως καὶ ἐπιμελείας ὡς ἔθος· νῦν δ' ἀκριβῶς διορθωθὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Ἀμβροσίου τοῦ Γραδενίγου Ἀββᾶ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἐνετῶν Γαληνοτάτης Ἀριστοκρατείας, ἐκδίδονται ἐξ ὑπαρχῆς παρ' ἐμοῦ Ἀνδρέου Ἰουλιανοῦ φιλέλληνος τοῦ τυπογράφου ἰδίῳ τῷ μόχθῳ καὶ δαπάνῃ καὶ εὐλαβῶς ἀφιεροῦται. Ἐνετίησιν, ἔτει χριστογονίας... Παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ἰουλιανῷ ».

(1) Προκόπιος Μοσχοπολίτης—Δοσίθεος—Οἰκονόμος περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, Δ'.

ἑτέρα δὲ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης τοῦ Θεοσκοπόλιδος ἱκανότητος περὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας, εἶνε ἡ ξυλογραφία ἡ ἐπὶ δώδεκα μεγάλων φύλλων παριστῶσα τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καταποντισμὸν τοῦ Φαραώ.

Ὁ Κυριακὸς κατὰ τὸ τριακοστὸν πέμπτον περίπου τῆς ἡλικίας του ἔτος ἐξ Ἰταλίας μεταβὰς εἰς Ἱσπανίαν παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους, ἐργασθεὶς πολλοὺς πίνακας, ἐξ ὧν ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς·

1. Ἐν Ἐσκουριάλῃ. Ἐν τῷ τεμένει τῆς Παρθένου, πινακίσκος παριστῶν τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

2. Ἐν Μαδρίτῃ. Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς Δεσποίνης, διάφοραι ζωγραφίαι.

3. Ἐν Τολέδῳ. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τῆς μητροπόλεως, ὁ περιβόητος πίναξ τῆς Σταυρώσεως, καὶ τῶν Ἀποστόλων.

4. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἡ κηδεία τοῦ ἐκ Τολέδου Orgaz Don Gonzalo Ruiz.

5. Ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐπαγγελίας τῶν Ἰησουϊτῶν, διάφοροι πίνακες.

6. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Ἱεροσολυμιτίδων, ὁ Χριστὸς καὶ δύο ἀπεικάσματα, τὸ μὲν κληρικοῦ, τὸ δὲ λαϊκοῦ τινος.

7. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἀλόχας, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν φυσικῷ μεγέθει.

8. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Σιόλας καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Ἀτοέρας, πολλαὶ ζωγραφίαι.

9. Παρὰ τῇ μεγάλῃ κλίμακι τοῦ ἀρχείου τῆς κοινότητος, μέγας πίναξ παριστῶν τὸ Τολέδον καὶ τὰ περίχωρα αὐτοῦ.

10. Ἐν Ἰλλέσκῃ. Ἡ κορωνὶς τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεήμονος, τινὲς ἀλληγορικαὶ ζωγραφίαι τῆς Παρθένου, καὶ ἀξιοθαύμαστος πίναξ τοῦ ἁγίου Ἰλδεφόντου.

11. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Φραγκισκανῶν ὡραῖα εἰκὼν τῆς Θεομήτορος.

12. Ἐν Βαϊόνῃ. Ἐν τῇ μητροπόλει, ἡ Μαγδαληνὴ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου (1).

13. Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος d'Assisi, ἐν Ῥώμῃ.

Ὁ Θεοσκόπολις ἦτο καὶ ἔξοχος ἀρχιτέκτων, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐν Μαδρίτῃ τὸ φροντιστήριον τῆς Δεσποίνης, σύμμετρον κτίριον ἄνευ ἐπικοσμημάτων. Ἐν Τολέδῳ κατεσκεύασε τὸν ναὸν καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Δομηνικανῶν καλογραιῶν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ ναὸς προσέτι καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἐλέους ἐν Ἰλλέσκῃ εἶνε εὕρεσις τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἔνθα βλέπει τις ὡραίαν καὶ

(1) Ἂν καὶ ἐν γένει τοῦ Θεοσκοπόλιδος αἱ ζωγραφίαι ἐζητοῦντο πολλαχόθεν καὶ ἐπομένως ἐπωλοῦντο βαρυτίμως, τοσοῦτον ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐφημίσθη ἡ Μαγδαληνὴ, ὥστε ὁ καρδινάλιος Πορτεκαρρέρος ἵνα λάβῃ αὐτὴν ἐπρόσφερεν ἀντάλλαγμα μίαν εἰκόνα Λουκᾶ τοῦ Ἰορδάνου, ὄχι ὑποδεεστέρου ζωγράφου, καὶ πέντε χιλιάδας σκούδων.

μεγαλοπρεπῆ σειράν. Ἔγλυψε προσέτι ὁ Θεοσκόπολις καὶ ἵδρυσεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ δύο προφητῶν ἀγάλματα. Ἐν τῇ τῶν Φραγκισκανῶν ἐκκλησίᾳ φαίνονται δύο μνημεῖα, ἔργα καὶ ταῦτα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἐγερθέντα εἰς τιμὴν Γεδεὼν τοῦ Κινοζόζα καὶ Αἰκατερίνης Βελάσκου, συζύγων καὶ κτιτόρων τοῦ μοναστηρίου. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα εἶνε συνήθη πάρεργα μετωπίων καὶ ὀρθοστατῶν, οἱ δὲ ἀδριάντες τῶν κτιτόρων, οἵτινες παρίστανται ἐν φυσικῷ μεγέθει καὶ γονυπετεῖς, εἶνε μαρμάρινοι καὶ θαυμασίως ἐξειργασμένοι.

Ἀλλὰ τῶν φιλοπονημάτων αὐτοῦ τὸ μέγιστον εἶνε ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ μοναστήριον τῶν καλογραιῶν τοῦ Ἁγίου Δομηνίκου τοῦ Σίλου. Πάντα ἐκεῖ εἶνε ἔργα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, καὶ ἀρχιτεκτονική, καὶ γλυπτική, καὶ ζωγραφία.

Ἐτελεύτησεν ὁ Κυριακὸς Θεοσκόπολις τῷ 1625, διαβιώσας τὰ πάντα ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτον ὀφείλει ἡ Ἱσπανία πέντε ἐπισήμους τεχνίτας μαθητὰς αὐτοῦ, τὸν Μάϋνον, τὸν Τριστάνον, τὸν Πιζάρρον, τὸν Λοάρτην, καὶ τὸν Κιρίνον. Οἱ δὲ ζωγράφοι τῆς Ἱσπανίας ὁμολογοῦσιν ἀπείρους πρὸς τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην τὰς χάριτας· διότι, ἐν ᾧ πρότερον ὑπέκειντο, ὡς οἱ ἀσκοῦντες βάναυσον τέχνην, εἰς ἀπαγωγὴν φόρου τινος ἀπὸ τῆς τιμῆς τῶν πωλουμένων ἔργων, ὁ Θεοσκόπολις ἠρνήθη τὴν ἀπότισιν τῆς ἐπιβολῆς ταύτης, καὶ ἵνα μὴ βιασθῇ, ἀφῆκεν ἀπώλητα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ἐνστησάμενος δίκην πρὸς τὸν ἐν Ἰλλέσκῃ ἀποδέκτην, ἐνεχύρασε θαρρούντως πρὸς ἀπαίτησιν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων, ἕως οὗ κρατήσας καὶ νικητὴς ἐξελθὼν τοῦ ἀγῶνος, ἐτίμησεν ἑαυτὸν καὶ τὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς ἐλευθέριον, ἀπέδωκεν οὕτω διηνεκῆ τὴν ἀτέλειαν.

Συνέγραψεν ὁ Θεοσκόπολις πόνημα περὶ ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφίας, ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς καὶ ὀρθότητος καὶ ἀκριβείας φιλοσοφῶν καταδεικνύει τὰ καλὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν τεχνῶν (1).

Τζάνες Κορωναῖος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ. Τῷ 1519 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἔγραψεν ἐποποιΐαν εἰς τὸ νεοελληνικὸν ὁμοιοκατάληκτον ἰδίωμα, ἐν ᾗ ἐξυμνεῖ τὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα τοῦ Ἠπειρώτου ἡγεμονίδου Μπούα Γρίβα, διαπρέψαντος ὡς ἀρχηγοῦ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Ζακυνθίου στιχουργοῦ ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιο-

(1) Ἑλληνομνήμον. φυλλ. Ε'.

θήκη τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας διεκοινώθη ἡμῖν καὶ ἀντιγραφὲν ἐδημοσιεύθη μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ δύο χρωματογραφιῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Λουδοβίκος Ποδοκάταρος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1430 ἐν Κύπρῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, τοῦ ὁποίου ὕστερον ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις (rector). Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην καὶ ὁμολογήσας τὸν καθολικισμὸν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καπύης, εἶτα δὲ προήχθη καρδινάλιος. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1505 (1).

Δημήτριος Δούκας, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, προσεκλήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ὑπὸ Ἄλδου εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐξέδωκε τὰ Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου (1509), καὶ τοὺς Δέκα Ῥήτορας. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ καρδιναλίου Ξιμένους ἐλθὼν μετὰ τοῦ φίλου του Νικήτα Φαύστου (2), καὶ ἄλλων λογίων εἰς Ἱσπανίαν ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῆς πολυγλώττου Διαθήκης (Biblia Comptutensis). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπεβίωσεν ἐν Μαδρίτῃ

Γεώργιος Βάλσαμος, Ζακύνθιος τὴν πατρίδα, καὶ ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ δοκιμώτατος ἐγένετο ἑλληνιστὴς καὶ λατινιστής. Ἠριθμεῖτο μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ καρδιναλίου Σαλβιάτη μέχρις ἀποβιώσεως, καὶ ἔγραψεν, κατὰ Γυράλδον, διάφορα εἰς ἔμμετρον καὶ πεζὸν λόγον, ἐξ ὧν, ὡς λέγει ὁ Κράσσος, δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ ὅσην εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἱκανότητα εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Σώζεται μόνον ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς Γεώργιον Κορίνθιον δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαμίου καὶ Μουστοξύδου (3).

Δημήτριος Θεσσαλονικεύς, διέτριβεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β΄ εἰς Μέμφιν τῆς Αἰγύπτου· περιηγηθεὶς ὕστερον τὴν Γερμανίαν συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ περιφανοῦς Μελάγχθωνος, ὅστις γράφων πρὸς Κρακόβιον λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, « οὐ κρίνομεν τὸν ἄνδρα ἀνεμώλιον· ἔστι γὰρ χρηστοήθης καὶ περὶ τὰς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας εὐσεβῶς λαλεῖ ». Τούτου εὕρηται ἐπιστολὴ πρὸς Μελάγχθωνα (4).

---

(1) Papadopoli, Histor, Gymnas. Patavini, σελ. 323.

(2) Κατὰ λάθος ὁ Ὄδιος καταγράφει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὸν Ἐνετὸν τοῦτον ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (Vettore Fausto). Οὗτος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1522, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κουνάδου, τὴν Παρακλητικήν.

(3) Ἑλληνομν. σελ. 341. Tiraboschi, Storia della litteratura Italiana libro 3.

(4) Crusii Turcogræcia.

Ἡσαΐας καὶ Σωφρόνιος οἱ Μεγαλοσπηλαιῶται, συμμονάζοντες ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔγραψαν ἐν ἔτει 1510 κτιτορικὸν τῆς Πελοποννησιακῆς ταύτης μονῆς, ὅπερ εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν μετέφερεν ὁ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητος, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἀθηναῖος Ἀργυρὸς Βερναρδῆς, κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατείας, ὅστις καὶ ἐτύπωσεν αὐτὸ Ἐνετίῃσι τῷ 1705 (1).

Ἄγγελος Καλεπιανὸς, Κύπριος μοναχὸς· σύγχρονος τῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσει τῆς πατρίδος του ἔγραψεν ἑλληνιστὶ τὰ κατ' αὐτὴν εἰς δύο ἐκθέσεις, τὰς ὁποίας μεταφράσας ἰταλιστὶ ὁ συμπατριώτης του Λουζινιάνος ἐξέδωκε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης ἱστορίας τῆς Κύπρου.

Μιχαὴλ Παραστάτης, Κερκυραῖος. Τοῦ λογίου τούτου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Γεώργιον τὸν Κορίνθιον καταδεικνύουσαι αὐτὸν λίαν τρίβωνα περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον· ἐν μιᾷ τούτων ἀναφέρει, ὅτι μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν συνελήφθη ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἀπεγυμνώθη μετὰ τῶν συμπλεόντων (2).

Νικόλαος Νησιώτης, Χῖος. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ γυμνάσια τῆς Ἰταλίας, καὶ ἔγραψε, κατὰ Κράσσον, μετὰ πολυμαθείας ποιήματα εἴς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικήν, δείξας ἅμα καὶ εὐμήχανόν τινα ἀγχίνοιαν εἰς τὰ ἔργα του (3).

Νικόλαος Σοφιανὸς, ἕτερος τοῦ προμνημονευθέντος ὁμωνύμου Κερκυραίου, Κρὴς, ὡς λέγει ὁ Μουστοξύδης, τὴν πατρίδα. Μετήρχετο ἐν Ἱσπανίᾳ τὸν ἰατρόν. Τούτου ὑπάρχει ἐπιστολὴ αὐτόγραφος ἐκ Μαδρίτης (28 Σεπτεμβρίου 1585) πρὸς Ἰωάννην Βικέντιον Ιινέλλον, ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ (4).

Ἰωάννης Γεμιστὸς, πιθανῶς ἔγγονὸς τοῦ Πλήθωνος. Διέτριβε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔγραψε λατινιστὶ ποιημάτιον—**Protrepticon et pronosticon ad Leonem X pontificem maximum**, τυπωθὲν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1516, εἰς 4 (5).

Μιχαὴλ Σοφιανὸς, ἤκμαζε τῷ 1550 ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα καὶ ἐδίδα-

---

(1) Κ. Οἰκονόμου Κτιτορικὸν τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

(2) Ἑλληνομνήμ. φυλ. Ε'.

(3) Αὐτόθι. Ὁ Βλαστὸς (Χιακὰ, τόμ. Β') ἀναφέρει Μιχαὴλ Νησιώτην, ποιητὴν καὶ αὐτόν.

(4) Ἑλληνομν. σελ. 263.

(5) Brunet, Manuel du Libraire.

ξεν εὐδοκίμως· διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ Παύλου τοῦ Μανουτίου, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Γουάλδου (Vita del Pinelli) (1).

Νικόλαος Πέτρος, Κερκυραῖος· διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Γαὐρίκου ἐν προλεγομένοις τοῦ Πτολεμαίου (1528). Ὁ Ὄδιος λέγει περὶ αὐτοῦ « Vir latinis graecisque litteris eruditissimus » (2).

Πέτρος Σόρτιος Κερκυραῖος· παρετήρησε καὶ περιέγραψε τὸν κατὰ τὸ 1532 ἀπὸ τῆς 22 Σεπτεμβ. μέχρι τῆς 4 Δεκεμβρ. ἀναφανέντα κομήτην. Ἦτο φίλος τοῦ περιβοήτου Ἱερωνύμου Φρακαστόρου (3).

Ἀνδρέας Κουνάδης ἐκ Πατρῶν. Διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ὁ λόγιος οὗτος Πελοποννήσιος, ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν τῆς Παρακλητικῆς (1522), Θησέως καὶ Αἱμιλίας γάμων (1529), διδακτικῶν λόγων (1543), Ἄνθους χαρίτων (1546), Τριωδίου (1565), τοῦ Ἄνθους τοῦ Καρτάνου (1566) κλπ. Ὡς φαίνεται ὁ Κουνάδης συνέστησε καὶ ἴδιον Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον πρὸς ἔκδοσιν πρὸ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ἀλέξιος Ῥαρτοῦρος, Κερκυραῖος ἱερεύς, χρηματίσας καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως τῆς πατρίδος του καὶ ἱεροκήρυξ. Ἔγραψεν ἑλληνιστὶ διδαχὰς μετενεχθείσας ὕστερον εἰς τὸ ἁπλοῦν ἰδίωμα καὶ τυπωθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560.

Ἰωάννης Βροντόπουλος, ἀρχίατρος Κερκύρας, ἔγραψεν — εὐχὴν ἣν ὀφείλει ὁ χριστιανὸς εὐχαρίστως ποιεῖν ἐν ὀξεῖ νοσήματι ὑποπεσών, δημοσιευθεῖσαν ἐν τέλει τῶν διδαχῶν τοῦ Ῥαρτούρου.

Ἀντώνιος Μέγας Ῥήτωρ, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ πιθανῶς προστὰς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. Συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ὁ Νικόλαος Μαλαξὸς ἦτο μαθητής του (4).

Θεοφάνης ὁ Θεσσαλονίκης, διδάσκαλος τοῦ νεομάρτυρος Μιχαὴλ Μαυρουδῆ μαρτυρήσαντος τῷ 1544. Ὁ Θεοφάνης συνέγραψε τὸ μαρτύριον τοῦ μαθητοῦ του (5).

Ἰωάννης Κασιμάτης, ἀνεψιὸς Φραγκίσκου τοῦ Πόρτου· τοῦτον ὁ

(1) Tiraboschi, tom. VII, σελ. 396. Ὁ αὐτὸς ἐν βιβλίῳ τρίτῳ ἀναφέρει καὶ ἕτερον λόγιον Σοφιανὸν Ἰωάννην.

(2) Hodii, de graecis illustribus, σελ. 323.

(3) Μουστοξύδου περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

(4) Νέον Μαρτυρολόγιον.

(5) Αὐτόθι.

Τιραβόσκης καταλέγων μεταξὺ τῶν λογίων Ἑλλήνων λέγει giovane di grandi speranza (1).

Ἀλέξανδρος Ἰουστινιάνης Χῖος, ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560 σχόλια Φιλοπόνου εἰς τ' Ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους (2).

Κωνσταντῖνος Τέμενος Κρὴς, ἐστιχούργησεν ἢ μᾶλλον μετέφρασεν ἐν ἔτει 1500 τὰ κατὰ τὸν ἐν Τύρῳ Ἀπολλώνιον, (Ῥιμάδα Ἀπολλωνίου ταῦ ἐν Τύρῳ), πολλάκις τυπωθέντα.

Ἀντώνιος Καλοσύρας, ἰατρός· διατρίβων τῷ 1586 ἐν Τολέδῳ ἀντέγραφε κώδηκας κατατεθέντας ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἐσκουριάλης· ἔγραψεν ἑλληνιστὶ βίον Χαλκοκονδύλου, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ εὐχολόγιον (3).

Βασίλειος Βάλερις Κερκυραῖος, ἀκμάζων περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣ'. αἰῶνος, ἔγραψε — Πασχάλιον τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, περιέχον τὰ ἀπὸ κτίσεως ἔτη, τὴν ἰνδικτιῶνα, τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, τὸν κύκλον τῆς σελήνης, καὶ τὸ θεμέλιον αὐτῆς, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστοῦ γεννῶν, τὴν κρεωφαγίαν, τὸ τριῴδιον πότε ἄρχεται, κλπ. (Συνεξεδόθη τῇ ὑπὸ Νουκίου πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Τυπικοῦ).

Ἰωάννης Βοναφεὺς Κύπριος· τούτου εὑρηνται δύο ἐπιστολαί, ἡ μὲν ἐκ Παταβίου πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, ἡ δὲ ἐκ Πατρῶν πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλὰν (3 Ἰανουαρίου 1556) (4).

Γεώργιος Δευτερεῦος ἱερομόναχος καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερομνήμων, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης, ἤκμαζε τῷ 1583. Τούτου μνημονεύονται ὑπὸ Φαβρικίου (5) τὰ ἑξῆς—Ποίημα τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀχρείου ἱερομνήμονος Γεωργίου πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Δευτερεύου, λόγοι διάφοροι ιέ.—Εἰς τὰ βαθμῶν συγγενείας διαγράμματα—Διάφοροι ἐπιστολαί.

Γεώργιος Σκορδύλιος Κρὴς, ἔγραψε—Σχόλιον εἰς ἐπίγραμμα Ἰωάννου Γεωμέτρου, συνεκδοθὲν ἐν Παρισίοις 1595.

Χριστόφορος Καμπάνης Χῖος, κανονάρχης, ἔγραψε Συλλογὴν καὶ ὑπομνήματα εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας (6).

Κωνσταντῖνος Παλαιόκαπας Κρὴς, διέπρεψεν ἐν Παταβίῳ ἐν τοῖς

(1) Storia della Litter. Italiana, libro III.
(2) Hodius, σελ. 325.
(3) Miller. Catalogue de l' Escurial, σελ. 52 κλπ.
(4) Turcogræcia, σελ. 270.
(5) Bibliotheca Græca, XII, 115.
(6) Αὐτόθι σελ. 208.

γράμμασι καὶ τῇ τῶν ὡραίων τεχνῶν ἐπιμελείᾳ, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Τσελεπής. Τοῦ Κωνσταντίνου ἀναφέρεται συλλογή τις ἀνέκδοτος (1).

Ἀνδρέας Δημητρίου, ἔγραψε βελγιστὶ Ἑλληνικὴν ἱστορίαν μέχρι μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Der Griecken opganck en oderganck. Dordraci 1599, καὶ τὸ ἑξῆς μὴ τυπωθὲν—Andreæ Demetrii, de præmiis concinnandis rhetoris (2).

Ἀντώνιος Ἀρκούδιος, Κερκυραῖος, δυτικὸς ἐπίσκοπος Σολέτου ἐξέδοτο—Νέον Ἀνθολόγιον πληρέστατόν τε καὶ ἀκριβέστατον εἰς τὰς νυχθημέρους κανονικὰς ὥρας τε καὶ δεήσεις, συντεθὲν καὶ συλλεχθὲν, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καθολικοῦ τυπικοῦ τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων Πατέρων, τοῦ τε ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Στουδίτου, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἁγίου Ὄρους, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς παραδόσεως τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωσὴφ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων, ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, ἀφῇ ἐκ τῆς Βατικανῆς Τυπογραφίας ». Τοῦ Πέτρου τούτου εὕρηται ἐπιστολὴ πρὸς Σεβῆρον (Lamii, Deliciæ eruditorum).

Ναθαναὴλ Χύχας, Ἀθηναῖος, διατρίβων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Κέρκυραν ἐν τῷ προαστείῳ Ποταμῷ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν· ἐνταῦθα ἔγραψεν εἰς ἁπλοελληνικὴν—Κατὰ Λατίνων πεντήκοντα καὶ τρεῖς· ὁ δυτικὸς μοναχὸς Αἰγίδιος a Cesaro ἀνεσκεύασεν αὐτὰς διὰ τοῦ ἑξῆς τριγλώσσου πονήματός του — Ἀπολογίαι φρὰ Αἰγιδίου τοῦ ἐκ Καισαροῦ ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων Μινώρων τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὸ κατὰ Λατίνων Ναθαναὴλ Χύχα Ἀθηναίου. Venetiis 1678 (3).

Ἰωάννης Ναθαναὴλ, μέγας οἰκονόμος Κρήτης, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἔγραψεν ἀπάντησιν πρὸς τὰ ζητήματα Βιβιανοῦ, Οὐρβινάτου κλπ. Ἐπιστολὴ τούτου ἐκ Ῥώμης 1572 πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον ἐξεδόθη ὑπὸ Λαμίου (4).

Γεώργιος Αἰτωλὸς, διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ πατριαρχείῳ· τοῦτον Ἰωάννης ὁ Βοναφεὺς « σοφὸν καὶ ἐλλόγιμον » καλεῖ (5).

---

(1) Papadopoli, Histor. Gymn. Patav—Παρανίκα Σχεδίασμα σελ. 158, σημ. 10.
(2) Fabricius XI, 406.
(3) Φιλητᾶ, ὑπεράσπισις τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας σελ. ις'.
(4) Fabricius, XI, 648.
(5) Turcogræcia, σελ. 270.

Χριστόφορος Κορτολέος, ἴσως Κυθήριος, ὑπότροφος καὶ οὗτος τοῦ ὑπὸ Λέοντος Ι'. ἱδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ συναξιωθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς οἰκειότητος τοῦ καρδιναλίου Ῥοδολφίου. Ἔγραψε λατινιστὶ περὶ ψυχῆς (1).

Κωνσταντῖνος Ῥάλλης, Σπαρτιάτης· ἐπαιδεύθη ἐν τῷ αὐτῷ Γυμνασίῳ, καὶ τῶν οἰκείων ἐγένετο τοῦ Ῥοδολφίου. « Καλὸς καὶ συνετώτατος » λέγεται ὑπὸ Σοφιανοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ παρὰ Γυράλδῳ καλούμενος Κωνσταντῖνος Ἕλλην. Συνεπώνυμοι καὶ σύγχρονοι τούτῳ καὶ τρεῖς ἄλλοι, περὶ ὧν ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν τοῖς πρόσθεν (2).

Φράγκος Τελούντας, « μεγαλοπρεπέστατος καὶ πολιτικώτατος « ῥήτωρ » ὡς λέγει ὁ Σοφιανός. Ἴσως ἐδικηγόρευεν ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐκτήσατο φήμην, ἥτις μετὰ τῶν λόγων καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συναπέπτη(2).

Νεῖλος Χῖος, ἔγραψεν ἐγκώμιον τῆς συμπολίτιδός του Ἁγίας Ματρώνης.

Θεοφάνης Λογαρὰς Κύπριος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1575 παρὰ Χριστοφόρῳ Τζανέτῳ ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκεται· « Τὸ παρὸν εὐαγγέλιον, ἐτυπώθη νεωστὶ, Ἐνε» τίησιν· παρὰ Χριστοφόρῳ τῷ Ζανέτῳ, ἐπιμελεία δὲ πολλῆ Θεοφά» νους ἱερομονάχου Λογαρᾶ τοῦ Κυπρίου, ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου » οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰῡ Χῡ, ἀφοέ ».

Μητροφάνης Ἱερομόναχος Ἑπτανήσιος, μονάζων ἐν Κεφαλληνίᾳ· τοῦ λογίου τούτου γνωσταί εἰσι δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας (1596) ἐν αἷς ὑπογράφεται « Μητροφάνης ὁ τῶν ῥακενδυτῶν καὶ μελανειμόνων οἰκτρός ». (Lamii, Deliciæ Eruditorum).

Μελέτιος Βλαστὸς ἐκ Ῥεθύμνου Κρήτης, ἱερομόναχος· τούτου φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Μαργούνιον (1590)· φαίνεται δ' ὅτι ὁ Μελέτιος διατρίβων ἐν τῇ πατρίδι ἐδίδασκε τοὺς ἐκεῖ παῖδας.

Μανουὴλ Βλαστὸς, συγγενὴς ἴσως τοῦ ἀνωτέρω. Τῷ 1592 ἐσπούδαζεν ἐν Παταβίῳ, ὅθεν μεταβὰς εἰς Βενετίαν τὰς διατριβὰς ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ ἐποιεῖτο· φέρονται παρὰ Λαμίῳ τοῦ Μανουὴλ τούτου ἐπιστολαὶ πρὸς Διονύσιον Κατηλιανὸν, ἱερομόναχον Παχατούρην, ἐπί-

(1) Ἑλληνομν. σελ. 291—2.

(2) Ἕλλην. 292—Παρανίκα, σελ. 153. Βλέπε καὶ σελ. 76—77 τοῦ παρόντος.

(3) Allatii, de consensu, σελ. 874, καὶ Βλαστοῦ Χιακὰ, Β'.

σκοπον Μονεμβασίας κλπ. Πρὸς τοῦτον δὲ γράφουσι Λεόντιος ὁ Κύπριος, καὶ ὁ Κατηλιανός.

Γεώργιος Βλαστὸς, ὁ ἐπιλεγόμενος Πουνιαλέτος, Κρὴς καὶ οὗτος· ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Χριστοφόρου Τζανέτου ἐκδοθέντα Μηναῖα τοῦ Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου, Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου (1592—96).

Διονύσιος ἱερομόναχος, διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει (1) φίλος τοῦ Μαργουνίου, καὶ πιθανῶς μαθητής· κατεγίνετο ἰδίως περὶ φυσικομαθηματικὰς καὶ θεολογικὰς μελέτας, καὶ ἦν οἰκεῖος τῷ δικαιοφύλακι Ζυγομαλᾷ. Ἐπιστολὴ τούτου εὕρηται πρὸς Μαργούνιον ἐκ Γαλατᾶ (βοηδρομιῶνος τετάρτῃ ἐπὶ εἰκάδι, αφ΄ά).

Ἀνδρέας Σπίρας Κρὴς, νομοδιδάσκαλος.

Νικόλαος Σπίρας, πρωτοπαπὰς Κερκύρας τῷ 1576.

Ἰωσὴφ Λούμπιρας Κρὴς, (1580), σχετικὸς Μαργουνίου καὶ Σεβήρου.

Νικόδημος Μεταξᾶς, ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (2).

Καῖσαρ Σάμιος ἰατροφιλόσοφος, καθηγητὴς τοῦ ἐν Φερράρᾳ πανεπιστημίου (1588).

Θεόδωρος Ῥένδης Χῖος, εὐκλεῶς διδάξας διὰ πολλὰ ἔτη τὴν ἑλληνικὴν πρῶτον εἰς Τουρῖνον, ἔπειτα εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε.

Φίλιππος Μορέτος Χῖος· μοναχὸς καὶ θεολόγος πολυμαθής.

Καὶ οἱ ἑξῆς Χῖοι ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι σπουδάσαντες ἢ διδάξαντες εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Γεώργιος Μορέτος· Γεώργιος Σέρρας· Φραγκίσκος Ῥόκας· Σίμων Πόρτιος· Ἀνδρέας Σταυρινός· Ἰωσὴφ Μαϊνέριος· Δομένικος Καστέλης· Βαβεστρέλος· Βαλσαρίνης· Τβὶν Δομένικος (3).

Μακάριος Τσεχούλης ἱερομόναχος διδάσκων ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1543.

Μαρασσῆς Πλέσσας διδάσκων ὁμοίως ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1555 (4).

Νικόλαος Λάσκαρις διδάσκων ἐν Βενετίᾳ (1593) (5).

---

(1) Πρωτοσύγκελος καὶ ἔξαρχος Γαλατᾶ ὑπογράφεται παρὰ Γερλαχίῳ.

(2) Lamii, Deliciæ Eruditorum

(3) Βλαστοῦ Χιακῶν Β'. Καὶ οἱ ἑξῆς Χιογενεῖς Ἰουστινιάναι. Ἀνσάλδος (1502—96) Τιμόθεος· Βικέντιος· Ἄγγελος· Μιχαὴλ· Ἀντώνιος· Βενεδέτος· Ἰωσὴφ· Ἰωάννης. Περὶ τῶν λογίων ταύτων βλέπε Βλαστὸν κατὰ πλάτος βιογραφοῦντα.

(4) Παρνίκα Σχεδίασμα, σελ. 62.

(5) Veludo, Colonia Greca di Venetia.

Ἰωάσαφ Δορναῖος Κρὴς, διδάσκαλος Μαργουνίου (1550).

Νικόλαος Ῥόδιος, διδάσκων ἐν τῇ πατρίδι του.

Γεώργιος Ῥόδιος, ὁμοίως διδάσκαλος.

Σίμων Σιμωνίδης διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Ῥωσσίᾳ (1595).

Ἠλίας Ἀνδρέου Κρὴς, διατρίβων ἐν Παρισίοις μετέφρασε τῷ 1556 τὸν Ἀνακρέοντα (1).

Κωνσταντῖνος Ζερβὸς Κρὴς· διατρίβων ἐν Παταβίῳ (2).

Ἀνδρέας Γεωργίου Δαρμάριος, Ἐπιδαύριος καλλιγράφος « d'une fécondité surprenante, et l'on trouve des manuscrits de sa main dans beaucoup des bibliothèques » λέγει ὁ Μίλλερ. Τριάκοντα πέντε κώδηκες ἀντιγεγραμμένοι ὑπ' αὐτοῦ εὑρηνται ἐν Ἐσκουριάλῃ (3).

Νικόλαος Τορριάνος (de la Torre) Κρὴς, καλλιγράφος διάσημος. Ἐπὶ Φιλίππου Β' διωρίσθη *βασιλικὸς ἀντιγραφεὺς* (escriptor de la real libreria), ἐπιφορτισθεὶς καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐν Ἐσκουριάλῃ χειρογράφων, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Μίλλερ (4).

Μιχαὴλ Κρὴς ἐκ Κυδωνίας καλλιγράφος (1567).

Νικόλαος Μάρκος Γαετάνος Ἐπιδαύριος καλλιγράφος (1541—43).

Νικόλαος Μόρμουρης Ναυπλιεὺς (1542).

Πέτρος Καρναβάκης ἐκ Μονεμβασίας (1542—46)

Κορνήλιος Μόρμουρης (1548—59).

Θεόληπτος Μοναχὸς (1562—64).

Σοφιανὸς Μελισσηνὸς Κρὴς· (1569—85).

Βενέδικτος Ἐπισκοπόπουλος Κρὴς (1571).

Ἰωάννης Δαλασσηνός.

Γεώργιος Σπηλαιώτης.

Γρηγόριος Σπηλαιώτης.

Βαλεριανὸς, καλλιγράφος ἐν Ἱσπανίᾳ

Κωνσταντῖνος Αὐσδίλιος Κρὴς (5).

Ἐν καταλόγῳ Στεφάνου Γερλαχίου, δημοσιευθέντι ἐν Τουρκογραικίᾳ (σελ. 506—7), φέρονται καὶ οἱ ἑξῆς λόγιοι (docti et clari viri hodiernæ Græciæ) ἀκμάζοντες τῷ 1575—78.

(1) Παρανίκας, σελ. 155, 171, 179, 194.

(2) Crusii Turcogræcia.

(3) Catalogue de l'Escurial σελ. XIX.

(4) αὐτόθι.

(5) Περὶ τῶν λογίων τούτων καλλιγράφων ἴδε Miller Catalogue de l' Escurial, σελ. XX, κλπ.

Σίλβεστρος πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Κύριλλος Νικαίας.—Σωφρόνιος Φιλαδελφείας.

Γαβριὴλ ἱεροδιάκονος καὶ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Πορφύριος ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τοῦ πατριαρχείου.

Φωκὰς λαμπαδάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Κωνσταντῖνος ὁ πρωτοαποστολάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ὁ Ἐφέσου Σωφρόνιος.—Ὁ Σμύρνης Γαβριήλ.

Ὁ Περιθεωρίου Γρηγόριος.

Ὁ Αἴνου Ματθαῖος.

Ὁ Δαυλίας καὶ Ταλαντίου Σωφρόνιος.

Ὁ Ἀμασείας Ἰωάσαφ.

Ὁ Σοφίας Παχώμιος.

Ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἱερεμίας.

Ἀθανάσιος Σηλυβρίας.

Νεόφυτος Δράμας.

Σισίνιος Νικομηδείας.

Ἰωάσαφ Νευροκόπου.

Ἱερεὺς Ἰωάννης Ἡρακλειανὸς καὶ νομοθέτης Χίου.

Παπᾶ-Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης.

Μανουὴλ ὁ νοτάριος Μιτυλήνης.

Γεώργιος λογοθέτης τῶν Ἀθηνῶν.

Κωνστάντιος νοτάριος.

Ἰσχανίου Ἰωάσαφ.

Κύριλλος ὁ Θαυμακοῦ.

Ὁ Λυκέων Νεόφυτος.

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Ἀρσένιος.

Δημήτριος ὁ Λαρίσσης.

Ὁ Βερροίας Μητροφάνης.

Ὁ Μεζῶν Προκόπιος.

Διονύσιος ὁ Βιζύης.

Ὁ Γάνου Παχώμιος.

Κάλλιστος Ῥόδου.

Καρπάθου Μακάριος.

Κῶ Νίκανδρος.

Χίου Ἱππόλυτος.

Μιτυλήνης Γρηγόριος.

Νεόφυτος Μηθύμνης.

Ὁ Λήμνου Ἰωάσαφ.

Θεόδωρος δομέστικος Λήμνου.

Ὁ Παροναξίας Ἀθανάσιος.

Ἰωακεὶμ ὁ Ἰμβρου.

Ὁ Ἄνδρου Ἀρσένιος.

Ὁ Λέρου Κάλλιστος.

Μακάριος ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος Πάτμου.

Κάλλιστος σύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Μεθόδιος Αἰτωλὸς ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἕτερος Μεθόδιος ἱερομόναχος.

Ἰωάσαφ ὁ Θεσσαλονίκης. (εἰς τὸ ὄνομα τούτου ὁ Γερλάχιος προστίθησι καὶ ταῦτα. Non sua, sed Calogeri manu; quia post cladem Turcarum ad Echinades navalem, a Calogero quodam delatus fuerat: tanquam Christianos litteris contra Turcas excitasset, et quanquam apud Mehemetem Bassam, a Michæle Cantacuzeno defensus esset: tamen 2 millia Ducatorum dare coactus erat Monacho, ad triremes propter sycophantiam damnato ».

Πρὸς τούτοις καταλεκτέοι καὶ οἱ ἑξῆς, διδάξαντες ἢ ἁπλῶς φοιτήσαντες (1572—1600) εἰς τὸ τότε κλειζόμενον πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὧν τὰ ὀνόματα εὕρηνται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ πανεπιστημίου (1).

Νικόλαος Σαγγινάτιος Κρὴς, νομικὸς καὶ θεολόγος.

Ἰωάννης Κλάδιος Κρὴς, ἐπὶ διετείαν « rector medicinæ benemeritus ».

Βαρθολομαῖος Βότζας Κρής· ἱππεὺς καὶ juristarum rector.

Ἰωάννης Κόμης Παλαιόκαπας Κρής· διδάκτωρ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς δικαίοις (doctor juris utriusque).

Πέτρος Δάβιλας Κύπριος, συγκλητικὸς τοῦ πανεπιστημίου.

Ἀδριανὸς Σπιέρας Κρής.

Θεόδωρος Εὐδαιμονογιάννης Κρής.

Ἰωάννης Κλόδιος.

Γεώργιος Καπίσκας.

Ἰωάννης Λομβάρδος, ἱππεὺς καὶ rector.

(1) Cenni ed inscrizioni della università di Padova. 1811.

Ἀντώνιος Βλαστὸς, Κρής· διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν δικαίων, ἱππεὺς, καὶ rector meritissimus.

Ἀλέξανδρος Συγκλητικὸς, Κύπριος, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου, καὶ κατὰ Παπαδόπουλον (Gymn. Pat. σελ. 12) καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου.

Νικόλαος Σκορδύλιος, Κρὴς, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου.

Γεώργιος Μαυρίκιος.
Προκόπιος Μουσοῦρος.
Ἀνδρέας Καλαφάτης.
Ἰωάννης Λίμας.
Μιχαὴλ Λίλιμος.
Φίλιππος Τάνδης, σύνδικος Πανεπ.
} Κρῆτες.

Ἐν τῷ Β΄. τμήματι τῶν ἐπιγραφῶν.

Πέτρος Πατίχας ἐκ Λευκοσίας Κύπρου.
Βενέδικτος Φλαγγίνης, Κύπριος.
Φραγκίσκος Βασίχιος Κρής.
Ἡρακλῆς Κασιμάτης Κρής.
Ἰωάννης Καρυοφύλλης (Βυζάντιος;).

Ἰάκωβος Σαβογιάνος ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου· κατὰ Παπαδόπουλον ὁ Σαβογιάνος (Gymn. Patav. σελ. 26) σπουδάζων τὴν ἰατρικὴν, διέπρεψεν εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις (1586).

Ἱερώνυμος Λομβάρδος Κρής.
Γεώργιος Μάξιμος Χῖος.
Εὐστάθιος Πατελλάρος Κρής.
Πέτρος Κατάνης Κρής.
Θεόφιλος Ἔπαρχος, Κερκυραῖος.
Ἐμμανουὴλ Μοσχέτης Κρής.
Νικόλαος Κουϊρίνος »
Ἕκτωρ Ἀγαπητὸς Κύπριος.
Φλωριανὸς Κλόδιος Κρής.
Ἰάκωβος Σαλομὼν »
Μάρκος Βάλσαμος »

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΑΙΩΝ.
1600—1700.

Κύριλλος Λούκαρις.

Κωνσταντῖνος Λούκαρις ἐγεννήθη τῷ 1572 εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης ἐξ οἰκογενείας πάλαι ἐξ Ἠπείρου μεταναστασάσης ἐν τῇ νήσῳ(1)· τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ πατρίδι παιδευθείς, ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συντοπίτου του Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, καὶ ἄλλων τῆς Ἰταλίας περιφανῶν, ἐν οἷς καὶ Παύλου Σάρπα, τοῦ φοβεροῦ τῶν παπῶν ἀντιπάλου. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Γενεύην, Ὁλλανδίαν, καὶ Γερμανίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅθεν μεταβὰς παρὰ τῷ συγγενεῖ Μελετίῳ Πηγᾷ, πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ἐχειροτονήθη μοναχὸς, Κύριλλος μετονομασθείς, καὶ μετ' ὀλίγον προήχθη εἰς τὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἀξίωμα.

Τῷ 1593 μεταβάντος τοῦ Μελετίου εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς ἀναλαβὴν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Κύριλλος, καὶ ἐγνωρίσθη αὐτόθι καὶ ἐθαυμάσθη ὡς ἱεροκήρυξ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου ἀκαταισχέτως προοδεύουσα ἐν Εὐρώπῃ, ἀφῆρεσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ παπισμοῦ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ συνειδυῖα τὸν ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον, ὡπλίσθη ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, πᾶν ὅσιον καὶ ἀνόσιον ἐκμεταλλευομένη. Ἵνα δὲ καιριώτερον κατὰ τῆς αἱρέσεως ἐπιφέρῃ κτύπημα, ἀνενδότως ἤρξατο ἐργαζομένη πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προαιωνίου πόθου, τῆς συγχωνεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τοὺς Ἰησουΐτας ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος· οὗτοι, ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἔφερον εἰς μέσον σχέδιον πολὺ ἐπιτηδειότερον καὶ τοῦ ὀνόματος αὐ-

(1) Papadopoli, Historia Gymn. Patav.

τῶν ἀξιώτερον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδος, ὑποτεταγμένος ἄλλοτε εἰς τὰ νεύματα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐφαίνετο πρόθυμος ἵνα συμπράξῃ πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ῥώμης τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων του. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία προβλέπουσα τὸν κίνδυνον ἔστειλεν εἰς Πολωνίαν τὸν Νικηφόρον, ὡς ἔξαρχον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, καὶ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ὡς ἔξαρχον τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ἐλθόντες οὗτοι εὗρον τὸ καταχθόνιον τῶν Ἰησουϊτῶν σχέδιον ἐφηρμοσμένον. Σύνοδος συγκροτηθεῖσα τῷ 1595 ἐν Λιθουανίᾳ ὑπὸ Λατίνων καί τινων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων εἶχε πρὸ μικροῦ ἀνακηρύξει τὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου· Ἰγνάτιος δὲ καὶ Κύριλλος, δύο ἀποστάται τῆς Ἑλληνορρωσσικῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοποι εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Ῥώμην ἵνα καταθέσωσιν εἰς τοὺς πόδας Κλήμεντος Η'. τὴν διαβεβαίωσιν τῆς εὐλαβείας τῶν νέων αὐτοῦ ὑπηκόων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν, οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν πράξεων τῆς συνόδου ἐκείνης, ἀποφηνάμενοι αὐτὴν ἔργον βίας καὶ ἀπάτης. Νέα Σύνοδος συνῆλθε τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκ πλειοτέρων ἢ ἡ προηγουμένη ἐπισκόπων· εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην παρέστησαν οἱ δύο πατριαρχικοὶ ἔξαρχοι Νικηφόρος καὶ Κύριλλος, ζητοῦντες ἵνα παρακαθήσωσιν ὡς ἐπίτροποι τῶν πρεσβυτέρων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκκλησιῶν. Ἡ Σύνοδος διηρέθη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς παραδοχῆς αὐτῶν, καὶ μετὰ πολλὰς ἔριδας οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι συνελθόντες ἰδίᾳ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἀποστάτας, οἱ δὲ Λατῖνοι ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ εὐάριθμοι τῶν Λατινοφρονούντων ὀρθοδόξων ἐπικυρώσαντες τὰς πράξεις τῆς προηγουμένης συνόδου ἀνταπέδωκαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν τὸ ἀνάθεμα· ὥστε ἡ Ἑλληνορρωσσικὴ ἐκκλησία διηρέθη τοιουτοτρόπως εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, τοὺς ἡνωμένους (Οὐνίτας), καὶ τοὺς ὀρθοδόξους.

Ὁ ἀγὼν δὲν ἦτον ἴσος· διότι οἱ πρῶτοι εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν δύναμιν κυβερνήσεως ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιδιωκούσης τὸν σκοπὸν αὐτῆς, καὶ παρεκτὸς τῆς ὑλικῆς δυνάμεως, τὴν μεγαλοφυΐαν τῶν Ἰησουϊτῶν. Πάντες οἱ μὴ στέρξαντες εἰς τὴν ἕνωσιν ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· οἱ ναοὶ ἁφηροῦντο διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἵν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς Οὐνίτας, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ προχείρισις τῶν τεθνεώτων τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος ἐπισκόπων. Ὁ Σιγισμόνδος φοβούμενος ν' ἀνάψῃ διὰ περαιτέρω διωγμῶν θρησκευτικὸν πόλεμον, ἐδοκίμασε νὰ προσοικειωθῇ τὸν Λούκαριν, καὶ γινώσκων οἵας

ὑπολήψεως ἐτύγχανεν ὁ νέος ἔξαρχος παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, παρέδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μελέτιον, δι' ἧς ἐζήτει νὰ προσαγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν ἕνωσιν. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐκώφευσεν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βίλναν, ὅπου οἱ ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς καὶ εὐπατρίδαι συνήρχοντο ἵνα βουλευθῶσι πῶς ἤθελον ἀντιστῆ εἰς τὴν καταδρομήν. Ἐν Βίλνᾳ ὁ Λούκαρις, τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκεῖ Ῥωσσικῆς ἀκαδημίας τῷ τίτλῳ τοῦ ῥέκτορος, ἐδημοσίευσεν, ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸν Ὀρθόδοξον Χριστιανὸν Διάλογον Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (1596).

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Πολωνίας κατεδιώκοντο ἀπηνέστερον καὶ αὐτῶν τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τοῦ ὀργάνου τῶν Ἰησουϊτῶν, Σιγισμόνδου τοῦ βασιλέως, ὅστις τιμωρῶν ἐκείνους διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ στέμματος τῆς Σουηδίας, ἄσπονδον πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τούτων. Καὶ δὴ, ἅμα παρετήρησε τὰ κατ' αὐτοῦ σωρευόμενα νέφη, δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὰ καιρὸν νὰ σχηματίσωσι καταιγίδα, ἀλλὰ προσέλαβε διὰ τῆς βίας τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἄραντες τὰ ὅπλα Κοζάκοι κατετροπώθησαν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν διεσφενδονίσθησαν ἐν Βαρσοβίᾳ· καὶ ὁ μὲν Νικηφόρος, ὁ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἔξαρχος, συλληφθεὶς ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ συνάδελφος αὐτοῦ Λούκαρις διὰ τῆς φυγῆς διεσώθη.

Ἡ ἐπιτηδειότης, ἣν ἔδειξεν ὁ Κύριλλος κατὰ τὴν ἐν Πολωνίᾳ ἀποστολήν του, καὶ οἱ κίνδυνοι οὓς αὐτόθι διέτρεξεν, ηὔξησαν ἀναγκαίως τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς· ὥστε, μικρὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀποθανόντος τοῦ γέροντος Μελετίου, προεχειρίσθη τῷ 1602 ὁ Λούκαρις πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καθαιρεθέντος τῷ 1614 τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, τοῦ πρώην Ἀθηνῶν μητροπολίτου, καὶ ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐπικρατούσης, προσεκλήθη ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἀνεδείχθη τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου, μέχρι τῆς ἀναγορεύσεως Τιμοθέου Α'. τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν μητροπολίτου· ἀπελθὼν ὁ Κύριλλος ἐκ Βυζαντίου, μετὰ μικρὰν διαμονὴν εἰς Βλαχίαν, καὶ εἰς τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους τὰς μονὰς, ἐπέστρεψεν εἰς Κάϊρον, ὅπου ἦν τότε ἡ ἕδρα τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Μετ' ὀλίγον γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, παρευρέθη καὶ ὁ Λούκαρις μετὰ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, πρὸς καθαίρεσιν Λαυρεντίου τοῦ Σιναίου Ὄρους ἐπισκόπου.

Ἀποθανόντος δ' εἶτα τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Α', ἀνεδείχθη ὁμοψήφως τὴν 5 Νοεμβρίου 1621 οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Λούκαρις, ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη κοσμήσας τὸν Ἀλεξανδρείας θρόνον. Οἱ Ἰησουῖται μεγάλως ἐταράχθησαν ἐπὶ τῇ προαγωγῇ εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ των· ὅθεν δωροδοκήσαντες τὸν μέγαν βεζίρην Χουσεὶν, ἐπέτυχον τὴν καθαίρεσιν τοῦ Λουκάρεως, καὶ τὸν ἀντ' αὐτοῦ διορισμὸν τοῦ παπολάτρου Γρηγορίου τοῦ Ἀμασείας, ὅστις συνεργοὺς ἔχων δύο καθηρημένους ἀρχιερεῖς, τὸν Ἀχριδῶν Μητροφάνην, καὶ τὸν Σερρῶν Ἰωάσαφ, δὲν ἔπαυε καταφλυαρῶν καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς Τούρκους τὸν Κύριλλον, ὡς φίλον τῶν Εὐρωπαίων, καὶ προδότην τῶν συμφερόντων τῆς αὐτοκρατορίας. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἐπισκόπων ἠθέλησε νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ Γρηγορίου, ὁμολογήσαντος ἤδη τὴν πρὸς τὸν πάπαν ὑποταγήν· ἵνα δὲ τηρηθῇ πρόσχημά τι νομιμότητος συνεκλήθησαν ἐπίσκοποι, ἄλλοτε ἐπὶ κακῇ διαγωγῇ καθαιρεθέντες, καὶ κατωρθώθη οὕτως ἡ παράνομος ἐκλογὴ τοῦ ἐπιβάτου Γρηγορίου, Στραβοαμασείας ἐπονομαζομένου διὰ τὸ μονόφθαλμον.

Ἀλλ' ὁ Κύριλλος δὲν ἐπτοήθη, καὶ ἐν συνοδείᾳ τεσσάρων ἀρχιεπισκόπων καὶ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ κλήρου, προσελθὼν ἐτόλμησε ν' ἀφορίσῃ τὸν ἐπιβάτην τῆς πατριαρχείας, ὑποψήφιον τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τοῦ μεγάλου βεζίρου, ὅστις μετὰ τρίμηνον ἀθλίαν διοίκησιν, καθαιρεῖται καὶ σιδηροδέσμιος ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Ὁ Λούκαρις ἐφαίνετο ἕτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὸν θρόνον· ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας δεινὴν ἔπλεξαν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν, καταπείσαντες τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κύριλλος συνώμοτε μετὰ τῶν Φλωρεντινῶν πρὸς παράδοσιν μιᾶς τῶν ἐν Αἰγαίῳ νήσων. Τὴν συκοφαντίαν ἐνίσχυσε καὶ δῶρον 20,000 ταλλήρων προσφερθὲν εἰς τὸν ἄπληστον μέγαν βεζίρην· ὅθεν ὁ ἀτυχὴς Κρὴς συλληφθεὶς αἴφνης ἀπάγεται εἰς ἐξορίαν ἀναπολόγητος.

Ἀλλ' ὁ κλῆρος, καίτοι στερηθεὶς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, ἐπέμεινε μὴ θέλων νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον, ἐπὶ τῷ ὀρθοτάτῳ λόγῳ, ὅτι ὁ θρόνος δὲν εἶχε χηρεύσει. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διὰ πολλῶν μέσων, προεχειρίσθη πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Β'. πρώην Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης· ὁ δὲ ἑλληνικὸς κλῆρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ πρὸς ἀποφυγὴν μειζόνων κακῶν.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ οὐ μόνον ἐπολέμει τὸν Λούκαριν, ὡς ἀντιτα-

χθέντα εὐθαρσῶς εἰς τὴν τεκταινομένην ὑποδούλωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφαντάζετο αὐτὸν, ὡς κλίνοντα πρὸς τὴν Μεταρρύθμισιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος νέος ὢν, χάριν σπουδῆς καὶ μελέτης, εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰς χώρας ἐν αἷς τὸ θρήσκευμα τοῦ Λουθήρου πλήρες εἶχεν ἐνεργήσει τὴν κατάκτησιν.

Ὅθεν μέγα ἐθεωρήθη τὸ κατόρθωμα τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ. Ταχυδρόμος ἐπίτηδες ἐκ Βυζαντίου σταλεὶς ἀνήγγειλεν εἰς Ῥώμην τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Ἰησουϊτικῆς ῥαδιουργίας· καὶ ὁ πάπας Οὐρβανὸς χαιρεκακῶν ἀνήγγειλε τὴν χαράν του πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, εὐχαριστῶν διὰ τὰ γενόμενα, καὶ προτρέπων εἰς ἐπαγρύπνησιν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄνθιμος, γνήσιον τέκνον τῆς ὀρθοδοξίας ἀναδειχθεὶς, διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἰησουϊτῶν. Σύνοδος ἀθροισθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει καθήρεσε καὶ ἀφώρισε τὸν προεπιβάντα Γρηγόριον· καὶ αὐτὸς δὲ μετὰ πεντηκονθήμερον πατριαρχείαν, βλέπων τὴν ἀθλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατάστασιν, παρητήθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἄθωνα ἡσύχασε. Πάντα λίθον ἐκίνησεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πρὸς ἀναστολὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἀνθίμου, ὡς καὶ οἱ Ἰησουῖται· εἰς μάτην ὅμως· ὁ κλῆρος θωρακισθεὶς διὰ τῆς πίστεως ἀντέστη εἰς τὰ μηχανορραφήματα αὐτῶν, καὶ στάσις τῶν γιανιτζάρων ἐκρήμνισε τὸν μέγαν βεζίρην Χουσεΐν, προσφορώτατον τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ὄργανον.

Ὅθεν ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας, προχειρίζεται κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1623, τὸ δεύτερον οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐταράχθη εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὁ καθολικὸς κόσμος· Ἕλλην μοναχὸς ἐστάλη ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας ἵν' ἀναγγείλῃ ὅτι εἴκοσι χιλιάδες ταλλήρων ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐὰν κατώρθουν τὴν καθαίρεσιν τοῦ Λουκάρεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στόλος Κοζάκων εἰσελθὼν εἰς τὸν Βόσπορον ἐλεηλάτησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν, καὶ παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας διάφορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως προάστεια, μετὰ δὲ τὸ κατόρθωμα ἀπῆλθεν ἐν θριάμβῳ, ἐνσπείρας τρόμον ἀπερίγραπτον. Οἱ Ἰησουῖται συνέλαβον πρόσφορον συκοφαντίας ἐπιχείρημα· καὶ ἐκμεταλλευθέντες τὸν φόβον τῶν Τούρκων παρέστησαν εἰς τὴν Πύλην, ὅτι προσκλήσει τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι εἶχον ἔλθει· ἀλλ' ἡ καταχθόνιος ἐκείνη συκοφαντία, ὑπὸ τῶν πραγμάτων διαψευσθεῖσα, ἀπέτυχε.

Τοσαῦται ἀπόπειραι ναυαγήσασαι, τηλικαῦται προσβολαὶ ἀποκρουσθεῖσαι, κατέστησαν σεβαστὸν τὸν Λούκαριν εἰς τοὺς Ἰησουΐτας, οἵτινες

νες ἐννόησαν ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἐφημέρων ἐκείνων πατριαρχῶν, οὓς ἡ Γαλλικὴ πρεσβεία ἠδύνατο, κατὰ τὸ δοκοῦν, ν' ἀνατρέπῃ· ὅθεν ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης μὴ δυναμένη νὰ τὸν καταβάλῃ ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσοικειωθῇ· καὶ στείλασα τὸν ἐκ Ναυπλίου Κονάκιον Ῥόσην μὲ ὁδηγίας πρὸς τὸν Κύριλλον ὑπογεγραμμένας ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Βανδίνη, ἔλεγεν, ὅτι τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλήματα ὡς λουθηροκαλβίνου ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ πέμπων εἰς Ῥώμην ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του· ἀνωμολόγει δ' ἐν αὐταῖς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὸν Λούκαριν ὡς τὸν πρῶτον, μετὰ τὸν πάπαν, πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καὶ ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν τῆς δύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐννοῶν κατὰ βάθος τὸ πνεῦμα τῆς ἀλωπεκώδους ἐκείνης πολιτικῆς εἶπεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν καὶ ἐξήγησιν εἶχε νὰ δώσῃ.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ῥόση, ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἐνεδύθη τὴν λεοντὴν, ἀντὶ τῆς στιγμιαίως περιβληθείσης ἀλωπεκῆς. Οἱ Ἰησουῖται διαμένοντες εἰς τὸν Γαλατὰν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον, καὶ σχολεῖα συστήσαντες ἐδίδασκον τοὺς ἑλληνόπαιδας δωρεὰν, καὶ τοὺς πτωχοὺς αὐτῶν γονεῖς ἔτρεφον, ἀγοράζοντες διὰ τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὰς ἁπλοϊκὰς καὶ ἀθώας ψυχὰς, εἰς τὰς ὁποίας διέσπειρον ἠρέμα τὰς παπικὰς καινοτομίας. Νέαν ἐπενόησαν καὶ τότε κατὰ τοῦ Λουκάρεως συκοφαντίαν, ὅστις ἐθεώρησε φρόνιμον ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ μικρὸν, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ τρικυμία· καὶ τῳόντι μετά τινας ἡμέρας ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἰσχυρότερος παρά ποτε.

Ὁ Κύριλλος ἐξ ἀνάγκης δεχθεὶς τὴν προστασίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεων τῶν διαμαρτυρομένων δυνάμεων, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ θρόνου, πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν τῶν καθολικῶν. Ἵνα δὲ καιριώτερον τραῦμα ἐπιφέρῃ πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσηλυτίσεις τῶν Δυτικῶν, συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν, διὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ, ἐξ ἧς ἀπελύοντο καὶ μετεδίδοντο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν βιβλία ὑπὸ ὀρθοδόξων γραφέντα, καὶ τὰς παπικὰς καινοτομίας ἐλέγχοντα. Τότε πλέον μανιώδεις οἱ Ἰησουῖται ἐκίνησαν πάντα λίθον, καὶ πᾶσαν μυσαρὰν συκοφαντίαν ἐπενόησαν, πρὸς ματαίωσιν τοῦ ἔργου τούτου· ἐπὶ τέλους δ' ἔλαβον τ' ἀντίποινα, σιδηροδέσμιοι ἀποδιωχθέντες τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Κύριλλος ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀπαλλαγέντα τῶν δεινοτέ-

ρων αὐτοῦ ἐχθρῶν, εἶδεν ἀπερχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἰσχυρότερον τῶν προστατῶν του, τὸν Θωμὰν Ῥούην, πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις δὲν ἔδειξε τὴν αὐτὴν, ὡς πρότερον, πρὸς τὸ θῦμα τοῦτο τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ ὑπεράσπισιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, προσκλήσει τοῦ πρέσβεως τῆς Ὁλλανδίας Κορνηλίου Ἄγα, ἀπεστάλη ἐκ Γενεύης ὁ ἱερεὺς Ἀντώνιος Λήγηρ, τὸ γένος Πεδεμόντιος, ὅστις κατασταθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1628 προσηλώθη ἔκτοτε εἰς τὸν Κύριλλον ὡς κακός τις αὐτοῦ δαίμων. Ὁ Ἄγας καὶ ὁ Λήγηρ καταχρώμενοι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Λουκάρεως, ἐθεώρουν ἤδη ἑαυτοὺς κυρίους τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ προσοικειωθῶσι καὶ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας· ὅθεν ἔγραψαν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Γεράσιμον τὸν Σπαρταλιώτην, προτείνοντες τὴν δαπάναις τῆς Ὁλλανδίας ἵδρυσιν σχολῶν καὶ τυπογραφείων ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὴν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν δημοσίευσιν τῆς τε Βίβλου καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τῆς παραδοχῆς τῶν καλβινιστῶν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ Γεράσιμος ἀπήντησεν, ὅτι ἡ ἑνότης τῆς πίστεως εἶναι μὲν χρῆμα σωτήριον καὶ οὐράνιον, ἀλλὰ δέον πρὸ πάντων νὰ ἦνε εἰλικρινής.

Τότε συνετάχθη ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἡ εἰς Λούκαριν ἀποδοθεῖσα ὁμολογία τῆς πίστεως (1629), δημοσιευθεῖσα εἰς Γενεύην καὶ προσφωνηθεῖσα Κορνηλίῳ τῷ Ἄγᾳ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπροξένησε τρομερὸν ἐν Εὐρώπῃ θόρυβον.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ καὶ θεοὺς καὶ δαίμονας ἐπικαλεσθεῖσα πλέον ἐπεδίωξε λυσσωδῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπιφόβου τούτου ἐχθροῦ, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐνήργουν οἱ λουθηροκαλβῖνοι καταχρώμενοι τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ὁ Κύριλλος ἐδείκνυε πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς φανερᾶς ἀντιδράσεως τῶν καθολικῶν. Κύριλλος ὁ Κονταρὴς ἐκ Βερροίας, ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Γαλατᾷ σχολεῖον τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ ὄργανον δεξιώτατον καὶ φανατικὸν ἀναδειχθεὶς τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, παρέστη ὡς ἀντίπαλος τοῦ Λουκάρεως, καὶ πᾶσαν δολοπλοκὴν μετῆλθε πρὸς κατάληψιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς πρεσβείας· ὅθεν ἐν ἔτει 1632, καθαιρεθέντος τοῦ Λουκάρεως, ἐπιβαίνει τῆς πατριαρχείας ὁ Κονταρὴς, ὅστις ἓξ μόνον ἡμέρας διοικήσας (5—11 ὀκτωβρίου), ἐξωθεῖται βιαίως ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐξορίζεται εἰς Τένεδον. Μετακληθεὶς δὲ ὁ κλεινὸς Λούκαρις τὸ τρίτον ἀναγορεύε-

ται οἰκουμενικὸς πατριάρχης, καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ μῆνας ἓξ διακοσμήσας τὸν θρόνον, καθαιρεῖται καὶ πάλιν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προχειρίζεται ὁ συμπατριώτης του Ἀθανάσιος Πατελλάριος (1633).

Ἡ μερὶς τῶν Ἰησουϊτῶν θεωροῦσα, ὅτι αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι καθαιρέσεις εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔφερον εἰμὴ εἰς τὸ νὰ πολυπλασιάζωσι τοὺς θριάμβους τοῦ Κυρίλλου, εἶχε προνοήσει περὶ ἀσφαλεστέρας τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαλλαγῆς. Διωργάνισε δηλονότι τὴν σύλληψιν τοῦ Λουκάρεως, ἐν Χίῳ τότ' ἐξορισθέντος, ὑπό τινος τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολυαρίθμων πειρατῶν καὶ τὴν διὰ βίου φυλάκισιν αὐτοῦ εἴς τι τῶν γαλλικῶν ἢ παπικῶν φρουρίων. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος εἶχε προϊδεῖ τὸν κίνδυνον, ὁ δὲ ἀντιναύαρχος Βεκίρ-πασὰς, κατ' αἴτησίν του, ἐπέτρεψεν ἵνα μεταβῇ εἰς Ῥόδον, ἔνθα διέτριβεν ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπὸ τῶν πειρατῶν.

Ὁ Ἀθανάσιος, μετὰ τεσσαρακονθήμερον πατριαρχείαν ἐκπίπτει τοῦ θρόνου, καὶ ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἀναγορεύεται ἐν πομπῇ τὸ τέταρτον (1633). Μετὰ ἑνὸς ὅμως ἔτους καὶ μηνῶν δύο διοίκησιν, ῥᾳδιουργίᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐκβάλλεται αὖθις ὁ Κύριλλος, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ προκατόχου Ἀθανασίου (1634)· ἀλλὰ καὶ οὗτος μὴ δειχθεὶς ὄργανον τῶν Ἰησουϊτῶν, μετὰ ἐνιαύσιον πατριαρχείαν καθαιρεθεὶς, διαδέχεται ὑπὸ τοῦ παπολάτρου Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ, ὅστις μετὰ ἑνὸς ἔτους καὶ ἓξ μηνῶν ἄδοξον καὶ οἰκτρὰν διοίκησιν, κρημνισθεὶς ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Τὸν Κονταρὴν διεδέχθη Νεόφυτος Γ'. ὁ πρώην Ἡρακλείας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μὴ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ πρὸς τὰς γενομένας ταραχὰς, οἰκειοθελῶς παραιτεῖται, καὶ ὁ Λούκαρις τὸ πέμπτον προσκαλεῖται ἐκ τῆς ἐξορίας εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον (1637).

Οἱ Ἰησουΐται δὲν ἀπηύδων ἐργαζόμενοι κατὰ παντὸς μὴ ὁμολογοῦντος τὴν Λατινικὴν θρησκείαν πατριάρχου, πολλῷ δὲ μᾶλλον κατὰ τοῦ κεκηρυγμένου αὐτῶν ἐχθροῦ Λουκάρεως. Ἐξαναστάντες διὰ τὸ κατ' αὐτῶν πέμπτον ἤδη κτύπημα τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, ἐπενόησαν φρικτὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ πολυπαθοῦς καὶ ἀπροστατεύτου Ἕλληνος. Ὅθεν παρέστησαν εἰς τὸν μέγαν βεζίρην Βαϊρὰμ-πασὰν, ὅτι εἰσηγήσει δῆθεν τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Ἀζὸφ, καὶ ὅτι, ἅμα ἐμφανιζομένων αὐτῶν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πατριάρχης ἔμελλε νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτοῦ· ἡ κατηγορία αὕτη τὸ δεύτερον ἤδη ἐπινοηθεῖσα τοσαύτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε

ὁ Βαϊρὰμ-πασὰς ἔπεμψε κατεσπευσμένως πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἐκστρατεύοντα τότε κατὰ τῆς Περσίας, ἐξαιτούμενος τὸ διάταγμα τοῦ θανάτου τοῦ Λουκάρεως· ὁ ταχυδρόμος ἐπανέστρεψε κομίζων τὸ τρομερὸν φιρμάνιον.

Οἱ Τοῦρκοι μὴ τολμήσαντες νὰ τὸν ἀπαγχονίσωσι δημοσίᾳ, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἐπεβίβασαν εἰς πλοιάριον, ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ εἰς ἐξορίαν· ἅμα δὲ μακρυνθέντες ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἶπον αὐτῷ οἱ γιανιτσάροι ὅτι δέον ν' ἀποθάνῃ. Τότε ὁ μάρτυς γονυπετήσας προσηυχήθη ἐνθέρμως, καὶ εἶτα παρέδωκε τοῖς δημίοις τὸν τράχηλον, τὸν ἐπὶ τριάκοντα πέντε ἔτη βαστάσαντα τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διασώσαντα ἀπὸ παντὸς ῥύπου αἱρέσεως, καὶ παντὸς ἀντιχριστιανικοῦ μολύσματος. Ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο τὴν 27 Ἰουνίου 1638. Τὸ σῶμα τοῦ Λουκάρεως ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνευρεθὲν ὑπὸ ἁλιέων ἐνεταφιάσθη. Ἀλλ' ἡ μανία τῶν ἐχθρῶν του οὔτ' ἐν τῷ τάφῳ ἀφῆκεν αὐτὸν ἥσυχον· ἐκθάψαντες τὸν νεκρὸν ἔῤῥιψαν πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἧς τὰ κύματα φιλανθρωπότερα ἀναδειχθέντα, ἐπέδωκαν τὸ πτῶμα εἰς χεῖρας φιλίας, δι' ἐπιμελείας τῶν ὁποίων εὗρεν ἐν τέλει τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τάφου εἰς τὴν παραλίαν μιᾶς τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας. Καὶ ἡ ἱστορία, πρὸς αἶσχος τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπεμνημόνευσε καὶ τῆς τιμῆς τοῦ αἵματος τοῦ μάρτυρος τῆς ὀρθοδοξίας, πληρωθείσης μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Rycaut εἰς 50,000 κορώνας ἀναβιβάζει, ὁ δὲ Σαγρέδος εἰς 40,000 σκούδων(1).

Ἡ εἰς τὸν Λούκαριν ὑπὸ τῶν παπιστῶν καὶ τῶν λουθηροκαλβίνων ἀποδοθεῖσα μομφή, εἶναι πλάσμα οἰκτρόν, τῶν μὲν ἵνα δικαιολογήσωσι τὸν κατὰ τοῦ φαεινοῦ τούτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀστέρος καταχθόνιον πόλεμον, τῶν δὲ ἵνα προσλάβῃ ἡ αἵρεσις τίτλον τινα ἐπισημότητος, ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν δῆθεν ἀναγνωριζομένη. Θεοφάνης ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀνεσκεύασεν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1630 εἰς δεκαεξ κεφάλαια τὰς κατὰ Λουκάρεως συκοφαντίας, διακηρύττων ὅτι « ὁ οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοσοῦτον » ἀπέχει αἱρέσεως, ὥστε καὶ θαῤῥοῦντως τολμᾷν λέγειν ὡς οὗτός » ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν, κατὰ Παῦλον, ὅσιος, » ἄκακος, ἐλεήμων, εὐσεβής, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν

(1) Μάρκου Ῥενιέρη, βίος Κυρίλλου Λουκάρεως—Παρ. Μελετίου, Ἐκκλ. Ἱστορία.

πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος (1). » Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει συστᾶσα τῷ 1635 ἀνεθεμάτισε τὴν ψευδωνύμως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως ὑπὸ τῶν λουθηροκαλβίνων ἐκδοθεῖσαν Ὁμολογίαν τῆς Πίστεως. Ταύτην δὲ καὶ δι' ἄλλης Συνόδου, ἐν Ἰασίῳ συγκροτηθείσης, ἐπεκύρωσεν ὕστερον καὶ Παρθένιος ὁ Γέρων. Ἀλλὰ καὶ τρίτη Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Δοσιθέου συγκροτηθεῖσα (1672) ἀνεθεμάτισε τὸ ῥηθὲν κακόδοξον βιβλιάριον καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ φαινόμενον *ψευδοκύριλλον*, συνάγουσα διὰ τρανῶν ἀποδείξεων, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ τοῦ δυσσεβοῦς συντάγματος πατήρ, καὶ διακηρύττουσα ὅτι « Κύριλλον » τοιοῦτον, Καλβινόφρονα, οὐδέποτ' ἐγνώρισεν ἡ ἐκκλησία ». Φέρει δὲ ἡ Σύνοδος αὕτη ὡς πειστήρια τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Λουκάρεως τεσσαράκοντα περικοπὰς ἐκ τῶν ἔτι τότε σωζομένων ἰδιογράφων αὐτοῦ διδαχῶν, δι' ὧν ὁ μακάριος Κύριλλος ἐκήρυττεν, ὡς ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, πάντα τὰ παρὰ τοῦ Καλβίνου ἀθετούμενα κεφάλαια τῆς εὐσεβείας (2).

Πρὸς τούτοις καὶ ἀνὴρ, ἄκρος τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστὴς, Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς συνέγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ Λουκάρεως, ὡς ἁγίου.

Ἀλλ' ἴσως τινὲς ἀντιτάξωσι τὴν σιωπὴν τοῦ Λουκάρεως ἐπὶ βιβλίου φέροντος τὸ ἴδιον ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τὸ σόφισμα τοῦτο λύεται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἐξεδίδετο τὸ βιβλίον, ὁ Κύριλλος κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν πανισχύρων Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐκ μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λουθηροκαλβίνων πρέσβεων ἤλπιζεν ἀρρωγὴν ἵν' ἀντιταχθῇ πρὸς τόσον ἐπιφόβους ἐχθρούς· ὅθεν ἵνα μὴ παροργίσῃ καὶ τούτους, καὶ διακινδυνεύσῃ μετὰ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως καὶ τὴν κυμαινομένην ὀρθοδοξίαν, ἐσιώπησεν ἀναβαλὼν εἰς καιροὺς αἰσιωτέρους τὴν διαμαρτύρησιν.

Ἔγραψεν ὁ Λούκαρις ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Μαργουνίου μετάφρασιν Ἰωάννου τοῦ Κλίμακος, ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυδαλλέως, λόγους κλπ.

Γεώργιος Κορέσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας, ἔνθα καὶ ἀπὸ

(1) Δοσιθέου προλεγόμενα εἰς Μογίλα ὁμολογίαν.

(2) Δοσιθέου, περὶ Καλβινικῆς φρενοβλαβείας — Ζ. Μαθᾶ, Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὁ Λούκαρις ἐπετίμησε τὴν λουθηροκαλβινικὴν αἵρεσιν, ἐν τῇ πρὸς τὸν Βέλγον Βυτενγογάρτιον ἐπιστολῇ του.

τῆς ἕδρας ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν, διαδεχθεὶς τὸν Κρῆτα Μοσχέτην. Ἐπανελθὼν ἐν τῇ πατρίδι μετήρχετο τὸν ἰατρόν. Ἠγωνίσθη εὐκλεῶς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὑπερέχων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σοφίαν, ἐτιμᾶτο τόσον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδιώκετο συκοφαντούμενος ὁ Λούκαρις, προσεκλήθη ἐκ Χίου ὁ Κορέσιος διὰ νὰ διαλεχθῇ πρὸς τὸν Λουθηρανὸν Λήγηρ. Κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Νεκτάριον ὁ Γεώργιος ἔγραψε τοὺς κατὰ Λήγηρ λόγους του, καὶ παραδοὺς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ὡς ὅπλον ὑπερασπίσεως, ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον, ἔνθα διδάσκων καὶ θεραπεύων ἀπεβίωσεν ὑπέργηρως καὶ ἄγαμος (1).

Ὁ Κορέσιος ἐγένετο εἷς τῶν ἐπισήμων τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστῶν, ἐλέγξας τὰς Ῥωμαϊκὰς καινοτομίας· διὰ τοῦτο λάβρως ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ λατινόφρονες Καρυοφύλλης καὶ Ἀλλάτιος. Ὁ πρῶτος διὰ τοῦ ἑξῆς ἐπιγράμματος ἐμυκτήρισε τὸν Κορέσιον μετὰ τῶν ἄλλων λατινομαστίγων, ὧν τὰ συγγράμματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ.

Χείρων Βαρλαὰμ Βαλαὰμ μαντισκόπου·
Ἀνθρωποφώνου Βαρλαὰμ χείρων ὄνου.
Νεῖλος Παλαμᾶς, πηλαμᾶς ἰλὺς νόων.
Σχολάριος δ' αὖ εἰς σχολὴν εἴρει λόγους.
Πρόσθες Σεβῆρον, τὸν Σαβουραδελφέα.
Πηγὴ κακίστων Πηγαδᾶς ἦν ναμάτων.
Νοῦς μάργος ἢ νοῦ εἰργὸς ἦν Μαργούνιος.
Κορέσσιος ζῶν ἐν κάρῳ σείει λόγους,
Λαλῶν ἃ μὴ γνοὺς ἰατρὸς ψυχοφθόρος.
Μία ξυνωρὶς, ὀγδοὰς λαοπλάνων,
Σκότους ὁδηγοὶ, σχισμάτων διδάσκαλοι.

Ὁ αὐτὸς Καρυοφύλλης εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς κατηχήσεως τοῦ Γεργάνου λέγει καὶ ταῦτα περὶ Κορεσίου. « Τρίτον ἄτοπον, ὅτι ἀπὸ » τούτου οἱ τολμηρότεροι, οὐχὶ μόνον ἔχουσι γνώμαις ἀλλόκοταις, οὔτε » μόνον παρομιλοῦσιν ἄκαιρον καὶ ἀνόητα, ἀλλὰ βάλλονται καὶ γρά- » φουσιν ὡσεὶ σεσοφισμένοι, ἀγαπῶντας ταὶς πρωτοκαθεδρίαις, καὶ νὰ » κράζωνται ῥαββί· καὶ τὸ κακὸν τοῦτο ἐπλήθυνε τόσον εἰς τὸν καιρόνε » μας, ὅτι εἴδαμεν γραψίματα τινῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχοντας ἐπάγγελμα » ἰατροῦ, ἀπὸ ἰατροὶ ἔγιναν αὐτοχειροτόνητοι θεολόγοι, καὶ χρεω- » στῶντας νὰ θεραπεύσωσι τὰ σωματικὰ, φονεύουσι ταὶς ψυχαὶς, καὶ

(1) Βλαστοῦ, Χιακὰ Β'. σελ. 88.

» τὰ γραψίματά τους εἶναι τόσον ἀσύστατα, ὅπου μὲ ἀληθοσύνην » ἠμπορεῖ τινας νὰ εἰπῇ, πῶς καὶ αὐτοὶ ὅπου τὰ ἐσύνθεσαν εἶναι » ἀδύνατον νὰ τὰ γρυκοῦσιν ».

Ὁ συμπολίτης του Ἀλλάτιος λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Γεωργίου. « pie- » tate amphibius, religione ex schismate, improbus, cum schis- » matis venina evomat (1) ». Ὁ αὐτὸς δ' ἀλλαχοῦ πλάττει, ὅτι ὁ Κορέσιος ἐπὶ τέλους ἀναγνωρίσας τὴν ἀλήθειαν, ἐγένετο φίλος τῶν Λατίνων (2).

Καὶ ὁ Κομνηνὸς Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ὁ Κορέσιος ἐγένετο « Latinorum calumniator egregius (3). »

Ὁ Γοάριος ἐν προλεγομένοις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος Ἑλληνικοῦ Εὐχολογίου μετ' ἐπαίνων μνημονεύει τοῦ Κορεσίου.

Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν μνημονεύονται οἱ Γρηγόριος Χῖος, πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Κλήμης, Λαυρέντιος ἱερομόναχος, καὶ Νικόλαος ἱερεύς, διαπρέψαντες ἐπὶ παιδείᾳ (4)

Συγγράμματα.

—Διήγησις τοῦ λαμπροῦ ἀγῶνος τῶν Φλωρεντίνων. Βενετίᾳ 1611, παρὰ Πινέλῳ. (Ἡ διήγησις αὕτη γέγραπται δι' ἑλληνικῶν στίχων).

—Περιγραφὴ Ἄθωνος. (ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης πολλὰ ἠρύσθη ὁ Ἰω. Κομνηνός).

—Μετεωρολογικὰ, καὶ διάφορα ζητήματα καὶ λύσεις.

—Σχόλια εἰς τὴν σύνοψιν τῶν κανόνων Νείλου τοῦ Χίου.

—Ἀντιῤῥητικὸς πρὸς Βελλαρμῖνον.

—Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

—Θεολογίας Σύνταγμα.

—Περὶ ἁγίας Τριάδος.

—Περὶ μυστηρίων, ἢ κατὰ Λατίνων βιβλίον Β'.

—Ἀπάντησις κατὰ τῆς Τάργας (5)

—Περὶ εὐχαριστείας. Διάλεξις μετά τινων τῶν φοράρων. (ἐτυπώθη ἐν Λονδίνῳ μετ' ἄλλων ὑπὸ Ν. Μεταξᾶ).

—Περὶ ἀνθρωπίνων ἔργων.

—Ἀπάντησις εἰς Πανοπλίαν.

—Περὶ τεθνεώτων.

---

(1) Allatii, de Georgiis.

(2) Allatii, de consensione. σελ. 1113.

(3) Prænotiones Mystagogicæ, σελ. 117.

(4) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1179.

(5) Ἡ Τάργα τῆς Ῥωμαϊκῆς πίστεως σύγγραμμα εἰς χυδογραικικὴν γραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἰησουίτου Ῥιχάρδου Φραγκίσκου.

—Περὶ διωγμῶν τῆς ἐκκλησίας.
—Διαλέξεις ἓξ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
—Περὶ ἀρχῆς τοῦ πάπα.
—Περὶ τοῦ ἐν δόξῃ καθαρτηρίου πυρός.
—Περὶ ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων.
—Συντομία τῶν ἰταλικῶν ἁμαρτημάτων.
—Ἐγχειρίδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς).
—Διαλέξεις πρὸς Λήγηρ.
—Περὶ προορισμοῦ, χάριτος, καὶ αὐτεξουσίου.
—Περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων.
—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς Λεονάρδον τὸν Χῖον.
—Ἀκολουθία ἀσματικὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου, μαρτυρήσαντος ἐν Χίῳ. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1856 ὑπὸ Σεργίου Χ. Ῥαφτάνη).
—Ἐπιγράμματα καὶ ποιήματα ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί.
—Ἐπιστολαὶ πρὸς Γοάριον, Κορυδαλλέα κλπ.

Ἔγραψεν ὁ Κορέσιος καὶ λατινιστί—Libellum de impietatis, καὶ ἰταλιστὶ, Contra le gallecianti del Galileo. Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει ἕτερον σύγγραμμα τοῦ Κορεσίου κατὰ Λατίνων, ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Οὐρβανοῦ Η' τῷ πυρὶ παραδοθέν. (Prænot. Mystag. σελ. 14).

Θεόφιλος Κορυδαλλεύς.

Γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν· ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐξήσκει τὴν ἐπιστήμην, διορισθεὶς καὶ σχολάρχης τοῦ ἐκεῖ σχολείου· ἐντεῦθεν ἔγραψε πρὸς Κύριλλον τὸν Λούκαριν τῷ 1624 συγχαιρόμενος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ πατριαρχείᾳ. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου ἀφορμὴν δραξάμενος ὁ πατριάρχης, ὅστις ἐκ φήμης προεγνώριζε τὴν παιδείαν τοῦ Κορυδαλλέως καὶ τὴν περὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν πολλὴν αὐτοῦ ἀκρίβειαν, διὰ γραμμάτων προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐλθόντα καθίστησι σχολάρχην τῷ 1626 ἐν τῇ τότε ἱδρυθείσῃ πατριαρχικῇ σχολῇ, δοὺς εἰς ζωάρκειαν τὴν ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ ἐκκλησίαν. Ἐνδυθεὶς τότε τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Θεοδόσιος. Ἀνὴρ ἀνηρέμου καὶ ἀστάτου φρονήματος ὁ Κορυδαλλεύς, ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἐπανέλαβε τὸ κοσμικὸν ὄνομα Θεόφιλος, καὶ ἐκ Βυζαντίου ἀπελθὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις.

Ὀλίγον πρὸ τῆς πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Γέροντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαναστρέψας, ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐκτιμῶσα τὰς γνώσεις ἐλησμόνησε τὴν θρασύτητα τοῦ πρώην μοναχοῦ. Οἱ λουθηροκαλβῖνοι θέλοντες ἵνα εὕρωσι καὶ μεταξὺ τῶν

Ελλήνων συνήγορον τῆς αἱρεσεώς των, ἥτις πανταχόθεν ἀπεκηρύσσετο, καὶ εὐθαρσῶς ἐπατάσσετο, εὗρον πρόσφορον ὄργανον τὸν ἄστατον Κορυδαλλέα, ὅστις κρύφα μετὰ τῆς διδασκαλίας ἐπέρριπτεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἁπλοϊκωτέρων τὸ δηλητήριον τῆς αἱρέσεως. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐνεθρονίσθη ὁ Παρθένιος, ὁ Κορυδαλλεὺς ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἐξεφώνησε πανηγυρικὸν, ἐν ᾧ κακοβούλως ἀνέμιξε καὶ αἱρετικὰς δοξασίας, διακηρύξας ἐν τέλει, ὅτι τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ψευδοκυρίλλου φερόμενα καλβινικὰ κεφάλαια, ἦσαν ἡ εἰλικρινὴς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὁμολογία. Ἡ θρασύτης αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον διηρέθισε τὸν κλῆρον, ὥστε ἐντολῇ τοῦ πατριαρχείου ὁ ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Μελέτιος ὁ Συρίγος, ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐκεραυνοβόλησε τὰ αἱρετικὰ τοῦ Κορυδαλλέως δόγματα. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου μεταγράφομεν τὴν ἑξῆς περικοπήν.

« Κάποιος φιλόσοφος Θεόφιλος μὲν πρότερον ὀνομαζόμενος, ὕστερον » δὲ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Θεοδόσιος, καὶ πάλιν τοῦ σχήμα- » τος ἀποστατήσας, Θεόφιλος μείνας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μισόθεος, ἀνέ- » βηκεν ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον ἄμβωνα τοῦ πατριαρχείου, τὴν » ἡμέραν ὁποῦ ἐνεθρονίσθη ὁ παρὼν πατριάρχης Παρθένιος πρώην » Ἀδριανουπόλεως, καὶ εἶπε πῶς τὰ τοῦ Κυρίλλου κεφάλαια εἶναι » στήλη τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία μας εἰς αὐτὰ θεμελιοῦται, » καὶ ὅποιος δὲν τὰ ὁμολογεῖ εἶναι ἀσεβής· καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλα » διακρατῶν τὸ ιζ'. κεφάλαιον τὸ ἀρνούμενον τὴν ἀληθῆ παρουσίαν » τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις, σπέρνει » ζιζάνια εἰς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, φιλονεικεῖ μαζὶ μὲ τοὺς μα- » θητάς του παντοιοτρόπως νὰ ἁρπάσῃ τὴν τροφὴν ὅπου ἄφηκεν ὁ » καλὸς ποιμὴν ἀπὸ τὰ πρόβατά του, μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους, » προσθεὶς καὶ τοῦτο, ὅτι αὐτῷ μᾶλλον πειστέον, φιλοσόφῳ ὄντι, ἢ » ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ ἴσα τούτῳ τὴν φιλοσοφίαν πεπαιδευμένων· περὶ » τῶν τοιούτων φημὶ τὸν Παῦλον εἰρηκέναι, βλέπετε μή τις ὑμῶν » ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας· ἡ πίστις ἡμῶν οὐχὶ ὑπὸ » φιλοσόφων ἐκηρύχθη, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ· μάλιστα τὴν λέγω » ἐναντιωτάτην εἰς ἄμετρα πράγματα μὲ τὴν θεολογίαν· ποῦ γὰρ » τὰ κατὰ φύσιν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἁρμόσουσιν; ὅθεν οὐκ ἀκολουθεῖν » δεῖ ὑμᾶς αὐτῷ πείθεσθαι, πολλὴν τριβὴν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἔχοντι· » ἤδη γὰρ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θεολογίᾳ καὶ τοῖς μυστηρίοις τῆς πίστεως » πολλὴν ἔχει τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπιστίαν, κατὰ Πορφύριον βλασφη-

» μῶν τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ κατὰ Σιμπλίκιον, καὶ κατὰ Ἰωάννην
» τὸν Γραμματικὸν, ἀποστατήσας τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβοῦς πίστεως·
» μάλιστα δὲ πάντων αὐτῷ οὐ πειστέον διὰ τὰς ἀντιθέσεις, ἃς ἑαυτῷ
» ποιεῖ· τότε γὰρ εἴρηκεν ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα διορθώσεώς τινος
» δέονται, καὶ αὐτὸς ἀντίῤῥησίν τινα ἐποίησε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐκ
» Βερῤῥοίας, εἰς σύνεσιν τούτου· λοιπὸν οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔχει
» καθαρὰ ὅλως αἱρέσεως· διατί λοιπὸν νὰ τὰ συγχωροῦμεν τῶν ἀκά-
» κων καὶ ἁπλῶν ἀνθρώπων νὰ τὰ διαβάζουσιν ὁποῦ εἶναι κίνδυνος
» νὰ φαρμακευθοῦσιν; ἕνα μόνον νὰ ἦτο κακὸν δὲν εἶνε χρεία νὰ διαβά-
» ζουνται, διατὶ ἁπλοῦν θέλει τὸ ἀγαθὸν ἡ πίστις καὶ ὄχι ἐπίμικτον.

« Ὅταν ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἀνέβη ἐπ' ἄμβωνος τούτου καὶ ἐκύρωσε
» τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, δὲν ἤξευρεν ὁ Παναγιώτατος οὔτε ἡ
» Σύνοδος τὶ θέλει νὰ εἰπῇ· καὶ ὡσὰν τὰ ἤκουσαν, μὲ πολλὴν τους
» ἀηδίαν καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν τὰ ἤκουσαν· μὰ δὲν τὸν ἐφίμωσαν
» νὰ τὸν καταβάσουσι κάτω βλάσφημα λαλοῦντα; διατὶ ἦτον ἡ ἡμέρα,
» καθ' ἣν ἐνεθρονίσθη ὁ Παναγιώτατος· καὶ τῷ πάθει τῆς βίας βε-
» βλημένος ἦν ὡς ἄφωνος νεύων εἰς ἑαυτὸν, καὶ διατὶ ἤλπιζεν ὕστερον
» νουθετηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος· μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
» μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν εἰς τὰ αὐτὰ μένει· ἰδοὺ ἐκ
» στόματος τοῦ Παναγιωτάτου καὶ πάσης τῆς Συνόδου προσταχθεὶς
» ἐγὼ φανερόνω τὴν βουλὴν τῆς ἐκκλησίας ἡ ὁποία εἶναι, τὰ κεφά-
» λαια ταῦτα τοῦ Κυρίλλου νὰ μὴ διαβάζουνται οὔτε νὰ πιστεύωνται
» ὀρθόδοξα, διότι εἶνε μακρὰν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ εὐσεβείας·
» καὶ ὅποιος τὰ διαβάζει καὶ ἔχει τα εὐσεβῆ ἢ προστατεῖ αὐτὰ, νὰ
» εἶνε ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας . . » (1).

Ὁ Κορυδαλλεὺς παρὼν ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἐζητήθη ἵνα κατασπα-
ραχθῇ ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ φεύγων ἐκρύβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχον-
τος Δημητρίου Ἰουλιανοῦ, παρ' ᾧ καταλύων ἤρχισε μετ' οὐ πολὺ δι-
δάσκων ἐν μὲν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Δοσίθεος, τὸν ἀθεϊσμὸν, ἐν δὲ τῇ
θεολογίᾳ τὸν καλβινισμόν. Ὕπουλος δὲ φύσει προσῆλθεν εἶτα εἰς τὴν Με-
γάλην Ἐκκλησίαν ὁμολογῶν μετάνοιαν, καὶ συγχωρηθεὶς ὑπεδύθη αὖθις
τὸ μοναχικὸν τριβώνιον Θεοδόσιος μετονομασθείς. Τὴν 14 Νοεμβρίου
1640 (2) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, ἐκβαλὼν

(1) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων λόγων Συρίγου. Ἐξεφωνήθη δ' οὗτος τῇ 27 ὀκτωβρίου 1639.

(2) Οὕτω γράφει Συρίγος, σημειῶν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας του Σάββατον· ἑπομένως λανθάνεται Κωνστάντιος ὁ πατριάρχης ὁρίζων τὸ ἔτος 1639.

τοῦ θρόνου τὸν πρώην Βελλᾶς· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἔκπτωτος ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς ἀρχιερωσύνης, διότι ἀπεδείχθη ἐπαμφοτερίζων τοῖς δόγμασιν. Εἰς ἐσχάτην περιπεσὼν πενίαν περιήρχετο τῇδε κακεῖσε τὴν ἰατρικὴν μετερχόμενος, καὶ τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα μόλις παριζόμενος. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας ἡσύχασε διδάσκων τοὺς προσερχομένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύεται καὶ Νεκτάριος ὁ Σιναΐτης, ὅστις τὴν Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν περιερχόμενος, χάριν ὑποθέσεων τοῦ Σινᾶ, ἠκροάσατο ἐν Ἀθήναις τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων παρὰ Κορυδαλλεῖ (1645). Ὁ Θεόφιλος ληστευθεὶς ὕστερον ὑπὸ κακούργων καὶ πάντων ἀπεκδυθείς, ἐκ λύπης ἀκατασχέτου ὑποπεσὼν εἰς δεινὴν μελαγχολίαν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν μετὰ τὸ 1645 (1).

Ὁ Κορυδαλλεὺς, ἀσχέτως τῶν θρησκευτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν ἐν Ἑλλάδι τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς ἐρεύνας, καὶ πολὺ ὠφέλησε διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν πατρίδα· ὅθεν δικαίως ἐπέσυρε τὸν ἔπαινον πολλῶν, καὶ ἰδίᾳ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως λέγοντος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Λογικῇ, « οὐκ ἀμυδρὸν φιλοσοφίας » φῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀπέστιλβε. » Ταὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ συμπατριώτης του Κοδρικὰς ἐν τῇ περὶ Γλώσσης Μελέτῃ, πρὸς δὲ καὶ Προκόπιος ὁ Μοσχοπολίτης ἐγκωμιάζει τὸν Κορυδαλλέα.

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ἐν οἷς μνημονεύονται Μελέτιος Συρίγος, Διονύσιος μητροπολίτης Ναυπλίου, Νεκτάριος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης ὁ Καρυοφύλλης, Γερμανὸς ὁ Λοκρὸς, καὶ Θεοφάνης Ξενάκιος ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Ἔγραψε πολλὰ ἐξ ὧν τινα μὲν τύποις ἐξεδόθησαν, ἄλλα δὲ ἀνέκδοτα παρὰ διαφόροις κατάκεινται.

—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων. (Τὸ συνταγμάτιον τοῦτο ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐχρησίμευσεν ὡς κανὼν ἐπιστολογραφίας, αἱ δ' ἐν αὐτῷ ἐπιστολαὶ, κατὰ τὰς ἐκδόσεις αὐξομειούμεναι, ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστολικῆς καινολογίας. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1624 ὑπὸ Νικοδήμου Μεταξᾶ, προσφωνήσαντος τὴν ἔκδοσιν τῷ συγγραφεῖ· ἀνετυπώθη δ' ὕστερον ἐν Μοσχοπόλει, καὶ πολλάκις ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐξ αὐτοψίας γνωρίζω τὴν ἐν ἔτει 1786 ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ Κυπρίου ἐν Βενετίᾳ γενομένην, ἥτις περιέχει τὰς ἑξῆς ἐπιστολάς. α) Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως πέντε ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ζακύνθου (1616—21)

(1) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1171—2.—Κωνσταντίου, ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς.—Papadopoli, Histor. Gymn. Patavini.—Ὁ τελευταῖος ἡμαρτημένως τίθησιν ἐν ἔτει 1626 τὴν τελευτὴν τοῦ Καρυδαλλέως, ὃν κατὰ λάθος Νικηφόρον ὀνομάζει.

πρὸς Κύριλλον Λούκαριν, Νικόδημον Μεταξᾶν, Σοφιανὸν, καὶ Διονύσιον Μακρὴν δύο· 6΄) Μαξίμου Μαργουνίου (1590—1600) πρὸς Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην, καὶ Σαμουῆλον ἀνὰ μία, πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον τέσσαρες, καὶ Κάρολον Ῥιττερούσιον δύο· γ΄) Κυρίλλου Λουκάρεως δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Ἐσχέλιον· δ΄) Λεοντίου Εὐστρατίου, Κυπρίου, μία πρὸς Ἐσχέλιον· ε΄) Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου, (1602) ὀκτὼ πρὸς Ματθαῖον, Ναθαναὴλ, καὶ Ἀββακοὺμ ἱερομονάχους· Γεώργιον οἰκονόμον Ῥόδου· Ἀρσένιον καὶ Ἄνθιμον ἱερομονάχους· Μιχαὴλ Κράλην· καὶ ς΄) Νικηφόρου καθηγουμένου Πάτμου, ἐκ Πάτμου (17 Μαρτίου 1607) πρὸς Μάξιμον ἱερομόναχον τὸν Πελοποννήσιον).

—Ἔκθεσις Ῥητορικῆς. (συνεξεδόθη τοῖς ἐπιστολικοῖς τύποις).

—Εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματα καὶ ζητήματα. (ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1729 παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ἐπιμελείᾳ Ἀλεξ. Καγκελλαρίου).

—Εἴσοδος Φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην. (ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους ἐν Βενετίᾳ παρὰ Γλυκεῖ 1779—80, δι' ἐπιμελείας Κυπριανοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ Κυπρίου).

—Ἀντίῤῥησις εἰς τὰ κεφάλαια Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (μνημονεύει ταύτης Μελέτιος ὁ Συρίγος).

—Ἔκθεσις κατ' ἐπιτομὴν τῆς λογικῆς πραγματείας.

—Ἐπιστολὴ δογματικὴ πρὸς Σωφρόνιον Ποκζάσην, πρώην τῆς ἐν Κιαιβίῳ σχολῆς, τότε δὲ ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαβίας ἡγουμενεύοντα. (ἐξεδόθη τῷ 1797 ὑπὸ Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐν Β΄ τόμῳ Ζορνικαβίου).

—Γεωγραφικά. (χειρόγραφον παρὰ Σ. Κρίνῳ).

Νικόλαος Κούρσουλας.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐκ γονέων εὐπατριδῶν, πάλαι ἐκ τῆς ὁμωνύμου Δαλματικῆς νήσου μεταναστευσάντων. Προπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι ἐστάλη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ σπουδαστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου· ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σπουδὰς ὑπέστη τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ φιλολογίας (1625). Ἡ διδακτορικὴ αὐτοῦ ἀναγόρευσις καὶ ἐπίδοσις τοῦ διπλώματος ἐγένετο ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ λογίων Ἑλλήνων διατριβόντων τότ' ἐν Ῥώμῃ σπουδῆς χάριν, καὶ τοιοῦτοι μνημονεύονται ἐν τῷ πτυχίῳ ὁ Νικόλαος Μαρμάτουλος Ἀθηναῖος, Μάρκος Λίμας Ῥεθύμνιος, Νικόλαος Μαρτελάος Ζακύνθιος, Ἰάκωβος Μέδικος Σπαρτιάτης, Μιχαὴλ Κορέσιος Κρής.

Ἐκ Ῥώμης μετέβη ὁ Κούρσουλας εἰς Πατάβιον, παροτρυνόμενος, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, ὑπὸ τῶν γονέων ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μάθησιν τῶν νομικῶν. Ὡς δὲ σημειοῦται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ πανεπιστημίου διωρίσθη δὶς ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατείας σύμβουλος

τῶν ἔργων τῆς γυμναστικῆς καὶ ταμίας τῶν ὑπερθαλασσίων ἐθνῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον μετέβη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Στροφάδων καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον διετέλεσε πολιτευόμενος ἀμέμπτως, καὶ τὰ θεῖα μελετῶν, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν κοσμικῶν ματαιοτήτων. Εἶτα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Μεταξὰς ἐκτιμῶν τήν τε παιδείαν καὶ σεμνότητα τοῦ ἀνδρὸς κατέστησεν αὐτὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον ἐν Ζακύνθῳ (1630). Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (3 Σεπτεμβρίου 1631) οἱ σύνδικοι τῆς Ζακύνθου κατήργησαν τὸ ἀξίωμα τοῦ Κουρσούλα, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Κατὰ τὸν Παπαδόπουλον, ὁ λόγιος Ζακύνθιος λίαν ὠφέλησε διὰ τοῦ κηρύγματος τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ παροικοῦντας Ἕλληνας, διδάσκων αὐτοῖς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν ἑλληνα λόγον ἑρμηνεύων ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Ἀλλάτιον οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χάριν ἐμπορείας παρεπιδημοῦντες Ὁλλανδοὶ προσήνεγκον τῷ Κουρσούλᾳ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐὰν ἐξομνύων τὰ πάτρια δόγματα ὡμολόγει τὸν Καλβινισμόν. Αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀπέῤῥιψε τὴν προσφοράν, ἀλλὰ καὶ φοβούμενος τὰς ἐπιβουλὰς των ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐπεδόθη εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν θεολογικῶν πραγματειῶν. Ἐν ἔτει 1646 ἀποθανόντος τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπαρουσιάσθη μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Κούρσουλας, λαβὼν δώδεκα μὲν ψήφους καταφατικὰς, καὶ 198 ἀρνητικάς (1). Ἀκολούθως μεταβὰς εἰς Ἄθωνα καὶ ὁσίως βιώσας ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1652.

Συγγράμματα.

—Σύνοψις τῆς ἱερᾶς θεολογίας φιλοπονηθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων φιλομαθῶν. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ τοῦ Ἠπειρώτου Σεργίου Ῥαφτάνη εἰς τόμους δύο).

—Ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους Α' καὶ Β'.

—Ῥητορικὴ μετὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους (2).

Μελέτιος Συρίγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1586 (3) εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης, καὶ ὠνομά-

(1) Βλ. Βιογραφίαν Νικοδήμου Μεταξᾶ.

(2) Π. Χιώτου, βίος Κουρσούλα ἐν Α' τόμῳ τῆς ἱερᾶς θεολογίας.

(3) Ἡμαρτημένως ὁ Παπαδόπουλος τάσσει τὴν γέννησιν τοῦ Συρίγου τῷ 1624.

ζετο Μάρκος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς τὴν ἐγκύκλιον μάθησιν παρὰ τῷ συμπατριώτῃ Μελετίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν, ἀκροασάμενος καὶ τὴν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Πατάβιον διήκουσε τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ περικλεεῖ τῆς πόλεως ταύτης Γυμνασίῳ (1). Κατηρτισμένος ἤδη μὲ ἀρκετὴν εὐρυμάθειαν ἐπανέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐκουρεύθη ἐν Κυθήροις ἱερομόναχος, Μελέτιος μετονομασθείς. Μεταβὰς εἰς Χάνδακα ἤρξατο διδάσκειν ἐπ ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ συκοφαντηθεὶς παρὰ τῷ Ἐνετῷ διοικητῇ, ὡς ταραξίας διεγείρων τὸ ἐθνικὸν τῶν συμπατριωτῶν του φρόνημα, κατεδικάσθη ἐρήμην εἰς θάνατον. Ὁ Μελέτιος μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἀπέδρα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ συμπατριώτου του Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, μετέβη εἰς Βυζάντιον (1630). Διορισθεὶς ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνεστήσατο καὶ σχολὴν, ἐν ᾗ ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις τὰ γραμματικὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν τὰ ὑπὸ τῶν Λουθηροκαλβίνων ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐκδοθέντα κεφάλαια, ἅτινα διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοὶ ἀφειδῶς διέγειμον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν, οἱ μὲν ἵνα προσηλυτίσωσιν, οἱ δὲ ἵνα διαβάλλωσι τὸ πατριαρχεῖον ὡς καλβινίζον. Μεγάλην ἰδίως ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἐπήνεγκεν ἡ διασπορὰ τοῦ δυσσεβοῦς τούτου συντάγματος ἐν Ῥωσσίᾳ πρὸ πάντων, ἔνθα Ἰησουΐται καὶ ἄλλοι τῆς παπικῆς αὐλῆς ῥασοφοροῦντες κατὰ λεγεῶνας συῤῥέοντες ἐβόων καὶ κατεξανίσταντο κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ πατριαρχείου. Προσήλυτοι οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἁπλοϊκωτέρων ἐνέπεσαν εἰς τὰ δίκτυα τῆς Ἰησουϊτικῆς ῥαδιουργίας. Πέτρος ὁ Μογίλας τῷ 1620 μητροπολίτης Κιέβου καὶ Ἀλικίας ὑπὸ Θεοφάνους Ἱεροσολύμων χειροτονηθεὶς, θαῤῥαλέως ἀντεπάλαιε κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τῶν Λουθηροκαλβίνων, ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα. Συνέγραψε κατὰ τῶν ἄνω Καλβινικῶν κεφαλαίων ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἣν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥῶσσοι ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινες λαλοῦντες διεστραμμένα κατεδίκαζόν τινα τῆς Ὁμολο-

(1) Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει, ὅτι ὁ συμπατριώτης του οὗτος μετὰ τετραετῆ ἐν Παταβίῳ σπουδὴν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐξήσκησε.

γίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάμβανον οἱ ἀντικείμενοι ἰσχύν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ Μογίλας παρεκάλεσε τὸν τότε ἡγεμονεύοντα Μολδαβίας Βασίλειον ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ συνέλθωσιν εἰς Ἰάσιον ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Μικρᾶς Ῥωσσίας καί τινες λόγιοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς συγκρότησιν συνόδου εἰς διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος. Δεχθεὶς τὴν πρότασιν ὁ Βασίλειος ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ Κράλῃ καὶ τοῖς ἄρχουσι τῆς Λεχίας, καὶ ἐπέμφθησαν κληρικοί τινες σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι καὶ ἦλθον εἰς Ἰάσιον· ὁ αὐτὸς ἔγραψε περὶ τούτου καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἡ δὲ τότε ἱερὰ σύνοδος θεωροῦσα καταλληλότατον τὸν Συρίγον, ἀπέστειλεν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν. Συγκροτηθείσης ἐν Ἰασίῳ τοπικῆς συνόδου ἐθεωρήθη ἀκριβῶς καὶ διϋλίσθη ἡ ὑπὸ Μογίλα ἐκτεθεῖσα ὁμολογία· καὶ ἄλλα μὲν ἀφαιρέσαντες, ἕτερα δὲ προσθέσαντες ἀνεκάθηραν αὐτὴν πάσης μέμψεως, καὶ ὥρισαν ἵνα ᾖ καὶ λέγηται ὁμολογία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Συναθροισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, παρόντων καὶ τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἐπεκυρώθη αὕτη ὡς πάντῃ ὀρθόδοξος, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Συρίγου (1).

Ἐκτὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης Ὁμολογίας, ὁ Συρίγος ἔγραψε καὶ ἴδιον σύγγραμμα κατὰ τῶν καλβινικῶν κεφαλαίων, ὅπερ ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ὁ Δοσίθεος, μετέφρασε δὲ γαλλιστὶ ὁ Ῥιχάρδος Σίμων (Créance de l' Eglise Orientale), καὶ ὁ Ῥενουδότος ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τοῦ Γενναδίου.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐξ Ἰασίου ἐπιστροφὴν ὁ Συρίγος πεσὼν εἰς δυσμένειαν τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Νέου, ἔφυγεν (1 Ἰουνίου 1645) εἰς Μολδαβίαν καὶ Κῶν, ὅθεν μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐκείνου (1646) ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· μετὰ δὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου (1648) ἐξωρίσθη εἰς Τρύγλιαν τῆς Βιθυνίας (2) μέχρι τοῦ 1650, ὅτε ἀπαγχονισθέντος τοῦ Παρθενίου, ἐπανῆλθεν εἰς Βυζάντιον. Ὁσίως δὲ καὶ θεαρέστως ἐπὶ πλέον βιώσας ὁ μακάριος Μελέτιος ἀπεβίωσεν ἐν Γαλατᾷ τὴν 17 Ἀπριλίου 1664, γεγονὼς ἐτῶν 74.

(1) Ἡ Ὁμολογία τοῦ Μογίλα ἀνετυπώθη τῷ 1688 ἐν Βελγίῳ, διὰ δαπάνης Παναγιώτου Νικουσίου, καὶ τῷ 1699 ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Ἰασίῳ. (Βλ. βίον Νικουσίου).

(2) Οὕτω γράφει Δοσίθεος· Προῦσαν δὲ ὁ Συρίγος αὐτὸς ἐν σημειώματι εὑρισκομένῳ ἐν τῷ πίνακι τῶν λόγων αὐτοῦ, ἔχοντι οὕτω· » λόγος ὅτε ἐνεθρονίσθη ὁ κὺρ Παρθένιος ὁ Νέος, ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα, καὶ ὕστερον ἡμᾶς ἐξορίσας, Ἰουνίου ά. αχμέ. » ἐξωρίσθη δὲ καὶ αὐτὸς αχμς'. Νοεμβρίου ιά. ἀποφυγὼν δὲ τῆς ἐξορίας πάλιν ἦλθεν » εἰς τὸν θρόνον αχμή. Ὀκτ. 28, καὶ εὐθὺς ἐξώρισεν ἡμᾶς εἰς Προῦσαν τὸ δεύτερον, » καὶ τρίτον εἰς . . . . Νοεμβρίου ί. Ἀπεκτάνθη τῇ ις'. Μαΐου αχν'».

Ὁ Συρίγος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ ἔθνους, τρίβων περὶ τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, καὶ εἰδήμων πολλῶν γλωσσῶν, ἀνὴρ δὲ χριστιανικῶν ἐθνῶν· ὁ Δοσίθεος λέγει, « εἴ τις βούλεται τὴν ζωὴν αὐτοῦ γνῶναι ὁποία τις ἦν, συγκρίνας » αὐτὴν μεθ' ὅτου ἂν βούλοιτο τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἴσην αὐτῇ, καὶ » εἰς οὐδὲν ἔλαττον γεγενημένην εὑρήσει ».

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ἐν διαφόροις ἀξιώμασι διαπρέψαντες, ὡς Παναγιώτης Νικούσιος ὁ μέγας διερμηνεὺς, Εὐγένιος Αἰτωλὸς, Ἀρσένιος Ἱερομόναχος, πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐγενῶν, καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, πρῶτος διερμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικῆς πρεσβείας (1).

Συγγράμματα.

—Ἑρμηνεία τῆς ἁγίας γραφῆς, εἰς τόμους τρεῖς.

—Μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων ἐν τοῖς κατ' ἐκεῖνον χρόνοις.

—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστείας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ῥενουδότου μετ' ἄλλων ἐν Παρισίοις 1709).

—Κατὰ τῶν Καλβινικῶν κεφαλαίων ἢ ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. (ἐξεδόθη τῷ 1690 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ Δοσιθέου εἰς φύλλον, ἐκ σελ. 163. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκεινται ἐπιγράμματα Χρυσάνθου Νοταρᾶ ἱερομονάχου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἱεροῦ τάφου εἰς Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν καὶ εἰς Μελέτιον Συρίγον, καὶ ἕτερον πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὸ Σπαντωνῆ δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς).

—Λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ, ἀριθμούμενοι ὡς ἑξῆς·

1. Εἰς τὸ, Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἄν τις κλπ.
2. — Βίβλος γεννέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3. — Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.
4. — Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα.
5. — Ἐπιστράφητε πρὸς ἐμὲ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας.
6. — Ἄγουσιν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισσαῖοι γυναῖκα.
7. — Ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.
8. — Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν Σαμαρίας.
9. — Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.
10. — Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν οἰκοδεσπότῃ.
11. — Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων.
12. — Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν.
13. — Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.
14. — Ποιήσατε οὖν καρποὺς τῆς μετανοίας.

---

(1) Δοσιθέου βίος Συρίγου, ἐν προοιμίῳ τῶν Ἀντιῤῥήσεων.—Papadopoli, Histor. Gymn. Patavini. σελ. 309—Biographie Universelle tom. XXVIII.

45. Εἰς τὸ Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσε.
46. — Καθὼς θέλετε νὰ ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι.
47. — Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον.
48. — Ἐξελθόντι τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.
49. — Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος.
20. — Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου.
21. — Εἰσερχομένου τοῦ Ἰησοῦ εἴς τινα κώμην.
22. — Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
23. — Ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης.
24. — Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινα.
25. — Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ ἀνδρί.
26. — Διδάσκαλε ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ κόσμῳ;
27. — Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν.
28. — Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.
29. — Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀρνησάσθω.
30. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.
31. — Ἀναπλήρωσις τῶν διδαχῶν τοῦ ποιμένος.
32. — Αἱ ἑπτὰ εὐσπλαγχνίαι τοῦ Κυρίου.
33. — Τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν νηστειῶν, περὶ εἰκόνων.
34. — Τί σημαίνει ἡ ἀντίτυπος φωνή.
35. — Περὶ μετανοίας.
36. — Ὅτι θυσία ἀληθῶς ᾗ κυρίως τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ προσφερόμενον.
37. — Ποῦ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ λειτουργοῦ.
38. — Εἰς τὸν ἱερὸν νιπτῆρα.
39. — Ἐπιτάφιος εἰς Καντακουζηνήν.
40. — Προοίμιον εἰς τὸν ἐκ Βερροίας μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Γαλατᾶ.
41. — Κατὰ Κορυδαλλέως φιλοσόφου ἀρνουμένου τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις.
42. — Προοίμιον εἰς τὸν παναγιώτατον Παρθένιον τὸν Γέροντα.
43. — Σημειώσεις εἰς τὸ « ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ».
44. — Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς.
45. — Περὶ γυναικὸς ἀγαθῆς.
46. — Προοίμιον εἰς τὴν πρώτην λειτουργίαν τοῦ κὺρ Παρθενίου τοῦ Νέου.
47. — Εἰς τὴν Πέτρου ἄρνησιν.
48. — Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.
49. — Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν.
50. — Ὅτε ἐνεθρονίσθη ὁ Κὺρ Παρθένιος ὁ Νέος ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα, καὶ ὕστερον ἡμᾶς ἐξορίσας.
51. — Κατὰ πόσους τοὺς τρόπους τὰ ἁμαρτήματα.
52. — Περὶ τοῦ Ζακχαίου.
53. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

Ἐκτὸς τῶν λόγων τούτων ἀπαγγελθέντων ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἁπλῆν

φράσιν, διὰ τὸ εὔληπτον τῶν ἐκκλησιαζομένων (1), ἔγραψεν ὁ Συρίγος καὶ ταῦτα·

—Σημειώσεις εἰς ἐπιταφίους λόγους.

—Σημειώσεις περὶ θλίψεων.

—Τὰ τῶν Ἀρχιερέων ὀνόματα.

—Σημειώσεις εἰς τὰ Πανάρια, καὶ ὅτι ἡ κόλασις αἰώνιος.

—Ἐπιστολὴ Ἱπποκράτους περὶ ματαιότητος ἐκ στόματος Δημοκρίτου. Μετέφρασεν ἀπὸ τὸ λατινικὸν εἰς τὸ ἁπλοελληνικόν.

—Ἑρμηνείαν Ὠριγένους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνίδος εἰς τὴν τότε λαλουμένην.

—Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατὰ Μωαμεθανῶν.

—Ἰνστιτοῦτα Ἰουστινιανοῦ.

—Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων. (Τὴν Ἐπιτομὴν ταύτην μετήνεγκεν ὁ Συρίγος εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν, προτροπῇ Κωνσταντίνου Βασαράβα τοῦ βοεβόνδα).

Πέτρος Ἀρκούδιος.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ παντοῖα ἐτεχνάσθη πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀτιθάσσων σχισματικῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀντὶ νὰ προσκυνῶσι τὰ πέδιλα ἑνὸς θνητοῦ, ἐλάτρευον τὸ ἰδανικὸν θεότητος, ἥτις ἐνανθρωπισθεῖσα δὲν ἀνυψώθη ἐπὶ θρόνου, ἀλλ' ἐξήπλωσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξέπλυνε τὸν ῥύπον τῶν ἀνομημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Καταχρωμένη τῆς ἰσχύος, ἣν κοσμικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξουσία τῇ ἔδιδε, θρασεῖα ἐπέπεσε κατ' ἀδελφῶν, οἵτινες ἀντὶ τοῦ ξίφους τὸν σταυρὸν εἶχον ὡς μόνον ὅπλον· πολλάκις ἐκδικουμένη ἐκλόνησε καὶ εἰς τὸ χεῖλος ἔφερε τῆς καταστροφῆς τὴν δυστυχῆ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατορίαν, καθ' ἧς ἀπὸ τοῦ Θ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος εἶχον συνωμόσει ὅλα τοῦ καθολικισμοῦ τὰ βασίλεια ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντα τοὺς διαδόχους τῶν ἁλιέων, οἵτινες ἀντὶ τοῦ πνευματικοῦ δικτύου ἔφερον ἀνὰ χεῖρας ὅπλα κακοῦργα, τὰ ὁποῖα λεγεῶνες ῥασοφόρων καθ' ἑκάστην ἐφεύρισκον ἐν τῇ σκοτίᾳ τῶν κατακομβῶν τῆς Νέας Βαβυλῶνος. Ἀντιμέτωπος ἐπάλαισεν ἡ ὀρθοδοξία, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως περιεζωσμένη, καὶ ἀπὸ τῆς θεότητος, ὑπὲρ ἧς ἐπρομάχει, μυστηριωδῶς βοηθουμένη. Ἀπεκρούσθησαν θαυμασίως αἱ ἀλλεπάλληλοι τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ, διελύθησαν στρατοὶ ἀπειροπληθεῖς, καὶ συνετρίβησαν τὰ ξίφη τῶν ἐπιδρομέων ἀπέναντι τῆς λάμψεως τοῦ φωτὸς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῆς ἀθώου βακτηρίας τοῦ ποι-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι φέροντες χρονολογίαν ἐκφωνήσεως 2 Δεκεμβρίου 1633—27 Δεκεμβρίου 1639, εὑρηνται ἀνέκδοτοι μετὰ τῶν κατωτέρω, εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου, ὅθεν ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Σοφ. Οἰκονόμου.

μενάρχου τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' οἱ κλονισμοὶ ἐκεῖνοι, εἰ καὶ πρὸς οὐδὲν βλάψαντες τὴν θρησκείαν, διέῤῥηξαν ὅμως τὰ ῥάμματα τοῦ κοσμικοῦ κράτους, ἐν ᾧ αὕτη ἐξησκεῖτο. Ἡ αὐτοκρατορία ἔπεσεν, ἀλλ' ἡ ὀρθοδοξία ἀνεδείχθη νικήτρια. Ὁ ποιμενάρχης τῆς ὀρθοδοξίας εἶχε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν οὐρανόν, τὰς χεῖρας ἐφ' ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸ Βυζάντιον· δύναμιν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν εἶχεν, εὐχὰς ὅμως διένειμεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ ποίμνιόν του, ὅπερ προπηλακιζόμενον ἀντεῖχε, διωκόμενον ἠνδροῦτο, καὶ θυσιαζόμενον ἐσυγχώρει. Καὶ ἡ Δύσις τότε κατεῖδε τὴν ἀδυναμίαν της· σκότος παχυλὸν ἐκεῖ ἐβασίλευε, καὶ τὰ συντρίμματα τῆς πεσούσης αὐτοκρατορίας ἐλθόντα διέλυσαν αὐτό. Τὴν βίαν διεδέχθη ἡ ἀλωπεκή· περιέθαλψαν τὰ θύματά των ὑπὸ τὸν μονομερῆ σκοπὸν τοῦ προσηλυτισμοῦ. Σχολεῖα ἐν Ῥώμῃ συνεστήθησαν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν *δυστυχῶν τῆς Ἀνατολῆς σχισματικῶν*. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν Γυμνάσιον συστηθὲν καὶ διοικούμενον ὑπὸ Ἕλληνος ἀπαρεγκλίτως ἐμμένοντος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, καὶ σεβομένου ἔν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, διὰ τὸ ἔνδοξον τῆς καταγωγῆς, καὶ τὸ θαυμάσιον τῇ εὐρυμαθείας, ὀλίγην ἔφερε τὴν ἄγραν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ ἁλιέως. Ἰάνος ὁ Λάσκαρις, ἡ ψυχὴ τοῦ Γυμνασίου, ἀπῆλθεν ἐκ Ῥώμης, καὶ ὄπισθεν ἐκείνου ἐκλείσθησαν αἱ θύραι καὶ τούτου. Ἡ λεοντὴ καὶ πάλιν ἀνεφάνη φοβερὰ εἰς τὰς ἑλληνικὰς κτήσεις τῆς Δύσεως· ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων τῆς ὀρθοδοξίας ἐπηύξησεν. Ἡ ἀλωπεκὴ καὶ πάλιν ἐκ Ῥώμης ἐξελθοῦσα περιώδευσε τὴν ἀνατολήν, χύνουσα δάκρυα πικρὰ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ τῆς *τλήμονος Ἑλλάδος*, τῆς ὁποίας τὰ δυστυχῆ τέκνα υἱοθέτει, ἀνοίγουσα εἰς αὐτὰ τὰς θύρας τῆς ἀδαπάνου μαθήσεως. Τῷ 1581 συνεστήθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἐπειδὴ τὸ δίκτυον ἦτον χρυσόπλεκτον, καὶ τὰ ἄγκιστρα ἀπεκαλύπτοντο διὰ λαμπροῦ δελέατος, ἐξήχθη πλουσιωτέρα ἄγρα, οὐχὶ ὅμως καὶ βεβαία διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τῶν ἀγρευθέντων. Μεταξὺ τῶν πολυμαθεστέρων τροφίμων τοῦ Γυμνασίου καὶ τῶν φανατικωτέρων λατινοφρόνων, ἔχει τὰ πρωτεῖα ὁ δραπετίδης Πέτρος ὁ Ἀρκούδιος.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐπαιδεύθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμὸν ἐγένετο πρεσβύτερος, καὶ ἀφωσιώθη ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ

νέου θρησκεύματος. Οἱ κατὰ καιροὺς πάπαι ἐκτιμῶντες τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κερκυραίου ἐξωμότου, καὶ τὸν ἔνθερμον αὐτοῦ ζῆλον, τῷ ἀνέθηκαν λεπτὰς θρησκευτικὰς ἀποστολὰς, τὰς ὁποίας μὲ ἀγχίνοιαν καλοῦ διπλωμάτου, καὶ φανατικοῦ καθολικοῦ διεξήγαγε θαυμασίως. Ὁ Γρηγόριος ΙΔ', καὶ Κλήμης Ζ' ἀνέθηκαν εἰς τὸν Ἀρκούδιον τὴν εἰς Πολωνίαν ἀποστολὴν, πρὸς ῥύθμισιν τῶν Ῥωμαϊκῶν συμφερόντων, καὶ ἀπόκρουσιν τοῦ ἀναβράζοντος κρατῆρος τῆς λουθηροκαλβινικῆς μεταῤῥυθμίσεως. Ἐπὶ εἰκοσαετείαν διατρίψας ἐκεῖ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐτιμήθη μεγάλως διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους. Εἶτα προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καρδιναλίου Βοργέζη, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Παύλου Ε'· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας τῶν προσδοκωμένων ἀξιωμάτων, ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῷ 1634 ταφεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφά του εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ὁ Ἀρκούδιος ἦν τῳόντι ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς του· ὠφέλησε πολὺ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν διὰ τοῦ ἐνζήλου προσηλυτισμοῦ, καὶ ἀνεδείχθη ὄντως Ἑλληνομάστιξ, κατακριθεὶς διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν δυτικῶν. Παρεντίθημι τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας διαφόρων δυτικῶν. Ὁ Ῥοδοτὰς(1) ἀνακράζει μετὰ στόμφου περὶ αὐτοῦ. « Glorioso nome, eccelente teologo, zelante propagatore della » fede ». Παΐσιος ὁ Λιγαρίδης, Χῖος, λατινοφρονῶν τότε, λέγει τάδε περὶ τοῦ διδασκάλου του ἐν τῇ πρὸς πάπαν Οὐρβανὸν Η'. προσφωνήσει τοῦ Καθαρτηρίου Πυρός· « Τοιούτῳ ἄρα κἀγὼ νόμῳ πειθόμενος, χεῖρα » βοηθείας ὀρέξαι τῷ πεπτωκότι Πέτρῳ Ἀρκούδῃ οὐκ ὤκνησα, ἐμῷ » συνήθει καὶ χρηστῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην καὶ μετὰ θά» νατον ἀρωγὴν, καὶ ξυνέμπορον παλάμην οἱ ἀποδοῦναι διέκρινα, τῷ » πολλοὺς πολλάκις χειραγωγήσαντι ἐς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας » σεβάσμια θέατρα, καὶ στεφανῶσαι τὴν ἐκείνου στεφανώτιδα δεξιὰν, » ὑπὲρ τῆς πίστεως μυριάκις πονήσασαν, καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη συν» τάξασαν, πᾶσαν ἐπιβουλὴν σχισματικῶν, καὶ προσβολὴν αἱρετικῶν, » μάλα ῥᾳδίως ἀναχαιτίζουσαν ». Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀρκουδίου ὁ Λιγαρίδης καταχωρεῖ καὶ τρία ἐπιγράμματά του, ὧν τὰ μὲν δύο εἰς Οὐρβανὸν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας μελίττας, τὸ δὲ τρίτον ἐλεγεῖον πρὸς τὸν Πέτρον, ἔχον οὕτω·

(1) Storia del Rito Greco, III.

Ἥριπες, ὦ Πέτρος πεπετρωμένε πίστεϊ Πέτρου,
Ἥριπες ἀῤῥαγέος, Πέτρε, θεολογίης.
Ἄρκυσι δεσμεύθης Ἀρκούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις,
Ἄρκυσι μοιριδίαις, καὶ σταλίκεσσι μόρου.
Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἁλιτροὶ σχισματολάτραι,
Σεῖο ἀποφθιμένου βιβλοθεοτριβέος.
Αἱρέσεων πρόπολοι πατρῴα καινοτομοῦντες
Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπηνεμίοις,
Ὅτι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἄστρον Ἑῴας.
Φαιήκων κρύφθη παμφανόων Φαέθων,
Πίστιος ἰθύνων ἁπλανῆ λόγον, ἱερομύστης
Ἴχνια εἰσβαίνων εὐαγέων πατέρων.
Ἀλλὰ θανὼν λαλέει συγγράμμασι, τεύχεα τούτου
Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μενοῦσι λάλαι.
Υ̓́μμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, οὔποτε λήξει
Ἀντεπιχειρήσωνφ αυλεπιφαυλοτάτοις.
Ἀδράσι δ' εὐσεβέεσσι γεννήσεται ἄλλος ἀπ' ἄστρων
Ἀρκτοῦρος σοφίης, πίστιος ἀρκτοφύλαξ.

Ὁ Εὐσέβιος Ῥενουδότος, εὐσυνειδήτως διακηρύττει, ὅτι ἅπαντες οἱ λατινοφρονήσαντες Ἕλληνες ἀκρίτως διέσυραν καὶ κατελοιδόρησαν τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, ἐν ἐλλείψει ἐπιχειρημάτων πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ φανατισμοῦ των· ὀνομάζων δὲ τούτους Ἑλληνομάστιγας διακρίνει μεταξὺ τούτων τὸν Ἀρκούδιον ὑπερβάντα πάντας εἰς τὸ στάδιον τῶν ὕβρεων. « Nemo catholicus, et si Allatii, Arcudii, » Caryophili et aliorum, bene de ecclesia meritorum memoriam » cum caritate complectatur, in eorum verba jurandum sibi ar- » bitratur, aut nihil in eorum scriptis desiderat. Imo qui se in » græcas litteras abdiderunt, codicesque ipsos serio tractaverunt, » desiderant illorum diligentiam et prudentiam, nec raro can- » doram et bonam fidem. Testes tot catholicorum libri editi ab » annis triginta, in quibus Arcudius vapulat tamquam perpetuus » ecclesiæ Græciæ calumniator, Allatio non parcitur, Caryophi- » lus et alii Hellenomastiges sæpe refelluntur(1) ».

Συγγράμματα.

—De Concordia occidendalis et Orientalis in septem sacramentorum administratione libri VII. Parisiis 1619(2). (Σκοπεῖ διὰ τούτου ὁ Ἀρκού-

(1) Notae ad Gennadii Homiliam de Eucharistia. σελ. 39.

(2) Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, κατὰ Σάξιον (onomasticon lib. IV σελ. 277) πρωτοεξεδόθη ἐν Ῥώμῃ. Προσφωνεῖται δ' εἰς Σιγισμόνδον Γ' τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας.

διος ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ δύο ἐκκλησίαι ἐξ ὑπαρχῆς ἦσαν σύμφωνοι οὐ μόνον κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων. « Τὸ » σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Tabaraud, εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ » Ἀρκουδίου ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς συλλεχθέντα μνημεῖα· μηδενίζεται ὅμως » διὰ τῆς ἐπικρατούσης φανατικῆς παραφορᾶς, τῶν ἐπισεσωρευμένων ὕβρεων, » καὶ ἄλλων ἀτοπημάτων »).

—Illustratio inscriptionis in via Appia. Romæ 1619.

—De Purgatorio. Romæ 1622.

—Opusculum quod inscribitur: utrum detur purgatorium, et an illud sit per ignem? Romæ 1632.

—Περὶ τοῦ Καθαρτηρίου Πυρὸς, κατὰ Βαρλαάμ. Romæ, typis propag. 1637, (4ον μικρὸν σελ. 411. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Παϊσίου τοῦ Λιγαρίδου).

—Ἀπάντησις εἰς τὸ περὶ μυστηρίων τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου.

—Περὶ πρωτείου τοῦ Πάπα (1).

—Ἀπάντησις εἰς Κατουμσύρτην.

—Breviarium rituum et ceremoniarum Græcorum. Romæ . . . (τὸ κείμενον ἑλληνιστί).

—Εὐχολόγιον.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικόν.

—Menologium Græcorum. Romæ 1659.

—Opuscula Aurea Theologica. Romæ 1630. (Περιέχονται συγγράμματα Ἰω. Βέκκου, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Βησσαρίωνος, Δημητρίου Κυδόνη, καὶ Μαξίμου Πλανούδη, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἀρκουδίου).

Κατὰ Ῥοδοτὰν, ὁ Ἀρκούδιος ἠσχολεῖτο περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του συγγράφων λατινιστὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ τὰ περὶ ἑνώσεως τῶν Ῥουθήνων· ἀλλ' ἀμφότερα, ἐπελθόντος τοῦ θανάτου, ἔμειναν ἀτελῆ (2).

Ἰωάννης Ματθαῖος Καρυόφυλλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1566. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἀριστεύσας, ἐστάλη εἰς τὴν πατρίδα του, ὡς τοποτηρητὴς τῆς ἐπισκοπῆς Κισσάμου. Ἐπισύρας τὴν καταφρόνησιν καὶ τὸ μῖσος τῶν συμπατριωτῶν του διὰ τὴν ἀλλαξοπιστίαν, ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ῥώμην, καὶ προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Ἰκονίου(!). Φανατικὸς καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας συνήγορος, διετέλεσε μέχρι θανάτου γράφων καὶ ἐξυβρίζων τοὺς πρώην ἀδελφούς του. Ἀπεβίωσε τῷ 1633 (3), καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

(1) Allatii, Symmicta, lib. VIII.

(2) Rodota, Del Rito Greco, III — Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 448—50. Tabarautd, Biographie Universelle, tom. II.

(3) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1635.

Τὴν εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐπῄνεσαν οἱ Ἐρυθραῖος(1), Ἀλλάτιος(2), Φαβρίκιος(3), Ῥοδοτὰς(4) καὶ ἄλλοι. Ηὐνοεῖτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Πέτρου Ἀλδοβραντίνου. Πρὸς τοῖς ἄνω δ' ἐπαινοῦσι τὸν Καρυόφυλλον ὡς ἔξοχον φιλόσοφον, θεολόγον, καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς ἐγκρατέστατον ὁ Victorellus, καὶ ὁ καρδινάλιος Τολέτης. Τόσον δὲ φανατισμὸν ἔδειξεν, ὥστε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἐξέδωκεν ἴδια συγγράμματα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς ψευδοσυνόδου.

Συγγράμματα.

—Noctes Tusculanæ et Ravennatis. Romae 1621.

—Libellus de mensa et antimensis.

—Caldeæ seu æthiopicæ linguæ institutiones. Romæ 1630.

—Pro defensione concilii Florentini. Romæ 1628. (Librum, ὡς ὁμολογεῖ Ἀλλάτιος, qui sub nomine Gennadii circumfertur).

—Confutatio Nili Thessalonicensis in primatu papæ. Parisiis 1626.

—Demonstratio errorum Gergani in disp. de processione spiritus.

—Notæ ad exercitationes Is. Casauboni in Baronium. Coloniæ 1617.

—Notæ in versione Homiliarum Origenis in Ieremiam prophetam. Lugd. 1627.

Εἰς νεοελληνικήν.

—Ἔλεγχος τῆς ψευδοχριστιανικῆς κατηχήσεως Ζαχαρίου τοῦ Γεργάνου ἀπὸ τὴν Ἄρτην. Romæ 1631.

—Ἀπ δοκιμασία καὶ κατάκρισις τῆς ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοθείσης ὁμολογίας τῆς πίστεως, εἴτουν ἀπιστίας τῶν Καλβινιστῶν, ἣ συνῆπται καὶ ἡ τῶν Ἀναθεματιστῶν παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ Κυρίλλου πάλαι ἐκφωνηθέντων ἀπόρριψις. Romæ typis propag. MDCXXI (8ον μικρὸν σελ. 159· προσφωνεῖται τῷ πάπᾳ Οὐρβανῷ).

—Βελλαρμίνου, Χριστιανικὴ Διδασκαλία. Romæ 1631.

—Σύντομος ἀπολογία κατὰ Κατουμσύρτου.

—Περὶ ὀγδόης Συνόδου.

Ἐξέδωκε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικοκριτικῶν σημειώσεων.

—S. Nili junioris Vita. Romæ 1624.

—Epistolæ Themistoclis. Rom. 1626.

—Gregorii Scholarii Orationes III de pace ad Græcos, Iosephi episcopi Methonensis responsio ad Marcum Ephesii, et Gregorii Protosyncelli apologia. Rom. 1612.

---

(1) Pinacotheca, I, σελ. 223.

(2) Apes Urbanæ, σελ. 162—De consensu, σελ. 999.

(3) Bibliotheca Græca, XI, σελ. 446.

(4) Del rito Greco, III.

—Catena Græca Procopii in Cantica Canticorum. Lugd. 1633.

Ὁ Καρυόφυλλος, εἰδήμων τῆς χαλδαϊκῆς, συριακῆς καὶ ἰταλικῆς, μετέφρασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βελλαρμίνου εἰς τὰς γλώσσας ταύτας (1).

Νεόφυτος Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη ἐν Ποταμιᾷ τῆς Κύπρου, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ μὲν ἐγκύκλια γράμματα παρὰ τῷ συμπολίτῃ του Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ, τὴν δὲ ῥητορικὴν παρὰ Ἰάσωνι Σωζομένῳ. Ἐλθὼν δ' εἶτα ἐν Ῥώμῃ, ἐστάλη εἰς Ἱσπανίαν καὶ κατεγράφη ἐν τοῖς τροφίμοις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαλαμάγγας, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικήν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν ἐστάλη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς εἰς Πολωνίαν πρὸς προσηλυτισμόν, καὶ εἶτα εἰς Ἑλλάδα (per assalire più da vicino la scisma)· ἐνταῦθα ὅμως ὑπέστη πολλοὺς διωγμούς, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δοῦλος. Τῇ ἐπεμβάσει τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας ἀπελευθερωθεὶς ἀπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἐνταῦθα διετέλεσεν ἀρκετὸν χρόνον, διδάσκων καὶ τὴν ἑλληνικὴν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Χιμάῤῥαν, ἔνθα ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη μυρίας ὑποστὰς κακουχίας, στερήσεις, καὶ διωγμούς, περιήρχετο ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον διδάσκων τὸ εὐαγγέλιον, καὶ προσηλυτίζων τοὺς ἀπλοϊκωτέρους.

Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτελεύτησε (1669) πλήρης ἡμερῶν (2).

Συγγράμματα.

ά. λατινιστί.

—Compendium Sacramentorum. De præceptis Decalogi. De peccatis. De officio divino. Romæ 1628.

—Interrogatorium confessorum. Rom. 1630.

—Vita Gregorii XIII Pontificis.

β'. ἁπλοελληνιστί.

—Πανοπλία πνευματικὴ, τοὐτέστι πρόχειρος διδασκαλία πολλὰ ὠφέλιμος διὰ νὰ ἠξεύρῃ κανεὶς τὰ πράγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως εἰς κοινὴν ὠφέλειαν παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου Ῥοδινοῦ Κυπρίου τοῦ Σιναΐτου συντεθεῖσα. Romæ 1630.

—Αὐγουστί ου ἐπισκόπου Ἱππώνης Ἐγχειρίδιον, μεταφρασθὲν ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινοῦ. Rom. 1637.

—Νεοφύτου Ῥοδινοῦ ἐξήγησις εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου, τοὐτέστιν εἰς τὸ Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, μερασμένη εἰς δώδεκα ὁμιλίαις πολλὰ

(1) Biographie Universelle par Feller, tom. III, σελ. 201.

(2) Rodotà Storia del Rito Greco.—Allatii, Apes Urbanæ.

ὠφέλιμαις διὰ διδακτάδαις καὶ κάθε φιλοπάρθενον Χριστιανόν. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παναγίας. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νεοφύτου. Romæ 1637.

—Ἄσκησις πνευματικὴ, βιβλίον πολλὰ ὠφέλιμον διὰ νὰ ἀποστραφῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεὸν, λογιάζοντας τὰ ὑστερινά του, ἤγουν τὸν θάνατον, τὴν κρίσιν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν παντοτινὴν κόλασιν τοῦ ἅδου. Κόπος Νεοφύτου Πρεσβυτέρου τοῦ Ῥοδινοῦ. Romæ 1641.

—Περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων ὁποῦ εὐγήκασι ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς Κύπρου. (Ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῷ Μασκάρδῳ ἔτει τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ᾳχνθ΄. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ Λαυρεντίου Πόρτου, προσφωνηθὲν εἰς Λέοντα Ἀλλάτιον. σελ 203).

—Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ ῥεφενδαρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Πραμυθιᾶς εἰς τὴν Παλαιὰν Ἤπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς εὐλαβέστατος Ἰωάννης παραπονᾶται διὰ τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα, ὅτι ὡς ἄκρος ποιμένας, καὶ ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου, δὲν ζητᾷ τὰ πρόβατα, τοὐτέστιν (sic) ἐκείνους, ὁποῦ ζιοῦσιν εἰς τὸ ῥιτὸν (sic) τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Romæ, typis propag. 1656. 12, σελ. 132 (ἐν τέλει ἀναγινώσκεται ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συντάξεώς του « Εἰς τὴν Νίβιτζαν ᾳχμή, μηνὶ Ἰανουαρίῳ ».

—Βίος ἢ μαρτύριον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, γραμμένος ἑλληνικὰ ἀπὸ Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόνα, καὶ γυρισμένος εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινοῦ τοῦ Κυπρίου.

—Μίμησις τοῦ Χριστοῦ τέσσαρα βιβλία συνθεμένα ἀπὸ Θωμᾶν τὸν Κέμπην.

—Μετάφρασις τῆς Φιλοθέας τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου (1).

Κατ' Ἀλλάτιον (Apes Urbanæ) ὁ Ῥοδινὸς ἔγραψεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν—Ῥωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον.

Γεώργιος Βουστρώνιος.

Κύπριος, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἰησοῦ· ἀπεβίωσε τῷ 1610, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 24 (2)· νέος πολυμαθὴς, τρίβων τὴν θεολογίαν, καὶ εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης. Συγγράμματα κατέλιπε τὰ ἑξῆς·

—Νουθετήματα πνευματικὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀβήλα, μεγάλου διδασκάλου τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἑρμηνευμένη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων διὰ κοινὴν ὠφέλειαν τῶν εὐλαβῶν ἀνθρώπων. Romæ, nella Samp. della Sacr. Congr. de Propag. Fide. MDCLXXI. 12no, σελ. 66. (Ἐν τέλει τῆς μεταφράσεως ταύτης τοῦ Δ' Ἀβήλα (Documenti spirituali) προστίθεται, Μελέτη καθημερινὴ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ· σελ. 67—88).

—Περὶ ἀναβάσεως τοῦ Νοῦ εἰς τὸν Θεὸν, διὰ μέσου τῆς κλίμακος τῶν κτισμάτων· βιβλίον συνθεμένον παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου καὶ αἰδεσιμωτάτου Ῥα-

(1) Ἀμαδούτζη προλεγόμενα εἰς τὰ τοῦ Δημητρίου Πεπάνου.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 119.

βέρτου τοῦ Βελλαρμίνου τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδιναλέως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ μεταγλωττισμένον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ πατρὸς Γεωργίου τοῦ Βουστρωνίου ἱερέως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Romæ, typis propagandæ 1637. 8ον σελ. 396. (Τὸ σύγγραμμα τοῦ Βελλαρμίνου ἐπιγράφεται, De ascensione mentis in deum per scalas rerum creaturum).

Λέων Ἀλλάτιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1586 ἐν Χίῳ ἀπὸ Νικόλαον Ἀλλάτιον, καὶ Σεβαστὴν Νευρίδα, ὀρθοδόξους τὸ θρήσκευμα. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἦλθεν ἐνναέτης εἰς Καλαβρίαν, πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Τῷ 1600 (1) μεταβὰς εἰς Ῥώμην εἰσήχθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ τὰ γραμματικά. Πεπροικισμένος μὲ κρίσιν σπανίαν, μνήμην ἀπέραντον, καὶ καταπληκτικὴν εὐμάθειαν διέπρεψεν ὡς μαθητὴς, καὶ ἐκλείσθη εἶτα ὡς εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων φιλολόγων τοῦ καιροῦ του. Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσε αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ δῶρον τῆς ποιήσεως εἰς βαθμὸν τοσοῦτον, ὥστε συνωμίλει ἀπροσκόπτως ἐμμέτρως. Ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον· ἀλλὰ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς βίον καθεστικὸν, ἐπαγόμενον ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς μονοτονίας, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ὑπὸ τὸν περιφανῆ Ἰούλιον Λαγάλλαν, τοῦ ὁποίου τὸν βίον καὶ συνέγραψεν. Ὁ καρδινάλιος Βισκίας πρεσέλαβε τὸν Λέοντα σύμβουλον ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Ε΄ διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς· καὶ ὁ Γρηγόριος ΙΕ΄ τὸν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1622 εἰς Γερμανίαν πρὸς μεταφορὰν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας δωρηθείσης βιβλιοθήκης τῆς Εἰδελβέργης· ὁ καρδινάλιος Φραγκίσκος Βαρβερίνης ὀνόμασεν αὐτὸν βιβλιοθηκάριόν του, καὶ ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Ζ΄ ἐπίτιμον θαλαμηπόλον του, καὶ τῷ 1661 βιβλιοθικάριον τῆς Βατικανῆς· Κλήμης ὁ Α΄ τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν ἰσόβιον.

Ὁ Ἀλλάτιος πλήρης ἤδη τιμῶν, καὶ ἔχων ἐν τῇ διαθέσει του τοὺς θησαυροὺς τῆς Βατικανῆς, ἀνεδείχθη ὄντως χαλκέντερος, μέχρι θανάτου ἀντιγράφων, σχολιάζων, καὶ ἐκδίδων τοὺς τεθαμμένους θησαυροὺς τῆς προγονικῆς εὐκλείας. Τὸ ὄνομά του ἐκλείζετο καθ' ὅλην τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν, καὶ ὁ Καρδινάλιος Ῥὲτζ ἐπισκεπτό-

(1) Κατὰ Ῥοδοτὰν ἑνδεκαέτης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φροντιστήριον (1597).

μενος τὴν Βατικανὴν ἐνηγκαλίσθη περιπαθῶς τὸν θρυλλούμενον σορόν.

Ἀπεβίωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1669 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα τριῶν, οὐδέποτε θελήσας νὰ καταταχθῇ εἰς θρησκευτικόν τι τάγμα, ἢ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν. Ἀποθνήσκων ἀνεμνήσθη τῆς πατρίδος του, διαθέμενος τὴν μικρὰν περιουσίαν του πρὸς ἐκπαίδευσιν τριῶν Χίων ἐκ γονέων Ἑλλήνων καὶ ὀρθοδόξων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπερ ἐκήρυξε κληρονόμον του.

Ἄδηλον πότε ὁ Ἀλλάτιος ἐξώμοσε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του· κατὰ Βαλέρυον (voyage en Italie) καὶ Claude, ἦτον ἔτι ὀρθόδοξος τῷ 1661· διότι ἅμα διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς Βατικανῆς, ἐποιήθη τὸ ἑξῆς δίστιχον ὑπὸ καθολικοῦ τινος δυσχεραίνοντος ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ σχισματικοῦ Ἀλλατίου.

Praefuit haereticus (1); post hunc schismaticus;
Turca præest; Petri bibliotheca vale.

Ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἁπλοῦς τὰ ἤθη, ὡραῖος δὲ καὶ ἱπποτικὸς τὴν μορφήν (2). Τὴν δ' εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐξεθείασαν δεόντως πολλοὶ καὶ διάφοροι. Ὁ Ῥοδοτὰς ἀνακράζει περὶ αὐτοῦ πομπωδῶς ταῦτα. « Noto » alla republica delle lettere, mostro d' erudizione sacra e pro- » fana, excellente teologo, famoso poeta, dotto controversista, » e illustre defensore della fede ortodossa. Gloria della città di » Scio, da cui trasse il nascimento, pregio del collegio greco, da » cui fu educato; ornamento del passato secolo, in cui si rese il- » lustre! »

Ὁ Φαβρίκιος λέγει περὶ Ἀλλατίου « in scriptis Allatii, quum » eruditionem singularam, doctrinaeque copiam et infinitam, » ineditorum praecipue monumentorum graecorum, notitiam et » lectionem mirari omnes necesit ».

Ὁ Νικέρων (Commentaires) λέγει, ὅτι « ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἀνὴρ » φιλόπονος, ἀκούραστος, πεπρικοισμένος μὲ μνημονικὸν τεράστιον, καὶ » πολυμαθέστατος· εἰς τὰ συγγράμματά του ὅμως παρατηρεῖ τις μᾶλ- » λον εὐρυμάθειαν καὶ πολυαναγνωσίαν παρὰ πνεῦμα καὶ τάξιν (3). »

(1) Αἱρετικὸν καλεῖ τὸν προκάτοχον τοῦ Ἀλλατίου Ὀλστένιον, διαμαρτυρόμενον τὸ πρὶν, καὶ εἶτα τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσαντα.

(2) Ἡ εἰκών του ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ προμετωπίῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρικίου.

(3) Rodotà Del Rito Greco, III—Fabricii, Bibliotheca Graeca—Guinguené, Biographie Universelle, tom. I.—Βλαστοῦ, Χιακὰ, Β'.

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Ἀλλάτιος ἦν τῶν σοφωτέρων τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, κριτικὸς, φιλολόγος, θεολόγος, ἀρχαιολόγος, γλωσσομαθὴς, καὶ ποιητὴς οὐχὶ τῶν χαμαιπετῶν· κατὰ τὴν τότε συνήθη ἀταξίαν ἐφρόντιζε νὰ συσσωρεύῃ ὕλην, πολλάκις ὅμως καὶ ἀμεθόδως. Ἦτο τόσον σταθερὸς εἰς τὰς ἕξεις του, ὥστε βεβαιοῦται, ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μετεχειρίσθη ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κάλαμον· καὶ τόσον φιλόπονος, ὥστε ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀντέγραψεν ὀγκωδέστατον σύγγραμμα (Diarium Pontificum). Ἠγέρθη καὶ οὗτος ἐξ ἀνάγκης δριμὺς τῆς ὀρθοδοξίας ἐπικριτὴς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπερφίαλος ὑβριστὴς, ὡς ἄλλοι δραπετίδαι· εὐσυνειδήτως δ' ἔστιν ὅτε συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, παρατιθέμενος κείμενα ἀντιδοξούντων αὐτῷ συγγραφέων. Ἀκμαῖος δὲ καὶ φλογερὸς πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως διαλάμπει εἰς τὰ συγγράμματά του, καὶ ἰδίως ἐν τῷ λαμπρῷ ποιήματι « Ἑλλάς. » Ἐν τούτῳ, ποιηθέντι εἰς τιμὴν τῆς γεννήσεως Λουδοβίκου ΙΔ′, παρίσταται ἡ Ἑλλὰς λαλοῦσα πρὸς τὸν μονάρχην καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἀπολευθέρωσίν της.

Συγγράμματα.

ά. ἐκδόσεις μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων.

—Socratis, Antisthenis et aliorum Socraticorum epistolæ, cum versione et dialogo de scriptis Socratis. Parisiis 1637.

—Philo Byzantinus de septem mundi spectaculis, cum versione et notis. Romæ 1640.

—Monumentum Aduditanum Ptolemæi Evergetæ. gr. et lat. Rom. 1631.

—Sallustii philosophi opusculum de Diis et mundo. gr. lat. Romæ 1638.

—Procli Diadochi paraphrasis in Claudii Ptolemæi libros IV, de siderum effectionibus. gr. lat. Lugdun. 1635.

—Vita Homeri, scripta a Procli et allis duobus anonymis. gr. lat. et librum de patria Homeri. Lugd. 1640.

—S. Methodii convivium Virginium. gr. lat. cum notis et diatriba de Methodiis. Rom. 1656.

—Eustathii Antiocheni et martyris in Hexaëmeron Commentarios, ac de Engastrimytho dissertatio adversus Origenem. Origenis de eodem Engastrimytho, cum versione atque in Hexaëmeron notis et Allatii syntagmate de Engastrimytho. Lugd. 1629.

—S. Nili ascetæ epistolæ. gr. lat. Romæ 1668.

—Excerpta varia Græcorum Sophistarum et Rhetorum. Romæ 1641.

—Σύμμικτα, sive Opusculorum Græcorum et Latinorum vetustiorum ac recentiorum libri X. Romæ 1668. (Περιέχει ἑξήκοντα ἑπτὰ συγγράμ-

ματα, ὧν κατάλογος εὕρηται παρὰ Φαβρικίῳ· ὁ Ἀλλάτιος εἶχεν ἑτοιμάσει πρὸς ἔκδοσιν ἕτερα ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ συγγράμματα ἀνέκδοτα, πρὸς συνέχειαν τῶν Συμμίκτων).

—Eustathii presbyteri liber de vita functorum statu. g. lat. Romæ 1655.

—Michælis Pselli, Encomium in Symeonem Metaphrastem et officium. Symeonis Metaphrastæ Oratio in commentationem S. Deiparæ, et epistolæ. Parisiis 1664.

—Catena SS. Patrum in Ieremiam prophetam et threnos. Lugdun. 1633.

—Græcia Orthodoxa, in quo opere græce et latine faventia scripta. Romæ 1652. 2 vol. ἀνετυπώθη 1659.

—Georgii Acropolitæ historia, Iœlis Chronographia, et Ioannis Cannani narratio de bello Cpol. Paris. 1651.

—Mantissa ad opera S. Anselmi. Lugdun. 1630.

—Libanii Orationes variæ.

—Tiberius sophista, Lesbonactes Romanus, Michæl Apostolius et alii de figuris rhetoricis· Georgius Cheroboscus de tropis pœticis. Georgius Pachymeres de probatione capitum etc. Romæ 1643.

—Photii patriarchæ, Symeonis Logothetæ, Theodori Ancyrani, Nicetæ Magistri et aliorum epistolæ.

—Himerii sophistæ declamat. XX. Choricii Sophistæ. Zozimi Gazæi, Libanii, Michælis Pselli et aliorum Orationes.

—Longinus.

—In Aristotelis hymnum Hermiæ dictum, commentarius.

—Arriani Ponti Euxini Periplus.

—Ioannis Lydi chrestomathia de mensibus.

—Ioannis Antiocheni Archæologia.

—Theodori lectoris historia ecclesiastica.

—Conciliorum Ferrarensis et Florentiæ acta pleniora. Rom. 1638.

—Historia Georgii Hamartoli.

—Ioanni Chrysostomi et Photii explicationes in Evangelia Matthæi, Ioannis, et Lucæ.

—Leonardi Aretini de Reip. Florentinorum.

—Io. Canabutii, de insula Samothraciæ et Diis Troicis.

ϛ'. ἔγραψε λατινιστί.

—De ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione lib. III. cum dissertatione de Dominicis et Hebdomadibus Græcorum, et de missa præsanctificorum. Coloniæ 1648.

—De liturgia S. Iacobi—pro asserenda Græcorum communione, et de lignis S. Crucis. Coloniæ 1648.

—De utriusque ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio, tum in dogmate, tum in ritibus consensione. Romæ 1655.

—Ioannis Henricus Hottingerus, fraudis et impostura manifestate convictus. Romæ. 1661.

—Vindiciæ synodi Ephesinæ et S. Cyrilli de processione ex patre et filio spiritus S. Romæ 1661.

—De octava synodo Photiana. Romæ 1662.

—In Rob. Creyghtoni apparatum ad historiam synodi Florentinæ a Sylvestro Syropulo scriptam. Hagæ Com. 1660.

—De patria Homeri. Lugd. 1640.

—Dialogus de scriptis Socratis. Parisiis 1637.

—De Methodiis et eorum scriptis diatriba. (συνεξεδόθη τῷ Ἁγίῳ Μεθοδίῳ ἐν Ῥώμῃ 1656, ἀνατυπωθὲν ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Nilis (συνεξεδόθη ταῖς ἐπιστολαῖς Νείλου ἐν Ῥώμῃ 1668, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Georgiis (συνεξεδόθη Γεωργίῳ Ἀκροπολίτῃ ἐν Παρισίοις 1651, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Io. Damasceno et ejusdem scriptis. (ἐξεδόθη ὑπὸ Λεκιένου ἐν τοῖς ἅπασι τοῦ Δαμασκηνοῦ τῷ 1712).

—De Symeonum scriptis diatriba. Parisiis 1664.

—De Psellis et eorum scriptis. Romæ 1634.

—De libris ecclesiasticis Græcorum. Parisiis 1644.

—Apes Urbanæ, sive de viris illustribus qui ab anno MDCXXX per totum MDCXXXII Romæ adfuerunt ac typis aliquid evulgarunt. Romæ 1633.

—Vita Iulii Lagallæ. Parisiis 1644.

γ'. ἀνέκδοτα.

—De cryptographia Græcorum recentiorum.

—Bibliotheca de scriptoribus græcis profanis.

—Bibliotheca de scriptoribus græcis ecclesiasticis.

—Historia Astrologica.

—Diatriba de Philonibus.

—De Theodoris.

—De Nicetis.

—De Constantinis.

—De Leonibus.

—De Libris apocryphis.

—De accademiis orbis et earum institutione.

—De melodis Græcorum.

—Diatriba de Græcis qui latine scripserunt.

—Homerus a calumniis vindicatus.

—Exercitationes contra recentiorum calumnias in antiqui ævi scriptores et lumina.

—De pœtica exercitationes adversus hypercriticos recentiores.

—De fine temporum.

—De fine vitæ Ioannis Evangelistæ.
—De Ptolemaeis Ægypti regibus.
—De magnete libri III.
—De mandragora.
—De conscribendis epistolis.
—De officiis monasteriorum Graecorum.
—De musica recentiorum Graecorum.
—Anachronismus carmine elegiaco.
—Carminum Græcorum sylva.
—Animadversiones in antiquitatum Etruscarum fragmenta· Paris. 1640.
—De Engastrimytho. (συνεξεδόθη τοῖς ὑπομνήμασιν Εὐσταθίου 1629).
—De mensura temporum antiquorum et praecipue Graecorum. Coloniae 1645.
—De solea veteris ecclesiae. (συνεξεδόθη τοῖς Συμμίκτοις).
—De rebus ecclesiasticis Graecorum observationes variae, de narthece veteris ecclesiae, et de recentiorum Graecorum templis. Parisiis 1644.
—De dominiciis Graecorum, de missa praesanctificatorum. Moguntiae 1644.
—De Graecorum hodie quorundam opinationibus. Coloniae 1645.
—De erroribus magnorum virorum in dicendo. Romae 1655.
—Variae lectiones ad Const. Manassis historiam. Romae 1695.
—Confutatio fabulae de Ioanna papissa ex monumentis Graecis. Romae 1640. Ἀρσενίου Μονεμβασίου
—In Pselli libellum de mirabilibus schediasma.
—Iulii Lagallae de cœlo animato disputatio. 1622.
—Vetus Tacito lectio restituta.
—Ædificationes Romanae. Patavii 1644.
—Συμμίκτων indiculus. Romae 1698.
—Notae in B. Alanum de complanctu naturae.

δ'. ἑλληνιστί.

—Pœmata varia Graeca. Romae 1633.
—Ἠριδανός· ποίημα ἐλεγειακόν. Romæ 1635.
—Εἰς Οὐρβανοῦ Η'. ἄγαλμα· ποίημα ἰαμβικόν. Romae 1640.
—Ἑλλάς· ποίημα ἰαμβικόν. Romae 1641. (ἐξεδόθη καὶ ἐν Consensione perpetua).
—Γενέθλια Ὁμήρου· ἐλεγεῖον. (ἐδημοσιεύθη ἐν Gronovii, Thesaurus Antiquitatum Graecorum).
—Εἰς Χρηστίναν Βασίλισσαν· 1656.
—Melissolyra, de laudibus Dionysii Petavii. Rom. 1653.
—Οὐρβανοῦ τοῦ ὀγδόου εἶδος παραινετικὸν εἰς ἀρετήν, Λέοντι τῷ Ἀλλατίῳ ἐξελληνισθὲν πρὸς τὸ Θ'. εἶδος τῶν Νεμεονικῶν Πινδάρου. (ἐδημοσιεύθη ἐν Apes Urbanae).

—Iatrolaurea Gabrielis Naudaei Parisini. Romae 1633. (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Βαρθολ. Τορτολέτου).

—Ἐπιγράμματα εἰς ἰατρικὰς ἐφημερίδας Ἀνδρέα Ἀργολίου, εἰς Ἀντώνιον Βροῦνον, εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Δημοτικῶν ἀσμάτων τοῦ Ἀντωνίου Καρέγγου, εἰς τὰ ποιήματα Γασπάρου Συμεῶνος, καὶ εἰς Δημώνασσαν βασίλισσαν τῆς Κύπρου.

Ἐκτὸς τούτων, γεγραμμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἔγραψε καὶ εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν, τὰ δύο ταῦτα.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Romae, typis Sac. Cong. de Propag. Fide 1658.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ Συμβόλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Romae typis propag. 1659.

ε. γαλλιστί.

—La concorde des nations chretiennes d'Asie, d'Afrique, et d'Europe sur la foi catholique abandonnée par les protestans. Maguntiae 1655.

ς'. ἰταλιστί.

—Il viaggio della Signora D. Lucrezia Barberina duchessa di Modena. Genova 1654.

—Vita e morte del P. F. Alessandro Baldrati da Lugo fatto morire nella città di Scio da Turchi per la Fede cattolica. Roma 1657.

—Dramaturgia divisa in sette indici. Roma 1666.

Ὁ Ἀλλάτιος διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ἐποχῆς του, ἐξ ὧν τεσσαράκοντα ἓξ ἀπαριθμεῖ ὁ Φαβρίκιος μνημονευομένους ἐν τοῖς Συμμίκτοις.

Νικόδημος Μεταξάς.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1585 ἐν Κεραμιαῖς τοῦ δήμου Ἄνω Λιβαθοῦ τῆς Κεφαλληνίας ἐξ εὐγενῶν (1). Ἐκπαιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου του, Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (2), καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασθεὶς πολιτείαν μετωνομάσθη Νικόδημος, Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς καλούμενος. Περὶ τὸ 1620 μετέβη παρὰ τῷ ἐν Λονδίνῳ ἐμπορευομένῳ ἀδελφῷ του, ὅστις τὸν συνέδραμε γενναίως. Βλέπων ὁ Νικόδημος τὴν εἰς τὸ ἔθνος ἐπικρατοῦσαν ἀμάθειαν, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀναγκαιούντων, συνέλαβε τὴν ἀξιέπαινον ἰδέαν ἵνα συστήσῃ

(1) « Apparteneva ad una nobile et influente famiglie ». Loverdo istoria della Cefalonia.—Σημειώσεις περὶ Κεφαλληνίας Λουκίσα. (ἀνέκδοτα).

(2) Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Κεραμιαῖς, καὶ τῷ 1591 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας εἰς διαδοχὴν Νεοφύτου Κολοκυθᾶ. Ἀποθανὼν τῷ 1601 διεδέχθη ὑπὸ Ἀνθίμου Ἀντίπα. Τὸν Μεταξᾶν τοῦτον κατετάξαμεν ἐν τοῖς λογίοις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (ὅλ. σελ. 233), καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθύνεται ἐπιστολὴ Διονυσίου Κατηλιανοῦ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαμίου.

ἐν Ἀγγλίᾳ τυπογραφεῖον καὶ ἐκδώσῃ τὰ διὰ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος χρήσιμα βιβλία. Ὅθεν δαπάνῃ τοῦ ἀδελφοῦ του ἠγόρασε μικρὸν τυπογραφεῖον, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποίου ἀπελύθησαν διάφορα ἑλληνικὰ συγγράμματα, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐν ἔτει 1624 τὸ περὶ ἐπιστολικῶν τύπων Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως (1).

Βλέπων ὅμως, ὅτι ἐν Λονδίνῳ δὲν ἠδύνατο ἵνα καταστῇ τόσον ὠφέλιμος εἰς τὸ ἔθνος, ὅσον ἐὰν καταβαίνων ἐξήσκει τὴν πολύτιμον ταύτην τέχνην ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, συνῆψεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ τότε πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις ἐνθουσιωδῶς ὑποδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ Μεταξᾶ καὶ ὑποσχόμενος πᾶσαν συνδρομὴν καὶ σύμπραξιν προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ. Ὁ Κεφαλλὴν ἀγοράσας λαμπρὰν βιβλιοθήκην καὶ ἐντελεστέραν τυπογραφίαν καταρτίσας, δαπάνῃ πρὸ πάντων τοῦ ἀδελφοῦ του(2), ἔφθασε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1627 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἀγγλικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου.

---

(1) Ἐκ τῆς προτασσομένης προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μεταξᾶ μεταφέρομεν τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα, ὡς καταδεικνύον τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὴν σεμνοπρέπειαν τοῦ λογίου Κεφαλλῆνος. « Ἀλλ' οὐδέ σοι, πάτερ σεβασμιώτατε, (ἐὰν ἐγὼ τῆς σῆς » ἡμέρου διαθέσεως εὐστόχως ἐφικνεῖσθαι οἷός τ' ὦ), ἀφ' ἡδονῆς ἔσται αὕτη ἡ ἀκρόα- » σις, ὡς ἄρα λογοποιοῦσι τηνάλλως οἱ κακοήθεις καὶ ἀπαίδευτοι, ὅτι μηδὲν ἔχει » σεμνὸν ἡ νῦν Ἑλλὰς, ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα, καὶ τῆς μακαρι- » στῶν ἀνδρῶν φορᾶς, ἥτις τὸ παλαιὸν ὑπῆρχεν, ὥσπερ χηρεύουσα διαπέπτωκεν, » ὁπότε καὶ αἱ νῦν Ἀθῆναι τοιοῦτον ἄνδρα τῶν ἑαυτῶν μακαρίων κόλπων ἐξέφυσαν, » τὸν ἔτι ζῶντα Θεόφιλον καὶ εἰς τοὺς ἀσκητὰς τελοῦντα, ὃς ἁπάσης ἀρετῆς (εἴη » δὲ τοῦτο ἀνεμεσήτως εἰπεῖν) εἴσω γενόμενος, καὶ παντοδαπῆς φιλοσοφίας τὰ τέλεια » καὶ ἐποπτικὰ μυούμενος (ὡς ἡ ἐν χερσὶν ὑπόθεσις ἐπαγλαϊζομένῳ ὀνόματι διαδεί- » κνυσι) μονουχὶ τὸ ἀρχαῖόν τε τῆς πρὶν ἀποβλεπομένης Ἀθήδος ἀναστήσεται κλέος· » τοῦτον, ὥσπερ ἀκροθίνιον τῶν νῦν ἐλλογίμων καθ' Ἑλλάδα εἰ μετὰ τῆς προσηκού- » σης φιλοφρονήσεως ἀποδέξαις (ἀποδέξῃ δὲ πάντως) ἐν τῷ αὐτοῦ βιβλίῳ, ὥσπερ δι' » ἐκμαγείου τινος ἀπεικονιζόμενον· κἀμὲ οὐ Θεόφιλον τῇ σῇ σεμνοπρεπείᾳ συστήσοντα » μᾶλλον ἢ δι' ἐκείνου συσταθησόμενον, ἀφ' ὑψηλοῦ ὁρίβαντος, ἐφ' οὗ τὸ ὑπερφυὲς » τῆς εὐμοιρίας σὲ κατέστησε, καταβὰς καὶ προσβλέπειν ἀξιώσειας παρ' ἡμῖν τοῖς » Ἕλλησι χρυσοῦς ἑστήξεις· καὶ πάντες τῇ σῇ σεβασμιότητι, καὶ τῇ δημοσίᾳ τῶν » Ἀγγλοβρετανικῶν πραγμάτων καταστήσει, ἧς σοι οὐ τὸ ἐλάχιστον μέρος ὁ μεγα- « λόφρων βασιλεὺς ἐνεχείρισε πάντα τὰ χρηστὰ, καὶ εὔφημα, καίπερ ἀπότροφοι ὄντες » τῆς σῆς πατρίδος, καὶ ἑτέρων ἀγωγὴν ἡγμένοι ὁμοθυμαδὸν εὐξόμεθα.

» Ἔῤῥωσο. Ἐν Λωνδώνῃ (sic) τῇ Ἀγγλοβρετανίας μητροπόλει, Μαρτίου ά ἐπὶ » εἰκάδι, κατὰ τὸ ᾳχκδ' ἔτος τὸ σωτήριον ».

Ἑτέραν ἐπιστολὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔστειλε πρὸς Παχώμιον τὸν Δοΐαρᾶν ἐπίσκοπον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (Παρανίκας, σελ. 22 σημ. 4).

(2) « Metaxa portando una scielta biblioteca, ed una picciola stamperia » procurategli da detto suo fratello. » Loverdo, Istoria della Cefalonia.

Παρουσιασθεὶς ἀμέσως εἰς τὸν Λούκαριν, ἐπεσκέφθη εἶτα τὸν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ συνοδεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας παρεκάλεσεν ἵνα ἐξομαλύνῃ πᾶν ἐμπόδιον, ὅπερ τυχὸν οἱ Τοῦρκοι ἤθελον παρεμβάλλει κατὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν εἰς αὐτοὺς καινοφανῶν τοῦ τύπου ἐργαλείων. Ὁ πρεσβευτὴς ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Γερασίμου τὰ δέοντα, καὶ μεταβὰς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ ἔλαβεν ἰδιόχειρον ἄδειαν, ὅπως ἀνενοχλήτως ἀποβιβασθῶσιν ἐκ τοῦ πλοίου τά τε βιβλία καὶ τὰ τοῦ τυπογραφείου.

Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τῶν Τούρκων, παρεκάλεσε τὸν ἄγγλον πρέσβυν νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως τὸ τυπογραφεῖον ἐργάζηται ἐντὸς αὐτῆς τῆς πρεσβείας· ὁ δὲ, θεωρῶν τοῦτο ἀπρεπὲς, συνεβούλευσε νὰ μεταφέρῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς ἄλλην οἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ προστατευομένην, ἵνα ὁ Μεταξὰς δύνηται οὕτω νὰ ἐνεργῇ ἀνετώτερον, μὴ ἐκτιθέμενος ἀμέσως καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ἄκρου τῶν Ἰησουϊτῶν ὑπερασπιστοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας. Ὁ Μεταξὰς ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ ἐνοικιάσας πλησίον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας οἰκίαν τινὰ, ἐσύστησεν ἐν αὐτῇ τὸ τυπογραφεῖόν του καὶ ἤρξατο ἐργαζόμενος. Πρῶτον δὲ τυπογραφείου ἔργον ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ἕλληνος ἐκδοθὲν, ὑπάρχει τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1627 ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον τυπωθὲν βιβλίον.

« Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν Πάπα καὶ Πα-
» τριάρχου Ἀλεξανδρείας, τανῦν δὲ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπό-
» λεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἁπλῇ
» διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. (Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην
ὑπάρχει τὸ βασιλικὸν τῆς Ἀγγλίας ἐθνόσημον). Ἐτυπώθη ἐν Κων-
» σταντινουπόλει δαπάνῃ τε καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ
» λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ. Ἐν
» ἔτει ᾳχκζ'. » Εἰς μικρὸν 4^{ον}.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῷ σπανιωτάτῳ, οὗ εὐτυχῶς ἀντίτυπον εὑρηται ἐν τῇ Δημοσίᾳ ἡμῶν βιβλιοθήκῃ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ μουσοτραφοῦς Κ. Σ. Ζαμπελίου, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ προμετωπίδι ἀναφερομένου ποννήματος, ὑπάρχουσι καὶ ἓξ ὁμιλίαι Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθήρων εἰς τὰς ἓξ Κυριακὰς τῶν νηστειῶν, καὶ ἑτέρα ἑβδόμη εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευήν· ἕκαστον δὲ πόννημα φέρει ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, καὶ τὸ μὲν τοῦ Κυρίλλου σύγκειται ἐκ σελίδων ἑκατὸν καὶ

μιᾶς, τὸ δὲ τοῦ Μαργουνίου ἐκ σελίδων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ δύο. Ὁ Μεταξὰς προσφωνεῖ τὸ βιβλίον ὡς προοίμιον καρπὸν τῆς τυπογραφίας του τῷ ἄρχοντι κυρίῳ Σκαρλάτῳ τῷ Βλασίῳ ἀνδρὶ ἐπιφανεστάτῳ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργεσίας.

Δεύτερον βιβλίον ἐκτυπωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ὃ ὅμως οὔτε ὁ τόπος, οὔτε τὸ ἔτος τῆς τυπώσεως σημειοῦται, καὶ τὸ ὁποῖον μανθάνομεν ὅτι ἐτυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Μεταξᾶ, ἐκ τῆς μαρτυρίας Δοσιθέου τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων (Βιβλ. ΙΑ'. κεφ. 10, σελ. 1174) εἶνε τὸ ἑπόμενον μικροῦ τετάρτου σχήματος, περιέχον, ἕκαστον ὑπὸ ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, τὰ ἑξῆς πέντε πονημάτια.

Α'. Τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς Ἡμῶν Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῶν. Σελ. 34.

Β'. Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Κίου (γρ. Χίου) διάλεξις μετά τινος τῶν Φράρων. Σελ. 9.

Γ'. Νείλου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης βιβλία δύο. Τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα.

Δ'. Τοῦ σοφωτάτου Βαρλαὰμ λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς. Περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρὸς βιβλίον ἕν. Τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον ἔχουσι μίαν ἀρίθμησιν καὶ σύγκειται ἐκ σελ. 40.

Ε'. Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου ἐκ Μονεμβασίας, ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἔκθεσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμὲν σχισματικοὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας.

Τὰ ἐκδοθέντα συγγράμματα ταῦτα, ἐξελέγχοντα τὰς τῶν παπιστῶν πλάνας, προὐξέκνησαν μεγίστην ἐντύπωσιν, δι' ὅπερ οἱ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄσπονδοι ἐχθροὶ Ἰησουῖται, συνασπισθέντες μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, προσεπάθησαν παντοιοτρόπως νὰ ματαιώσωσι τὸν εὐνωφελῆ τοῦ Μεταξᾶ σκοπόν· καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἔγραψαν καὶ προέτρεψαν τὸ μοναστήριον, εἰς ὃ ἐκεῖνος ἀνῆκε, νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ, ὡς δῆθεν ἐργαζόμενον ὑπὲρ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Μετὰ ταῦτα τὸν ἐκατηγόρησαν ὡς λουθηρανὸν, αἱρετικὸν καὶ ὄργανον τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἧς καὶ τὰ σύμβολα ἔφερεν ἐπὶ τοῦ προμετωπίου τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτυπωθὲν βιβλίον· κατεβάων

δὲ καὶ κατὰ τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως, ἀποδιδόντες αὐτῷ καὶ τὸ ὑπὸ Μελετίου τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τυπωθὲν κατὰ τοῦ πάπα σύγγραμμα. Μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς πάντα ταῦτα, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ Μεταξᾶ, ὅνπερ καὶ ἐργαζόμενον καὶ καθ' ὁδὸν παρηνόχλουν, ὅτε ἀπὸ τῆς πρεσβείας ἐπανέκαμπτε τὴν νύκτα εἰς τὸ κατάλυμά του. Τούτων πάντων ἕνεκα ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, θέλων νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῶν ἀδιαλείπτων αὐτῶν παρενοχλήσεων, καὶ νὰ τὸν σώσῃ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς δολοφονίας, ἣν ἠδύναντο οἱ Ἰησουῖται νὰ ἀποτολμήσωσιν, ἠναγκάσθη νὰ τῷ παραχωρήσῃ ἓν δωμάτιον ἐν αὐτῇ τῇ πρεσβείᾳ, ἔνθα ἤρχετο τὴν ἑσπέραν ἐκ τοῦ τυπογραφείου συνοδευόμενος ὑπὸ φυλάκων.

Καὶ ὅμως οἱ Ἰησουῖται κατανοοῦντες τὸν εἰς τὰ συμφέροντά των ἐπικείμενον κίνδυνον ἐκ τῆς διαδόσεως συγγραμμάτων ἀντιπαπικῶν, ἀπεφάσισαν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ποιήσωσιν ἐκποδὼν τὸν κίνδυνον ἐκεῖνον, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των μετεχειρίσθησαν τὸ ὅπλον ἐκεῖνο, ὅπερ συνήθως μεταχειρίζονται αἱ μικροπρεπεῖς, αἱ φθονεραὶ καὶ διεστραμμέναι καρδίαι, τὴν συκοφαντίαν. Μεταβάντες λοιπὸν παρὰ τῷ διοικητῇ τοῦ Γαλατᾶ, μέγα παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ ἰσχύοντι, ἐπαρουσίασαν πρὸς αὐτὸν τὸ κατὰ Ἰουδαίων σύγγραμμα τοῦ Λουκάρεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπαντῶνται καί τινα περὶ Μωαμεθανισμοῦ, καὶ ἐξήμεσαν κατὰ τοῦ Μεταξᾶ ὅ,τι ἡ μυσαρὰ ψυχή των καὶ ἡ κακεντρέχειά των τοῖς ἔφερεν εἰς τὸ στόμα. Μεταξὺ δ' ἄλλων παρεκάλεσαν τὸν διοικητὴν τοῦ Γαλατᾶ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν βεζίρην, ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἦτο πολεμικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἔμπειρος περὶ τὰς μάχας, ὅτι ἐπέμφθη πρὸς διοργάνωσιν ἐπαναστάσεως, καὶ ὑπὸ τὸ ἀπατηλὸν πρόσχημα τῆς τυπώσεως καὶ διαδόσεως βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων θέλει κυκλοφορήσει ἀκολούθως καὶ ἄλλα κατὰ τοῦ Κορανίου ἐξ Ἀγγλίας στελλόμενα βιβλία, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὑποθάλπει τοὺς ἐπαναστατικοὺς καὶ ἀντιθρησκευτικοὺς σκοπούς του, ὅτι ἐν τῷ τυπογραφείῳ ἐκείνῳ ἐτυποῦντο βιβλία ὑπὸ τοῦ πατριάρχου συντασσόμενα, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες προσεκαλοῦντο εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι πολλὰ ἀντίτυπα αὐτῶν ἐστάλησαν εἰς Ῥωσσίαν προτρεπομένην εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου πόλεμον κλ. Κατηγορίαι τοιαῦται, κατ' ἐκείνους μάλιστα τοὺς χρόνους γενόμεναι, ἤρκουν οὐχὶ νὰ ἐνοχοποιήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ θανατώσωσιν ἐκεῖνον, καθ' οὗ ἐγίνοντο· τοιουτοτρόπως δ' ὁ μέγας βεζίρης παραχθεὶς εἰς τὸ παράδοξον ἐκεῖνο ἄκουσμα, διέταξεν ἀμέσως

νὰ περιφρουρηθῇ ὑφ' ἑνὸς λόχου γενιτζάρων ἡ οἰκία τοῦ ὡς δημεγέρτου καὶ ἐμπειροπολέμου συκοφαντουμένου Μεταξᾶ.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ θερμὸς καὶ ἀντάξιος προστάτης, ἰδὼν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς στηθείσης παγίδος, προσεπάθησεν ἵνα ἐμποδίσῃ πᾶσαν παρέμβασιν πρὸς ματαίωσιν τῆς συνωμοσίας· πρὸς τοῦτο προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, τὸν πατριάρχην Κύριλλον, καὶ τὸν βάϊλον τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας. Καὶ λοιπὸν τῇ 6 Ἰανουαρίου 1628, ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, ἐνῷ ἀμερίμνως οὗτοι συνηστιῶντο, ἑκατὸν πεντήκοντα γενίτζαροι ἐπολιόρκησαν, ἀπαγορευθείσης τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν, τὸ οἴκημα τοῦ Μεταξᾶ, ὃν μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας συλλαβόντες ἀπήγαγον εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Γαλατᾶ, ἐν μέσῳ τοῦ πανικοῦ φόβου τῶν κατοίκων, ἀγνοούντων τὰ διαδραματιζόμενα. Συγχρόνως ὁ ἑκατόνταρχος τῶν γενιτζάρων ἐδέσμευσε πάντας τοὺς ὑπηρέτας, συνέτριψε τὰ κιβώτια καὶ τὰς σκευοθήκας, καὶ λαβὼν τὸ τυπογραφεῖον, τὸν χάρτην, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ χρήματα, μηδ' αὐτῶν τῶν τῆς πρεσβείας παρασήμων ἐξαιρουμένων, ἀπῆλθε συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς Ἰησουΐτου διερμηνέως. Οἱ δὲ Ἰησουῖται ὅπως ἐπὶ μᾶλλον περιπλέξωσι τὸ πρᾶγμα διέδωκαν, ὅτι ἐκεῖ ἐτεκταίνετο συνωμοσία κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὅτι διὰ τῆς τυπογραφίας ἐπλαστογραφοῦντο τὰ Σουλτανικὰ φιρμάνια καὶ ἐκόπτοντο νομίσματα κίβδηλα.

Τὰ ὑπὸ τῶν γενιτζάρων κατασχεθέντα βιβλία ὑπεβλήθησαν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὴν ἐξέτασιν δύο ἀρνησιθρήσκων Ἑλλήνων· ἐκ δὲ τοῦ βιβλίου τοῦ πατριάρχου μετεφράσθη τὸ κατὰ τοὺς Ἰησουΐτας ἐπιλήψιμον χωρίον ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βεζίρου καὶ τοῦ μουφτῆ Γιαγιᾶ ἐφένδη. Οὐδὲν εὑρέθη ἐν αὐτῷ τὸ πλημμελές· καίτοι δὲ ὁ βεζίρης ἐξέφρασε δισταγμούς τινας περὶ τοῦ Μεταξᾶ, ὃν τῷ παρέστησαν ὡς ἄνδρα πολεμικῶν φρονημάτων καὶ μετὰ τῶν Ῥώσσων πρὸς ἐπανάστασιν συνεννοούμενον, οἱ ἐνδοιασμοὶ ὅμως αὐτοῦ πρὸς μηδὲν ἐλογίσθησαν, καὶ ὁ μουφτὴς ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, δι' ἧς ἀπεφαίνετο ὅτι τὰ κατασχεθέντα βιβλία οὐδὲν περιεῖχον κατὰ τοῦ Κορανίου, καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε ἐπιλήψιμα, ὅτι ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῶν θρησκευτικῶν των δογμάτων, οὐδόλως οὗτοι ἁμαρτάνουσι καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐκτιθέμενοι τὰς ἰδέας των.

Ἡ ἐλευθέριος αὕτη τοῦ μουρτῆ ἀπόφασις ἐματαίωσε τὰς δολοπλοκίας τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς τὸν βόθρον, τὸν ὁποῖον δι' ἄλλους εἰργάσαντο. Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς μεταβὰς τὴν τρίτην ἡμέραν παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ διεμαρτυρήθη διὰ τὰ γινόμενα, καὶ ἰδίως διὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ, μοναχοῦ φιλησύχου, ἐξ εὐγενῶν καταγομένου καὶ ὑπηκόου τῆς Ἐνετίας· ὁ δὲ βεζίρης, κατανοήσας τὸν δόλον, ἐπλήσθη ὀργῆς, καὶ διέταξε παραχρῆμα τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατασχεθέντων, κατὰ δὲ τῶν Ἰησουϊτῶν ὡς ταραξιῶν τῆς κοινῆς εἰρήνης προὐκάλεσε διάταγμα καθ' ὃ ἐσαεὶ ἐξωρίζοντο τοῦ Τουρκικοῦ κράτους(1).

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δεόντως ἐκτιμήσασα τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνας τοῦ Μεταξᾶ προεχείρισεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Ναυπλίας. Ὁ Νικόδημος ὅμως μὴ ἀποδεχθεὶς τὸ ἀξίωμα παρεκάλεσε τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ ἰδίως τὸν πατριαρχεύοντα συναθλητήν του Λούκαριν ἵνα εἰς περιωπὴν ἀνεξαρτήτου ἀρχιεπισκοπῆς ἀναβιβάσῃ τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν, ἥτις τέως ἀπετέλει μετὰ τῆς Ζακύνθου ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην τῇ μητροπόλει Κορίνθου.

Τὴν παράκλησίν του ἀποδεξαμένη ἡ σύνοδος ἐπροβίβασε διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλλίου, ἐκδοθέντος τὴν 8 Ἰουλίου 1628, εἰς ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τὴν Κεφαλληνίαν μετὰ τῆς Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, καὶ ἐπειδὴ ὁ τότε ἐπίσκοπος Παρθένιος Δοξαρὰς εἶχε παραιτηθῆ, διώρισε πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, καὶ Ἰθάκης τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν, συναινέσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαΐλου τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας Βενιέρου.

Παραλαβὼν τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν τυπογραφίαν ὁ Κεφαλλὴν ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἰσίως καταπλεύσας εἰς τὴν πατρίδα του διεκοινώσατο τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, καὶ ἐν ἀνευφημίαις ἀνεγνωρίσθη ὑπό τε τοῦ κλήρου, τῶν ἀρχῶν, καὶ τοῦ λαοῦ ὡς νόμιμος ἀρχιεπίσκοπος.

Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσαρεσκείας εἶδον τὸν διορισμὸν τοῦ Μεταξᾶ, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησαν πρὸς ματαίωσιν τῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δοθείσης ἐξόχου τιμῆς εἰς τὸν ἀντίζηλον νῆσον. Ὅθεν συνέταξαν ἀναφορὰς διὰ τῶν ὁποίων ἀναιδέστατα κατεσυκοφάντουν τὸν Μεταξᾶν καὶ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν ἔστειλαν καὶ πρε-

(1) Π. Λάμπρου, Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τυπογραφίας, ἐν Χρυσαλλίδι.

σβευτὰς εἰς Βενετίαν. Οἱ Κεφαλλῆνες ἅμα ἔμαθον τοῦτο συνέταξαν ἄλλας ἀναφορὰς ἀναιρετικὰς τῶν Ζακυνθίων καὶ ἐκλέξαντες πρεσβευτὴν ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν, τὸν Ἰάκωβον Μεταξᾶν, συγγενῆ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καὶ ἄνδρα εὐϋπόληπτον καὶ τῶν δικανικῶν ἐντριβέστατον· οὕτω δὲ διελύθη ἡ κατὰ τοῦ Νικοδήμου κατηγορία.

Ὁ Μεταξὰς ἀπεφάσισεν ἵνα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1628 ἔλθῃ εἰς Ζάκυνθον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνειθιζομένης περιοδείας. Τότε οἱ τῆς νήσου ἄρχοντες τὰ πάντα διενήργησαν κατ' αὐτοῦ, διεγείροντες τὸν λαὸν, καταβοῶντες, καὶ κοπτόμενοι· ὁ λαὸς ὅμως τῆς Ζακύνθου μὴ εἰσακούσας τὰς ῥαδιουργίας ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐνθουσιωδέστατα, καὶ ἐξελθόντα τῆς ἐκκλησίας ἔβαλλεν ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου καὶ ἀνευφημῶν περιήγαγεν εἰς τὴν πόλιν θριαμβευτικῶς.

Ἡ ὑπὲρ τοῦ Μεταξᾶ διαδήλωσις τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου ἦτο ῥάπισμα κατὰ τοῦ ἀρχοντολογίου, τὸ ὁποῖον καταχρώμενον τῆς δυνάμεώς του κατεβασάνιζεν αὐτόν. Ὁ λαὸς περιορισθεὶς τότε εἰς τοῦτο μόνον, ἠναγκάσθη, λαβὼν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς, ἵνα μετ' οὐ πολὺ δι' ἐπαναστάσεως πολυχρονίου πατάξῃ ἀνδρικώτατα τὴν ἐπηρμένην ὀφρὺν τῶν ἀθλίων τούτων ἀνθρωπαρίων (1). Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου μένεα πνέοντες κατὰ τοῦ Μεταξᾶ συνέταξαν καὶ ἄλλας κατηγορητηρίους ἀναφορὰς πρὸς τὴν Ἐνετικὴν γερουσίαν, ἐξαιτούμενοι ἵνα τῷ ἀπαγορευθῇ ἡ εἰς Ζάκυνθον ἔλευσις, διότι ὁ λαὸς συμπαθῶν πρὸς αὐτὸν ἠπείλει νέαν κατὰ τῶν εὐγενῶν ἐπανάστασιν (2). Ὁ Νικόδημος τότε, ἀντὶ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ πρωτοπαπᾶ, ἐκλεγομένου ἀπολύτως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, καὶ τύπον ἐπέχοντος τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, διώρισεν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον τὸν ἱερέα Νικόλαον Κούρσουλαν, πολυθρύλλητον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ σεμνότητι βίου, δοὺς αὐτῷ καὶ τὸ δικαίωμα ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐποπτεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας ἐκδίδῃ ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις, ἀδείας γάμων, ἐπιτίμια, δικάζῃ διαζύγια, εἰσπράττων καὶ τὰ προσήκοντα τῇ ἀρχιεπισκοπῇ κανονικὰ δικαιώματα. Ἀλλ' οἱ προεδρεύοντες τῆς κοινότητος Ζακύνθου σύνδικοι, εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀνήκοντες, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναγνω-

(1) Βλέπε τὰ «Ῥεμπελιὸν τῶν ποπολάρων τοῦ νησίου τῆς Ζακύνθου ὁποῦ ἔγινεν »εἰς τοὺς 1628» ἄρτι δημοσιευθὲν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων, καὶ μετὰ προλεγομένων ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «τὸ ἐν Ζακύνθῳ » ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροι. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Νικολάου Ἀγγελίδου 1867».

(2) Ἀναφορὰ Ζακυνθίων, ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ Κεφαλληνίας βιβλ. Β', φύλ. 168.

ρίσωσι τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Κουρσούλα, καὶ δι' ἀποφάσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1631 κατήργησαν τὸ ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ δοθὲν αὐτῷ ἀξίωμα, καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγόμενον πρωτοπαπὰν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐξασκήσει τῶν δικαιωμάτων του (1).

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μαθοῦσα τὰ ἐν Ζακύνθῳ διαδραματιζόμενα ἐξέδοτο κατὰ Φεβρουάριον τῷ 1632 τὸ ἑξῆς πατριαρχικὸν ἐπιτίμιον (2).

« Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Ἐντιμότατοι κληρικοὶ καὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς περιφανοῦς καὶ θεοσώστου ἐπαρχίας τῶν νήσων Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος. Ἡμεῖς μὲν θέλοντες τιμῆσαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἐπισκοπὴν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς ἀρχιεπισκοπὴν προεβιβάσαμεν, ἀποφήναντες διὰ γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ὀνομάζεσθαι αὐτὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ χρηματίσοντα ἀρχιερέα ἱερώτατον Νικόδημον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος, καλεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκείμενον εἰμὴ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ κατὰ καιροὺς οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, οὗ καὶ τοῦ ὀνόματος ὀφείλοντα μνημονεύειν, ὡς κανονικόν τε καὶ δίκαιον· ἥντινα προβίβασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἀποδεξαμένη καὶ ἡ γαληνοτάτη καὶ χριστιανικωτάτη ἀρχὴ τῶν Ἐνετῶν, ἐβεβαιώσατο καὶ ἐκυρώσατο, ἣν καὶ ἡμεῖς μένειν βουλόμεθα διὰ παντὸς ἀμετάπτωτον καὶ ἀδιάσειστον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐμάθομεν καὶ ἐπιστώθημεν νῦν ὁ ἐν Ζακύνθῳ εὑρισκόμενος πρωτοπαπὰς παρὰ τάξιν ἐκκλησιαστικὴν τὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἀνήκοντα πράγματα μετερχόμενος, ἐναντίος φαίνεται τῷ ἱερωτάτῳ ἡμῶν ἀρχιεπισκόπῳ σὺν ἄλλοις τισὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδιοποιεῖται τὰ τοῦ ἀρχιερέως προνόμια, διαζευγνύων ἀνδρόγυνα, καὶ ἐπιδιδοὺς διαζύγια, παρέχων ἄδειαν πρὸς εὐλόγησιν συνοικεσίων, καὶ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, κρίνων τὰς τυχούσας ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἀργῶν καὶ ἀφορίζων ἱερωμένους καὶ λαϊκούς, ἀγνοῶν, ὅτι ταῦτα πάντα ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου διοικοῦνται καὶ κυβερνῶνται, ἢ παρὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τοῦ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν ἔχοντος, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἁπανταχοῦ ἐπαρχίαις, ὅπερ ἄτοπον καὶ παράλογον κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς νόμους καὶ πατερικοὺς κανόνας, καὶ συγχέει τοὺς πλείστους τοῖς παραλόγοις αὐτοῦ ἐπιχειρήμασι, καὶ σκάνδαλον προξενεῖ τῷ γνησίῳ καὶ καθολικῷ ἡμῶν ἀρχιερεῖ εἰς τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ χαρίσματα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἱερεὺς ὤν, μετέρχεσθαι βουλόμενος· οὗτινος τὴν ἀτοπίαν καὶ προπέτειαν συστεῖλαι-

(1) Π. Χιώτου βίος Κουρσούλα, σελ. ιδ'.

(2) Ἀντεγράφη ἐκ τῶν Libro Consigli 4ο ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ Κεφαλληνίας φύλ. 20—21.

βουλόμενοι, καὶ ὑμᾶς πληροφορῆσαι τὴν προβίβασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καλῶς γεγονέναι, γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος, γνώμῃ συνοδικῇ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, ἵνα τοῦ προεκδοθέντος συνοδικοῦ γράμματος περὶ τῆς προβιβάσεως τοῦ θρόνου αὐτοῦ κεκυρωμένου μένοντος καὶ βεβαίου, καὶ ἀμετατρέπτου εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα αἰῶνα, ἡ μὲν ἐπαρχία αὕτη τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ὡς ἀπὸ ἐπισκοπῆς τιμηθεῖσα, εἴη καὶ λέγεται ἀρχιεπισκοπὴ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἡμετέρου συνοδικοῦ γράμματος, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν καὶ βεβαίωσιν τῆς γαληνοτάτης ἀρχῆς τῶν Ἐνετῶν, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκειμένη, εἰμὴ τῷ κατὰ καιροὺς πατριάρχῃ, ὡς δεδήλωται· καὶ ὁ ταύτης ἀρχιερεὺς ἱερώτατος κύριος Νικόδημος, ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς, καλῆται καὶ λέγηται ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπισκεπτόμενος ἢ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν πάσῃ χρείᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἐκκλησιαστικῇ, μνημονεύων ἐν τῇ θείᾳ ἀκολουθίᾳ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, συνάγων καὶ καρπούμενος τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα, τῶν συνοικεσίων, τῶν διαζυγίων, καὶ τῶν λοιπῶν συνήθων τοῦ τόπου, κρίνων καὶ θεωρῶν πᾶσαν ἐμπίπτουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν νομίμως καὶ κανονικῶς, καὶ εἰς τὸν τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαθιστῶν, καὶ πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκτελῶν, τὰ ἀρχιερατικὰ δηλαδὴ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, καὶ τὰς χειροτονίας πάσας, καὶ ἀργῶν, καὶ ἀφορίζων τοὺς ἀπειθοῦντας τυχὸν ἱερωμένους καὶ λαϊκούς. Ὁ δὲ πρωτοπαπᾶς, ὁ νῦν καὶ ὁ ἐσόμενος, τῇ τοῦ πρωτοπαπαδικίου ἐνεργείᾳ ἀρκούμενος, παύσηται πάσης αὐθαδείας, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχων, παρόντος καὶ ἀπόντος τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, δικαιώματα λαμβάνειν, ἢ διαζύγια διδόναι, ἢ ἄδειαν τῶν συνοικεσίων παρέχειν, ἢ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, ἢ κρίνειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἢ ἀργεῖν καὶ ἀφορίζειν τινὰ, ἢ ἄλλο τι πράττειν ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας ἐπισκέψεως δεόμενον, οὐδ' ἄλλως ποιήσῃ, καὶ ἐναντίος φαινόμενος τῇ συνοδικῇ ταύτῃ ἀποφάσει καὶ τῇ τῆς ἀρχῆς τῶν Ἐνετῶν ἐπιτεύξει καὶ ἄρξηται πάλιν τῶν προτέρων βουλόμενος παρ' ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἀνήκοντα μετέρχεσθαι, καὶ καταφρονεῖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων τε καὶ κανόνων, αὐτός τε καὶ οἱ συναινοῦντες αὐτῷ ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἀφωρισμένοι ἔστωσαν παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων ὑπεύθυνοι· ὅσας δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τολμήσας ἐπιχειρήσεται ἐκτελέσαι ἐκ τῶν προῤῥηθέντων, ἄκυροι καὶ ἀνίσχυροι ἔστωσαν, καὶ ὡς μὴ γεγονυῖαι λογιζέσθωσαν· καὶ οἱ δι' ἐπιτάγματος τοῦ πρωτοπαπᾶ ἱερεῖς ἐκκλησιαστικόν τι ὑπούργημα ἐκτελέσαι θελήσοντες, τῇ ἀργείᾳ καὶ τῷ ἀπὸ Θεοῦ ἀλύτῳ ἀφορισμῷ ὑπόδικοι ἔστωσαν. Ἐπὶ γὰρ τούτοις ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας εἰς δήλωσιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τριακοστῷ δευτέρῳ, ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ιέ.

† Ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος· † ὁ Σερρῶν Δανιὴλ· † ὁ Σηλυβρίας Λαυρέντιος· † ὁ Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος· † ὁ Ἐλασσῶνος Ἰωάσαφ· † ὁ Διοὺμοτοίχου Λαυρέντιος· † ὁ Κυζίκου Παρθένιος· † ὁ Ἐπιφάνιος Καισαρείας· † ὁ Βιζύης Δαμασκηνός· † ὁ Ῥαιδεστοῦ Θεοφάνης· † ὁ Προικοννήσου Δανιὴλ· † ὁ Βάρνης Παρθένιος· † ὁ Σωζοπόλεως Κλήμης· ὁ Τορνόβου Μακάριος· † ὁ Χαλκηδόνος Νεκτάριος· † ὁ Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος· † ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριὴλ· † Νεοκαισαρείας ὁ Μακάριος.

Ἀφοῦ δὲ πλέον πᾶσα μηχανορραφία τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου ἐναυάγησεν, οἱ ἄθλιοι οὗτοι κατέφυγον εἰς τὴν ἀπεχθεστέραν τῶν προδοσιῶν, καὶ ἐπολέμησαν τὸν Μεταξὰν μὲ τὸ ἅπλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετεχειρίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ἰησουῖται κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως. Ἐῤῥέθη ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι ὁ Μεταξὰς ἀπελθὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρέλαβε καὶ τὸ πολυθρύλλητον τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον κατέθεσε μὲν ἐν τῇ εἰς τὸ χωρίον Μεταξάτα ἐδρευούσῃ ἀρχιεπισκοπῇ, ἀγνοοῦμεν ὅμως ἂν ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίνα συγγράμματα ἀπελύθησαν ἐκ τῶν πιεστηρίων αὐτοῦ. Οἱ Ζακύνθιοι κατεμήνυσαν τὸν Μεταξὰν εἰς τὴν Ἐνετικὴν Γερουσίαν ὡς ἐκδίδοντα βιβλία κατὰ τῆς *καθολικῆς* ἐκκλησίας, καὶ σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων. Ἀμέσως διετάχθη ὁ Ἀντώνιος Πιζάνης ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Μεταξᾶ καὶ ἐνεργήσας κατ' οἶκον ἔρευναν κατάσχῃ τὸ τυπογραφεῖον, τὰ βιβλία, καὶ λοιπὰ, ὑποβάλλων περὶ πάντων λεπτομερῆ ἔκθεσιν. Ἐκτελῶν οὗτος τὰς διαταγὰς μετέβη εἰς Μεταξάτα, καὶ εὗρεν ἐν κιβωτίοις τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας, διάφορα ἔντυπα καὶ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα σφραγίσας ἐξησφάλισε (1). Ὠφελούμενοι τῆς περιστάσεως οἱ συνοδεύοντες τὸν Πιζάνην Σκλαβοῦνοι διήρπασαν τὰ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. Τὰ κατασχεθέντα βιβλία ἐστάλησαν εἰς Βενετίαν καὶ παρεδόθησαν εἰς ἄνδρας γιγνώσκοντας τὴν ἑλληνικὴν ἵνα τὰ μεταφράσωσι λατινιστὶ καὶ σημειώσωσιν ἂν εὕρισκόν τι ἐν αὐτοῖς τὸ ἐπιλήψιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λογοκριταὶ ἐδείχθησαν φιλελληνικώτεροι τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου, διακηρύξαντες, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς

(1) « Aver ritrovato nel vescovato le stampe in due cassette de Lr. 400 di peso incirca l'una, una cassa et un casson di fogli stampati, et un sacco di scritture; le quali tutte furono allora riposte in un cameriuo et bullata la porta; et queste stampe par fossero dal medesimo illustrissimo Pisani fatte levar dal vescovato », Ἔκθεσις τοῦ ἀδογαδόρου Κονταρίνη.

τὸ ἐπιλήψιμον, ἡ Δημοκρατία ἀπέλυσε τὸν Μεταξὰν τῆς κατηγορίας (17 Μαρτίου 1634) διατάξασα ἵνα τῷ ἀποδοθῶσι τὰ κατασχεθέντα (1).

Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ὁ Μεταξὰς πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ συκοφαντιῶν (1632) ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας εἰς διαδοχὴν Θεοφάνους Ξενακίου τοῦ Κυπρίου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ τριετίαν παραμείνας ἐνταῦθα παρητήθη ἐν ἔτει 1635 καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐτήρησε μόνον, ὡς καὶ πρότερον, τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κεφαλληνίας.

Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου, μετὰ τὴν ἀθώωσιν τοῦ Νικοδήμου κατέφυγον εἰς ἄλλο μέσον ἐπιβουλῆς· προσεκάλεσαν εἰς Ζάκυνθον τὸν μητροπολίτην Κορίνθου Ἐζεκιὴλ, ὑφ' ὃν πρότερον ἐκκλησιαστικῶς ἐτέλει μετὰ τῆς Κεφαλληνίας ἡ νῆσος, καὶ ἐνεθρόνισαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ ἄτοπον τοῦτο μαθὼν ὁ προβλεπτὴς διέταξε τὸν φρούραρχον τῆς Ζακύνθου ἵνα διὰ τῆς βίας ἀποπέμψῃ τὸν σφετερισθέντα ἀλλότρια δικαιώματα Ἐζεκιήλ. Μαθὼν τὰ γενόμενα καὶ ὁ δοὺξ Φραγκίσκος Ἐρίτζος ἐπήνεσε τὴν διαγωγὴν τοῦ προβλεπτοῦ, καὶ διὰ διατάγματος προσεκάλει ἀπειλητικῶς τοὺς Ζακυνθίους ἵνα παύσωσι τοῦ λοιποῦ διεγείροντες ταραχάς(2).

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μεταξὰς ἀπεβίωσεν τὴν 29 Μαρτίου 1646, καὶ ἐτάφη ἐν Κεραμειαῖς. Ὁ προβλεπτὴς τῆς Κεφαλληνίας Γερόλιμος Λιππομάνος ἀναγγείλας τὴν 31 Μαρτίου τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς τὸν προβλεπτὴν Ζακύνθου εἰδοποίει καὶ ὅτι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου ὡρίσθη ἡ 16 Ἀπριλίου 1646, ἡμέρα Κυριακή. Δέκα ἱερεῖς, καὶ ἱερομόναχοι, Ζακύνθιοι καὶ Κεφαλλῆνες, κατῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐψηφοφορήθησαν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὡς ἑξῆς:

Ζακύνθιοι.

ἱερομόναχος	Ἱερόθεος Μούζουρας	Ναὶ	78—	Ὄχι	132.
»	Τιμόθεος Σοπραμάσαρος	»	150—	»	60.
»	Μάρκος Μελισσηνὸς	»	18—	»	192.
ἱερεὺς	Ἰωάννης Ἀβούρης	»	4—	»	206.
»	Νικόλαος Κούρσουλας	»	12—	»	198.

(1) Ταῦτα πάντα ἐκτίθενται κατ' ἔκτασιν εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀβογαδόρου Κονταρίνη τῆς 14 Μαρτίου 1634 (ἐν τῷ ἀρχ. Κεφαλληνίας).

(2) Δουκικὸν διάταγμα πρὸς τὸν Ἰωάννην Καπέλλον inquisitor Sindico et avogator in oriente, 10 Μαρτίου 1637. (ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ Κεφαλληνίας βιβλ. Β' φύλ. 175).

Κεφαλλῆνες.

ἱερεὺς	Ἀθανάσιος Πετρίτζης	Ναὶ	40—	Ὄχι	170.
»	Σταμάτης Δεμοντεσάντος	»	73—	»	137.
»	Σεραφεὶμ Ζερβὸς	»	67—	»	143.
»	Ἰωάννης Περιστιάνος	»	47—	»	163.
ἱερομόναχος	Πανὰς	»	81—	»	129.

Ἐπομένως ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ Μεταξᾶ ὁ Ζακύνθιος Σοπραμάσαρος, ἐγκριθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὁ Νικόδημος Μεταξὰς ἦν ἐκ τῶν οὐχὶ εὐκαταφρονήτων λογίων τῆς ἐποχῆς του, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, πατριώτης ἔνθερμος, εὐφραδὴς ἱεροκήρυξ(1). Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιγραφῇ, κεχαραγμένῃ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ εἰς Μεταξάτα Ἐπισκοπικοῦ, μνημονεύονται ἐν συνόψει αἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας γενναῖαι πράξεις τοῦ ἀνδρός.

«Εἰ θέλεις γνῶναι, ὦ φίλε παροδῖτα, πῶς μὲν ὑπῆρχεν αὕτη ἡ ἐπαρχία Κεφαλληνίας, Ζακύνθου τε καὶ Ἰθάκης, τοῦτο πρῶτον γίνωσκε ἀναμφιβόλως· ἦν μὲν ἔκπαλαι ἐπίσκοποι τοῖς Νήσοις, καθέδραν δὲ εἶχον τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ἐννενηκοστῷ πρώτῳ τῷ χιλιοστῷ πεντηκοστῷ ἔτει γέγονεν ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ζακύνθου τε Ἰθάκης καὶ τῶν Στροφάδων Νικόδημος τοὔνομα ὁ Μεταξὰς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἦγειρε κοινὴν καθέδραν τὸν ναὸν τοῦτον, ὃν ὁρᾷς ἠρμοσμένον· ἄλλος δὲ Νικόδημος, τοῦ προτέρου ἀνεψιὸς ὑπάρχων τοῦ πατραδέλφου, ἐμπιστευθεὶς τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ εἰκοστῷ ὀγδόῳ τῷ σωτηρίῳ, θείῳ ζήλῳ κινηθεὶς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος, προσανήγειρε πάνθ' ὅσα βλέπεις· πλὴν ὁ γεγονὼς φεῦ! μετὰ ταῦτα ἀθρόως σεισμὸς μέγας τε καὶ φοβερὸς τοῖς πᾶσι, τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ τριακοστῷ ἕκτῳ τῷ σωτηρίῳ τῇ τριακοστῇ μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου, διαφθείρας ἅπαντας ναοὺς καὶ οἴκους, συνδιέφθειρε καὶ ταύτην τὴν καθέδραν· ἀλλ' ὁ προρρηθεὶς Νικόδημος ὁ νέος ἐμπνευσθεὶς ἔρωτι τῆς πατρίδος, προσέτι ᾠκοδόμησε πάλιν τὰ τείχη, νεοποιήσας πάσας τὰς κατοικήσεις· οὗτος οὖν δεξάμενος τὴν προστασίαν, χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ ὀνομασθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ζακύνθου τε Ἰθάκης, προσέτι ἀνεβίβασε τὴν ἐπαρχίαν εἰς παμμέγιστον ποίμνην τε καὶ ἀξίαν· εὑρὼν γὰρ ταύτην ἐπισκοπὴν μὲν οὖσαν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ἦγαγε, τῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῇ σφραγίδι τῆς Ἀριστοκρατείας τὸ βέβαιον εἰληφώς· ὃς πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας οὐδενὸς ἐφείσατο πλούτου ἢ μόχθου, οὐδὲ τὰς καταδρομὰς τῶν ἐναντίων ἐφοβήθη πώποτε, ἢ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ πάντα σκύβαλα νομίσας τάδε, πρὸς ἐκεῖνα ἀπέβλεπε τὰ τῆς πατρίδος, ἵνα μή τι στερηθῇ τῶν προ-

(1) «La sua sacra eloquenza, e la gentilezza del suo portamento gli ottenero la benevolenza di quel beatissimo patriarca Cirillo ..... (Loberdo, Storia)».

νομίων· τούτων ἕνεκα ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν· κἀκεῖ μὲν οὖνγε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Μεγάλου Γεωργίου τοῦτον ἐψήφισαν πάσαις ταῖς ψήφοις καὶ προανεκήρυξαν μητροπολίτην Φιλαδελφείας καὶ αὐτῆς τῆς Ἐνετίας· καὶ τρία ἔτη μείνας ἐκεῖ ποιμαίνων, πάλιν ἐμνήσθη τῆς φιλτάτης πατρίδος, καὶ ῥίψας δόξαν ἐκεῖθε καὶ ἀξίας χαίρειν, παρῃτήσατο ἐκεῖνον τὸν θρόνον καὶ ἐνηγκαλίσατο τοῦτον.

Ἐγράφθη κατὰ τὸ 1642 τὸ Σωτήριον ».

Ὁ Μεταξὰς πρεπόντως κατατάσσεται μεταξὺ τῶν τότε πρωτευόντων λογίων, ἐκδοὺς τ' ἀνωτέρω καὶ συγγράψας θεολογικά τινα πονημάτια καὶ λόγους μὴ περισωθέντας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν δύο γεγραμμέναι ἐκ Λονδίνου ἐν ἔτει 1624, διεμνημονεύθησαν ἀνωτέρω.

Εὐθύμιος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Ἐπιφανείᾳ περὶ τὸ 1586. Κομιδῇ νέος ἀπορφανισθεὶς τοῦ πατρὸς, καὶ μεγάλην ἔφεσιν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν μοναστικὸν βίον ἔχων, ἔφηβος γενόμενος ἐπεσκέφθη τὴν Παλαιστίνην καὶ προσκυνήσας τοὺς ἁγίους τόπους ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ἐπανῆλθεν εἰς Ἐπιφάνειαν καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐφείλκυσε διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς διαγωγῆς τὴν ἀγάπην πάντων· ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Συμεὼν τὸν ἐχειροτόνησεν ἱερέα· οἱ δὲ συμπολῖται αὐτοῦ τὸν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐν Χαλεπίῳ Ὀθωμανὸν διοικητὴν, ἵνα ἐξαιτηθῇ ἀνακούφισιν ἀπὸ τῆς καταπιεστικῆς φορολογίας· κατ' εὐχὴν ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολήν του παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπων πάντας εἰς τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐξάσκησιν. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐχήρευσεν ἡ μητρόπολις Βερροίας (Χαλεπίου), οἱ κάτοικοι θελχθέντες ἐκ τῆς εὐγλωττίας καὶ τοῦ ἐναρέτου βίου του προσήνεγκον αὐτῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ συμπαραλαβόντες μετέβησαν πρὸς τὸν ἐν Δαμασκῷ ἑδρεύοντα πατριάρχην Ἀντιοχείας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς· ὁ τότε πατριάρχης Ἀθανάσιος Γ' προθύμως ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν ἐχειροτόνησε μητροπολίτην τῆς κατὰ Συρίαν Βερροίας τὸν Εὐθύμιον, μετονομασθέντα Μελέτιον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου Γ' κοινῇ ψήφῳ προεβιβάσθη πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Μελέτιος, ἀναλαβὼν τὸ πρῶτον βαπτιστικόν του ὄνομα Εὐθύμιος, καὶ τρίτος μὲν ἐν τοῖς ὁμωνύμοις, ἑκατοστὸς δὲ τεσσαρακοστὸς ἕβδομος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καταλεγόμενος.

Θεαρέστως ποιμάνας ἐπὶ δύο ἔτη (1629—31) τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ὁ Εὐθύμιος, ἀπεβίωσε, ψηφίσας πρὸ τοῦ θανάτου διάδοχον τὸν παρ' αὐτῷ ἱερομόναχον Μελέτιον τὸν Χῖον.

Ὁ Εὐθύμιος ἦν εἰς ἄκρον ἐνάρετος, φιλελεήμων, καὶ πολυμαθής. Κατὰ τὸν μαθητήν του Μακάριον μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ ἀραβικὸν τὸ Κοντάκιον τῆς Θείας Λειτουργίας, τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Ὡρολόγιον, τὰ Συναξάρια, καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (1).

Μακάριος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μελέτιος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Νυμφευθεὶς ἐτεκνοποίησε, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συμβίας του ἐχειροτονήθη ἱερεύς, προχειρισθεὶς ὕστερον μητροπολίτης τῆς κατὰ Συρίαν Βερρόιας. Ἀποθανόντος ἐν ἔτει 1641 Εὐθυμίου τοῦ Δ'. προεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας ὁ Μελέτιος, μετονομασθεὶς Μακάριος Γ'. Εὑρὼν τὸν θρόνον βεβαρυμένον μὲ χρέος δυσοικονόμητον, ἕνεκα προηγουμένων καταδρομῶν καὶ ζημιῶν, ἀπεφάσισεν ἵνα περιοδεύσῃ πρὸς ζήτησιν βοηθείας εἰς ἀνακούφισιν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς Πολωνίας καὶ Μικρᾶς Ῥωσσίας μετέβη εἰς Μόσχαν τῷ 1652, καὶ ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξίου Μιχάλοβιτζ, συνδραμόντος γενναίως εἰς βοήθειαν τῶν τοῦ πατριαρχείου ἀναγκῶν. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἕδραν του καὶ διὰ τῶν περισυναχθέντων βοηθημάτων ἀνακουφίσας τὸν θρόνον, προσεκλήθη ἐν ἔτει 1666 ὑπὸ τοῦ ἄνω ἡγεμόνος εἰς Μόσχαν αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι καὶ ἐπίσκοποι, ὅπως κρίνωσι τὸν πατριάρχην Ῥωσσίας Νίκωνα. Ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον, κατὰ συνοδικὴν γνώμην ἀπεφασίσθη ἵν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖ ὁ Μακάριος καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Παΐσιος. Ὅθεν ἀπάραντες διὰ ξηρᾶς, διὰ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ τῆς Ἀντιοχείας θρόνου Θεοδοσιοπόλεως, Γεωργίας, καὶ Ἀστραχανίου ἦλθον εἰς Ῥωσσίαν καὶ δικάσαντες τὸν Νίκωνα ἔκπτωτον τῆς πατριαρχείας ἐκήρυξαν. Ἐπανελθὼν ὁ Μακάριος εἰς Δαμασκὸν ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης εἰς Ῥωσσίαν περιοδείας ἀπέτισε καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ θρόνου χρέος, ηὐτρέπισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν πατριαρχικὸν ναόν, ἀνήγειρε τὸ πατριαρχικὸν οἴκημα, καὶ ἄλλα καλὰ ἐποίησε. Πατριαρχεύσας ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ (1641—88), ἀπεβίωσε δηλητηριασθείς (2).

(1) Μακαρίου, Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων.—Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, Κατάλογος τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας. (2) Αὐτόθι.

Ὁ Μακάριος ἦν ἐκ τῶν καλῶς ἐπὶ παιδείᾳ συγκεκροτημένων, καὶ συνέγραψε—Καταγραφὴν τῶν κατὰ καιροὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, πρώτου αὐτῆς ἱεράρχου. (Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη ἀραβιστὶ, ὅθεν μετέφερεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ ἱερεὺς Μιχαὴλ Πιρὲκ, προσθεὶς καὶ ἐξακολούθησιν).

Κατὰ τὸν ἄνω Πιρὲκ ὁ Μακάριος « εἰς τὴν πρώτην ἀποδημίαν του » (εἰς Ῥωσσίαν) ἔγραψε πέντε βιβλία, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δέκα, » τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον, ἀλλ' αὐτὸς τὰ » μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, γνωστὰ σήμερον παρὰ τοῖς Ἄραψι, » καὶ λίαν ἐπωφελῆ ». (Ὁποῖαι δ' εἶνε αἱ μεταφράσεις αὗται τοῦ Μακαρίου ἀγνοῶ).

Πρὸς τούτοις ὁ Μακάριος περιέγραψε τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως καὶ τὸν βίον τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥωσσίας Νίκωνος (1).

Λεονάρδος Φιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Φιλαράν. Παιδευθεὶς ὁ Λεονάρδος ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ κατετάχθη τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διέτριβεν ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς πρέσβυς Ἐρρίκου Δ΄ βασιλέως τῆς Γαλλίας, Κάρολος ὁ δοὺξ τοῦ Νεβὲρ, ἰσχυριζόμενος κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ὡς κατιὼν ἀπόγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλαρᾶ καὶ ἄλλων ἐν Ῥώμῃ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων, ἐξηγήθη τὰ ὄνειρά του καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς ἐπανάκτησιν τῶν λεγομένων δικαιωμάτων του. Μεγάλαι κατεβλήθησαν ἐνέργειαι· κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐν Ἑλλάδι συμμετέσχον τῆς συνωμοσίας· συνελεύσεις τῶν ἐπισκόπων καὶ ὁπλαρχηγῶν συνεκροτήθησαν ἐν Ἠπείρῳ, Αἰτωλίᾳ, καὶ Πελοποννήσῳ, καὶ πάντες ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, ὃν καὶ *Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον* προσηγόρευσαν.

Ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης διορῶσα, ὅτι ἦτο κατάλληλος ὥρα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων σχεδίων της, παρενέβαλεν ἐμπόδια εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νεβὲρ διοργανιζομένης νέας σταυροφο-

(1) Ἱστορία τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωσσικοῦ ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις, 1851. σελ. 236.

ρίας. Ὁ δοὺξ διατρίβων τότε εἰς Γαλλίαν ἀνέθηκεν ἐπισήμως εἰς τὸν Φιλαρὰν τὴν ἐντολὴν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα παρεμβαλλομένων δυσχερειῶν. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας τοῦ Λεονάρδου ὁ πάπας συνήνεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς νέας ταύτης σταυροφορίας ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ἵνα οἱ ἐλευθερωθησόμενοι ὑποσχεθῶσιν ἐπισήμως, ὅτι ἤθελον ἀσπασθῆ τὸ δυτικὸν δόγμα. Ὁ ὅρος οὗτος, ἐξ ἀνάγκης παραδεχθεὶς, ἐτέθη εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τῶν Ἑλλήνων συμφωνητικόν. Ἅμα ὁ πάπας ἔπαυσε παρεμβάλλων ἐμπόδια, γενικὸς ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τοὺς τυχοδιώκτας ἱππότας τῆς Δύσεως, οἵτινες σωρηδὸν κατετάσσοντο εἰς τὰ διοργανιζόμενα τάγματα καὶ τὰ ἐξοπλιζόμενα πέντε πλοῖα. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐνηργήθη μόνον *ἐπὶ τοῦ χάρτου*, ὡς εὐφυῶς παρετήρησεν ὁ K. Blanchet, καὶ ὁ *νέος Κωνσταντῖνος* πομπωδῶς ἐν ταῖς αἰθούσαις διακηρύττων τοὺς τίτλους αὐτοῦ, εἰς οὐδὲν ἀνδρικὸν μέτρον προέβη· ἐπὶ τέλους δὲ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἀδρανείας, πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὰ πέντε πλοῖα τοῦ δουκὸς, καὶ οἱ Ἕλληνες μάτην ἄχρι τοῦδε περιμένουσι τὴν ἔλευσιν τοῦ *λαμπροῦ Μεσσίου* (1).

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς σχεδιασθείσης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Φιλαρὰς μετέβη εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργοῦ Ῥισχελιὲ, ὅστις στενῶς τὸν συνέστησεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Πάρμας Ὀδοάρδον Φαρνέζιον· τοῦτον δ' ἀκολουθήσας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1640, ἕνεκα τῆς μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς διενέξεως, ἀπεστάλη ὁ Λεονάρδος ὑπὸ τοῦ Φαρνεζίου εἰς Παρισίους πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τότε δὲ συνέταξεν ἑλληνιστὶ ᾠδὴν εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, στεφανωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐν Ῥουένῃ Ἀκαδημίας, καὶ εὐγνωμονῶν προσεφώνησεν αὐτὴν εἰς τὸν προστάτην του. Ἐπιστρέψας εἰς Πάρμαν, ὅπως προφορικῶς συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δουκὸς διὰ τὴν συνομολογηθησομένην εἰρήνην, ἐνεπιστεύθη τὸ χειρόγραφον τῆς ᾠδῆς εἰς τὸν τότ' ἐν Γαλλίᾳ διατρίβοντα Κύριλλον τὸν Χῖον, μεθ' οὗ δεσμὸς στενωτάτης φιλίας τὸν συνέδεεν. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1644 τὸ ποίημα τοῦ Φιλαρᾶ, μετ' ἐπιστολῆς προσφωνητικῆς πρὸς τὸν τότε ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥουένης Φραγκίσκον τὸν Ἀρλαῖον· « ὁ ὑψηλότατος δοὺξ, λέγει ὁ Κύριλλος, τρέφων ἀείποτε ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, αἰσθήματα φιλικώτατα, καὶ θέλων ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ πολέμου, με-

(1) Buchon, Nouvelles Recherches, tom I, σελ. 251

» τεκαλέσατο τὸν παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Α. Μεγαλειότητος ἀπεσταλ-
» μένον του, ἐντιμότατον Λεονάρδον Φιλαράν, ἵνα μάρτυς αὐτόπτης
» τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων γενόμενος, δυνηθῇ ἐπανακάμπτων νὰ χορη-
» γήσῃ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς εἰς τὴν συγκροτηθησομένην περὶ τῆς εἰρήνης
» σύνοδον ».

Ὁ Φιλαράς, τὸν ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἐκάλουν Villars, καὶ Billare, ἐγκατέλιπεν ἀναχωρῶν εἰς τὸν Κύριλλον, ἐκτὸς τῆς ἄνω ὠδῆς, καὶ ἄλλα χειρόγραφα ποιήματά του. Προηγουμένως δὲ διαμένων εἰς Παρισίους, ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1633 ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ῥοβέρτου Βελλαρμίνου, κελεύσει τοῦ πάπα Κλήμεντος Η', ἰταλιστὶ συνταχθέντος συγγράμματος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Dechiaratione più copiosa della Doctrina Christiana. Ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαρᾶ γενομένη μετάφρασις προσεφωνήθη εἰς τὸν προστάτην του καρδινάλιον Ῥισχελιὲ, τὸν διάσημον πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἐγένετο juxta ritum orientalis ecclesiæ.

Ἐκ Παρισίων ὁ περιφανὴς Ἀθηναῖος μετέβη εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, σχετισθεὶς μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ συνεδέθη διὰ μεγάλης φιλίας πρὸς τὸν μέγαν ποιητὴν Μίλτωνα, μεθ' οὗ διετήρησε συχνὴν ἀλληλογραφίαν. Σώζονται δύο ἐπιστολαὶ τούτου πρὸς τὸν Φιλαρὰν λατινιστὶ γεγραμμέναι, ἐν αἷς ὁ ἀόμματος τῆς Ἀλβιόνης Ὅμηρος θρηνῶν ἐπὶ τοῖς δυστυχήμασι τῆς Ἑλλάδος στενα-ζούσης ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν, γράφει περὶ πολλῶν ἄλλων σπουδαίων πρὸς τὸν φίλτατόν του Φιλαράν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐξεδόθησαν ἐν πρώτοις ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1651 (1), ἀνατυπωθεῖσαι ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ Γάλλου Chardon De la Rochette.

Ἐν Παρισίοις διατρίβων ὁ Λεονάρδος διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ καὶ παραλάβῃ τὴν θέσιν του. Πάσχων ἐκ λιθιάσεως ὑπέστη κυστεοτομὴν, καὶ μετὰ τὴν ἐγχείρισιν ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1673 (2).

Ὁ περιηγητὴς Κορνήλιος Μάγνος γράφων ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 15 Δεκεμβρίου 1674 πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀκιαγιόλην λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Λεονάρδου. « Ἦκμασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ Ἀθηναῖός τις, ὅστις
» διὰ τῆς μεγάλης παιδείας του διέπρεψε μεγάλως ἐν Εὐρώπῃ. Τὸν

(1) Populus Anglicanus. Londino 1651.

(2) Chardon de la Rochette, Mélanges de Critique, tom. II. Paris 1812.

» εἶδον εἰς Βενετίαν ἐκπληροῦντα τὴν τελευταίαν ἀποστολήν του ἀπὸ
» μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ
» τῶν πεπαιδευμένων, διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τὴν βα-
» θεῖαν μελέτην τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπληροφορήθην ἐνταῦθα
» τὸν θάνατόν του. Ἀνεζήτησα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, περιέχουσαν
» πολλὰ σπάνια καὶ τῆς ἐκλογῆς. Ἰδίως δ' ἐφρόντισα περὶ τῶν χει-
» ρογράφων του ἀφορώντων, ὡς γνωρίζω, τὴν ὑπουργείαν τοῦ καρδι-
» ναλίου Ῥισχελιέ· πλὴν ἔμαθον, ὅτι ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας, καὶ
» μὴ ἔχων τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, ἠναγκάσθη ἵνα τὰ πωλήσῃ. Εὗρον
» ἐν τούτοις δύο τόμους τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἄτλαντος. Εἷς μόνος ἀνε-
» ψιός του ἐξ ἀδελφοῦ σώζεται ἐνταῦθα, ὀκταέτης τὴν ἡλικίαν, ὁμώ-
» νυμος τῷ θείῳ, πνευματώδης . . . »

Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων τοῦ Μακεδόνος Κουττουνίου, ὁ ἐκδότης ἀναφέρει (σελ. 91), ὅτι τῷ ἐστάλησαν ἐκ Ῥώμης τὴν 15 Νοεμβρίου 1652 τρία φύλλα τυπωθέντα ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλαρᾶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς, « Λεονάρδος Φιλαρὰς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος». Εἰς τὸ δεύτερον, πεζὸν ἐγκώμιον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Κουττούνιος μετέφερεν εἰς ἑλληνικοὺς καὶ λατινικοὺς στίχους, καὶ ἱερογλυφικόν τι σύμπλεγμα ἀρκετὰ περίεργον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μονοκονδυλία ἐξ ὅλων τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλαρᾶ. Τέλος δὲ τὸ τρίτον φύλλον, περιέχει τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα ἔχον οὕτως· ἐν τῷ μέσῳ κράνος μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ λόφου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ἡ γλαὺξ ἀντωπός· δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν δύο ἐλαῖαι κορυφότμητοι, καὶ δι' ἑνὸς κλάδου ἄνω χωροῦσαι, καὶ κατωτέρω ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀλέκτωρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵππος θαλάσσιος. Εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἔτι ἓν κηρύκειον, ἡ σύριγξ τοῦ Πανὸς, σημαῖαι, τρίαινα, πυροβόλον, καὶ κάτω τοῦ κράνους τὸ ἐν λόγῳ μονόγραμμα τοῦ Φιλαρᾶ. Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὕρηται ἐπίγραμμα τοῦ Λεονάρδου ἐν ἁπλοελληνικῇ διαλέκτῳ εἰς τὴν μητέρα του, καὶ τὸ ἑξῆς λατινιστὶ ἵνα τεθῇ κάτωθι τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος.

Nobilis huic fausto dedit omine tellus
Attica; doctrinam Roma secunda parens.
Quem, varias postquam placuit cognoscere gentes,
Grata suo retinet Gallia nostra sinu.

Ὁ Κουττούνιος ἐποίησε τρία ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ φίλου τ[ου]. Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Φιλαράς. Vir vere illustris et ad priscam illam suorum gloriam adspirans.

Συγγράμματα.

—Ὠδὴ εἰς τὴν Ἀναμάρτητον Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, μετά τινων ἄλλων ἐπιγραμμάτων. Ἐν Παρισίοις 1644. (Ἀνετυπώθη πολλάκις ἑλληνιστὶ, λατινιστὶ, καὶ γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσα, μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου καὶ τεμαχίου δεκαελεγειακῶν στίχων, ἐν οἷς ὁ Φιλαρὰς εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλέσιον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βραβείου, ἐν Recueil des pièces lues dans les séances pupliques de l'Academie établie à Rouen, sous le titre de l'Immculée Conception, pour les années 1771—84. Rouen 1784).

—Διδασκαλία χριστιανικὴ ἐξηγημένη ἄλλοτε εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, καὶ τώρα γυρισμένη εἰς λατινικὴν φράσιν ἀπὸ τὸν Λ. Β. τὸν Ἀθηναῖον. Lutetiae 1633.

—Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ὑπουργίας Ῥισχελιέ.

—Γεωγραφικὸς Ἄτλας.

—Διάφοροι λόγοι ἑλληνιστὶ, λατινιστὶ, καὶ γαλλιστί (1).

—Anecdota Anthologiae Graecae. (Ὁ Φιλαρὰς συντηρμολόγησεν ὡραίαν συλλογὴν ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς νῦν ἐκδοθείσας Ἀνθολογίας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Συλλογῆς ταύτης εὕρηται ὁ ἑξῆς λογογρίφος περὶ τοῦ ὀνόματός του, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

Θὴρ κεφαλὴν τεύθω βλοσυρώτατος· ὕπνον ἀέξω
Ἥτορι· κἂν μηρὶς εὔπνοον ἄνθος ἔχω.
Τῶνδε διατροχάσκε μεσαίτατος ὕδος ἑοῖο
Ὕδασιν ἐμμίσγω Θύμβριδος ἀενάου·
Ἔνθεν Ἔρως πρώων, πολυκαμπέα τόξα τανύσας,
Πῆξεν ἐμοὶ πυρίνους οἷα βέλεμνα πόδας.

Καὶ κάτω ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ λογογρίφου·

Λέων, Ὄναρ, Νάρδος, Νὰρ, Ἔρως.

Ἐν σελίδι 126 τοῦ λειογράφου εὕρηνται « Λεονάρδου Φιλαρᾶ Ἀθηναίου ἐπιγράμματα ». Τὸ πρῶτόν ἐστιν ὁ ἄνω λογογρίφος· τὸ β'. ἐγκώμιον εἰς τὸν δοῦκα Ῥισχελιὲ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως· τὸ γ'. ὑπὲρ τοῦ Γιλβέρτου Gaulmin, ἑνὸς τῶν σοφωτέρων τῆς Γαλλίας· τὸ δ'. ἐρωτικὸν, ἢ φιλικὸν ἄθυρμα· τὸ ε'. ἐπιτύμβιον εἰς τὸν φίλον του Δομεσιανόν· τὸ ς'. ἠθικόν· τὸ ζ'. ἐξήγησις τοῦ Πυθαγορείου τριγώνου· τὸ ἡ. μετάφρασις στίχων τοῦ Σενέκα· τὸ θ'. μετάφρασις τοῦ Βίκτωρος. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ περιέχονται καὶ ἐννέα συγκινητικώτατοι στίχοι εἰς μνημόσυνον τοῦ συμπατριώτου του Ἰωάννου Δομεσιανοῦ, ἀποθανόντος ἐν Παρισίοις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδόν του, καὶ ἄλλα λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα) (2).

Διονύσιος Κατηλιανός.

Ἱερομόναχος ἐκ Ζακύνθου, ἐφημερεύων τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ

(1) Μνημονεύονται ὑπὸ Ἀλοΐσίου Γραδενίγου ἐν Καταλόγῳ Μαρκιανῆς.

(2) Βλέπε Chardon Del Rochete, Melanges.

ἁγίου Γεωργίου, προεχειρίσθη, μετὰ τὸν θάνατον Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, ἐπίσκοπος Κυθήρων· δὲν ἐδέχθη ὅμως τὸ ἀξίωμα, ἀποτραπεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας, ἀξιοῦντος ἐποπτείαν τῆς νήσου ἐκείνης· ὕστερον ὅμως ἐνεκαθιδρύθη, διότι ἐπίσκοπος Κυθήρων τιτλοφορεῖται τοὐλάχιστον εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς τοῦ Δαιμονογιάννη, Ναθαναὴλ Γράσσου, Ἱερεμίου Ζαγκαρόλου, Γαβριὴλ Ῥοδίτου, καὶ Μάρκου Μορεζήνου (1614—6).

Τοῦ Κατηλιανοῦ σώζονται ἐπιστολαὶ πρὸς Ἐμμανουὴλ Βλαστὸν, Δανιὴλ Φασουλὸν, Παχώμιον Δοξαρὰν, Κωνσταντῖνον Λούκαριν, Λεόντιον τὸν Κύπριον, Γεώργιον Δουκάτορα, Νικόδημον Μεταξὰν, Λαυρέντιον Μαρίνον, Διονύσιον Σιγοῦρον, πρὸς τὸν πρωτοψάλτην Καλαμάτας, Ἱερώνυμον Λίταρχον, καὶ Ἰωάννην Σιληγάρδον τὸν Ῥεθύμνιον, ἐξ Ἐνετίας χρονολογούμεναι 1588—1619. Πρὸς τοῦτον δ' ἀποτείνονται ἐπιστολαὶ Μιχαὴλ Βλαστοῦ, Μαξίμου ἀρχιδιακόνου Ἀλεξανδρείας, Γερασίμου ἱερομονάχου, ϗ Κωνσταντίνου Λουκάρεως τρεῖς, δημοσιευθεῖσαι ἅπασαι ὑπὸ Λαμίου. (Deliciæ Eruditorum. Flor. 1740).

Χριστόφορος Ἄγγελος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἕνεκα τῆς ἀπανθρώπου τῶν Τούρκων τυραννίας φυγὼν ἦλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέτριψε, διδάξας ἐν μὲν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Κανταβριγίας ἀπὸ τοῦ 1608—10, ἐν δὲ τῷ πανεπιστημίῳ Ὀξωνίας ἀπὸ τοῦ 1610—12. Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἀγγλικῆς, καὶ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν. Ὁ Παπαδόπουλος Κομνηνὸς ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Πελοποννησίου τούτου, ὃν λέγει ἀσπασθέντα τὸν καλβινισμόν. (Praenot. Mystag σελ. 384, 397, καὶ 405).

Συγγράμματα.

— Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἐν Κανταβριγίᾳ 1619. (ἀνετυπώθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν Λειψίᾳ 1671 ὑπὸ Γεωργίου Φεχλαβίου).

—Angeli Christophori status et ritus ecclesiae Graecae. Francof. 1655. ἑλληνολατινιστί.

—De suis tribulationibus.

—Explicatio Symboli.

—Explanatio Sacrorum mysterium.

—Encomium Angliæ et Anglorum. Londini. ἑλληνολατινιστί.

—De apostasia ecclesiae et homine peccatore. Londini 1614· ἑλληνολατινιστί (1).

(1) Fabricii, Bibliotheca Graeca, XI.

Ἀλέξανδρος Χαρωνιάδης.

Κρὴς ἱερομόναχος· εὕρηται τούτου ἐπιστολὴ πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, ἀρχομένη καὶ τελευτῶσα διὰ τῶν διστίχων τούτων.

Παῖς σὸς Ἀλέξανδρος Γαβριήλῳ τυτθὸν ἰάλλει
Γράμμα τόδ' ἀρχιερεῦ, Κρὴς ὁ Χαρωνιάδης.

Χίλια ἓξ θ' ἑκατὸν λυκαβάντων κύκλα παρῆλθε
καὶ τρία, μὴν ἔννατος εἰκοσιὲξ φαέων.

Συνέθετο ποίημα ὑπὲρ τοῦ Μητροπολίτου Κονταρήνου, ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ. « Ἴσως δὲ καὶ ἀποδημοῦντι τῷ ἡμετέρῳ μητροπολίτῃ τῷ » περιφανεστάτῳ Κονταρήνῳ συναποδημήσω· ὅς γε οὕτω φιλοστόργως πρός » με δείκνυται, ὥστε με καὶ τοῖς γνησιωτάτοις αὐτοῦ ἐγκρίνει· ἐγὼ δὲ εἰς » αὐτὸν ποίημά τι ἄττα τούτου χάριν ἐξύφανα, οἷς ἔχω δώροις τηλικοῦτον » ἥρωα ἀποσεμνύνων, ὧν δὴ καὶ αὐτὸς ἔσῃ ποτὲ καὶ βασανιστὴς καὶ ἐπα- » νορθωτὴς ἀκριβέστατος ».

Φραγκίσκος Κόκκος.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ, καὶ σπουδάσας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὸν γυμνάσιον ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· κἀκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβὰς μετήρχετο τὸν διδάσκαλον, ἔχων καὶ θέσιν τινα ἐν τῷ πατριαρχείῳ.

Σώζονται τοῦ Κόκκου διάφοροι ἐπιστολαί· τέσσαρες πρὸς Διονύσιον Ἡρακλείας (1604—5), καὶ ἀνὰ μία πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, Ἰωάννην Ματθαῖον τ'ν Βουστρώνιον, Διονύσιον Κατηλιανὸν, καὶ Συμεῶνα τὸν Καβάσιλαν, δημοσιευθεῖσαι ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυδαλλέως, καὶ ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου (1).

Ἐν μιᾷ τούτων γίνεται λόγος, ὅτι ὁ Κόκκος κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκ τοῦ λατινικοῦ μετάφρασιν λογικῆς.

Νικόλαος Ἀλεμάννος (2).

Ἐξ Ἄνδρου. Ἐγεννήθη τὴν 12 Ἰανουαρίου 1583, καὶ ἐλθὼν τῷ 1592 ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὸ Γρηγοριανὸν φροντιστήριον, ὅπου μεγάλως ἐπέδωκεν εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς πολλοὺς ἐδίδαξε. Προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον ἐχειροτονήθη ὑποδιάκονος, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ εἶτα ὡμολόγησε τὸν καθολικισμόν. Διωρίσθη ὑποδιάκονος τοῦ φροντιστηρίου, καὶ ἐδίδαξε τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν αὐτῷ, ὅπου διατηρεῖται

(1) Βίος Φρ. Κόκκου ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου.

(2) Ἄλλοι γράφουσιν Ἀλαμάννον· ἐντεῦθεν ἀπατηθεὶς εἰς τῶν συντακτῶν τῆς Biographie Universelle, συνέγραψε δύο βίους τοῦ αὐτοῦ προσώπου. (Τόμ. I. σελ. 374, καὶ 481).

καὶ ἡ εἰκών του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἠριθμοῦντο καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων, ὡς Λέων Ἀλλάτιος, Φραγκίσκος Ἀρκούδης, καὶ Σκιπίων Κοβελλούτης· ὁ τελευταῖος γενόμενος γραμματεὺς Παύλου Δ'. εἰσήγαγε τὸν διδάσκαλόν του ὡς γραμματέα τοῦ καρδιναλίου Βοργέζη. Τῷ 1614 (1) ὁ Ἀλεμάννος διωρίσθη βιβλιοφύλαξ τῆς Βατικανῆς· εἰς δὲ τὴν θέσιν ταύτην εἰδικὸν τὸν καθίστα ἡ πολυμάθειά του. Τῷ 1623 ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τὸν Προκόπιον, προσθεὶς καὶ ἱστορικοκριτικὰς σημειώσεις, ἐν αἷς συνηγορῶν τῷ συγγραφεῖ ἐπετέθη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαβόντες ὁ Θωμᾶς Ῥίβιος καὶ ἄλλοι ἀπήντησαν ὑπερασπιζόμενοι τὸν Ἰουστινιανὸν κατὰ τοῦ Προκοπίου καὶ τοῦ Ἀλεμάννου. Τοῦ Ῥιβίου αἱ διατριβαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν 1628 καὶ 1631.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Νικόλαος ἐδημοσίευσε λατινιστὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατράνου· διαγράψας λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τῆς περιφήμου ταύτης μητροπόλεως, περιέγραψε τὰ μωσαϊκὰ καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἐξηγήτας καὶ τὰς ἐπιγραφὰς μετὰ μεγάλης εὐχερείας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο θεωρεῖται ὑπὸ τῶν εἰδημόνων περισπούδαστον διὰ τὴν κατὰ ἐν τῷ μεσαιῶνι πολιτικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἱστορίαν, εἰ καὶ ὁ Le Blanc ψέγει ἐν μέρει αὐτό (2).

Ὁ Ἀλεμάννος ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ τὴν 24 Ἰουλίου 1626 (3) ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 43 (4), θῦμα γενόμενος τοῦ ζήλου του, διότι ἐνταλθεὶς τὴν φύλαξιν χώρου περικλείοντος ὀστᾶ μαρτύρων, προσεβλήθη καὶ ἐτελεύτησε.

Συγγράμματα.

—Procopii Anecdota. Lugduni 1623. (ἀνετυπώθη τῷ 1624 ἐν Ῥώμῃ· τῷ 1669 ἐν Κολωνίᾳ, καὶ τῷ 1663 ἐν Παρισίοις).

—Dissertatio historica de Lateranensibus parietinis. Romae 1625. (Ἀνετυπώθη ἐν τῷ Η', τόμῳ τοῦ Θησαυροῦ τῶν Ἰταλικῶν Ἀρχαιοτήτων· καὶ ἰδίᾳ ἐν Ῥώμῃ τῷ 1766 ὑπὸ Βοττάρη, προτάξαντος καὶ τὸν βίον τοῦ συγγραφέως).

ἀνέκδοτα.

—De principis apostolorum sepulcro.

—De Ecclesiasticorum praeclatione.

---

(1) Ὁ Ῥοδοτὰς λέγει, ὅτι τῷ 1623 διορισθεὶς βιβλιοφύλαξ ἐπὶ πενταετίαν ἔμεινεν ἐν τῷ ἀξιώματι.

(2) Traité des Monnoies de Charlemagne.

(3) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1628.

(4) Κατὰ τὸν αὐτὸν 44.

—Antiquitates Christianae. (Σύγγραμμα ὀγκῶδες καὶ πολύτιμον).

Ὁ Ἀλεμάννος ἔγραψε καὶ πολλὰς σημειώσεις εἰς τὸν ὑπὸ Ἰακώβου Γρετζέρου ἐκδοθέντα ὁδηγὸν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου (1).

Μητροφάνης Κριτόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Βερροίᾳ τῷ 1590 παρὰ Θεοδώρου. Προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον δωδεκαέτης παρεδόθη τῷ μητροπολίτῃ Βερροίας, ὑφ' οὗ ὠνομάσθη πρωτοαποστολάριος (2)· εἶτα δὲ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον μετέβη εἰς Ἄθωνα, καὶ μετὰ μακρὰν ἐκεῖσε διαμονὴν, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὠνομάσθη πρωτοσύγγελος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Περὶ τὰ 1620, ζήλῳ περαιτέρω γνώσεων, περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν, καὶ συνεσχετίσθη μὲ τοὺς τότε περιβλέπτους τῶν δύο τούτων ἐθνῶν σοφοὺς, διορισθεὶς καὶ μέλος τῆς ἐν Ἀλτφόρδῃ Ἀκαδημίας. Περὶ τὸ 1628 διερχόμενος ἐκ Βενετίας συνεφωνήθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἵνα παραμείνας διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀντὶ μισθώματος τριακοσίων ταλλήρων. Τῷ 1629 ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ περὶ τὸ 1630 προεχειρίσθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Παρευρέθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1638 συγκροτηθεῖσαν περὶ τῆς διαβοήτου ὁμολογίας τοῦ ψευδο-λουκάρεως σύνοδον, καὶ συνυπέγραψε τῷ ἀναθέματι· « Μητροφάνης ἐλέῳ Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης πό- » λεως Ἀλεξανδρείας. »

Ὁ Κριτόπουλος ἐχρημάτισε μαθητὴς Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἄλλων γλωσσῶν, τετριμμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν. Συνεκρότησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, περὶ ἧς Νεκτάριος Πελοπίδης, ὁ ὕστερον Ἱεροσολύμων, γράφων πρὸς Γερμανὸν λέγει « Πολλὰ (βιβλία) παρ' Ἀγ- » γλων καὶ Γερμανῶν, ἔτι καὶ Βενετίας ἐνταῦθα κεκόμικε Μητροφάνης » ἐκεῖνος, ὁ πάνυ· ὃς πολλάκις διαλεγόμενός μοι ἔλεγεν, ὡς οὐδὲν » ἐλλείπει βιβλίον τῇ ἐκείνου βιβλιοθήκῃ ἑλληνικῶν τε καὶ λατινι- » κῶν μέχρι τοῦ τότε καιροῦ (3) ». Τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κριτοπούλου

(1) Rodotà, Del Rito Greco.—Biographie Universelle.

(2) « Hoc officio (πρωτοαποστολάριος) functus fui ego Metrophanes Critopulus, Theodori filius, quum adhuc essem puer duodecim annorum, a Metropolita Berrhœnsi fui creatus impositione manuum πρωτοαποστολάριος. (Critopuli Emendationes, σελ. 75).

(3) Anecdota Mosqu. Matthæi.

εἰκότως ἐπαινεῖ Ἔρασμος ὁ Σμίθιος, καὶ ἄλλοι· ὁ δραπετίδης Νικόλαος Παπαδόπουλος θρασὺς ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ Μητροφάνους, ὃν προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ καλβινίζοντα· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τῆς ἐν Γερμανίᾳ περιοδείας αὐτοῦ, καί τινος ὁμολογίας πλαστουργειθείσης ὑπὸ τῶν λουθηροκαλβίνων καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθείσης, ἐπὶ αἱρέσει καὶ τὸν φίλον καὶ συμμαχητὴν τοῦτον τοῦ ἀοιδίμου Λουκάρεως διέβαλλον. Καὶ παραδίδουσι μὲν οἱ καλβινίζοντες, ὅτι ἐν Ἐλμστάδῃ τῷ 1620 διατρίβων ὁ Κριτόπουλος συνέγραψε κατ' αἴτησιν τῶν ἐκεῖ Ἀκαδημαϊκῶν, Ὁμολογίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα τύποις ἐκδοθῇ· μετὰ δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς της, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους, ἐξέδωκαν οἱ καλβινίζοντες, ὡσεὶ ἐπίσημον τῆς αἱρέσεώς των ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν. Ψευδεπίγραφος δὲ καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ Λουκάρεως κατεδείχθη, καὶ πλάσμα ἀναιδὲς τῶν λουθηροκαλβίνων κατερωράθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων (1).

Συγγράμματα.

—Ἀντιπανοπλία.

—Περί τινων τόνων τῆς λειτουργίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἱερεμίου Κρουδελίου ἐν Ἰουτέρβῳ 1739).

—Πανηγυρικὸς καὶ δογματικὸς λόγος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. (ἐξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Κβεκίου τῷ 1626).

—Καινὴ Διαθήκη, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοελληνικόν.

—Metrophanis Cretopuli patriarchae Alexandrini, Emendationes et animadversiones in Ioannis Meursii Glossarium Graecobarbarum, ex autographo nunc primum edidit Ioh. Georgius Fridericus Franzius etc. Stendaliae 1787. εἰς 8 σελ. XII—99.

—Responsio ad quaestionem clar. et doct. viri N. N. de dicto apostolico: Spiritu ampulate. Norimbergae 1626.

—Περὶ προφορᾶς τοῦ γράμματος Θ. Norimb. 1625.

—Grammatica Græco-barbara.

—Περιηγητικόν.

—Ἐπιστολαί (2).

Κιγάλαι (3).

Α' *Ματθαῖος Τσιγάλας.* Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣ'

(1) Κ. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, Δ'. σελ. 170.

(2) Fabricii, Bibliotheca Gr. XI, 592—99.

(3) Καὶ Τσιγάλαι ἀδιαφόρως γραφόμενοι.

αἰῶνος· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Συγγράμματα.

—Νέα Σύνοψις διαφόρων ἱστοριῶν ἀρχομένη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ λήγουσα ἕως τῆ νῦν ἐχρονίᾳ· περιέχει δὲ ἔτι καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταγραμένην ἀπὸ τὴν Τουρκογραίτζιαν· καὶ περὶ τῶν βασιλέων καὶ πατριαρχῶν πῶς ἐκυβέρνησεν ὁ καθεὶς τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· καὶ πόσοι βασιλεῖς Ἰσμαηλίται τὴν ὥρισαν ἕως τὴν σήμερον· ἔτι δὲ περιέχει τὴν διάλεξιν τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου μὲ τὸν Ζαμβρὴν τὸν μάγον· καὶ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ζ΄ Συνόδων, πότε ᾗ ποῦ, ᾗ κατὰ τίνων ἔγιναν, μετὰ καί τινων ἀντιρρήσεων ὠφελιμωτάτων· ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα, πότε καὶ μετὰ ποίων τρόπων ἐδογματίσθη νὰ γίνεται· καὶ περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐκ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀποδείξεις· καὶ περὶ τῆς Βενετίας πότε ἐκτίσθη καὶ πόσοι Δούκιδες τὴν ὥρισαν, καὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου. Συναχθέντα ἀπὸ πολλῶν ἱστορικῶν βιβλίων, καὶ μεταφρασθέντα εἰς πεζὴν φράσιν, παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. Ἔτι δέ ἐτυπώσαμεν καὶ τὴν χεῖρα, διὰ νὰ εὑρίσκει ὁ βουλόμενος τὸν κάθε μῆνα εἰς ποίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἀρχίζῃ· μὲ τὴν ὁποίαν εὐκολα εὑρίσκει ὁ καθεὶς καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα μὲ τὴν ἑρμηνείαν ὅπου ἐσημειώσαμεν. Ἐνετίησιν, παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ, ἔτει κυρίου ᾳχλζ΄.

—Πασχάλιον αἰώνιον μετὰ κοινῆς, καὶ συνοπτικῆς μεθόδου πρόχειρον τῆς πᾶσι. Ἀρχόμενον ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη ᾳχκζ΄, καὶ λῆγον ἕως εἰς ἔτη ,βρμθ΄. καὶ ἀφ' οὗ τελειώσῃ πάλιν ἀρχίζει εἰς τὴν αὐτὴν ἰδίαν ἀρχὴν, μόνον ἡ ἐχρονία παρέρχεται. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα μένουσιν ἀπαραλλάκτως, ὡς βλέπεις ἐστρωμένα. Νεωστὶ ἐφευρεθὲν καὶ συντεθὲν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου. Περιέχον καὶ ἑορτολόγιον πάνυ ὡραῖον καὶ εὐκολώτατον· ἔτι δὲ Σεληνοδρόμιον συντομώτατον. Τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσιν. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκῆ. ᾳχοζ΄. 8^{ον} σελ. 110.

—Συνταγμάτιον περιέχον κανόνας τε καὶ εὐχὰς ἱκετηρίους εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων βιβλίων, τὰ πλεῖστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραὶμ λεγόμενα καθ' ἑσπέραν τῆς ἑβδομάδος παρὰ τοῖς βουλομένοις πολεμῆσαι τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν, πρὸς τὰ πάθη καὶ ἡδονὰς ἐγκειμένην, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῷ Σαββάτῳ ἑσπέρας, καὶ λήγουσαι ἕως τῇ Παρασκευῇ ἑσπέρας. Προσετέθησαν δὲ καὶ ἕτεροι τρεῖς κανόνες παρακλητικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ ὁλόκληρος ὁ ἀκάθιστος ὕμνος· ἔτι δὲ προσετέθη καὶ Πασχάλιον αἰώνιον, καὶ κανόνιον πασῶν τῶν ἑορτῶν, ὁποῦ ἀκολουθοῦσιν τῷ Πάσχᾳ, μετὰ σεληνοδρομίου συνοπτικωτάτου, μηνολογίου συντομωτάτου, τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσι. Συνταχθέντα παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου. Ἐνετίησιν, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, ᾳχπά.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, πολλάκις ἀνατυπωθέντων, ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, Σολ-

λογῆν κανόνων, ἣν προσεφώνησε πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἀθανάσιον Πατελλάριον, τὸν Κρῆτα· καὶ περὶ καλενδαρίου κατὰ Παπαδόπουλον (Histor. Gymn. Patavini σελ. 371). Πρὸς δ' ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ μὲν 1639 τὴν ἑρμηνείαν Θεοδωρήτου εἰς τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων, μετ' ἄλλων συνταγματίων, δαπάνῃ Ἱεροθέου Κεφαλλῆνος, τῷ δὲ 1690 τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Θείας Λειτουργίας, προσφωνήσας τὴν ἔκδοσιν εἰς Ἀθανάσιον Βαλλεριανὸν, μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1).

Β'. *Ἰωάννης Κιγάλας.* Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω Ματθαῖον. Ἐσπούδασε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Δημητρίου καὶ Ἱερωνύμου εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, καὶ τῷ 1668 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Λογικῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1687. « Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, moris probatissimi, »summaeque pietatis, philosophus optimus, nec minor theologus, » sed in primis graecae linguae, in paucos peritissimus ». Ὁ Κρὴς Νικόλαος Βουβούλιος *Ἀττικὴν Μέλισσαν* ὀνομάζει τὸν Ἰωάννην,

Ὦ Κυπρίων χάριτες τὴν αἰμυλίην ἀνέχευσαν.
Γλώσσῃ Μαιονίδην, νῷ δὲ Πλάτωνα φέρει.

Ἔγραψεν ὁ Κιγάλας διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὰ ὁποῖα nitidissima et elegantissima, καλοῦσιν ὁ Παπαδόπουλος καὶ Βουβούλιος. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἑξῆς σύγγραμμα.

—Praelectionum erutida Synopsis (2).

Γ'. *Ἱλαρίων Κιγάλας* ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ οὗτος οἰκογενείας· γεννηθεὶς εἰς Λευκοσίαν ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν θεολογίαν, ῥητορικὴν καὶ ποιητικήν· ἐστάλη ὕστερον ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπεσκέφθη πολλοὺς τόπους καὶ ἰδίως τὴν Ἤπειρον, ἔνθα καὶ ἐπὶ πολὺ διέμεινε κηρύττων. Ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην διωρίσθη προεστὼς καὶ διδάσκαλος εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κουττουνίου συστηθὲν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Εἶτα ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὀνομασθεὶς οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, καὶ μέγας θεολόγος, καὶ ἔξαρχος τῶν ἁπανταχοῦ διδασκάλων, φέρων μανδύαν, βακτηρίαν, καὶ ὑακινθόχρουν σκιάδιον. Περὶ τὸ 1660 ἔτος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κύπρου· ἐκεῖ δὲ συνεννοούμενος μετὰ τῶν δυτικῶν, ἀπέβαλε τὴν ἀλωπεκὴν, καὶ συνεκρότησεν αὐθαιρέτως σύνοδον ἐν Λευκοσίᾳ περὶ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχα-

(1) Βρετοῦ. Κατάλογος Νεολληνικῆς Φιλολογίας Α. ἀρ 73, 77, 107, 111, καὶ 118.
(2) Papadopoli, Histor. Gymn. Patan 376 -7.

ριστείας. Γνωστῆς γενομένης τῆς παρατόλμου ταύτης πράξεως εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καθηρέθη τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ μόλις διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη ἀπὸ τῆς δικαίας ὀργῆς τῶν συμπατριωτῶν του (1).

Μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὸ περὶ Ἀρχῆς τοῦ Πάπα σύγγραμμα Πέτρου τοῦ Ἱσπανοῦ, χάριν τοῦ αἰτήσαντος Νεκταρίου Ἱεροσολύμοῦν (2), καὶ ἔγραψεν ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ἅγιον Γοβδελὰν, συνεκδοθὲν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἁγίου ἐν Βενετίᾳ 1661.

Ἰωάννης Κουττούνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Βερροίᾳ· νέος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τὴν ἰατρικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐδίδαξεν αὐτόθι. Ἐκ Ῥώμης εἰς Βονωνίαν μεταβὰς ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε τὸ Πανεπιστήμιον εὐγνωμονοῦν ἀνήγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ διωρίσθη πρωτοκαθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὡς διάδοχος τοῦ περιφήμου Κρεμονίου (1637). Εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Κουττουνίου συνέρρεον παντα-χόθεν Γερμανοὶ, Ἰταλοὶ, Γάλλοι, καὶ Ἕλληνες· διὰ δὲ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ γόνιμον διδασκαλίαν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ μ' ἔκτακτον χρηματικὴν ἀμοιβὴν, καὶ τὸν τίτλον ἱππέως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πρὸ τοῦ θανάτου του (1653) ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἕλλην διέθετο τὴν περιουσίαν του πρὸς ἵδρυσιν παραρτήματος ἐν τῷ Παταβιανῷ Πανεπιστημίῳ, ἵνα ἐν αὐτῷ τρέφωνται καὶ σπουδάζωσιν ἀποκλειστικῶς ὀκτὼ Ἑλληνόπαιδες. Τὸ καθίδρυμα τοῦτο « Κουττουνιανὸν ἑλληνομουσεῖον » ἐπικληθὲν διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ Ναπολέοντος καταλύσεως τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἐξ αὐτοῦ παιδευθέντες πολλοὶ Ἕλληνες μετέφερον εἰς τὴν αὐχμῶσαν πατρίδα τὰ φῶτα τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν.

Ἀπεβίωσεν ὁ Κουττούνιος ἐν Παταβίῳ τῷ 1658 (3), καὶ ἐτάφη μετὰ μεγάλης πομπῆς. Ἰάκωβος Καΐμος ἐποίησε τὸ ἑξῆς ὑμνοῦν τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Μακεδόνος τούτου ἐπιτύμβιον. « Ioanni » Cottunio Veriensi Equiti, Phil. Medicinæ et Sacræ Theol.

(1) Ῥοδινοῦ περὶ Ἡρώων κλπ. σελ. 153—Κυπριανοῦ, ἱστορία Κύπρου, σελ. 362.

(2) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχ. σελ. 1217.

(3) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1657.

» Doctori, Bononiæ primum, mox Patavii Professori publico eru-
» dissimo· Primæ sedis philosopho, qui Græcæ juventuti, Musis-
» que Atticis domicilium liberaliter fixit· veterum vero sapien-
» tiæ gloriam ingenii monumentis vel æquavit, vel excessit ».

Συγγράμματα.

—Logica.

—Physica, cum epistola præfixa ad Principem et Arciep. Saliburg.

—De anima. (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἀνατρέπει τὰς δοξασίας τοῦ Κρεμονίο).

—Prolusio in solemni inaugaratione primariæ de philosophiam exedræ·

—De triplici statu animae rationalis.

—De cœlo et mundo.

—De meteoris.

—De virtutis et vitiis.

—De generatione et corruptione.

—Tractatus de conficiendo epigrammate.

—Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο Ἰωάννου τοῦ Κουττουνίου, τοῦ ἐκ Βερρόιας, ἱππέως, φιλοσοφίας, ἰατρικῆς, καὶ θεολογίας διδασκάλου, καὶ ἐν τῷ τοῦ Πατουίου Λυκείῳ πρώτου φιλοσόφου. Patavii, 1635. (Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Κουττουνίου, ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ λατινιστὶ μεταφρασθέντων, προσφωνεῖται εἰς Λουδοβίκον ΙΔ'. τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας) (1).

Γαβριὴλ Βλάσιος.

Κερκυραῖος. Προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, μνημονεύεται ὡς τοιοῦτος ἐν ἔτει 1618—32.

Ὅταν, ὡς προερρέθη ὁ δοὺξ τοῦ Νεβὲρ προσεπάθησε νὰ διεγείρῃ ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ὠφελούμενος τῆς συγχύσεως ἀποβῇ εἰς ἑλληνικὴν παραλίαν μετὰ τοῦ στολίσκου, ὃν παρεσκεύαζεν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ εἶτα ὁδεύσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, δι' ἀπεσταλμένων ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἠπείρου· καὶ κατ' ἀρχὴν ἐφάνη ἡ ἐπιχείρησις τοῦ τυχοδιώκτου τούτου ἐπιτυγχάνουσα· πάντες μετὰ χαρᾶς ἤκουσαν τὰς προτάσεις, καὶ οὐδὲν πλέον ἀπέμενεν ἢ ἡ ἐμφάνισις τοῦ δουκὸς, ἵνα δοθῇ τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς τῶν Τούρκων. Ὑποκινηταὶ ἰδίως τοῦ κινήματος τούτου ἀναφαίνονται οἱ τότε ἀρχιεπίσκοποι, Μητροφάνης Μονεμβα-

(1) Papadopoli, Histor. Patav. Gymn. 368—9.—Rudotà, Del Rito Greco, III.

σίας (1), Διονύσιος Λακεδαιμονίας (2), Χρύσανθος Λάσκαρις (3), Διονύσιος Τορνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος, Νεόφυτος Μαΐνης (4), καὶ Γαβριὴλ Βλάσιος Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Ἀλλὰ μάτην οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι ἔσπειραν τὸν σπόρον τῆς ἐπαναστάσεως· ἑτοιμοπόλεμοι ἤδη ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ δουκὸς, τὸν ὁποῖον δὲν ἔπαυον δι' ἀλλεπαλλήλων ἐπιστολῶν ἐξορκίζοντες νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Ὁ Νεβὲρ, ὡσεὶ ἐμπαίζων τὴν δυστυχίαν αὐτῶν, περιήρχετο τὴν Εὐρώπην συλλέγων τοὺς μέλλοντας τῆς βασιλικῆς του ἀκολουθίας πλάνητας ἱππότας, καὶ μόνον ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεις ἁπάντων διένειμεν εἰς τὰ θύματά του. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀοίδιμοι Διονύσιος ὁ Λαρίσσης, καὶ Σεραφεὶμ ὁ Φερσάλων, μὴ δυνάμενοι νὰ καταστείλωσι τὴν πυρπολοῦσαν τὰ στήθη των φλόγα τῆς ἐλευθερίας, ἤγειραν τὸ λάβαρον αὐτῆς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ μετ' ἐπιτυχεῖς τινας μάχας, καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Τούρκων, ἔπεσαν μάρτυρες τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας (5).

Τοῦ Γαβριὴλ Βλασίου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δοῦκα Νεβὲρ, ἡ μὲν ἑλληνικὴ, ἡ δὲ λατινική, (1618—9)(6).

Ὕστερον ὁ Γαβριὴλ διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκων· καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως, ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, ἀνεθεμάτισε τὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερόμενα Καλβινικὰ κεφάλαια, ὡς γράφει ὁ μαθητής του Νικόλαος Σπαθάριος ὁ Λάκων « Sapiens vir » ac pius Gabriel Blasius, meus olim professor, in urbe impera- » toria ex cathedra illum (Lucarim) de opinionibus ab Ecclesiæ » Christi alienis redarguit, quod nova dogmata de transubtan- » tione corporis Domini, aliaque quamplurima extraneorum hae- » resi plena moliretur (7) ».

Εἰς τὴν ἐν ἔτει 1632 ἐκδοθεῖσαν περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας συνοδικὴν πρᾶξιν ὑπογράφεται καὶ ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριήλ.

---

(1) Εὑρηνται τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ πρὸς Νεβὲρ (1618).

(2) Ὁμοίως μία ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν αὐτόν.

(3) Ὁ Χρύσανθος οὗτος ἦτο προκάτοχος Μητροφάνους ἐν τῇ μητροπόλει Μονεμβασίας.

(4) Δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Νεβέρ ἰταλιστί, ἐξ ὧν ἡ μία δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων. (Buchon, Nouvelles Recherches).

(5) Ὁ Σεραφεὶμ καθηγιάσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· τὴν ἀκολουθίαν τούτου ἔγραψεν Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος.

(6) Buchon, ἀνωτ.

(7) Cornelii, Creta Sacra, I, σελ. 215.

Τὸν Βλάσιον ὁ Δοσίθεος (Ἱστορ. Πατρ. Ἱεροσολ.) καταλέγων μεταξὺ τῶν λογίων, ἐπαινεῖ ὡς θεολόγον, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχον.

Ἔγραψεν ὁ Γαβριὴλ—Ἐξήγησιν τῆς λειτουργίας(1).

—Περὶ Μυστηρίων(2).

—Ὁμιλίας εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Νικηφόρος Μελισσηνός.

Κομνηνὸς ἐπονομαζόμενος. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικήν. Πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Ε΄. εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, μὲ τίτλον μητροπολίτου Νάξου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ῥαφαὴλ Β΄. (1603—8), ὅπως κατορθώσῃ τὴν παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ τίτλου, ὃν ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ τῷ ἔδωκεν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ νύκτωρ, διότι ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς ἠπείλησε τὴν ζωήν του. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον· εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Γαλλίαν, εἰσήχθη παρὰ Μαρίᾳ τῇ ἐκ Μεδίκων, ἥτις ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν ἵνα τὸν ἀκούσῃ κηρύσσοντα ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ Μελισσηνὸς ἀμέσως ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν, καὶ ἡ ἡγεμονὶς ἐθαύμασεν ἀκούσασα τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ἕλληνος ἱεροκήρυκος. Τῷ 1628 προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως Κοτρώνης, διῴκησε τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην μέχρι θανάτου (1635)(3).

Συγγράμματα τοῦ λογίου τούτου Ἕλληνος δὲν περιῆλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ἐκτὸς ἐὰν μετὰ τοῦ ὀνόματος συνετάφη καὶ ἡ παιδεία.

Διονύσιος Ῥάλης.

Κατήγετο ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν, καὶ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Τορνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας. Μετὰ τὴν ἐκ Ῥωσσίας ἐπάνοδον τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ ἐστάλη ὁ Διονύσιος (1592) μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρεβενῶν Καλλιστράτου καὶ πολυαρίθμου ἀκολουθίας πρὸς τὸν τσάρον τῆς Ῥωσσίας, φέρων τὸ συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν γράμμα τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακεὶμ, καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ὁ νεοχειροτονηθεὶς πατριάρχης Ῥωσσίας Ἰὼβ πέμπτος τὸν βαθμὸν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας. Ὑπο-

(1) Papadop. Prænot. Mystagog. σελ. 397.

(2) Ν. Βουλγάρεως, Κατήχησις, σελ. 11.

(3) Rodotà, Storia del Rito Greco.

δεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τσάρου λαμπρότατα ὁ Διονύσιος, ἐπανέστρεψε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

Ὅταν ὁ δοὺξ τοῦ Νεβὲρ ἐπαρουσιάσθη ὡς ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων, καὶ ὡς τοιοῦτος διωργάνιζε τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσβολήν του (1618—19), ὁ Διονύσιος Ῥάλης ἐγένετο τὸ δραστηριώτερον ὄργανον τῆς συνωμοσίας, διατηρῶν καὶ τακτικὴν ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ δουκός.

Τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ πρὸς τὸν Νεβὲρ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Buchon (2).

Ἰωάννης Δαμισιανός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1588 ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη τρόφιμος τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ ῥητορικήν. Εἶτα προσκληθεὶς ἦλθεν ἐν Ζακύνθῳ ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς· ἀλλὰ μόλις ἐγένετο γνωστὴ ἡ πρὸς προσηλυτισμὸν τάσις του, ὁ λαὸς ἐξαγριωθεὶς ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος φεύγων αἰσχρῶς ἦλθεν εἰς Ῥώμην. Διέπρεψεν ὡς θεολόγος, καὶ πολιτικὸς, διεξαγαγὼν αἰσίως πολλὰ ἀκανθώδη διπλωματικὰ ζητήματα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις (3).

Ἱερεμίας Βαρβαρίγος.

Γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ προχειρισθεὶς ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Παροναξίας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν μονομερῆ πρόθεσιν τῆς διαδόσεως τῶν καθολικῶν καινοτομιῶν. Φανατικὸς ἐχθρὸς τοῦ Λουκάρεως ἀναδειχθεὶς περιῆλθε τὴν Εὐρώπην συκοφαντῶν καὶ εἰς σταυροφορίαν προκαλῶν καὶ λαοὺς καὶ ἡγεμόνας πρὸς καθαίρεσιν τοῦ πολυτλήμονος Κρητὸς (l' empio patriarca). Ἐπιστρέφων ἐκ Πολωνίας, ἐσφάγη ἐν Γενεύῃ ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τὸν ἀκατανόμαστον φανατισμόν του.

Κονάκης Ῥόσης.

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ πᾶσαν μηχανορραφίαν μετελθοῦσα καὶ πάντα λίθον κινήσασα εἰς ἐξόντωσιν τοῦ ἐπιφόβου αὐτῆς ἐχθροῦ, Κυρίλλου

(1) Βλέπε τὰ περὶ τοῦ ταξειδίου καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Διονυσίου ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ πλάτος ἐν ἱστορίᾳ τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας μεταφρασθείσῃ ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις 1851, σελ. 359, παραβλ. σελ. 147.

(2) Nouvelles Recherches. (3) Rodotà, tom III.

τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου, ἠναγκάσθη μετὰ δύο ἀποτυχούσας καθαιρέσεις, νὰ προσοικειωθῇ ἐπὶ τέλους τὸν Λούκαριν, ὅστις ἀνακαλούμενος ἐδραιώτερον καὶ λαμπρότερον ἀνελάμβανε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἀκροσφαλοῦς τούτου ζητήματος ἀνετέθη εἰς δύο ἄνδρας, περὶ τῆς ἀξιότητος τῶν ὁποίων ἐκ προοιμίων ἦτο βεβαία ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης. Εἰς τὸν καρδινάλιον Βανδίνην ἀνετέθη ἡ σύνταξις τοῦ πρὸς τὸν Λούκαριν ἐγγράφου, εἰς δὲ τὸν Ῥόσην ἡ περαιτέρω ἐνέργεια. Ὅθεν ἦλθε εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐξωμότης τῆς πατρίου θρησκείας καὶ πολυθρύλλητος ἐπὶ θεολογίᾳ Πελοποννήσιος οὗτος, φέρων, τὰς ὑπὸ τοῦ Βανδίνη ὑπογεγραμμένας ὁδηγίας. « Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλη-
» σία, ἔλεγον αὗται, ηὐχήθη πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἕνωσιν
» πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἄλλοτε τοσοῦτον φιλίως
» πρὸς τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἀδελφὴν διακειμένην· μάρτυς δὲ ὁ Θεὸς,
» ὅτι οὐ μόνον πάλαι ποτὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
» τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου, ἡ Ῥώμη οὐδὲ κόπων, οὐδὲ δαπάνης
» ἐφείσθη ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ ποθητὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα· καὶ ἐπὶ αὐτῷ
» δὴ τούτῳ τῷ σκοπῷ ἵδρυσε τὴν τῶν νέων Ἑλλήνων σχολὴν,
» καὶ συντηρεῖ αὐτὴν ἄχρι τοῦδε μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας, ἵνα
» ὁ εὐγενὴς καὶ νοήμων ἐκεῖνος λαὸς ἀκμάσῃ αὖθις ἐπ' εὐλαβείᾳ
» καὶ ἐπιστήμῃ, ὅπως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρελθυθείας αὐτοῦ δόξης ».
Οὕτω δ' ἐπισείσασαι ἐνώπιον τοῦ Κυρίλλου αἱ ὁδηγίαι τὸν λαμπρὸν καὶ εὐγενῆ σκοπὸν τῆς παρ' αὐτοῦ τοσοῦτον ποθουμένης ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος του, ἐξέθετον ἔπειτα τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἀνεδείχθη μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης πολεμία πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ ἔλεγον, ὅτι κατὰ τὰ φημιζόμενα, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἀσπασθῇ τὰς πλάνας τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου· ὅτι ἐξαπέστειλεν εἰς Ἀγγλίαν νέους ἱερεῖς, ἵνα ῥοφήσωσιν αὐτόθι τὸν ἰὸν τῆς αἱρέσεως καὶ τὸν διαδώσωσιν ἔπειτα εἰς τὴν Ἀνατολήν· ὅτι ἦτο στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἠσπάζοντο τὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἡ Α. Παναγιότης, ἐξηκολούθουν αἱ ὁδηγίαι, ἤλπιζεν ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ φῆμαι ἦσαν ἀνυπόστατοι· ἐὰν δὲ ὁ πατριάρχης ἐπείθετο ν' ἀποστείλῃ εἰς Ῥώμην τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, περιέχουσαν τὴν παραδοχὴν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ τὴν καταδίκην τῆς τῶν Οὐγενότων πλάνης, ἤθελεν ἀποδείξει διὰ τούτου ἀριδήλως ὅτι ἐσυκοφαντήθη· τούτου δὲ τεθέντος, ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἐγγυᾶτο αὐτῷ τὴν προστα-

σίαν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως, ὑποσχομένη νὰ τῷ πέμψῃ πᾶσαν χρημάτων ποσότητα, ἧς ἤθελεν ἔχει χρείαν, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ ἁπάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ὑποτεταγμένας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἦτον ἐπιτηδειότατα συντεταγμένον, καθὸ περιέχον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα ἀνδρὸς φιλοδόξου ἅμα καὶ φιλογενοῦς· διότι τῳόντι ἀνωμολόγει αὐτὸν ὡς τὸν πρῶτον μετὰ τὸν πάπαν πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καθυπέτασσεν αὐτῷ ἁπάσας τῆς Ἀνατολῆς τὰς χώρας, καὶ ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν τῆς καθολικῆς Δύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' ὁ Λούκαρις ἀκούσας μετὰ μειδιάματος περιφρονήσεως τὰς προτάσεις ἐκείνας, ὧν κατὰ βάθος ἐγνώριζε τὰ ὑπαγορεύσαντα αἴτια, ἀπεκρίθη εἰς τὸν Ῥόσην, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν καὶ ἐξήγησιν ἔχει νὰ δώσῃ αὐτῷ. Ὁ ὑπεροπτικὸς οὗτος τρόπος λαοῦ δούλου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ζωὴ ἦσαν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βαρβάρων, πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον ἀρχιερέα, οὗ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς ἠσπάζοντο τὸ ὑπόδημα, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὴν πάλην καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἄσπονδον(1). Τὰ μετὰ ταῦτα οἰκτρὰ συμβάντα λεπτομερῶς ἐξετέθησαν ἐν βίῳ Λουκάρεως.

Οὐ μόνον ἐντελῶς ἀπέτυχεν ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴ τοῦ Ναυπλιέως ἐξωμότου, περὶ ἧς ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ, θαῤῥοῦσα εἰς τὴν ἐξιδιασμένην αὐτοῦ δεξιότητα, τὴν ἀκαταμάχητον εὐγλωττίαν, καὶ τὴν περὶ τὴν δογματικὴν δεινότητα, βεβαίας εἶχε συλλάβει ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ θῦμα ἐκινδύνευσεν ἵνα γίνῃ τοῦ ζήλου του· ὁ λαὸς ἐξηγέρθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία συλλαβοῦσα τὸν ἔῤῥιψεν εἰς τὰς ἐν Χίῳ φυλακάς, ὅθεν ὕστερον λυτρωθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας(2).

Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τῆς θανῆς του.

Ἰωάννης Πάμφιλος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἄνδρον· σπουδάσας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου μετὰ τῶν μαθημάτων ἐδίδασκε καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Ἄνδριοι ἐξορ-

(1) Ῥενιέρη Βίος Λουκάρεως, σελ. 38.
(2) Rodotà.

γισθέντες ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ, καὶ συλλαβόντες ἐφραγγέλωσαν, καὶ μὲ δερμάτινα ἑλώρια, ἐμαστίγωσαν ἀνηλεῶς· ἡμιθανὴς μείνας ἀπὸ τῶν πληγῶν, ἀνέῤῥωτε μετὰ μακρὸν, καὶ ἐμμένων ἐξηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν· οἱ συμπατριῶταί του καὶ πάλιν ἐπιπεσόντες τὸν ἐκακοποίησαν, καὶ τὸν κατεμήνυσαν εἰς τοὺς Τούρκους, ὑφ' ὧν συλληφθεὶς ἐῤῥίφθη εἰς τὰ κάτεργα· ἐλευθερωθεὶς εἶτα, διὰ μεσιτείας τοῦ δυτικοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἐπανέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἐπισήμως ἐξώμοσε (1).

Φραγκίσκος Ἰωάννης Τρίμης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ παιδευθεὶς, ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν Πίζῃ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1627, ταφεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

D. O. M.

Francisco Ioannis Trimii Atheniensis, Philosophiæ ac sacrae Theologiæ Doctori, priscæ patriæ linguæ in Pisano Gymn. Profess. eximiae quae pietatis quae testamento enituit, viro, Iacobus Lanfranchus Cav. Pis. etc. pos. an. D. 1627.

Ζαχαρίας Γεργάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ ἐκ περιφανῶν γονέων, καὶ περιηγηθεὶς τὴν Γερμανίαν, ἐποτίσθη τὰ δόγματα τῆς λουθηροκαλβινικῆς αἱρέσεως. Τῷ 1622 διατρίβων ἐν Βιτεμβέργῃ ἐξέδωκε τὴν Καινὴν Διαθήκην· ἐπαναστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, καὶ ἔγραψε Κατήχησιν, ἣν ὡς περιέχουσαν τὰ λουθηροκαλβινικὰ δόγματα ἀνέτρεψε διὰ μακρῶν ὁ λατινόφρων Κρὴς Ματθαῖος ὁ Καρυόφυλλος. Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἡ Κατήχησις τοῦ Γεργάνου ἐξεδόθη διὰ τύπου· ἐξ αὐτοψίας δὲ γνωρίζομεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος λίαν κολοβωθεὶς ὑπὸ Βρετοῦ (Καταλ. Νεοελ. Φυλ. Α'. ἀρ. 41), ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἑξῆς·

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν τοῦ φιλανθρώπου ἑνὸς Τρισυποστάτου Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἰκοδομήν τε τῶν φιλοθέων καὶ εὐλαβῶν Ῥωμαίων, προμηθείᾳ μὲν καὶ ἀναλώμασι τοῦ θεοφιλεστάτου κὺρ Νικηφόρου Θεσσαλονικέως, τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐπισκόπου, καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου κὺρ Δημητρίου, ἱερέως τῆς πόλεως-ἁγίας (sic) ἐργοδιώκτου, τοῦ λογιωτάτου κὺρ Ἐρασμοῦ

(1) Αὐτόθι.

(sic) Σχμιδίου Δηλιτιανοῦ Μυσίου, τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐν τῇ πολυθρυλλήτῳ Οὐϊττεμβεργικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκάλου· ἐπιμελείᾳ δὲ τοῦ Ζαχαρίου Γεργανοῦ, εὐγενοῦς, ἐκ πόλεως Ἄρτης. Τυπωθεῖσα ἐν τῇ Οὐϊττεμβέργῃ, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Βωρεκίου Χαλκογράφου, ἔτει τῆς ἐποχῆς τῶν Χριστιανῶν ᾳχκϐ'. (4ον σελ. 548).

Μάξιμος Καλλιπολίτης.

Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Καλλιπόλει· ἐχρημάτισε μαθητὴς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, καὶ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων προσληφθεὶς ἐποτίσθη ἀρκούντως τὸν ἰὸν τῆς αἱρέσεως, καὶ ἐγένετο πρόσφορον αὐτῆς ὄργανον. Τῷ 1638 διατρίβων ἐν Γενεύῃ μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν εἰς τὴν ἁπλοῦν Ἑλληνικὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην.

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δίγλωττος, ἐν ᾗ αὐτοπροσώπως, τό τε θεῖον πρωτότυπον καὶ ἡ ἀπαραλλάκτως ἐξ ἐκείνου εἰς ἁπλῆν διάλεκτον διὰ τοῦ μακαρίτου (sic) κυρίου Μαξίμου τοῦ Καλλιουπολίτου γενομένη μετάφρασις ἅμα ἐτυπώθησαν· ἔτει 1638. (Ἐν Γενεύῃ παρὰ Chovet). 2. τόμοι εἰς 4.

Ἱκανὰς χιλιάδας ἀντιτύπων αὐτῆς ἔστειλαν οἱ Λουθηροκαλβῖνοι πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Παρθένιον Β' εἰς διανομήν. Μελέτιος ὁ Συρίγος μαθὼν τοῦτο, κατέδειξε τὸ αἱρετικὸν αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐκήρυξεν ἀξίους ἀναθέματος τὸν μεταφραστὴν καὶ τοὺς συνεργοῦντας εἰς διάδοσιν. Ὁ πατριάρχης ἔχων καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ Συρίγου ἀφορμὰς, ἐξώρισεν αὐτὸν διὰ τὸ παράτολμον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ διανείμῃ τ' ἀντίτυπα ἐξαφανισθέντα μετ' ὀλίγον (1).

Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης καὶ τοῦ μεταφραστοῦ ἐγένετο πολὺς καὶ διάφορος λόγος, ἀναγκαῖον κρίνομεν ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀσχοληθῶμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τῷ τίτλῳ σημειοῦται πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαξίμου τὸ ἐπίθετον *μακαρίτης*· ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον, κατὰ τυπογραφικὴν ἀμέλειαν, εὕρηται· διότι αὐτὸς ὁ Μάξιμος ζῶν ἔτι ἐξέδωκε τὴν μετάφρασιν, προτάξας ἐνυπόγραφον μακρὸν πρόλογον, ἐν ᾧ λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς. « Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο τὸ θεά-
» ρεστον ἔργον κοινὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ δυστυχὲς γένος τῶν Ἑλλήνων,
» πεύτω εἰς τὰ ποδάρια τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ εὐσεβεστάτων μου
» κυρίων, τῶν ἀρχόντων τῆς θεοφρουρήτου καὶ ἰσχυροτάτης ἀριστο-
» κρατείας τῆς Βελγικῆς, καὶ διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ δέομαι
» καὶ ἀντιβολῶ νὰ μὲ κάμουν ἐτούτην τὴν εὐεργεσίαν, διὰ νὰ τυπωθῇ

(1) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ.

» τὸ παρὸν βιβλίον, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας.
» Καὶ τοῦτο θέλει ἦσται εἰς τὸ ἡμέτερον γένος μνημόσυνον αἰώνιον
» τῆς αὐτῶν καλοκἀγαθίας τε καὶ εὐνοίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδειξε καὶ
» ὁ ἐκλαμπρότατος αὐτῶν πρέσβυς κύριος Κορνήλιος Ἄγας, εἰς τὸν
» ὁποῖον θαῤῥήσαντες ἐπεχειρήσαμεν τὸ παρόν ».

Τόπος ἐκδόσεως δὲν σημειοῦται· ἐκ δὲ τῆς προσφωνήσεως εἴκασάν τινες ὅτι ἐτυπώθη ἐν Λουγδούνῳ (Leyde) τῆς Ὁλλανδίας· ὁ Κοραὴς (Ἄτακτα Γ', σελ. ξ') λέγει « ἐτυπώθη κατά τινας εἰς τὴν Γενεύαν, » καὶ κατ' ἄλλους (πιθανώτερον) εἰς τῶν Ὁλλανδῶν τὸ Λογδοῦνον » μὲ δαπάνην τῆς Ὁλλανδικῆς Κυβερνήσεως ». Ὁ δὲ Βρετὸς (Καταλ. Νεοελ. Φιλ. Α'. σελ. 25) μήτε τὴν πιθανὴν τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν ἄλλων γνώμην παραδεχόμενος ἀποφαίνεται ὅτι « ἡ παροῦσα Καινὴ Διαθήκη » ἐτυπώθη *πραγματικῶς* καὶ ὄχι κατὰ τὸ *πιθανώτερον*, ὡς ἀνα- » φέρει ὁ Κοραὴς, ἐν τῇ ἐν *Λουγδούνῳ* τυπογραφίᾳ τῶν Ἐλζεβείρων, » ὡς ἀποδεικνύει ὁ Λάγγιος, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος ».

Ὁ Φαβρίκιος καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος (Bibliotheca graeca, V, σελ. 380) λαλοῦντες περὶ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Λαγγίου ἀναφέρουσιν, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Καλλιπολίτου ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ. Ὁ τελευταῖος, ὡσεὶ ἐπιλαθόμενος τῶν προγραφέντων, ὁμιλῶν περὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως λέγει, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Μαξίμου ἀπελύθη ἐν *Λουγδούνῳ* ἐκ τῶν Ἐλζεβιριανῶν πιεστηρίων. Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἐτυπώθη ἐν Γενεύῃ ἔχομεν τὴν ῥητὴν ὁμολογίαν ἀνδρὸς εἰδήμονος, τοῦ Ἀμαδουτζίου, ὅστις λέγει ταῦτα « edita est (ἡ τοῦ Καλλιπολίτου Διαθήκη) Genevae anno 1638 typis Petri Chovet cum usu anchorae »(1). Καὶ εἰς ἀντίτυπον ἀγορασθὲν ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου σημειοῦται διὰ μολυβδοκονδύλου, ὅτι ἡ ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Γενεύῃ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Π. Σοβέ.

Οἱ βιβλιογραφικώτατοι Φαβρίκιος καὶ Ἀρλέσιος περιέπεσαν καὶ εἰς ἄλλην ἀνακολουθίαν· διότι ἐνῷ (Bibl. Gr. XI. σελ. 697) λέγουσιν, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ μεταφραστὴς εἶναι Μάξιμος Καλλιπολίτης, Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα, διάφορος Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, οἱ αὐτοὶ (V, σελ. 389) ἐπιλαθόμενοι τῶν γραφέντων καὶ τῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγχύσεως συμβουλῶν του, δέχονται παραδόξως ὡς μεταφραστὴν Μάξιμον Μαργούνιον Καλλιπολίτην! Ἐκ τούτου ἀπατηθεὶς καὶ ὁ

(1) Amaduli Præfatio εἰς Δημητρίου Πεπάνου τοῦ Χίου εὑρισκόμενα, tom I. σελ. LXXV.

σοφὸς Κοραὴς (Ἄτακτα Γ'. σελ. ξ'.) λέγει « ἡ μετάφρασις ἔγινε ἀπό » τινα Μάξιμον Μαργούνιον Καλλιπολίτην! ».

Καὶ ὅτι κατὰ λάθος οἵ τε Φαβρίκιος, Ἀρλέσιος, καὶ Κοραὴς, ἀναχρονιστικῶς φέρουσιν ἐν τῇ ζωῇ τῷ 1638, τὸν ἐν ἔτει 1602 ἀποθανόντα Μαργούνιον τὸν Κρῆτα, εἰς ὃν ἵνα συμβιβάσωσι τ' ἀσυμβίβαστα δίδουσι πατρίδα τὴν Καλλίπολιν, περὶ τούτου οὐδεὶς λόγος. Οἱ μὲν πρῶτοι εἰς διπλοῦν περιέπεσαν σφάλμα, παραδεχθέντες τὸν Μάξιμον Καλλιπολίτην, ὡς Μάξιμον τὸν Μαργούνιον, καὶ τὸν ὁμώνυμον Πελοποννήσιον· ὁ δὲ Κοραὴς καὶ Βρετὸς εἰς ἕν, παραδεχθέντος τοῦ μὲν πρώτου τὸν Καλλιπολίτην Μάξιμον ὡς Μαργούνιον, τοῦ δὲ δευτέρου ὡς Μάξιμον τὸν Πελοποννήσιον. Καὶ οὕτω παραδόξως ἀμφότεροι οἱ εἰλικρινεῖς τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχοι, καὶ ὄντως λατινομάστιγες, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος καὶ ὁ ὁμώνυμος Πελοποννήσιος, ὡς συνεργάται αἱρέσεως, καὶ συγγραφεῖς λουθηροκαλβινικῶν ληρημάτων ἀναδείχθησαν. Ὁ Βρετὸς περιέπεσε καὶ εἰς ἕτερον σφάλμα· διότι ἐνῷ παραδέχεται Μάξιμον Πελοποννήσιον τὸν αὐτὸν Μαξίμῳ Καλλιπολίτῃ ἐκδόντι ἐν 1638 τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν, ἐν σελίδι 220 τοῦ Καταλόγου αὐτοῦ (Μέρ. Α'.) ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐν 1690 γενομένης ἐκδόσεως τοῦ Ἐγχειριδίου περὶ τοῦ Σχίσματος τῶν Παπιστῶν, φέρει τοῦτον ζῶντα περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Βουκουρεστίῳ! Περὶ τοῦ Μαξίμου τούτου, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ'. καὶ τὴν πρώτην δεκάδα τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς πρόσθεν. Μάξιμος δὲ ὁ Καλλιπολίτης, περὶ οὗ ὁ λόγος, διάφορος τῶν ὁμωνύμων Μαργουνίου καὶ Πελοποννησίου, ὡς ἐρρέθη πιθανὸν ἐκ Καλλιπόλεως κατήγετο, φέρων ὡς ἐπώνυμον τὸ ἐθνικόν.

Διήρηται ἡ ἔκδοσις τῆς ὑπὸ Καλλιπολίτου μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς δύο τόμους· ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνων τὴν μετάφρασιν μετὰ τοῦ πρωτοτύπου τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἀποτελεῖται ἐκ τετρακοσίων πεντήκοντα δύο διπλῶν σελίδων· ὁ δὲ δεύτερος τὸν Ἀπόστολον καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐκ σελίδων 314.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ εὕρηται ἐγκύκλιος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, γεγραμμένη εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν ἐπίσης, καὶ πλαστουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καλιπολλίτου, ἢ ἄλλου τινος καλβινίζοντος, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς γενομένης μεταφράσεως. Μετ' αὐτὴν ἔπονται Νεοφύτου ἱερομονάχου Πατελάρου τοῦ Κρητὸς τρία ἐπιγράμματα εἰς τὴν παράφρασιν τοῦ

Καλλιπολίτου. Χάριν μᾶλλον περιεργείας παρεντιθέμεθα μεταγράφοντες τὸ τελευταῖον ἐξ αὐτῶν.

Μοῦσαι ἀδύφθογγοι, καὶ φοῖβε μελίῤῥοε ἅμα
Σὺν δή τε καὶ Ὀρφεῦ, παύσατε ἁρμονίης.
Ἦρξε γὰρ ἱρὸς Μάξιμος εὐμούσως κελαδίζειν,
Ξὺν εὐαγγελισταῖς, θεολόγος ἄσμα μέγα,
Κοινοτέρῃ ξὺν φράσει Οὐλύμποιο μεγίστου,
Ὃς πάντ' ἀμαυροῖ ἄσματα εὐφραδίῃ.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, ποιηθὲν κατὰ μίμησιν τοῦ εἰς τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαβὶδ ἀναγινωσκομένου Ἰουστίνου τοῦ Δεκαδύου, ἀποδεικνύει μὲν τὴν παιδείαν τοῦ Πατελάρου, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ καλύψῃ καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ὑμνουμένου, καθ' οὗ δριμέως ἐπέπεσεν μετ' οὐ πολὺ ὁ πολὺς τὴν εὐρυμάθειαν Ἑλλάδιος ὁ Θεσσαλός.

Ἀνδρέας Ῥέντιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ. Μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὸ ἑξῆς·

—Ὁδηγία τῶν ἁμαρτωλῶν τοῦ πατρὸς Ἀλοϋσίου τοῦ Γρανάτα, μεταγλωττισμένη εἰς ῥωμαϊκὴν (sic) γλῶσσαν, διὰ μέσου τοῦ πατρὸς Ἀνδρέου τοῦ Ῥεντίου τοῦ Χίου, ἐκ τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. in Roma della stampa della s. congr. de propog. Fide. in MDCXXVIII.—12ον, σελ. 262.

Ὄπισθεν τοῦ τίτλου φέρεται ἡ ἑξῆς εἰδοποίησις· « ὁρισμὸς τῶν ἐκλαμπροτάτων κυρίων Καρδιναλέων τῆς ἁγίας συλλογῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ξαπλώνεται καὶ φυτεύεται ἡ καθολικὴ πίστις, ὅτι νὰ δίδωνται ταῦτα τὰ τυπωμένα βιβλία τῶν γραικῶν χάρισμα ». Εὑρίσκονται δὲ καὶ τὰ ἑξῆς δύο ἐπιγράμματα.

Εἰς τὸ βιβλίον.

Ἄλλο κέρας Ἀμαλθείας,
Εἶναι τὸ παρὸν βιβλίον.
Ὅ,τι θέλεις, περιέχει,
Ὅ,τι καὶ ἂν ζητᾷς εὑρίσκεις,
Σωτηρίαν, εὐμαθίαν,
Γνώμαις καὶ διδασκαλίαν·
Μὴ λοιπὸν κανεὶς ὀκνεύσῃ,
Μήτε γέρος, μήτε νέος
Νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον
Τὸ μυριοχαριτωμένον.

ἄλλο.

Τὸ βιβλίον, Χριστιανέ μου,
Χριστιανὲ καθολικέ μου,

Εἰς τὸ χέρι σου ἔπαρέ το,
Καὶ σπουδαίως διάβαζέ το,
Τὴν ψυχήν σου νὰ λυτρώσῃς,
Καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ σώσῃς.

Ἀγάπιος Λάνδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος, καὶ ὠνομάζετο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀθανάσιος (1). Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Ἄθωνα ἐμόναζεν εἰς τὰς ἐκεῖ εὐαγεῖς μονὰς, ὡς μόνον ἀσχόλημα ἔχων τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν μελέτην. Ἀρκούντως κατηρτισμένος περὶ τὴν ἑλληνικὴν, ἰταλικὴν, καὶ ἀραβικὴν, διέθετο τὸν χρόνον μεταφράζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν καθομιλουμένην διάφορα ψυχοσωτήρια βιβλία, καὶ μήτε κόπων, μήτε πόνων φειδόμενος ἐλάμβανε τὴν βακτηρίαν καὶ διήρχετο στερεὰς καὶ πελάγη, καὶ εἰς τὴν Βενετίαν ἐρχόμενος παρέδιδεν εἰς τύπον πρὸς ὠφέλειαν τῶν συμπατριωτῶν του. Τὰ πολυάριθμα τοῦ Ἀγαπίου συγγράμματα ἐπὶ δύο αἰῶνας ὑπῆρξαν τὸ μόνον ἀνάγνωσμα τῶν ἐν τῇ δουλείᾳ ἑλλήνων, συντεθειμένα ἄλλως τε καὶ εἰς γλῶσσαν παρὰ πάντων ἐννοουμένην. Ἐκ τούτων καταγράφομεν τὰ περιελθόντα εἰς γνῶσιν ἡμῶν.

—Βιβλίον καλούμενον ἁμαρτωλῶν σωτηρία, περιέχον καὶ πίνακα ἱκετήριον εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μετὰ τῶν οἴκων καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς ἀειπαρθένου Μαρίας· συντεθὲν εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητὸς, τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος ἀσκήσαντος. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1641. (ὁ Βρετὸς ἀναφέρει τὰς ἑξῆς ἀνατυπώσεις αὐτοῦ 1703, 1740, 1773, 1779, 1803, καὶ 1806).

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν Ἀραβικὴν ὑπὸ Ἀγαπίου, ἢ ἄλλου τινος, ὡς ἀναφέρει ὁ Μιχαὴλ Νάου (2).

—Νέος Παράδεισος ἤτοι βίοι Ἁγίων ἐκλεχθέντες ἐκ τῶν βιβλίων Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ ὑπὸ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητὸς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν μετενεχθέντες. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1641. (Ζῶντος τοῦ Ἀγαπίου μετετυπώθη τῷ 1664 ὑπὸ Ἀνθίμου Διακρούση, προσθέντος ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως καὶ τὸ ἑξῆς τετράστιχον.

---

(1) Οὕτως ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς Ἰάκωβον Μέδικον προσφώνησιν τοῦ Γεωπονικοῦ του (1620). Ὁ Μέδικος οὗτος ἦν ἐκ Μάνης, μαθητεύσας εἰς τὰ ἐν Ῥώμῃ παιδευτικὰ καταστήματα, μετερχόμενος ἐν Ἰταλίᾳ τὸν ἰατρὸν, καὶ ἐγκρατὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Πιθανῶς οὗτος εἰσηγήσατο (1664) εἰς τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν πάπαν ἱκετηρίους ἀναφορὰς ἐξαιτούμενοι σκέπην καὶ καταφυγὴν κατὰ τὴν εἰς Κορσικὴν μετανάστευσιν. (Ἑλληνομν. σελ. 267).

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 396.

Ἐτελειώθη τὸ παρὸν χρόνους εἰς τοὺς χιλίους,
Εἰς τοὺς ἑξῆντα τέσσαρας, μὲ τοὺς ἑξακοσίους
Εἰς τὰ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου
Μὲ κόπον καὶ πολλὴν σπουδὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀγαπίου.

—Θεοτοκάριον ὡραιότατον καὶ χαρμόσυνον ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου ὄρους βίβλων συνταχθὲν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Ἐνετίησιν 1643· παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετετυπώθη τῷ 1681 παρὰ Γλυκεῖ ϗ πάλιν παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ τῷ 1775, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Σπυρίδωνος Παπαδοπούλου, καὶ 1784, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου τοῦ Βέρα).

—Ἐκλόγιον περιέχον τοὺς βίους τεσσαράκοντα Ἁγίων, ἐπιμελείᾳ Ἀγαπίου ἱερομονάχου τοῦ Κρητός. Ἐνετίησι 1664. (μετετυπώθη τῷ 1747, 1764, καὶ 1783).

—Γεωπονικόν. Ἐνετίησι 1620.

—Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Μοδέστου πατριάρχου ἱεροσολύμων. (Ἀγνοῶ τὸ ἔτος τῆς ἀ. ἐκδόσεως· ἀνετυπώθη ὑπὸ Α. Σ. Ἀγαπητοῦ ἐν Πάτραις 1857).

—Κυριακοδρόμιον· (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 16 . . . μετὰ προεισαγωγικοῦ λόγου Ἀκακίου Διακρούση, καὶ τῷ 1779 ἐπιμελείᾳ Ἀνθίμου τοῦ Κυπρίου).

—Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως, ἐξηγημένον παρὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, καὶ μεταγλωττισθὲν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητὸς, ἔνθα προσετέθησαν καὶ αἱ ἐννέα ᾠδαί. Ἔκδοσις Α΄. ἐν Βενετίᾳ, ἐν τῇ τυποπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. 1810, 8vo. (Εἰ καὶ ἐν τίτλῳ σημειοῦται ὅτε αὕτη ἐστι πρώτη ἔκδοσις, ἐκ τῆς ἐν τέλει ὅμως εἰδοποιήσεως τοῦ τυπογράφου βλέπομεν, ὅτι ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις πρότερον, καὶ ὅτι ἡ παροῦσα ἐπλουτίσθη μὲ λεξικὸν θεολογικὸν, καὶ ἱστορικὸν, μὴ ὑπάρχον εἰς τὰς προτέρας. Ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως τῷ 1820).

—Νέον Ἐκλόγιον, τοὐτέστιν οἱ ὡραιότεροι βίοι τῶν ἁγίων ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεῶνος ἐκλεγμένοι καὶ εἰς κοινὴν μεταφρασθέντες διάλεκτον. Ἐνετίησι 1679. (Ἀνετυπώθη τῷ 1764).

Τῷ 1649 ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τὸν Θηκαρᾶν.

Παΐσιος Λιγαρίδης.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκαλεῖτο Παντολέων ἐν τοῖς κοσμικοῖς (1). Ἐπὶ δεκαὲξ ἔτη τρόφιμος διατελέσας τοῦ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἔλαβε τὸν διδακτορικὸν στέφανον τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν καρδιναλίων· τὸν μοναχικὸν δ' εἶτα βίον ἀσπασάμενος μετωνομάσθη Παΐσιος, καὶ προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Γάζης· ἐξ ἀνάγκης, ὡς οἱ πλείονες τοῦ

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βλαστὸς (Χιακὰ Β΄. σελ. 80 καὶ 92) διχοτέχνει τὸν Λογαρίδην εἰς Παντολέοντα, καὶ Παΐσιον, καταλέγων τὸν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Χίους, τὸν δὲ δεύτερον εἰς τοὺς γιογενεῖς λατίνους.

Γυμνασίου τρόφιμοι, εἶχεν ὁμολογήσει καὶ ὁ Λιγαρίδης τὸν καθολικισμόν. Σταλεὶς ὅμως εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμόν, καὶ αἰσθανθεὶς ἑαυτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς τοῦ παπισμοῦ χειρός, ἐκηρύχθη διαῤῥήδην ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καὶ κατεπολέμησε διὰ σοφῶν συγγραφῶν τὴν αἵρεσιν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Καλβίνου· ὡσεὶ δὲ θέλων ἵνα κυκλοφορήσῃ ἡ διαμαρτύρησίς του ἐν μέσῳ τῶν πόλεων, αἵτινες εἶδον τὴν ταπείνωσιν τοῦ ὀρθοδόξου, ἔγραψε λατινιστὶ καὶ διέσπειρεν εἰς τὴν Δύσιν δύο πονήματα, καταπολεμοῦντα τὰς κυριωτέρας καινοτομίας τῶν λατίνων, καὶ πραγματευόμενα τὸ μὲν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, τὸ δὲ κατὰ τοῦ δόγματος τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ φιλοστόργως ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας προσδεχθεὶς ὁ πρώην δραπετίδης ἀνεγνωρίσθη ὀρθόδοξος μητροπολίτης Γάζης. Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὁ τότε πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Νίκων, ἀνὴρ ὅσον πολυμαθὴς τόσον ἀλαζὼν καὶ παράφορος, εἶχεν ὑποπέσει, ἕνεκα τῆς διαγωγῆς του, εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Μιχαηλίδου, καὶ σύνοδος συγκροτηθεῖσα συνεζήτει τὰ περὶ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ταραχωδῶν ἐκείνων περιστάσεων ἦλθεν εἰς Μόσχαν ὁ Λιγαρίδης, προσκεκλημένος ὑπὸ τοῦ ἐπιδίκου πατριάρχου καὶ ἐφωδιασμένος μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Εὐμενῶς ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τσάρου συνετάχθη τῇ ἀντιθέτῳ τοῦ Νίκωνος μερίδι, καὶ διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη διώκησε τὸν τόπον ἀντὶ τοῦ πατριάρχου. Σπουδαῖαι ἀμέσως διηγέρθησαν ὑπόνοιαι περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Παϊσίου καὶ πρὸς τοῦτο εἷς τῶν ἰσχυροτέρων ἐχθρῶν τοῦ ὑποδίκου πατριάρχου ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν μέχρι τῶν τριάκοντα ἐρωτήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ Νίκωνος. Ὁ Λιγαρίδης ἐννοήσας τὸν σκοπὸν ἔγραψεν ἐπ' αὐτῶν τὰς κανονικὰς ἀπαντήσεις πρὸς καταδίκην τοῦ πατριάρχου· συνάμα δὲ ἀπέστειλεν εἰκοσιπέντε ἐρωτήσεις, πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀπήντησαν τὰ συμφέροντα τῇ συνόδῳ[1].

Ἀπεβίωσεν ὁ Λιγαρίδης ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ τὸ 1678

Λατινοφρονῶν ὁ Παΐσιος ἔγραψε κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τὰ ἑξῆς·

Ἐξέδωκεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1637 τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς κατὰ Βαρλαὰμ,

---

[1] Ἱστορία Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, μεταφρ. ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου, σελ. 214—6.

τοῦ διδασκάλου του Πέτρου Ἀρκουδίου, μετὰ προσφωνήσεως εἰς πάπαν Οὐρβανὸν Η'. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται, ὡς προλεγόμενα, καὶ τρία ἐπιγράμματα Λιγαρίδου εἰς Ἀρκούδιον, Οὐρβανὸν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας Μελίττας.

—Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας.

—Ἱστορικὸν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἀφορισθὲν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (1).

Μετανοήσας δ' ὕστερον ἔγραψε κατὰ τοῦ καθολικισμοῦ.

—De primatu Papæ.

—De processione Spiritus S. ex patre.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε πολλὰ κατὰ Λουθηροκαλβίνων, καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα κείμενα ἐν Κιέβῳ (2).

Ὁ Matthæi (3) ἀναφέρει ἀνέκδοτον, πρόλογον Λιγαρίδου εἰς Νομοκάνονα Βλαστάρεως. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἁγίου Τάφου εὑρηται χειρογράφῳ συνταχθὲν ὑπὸ Λιγαρίδου—Χρησμολόγιον, ἢ συλλογὴ καὶ ἑρμηνεία πάντων τῶν χρησμῶν.

Νικόδημος Καβάσιλας.

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγίας Εὐθυμίας τῶν Σαλόνων περὶ τὸ 1595, καὶ ὠνομάζετο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Τὸ μοναχικὸν τριβώνιον κομιδῇ νέος ἐνδυθεὶς ὑπηρέτησεν ἔν τινι μονῇ τῶν περιχώρων, ὑποτακτικὸς γενόμενος Χριστοφόρου τινος μοναχοῦ, διδάξαντος τὸν Νικόδημον τὰ πρῶτα γράμματα. Τοῦ Χριστοφόρου μεταβάντος εἰς τὴν μονὴν Βαρνακόβης παρηκολούθησε καὶ ὁ ὑποτακτικός. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ὑπῆρχε διδάσκων πρὸ χρόνων ὁ μοναχὸς Καλλίνικος, ἀνὴρ θεοσεβὴς, πεπαιδευμένος τήν τε θύραθεν καὶ ἔξω σοφίαν, φιλελεήμων, καὶ ὑπόδειγμα ἐγκρατείας καὶ ἠθικῆς. Παρὰ τούτῳ καὶ ὁ Νικόδημος ἐξεπαιδεύθη, ἀναδειχθεὶς τοῦ διδασκάλου ὑπέρτερος μὲν τὴν σοφίαν, ἴσος δὲ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετάς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοφόρου, ὁ Καβάσιλας ἐκπληρῶν κατὰ γράμμα τὴν τελευταίαν βούλησιν τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλοστόργου γέροντός του μετέβη εἰς τὸν γεννέθλιον τόπον, καὶ σχολεῖον συστησάμενος ἐδίδασκε δωρεὰν τοῖς προσερχομένοις. Ἀγνοεῖται πόσον ἐν τῇ πατρίδι διδάσκων παρέμεινε· τοῦτο δὲ μόνον γνωρίζομεν, ὅτι τῷ 1642 εἰς Βουνιχώραν εὑρισκόμενος ἔγραφε πρὸς διαφόρους προκρίτους, ἐνεργοῦντας ἵνα προχειρισθῇ ἐπίσκοπος Σαλόνων. « Τὴν τιμίαν θέλησιν τῆς ἀρχοντίας σας ἔμαθα· καὶ σᾶς » παραγγέλλω, πῶς δὲν ἐμπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ἰδέαν σας. Καλλίτε-

(1) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

(2) Rodotà, Storia del Rito Greco, III.

(3) Codices Mosquen. σελ. 83.

» ροί μου ὑπάρχουν πάμπολλοι καὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περιχωρινὰ, καὶ
» κάμετε τὸ πῶς φαίνεται καλὸν εἰς τὴν τιμιότητά σας· ἐγὼ ἐλάχι-
» στος ὅλων, δὲν αἰσθάνομαι ἱκανὸς διὰ ἕνα τόσον μεγάλον φόρτω-
» μα ». Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Νικόδημος ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετὰς ἀναχω-
ρητοῦ ἐξασκῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὴν φιλέρημον ψυχήν του
πρὸς τὰς κοσμικὰς τύρβας· διὸ καὶ πρὸς τὸν ἱερομόναχον Γεράσιμον
τὸν Ἀμφισσέα, πάλιν ἐπαναλαβόντα τὰς περὶ ἐπισκοπῆς προτάσεις
τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐλέγχοντα πικρῶς αὐτὸν ἐπὶ ῥαθυμίᾳ,
ἀνακράζει τοὺς ὡραίους τούτους λόγους. « Τῶν κοσμίων θεατὴς καὶ
» οὐ μέτοχος βουλόμενος εἶναι, ἔρημον φιλῶ· ἐκεῖ γὰρ ἀληθὴς κόσμος,
» καὶ ῥυάκων κελαρύσματα, καὶ ἀηδόνων ψαλμοὶ, καὶ δένδρων σει-
» σμὸς, καὶ ζώων φωναὶ, ἑνὶ στόματι πάντων ὑμνούντων τὸν δεσπό-
» την· ἄφετε γοῦν ψυχὴν αἰθερίως διαιτωμένην, οὐρανὸν ἀτενίζειν,
» καὶ λαλιὰν τῷ Θεῷ ἀφιερωμένην μολυσθῆναι μὴ ἄφετε ».

Ἐν ἔτει 1648 ὁ Νικηφόρος εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ
διδασκάλου του Καλλινίκου μετέβη ἐσπευσμένως ἐκ τῆς ἐν Τολοφῶνι
μονῆς τοῦ Κουσουροῦ εἰς Βαρνάκοβαν, ὅπου εὗρε τὸν διδάσκαλόν του
ἑτοιμοθάνατον· ὁ γηραιὸς διδάσκαλος περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν μα-
θητῶν του, λαλῶν περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, μετὰ φιλοσοφικῆς καρ-
τερίας ἀνέμενε τὸν θάνατον, συμβάντα τὴν 5 Ἀπριλίου.

Ὁ Νικόδημος διεδέχθη τὸν Καλλίνικον ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Βαρνακό-
βης, καὶ διετέλεσε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του (8 Μαΐου 1652).

Μαθηταὶ τοῦ Καβάσιλα ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς
Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς, Κωνστάντιος ὁ Ἁγιορίτης, Φίλιππος Κάρμας ἐν
Ἰταλίᾳ μεταβὰς καὶ τὴν ἰατρικὴν παιδευθεὶς, ἣν ἐξήσκησεν ἐπιστρέ-
ψας εἰς Ναύπακτον, Νικόλαος ὁ Λογοθέτης, Χαράλαμπος ὁ ἱερεὺς
Μαρούλης, καὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν περιεσώθησαν.

Ἔγραψεν ὁ Νικηφόρος—Συλλογὴν ἀπορρημάτων (ἀποφθεγμάτων) παλαιῶν τε
καὶ νεωτέρων.—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ ἐκ Καρυῶν, τοῦ ἐν Βαρ-
νακόβῃ ἑορταζομένου.—Βίους τῶν διδασκάλων Χριστοφόρου καὶ Καλλινίκου.—
Λόγους, καὶ ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν δύο εὑρηνται ἀνέκδοτοι παρ' ἐμοί (1).

Γερμανὸς ὁ Λοκρός (2).

Ἐπωνομάζετο Ἑρμῆς, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Κορυδαλλέως ἐν Ἀθή-

(1) Τὴν βιογραφίαν τούτου ἠρύσθην ἐκ τῶν σημειωμάτων τοῦ ποτὲ ἐπισκόπου Ἀσιδορικίου Δωροθέου.

(2) Ἄλλοι λέγουσιν αὐτὸν Αἰτωλόν. Εὐγένιος ὅμως ὁ Αἰτωλὸς, ἀνὴρ σύγχρονος καὶ δυνάμενος κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ διακρίνῃ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ γράφων

ναις(1). Τῷ 1660 Νεκτάριος ὁ Πελοπίδης προσεκάλεσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὸν Γερμανὸν, ἀπὸ μέρους Παϊσίου τοῦ πατριάρχου, γράφων· « Βούλομαι Γερμανὸν τὸν ἐμὸν, βίον βιοῦντα ἀπράγμονα καὶ φιλοσο- » φοῦσιν ἀνδράσι πρέποντα. Τοῦτο δέ σοι γενήσεται, καθ' ἡσυχίαν » ζῶντι, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπερισπάστως εὐπορουῦντι, παρ' ἀνδράσι » φιλοσοφίαν τιμᾷν εἰδόσιν, ἵνα μὴ λέγω φιλοσοφίας χρῄζουσιν. Ἀλλὰ » τί μοι τὰ μακρὰ προοίμια τῆς ἐπιστολῆς; Ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ » πάσης γῆς Αἰγύπτου ἔναγχος πατριαρχεύων λαχὼν Ἑρμοῦ λογίου » δεῖται, σὺ δὲ οὐ τῇ ἐπωνυμίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι Ἑρ- » μῆς. Εἰ δὲ τοῖς δεομένοις παρέχουσι τὰ ἑαυτῶν πολὺς ὁ μισθὸς » ὀφείλεται, καθά που φασι τὰ ἱερὰ λόγια, πόσος ἂν ἀποκείσεται τῇ » σῇ κορυφῇ παρὰ Θεοῦ στέφανος, εἴγε μὴ τὰ σαυτοῦ, ἀλλὰ σαυτὸν » τοῖς δεομένοις παρέξεις, ἐπ' οὐδεμιᾷ τινι ἄλλῃ ὠφελείᾳ, εἰ μήτοιγε » τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου ἕνεκα; Δεῖται γὰρ ἀληθῶς τοιούτου ἀνδρὸς » ὁ ἐνταῦθα μακαριώτατος· καὶ πολλάκις περὶ τούτου μοι διείλεκται· » ἐγὼ δέ σε ἀεὶ ἐπὶ γλώττης ἔχων καὶ τὰ σαυτοῦ προτερήματα δι- » γούμενος, καὶ οἷον ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ἀγαγών σε τοῖς λόγοις, ἐς πόθον » σου ἦγον τὴν τούτου μακαριότητα, καὶ τὴν ταχίστην γράφειν με » πρὸς σὲ προὔτρεπεν, εἰ βουλητὸν εἴη σοι παρὰ τούτῳ σχολάσαι, ἵνα » σὺ μὲν τῆς παρ' αὐτοῦ στοργῆς ἀπολαύων, ἐπαινετήν τινα συμφω- » νίαν καὶ πλοκὴν τοῦ καλοῦ ἄμφω κατεργαζόμενοι, κοινὸν ὄφελος » τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἀποφανεῖσθε κλπ. ».

Ἄδηλον ἂν ὁ Γερμανὸς εἰσακούσας τῶν παρακλήσεων ἑνὸς πατριάρχου καὶ ἑνὸς φίλου, ὕστερον πατριαρχεύσαντος, μετέβη εἰς Αἴγυπτον πρὸς διδασκαλίαν. Ἐξ ἐπιστολῶν δ' Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ μανθάνομεν, ὅτι συστηθείσης, δαπάνῃ τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Κα-

---

πρὸς Ἰωάννην τὸν Καρυοφύλλην λέγει, « ὁ σπουδαιότατος Γερμανὸς ὁ Λοκρός ». (Παρανίκα σχεδίασμα, σελ. 23 σημ. 5).

(1) Ἐν ἰδιοχείρῳ σημειώματι κώδικός τινος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας ἀποτεθησαυρισμένου ἀναγινώσκεται· « Κατὰ τὸ 1645 ἔτος ἠκροώμεθα φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ· ἦν δὲ οὗτος ἄκρος εἰς φιλοσοφίαν ὑπερηκοντηκὼς οὐ μόνον πάντας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ φιλοσοφούντων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἡμετέρων οὐ κατόπιν ἰών. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Κορυδαλλέως ἐμελετῶμεν ἀλλήλοις τὰ ἀκουσθέντα ὅ τε Νεκτάριος καὶ Διονύσιος ὁ ἐκ Ναυπλίου, καὶ δύο τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τούτων ἐγώ. Ἦλθεν ἐξ Ἰωαννίνων Νικηφόρος τις Πριγγελεὺς τὸ ἐπίκλην, Ἀθηναῖος καὶ αὐτὸς, ὃς ἤρξατο πειράζειν ἡμᾶς προβλήμασί τισιν ἐκ τῶν τοῦ Κουρσούλου τοῦ Κερκυραίου μαθητῶν προβληθεῖσιν εἰς Ἰωάννινα, πρὸς ἃ ἐγέγραπτο ἡ ἐπιστολὴ, καὶ τὸν προσβαλλόμενον εἰς σιγὴν ἐλάσασα ».

στορίας, ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν τῷ Ἁγιοταφικῷ Μετοχίῳ Κωνσταντινουπόλεως προΐστατο ταύτης ἐν ἔτει 1663 ὁ ἐν λόγῳ Γερμανός, ὅστις, ἕνεκεν ἀγνώστων λόγων, διενεχθεὶς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσσης Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη, ἤλεγξε τότε τὴν ματαιότητα τοῦ ἀνδρὸς, σεμνυνομένου ἐπὶ εὐγενείᾳ καταγωγῆς. Οὗτος ἔστειλε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον παρακαλῶν ἵνα τὴν ἀναγνώσῃ ἐπισταμένως καὶ καταλλήλως, ἀπαντήσῃ. Ὁ Αἰτωλὸς ἀπήντησε πρὸς τὸν Διονύσιον, ὅτι ὁ Γερμανὸς ἔγραψεν ἐξ ἐλαφρονοίας, μᾶλλον ἢ κακίας, καὶ τῷ ἐσώκλειε σχέδιον ἀπαντήσεως, ἐν ᾗ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο ταῦτα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ χολωθέντος μητροπολίτου. « Πῶς οὐ γέλασμα τὰ σὰ, σοφώτατε, καὶ κατάμεμψις προφανής; » οὐ γένη ἡμεῖς καὶ πατρίδας μεγάλας ζητοῦμεν, μέλη πάλαι σεσηπότερα καὶ μηδὲν ἡμῖν χρήσιμον ἔχοντα· ποῖος ἔπαινος ἢ μῶμος » τοῖς ἐγγόνοις, εἰπέ μοι, ἐκ τῆς σαπρίας τῶν προγόνων; προτιμητέα πρὸ πάντων ἡ ἀρετὴ, περὶ ἧς ὁ λόγος ἅπας καὶ ἔργων » ἀκρίβεια ».

Κατὰ Προκόπιον καὶ ἄλλους ὁ Γερμανὸς περιηγηθεὶς, ἔρωτι σπουδῆς, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ προεχειρίσθη μητροπολίτης Νύσσης.

Ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ ἐπωλήθη τῷ 1775 ἐν Μόσχᾳ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἠγόρασέ τινα ὁ Χρ. Ματθαῖος.

Ἐπὶ ἐκδόσεως τῶν Συνεσίου ἐπιστολῶν εὑρηνται διάφορα ἰδιόγραφα σημειώματα τοῦ λογίου τούτου Λοκροῦ, ὡς καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νεκταρίου, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ματθαίου (1).

Νεκτάριος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη τῷ 1605 ἐν Κρήτῃ ἐκ πατρὸς ἔλκοντος τὸ γένος ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος Πελοπίδης ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐμαθήτευσεν ἐν Χάνδακι παρὰ Μελετίῳ Μακρῇ, διδασκάλῳ τοῦ ἐν τῷ Σιναϊτικῷ μετοχίῳ σχολείου. Εἶτα δ' ἐλθὼν εἰς τὸ Σίναιον ἐπαιδεύθη τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, καὶ τοῦ κόσμου ἀπαλλαγεὶς συναπηλλάγη καὶ τοῦ ὀνόματος, Νεκτάριος μετονομασθείς. Τεσσαρακονταέτης δ' ἐμαθήτευσε παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ τὴν χηρείαν τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ τὸν θάνατον

(1) Ποικίλα Ἑλληνικὰ, edidit Clvrist. Matthaei, Mosquae 1831—(δαπάνῃ Ζωσιμάδων).

τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Νεκτάριος ἐν Σινᾷ τότε διατρίβων. Εἰς τὴν περιωπὴν ταύτην ἀνελθὼν ἐνεψύχωσε τὴν παιδείαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν χρηστότητα διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος. Τῷ 1662 ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν διηυθέτησε τὰ ἐκεῖσε μοναστήρια τοῦ ἁγίου Τάφου, καὶ περιῆλθεν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης διαφόρους χριστιανικοὺς τόπους ζητεύων ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνήγειρεν εὐρυχώρους ξενῶνας, ἐπεσκεύασε τὰς ἐκκλησίας, καὶ καθωράϊσε τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ πέριξ διὰ λαμπρῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων. Ἀποχωρισθεὶς δ' εἶτα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου διετέλει προσευχόμενος, μελετῶν, καὶ συγγράφων. Ἐπειδὴ δὲ τότε θρασὺς κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἠγείρετο ὁ ἀπὸ τῆς Δύσεως προσηλυτισμός, ὁ Νεκτάριος συνέγραψεν Ἀντιῤῥητικὸν τῶν δυτικῶν καινοτομιῶν, πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ποιμνίου του ἀπὸ τῆς αἱρετικῆς λύμης· ἀλλ' οἱ λατῖνοι θρασύτεροι καταστάντες, ἕνεκα τῆς ἐν Παλαιστίνῃ παρουσίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, παντοιοτρόπως κακοποιοῦντες, καὶ πολλάκις φονεύοντες τοὺς ἀντικειμένους· ὁ Νεκτάριος φεύγων τὸν διωγμὸν ἦλθεν εἰς Σινᾶ, καὶ μετὰ τὴν κόπασιν τῆς θυέλλης, ἐπαναστρέψας ἐξηκολούθησε μονάζων ἐν Ἁγαθαγγέλῳ, ὅπου καὶ ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ τῆς ψυχῆς παρέδωκε τὸ πνεῦμα περὶ τὸ 1680 (1).

Ἦν εἰδήμων τῆς ἀραβικῆς, τουρκικῆς, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς· εἰς δὲ τὰ συγγράμματά του καταδείκνυται εὐρυμάθεια ἀξιέπαινος. Ἰδίως δὲ ἡ Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία, καθίσταται λίαν πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὡς περιέχουσα γεγονότα ἀπὸ ἀραβικῶν πηγῶν ληφθέντα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμνημόνευτα παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς· ὅθεν δικαίως ὁ Ν. Λογάδης (2) συνιστᾷ αὐτὴν, « ὡς λίαν σοφὴν καὶ περίεργον ».

Ἦν ὁ Νεκτάριος, ὡς λέγει Γερμανὸς ὁ Λοκρὸς, « ἀνὴρ ἀγαθὸς, » κήρυξ εὐαγγελικὸς, ἦθος ἔχων σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπὲς, τὴν πρᾶξιν » ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ, αἰδέσιμος παρὰ πᾶσι καὶ ἐπέραστος ».

Συγγράμματα.

—Ἀνατροπὴ τῶν σοφισμάτων τοῦ Ἀθηναίου Πριγγιλέως.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Γερμανὸν (ἐξ Ἀλεξανδρείας 1660).

—Τοῦ μακριωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας

(1) Δοσιθέου, Βίος Νεκταρίου.

(2) Ἀλληλοφωνήσεις σελ. 48.

τόλεως Ἱερουσαλὴμ κυρίου Νεκταρίου πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου, τοῦ αὐτῶν μαΐστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντίῤῥησις, τυπωθεῖσα νῦν πρῶτον ἐν τῇ σεβασμίᾳ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Τζετατζούτα, κατὰ τὸ ᾳχπϐ'. ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ. Ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαβίας.

Εἰς φύλλον. σελ. 255. Ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου, προτάξαντος καὶ βίον τοῦ συγγραφέως. Τὸ σύγγραμα καθ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Νεκταρίου ἐπιγράφεται, Petri Hispani Franciscani, theses de primatu papae, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλταμούρα. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Νεκταρίου ταύτῃ εὑρηνται καὶ τρία τετράστιχα ἐπιγράμματα Δοσιθέου, εἰς τὸν τύπον, εἰς τὴν βίβλον, ᾗ εἰς τὸν αὐτόν. Ἐν τέλει δὲ συνῆπται ἕτερον πονημάτιον τοῦ Νεκταρίου ἐπιγραφόμενον

—Νεκταρίου λόγος περὶ Ἀναβαπτισμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ φρατόρων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται καὶ αἱ τότε βιαιοπραγίαι τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καθολικῶν· καὶ εἰς τὸ τέλος « ἐτυπώθη παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Μητροφάνους ».

—Ἐπιτομὴ τῆς ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας εἰς πέντε μερισθεῖσα τμήματα, ὧν τὰ μὲν τρία πρῶτα ἐν συντόμῳ διαλαμβάνουσιν οὐ μόνον τὰ τοῦ ἁγίου Θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ᾠκοδομηθέντος (sic) θεοδοξάστου μοναστηρίου· τῶν δ' ὑστέρων τὸ μὲν περιέχει τὰ τῶν βασιλέων πάσης γῆς Αἰγύπτου μέχρι Μωάμεθ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἕως Σουλτὰν Σελὴμ, τὸ δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ Σελὴμ καὶ περὶ τῆς μάχης ἣν ἤγειρε κατὰ Περσῶν· ἔτι δὲ περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Τεχὴλ, νέου προφήτου τῶν Περσῶν, πραγματεύεται. Ἕκαστον τῶν τμημάτων ἔχει τὸν αὐτοῦ πίνακα, προσέτι ἕτερός τις πίναξ τινῶν ἀναγκαίων σημειώσεων ὑπάρχει πρὸς περιέργειαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγνωστῶν. Συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πρώην Ἱεροσολύμων πατριάρχου Νεκταρίου, τοῦ Κρητοῦ (sic) ᾗ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ πανοσιωτάτου Ἀμβροσίου Γραδενίγου, ὁμοίως τοῦ ἐκ Κρήτης, Ἀββᾶ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἐνετῶν γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας· ἀφιερωθεῖσα τῷ γαληνοτάτῳ πάσης Μολδοβλαχίας καθηγεμόνι κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ θεοσεβεστάτῳ Βωϊβόνδα (sic). Ἐνετήσι, κατὰ τὸ ᾳχοζ'-τὸ ᾱρτον· παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ (1).

Εἰς 4ον σελ. 448. Ὁ Βρετὸς δὲν ἀναφέρει τὴν ἀ. ταύτην ἔκδοσιν, ἥτις ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως, ἐπιστασίᾳ Σπυρίδωνος Μήλια τῷ 1758, καὶ ἐν 1783, καὶ 1805, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ.

Τῷ 1729 ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ μεταφρασθὲν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ Νεκταρίου

—De artibus quibus Missionarii Latini, præcipue in terra Sancta degentes, ad subvertendam Græcorum fidem utuntur, ed de quam plu-

(1) Β'. Κατάλογος Βιβλίων Π. Λάμπρου· ἀριθ. 22. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηται καὶ προσφώνησις τῶν ἐκδόντων αὐταδέλφων Νικολάου καὶ Λεοντάρη Γλυκῆ τῷ ἡγεμόνι τῆς Μολδοβλαχίας.

rimis Ecclesiæ Romanæ erroribus et corruptelis, libri tres ex autographo Græco latine redditi (1).

Νικόλαος Κεραμεύς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ **1646** ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐπεστάτησε καὶ διώρθωσε τὸν ὑπὸ τοῦ τυπογράφου Ἰωάννου Ἰουλιανοῦ ἐκδοθέντα Διάλογον τοῦ Ἁγίου Γρηγεντίου. Ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Παϊσίου Α΄ (**1652**) ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων. Ἐν ἔτει **1651** Ἀθανάσιος Πατελάρος ὁ Κρὴς, τρίτον ἤδη πατριαρχεύων, ὡμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν *Σὺ εἶ Πέτρος*, τὸ ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης ἀεὶ προβαλλόμενον εἰς ἀπόδειξιν τῆς παπικῆς καινοτομίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀθανάσιός τις Κύπριος, τρόφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἐντολῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς περιοδεύων εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ δυτικοῦ δόγματος, καὶ πρὸς ἀγορὰν χειρογράφων (2), παρευρεθεὶς ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ πατριάρχου, τοσοῦτον ἐσκανδαλίσθη ὥστε πολλὰ κατεφλυάρησεν ἐγγράφως κατὰ Πατελάρου, καὶ ὑπὲρ τοῦ Πάπα (3).

Τὸ πόνημα τοῦ Κυπρίου λατινόφρονος, ὁ πατριάρχης Παρθένιος ὁ Χῖος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἔδωκαν εἰς τὸν Κεραμέα πρὸς ἀνατροπήν. Οὗτος δὲ συνέγραψε τὸν Ἀντεγκληματικόν.

Ὁ Νικόλαος ἀπελθὼν εἶτα εἰς Μολδοβλαχίαν, ἀπεβίωσεν ἐν Ἰασίῳ τῷ **1672** (4), καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Δοσίθεος, εἷς τῶν ἀκροατῶν του χρηματίσας, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Κεραμέως. « Μαθητεύσας παρὰ Προχώρῳ ἐμπειρίαν εἰς τὰ τῆς » ἐκκλησίας, καὶ τὴν θύραθεν σοφίαν, ὥστε καὶ πάσης θεολογίας

---

(1) Φιλητᾶ, ὑπεράσπισις Γραικικῆς ἐκκλησίας, σελ. ιζ'.

(2) Ὁ Κύπριος οὗτος κατεγύμνωσε τὰ μοναστήρια ἰδίως τοῦ Ἄθωνος καὶ τῶν Μετεώρων, « ἀγοράζων τὰ χειρόγραφα μὲ τὸν ςατῆρα». Δοσιθέω Πατρ. Ἱεροσ. σελ. **1176**.

(3) Κατὰ λάθος ὁ Μαθᾶς (Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν Πατριαρχῶν, σελ. **199**) ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατελάρος ἑρμηνεύων τὸ ἄνω ῥητὸν ὡμίλησεν ὑπὲρ τοῦ Πάπα, καὶ ὁ δραπετίδης Ἀθανάσιος ὁ Κύπριος κατ' αὐτοῦ· ὁ δ' αὐτὸς περιπίπτει καὶ εἰς ἕτερον ἁμάρτημα λέγων, ὅτι ἡ διδαχὴ ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῆς 6'. πατριαρχείας τοῦ Πατελάρου (**1634**).

(4) Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος ἀλλαχοῦ (Πατρ. Ἱεροσολ. σελ. **1176—7**) σημειοῖ ἐν **1670** τὸ τέλος τοῦ Κεραμέως, οὕτω δ' ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν καὶ Μελέτιος ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ· κατὰ λάθος δὲ ὁ Φιλητὰς (Ὑπερ. Γραικ. Ἐκκλ. ιθ') λέγει ὅτι ὁ Κεραμεὺς ἔζησε μέχρι τοῦ **1722**.

» καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμης εὐκόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἑλλη-
» νικῶς καὶ λατινικῶς ».

Ὁ αὐτὸς κατωτέρω προστίθησιν, ὅτι ὁ Νικόλαος ἦν κακογράφος καὶ δυσκόλως ἀναγινωσκόμενος.

Συγγράμματα.

—Ἀντέγκλημα τῶν ἐγκαλούντων ἀδίκως κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἁγίας καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Θεονύμφου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, φιλοπονηθὲν κατ' ἐπιταγὴν καὶ πρόσκλησιν τοῦ Κωνσταντίνου ὁλέως πατριάρχου Παρθενίου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Χαρᾶς, (σελ. 1—552) προτάξαντος καὶ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ συγγραφέως).

—Ἀντιῤῥητικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης εἰς 83 τμήματα.

—Περὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Μύρου.

—Περὶ ἀρχῶν θεολογικῶν.

—Κατὰ τῶν συκοφαντούντων μέρη τινα τῆς ἁγίας γραφῆς μὴ εἶναι γνήσια.

—Περὶ φιλίας καὶ ἔρωτος.

Καὶ διάφορ' ἄλλα φιλοσοφικὰ καὶ ἰατρικὰ, κατὰ Δοσίθεον (1) καὶ Προκόπιον.

Δημήτριος Πεπάνος

ὁ ἐπιλεγόμενος Δομέστικος (2), ἐγεννήθη ἐν Χίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος. Τῷ 1637 σταλεὶς εἰς Ῥώμην ἵνα περατώσῃ τὰς σπουδὰς, διετέλεσεν ἐπταετίαν τρόφιμος τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου· καὶ ἐνῷ ἠκροᾶτο τῆς θεολογίας, ἐδίδασκεν ἐν τῷ αὐτῷ παιδευτηρίῳ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ὑποφέρων ἐκ καρδιωγμῶν ἰσχυρῶν καὶ συνεχῶν, ἀπετράπη ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῦ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα, ὡς ἦτο ἡ ἐπιθυμία του. Ὅθεν ἔλαβεν ἄδειαν ἵνα ἐπαναστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι διὰ τῆς ζειδώρου πατρίου αὔρας ἤθελε βελτιωθῇ ἡ κλονηθεῖσα ὑγεία του. Πρὶν ἢ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, καὶ διῆλθε μῆνάς τινας μετὰ τοῦ Λουκᾶ Ὀλστενίου, διακοινώσαντος αὐτῷ πολλὰ τῆς Λαυρεντινῆς πολύτιμα χειρόγραφα, καὶ μεταξὺ ἄλλων τὴν περίφημον ὁμολογίαν τῆς Πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, γνωριζομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἐπανελθὼν ὁ Πεπάνος εἰς τὴν πατρίδα, δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος παρὰ τοῖς συμπολίταις του ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.

(1) Δοσιθέου προλεγόμενα ἐν τόμῳ Χαρᾶς.

(2) Πιθανῶς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἦν τίτλος βυζαντινὸς, δοθεὶς μέν ποτε εἴς τινα τῆς οἰκογενείας, ὡς παρεπώνυμον δὲ παραμείνας εἰς τοὺς ἀπογόνους.

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς φιλολογίας καὶ θεολογίας, δὲν ἦτο ξένος καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης· ἐξεπόνησε μάλιστα σύγγραμμα προσβάλλον τοὺς θιασώτας τῆς τοῦ Γαληνοῦ μεθόδου· ἐκαλλιέργει ὁμοίως καὶ τὴν ποίησιν, καὶ ἐγκατέλιπε δοκίμιά τινα, μὴ καταδεικνύοντα μὲν ποιητὴν ὑψιπέτην, οὐχὶ δὲ καὶ ἄμοιρον τῶν ποιητικῶν κανόνων ἑλληνιστήν. Τῷ 1649 νυμφευθεὶς, ἀπῆλθε μετ' ὀλίγον οἰκογενειακῶς τῆς Χίου, ἄγνωστον τί ἀπογενόμενος. Φήμη διέτρεξεν ὅτι εἰς ἓν ἐν Σικελίᾳ ταξείδιον ἀπωλέσθη μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του (1).

Τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πεπάνου ἀνακαλυφθέντα ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου προξένου Στελίου Ῥαφαέλλη, ἐστάλησαν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἐρρίκον Στουάρτον, ὅστις τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀμαδούτζην δημοσιεύσαντα ὑπὸ τὸν τίτλον

—Δημητρίου Πεπάνου τοῦ Χίου τὰ εὑρισκόμενα. E Graeco in latinum vertit et adnotationes adiecit Bernardus Stephanopulus, accedit praefatio Io. Amadutii. Romae 1781. (Τόμος 2 εἰς 4. σελ. LXXXIII—624. IV—456).

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ περιέχονται—Περὶ τοῦ πιστεύω—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερᾶς κοινωνίας—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.—Ὅτι καὶ παρούσης πορνείας ἄλυτον τὸ μέγα τοῦ γάμου μυστήριον ἐναντίον εἰς τὸν αἱρεσιάρχην Καλβῖνον—Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὁμολογία τῆς καθολικῆς πίστεως.—Θρίαμβος ὀρθοδοξίας εἰς κοινὴν φράσιν διὰ στίχων ἰαμβικῶν. Ἐν τέλει καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, διάφορα χρυσόβουλλα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς

Ἐπιλεγόμενος Πικρὸς ἢ ἐκ Πικρίδων, ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἐν τῇ μητροπόλει τῆς νήσου Κρήτης ἐξ εὐγενῶν, πάλαι ἐνταῦθα ἐκ Βυζαντίου μετοικησάντων. Ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Μάξιμον Μαργούνιον· ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Ἰταλίαν, πιθανῶς κατὰ τῷ 1602, καὶ ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικήν· ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου Γυμνάσιον ἐφοίτησε πλέον τῆς τετραετίας σπουδάζων τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας (1610—1615). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰατρικῆς ὁ Ἀθανάσιος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ἔνθα δι' ὅλου τοῦ βίου παρέμεινεν ἐξασκῶν τὴν φιλάνθρωπον ἐπιστήμην, καὶ θεραπεύων ταῖς μούσαις. Νυμφευθεὶς, ἕνα μόνον ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Γεώρ-

(1) Weiss, Supplement de la Biographie Universelle, tom LXII.

γιον, πεσόντα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1645 εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Μεσαρίας συγκροτηθεῖσαν μάχην μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν, ὑφ' οὓς καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ἄλλων Κρητῶν συνεξεστράτευε, καὶ τῶν εἰσβαλόντων Ὀθωμανῶν. Τὴν δὲ στέρησιν τοῦ προσφιλοῦς τούτου υἱοῦ ἐθρήνησε περιπαθέστατα ὁ δυστυχὴς πατήρ.

Γεώργιε, κράτιστον ὧν ἔσχον φίλτρων,
τέρψης ἐλπὶς γήραός μοι ὑστάτου!
ὤμην σιωπῇ ξυμφορὰν τλήσασθαί με,
ἢ ἡσύχῳ γόῳ τε συμπαρμυθεῖσθαι,
Ἀλλ' οὐκ ἀνεκτὸν, ἣν καλύπτηται ἄλγος
σπλάγχνοις διῆκον, κῆρ τε πλῆττον καιρίως (1).

Συνιστάντος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ὁ Σκληρὸς, τετιμημένος ἤδη τῷ περιβλέπτῳ ἀξιώματι ἀρχιάτρου τῆς Κρήτης (regno di Candia), ἐγένετο αὐτόπτης πασῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ φονικοῦ ἐκείνου δράματος, καὶ πρὸς διαιώνισιν τοῦ φρικτοῦ ἐκείνου πολέμου ἔγραψεν ἰαμβικὸν ποίημα.

Εἰ καὶ γέρων ὁ Πικρίδης οὐδέποτε ἔπαυσε μετὰ νεανικῆς προθυμίας χορηγῶν τὴν ἰατρικὴν συνδρομήν του εἰς τοὺς πάσχοντας μὲ προφανῆ πολλάκις τῆς ζωῆς του κίνδυνον.

Δὲν ἐπέζησεν ὁ Ἀθανάσιος ἵνα ἴδῃ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς πατρίδος του. Ἐν ἔτει 1664 ἀπεβίωσε γεγονὼς ἐτῶν ὀγδοήκοντα περίπου.

Ὁ Σκληρὸς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων, ἐκέκτητο ἔξοχον ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐγένετο ὁ μᾶλλον ὑψιπέτης ποιητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος. Οὐδέποτε παυσάμενος τὴν καλλιέργειαν τῶν μουσῶν, εἶχε καταρτίσει ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐφ' ἑκάστου τεύχους τῆς ὁποίας ἔγραφε τὸ ἑξῆς δίστιχον,

Πικρὸς ἐπίκλην, τοὔνομα δ' εἴκελος ἀθανάτοισιν,
ἰατρὸς ὢν τέχνην κτήσατο τὴν δε βίβλον.

Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ὁ συμπατριώτης του Παπαδόπουλος (2) διαμνημονεύει τῶν ἑξῆς.

— Ὑπομνήματα εἰς Ἱπποκράτην.
— Ἐπιγράμματα (3) καὶ διάφορα ἄλλα ποιημάτια.
— Μετάφρασις τῶν ἐξομολογήσεων τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου.

(1) Θρῆνος, στίχ. 302—30.
(2) Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, tom II, σελ. 311.
(3) Βλέπε τὸ εἰς τὸν διδάσκαλόν του Μαργούνιον.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ὁ Κρητικὸς πόλεμος, ἰαμβικὸν ποίημα διαιρούμενον εἰς εἴκοσι τέσσαρα τμήματα.

Ὁ Πικρίδης τελευτᾷ τὴν ἐξιστόρησιν ἐν στίχῳ 307 τοῦ ΚΓ' τμήματος, ἐν ᾧ μνημονεύει τῆς ἐν ἔτει 1664 ἀναγορεύσεως ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας τοῦ μαρκησίου Βίλλα ὡς στρατάρχου τῆς Κρήτης· ἐν παρεκβάσει δὲ ἀπὸ τοῦ ἑπομένου στίχου μέχρι τέλους ἀφηγεῖται τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ περιβλέπτου μαρκησίου, πρὸς ὃν ἀποθνήσκων παρέδωκε τὸ ποίημά του.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1865 εἰς Ἑπτάνησον ἐκδρομήν μου μεταξὺ τῶν ἄλλων εὗρον ἐν χειρογ. ἀφῳ τὸ ποίημα τοῦ Σκληροῦ, ὅπερ μετὰ προλεγομένων ἐξέδωκα ὡς δεύτερον τόμον τῶν ἐθνικῇ δαπάνῃ τυπουμένων Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Θωμᾶς Φλαγγίνης (1).

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐστάλη δαπάνῃ μοναχοῦ τινος εἰς Πατάβιον· καταγραφεὶς μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ τότε κλειζομένου Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης, διεκρίθη διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, τὴν ταπεινότητα τῶν ἠθῶν, καὶ τὴν μετὰ ζήλου μάθησιν, καὶ κατέλαβεν ἐπίσημον θέσιν μεταξὺ τῶν περιφανεστέρων σπουδαστῶν. Στεφθεὶς διδάκτωρ τοῦ τε Κανονικοῦ καὶ Ἀστυκοῦ Δικαίου (juris utriusque) ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπιτηδεύματος, ἐξ οὗ τὸ κατ' ἀρχὰς μόλις ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα εἰς ἀπέριττον βίον· εἶτα δ' ἕνεκα τῶν ἀνατιθεμένων αὐτῷ πολλῶν καὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ἃς ἐπιμελῶς καὶ τιμίως διεξήγαγεν, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ἔχων μονογενῆ θυγατέρα ἐνύμφευσε πρὸς Βενέδικτον Σουπεράντιον, καθιστῶν αὐτὴν κληρονόμον μετὰ τεκνοποίησιν· ἀποθανούσης ὅμως ἀτέκνου, διέθηκεν ὁ μεγάθυμος οὗτος Ἕλλην πᾶσαν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ κοινωφελῶν τῇ πατρίδι ἔργων. Προσήνεγκεν ἀξιόλογον ποσότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐνύμφευσε πτωχὰς Ἑλληνίδας, καὶ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς δουλείας πολλοὺς χριστιανούς.

Ἀποθανὼν ὁ ἀείμνηστος Φλαγγίνης διέθετο τὴν περιουσίαν του συνισταμένην εἰς 171,715 δουκάτα πρὸς ἵδρυσιν Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου ἐν Βενετίᾳ, ἐν ᾧ νὰ ἐκπαιδεύωνται πτωχοὶ ἑλληνόπαιδες, ἀποκλειστικῶς πρεσβεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, προτιμωμένων τῶν συμπατριωτῶν του Κερκυραίων καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν Κυπρίων. Ὅθεν καθιδρύθη τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο φροντιστήριον, εἰς τιμὴν τοῦ ἱδρυτοῦ

(1) Βενέδικτος Φλαγγίνης Κύπριος ἐδίδαξε τῷ 1583 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Πατάβιου. (Facciolati, Fasti Patavini).

Φλαγγινιανὸν ὀνομασθὲν, διὰ διατάγματος τῆς Ἐνετικῆς Γερουσίας (6 Σεπτεμβ. 1664), καὶ εἰς ἕνδεκα ὡρίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων (1).

« Τὸ ὄνομα τοῦ Φλαγγίνη, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, διέτρεχεν εὐλογούμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν » (2).

Ἄγνωστον ἡμῖν ἐὰν ὁ Φλαγγίνης κατέλιπε συγγράμματα ἐκδοθέντα ἢ ἀνέκδοτα.

Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλός (3).

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣ'. αἰῶνος εἰς Μέγα Δένδρον τοῦ Ἀποκόρου, καὶ ἐκπαιδευθεὶς κατὰ πρῶτον ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Βαρνακόβης ὑπὸ Νικόδημον τὸν Καβάσιλαν μετέβη ὕστερον, πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφοίτησε παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ καὶ Μελετίῳ τῷ Συρίγῳ. Ἐκ Βυζαντίου ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἠκροάσθη καὶ ἐνταῦθα τοῦ φιλοσόφου Ἀθηναίου, καὶ εἶτα ἦλθεν εἰς Καρπενήσιον προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κοινότητος ὡς προϊστάμενος τοῦ ἱδρυθέντος σχολείου (4).

Μετὰ πολυετῆ γόνιμον διδασκαλίαν ὁ ἱερομόναχος Εὐγένιος, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κοσμικὴν τύρβην, ἦλθεν εἰς τὰ ἐρυμνὰ καὶ δυσήλια τῶν Ἀγράφων ὀρῶν καὶ ἐνταῦθα ἐξελέξατο τὸ ἐρημητήριόν του. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Βρανιανῶν μετὰ μεγάλης χαρᾶς μαθόντες τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ θρυλλουμένου ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀγνότητι ἠθῶν, ᾠκοδόμησαν χάριν αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ θέσει Γούβα μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐνταῦθα ὁ φιλέρημος μοναχὸς παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου μελετῶν, συγγράφων, καὶ δι' ἐπιστολῶν νουθετῶν τοὺς πέριξ ἐπισκόπους, ἱερεῖς, μοναχοὺς, καὶ κοσμικοὺς, διδάσκων ἅμα καί τινας ἐκλεκτοὺς μαθητάς.

Ἵνα καταδειχθῇ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς παρατιθέμεθα ἐκ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἐπιστολῶν τὰ ἑξῆς ἀποσπάσματα.

Νουθετῶν κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1662 τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδος ἀναφωνεῖ:

---

(1) Ὁ Κύπριος Βερνάρδος Ἄκρης προσέθετο ὕστερον τὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ συντήρησιν ἑτέρων δύο. (Veludo, Colonia Greca in Venezia).

(2) Historia Gymnasii Patavini.— Ὁ Βλαντὴς ἐξεφώνησε λόγον περὶ Φλαγγίνη μὴ ἐκδεδομένον.

(3) Εἶνε γνωστότερος ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐπώνυμον· εἰς δὲ τὰς ἐπιστολάς του ὑπογράφεται ἄλλοτε μὲν Εὐγένιος Ἰωαννούλιος, ἄλλοτε δὲ Εὐγένιος ὁ ἐξ Αἰτωλίας.

(4) Ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν Καρπενησίῳ ναοῦ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου δηλοῦται ὅτι ἐν ἔτει 1642 διέτριβεν ὁ Εὐγένιος ἐνταῦθα.

« Οἱ μεγάλοι, δέσποτα, θρόνοι καὶ οἱ λαμπροὶ καὶ πολυπρόσοδοι βαθμοὶ, » καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα, μετὰ μὲν φρονήσεως, ἀρετῆς, καὶ λόγου οἰκονο- » μούμενα πολλὰ τοὺς τοιούτους ὠφέλησεν οἰκονόμους, καὶ σχεδὸν ἰσοθέους » πεποίηκε, τοὺς δὲ κατὰ τὰς αὐτῶν ὀρέξεις καὶ πεπλανημένας θελήσεις τὰ » τῆς ἐκκλησίας φθείροντας καὶ τὰ κοινὰ καὶ ἴδια ἰδοποιοῦντας συμβαίνει τὸ » ἐναντίον . . . Φρόντιζε, δέσποτα, τῶν καλῶν ἔργων καὶ προτίμα πάντα τῶν » ῥεόντων τὰ μένοντα· γίνου πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος· εὐλαβοῦ τῆς ἐπι- » σκοπῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς ἱερωσύνης τὸ ὕψος, μνημόνευε ἀεὶ τῶν ἐσχά- » των· συλλογίζου τὴν ἀπόδοσιν τῆς οἰκονομίας . . .»

Ἐν ἔτει 1664 γράφων πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπι- δημοῦντα μητροπολίτην Λαρίσσης Διονύσιον προτρέπει ἵνα ταχύνῃ τὴν κάθοδον λέγων·

« Ἡ χρόνιος ἀπουσία τῶν θεοφιλῶν καὶ γνησίων ποιμένων, καὶ ἡ βραδυ- » τὴς τούτων ἡ ὑπερήμερος, πολλὰς ψωριάσεις ἀποτίκτειν οἶδε τῷ ποιμνίῳ, » πανιερώτατε· ἐντεῦθεν ἡ τῶν πολυφθόγγων νοσημάτων ἀναβλαστάνει δαψί- » λεια· ἔνθεν τὰ πάθη τὰ ἐπιβλαβῆ, καὶ αἱ παντοδαπαὶ λύμαι, καὶ τῶν μηλο- » φώνων λύκων ἡ ἀναιδὴς ἐπέλευσις. Ὡς γὰρ τὰ τοῦ σώματος πάθη ἔχει » ἀμελούμενα τῷ χρόνῳ καὶ ἀποσκιρρωθέντα ἤδη δυσαπάλλακτα γίνεται, » οὕτω φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοὶ, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα συμ- » βαίνει· ἀλλ' ἐρεῖς ἴσως αὐτὸς, ἐγὼ ἐκδημῶν τὴν τοῦ ποιμνίου ἐπιστασίαν » ἄλλοις ἐπέτρεψα ποιμαίνειν ἀντ' ἐμοῦ· πάνυ μὲν οὖν, ἀλλὰ μισθωτῶν οὗτοι » τὸν τόπον ἐπέχουσι, καὶ οὐ γνησίων ποιμένων· ὀλίγη γάρ τις ἡ περὶ τὸ » ποίμνιον τούτων φροντὶς, ὅτι σκεύη φέροντες οὗτοι, ὡς λέγεται, ποιμένος » μόνον ἀπείρου καὶ οὐκ ἐπιστήμονος· τόσον γὰρ αὐτοῖς μέλει τῶν προβάτων » ὅσων ταῖς μητρυιαῖς περὶ τῶν οἰκείων προγόνων· οὐδὲν τὸ χαρακτηριστι- » κὸν γνησίου σώζουσι ποιμένος οὗτοι· καὶ γὰρ τῆς ποιμάνσεως τριχῶς γενι- » κώτερον διαιρουμένης, οὐδὲν τούτων προσῆν αὐτοῖς· οὐ γὰρ τὸ πλανώμενον » ἐπιστρέψαι δυνατοὶ, οὔτε δῆσαι τὸ συντετριμμένον οἴδασιν, οὔτε μὴν αὖθις τὸ » ψωραλέον θεραπεῦσαι . . . . Ἡμεῖς, ἴστω Θεὸς, περὶ πλείστου ποιούμεθα » τὰ σὰ, οὐ φιλίᾳ τῇ πρὸς σὲ νὴ Δία νικώμενοι, ἀλλ' ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ νέαν » ἄγων τὴν ἡλικίαν πολιὸν ἐκέκτησο φρόνημα, καὶ ἀρετῇ καὶ συνέσει τοὺς » χρόνῳ τῷ βαθμῷ προβεβηκότας ὑπεραίρειν ἐσπούδασας . . . Ὅθεν διὰ τά- » χους ἐπανιέναι σπούδασον, καὶ μὴ πόρρω τῆς οἰκείας ἐγχρονίζειν ποίμνης » βούλου· τοῦτο καὶ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων βίβλος ἀπαρέσκεται, καὶ τοὺς οὕτως » ἔχοντας ποιμένας ὀνειδίζει· ὅρα γοῦν μὴ λόγοις τισὶν ὑποκλαπεὶς ὑψηλο- » τέρου ἐφιέμενος ὄγκου· ὅσον γὰρ τὸ ὕψος ὑπερκείμενον τοσοῦτον καὶ ὁ λόγος » ἀπαιτεῖται· θρυλλεῖται δὲ καὶ τοῦτο παρά τισιν ὧδε· ἐγὼ δὲ κάκιστον φημὶ » τὴν λιχνίαν καὶ πολλῶν γέμουσαν συμφορῶν ἀεὶ μὲν, νῦν δὲ μάλιστα καὶ » ἐπὶ ταύτην ».

Ἐν ἔτει 1665 ὁ φιλόπατρις Αἰτωλὸς ἔπεισέ τινα τῶν φιλογενῶν ἵνα καταβάλλῃ τὰ πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Ἀνατολικῷ καὶ πρὸς

ἐξασφάλισιν τοῦ χορηγηθέντος κεφαλαίου ἐζήτησε παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἔκδοσιν σιγιλλίου· ἀποτυχὼν δ' ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντα Διονύσιον Λαρίσσης ἵνα συντελέσῃ πρὸς ταύτην τὴν ἀγαθοεργὸν πρᾶξιν.

« Ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Αἰτωλίας, τῆς ἐμῆς ἀθλίας πατρίδος, καὶ ἐπὶ πᾶσι » σχεδὸν τοῖς πέριξ ἐκείνῃ κλίμασιν ἐξέλιπε πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ἅπαν » καλὸν, μεθ' ὃ ἡ τῶν πεζῶν γραμμάτων γνῶσις, ἡ τροφὴ τῶν λογικῶν ψυ- » χῶν, ἡ δυναμένη σοφίζειν εἰς σωτηρίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω συνέβη τοὺς » ἐκεῖσε πάντας ἀναλφαβήτους γενέσθαι καὶ ἄγαν τριβαρβάρους, περὶ δὲ τὴν » ὁμολογίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμωμήτου πίστεως μηδὲν τῶν ἀλλοφύλων πάντες » διενηνόχασι· σπάνιόν τι χρῆμα ὁ ἱερεὺς ἐκεῖ, ὁ ἁπλῶς γραμμάτων εἴδησιν » ἔχων· τούτου χάριν πολλὰ τῶν παιδίων ἄνευ τοῦ μετανοίας λουτροῦ ἀπῆλθον » τοῦ βίου καὶ τῶν ἱερῶν ἀμέθεκτα μυστηρίων· εἰ δέ που καὶ ἱερεὺς (καθ' » ὑπόθεσιν) φανείη που τραγικόν τι τέρας ἐκεῖνος ἢ κωμικὸν ἐκφόβητρον· » ταῦτα καθορῶν ἐγὼ καὶ εἴπερ τις ἄλλος δεινοπαθήσας καὶ ἄλγημα καθ' » ἡμέραν ἡμῖν ἐπ' ἀλγήματι προσετίθετο· καὶ οὕτως ἔχων τρόπον τινα ἐζή- » τουν μετὰ Θεὸν τοῦ τοιούτου κακοῦ θεραπείαν καὶ ἔτυχον ἀνδρός τινος » ζῆλον ἤδη πατρῷον ἔχοντος καὶ προθυμίαν τὴν αὐτὴν τῷ συστησαμένῳ ἐν » τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὸ νέον φροντιστήριον ἐν τῇ Κωνσταντίνου (1)· ἐκεῖνος » τοίνυν μικρόν τι ἀργυρίδιον διδοὺς, ὅσον εἰς ἑνὸς μίσθωμα παιδαγωγοῦ, » ἵνα τοὺς παῖδας τῶν πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων παιδεύῃ τούς τε ἐν Ἀνατολικῷ » καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πέριξ χωρίοις, ἐδεήθη διὰ γραμμάτων παρὰ τῆς μητρὸς » ἡμῶν ἐκκλησίας, ὅπως τὸ σιτηρέσιον ἐκεῖνο μείνῃ ἀπαραποίητον εἰς τὸν » μετέπειτα χρόνον, παρὰ μηδενὸς τῶν τε νῦν ὄντων ἢ τῶν ἐπομένων παρα- » τραπείη εἰς οἰκείας ἡδυπαθείας· ὑπεσχόμην οὖν ἐγὼ τῷ ῥηθέντι τὰ τοιαῦτα » γράμματα· δι' αὐτῶν οὖν τούτων ἠξίουν τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἐκεῖνον ἱερέα » καὶ ἀπέτυχον· νῦν οὖν τῶν σῶν τιμίων ἅπτομαι γονάτων, εἴγε δυνατὸν διὰ » σοῦ γένοιτο, καὶ χάριτας οὐ τὰς τυχούσας ὑπὲρ τούτου ὁμολογήσω, μεθ' » ἡμῶν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι· πρὸ πάντων δὲ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς εἰς ἑαυτὸν » ἐπιγράφων τὰ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς γινόμενα . . »

Ἡσυχάζων ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ του ὁ Εὐγένιος ἐπέσυρε καὶ τότε τὸν φθόνον ἀθλίων τινῶν πρὸς οὓς εὐαγγελικὴν ἀντέταξε μακροθυ- μίαν. Περὶ τούτου ἔγραφε πρὸς τὸν αὐτὸν Διονύσιον.

« Παρὰ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, οὐ τῶν πάλαι μόνον θεοφιλῶν ἀνδρῶν, » ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τῶν θύραθεν τῶν ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἐσχολακότων μάλιστα » φιλοσοφίαν, τούτοις διὰ σπουδῆς πρὸ παντὸς ἄλλου ἦν τὸ λάθε βιώσας, » καὶ ὁ ἀπράγμων βίος καὶ ἡσύχιος· ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν διαφερόντως ἠγα- » πήθη καὶ διὰ σπουδῆς ὅ,τι πλείστης ἐγένετο· διὸ καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐτῆς κατέ-

(1) Ἐννοεῖ τὸν ἐκ Καστορίας Μανολάκην, ὅστις, κατὰ Δοσίθεον, συνέδραμεν ὕστερον καὶ τὸ ἐν Αἰτωλικῷ ὑφιστάμενον ἤδη σχολεῖον.

» τεινα τὴν σπουδὴν, ἢ ἐπ' ἄλλ' ὅτῳ τῶν δοκούντων παρὰ τοῖς πολλοῖς τι-
» μίων· πᾶς γὰρ ἂν ἄλλως τούτων τῆς κατὰ νοῦν ζωῆς γενέσθαι ἐπήβολον,
» μὴ πρότερον φιλοσοφήσαντα τοῦ νῦν αἰῶνος τὴν ματαιότητα, καὶ τὴν κακεν-
» τρέχειαν τῶν πολλῶν ἐκφυγεῖν, ὡς δορκὰς ἐκ βρόχων; ἀλλ' ὅσον ἦν ἡμῖν διὰ
» σπουδῆς τὰς γλωσσαλγίας τῶν κακοσχόλων λανθάνειν, τοσοῦτον ἡμεῖς ἀλώ-
» στμοι ταῖς πολλῶν διαβολαῖς· πολλὰ καὶ καθ' ἡμῶν, δέσποτα, εἰσὶ τὰ βέλη
» καὶ πεπυρωμέναι σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς αἱ τοξίαι· καὶ ταῦτα οὐκ
» ἐκ τῶν ἀδιαιτήτων ἢ ἐκφύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν στύλων καὶ δοκούντων εἶναί τι·
» διὸ καὶ τῶν λυπηροτέρων ἡμῖν ἡ ἐπίτασις φορτικωτέρα· ἀρχιτέκτων δὲ τῶν
» κακῶν ἢ μηχανορράφος τις τὸ σταμοπρόβλητον ἄγαλμα αὐτὸ νῦν τὰς καθ'
» ἡμῶν ὑφαίνει διαβολὰς, καὶ τὰς ἀμυθήτους σκευωρίας ἐργάζεται... Οὐκ
» ἐξαρκεῖ, φεῦ, ἡμῖν ἡ τῆς ἀνηλίου ταύτης Γούβας καταδίκη, καὶ ἡ δυσχέ-
» ρεια τῶν κακοβιώτων Ἀγράφων, ἐφ' οἷς νῦν οἰκοῦμεν, ἐν οἷς οὔτε σῖτος
» γεωργεῖται (ὡς λέγεται), οὔτε οἶνος, οὔτε ἔλαιον, ἀλλ' ἐπιτίθεται ἡμῖν
» ἐπαχθεὶς καὶ οὗτος!. » (1).

Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου ὑπῆρξαν καὶ ὁ Διονύσιος Μουσελίμης μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ πεντάκις πατριαρχεύσας, ὁ Σερρῶν Ἄνθιμος, ὁ Δημητριάδος Ἰωαννίκιος, Θεοφάνης, Παΐσιος, Συμεὼν Φαναρίου, ὁ Λοιδορικίου Νεόφυτος, ὁ Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων Ἰάκωβος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος. Ὑπὲρ πάντας ὅμως ἠγάπα Ἀναστάσιον τὸν Γόρδιον καὶ Χριστόφορον τὸν Αἰτωλὸν, εἰς οὓς κατέλιπεν ἀποθνήσκων καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

Οἱ Προκόπιος, Μελέτιος καὶ ἄλλοι ἐπαινοῦσι μεγάλως τὸν Εὐγένιον, τὸν ὁποῖον κατὰ λάθος διχοτέμνουσιν εἰς Αἰτωλὸν καὶ Ἀκαρνᾶνα.

Ἔγραψε διάφορα θρησκευτικὰ συντάγματα καὶ λόγους, καὶ Βίον Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὡς ἁγίου.

Περιεσώθησαν δὲ διάφοροι ἐπιστολαί του ἤτοι 26 πρὸς Διονύσιον Λαρίσσης (1662—66), καὶ ἀνὰ μία πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδος (1662), πρὸς τὸν ἱερομόναχον Ἀγαθάγγελον (1664), Γερμανὸν τὸν Λοκρὸν (1663), καὶ Παναγιώτην Νικούσιον.

Διετήρει δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε πεπαιδευμένων, καὶ πρὸ πάντων Νικουσίου, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπεγράφετο ἐπιστέλλων « Ὁ ἐν Χριστῷ υἱὸς αὐτῆς Ἀλέξανδρος (2) ».

Ὁ μαθητής του Γόρδιος, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος, συνέγραψεν ἐν ἐκτάσει τὸν βίον τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου διδασκάλου του.

---

(1) Καὶ ὁ τότε Ἀγράφων Ἰάκωβος δὲν ἔδειξε τὸ ἀπαιτούμενον σέβας πρὸς τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ὡς δείκνυται ἔκ τινος ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν αὐτὸν Διονύσιον.

(2) Αἰνιᾶνος Ἰωνικὰ φιλλάδ. Γ—Δ.—Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου καὶ Γορδίου.

Παναγιώτης Νικούσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ **1613**· κομιδῇ νέον παρέλαβεν ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱεροκήρυξ καὶ διδάσκαλος Μελέτιος Συρίγος, καὶ ἐξεπαίδευσε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς Ἀσιανὰς διαλέκτους. Εὐφυΐᾳ κεκοσμημένος ἐξέμαθε τὴν Ἑλληνικὴν ἄριστα, τὴν Ἀραβικὴν, Περσικὴν, καὶ Τουρκικήν· εἶτα δ' εἰς Πατάβιον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συρίγου (1) σταλεὶς πρὸς τελειοτέραν σπουδὴν, ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ δι' αὐτῶν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας. Τοσοῦτον δ' ἠὐδοκίμησεν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον κλάδον, ὥστε ἐκτὸς τῆς μεγάλης τιμῆς ἣν ἀπελάμβανεν ὡς ἀστρονόμος παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Τούρκων ὡς προγινώσκων τὰ μέλλοντα.

Ἐπανακάμψας ἐκ Πατα βίου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα διερμηνέως τῆς πρεσβείας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, καὶ κατόπιν ἑτέρων Εὐρωπαϊκῶν πρεσβειῶν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τῆς ὑψηλῆς Πύλης συγχρόνως. Ὡς διερμηνεὺς τῆς Γερμανικῆς πρεσβείας διετέλεσεν εἴκοσι πέντε ἔτη, ἀναφέρεται δὲ ὡς τοιοῦτος ἐν **1619**. Ἀπὸ τίνος δ' ἐποχῆς ὁ Νικούσιος ἀνέλαβε τὸ διπλοῦν ἀξίωμα διερμηνέως τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ὁριστικῶς ἀγνοεῖται· γινώσκεται μόνον, ὅτι διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ **1666**, ὅτε συστρατευσάμενος ἐπὶ Κρήτην μετὰ τοῦ μεγάλου βιζίρου Ἀχμὲτ-Κιουπρουλῆ, ἀφιερώθη ἰδίως εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς Πύλης ὑπηρεσίαν. « Ὁ Παναγιώτης, λέγει ὁ Καντεμὶρ, ἀπέβη τοσοῦτον ἀναγ- » καῖος εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐλὴν, καὶ τοσαύτην ἐκέκτητο παρ' αὐ- » τῇ ὑπόληψιν, ὥστε οὐδέποτε χριστιανὸς παρέστησε πρόσωπον οὕτω » λαμπρὸν, οὐδὲ τὸ μέλλον γεννήσει ὅμοιον αὐτῷ· ὑπῆρξε διὰ τὸν » βεζίρην ὅτι ὁ Ἀχιτόφελ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ » τοὺς Ἕλληνας· τοὐτέστιν ἀνὴρ πολύμητις καὶ μὴ ὑπὸ προσκομμάτων » καταβαλλόμενος. » Τρία δέ τινα πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις δύνανται νὰ καταδείξωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Νικουσίου, ὡς χριστιανοῦ, καὶ ὡς Ἕλληνος· ἡ πολύκροτος μετὰ τοῦ Βανῆ ἐφένδη συζήτησις αὐτοῦ περὶ ὀρθῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἡ διαγωγή του κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς Κρήτης, καὶ τὸ περὶ κατοχῆς τῶν ἁγίων τόπων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, μεσολαβήσει αὐτοῦ, ἐκδοθὲν φερμάνιον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα κατ' ἔκτασιν ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ Ε. Σταματιάδου, παρα-

(1) Κωνσταντίου Πατριάρχου, περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς Ὑπόμνημα.

λείπονται καὶ διὰ τὸ σχοινοτενὲς καὶ ὡς ἥκιστα ἁρμόζοντα ἐν φιλολογικῇ μᾶλλον βιογραφίᾳ.

Ὁ Παναγιώτης συνεζεύχθη τῷ 1665 εὐγενῆ τινα νέαν ἐκ τῆς τῶν Καντακουζηνῶν οἰκογενείας (1), ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἕνα μόνον υἱὸν, καταφαγόντα εἰς τῶν ἀλχημιστῶν τὰς χιμαίρας ἅπασαν τὴν πατρικὴν οὐσίαν.

Ὁ Νικούσιος ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1673 ἐξ ἀποπληξίας· ὁ δὲ θάνατός του ἀναφέρεται οὕτως ὑπὸ Καντεμίρου. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀστειζόμενος μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Σάξας ὁ μέγας βεζίρης, τὸν ἠρώτησε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ, πῶς ἐνῷ ἦτο τόσον σοφὸς καὶ προεγίνωσκε τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὰ ἴδια. Πρὸς ταῦτα ὁ Παναγιώτης, ἀπήντησεν, ὅτι ἂν ὁ μέγας βεζίρης ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνήν του τὴν ἕκτην ὥραν τῆς νυκτὸς, ἤθελεν ἴδει τί, προξενῆσον αὐτῷ λύπην καὶ δυσαρέσκειαν. Ὁ βεζίρης ἀνυπόμονος νὰ λύσῃ τὸ αἴνιγμα, ἐπορεύθη περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Παναγιώτου· ἀλλ' εἰσερχόμενος ἀπήντησε τοὺς ὑπηρέτας ὀλολύζοντας καὶ θρηνοῦντας· παρ' αὐτῶν δ' ἔμαθεν ὅτι ὁ Παναγιώτης ἀπεβίωσεν· εἷς τῶν ὑπηρετῶν πλησιάσας τότε τῷ εἶπεν, ὅτι πρὶν ἀποθάνῃ τῷ ἀνέθηκε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βεζίρου τὴν χάριν ἵνα μετακομισθῇ ὁ νεκρός του εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνταφιασθῇ ἐκεῖ. Πρὸς ταῦτα ὁ Κιουπρουλὴς ἀπήντησε. « Λυποῦμαι διότι ὁ Παναγιώτης, ὃν τοσοῦτον ἠγάπησα, καὶ ὅστις » ὑπηρέτησε τὸ διβάνιον πιστότερον ἢ ὅσον προσεδοκᾶτο ὑπὸ χρι- » στιανῶν, ἀναδειχθεὶς κατά τε τοῦτο καὶ κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ » σπάνια προτερήματα ὑπέρτερος καὶ αὐτῶν τῶν μουσουλμάνων, δὲν » ἐπείσθη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν εἰς τὸν προφή- » την ὑποταγήν του. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἤθελεν ἐπιστέψει » ἅπαντα τὸν βίον του, καὶ πρῶτος ἐγὼ ἤθελον ἄρει τὸν νεκρόν του » ἐπὶ μίαν λεύγαν εἰς τοὺς ὤμους μου. Ἀλλ' ἂν ἡ ἔλλειψις αὕτη » δύναται νὰ τῷ κλείσῃ τὸν παράδεισον, ἐγὼ ὅμως ἐκτιμῶν τὸν » πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἡμῶν ζῆλόν του, νομίζω εὔλογον νὰ ἐκπληρωθῇ » ἡ αἴτησίς του ὅπως ταφῇ ὅπου ἐπεθύμησε ». Τοιουτοτρόπως ὁ μέγας βιζίρης ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Παναγιώτου νὰ μεταkομίσωσι τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, δοὺς αὐτοῖς καὶ

(1) Ὁ Βαλιέρος λέγει τοὐναντίον, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Νικουσίου ἦτο Χία τὴν πατρίδα, τὸ γένος Καλθοκορέση· ὥστε πιθανὸν ἐνυμφεύθη δίς.

χάτι σερίφιον ἀπευθυνόμενον μὲν πρὸς τὸν διοικητὴν Κωνσταντινουπόλεως, παραγγέλλον δὲ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην νὰ τὸν κηδεύσῃ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς πομπῆς.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο, παρευρεθέντων εἰς τὴν κηδείαν αὐτοῦ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων καὶ ἐπισήμων ἀλλοδαπῶν· ὁ νεκρός του κομισθεὶς εἰς τὴν ἐν νήσῳ Χάλκῃ μονὴν τῆς Θεομήτορος, ἣν αὐτὸς ἀνῳκοδόμησεν, ἐτάφη αὐτόσε. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς ὑπάρχει γεγλυμμένον κηρύκειον, ὡς ἔμβλημα τῆς ἀξίας του, καὶ κάτω αὐτοῦ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

Τῷ Σωτῆρι Θεῷ.
Παναγιώτης.

Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,
Ἑρμηνέως ἄνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
Καὶ βασιλείαν ἀξίαν εἰληφότος,
Λελοιπότος φῶς πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ.
Ψυχὴ δὲ ἀπέπτη χῶρον εἰς μακαρίων.
ᾳχογ΄ Σεπτεμβρίου κβ΄.

Πολλοὶ ἐπῄνεσαν τοῦ Νικουσίου τὴν πολιτικὴν περίνοιαν, τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα, καὶ τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ παιδείαν ἀφοσίωσίν του. Ἀντὶ παντὸς ἑτέρου ἐγκωμίου παρατιθέμεθα ὅ,τι ὁ πολυμαθέστατος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἱστοριογράφος Hammer περὶ αὐτοῦ ἐκφέρει· « Ὁ Νικούσιος ἦτο δεξιώτατος περὶ τὰς διαπραγματεύσεις, πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν στασιαστῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Διετέλεσεν ὑπέρμαχος ἰσχυρὸς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, κατορθώσας τὴν εἰς αὐτὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἂν οἱ Ἕλληνες ἀπήλαυσαν ἐπιῤῥοῆς τινος παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ, εἰς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον ὀφείλουσιν αὐτήν ».

Παρεντιθέμεθα δὲ καὶ τὴν ἑξῆς ἀνέκδοτον ἐπιστολήν, ἣν ἐξ Ἀγράφων ἔγραψε πρὸς τὸν πάλαι συμμαθητήν του Νικούσιον ἐπαναστρέψαντα ἐκ Κρήτης Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός.

« Πολὺς μὲν παρ' Ἕλλησιν ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι δεινὸς καὶ πάνυ τρίβων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἦν καὶ τοῖς πράγμασιν, ἐν βουλαῖς δὲ καὶ στρατηγίαις στρατηγικώτατός τε καὶ βουλευτικώτατος· τοιοῦτος δήπου πρὸ τῆς ἐν Τροίᾳ μάχης ἐκεῖνος, διὸ καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι καὶ ἀπόβλεπτος. Τί δὲ μετὰ τὴν μάχην καὶ τὸν ἐκτοπισμόν; Ληστριγῶνάς τε καὶ Κύκλωπας ἐνίκησε, καὶ τὴν τῶν παντοίων πολιτειῶν εἴδησιν μεμάθηκε· πανάριστος ἄρα ἦ πρότερος ἐκεῖνος;

τῶν μὲν γὰρ φρονήσει τε καὶ συνέσει, τῶν δὲ ἀνδρίᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ περιῆν, καὶ σχεδὸν τῶν τότε ἀρίστων πάντων περιεγένετο. Οὕτω δὴ καὶ σὺ φίλων ἀνδρῶν πανάριστε καὶ περιπόθητε· πρὸ γὰρ τῆς ἔναγχος μάχης, καὶ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων περίβλεπτος πανταχοῦ, μετὰ δὲ τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον λαμπρότερος ἄρα καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι, καὶ τοῦτο οὐ δῶρον ἂν εἴποι τις ἡ φιλοτιμία τῶν κρατίστων ἡγεμόνων, ἀλλ' ἢ καὶ τῆς οἴκοθεν ἀρετῆς ἆθλον καὶ φιλοπονίας τῆς περὶ τὰ γράμματα· δεδοκίμασται γάρ σου ἡ φρόνησις τοῖς πράγμασι, πλεῖον ἢ ὁ χρυσὸς τῷ πυρί· τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ καλλίονα πυθέσθαι τῷ τῶν ὅλων εὔχομαι Θεῷ· τὸ γὰρ περιὸν τῆς σῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοίας καὶ τοῖς ἄλλοις καλοῖς, οἷς νῦν Χριστοῦ χάριτι πλεονεκτεῖ πως τῶν πολλῶν ἐν πᾶσι πανταχοῦ μεταδίδοται τῇ πνευματικῇ ἀδελφότητι τὸ καλόν· χαίρω τοιγαροῦν ἐγὼ μᾶλλον ἐπὶ τῇ σῇ εὐπραγίᾳ καὶ δυνάμει ἢ ἐπὶ τοῖς τοῦ Κροίσου τοῦ Λυδοῦ θησαυροῖς ἄλλοι· ἀλλὰ μακαρίους ἔγωγε νῦν καὶ εὐδαίμονας ἡγοῦμαι τοὺς θεατὰς γενέσθαι ἀξιωθέντας τῆς τε ἡδίστης σου ἐπανόδου καὶ ὁμιλίας· εἰστιάκαμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ ἀπόντες τὰ σῶστρα τῷ λογίῳ Θεῷ καὶ χαριστήρια τῆς σῆς ἐπανόδου μετὰ πολλῶν φίλων· ἀλλὰ ζημίαν ἡγούμεθα, εὖ ἴσθι, τὴν ἀπότευξιν οὐ τὴν τυχοῦσαν· χρηστοὶς δὲ καὶ πάλιν καὶ αἰσίαις τρεφόμεθα ἐλπίσιν ἰδεῖν τε καὶ περιπτύξασθαι σὲ τὴν ἐμὴν φίλην καὶ περιπόθητον κεφαλήν . . .»

Ὁ Νικούσιος ἐτιτλοφορεῖτο πρῶτος διερμηνεὺς καὶ σεκρετάριος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἦτον ἐγγεγραμμένος ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης εὐπατρίδης αὐτῆς, διότι τῷ 1688 περιεποιήθη μεγάλως τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἀπεσταλμένον αὐτῆς μαρκήσιον Αὐγουστίνον Δουράτζον(1).

Συγγράμματα.

—Διάλεξις πρὸς Βανὴ-ἐφένδην περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. (ἐδημοσιεύθη γαλλιστὶ ὑπὸ Ricaut· εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν δ' εὕρηται ἀνέκδοτος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πάτμου).

—Περὶ τοῦ ὀβελίσκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιστολιμαία διατριβὴ πρὸς Ἀθανάσιον τὸν Κέρκερον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Εὐγένιον Αἰτωλὸν, καὶ ἄλλους.

Περὶ τῆς ὑπὸ Νικουσίου ἐκδόσεως τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας Πέτρου τοῦ Μογίλα πολλαὶ ὑπάρχουσι διαφωνίαι. Ἐν τῷ βίῳ Μελετίου Συρίγου εἴπομεν, ὅτι οὗτος μὲν μετέφρασεν αὐτὴν, ὁ δὲ Νικούσιος κατέβαλε τὴν πρὸς ἔκδοσιν δαπάνην. Ὁ Θωμᾶς Φρίτζχιος ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς προτασσομένης ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου λέγει, ὅτι οὗτος εἶνε καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὁμολογίας. « Confessionem novam ecclesiæ Græcæ Orientalis a Patriarcha Hierosolymitano Nectario anno Christi MDCLXII compositam ». Ὁ δὲ

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων διερμηνέων.— Ἐπιθ. καὶ Cantemir, Histoire de l'Empire Ottoman.—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman.— Ricaut, de l'etat present des Eglises.

Ὄφμανν (Historia Catechismi Russorum) κατὰ λάθος ἀποδίδει τὰς ἐν τῇ τελευταίᾳ παραγράφῳ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Νεκταρίου ὑπὲρ Νικουσίου εὐχὰς ᾗ ἐπαίνους εἰς τὸν Μογί)αν (Nectarius ipse summis laudadibus totlit Mogilam . . . »

Ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐγκυκλίου δηλοῦται, ὅτι ὁ Νικούσιος τῳόντι ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος. « Ὁ σοφώτατος οὐχ ἧττον δὲ » καὶ θεοσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος Ἑρμηνεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτι» κοῦ κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, κύριος Παναγιώτης, οἷα τοῦ ἡμετέρου τῶν » Γραικῶν γένους ἐς ἄκρον ζηλωτὴς, καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν δόγματος διά» πυρος ὑπερασπιστὴς, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργοις, καὶ » τοὐργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὤκνησε, τοῦ τύπου δηλαδὴ καὶ » κατὰ τὴν ἡμῶν τε καὶ τῶν λατίνων φωνὴν (καίπερ πολιτικαῖς φροντίσιν » ὅσαι ὧραι ἐνειλούμενος) οἰκείοις ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι ». — Ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Α'. σελ. 34) καταγράφει ὑπ' ἀριθμὸν 101 τὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὀρθόδοξος Ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ Ἀποστολι» κῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μονῇ. » Ἔτει ᾳχξϐ'. Νοεμβρίου ή » προσθέμενος, ὅτι « ἐτυπώθη ἐν τῷ πατριαρ» χικῷ τυπογραφείῳ ». Ἀμέσως δὲ κατωτέρω ὁ αὐτὸς καταγράφει ὑπ' ἀριθμὸν 102 τὴν ἐν Ὁλλανδίᾳ ἔκδοσιν « Κατήχησις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστο» λικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς διαλέκτου μεταφρα» σθεῖσα εἰς κοινὴν παρὰ Παναγιώτου τοῦ Διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης » κλπ. Ἐν Λουγδούνῳ (τῆς Ὁλλανδίας) 1662 ». Ὅτι ὁ Κ. Βρετὸς ἠπατήθη εἰς τὴν πρώτην καταγραφὴν τῆς ἐκδόσεως εὐκόλως καταδεικνύεται ά) τυπογραφεῖον ἑλληνικὸν δὲν ὑπῆρχε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει· ϐ') ὁ τίτλος εἶνε ἀντιγραφὴ τοῦ προτασσομένου τῆς ἐγκυκλίου ψευδοτίτλου, εἰς ὃν προσετέθησαν τὰ ἐν τέλει τοῦ γράμματος τοῦ Νεκταρίου, « Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμε» τέρᾳ μονῇ· ἔτει ᾳχξϐ' Νοεμβρίου κ' ». Πιθανῶς ἔχων ἀνὰ χεῖρας δύο ἀντίτυπα ἐκ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων ἔλειπε τὸ προμετώπιον ἐνόμισεν ὡς διαφόρου ἐκδόσεως, καὶ μὴ ἐπισταμένως ἐπιθεωρήσας κατέγραψε τὸ μὲν πρῶτον ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ὁλλανδίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος τίτλος δὲν μᾶς φαίνεται ἀκριβὴς ά) διότι δὲν εἶνε γνωστὸν ἂν ὁ εἰς ἔκδοσιν τῆς Ὁμολογίας συνδραμὼν Νικούσιος εἶνε ταυτόχρονος καὶ μεταφραστὴς· πιθανῶς ὁ τίτλος ἦτο μακρότερος καὶ χάριν συντομίας ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ τὰ ἐλλείποντα· ϐ') οἱ Κίμμελ, Αἰνέκκιος, Ὄφμανν καὶ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐν Ἀμστελοδάμῳ καὶ οὐχὶ ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὁλλανδίας ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ Νικουσίου ἡ Κατήχησις τοῦ Μογίλα, ἥτις ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως ἐν Λειψίᾳ τῷ 1695 ὑπὸ Λαυρεντίου Νορμάννου, καὶ ἐν Βρατισλαβίᾳ τῷ 1751 ὑπὸ Καρόλου Ὀφμάννου, προσθέντος καὶ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ Φριτζχίου.

Ἀλοΰσιος Γραδενίγος (1).

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου, μετὰ τὴν

(1) Ἀντώνιος Γραδενίγος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλοΰσίου ἐδίδαξε τῷ 1650 εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὸν σχολεῖον. (Veludo, Colonia Greça in Venezia).

ἄλωσιν τῆς πατρίδος, μέχρι θανάτου παρέμεινε, τὰς διατριβὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετίᾳ ποιούμενος. Ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀμβρόσιος, καὶ εἶτα μετὰ τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸ ὄνομα μεταλλάξας, Ἀλοΰσιος ἐπεκλήθη. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου (1664—66)· διωρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δημόσιος διορθωτὴς καὶ λογοκριτὴς τῶν ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένων βιβλίων, εἶτα δὲ καὶ βιβλιοφύλαξ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης (1).

Ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, ὡς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Κονταρῆ 1675 (2), τὴν Ἐρωφίλην τοῦ Χορτάτζη 1676 (3), τὴν Ἱεροκοσμικὴν ἱστορίαν τοῦ Νεκταρίου (4), καὶ τὸ ἑξῆς μὴ μνημονευόμενον ὑπ' οὐδενός.

—Παρακλητικὴ σὺν Θεῷ ἁγίῳ, περιέχουσα τὴν πρέπουσαν αὐτῇ ἀκολουθίαν· νεωστὶ Ἐνετίῃσι μετατυπωθεῖσα παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ἰουλιανῷ· ἀναλώματι μὲν καὶ καμάτῳ ἰδίῳ, σπουδῇ δὲ καὶ ἐπανορθώσει τοῦ Παναιδεσιμωτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀλοϋσίου τοῦ Γραδενίγου ἤδη Πρωτοθύτου τῆς Πόλεως Κυδωνίας ἐν Κρήτῃ, καὶ νῦν βιβλιοφύλακος τῆς Γαληνοτάτης τῶν Ἐνετῶν ἀριστοκρατίας. Ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾳχπά. εἰς μέγα ὄγδοον. σελ. σ΄ διπλαῖ (400).

Ὁ ἐκδοὺς Ἀνδρ. Ἰουλιανὸς προσφωνῶν τὴν ἔκδοσιν « εἰς τὸ πανευκλεέ-» στατον καὶ μεγαλοφρονέστατον τῶν Γραικῶν γένος » ἐπιφέρει περὶ Γραδενίγου ταῦτα « μήτε ἀγρυπνιῶν, μήτε μόχθων, μήτε δαπανῶν ἰδίου φειδομένου » πρὸς κοινὴν ὠφέλειάν τε καὶ ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀξιοπολυδοξάστου καὶ προσ-» φιλεστάτου αὐτοῦ γένους, ἀνθ' ὧν δικαίως ἂν αὐτῷ μεγίστας τὰς χάριτας, » ἔχειν δεῖ »

Πρὸς τὸν Γραδενίγον προσεφωνήθησαν ὑπὸ Χριστοφόρου Βουλγάρεως αἱ ἐν 1674 ἐκδοθεῖσαι Ἀκολουθίαι τῶν πολιούχων Κερκύρας· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηται καὶ ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον τοῦ Χριστοφόρου πρὸς τὸν Γραδενίγον, ὅστις ἐν τῷ προμετωπίῳ ἐπικαλεῖται « μελίῤῥυτος ἱεροκήρυξ, καὶ κατ' ἀμ-» φοτέρας τὰς διαλέκτους πολυμαθέστατος ».

Εὕρηται παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ εἰς σύνταγμα ἢ ἀντίγραμμα τοῦ Γραδενίγου τὸ ἑξῆς χειρόγραφον « ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους περὶ » γενέσεως καὶ φθορᾶς ». Ἐν τέλει φέρεται ἡ σημείωσις. « Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλοϋσίου Γραδενίγου ἰδίᾳ μηχανῇ τε καὶ μόχθῳ ».

Γεράσιμος Βλάχος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα μαθήματα, καταρτισθεὶς εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ διετέλεσεν ἐφημέριος τοῦ ναοῦ

(1) Ἐν τῇ προμετωπίδι τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Βουλγάρεως τιτλοφορεῖται καὶ καθηγούμενος Κερκύρας, καὶ πρωτοπαπὰς Κυδωνίας.

(2) Κατάλογος Λάμπρου, ἀριθ. 21.

(3) Βρετοῦ, Β΄. ἀριθ. 76. (4) Λάμπρου, 22.

τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἱεροκήρυξ· διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον (1638—61). Ἐλθὼν εἶτα εἰς Κέρκυραν ἐμόναζεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου, ἧς καὶ προεχειρίσθη ἡγούμενος (1664)· ἐκλεχθεὶς ὕστερον μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀπεχώρησε τοῦ προσφιλοῦς ἐρημητηρίου του, ἀφεὶς ἀντιπρόσωπον τὸν ἀνεψιόν του Ἀρσένιον Καλλούδην· ἐλθὼν εἰς Βενετίαν διῴκησεν ἐπὶ ἓξ ἔτη (1679—85) τὴν ἀρχιεπισκοπήν, παρὰ πάντων ἀγαπώμενος καὶ σεβόμενος καὶ ἀπεβίωσεν ἐγκαταλιπὼν φήμην σοφοῦ καὶ ἐναρέτου ποιμενάρχου (1). Ὁ συμπατριώτης του Νικόλαος Βουβούλιος ἔγραψεν ἔπαινον τοῦ Βλάχου, τῷ 1723, ὃν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν καὶ προσθέσωμεν καὶ ἄλλας λεπτομερείας εἰς τὸν συντόμως ἤδη ἐκτιθέμενον βίον τοῦ λογίου Κρητός.

Ἔγραψεν ὁ Βλάχος πολλὰ καὶ διάφορα, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν·

—Θησαυρὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βάσεως τετράγλωσσος. Μετὰ καὶ τῶν ἐπιθέτων ἐκλογῆς, καὶ διττοῦ τῶν λατινικῶν τε καὶ Ἰταλικῶν λέξεων πίνακος. Ἐκ διαφόρων παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων λεξικῶν συλλεχθεὶς παρὰ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητὸς, καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου Γερασίμου Σκαλωτοῦ, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἐπιστημῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους διδασκάλου. Venetiis 1659.

« Τὸ λεξικὸν τοῦτο, λέγει ὁ Βρετὸς, ἀφιερώθη εἰς τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Τοσκάνης Φερδινάνδον τὸν Β'. ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐφάνη ὁ πρῶτος λεξικογράφος μεταξὺ τῶν νεοελλήνων πεπαιδευμένων ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν ἀφιερωτικὴν γεγραμμένην λατινιστὶ, ἔπονται διάφορα ἐπιγράμματα τοῦ ἰδίου λεξικογράφου, ἐγκωμιάζοντος διάφορα μέλη τῆς δουκικῆς οἰκογενείας, καὶ ἕτερα εἰς ἔπαινον τοῦ συγγραφέως Βλάχου ὑπὸ τῶν φίλων του, Ἀρσενίου ἱερομονάχου Καλούδη, τοῦ Κρητὸς, Στεφάνου Τζιγαρᾶ, Βαρθολομαίου Συρσπούλου τοῦ Κρητὸς, καὶ Γρηγορίου ἱερομονάχου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι τὴν σήμερον σπανία. Μετετυπώθη δὲ μὲ προσθήκην λέξεων καὶ διόρθωσιν τῶν τῆς πρώτης ἐκδόσεως παροραμάτων παρὰ τῷ τυπογράφῳ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι κατὰ τὸ 1723 καὶ 1750 ἔτος. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ προοιμίου τοῦ τυπογράφου Βόρτολι ἀναγινώσκεται ἓν ἐπίγραμμα Νικολάου Βουβουλίου ἰατροσοφιστοῦ πρὸς ἔπαινον τοῦ λεξικογράφου. Τέλος μετετυπώθη παρὰ τῷ τυπογράφῳ Νικολάῳ Γλυκεῖ, τὸ 1784 ἔτος (2) ».

—Ἁρμονία ὁριστικὴ τῶν ὄντων κατὰ τοὺς ἑλλήνων σοφοὺς, συντεθεῖσα παρὰ

(1) Sp. Veludo, sulla Colonia Greca in Venezia.—Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς φέρει, ὅτι ὁ Βλάχος ἀπεβίωσε τῷ 1648, ἐνῷ τῷ 1685 ἦτο ἤδη ἐν τοῖς ζῶσι

(2) Κατάλογος Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Β'. σελ. 33.

Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητὸς, καθηγουμένου τοῦ μεγάλου Γεωργίου Σκαλωτοῦ, εὐαγγελικοῦ κήρυκος καὶ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου. Venetiis, typis Andreae Iuliani, 1661. 4ον, σελ. 323. ἑλληνολατινιστί.

Προσφωνεῖ ὁ Βλάχος λατινιστὶ τὴν ἔκδοσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λεοπόλδον Α', πρὸς ὃν καὶ δύο ἐλεγεῖα λατινιστί. Εὑρηνται καὶ δύο ἐπιγράμματα ἑλληνιστὶ πρὸς Βλάχον, τὸ μὲν τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀρσενίου Καλλούδη, τὸ δὲ Γρηγορίου ἱερομονάχου Σιναΐτου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἐν τέλει ἡ ἑξῆς σημείωσις, « ἐτυπώθη ἐν Βενετίαις παρὰ Ἀνδρέᾳ Ἰουλιανῷ ἔτη (sic) τῆς ἐνσάρκου οἰκο» νομίας αχξ (sic)· ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Βλάχου » τοῦ Κρητός (1) ».

Εἴς τινα σημείωσεν Βουβουλίου φερομένην ἐν Βίῳ Παναγιώτου Σινωπέως, ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς περὶ ἄλλων ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ Βλάχου· « συνέγραψε Φιλοσοφικὰ καὶ Θεολογικὰ μαθήματα· λόγους ἐκφωνηθέντας εἰς » τὴν ἁπλῆν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Σημειώσεις καὶ ὑποσημειώσεις εἰς τὴν » Θείαν Γραφὴν, τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ τὰς ἱερὰς Συνόδους. Ταῦτα τῇ » ἰδίᾳ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς χειρὶ γεγραμμένα, καὶ εἰς σχεδὸν τεσσα» ράκοντα διηρημένα βιβλία εὑρίσκονται ἐν τῇ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐνταῦθα » (Βενετίᾳ) Ῥωμαίοις σωζομένῃ Βιβλιοθήκῃ ».

— Ἐγχειρίδιον Μετρικῆς, (ἀνέκδοτον παρὰ Π. Λάμπρῳ).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ Βλάχος—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων, ὡς φαίνεται ἐκ τινος ῥητοῦ προτιθεμένου εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἀναστασίου Περδίκη ἐξ Ἰωαννίνων τῷ 1836 ἐκδοθὲν ἐπιστολάριον.

— Ἐπιστολὴν ἐκ Κερκύρας πρὸς Βησσαρίωνα τὸν Μακρὴν περὶ φυσικοθεολογικῶν ζητημάτων. (ἐδημοσιεύθη ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι τομ. ΣΤ' σελ. 297—81).

— Σχολαστικὰ ζητήματα εἰς τὸ ά, β', καὶ γ' βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Χορτάκαι.

Α'. *Μελέτιος*. Ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Χορτακῶν οἴκου, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια γράμματα, μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν παίδευσιν, καὶ ἐν Βενετίᾳ κατασταθεὶς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Νικοδήμου Μεταξᾶ. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ἑλληνομουσεῖον (1655), χρηματίσας ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· εἶτα προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας εἰς διαδοχὴν Ἀναστασίου Βαλεριανοῦ. Διῴκησε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ εἰκασαετίαν (1657—77), καὶ ἡ Δημο-

(1) Ὁ Γρηγόριος οὗτος Βλάχος, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Γερασίμου, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1664 παρὰ Ὀρσίνῳ Ἀλβρίτζῃ ἔκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Ἀπριλίου (Η. Λάμπρου, Β' Κατάλογος, ἀριθμ. 17).

κρατία ἀμείβουσα τὴν ἐξιδιασμένην εὐσυνειδησίαν τοῦ Κρητὸς, ἐδωρήσατο ἰσοβίως τὴν πρόσοδον τοῦ ἐν Κερκύρᾳ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Μωραϊτῶν, συνισταμένην εἰς πλέον τῶν ἑκατὸν τριάκοντα φλωρίων κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῆς ἐνιαυσίου ἐπιχορηγήσεως ἑτέρων 180, ὡς ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας. Ὁ Μελέτιος ἦν εἰδήμων τῆς λατινικῆς, καὶ ἀρκετὰ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν (1), ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μᾶς εἶνε γνωστὸν μόνον τὸ ἑξῆς.

—Ὁμολογία, ἤτοι λόγος ἐπιδεικτικὸς περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης· συντεθεῖσα μὲν παρὰ Μιχαήλου Χορτακίου τοῦ Κρητὸς, καὶ ἐκφωνηθεῖσα, ὁπόταν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν ἀνήχθη· ἀφιερώθη δὲ εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ θεοπρόβλητον Πατριάρχην τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας, κύριον Νικηφόρον τὸν πρώην ἐπονομαζόμενον Κλαροζάνην. Ἐνετίησιν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ᾳχμβ'. παρὰ Ἰωάννῃ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ.

Εἰς τὸν Μελέτιον προσεφώνησεν ὁ Πουνιαλὴς τῷ 1661 τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Καλλιέργου συντεθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γοβδελᾶ.

Β'. *Γεώργιος Χορτάτζης.* Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ῥεθύμνῳ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χορτακῶν· πεπροικισμένος ἐκ φύσεως μὲ λαμπρὰν φαντασίαν ἔγραψεν εἰς κρητικὸν ἰδίωμα τὴν τραγῳδίαν Ἐρωφίλην, ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ ποιητικὴ χάρις, ἡ ζωηρότης καὶ ποικιλία τῶν εἰκόνων. Καὶ ὄντως ὁ Χορτάκης ἐγένετο ὁ ἐπισημότερος Ἕλλην ποιητὴς τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος, δυνάμενος νὲ ὑπερβῇ κατὰ τὴν φαντασίαν πολλοὺς τῶν ὕστερον ἀναφανέντων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Κρητὸς εἶνε πάντῃ ἄγνωστον, μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγους στίχους πρὸς κατάδειξιν τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ.

Ἐν Προλόγῳ ὁ Χάρων παριστάμενος μονολογεῖ.

Ἡ ἄγρια κ' ἡ ἀνελύπητη, κ' ἡ σκοτεινὴ θωριά μου,
καὶ τὸ δρεπάν' ὅπου βαστῶ, καὶ ταῦτα τὰ γυμνά μου
κόκκαλα, κ' ἡ πολλαὶς βρονταὶς, κ' ἡ ἀστραπαὶς ὁμάδι,
ὁποῦ τὴν γῆν ἀνοίξασι, κ' ἐβγῆκ' ἀποῦ τὸν Ἅδη,
ποιὸς εἶμαι μοναχάτωνε δίχως μιλιὰ μπορεῦσι
νὰ φανερώσουν σήμερο 'ς ὅσους μὲ συντηροῦσι.

. . . .

. . . .

Ἐγῶμαι κεῖνος τὸ λοιπὸ ἀπ' ὅλοι μὲ μισοῦσι,
καὶ σκυλοκάρδη καὶ τυφλὸ, κ' ἄπονον μὲ λαλοῦσι.

(1) Veludo, Colonia Greca in Venezia.

Ἐγὼμ', ἀποῦ τζὴ Βασιλεὺς, τζὴ μπορεμένους οὔλους,
τζὴ πλούσιους κ' ἀνήμπορους, τζ' ἀφένταις καὶ τζὴ δούλους,
τζὴ νέους καὶ τζὴ γέροντες, μικροὺς καὶ τζὴ μεγάλους,
τζὴ φρόνιμους καὶ τζὴ λωλοὺς, κ' ὅλους ἀνθρώπους τζ' ἄλλους,
γιαμὰ γιαμὰ ὄντε μοῦ φανῇ ρίχνω καὶ θανατόνω,
κ' εἰς τὸν ἀθὸ τζῆ νιότης τους τζὴ χρόνους τους τελιόνω.
Λυόνω τζὴ δόξαις καὶ τιμαὶς, τὰ 'νόματα μαυρίζω,
τζὴ δικιοσύναις διασκορπῶ, καὶ τζὴ φιλιαὶς χωρίζω·
τζ' ἄγριαις καρδιαὶς καταπονῶ, τζὴ λογισμοὺς ἀλλάσσω,
τζ' ὀλπίδες ρίχνω 'ς μιὰ μεριὰ, καὶ τζ' ἔγνοιαις κατατάσσω.
Κ' ἐκεῖ ποῦ μὲ πολὺ θυμὸ τὰ μάτια μου στραφοῦσι
χώραις χαλοῦν ἀλάκαιραις, κόσμοι πολλοὶ βουλοῦσι.
Ποῦ τῶν Ἑλλήνω ἡ βασιλειαὶς; ποῦ τῶ Ῥωμιῶν ἡ τόσαις
πλούσιαις καὶ μπορεζόμεναις χώραις; ποῦ τόσαις γνώσαις;

. . . .
. . . .

Φτωχοὶ στὸ λάκκο κατοικοῦν, βουβοὶ μὲ δίχως στόμα,
ψυχαὶς γδυμναὶς δὲν ξεύρω ποῦ στὴ γῆ λιγάκι χῶμα.
Ὦ πλήσια κακορρίζικοι καὶ γιάντα δὲ θωροῦσι
τζὴ μέραις πῶς λιγαίνουσι, τζὴ χρόνους πῶς περνοῦσι·
τὸ ψὲς ἐδιάβη, τὸ προχθὲς πληὸ δὲν ἀνιστορᾶται,
σπίθα μικρὴ τὸ σήμερο στὰ σκοτεινὰ λογᾶται.
Σ ἕναν ἀνοιγοσφάλισμα τῶν ἀμματι' ἀποσώνω,
καὶ δίχως λύπησι καμιὰ πᾶσ' ἄνθρωπο σκοτώνω.
Τὰ κάλλη σβύνω, κ' ὅμορφο πρόσωπο δὲ λυποῦμαι,
τοὺς ταπεινοὺς δὲ λεημονῶ, τοὺς ἄγριους δὲ φοβοῦμαι.
Τοὺς φεύγουν φτάν' ἀγλήγορα, τοὺς μὲ ζητοῦν μακραίνω,
καὶ δίχως νὰ μὲ κράζουσι συχνὰ τζὴ γάμους μπαίνω.

. . . .

Φτωχοὶ τ' ἁρπᾶτε φεύγουσι, τὰ σφίγγετε πετοῦσι,
τὰ περμαζόνετε σκορποῦν, τὰ κτίζετε χαλοῦσι.
Σὰ σπίθα σβύν' ἡ δόξα σας, τὰ πλούτη σας σὰ σκόνη
σκορπούσηνε καὶ χάνονται, καὶ τ' ὄνομα σας λυόνει.
Σὰ νᾶτον μὲ τὸ χέρι σας γραμμένο εἰς περιγιάλι,
στὴ διάκρισι τζῆ θάλασσας, γῆ χάμαι στὴν πασπάλη.

. . . .

Ἡ τραγῳδία αὕτη διηρημένη εἰς πράξεις πέντε ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ· σχολαστικὸς δέ τις ἐτόλμησεν ἵνα ἐπιβάλλῃ χεῖρα καὶ μεταβάλλῃ τὴν γλῶσσαν, πλὴν οἱ ἐκδίδοντες μετ' οὐ πολὺ ἰδόντες τὸ ἄθος ἔσπευσαν ἵνα μετατυπώσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην γλῶσσαν. Ἀμβρόσιος Γραδενίγος ἐπιστατήσας εἰς τὴν ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ ἐν ἔτει 1676 γενομένην ἀνατύπωσιν λέγει προοιμιαζόμενος. « Ἡ παροῦσα τραγῳδία, ὅσον εἶναι μελίῤῥυτος καὶ γλυκοδιήγητος εἰς » τὴν φυσικήν της γλῶσσαν, τὴν Κρητικὴν, τόσον εἶναι ἀνοστομίλητη καὶ

» συχαδερὴ εἰς ἑτέραν καὶ ἀλλοδαπὴν ὁμιλίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν νὰ ἐτυπώθη
» πρόπαλαι εἰς γλῶσσαν κατὰ πολλὰ διεφθαρμένην, ὁποῦ καμμίαν νοστιμάδα
» δὲν ἐπροξένα, μάλιστα ναυτιασμὸν καὶ ἀναγουλιασμὸν ἐπαρακίνα εἰς ὅλους,
» ἰδοὺ ὁποῦ τώρα νεωστὶ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἔξοδον ἐδικόν μου τὴν δίδω εἰς
» τὸν τύπον, πρὸς χάριν τῶν ἀναγινωσκόντων, διορθωμένην, ὡς ἐγράφη καὶ
» ἐσυντέθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ποιητοῦ... Πᾶσα γλῶσσα χαίρεται εἰς τοὺς
» ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἰδίους, ὅθεν κανεὶς μὴ ἀποκτᾷ νὰ συγχύζῃ τὰς γλώσσας;».

Ἰωάννης Μούρμουρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Πρὸς τοῦτον ὁ Γεώργιος ὁ Χορτάτζης προσφωνῶν τὴν Ἐρωφίλην λέγει·

Σ' ἐδιάλεξα εὐγενέστατε Μούρμουρ' ὑψηλοτάτε,
ῥήτορα 'π' ὅλαις τζ' ἀρεταὶς καὶ τζὴ τιμαὶς γεμάτε,
μὲ τ' ὄνομά σου τοῦτό μου τὸν κόπο νὰ στολίσω,
καὶ χάρι ἀπὸ τζὴ χάραις σου πλήσα νὰ σοῦ χαρίσω.

. . . .

Γιατὶ ὅσο σὲ θωρῶ ψηλὸ σὲ βλέπω κ' ἄλλο τόσο
μὲ σπλάχνος ἀνεξίκακο, κ' ἄμετρη καλοσύνη.
Κ' εἶσαι 'π τὴν περηφάνησι μακρὰν τοῦ κόσμου κείνη
τὴ σκοτεινὴ, ποῦ δὲ γεννᾷ λάβρα, οὐδὲ φῶς χαρίζει,
μὰ τζίκνα μόνο καὶ καπνὸ τὰ τρίγυρα γεμίζει.

. . . .

Γίν' ὁδηγὸς τζῆ στράτας μου, νὰ φύγω τοῦ χειμῶνα
τζ' ἀνεμικαὶς, κ' ὡς πεθυμῶ ν' ἀράξω στὸ λιμιῶνα,
γιατὶ ὅσαις θέλουν ταραχαὶς, κ' ἀνέμοι νὰ γερθοῦσι,
κ' ὅσα φουσκώσουν κύματα, στὸ βράχος δὲν μποροῦσι
ποτέ τους νὰ μὲ ῥίξουσι, γ' ἀλλοιῶς νὰ μὲ ζημιώσου,
θωριῶντας μόν' ὡς Ἄστρο μου λαμπρὸ τὸ πρόσωπό σου.
Κ' ἂν εἶναι κ'ἀποκότησα χάρισμα νὰ σοῦ δώσω
ἄξιο, καθὼς ἐτύχαινε, καλὰ δὲν εἶναι τόσο,
τζῆ Τύχης δὸς τὸ φταίσιμο, κ' ὄχι τοῦ θελημάτου,
γιατὶ ψηλαὶς τζὴ πεθυμιαὶς πᾶσα καιρὸν ἐκράτου.
Μὰ κείνη χάμαι τζ' ἔῤῥιξε, κσὶ τὰ φτερὰ ποῦ σώνα
'ς ὄρος νὰ μ' ἀνεβάσουσι ψηλὸ ποῦ τ' Ἑλικῶνα,
μοῦ κόψ' ὀντὰ ἀρχήσασι καὶ χαμηλοπετοῦσα,
κ' ἡ ὄρεξι μ' ἀπόμεινε μόνο σὰν πρῶτας πλούσα.
Κ' ἀντὶς τὰ θάῤῥειε κ' ἔλπιζε, κ' ἔδειχνε, κ' ἔτασσέ μου,
κ' εἰς τζ' οὐρανοὺς συχνότατα τὸ νοῦν ἀνέβαζέ μου,
μοῦ κτίζει πύργους στὸ γιαλὸ, περβόλια στὸν ἀέρα,
κ' ὅ,τι τὴν νύκτα μεριμνῶ, χάνεται τὴν ἡμέρα.

Βουλγάρεις.

Α'. *Νικόλαος Βούλγαρις* ἐγεννήθη τῷ 1634 ἐν Κερκύρᾳ ἐξ ἐπισήμου

οἰκογενείας πάλαι ἐξ Ἠπείρου μετοικησάσης ἐν τῇ νήσῳ (1). Ἀπελθὼν εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὴν ἰατρικὴν, ἐφ' ᾗ καὶ ἠξιώθη τοῦ στεφάνου τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξήσκει τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, μαρτυροῦντα τὴν πολυμάθειαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός. Ἦτο μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων (2). Κατὰ ποῖον ἔτος ἀπεβίωσεν ὁ Βούλγαρις ἀγνοοῦμεν· ὁ Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ἔζη τῷ 1684. (Quo anno decesserit in patria non novimus, nec tamen ante anno 1684, nam triennio ante catechesis ejus excudebatur Venetiis) (3).

Συγγράμματα.

—Ἔκθεσις τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. (Ἐδημοσιεύθη ἰταλιστὶ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669, καὶ τῷ 1857 ἑξελληνισθεῖσα ἐξεδόθη ἐν Κερκύρᾳ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ὑπὸ τῶν λογίων Ν. Τ. Βουλγάρεως καὶ Ν. Μάνεση).

—Αἱ θεῖαι καὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ, Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου τῶν ἀποστόλων, μετὰ Κερκύρας τῆς Βασιλίδος καὶ Παρθενομάρτυρος, Ἀρσενίου τε Κερκύρας μητροπολίτου, ἁγίων καὶ πολιούχων καὶ προστατῶν πόλεως καὶ νήσου Κερκύρας. (Αἱ ἀκολουθίαι φέρουσαι ἐν ἑκάστῃ σελίδι ἰδίαν ἀρίθμησιν ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674, καὶ προσεφωνήθησαν εἰς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον).

—Κατήχησις ἱερὰ, ἤτοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργείας ἐξήγησις. Ἐνετίησι 1681. (Ἐτυπώθη παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ μετὰ σελίδα τὴν 218 τίτλῳ· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται τοῦ αὐτοῦ Βουλγάρεως· προσφωνητικὴ πρὸς Λέοντα τὸν Γλυκύν· ἐπιγράμματα εἰς Νικόλ. καὶ Λέοντα Γλυκύν· ἕτερον πρὸς τὸν πρωτοπαπὰν Κερκύρας καὶ τὴν ἱερὰν πεντάδα τῶν ὑπερτίμων αὐτοῦ ὀφφικίων, Ἰωάννην Φλώρου Σακελλάριον, Σπυρίδωνα Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν Ἐκκλησιῶν, Γεώργιον Αὐλωνίτην ἀρχιμανδρίτην, Ἀντώνιον Μάνεσην Ἱερομνήμονα, καὶ Γεώργιον Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων. Ἐκτὸς τούτων καταχωρεῖται ἐπιστολὴ τοῦ λογίου ἀρχιάτρου Κερκύρας Ἰωκώβου Ῥίκκη περὶ τῆς κατηχήσεως, καὶ μακρὸν ἐλεγεῖον τοῦ πεπαιδευμένου ἱερομνήμονος Ἀντωνίου Μάνεση πρὸς τὸν συγγραφέα, ἀρχόμενον ὡς ἑξῆς·

Αἰνέσατε Μοῦσαι Νικόλαον,
Κερκύρας γέννημα, Ἰταλίας θρέμμα, Ἑλλάδος καύχημα,
Ἄνδρα φερώνυμον νίκης, ὁμοφυῆ ἀρετῆς.

Τελευτᾷ δὲ διὰ τῶν ἑξῆς στίχων.

Ἀναβιωσάσης σοφίας καθισταμένη τρόπαιον ἡ Ἑλλὰς,

(1) Προσφωνητικὴ Κατηχήσεως εἰς Λέοντα Γλυκύν.
(2) Μουστοξύδου, Περὶ τῶν Ἀκαδημιῶν Κερκύρας.
(3) Historia Gymn. Patavini, σελ. 317.

Ἐν τοῖς Νικολάου χαρακτῆρσι
Σκιὰν γεραίρει τοῦ ἐξιτήλου φωτός.

Ἡ Κατήχησις τοῦ Βουλγάρεως ἀνετυπώθη τῷ 1799 παρὰ Δημ. Θεοδοσίῳ, καὶ τῷ 1818 ἐπιμελείᾳ Σπυρίδωνος Βλαντῆ, μεταβαλόντος καὶ τὸ ὕφος τῆς ὕλης συγγραφῆς ἐπὶ τὸ κομψότερον. Τῷ 1852 ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν πρωτότυπον ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Μαυρομμάτου, τοῦ δεινοῦ ἐκείνου περὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν θεολογίαν Κερκυραίου, ὃν ἀώρως ἀφήρπασεν ὁ θάνατος. Ὁ Μαυρομμάτης ἵνα καταστήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς Κατηχήσεως ἀκίνδυνον παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις προσέθηκε καὶ σημειώσεις δι' ὧν διώρθου τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, καὶ διασαφεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα, πλουτήσας ἅμα καὶ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων. Ὁ φιλόπονος ἐκδότης διετήρησε καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν Σύγκλητον τῆς Κερκύρας ἰταλιστὶ γεγραμμένην, ἥτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἡμέτερον ἀντίτυπον τῆς πρωτοτύπου ἐκδόσεως πρεσφωνουμένης, ὡς ἐλέχθη, εἰς Λέοντα τὸν Γλυκὺν, προσθέσας καὶ ἔγγραφά τινα Ἰταλικὰ περὶ τῆς μὴ ἀνεξετάστου χειροτονήσεως, καὶ ἐγκώμιον Ἰωάννου Βουλγάρεως λατινιστὶ εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κερκυραϊκῆς Συγκλήτου Στάμον Ῥοδόσταμον, Ἱππόλυτον Προσαλέντην, Βενέδικτον Λάνζαν, Ἄγγελον Καποδίστριαν, Ἀλούσιον Ῥαρτοῦρον, Γεώργιον Τριβώλην, Σταματέλλον Λούπιναν, Μαρίνον Πιέρον, Δημήτριον Πετρετίνον, Νικόλαον Χαλκιόπουλον, καὶ Τρωίλου Μαρκορᾶν).

—Περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν.

—Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα. (Aliqua epigrammata Græca conscripta et sparsim edita vidimus, λέγει ὁ Παπαδόπουλος).

Κατὰ Μαρμαρὰν (1) ὁ Νικόλαος περιέγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ θαύματά τινα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Β'. *Χριστόφορος* (2), νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος Νικολάου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ ἔμεινε πάντοτε ἀδιάσειστος εἰς τὸ πάτριον δόγμα. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα παρέλαβεν ἐπαξίως τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τοῦ πρωτοπαπᾶ. Κατὰ προτροπὴν τούτου ὁ Νικόλαος συνέγραψε τὴν Κατήχησιν, περὶ ἧς ἄνω ἐγένετο λόγος.

Ὁ Χριστόδουλος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674 τὰς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του συνταχθείσας ἀκολουθίας τῶν πολιούχων ἁγίων Κερκύρας. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηται τούτῳ ἠρωελεγεῖον ἐπίγραμμα πρὸς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον, καὶ ἕτερον λατινιστὶ πρὸς τὸν Χριστόφορον ποιηθὲν ὑπὸ Δομενίκου Βόγου.

Ὁ Χριστόφορος, κατὰ Μουστοξύδην (3), ἔγραψεν ἑλληνικὰ τετράστιχα καὶ ἐπιστολάς.

---

(1) Storia di Corfù, σελ. 395.

(2) Κατὰ λάθος ὁ περιηγητὴς Wehler καλεῖ τοῦτον Παναγιώτην.

(3) Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Ἰωσὴφ Γεωργερίνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μήλῳ, καὶ χειροτονηθεὶς τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1666 ἀρχιεπίσκοπος Σάμου διετέλεσε πενταετίαν ὡς τοιοῦτος. Ἀνὴρ εὐπαίδευτος μὲν, ἀλλὰ λίαν φιλελεύθερος καὶ οὐχὶ τόσῳ ἀνεκτικὸς ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὰς περιστάσεις εἰς ἃς διετέλει τότε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, εἶδεν ὅτι αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ δουλοφροσύνη τινῶν προκρίτων Σαμίων ἀφ' ἑτέρου, οὐδόλως συνεβιβάζοντο πρὸς τὰ ἐλεύθερα αὐτοῦ φρονήματα, καὶ διὰ τοῦτο πικρῶς ἐν τῇ περισωθείσῃ συγγραφῇ του καθάπτεται καὶ τούτων καὶ ἐκείνων. Αἱ αἰτίαι αὗται καὶ ἡ ὑπερχειλίσασα τῶν Τούρκων αὐθάδεια, διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν τότε ἅλωσιν τῆς Κρήτης, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σάμου καὶ μεταβῇ εἰς Πάτμον, ἔνθα ἐνοικίασε, καθὰ ὁ Τουρνεφόρτιος ἀναφέρει, τὴν ἐπικαρπίαν τῶν κτημάτων τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως ἰσοβίως ἀντὶ διακοσίων σκούδων· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μὴ εὑρίσκων ἀνάπαυσιν, ἕνεκα τῶν δεινῶν, ἅτινα ἔβλεπεν ὅτι ὑφίσταντο οἱ ὁμοεθνεῖς του, ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ εἰς τόπους μακρυνοὺς, ὅπως ἐκεῖ ζήσῃ ἐν εἰρήνῃ.

Τῷ 1674 διερχόμενος ὁ Ἰωσὴφ ἐκ Φλωρεντίας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ ἐπισκόπου τῆς Βολατέρρας ὡς ἔξαρχος τῶν ἐν Σοανῇ τῆς Τοσκάνης προσφυγόντων ἐκ Μάνης Ἑλλήνων (1). Ὁ Γεωργερίνης ἐλθὼν

(1) Οἱ ἀθάμαστοι Μανιάται, συνεστῶτος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, οὐ μόνον παντοιοτρόπως ἐβοήθησαν τοὺς Βενετοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς Καλάμας ἐκστρατεύσαντες, ἀγόμενοι κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἁρπαγὰς, ἐγένοντο τῆς πόλεως ἐγκρατεῖς ἐκ πρώτης ἐφόδου, καὶ τὴν ἀκρόπολιν μετ' ὀλίγον ἀπέλαβον· εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἐτράπησαν εἰς διαρπαγὴν, καὶ τὰ πάντα περισυλήσαντες ἐπυρπόλησαν. Ὑποταχθείσης ὅμως τῆς Κρήτης, οἱ μᾶλλον κατὰ τῶν Τούρκων ἐκτεθέντες Μανιάται ἐκλιπόντες τὴν γενέθλιον χώραν μετέβησαν εἰς Τοσκάνην· ὑποδοχῆς δ' ἀξιωθέντες παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς κατῴκησαν χωρία τινα τῆς Βολατέρρας καὶ Σοανῆς. Πέντε ἱερεῖς συνάποικοι ἐτέλουν τὰ τοῦ πατρίου θρησκεύματος, ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ μετὰ δυσαρεσκείας ἔβλεπεν ἐν τοῖς κόλποις της τοὺς δυστυχεῖς τούτους σχισματικούς· μετὰ τὸν Γεωργερίνην, ἐπέμφθη (1675) Ὀδρούσιος Μαρίας Πιέρης, Χῖος καὶ οὗτος δραπετίδης, καὶ ἀδελφὸς πιθανῶς τοῦ Γεωργίου, ἐκτὸς εἰ μὴ ὁ αὐτός ἐστι, παραμορφωθέντος τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τῶν μνημονευόντων Ῥοδοτᾶ, καὶ Γαττούλα (Histor. Cassin. II, σελ. 857). Ὁ Πιέρης, μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, συνετέλεσε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καταναγκάσας τοὺς ἀποίκους νὰ μὴ σέβωνται πλέον ὅσους τῶν ἁγίων ἀναγνωρίζει ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, νὰ νομίζωσιν ἀδιάλυτον ἐπὶ πάσης περιπτώσεως τὸν γάμον, καὶ νὰ παραδεχθῶσι τὸ Γρηγοριανὸν μηνολόγιον. Τοιουτοτρόπως οὐδὲν ἄλλο ἔμεινεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους πρόσφυγας, εἰμὴ σκιὰ τῆς προγονικῆς θρησκείας ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν ὁμοεθνοῦς ἱερέως, ἕως οὗ καὶ τοῦτον ἀδυσωπήτως ἀφῃρέθησαν τῷ 1693. (Ἑλληνομν. σελ. 269).

συνεκάλεσε τὸν μετανάστην λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας αὐτοῦ, ὅπως εὐχερέστερον σαγηνεύσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, μετὰ πάσης πομπῆς καὶ ἐπισημότητος ἐτέλεσε τὸν ἑσπερινὸν καὶ ἀνέπεισε τοὺς ἱερεῖς νὰ δεχθῶσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀναγνωρίζοντες μετὰ τῶν ἄλλων τὴν ὑπεροχὴν τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἵνα συνάψῃ μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοὺς ἀποπλανηθέντας δι' αἰσθητῶν καὶ ἐξωτερικῶν σημείων, μετέφερεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸν ναὸν τῶν ὀρθοδόξων τὸ ἁγίασμα, εἴτε εὐλογημένον ὕδωρ, καὶ ἄλλας ἐτέλεσεν ἀσυνήθεις παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἱεροπραξίας.

Εἶτ' ἐξ Ἰταλίας, εἶτ' ἐπιστρέψας εἰς Σάμον ὁ Γεωργερίνης παρέλαβεν ἑκατὸν περίπου οἰκογενείας Σαμίων, αἷς ἠνώθησαν καί τινες Μήλιοι, καὶ ὡδήγησαν αὐτὰς εἰς Λονδίνον. Ὁ τότε δοὺξ τῆς Ὑόρκης, καὶ εἶτα βασιλεύσας τῆς Ἀγγλίας, Ἰάκωβος φιλοφρόνως ὑποδεξιωσάμενος τοὺς νέους ἀποίκους, τοῖς παρεχώρησεν ὅπως κτίσωσιν οἰκίας ἴδιον μέρος, μέχρι τουνῦν φέρον τὸ ὄνομα Ἑλληνικὴ Ὁδὸς (Greek-Street), καὶ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας εἰς Βυζαντινὸν ῥυθμὸν οἰκοδομηθεῖσαν τῷ 1680 εἰς Crown-Sreet Soho, ἐγγὺς τῇ ἑλληνικῇ ὁδῷ.

Ὁ Ἰωσὴφ ἐν Λονδίνῳ διατρίβων προσεπάθησε νὰ καταρτίσῃ Γυμνάσιον εἰς Ὀξφόρδην διὰ τοὺς ἐξ ἀνατολῆς σπουδαστὰς, καὶ πρὸς τοῦτο συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς πολλοὺς Ἄγγλους ἐπισκόπους. Αἱ προσπάθειαί του ὅμως ἐναυάγησαν. Ἀγνοεῖται δὲ καὶ ὁποῖον ἐγένετο τὸ τέλος τοῦ ἀνηρέμου βίου του.

Τὸ μόνον σύγγραμμα ὅπερ ἔχομεν τοῦ Ἰωσὴφ εἶνε « Περιγραφὴ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας Πάτμου καὶ Ἄθωνος » συνταχθὲν εἰς τὴν ἐν χρήσει τότε ἑλληνικὴν διάλεκτον, αἰτήσει φιλομαθῶν τινων Ἄγγλων. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον δὲν ἐτυπώθη· ἐντυχὼν ὅμως αὐτὸ Ἄγγλος τις ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετέφρασεν ἀγγλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῇ 14 Ἰουλίου 1678, μετὰ τῆς προτασσομένης εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ συγγραφέως πρὸς Ἰάκωβον τὸν δοῦκα τῆς Ὑόρκης.

Ἡ Περιγραφὴ τοῦ Γεωργερίνη, εἰ καὶ ἀτελὴς, ἔχει ὅμως καί τινας περιέργους εἰδήσεις, καὶ αὐτῇ ἐχρήσαντο ὡς ὁδηγῷ περὶ Σάμου ὁ Paulus, ὁ Dapper, καὶ ὁ Malte—Brune. Εἶνε δὲ σπανιωτάτη ἡ ἔκδοσις, καὶ οὐδὲ ὁ Τουρνεφόρτιος ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἀντίτυπον αὐτῆς τῷ 1720, δι' ὅπερ ἐκφράζει τὴν λύπην του.

Εὑρηνται τοῦ Γεωργερίνη καὶ ἐπιστολαὶ ἐν τῇ Βοδλειανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀξφόρδης, ἄγνωστον πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ εἰ ἐξεδόθησάν ποτε (2).

(2) Σταματιάδου Σαμιακά. Τόμ. Β'. (ἀνέκδοτ.ς).

Πουνιαλής.

Μαρίνος Τζάνες ὁ Πουνιαλὴς ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης, ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν ἁγιογραφικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει· πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς πατρίδος του προσέφυγεν εἰς Βενετίαν, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς μετωνομάσθη Ἐμμανουήλ. Διορισθεὶς ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξέγραψε πολλὰς τῶν ἐκεῖ εἰκόνων, θαυμαζομένας μέχρι τουνῦν. Ὁ Πουνιαλὴς ἐπαινεῖται ὡς ἄριστος ζωγράφος, καλὸς στιχουργὸς, καὶ οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων μελωδῶν. Ἄγνωστον ἡμῖν πότε ἀπέθανεν· γνωρίζομεν δ' ὅτι διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1661—84, ὅτε ἦτο γέρων· διότι εἰς τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος προσφωνητικὴν τῶν εἰς Εὐαγγελισμὸν στίχων του, πρὸς Γεράσιμον Βλάχον, ὑπογράφεται,

Τζάνες ὁ εἰκονογράφος Ῥηθύμνιος ἐκ Κρήτης,
Ἐμμανουὴλ, ὁ Μπουνιαλὴς, ὁ γηραιὸς πρεσβύτης.

Συγγράμματα.

—Κατάνυξις ὠφέλιμος διὰ κάθε χριστιανὸν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται διάλογος ψυχῆς καὶ νεκροῦ, καὶ διηγήσεις τινὲς περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, περὶ κρίσεως καὶ παραδείσου, καὶ περὶ κολάσεως· καὶ ἕτεροι στίχοι περὶ θανάτου. Ποίημα Μαρίνου Τζάνε τοῦ ἐπιλεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ Ῥηθυμναίου ἐκ Κρήτης.

(Τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ Πουνιαλῆ, γραφὲν πρὶν ἀναλάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐξεδόθη μετὰ θάνατον, ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ν. Γλυκεῖ 1816).

—Ἀκολουθία τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Φωτεινῆς τῆς Σαμαρίτιδος, ἣ ὡμίλησεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ φρέατι. Συντεθεῖσα παρὰ Ἐμμανουὴλ ἱερέως τοῦ Τζάνε, λεγομένου Μπουνιαλῆ, τοῦ εἰκονογράφου, καὶ τυπωθεῖσα ἐκ τῶν ἀναλωμάτων τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Νικολάου τοῦ Πουλημένου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνετίησιν, ἀχοά. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ. (σελ. κ'. προσφωνεῖται τῷ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας Μελετίῳ Χορτακίῳ) (1).

—Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γοβδελᾶ Πέρσου τοῦ πολυάθλου, ψαλλομένη τῇ κθ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ἐκτεθεῖσα παρά τε τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ λογιωτάτου κυρίου Καλλιοπίου Καλλιέργου τοῦ Κρητὸς, παρά τε τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσιν, κυρίου Ἐμμανουήλου Τζάνε, τοῦ λεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ εἰκονογράφου, ἐφημερίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἐν κλειναῖς Βενετίαις. Διὰ δαπάνης δὲ καὶ ἀναλωμάτων τοῦ αὐτοῦ ἱερέως Τζάνε. Ἐνετίησιν, ᾳχξά. Παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ἰουλιανῷ.

(Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην συνεργασθεὶς μετὰ Καλλιέργου συνέθετο ὁ Πουνια-

(1) Δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ Βρετοῦ.

λῆς, γράψας καὶ τὴν προτασσομένην εἰκόνα τοῦ ἁγίου χάριν εὐλαβείας πρὸς τὸν ἅγιον, σώσαντα ἀπὸ προφανοῦς θανάτου ἕνα τῶν ἀδελφῶν του).

—Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀλυπίου τοῦ Κιωνίτου καὶ θαυματουργοῦ· συνταχθεῖσα ἐκ τοῦ Μηναίου παρὰ τοῦ εὐβλαβεστάτου ἱερέως Ἐμμανουήλου Τζάνε τοῦ εἰκονογράφου λεγομένου Μπουνιαλῆ. Ὁ κανόνας δὲ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ἐπανακαμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὀργανικοῦ ἤχου τοῦ πλ. α, εἰς τὸ μελωδοποιὸν ἦχος τοῦ πλ. δ' περιστρέφων τὰς τῶν συλλαβῶν μεθόδους ἑρμηνείας τῶν λόγων καὶ μελοδικὰ μέτρα ἀπὸ ἦχον εἰς ἦχον ἐπανερχόμενα, τυπωθεῖσα δὲ χάριν εὐλαβείας Ἐνετίησιν. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ. ᾰχοθ'.

—Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, στίχοι διὰ μέτρων ἁπλῶν ὁμοιοκατάληκτοι, συντεθέντες παρὰ Ἐμμανουὴλ Τζάνε λεγομένου Μπουνιαλῆ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθέντες τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας κυρίῳ κυρίῳ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ. Ἐνετίησι, ᾰχπδ'. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίων. 8 μικρὸν ἄνευ σελιδαριθμήσεως.

—Διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου. Ἐνετίησι 1710.

Λοξάνδρα Σκαρλάτου.

Βασιλεύοντος τῶν Τούρκων τοῦ Σουλτάνου Ἀμουράτου Δ'. ἔζη ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλλην τις πωλητὴς βοῶν καὶ προβάτων, ἐπιτετραμμένος συνάμα καὶ τὴν προμήθειαν τῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνακτόρων κρεῶν, Σκαρλάτος καλούμενος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκ μὲν τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ ἐκέκτητο μεγάλους θησαυροὺς, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τ' ἀνάκτορα σχέσεών του δύναμιν μεγίστην. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (1635) Βασίλειος ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν, καὶ Ματθαῖος ὁ τῆς Βλαχίας διετέλουν εἰς ἄσπονδον πρὸς ἀλλήλους μῖσος, διότι ὁ πρῶτος εὐνοούμενος τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε ἰσχυόντων Σιλιχτὰρ-ἀγασῆ καὶ Κισλὰρ-ἀγασῆ, προσεπάθει ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν υἱόν του Ἰωάννην· ἀλλὰ καὶ ὁ Ματθαῖος εἶχεν ἰσχυροὺς προστάτας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ὥστε ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἦσαν ἴσοι κατά τε τὰ πλούτη, τὴν δύναμιν, καὶ τὰς παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ ῥαδιουργίας, ὑπέβλεπον ὁ εἷς τὸν ἕτερον, ἀδυνατοῦντες νὰ καταβάλλωσιν ἀλλήλους, καὶ ἐμηχανᾶτο ἑκάτερος διάφορα σχέδια ὅπως ὑποσκελίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του.

Ὁ Σκαρλάτος κατὰ τὰς ἔριδας τῶν δύο ἡγεμόνων ἐφαίνετο εὐνοῶν τὸν Βασίλειον, καὶ ἐπειδὴ ἐξήσκει μεγάλην ἐπὶ τοῦ βεζίρου ἐπιρροὴν, παρενέβαλλε πολλὰς τῷ Ματθαίῳ δυσχερείας, ἃς ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ ὑπερβῇ, λαμβάνων ὡς σύζυγον τὴν μονογενῆ τοῦ Σκαρλάτου θυγατέρα Λοξάνδραν, κόρην λίαν καταρτισθεῖσαν περὶ τὰ γοάμματα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλη.

Ὁ Σκαρλάτος ἐνέδωκε προθύμως εἰς τὴν περὶ γάμου τῆς θυγατρός του αἴτησιν τοῦ Ματθαίου, καὶ οἱ ἀῤῥαβῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος ὑπὸ τοῦ καπουκεχαγιᾶ, εἶτ' οὖν ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος, ἔπεμψε δὲ πολυμελῆ εὐγενῶν συνοδίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως παραλάβῃ καὶ συνοδεύσῃ εἰς Βουκουρέστιον τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ σύζυγον.

Ἐν τούτοις ὀλίγας μετὰ τοὺς ἀῤῥαβῶνας ἡμέρας, ἡ Λοξάνδρα προσεβλήθη ὑπὸ σφοδρᾶς εὐλογίας, ἧς ἕνεκεν, οὐ μόνον τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐστερήθη, ἀλλὰ καὶ δυσειδεστάτη καὶ μονόφθαλμος κατέστη· ὁ δὲ πατήρ της, σφόδρα ἐπὶ τῷ παθήματι ἀχθόμενος, ὑπέκρυψεν αὐτὸ εἰς τὸν γαμβρόν του καὶ τῷ ἀπέστειλε μετὰ πλουσίας φερνῆς τὴν θυγατέρα του, συστησάμενος ὅμως αὐτῇ νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπόν της κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον καὶ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ ἐνώπιον οὐδενός, πρὶν τῆς περατώσεως τῆς ἱεροπραξίας· ἐφρόνει δὲ τοῦτο πράττων ὁ Σκαρλάτος, ὅτι τελειωθέντος πλέον τοῦ γάμου, ὁ Ματθαῖος ἐκὼν ἄκων ἤθελε κρατήσει τὴν σύζυγόν του.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ Λοξάνδρα καὶ ἀφικομένη εἰς Ταργοβίτσην κατέλυσεν εἰς πλούσιον μέγαρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν οἱ εἰς προϋπάντησιν αὐτῆς ἐλθόντες, ὁ μελλόνυμφος, καὶ πολυάριθμοι εὐγενεῖς. Ἡ ἐπιμονὴ μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Λοξάνδρα ἐκράτει κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπόν της, ἀπήρεσε βεβαίως εἰς τὸν Ματθαῖον, ὅστις, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οὐδὲ εἰς αὐτὸν οὐδὲ εἰς τὰς τῶν εὐγενῶν γυναῖκας, αἵτινες ἔσπευσαν νὰ τῇ προσφέρωσι τὰ σεβάσματά των, ἀπεκαλύφθη, ἐξέφερε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὑπὸ τὸ κρήδεμνον ἐκεῖνο κρύπτεται ἀσχημία τις. Τῶν λόγων τούτων περιελθόντων εἰς τὰ ὦτα τῆς Λοξάνδρας, αὕτη διεμήνυσε πρὸς τὸν ἡγεμόνα, μετὰ πικρίας ἅμα καὶ στόμφου τάδε· « Ὅ,τι ὀφείλει νὰ ἔχῃ μία κόρη ἔχω καὶ ἐγώ· ἂν δ' » ὁ ἡγεμὼν μετεμελήθη διὰ τὸ συνοικέσιον τοῦτο, εἰμὶ ἑτοίμη νὰ » ἐπανέλθω εἰς τὸν τοῦ πατρός μου οἶκον, καὶ νὰ ᾖ βέβαιος ὅτι ἡ » θυγάτηρ τοῦ Σκαρλάτου δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ εὕρῃ σύζυγον. » Λόγοι τοσοῦτον πομπώδεις ἐτάραξαν τὸν ἡγεμόνα, ὅστις οὐδόλως ἀντιτείνας πλέον, ὡδήγησε τὴν Λοζάνδραν, πάντοτε κεκαλυμμένην, εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μέγαρον, ἔνθα ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι μετὰ λαμπρότητος μεγίστης. Ὅτε ὅμως ὁ Ματθαῖος ἤγαγε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, καὶ εἶδεν αὐτὴν ἀποκαλυφθεῖσαν, τότε ἔμεινεν ἐμβρόντητος, βλέπων πρὸς ὁποῖον ἔκτρωμα συνεδέθη διὰ

παντός. Ἀποσυρθεὶς λοιπὸν τῆς παστάδος, ἀπέπεμψεν αὐτὴν μετά τινας ἡμέρας πρὸς τὸν πατέρα της μετὰ τῆς προικὸς αὐτῆς καὶ τῶν προγαμιαίων δώρων. Ὁ Σκαρλάτος μένεα πνέων κατὰ τοῦ γαμβροῦ του, προὐτίθετο νὰ ἐκδικηθῇ αὐτὸν φρικωδῶς, εἰ μὴ ἔπιπτεν, ὀλίγας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Λοξάνδρας ἡμέρας, θῦμα γιανιτζάρου τινός, παροτρυνθέντος, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ τῆς Μολδαυΐας ἡγεμόνος Βασιλείου ὅπως τὸν δολοφονήσῃ.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβησαν εἶχε καταπλεύσει ἐκ Χίου εἰς Κωνταντινούπολιν νέος τις εὐειδέστατος καὶ χαρίεις, ἀνήκων εἰς εὐγενῆ μὲν τῆς νήσου ἐκείνης οἰκογένειαν, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς μεγάλην ἔνδειαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ἐκπατριζόμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, περιφερόμενος τὰς τῆς πόλεως ὁδοὺς καὶ πωλῶν μετάξας τῆς Χίου. Ὁ νέος οὗτος, Παντελῆς Μαυροκορδάτος (1) καλούμενος, διαβαίνων συνεχῶς ὑπὸ τὸν ἐν Φαναρίῳ οἶκον τοῦ Σκαρλάτου, προσεκαλεῖτο ἐνίοτε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Λοξάνδρας πρὸς ἀγορὰν τῶν ἐμπορευμάτων του· ἐπὶ τέλους δ' ἐπέτυχε τοσοῦτον νὰ ἐμπνεύσῃ πρὸς τὴν κόρην ἔρωτα, ὥστε αὐτὴ λησμονήσασα ὁποῖος ἦν ὁ πατήρ της καὶ ὁποῖος ὁ πρῶτος σύζυγός της, ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον νέον. Τοιουτοτρόπως ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι αὐτῶν, τῶν μὲν Φαναριωτῶν καγχαζόντων ἐπὶ τῇ οἰκτρᾷ τῆς Λοξάνδρας ἐκλογῇ, τοῦ δὲ Παντελῆ μακαρίζοντος ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην τύχην.

Ἐκ τοῦ συνοικεσίου ἐκείνου ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ πάνυ, καὶ Ἰωάννης· ὁ τελευταῖος ἦν ἄνθρωπος κοινοῦ νοός, δι' ὅπερ ἔζησεν ἰδιωτεύων καὶ ἀπέθανε καταλιπὼν δύο υἱοὺς, κατ' οὐδὲν τοῦ πατρὸς διαφέροντας· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τοὐναντίον, ἀπορφανευθεὶς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν, ἐπαιδαγωγήθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρός του, καὶ ἀνεδείχθη τὸ σέμνωμα τοῦ Φαναρίου.

Τῷ 1683, ἀποτυχούσης τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τῆς Βιέννης, ὁ Ἀλέξανδρος, μέγας τότε διερμηνεὺς, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς, κατηγορηθεὶς ὡς ἀποτρέψας τὸν καρατομηθέντα μέγαν βεζίρην Καρὰ Μουσταφὰν, τῆς κυριεύσεως τῆς Γερμανικῆς μητροπόλεως· ἐφυ-

(1) Παντελῆς Μαυροκορδάτος, πάππος πιθανῶς τοῦ ἐν λόγῳ, ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς πατριάρχην Μητροφάνην ἀναφορὰν τῶν Χίων τῆς 5 Αὐγούστου 1590. (Βλαστοῦ, Χιακὰ, Β' σελ. 235).

λακίσθη δὲ τότε καὶ ἡ σύζυγος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Λοξάνδρα, ἥτις καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ εἱρκτῇ, ἔνθα ἐπὶ ἕνδεκα μῆνας μάτην ἐστέναζε (1648).

Ἡ Λοξάνδρα διέπρεψεν οὐ μόνον κατὰ τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξοχον παιδείαν. Ἰάκωβος δὲ ὁ Ἀργεῖος οὑτωσὶ ἐγκωμιάζει αὐτήν. « Ἦν γὰρ οὐ μόνον ἀναγινώσκειν εἰδυῖα γράμματα κατὰ τὰς πλείους » τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν ἀναλέξασθαι τῶν ὧν ἐγίνωσκε » καὶ συνιέναι καλῶς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκδηλοῦν. Τὴν γὰρ Ἑλλάδα φω- » νὴν οὕτως ἀκριβῶς ἐπεπαίδευτο, ὥστε τὰς ῥυθμῷ πεποιημένας καὶ » ἐμμέτρους ποιήσεις, τούς τε κατὰ ῥήτορας λόγους καὶ τὰς καταλο- » γάδην πάνυ γλαφυρῶς καὶ ἐντέχνως συντεθείσας ἱστορίας ῥᾳδίως καὶ » νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι· οὐδ' ἡ Θουκυδίδιος συγγραφὴ, οὐδ' ἡ τοῦ Ξενο- » φῶντος ἱστορία τὸ ὀξὺ τῆς ἐκείνης διανοίας διέφυγεν, οὐ μὴν ἀλλὰ » καὶ φιλοσοφίας ἥψατο, καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἐπλούτησεν ἡ » γυνὴ, εἴγε χρὴ λέγειν γυναῖκα τὴν ἀῤῥενόφρονα καὶ τὰς φρένας ἀν- » δρὸς κεκτημένην ἐν τῇ τοῦ θήλεως φύσει, τῆς Ὑπατίας οὐδὲν ἐν τῷ » φιλοσοφεῖν ἔλαττον σχοῦσαν ».

Καὶ Καισάριος ὁ Δαπόντες ταῦτα λέγει περὶ Λοξάνδρας· « ἤρχοντο » περιηγηταὶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἐσυνομιλοῦσαν μαζί της, καὶ ἐθαύ- » μαζαν τὴν σοφίαν της » (1).

Ξαβέριος Δαβιάνος.

Ξαβέριος Αἰμίλιος Δαβιάνος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ ἐξ εὐγενῶν· παιδευ- θεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπι- στήμιον τοῦ Παταβίου τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν· μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων, ἐστάλη ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας εἰς Κρήτην, ὡς κανονικὸς θεολόγος τῆς ἐκεῖ δυτικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Θήρας, καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν θέσιν του ἐπνίγη ἐν τῷ Αἰγαίῳ (1687).

« Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, reiprâ doctissimus, et linguæ inter paucos Græcæ peritissimus, quam epigrammatibus caudore, et acumine præstantibus ad priscam venustatem erexit ».

Συγγράμματα.

—Sacra Sponsa in Thalamo suo. (Σύγγραμμα τριμερὲς, ἐξ ὧν τὸ ἓν τμῆμα ἐξέδωκε).

Διάφορ' ἄλλα ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ, καὶ ἰδίως ἐπιγράμματα καὶ δίστιχα (2).

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων διερμηνέων σελ. 62 καὶ ἑπομ.

(2) Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, σελ. 318.

Νεκτάριος Ζαμπέλιος (1).

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι περὶ τὸ 1620, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· κομιδῇ νέος ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, Νεκτάριος μετονομασθείς· ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ σχολεῖον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐν τέλει εἰς Καρπενήσιον, ἐπὶ πολὺ ἀκροασάμενος Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ· ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα τῷ 1654 ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ· τῷ 1678, ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ′, διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς χηρευούσης ἐπισκοπῆς Λευκάδος. Ἀπεβίωσε τὸ 1690.

Συγγράμματα.

—Χρονικὰ περὶ σεισμῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀξιοπεριέργων γεγονότων· συμπληρωθέντα ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀπογόνων τοῦ Νεκταρίου.

—Λόγοι Πανηγυρικοί.

—Διάφορα Θεολογικὰ πονήματα, καὶ γραμματικὰ σημειώματα.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων εἶδον τὰ δύο πρῶτα, καί τινα ἀποσπάσματα θεολογικὰ παρὰ τῇ ἐν Λευκάδι οἰκογενείᾳ Ζαμπελίου, παρ' ἧς ἔλαβον καὶ τὰς βιογραφικὰς περὶ Νεκταρίου εἰδήσεις. Αἱ περὶ σεισμῶν δὲ σημειώσεις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Αἰῶνι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον).

Ἄγγελος Βενιζέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου (1634—39) (2)· ἐπανελθὼν δ' εἶτα εἰς τὴν πατρίδα ἐδίδαξεν ἐπί τινα ἔτη, εἶτα δ' ἀποχωρήσας κατεγίνετο εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν θεολογικῶν, καὶ φιλοσοφικῶν πραγματειῶν. Νικόλαος ὁ Κεραμεὺς ἐν Ἀντιῤῥητικοῖς μνημονεύει τοῦ Βενιζέλου, συγγράψαντος, κατὰ Δοσίθεον, πόνημα κατὰ Λατίνων (3).

Ἀρσένιος Καλλούδης.

Ἱερομόναχος Κρὴς, ἀνεψιὸς Γερασίμου τοῦ Βλάχου, ὑφ' οὗ ἐδιδάχθη

---

(1) Ἐν τῷ γενεαλογικῷ δένδρῳ τῆς λευϊτικῆς ταύτης οἰκογενείας γενάρχης σημειοῦται ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας, κατοικῶν εἰς Μαραντοχώριον τῆς Λευκάδος, ὅθεν ὁ ἔγγονὸς αὐτοῦ ἱερεὺς Παναγιώτης κατέβη εἰς τὴν πόλιν, ἔνθα ἕκτοτε διαμένουσιν οἱ σωζόμενοι ἀπόγονοί του.

(2) Veludo, Colonia Greca in Venezia, σελ. 15.

(3) Papadopoli, Historia Gymnas. Patavini· σελ. 319.—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρᾳ φυλλ. 192.

καὶ τὰ ἑλληνικά. Ἐλθὼν εἰς Πατάβιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ φροντιστηρίου, (1653—61), διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα Ἱλαρίωνα Κιγάλαν. Εἶτα ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Ἀνεμομύλῳ τῆς Κερκύρας ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἱεροκήρυξ τῆς πόλεως· καὶ ὕστερον ἐγένετο ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζας Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως, μοναστηρίου τότε οὔσης, διαδεχεὶς τὸν ἐκεῖ προηγουμενεύσαντα θεῖόν του Γεράσιμον. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ἐν κελλεῖον, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς·

Ἀρσένιος ἱρὸς Καλλούδης οἵσια ῥέζων
Μητρὶ Θεοῦ Μαρίᾳ ἥρατο τόνδε δόμον.

Προχειρισθέντος τοῦ θείου του μητροπολίτου Φιλαδελφείας ἦλθε καὶ ὁ Ἀρσένιος εἰς Βενετίαν, ἔνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1693, γεγονὼς ἐτῶν 73 περίπου.

Τὸν Καλλούδην ἐπαινοῦσιν ἐν Κερκύρᾳ ἐπισκεφθέντες οἱ περιηγηταὶ Σπὸν καὶ Βέλερ, ἔχοντα καὶ βιβλιοθήκην, ἧς μέρος ἐδωρήσατο εἰς τὸν Κερκυραῖον ἱερομόναχον Γεράσιμον Δαρκάν(1).

Συγγράμματα.

—Προσκυνητάριον τῶν ἱερῶν τόπων ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ· ἐκδοθὲν παρὰ Ἀρσενίου ἱερομονάχου Καλλούδη τοῦ Κρητὸς, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τοῦ ἐν Πατάβιῳ Κωττουνιανοῦ Φροντιστηρίου διδασκάλου. Ἐνετίησιν ᾳχνγ'. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ 1661, καὶ 1683) (2).

—Λόγοι πανηγυρικοὶ, καὶ ἄλλα.

Τῷ 1659 καὶ 1661 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θησαυροῦ καὶ τῆς Ἁρμονίας τοῦ θείου του Βλάχου, προσθεὶς εἰς μὲν τὸ πρῶτον σύγγραμμα δύο ἐπιγράμματα τὸ μὲν εἰς τὸν μέγαν Δοῦκα τῆς Τυρρηνίας Φερδινάνδον, τὸ δ' εἰς τὴν βίβλον· εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἓν εἰς τὸν Βλάχον.

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον διευθύνεται ἐπιστολὴ Ἀναστασίου Γορδίου ἐξ Αἰτωλικοῦ 1692.

Καλλίνικος Ἀκαρνάν.

Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον περὶ τὸ 1630, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου Αἰτωλοῦ. Τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη μητροπολίτης Προύσης, καὶ ὡς τοιοῦτος

(1) Δοσιθέου, Περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, σελ. 1143.—Δημήτριος Βενιζέλος ἀναφέρεται ὑπὸ Γυλετιέρου, Σπὸν, καὶ Βέλερ.

(2) Βρετοῦ, Κατάλογος Α'. ἀριθ. 76. Ἡ τοῦ 1683 ἔκδοσις περιέχει σελ. 190.

ὑπογράφεται εἰς τὸ κατὰ Δεκέμβριον 1672 ἐκδοθὲν σιγίλλιον, ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ΄, ὑπὲρ τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Κύκου, καὶ τῷ 1687 εἰς τὸ περὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐπὶ Ἰακώβου (1). Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Ἰακώβου, τρίτον ἤδη πατριαρχεύσαντος (1 Μαρτ. 1689) συνασθροισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Καστορίας, ἐψήφισαν τὸν Καλλίνικον οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην περιωπήν. Μετ' ὀλίγον Νεόφυτος ὁ Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης, συνοδικῶς ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου, δοθέντος εἰς τὸν Χαλκηδόνος Κλήμεντα, ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μετῆλθε πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Καλλινίκου, ὃν ἐθεώρει αἴτιον τῆς ἐξώσεώς του· καὶ δὴ διὰ ῥαδιουργιῶν καὶ δωροδοκιῶν κατώρθωσεν ἵνα καθαιρεθῇ οὗτος ὑπὸ τῶν κρατούντων, ἀνέλθῃ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον.

Ὁ ἐκβληθεὶς Ἀκαρνὰν τὰ ἴδια τῷ Νεοφύτῳ ἀποδίδων ἐνήργησεν ἵνα συνοδικῶς καθαιρεθῇ ὁ ἐπιβάτης, πεντάμηνον πατριαρχεύσας.

Τὸ δεύτερον ὁ Καλλίνικος πατριαρχεύων (1691) συνήθροισε σύνοδον καὶ κατεδίκασε τὸ περὶ μετουσιώσεως συνταγμάτιον τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλη, περὶ οὗ προσεχῶς ῥηθήσεται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Βλαχίᾳ Διονύσιος ὁ Μουσελίμης, συμμαθητεύσας τῷ Καλλινίκῳ ὑπὸ Εὐγένιον, καὶ καθῃρημένος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐφ' οὗ τετράκις εἶχεν ἀναβῆ. Κωνσταντῖνος Βασαράβας ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγκροβλαχίας, φιλοξενῶν τὸν ἔκπτωτον τῆς πατριαρχείας Βυζάντιον, δὲν ἔπαυε τὰ πάντα κινῶν πρὸς ἀνάληψιν τοῦ θρόνου. Τῷ 1693 ὁ μέγας βεζίρης πορευόμενος εἰς τὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμον, διῆλθεν ἀπὸ τῆς Βλαχίας, καὶ ὡς ἔδει ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἐνθέρμως συστήσαντος τὸν Διονύσιον, παρανόμως καθῃρημένον. Αἱ παραστάσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ Βασαράβα ἐπέφερον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καὶ ὁ μέγας βεζίρης διέταξε νὰ καταβιβασθῇ τοῦ θρόνου ὁ Καλλίνικος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνέλθῃ ὁ πρώην Διονύσιος, ὅστις καὶ ἐνδυθεὶς τὸ σύνηθες περίβλημα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τοῦ θρόνου γενόμενος ἐγκρατὴς ἐφυγάδευσε τὸν Καλλίνικον, δεύτερον ἤδη ἐπὶ δύο ἔτη πατριαρχεύσαντα. Ἀλλὰ τῷ 1694 ἐπανελθόντος τοῦ μεγάλου

(1) Βλ. Κτιτορικὸν τῆς Μονῆς ἐκδοθὲν ὑπὸ Πισειδίου.—Τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Π. Τάφου, ᾳωξ', σελ. 79.

βεζίρου ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει διατρίβοντος, ἐπαρου-σιάσθησαν αὐτῷ οἱ περὶ τὸν Καλλίνικον ἀρχιερεῖς καὶ συνηγορήσαντες ὑπὲρ τοῦ δικαίου, κατέπεισαν ἐκεῖνον ἵνα ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα· ὅθεν προκληθεὶς ἐκεῖ ὁ Καλλίνικος ἀνέλαβε, διὰ προσταγῆς τοῦ βιζίρου, ἐκ τρίτου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Μαθὼν τὰ γινόμενα ὁ Μουσελίμης ἦλθεν εἰς Ἀνδριανούπολιν, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀναστολὴν τοῦ διορισμοῦ· μετὰ πολλὰ ὅμως σκάνδαλα ὑπερίσχυσεν ἡ μερὶς τοῦ Καλλινίκου, καὶ ὁ Διονύσιος ἀποτυχὼν ἐπανῆλθεν εἰς Βλαχίαν, πέμπτον ἤδη πατριαρχεύσας μῆνας ἑπτά, κἀκεῖ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν (1697) (1).

Ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας ταύτης πατριαρχείας τοῦ Ἀκαρνᾶνος, Μεθόδιός τις πρώην Θεσσαλονίκης καθηρημένος καὶ μὴ δυνάμενος ἀναλαβεῖν τὸν θρόνον αὐτοῦ, προσήγαγεν ἀναφορὰν τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ, ἵνα τοῦ λοιποῦ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ δίδωνται παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἐκλεγομένων καὶ τῶν ἀρχιερέων οὐχὶ παρὰ τῆς συνόδου, ἀλλὰ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν· ὁ Καλλίνικος ἠγωνίσθη γενναίως, καὶ διὰ πολλῶν κόπων καὶ χρημάτων ἐναυάγησε τὴν ἀλάστορα γνώμην τοῦ Μεθοδίου, ὃν καὶ εἰς παντελῆ ἐξορίαν ἀπέπεμψε. Καλῶς καὶ θεαρέστως τρίτον ἤδη διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν ὁ Καλλίνικος Β' (1694—1702) μετήλλαξε τὸν βίον ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῇ 8 Αὐγούστου 1702, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Οἰκουμενικὸν Καλλίνικος τὸν θρόνον
Ἴθυνε πλείστους ἐμφρόνως ἐπὶ χρόνους.
Θανὼν δὲ λαμπρᾶς ἠξίωται ἐξόδου.
Ἑῷ τε τῶν πρὶν Πατριαρχῶν ἐν θρόνῳ,
Καὶ νεκρὸς ὡς ζῶν ἐγκαθιδρυθεὶς μόνος,
Μονῇ τέθαπται τῇδε τῇ σεβασμίᾳ.
Καὶ νῦν πολεύει σὺν χορείαις Ἀγγέλων.
Ἐν ἔτει ᾳψϛ'. Αὐγούστου ἡ. (2).

---

(1) Κατὰ Νεόφυτον Μαυρομμάτην ὁ Διονύσιος ἀπεβίωσε τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1696. Ἦν δὲ ὁ Μουσελίμης Βυζάντιος τὴν πατρίδα, μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, πρῶτον μὲν μητροπολίτης Λαρίσσης, εἶτα δὲ πατριάρχης οἰκουμενικὸς πεντάκις ἐκλεχθείς. Ἐπαινεῖται παρὰ πολλῶν ἡ παιδεία αὐτοῦ, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ Ἀραβικῆς φιλολογίας.

(2) Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846, σελ. 106. Κατὰ λάθος Νεόφυτος ὁ Μαυρομμάτης τίθησιν ἐν τῇ 20 Αὐγούστου 1702 τὸ τέλος τοῦ Καλλινίκου.

Ὁ Καλλίνικος ἦν ἀνὴρ ἀνεπιλήπτων ἠθῶν, καὶ οὐδενὸς τῶν τότ' ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων δεύτερος, ὑπέρμαχος δὲ τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς τότ' εὐκλεῶς ἠγωνίσθη διὰ τοῦ κακόφρονος Μεθοδίου κινδυνευσάσης, καὶ ζηλωτὴς τῆς παιδείας ἔνθερμος· τῇ δραστηριότητι καὶ φιλογενείᾳ τούτου συνεστήθη αὖθις τῷ 1691 ἡ τέως ἀποσυντεθειμένη πατριαρχικὴ Σχολή (1). Ἐσέβετο δὲ διὰ τὰς ἀρετάς του οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Καντεμὶρ ἀναφέρει ἀνέκδοτά τινα καταδεικνύοντα τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν τῶν κρατούντων (2).

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου, Μελετίου, Φλερῦ, Λεκιένου, Καντεμὶρ, καὶ ἄλλων ἀλλοεθνῶν. Ὁ τελευταῖος λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Ἀκαρνᾶνος· « Doué d'une rare eloquense, eut cela de particulier sur ceux de son rang, qu'il conserva toute sa vie sa dignité, et mourut Patriarche (3)· καὶ ἀλλαχοῦ « Callinicus prélat des mœurs irreprochables et assez versé dans les lettres (4) ».

Καὶ ὁ Λεκιένος « Callinicus optime suo munere fugens, eccle- » siam ære alieno liberavit, de demum quindecim annis feliciter » transactis patriarcha, obiit anno 1702 (5) ».

Ἔν τινι χειρογράφῳ εὑρηνται καὶ οἱ ἑξῆς περὶ Καλλινίκου στίχοι ἀνωνύμου τινός, μαρτυροῦντες τὴν περὶ τούτου ἀγαθὴν ἰδέαν.

Περὶ δὲ τοῦ Καλλινίκου τοῖος φέρεται λόγος·
Ὡς εὑρισκόμενός ποτε εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω,
Ὄρος τὸ ἁγιώνυμον, τῷ πόθῳ εὐλαβείας,
Ἦλθε καὶ ἐπροσκύνησε τὰ μοναστήρια πάντα.
Ὡς δ' ὅτε παρεγένετο εἰς τὸ θεῖον Βατοπαῖδι,
Ὀψέποτε ἐκάθησεν ἐπὶ τὰς θύρας ἔξω,
Ἀναψυχὴν παραμικρὰν βουλόμενος εὑρέσθαι,
Αἴφνης εἷς λέων ἐκπηδήσας ἀπὸ τοῦ δρυμῶνος,
Φρικαλέος, πάντολμος, ἐφίσταται Καλλινίκῳ,
Αἱμοχαρὴς, ἱστάμενος δεινὸς, ἄγρια βλέπων.
Ἔφριξε δὲ ὁ Καλλίνικος ὁρῶν θανάτου προὔπτον,
Μὴ ἔχων ὅ,τι πράξασθαι, ἢ ὅλως ἀμυνεῖσθαι.
Μόλις δ' οὖν ὀψέποτε τὰ χείλη ὑπανοίξας

(1) Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.
(2) Histoire de l'Empire Ottoman, tom. III. σελ. 87, καὶ IV, σελ. 189.
(3) Αὐτόθι, II σελ. 39—40.
(4) Ὁμ. σελ. 85.
(5) Oriens Christianus, σελ. 346.

Τρεμούσῃ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν λέοντα ἔφη.
» Εἰ μὲν, λέων, ἐλήλυθας παρὰ Θεοῦ πρός με,
» Ποίει ὃ προστετάχθη σοι, λέων φρικαλέε·
» Εἰ δὲ σὺ μόνος ἦλθες οὕτως, ὡς ἐβουλήθης,
» Τάχιστα ἀπόφευγε ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.
» Χριστὸς γάρ σε διώκει, οὗ μύστης ἐγὼ πέλω ».
Τὸ θηρίον οὖν ὡς ἤκουσεν, ὑπήκουσεν εὐθέως,
Καὶ ταπεινῷ τῷ βλέμματι δρομαῖον ὑπεχώρει,
Βλάψας μηδὲν μηδέποτε, ὑποταχθὲν ὡς δοῦλον.

Συγγράμματα.

—Ἑρμηνεία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους.

—Εὐχὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

(Ἀμφότερα ἐξεδόθησαν τῷ 1683, καὶ οὐχὶ ὡς Μελέτιος 1693, ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Ἰασίῳ μετὰ Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων. Μετάφρασις δὲ πάντων ὑπὸ ἀνωνύμου εἰς ἁπλοελληνικὴν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ 1820, εἰς 4ον. σελ. 567).

—Λόγοι Ἐκκλησιαστικοί.

—Πατριαρχικὴ Ἱστορία.

—Ἐπιστολαί (1).

Εὕρηται συνοδικὴ πρᾶξις Καλλινίκου κατὰ Μελετίου Ἀχριδῶν, αὐτοφημιζομένου πατριάρχου, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ περὶ Ὀφφικίων συντάγματι τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου· καὶ δύο ἐπιστολαὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου πρὸς τοῦτον ἐκδοθεῖσαι ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέντι ἐπιστολαρίῳ.

Πρὸς τούτοις ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς μητροπολίτας Μολδοβλαχίας καὶ Οὐγκροβλαχίας περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἀνανίου (Σεπτέμβριον 1689) (2).

Ἀνδρέας Μαρμορᾶς.

Ὁ Κρὴς Βικέντιος Ματζολένος, ἢ μᾶλλον διὰ στόματος αὐτοῦ ὁ Ἀνδρέας Μαρμορᾶς, παραδίδει, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Κερκυραίου τούτου ἐγένετο μία τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων τῆς Ἑλλάδος (3). Πρῶτος γνωστὸς γενάρχης παρίσταται Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς, πάππος Γεωργίου τοῦ Μαρμορᾶ, λαβὼν ἐν ἔτει 1115 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τὴν νῆσον Προκόννησον ὡς τιμάριον, περιελθὸν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐγγονοῦ του Γεωργίου, ἕνεκεν ἐξιδιασμένων ἐκδουλεύσεων ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐν ἔτει 1224 ὑπὲρ τούτου ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ Δεσπότου τοῦ Μορέως (4).

---

(1) Ταῦτα μνημονεύονται ἐν σημειώσεσι χειρογράφου περιέχοντος ἐκ τοὺς ἀνωτέρω.

(2) Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ σελ. 80—7.

(3) « Fregiata trovo la famiglia Marmorana fin da' secoli remoti della più cospicua ed antica Nobiltà, che vantasse la Grecia ». προλογίζει ὁ Ματζολένος.

(4) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ματζολένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, μόνον δὲ τὸ ἑλληνικὸν

Ἐκ τοῦ Γεωργίου Μαρμορᾶ ἐγεννήθησαν οἱ Γεώργιος καὶ Ἰωάννης καὶ ὁ μὲν πρῶτος, χάριν πρωτοτοκίας, παρέλαβε τὸ οἰκογενιακὸν τιμάριον, ὁ δὲ Ἰωάννης φυγὼν ἦλθεν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένας χώρας καὶ ἐδεξιώθη προσηκόντως. Ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου τούτου κατάγονται οἱ ἐν Κερκύρᾳ περισωθέντες Μαρμοράδες.

Κατὰ τὴν ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϊμάνου πολιορκίαν τῆς νήσου ὁ Ἀντώνιος αἰχμαλωτισθεὶς (1537) ἐλεεινῶς κατέλυσε τὸν βίον εἰς τὰ δεσμά· ὁ δὲ συγγενής του Ἀνδρέας αἰχμαλωτισθεὶς ὁμοίως, ἠλευθερώθη τῷ 1573, μεσολαβήσει τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, ὑφ' ἧς καὶ ἐτιμήθη διὰ τὰ παθήματα.

Ὁ ἀπόγονος τούτου Βικέντιος Μαρμορὰς ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Ἀνδρέαν, Σπυρίδωνα, καὶ Ἀντώνιον. Ὁ τελευταῖος διέπρεψεν εἰς τὰ πολεμικά, καὶ παρευρέθη εἰς τὴν ἐν ἔτει 1656 ναυμαχίαν τῶν Δαρδανελλίων· καὶ ὁ Σπυρίδων δ' ἐπολέμησεν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν Γάλδασον.

Ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρέας ἐπιδοθεὶς ἐν πρώτοις εἰς τὰ πολεμικὰ ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας (1), ὕστερον δὲ προτιμήσας τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου κατέγινεν εἰς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του, ἣν καὶ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον·

—Della Historia di Corfù descritta da Andrea Marmora nobile Corcirese, libri otto. Venetia, presso il Curti, MDCLXXII.

Ὁ Μαρμορὰς συνύφανε τὸ πόνημά του ὄχι ἄνευ τινὸς εὐχερείας καὶ γλαφυρότητος, χαίρων ὅμως ὑπερβολῇ εἰς ἀλλόκοτα σχήματα, κομψολογίας καὶ ποικίλας ἄλλας περὶ τὴν λέξιν παιδιάς, παραφθείρει συχνάκις τὸ ὕφος, καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ὄχι αὐτὸς ἀλλ' ὁ αἰών, καθ' ὃν ἔζη, εἶνε μᾶλλον ὁ αἴτιος. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ λυδία τῆς κριτικῆς λίθος δὲν ὑπέβαλε τὰ συγγράμματα εἰς τὴν αὐστηρὰν αὐτῆς βάσανον, ὁ Μαρμορὰς δὲν ἐξεπλήρωσεν εὐσυνειδήτως τὸ ἱερὸν τοῦ ἱστορικοῦ καθῆκον· οὕτω φέρ' εἰπεῖν ἵνα ὑποθάλψῃ τῶν συμπατριωτῶν του τὴν ματαιότητα ἔπλασε τοὺς Κερκυραίους ἀρχαίους καὶ συμμάχους τῶν Ῥωμαίων, καὶ μετ' αὐτῶν δῆθεν ἢ μετὰ παντὸς ἄλλου κραταιοῦ ἔθνους τὰ παραβολώτατα τῶν πολεμικῶν ἔργων εὐτόλμως συνεπιχειροῦντας (2).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μαρμορᾶ, ἀποτελουμένῃ ἐκ 456 σελίδων μικροῦ τετάρτου

γικὸν κείμενον ἀνετυπώθη ὑπὸ Miklosich (Acta et Diplomata). Τὸ χρυσόβουλλον ὅμως τοῦτο καταδείκνυται πλαστόν.

(1) Andrea propenso all' armi ed agli studii, non scansò di manifestarsi all'occasioni, non meno sufficiente negl'essercitii litterarii, che habile agl'impieghi di Bellona; mentre all'opre della penna, ed al maneggio della spada, si è addattato l'attributo ex utroque Caesar». Mazzoleni.

(2) Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

σχήματος, καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῆς προσφωνήσεως καὶ προλόγου τοῦ συγγραφέως, α) Famiglia dell'autore brevemente descritta da Vincenzo Mazzoleni patricio Cretense· β) Ἑλληνικὸν ἐπίγραμμα τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Γάλλου Λουδοβίκου Τορροδέου εἰς Μαρμορὰν γραφὲν τῷ 1668· γ) Sonetto all'autore ὑπὸ ἀνωνύμου· δ) Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ· ε) Ἐπίγραμμα τοῦ Κυπρίου Ἰωάννου Κιγάλα πρὸς Κερκυραίους· ϛ) Collusio nominis et operis auctoris· ζ) Sonetto all'illus. Audrea Marmora nobile Corcirese· η) Λατινικὸν ἐπίγραμμα εἰς Μαρμορὰν ὑπὸ Νικολάου Μοτζάναγα· θ) 9) Idillio all'autore, ὑπὸ ἀνωνύμου ἑταίρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων.

Ἐκ τούτων παρατιθέμεθα τὰ δύο ἐπιγράμματα τοῦ Τορροδέου καὶ τοῦ Κιγάλα.

Μῆλα καὶ Ἀλκινόου κήπους Φαιηκίδος αἵας
αἰνοῦσιν πολλαὶ τῶν πάλαι αἱ σελίδες,
οἵ κλέος οὐ σμικρὸν νήσῳ δόξαν τε φέρουσι
σεμνοτέραν ταύτῃ ταῖς σφετέραις σελίσιν.
Ἀλλὰ ἐς ἀΐδιον γαίᾳ Φαιηκίδι θῆκε
Μαρμοράνος γράψας πατρίδος ἱστορίην.
Ὀλβίστη Σχερίη καρπούς τ' ἄνδρας τε φέρουσα,
Οἷς τόσσον κῦδος δόξα τε σὴ πέλεται.

Ἄνδρες ἀρηΐφιλοι, κλεινῶν γενεὴ βασιλήων,
ἄξια Φαιήκων τέκνα παλαιγενέων,
ἦν πρώτους ποθέητε μαθεῖν ναετῆρας ἀρίστης
Ἑλλαδικῶν πόλεων, πατρίδος ὑμετέρης,
καὶ πόσον ἠρίστευσαν ἐνὶ πτολέμοισι πολῖται,
δύσμαχοι ἀντιπάλοις κἀν χθονὶ, κἀν πελάγει,
προφρονέως δέξασθε κλυτοῦ πολυΐστορα βίβλον
Ἀνδρέου, ἣν τεῦξε κυδαλίμοις καμάτοις.
Ταύτῃ γὰρ τοκέων μεγαλώνυμα ἔργα συνάψας,
ἃ σκοτόεν λήθης ἀμφεκάλυψε νέφος,
εἰς φάος ἐξήνεγκεν, ὅπως ἀεὶ διασώσῃ
ἐν πινυταῖς παίδων ὀψιγόνων πραπίσι.
Τοὔνεκεν ἐκτίνειν πολὺ μεῖζον ὀφείλετε τούτῳ,
ἠέπερ ὑμετέροις ἀρχεγόνοισι χάριν.
Ἔργα γὰρ ἡρώων δαμάει χρόνος· ἀλλ' ἵνα μίμνῃ
ἄφθιτα, τῶν προγόνων οὗτος ἔσωσε κλέα.

Ὁ Μαρμορὰς ἦν μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων (degli Assicurati). Οἱ ἐν ἔτει 1676 ἐπισκερθέντες τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλερ μνημονεύουσιν αὐτοῦ κατέχοντος καὶ καλλιννσυλλογὴν Κερκυραϊκῶν νομισμάτων.

Ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι.

Οἱ αὐτάδελφοι Λειχοῦδαι, καταγόμενοι ἐξ ἀρχαίου ἡγεμονικοῦ

φίκου τοῦ Βυζαντίου, ἔσχον προγόνους ἡγεμόνας, ζήσαντας ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς ἁλώσεως αὐτῆς, οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, Ἰσαὰκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἄλλων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξαν τὰ πρώτιστα μέλη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερουσίας.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ χρονογράφου Ζωναρᾶ, εἷς τῶν Λειχουδῶν, Κωνσταντῖνος ὀνομαζόμενος, ἐνυμφεύφθη Καλλίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Μονομάχου καὶ ἐγγονὴν Ῥωμανοῦ τοῦ Γ΄, λαβὼν παρὰ τοῦ πρώτου ὡς προῖκα τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας. Μὴ δυνηθεὶς, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πενθεροῦ του, ἵνα γίνῃ διάδοχος τοῦ θρόνου, προσεκλήθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, παραδοὺς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς τοὺς υἱούς του Ἐμμανουὴλ καὶ Θεόδωρον· κατὰ δὲ τὴν διεγερθεῖσαν στάσιν μεταξὺ Ἰσαὰκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ, μεσιτεύσας εἰρήνευσεν αὐτούς. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου του Καλλίας ἀνηγορεύθη ὁ ῥηθεὶς Κωνσταντῖνος Λειχούδης οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ διῴκησε τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ 1059 μέχρι τοῦ 1064.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βουλγαρίας οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λειχούδη μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπουλιν, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν καὶ ταύτης μετῴκησαν εἴς τινα τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐν ᾗ καταπιεζόμενοι κατέφυγον εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα ὑπεδέχθησαν εὐμενῶς ὑπὸ τῶν κρατούντων χορηγησάντων αὐτοῖς ὁλόκληρον χωρίον ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἕτερον ἐν Ζακύνθῳ (1). Ἐνταῦθα παρά τινος τῶν Λειχουδῶν, Μάρκου καλουμένου, ἐγεννήθησαν οἱ ἐν λόγῳ αὐτάδελφοι Ἰωάννης (30 Μαρτίου 1633) καὶ Σπυρίδων (τῷ 1652), οἱ ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι ὕστερον μετονομασθέντες Ἰωαννίκιος καὶ Σωφρόνιος.

Ἐξεπαιδεύθησαν οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι παρά τινι ἱερεῖ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἔπειτα ἐν Βενετίᾳ ἐσπούδασαν τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ. Ἀκολούθως ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐφοίτησαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, καὶ μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γεννέθλιον νῆσον, καὶ ἐνταῦθα τῷ 1670 ἐχειροτονήθησαν ἱερεῖς (2).

---

(1) Ὁ τὰ περὶ Λειχουδῶν ἐξακριβώσας Κύρ. Ἀλέξ. Λάσκαρις Νικηφόρον δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας καλεῖ τὸν ὑποδεχθέντα τοὺς προσφυγόντας Λειχούδας. Τίς δ' ἦν οὗτος ὁ μὲν ἄνω βιογράφος παρασιωπᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦμεν.

(2) Ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Γερασίμου· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὄνομα ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς νήσου

Μετ' ὀλίγον, χηρεύσαντα τὸν Ἰωάννην καὶ γενόμενον μοναχὸν, μετονομασθέντα δὲ Ἰωαννίκιον, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Παρθένιος, πληροφορηθεὶς περί τε τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, πανταχοῦ διαφημισθείσης, διώρισεν ἴδιον αὐτοῦ ἐπίτροπον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κεφαλληνίας, ὁ δὲ μητροπολίτης Κεφαλληνίας (1), ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν σχολείων Ληξουρίου καὶ Ἀργοστολίου.

Ὁ Σπυρίδων πρότερον ἔτι μοναχὸς γενόμενος καὶ Σωφρόνιος μετονομασθεὶς, διωρίσθη ἐπίσης σχολάρχης τῆς ἐν τῇ πόλει σχολῆς, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Βαρθολομαίου, ἦλθεν αὐτόσε, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἕδρας ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος αὐτόθι λοιμοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ μεταβῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, ἔνθα ἐπὶ τετραετίαν μετήρχετο μετὰ ζήλου τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν ἱεροκήρυκα. Τῷ 1680 ἐπιστρέψας εἰς Κεφαλληνίαν διέτριψεν αὐτόθι δύο ἔτη, διδάσκων καὶ κηρύττων. Τελευταῖον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1683 ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐπιβάντες τοῦ βενετικοῦ πλοίου ὁ *Πτερωτὸς Δράκων* (Dracon Volante), κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δοκιμασθέντες τήν τε διδασκαλίαν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν παρὰ τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη ἔλαβον τὴν ἄδειαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τε πατριάρχου, τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῶν ἀρχόντων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεσταλμένοι τοῦ τσάρου τῆς Ῥωσσίας Θεοδώρου Ἀλεξιάδου διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν.

Παΐσιος ὁ Λιγαρίδης ἐλθὼν εἰς Ῥωσσίαν ἐξεῖπεν ἀναφανδὸν τὴν

δὶς ἀπαντᾶται. Γεράσιμος ὁ Λοβέρδος ἐγένετο ἐπίσκοπος, ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῶν Τόκων, ἑπομένως δύο σχεδὸν αἰῶνας πρὸς τῆς γεννήσεως τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν. Γεράσιμος δὲ ὁ Κλαδὰς ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἕνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατον τῶν Λειχουδῶν (1782—1793). Κατὰ δὲ τὸ ὑπὸ Λασκάρεως τασσόμενον ἔτος τῆς χειροτονίας τῶν λοιπῶν Κεφαλλήνων ἀρχιεπίσκοπος ἦτο Παΐσιος ὁ Χοϊδάς (1663—1681).

(1) Ὁ Κ. Λάσκαρις ἀναφέρει, ὅτι ὁ τότε μητροπολίτης Κεφαλληνίας ὠνομάζετο Παρθένιος· πλὴν καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέον, ὅτι δύο ἀρχιεπίσκοποι τῆς νήσου ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο, Παρθένιος ὁ Δοξαρὰς (1622—1628), ὅτε δὲν εἶχον ἔτι γεννηθῇ οἱ Λειχοῦδαι, καὶ Παρθένιος ὁ Μακρὴς (1821—1842)· πραγματικῶς δὲ τότε ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἦν ὁ αὐτὸς Παΐσιος.

γνώμην αὐτοῦ, ὅτι αἱ ἐν τῷ ὁμοδόξῳ τούτῳ κράτει ἀναφυόμεναι ἑκάστοτε ἐκκλησιαστικαὶ ταραχαὶ προήρχοντο ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγνοίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὅτι πρὸς θεραπείαν τῆς ἀσθενείας ταύτης οὐδὲν ἕτερον φυσικὸν φάρμακον ἐθεώρει κατάλληλον, εἰμὴ τὴν σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου (1). Τὴν ὀρθὴν τοῦ Παΐσίου σκέψιν ἐπεκύρωσαν καὶ ἐπεβεβαίωσαν καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ἐλθόντες εἰς Μόσχαν πατριάρχαι, ὁ Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ ὁ Ἀντιοχείας Μακάριος, οἵτινες διὰ τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας κηρύγματος τὸν μὲν τσάρον κατέπεισαν νὰ συστήσῃ ἑλληνικὰ καὶ σλαβωνικὰ σχολεῖα, καταδείξαντες ἅμα καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ σπουδαιότητα τῆς ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τοὺς δὲ ποιμένας συνεβούλευσαν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἔργου, διὰ τῶν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων εἰσοδημάτων, ἐπιφέροντες εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτῶν τὰς συμβουλὰς τῶν πατριαρχῶν τῶν συστησάντων πατριαρχεῖον ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ παραγγειλάντων τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοιούτων σχολείων ἐν Μόσχᾳ, καὶ ὑποσχόμενοι πολλὰς τὰς ἐκ τούτων ὠφελείας εἰς τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν καὶ βασιλείαν.

Τὰς συμβουλὰς τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως καὶ ὁ κατὰ τὸ 1669 ἔτος ἀφιχθεὶς εἰς Μόσχαν ἱερομόναχος Τιμόθεος, Ῥῶσσος τὸ γένος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατρίψας ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῦ ἁγίου Ὄρους, καὶ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων καὶ ἰσχυρῶν λόγων καταδείξας τῷ τσάρῳ Θεοδώρῳ τῷ Ἀλεξιάδῃ τὴν πτῶσιν τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ῥωσσίας. Κατα-

(1) «Ἐξήτησα, ἔλεγε, τὴν ῥίζαν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀσθενείας, ἥτις πατάσσει νῦν τοῦτον τὸν χριστεπώνυμον τόπον, καὶ ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης πλημμύρας τῶν αἱρέσεων πρὸς κοινὸν ἡμῶν ὄλεθρον, καὶ τελευταῖον σκεφθεὶς εὗρον, ὅτι ὅλον τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ δύο αἰτίων, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ βιβλιοθήκης. Ἐάν τις μὲ ἠρώτα ποῖα εἰσὶ τὰ στηρίγματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας, ἐγὼ ἤθελον ἀπαντήσει, ὅτι πρῶτον ἐστὶν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, δεύτερον τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ τρίτον ἡ ἐκμάθησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Πρὸ τοῦ Λιγαρίδου ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακεὶμ, ἐλθὼν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1586, προέτρεψε τὴν ἀδελφότητα Ἀβόδης, εἰς σύστασιν σχολῆς καὶ τυπογραφείου. Καὶ ὁ ἀείμνηστος Μελέτιος Πηγὰς προέτρεψε τὸν τσάρον Θεόδωρον ἵνα συστήσῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐπιστέλλων (1593)· «Κατάστησον παρά σοι, βασιλεῦ, φροντιστήριον μαθημάτων ἑλληνικῶν, ζώπυρον τῆς σοφίας τῆς ἱερᾶς, ὅτι παρ' ἡμῖν ἐκ βάθρων κινδυνεύει ἀφανισθῆναι ἡ τῆς σοφίας πηγή», (Παρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 180—1).

νυγείς ὑπὸ τῆς περιγραφῆς ταύτης ὁ Θεόδωρος διέταξεν ἀμέσως τῷ πατριάρχῃ τῆς Ῥωσσίας Νίκωνι ν' ἀνεγείρῃ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Μόσχᾳ καὶ παραδώσῃ τὴν ἐπιστασίαν εἰς τὸν ῥηθέντα μοναχὸν Τιμόθεον. Ὁ πατριάρχης μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἐξεπλήρωσε τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος προσδιορίσας διὰ σχολεῖον τρία οἰκήματα ἐν τῷ καταστήματι τῆς αὐτόθι τυπογραφίας, καὶ συναθροίσας ἐν αὐτῷ τριάκοντα μαθητὰς πάσης τάξεως, τὸν μὲν Τιμόθεον διώρισε διευθυντήν, Μανουὴλ δέ τινα Ἕλληνα, αὐτόθι διατρίβοντα, ἄνδρα εἰδήμονα τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημῶν, διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, καὶ τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέξατο ἕτερος Ἕλλην, ὁ ἱερομόναχος Ἰωακείμ. Ἡ νεωστὶ ἀνεγερθεῖσα Σχολὴ ὑπῆρχε τὸ ἰδιαίτερον μέλημα τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἑβδομάδα, ὁτὲ μὲν ὁμοῦ, ὁτὲ δὲ ἰδίᾳ, ἐπισήμως ἢ ἰδιωτικῶς, ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν ἀμφότεροι ἵνα παρηγορηθῶσι τῷ πνεύματι διὰ τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον, καὶ μεγαλοδώρως ἐβράβευον τοὺς προοδεύοντας εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μαθητὰς, προσφέροντες αὐτοῖς ἐνδύματα καὶ χρυσᾶ νομίσματα. Ἐχάρησαν δὲ τὰ μέγιστα καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς πατριάρχαι πληροφορηθέντες τὴν ἐν Μόσχᾳ σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου (1).

Μετ' ὀλίγον ὁ ἡγεμὼν μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὰς μικρὰς προόδους τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως, ἐπεθύμησε νὰ εὐρύνῃ τὸν κύκλον τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, γλυκανθεὶς ἐκ τῶν ὀλίγων ἀλλὰ πολυτίμων αὐτῆς καρπῶν. Πληροφορηθέντες ὅμως τὸν ἀγαθὸν τοῦτον σκοπὸν τοῦ Θεοδώρου οἱ ἐν τῇ Δύσει ἤρξαντο νὰ μεταβαίνωσι σωρηδὸν εἰς Μόσχαν ἐκ Πολωνίας, ὅπως καταλάβωσι τὰς καθηγετικὰς ἕδρας τῆς συστηθησομένης Ἀκαδημίας· ἀλλ' ὁ νοήμων ἡγεμὼν μὴ θέλων νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τούτους τὸ ἑλληνικὸν ἐκεῖνο καθίδρυμα ἀπέστειλεν ἐν ἔτει

(1) Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἔγραφε τοιάδε πρὸς τὸν Θεόδωρον. « Εὐχαριστοῦμεν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἁγίας ὑμῶν βασιλείας ἠὐδόκησε συστηθῆναι ἐν τῇ βασιλευούσῃ ὑμῶν πόλει Ἑλληνικὴν σχολήν. Τῇ γὰρ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος, Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἑλληνιστὶ ἐγράφησαν αἱ πράξεις τῶν Συνόδων καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων συγγράμματα καὶ πᾶσαι αἱ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Βίβλοι. Τὸ δὲ διδάξαι τοὺς χριστιανοὺς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὸ κατανοεῖν αὐτοὺς τὰ βιβλία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς ἐγράφησαν, καὶ γνῶναι τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν εὐχερῶς, καὶ πρὸ πάντων ἀπέχειν τῶν λατινικῶν, ἅτινα εἰσὶ πλήρη πονηρίας καὶ δόλου καὶ αἱρέσεως, καὶ ἀθεΐας, θεῖόν ἐστιν ἔργον ».

1681 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείαν ὅπως αἰτήσῃ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν διδασκάλους διὰ τὴν μέλλουσαν Ἀκαδημίαν. συγχρόνως δὲ καὶ ὁ πατριάρχης Μόσχας Ἰωακεὶμ ἐνετείλατο εἰς τὸν τότ' ἐν Μόσχᾳ διαμένοντα ἕλληνα ἱεροδιάκονον Μελέτιον Δομέστικον ἵνα γράψῃ περὶ αὐτοῦ τούτου εἰς τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον ἀφιχθῆ εἰς Βυζάντιον οἱ αὐτάδελφοι Λειχοῦδαι, πρὸς οὓς οἱ πατριάρχαι προέτειναν τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἀπέλευσιν.

Ἄσμενοι παραδεξάμενοι οἱ Λειχοῦδαι τὴν πρότασιν ἐγκατέλειψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ 3 Ἰουλίου 1683, λαβόντες καὶ γράμματα συστατικὰ παρὰ πάντων τῶν πατριαρχῶν μαρτυροῦντα περί τε τῆς ὀρθοδοξίας αὐτῶν καὶ τῆς παιδείας. Φθάσαντες δὲ εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν διέμειναν αὐτόθι ἐννέα μῆνας, ἕνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων πολέμου, τοῦ ὁποίου συμμετεῖχον καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν παριστρίων ἐκείνων χωρῶν. Μετὰ τὴν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης ἧτταν τοῦ βεζίρου Καρα-Μουσταφᾶ ἐπέστρεψεν εἰς Βλαχίαν καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Σερμπάνος Καντακουζηνός, ὅστις ὑπεδέξατο τοὺς Λειχούδας φιλοφρόνως ἀποδοὺς αὐτοῖς τὴν ὀφειλομένην τιμὴν, καὶ κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου ἐκήρυττον οὗτοι ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καθ' ὅλην τὴν τεσσαρακοστήν. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθον εἰς Τρανσυλβανίαν, λαβόντες παρὰ τοῦ Σερμπάνου καὶ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Μιχαήλ. Διέτριψαν δὲ καὶ ἐν Τρανσυλβανίᾳ τρεῖς μῆνας συζητοῦντες μετὰ τῶν καθηγητῶν τῆς αὐτόθι Ἀκαδημίας περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τελευταῖον φθάσαντες εἰς Πολωνίαν τῇ 5 Αὐγούστου 1684 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην Σοβιέσκην, τὸν ὁποῖον προσηγόρευσαν διὰ προσλαλιᾶς εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀντιπροσηγορεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ῥωσσίαν, ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται ἐλθόντες μετ' αὐτῶν εἰς φιλονεικίας συνεβούλευσαν τὸν βασιλέα νὰ κρατήσῃ αὐτούς. Ὁ Σοβιέσκης ἐξεστράτευε τότε κατὰ τοῦ Χοτίν, καὶ οἱ Λειχοῦδαι ἦσαν καταδεδικασμένοι ν' ἀκολουθῶσιν αὐτῷ ὡς φορτίον, καὶ ἐν ᾧ ὁ στρατὸς τοῦ Ἰωάννου ἐπολέμει, οἱ Κεφαλλῆνες ἐφιλονείκουν μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἀναγ

τολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας. Φθάσαντες δὲ τῇ 26 Ὀκτωβρίου εἰς Λιβὸδ ἐφιλονείκησαν αὐτόθι μετὰ τοῦ περιφήμου Ἰησουΐτου Ῥούτκου, καὶ κατὰ Δεκέμβριον ἔλαβον μὲν τὰ διαβατήρια αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται πάλιν ἐκώλυσαν τὴν ἀναχώρησίν των, καταπείσαντες τὸν βασιλέα νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Μόσχαν. Ἐπὶ τέλους κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1685 λαβόντες μετὰ πολλῆς δυσκολίας τὰ διαβατήριά των ἀνεχώρησαν κρυφίως ἐκ τῆς Πολωνίας, καὶ ἦλθον διὰ Κιέβου καὶ Νίζνης εἰς Βατουρῖνον, τοῦ ὁποίου ὁ Χάτμανος Ἰωάννης Σαμουηλίδης φιλοφρόνως ὑπεδέξατο αὐτούς. Λαβόντες δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ῥωσσίας Ἰωάννην καὶ Πέτρον τοὺς Ἀλεξιάδας ἔφθασαν τέλος πάντων εἰς Μόσχαν τῇ 6 Μαρτίου 1685.

Τυχόντες εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῶν βασιλέων οἱ Λειχοῦδαι καὶ ἀναπαυθέντες ἔλαβον καὶ τὴν ἄδειαν ἵνα ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ ὀνομάζεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι *ἡγεμόνες τῆς Βουλγαρίας* καὶ φέρειν στολὴν πριγκήπων. Διατάξαντες δὲ πρῶτον τὰ τῆς κατοικίας των ἤρξαντο διδάσκειν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρεδόθησαν αὐτοῖς πέντε μαθηταὶ ἐκ τοῦ σχολείου τῆς τυπογραφίας, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν ἔτι τρεῖς ἱερωμένοι, οἵτινες ἅπαντες ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· μετὰ δὲ ταῦτα διετάγησαν βασιλικῶς πάντες οἱ βογιάροι ὅπως στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὴν σχολὴν τῶν Λειχουδῶν καὶ σπουδάζωσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκμανθάνοντες ἐν ταύτῃ τὰς ἐλευθέρους ἐπιστήμας· καὶ τοιουτοτρόπως συνήχθησαν ἔτι ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητάς.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ὁμογενὴς ἱεροδιάκονος Μελέτιος Δομέστικος θέλων ἵνα καὶ ἔργῳ καταδείξῃ εἰς τοὺς Ῥώσσους, ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον εὐημεροῦντες ἐφώτισαν αὐτοὺς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐηργέτησαν διὰ πολλῶν θυσιῶν, ἀλλὰ καὶ κακοπραγοῦντες ἐκήδοντο αὐτῶν διέθετο δύο χιλιάδας ἀργυρῶν ρουβλίων πρὸς ἀνέγερσιν Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας ἐν Μόσχα. Τὸ κτίριον προέβαινεν ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τῶν Λειχουδῶν, καὶ διὰ τῶν προτροπῶν αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ὁ τότε ἰσχυρὸς πρίγκηψ Γαλιτζίν, τὸν ὁποῖον οἱ αὐτάδελφοι Κεφαλλῆνες, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπαθείας, ὀνομάζουσι *προστάτην καὶ ὑπερασπιστήν*, καὶ *βοηθὸν*, *σκέπην καὶ καταφύγιον*. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1686) ἡ τριόροφος οἰκοδομὴ τῆς Ἀκαδημίας ἐπερατώθη, καὶ ὁ ἴδιος πατριάρχης μεθ' ὅλου

τοῦ κλήρου παρευρέθη εἰς τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς, διατάξας τοὺς Λειχούδας νὰ μετοικήσωσιν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς τυπογραφίας μετὰ τῶν μαθητῶν. Ἀμέσως συνταχθὲν ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν ἐξεδόθη τὸ πρόγραμμα τῆς σειρᾶς τῶν μαθημάτων τῆς Ἀκαδημίας, τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ παραδοθῶσιν εἴς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Καὶ τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ τὴν ποιητικὴν παρέδιδον οὗτοι ἑλληνιστί, τὴν δὲ ῥητορικὴν, λογικὴν καὶ φυσικὴν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί, διδάσκοντες ἅμα καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ τοσαύτην ἐπέδειξαν πρόοδον, ὥστε ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν ἔμαθον τὰ ῥηθέντα μαθήματα, καὶ ὡμίλουν εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, μεταφράσαντες καί τινα βιβλία εἰς τὴν σλαβωνικήν.

Ἀλλ' ἐπέπρωτο καὶ οἱ ἔνθερμοι οὗτοι ἐργάται τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ πνευματικοῦ τούτου φωτισμοῦ νὰ ὑποστῶσι βαρεῖς καὶ σκληροὺς διωγμοὺς, ὡς καὶ πρὸ αὐτῶν Μάξιμος ὁ Ἁγιορίτης. Πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν ἔτι εἰς Μόσχαν διεδόθησαν μεταξὺ τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ σφαλεραί τινες ἰδέαι περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Καί τινες μὲν εἶχοντο τῆς γνώμης τῶν μεταῤῥυθμιστῶν καὶ διαμαρτυρομένων περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, τινὲς δὲ τῆς γνώμης τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τῇ ἐννάτῃ ἀκόμη ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῶν συνεζήτησαν οἱ Λειχοῦδαι περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας μετὰ τοῦ Πολωνοῦ Βιελοβότσκη, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν ἁπάντων. Ὁ ῥηθεὶς Βιελοβότσκης μὴ δυνάμενος φιλονεικῶν ν' ἀντιστῇ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἠττήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συζητήσεως, καὶ ἐξῃτήσατο προθεσμίαν μιᾶς ἑβδομάδος ἵνα προετοιμασθῇ· ἐπὶ τέλους ὅμως ἀναγκασθεὶς ὡμολόγησεν, ὅτι δὲν εἶνε μέτοχος τῆς θεολογίας. Δυστυχῶς τὸ εὐχάριστον τοῦτο τέλος ὑπῆρξεν ἔναρξις διαρκῶν φιλονεικιῶν, ἡ δὲ ἀδυναμία τοῦ Βιελοβότσκη ἐπροκάλεσεν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ πολλούς. Καὶ ἀρχηγὸς μὲν τῶν ὀπαδῶν τῆς δυτικῆς γνώμης περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐτέθη ὁ ἡγούμενος ἑνὸς τῶν ἐν Μόσχᾳ μοναστηρίων, Σίλβεστρος Μετβέτιεφ, ὅστις τρέφων πάθος καὶ μῖσος πρὸς τοὺς Λειχούδας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως ἔτι αὐτῶν εἰς Μόσχαν, καὶ ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἤρξατο νὰ κατηγορῇ αὐτῶν ὡς σφετερισαμένων δῆθεν γῆν τοῦ μοναστηρίου, κειμένην παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ,

καὶ διαφθειρόντων τοὺς μαθητὰς διὰ τῆς μεταδόσεως αἱρετικῆς διδασκαλίας· διὰ παρομοίων δὲ συκοφαντιῶν κατώρθωσε νὰ ψυχράνῃ τὴν πρὸς τοὺς Λειχούδας ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ῥηθεὶς Μετβέτιεφ καὶ πολλοὺς ἄλλους κληρικούς τε καὶ λαϊκούς, οἵτινες ἅπαντες ἐκήρυττον τὰς στρεβλὰς αὐτῶν δοξασίας διὰ συγγραφῶν. Ὁ Σίλβεστρος ἐξέθετο τὸ φρόνημα αὐτοῦ περὶ τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως εἰς σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον *Μάγα*, τὸ ὁποῖον ἀνήρεσαν οἱ Λειχοῦδαι διὰ συγγραφῆς ἐπιγραφομένης *Ἄκος*· κατὰ τοῦ ἄκους ὁ Σίλβεστρος ἔγραψε *τετράδιον κατὰ Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου τῶν Λειχουδῶν*, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτοι ἀπήντησαν γράψαντες *Διαλόγους ὀρθοδόξου διδασκάλου μετά τινος Ἰησουΐτου*. Ἡ δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου φιλονεικία τοσοῦτον ἐξετραχηλίσθη, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ χύδην ὄχλος συνδιελέγετο περὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μυστηρίου εἰς τὰς ῥύμας καὶ πλατείας τῆς Μόσχας. Πρὸς κατάπαυσιν τοῦ σκανδάλου τούτου ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Ἰωακεὶμ ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Νοτίου Ῥωσσίας, ἔνθα ἀνεφύη τὸ ζήτημα, καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς· ἐπίσης καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀδριανὸς συνεννοήθη μετὰ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου καὶ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, οἵτινες ἀπήντησαν συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν κηρυττόμενα, ὁ δὲ Δοσίθεος ἔπεμψε καὶ ὁλόκληρον βίβλον περὶ τούτου· τότε ὁ Ἀδριανὸς ἐπικυρώσας τὴν κατὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ κακοδόξου Σιλβέστρου ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου του Ἰωακεὶμ, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ὑπερορίαν.

Πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας φιλονεικιῶν εἷς τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν, ὁ Ἰωαννίκιος, ἐξητήσατο παρὰ τῶν βασιλευόντων τὴν ἄδειαν ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν πρὸς διάταξιν τῶν οἰκογενιακῶν του πραγμάτων· διότι ἀπερχόμενος εἰς Ῥωσσίαν ἀφῆκε τοὺς δύο υἱούς του (Νικόλαον καὶ Ἀναστάσιον) καὶ τὴν θυγατέρα παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ διαμένοντι συμπατριώτῃ Κωνσταντίνῳ τῷ Μεταξᾷ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου (1687), ἔμειναν τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἀπροστάτευτα καὶ ἤρξαντο διάγειν βίον ἄτακτον. Κατὰ Ἰανουάριον λοιπὸν τοῦ 1688 ἐχορηγήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν ἐπὶ ὑποσχέσει: τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐξακολουθήσῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ θεάρεστον καὶ εὐπρεπέστατον ἔργον τῆς διδασκαλίας. Τῇ μεσιτείᾳ τοῦ προστάτου Γαλιτζὶν ἔλαβεν ὁ Ἰωαννίκιος παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ῥωσσίας καὶ συστατικὰ γράμ-

ματα πρὸς τὸν δόγην Μάρκον Ἀντώνιον Ἰουστινιανόν, καὶ ἐλθὼν διέτριψεν αὐτόθι, παρὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τρία σχεδὸν ἔτη. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Ῥώσσου εὐπατρίδου ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν βασιλέων τὸν τίτλον καὶ τὸ ὑπούργημα τοῦ Ῥώσσου πρέσβεως παρὰ τῇ Ἐνετικῇ Δημοκρατίᾳ, καὶ ἐνῷ ἐξεπλήρου τὰ πολιτικά του καθήκοντα δὲν ἔπαυεν ἀσχολούμενος καὶ εἰς τὰς μελέτας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφεῖσα ἐν ἔτει 1689 Ἑρμηνεία εἰς τὰ ὀκτὼ βιβλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοὺς μὲν υἱούς του μετά τινων παραγγελιῶν τῶν βασιλέων ἀπέστειλεν εἰς Μόσχαν, αὐτὸς δ' ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Α' τὴν εἰκονα αὐτοῦ μετὰ χρυσῆς ἁλύσεως. Ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἤρξατο ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀποτυχὼν τῶν ἐλπίδων, προσεκλήθη εἰς Μόσχαν τῷ 1691, καὶ διὰ τὰς πιστὰς αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις, ὡς πρεσβευτοῦ, ἐβραβεύθη δι' αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας. Μετὰ τὴν εἰς Μόσχαν ἄφιξιν ἐξηκολούθει ὁ Ἰωαννίκιος τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, καὶ τῆς Βιέννης καὶ Λομβαρδίας, διατηρῶν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ διερμηνέως τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἀδὰμ. Στίλλ. Τὰς δὲ ὑπὸ τούτου διαβιβαζομένας πληροφορίας περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐπισήμως ἐκοινοποίει εἰς τὸ ῥωσσικὸν ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν. Τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἔλαβον ἐν Μόσχᾳ τὸν τίτλον *ἡγεμόνων τῆς Βουλγαρίας* (1692).

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἰωαννικίου ἐξηκολούθει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκαλίαν, φιλοτιμηθεὶς νὰ διδάξῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἴς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν τὴν ῥητορικήν, τῷ δὲ 1690 ἔτει ἤρξατο τῆς παραδόσεως τῆς λογικῆς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους, προτιθέμενος ἅμα νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ ὀκτὼ βιβλία τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου περὶ φυσικῆς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐξορίας τοῦ Μετβέτιεφ αἱ ταραχαὶ καὶ αἱ φιλονεικίαι δὲν εἶχον καταπαύσει, ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Μόσχᾳ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1690, καὶ διὰ τοῦ ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἐκτεταμένου λόγου καταδείξας, ὅτι ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῶν ἐσφαλμένων τούτων φρονημάτων εἶνε ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, οἱ σπουδάσαντες ἐν Πολωνίᾳ Ῥῶσσοι, καὶ οἱ ἀκαταπούστως ἐρχόμενοι ἐκεῖθεν διάφοροι πεπαιδευμένοι, ἀπηρίθμησεν ὅλα τὰ ἐν τῇ Μικρᾷ Ῥωσσίᾳ καὶ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντα βιβλία, εἰς

τὰ ὁποῖα εἶχεν εἰσφρήσει τὸ παπιστικὸν φρόνημα περὶ τῆς μετουσιώσεως τῆς Εὐχαριστίας διὰ τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν αὐτῶν καὶ τὴν παρὰ τῷ λαῷ χρῆσιν, παραδοὺς ἅμα τῷ ἀναθέματι τήν τε πλάνην ταύτην καὶ τὸ διαδοθὲν κατὰ τῶν Λειχουδῶν ἀνώνυμον σύγγραμμα. Οὕτω δὴ μικρὸν κατέπαυσαν αἱ ταραχαί. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ σοφοῦ Ἰωακεὶμ ἐξελέχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ῥωσσίας θρόνον ὁ Ἀδριανὸς, ἀνὴρ μικρόνους καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ κολάκων· διὰ τούτων διέβαλον οἱ συγγενεῖς καὶ ὀπαδοὶ τοῦ ἀποστάτου τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἐξορίστου Μετβέτιεφ τοὺς ἀδελφοὺς Λειχούδας, ὡς κακοφρονοῦντας· *τοσοῦτον δὲ ὑπερίσχυσεν ἡ κακία*, γράφει ὁ Ῥῶσσος Πολυκάρποφ, *ὥστε καὶ ὁ πατριάρχης ἐνέδωκε τοῖς ἐπιβούλοις αὐτῶν λόγοις*. Διαταγῇ λοιπὸν τοῦ Ἀδριανοῦ οἱ Λειχοῦδαι ἔπαυσαν τοῦ διδάσκειν, καὶ ἐξωρίσθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος, εἶτα δὲ εἰς τὴν τοῦ Ὑπατίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστρομοῦ.

Ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὑπατίου διέμειναν οἱ Λειχοῦδαι ἐξόριστοι ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντες δὲν ἐδαπάνησαν τὸν καιρὸν αὐτῶν εἰς μάτην, ἀλλὰ κατέγιναν εἰς συγγραφὴν ἐκτεταμένων συγγραμμάτων, θεολογικῶν καὶ φιλολογικῶν. Ὁ Πολυκάρποφ μαρτυρεῖ, ὅτι ἔζων αὐτόθι ἐν θλίψεσι καὶ ἐν στενοχωρίᾳ. *Μέμνησθε τῶν κεκοπιακότων!* κράζουσιν αὐτοὶ οὗτοι ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐν ἔτει 1705 περατωθείσης ἑλληνικῆς γραμματικῆς των. Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῆς παιδείας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μᾶλλον ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ῥῶσσοι, ἀνεκάλεσε τέλος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐξορίας. Ὁ μητροπολίτης Νοβγοριδίας Ἰὼβ ἀποφασίσας νὰ συστήσῃ σχολεῖον ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν ἐπιστασίαν τῶν Λειχουδῶν, καὶ ἀδείᾳ τοῦ βασιλέως, ἀνεκάλεσεν αὐτούς· ὅθεν τῇ συνεργείᾳ τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνηγέρθη ἐν Νοβγοριδίᾳ διόροφον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι τοῦδε ὑφίσταται ὀνομαζόμενον Ἑλληνικόν. Εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ πρὸς μετάφρασιν βιβλίων προσεκάλεσεν ὁ Ἰὼβ ἐκ Μόσχας τινὰς τῶν ἀρχαιοτέρων μηθητῶν αὐτῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ἠνεῴχθη αὖθις στάδιον ἀγώνων εἰς τοὺς Λειχούδας πρὸς διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας· ἐν διαστήματι ἓξ ἐτῶν ἠκροάσαντο οἱ μαθηταὶ παρ' αὐτῶν τὴν γραμματικὴν, τὴν ποιητικὴν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ μέρος τῆς λογικῆς. Μετέφρασαν οἱ διδάσκαλοι πολλὰ βιβλία ἑλληνικά τε καὶ λατινικὰ εἰς Ῥωσσικὴν γλῶσσαν, καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐν Νοβγοριδίᾳ διαμονῆς των ἐτελείωσαν τὸ σύγγραμμα αὐτῶν τὸ ἐπι-

γραφόμενον *Ἀποφανέρωσις καὶ ἔλεγχος τῶν αἱρέσεων τοῦ Λουθήρου καὶ Καλβίνου*. Προτροπῇ καὶ συνεργείᾳ τῶν Λειχουδῶν ὁ καλὸς τῆς Νοβγοριδίας ἱεράρχης διέδωκε τὴν παιδείαν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου συνεστήθησαν δεκατέσσαρα ἑλληνικὰ σχολεῖα. Κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1708 ἔτους ἀπέστειλεν ὁ Ἰὼβ τὸν Σωφρόνιον εἰς Μόσχαν, μετ' ἐντολῆς ἵν' ἀγοράσῃ στοιχεῖα διὰ τὴν μέλλουσαν τυπογραφίαν, τὴν ὁποίαν προὐτίθετο ν' ἀνεγείρῃ ἐν Νοβγοριδίᾳ, ὅταν ἐπιστρέψῃ· ἀλλ' ὁ τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Στέφανος ὁ Ἰαβόρσκης, ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν καὶ διέταξε νὰ παραδίδῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν νεωστὶ συστηθεῖσαν σχολὴν ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Καζάνσκη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Ἰὼβ προσεκλήθη εἰς Μόσχαν, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1716, διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', καὶ ὁ Ἰωαννίκιος συγκατοικήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀλλὰ τὸ γῆρας καὶ οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες ταχέως ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν τάφον· ἐτελεύτησεν ὁ μακάριος οὗτος τῇ 7 Αὐγούστου 1717, ἄγων τὸ 84ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν κάτω ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος, πλησίον τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἑλληνιστὶ καὶ σλαβωνιστὶ ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωαννικίου ὁ Σωφρόνιος ἔζησε δεκατρία ἔτη, διορισθεὶς αὖθις καθηγητὴς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1713 διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', κατεγίνετο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ μαθητῶν εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς σλαβωνικῆς μεταφράσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν. Ἐπὶ τέλους τῷ 1723 προεχειρίσθη ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἐν Ῥιαζάνῃ μοναστηρίου τοῦ Σολότζη, καὶ κατεγράφη μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σμόλεν. Ἀλλὰ φθάσας ἤδη εἰς βαθύτατον γῆρας ἐτελεύτησε καὶ ὁ ἀοίδιμος οὗτος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σολότζη τῇ 15 Ἰουνίου 1730, ἄγων τὸ 78 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

—Περὶ γραμματικῆς μεθόδου, συντεθείσης τε καὶ διαιρεθείσης εἰς τρεῖς βίβλους κατ' ἐρωταπόκρισιν.

—Ἐκτεταμένη ἑλληνικὴ γραμματική. (Συνετέθη τῷ 1703 ἐν τῇ ἐξορίᾳ).

—Λατινικὴ γραμματική. (Ἐκ τοῦ προλόγου δηλοῦται, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Λει-

χοῦδαι προὐτίθεντο νὰ συγγράψωσι τὴν γραμματικὴν ταύτην εἰς 4 γλώσσας, τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, σλαβωνικὴν, καὶ γεωργιακήν. Εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ ὅμως χειρόγραφον φέρονται μόνον δύο κείμενα, τὸ ἑλληνικὸν καὶ λατινικόν).

—Περὶ ποιητικῆς, εἴτε μετρικῆς τέχνης.

—Τὸ τῆς βασιλικῆς εὐγλωττίας παλάτιον, ἤτε γυμνασίαι, θεωρίαι τε καὶ ῥητορικὰ μελετήματα, ἐξήγησίς τε τηλαυγεστάτη ἁπάσης τῆς ῥητορικῆς δυνάμεως, ἤτοι περὶ ῥητορικῆς θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης βιβλία Δ'.

—Ῥητορικὴ Σωφρονίου Λειχούδου. (μετάφρασις Κοσμᾶ Μοναχοῦ τῷ 1678 ἔτει).

—Liber secundus rhetorices de elocutione. (πόνημα καὶ τοῦτο Σωφρονίου Λειχούδου λατινιστὶ καὶ ἁπλοελληνιστί).

—Σωφρονίου ἱερομονάχου Λειχούδου ἔκθεσις φωταυγεστάτη ἁπάσης τῆς λογικῆς πραγματείας.

—In tres libros de anima juxta principia Peripateticorum et doctoris Angelici doctrinam Joannikii Sacromonachi Lichudi expositio. (ἐγράφη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1689).

—In octo libros Physicorum seu de naturali ausculatione expositio Joannikii Sacromonachi Lichudæ et amicorum. (ἔγραψε καὶ τὴν φυσικὴν ὁ Ἰωαννίκιος Ἐνετίῃσι 1689).

—Ἄκος ἀντιταττόμενον τοῖς ἰοβόλοις δήγμασι τοῦ ὄφεως πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ θεραπείαν τῶν μὴ ὀρθοφρονούντων ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας.

—Διάλογοι Ἕλληνος διδασκάλου μετά τινος Ἰησουίτου.

—Πνευματικὸν ἐγχειρίδιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς ἀντιλογίας καὶ ἐπιμονῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἔτει 1690.

—Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, ἤτοι ἀπάντησις εἰς τὸ μανιῶδες ὕλαγμα (1689).

—Ἀποφανέρωσις καὶ ἔλεγχος τῶν αἱρέσεων τοῦ Λουθήρου καὶ Καλβίνου.

—Ἔλεγχος κατὰ τῶν μάντεων τῆς ἑλληνικῆς ἁγίας γραφῆς τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν.

—Κατασκευὴ καὶ στερεότης τῶν δογμάτων τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. (συνεγράφη ὑπὸ Σωφρονίου).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

—Περὶ τῆς δικαιώσεως τῶν ἁγίων.

—Λόγος Ἰωαννικίου πρὸς τὸν πατριάρχην μετὰ τὴν ἐκ Βενετίας ἐπιστροφήν (1691).

—Τοῦ αὐτοῦ, ἐπιτάφιος εἰς τὴν βασίλισσαν Ναταλίαν Κυριλόβναν (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαρίας μνήμης βασιλέα Ἰωάννην Ἀλεξίεβιτζ (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, θρίαμβος τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξιάδου μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς Ὁλλανδίας (1698).

—Διδασκαλία τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς περὶ προσδιορισμοῦ (1701).

—Σωφρονίου, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξίεβιτζ.

—Λόγος περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, γραφεὶς ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν τῷ 1708 ἐν Νοβγοροδίᾳ.

—Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἅγιον Βαρλαὰμ τὸν Χουτίνσκην.

—Πρῶτος τόμος τοῦ Β' βιβλίου τῆς ἱερᾶς σχολαστικῆς Θεολογίας.

—Βίος τοῦ ὁσίου Βαρλαὰμ τοῦ Χουτίνσκη.

—Apanthisma philosophicum per quæstiones ac resolutiones Sophronii Lichudæ

—Κολλύριον ἀπὸ τοῦ δεινοῦ πάθους τῆς Καπιτονικῆς ὀφθαλμίας, σύγγραμμα Σωφρονίου.

—Σλαβωνικὴ μετάφρασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Πρὸς τούτοις οἱ ἀκάματοι αὐτάδελφοι μετέφρασαν πολλὰ βιβλία ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν σλαβωνικὴν, ἐπιταγῇ Πέτρου τοῦ Μεγάλου· διώρθωσαν τὴν σλαβωνικὴν μετάφρασιν Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης, τὰ στιχηρὰ καὶ τὸν κανόνα τῆς ἁγίας Σοφίας. Εἰς τὸν Σωφρόνιον ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς διορθώσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς. Σύνθεσις προσέτι τῶν Λειχουδῶν ἦτο καὶ ἅπαντα τὰ ἐκδοθέντα συμβουλευτικὰ καὶ προτρεπτικὰ γράμματα τοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ, ἐπὶ τῆς φιλονεικίας περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας (1).

Φραγκίσκος Σκοῦφος (2).

Ἐγεννήθη ἐν Κύδωνι τῆς Κρήτης, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1669 ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ τῷ 1681 ἔξέδοτο τὴν Ῥητορικήν του, ἥτις πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος εἰς πάντας.

Ἵνα καταδειχθῇ μετὰ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔρως τοῦ ἀνδρὸς παρεντιθέμεθα τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἄνω συγγράμματός του (σελ 371—75).

« Μὲ τὸ σχῆμα τῆς δεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν, νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ὀτομανικοῦ Βριάρεως. Φθάνει, κριτὰ δικαιώτατε, φθάνει! Ἕως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληνες ἔχουσι νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα νὰ τοὺς πατῇ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θρᾴκης; ἕως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἕνα ἄθεον τουλουπάνι, καὶ ἡ χώραις ἐκείναις εἰς ταὶς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀνέτειλας καὶ ἐσὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἥμισυ φεγγάρι νὰ βασιλεύωνται; Ἄ, ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον Κριτὴς, ἀμὴ καὶ πα-

(1) Α. Λασκάρεως, ἱστορικὴ ἔποψις περὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἤτοι περὶ τῶν Λειχουδῶν Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου. (Φιλολ. Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως τεῦχος Ζ', τόμος Β', σελ. 24).

(2) Θεόφιλος Σκοῦφος, ἐφημέριος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1633 εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. (Veludo, Colonia Greca in Venezia).

τὴρ, καὶ πῶς παιδεύεις ἀμὴ δὲν θανατόνεις τὰ τέκνα σου· ὅθεν ἀνίσως καὶ ἡ ἁμαρτίαις τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν ὀργήν σου, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σοῦ ἐχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, ἐσὺ ὁποῦ εἶσαι ὅλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σῶσαι ἐκεῖνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμήσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὁποῦ ἄνοιξε ταὶς ἀγκάλαις, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον ὁποῦ ἔῤῥιξε χαμαὶ τὰ εἴδωλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἕνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὁποῦ ἀντιστάθη τῶν τυράννων, ὁποῦ μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξεῤῥιζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν, καὶ ἀπὸ ταὶς καρδίαις τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν σου ὄνομα· μὲ τοὺς ἱδρῶτας τῶν Ἑλλήνων ηὔξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ ἐκκλησία σου· οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπλούτησαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ τὸν κάλαμον, μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν διαφέντευσαν, τρέχοντες μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς ταὶς φυλακαὶς, καὶ εἰς ταὶς μάστιγαις, καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς, καὶ εἰς ταὶς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταὶς φλόγαις καὶ εἰς ταὶς πίσσαις, μόνον διὰ νὰ σβύσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξαπλώσουν τὴν Πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμψῃ ὅπου λάμπει ὁ ἥλιος, τοῦ σταυροῦ ἡ δόξα, καὶ τὸ μυστήριον· ὅθεν, ὡς εὐσπλαγχνος, μὲ τὴν θεϊκήν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδωρος, καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσαι πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ γένος καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται, δός του τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον. Ναὶ, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ Χαῖρε ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὄντας Θεὸς ἐγίνηκες ἄνθρωπος διὰ νὰ φανῇς μὲ τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρωπος· μὰ τὸ βάπτισμα, ὁποῦ μᾶς ἔπλυνε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· μὰ τὸν σταυρὸν, ὁποῦ μᾶς ἄνοιξε τὸν παράδεισον· μὰ τὸν θάνατον, ὁποῦ μᾶς ἔδωκε τὴν ζωήν· καὶ μὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἔγερσιν, ὁποῦ μᾶς ἀνέβασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναὶς τούταις δὲν σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλάγχνος, ἂς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, ὁποῦ μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἐὰν δὲν φθάνουν καὶ ταῦτα, ἡ φωναὶς, ἡ παρακάλεσαις τῶν ἁγίων σου, ὁποῦ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνάζουσι. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ Βασίλειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐποίμανε τῆς χριστωνύμου σου ποίμνης τὰ πρόβατα· φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἕνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γἱοῦ ἐκείνη ἡ χώρα, ὁποῦ μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα, καὶ δείχνοντά σου τὸν τροχὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πάλι νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζουσι οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὁποῦ τοὺς ἐξέσχισαν, ταὶς φλόγαις ὁποῦ τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδερα ὁποῦ τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουσι ἀπὸ τὴν

ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν ».—Ἐκτὸς τῆς Ῥητορικῆς ἔγραψεν ὁ Σκοῦφος λόγον πανηγυρικὸν εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ προδρόμου ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἰωάννου Μπαλαούρα Ἰωαννίτου καὶ τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1670.

Ἀναστάσιος Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου οἴκου. Τὸν ἀσκητικὸν βίον προελόμενος ἦλθεν εἰς Ἄθωνα καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον ἐξελέχθη μετ' οὐ πολὺ ἡγούμενος. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐν Ἄλῃ τῆς Σαξωνίας ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ περιφανοῦς Γουεινζίου. Τῷ 1649 φυγὼν ἐξ Ἄλης ἦλθεν εἰς Ἐλμστάδην, Βρουνσβίκην, Γυλφέρβυτον καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας μεγαλοπόλεις.

Τὴν παιδείαν τοῦ Ἀναστασίου ἐπαξίως ἐγκωμιάζει Ἐρρίκος ὁ Ἱλάριος λέγων « Erat ille vir doctus ac gravis, linguae etiam antiquae, quam pauci Graecorium hodie tenent, peritus (1). »

Ἰωάσαφ Λογοθέτης (2).

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμόνασεν εἰς Ἄθωνα. Περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Ἱσπανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Γερμανίαν (1665 – 66), καὶ ἐν Νυρεμβέργῃ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Χριστφόρου Ἀρνόλδου, ὅστις ἐγκωμιάζων τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς λέγει· « Vir formâ conspicuus, ingenio clarus, nobilis vultu, ac placidus ingenio, aetate florens, nec major annis quadraginta; singularis eloquentiae, nitidae litteraturae, ad proferendas S. Scripturae περικοπὰς paratissimus, facilis, humanus, astutus et occultus et; omnia haec cum mensurâ; imò (quod in homine Graeco mireris) sine jactantiâ ».

Μετὰ τοῦ Ἀρνόλδου καὶ ἄλλων Γερμανῶν θεολόγων ὁ Ἰωάσαφ συνεζήτησε διάφορα ζητήματα καὶ ἰδίως περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, συγγράψας καὶ πόνημα περὶ τούτου (3).

Δανιὴλ Καστρίσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτμῳ καὶ χειροτονηθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς ἱερεὺς ἐν Θεσ-

(1) Philippi Cyprii Chronicon, ed. H. Hilarii, 1687.

(2) « Appelari si Logothetam hic Ioasaphus dixit, ob majores suos a Christianis imperatoribus hâc velut Augustae Domus dignitate atque officio praecaeteris in aulâ Constantinopolitana olim donatos ».

(3) Αὐτόθ., Appendix.

σαλονίκη ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς· μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρεσβυτέρας ἦλθεν εἰς Πάτμον καὶ ἐνταῦθα ἐπ' ὀλίγον χρόνον μονάσας, μετέβη εἰς τὴν κατ' Ἄθωνα μονὴν τῶν Ἰβήρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ὑπέπεσεν εἰς χρέος ἀφόρητον, ὀφειλόμενον πρὸ πάντων εἰς ἀλλοπίστους καταπιέζοντας τοὺς δυστυχεῖς μοναχούς, ἡ κοινότης ἀπεφάσισεν ἵνα τὸν στείλῃ εἰς τὴν Δύσιν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐφοδίασεν αὐτὸν μετ' ἐγκυκλίων γραμμάτων, ἐν οἷς σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο καὶ ταῦτα. « Ὑπὸ τοιαύτης βίας ἀναγκαζόμενοι εἰς πόλεις οὕτω πόρρω » καθιδρυμένας οὐκ ὠκνήσαμεν ἀποστεῖλαι τὸν πανοσιώτατον ἐν » ἱερομονάχοις κύριον Δανιὴλ τὸν Καστρίσιον, τὸν ἡμέτερον συνά- » δελφον καὶ συλλειτουργὸν, ὅπως προσελθὼν τοῖς αὐτόθι προὔχουσι » λάβῃ παρ' ἑκάστου ὅσον ἔλεον ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης προαιρήσεται· » προσπίπτομεν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ δεόμενοι τῆς παρ' ὑμῶν ἐπικουρίας, » καὶ παρακαλοῦντες ὅπως νεύσητε καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μεταδῶτε » τῶν ἐνόντων ἕκαστος ὅ,τι βούλεται, ὁ μὲν βασιλεὺς βασιλοπρεπῶς, » ὁ δὲ ἡγεμὼν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ ποιμὴν καὶ πρόεδρος φιλανθρώπως· » μηδ' ἀπολειπέσθωσαν οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ὁ πολλὰ κεκτημένος μερίδα τῷ » Θεῷ παρεχέτω, ὁ δὲ ὀλίγα καὶ οὗτος ἀπονειμάτω τὸ δυνατόν . . . »

Ἐπισκεφθεὶς ὁ Καστρίσιος τὴν μεγάλην Βρεττανίαν τῷ 1670, καὶ λαβὼν συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ διαφόρων σοφῶν, καὶ ἰδίως τοῦ ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ Ἰωάννου Ὀλεαρίου, καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρνόλδου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λέγει τὸν Καστρίσιον hieromonachum doctissimum, ὁ δὲ Ἀρνόλδος· « doctissimus hieromonachus Daniel ex insula Patmo in urbem nostram ex Hungaria adventans, cum quo circa ipsum Pascha, autoritate ac jussu inclyti Senatus nostri, per dies quatuordecim haud infrequens mihi consuetudo intercessit. Vir erat mediæ aetatis, insignis formæ juxta ac probitatis, et eruditionis prorsus stupendæ. » Χριστιανὸς δὲ ὁ Κλιψτάϊν λέγει, ὅτι ὁ Δανιὴλ ἐγίνωσκεν ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τὴν τουρκικὴν, ἰταλικὴν, ἱσπανικὴν, καὶ τὴν λατινικήν (1).

Ἰωάννης Καρυοφύλλης.

Ἐγεννήθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων, καὶ ἐγένετο ὁ προκριτώτερος τῶν μαθητῶν Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως, παρ' οὗ καὶ ἀρκούντως ἐποτίσθη

(1) Appendix in Phil. Cyprii Chronicon.

τὸν ἰὸν τῆς λουθηροκαλβινικῆς αἱρέσεως.. Ἔγραψε, προτροπῇ, ὡς ἴδιος λέγει, τοῦ διδασκάλου του, βιβλιάριόν τι κατὰ τῆς λέξεως Μετουσιώσεως, πράγματι ὅμως κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦτο χειρόγραφον περιαγόμενος ἐπεδείκνυεν εἰς πολλοὺς, μέχρις οὗ ὁ τότε πατριαρχεύων Παρθένιος Β′ προσκαλέσας ἤλεγξεν αὐτὸν, ἀπειλήσας ὅτι ἤθελεν ἀποκηρύξει τῆς ἐκκλησίας ὡς αἱρετικόν· μεσιτείᾳ ὅμως τοῦ πενθεροῦ του, οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀνδρὸς τιμίου καὶ εὐλαβοῦς, ἐσώθη τοῦ ἀναθέματος· τῷ δὲ 1645 ἀναθεματίσας τὸ συγγραμμάτιον καὶ τὴν αἵρεσιν ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, καὶ διωρίσθη σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Κορυδαλλέως· ἐδίδαξε μετὰ φήμης ἐπὶ δεκαοκτὼ ἔτη (1646—64) τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Φωραθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ὡς καλβινίζων ἐδιώκετο πανταχόθεν· καὶ τῷ 1691 σύνοδος συγκροτηθεῖσα ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαν τὸν Καρυοφύλλην, ὅστις παραστὰς ὡμολόγησεν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα καὶ δοξαζόμενα ἀντέκειντο εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπογράψας ἅμα καὶ ἐν τῇ περὶ τούτου συνταχθείσῃ συνοδικῇ πράξει· καὶ τῇ ἐπαύριον, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας οὔσῃ, ἔσχισεν ὁ πατριάρχης ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰ τετράδια αὐτοῦ, καὶ ἀναθέματι καθυπέβαλε τοὺς ἀντιγράψαντας, εἰ μὴ παραδώσωσι ταῦτα εἰς τὸ πῦρ.

Ἀπεβίωσεν ὁ Καρυοφύλλης περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἔγραψε κατὰ τούτου ὁλόκληρον πονημάτιον ἐλέγχον τὰς κακοδοξίας του, προσθεὶς καί τινα περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

—Ἐγχειρίδιον περί τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεων ἀναγκαίων τινῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλλου μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· κατ' αἴτησιν τοῦ παναγιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἐτυπώθη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Συναγόβου, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ᾳχῃζ′.

Ἐκτὸς τούτου συνέγραψεν ὁ Καρυοφύλλης καὶ μαρτύρια τῶν ἑξῆς νεομαρτύρων.

—Ἰορδάνου μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1650.

—Ἰωάννου τοῦ ῥάπτου μαρτυρήσαντος τὴν 20 δεκεμβρίου 1652.

—Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου μαρτυρήσαντος τὴν 14 Αὐγούστου 1653.

—Ἰωάννου τοῦ Βλάχου μαρτυρήσαντος τὴν 12 μαΐου 1662.

—Ἀθανασίου μαρτυρήσαντος τὴν 24 ἰουλίου 1670.

—Νικολάου τοῦ Καρπενησιώτου μαρτυρήσαντος τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1672.

—Γαβριὴλ μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1676.

—Κυπριανοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 5 Ἰουλίου 1679.

—Σταματίου μαρτυρήσαντος τὴν 10 Αὐγούστου 1680.

—Δαμασκηνοῦ μαρτυρήσαντος τῇ 13 Νοεμβρίου 1681.
—Παύλου τοῦ Ῥώσσου μαρτυρήσαντος τὴν 3 Ἀπριλίου 1683.
Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ Ἐφημερίδας (1).

Σκηπίων Γονέμης.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1605 ἐξ εὐγενῶν Κυπρίων, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου ἐκεῖ προσφυγόντων (2). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ἔμπορον μετερχόμενος ἔστειλεν εἰς Πατάβιον τὸν Σκηπίωνα, ὅστις ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν δικαίων, καὶ εἰκοσιτετραέτης ἤδη (1629) (3), διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἀστυκοῦ Δικαίου ἐν τῷ αὐτῷ καθιδρύματι, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ συνέδρου καὶ συμπατριώτου του Ἀλεξάνδρου Συγκλητικοῦ (4).

Ἐν ἔτει 1611 (5), προεβιβάσθη εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Τιμαριωτικοῦ Δικαίου (ad sedem feudis), καὶ τῷ 1664 ἡ Δημοκρατία, ἐκτιμῶσα τὴν νομομάθειαν τοῦ Γονέμη ὠνόμασεν αὐτὸν σύμβουλον ἐπὶ τῶν τιμαριωτικῶν ὑποθέσεων (Consulatore nelle cose feudali), χορηγήσασα ἀδρὰν μισθοδοσίαν, καὶ ὀνομάσασα ἱππότην τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἀπεβίωσεν ἐν Πατα βίῳ τὴν 24 Νοεμβρίου 1700, βιώσας ἔτη ἐννενήκοντα ἕξ.

Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπολλος ἐπαινῶν τὸν περιφανῆ Κύπριον οὕτωσι « Re ipsa vir fuit Gonemius, cui nulla prudentiæ ac felicitatis pars defuit, et quidem ipsi non alii adscribenda; nam magnæ profecto sapientiæ doctor, jurisprudentia, eruditione, et elegantia maximus visus est semper; cum non omnium maxime in Gymnasium laboriosus insidaverit puplicæ utilitati, omnium quotquot vixerunt hætenus optime de Gymnasio meritus habitus, » προσεπιλέγει, ὅτι οὐδὲν μνημεῖον τῆς μαθήσεως αὐτοῦ τοῖς μεταγενεστέροις ἐγκατέλιπεν. Ἀλλ' ὁ Κικόνιας ἀναιρῶν ταῦτα λέγει, ὅτι σώζεται τοῦ Γονέμη ὠδὴ ἐπιγραφομένη il Sole, καὶ ἀσμάτιον ὅπερ δεκαεξέ-

(1) Βλέπε περὶ πάντων Νέον Μαρτυρολόγιον.

(2) Ἰωάννης Γονέμης ἀκμάζων ἐν ἔτει 1617 διέπρεψεν ὡς μισθοφορῶν ὁπλαρχηγὸς τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μάρκος ἀποτελῶν τῷ 1608 μέρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐνετῶν πολιτῶν (degli Cittadini Venetiani) ἀπέθανε πολεμῶν μετὰ τοῦ πατρὸς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἁγίου Μάρκου,

(3) Κατὰ Φατσιολάτην 1630, καὶ κατὰ Κικόνιαν 1629—30.

(4) Ἐκ ταύτης ἐγεννήθη τῷ Σκηπίωνι θυγάτηρ Πολυξένη ὀνομασθεῖσα, καὶ νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Κυπρίου κόμητος Δαβίλα.

(5) Κατὰ Παπαδόπουλον 1635.

της συνέθετο, Sonetto in occasione del dottorato del molto illustre et excellent. Sign. Francesco Morales (1).

Σεβαστὸς Κυμηνίτης.

Ἐπονομαζόμενος οὕτως, ὡς ἐκ Κυμήνων (νῦν Χότζης) τῆς Τραπεζοῦντος ἕλκων τὸ γένος, ἐγεννήθη περὶ τὰ 1630 καὶ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἶτα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰταλίᾳ τελειότερον κατηρτίσθη. Ἐχρημάτισε σχολάρχης τῆς ἐν τῇ βασιλευούσῃ σχολῆς τοῦ γένους διαδεχθεὶς Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδάτον· περὶ τὸ 1689 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἐσχολάρχησε τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας « προελόμενος, ὡς λέγει Κωνστάντιος, ἀναμφιβόλως » τὰ παρὰ τῆς αὐθεντικῆς μεγαλοδωρίας πλείονα δίδακτρα, ἢ τὰ ἐν » Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ τῆς ἓξ Μαρμάρων ἐκκλησίας ἐμβατικίου » γλίσχρα κατ' ἔτος διακόσια γρόσια. Ἀλλ' οὐκ ἀπώνατο διὰ πολλοῦ » τῶν αὐθεντικῶν συντάξεων ὁ κατὰ πᾶσαν λόγου ἰδέαν τῆς τε θύ- » ραθεν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς πεπαιδευμένος πρεσβύτης, τὸν βίον » μεταλλάξας ἐκεῖσε τῷ 1702 ἔτει κατὰ Σεπτέμβριον, πρὸς ὃν ἐπι- » τύμβιον δι' ἰάμβων ὑπὸ Ἰωάννου Κομνηνοῦ πεποίηται.

Ἐνθάδε κεῖται πρεσβύτου σοφοῦ δέμας
Κλῆσιν Σεβαστοῦ καὶ γένος Κυμηνίτου,
Πατρὶς Τραπεζοῦς ὥπερ ἦν κλεινὴ πόλις.
Ἀλλ' ὦ μαθητῶν πληθύς, ὡς εὐγνωμόνως
οἷς αὐτὸς ἐξέδωκε παιδείας λόγους,
Διδασκάλῳ σπείσατε δάκρυ κειμένῳ.
Σβέσθη σοφῶν γὰρ λύχνος ἐκ μέσου μετιών.
Καὶ Χριστὸν αἰτήσασθε τῶν πόνων γέρας
Αὐτῷ παρασχεῖν τὴν ἄνω κληρουχίαν.
Ἐν ἔτει 1702, Σεπτεμβρίου 6, ἡμέρᾳ Κυριακῇ (2) ».

Συγγράμματα.

—Ἑορτολόγιον, ἐν ᾧ περί τινων ζητημάτων προλαμβανομένων· περὶ ἀκριβοῦς χρονολογίας· περὶ πασῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας κλπ. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώβου· ἀψά. μηνὶ Ἰουνίῳ.

—Δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἁγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλη-

(1) Papadopoli, Histor. Gymnas. Patavini σελ. 275—6—Facciolati, Fasti, Patavini, tom. II σελ. 168 & 182—Cicogna inserizioni Veneziani, tom. III σελ. 225.

(2) Τὸ ἐπιτύμβιον ὑπάρχον ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἐν Βλαχίᾳ ἐδημοσιεύθη, ὡς ἔχει, ὑπὸ Τριανταφυλλίδου ἐν Ποντικοῖς, καὶ ὑπὸ Κωνσταντίου ἐν ὑπομνήματι περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς· ἐν στίχῳ 7 ἀντὶ μετὼν εὕρηται παρὰ Κωνσταντίῳ μέγας.

σίας κλπ. Ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας, ἔτει ἀπὸ θεογογίας ᾳψγ' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον· παρὰ Ἀνθίμῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας· 4ον μικρὸν σελ. 400. Ἐν τέλει « ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου ».

Τῆς ἐκδόσεως ταύτης τὰ πλείω ἀντίτυπα φέρουσι τὴν πρὸς Δοσίθεον προσφώνησιν τοῦ ἐκδόντος Καστριώτου, ἕνια ὅμως ἑτέραν τοῦ αὐτοῦ ἀφιέρωσιν εἰς Πέτρον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας. Περὶ τὸ τέλος, ἐν τμήματι τρίτῳ, ὑπάρχει Ἀπάντησις, πιθανῶς Δοσιθέου, πρός τι βιβλίον τυπωθὲν μὲν ἐν Παταβίῳ τῷ 1628 ὑπὸ Λατίνων κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, μεταφρασθὲν δ' εἶτα ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Ἰατροῦ πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀναιροῦντος.

Ἔγραψεν ὁ Τραπεζούντιος, καθ' Ἑλλάδιον—Περὶ τῆς ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου, καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας. Καὶ κατὰ Ζαβίραν—Ἀναίρεσιν τοῦ καλενδαρίου—Σχόλια εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Δύσκολον, καὶ ἄλλα.

Εἰς τὴν ἐν 1699 ἔκδοσιν τῆς ὁμολογίας Πέτρου Μογίλα εὑρίσκονται ἓξ ἐπιγράμματα τοῦ Σεβαστοῦ εἰς Κωνσταντῖνον Βασαράβαν, εἰς τὴν βίβλον, καὶ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου. Εἰς δὲ τὴν συνημμένην τῇ ὁμολογίᾳ Εἰσαγωγικὴν Ἔκθεσιν Βησσαρίωνος Μακρῆ, ἕτερον ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ Κυμηνίτου εἰς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα.

Νικόλαος Καλλιάκης.

Ἐγεννήθη τῷ 1645 ἐν Κρήτῃ· δεκαέτης ἦλθεν εἰς Ῥώμην καὶ μετὰ δεκαετῆ φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ φροντιστήρια ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Τῷ 1666 προσεκλήθη εἰς Βενετίαν ἵνα διδάξῃ εἰς τὸ συστηθὲν Φλαγγιανὸν ἑλληνομουσεῖον, τοῦ ὁποίου καὶ ἔφορος ἐχρημάτισε, διδάξας τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1678 (1), διωρίσθη ἔκτακτος, καὶ τῷ 1681 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου· τῷ 1687 ἔλαβε καὶ τὴν ἕδραν τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς γενικῆς φιλολογίας παρὰ τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῇ 8 Μαΐου 1707 (2).

Ὁ Καλλιάκης ἐπῃνέθη ὑπὸ πολλῶν ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν ὡς « ἐξαίσιος ἔν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάλιστα τῇ θεολογίᾳ (3) ».

Ἔγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ζῶν ἐξέδωκε,

—Orationes. Patavii, 1687.

Μετὰ θάνατον δὲ,

—Nicolai Calliachii, de Ludis scenicis mimorum et pantomimorum,

(1) Ὁ Παπαδόπουλος (Gymn. Patav.) γράφει 1677.

(2) Ὁ Φαβρίκιος (Bibliotheca Græca) γράφει 1702.

(3) Προκόπιος Μοσχοπολίτης.

quod ex tenebris erutum recensuit, ac præparatione auctum Petro Garzonio Senatori amplissima divavit Antonius Maderò, Venet. D. M. Bibliothecæ curatori. Patavii. 1713. Ὁ ἐκδοὺς ἀνεψιός του Μαδερὸς ὁ Κρὴς προέταξεν εἰκόνα τοῦ θείου του φέρουσαν περιγραφὴν « Nicolaus Calliachius Cretensis in Patavino Lyceo lector », καὶ τετρασέλιδον λατινιστὶ προσφώνημα εἰς τὸν γερουσιαστὴν Γαρζόνην, καὶ προλεγόμενα τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ἐκ σελίδων 24. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Καλλιάκη λέγει ὁ Beuchot « fait connaitre le théatre Grec et romain mieux qu'on ne l'avait » connu jusque-là, est curieux et merite d'être lu ». Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σαλεγγρίου (Novus Thesaurus Antiqu. tom. II, σελ. 699 καὶ ἑπ.).

Ὁ Ἰωάννης Πολένος ἐξέδωκεν ἐν Thesaurus utriusque Antiquitatum καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Καλλιάκη.

—De gladiatoribus. (tom. III, σελ. 333).

—De suppliciis veterum servorum (tom. IV. σελ. 473).

—De Osiride (αὐτόθι σελ. 305).

—De sacris Eleusiniis et eorum mysteriis (σελ. 317).

—De ludis scenicis· (tom. V. σελ. 461. διάφορον τοῦ προταχθέντος).

—De circensibus ludis (αὐτόθι σελ. 473) (1).

Δοσίθεος Νοταράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀραχώβῃ τῆς Κορινθίας τὴν 31 Μαΐου 1641 ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Νοταράδων οἴκου, ἐπίσημον ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς χρονικοῖς κατέχοντος θέσιν, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν διὰ δύο ἁγίων, δύο πατριαρχῶν καὶ ἄλλων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τοῖς πολιτικοῖς διαπρεψάντων καταλαμπρύναντος τὸ ἑλληνικόν. Χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1657, καὶ προσοικειωθεὶς τῷ τότ' ἐκεῖσε διατρίβοντι πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Παϊσίῳ, περιῆλθε μετ' αὐτοῦ τὸν Εὔξεινον καὶ τὰ Παραδουνάβια. Ἀποθανόντος τοῦ Παϊσίου κατὰ Δεκέμβριον 1660, ὁ Δοσίθεος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν· τῷ δὲ 1661, χειροτονηθέντος Νεκταρίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁ Δοσίθεος προσληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀρχιδιάκονος συμπεριῆλθε τὴν Παλαιστίνην, Βλαχίαν, Μολδαβίαν καὶ λοιπὰ μέρη, χάριν τῶν συμφερόντων τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐλθὼν μετὰ Νεκταρίου εἰς Ἀδριανούπολιν ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ ἔξαρχος εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολήν του ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κἀκεῖ ὑπὸ Νεκταρίου ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας (1666)·

(1) Fabricii, XI, σελ. 538 not. 5.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. VI.—Papadopoli, Histor. Gymn. Patav.

ἀποσταλεὶς δ' αὖθις ἔξαρχος εἰς τὰς Παριστρίους ἡγεμονίας συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν καὶ ὅλως ἐγυμνώθη· ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἦδρευεν ἡ Ὀθωμανικὴ αὐλή, ἐνήργησε πρὸς ἔκδοσιν φιρμανίου πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Βηθλεέμ· ἀποτυχὼν ὅμως τοῦ ποθουμένου ἐπανέστρεψεν εἰς Βυζάντιον, καὶ, παραιτηθέντος τότε Νεκταρίου τῆς πατριαρχείας, μετετέθη ὁ Δοσίθεος ἀπὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων (23 Ἰανουαρίου 1669).

Ἀλλὰ τὸν θρόνον ἐκεῖνον ὁ Δοσίθεος δὲν εὗρεν ἐστρωμένον διὰ ῥόδων, τοὐναντίον δὲ πολλαὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀνεφάνησαν καὶ παρεπίκραναν τὴν χριστιανικωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν ἄκανθαι· ὑπὸ βάρη ἀφόρητα ἐστέναζεν ὁ Πανάγιος Τάφος, κατηρειπωμέναι ἦσαν αἱ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς ἐγεννήθη καὶ ἐδοξάσθη ὁ μάρτυς τοῦ Γολγοθᾶ, ζιζάνια ἀρκετὰ εἶχε σπείρει ὁ δυτικὸς προσηλυτισμός, καὶ ἐν γένει πάντα ἦσαν μεστὰ ταραχῆς καὶ συγχύσεως. Μὲ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως τεθωρακισμένος ὁ μακάριος Δοσίθεος ἠγωνίσθη τὸν καλὸν τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα, καὶ δι' ἀκραδάντου ἐπιμονῆς πάντα ἐνίκησε τὰ προσκόμματα, καὶ τὸν θρόνον τοῦ Ἰακώβου ἐν τῇ ἀληθεῖ περιωπῇ ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τῆς προσηκούσης αἴγλης περιέβαλλε.

Περιερχόμενος ὁ Δοσίθεος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἐζητεῖτο τὸν ὀβολὸν τῶν φιλοχρίστων εἰς ἐλάφρυνσιν τῶν ἁγίων τόπων. Διήνυσεν ὅλον τὸν βίον του περιοδεύων, ζητῶν ἀπὸ τοὺς πλουσίους, δίδων εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ τὰ πάντα διεχειρίσθη ἀφιλοκερδῶς. Ἀνῳκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, καὶ ἄλλας, ἀνήγειρε ξενῶνας, καὶ δι' ἄλλων καθιδρυμάτων ἐκαλλώπισε τοὺς ἁγίους τόπους.

Εἰς τὸν ἀκάματον Δοσίθεον ὀφείλεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγίστη ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη. Συνεστήσατο διὰ μυρίων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας γλυκεῖα καθίστα ἄδολος πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως, Ἑλληνικὴν ἐν Ἰασίῳ τυπογραφίαν (1681), πολλῆς ὠφελείας γενομένην εἰς τὸ ἔθνος πρόξενον, καὶ ἐκ τῶν πιεστηρίων τῆς ὁποίας ἀπελύθησαν ὀγκωδέστατα συγγράμματα διανεμόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δωρεὰν εἰς τοὺς διψῶντας μαθήσεως· καὶ εἶναι τοφόντι θαυμασμοῦ ἄξιον πῶς κατώρθου ὁ χαλκέντερος οὗτος νὰ συγγράφῃ χιλιοσέλιδα εἰς φύλλον πονήματα καὶ ἐπαρκῇ εἰς τὴν δαπάνην ἐκδόσεων, ὧν παρομοία δὲν ἐγένετο ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν ἡ τυπογραφία ἔχει φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος.

Ἀπεβίωσεν ὁ ἀείμνηστος Δοσίθεος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 7 Φεβρουαρίου 1707, ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα ἓξ ἐτῶν (1).

Ἦν εἰδήμων, καθ' Ἑλλάδιον, τῆς Τουρκικῆς, Ἀραβικῆς, Ῥωσσικῆς, Γεωργιακῆς, Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς διαλέκτου. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀγαθοεργημάτων αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεσσαλὸν, ἀπίστευτος φαίνεται τοῖς μὴ εἰδόσι τὸν ἄνδρα. Δριμὺς ἠγέρθη τῶν Λατίνων ἐπικριτὴς, προμαχῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ἣν οὗτοι μυριοτρόπως κατεπολέμησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἀδυνατοῦντες ἵνα παλαίσωσι πρὸς ἀκαταγώνιστον καὶ ἄτρωτον ἀντίπαλον ἐδωροδόκησαν τὸν μέγαν βεζίρην, ἔθηκαν εἰς κίνησιν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις, πλὴν οὐδόλως ἠδυνήθησαν νὰ κατασιγήσωσι τὸν λατινομάστιγα Δοσίθεον· ὁ ταῦτ' ἀναφέρων Ἄγγλος Ricaut, γνωρίσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἐξεικονίζει οὑτωσί· « Prelat, plein de feu, plein d'hardiesse, remuant et entreprenaut, qui irrita infiniment les Latins ».

Ὁ Δοσίθεος ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου διάφορα συγγράμματα πλουτίσας διὰ πολλῶν καὶ πολυτίμων σημειώσεων, ὡς Ἀντίῤῥησιν Νεκταρίου Ἱεροσολύμων (1682), Συμεὼν Θεσσαλονίκης κατὰ αἱρέσεων μετὰ διαφόρων ἄλλων (1683), Μαξίμου Πελοποννησίου ἐγχειρίδιον κατὰ Λατίνων (1690), Ἀντίῤῥησιν Συρίγου (1690), Ἀκολουθίαν Παρασκευῆς τῆς Νέας (1692), ὁμολογίαν Μογίλα (1699) καὶ ἄλλα πολλά· πρὸ πάντων ὅμως τοὺς ἑξῆς τρεῖς τόμους, περιέχοντας ἀνέκδοτα διαφόρων κατὰ τῶν παπικῶν καινοτομιῶν γραψάντων, καὶ πεπλουτισμένους μετὰ τοσούτων σημειώσεων, ὥστ' εἰκότως ἐκλαμβάνονται ὡς ἴδια τοῦ Δοσιθέου ἔργα.

—Τόμος Καταλλαγῆς, ἐν ᾧ περιέχονται συγγραφαὶ ἀνωνύμων τινῶν καὶ Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος καὶ Γεωργίου τοῦ Κορεσσίου· καὶ Μακαρίου ἱερομονάχου τοῦ Μακρῆ, καὶ συνέλευσις ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ· τυπωθεὶς ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1692 ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαβίας.

—Τόμος Ἀγάπης κατὰ Λατίνων συλλεγεὶς καὶ τυπωθεὶς παρὰ Δοσιθέου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐν ἔτει 1699. ἐν τέλει ἀναγινώσκεται. « Ἐτυπώ» σαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας χαλκοτυπίᾳ καὶ » ἀναλώμασι τοῦ ἁγίου τάφου διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὄντος διορθωτοῦ τοῦ » λογιωτάτου διδασκάλου Ἱερεμία τοῦ Κακαβέλα ».

—Τόμος Χαρᾶς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ὀγδόη Σύνοδος, σημειώσεις τινὲς εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν Σύνοδον· τὰ ἀντιῤῥητικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης Νικολάου Ἰατροφιλοσόφου λόγος Μελετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ

(1) Ὁ Βρετὸς (Καταλ. Α. σελ. 196) κατὰ λάθος λέγει, ὅτι ὁ Δοσίθεος τέθνηκε γεγονὼς ἐτῶν ἑκατὸν ὀκτὼ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἀναφέρει, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' καὶ ἀπέθανε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

μετά τινος ἑτέρου μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, τυπωθεὶς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου. Ἡγεμονεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοϊβόδα. Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου Δοσιθέου· παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· ἐν ἔτει ᾳψέ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Ὁ τόμος οὗτος εἰς φύλλον περιέχει δύο σελιδαριθμήτεις, ὡς ἑξῆς· Ἐπιστολαὶ Φωτίου. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Φωτίου Συνόδου σελ. 1—134. Κεραμέως ἀντιῤῥητικὰ 1—552. Μελετίου Πηγᾶ λόγος περὶ τοῦ τίς ἐστιν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία 553—609. Ἱερομνήμονος διάλογος κατὰ Λατίνων 610—633. Παραράματα σελ. 634—40.

Ἐν ἀρχῇ εὕρηνται πέντε ἐπιγράμματα εἰς Κωνσταντῖνον Μπασσαράμπαν βοϊβόδαν ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας.

Ἔγραψεν ὁ Δοσίθεος—Ἐγχειρίδιον ἐλέγχον τὴν καλβινικὴν φρενοβλάβειαν συκοφαντοῦσαν τὴν ἀνατολικὴν, ἁγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τυπωθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1690 ἐκδοθείσης Ἀντιῤῥήσεως κατὰ τῶν Καλβινικῶν κεφαλαίων τοῦ Συρίγου, καὶ περιέχον ἰδίαν σελίδωσιν 1—92.

—Ἀπάντησιν κατὰ Λατίνων. (Συνεξεδόθη μετὰ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας Σεβαστοῦ Κυμηνίτου).

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ὑπὸ Δοσιθέου γραφέντων εἶνε τὸ κατωτέρω, ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου ἐν τῷ πατριαρχικῷ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνῳ Χρυσάνθου Νοταρᾶ, προτάξαντος τὸν βίον καὶ ὡραίαν εἰκόνα τοῦ ἀοιδίμου θείου του. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀρκοῦν καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ χαλκεντέρου Πελοποννησίου, εἶνε ὄντως θησαυρὸς πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

—Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, διηρημένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους, περιέχουσα τάς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συναθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, ὀρθοδόξους τε καὶ κακοδόξους, οἰκουμενικάς τε καὶ τοπικὰς, καὶ πᾶν τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὧν ἔλαχον διοικήσεων καὶ πρεσβείων, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, αἱρεσιαρχῶν τε πάντων, καὶ πασῶν αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν, ἐθνῶν τε καὶ ἀρχηγῶν τινῶν χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐθνῶν, ἐφόδων τε ἐθνῶν καὶ πολέμων, πόλεών τε ἁλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλάκις ἀναιρέσεως Ἑβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἐξορίας αὐτῶν, ἀπαριθμήσεώς τε πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγωνισαμένων, Σχίσματός τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαιρέσεως τῆς μοναρχίας αὐτῶν

καὶ ἀναμαρτησίας· διὰ πολλῶν ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων περί τε τοῦ ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων ἐθνῶν, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπό τε Λατίνων, καὶ εἶτα Ὀθωμανῶν καὶ ἀπαριθμήσεως, μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς, τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐπιβουλῶν τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν αὐτῷ πατριάρχας, καὶ ἑτέρων πολλῶν ἀξιομνημονεύτων ὑποθέσεων· συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἁγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου πατριάρχου κυρίου Δοσιθέου, κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστῃ τεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου Τάφου, ταὐτὸν εἰπεῖν τῇ ἐλεημοσύνῃ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη ἐν ἔτει τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὀγδόῳ ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου κυρίου Ἰωάννου Στεφάνου βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῷ Θρόνῳ, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ ἱερομονάχου Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης, ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώϊκα ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτζη, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον· ὡρίσθη δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου δίδοσθαι τὴν βίβλον τοῖς εὐσεβέσι δωρεάν.

Ἡ ἀξιόλογος αὕτη βίβλος ἀποτελεῖται ἐκ σελ. 1247 μεγάλου φύλλου.

Ἐκτὸς τούτων εὑρηνται πολλ' ἄλλα τοῦ Δοσιθέου ἀνέκδοτα, ὡς

—Συναγωγὴ νόμων ἐκ διαφόρων νομίμων [1].

—Ἱστορία τοῦ Σιναίου ὄρους.

—Ἱστορία Ἱερουσαλήμ.

Καλαβέλαι.

Α'. *Ἱερεμίας*. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπέδυ τὸ μοναχικὸν τριβώνιον. Μεταβὰς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἔρωτι μαθήσεως, ἦλθεν εἰς Λειψίαν τῆς Γερμανίας, ἔνθα ἐγένετο γνωστὸς τοῖς ἐκεῖ διδασκάλοις, καὶ μάλιστα Ἰωάννῃ Ὀλεαρίῳ καθηγητῇ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἐκ Λειψίας ἦλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τῷ 1670 ἔγραψε πρὸς τὸν Ὀλεάριον ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ὑπογράφεται *Ἱερεμίας ὁ Ἕλλην διδάσκαλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας*. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Καλαβέλα ἐτυπώθη ὑπὸ Ὀλεαρίου εἰς τὰς σημειώσεις αὐτοῦ ἐν τῷ Χρονικῷ Φιλίππου τοῦ Κυπρίου. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετέβη εἰς Ἰάσιον καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐν ἔτει 1698.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλατίνα (Vi-

[1] Matthæi codices Mosquenses σελ. 41.

Κατ' ἔκτασιν βίον τοῦ Δοσιθέου ἐκδώσει προσεχῶς ὁ ἐνταῦθα παραμένων ἁγιοταφιτικὸς ἔξαρχος Κύριλλος Ἀθανασιάδης ὁ Σάμιος.

tae Pontificium) καὶ ἦτο κατὰ Δημήτριον Μοσχοπολίτην, εἰδήμων τῆς τε Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς, καὶ ἑβραϊκῆς, καὶ Ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος τήν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἱερὰν γραφήν, κήρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου δοκιμώτατος ».

Ἐκτὸς τῆς πρὸς Ὀλεάριον ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου, εὕρηνται καὶ ἡρωελεγεῖα αὐτοῦ ἐπιγράμματα εἰς Τόμον Ἀγάπης Δοσιθέου, ἐπιστασίᾳ του ἐκδοθέντα.

Β'. *Γεράσιμος* συγγενὴς τοῦ προρρηθέντος· ὑπῆρξεν ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν τοῦ λογίου τούτου μνημονεύεται τὸ ἑξῆς.

—Λόγος ἱστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου κυρίου Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ συγγραφεὶς παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις λογιωτάτου ἱεροκήρυκος Γερασίμου τοῦ Κακαβέλα· καὶ ἀφιερωθεὶς τῷ παναγιωτάτῳ πρώην Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως κυρίῳ κὺρ Διονυσίῳ τῷ Γέροντι δαπάνῃ καὶ σπουδῇ τοῦ τιμιωτάτου κὺρ Ἰσαὰκ Ῥάλλη τοῦ Χαλέπλη καὶ ἑρμηνευτοῦ τῆς γαληνοτάτης Ἀριστοκρατείας τῶν Ἑνετῶν. Ἐνετίῃσιν 1689, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, ᾳχπθ'.

Μακρής.

Α'. Βησσαρίων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1635 ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠκροάσατο τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν, ἰδίᾳ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Ἰωάννου Καρυοφύλλη. Ἐπαναστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ μέχρι θανάτου. Ὁ Βησσαρίων ἐπαινεῖται καὶ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ δ' ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα γραμματικὴ πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος καὶ ὑπεσκέλισε τὰς τέως ἐν χρήσει τοῦ Λασκάρεως καὶ Γαζῆ. Οὐχ ἧττον δὲ καὶ περὶ τὰ θεολογικὰ ἦν τρίβων ὁ ἱερομόναχος οὗτος, ἐν φιλίᾳ καὶ ἐπιστολιμαίᾳ κοινολογίᾳ διατελῶν πρὸς τοὺς τότε λογάδας, ὡς Γεράσιμον Βλάχον (1), Βούλγαριν καὶ ἄλλους. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1699.

Συγγράμματα.

—Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμματικῆς τέχνης, ἐκδοθεῖσα παρὰ Βησσαρίωνος ἱερομονάχου Μακρῆ, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, πάνυ ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία· νῦν πρῶτον τυπωθεῖσα, καὶ πάσῃ ἐπιμελείᾳ Μιχαὴλ

(1) Πρὸς Βησσαρίωνα ἔγραψεν ὁ Βλάχος ἐκ Κερκύρας ἐπιστολὴν περὶ θεολογικῶν καὶ φυσικῶν ζητημάτων, δημοσιευθεῖσαν ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι τῶν Ἀθηνῶν (ΣΤ', σελ. 279—86).

ἱερέως τοῦ Μήτρου ἐξ Ἰωαννίνων διορθωθεῖσα, οὗ τῇ προτροπῇ προσετέθη καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων τοῦ Ἀμμωνίου, χάριν τῶν φιλομαθῶν. Ἐνετίησι, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ. ᾳχπς'.

Μετετυπώθη τῷ 1694, 1768, 1780, 1804, καὶ 1813. Ἐν ἀρχῇ τῶν ἐκδόσεων τούτων εὕρηται καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

Εἰ πολύϊδρις ἔμεν μέμαας νέε γραμματικῆς τε,
Κ' ἄλλης ἰδμοσύνης, μάνθανε τήνδε βίβλον.
Ἥ γε γὰρ εὐπορέει θεμέθλων σοὶ ἀστυφελίκτων
Ἐργοπόνου τέχνης γραμματικῆς ἀπόρου.

—Εἰσαγωγικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης· ἐκδοθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Βησσαρίωνος Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων· τυπωθεῖσα δὲ προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου, Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀρχιερατεύοντος τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Θεοδοσίου. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγόβου· ἐν ἔτει ᾳχ'ι0', κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Εἰς μέγα ὄγδοον, σελ. σνς'. Συνεξεδόθη τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Μογίλα ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δοσιθέου, ὡς « οὐ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι, καὶ » τοῖς νοήμασι πολὺ τὸ παρεμφερὲς ἔχουσα τῇ ὀρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ »).

Ἐν τῇ ἐκδόσει εὕρηται καὶ ἐπίγραμμα Σεβαστοῦ Κυμηνίτου εἰς Βησσαρίωνα.

Β'. Μελέτιος ἱερομόναχος, ἐξ Ἰωαννίνων καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Βησσαρίωνος· ἐτετίμητο τῷ ὀφφικίῳ νοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχρημάτισεν ἐπιμελητὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου· ὡς τοιοῦτος δ' ἐπεμελήθη τὴν ἐν 1690 ἔκδοσιν τῶν κατὰ Καλβινιστῶν πονημάτων Συρίγου καὶ Δοσιθέου. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου, ὡς εἰδήμων τῶν ἱερῶν γραφῶν, καὶ κήρυξ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας.

Γ'. Μακάριος, ἀγνοοῦμεν πόθεν καὶ τίς οὗτος. Ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς Δοσιθέου ἐξεδόθη πόνημα αὐτοῦ (1692).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Λόγος ἄρτι ἐγένετο περὶ τῶν γεννητόρων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἰδίως τῆς μητρὸς αὐτοῦ Λοξάνδρας. Γεννηθεὶς οὗτος τῷ 1636 (1), διεκρίθη παιδιόθεν ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ φιλομαθείᾳ· ἀπορφανευθεὶς δὲ τοῦ πατρὸς εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν ἐπαιδαγωγήθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρός

(1) Audiffret καὶ Salaberry, Biographie universelle, tom. XXVII.

του, καὶ καλῶς ὑπ' αὐτῆς διδαχθεὶς τὰ ἐγκύκλια ἐστάλη δωδεκαέτης (1648) εἰς τὸ τότε περιλάλητον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς (1). Μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἰατροφιλοσόφου (1662). Ἐπισκεφθεὶς δ' εἶτα τὴν Ῥώμην καὶ Βονωνίαν (1664) (2), ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἀποχωρήσαντος τότε τῆς σχολαρχίας τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλου, διωρίσθη τοιοῦτος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη εὐδοκίμως ἐδίδαξε (1665—72) ἐξασκῶν ἅμα καὶ τὴν ἰατρικὴν παρὰ τοὺς ἄρχουσι τῶν Τούρκων, καὶ παρὰ πάντων εὐνοίας ἀπελάμβανεν. Ἐπειδὴ ὅμως πρόσφατα παραδείγματα τὸν εἶχον πείσει, ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἀπέβαινε λίαν κινδυνώδης ἐν Τουρκίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ταύτης, καὶ βλέπων ὅτι τὸ πολιτικὸν στάδιον εὐρύτερον μέλλοντος πεδίον ἤνοιγεν, ἐνησχολήθη περὶ τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν· τοσοῦτον δ' ηὐδοκίμησεν, ὥστε ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς, ἃς ἐγίνωσκεν ἤδη, ἐγένετο ἐν βραχεῖ ἐγκρατὴς τῆς Τουρκικῆς, Περσικῆς, Ἀραβικῆς, Γαλλικῆς, καὶ Σλαβωνικῆς. Τότε δ' ἐνυμφεύθη καὶ Σουλτάναν τὴν θυγατέρα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοσκολαίου καὶ Κασσάνδρας, θυγατρὸς Ἀλεξάνδρου Ἠλία Βόδα.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, πρὸς οὓς προηγουμένως ὁ Μαυροκορδάτος διὰ τῆς ἰατριακῆς ᾠκειώθη ἦτο καὶ ὁ Παναγιώτης Νικούσιος, παρ' ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ γραμματεὺς μυστικὸς καὶ μεταφραστὴς τῷ 1671 ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζίρου μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Μαυροκορδάτος (1673), συστημένος τῷ Κιουπρουλῇ καὶ ὑπό τινος ἐξαδέλφου του, ὅστις πάσχων πολὺ ὠφελήθη ὑπὸ τῶν ἰατρικῶν συμβουλῶν αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τὸ πατριαρχεῖον ὠνόμασεν αὐτὸν μέγαν λογοθέτην.

Ὁ νέος διερμηνεὺς, ἐπιδέξιος καὶ περίνους πολιτικὸς ἀναδειχθεὶς, διεχειρίσθη τὸ περισπούδαστον ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον ἐκεῖνο ἀξίωμα ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τὰς τροπὰς τῆς τύχης. Συγκατηγορηθεὶς τῷ ἀποκεφαλισθέντι μεγάλῳ βεζίρῃ Καρᾷ Μουσταφᾷ, ὡς συνεργήσας εἰς τὴν μὴ ἐκπόρθησιν τῆς Βιέννης, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Ἀδριανουπόλει· ἀλλ' εἰς τὴν ἀδεξιότητα τοῦ διαδεχθέντος

(1) Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

(2) Ἐν Βονωνίᾳ ἐδημοσίευσε τότε καὶ τὴν πολύκροτον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος διατριβήν του.

αὐτὸν ἐν τῷ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξιώματι ἀρνησιθρήσκου Ἐνετοῦ, ὤφειλεν ὁ Μαυροκορδάτος τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ ἀνάκλησίν του. Καὶ δὴ ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμὰν-πασᾶς ἀναδιορίσας αὐτὸν, ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ μισθοῦ (τριῶν φλωρίων καθ' ἑκάστην) ἐδωρήσατο τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὰ μητροπολιτικὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀδριανουπόλεως, πρὸς δὲ καὶ τὰς προσόδους τὴν νήσων Μήλου καὶ Μυκώνου.

Ἐν τούτοις ὁ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους πόλεμος ἐξηκολούθει μετὰ μεγίστου ζήλου, καὶ ὁ μακροχρόνιος καὶ δαπανηρὸς ἐκεῖνος ἀγὼν εἶχεν ἀνοίξει βαθείας πληγὰς εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος. δι' ὅπερ ὁ Σουλεϊμὰν ἅμ' ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἠθέλησε διὰ τῆς εἰρήνης νὰ ἐπουλώσῃ αὐτάς. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν τῆς Γερμανίας αὐτοκράτορα πρέσβεις, λόγῳ μὲν ὅπως ἀναγγείλωσιν αὐτῷ τὴν ἀνάῤῥησιν, ἔργῳ δ' ὅπως ὑποκλέψωσι τὴν εἰρήνην. Τοιοῦτοι δ' ἐξελέχθησαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σουλφικὰρ ἐφένδης, οἵτινες καὶ ἐλθόντες εἰς Βιέννην (1688) μετὰ πολλὰς προσπαθείας καὶ πολλοὺς λόγους ἐπανέστρεψαν ἄπρακτοι, μετὰ τετραετῆ ἀπουσίαν (1). Ὅθεν ἐξηκολούθησεν ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Γερμανῶν πόλεμος, καθ' ὃν συνεξεστράτευσε τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος· ἀλλὰ τὰ Τουρκικὰ ὅπλα ὑπῆρξαν ἀτυχῆ, καὶ νέαι προτάσεις εἰρήνης, μεσολαβήσει τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεων τῶν οὐδετέρων δυνάμεων, διεβιβάσθησαν παρὰ τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς συμμάχους. Τέλος ἀπεφασίσθη νὰ συγκροτηθῇ νέα σύνοδος τῶν διαμαχομένων εἰς Κάρλοβιτζ, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐστάλη ὡς πληρεξούσιος τῆς Πύλης ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ. « Ἡ περιώνυμος ἐκείνη συνθήκη, λέγουσιν οἱ Audiffret » καὶ Salaberry, ὑπῆρξεν ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Μαυροκορδάτου, » ὅστις καὶ διεξήγαγε τὴν ἀκροσφαλῆ ἐκείνην ἀποστολὴν ὡς λεπτὸς » διπλωμάτης, ὑπ' οὐδενὸς ἐπηρεασθεὶς, ἀλλ' *ὁ ταπεινότερος ὑπηρέ-* » *της τῶν συμβάντων* διατελέσας. Ἔκτοτε τὸ ὄνομά του, γνωστὸν » τέως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατέστη πολυθρύλλητον καὶ καθ' ὅλην τὴν » Εὐρώπην ». Ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐφάνησαν εὐχαριστημένα ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως, καὶ πολλαχῶς ἐτίμησαν τὸν ἐργάτην. Ὁ Σουλτάνος τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον *μαγρὲμ ἐσρὰχ* (ἐξ ἀποῤῥήτων), συνεπάγοντα καὶ τὸν τοῦ ἐκλαμπροτάτου (illustrissimo), καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος τῷ ἔπεμψεν αὐτοκρατορικὰ δῶρα.

(1) Κατὰ τοὺς Audiffret καὶ Salaberry, ὁ Μαυροκορδάτος ἐπίτηδες, διαφορετρόπως

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην δὲν ἠρέσκετο μέγα μέρος Τούρκων, στάσις ἐπῆλθεν ἐν Κωνσταντινοπόλει, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος κινδυνεύων νὰ θανατωθῇ, ἐσώθη φεύγων εἰς Σωζόπολιν. Ἐν τούτοις οἱ οἶκοί του ἐδημεύθησαν, καὶ αὐτὸς ἔμεινε κεκρυμμένος, μέχρις οὗ διελύθη ἡ στάσις· ἐπανελθὼν τότε ἀνέλαβε μετὰ μεγαλειτέρας λαμπρότητος τὸ δι' ἄλλας χεῖρας δυσβάστακτον τοῦ μεγάλου διερμηνέως κηρύκειον.

Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Σουλτάνα ἀποθανοῦσα εἰς ἀκμαίαν ἔτι ἡλικίαν τῷ κατέλιπε τρεῖς υἱοὺς τὸν Σκαρλάτον, ἀποθανόντα μικρὸν μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ πρὸς Ἰλιγγαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βόδα Βασαράβα, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἐναλλὰξ τὸν πατέρα εἰς τὸ τῆς διερμηνείας ἀξίωμα διαδεξαμένους, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Λοξάνδραν καὶ Ἑλένην.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπερεβδομηκονταέτης ἤδη ὢν, καὶ ὑπὸ δεινῆς ποδαλγίας πάσχων, αἰσθανόμενος τὸ τέλος αὐτοῦ πλησιάζον, προσεκαλέσατο περὶ τὴν κλίνην τοὺς οἰκείους του πάντας καὶ συμβουλεύσας αὐτοῖς τὰ δέοντα, διέταξεν ἵνα ἡ κηδεία του γίνῃ ἄνευ πολυτελείας καὶ ματαιότητος· συντάξας δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτάφιόν του ἐπίγραμμα, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν τέκνων του ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1708.

Ὁ Μαυροκορδάτος δικαίως ἐπηνέθη ὑπό τε ὁμογενῶν καὶ ἀλλοεθνῶν διά τε τὴν πολιτικὴν περίνοιαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὰς ἐπικοσμούσας τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄνδρα ἀρετάς. Ἰάκωβος Ἀργεῖος, ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἐξύμνησεν ἐπαξίως δι' ἐπιταφίου λαμπροῦ τὸν τεθνηκότα.

Παραπλησίους δ' ἐπαίνους ἔπλεξαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Μοσχοπολίτης, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης, Ἱερόθεος ὁ Δρύστρας, Ἐπαμινώνδας Σταματιάδης καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν.

Κατ' Εὐγένιον μαθηταὶ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐγένοντο πολλοί, ἐξ ὧν ἀπαριθμοῦνται Βησσαρίων ὁ Μακρὴς, Ἰάκωβος Μάνος, Ἱερόθεος ὁ Δρύστρας, Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν, Διονύσιος Μαντούκας ὁ Καστοριεὺς, καὶ ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος ὁ Νάξιος (1).

Συγγράμματα.

—Instrumentum pneumaticum circulandi sanguinis sive de modu et usu pulmonum. Bolognæ 1664 (2).

προφασιζόμενος, διέμεινε κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἐν Βιέννῃ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ κεκηρυγμένου ἐχθροῦ του Κιουπρουλῆ Μουσταφᾶ, μεγάλου βεζίρου.

(1) Βουλγάρεως Λογική.

(2) Κατὰ λάθος Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν, καὶ Ἐπ. Σταματιάδης φέρουσιν ὅτι ἐτυπώθη ἐν Φλωρεντίᾳ.

—Ἀνετυπώθη ἐν Φραγκοφόρτῃ 1665, καὶ πολλάκις ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπέδειξε, λέγει ὁ κ. Σταματιάδης, βασιμώτερον πάντων τῶν προκατόχων του τὴν διὰ τῶν πνευμόνων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, βεβαιώσας τοῦτο διὰ πολυπληθῶν παραδειγμάτων καὶ δι' εἴκοσιν ἀποδείξεων. Οἱ Τοῦρκοι ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωσι τὴν θεωρίαν τῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας, ἐξέλαβον ὡς μάγον τὸν Μαυροκορδάτον· οὗτος δὲ ὅπως διασκεδάσῃ τὴν πρόληψιν ταύτην, ἐξέδωκεν Ἑλληνιστὶ καὶ Τουρκιστὶ ἴδιον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος πόνημα, ὅπερ πιθανῶς ἦτον ἐπιτομὴ τοῦ Λατινιστὶ ἐκδοθέντος.

—Περὶ ἀστυκοῦ δικαίου (Preceptes de droit civil).

—Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικὰ ἀνάμικτα.

—Ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων αὐτοκρατόρων. (ἐδημοσιεύθησαν Γαλλιστὶ ὑπὸ Lacroix, Etat de l'Empire Ottoman. 1696).

—Ἱστορία ἱερὰ, ἤτοι τὰ Ἰουδαϊκὰ κατ' ἐπιτομὴν συγγραφέντα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου κυρίου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ Ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ διὰ δαπάνης τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου Ἰωάννου βοεβόδα, τοῦ σοφωτάτου υἱοῦ αὐτοῦ, νεωστὶ τυπωθέντα ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν ἁγίων Πάντων, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας, πρὸς τὸ διανέμεσθαι δωρεὰν τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κὺρ Ἰωάννου τοῦ Ποστελνίκου. Ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ᾳψις', κατὰ μῆνα Αὔγουστον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ Φλώρου. Εἰς 4. σελ. λδ' —τπδ'.

—Ἑρμηνεία εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Τοῦ Σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου μεγάλου ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου Ἀλεξάνδρου, ἰατροῦ τε ἀρίστου τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τέχνης ῥητορικῆς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν.

—Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὀθωμανῶν, γραμματικὴ περὶ συντάξεως, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Ἀλεξάνδρου Καγκελαρίου τοῦ ἰατροφιλοσόφου. Ἐνετίησι. 1745, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Φροντίσματα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀοιδίμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, ἀναλώμασι τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη βοεβόδα. Ἐν Βιέννῃ 1805.

—Λόγος πρεσβευτικὸς πρὸς Γερμανοὺς ὑπὲρ εἰρήνης.—Εὐχαὶ εἰς τὸν ὄρθρον καὶ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον.—Ἐπιστολαὶ πάμπολλαι. (ἐξεδόθησαν ἐν ἐπιστολαρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1804).

—Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τόμοι τρεῖς.

—Ἐφημερίδες τοῦ 1682.

Μετέφρασε τουρκιστὶ τὸν Ἄτλαντα τοῦ Blæuw, εἰς τόμους 12 (1).

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων.—Papa-

Μελέτιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα κατὰ τὸ 1661, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Βησσαρίωνι τῷ Μακρῇ, ἐχειροτονήθη παρὰ Κλήμεντος Ἰωαννίνων μητροπολίτου ἱερεὺς καὶ μετωνομάσθη Μελέτιος. Ἔρωτι μαθήσεως ὑψηλοτέρας ὑποφλεγόμενος ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον καὶ διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ἰατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων· ἰατροφιλόσοφος δ' ἀναδειχθείς, καὶ τῆς λατινικῆς ἤδη εἰδήμων, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐσχολάρχησε τοῦ διδασκαλείου τοῦ Ἐπιφανίου.

Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Βαρθολομαίου, οἱ ἐξ Ἄρτης ἠτήσαντο διάδοχον αὐτοῦ τὸν Μελέτιον, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου τότ' ἐξεδήμει μετὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β', ἐχειροτονήθη κατὰ Νοέμβριον 1692 Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Τέταρτον ἤδη ἔτος διοικῶν θεαρέστως τὸ ποίμνιόν του, ἠναγκάσθη ἐν ἔτει 1696 ἵνα φύγῃ ἐξ Ἄρτης εἰς Ἰωάννινα, ἕνεκα τῆς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐπιδρομῆς τοῦ διαβοήτου Αἰβερίου Γερακάρη (1). Διαβληθεὶς εἰς τοὺς κρατοῦντας ὁ μακάριος Μελέτιος, ὡς συνένοχος τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, μέγαν διέτρεξε κίνδυνον, ὃν διέφυγε, κατὰ προτροπὴν διαφόρων φίλων ἐν Ἰωαννίνοις ἐπὶ δύο μῆνας κρυβείς.

Εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων ὁ Μελέτιος ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1701 ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βενετῶν κρατουμένην Πελοπόννησον ὅπως συνάξῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα ὡς ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος πατριαρχικός. Ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολήν του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες δύο πρόκριτοι ὅπως αἰτήσωσι τὴν παῦσιν τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸν Μελέτιον, ὅστις καὶ διωρίσθη κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1703 μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον Κλήμεντος Ἰωννίνων οἱ συμπατριῶταί του διὰ θερμῶν ἱκετηρίων προσεκάλεσαν τὸν Μελέτιον εἰς διαδοχὴν αἰτού-

---

dopoli, Historia Gymn. Patavini, σελ. 319—20.—Κωνσταντίου Ὑπόμνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς—Audiffret et Salaberry, Biographie Universelle tom. XXVII—Hammer, Histoire del'Empire ottoman.

(1) Βλ. Περὶ Γερακάρη τὴν ὑφ' ἡμῶν γραφεῖσαν ἱστορίαν τῆς ἐν 1684—1714 ἐπαναστάσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, Ἀθήνησι 1866.

μενοι καὶ παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἔγκρισιν τῆς μεταθέσεως.

Ὑπακούσας δ' οὗτος εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν, ἐξ ὀνόματος τῆς πατρίδος ἐξαιτουμένων, ἐπορεύετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῇ μεταθέσει. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἠσθένησεν ἐν Λαρίσσῃ, καὶ πολὺν ἐκεῖ χρόνον ἐνοσηλεύετο. Ἀναλαβὼν δὲ μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἡσυχάζων, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας νόσῳ βαρυτέρᾳ κατασχεθεὶς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τὴν 12 Δεκεμβρίου 1714, καὶ ἐτάφη ἐν Πικριδίοις (Χάσκοϊ), βιώσας ὅλα πεντήκοντα καὶ τρία ἔτη.

Τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀειμνήστου πολλοὶ καὶ διάφοροι ἔπλεξαν τὸν στέφανον. Ὁ τελευταῖος τῶν ἐκδοτῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς του ἱστορίας, Κ. Εὐθυβούλης λέγει τάδε περὶ αὐτοῦ. « Λαμπρῶς καταφαίνεται ἡλίκος ἦν ὁ ἀοίδιμος Μελέτιος, τὸ σεμνὸν » τοῦτο γέννημα καὶ προπαίδευμα τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἀξιάγαστον » ἐγκαλλώπισμα τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀνὴρ οὐ » μόνον σεβάσμιος τὸ πολίτευμα καὶ ἱκανὸς πράγμασι χρῆσθαι ἐν » ταῖς μετὰ τῶν πολιτικῶν συναναστροφαῖς, οὐδὲ μόνον ἱεροκήρυξ » εὔγλωτος, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων σαγηνεύων καὶ πρὸς ἑαυτὸν » ἰσχυρῶς ἐπαγόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς θύραθεν παιδεύσεως, ἐπιστήμης » τε ποικίλης καὶ πολυμαθείας κάτοχος, καὶ πρὸ πάντων τῆς κατὰ » Χριστὸν φιλοσοφίας μύστης δόκιμος καὶ ἀρίγνωτος, εὐεργετήσας » τὸ γένος ἡμῶν ἀπό τε τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ ἀπὸ τοῦ » ἱεροῦ ὀκρίβαντος, καὶ ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς βακτηρίας, καὶ ἀπὸ » τοῦ μουσοκοσμήτου αὐτοῦ σπουδαστηρίου ἢ συγγραφείου, τὴν ἐν » Χριστῷ ὑλογημένην καὶ θεοδόξαστον ἑλλαδικὴν σοφίαν, τὴν παρ' » ἀλλοδαποῖς μετακλαδευθεῖσαν, διαπύρῳ ἔρωτι καὶ αὐτὸς φιλοτιμούμενος ἐγκεντρίσαι τῇ παλαιφάτῳ τοῦ ἑλληνισμοῦ καλλιελαίῳ . . . »

Συγγράμματα.

—Περὶ ἀστρονομίας· (ἔγραψε διδάσκαλος ὢν ἐν Ἰωαννίνοις).

—Περὶ διαφόρων ἀκουσμάτων. (Ἐν Ἰωαννίνοις κρυπτόμενος ἐφιλοπόνησε καὶ τοῦτο).

—Μελετίου Γεωγραφία παλαιά τε καὶ νέα, ἐκ διαφόρων συγγραφέων παλαιῶν τε καὶ νέων, καὶ ἐκ διαφόρων ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν λίθοις, εἰς κοινὴν διάλεκτον ἐκτεθεῖσα, χάριν τῶν πολλῶν τοῦ ἡμετέρου γένους· προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Παναγιώτῃ Σαράφῃ· τανῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα, Ἐνετίῃσι, ἀψκή, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

(Ἔγραψε τὴν Γεωγραφίαν ὁ Μελέτιος ἐν Ναυπάκτῳ, ὡς καὶ Γαζῆς μαρτυρεῖ καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς στίχου τοῦ εἰς τὴν βίβλον ἐπιγράμματος Ἀναστασίου Μπαλάνου καταδείκνυται·

Σύνθες' ἐπισταμένως, ἐζόμενος καθέδρῃ
Ναυπάκτῳ ἰδίῃ . . .

Μετετυπώθη, δαπάνῃ Ζώη Καπλάνη, ἐπηυξημένη διὰ σημειώσεων Ἀνθίμου Γαζῆ τοῦ ἐκ Μηλιῶν τῆς Θεσσαλίας Ἐνετίῃσι 1807 εἰς τόμους 4· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται ἐπιγράμματα 2 Ἀναστασίου ἱερέως Μπαλάνου, 1 Σταύρου Μουλαίμου ἰατροφιλοσόφου, εἰς Μελέτιον, 3 Μπαλάνου Ῥίζου εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὴν βίβλον, καὶ 2 Ἀλεξίου Σπανοῦ εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας).

—Διδαχαί, ἃς ἐκήρυξεν ἐν Πελοποννήσῳ.

—Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἁπλοελληνικὴν φράσιν, εἰς τόμους τρεῖς διαιρεθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰς χρησίμους καὶ ἀναγκαίας ὑποσημειώσεις, καὶ ἀκριβεῖς πίνακας παρὰ Γεωργίου Βεντώτη ἐκ Ζακύνθου, καὶ παρ' αὐτοῦ διορθωθεῖσα. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἐπιστασίας, καὶ ἀκριβοῦς ἐπιμελείας Πολυζώη Λαμπανιτζιώτη τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Καὶ παρ' αὐτοῦ προσφωνηθεῖσα τῷ ὑψηλοτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, καὶ γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Ἰωάννῃ Νικολάῳ Καρατζᾷ· Ἐν Βιέννῃ 1783—84. παρὰ Ἰωσήπῳ Βασυμειστέρῳ τόμ. 3.

(Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἔγραψεν ὁ Μελέτιος ἐν Ἑλληνίδι διαλέκτῳ. Τῷ 1766 ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Πολυζώης Λαμπανιτζιώτης, ἀνὴρ κοινωφελής, διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεῦρε τὸ αὐτόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου· χαρᾶς δ' ἐμπλησθεὶς τῷ εὑρέματι, ἀνέθηκεν εἰς Ἰωάννην Παλαιολόγον, πρωτοαποστολάριον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἵνα μεταφέρῃ τὸ πρωτότυπον εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν χάριν τῶν πολλῶν· οὗτος μᾶλλον χάριν τῆς ὑπὸ τοῦ Πολυζώη ταχθείσης ἀμοιβῆς ἐπιληφθεὶς τοῦ ἔργου, ἐν σπουδῇ καὶ οὐ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοτιμίας καὶ εὐλαβείας ἐπέρανε τὴν παράφρασιν οἰκτρῶς παραμορφώσας τὸ πρωτότυπον». Λαβὼν ταύτην ὁ Πολυζώης «ἔδραμεν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐκτύπωσιν». Μὴ λαβὼν δ' ἐκεῖ τὴν πρὸς ἐκτύπωσιν ἄδειαν ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ εὑρὼν τὸν ἐκ Ζακύνθου λόγιον Γεώργιον Βεντώτην ἀνέθετο αὐτῷ τὴν λοιπὴν ἐπεξεργασίαν· οὗτος εἰλικρινῶς καὶ εὐσυνειδήτως ἁψάμενος τοῦ ἔργου, ἀντέγραψεν ὅλην τὴν παράφρασιν ἐπὶ τὸ εὐανάγνωστον, ἀνευρίσκων ἢ ἐπανορθῶν τὰς παραπομπὰς τῶν μαρτυριῶν, καὶ πλουτίζων δι' ἰδίων ὑποσημειώσεων τὸ κείμενον, καὶ ἐν τέλει διὰ πινάκων κλ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Μελετίου ἱστορία ἔφθασε μέχρι τοῦ 1695 αὐτὸς καὶ τέταρτον τόμον συνηρανίσατο, παρατείνων τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1783, ὅτε ἡ τύπωσις ἐτελεύτα. Οὕτως ἔχει τὸ ἱστορικὸν τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὁ Κ. Εὐθυβούλης, κατ' ἀπαίτησιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐπεχείρησε τὴν τοῦ λεκτικοῦ διόρθωσιν, καὶ τὴν μᾶλλον πρὸς τὸ πρωτότυπον προσέγγισιν. Ὅθεν οὕτω διασκευασθείσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1853 ὁ Α' τόμος εἰς μέγα 8, σελ. μζ'—427. Ἕνεκεν ὅμως τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ Εὐθυβούλου διεκόπη ἡ ἔκδοσις, μὴ περαιωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν διὰ τὴν μετ' οὐ πολὺ ἀνεύρεσιν τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου τοῦ Μελετίου.

—Ῥητορικὴ περὶ τοῦ πῶς δεῖ ὁμιλίαν συγγράφειν. (ἔκδοσιν τοῦ πονήματος τούτου ἔχει παρεσκευασμένην ὁ Κ. Ι. Σακκελίων).

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε, κατὰ Γαζὴν, ὁ Μελέτιος Θεολογικὰ, Ἰατρικὰ, καὶ Φιλοσοφικὰ κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν (1).

Γεώργιος Σουγδουρής.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐννάτης δεκάδος τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ διωρίσθη σχολάρχης τοῦ σχολείου τοῦ Γκιούμα, καὶ μέχρι τελευτῆς παραμείνας ἐν τῇ θέσει πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος τοῖς ἀκροωμένοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προΐστατο τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων Κλήμης ὁ Χῖος, ἔμπειρος τῶν θείων γραφῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ Βησσαρίωνος τοῦ Μακρῆ· οὗτος φαίνεται διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του, σχολαρχοῦντος ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν Ἰωαννίνων σχολῇ, οὐ μόνον δὲν περιεποιήθη ὡς ἔδει τὸν Σουγδουρὴν, ἀλλὰ καὶ εὐκαιρίας δραξάμενος κατεδίωξεν αὐτόν. Ἐν ἔτει 1695 ἐπροβλήθη εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰωαννίνων τὸ περὶ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ περὶ τῆς θείας οὐσίας ζήτημα· καὶ ὁ μὲν Σουγδουρὴς μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐγνωμάτευεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας κατὰ λόγον ὁριστικὸν καὶ ὄχι πραγματικόν· ὁ δὲ Κλήμης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἰδίως τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιλέγων τῷ Σουγδουρῇ, διεκήρυττεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας πραγματικῶς. Συνεκρότησε σύνοδον ἵνα δικάσῃ μεταξὺ τῶν ἀντιφερομένων, καὶ ταύτης ἀπράκτου διαλυθείσης, ἔγραψεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ Σουγδουρῆ· οὗτος δὲ μαθὼν, ὅτι τὸ πατριαρχεῖον ἐμελέτα νὰ τὸν καθαιρέσῃ ἐξέθετο ἐγγράφως τὰ φρονήματά του, καὶ γνωσθείσης τῆς ἀθωότητός του ἀπέφυγε τὴν καταδίκην. Ὁ Κλήμης ἔτι μᾶλλον παροργισθεὶς κατηγόρησε τὸν Σουγδουρὴν πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, ὅστις ἔγραψεν ἐν προοιμίῳ τοῦ τόμου τῆς Ἀγάπης, ὅτι ὁ Σουγδουρὴς δὲν ἐφρόνει συμφώνως πρὸς τοὺς θείους πατέρας (2).

Ἀγνοοῦμεν ἄλλας περιπετείας τοῦ βίου τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς, ἀποβιώσαντος περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΙΙ′ αἰῶνος.

Ὁ Σουγδουρὴς ἦν κατὰ Ζαβίραν καὶ ἄλλους, « ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ » πολυμαθὴς, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἰταλικῆς

(1) Ἀνθίμου Γαζῆ Βίος Μελετίου, ἐν Β′ ἐκδόσει Γεωγραφίας.—Κ. Εὐθυβούλου, προλεγόμενα Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας.

(2) Μελετίου ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Γ′ σελ. 484.—Βλαστοῦ Χιακὰ Β′ σελ. 120.

» γλώσσης, καὶ ἔμπειρος εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἱερὰν » θεολογίαν ... παρέδωκεν ἄριστα τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τά τε φιλό- » σοφα καὶ θεολογικὰ μαθήματα ».

Συγγράμματα.

—Ἐπιτομὴ γραμματικῆς, ἐκδοθεῖσα Ἐνετίησι 1763, 1781, 1795.

—Εἰσαγωγὴ λογικὴ, ἢ προδιοίκησις εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν Βιέννῃ 1792.

Ἠλίας Μηνιάτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1669 ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν Φραγ- κίσκον Μηνιάτην ἀρχιπρεσβύτερον τῆς πολεως. Δεκαέτης (1679) εἰσῆλθε τρόφιμος εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον· ἐν- ταῦθα δὲ ἀνατραφεὶς καὶ διδαχθεὶς ἔδειξε τοιαύτην πρόοδον εἰς τὰ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, ὥστε, εἰς ἔλλειψιν τοῦ διδασκάλου, ἡ ἐπὶ τῆς παιδείας ἐφορεία γνωρίζουσα τὴν ἀξίαν του παρέβλεψε τὴν νεαράν του ἡλικίαν, καὶ προσδιώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδίδαξεν ἐπὶ τρία ἔτη μὲ κοινὴν φήμην καὶ πρόοδον πολλὴν τῶν μαθητευσάντων.

Ὁ Μηνιάτης πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὸ λαμπρὸν τῆς εὐγλωττίας προτέρημα, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν ἀκροωμένων. Χει- ροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος ὠνομάσθη νοτάριος τῆς μητροπόλεως Φιλα- δελφείας, καὶ πιθανῶς ἐπεστάτει καὶ εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικο- λάου Σάρου, διότι ὡς τοιοῦτος φέρεται εἰς τὸν ἐν ἔτει 1689 τυπω- θέντα ἱστορικὸν λόγον τοῦ Γερασίμου Κακαβέλα.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὁ ἤδη θρυλλούμενος νεαρὸς ἱεροκήρυξ ἦλθεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐδίδαξε τὴν φιλο- σοφίαν καὶ τὰ ἐγκύκλια. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ἔπαυεν ἐκφωνῶν τὰς μελιῤῥύτους ἐκείνας διδαχὰς, αἵτινες ὁσημέραι ἐφήμιζον καὶ διεσάλ- πιζον τὸ ὄνομά του. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ζακυνθίων ἦλθε καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐδίδαξε τὴν νεολαίαν τῆς νήσου καὶ κατέθελξε καὶ ἐστή- ριξεν ἐν τῇ πίστει τὸ χριστώνυμον πλήρωμα. Ἀλλὰ καὶ ἀλλοεθνεῖς δὲν ἔπαυσαν ἐκδηλοῦντες τὸν πρὸς τὸν Μηνιάτην σεβασμόν. Ἀντώ- νιος ὁ Μολίνος, στρατηγὸς καὶ διοικητὴς τῆς Κερκύρας προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἀνέθηκε τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δύο ἀνεψιῶν του. Καὶ ἐν Κερκύρᾳ δὲν ἔπαυε τὸ ἀπύλωτον τοῦ Κεφαλλῆνος στόμα νὰ διαχέῃ

τοὺς θησαυροὺς λαμπρᾶς εὐγλωττίας, καὶ ἡ μελίῤῥυτος φωνή του νὰ διδάσκῃ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Τὰ πλήθη συνέῤῥεον ἀκροώμενα ἐν σιγῇ βαθυτάτῃ αὐτοῦ, καὶ ἡ κοινότης δὲν ἔλειψεν ἀντιφιλοτιμουμένη νὰ τῷ δωρήσῃ, ἐκτὸς ἄλλων, τὰ εἰσοδήματα ἑνὸς μοναστηρίου.

Ὁ Μολίνος τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τῆς συναναστροφῆς τοῦ Μηνιάτου, ὥστε ἀδύνατος καθίστατο αὐτῷ ἡ ἀποχώρησις. Ἀνακληθεὶς τῷ 1698 εἰς Βενετίαν συμπαρέλαβε καὶ τὸν Ἠλίαν· οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ζωηρὰν ἔτι σώζοντες τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θαυμαστοῦ ἱεροκήρυκος, καὶ τὴν ἐξ Ἑπτανήσου φήμην, προσήνεγκον αὐτῷ ἐκ δευτέρου τὴν καταλειφθεῖσαν ἕδραν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ. Ἕν μόνον ἔτος μείνας ἐν τῇ μητροπόλει τῆς δημοκρατίας ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ· διότι ὁ ἱππότης Λαυρέντιος Σοράνζος διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτησε τὸν Μηνιάτην ὡς συνοπαδὸν καὶ εἰδικὸν σύμβουλον τῆς πρεσβείας.

Ἐν τῇ τουρκοκρατουμένῃ πρωτευούσῃ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ Ἠλίας εὗρεν εὐρύτερον στάδιον πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀξίας του. Αἱ διδαχαί του εὗρον εἰδικωτέρους τοὺς ἐπαινέτας. Πρόκριτοι καὶ ἡγεμόνες, πατριαρχεῖον καὶ ἀντιπρόσωποι διαφόρων δυνάμεων ἐνδιαφέροντα ἐποίουν λόγον περὶ τοῦ Μηνιάτου. Δημήτριος Καντεμὶρ ὁ ἡγεμὼν Μολδαβίας θέλων νὰ στείλῃ πρεσβείαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον, ἔκρινεν ἄξιον αὐτὸν ἀπέναντι τόσων ἄλλων, καὶ ζητήσας παρὰ τοῦ Σοράνζου ἔπεμψεν εἰς Βιέννην τῷ 1703 τὸν Μηνιάτην, ὅστις λαμπρῶς δεξιωθεὶς καὶ τιμηθεὶς ἐπέρανεν αἰσίως τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπουλιν. Ἅμα ἐλθόντα ὁ πατριάρχης Γαβριὴλ ὠνόμασεν αὐτὸν, διὰ συνοδικῆς πράξεως, ἱεροκήρυκα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διδάσκαλον τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς. Φωτίζων ὡς διδάσκαλος τὴν νεολαίαν, ἐκίνει καὶ ὡς ἱεροκήρυξ εἰς θαυμασμὸν τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον.

Φλεγόμενος ὑπὸ ἀσβέστου πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους ἀγάπης, μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν παραιτησάμενος τῶν ἐντίμων τούτων ἀξιωμάτων ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ ἱππότου Καρόλου Ῥουτζίνη, τοῦ διαδεχθέντος τὸν πρέσβυν Σοράνζον, καὶ ἔφθασεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐπ' ὀλίγον διατρίψας μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἀλλεπαλλήλως προσκαλούμενος ἵνα ποτίσῃ ἐκ δευτέρου τὸν φιλόχριστον λαὸν μὲ τὰ καθαρὰ νάματα τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος.

Ἄγγελος Ἔμος ὁ διοικητὴς τοῦ Πελοποννήσου προσεκάλεσεν ἐκ Κερκύρας τὸν Μηνιάτην ἵνα τὸν καταστήσῃ ἐπίσκοπον τοῦ χηρεύοντος θρόνου τῆς Χριστιανουπόλεως. Ὁ Ἠλίας ὅμως προτιμῶν τὴν ἐν Κερκύρᾳ διαμονὴν δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διαφοροτρόπως προφασισθείς. Ἐλθόντα δ' ὕστερον εἰς Πελοπόννησον, ὁ τότε διοικητὴς Φραγκίσκος Γριμάνης διώρισε, συναινέσει τῶν κατοίκων, διδάσκαλον καὶ ἱεροκήρυκα Ναυπλίου καὶ Ἄργους. Ὅθεν ἀναλαβὼν ἤρξατο νὰ φωτίζῃ τὴν νεολαίαν, καὶ νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος.

Παρελθόντος τοῦ χρόνου τῆς διοικήσεως τοῦ Γριμάνη, διεδέχθη αὐτὸν Μάρκος ὁ Λορεδάνος, ὅστις ὡς ἂν διαδεχθεὶς μετὰ τῆς ἐξουσίας καὶ τὸ πρὸς ἐκεῖνον σέβας, προσοικειωθεὶς τὸν Μηνιάτην, ἔπεισεν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῇ τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ὑψηλὸν βαθμὸν, καὶ τῷ **1711** ὁ Μηνιάτης προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων.

Ἡ περιωπὴ ἐκείνη ἀναμφιβόλως καὶ μεγαλείτερα καθήκοντα ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν φιλότιμον Κεφαλλῆνα, ὅστις σπεύδων ἵν' ἀνταποκριθῇ καταλλήλως εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ αὐξηνθείσας ἐλπίδας, ἐδιπλασίασε τὸν ζῆλόν του, καὶ δὲν ἔπαυε θεαρέστως διοικῶν τὸ ποίμνιόν του, καὶ προσφέρων εὔπεπτον εἰς αὐτὸ τροφὴν, διὰ λόγων καταληπτῶν τοῖς πᾶσι διὰ τὸ ἁπλοϊκὸν τῆς ἐκφράσεως, καὶ θαυμαστῶν διὰ τ' ἄνθη μεθ' ὧν περιέβαλλεν αὐτοὺς πυρεττώδης εὐγλωττία.

Ἀλλ' ἡ ἀδύνατος κρᾶσίς του δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τοὺς καταβαλλομένους ὑπερμέτρους κόπους· καὶ τὴν πρώτην Αὐγούστου **1714** ἐξεδήμησεν ἐν Πάτραις πρὸς Κύριον, ἐν τῇ ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ τεθλιμμένος πατὴρ παρευρεθεὶς εἰς τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ υἱοῦ του, ἔλαβε τὸ λείψανον καὶ μετενεγκὼν εἰς Κεφαλληνίαν ἔθαψεν εἰς τὸν ἐν Ληξουρίῳ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Τὸν Μηνιάτην καταλλήλως ἐπῄνεσαν Ἀπόστολος ὁ Ζῆνος, Δημήτριος Καντιμίρ, Προκόπιος, Μελέτιος, Δαμωδὸς, Νερουλὸς, Πάριος, Στούρζας καὶ ὁ τελευταῖος τῶν βιογράφων του Ἄνθιμος ὁ Μαζαράκης. Μεταφέρομεν δ' ἐκ τοῦ Ζήνου τὰ ἑξῆς.

« Ὁ Μηνιάτης ἦνου εἰς τὴν ζωηρότητα τῆς ὄψεως, τὸ σοβαρὸν, » καὶ καλοκἀγαθον, καταδεικνύοντα ἐξωτερικῶς τὴν ἑτοιμότητα καὶ » τὴν ὀξύνοιαν, τὴν γλυκύτητα τῆς καρδίας, καὶ τὴν τιμιότητα καὶ » αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν του. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ἦτο πνευμα- » τώδης, ἱερὸς εἰς τὴν φιλίαν, ἄνθρωπος σταθερᾶς ἀγάπης καὶ ἀνυπο- » κρίτου εὐσεβείας . . . Ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Θεολογία ἐμόρφωσαν τὴν

» σοβαρὰν ἐκείνην εὐγλωττίαν, τὴν ὁποίαν ἠρύσθη ἐκ τῆς φύσεως καὶ
» ἐτελειοποίησε διὰ τῆς τέχνης· ἦτο πρὸς τούτοις κάτοχος τῆς ἑβραϊ-
» κῆς καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης· ὡμίλει δὲ καὶ ἔγραφε καλῶς
» προσέτι καὶ τὴν ἰταλικήν. Τὴν φήμην του δὲν θέλουν παρασύρει
» οἱ αἰῶνες (1) ».

Συγγράμματα.

—Πέτρα Σκανδάλου, ἤτοι διασάφησις τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς μετὰ τῶν πέντε διαφωνουσῶν διαφορῶν, συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοφιλεστάτου Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισκόπου Ἡλίου Μηνιάτη τοῦ Κεφαλληνέως. Ἐν Λειψίᾳ 1718. (Ἀνετυπώθη τῷ 1725 ἐν Βρατοσλαβίᾳ μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως τῶν Νικολάου Μεθώνη καὶ Γρηγορίου Κοζίτσκη. Τῷ 1743 ἐν Λειψίᾳ μετὰ καὶ γερμανικῆς μεταφράσεως, δαπάνῃ τοῦ ἐκ Κοζάνης Κοντορούση. Ἐν Βιέννῃ 1783, δαπάνῃ Πολυζώη Λαμπανιτζιώτου, ἐν Ἀθήναις τῷ 1841, καὶ 1865).

—Διδαχαί. Ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ 1727, 1738, 1778, 1793, 1800, ᾗ πολλάκις μέχρι τοῦδε. Πληρεστέρα πασῶν τῶν ἐκδόσεών ἐστιν ἡ ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀνθίμου Μαζαράκη τῷ 1849 γενομένη, προτάξαντος Βιογραφίαν ἐκτενῆ τοῦ Μηνιάτου, καὶ προσθέντος ἀνεκδότους διδαχὰς ἰταλιστί. 4ον σελ. κή—355.

Ὁ Ζῆνος ἀναφέρει, ὅτι ἐγένετο ᾗ ἔκδοσις τῶν ἰταλιστὶ διδαχῶν τοῦ Μηνιάτου.

Ἰωάννης Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ βασιλευούσῃ, εἶτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ τὰς ἰατρικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐδίδαξεν εἰς τὴν Αὐθεντικὴν Ἀκαδημίαν τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Βασαράβα. Περιηγηθεὶς τῷ 1700 χάριν εὐλαβείας τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸ Σινὰ καὶ τὸν Ἄθωνα, συνέγραψε τὸ προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους· ὕστερον, τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον, μετωνομάσθη Ἱερόθεος, καὶ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Δρύστρας, μετὰ τὸ 1710, διότι εἰς τὴν ἐν 1710 γενομένην ἔκδοσιν τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ (2), σημειοῦται ὡς δαπανήσας Ἄνθιμος μητροπολίτης Δρύστρας· ὡς τοιοῦτος δ' ὁ Ἱερόθεος φέρεται τῷ 1716, γράψας εἰς τὴν τότ' ἔκδοσιν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἡγεμόνα Νικόλαον Μαυροκορδάτον. Ἀπεβίωσε τῷ 1719 ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βίος Μηνιάτου.

(2) Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Α'. σελ. 197.) μνημονεύει τοῦ Ζυγαδινοῦ, ὡς ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα· ἐνῷ προήκμασε κατὰ τὸν ΙΑ'. (Βλ. Ἀλεξιάδα Κομνηνῆς).

ἀναφέρει Προκόπιος ὁ Μοσχοπολίτης παριστῶν τοῦτον εἰδήμονα τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Ἰταλικῆς, Ἑβραϊκῆς, καὶ Ἀραβικῆς φωνῆς, καὶ ἔρωτι μαθήσεως, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐπισκεφθέντα (1).

Συγγράμματα.

—Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος, συγγραφὲν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης Ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου, καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα βοεβόδα· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἰατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγόβου, ᾳψά.

(8ον. Ἐν τέλει. «ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Ἰγνατίου ἱερομονάχου τοῦ Φωτιανοῦ»—Τὸ προσκυνητάριον μετετυπώθη μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ **Monfaucon Palæographia Græca** (σελ. 441). καὶ τῷ 1745 ἰδίᾳ ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰγνατίου Κεμίζου τοῦ Ἐπιδαυρίου, δαπάνῃ Χριστοφόρου Ἠπειρώτου, προσφωνοῦντος τῇ Θεοτόκου. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται καὶ δώδεκα δίστιχα, ὧν ἡ ἀρχή.

Προσκυνητὴς θαυμάσιος, θαυμάσια προκομμένος
ὁ Κομνηνὸς καὶ ἰατρὸς Γιάννης ὁ ξακουσμένος,
Διώχνει μακρὰν τὸ γῆράς του καὶ ὅλος ξανανειόνει·
Τοῦ Χριστοφόρου ἔξοδα, καὶ Ἰγνατίου πόνοι.

Ἡ τελευταία ἔκδοσις ἀπαραλλάκτως μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1857 ὑπὸ Ἰω. Βελούδη μετὰ μικροῦ προλόγου).

Ἐκτὸς τοῦ Προσκυνηταρίου ἐξ αὐτοψίας γνωρίζομεν τοῦ Κομνηνοῦ—Ἐκτενὲς ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἡγεμόνα Βασσαράμπαν, προτασσόμενον τῆς ἐν 1699 ἐκδόσεως τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως Βησσαρίωνος Μακρῆ (2)· Ἐπίγραμμα εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον ἐκ διστίχων τριάκοντα, ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἰουδαϊκῶν. Ἐπιτύμβιον εἰς Σεβαστὸν Κυμηνίτην. Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξ. Μαυροκορδάτον. Ἐπιστολὴ καὶ ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον εἰς τὸ περὶ καθηκόντων Νικολ. Μαυροκορδάτου.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας καταγράφει καὶ τὰ ἑξῆς πονηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Κομνηνοῦ.

—Ἡρωελεγεῖον ἐν τῷ ἑορτολογίῳ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου.

—Πίνακα ἀκριβῆ κατὰ στοιχεῖον ἐν εἴδει συμφωνίας πάντων τῶν σποράδην ἐκφερομένων ἐν ἅπασι τοῖς τόμοις τῶν Χρυσοστομικῶν.

—Ἐπιχειρήματά τινα ἐκβληθέντα ἐκ τῆς θεολογικῆς περὶ μυστηρίων πραγ-

(1) **Helladii, Status præs, eccles.**—Βεντώτη, Ἐκκλ. ἱστορ. τομ. Δ'.—Ἰω. Βελούδη, προλεγόμενα εἰς τὴν ἐν 1857 ἔκδοσιν τοῦ προσκυνηταρίου.

(2) Ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει εὑρηνται καὶ ἐπιγράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα ἐκ μέρους των μαθητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολείων.

ματείας τινῶν τῶν Λατινοφρόνων ἀπὸ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετενεχθέντα φωνήν.

—Περὶ τοῦ διὰ τίνων ῥημάτων γίνεται ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας μεταβολή.

—Ἀποφθέγματα.

Κατὰ Φαβρίκιον ὁ Ἱερόθεος ἔγραψε διὰ στίχων ἀνακρεοντίων περὶ ἁμαρτήματος, κατὰ δὲ Βενδότην ἕτερα πολλὰ καὶ διάφορα ποικίλης ὕλης.

Νικόλαος Σπαθάριος.

Ἐγεννήθη ἐν Μολδαβίᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Λακωνίας ἕλκοντας τὸ γένος, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γαβριὴλ τὸν Βλάσιον τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐγκύκλια, εἶτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπαναστρέψας ἐν Μολδαβίᾳ ἐτιμήθη τῇ ἀξιώματι τοῦ πρωτοσπαθαρίου τῆς ἡγεμονίας, ἀπὸ δὲ τούτου ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον. Εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἰλλυρικῆς διαλέκτου, μετέφρασεν εἰς τὴν Μολδαβικὴν καὶ Βλαχικὴν γλῶσσαν τὴν θείαν Γραφήν, ἥτις παρεδέχθη εἰς ἀνάγνωσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ 1667 διατρίβων ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας ἔγραψεν ἐγχειρίδιον ἢ Ἀστέρα Ἀνατολικὸν φωτίζοντα τὴν Δύσιν.

Ὕστερον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτζ πολλαχῶς τιμήσας τὸν Νικόλαον, ἀνέθηκεν αὐτῷ ἐν ἔτει 1675 τὴν ἐκ Μόσχας εἰς τὴν Σινικὴν αὐτοκρατορίαν σταλεῖσαν πρεσβείαν.

Τὴν 2 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ Τομπόλσκης ἀπελθὼν ὁ Σπαθάριος, εἰσέδυσε διὰ τῆς Ταρταρίας εἰς τὸ Σινικὸν κράτος, καὶ τὴν 12 Ἰανουαρίου 1676 ἐπαναστρέψας ἐξέθηκεν ἐν λεπτομερεῖ ὁδοιπορικῷ τὰ τῆς ἀνόδου. Ἡ διήγησις αὐτοῦ ἀνέκδοτος ἄχρι τοῦδε ἐπιγράφεται. « Βίβλος ἐν ᾗ γέγραπται ἡ ὁδοιπορία τῆς Βασιλείας τοῦ Σημπηρίου » (sic) ἀπὸ τῆς πόλεως Τομπόλσκης, μέχρι καὶ τῶν ὁρίων τοῦ βασι- » λείου τῆς Χήνας· ἐν ἔτει ἀδαμιαίῳ 7183. Ἐγράφη δὲ αὕτη ὅταν » κατὰ προσταγὴν τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς βασιλέως καὶ μεγάλου » Κνέζου Ἀλεξίου Μιχαηλοβίτζου, πάσης μεγάλης, μικρᾶς τε καὶ » λευκῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτορος ἐπέμφθη ἀπὸ τῆς Μόσκοβας μετὰ » πρεσβείας εἰς τὸ βασίλειον τῆς Χήνας Νικόλαος ὁ Σπαθάριος ».

Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη ῥωσσιστὶ, καὶ μετεφράσθη εἶτα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑλληνιστὶ, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται. « Μετεφράσθη ἐν ἔτει » 1693 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήτεως ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἐν τῇ μεγίστῃ » βασιλευούσῃ πόλει Μόσκοβᾳ, προστάξει τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λο- » γιωτάτου ἁγίου ἀρχιμανδρίτου τῆς ἁγίας καὶ χριστοβαδίστου πό-

» λεως Ἱερουσαλὴμ, παρόντος καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ μεγίστῃ καὶ λαμπρᾷ » πόλει ταύτῃ ».

Τὸ χειρόγραφον ὃ ἔχω ὑπ' ὄψιν, κτῆμα τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου, ἀπαρτίζεται ἐκ τετραδίων 18, ἑκάστου περιέχοντος δεκαὲξ σελίδας. Ἐν κεφαλαίοις δεκαεπτὰ καταγράφει χωρογραφικῶς τὰ μέρη ἐξ ὧν διῆλθεν· εἶτα δ' ἔπονται· περιγραφὴ τῆς Κασπίας θαλάσσης· τὸ διάταγμα τῆς ἀποστολῆς του καὶ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκ τῆς Σινικῆς ἐκομίσθησαν πραγματεῖαι μετὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν. Περιγραφὴ τῆς αὐθεντείας τῆς Σημπηρίας. Περιγραφὴ τῆς Κιταϊκῆς αὐθεντείας, καὶ τοῦ λόφου Τοργοντζίνσκου. Διήγησις περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μεγίστης ὀρθοδόξου αὐθεντείας, βασιλευούσης πόλεως Μόσκβας, πῶς καὶ εἰς ποῖον καιρὸν, καὶ τίνι τύχῃ τὸ τοιοῦτον μεγάλον βασίλειον ἤρξατο, καὶ τοσοῦτον ηὔξησε καὶ ἐδοξάσθη. Περὶ εἰδήσεως τῆς γῆς Κιταΐας, καὶ περὶ βαθυτάτης Ἰνδίας. Κυρίλλου φιλοσόφου τοῦ Ῥωμαίου ὁμιλία εὐσεβοῦς διδαχῆς πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Κανέζην Βλαδιμήρην.

Ἄρχεται δὲ ἡ διήγησις. « Ἐν 7183 Μαΐου 2 (sic) ἐμισεύσαμεν » ἐν τρισὶ πλοιαρίοις διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἰρτήσι, ἀπὸ τῆς πόλεως Το- » μπόλσκας τῇ ἑσπέρᾳ τῆς Κυριακῆς, καὶ ἤλθαμεν εἰς τὸ τῶν Ταρ- » τάρων Γιούρι εἰς χωρίον Κουσκούν . . .

Τελευτᾷ δέ· « Τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς τὴν κόλασιν τῆς γεέννης, τὸν » ἀκοίμητον σκώληκα, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, καὶ ἡ κόλασις τέλος » δὲν ἔχει· τέτοια τιμωρία θέλει εἶσθαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἄμποτες » νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ Κύριος ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, » νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν ».

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Νικολάου ἐξεδόθη ὑπὸ Arnaud (perpetuité, tom. III) καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Φλαμινίου Κορνηλίου (Creta Sacra) ἐν τοῖς περὶ Λουκάρεως.

Δημήτριος δὲ Προκοπίου μετ' ἐγκωμίων μνημονεύει τοῦ Μολδαβογενοῦς τούτου Λάκωνος.

Θωμᾶς Κατάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Κύδωνι τῆς Κρήτης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς Πατάβιον τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1668, μετατεθέντος ἐκ τῆς ἕδρας τῆς λογικῆς εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας Ἰωάννου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, διωρίσθη ὁ Κατάνης εἰς τὴν κενωθεῖσαν θέσιν κατὰ Μάϊον 1687 μὲ μισθὸν διακοσίων φλωρινίων. Τῷ 1692, καταργηθείσης διὰ δόγματος τῆς Ἐνετικῆς Γε-

ρουσίας, τῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἕδρας τῆς λογικῆς, προεβιβάσθη ὁ Θωμᾶς κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας· καὶ τῷ 1694 ἐδιπλασιάσθη ὁ μισθός του. Ὁ Κατάνης μετὰ φήμης διδάξας παρητήθη ἑκουσίως τῆς ἕδρας τῷ 1701, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἔζησεν ἐνταῦθα μέχρι θανάτου, ἐπισυμβάντος τῷ 1725 (1).

Ὁ Θωμᾶς ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, « vir doctissimus et erudissimus » (2), ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Δημήτριος Προκοπίου. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ γαλλιστὶ τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, Ἐπιστολάριον κλπ. Κατὰ Ζαβίραν μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς τοῦ Κατατάνη-- Introduzione alle scienze—L'arte del pensare—L'oratore—Tre raggionamenti.

Φραγκίσκος Ἀκίδας, Ῥόδιος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ ἐν Παρισίοις διατρίβων Κύπριος Εὐγένιος Μπενάκης προέτεινεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας Κάρολον Ἐμμανουὴλ Α' ἵνα διενεργήσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κύπρου ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι ἀπελευθερουμένη ἤθελεν ἀποτίει αὐτῷ τὸν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου νενομισμένον φόρον. Ὁ δοὺξ ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν λαβὼν τὴν πρότασιν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1600 τὸν ἐν λόγῳ Ῥόδιον Ἀκίδαν, ὅστις ἐπισκεφθεὶς τὴν Κύπρον ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κάρολον Ἐμμανουὴλ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου, δημοσιευθὲν ὑπὸ Maslatrie (Histoire de l'île de Chypre tom III).

Γεράσιμος Σπαρταλιώτης Κρής· διεδέχθη ἐν ἔτει 1622 ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Ἀλεξανδρείας τὸν συμπατριώτην του Κύριλλον Λούκαριν, προβιβασθέντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην, καὶ τῷ 1647 παραιτηθεὶς διεδέχθη ὑπὸ Μητροφάνους Κριτοπούλου· ἀπελθὼν δὲ εἰς Ἄθωνα ἡσυχίᾳ καὶ μεγίστῃ ψυχῆς γαλήνῃ παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας (3), καὶ οὐ τῶν εὐκα-

(1) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φαβρικίου κατὰ λάθος σημειοῦται 1700· διότι ὁ Facciolati, ἐξ οὗ παραλαμβάνεται ἡ μαρτυρία, λέγει « Anno MDCXCIV duplicadum illi stipendiun est, sed primo consequentis sæculi anno sponte abdicavit; famaque contentus jam acquista sibi Venetiis vixit usque ad XXV».

(2) Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. σελ. 180.—Facciolati, Fasti Patavini σελ. 285 καὶ 290.

(3) Ἀπαντῶν ὁ ἀοίδιμος πρὸς τοὺς Λουθηροκαλβίνους προτείναντας αὐτῷ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ σύστασιν σχολείων καὶ τυπογραφείων λέγει. « Ἡμεῖς γὰρ οὔτε μηδὲν ὅλως ἀποφοιτήσαντες τῶν παραδοθέντων ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως τῇ ἐκκλησίᾳ ὅρων ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων τοῦ Χριστοῦ πατέρων, καὶ τῆς πρώτης πίστεως, οὔτε ταῖς ἀκοαῖς γοῦν ἐνηχηθῆναι τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνεχόμεθα ὄνομα· ἂν γοῦν ποθοῦσιν ὑμῖν

ταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Συνέγραψε πολλὰ, καὶ μάλιστα κρίσεις καὶ ἀναπτύξεις εἰς τὴν ἱερὰν γραφὴν, κατὰ Ἰουδαίων, λόγους πανηγυρικοὺς, ἐκκλησιαστικὴν ῥητορικὴν κλπ.

Θεοφάνης Ἱεροσολύμων· ἐν ἔτει 1608 παραλαβὼν ἀπὸ τοῦ συγγενοῦς του Σωφρονίου Δ΄ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰργάσθη ἀνενδότως καὶ πρὸς στήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας, πατάσσων τὰ ὑπὸ τῶν λατίνων ἐνσπειρόμενα ζιζάνια, καὶ εἰς διακόσμησιν τῶν ἱερῶν τόπων πολλὰς καὶ μακρυνὰς ἐπιχειρήσας ὁδοιπορίας εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐλέους τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων. Ἀπεβίωσε τὴν 15 Δεκεμβρίου 1645, καὶ συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, Συνταγμάτιον κατὰ λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπιστολὰς κλπ.

Ἀρσένιος Ἱερομόναχος, ἤκμαζεν ἐπὶ Παρθενίου πατριάρχου τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κονταρήν. Ἐρρίκος ὁ Ἱλάριος λέγει τοῦτον « græcum hieromonachum ad miraculum doctum ». Ὁ Ἀρσένιος ἔγραψε πρός τινα φίλον του ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐκτραγῳδεῖ τὰ περὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (de Consensu σελ. 1022).

Ἀθανάσιος ὁ Ῥήτωρ. Διατρίβων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἐν Παρισίοις ἐφιλοπόνησε τὰ ἐξῆς φιλοσοφικὰ συγγράμματα—Ἀριστοτέλης ἑαυτὸν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διατρανῶν—Μέθοδος, ᾗ διαπληκτίζεται τὰ λογικὰ—Μέθοδος συνοπτικὴ, ᾗ τὴν νίκην ἀληθῶς αἱρεῖ ὁ μαχόμενος, ἢ ᾗ τὰ μέσα πρὸς μάχην καὶ νίκην εὑρίσκεται, καθάπερ ἐκ τοῦ φιλοσόφου Ἀδράστου καὶ Μοδεράτου κατ' Ἀριστοτέλην ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγας ἱστόρησεν Ἰάμβλιχος—Τρυφὴ ψυχῆς ἢ κῆπος ἐκ τῶν τῷ μεγάλῳ Ἰαμβλίχῳ πονηθέντων φυτευθεὶς (1)—Ἀνατροπὴ δογμάτων τοῦ περὶ αἰσθήσεως τῶν ὄντων (2).

σκοπός ἐστιν ἀπαραλλάκτως δέξασθαι ἅπαντα τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραδοθέντα ἡμῖν διὰ γραμμάτων δηλώσατε, ἵνα ἐλθόντες σκεψώμεθα ποίῳ τρόπῳ τὸ πᾶν ἡμῖν ἀνυστὸν γενήσεται· ἄλλως γὰρ ἂν εἰς μάτην γενήσοιτο ἡ συνέλευσις· περὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων φημὶ ἂν μὲν οἷόν τε ᾖ τούτοις ἐπιστατεῖν ὀρθοδόξους παιδοτρίβας καὶ γυμναστὰς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα, καλὸν ἡ ἐπίνοια· ἄλλως δὲ καὶ ἑνὸς μόνου ἑτεροδόξου διδάσκειν ἂν ἐν τούτοις ἐπαγγελλομένου οὐ δέχομαι· κρείττων γὰρ μετ' εὐσεβείας ἀμαθία, ᾗ ὡς τὰ πολλὰ ὁ κατὰ Θεὸν συνέζευκται ζῆλος, ἡ ἐπιστήμη μετὰ δυσσεβείας καὶ Θεοῦ ἀπαλλοτριοῦσα ». (Allatii, de Consensu, σελ. 1014—Πανδώρα, 1864, σελ. 598).

(1) Ἐδημοσιεύθη ἑλληνολατινιστὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1641.

(2) Τοῦ κατὰ Καμπανέλλα συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀθανασίου ἐξεδόθη σύνοψις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ἀντικαμπανέλλας κατ' ἐπιτομήν ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Ἀθανάσιος ἐν Παρισίοις τῇ 13 Μαρτίου 1663, γεγονὼς ἐτῶν 92 (1).

Ματθαῖος ὁ Μυραίων. Κατήγετο ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἠπείρου καὶ καταλέγεται ὑπὸ Δοσιθέου μεταξὺ τῶν τότ' ἐπισήμων λογίων, γράψας κατὰ Ζαβίραν πολλὰ διὰ στίχων, καὶ κανόνας κατὰ Λατίνων. Πρὸς τούτοις—Ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελεσθέντων, ἀρξαμένην ἀπὸ Σερβάνου βοεβόδα μέχρι Μιχαὴλ βοεβόδα, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1683 καὶ 1768. Ἐν τέλει εὕρηνται—Παραγγέλματα πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βοεβόδαν. Τῷ 1621 διατρίβων εἰς τὴν ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ μονὴν τοῦ Δάλου προσήνεγκεν ὡραῖον Εὐαγγέλιον πρὸς Ἄνθιμον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ἐπιγράψας καὶ στιχηρὰν σημείωσιν (2).

Ναθαναὴλ Κανόπιος. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐχρημάτισε πρωτοσύγγελος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν διέτριψεν ἐπί τινα ἔτη, καὶ ὕστερον μετέβη εἰς Ὁλλανδίαν, ὅπου δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τῶν Λουθηρανῶν ὑπεσχέθη ἵνα μεταφράσῃ τὰς θεολογικὰς εἰσηγήσεις τοῦ Λουθήρου καὶ εἰσαγάγῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν. Ἔγραψε τῇ 4 Ἰουλίου 1635 μαρτύριον τοῦ Λουκάρεως.

Ματθαῖος Βυζάντιος, ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1606 διατρίβων ἐν Σμολένσκῃ τῆς Ῥωσσίας ἔγραψε βίον Δημητρίου τοῦ βασιλέως τῆς Μοσχοβίας, Σαντομίρου βοεβόδα, καὶ ἀρχόντων Λεχίας (3).

Ἀθανάσιος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, ὁ ἐπιλεγόμενος Δαιμονοκαταλύτης, ἀκμάζων τῷ 1600 συνέθετο περιγραφὴν τῆς μονῆς τοῦ Σουμελᾶ (4).

Ματθαῖος Γαλατιανὸς, ἱερομόναχος Κύπριος. Διατρίβων τῷ 1603 ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου.

Ματθαῖος ἱερομόναχος ὁ *Κολυτζήδης*, ποτὲ ἀρχιμανδρίτης Προκονήσου. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Θησαυροῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου.

Θεοφάνης Ξεράκιος Κύπριος. Προχειρισθεὶς τῷ 1607 μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἐπὶ δεκαπενταετίαν καλῶς διῴκησε τὸν θρόνον. Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν Βενετίᾳ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Νέου Θησαυροῦ (1610), Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου (1612) καὶ Μαρτίου (1625).

---

(1) Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν Θέατρον.

(2) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογ. Συλ. τομ. Β', φυλ. Ζ', σελ. 64.

(3) Ζαβίρας. (4) Παρθ. Μεταξοπούλου, Κτιτορικὸν Σουμελᾶ.

Νεόφυτος ἱεροδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Τυπικοῦ (1615).

Θεολόγητος Μοσχολέος, Κρής. Ἔγραψε διὰ στίχων βίον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐκδοθέντα παρὰ Πινέλλῳ τῷ 1626· ἐν τέλει τοῦ στιχουργήματος ἀναγινώσκεται·

Θεολογήτου ποίημα Κρητὸς τοῦ Μοσχολέου,
καὶ ἐτυπώθη μὲ ἔξοδον Κρητὸς ποιητοῦ νέου.

Πέτρος Σταυρινός. Γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ ἦλθε κατὰ τὸ ἔτος 1591 εἰς Ῥώμην καὶ κατετάχθη τρόφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου· μετὰ ὀκταετῆ ἀκρόασιν ἐξελθὼν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ (17 Σεπτεμβρίου 1602), καὶ διωρίσθη πνευματικὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἑλλήνων, καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας. Ὕστερον ἐστάλη εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμόν, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθωνι τὴν 15 Ἰουλίου 1633 (1).

Μιχαὴλ Νευρίδας, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἦν ἐκ μητρὸς θεῖος Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου. Ἐπὶ δεκαετίαν σπουδάσας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον, ἐστάλη ὑπὸ πάπα Κλήμεντος Η' εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσηλυτισμόν. Ἐλθὼν συνήργησεν εἰς ἵδρυσιν τοῦ σχολείου τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ ἐπὶ τριακονταετίαν διετέλεσε, καὶ ἀπέθανεν εἰς Παλέρμον (2).

Γεώργιος Μοσχέτης. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ. Ἐγένετο διδάσκαλος Καρόλου ἐγγονοῦ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης, καὶ ὕστερον διωρίσθη δημόσιος διδάσκαλος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἕδρᾳ ὑπὸ Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Χίου (3).

Νικόδημος Γοργορίνης. Ἐγεννήθη ἐν Κυπαρισσίᾳ (Arcadia) τῆς Τριφυλλίας καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη ἐν ἔτει 1588 τρόφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου. Τακτικῶς διακούσας τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων ἐστάλη ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς Πελοπόννησον πρὸς προσηλυτισμόν· πανταχόθεν ὅμως διωκόμενος κατεμηνύθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ μόλις διέφυγε τὴν καταδίκην διὰ χρημάτων καταβληθέντων ὑπὸ τῶν Λατίνων. Ἡ

(1) Rodotà, Storia del Rito Greco, tom. III.
(2) Allatii, de Consensu.
(3) Rodotà.

Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ εἰς ἀμοιβὴν τῶν παθημάτων αὐτοῦ τῷ ἔδωκε τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου τῆς Πελοποννήσου (1).

Ἰωσὴφ Ἀζάλης. Ἐγεννήθη καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικά, καὶ ὕστερον ἐστάλη εἰς Ἀθήνας πρὸς διάδοσιν τῶν παπικῶν καινοτομιῶν. Κακῶς ὅμως ὑποδεχθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐστάλη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἰδίως τὴν Συρίαν. Ὁ Ἀζάλης ἐγίνωσκε πολλὰς γλώσσας καὶ ἰδίως τὴν Τουρκικήν, συγγράψας, κατὰ Ῥοδοτὰν, πολλὰ καὶ διάφορα.

Δημήτριος Φαληρεύς. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἶτα τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἀφήσας κληρονόμον αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ὁ Φαληρεὺς, κατὰ Ῥοδοτὰν, ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε—Περὶ ψυχῆς—Γραμματικὴν—Τουρκικὸν Λεξικόν.

Κορτέσιος Βαράς. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, διδάξας καὶ δημοσίᾳ τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα. Ἔγραψε—De graecae et Latinae missae consensu, ἐκδοθὲν τῷ 1603 (2).

Μιχαὴλ Μελλίος. Ἐσπούδασε καὶ ὁ Κρὴς οὗτος ἐν Ῥώμῃ· ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ παρὰ πάντων διωκόμενος, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγενῶν ἀποβαλλόμενος, ἐλεεινῶς ἐτελεύτησε.

Πέτρος Κολέττης. Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ τῆς Κύπρου καὶ μετὰ τὴν περαίωσιν τῶν ἐν τῷ Γρηγοριανῷ φροντιστηρίῳ σπουδῶν του, προεχειρίσθη δυτικὸς ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ Χερρονήσου.

Ῥαφαὴλ Βερράσας. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ διετέλεσεν ὕστερον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ.

Γεώργιος Πιέρης Χῖος. Ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, καὶ ὕστερον καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ ἐστάλη εἰς Κορσικὴν πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

---

(1) Rodotà.

(2) Αὐτόθι.

Νικηφόρος Μελισσηνὸς, ἐπονομαζόμενος καὶ Κομνηνὸς, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, ὅπου καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικήν. Ὕστερον ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Γ' εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ μετὰ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὰς καθολικὰς καινοτομίας, λαβὼν καὶ τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου Νάξου· ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ῥαφαὴλ (1603—8) ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως κατορθώσῃ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ἄνω ἰδιότητα, μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ φεύγων ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἐξεγερθέντως κατὰ τοῦ δραπετίδου τούτου ὄχλου. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη ἐπίσκοπος Κρότωνος, καὶ ἔγραψε περὶ τῶν ἐθίμων καὶ τελετῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας (1).

Γεώργιος Τραπεζούντιος ἱερομόναχος. Ἔγραψεν ἐν ἔτει 1626 ἐπιστολὴν πρὸς Σωφρόνιον πρωτοσύγγελον περὶ τῶν δόλων τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ μαρτύριον τῆς ἡγεμονίδος τῶν Ἰβήρων Κητάβας ζέοντι ἐλαίῳ ὑπὸ τῶν Περσῶν θανατωθείσης (2).

Εὐστάθιος Μαρίνος Λευκάδιος· ἐνεργὸν μέρος λαβὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Νεβὲρ ἐν Ἑλλάδι ὑποκινουμένην ἐπανάστασιν ἔγραψεν ἐν ἔτει 1623 ὑπόμνημα περὶ τῆς πατρίδος του, ἐκδοθὲν ὑπὸ Βουσὼν (Nouvelles Recherches sur la Morée).

Νικόλαος Δριμητικὸς Κρὴς στιχουργὸς, συνθέσας τῷ 1627 τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς εὐμορφης Βοσκοπούλας, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1627, 1752, 1760, καὶ πολλάκις μέχρι τουνῦν.

Ῥωμανὸς Νικηφόρος ἱερομόναχος ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν ἐξώμοσε τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουσίνων. Ἔγραψε στοιχειώδη γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς, καὶ κατ' ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς (3).

Νικόλαος Μαρτελάος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· παρεστάθη εἰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τοῦ συμπατριώτου τοῦ Νικολάου Κουρσούλα καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ πτυχίον αὐτοῦ. Ἀναγορευθεὶς νομοδιδάσκαλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ συνδίκου ἐξέδοτο λαμπρὰς διατάξεις, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἐνσκήψας λοιμὸς ἐμάστιζε τὴν νῆσον (4).

---

(1) Αὐτόθι.—Ζαβίρας.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 134. Τὸ τελευταῖον ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1660 ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ῥιβέτου.

(3) Ζαβίρας. (4) Π. Χιώτου βίος Κουρσούλα.

Νικόλαος Μαρμάτουλος, Ἀθηναῖος, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ διδακτορικὸν πτυχίον τοῦ Κουρσούλα· πιθανῶς ἐστὶν ὁ ὑπὸ Μονφωκὸν (Bibliotheca bibliothecarum) μεταξὺ τῶν καλλιγράφων ἀριθμούμενος Νικόλαος Ἑρμάτυλος.

Μιχαὴλ Κορέσιος Κρὴς, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ πτυχίον τοῦ Κουρσούλα· ἦτο μέλος τῆς ἐν ἔτει 1635 ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καρδιναλίου Βαρβερίνη ἱδρυθείσης Βασιλικῆς Ἀκαδημίας (1).

Ἱερόθεος Κεφαλλὴν, ἀρχιμανδρίτης, ἔγραψε περὶ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ συμβάντος σεισμοῦ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1627 (2), καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν τῆς Ἑρμηνείας εἰς τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων Θεοδωρήτου Κύρου (1639).

Γρηγόριος Μυρμεκουσιαρὸς, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἐπισημότερος τῶν μαθητῶν Γεωργίου τοῦ Κορεσίου. Διωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἐν πατρίδι αὐτοῦ Νέας Μονῆς, καὶ ὕστερον ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρωτοσύγγελος. Ἀπανθίσας ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διδασκάλου του συνέθετο Σύνοψιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1635. Ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου, διασυρθέντος ὑπὸ Σχμιδίου, ἔγραψεν ὁ Arnauld (3).

Ματθαῖος Μούττης, Κύπριος, ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔγραψεν ἱερὰν Κατήχησιν τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1633.

Ἀνδρέας Εὐγενικὸς, Ἐφέσιος, ποιητὴς ἄριστος· τούτου εὕρηται ἐλεγεῖον εἰς Νεοφύτου Ῥοδινοῦ βίβλον (1628) (4).

Φίλιππος Κύπριος, πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς τοιοῦτος ὑπογραφόμενος εἰς τὴν κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως Καλβινικῶν κεφαλαίων, καὶ εἰς τὴν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1643 πατριαρχικὴν ἔγκρισιν τῆς ἐξελληνίσεως τῆς κατηχήσεως Πέτρου τοῦ Μογίλα. Συνέγραψε Χρονικὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐκδοθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν ἔτει 1679 ὑπὸ Νικολάου Βλαγκάρδου, καὶ ὑπὸ Βανδουρίου τῷ 1711· μόνον δὲ ἡ λατινικὴ μετάφρασις μετὰ τῶν σημειώσεων Ἐρρίκου τοῦ Ἱλαρίου ἐξεδόθη τῷ 1687 (Philippi Cyprii Chronicon Eccleciae Graecae, Lipsiæ et Francofurti 1687).

---

(1) Rodotà.

(2) Fabricii, Biblioth. Graeca XI, 637.

(3) Βλαστοῦ Χιακά—Allatii, de Georgiis—Fabricii, Biblioth. Graeca.

(4) Ζαβίρας.

Χρυσόσκουλος, λογοθέτης τοῦ Γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐπὶ Παρθενίου κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν Λουθηρανικῶν κεφαλαίων. Ἔγραψε διήγησιν τῶν μηχανημάτων τῶν Ἰησουϊτῶν τῶν κατὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως γενομένων ἐν ἔτει 1627 καὶ 1628, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Ἀϋμὸν (Monumens authentiques de la religion des Grecs).

Νικηφόρος Πασχαλεὺς ἱερομόναχος Κερκυραῖος· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ τυπογραφείου τῶν Πινέλλων, καὶ ἐπεμελήθη τὰς ἐκδόσεις τῶν Μηναίων Δεκεμβρίου (1602), Ἰουλίου (1623), Φεβρουαρίου, Ἰουνίου, Αὐγούστου, Νοεμβρίου (1626), Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1628). Προστάξει τοῦ διδασκάλου καὶ γέροντός του Θεοφάνους Ξενακίου ὁ Πασχαλεὺς συνέγραψε τὸ ἐξῆς ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον —Ἐξομολογητάριον ὠφέλιμον κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ὁποῦ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθοῦν ὀρθὰ καὶ πιστά. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ᾳχογ'. Ἐκτὸς τούτων ὁ Νικηφόρος ἐξέδοτο ἑλληνολατινιστὶ τὸν βίον ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Κρητός.

Θεοφύλακτος Ζαμφουράρος, Κρὴς, ἱερομόναχος. Ἐν Βενετίᾳ διαμένων ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὡς Τυπικοῦ (1605 καὶ 1643), Νέου Θησαυροῦ (1621, 1624, 1628, 1646), τῶν ὑπὸ τοῦ Μαργουνίου μεταφρασθέντων βίων τῶν ἁγίων (1620), Ἀνθολογίου (1639, 1644), Εὐχολογίου (1642) καὶ τῶν Μηναίων Ἰουλίου καὶ Μαρτίου (1642), Νοεμβρίου (1644, 1649), Φεβρουαρίου (1643), Αὐγούστου (1649), Σεμπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1643). Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1659 ἐκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα (1).

Σπυρίδων Ἀλταβίλας, Κερκυραῖος. Ἦτο μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι του τῷ 1656 ἱδρυθείσης Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ ἐπαινεῖται ὡς ἔξοχος ἰατρός· ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1658 συντριβεὶς ὑπὸ τὰ καταπτώματα τὰ ἐκ τοῦ ἐμπρησμοῦ πυριτοθήκης τινος προξενηθέντα.

Παναγιώτης Ἰουστιανὸς Κερκυραῖος καὶ οὗτος καὶ μέλος τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας, γράψας ᾠδάριά τινα.

Δημήτριος Ῥίκης Κερκυραῖος, γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων.

---

(1) Veludo, Colonia Greca in Venezia.

Νικόλαος Καρτάνος. Ἐτετίμητο τῷ ἱπποτικῷ παρασήμῳ ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἀπετέλει μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι του Ἀκαδημίας (1).

Ἰωαννέκιος Μαρκορᾶς, Κερκυραῖος ἀκμάζων τῷ 1642. Συνέγραψε περὶ Μετεώρων, ἐκδοθὲν Ἐνετίῃσι 1642—Περὶ Μετάλλων—Ἐγκώμιον ἐπιτάφιον εἰς Ἀλέξιον Ῥαρτοῦρον πρωτοπαπὰν Κερκύρας. Μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὸν βίον τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ μητροπολίτου Κερκύρας Ἀρσενίου (2).

Κύριλλος Χῖος ἱεροδιάκονος. Ἔγραψε καὶ ἐξέδοτο εἰς Παρισίους τῷ 1643 Ψυχωφελὲς Σαραντάρι, ἤγουν ἐξήγησιν ψυχωφελῆ διὰ σαράντα στίχων (3). Ἦτο φίλος Λεονάρδου Φιλαρᾶ, ὅστις ἀπελθὼν ἐκ Παρισίων ἀφῆκεν εἰς τὸν Κύριλλον τινὰς τῶν χειρογράφων ποιήσεών του, ἐξ ὧν οὗτος ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1644, ὡς ἐρρέθη, τὴν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου ᾠδήν.

Βασίλειος Χατζῆ-Κυριακοῦ, ἀκμάζων κατὰ τὸ 1650 συνέγραψε βίον, μαρτύριον, καὶ ἀκολουθίαν Δημητρίου νεομάρτυρος τοῦ ἐκ Φιλαδελφείας (4).

Μιχαὴλ Σουμάκης Ζακύνθιος, μεταφράσας ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1658 τὸν Πιστὸν Ποιμένα (Pastor fido) τοῦ Γουαρίνη.

Νικόδημος ἐκ Φάσιδος τῆς Κολχίδος ἱερομόναχος, ἀκμάζων ἐν ἔτει 1665 συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ, καὶ ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου (5).

Καλλιόπιος Καλλιέργης ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης· συνέθετο μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Μπουνιαλῆ τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1661 ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθείαν τοῦ ἁγίου Γοβδελᾶ. Ἐν τῇ ἐκδόσει εὕρηται καὶ ἐπίγραμμα τοῦ Καλλιοπίου εἰς Μελέτιον τὸν Χορτάκιον. Παρέφρασεν ὁ Καλλιέργης καὶ τὰς εὐχὰς τῆς μεταλήψεως δημοσιευθείσας ἐν Ἐκλογαῖς Ἐνετίῃσι 1803 (σελ. 76 καὶ ἑπομ).

Μάρκος Δεφαράνας, Κύπριος ἔγραψε διὰ στίχων τὴν ἱστορίαν τῆς Σωσάνης τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1663. Τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀκροστιχίδι τοῦ προοιμίου.

---

(1) Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

(2) Ζαβίρας.

(3) Fabricius—Βλαστοῦ Χιακά.

(4) Ζαβίρας.

(5) Κτιτορικὸν Σουμελᾶ.

Σταυρινός. Ἐγεννήθη ἐν Δελβίνῳ καὶ ἐχρημάτισε βεστιάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον τῆς Βιστρίτζας, ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς ἐφονεύθη ὕστερον μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἀδίκως καὶ παραλόγως ὑπὸ Στεφάνου τοῦ βοεβόδα. Συνέγραψεν Ἀνδραγαθίας Μιχαὴλ βοεβόδα τυπωθεισας Ἐνετίησι παρὰ Ν. Γλυκεῖ ἐν ἔτει 1668 καὶ 1683 (1).

Συνέσιος ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἑλληνικός*. Ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ποιητὴς δόκιμος καὶ δεινὸς ἐν ἐπιγράμμασι, ἀκμάζων ἐν ἔτει 1670· συνέθετο ἡρωελεγεῖα καὶ ἰαμβεῖα σωζόμενά ποτε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λογοθέτου Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου Ἀμηρᾶ.

Κωνσταντῖνος Ῥοδοκανάκης. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Ὀξωνίῳ πανεπιστημίῳ. Φοιτητὴς ὢν συνέθετο ἑλληνιστὶ διάφορα ποιήματα εἰς Κάρολον Β'. βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1668 ἐν Ὀξωνίᾳ.

Ἄνθιμος Διακρούσης, Κεφαλλήν· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἰδίως τὰς γενομένας ἀνατυπώσεις τῶν τοῦ Ἁγαπίου Λάνδου· ἄδηλον πότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Ἀκάκιος. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὴν ὑπὸ Γρηγορίου Ταυρομενίας ἐξήγησιν τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν εὐαγγελίων, συνεκδοθεῖσαν τῷ Κυριακοδρομίῳ τοῦ Ἁγαπίου. Τῷ 1667 ἔγραψε διὰ στίχων διήγησιν τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1679 (2). Μετὰ τῆς διηγήσεως ἐξεδόθησαν τοῦ αὐτοῦ Διακρούση Θρῆνοι εἰς τὴν δυστυχισμένην Κρήτην, περὶ Γυναικῶν καὶ Εὐχὴ εἰς τὴν Παναγίαν. Παρέφρασε διὰ στίχων τὰς εὐχὰς τῆς Μεταλήψεως, καὶ ἔγραψε στίχους εἰς τὴν Μακαρίαν Τριάδα, Πένθος τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, καὶ ἑτέρους στίχους εἰς τὸν Χριστόν. (Τὰ τελευταῖα ἐξεδόθησαν εἰς βίβλον καλουμένην Ἐκλογαί, τυπωθεῖσαν Ἐνετίησι 1700, σελ. 107—172).

---

(1) Ζαβίρας.

(2) Ἐν τέλει ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς·

Στὴν Βενετιὰ τὴν ἔγραψα τὴν ἀκουσμένη χώρα,
ἔτζι καθὼς τὴν θεωρεῖς καὶ τὴν διαβάζεις τώρα,
ἤγουν εἰς τὸν καμπαναριὸν τοῦ μέγα Γεωργίου·
ἐκεῖ τὴν ἐτελείωσα εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου.
Στοῦ Τζανφουρνάρου τὸ κελὶ τοῦ πανσοφωτάτου,
καὶ πανταχοῦ ἐξακοστοῦ σοφοῦ λογιωτάτου.

Κυριάλης Κριτόπουλος. Ἔγραψε Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων καὶ τῶν νομίμων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως (1).

Χριστόφορος Γάζης. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1672 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ὑπογραφόμενος εἰς τὰ πρακτικά· « ὁ » ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Γάζης Χριστόδουλος, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων » Ἰωαννικίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τοῦ ἁγίου Σπηλαίου » ὁρίσας ὑπέγραψα ». Χάριν Δοσιθέου Ἱεροσολύμων μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὸ Χρονικὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντα σουλτανικὰ διπλώματα (2).

Ἐμμανουὴλ Σκυλίτσης, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανὸν Φροντιστήριον, τοῦ ὁποίου ἐξέδοτο τὸν κανονισμὸν ἐν ἔτει 1675.

Γεώργιος Κορταρὴς, ἱερεὺς ἐκ Σερβίων τῆς Μακεδονίας. Μεταφράσας ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν συγγραμμάτων συνέθετο ἁπλοελληνικῇ φράσει τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1676 καὶ προσφωνηθεῖσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εὐπατρίδας Γιαννούλην Πουλημένον καὶ Πέτρον Γάσπαρην.

Ἰωάννης Μάκολας, Ἀθηναῖος. Εἰκοσιπεντέτης μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουστίνου, καὶ τὰς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀβιδίου, ἐκδοθείσας Ἐνετίησι τῷ 1680 παρὰ Μιχαὴλ Βαρβωνίῳ.

Σταμάτιος Λουπιρὰς, Κερκυραῖος, ἐφοίτησεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν εἰς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστήμια καὶ ἐστεφανώθη διδάκτωρ ὑπὸ τῶν τῆς Βονωνίας καὶ Παταβίου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἐν ἔτει 1676 ἐπισκεφθέντων τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλλερ.

Σπυρίδων Αὐλωνίτης, Κερκυραῖος, ἀποτελῶν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐξησφαλισμένων, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἄνω περιηγητῶν ὡς κτήτωρ νομισματικῆς συλλογῆς, ἐμπαθέστατος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐραστὴς καὶ τοὺς ξένους περιποιούμενος μετὰ πλείστης φιλοφροσύνης. Τούτου σώζεται χειρόγραφον ἐπιγεγραμμένον Impronti d'onore, ov-

(1) Matthæi, Codices Mosqu. σελ. 83.

(2) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σελ. 733.

vero la spiegazione delle medaglie Corciresi coniate sotto il suo dominio aristocratico, ἔνθα δεικνύει μὲν παιδείαν τινα ὁ συγγραφεὺς, ἀλλὰ φαντασίαν μᾶλλον ἢ κριτικὴν, καὶ ἕτερον πονημάτιον περὶ Νικοπόλεως καὶ Λευκάδος.

Καπέλλος· ἀπετέλει καὶ ὁ Κερκυραῖος οὗτος μέλος τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν περιηγητῶν ὡς κατέχων ἐντελῶς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, εἰ καὶ νεώτατος, καὶ συντάττων τότε λεξικὸν τῆς καθομιλουμένης Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, πολὺ πλουσιώτερον τῶν μέχρις ἐκείνου δημοσιευθέντων. Τοῦ Καπέλλου ἐξεδόθησαν τῷ 1680 ἐννέα *Λόγοι Ἡρωϊκοὶ* μετὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Κερκυραίων, διότι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τοῦ 1671 μέχρι τοῦ 1678 εἰς ἔπαινον τινῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὴν νῆσον. Συνεστώσης ἔτι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐξησφαλισμένων, ἑτέραν συνῆγεν ὁ Καπέλλος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ὀνομάσας τῶν *Εὐκάρπων* (dei Fertili). Ἡ νέα ὅμως αὕτη Ἀκαδημία δὲν ἀνεδείχθη φερώνυμος, ἀλλὰ παντάπασιν ἄκαρπος διελθοῦσα, οὐδὲν ἕτερον κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς πλὴν τοῦ ψιλοῦ ὀνόματος.

Στυλιανὸς Μάστρακας, Κερκυραῖος συνέγραψε — Theoremata contra communes jurisconsultorum sententias ex utroque jure deprompta (1).

Γερμανὸς Ῥασοξέστης, Κερκυραῖος προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ἀγκύρας· ἔρωτι μαθήσεως περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ συνέγραψε, κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνὸν (Praenotiones), Ὑπομνήματα εἰς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἢ κατὰ Ζαβίραν περὶ σφαλμάτων τῶν Ἰταλῶν.

Ἀντώνιος Μπουμπούλης, Κρὴς, ἐφημέριος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν ἔτει 1681 συνέθετο καὶ ἐξέδοτο Θρῆνον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀθηναίου εὐπατρίδου Μιχαὴλ Λίμπονα.

Ἰωάννης Μόλυβδος, Περίνθιος· ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐπιμεληθεὶς τὴν ἐν ἔτει 1683 γενομένην ἔκδοσιν Συμεὼν Θεσσαλονίκης.

Ἰωάννης Μῆτρος ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτει 1686 διατρίβων ἐν Βε-

(1) Μουστοξύδου, Ἀκαδημίαι Κερκύρας.

νετίᾳ ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ἔκδοσιν τῆς Τεχνολογικῆς Στιχυολογίας Βησσαρίωνος τοῦ Μακρῆ, προσθεὶς καὶ τὸ περὶ *ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων* τοῦ Ἀμμωνίου. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος διώρθωσε τὴν ὑπὸ Ν. Γλυκῆ ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Νικόλαος Βαβατιτὸς, ἱεροδιάκονος ἐκ Λεβαδείας· ἐχρημάτισε διορθωτὴς ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ Νικολάου Σάρου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1688 μετατύπωσιν τοῦ Συνταγματίου Ματθαίου τοῦ Κιγάλα.

Μελέτιος Καλλονὰς, ἱερομόναχος Κρής, ἡγούμενος τῆς ἐν Κυθήροις μονῆς τοῦ Ἀγκαράνθου· παρέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τοὺς ΚΔ' οἴκους τῆς Θεοτόκου, μετατυπωθέντας τῷ 1695 ἐν Βενετίᾳ. Πρὸς τούτοις παρέφρασε καὶ τὴν Ἀκολουθίαν εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, συνεκδοθεῖσαν ἐν 1730 μετὰ τῶν ἄνω οἴκων.

Ἰωάννης Παπὰς ἐν Νεοκάστρου· ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων ἐν ἔτει 1690 τὴν Ἀκολουθίαν Ἰωάννου Βλαδιμήρου.

Θεόδωρος Προσαλέντης Κερκυραῖος· ἐπεμελήθη τὴν δαπάνῃ ἰδίᾳ ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος τῷ 1690.

Ἄνθιμος ἐξ Ἰβηρίας ἱερομόναχος διετέλεσε διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, ὡς τῆς Ἀκολουθίας τῆς Παρασκευῆς (1692), Λόγου εἰς Κωνσταντῖνον (1697), Ὀρθοδόξου ὁμολογίας (1699), Ψαλτηρίου (1700), Προσκυνηταρίου τοῦ Ἄθωνος (1701), Ἑορτολογίου Κυμηνίτου (1701), Λόγου εἰς Στέφανον (1701), Λόγου εἰς τὴν Παρθένον (1703), Δογματικῆς διδασκαλίας Κυμηνίτου (1703), Παραλλήλων Πλουτάρχου (1704), Τόμου Ἀγάπης (1705). Εἶτα προχειρισθεὶς μητροπολίτης Τεργοβίστου ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων, ὡς τῆς Ἀκολουθίας ἁγίας Αἰκατερίνης, καὶ Δογματικῆς πανοπλίας (1710), Συνταγματίου Χρυσάνθου (1715), Ἰουδαϊκῶν (1716).

Κοσμᾶς Κύπριος ἱεροδιδάσκαλος, καὶ εἶτα μητροπολίτης Κυτιαίων, συνέγραψεν Ἀκολουθίαν ἁγίου Βλαδιμήρου ἐκδοθεῖσαν τῷ 1690 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωάννου Παπᾶ τοῦ ἐκ Νεοκάστρου, καὶ ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1774 παρὰ Ν. Γλυκεῖ δαπάνῃ τοῦ ἐκ Μοσχοπόλεως Δημ. Ντουρούτα, καὶ τῷ 1858 ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Κοσμᾶς οὗτος ἔγραψε καὶ στίχους εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον συνεκδοθέντας τῇ Ἀκολουθίᾳ.

Ἰωάννης Ἀβράμιος Κρὴς, ἱεροδιάκονος καὶ εἶτα ἱερεύς· διατρί-

βων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τῷ 1691 καὶ διώρθωτε τὴν μετατύπωσιν τοῦ περὶ Μυστηρίων Συνταγματίου τοῦ Σεβήρου, τῷ 1692 τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ τῷ 1695 τὴν μετατύπωσιν τῶν ὑπὸ Καλλονᾶ παραφρασθέντων ΚΔ΄ οἴκων (1696), τῷ δὲ 1709 συλλέξας ἐξέδωκεν « Ἀπανθίσματα ποιητικὰ εἰς τὴν δαφνοστεφηφορίαν Γεωργίου Ὑπομενᾶ τοῦ Τραπεζουντίου ». Κατὰ Βελοῦδον ὁ Ἀβράμιος ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ διδάσκαλος ἐν Βενετίᾳ (1694), εἶτα δὲ καὶ ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀθανάσιος Τζαγγαρόπουλος ἐκ Ζακύνθου, ἱερομόναχος· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ καὶ Μιχαήλου Βαρβωνίου τυπωθέντα συγγράμματα Ἀθανασίου τοῦ Κυπρίου.

Θεόδωρος Τραπεζούντιος. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίαν καὶ ἀποθανὼν τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1695 ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον.

Τύμβος ὧδε κρύπτει Θεόδωρον τὸν Συμεῶνος,
Μουσῶν Πιερίδων ξεῖνον ἠδὲ τρόφιμον,
Κλεινῆς Τραπεζοῦντος, ὃς ἦλυθεν ἔκπωτε πάτρης,
Φωνὴν διδάξων Ἑλλάδος Οὐγγροβλάχοις·
Ἀλλὰ πότμος μιν ἔμαρψεν ἀμείλιχος, ἔλλιπε δ' ἄλγος
Δυστήνῳ τ' ἀλόχῳ καὶ τεκέεσσι φίλοις.
Κλαύσατε φιλολόγοι, καὶ εἰς νηὸν παριόντες
Εὔχεσθ' οὐρανίων τῶνδε λαχεῖν στεφάνων (1).

Παΐσιος ὁ Μικρός. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Βησσαρίωνος Μακρῆ, τοῦ ὁποίου καὶ τὸν βίον συνέταξε διὰ στίχων, ὡς Ζαβίρας μαρτυρεῖ. Ἔγραψεν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω, γνώμας ἠθικὰς καὶ πολιτικάς, ἔτι δὲ συμβουλὰς καὶ προστάγματα θεῖα, αἰνίγματα, καὶ στίχους καρκινικούς, πρὸς τούτοις ἔπαινον Ἰωαννίνων, καὶ ἔκθεσιν τῆς πήξεως τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ἐκδοθέντα ἐνὶ τεύχει Ἐνετίησι 1778.

Ἰωαννίκιος Κασσανδρείας ἐπίσκοπος· ἔγραψε, κατὰ Ζαβίραν, Meditationes ad Ioannem Athenicium de Legibus Caesarum.

Ἰώβ μοναχὸς ἐξ Ἠπείρου· ἔγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας Θεοδώρας· καὶ ὁ μὲν βίος ἐτυπώθη τῷ 1784 ἐν Βονωνίᾳ ὑπὸ Μιγγαρέλη, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Μουστοξύδου (Ἑλληνομνήμων φύλ. Α΄) καὶ Buchon (Nouvelles Recherches)· ἡ δὲ ἀκολουθία ἐν Ἀθήναις τῷ 1841.

(1) Τριανταφύλλη, Ποντικά.

Χριστόφορος Καμπάνας, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ διὰ τὴν μεγάλην περὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας σπουδὴν ἐπωνομάσθη *Κανονάρχος*. Συνέγραψε συλλογὴν Συνοδικὴν, καὶ ὑπομνήματα περὶ ἰσχύος τῶν κανόνων (1).

Μαρουλὶ Ξανθός· ἐχρημάτισε μέγας χαρτοφύλαξ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἔγραψε διατριβὴν περὶ Συγγενείας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1753 σὺν τῷ Εἱρμολογίῳ.

Δημήτριος Ἀμμιράλλος· ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Παταβίῳ μετήρχετο αὐτὴν εὐκλεῶς ἐν τῇ πατρίδι του. Ὁ περιηγητὴς Τουρνεφόρτιος λέγει, ὅτι ἦν εἰδήμων τῆς ἀρχαιολογίας, ὁ δὲ Hasselsquist ἄριστος βοτανικός. Ἐξελλήνισε τὴν ἀνατομίαν τοῦ Γάλλου Bourbon (2).

Γρηγόριος ἱερομόναχος. Ἐδίδασκεν ἐν Ἄρτῃ, καὶ εἰς τὴν κατὰ Λιβερίου Γερακάρη πρὸς τὴν Ἐνετικὴν Γερουσίαν ἀναφορὰν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης (28 Ὀκτωβρίου 1696) ὑπογράφεται « Γρηγόριος ἱερομόναχος ὁ διδάσκαλος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἄρτης (3) ».

Καλογεράνης, Χῖος· ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὸν παρὰ τὸν Ἐγκρεμὸν πάλαι ποτὲ ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὡς ἀναφέρει ὁ Χιογενὴς Ἰουστινιάνης, ἀποκαλῶν αὐτὸν grand personnage (4).

Ἰγνάτιος Μυρδόνιος, Χῖος ἱερομόναχος· ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῇ πατρίδι. Ὕστερον μετέβη εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου ἤθους του ἀπέκτησε τόσην ὑπόληψιν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος πολλάκις τὸν μετεχειρίζετο ὄργανον διὰ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀτιθάσσους ὑπηκόους του.

Ἀπολλώνιος Χῖος, ἰατρὸς, κατ' Ἀλλάτιον, οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Ἀδελφοὶ Σγούτα. Εἷς ἐκ τῶν λογίων τούτων Χίων ὑπερασπίσθη ἐν Παταβίῳ, ὅταν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἰατροῦ, τριακοσίας θέσεις (5).

Ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ (Χιακῶν Β'.) καταγράφονται καὶ οἱ ἑξῆς λόγιοι Χῖοι σπουδάσαντες ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἰατρικὴν—Ἰωάννης Χωνιάτης—Γεώργιος Παπάλας—Παντολέων Παπάλας—Ἀνδρέας Ἐπιφάνιος.

---

(1) Ζαβίρας.—Βλαστοῦ Χιακὰ Β'.

(2) Βλαστοῦ αὐτόθι.

(3) Miklosich Acta et Diplomata, σελ. 279.

(4) Βλαστοῦ αὐτόθι.

(5) Ὁμοίως.

Ὑπὸ Δοσιθέου ἀπαριθμοῦνται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἑξῆς λόγιοι τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος.

Νικόλαος Πελοποννήσιος, μέγας Ἐκκλησιάρχης, γράψας πολλὰ κατακαέντα κατὰ τὴν ἐν Φαναρίῳ γενομένην πυρκαϊάν.

Ναθαναὴλ μητροπολίτης *Νικαίας*, καὶ *Νικηφόρος* πατριάρχης *Ἀλεξανδρείας*, ἀμφότεροι Κρῆτες.

Μελέτιος Μαρὴς ἱερομόναχος, διδάξας ἐν Χάνδακι τῆς Κρήτης, καὶ μαθητὴς γενόμενος Ἰωαννικίου ἱερομονάχου τοῦ ἐν Βενετίᾳ μέγα ὄνομα κτησαμένου ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἔν τε σοφίᾳ καὶ ἀρίστῃ πολιτείᾳ.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, οὐ μόνον σοφὸς, ἀλλὰ καὶ πολιτικώτατος καὶ ἀξιάγαστος ἀνὴρ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀλλοδόξοις ἐπαινετός.

Διονύσιος Ναυπλίας μητροπολίτης, φιλόσοφος ἄριστος, μαθητὴς Κορυδαλλέως.

Παλάσης, ὁ μέγας σκευοφύλαξ, πατρόθεν ἐκ Πελοποννήσου καταγόμενος, μαθητὴς Κορυδαλλέως· ῥήτωρ εὐδόκιμος, καὶ συγγραφεὺς τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Παρὰ τούτοις καταριθμητέον μεταξὺ τῶν λογίων τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος καὶ τοὺς ἑξῆς ἐν Εὐρώπῃ διδάξαντας, ἢ τὰς ἐλευθερίους ἐπιστήμας παιδευθέντας.

Δημόσιοι καθηγηταὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου ἐχρημάτισαν οἱ ἑξῆς.

Νικόλαος Κυρίνος (1602)
Πέτρος Πατελάρος (1606)
Εὐστάθιος Πατελάρος »
Συμεὼν Φταμινὸς »
Ματθαῖος Βρετὸς (1608)
Λουκὰς Κουαρτάνος (1610)
Νικόλαος Κλάδος (1612)
Λέων Καλέργης (1619)
Ἰωάννης Μελισσηνὸς (1627),
Ἰάκωβος Χαλικόπουλος (1643), Ῥεθύμνιος.
Ἀντώνιος Κατάνης (1683)
Ἐμμανουὴλ Τιμόνης (1691), Χῖος.
Μιχαὴλ Κονταρίνης (1699), Νάξιος. (1)

Κρῆτες.

(1) Facciolati Fasti Gymnasii Patavini.

Διδάσκαλοι τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

Λίβιος Ζάκρας Χῖος (1602) (1).
Νικόλαος Βλαστὸς Ῥεθύμνιος (1614).
Παχώμιος Δοξαρὰς Ζακύνθιος (1616).
Νικόλαος Σοφιανὸς Κρὴς »
Σωφρόνιος Πάγκαλος (1632).
Ἱερεμίας Τοσκάνος (1633).
Ἀνδρέας Ῥόσης Ναυπλιεὺς (1634—39).
Νικόλας Φλορέντζας (1640).
Ἱερόθεος Καλλονὰς (1641).
Σωφρόνιος Καλλονὰς (1655).
Βίκτωρ Κερκυραῖος (1669).
Νικόλαος Παπαδόπουλος (1686).
Μάρκος Μαρὰς Κρὴς »
Κωνσταντῖνος Μέμος (1699) »

Καθηγηταὶ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Φροντιστηρίου.

Ἀντώνιος Προκακιάντης (1676).
Στέφανος Μόσχος (1691).
Ἀλέξανδρος Κόκκινος (1694 (2).

Οἱ ἑξῆς δὲ μνημονεύονται ὡς μαθητεύσαντες εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ Γυμνάσιον (3).

Α' τμῆμα ἐγγραφῶν.

Νικόλαος Καραβέλας Κερκυραῖος.
Μάρκος Βάλσαμος Ζακύνθιος.
Λουκᾶς Κουαρτάνος.
Μάρκος Ἀντώνιος Μ...
Λουκὰς Σαγγινάτιος.
Νικόλαος Κλάδιος, ἐκ Κύδωνος.
Μάρκος Μαδερός.
Δημήτριος Βλαστός.
Ἀδριανὸς Σπιέρας.
Σιγισμόνδος Σ...
Μιχαὴλ Μαγγανάρης

} Κρῆτες.

(1) Ὁ Ζάκρας ἐχρημάτισεν ὕστερον καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φερράρας.
(2) Veludo, Colonia Greca in Venezia.
(3) Cenni ed inscrizioni della Università di Padova. Pad. 1841.

Πέτρος Μεζέριος
Παῦλος Σαγγινάτιος
Γεώργιος Καλλιέργης (ἐκ Ῥεθύμνου)
Ἀντώνιος Πανδῖνος
Ἰωάννης Γιγνάτιος
Μάρκος Φράγκος
Παῦλος Κασιμάτης (ἐκ Κύδωνος)
Γεώργιος Γαβαλᾶς »
Ἰωάννης Γρίτης (ἐκ Ῥεθύμνου)
Γεώργιος Κονταράτος »
Νικόλαος Τρώϊλος »
Ἰωάννης Ἐρρίκιος.
Ἰωάννης Βαπτιστὴς Δονδῖνος
Γεώργιος Ζούκης
Ἐμμανουὴλ Λίτινος
Καῖσαρ Σιλβάνος
Νικόλαος Ζόγιας
Παῦλος Κορέσιος
Νικόλαος Σαγγινάτος
Ἰωάννης Μόρμορης (ἐκ Κύδωνος)
Γεώργιος Πατελλάρος
Ἰωάννης Ἀντώνιος Βάρδοχας (ἐκ Ῥεθύμνου)
Ἐμμανουὴλ Καλαφάτης
Νικόλαος Ῥόσης (ἐκ Ῥεθύμνου)
Μιχαὴλ Μόλος »
Ἰωάννης Μαδερὸς (ἐκ Κύδωνος)
Γεώργιος Βλαστὸς (ἐκ Ῥεθύμνου)
Ἰωάννης Ἀντώνιος Σοφολέος (ἐκ Κύδωνος)
Γεώργιος Ἐρρίκιος
} Κρῆτες.

Νικόλαος Κουαρτάνος Κερκυραῖος.
Ἀνδρέας Κουαρτάνος »
Βίκτωρ Βούλγαρις »
Ἰωάννης Μακρὴς Ζακύνθιος.
Ἰουστινιανὸς, Κερκυραῖος.
Ἀντώνιος Συγκλητικὸς Κύπριος.
Σταματέλος Βούλγαρις Κερκυραῖος.

Βασίλειος Δαμιανὸς Σμυρναῖος.
Γεωργιος Γαρούτζης Κεφαλλήν.
Νικόλαος Βάλσαμος Ζακύνθιος.
Δημήτριος Πετρετῖνος Κερκυραῖος.
Ἰωάννης Σιγοῦρος Ζακύνθιος.
Σταματέλος Λούπινας Κερκυραῖος.
Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.
Παναγιώτης Ἰουστινιανὸς Κερκυραῖος.
Μάρκος Ἀντώνιος Βούλγαρις »
Νικόλαος Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.
Ἀνδρέας Λικίνιος ἐκ Μονεμβασίας.
Λαυρέντιος Καποδίστριας Κερκυραῖος.
Κωνσταντῖνος Κρασὰς Κεφαλλήν.
Γεώργιος Σουμμάκιος Ζακύνθιος.
Κυριακὸς Χωραφὰς Κεφαλήν.
Τρωΐλος Μαρκοράν Κερκυραῖος.
Στέφανος Βουλγαρις »
Ἀλοΰζιος Λοβέρδος Κεφαλλήν.
Πέτρος Βουτζαρὰς Πάριος.
Θεόφιλος Ῥαρθοῦρος Κερκυραῖος.
Ἀντώνιος Φινότης Ἄνδριος.
Σίλβεστρος Ἰουστινιανὸς Κερκυραῖος.
Ἰωάννης Μεταξὰς Κεφαλλήν.
Αντώνιος Δαμωδὸς Κεφαλλήν.

Β' τμῆμα ἐγγραφῶν.

Γεώργιος Δούλκης
Ἄγγελος Τρόνος
Γεώργιος Κουϊρίνος
Ιωάννης Κασιμάτης
Γεώργιος Λεζενιάνος
Ματθαῖος Καλλέργης
Νικόλαος Βεμπάρδος
Ἀντώνιος Σκορδύλης
Ἰωάννης Μαυρίκιος
Γεώργιος Σοφολέος
Γεώργιος Σίδερος

} Κρῆτες.

Ἰωάννης Πόρφιος (ἐκ Κύδωνος).
Παῦλος Στάης »
Γεώργιος Πατελλάρος
Ἀντώνιος Χαλικόπουλος (ἐκ Ῥεθύμνου).
Νικόλαος Τρώϊλος »
Βενέδικτος Μίζαλος.
Γεώργιος Χορτάκης (ἐκ Ῥεθύμνου).
Ἰωάννης Πορφυρὸς (ἐκ Κύδωνος).
Νικόλαος Γαβαλάς. »
Ἰωάννης Ῥόδιος.
Γεώργιος Κορνήλιος.
Ἀνδρέας Βαλάσιος.
Ἀνδρέας Τορκέλλιος
Ἀλέξανδρος Σκλάβος
Βαρθολομαῖος Δάνδολος.
Ἰωάννης Μάνος.
Πέτρος Ζένος.
Νικόλαος Ζόγιας.
Γεώργιος Βαρούχας (ἐκ Κύδωνος).
Ἐμμανουὴλ Μεζέριος.
Φραγκίσκος Ῥόσης (ἐκ Ῥεθύμνου).
Νικόλαος Σαγγινάτιος.
Ἰάκωβος Ζόγιας.
Νικόλαος Πρεμαρίνος.
Νικόλαος Μεζέριος.
Νικόλαος Μπόν.
Κοσμᾶς Βαρότζης (ἐκ Κύδωνος).
Γεώργιος Καλλέργης.
Κωνσταντῖνος Ἀχέλης.
Ἰωάννης Γεώργιος Βόλ.
Θωμᾶς Μουζάλας.
Ἀλέξανδρος Βιέρος (ἐκ Κύδωνος).
Μιχαὴλ Κακαβέλας (ἐκ Ῥεθύμνου).
Ἀνδρέας Σκιρόπουλος »
Γεώργιος Καλαφάτης.
Ἰωάννης Στάης (ἐκ Κύδωνος).

Κρῆτες.

Μάρκος Μπότζας (ἐκ Κύδωνος).
Ἰωάννης Ἀντώνιος Σοφολέος. } Κρῆτες.
Ἐμμανουὴλ Πολίνας.
Νικόλαος Νομικὸς Ζακύνθιος.
Γεώργιος Κόκκινος Κεφαλλήν.
Ἀναστάσιος Πανὰς »
Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.
Σταματέλος Καλογερὰς Κερκυραῖος.
Ματθαῖος Κομοῦτος Ζακύνθιος.
Ἰωάννης Νομικὸς »
Ἀντώνιος Καροῦσος Κεφαλλήν.
Σπυρίδων Μπούας Κερκυραῖος.
Ἱππόλυτος Προσαλέντης »
Ἱερώνυμος Καποδίστριας »
Βενέδικτος Τριβόλης »
Νικόλαος Βούλγαρις »
Σταματέλος Λούπινας »
Ῥάλλης Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.
Παῦλος Ἀλβέρτης ἐκ Ναυπλίου.
Αὐρήλιος Πολυκαλάς.
Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος Χῖος.
Ματθαῖος Κοσμᾶς Ζακύνθιος.
Ἕκτωρ Λουκᾶς Κερκυραῖος.
Γεώργιος Βανδιλάκιος »
Ἄγγελος Σουμάκης Ζακύνθιος.
Μάρκος Ξανθόπουλος »
Ἰωάννης Χρυσαφίδας Κύπριος.
Γεώργιος Σουμμάκης Ζακύνθιος.
Ἰωάννης Κατζαΐτης Κεφαλλήν.
Μάρκος Ἀντώνιος Ἀχέλης Κύπριος.
Νικόλαος Μοτζενίγος Κερκυραῖος.
Φραγκίσκος Δραγονδῖνος Κεφαλλήν.
Καῖσαρ Μπούκας Ἄνδριος.
Σπῦρος Καρανδινὸς Κεφαλλήν.
Ἰωάννης Μεταξὰς »
Βερτούκιος Βελλαμαρίνος Κερκυραῖος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ ΑΙΩΝ.
1700—1800.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1670 ἐξ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀποῤῥήτων. Ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, εἰκοσαέτης ἦν ἄκρως εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Τουρκικῆς, θαυμαζόμενος παρὰ πάντων διὰ τὴν εὐφυΐαν (1). Διεδέχθη εἰς τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἀξίωμα τὸν ἐκ ποδαλγίας πάσχοντα πατέρα αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου πολλῷ ὑπερεῖχεν ἐπὶ μεγαλοφυΐᾳ, καὶ ἐπὶ εἰκοσαετίαν (1689—1709) διετέλεσεν ἐν τῷ περιβλέπτῳ ἀξιώματι, ἀναπτύξας ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ λεπτόνοιαν κατὰ τὰς διαφόρους ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑποθέσεις. Τῷ 1707 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας ἀνεκλήθη κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Δημητρίου Καντεμίρου· ἀλλ' ἐν ἔτει 1711 περιεβλήθη δεύτερον ἤδη τὸ τοῦ ἡγεμόνος ἀξίωμα.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἀπήλλαξε πολλοὺς Μολδαυοὺς ἐξανδραποδισθέντας ὑπὸ τῶν Ταρτάρων, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, ἐξωμάλυνε πάσας τὰς ὑφισταμένας διαφοράς, ἠλάττωσε τοὺς φόρους, περιέστειλε διαφόρους κακὰς συνηθείας, καὶ ἐνὶ λόγῳ διῴκησε τὸν τόπον πατρικῶς. Ἐπειδὴ τέλος ἡ διοίκησις τοῦ Νικολάου εὐηρέστησε τῇ Πύλῃ μετέθεσεν αὖτη, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν αὐτόσε ἡγεμονίαν (1716), εἰς Βλαχίαν ἥτις

(1) « Οὕπω γὰρ ἔλκων ἔτος τὸ εἰκοστὸν, πολὺς μὲν ἦν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει, τοῦ Δανιὴλ οὐκ ἀπολειπόμενος, πολὺς δ' ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ῥητορείᾳ, ἐν πολλαῖς διαλέκτοις τῷ πατρὶ παρεξεταζόμενος, μάλιστα δὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ πάτριον, τήν τε Λατινίδα, καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν οὕτως εἰς ἄκρον ἐξηκριβώσατο, καὶ ταῦτα χρόνου μακροῦ μὴ δεηθεὶς μηδ' ἐκδημίας πρὸς ἀλλοτρίαν στειλάμενος, ἀλλ' οἴκοι μένων καὶ τῇ πατρίδι, ὥστε τοὺς μὲν Λατίνους αὐτὸν τῆς Λατινίδος ὑπερθαυμάζειν, τοὺς δὲ Ὀθωμανοὺς τῆς οἰκείας φωνῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας διὰ τιμῆς ἄγαν καὶ νῦν ἔχειν τὸν ἄνδρα, οὐχ ὅπως τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς προὔχοντας, καὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα » . . . Ἰάκωβος Ἀργεῖος.

μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Στεφάνου Καντακουζηνοῦ εἶχεν ἀνάγκην στιβαρᾶς καὶ ἐπιδεξίας χειρός. Ἀφικόμενος εἰς Βλαχίαν ὁ Νικόλαος ἐγένετο διώκτης τῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν καὶ ἑτέρων τινῶν ἀρχόντων, ὡς μέν τινες λέγουσι, φοβούμενος αὐτούς, ὡς δ' ἄλλοι κατ' ἐπιταγὴν τοῦ μεγάλου βεζίρου.

Οἱ Καντακουζηνοὶ καταφυγόντες πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἐξητήσαντο συνδρομὴν κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· ἡ δὲ αὐλὴ τῆς Βιέννης, ἔχουσα λόγους δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Νικολάου, ἐκαιροφυλάκτει πρὸς ἐκδίκησιν. Τῇ 25 Νοεμβρίου 1716 στρατὸς Αὐστριακὸς λάθρα εἰς Βλαχίαν εἰσελάσας κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ὁ μὲν ἡγεμὼν συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Τρανσυλβανίαν, ἡ δὲ Τουρκικὴ φρουρὰ κατεκόπη, καὶ ἡ πόλις ἀφειδῶς διηρπάγη. Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἀναγνωρίζουσα τὰς ἐξιδιασμένας ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, τὸν ἀντικατέστησεν ἐν τῇ ἡγεμονείᾳ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου.

Ἡ ἐν Πασσάροβιτζ εἰρήνη (1718) ἐναυάγησε τοὺς ἐπὶ τῆς Βλαχίας κατακτητικοὺς σκοποὺς τῆς Αὐστρίας, ὑποχρεωθείσης δι' ἰδίου ἐδαφίου τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Νικόλαον, ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διεδέξατο ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Ἰωάννην. Ἡγεμονεύσας τὸ δεύτερον ἔτη ἕνδεκα καὶ μῆνας δύο ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ ὁ Μαυροκορδάτος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1730, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τοῦ Βακαρέστη.

Ὁ Νικόλαος ἀναντιῤῥήτως ἦν εἷς τῶν ἐξοχωτέρων λογίων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Γαλλικῆς, Ἰταλικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, καὶ Ὀθωμανικῆς διαλέκτου· διὸ καὶ δικαίως ἐγκωμιάσθη ὑπό τε ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἡμετέρων ἰδίᾳ διετράνωσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετάς του Ἰάκωβος ὁ Μάνος, Παρθένιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκ δὲ τῶν Γερμανῶν οἱ Βόλφιος (Secretarii aulici Wolf, panegyricus in laudem Nicolai Maurocordati), καὶ Χαίλβιος (Theodori Hœlvii, oratio de litteratum studiis Nicolai Maurocordati).

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐνεψύχωσε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων καὶ ξένων, ὡς Βεγλέρου κλπ. καὶ εἶχε καταρτίσει πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐξ ἐντύπων καὶ χειρογράφων.

Συγγράμματα.

—Φιλοθέου Πάρεργα. Ἐν Βιέννῃ 1800. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ ἀββὰς Βιγνόζης, βιβλιοφύλαξ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὠνόμασε roman, fort instructif, et très amusant).

—Περὶ τῶν καθηκόντων, βίβλος ξυγγραφεῖσα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ὑψηλοτάτου, καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Βοεβόδα, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τῆς Αὐτοῦ ὑψηλότητος, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου κυρίου Δανιήλ, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Γεωργίου Τραπεζουντίου, διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Σχολῆς. Ἐν Βουκορεστίῳ 1719, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον. Ἐξεδόθη ἑλληνολατινιστὶ ἐν Λειψίᾳ 1713. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Hammer, ἐπέχει τὴν αὐτὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ θέσιν, οἵαν τὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν τῇ λατινικῇ).

—Ἐπιστολὴ προταχθεῖσα εἰς τὴν ἐν ἔτει 1716 εἰς Παρισίους ἐκδοθεῖσαν Γεωγραφίαν Χρυσάνθου Νοταρᾶ.

Ἀνέκδοτα.

—Παράλληλος ἐναθεώρησις ἱερᾶς τε καὶ ἀορίστου ἀρχαιολογίας.

—Διάλογος περὶ ψυχῆς.

—Εὐχὴ ἑωθινὴ, καὶ ἑσπερινή.

Ἔγραψε λατινιστὶ, Φροντίσματα· καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1758, καὶ 1760.

Τουρκιστὶ δὲ—Περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.—Περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Δακίας (1).

Παναγιώτης Δοξαράς.

Νικόλαος Δοξαρὰς, ἐκ Μάνης καταγόμενος, ἀπέλιπε τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐπὶ σκοπῷ νὰ διατελέσῃ τὸν βίον ἀτυράννευτον καὶ ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐτέθη ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐνετικῆς προστασίας· ὅτε δ' ἐν ἔτει 1685 ὑποκινήσει τῶν Ἐνετῶν ἠγέρθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Δοξαρὰς ταχθεὶς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἁγίου Μάρκου συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἅλωσιν τῶν ἐν Μάνῃ φρουρίων, καὶ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεως ὑπηρέτησε χρησίμως εἰς τὸ στενὸν τῆς Κορίνθου· αἱ πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἐξιδιασμέναι ὑπηρεσίαι τοῦ Νικολάου ἀντημείφθησαν δι' ἐπιχορηγήσεως ἐγγείων κτημάτων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ διὰ τιμῶν (2).

---

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων Διερμηνέων.—Audiffret, Biographie Univ. tom. XXVII.—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman.

(2) Ταῦτα πάντα ἠνθολόγησεν ἐξ ἐπισήμων πιστοποιητικῶν ὁ Κ. Μουστοξύδης, ἡμεῖς δ' ἐντυχόντες ἐν πρωτοτύπῳ παρὰ τῷ φίλῳ Κυρ. Ἀλεξ. Σταματοπούλῳ ἰατρῷ

Ἀποθανὼν ὁ Νικόλαος ἐγκατέλιπεν υἱὸν τὸν Παναγιώτην, ὅστις μιμηθεὶς τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς ἐξεστράτευσεν (1692) εἰς Χίον ἔχων ἰδίους μισθωτοὺς, καὶ κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ τῆς Τουρκικῆς ὑπηρεσίας τὸν διαβόητον συμπατριώτην του Λιβέριον Γερακάρην. Πολλαχῶς δὲ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας τιμηθεὶς ἀπεβίωσεν ἐν Κερκύρᾳ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1729.

Ὁ Παναγιώτης Δοξαρὰς διέπρεψε κατὰ πρῶτον λόγον ὡς ζωγράφος καὶ κατὰ δεύτερον ὡς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεύς. Διάφοροι εἰκόνες αὐτοῦ, κατὰ δίκαιον λόγον ἐπισύρουσαι τὸν θαυμασμὸν τῶν

καὶ βουλευτῆ Λευκάδος τὸ περὶ Δοξαρᾶ πιστοποιητικὸν τοῦ περικλεοῦς Φραγκίσκου Μοροζίνη παρατιθέμεθα.

« Noi Francesco Morosini K^r Proc^r per la Ser^a Rep^ca di Vinetia Capitan General.—Tratta l'origine et i propii natali il fedel Nicolò Doxarà nella Provintia di Maina hà per istinto ingenito di devotione, e di fede abbandonata la patria e le sostanze per viver sotto l'ombra della Publica protezione, ricovratosi al Zante, hà colà con la permanenza di molti anni rafinata la sua constanza, stabilendosi più sempre nella brama di chiuder la vita sotto questo Serenissimo Dominio ; in sorta di presente la mossa dell'armi, hà d'ordine nostro intrapresa la funtione inportante e perigliosa di trattar con i Primati et habitanti della Pvovintia medema i maneggi della loro sollevatione contro Turchi, per cui repplicati i viaggi anco in staggione difficile, hà sortito i punti più esentiali, che conclusi poscia da Noi con appuntamenti, e concerti, sorti gloriosamente l'acquisto di essa Provintia, che con la resa delle tre Fortezze sopra d'essa da Turchi errette, e mantenute s'è ridotta a publico assoluto possesso. Ad operatione di cosi gran rimarco, però essendo singolarmente valso l'impiego, e l'opra del precitato Doxarà, che con desterità trattò, e sorti anco avantaggiosamente la resa delle reggia munificenza del Principe a consolatione del suo animo, et a sostegno dell', età sua cadente. Sopra il motivo però de'suoi humilissimi ricorsi et a riccnoscenza del suo merito le concedemo per virtù delle presenti con l'autorità del Capitanato nostro General l'edificio con quattro rode di molino d' acqua, situato nel luogo de Mandigna nel territorio di Sernata a riva del mare, era di ragione del publico errario di Constantinopoli, perchè habbi liberamente a godere il benefficio nella propia persona e de suoi heredi in perpetuo, senza obligazione, ne aggravio imaginabile, e con il pieno indulto medemo anco le concedeno la casa, che già dentro della Fortezze sudetta di Sarnata gl'è stata assegnata in cui haver possi il ricovero pur perpetuamente con suoi heredi cosi che contribuite le di lui benemerite fatiche possa benedire la Publica generosa benignità negl'effetti delle sue gratiose benefficenze. Concedendo in ordine acciò il registro alle presenti per la loro inviolabil essecutione.

Data di Galera nostra Cap. Gen. Porto di Citres 10 Ottobre 1683 S. N. »

θεωμένων εὕρηνται, ἔν τε Λευκάδι καὶ Κερκύρᾳ· ὡς συγγραφεὺς δ' εἶνε γνωστὸς ἐκ τῶν ἑξῆς δύο φιλοπονημάτων αὐτοῦ

—Τέχνη ζωγραφίας. ᾳψκ'.

— Παναγιώτη Δοξαρᾶ ἱππέως Πελοποννησίου ζωγράφου, περὶ ζωγραφίας κατὰ τὸ ᾳψκς'.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶνε μετάφρασις εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν διαφόρων πραγματειῶν τοῦ Λεονάρδου Βίντζη, Λέοντος Ἀλβέρτου, καὶ Ἀνδρέου Πότζου, μετὰ προλόγου καὶ ἐπιγράμματος Λεοντίου τινος μοναχοῦ Πελοποννησίου, ζωγράφου καὶ τούτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Τὸ δὲ δεύτερον εἶναι πρωτότυπος τοῦ Δοξαρᾶ συγγραφὴ, καὶ σώζεται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Παύλῳ Λάμπρῳ.

Ἕνα τῶν υἱῶν τοῦ Παναγιώτου, ὁμώνυμον τῷ πάππῳ καὶ γεννηθέντα ὁμοίως ἐν Καλάμαις, παραλαβὼν ὁ περιφανὴς τῆς Κερκύρας ὑπερασπιστὴς Σουλεμβοῦργος κατέταξεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀξιωματικοὺς, καὶ ἀνέδειξεν ἔπειτα ταγματάρχην. Ἀποσταλεὶς δ' εἶτα ὁ Νικόλαος εἰς Βενετίαν ἐξεπαιδεύθη τὴν ζωγραφικὴν παρὰ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἀρίστων καλλιτεχνῶν. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κέρκυραν ὠνομάσθη ἐν ἔτει 1745 ὑπὸ τῆς πολιτείας ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς τῆς πόλεως καὶ πάσης τῆς νήσου. Μετοικήσας δ' ὕστερον ἐν Ζακύνθῳ ἐνησχολήθη εἰς τὴν προσφιλῆ τέχνην, καὶ λαμπραὶ ζωγραφίαι αὐτοῦ εὕρηνται ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως (1).

Περὶ τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ ἐνετύχομεν παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ ἐν πρωτοτύπῳ καὶ τὰ ἑξῆς ἔγγραφα.

Nous Matthias Ioannes Comte S. E. R. de Schulembourg, feld-maréchal et général en chef de la serenissime republique de Venise, chevalier de l'Aigle Noire de l'Ordre de S. M. Prussienne.

La famille du chevalier Panajotti Doxara s'étant rétirée du joug des Turcs du Royaume de Morée, où elle possedoit des biens considerables, et qu'elle a tout abandonnée par l'affection et zèle pour la serenissime Republique: cette famille étant outre cela meritoire par les services que ses ancètres ont rendu au Public, dans l'acquisition du dit Royaume: tous ces merites et prerogatives nous ont porté de prendre sous notre protection la dite famille: de sorte qu'ayant

(1) Ἑλληνομνήμων Α'.—Ν. Κατραμῆ, ἱστορικαὶ διασαφήσεις περὶ Βουλγάρεως, ἐν Ζακύνθῳ. Ὁ Κ. Μουστοξύδης ἐξ ἐσφαλμένων παραδόσεων ἀπέδωκεν εἰς τὸν πατέρα τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ υἱοῦ· διότι, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Κ. Κατραμῆς, αἱ ἐν τῇ Φανερωμένῃ ζωγραφίαι εἰσὶν ἔργα τοῦ Νικολάου, καὶ οὐχὶ τοῦ Παναγιώτου Δοξαρᾶ. Ἐπίσης κατὰ λάθος ἀπεδόθη εἰς τὸν ἐν λόγῳ Νικόλαον ἡ εἰκὼν τῆς λιτανίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου ζωγράφου καὶ σατυρικοῦ ποιητοῦ Κουτούζη.

recouvré chez Nous l'heritier Sr Doxarà, homme de toute probité, dont les qualités personnelles étoient aussi ornées de l'art de peinture, Nous avons emploié tous nos soins pour que le Gouvernement donne quelque moyen de subsistance à ces pauvres gens; comme cela a réussi, la Republique lui ayant accordé des revenus a Sainte Maure, à la mort du dit Chevalier Doxara, ayant laissé plusieurs orphelins, entre autre l'enseign Nicola Doxara, celuici nous l'avons pris a notre service parmi les officiers de notre suite, l'ayant declaré Capitaine aprés. Il a un talent particulier entre autre pour l'art de dessiner et de peindre, c'est pourquoi nous avons trouvé à propos de le mettre chez les premiers peintres d'ici pour le perfectionner, de sorte que pendant dix années de suite que nous l'avons eu dans la maison, il en est parvenu à un point de ne pas regretter son tems; ce qui a fait que nous luy avons confié le soin de notre gallerie. La connoissance qu'il a de la peinture, la fidelité et probité, qu'il nous a témoignè dans plusieurs rencontres d'achat des tableaux fait, que nous lui en temoignons par cellecy de la gratitude: outre l'assistance que nous lui prêtons a son départ pour chez luy, le recommandant d'ailleurs très instamment a quiconque appartiendra de lui pouvoir être utile en ce qui le pourroit regarder de près. En foi de quoi nous avons signé et fait sceller de notre Sceau. Venise le 8 Aout 1738.

Conte di Schulembourg.
Jean Frederic Wetner secretaire.

Petrus Grimani Dei gratia Dux Venetiarum, Nobili et sapienti viro Danieli Delphino provisori nostro Generali Maris fideli dilecto salutem et dilectionis affectum. Abbiamo col Collegio questo giorno in concorrenza d'altri benemeriti ufficiali eletto capitanio attuale sopra cotteste ordinanze di Corfù città e borghi il capitan Nicolo Doxarà, che ad esempio dell'avo, e del padre, che doppo resi i più utili servigii nel corso di due guerre si sacrificorono per le publiche glorie, avendo meritato prima d'esser distinti del titolo di Cavallieri per la dedicione al publico nome ottenuta da tutti li popoli di Maina. Intraprese il servicio in figura d'ufficial di goletta, applicatosi allo studio delle mattematiche sotta la disciplina del tenente general Gianeix talmente riusci che meritò di conseguire il titolo di Capitan ingegnere, come il tutto rissulta dagli attestati, e fedi, che lo accompagnano. Che però ordinarete sia admesso all'exercicio della carica stessa in luoco di chi vi si attrova per modo di proviggione, per trattenersi esso Doxarà il restante tempo degl'anni cinque per poscia esser tramutato dall'una all'altra isola col mettodo prescritto dal Decteto 30 Xbre 1741 per godere la paga, obblighi e prerogative alla stessa attinenti e godute da

da suoi precessori, certi di ritrær dallo stesso un buon servicio, come hà fatto per il passato nelle publiche occorenze.

Data in Nostro Ducali Palatio di vigesima sexta Novembris, indictione nona, MDCCXXXXV.

Aloysius Mocenico Dei gratia Dux Venetiarum etc. Nobili et sapienti viro Ioanni Paolo Tervisano le suo mandato provisori Ceffaloniæ, fideli dilecto salutem et dilections affectum. Abbiamo col Senato questo giorno tramutato capitanio sopra la compagnia delle ordinanze di Ceffalonia, Lixuri, il capitan attual Nicolò Doxarà, che serviva a Cerigo, ed in luogo del capitan attual Demetrio Caridi; che però lo farete admettere all'exercizio della carica stessa per servir in essa il solito tempo degli anni cinque, e poi essere tramutato e con la paga di capitanio attual solita e goduti da suoi precessori, promettandosi dallo stesso un utile servizio.

Data in Nostro Ducali Palatio die quarta Iunii, indictione quinta, MDCCLXXII.

Ἐκτὸς τούτων εὑρηνται παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ καὶ τὰ ἑξῆς τρία περὶ Νικολάου Δοξαρᾶ ἔγγραφα· 1) Ἱστοποιητικὸν τοῦ προβλεπτοῦ Κερκύρας Μάρκου Κουερίνη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Δεκεμβρίου 1746 μαρτυροῦντος τὴν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ, ὡς ταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀξιέπαινον διαγωγήν· 2) Ὅμοιον τοῦ προβλεπτοῦ Κεφαλληνίας Πασχάλη Κικόνια (21 Ἰαννοιαρίου 1752) πιστοποιοῦντος τὴν καλὴν τοῦ Νικολάου ἐν τῇ νήσῳ διοίκησιν· καὶ 3) ἔγγραφον τοῦ προβλεπτοῦ Ζακύνθου Ζανφραγκίσκου Μανολέτσου (1 Αὐγούστου 1764) ὁμολογοῦντος, ὅτι ὁ Δοξαρὰς ὡς ταγματάρχης τῆς χωριφυλακῆς συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τοῦ τόπου, τὴν καταδίωξιν τῶν κακοποιῶν, καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ἐγχωρίου πολιτοφυλακῆς.

Ἰάκωβος Πυλαρινός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 9 Ἰανουαρίου 1659. Ἐν πρώτοις ἐσπούδασε, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, τὰ νομικὰ ἐν Βενετίᾳ καὶ Παταβίῳ. Ἀναδειχθεὶς νομοδιδάσκαλος δεκαεξέτης, κατῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, πλὴν ἡ ὄψις τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡ κατάχρησις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἱπποκρατικὴν τέχνην. Ὅθεν ἐπαναστρέψας εἰς Παταβιον, μετὰ τοσούτου ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν νέαν ἐπιστήμην, ὥστε μετὰ διετῆ φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς ἰατρικῆς. Φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν γῆν τῶν ὀνείρων του, ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, καὶ μεταβὰς εἰς Κρήτην ἤρχισε νὰ μετέρχηται τὸν ἰατρὸν ποὸς πορισμὸν τῶν εἰς περαιτέρω ὁδοιπορίαν ἀναγκαίων. Ἡ

εὐτυχὴς ἔκβασις τῶν θεραπειῶν του, καὶ ἡ διαδοθεῖσα φήμη τῆς ἐμπειρίας του ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰσμαὴλ πασὰν, διοικητὴν τῆς νήσου, ὅστις προσέλαβε τὸν Πυλαρινὸν, ὡς ἀρχίατρον, μὲ γενναῖον μισθόν. Ἐκ Κρήτης ὁ Ἰάκωβος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ μέχρι τοῦ 1684 ἀπελάμβανε μεγίστης ὑπολήψεως, ὅτε ὁ πρίγκηψ Καντακουζηνὸς διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν. Μετὰ τριετῆ ἐν Βλαχίᾳ διαμονὴν ὁ Ἰάκωβος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα εὗρε τὸν πατέρα του τεθνηκότα. Διατρίψας ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐπὶ ἓν ἔτος, μετέβη τῷ 1687 εἰς Γερμανίαν καὶ Ῥωσσίαν. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του προηγηθεῖσα γνωστὸν κατέστησε τὸν Πυλαρινὸν, προσληφθέντα ἀμέσως ὡς ἀρχίατρον ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου

Φύσει ἀδύνατος καὶ φιλάσθενος ἠναγκάσθη μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ψυχρὸν τῆς Ῥωσσίας κλίμα, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιναυάρχου τῆς Δημοκρατίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ἰατρὸς τοῦ στόλου. Ἐν ἔτει 1694, ἀποθανόντος τοῦ Μοροζίνη, ἐπανέστρεψεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Βλαχίαν, προσεκλήθη ὡς ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας· ἐπὶ τέσαρα ἔτη διατρίψας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βελιγραδίου ἐπανέστρεψεν αὖθις εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐνεχώρησε διὰ Λιβόρνον, Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1701. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Σερβίας καὶ αὖθις προσεκάλεσε τὸν Πυλαρινὸν μὲ μισθὸν χιλίων πεντακοσίων φλωρίων ἐτησίως· ἐπὶ τρία δ' ἔτη διαμείνας παρ' αὐτῷ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμάστιζε τὴν Εὐρώπην ἡ φρικώδης τῆς εὐλογίας νόσος, καθ' ἣς ἠδυνάτει πᾶσα ἰατρικὴ συνδρομή. Γυνή τις τότε, ἐκ Θεσσαλίας καταγομένη, ἐπενόησε τὸ κατὰ τῆς φθοροποιοῦ ταύτης νόσου ἀλεξιτήριον κέντρισμα, πρὶν ὁ Γέννερ ἐφεύρῃ τὴν δαμαλίδα· ἡ δὲ θεραπεία τῆς Θεσσαλίδος μεταδοθεῖσα ἐφ' ὅλου τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐξησκεῖτο ἐπιτυχῶς ὑπὸ Ἑλληνίδων.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕτερος Ἕλλην ἰατρὸς, ὁ Ἐμμανουὴλ Τιμόνης, Χῖος πιθανῶς τὴν πατρίδα. Ὁ Πυλαρινὸς μετὰ τούτου ἐξήτασαν τὴν θρυλλουμένην ἐγκέντρισιν, καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπείσθησαν περὶ τῆς ὠφελείας. Ὁ Τιμόνης ἐν ἔτει 1713, ὡς μαθητὴς καὶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἀνήγγειλε τὴν ἐφεύρεσιν πρὸς τὸν Ἄγγλον ἰατροδιδάσκαλον Βόδβαρδ, ὁ δὲ

Ηυλαρινὸς πρὸς ἕτερον Ἄγγλον, φυσιολόγον καὶ ἱστορικὸν, τὸν Γουλιέλμον Σέραρδ, πρόξενον τότ' ἐν Σμύρνῃ, δημοσιεύσας κατὰ τὸ 1715 ἐν Βενετίᾳ λατινιστὶ καὶ ἰδίαν πραγματείαν περὶ τοῦ ἐγκεντρίσματος.

Ὁ Ἰάκωβος ἐπ' ὀλίγον διατρίψας εἰς Βενετίαν, μετέβη εἰς Λιβόρνον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην καὶ Ἀλέπιον, ἔνθα διέμεινεν ὀλίγον καιρὸν μετερχόμενος τὸν ἰατρόν· ἐκεῖθεν περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας Ἀσκανίου Ἰουστινιάνη, διωρίσθη γενικὸς πρόξενος αὐτῆς ἐν Σμύρνῃ· μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὸ πολυάσχολον τοῦτο ὑπούργημα, παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἠσχολήθη εἰς ἔρευναν τῶν κωδίκων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, καὶ εἰς ἰατρικὰς συγγραφάς.

Ἀπεβίωσεν ὁ Πυλαρινὸς τῷ 1718, ἑξηκονταέτης τὴν ἡλικίαν. Ἡ στέρησίς του ἐθρηνήθη ὑφ' ὅλων τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ τάφου του, σωζομένου ἐν Παταβίῳ, ὁ Παπαδόπουλος ἐχάραξε λατινιστὶ ἐπίγραμμα, ἔχον οὕτως ἐν μεταφράσει·

« Μνημεῖον Ἰακώβου Πυλαρινοῦ, εὐγενοῦς Κεφαλλῆνος, ἰατροδιδασκάλου, ἀνδρὸς περιωνύμου πρός τε Δᾶκας, Ῥώσσους, καὶ Θρᾷκας, ἐν Ἀσίᾳ τε καὶ Αἰγύπτῳ διά τε τὴν τέχνην, φρόνησιν, χρηστότητα, καὶ τὴν ἐν τοῖς δημοσίοις οἰκονομίαν, ἀποβιώσαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳψιή. ἐτῶν ξ'. »

Συγγράμματα.

—Nova et tuta Methodus Variolam excitandi per transplantationem, nuper inventa, et in usum tracta, qua rite per acta, immunia in posterum praeservantur ab hujusmodi contagio corpora. Venetiis 1715. (Ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ 1717, καὶ Leyde 1718).

—Ἰατρικὴ ὑπερασπιζομένη, ἢ παρατηρήσεις ἀναιρετικαὶ τῆς ἀπάτης τῶν νεοφανῶν φρονημάτων. 1717. (Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου, ἰταλιστὶ γεγραμμένου καὶ ἀπαρτιζομένου ἐκ τετρακοσίων σελίδων 12ου σχήματος, ὁ Πυλαρινὸς ἀνέτρεψε τὰ ὑπὸ Ἰωσὴφ Γαζόλα κατὰ τῶν ἰατρῶν λεχθέντα).

Ὁ Μορέλλης μετ' ἐπαίνων ἀναφέρει τὴν εἰς Αἴγυπτον περιήγησιν τοῦ Πυλαρινοῦ, ἄγνωστον ἐν ποίᾳ βιβλιοθήκῃ κατακειμένην μετ' ἄλλων φιλοπονημάτων τοῦ σοφοῦ Ἕλληνος (1).

Ἰάκωβος Μάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἄργος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα καὶ εὐκλεῶς ἐδίδαξε. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς σχολαρχίας τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων, τόμ. Β'.

Γερασίμου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (1702), ὁ Ἰάκωβος, θερμῇ προτροπῇ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀνείληφε τὴν σχολαρχίαν ταύτην καὶ διὰ βίου παρέμεινε. Ἀγηγορεύθη καὶ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας *ὕπατος τῶν φιλοσόφων* « ἅτε δὴ σοφὸς, πολυμαθὴς, μιμητὴς κατὰ λόγου » ἰδέαν τῶν ἐξόχων παλαιῶν Ἑλλήνων, δεινὸς τῶν Ἀριστοτελικῶν » δογμάτων καὶ προασπιστὴς τούτων ἀνένδοτος, βαθὺς καὶ ἐν τοῖς » θεολογικοῖς » ὡς λέγει ὁ σοφὸς Κωνστάντιος. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἰάκωβος ἄδηλον· ἔζη ὅμως τῷ 1709, ὅτε τὸν ἐπικήδειον εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἐξεφώνησε, καὶ τῷ 1716, καθ' ὃν χρόνον εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ἐκ μεγάλου διερμηνέως εἰς ἡγεμόνα προαχθέντα, ἐγκωμιαστικὸν λόγον συνέθετο· κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον ἔζη ἔτι τῷ 1721.

Τοῦτον Μάναν γράφει ὁ Μοσχοπολίτης Προκόπιος, καὶ Μάνον ὁ Κωνστάντιος· αὐτὸς δὲ οὗτος γράφεται Ἰάκωβος Ἀργεῖος, καὶ παρ' ἄλλων Ἰάκωβος ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτου δύο λόγοι ἐν ἀρχαϊζούσῃ ἑλληνίδι ἐτυπώθησαν· καὶ ὁ μὲν ἐπικήδειός ἐστιν εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον προταχθεὶς τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἰουδαϊκῶν (σελ. 1—23), ὁ δ' ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας (1).

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς Νικόλαος, καὶ Ἰωάννης Μαυροκορδάτοι οἱ ἡγεμόνες, Δημήτριος Προκοπίου, Σαμουὴλ ὁ πατριάρχης, κλπ.

Χρύσανθος Νοταρᾶς.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ ὁμωνύμου τῆς Κορινθίας οἴκου ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ τοῦ θείου του Δοσιθέου, ὅστις ἀπέστειλεν ὕστερον τὸν Χρύσανθον εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὰς ὑψηλὰς ἐπιστήμας, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν διέτρεξε πᾶσαν τὴν σοφὴν Εὐρώπην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του. Εἰς Παρισίους διέτριψεν ἀρκετὸν χρόνον πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων, καὶ ἠκροάσθη μετὰ ζήλου διακαοῦς τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων τοῦ περιφήμου Κασίνη, ὅστις συνέλαβε πρὸς τοῦτον ἰδιάζουσαν εὔνοιαν. Ἐν τῇ γαλλικῇ μητροπόλει ἐσχετίσθη μετὰ πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις διαπρεπόντων, καὶ ἰδίως τοῦ διασήμου Ἰησουίτου Λεκιένου,

(1) Προκοπίου Μοσχοπολίτου § 80.—Κωνσταντίου, περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς.

πρὸς ὃν ἐχορήγησεν ἄφθονον ὕλην εἰς συγγραφὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Καταβαίνων εἰς Ἑλλάδα διῆλθε διὰ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς· μετὰ μεγάλης πομπῆς ὡδηγήθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἀπήγγειλε, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, λόγον ἵν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἐν Εὐρώπῃ μακροχρόνιος διατριβή του οὐδόλως ἐκλόνισε τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀκράδαντον πίστιν του. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαρουσιάσθη μετὰ πομπῆς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη.

Τῇ 5 Ἀπριλίου 1702 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Δοσιθέου μητροπολίτης Καισαρείας, καὶ τῇ 6 (1) Φεβρουαρίου 1707, ἤτοι τῇ ἐπιούσῃ τοῦ θανάτου τοῦ θείου του, ἐξελέχθη κοινῇ ψήφῳ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, « συνεχίσας καὶ αὐτὸς, κατὰ Παλαμὰν, τὴν χρυσῆν σειρὰν τῶν μὲν » ἀρετῇ πρακτικῇ, τῶν δὲ καὶ σοφίᾳ θείᾳ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ τὸν » Ἀδελφοθέου θρόνον κοσμησάντων. Φιλοτιμούμενος καὶ οὗτος μηδ' » ἐλάχιστον ἀπολειφθῆναι τῆς προηγησαμένης τῶν πατριαρχῶν δια- » δοχῆς ἤρξατο πᾶσαν γῆν ὀρθόδοξον κόποις τε καὶ μόχθοις ἀφο- » ρήτοις, ἀλλὰ καὶ σωματικαῖς κακοπαθείαις δεινοτέραις περιΐων, δύο » συνάμα κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ἀποστολικὰ ἔργα κατεργάζε- » σθαι, ἔνθεν μὲν τὴν τῶν ἁπανταχοῦ φιλοχρίστων ὑπὲρ τοῦ παναγίου Τάφου λογίαν συλλέγων πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ διεξαγωγὴν » τῶν ἀδιαλείπτων καὶ βαρυτάτων τῶν ἁγίων τόπων ἀναγκῶν, οἷον » σὺν τόκῳ τὰς δωρεὰς ἀποτίων, ἡδυτάτῃ καὶ μελιῤῥύτῳ γλώσσῃ « τὸν εὐαγγελικὸν ἁπανταχοῦ διασαλπίζων λόγον καὶ τούτῳ τοὺς » μὲν ἀμελεῖς πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασίαν διανιστῶν, τοὺς » δ' ἐπιμελεῖς εἰς μείζονα παροτρύνων προσαγωγὴν, τούς τε ἁμαρτω- » λοὺς παραμυθούμενος καὶ εἰς μετάνοιαν φέρων, καὶ τοὺς δικαίους » αὖθις εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ τελειοτέραν ἐπιστηρίζων κατάστασιν, καὶ » πάντας ἁπλῶς πρόβατα τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκλεκτῆς μερίδος τῷ Χρι- » στῷ προθυμούμενος παραστῆσαι . . . Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἅπασι πρώ- » τιστον πάντων, ὑπὲρ οὗ οὐδὲ κόπων, οὐδὲ ἀγώνων, οὐδὲ χρημάτων » ὅλως ἐφείδετο, τὴν τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου συντήρησίν τε » καὶ βελτίωσιν καὶ εὐημερίαν καὶ εἰρηναίαν κατάστασιν ἡγούμενος, » τοῦτο ἀείποτε καὶ πανταχοῦ ἐβουλεύετο, καὶ περὶ τούτου τὰ πάντα » ἔλεγε καὶ ἔπραττε (2) ».

(1) Ὁ Νικολόπουλος γράφει 8 Φεβρουαρίου. (2) Ἱεροσολυμιὰς σελ. ϙξϛ'.

Μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐγκατάστασιν ὁ Χρύσανθος ἐλθὼν εἰς Παλαιστίνην διετάξατο καλῶς τὰ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας, καὶ συγκροτήσας σύνοδον ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποκειμένων μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν, καὶ ἐπισκοπῶν. Εἶτα δ' ἐπελήφθη τῆς διεκδικήσεως τοῦ μεγάλου τρούλλου τοῦ ἱεροῦ κουβουκλίου τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Λατῖνοι διϊσχυρίζοντο δικαιώματα κατοχῆς· καὶ τὰς μὲν στρεψοδίκους αὐτῶν ἐνεργείας ὁ ἀείμνηστος Δοσίθεος εἶχε ματαιώσει, δὲν ἠδυνήθη ὅμως ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ, παρακωλυόμενος ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Χρύσανθος πολλὰ καταβαλὼν μέσα κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους ἵνα ἐκδοθῇ σουλτανικὸν φιρμάνιον, δι' οὗ ἀνετίθετο αὐτῷ ἡ ἐπισκευὴ καὶ ἀνακαίνισις οὐ μόνον τοῦ μεγάλου τρούλλου ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ ναοῦ.

Συνδρομῇ τῶν φιλοχρίστων ἀνεκαίνισεν ὁ ἀκάματος πατριάρχης τὸν ἐν Ἰόππῃ ξενῶνα, καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετόχιον τοῦ παναγίου Τάφου, συστήσας καὶ τὸ ἐν Γαλατᾷ Ἀστεροσκοπεῖον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ δολοπλοκία δὲν ἔπαυεν ἐργαζομένη ἐν Παλαιστίνῃ, θέατρον πολλάκις οἰκτρὸν καταστήσασα τοὺς θεοβαδίστους τόπους, καὶ ὁ Χρύσανθος δὲν ἔπαυσεν ἀντιτασσόμενος εὐθαρσῶς καὶ διαλύων πᾶσαν μηχανορραφίαν τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶχον καὶ τὸ πλεονέκτημα ἰσχυρῶν παρὰ τοῖς κρατοῦσι προστατῶν. Ἀξιοπερίεργος δὲ εἶνε, διὰ τὸ μετριοπαθὲς ὕφος καὶ τὸ συνδιαλλακτικὸν πνεῦμα ἐπιστολή τις τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον ΙΓ', ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς. « Ἕως πότε ἀνέχεται, μα-
» καριώτατε καὶ ἐπιεικέστατε πάτερ καὶ δέσποτα, ὁ ἀποστολικὸς
» ὑμῶν θρόνος, καὶ ἡ ὑπεροχικὴ αὐτοῦ ἀξία νὰ διώκηται ἡ ἀνατολικὴ
» ἐκκλησία ὑπό τινων διεφθαρμένων καὶ ἀναιδῶν ἀνθρωπαρίων; οἵτι-
» νες ἀγωνίζονται τῇ δοκήσει μὲν τάχα πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῶν, τῇ
» δὲ ἀληθείᾳ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν εἰς ἀπώλειαν. Μνήσθητι, μέγιστε
» ἀρχιεράρχα, τὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν Κορυφαῖον αὐτοῦ εἰπόντος,
» *καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου*· καὶ ἐπίβλε-
» ψον ἐπὶ τὸν καιρὸν τῆς ἱερᾶς σου ἀρχιερατείας τοὺς πνευματικούς
» σου ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ποτὲ μὲν
» ὑπέρλαμπρον, ἀεὶ δὲ εὐσεβεστάτην, καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας
» ὀρθοτομοῦσαν, τανῦν ὅμως πικρῶς πιεζομένην καὶ ταραττομένην
» ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χαλεπῶν, καὶ ἀγρίων κυμάτων. Εἰ δὲ

» μή γε, κἂν πρόσταξον, ἐπικύρωσον, νομοθέτησον, ἵνα ἐῶσι ταύτην » ἀνεπηρέαστον οἱ ταράττοντες ψευδάδελφοι· καὶ τοῦτο νομίζεται » παρ' ἡμῶν μέγιστον καὶ ἐξαίρετον εὐεργέτημα, καὶ ἀπαρχὴ τῆς » καλοκἀγαθίας καὶ φιλανθρώπου εὐγνωμοσύνης αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς (1) ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Χρύσανθος τῇ 7 Φεβρουαρίου 1731 (2), διαδεχθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἴνου Μελετίου (3).

Συγγράμματα.

—Περὶ ἱερωσύνης λόγος ἐγκωμιαστικὸς σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ προσφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔνδον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἤτοι τοῦ ἁγίου Τάφου, ἡνίκα ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρίας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἔτει τῷ Σωτηρίῳ ᾳψϐ' Ἀπριλίου ε, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Λαμπρᾶς. (Εἰς 4 ἐκ σελ. 28, ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἄνευ ἔτους).

—Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κλπ. ἐν Βουκουρεστίῳ 1715 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1778.

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ γεωγραφικὰ καὶ σφαιρικά. Ἐν Παρισίοις 1716.

—Ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς ἁγίας γῆς καὶ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, Ἐνετίησι 1728.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ὑπεροχῆς τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1728.

—Ἀντίῤῥησις εἰς τὰ ὅσα κακῶς καὶ ψευδῶς καὶ ἀναρμόστως λέγονται εἰς τὸ προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, Ἐνετίησι 1732. (Ἔγραψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1731, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του).

—Διήγησις τῆς ἁλώσεως Τεμεσβαρίου ὑπὸ Τούρκων.

—Τύποι προσηγοριῶν ὧν χρῶνται τανῦν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες. (ἐξεδόθη ὑπὸ Φαβρικίου ἐν Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τομ. ΙΑ').

—Διασάφησις ἁπλῆ καὶ σύντομος εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, συλλεγεῖσα ἐκ διαφόρων ἑρμηνευτῶν παρὰ Χρυσάνθου ἱεροδιακόνου Ἱεροσολυμίτου.

—Εὐαγγέλιον διωρθωμένον εἰς πολλὰ ἐλλειπῆ μέρη μετὰ κανόνων τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου.

—Ἔπη ἡρωελεγεῖα εἰς Συρίγον καὶ τὴν Ἀντίῤῥησιν αὐτοῦ.

—Ὁμιλίαι ἐκ τῶν πολλῶν εὑρεθεῖσαι καὶ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ Μελετίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐκδοθεῖσαι, Ἐνετίησι 1734. (Κατὰ Παλαμὰν σώζονται καὶ ἕτεραι ἀνέκδοτοι).

—Ἐπιστολαί. (Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μαρωνίτου Ἀσεμά-

---

(1) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλολογικοῦ Συλλόγου Α' σελ. 156.

(2) Κατὰ λάθος Νικολόπουλος 1733.

(3) Nicolopulo, Biographie Universelle tom. 31—Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάς.

νου (tom. I. σελ. 631) μνημονεύεται ἐγκύκλιος ἑλληνο-αραβιστὶ τοῦ Χρυσάνθου τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1711. Ἑτέρα δ' ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἑλληνο-αραβιστὶ τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1722 θεωρεῖται ἔργον τοῦ Χρυσάνθου. Πλεῖσται δὲ ἄλλαι εὑρηνται ἀνέκδοτοι).

Πρὸς τούτοις ὁ Χρύσανθος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1715 ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλύμοις πατριαρχευσάντων ὑπερχιλιοσελίδου συγγράμματος τοῦ Δοσιθέου προσθεὶς προλεγόμενα καὶ σημειώσεις· καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῶν ἐν Σορβώνῃ διδασκάλων.

Σύγχρονοι τῷ Χρυσάνθῳ μνημονεύονται, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νεόφυτος Νοταρὰς ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπίτροπος τοῦ παναγίου Τάφου ἐπιστατήσας εἰς τὴν ἐν ἔτει 1719 γενομένην ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ Δημήτριος Νοταρὰς, ἀνεψιὸς τοῦ Χρυσάνθου, ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ἀμφότεροι ὑπὸ Προκοπίου Μοσχοπολίτου ἀναφερόμενοι ὡς ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντες (1).

Μεθόδιος Ἀνθρακίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος ὑποδὺς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἠκροάσατο ἐν τῇ πατρίδι Γεωργίου τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν κατηρτίσθη τελειότερον, ἐπιδοθεὶς ἰδίως εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Περὶ τὸ ἔτος 1715 ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ εἶτα προσκληθεὶς εἰς Καστορίαν προέστη τῆς ἐκεῖ σχολῆς. Ἐντεῦθεν προσκληθεὶς μετέβη εἰς Σιάτισταν καὶ εὐδοκίμως διδάξας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, ἣν διετήρει μέχρι τοῦ 1723 τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκώς.

Ὁ Ἀνθρακίτης ἠθέλησεν ἵνα παραδώσῃ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρίβων ἐν Καστορίᾳ μετέφρασε τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμβραγγίου, Καρτεσίου καὶ ἄλλων· ἀλλὰ κατὰ τῆς καινοτομίας ταύτης ἐξανέστησαν οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ διδάσκοντες καὶ συνασπισθέντες διήγειραν *δίκην σφοδροτάτου ἀνέμου ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ λαίλαπας ψευδεπιπλάστων κατηγοριῶν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ καταποντίσαι τὴν ἀγαθὴν φήμην αὐτοῦ.* Ὅθεν διαστρέφοντες τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένης φιλοσοφίας κατεδίκαζον τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα, ὡς ὑποκρύπτον δῆθεν τὰς ἀρχὰς τῆς νεοφανοῦς αἱρέσεως τοῦ Μελίνου. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ταραχθεῖσα ἐκ τῶν σπερμολογιῶν τούτων προσεκάλεσεν

(1) Τοῦ τελευταίου εὑρηται, ὡς ἤκουσα, μετάφρασις φιλοσοφικοῦ συνταγματίου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ περὶ τῆς ματαιότητος τῶν συμβουλῶν (Παρανίκας, σελ. 107).

εἰς ἀπολογίαν τὸν Ἀνθρακίτην, ὅστις ὑπακούσας ἦλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1723. Συγκροτηθείσης δ' ἐν τοῖς πατριαρχείοις συνόδου, προεδρεύοντος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Γ' συγκαθημένου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, προσήγαγεν ὁ κατηγορούμενος τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ ἀπελογήθη βεβαιῶν, ὅτι οὐδὲν ἔγραψε δογματικῶς ἀντιβαῖνον εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ σύνοδος αὐστηρῶς πρὸς τοιαῦτα ζητήματα διατεθειμένη ἐθεώρησε μὲν τὸν Μεθόδιον ὡς μὴ ἀφεστηκότα τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἐπὶ περιορισμῷ καὶ παραδειγματισμῷ τῶν φιλοσοφούντων ἀπεφάνθη ὅπως ἀποτεφρωθῇ τὸ φιλοσοφικόν του δοκίμιον, καὶ ἀπευθυνθῶσιν ἐγκύκλιοι πανταχοῦ ἵνα ὅπου ἂν εὑρεθῇ ἀντίγραφον ἢ τετράδιον τοῦ πονήματος τούτου δημοσίως παραδοθῇ τῷ πυρί (1).

Ἵνα καταδειχθῇ τοῦ ἀνδρὸς ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ παρεντιθέμεθα τὴν ἐξῆς περικοπὴν ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς Ἀναστάσιον τὸν ἐν Τρίκκῃ σχολαρχοῦντα, καὶ ἕνα τῶν κατηγόρων του χρηματίσαντα, ὕστερον δὲ μετανοήσαντα καὶ συγχώρησιν αἰτήσαντα καὶ λαβόντα.

« Οὐκ ἐσμὲν ἀδελφοί; οὐ μιᾷ πίστει, μιᾷ ἐκκλησίᾳ, τοῖς αὐτοῖς » μυστηρίοις συνδεδέμεθα; περὶ τίνος δ' ἡ τοσαύτη ἔρις; περὶ φιλο- » σοφίας; ἐρεσχελίας; Ἐρρέτωσαν ἅπαντες οἵ τε πάλαι καὶ νῦν φιλο- » σοφοῦντες, οἱ ἀρχὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιπλάστους τιθέμενοι! » Ἡ τῶν ἐθνικῶν φιλοσοφία, ἡ τούτων διάνοια, ὀξυτάτη πρὸς τὴν τῆς » ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν » ἐξημαύρωται. Μία ἀλήθεια, Χριστὸς ἐσταυρωμένος. Οὐδὲν ἕτερον » ἀληθὲς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἱκανῶς » κεκοπιάκατε, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων ἡμῶν ἔχετε· ὅσα ἠθελή- » σατε ἐποιήσατέ μοι! Κατεφρονήσατε, ὑβρίσατε, ἠτιμάσατε, περί- » ψημά με ἀνεδείξατε, ἀποτρόπαιον ἀνθρώποις, οὐ μὴν δὲ Θεῷ. Τί » ἔτι ἐπιζητεῖτε; τὰ πάλαι ἀνακυκλοῦν καὶ τὰς λύπας ἀναστο- » μοῦν; Ὁρᾶτε, ὅτι ἔστι καὶ ὀφθαλμὸς ἐκδικήσεως. Ταῦτα μὲν ὡς » πατήρ· ὑμεῖς δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν ὑμῖν ποιεῖτε ».

Μετέφρασεν ὁ Ἀνθρακίτης, κατὰ Ζαβίραν, τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμβραγχίου, Καρτεσίου, καὶ ἄλλων, καὶ συνέγραψε τὰ ἑξῆς·

— Βοσκὸν λογικῶν προβάτων, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1708.

— Ὁδὸν μαθηματικῆς, ἥτις ἐπεξεργασθεῖσα καὶ τελειοποιηθεῖσα ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1749 ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Μπαλάνου Βασιλοπούλου.

(1) Ἀραβαντινοῦ ἐν Πανδώρᾳ τόμ. ΙΑ' σελ. 86.—Ζαβίρας.

Ὁ Κρὴς Ἰγνάτιος Μεταξόπουλος ἐποίησε τὸ ἑξῆς εἰς Ἀνθρακίτην ἐπίγραμμα δημοσιευθὲν ἐν Ὁδῷ μαθηματικῇ.

Ὡς ἐθέλοντα δύειν ἀπὸ Ἑσπερίης ἐφ' Ἑῷαν,
καλὰ μαθήματα ἄγεις ὡς παλινουνεχέως,
ὧν τε ὁδηγὸς ἔης υἱέσσι σοφῶν γενετείρων,
τοῖσιν ἔσῃ θ' ἑξῆς, ὥς τε δίδωσι Θεός.
Τῷ θνητός περ ἐὼν, ὡς τετρακτὺς Μεθόδιε!
εὗρες ἀθανασίην λείμμασι σῆς σοφίης.

Ἀναστάσιος Γόρδιος.

Ἐγεννήθη εἰς Βρανιανὰ τῶν Ἀγράφων περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Αἰτωλὸν, ὑφ' οὗ ἐστάλη ἐν ἔτει 1695 εἰς Ἀθήνας πρὸς Νικόδημον τὸν Φερράϊον, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς ἐντεῦθεν γραφείσης πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον (1). Μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν, πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν διέτριψεν εἰς Αἰτωλικὸν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη εἰς πολλοὺς μαθητάς. Ἐν ἔτει 1711 ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐγκατεβίωσεν εἰς τὸ μονίδριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Περιήρχετο κατὰ καιροὺς διάφορα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μέρη διδάσκων τοὺς ἐπιθυμοῦντας, καὶ ὁδηγῶν τοὺς διδάσκοντας, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ συμβουλεύων πρὸς πάντας τὰ θεάρεστα, πρὸ πάντων δὲ τὴν φιλοπτωχίαν, ἵδρυσιν σχολείων, καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, ὑπόδειγμα διὰ τοῦ ἐναρέτου βίου του καθιστάμενος. Προτιμῶν τὸ πάτριον ἔδαφος ἀπέῤῥιψεν ἀξιοπρεπῶς διαφόρους προτάσεις περὶ μεταβάσεως εἰς χώρας μᾶλλον πεπολιτισμένας, ἐν αἷς καὶ ὁ βίος καθίστατο εὐάρεστος, καὶ μεγάλαι ἀμοιβαὶ περιέμενον τὸν εἰς τοὺς ἡλιοκαεῖς τῶν Ἀγράφων βράχους φιλοσοφοῦντα μοναχόν (2). Τὴν 1 Μαρτίου 1729 προαισθόμενος τὸ προσεγγίζον τέρμα τοῦ βίου του συνέταξε τὴν διαθήκην, ἢ μᾶλλον τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν καὶ ὀλίγων ἡμε-

(1) « Ηὕραμεν καὶ τὸν κὺρ Νικόδημον ὁμοῦ καὶ μὲ τοὺς μαθητάς του ὅλους ὑγιεῖς. » τοῦ ἐδώκαμεν τὸ γράμμα τῆς λογιότητός σου; καὶ τὸ ἐχάρη πολλά· ὑπεσχέθη » πῶς νὰ μᾶς ἐπιμεληθῇ· εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος πολλὰ καλὸς, καὶ ἐπιτή» δειος εἰς τὰ μαθήματα... Τὸ γράμμα τοῦ κὺρ Μπενιζέλλου τὸ ἐδώκαμεν, καὶ τὸ » ἐχάρη πολλά· μεγάλον ἔπαινον τῆς ἔκαμε, καὶ δι' ἄλλα πολλὰ καὶ διὰ τὸ γῆρας· » λέγει πῶς ἦτον μικρὸν παιδὶ ὅταν ἡ λογιότης σου ἦσουν ἐδῶ· εἶνε καὶ τοῦτος » λόγιος πολλὰ, καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος ».

(2) Ὡς Νικόλαος ὁ Μαυροκορδάτος προσκαλέσας αὐτὸν εἰς Βλαχίαν, καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι εἰς Θεσσαλίαν.

ρῶν ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ, περιστοιχούμενος ὑπὸ ἀπαρηγορήτων μαθητῶν, φίλων, καὶ συμπατριωτῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ προσφιλὲς μονίδριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, χαραχθείσης ἐπὶ τοῦ τάφου του τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης·

« Ἀναστάσιος Γόρδιος ἱερομόναχος εἰς τὴν μονὴν ἁγίας Παρα-
» σκευῆς Γρανιανῶν (sic) ἀνεπαύθη ἐν κυρίῳ ἐν ἔτει ᾳψκθ' Ἰουνίου ἡ
» ἀ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας, ἡμέρα Σάββατον ».

Παρὰ τῷ Γορδίῳ ἐξεπαιδεύθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι καταγλαΐσαντες ὕστερον τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὡς Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων, Κωνστάντιος ὁ ἐκ Λοιδορικίου, Μιχαὴλ Μαυρομμάτης ἐκ Μεσολογγίου, Λογοθέτης ἐκ Γαλαξειδίου, Γαβριὴλ καὶ Εὐθύμιος οἱ μοναχοὶ ἐκ Καρπενησίου, Τρίβας ἐκ Λαμίας ἢ Ὑπάτης, Ἄνθιμος Βάρτας ἐξ Αἰτωλικοῦ, καὶ ἄλλοι.

Εἶχεν ὁ Ἀναστάσιος δύο ἀδελφοὺς ἱερομονάχους Ἀθανάσιον καὶ Εὐγένιον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐτελεύτησεν ἐν Αἰτωλικῷ τὸ 1717, τὸν δὲ Εὐγένιον ἀποθνήσκοντα προέστηκεν ἐν τῷ μονιδρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πρὸς δὲ καὶ ἀδελφὴν Φέγγων ὀνόματι.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἱερομονάχου Γορδίου· ὁ ἀνατυπώσας τὸ περὶ ὀρθογραφίας πονημάτιον αὐτοῦ Πολυζώης γράφει, μετά τινος ὑπερβολῆς βεβαίως, τὰ ἑξῆς: « Σοφώτατος καὶ ὁσιώτατος Ἀναστάσιος Γόρδιος ὁ πάνυ, ὃν Βρανιανὰ
» Ἀγράφων πολίχνιον, ὅπου τὸν ἥλιον εἶδον πρῶτον κἀγὼ ἐνεγκόντα,
» Σταγείροις τε καὶ Κιττίῳ περὶ τῆς σεμνότητος τοῦ κλέους ἐρίζει·
» οὐχ' ὅπως γὰρ τῇ θύραθεν σοφίᾳ κομῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ καθ ἡμᾶς
» ὑπερφυεῖ τε καὶ ἱερᾷ ὁ ἱερώτατος Γόρδιος, τὸ δὲ μέγιστον πολλῷ,
» μὰ τοὺς λόγους, τῷ μέτρῳ καὶ Ἀριστοτέλους αὐτοῦ καὶ Ζήνωνος
» ὑπερανέστηκε ».

Συγγράμματα.

—Ποιημάτιον περὶ ὀρθογραφίας ἐκ τῶν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ· (ἐτυπώθη κατὰ πρῶτον ἐν Λειψίᾳ 1778, καὶ τῷ 1800 ἐξεδόθη ἐν παραρτήματι τῆς γραμματικῆς τοῦ Πολυζώη ἐπηυξημένον).

—Βίος καὶ ἀκουλουθία τοῦ νεομάρτυρος Σεραφεὶρ Νεοχωρίου καὶ Φερσάλων. Ἐν Μοσχοπόλει 1735. (ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἅγιον).

—Τίς ἡ βασιλεία τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ Ἀντιχρίστου.

—Κατὰ τὸν Φώτιον τῶν ἀνεγνωσμένων.

—Ὑπομνήματα ἀκροατικά.

—Περὶ τῶν τελικῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν μέσων ὀρθογραφίας.

—Περὶ τῆς κατὰ λόγον ποσότητος τῶν συλλαβῶν.

—Διδαχαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

—Παράφρασις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους.

—Ἐπιγράμματα εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, Στέφανον Σερβῶν, Χριστοφόρον μοναχόν ϰϐ.

—Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ Τετάρνης ἐντύπων καὶ χειρογράφων βιβλίων (συνταχθεὶς κελεύσει Νικολ. Μαυροκορδάτου).

—Ὀνομασία τῶν τετραπόδων, ζωῠφίων, πτηνῶν, ἰχθύων, δένδρων, ὀπωρῶν τε καὶ βοτανῶν μὲ σημείωμα τῆς ἑλληνικῆς λέξεως καὶ τῆς ἁπλῆς καὶ κοινῆς ἀντικρύς. (ἐγράφη κελεύσει τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος).

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους τὸν ἀριθμὸν 750 (1683—1727).

Ἀνδρόνικος Ῥαγκαβής.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ κατήγετο, ὡς λέγει ὁ Καντεμὶρ, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοκρατορικοῦ οἴκου· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διῆλθεν ἐν βραχεῖ διαστήματι τοὺς βαθμοὺς τοῦ ἐκκλησιάρχου, πρωτοκανονάρχου, πρωτεκδίκου, μεγάλου ἐκκλησιάρχου, μεγάλου ῥήτορος, καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος.

Ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην θυγατέρα Ἀντωνίου Ῥωσσέτου βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας, ἀποθανοῦσαν ἐν ἔτει 1692, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς παραθυμητικῆς Δοσιθέου Ἱεροσολύμων.

Ἐν ἔτει 1720 ἔζη, διότι τότε καταριθμεῖται ὑπὸ Προκοπίου Μοσχοπολίτου μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων, *ἀσχολούμενος πρὸ πάντων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καθ' ἣν καὶ πλεῖστον ἐπέδωκε.*

Ὁ Καντεμὶρ (1), λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου « Andronic de la noble race de Rhangavi, célèbre pour sa parfaite connaissance de la langue Grecque; il était très versé dans la lecture des Pères».

Ἄδηλον τί ὁ Ἀνδρόνικος συνέγραψε.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, συνεζεύχθη τὴν Μπαλάσσαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βραγκοβάνου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας (2).

Μακάριος Πάτμιος.

Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος παραδίδωσι, κατὰ Ζαβίραν, ταῦτα περὶ τοῦ

(1) Histoire de l'Empire Ottoman, tom. II. σελ. 41.

(2) Αὐτόθι. tom. IV, σελ. 116.

σοφοῦ τούτου διδασκάλου. « Οὗτος Πάτμον ἔχων πατρίδα καὶ εἰς » ἡλικίαν ἐλθὼν εἰς βασιλεύουσαν ἀφίκετο, κἀκεῖσε τὰ ἐγκύκλια καὶ » φιλόσοφα διδαχθεὶς, διὰ προτροπῆς τοῦ Ἰθακησίου Ἀγαπίου(1), τοῦ » γνησίου αὐτοῦ φίλου κατέλαβε πάλιν τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ ἔμει- » νεν ἀγωνιζόμενος τὸν κατὰ Θεὸν ἀγῶνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἔνθα » τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ θεολόγος εἶδεν Ἰωάννης, ὅπου καὶ τὴν σχολὴν » συνεκρότησε καὶ ἐμυήθη τὰ ἄῤῥητα καὶ ἄλλους ἐμύησεν, ἐξ ὧν τὰ » πρῶτα ἔφερεν ὁ ἐμὸς γέρων Γεράσιμος ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ, » ὃν διὰ τοῦ Ἀγαπίου ἀπέλαβεν, ἔχων αὐτὸν ὥσπερ τις Ἡρα- » κλῆς ἀγωνιζόμενον ἐν πᾶσιν, οἷόν τινα Ἰόλεων, νηστείᾳ προσ- » καρτεροῦντες καὶ προσευχῇ καὶ τῇ παραδόσει τῶν μαθημάτων » τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν θύραθεν μέχρι τοῦ 1737 σωτηρίου ἔτους, » ὅτε πολλοὺς φωτίσας ὁ ὄντως ἀξιομακάριστος πάθει ἀρθριτικῷ » συνεχόμενος καὶ τῆς ποδαλγίας μάλιστα, τὸ μακάριον τέλος ἐν » Πάτμῳ ἐδέξατο τῇ ιζ' Ἰανουαρίου, πένθος πᾶσι διὰ τὴν ἑαυτοῦ » στέρησιν καταλιπὼν ἀπαραμύθητον· μετ' ἐκεῖνον δὲ δύο ἔτη ἐπι- » βιοὺς, ὁ Ἀγάπιος ἔδωκε καὶ αὐτὸς ἐν Ἀθήναις τὸ μακάριον τέλος· » ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ καὶ γέρων Γεράσιμος λύπῃ συνεχόμενος καὶ πάθει » τῆς πέτρας καταπιεζόμενος μετὰ τρία ἔτη ἢ σχεδὸν καὶ τέσσαρα » τῆς Μακαρίου ἐντεῦθεν ἀποδημίας ἀπῆλθεν καὶ αὐτὸς πρὸς κύριον » ἐν Κρήτῃ ἰατρευόμενος τῇ νόσῳ· τῶν τριῶν τούτων ἐμνήσθην ὡς » ὁμοψύχων, ἐπειδὴ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους ὑπερμάχους τῆς ὀρθο- » δόξου πίστεως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνέδειξεν ἡ ἁγία Τριάς. » Ὑπερεῖχεν ὅμως ἐν τῷ κατὰ ῥήτορας λόγῳ ὁ κὺρ Μακάριος, ὡς » μαρτυροῦσι τὰ ἐκείνου συγγράμματα ».

Ἐν δὲ τῇ ἐκδόσει τῆς ῥητορικῆς τοῦ Μακαρίου ὁ αὐτὸς Ἐφραὶμ λέγει ταῦτα περὶ τοῦ ἀειμνήστου τῆς Πάτμου σχολάρχου. « Γυμνα- » σιάρχης καὶ καθηγεμὼν τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον ἑλληνομουσείου, » ὁ πολὺς μὲν τῇ σπουδῇ τῶν θύραθεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, μέγας δὲ » τῇ ἀρετῇ περὶ τὰ θεῖα, οἷόν εἰσι καταφανῆ τεκμήρια ἀμφοῖν τοῖνδε » προτερημάτοιν οἵ τε ἔμψυχοι κήρυκες παρ' αὐτῷ φοιτήσαντες ἔτι » περιόντι ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, τά τε παρ' αὐτοῦ συνταχθέντα » καὶ ἐκφωνηθέντα συνταγμάτια ἑλληνικῷ τε καὶ κοινῷ χαρακτῆρι, » ὧν ὡς κορωνὶς κρίνεται ἡ Εὐαγγελικὴ περίοδος τῶν διδαχῶν ..

(1) Ἀγάπιος Βουλισμὰς, ἱεροκήρυξ εὔγλωττος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς, ἀποβιώσας ἐν ἔτει 1739 εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξεν.

» Ὅθεν σιωπῇ μᾶλλον τιμάσθω τὰ τοῦ ἀνδρὸς προτερήματα, εἴπερ » κατ' ἀξίαν ἀδυνατεῖ μοι ὁ κάλαμος εὐφημῆσαι ».

Συγγράμματα.

—Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ. (ἐτυπώθη δαπάνῃ Ἐφραὶμ κατὰ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ· ῥαδιουργίᾳ ὅμως τῶν Λατίνων, ὑποβοηθουμένων ὑπό τινος καταπτύστου Ἕλληνος Δημητρίου Βαλσάμου, παρεδόθησαν τὰ τυπωθέντα χίλια ἀντίτυπα εἰς τὸ πῦρ, διὰ τὰ ἐπαναστατικὰ προλεγόμενα καὶ τὸ ἔμβλημα τοῦ φοίνικος· προτροπῇ ὅμως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου ἀνετυπώθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1758, ἐπιστασίᾳ Σεραφεὶμ Πισσιδείου, ὅστις ἔπεμψεν ἓν ἀντίτυπον καὶ πρὸς τὸν συνετελέσαντα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως λέγων « ὦ φίλε Δημήτριε Βάλσαμε, ἰδοὺ ἐγὼ στέλλω σοι διὰ χάριν καὶ δω- » ρεὰν ἓν βιβλίον, ὁποῦ μὲ τὴν προδοσίαν σου παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ! » Ἀνετυπώθη ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1768, ἐπιμελείᾳ Κωνσταντίνου Ἀβραμίου, καὶ ἤδη παρασκευάζεται τετάρτη αὐτῆς ἔκδοσις ἐν Ἀθήναις).

—Ἔκθεσις κανόνων ῥητορικῶν ἱεροκήρυξι μάλιστα συμβαλλομένων, οὓς ἐκ τῆς λατινίδος φωνῆς ὁ ἐν ἱεροδιδασκάλοις Μακάριος εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἀπανθισάμενος προὔθηκε τοῖς φιλολόγοις. (ἐξεδόθη δαπάνῃ Ἐφραὶμ καὶ ἐπιμελείᾳ Πισσιδείου ἐν παραρτήματι τῆς ἐν ἔτει 1755 Ἐνετίῃσι τυπωθείσης ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, ἀποτελοῦσα ἰδίαν σελιδαρίθμησιν (1—82).

—Θεματογραφίαι δεκατέσσαρες.

—Ἑρμηνεία περὶ συντάξεως γραμματικῆς.

—Διάφοροι ἑρμηνεῖαι καὶ σχόλια εἰς διαφόρους λόγους τῶν Ἑλλήνων πατέρων.

—Ἐγκώμιον τοῦ νεομάρτυρος Παχωμίου.

—Λόγοι εἰς ἁπλῆν φράσιν περὶ τοὺς δισχιλίους, ὡς λέγεται (1).

Ἀναστάσιος Παπα-Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν ἔρωτι τελειοτέρας μαθήσεως. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ἱεροκήρυξ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ὠνομάσθη οἰκονόμος τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἐσχολάρχησεν ἐν Σέρραις, εἶτα δ' ἐν Τυρνάβῳ καὶ Τρίκκῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἐν Ἰωαννίνοις. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1702 διατρίβων ἐν Τυρνάβῳ μετέφρασε τὰ τοῦ Ἀρθωνίου προγυμνάσματα καὶ προσεφώνησεν εἰς τὸν μητροπολίτην Λαρίσσης Παρθένιον. Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, δόκιμος ἔν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκήρυξ, ἱκανῶς εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς.

(1) Ζαβίρας.

Ὁ Βασιλόπουλος κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κατηγόρων Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετανοήσας ὅμως ἐζήτησε συγχώρησιν, ἣν ὁ ἄκακος φιλόσοφος προθύμως τῷ ἐχορήγησε λέγων « ἠσπάσθην ἡδέως καὶ ἐκ » καρδίας σὲ εὐχήθην, καὶ συγχώρησιν ὁλοτελῆ σοὶ ἔδωκα ζητήσαντι, » καὶ εἴθε προσδέξαιτο καὶ ὁ Κύριος ».

Συγγράμματα.

—Ῥητορικὴ λευχειμονοῦσα, καὶ Ἀφθονίου προγυμνάσματα.

—Σύνοψις γενικὴ τῆς λογικῆς ἕξεως.

—Ἠθικὴ φιλοσοφία.

—Κρήνη δωδεκάκρουνος λίαν ὠφέλιμος διὰ τοὺς ἱεροκήρυκας.

—Εἰσαγωγὴ μαθηματικῆς.

—Ἔκθεσις ῥητορικῆς.

—Ἀνωνύμου ἐγχειρίδιον τῆς ἀναζησάσας ἠθικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾧ ἡ ἀληθὴς τῆς φύσεως ἀναπτύσσεται, καὶ πλεῖστα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἁμαρτήματα διὰ κανόνων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποδείξεων λαμπρῶς φανεροῦται, ὅπερ μετεστρώθη ἀπὸ τῆς λατινίδος ἐπὶ τὴν ἑλληνίδα διάλεκτον σπουδῇ καὶ πόνῳ τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀναστασίου παπᾶ-Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν τῇ κωμοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θετταλίας διατρίβοντος κατὰ τὸ ᾳψά ἔτος σωτήριον, μαιμακτηριῶνος ἑβδόμῃ ἱσταμένου. (χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

—Ἐπιγράμματα (1).

Ἀθανάσιος Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὕστερον δὲ Ἀδριανουπόλεως. Ἐν ἔτει 1710 ἐκβληθέντος τῆς πατριαρχείας Κυπριανοῦ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος, ἀλλὰ καὶ οὗτος μόλις ἤδη ἓν ἔτος καὶ μῆνας τέσσαρας πατριαρχεύσας ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἀνεβιβάσθη Κύριλλος ὁ Λέσβιος. « Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, ὁ Ἀθανάσιος ἀνὴρ πεπαιδευμένος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ τῆς μουσικῆς ἔμπειρος, ἱκανὸς νὰ καταλάβῃ τῶν λογογράφων καὶ φιλοσόφων τὰ συγγράμματα· ἐσχόλαζε πάντοτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῆς θείας γραφῆς, καὶ ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ χρώμενος ἐκυβέρνα τὸ ποίμνιον αὐτοῦ μὲ αὐστηρότητα καὶ κατὰ κανόνας, διέβαλον αὐτὸν τινὲς εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας, ὡς λίαν φιλοχρήματον καὶ νεωτερίζοντα

(1) Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ παπᾶ-Βασιλόπουλος συνέγραψε καὶ τὸν Φωσφόρον, ὃν ἄλλοι ἀποδίδουσιν εἰς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀναστάσιον Πώπαν.

εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἔβλεπον αὐτὸν διατρίβοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τῶν Λατίνων βίβλων ἀνάγνωσιν ».

Ὁ Ἀθανάσιος μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὸ τετράγλωσσον λεξικὸν τοῦ Μενίνσκη (1).

Δημήτριος Προκοπίου.

Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν εἰς Δακίαν καὶ ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὕστερον εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Δακίαν ἐγένετο διδάσκαλος Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, υἱοῦ τῆς ἡγεμόνος Νικολάου, καὶ ἰατρὸς τῆς αὐλῆς.

Ἔγραψεν ἔπη εἰς τὴν ἀσπίδα Ἡρακλέους τοῦ Ἡσιόδου, καὶ μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ . . . . .

Ἐπιταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου ὁ Πάμπερις ἔγραψε κατ' Ἰούνιον τοῦ 1720 τὴν γνωστὴν Ἀπαρίθμησιν τῶν λογίων Γραικῶν, ἣν ἔστειλε πρὸς τὸν ἐν Ἀμβούργῳ αἰτήσαντα Φαβρίκιον, ὅστις τὴν ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Bibliotheca Græca tom. XI).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Δημήτριος συνέγραψε δύο ἑκατοντάδας Ἑλληνικῶν Ἱστοριῶν, καὶ ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν ὁ Ζαβίρας εἶδέ τινας πρὸς Γεώργιον Τραπεζούντιον διευθυνομένας (2).

Ἀνδρέας Δικίνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ· λαβὼν ἐν Πατα βίῳ τὸν στέφανον τοῦ ἰατροφιλοσόφου ἦλθεν εἰς Μολδαβίαν καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Καντεμίρ. Ἐκ Μολδαβίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διὰ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ περὶ τὸ θεραπεύειν ἐπιτηδειότητα εἵλκυσεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ὑπόληψιν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐντεῦθεν ἀπάρας κατῆλθεν εἰς Μονεμβασίαν καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμητος. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1715 ἅλωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων εὑρεθεὶς εἰς Μονεμβασίαν ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐκρεμάσθη δημοσίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετά τινος ἀνεψιοῦ του Μιχαήλ.

Τὸν Δικίνιον ἐπαινεῖ ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἱστορίᾳ Δημήτριος ὁ Καντεμὶρ συγκαταλέγων μετὰ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων.

---

(1) Ζαβίρας.

(2) Αὐτόθ.

Ἔγραψε, κατὰ Ζαβίραν, ἰατρικὰ συγγράμματα, ἄδηλον ὅμως περὶ τίνος ὕλης καὶ τίνι διαλέκτῳ.

Ἡμεῖς γνωρίζομεν μόνον ἐλεγεῖον αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν ἔτει 1698 εἰς Ἰάσιον ἐκδοθέντα Τόμον Ἀγάπης τοῦ Δοσιθέου.

Μιχαὴλ Περδικάρης (1).

Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ προρρηθέντος Λιμνίου, καὶ ἐγεννήθη ἐξ Ἀναστασίου Περδικάρη ἐν Μονεμβασίᾳ. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Πελοπόννησον ἐχρημάτησεν ἰατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Σάλα. Διαμείνας ἀρκετὸν χρόνον εἰς Μονεμβασίαν ἠναγκάσθη δι' ἄγνωστον αἰτίαν νὰ μετοικήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα συνέγραψε διάφορα συγγράμματα. Κατὰ τὴν ἐν 1715 ἐπισυμβᾶσαν αἰχμαλωσίαν τῆς Πελοποννήσου ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Μιχαὴλ, καὶ μία ἀδελφή του καλουμένη Χρυσούλα δεκαπενταέτις τὴν ἡλικίαν, καὶ καλλονῆς ἐξαισίου, ἥτις ὁδηγηθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσήχθη εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ σουλτάνου. Τὴν λυπηρὰν εἴδησιν μαθὼν ὁ Μιχαὴλ ἔδραμεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῆς· κατὰ συγκυρίαν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιευνούχου καὶ θεραπεύσας αὐτὸν ἐζήτησεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἀδελφήν του· συγκατανεύσαντος τοῦ ἀρχιευνούχου ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ εἰσαγωγῆς ἄλλης, ὁ Περδικάρης ἐξαγοράσας τὴν αἰχμάλωτον ἐξαδέλφην αὐτοῦ ἐφάμιλλον τῇ ὡραιότητι, ἀντεισήγαγεν εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ λαβὼν λάθρα τὴν Χρυσούλαν μετεκόμισεν αὐτὴν εἰς Θεσσαλονίκην· φοβούμενος ὅμως μήπως φωραθῇ μετῴκησεν εἰς Βέρροιαν, ἔνθα καὶ ὑπάνδρευσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ὑπηρέτου του Μανολάκη, λαβόντος τὸ ἐπώνυμον τοῦ γυναικαδέλφου του.

Ἐν ἔτει 1719 ὁ Μιχαὴλ ἦν ἐν τοῖς ζῶσι, διότι ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων συγγραφεὺς Φωσφόρος προσφωνεῖται *εἰς τὸν ἐν ἰατροῖς λογιώτατον καὶ ἀξιώτατον Μιχαὴλ Περδικάρην τὸν ἐκ Μονεμβασίας*. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γεγραμμένῳ διαλογικῶς ὁ Μιχαὴλ παρίσταται ἐρωτῶν, ἀποκρινομένου τοῦ συντάξαντος Ἀναστασίου.

Συγγράμματα.

—Ἐγχειρίδιον περὶ ἰατρικῆς.

—Σύνοψις περὶ ἰατρικῆς θεωρίας.

---

(1) Παρ' ἄλλων ὀνομάζεται Πρεδικάρης.

—Βίβλος χημικὴ τῆς φαρμακοποιίας ἁπλῇ τῇ φράσει. (Ὁ μνημονεύων Ζαβίρας λέγει, ὅτι ἐσώζοντο παρὰ τῷ ἰατρῷ Κωνσταντίνῳ Σακελλαρίῳ).

Ἐκ τοῦ μετὰ Χρυσούλης καὶ Μανολάκη τοῦ ἐπονομασθέντος Περδικάρη γάμου ἐγεννήθησαν οἱ Παντελὴς καὶ Ἀναστάσιος ἀμφότεροι ἰατροὶ χρηματίσαντες. Ἐκ τούτων ὁ Ἀναστάσιος ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1760 εἰς Βιέννην Μυθικὸν εἰς ἁπλῆν φράσιν, καὶ Ἀποφθέγματα, ὑποθήκας καὶ προγυμνάσματα 1785.

Μητροφάνης Γρηγορᾶς.

Ὁ Ἱερομόναχος οὗτος ἐκ Δωδώνης καταγόμενος καὶ διὰ τοῦτο καὶ Δωδωναῖος συνεχῶς προσεπωνυμούμενος, ἦτο προσκεκολλημένος ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην Ἐκκλησίαν, μετερχόμενος, ὡς φαίνεται, τὸν ἱεροκήρυκα.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1685 ὁ πατριάρχης Ἰάκωβος ὁ Χῖος ἔπεμψεν αὐτὸν, ὡς ἔξαρχον, εἰς Μακεδονίαν· συλληφθεὶς ὅμως ἐν Ζίχνῃ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅθεν, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, διὰ θαύματος τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐσώθη, καὶ εἰς εὐγνωμοσύνην συνέγραψε καὶ ἀκολουθίαν τοῦ σωτῆρος ἁγίου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος διωρίσθη διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος (1705), τὴν τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας τοῦ Ζηγαδινοῦ (1710), τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχῶν τοῦ Δοσιθέου, καὶ τοῦ περὶ Ὀφφικίων τοῦ Χρυσάνθου (1715).

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου ὡς εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, πεπειραμένος τήν τε θύραθεν καὶ τὴν καθ' ὑμᾶς ἱερὰν παιδείαν, ποιητὴς, ἱεροκήρυξ, ἀναγινώσκων καὶ μελετῶν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὰ τῶν Πατέρων συγγράμματα.

Ἔγραψεν ὁ Γρηγορᾶς—Ἔπη εἰς τὸν Στέφανον Καντακουζηνὸν, ἐκδοθέντα μετὰ τοῦ περὶ Ὀφφικίων συντάγματος τοῦ Χρυσάνθου—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου—Ἔπαινον τῆς νικοτιανῆς κόνεως—Ἐπιγράμματα καὶ προοίμια εἰς πολλοὺς βίους ἁγίων—καὶ Θεοτοκάρια (1).

Φραγκίσκος Προσαλέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὴν 11 Ἀπριλίου 1679 ἐκ τοῦ δόκτωρος Ἱππολύτου Προσαλέντου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Ἑλλαδίου εἰς Ἀγγλίαν καὶ κατετάχθη τρόφιμος εἰς τὸ ἐν Ὀξωνίᾳ περὶ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος ἱδρυθὲν ἑλληνι-

(1) Ζαβίρας—Βεντότης.

κὸν φροντιστήριον. Ἀλλ' ἀμέσως εἶδεν, ὅτι ἡ ἐκεῖ φοίτησις ἐγένετο ἄνευ τινὸς ὠφελείας καὶ μάλιστα μὲ ἄκρον κίνδυνον· διότι οἱ διδάσκαλοι, ὡς ὁμολογεῖ, οὐ μόνον οὐδέποτε μεθοδικῶς καὶ μετὰ τάξεως ἐδίδασκον, ἀλλὰ πᾶσα αὐτῶν ἀπόπειρα ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἀφαρπάζειν τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς πατροπαραδότου πίστεως· ὅθεν οὔτε τὰς πατρικὰς αὐτῶν προσευχὰς, οὔτε ἄλλο τι τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἔθος ἐπέτρεπον νὰ τηρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς προσέβαλλον καὶ θέλγητρα τοῦ κέρδους καὶ τύχης καλλιτέρας προέβαλλον ἵνα τὰ πνεύματα αὐτῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποσπάσωσιν. Ἀπόδειξιν δὲ τούτου προάγει ὁ Προσαλέντης *μίαν τοῦ διδασκάλου πρὸς μαθητὰς ἀπαγγελίαν*. Ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτο Βενιαμὶν ὁ Οὐδρὼφ, τὰ μέγιστα προαγαγὼν τὸ φροντιστήριον, ὅστις διὰ τοῦ ἐν Ὀξωνίᾳ τυπωθέντος κατὰ τὸ **1704** βιβλίου του τὴν ἄγραφον τῶν ἀποστόλων παράδοσιν ἐπολέμησε. Δυσανασχετῶν ὁ μαθητὴς καὶ ἀνυπόμονος ν' ἀπαλλαγῇ τῶν πειρασμῶν τούτων ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἵν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον ἐστοχάσθη νὰ τυπώσῃ τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τύποις ἐκδεδομένων σοφισμάτων· ὅθεν ἐξέδωκε τότε τὸν *Αἱρετικὸν διδάσκαλον ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενον*.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ὁ Προσαλέντης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς (1708), καὶ ὕστερον τὸ μοναχικὸν ἐνδυθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη Φιλόθεος. Ἐκήρυξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν μὲν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοῦ **1709—1712**, ἐν δὲ Ζακίνθῳ ἐν ἔτει **1713**, καὶ ἀπεβίωσε τὴν **25** Σεπτεμβρίου **1728**, ζήσας ἔτη **49**.

Συγγράμματα.

—Ὁ αἱρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος. (Ἐτυπώθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἐν ἔτει 1706, τῷ δὲ 1862 ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, προτάξαντος τοῦ Κ. Μουστοξύδου βιογραφίαν τοῦ Προσαλέντου, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ἠρύσθημεν τ' ἀνωτέρω).

—Ἐπιγράμματα εἰς Γαβριὴλ τὸν πατριάρχην, Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φροντιστήριον, καὶ τὸν σχολάρχην Γεώργιον Σουγδουρὴν. (συνεξεδόθησαν τῷ Αἱρετικῷ Διδασκάλῳ).

—Εἴκοσιν ἐννέα λόγοι ἀπαγγελθέντες ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ.

—Μεταγλώττισις καὶ ἐξήγησις τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου κατὰ τὸ κοινὸν ἰδίωμα τῆς ἁπλῆς γλώσσης τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, εἰς ὠφέλειαν τῶν μὴ γινωσκόντων τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. (εἰς πέντε μεγάλους τόμους ἐκ σελίδων 2091).

Ἀντώνιος Κοραής.

Ἰατροφιλόσοφος, Χῖος τὴν πατρίδα, προπάτωρ Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὕστερον ἔρωτι μαθήσεως περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Συνέθετο θαυμασίας πινδαρικὰς ᾠδὰς, πλήρεις ἁρμονίας καὶ ἀκριβοῦς τοῦ Πινδάρου μιμήσεως, ἐξ ὧν γνωρίζομεν μίαν μόνην τὴν πρὸς Δαγεσσὼ, ποιηθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διατριβήν του, καὶ ἐκδοθεῖσαν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1702, καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1819 ὑπὸ Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἠδοκίμει καὶ εἰς ἄλλο εἶδος ποιήσεως φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακρεοντίων στίχων, τοὺς ὁποίους ἐποίησεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ αὐτοῦ Δαγεσσὼ παθοῦσαν ἐξ εὐλογίας (1).

Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη διατελῶν ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἔστειλε τὸν Ἀλέξανδρον, πενταέτην ἤδη, πρὸς τὸν ἀδελφόν του, Μητροπολίτην ὄντα, καὶ ὑπὸ τούτου παρεδόθη εἴς τινα ὁμογενῆ, Χρυσόσκουλον τοὔνομα, πρὸς διδασκαλίαν· ἐκμαθὼν καλῶς παρ' αὐτῷ τὴν καθομιλουμένην, δωδεκαέτης ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τετραέτη ἐν Λαρίσσῃ διατριβὴν ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν καὶ Βυζάντιον· ἐνταῦθα προσοικειωθεὶς Φραγκίσκῳ Προσαλέντῃ τῷ Κερκυραίῳ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐντελέστερον κατηρτίσθη· ἐδίδαξεν εἶτα εἴς τινας παῖδας προκαταρκτικὰ μαθήματα καὶ μετ' ὀλίγον οἰκειωθεὶς τῷ τότ' ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας μιλόρδῳ Πάγετ, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Προσαλέντη καὶ ἐν διαστήματι δεκατριῶν μηνῶν διὰ τῆς Οὐγγαρίας, Αὐστρίας, καὶ ἄλλων χωρῶν ἔφθασαν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐν Ὀξωνίᾳ ἐδιδάχθη ὁ Ἑλλάδιος τὰ μαθηματικὰ ὑπὸ Βουρχιέρου, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν (2). Εἶτα περιηγήθη, ἔρωτι μαθήσεως, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι σπουδαίως ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἁπλοελληνιστὶ μετάφρασιν τῶν Γραφῶν· ὁ διάσημος Ἕρμανος Φράγκιος καταγινόμενος εἰς μετάφρασιν τῆς νέας Διαθήκης παρέδωκεν εἰς τὸν Ἑλλάδιον, ἐν Ἄλλῃ τότε διατρίβοντα

(1) Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. Β'.

(2) Status præsens, σελ. 188—9, 191—2, 205—8.

(1709) ἀντίγραφον ἐπιθυμήσας νὰ μάθῃ τὴν γνώμην του· ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν προετίθετο νὰ καταδείξῃ ἐμβριθέστερον τὰς ἀπείρους ἐλλείψεις· ἐξ Ἄλλης μεταβὰς εἰς Ἀλδόρφην δὲν ἀπήντησεν ἀμέσως εἰς τὸν Φράγκιον, ζητοῦντα τὴν ὑποσχεθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Ἄλλῃ Λιβέριος ὁ Κολέτης, Ἀθηναῖος, ὅστις ἤρξατο κατηγορεῖν εἰς τοὺς ἐκεῖ διαμαρτυρομένους μεταφραστὰς τῶν Γραφῶν τὸν Ἑλλάδιον ὡς ἀμαθῆ καὶ φθονερόν, καὶ ἐπεστάτησε μετὰ τοῦ Μακεδόνος Μιχαὴλ Ἀναστασίου εἰς τὴν τότε (1710) ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης προσθεὶς καὶ ἴδια σημειώματα.

Ὁ Ἑλλάδιος ἐξηγέρθη, καὶ ἐπικρίνων τὴν τῶν διαμαρτυρομένων καινοτομίαν, ὑπερασπίσθη τὸ ἔθνος ὑπὸ προκατειλημμένων συγγραφέων τῆς Δύσεως διαβαλλόμενον ἐπὶ στασιμότητι καὶ ἀπαιδευσίᾳ. Τὸ περὶ τῆς *Παρούσης Καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας* σύγγραμμα τοῦ πεπαιδευμένου Θεσσαλοῦ, διήρηται εἰς εἴκοσι κεφάλαια, ὡς ἑξῆς. Α—Β′. Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βενετίᾳ, καὶ Βλαχίᾳ Ἑλληνικῶν τυπογραφείων. Γ′. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν διδασκομένων βιβλίων. Δ′. Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεθόδου. Ε′. Περὶ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων. ΣΤ′. Περὶ τῆς κατανοήσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ζ′. Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων. Η′. Περὶ σημερινῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Θ′. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀπορρίψεως τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν. Ι′—ΙΑ′. Περὶ εὐλαβείας τῶν Ἑλλήνων. ΙΒ′. Περὶ τῆς κατὰ τόπους διαφορᾶς τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. ΙΓ′. Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης. ΙΔ′. Περὶ Ἰταλικῶν λέξεων μιχθεισῶν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ἀγνώστων τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι. ΙΕ′. Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. ΙΣΤ′. Περὶ Σεραφεὶμ τοῦ Μιτυληναίου. ΙΖ′. Περὶ τῆς ὑπὸ Μαξίμου Καλλιουπολίτου μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης· καὶ ΙΗ′—Κ′. Περὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σημειωμάτων Λιβερίου Κολέτη.

Τὸ σύγγραμα τοῦτο λατινιστὶ γράψας ὁ Ἑλλάδιος, πρὸς γνῶσιν τῶν Εὐρωπαίων, προσεφώνησεν εἰς Πέτρον τὸν Μέγαν τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτορα « ecclesiæ orientalis orthodoxae Graecorumque defensorem et ὑπερασπιστὴν (sic) », ὡς ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ γράφει.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὑπεδέχθη εὐμενῶς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πολὺς ἐγένετο λόγος. Ἡ περιώνυμος ἐφημερὶς τῶν Σοφῶν (Journal des Savants) ἔγραψεν ὡραίαν περὶ τούτου βιβλιοκρισίαν ἐν ἔτει 1716 (σελ. 130 καὶ ἑπ.)· ὁ δὲ Γάλλος Fourrier (1) ἐπ' ἐσχάτων λόγον ποιούμενος περὶ τούτου προσεπιφέρει· « Mais ce qu'il y a de remarqua- » ble dans ce livre d'un sujet des Turcs, c'est que l'auteur qui » n'avait pas craint de dédier son ouvrage à l'empereur de Russie, » ne craint pas non plus de montrer partout, où l'occasion s'en pré- » sente, le plus grand mépris pour les moeurs des Russes de cette » époque. Ce trait du courage honore l'écrivain, mais il fait aussi » l'éloge du prince d'une manière bien plus délicate et plus ingeni- »euse que la flatterie n'eût pu le faire dans la plus belle dédicace ».

Ἰωάννης ὁ Γέσνερος, θιασώτης, ὡς διαμαρτυρόμενος, τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, λάβρος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἑλλαδίου καὶ τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ πρώτου, καὶ ἐπισύρῃ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὸ τουρκοκρατούμενον ἡμῶν ἔθνος. Ἡ διατριβὴ τοῦ Γεσνέρου ἐπιγραφομένη « Observatio de eruditione » Græcorum qui hodie vivunt, contra Alexandrum Helladium, » nat. Græcum » ἐδημοσιεύθη εἰς Miscellanea Lipsiensia (tom II, 1716, σελ. 397—452).

Τὸν Ἑλλάδιον ἐγκωμίασαν δι' ἐπιγραμμάτων Ἀναστάσιος ὁ Μακεδὼν, Χριστιανὸς Σχβάρτζ, ῥέκτωρ τῆς ἐν Ἀλτόρρῃ Ἀκαδημίας, καὶ ὁ Σοντάγιος. Καὶ τὸ μὲν τοῦ πρώτου, προταχθὲν τῆς « Περὶ παρούσης καταστάσεως » πραγματείας αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς·

Οὔλέ τ' Ἀλέξανδρος, καὶ χαίροις αἰὲν ἄμεινον,
Ἑλλάδος ἐσσὶ κλέος χ' ἅδε Θεσσαλίης.
Καὶ σὲ φέρον γὰρ Μοῦσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ὁρᾶσθαι,
Κάλλος Ὀλυμπιάδων, ἰζόμενον σοφίῃ·
Γερμανίοις ὁμφὴν σὺν ἄφθονον Ἑλλάδος ἦγες,
Καὶ φίλαν Ἑλλαδίοις πάτραν ἐὼν τελέως.
Ξυγχαίρω τοι, καὶ πάλιν αὖτ' ἐρέω τῶν χαίρειν
Πάτρῃ καλλίστῃ, Τέμπε', ὧ οἷα φέρει.
Θρέψε πάλαι Πηλείδην, καὶ θάψ' Ἱπποκράτην,
Τῶ διόθεν γεγάατ' ἄλκιμοι ἰατέρων.
Τοὶ δὲ καὶ αὐτέω ἰατρίης ἴχα φρεσσὶ μέμηλε,
Καὶ γνῶσιν βοτανῶν ἔξοχα φρεσσὶ φέρεις.

(1) Biographie Universelle, tom. XX.

Ἱπποκράτης ἄρ' ἔσις, καὶ Ἀλέξανδρος θεοειδής.
Τοῦδ' ἐπειή τε δέμας τιτθὸς ἐὼν φερέεις.
Ὡς γ' Ἕλλην καὶ σοφὸς πολλῶν ῥ' ἀντάξιος ἄλλων.
Ὦ καὶ Ἀλεξάνδρου, κἄξιε Θεσσαλίης.

Ἐν Σταχυολογίᾳ δύο κατεχωρήθησαν ἐπιγράμματα εἰς Ἑλλάδιον, ὧν τὸ μὲν λατινιστὶ τοῦ Σχβάρτζ, τὸ δ' ἑλληνιστὶ τοῦ Σονταγίου, ἔχον οὕτω·

Ἔστι σοφὸς κατὰ ποιητὴν, νεύουσιν ἔραψε
Τοῦ στάχυες, πλῆθος καὶ σοφίης κατέχων.
Ἑλλάδιος τοῖος· κατὰ θέσκελα δῶρα πέφυκεν,
Ὃς στάχυας πινυτῶν γέγραφε γραμματιῶν.
Ὃς στοιχειογράφων σταχυογραφίης τε μεμηλὼς
Ἔργον πεποιηκὼς ἀξιέπαινον ἔφυ.
Ὤφελον ἐς σπουδὴν τοῦτον ξυνάπαντας ἐρείδειν,
Ἑλλάδος οἱ σοφίης νῦν ἀμελοῦσιν ἔτι.
Δῴη οἱ πᾶσαν χάριν ὑψιθρόωκος ἀμύντωρ,
Ὥστε καὶ ἐν ταύτῃ πάντα καὶ ἐσσομένῃ
Ὀλβιοδαιμονίην, εἰρήνην, ἡσυχίην τε
Ζωῇ, καὶ πλοῦτον καὶ καλὰ δῶρα λαβεῖν.

Χριστόφορος ὁ Σοντάγιος ὁ τῆς θεολογίας καὶ Ἑλληνικῆς γλώττης δόκτωρ.

Συγγράμματα.

—Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος Φωνῆς, ἤτοι Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Opera et studio Alexandri Helladii, nation. Græc. Norimbergæ, An. MDCCXII. (Εἰς 8ον σελ. 511 ἑλληνολατινιστί). Προτέτακται διάλογος μεταξὺ Μελίσσου καὶ Ἀγαπίου περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ᾧ κατακρίνει ὁ συγγραφεὺς τὴν τοῦ Ἐράσμου μέθοδον. Ἡ γραμματικὴ αὕτη τυπωθεῖσα τῷ 1712, ἐγράφη τῷ 1711, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ ὄπισθεν τίτλῳ· « Συντεθεῖσα καὶ διωρθωθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἀψιά ».

—Status præsens ecclesiæ Græcæ, in quo etiam causæ exponuntur cur Græci moderni Novi Testamenti editiones in Græco-barbara lingua factas accepture recusunt. Præterea additus est in fine Status nonullarum controversium ab Alex. Helladio nat. Græc. impressus, 1714. (Altorfi).

Ἀναστάσιος Μιχαήλ.

Ἐγεννήθη ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· ἔρωτι δὲ μαθήσεως περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν του ἐξέθηκεν ἐν ἰδίῳ πονήματι. Ἡ ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημία, ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἀνηγόρευσε τοῦτον μέλος.

Συνειργάσθη εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν, καὶ ἄγνωστον ἡμῖν πότ' ἐτελεύτησε.

Ὁ Ἀναστάσιος ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀλλογενῶν ὡς εἰδημονέστατος τῆς λατινικῆς, γερμανικῆς, καὶ ἑλληνικῆς γλώσσης.

Συγγράμματα.

—Περιηγηματικὸν Πυκτάκιον, ἤτοι Περιήγησις τῆς Εὐρώπης. (ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1706).

—Σύμβολον Χρυσοῦ Κράτους. Ἐν Ἅλῃ 1707.

—Βασιλικὸν θέατρον. Ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1710.

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον.

—Γαμήλιον εἰς βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρεδερίκον.

—Περὶ καταστάσεως τῶν φιλομαθῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Εὐρώπης παιδείας χάριν μεταβαινόντων.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Λάγγιον, Τριβεχόβιον κλπ. (1)

Σεραφεὶμ Μιτυληναῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Μιτυλήνῃ καὶ εἰκοσαέτης ἐγένετο ἀναγνώστης, εἰκοσιπενταέτης δ' ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς νήσου διάκονος. Ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετωνομάσθη Σεραφεὶμ, καὶ μετὰ ταῦτα προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου ἀξίωμα. Πατριαρχεύοντος Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, ἦλθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μιτυλήνης εἰς τὴν βασιλεύουσαν φέρων καὶ τὸν Σεραφεὶμ, τὸν ὁποῖον ἀνυπόφορον ἐν τῇ νήσῳ καταστάντα διὰ τὰς φωνασκίας, τὰς ἔριδας, καὶ τὴν ἄλλην μὴ ἁρμόζουσαν εἰς κληρικὸν διαγωγὴν, ἐγκατέλιπεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον.

Ὁ ἀνήρεμος μοναχὸς μὴ ἀνεχόμενος τὴν δίκην αἰχμαλώτου ἐν τοῖς πατριαρχείοις κάθειρξιν ὑπέκλεψεν ἐν κηρῷ τὴν πατριαχικὴν σφραγῖδα καὶ γλύψας συνέταξε πατριαρχικὰ συστατικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα δι' αὐτῆς ἐσφράγισε. Λάθρα ἐπιβιβασθεὶς εἰς πλοῖον ἀπῆλθεν εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κιοβίαν, ἔνθα ἠργυρολόγησε πρὸς ἀπολύτρωσιν δῆθεν χριστιανῶν αἰχμαλώτων. Κρυφίως ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεκαλύφθη καὶ παραδοθεὶς εἰς τὴν ἐξουσίαν μόλις ἐσώθη τῆς καταδίκης. Ἀπελθὼν εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γαλλίαν ἐπαρουσιάσθη ὡς ἱερεὺς οὐνίτος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλειτούργησεν ἐν Παρισίοις. Ἱκανὸν χρόνον καὶ ἐνταῦθα διατρίψας καὶ ἀρκετὰ ἀργυρελογήσας ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, Βενετίαν, Βιέννην, καὶ πάλιν εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα πλάσας ἕτερα γράμματα συνήθροισεν ἱκανὴν χρημάτων

(1) Ζαβίρας—Helladii, Status ecclesiæ, σελ. 317.

ποσότητα. Μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς Σαξωνίας καὶ Ἰταλίας ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἀνεχώρησε καὶ αὖθις δι' Ἰταλίαν, ὅθεν μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, χάριν δῆθεν σπουδῆς· δαπράξας ὅμως ἐνταῦθα ἀνοσιούργημά τι ἐξύρισε τὸν πώγωνα κα νύκτωρ δραπετεύσας ἦλθεν εἰς Ὁλλανδίαν, καὶ ἐκεῖθεν πενόμενος καὶ θυροκοπῶν ἐπλανᾶτο τῇδε κακεῖσε πᾶσαν θρησκείαν καὶ αἵρεσιν ὁ ἄθλιος ὁμολογῶν, καὶ πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην ἀναιδῶς μετερχόμενος (1).

Διὰ τοῦ ἀλήτου τούτου οἱ λουθηροκαλβῖνοι ἐξέδωκαν ἀνατύπωσιν τῆς ὑπὸ Μαξίμου Καλλιπολίτου γενομένης μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, τυπωθεῖσαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1703 παρὰ Βενιαμὶν Μοτταΐῳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκδοσις αὕτη τὴν αὐτὴν ἔτυχε τύχην τῆς προηγουμένης, διότι τὰ εἰς Ἑλλάδα σταλέντα πρὸς διανομὴν ἀντίτυπα κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῷ πυρὶ παρεδόθησαν.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Ἑλλαδίου ἐκτιθεμένων δηλοῦται, ὅτι ὁ Σεραφεὶμ ἦτο ἄνθρωπος κοινῆς παιδείας, εἰ μὴ ἀγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ἀρκούδης(2).

Ἐγεννήθη ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Νεαπόλεως ἐκ Κερκυραίων γονέων, καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐκπαιδευθεὶς κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ ἁγίου Δομηνίκου· ἀπεβίωσε τῷ 1720, καταλιπὼν διάφορα πεζὰ καὶ ἔμμετρα ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα·

—Anatomia degl'ipocriti. Venetia 1699.
—Galatina litterata. Genova 1709.
—Le due Galatine difese, il libro et la patria. Genova 1715.
—Prediche. Lecca 1712.
—Sant'Athanasio Magno. Lecca 1714 (3).

Ἀλβάναι.

Ἐκ τοῦ περιφανοῦς τούτου οἴκου, ἐξ Ἠπείρου ἔλκοντος τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐκεῖθεν, ἕνεκα τῶν Τουρκικῶν διωγμῶν εἰς Ἰταλίαν μεταναστεύσαντος κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καταγραφέντος δ' εἰς τὸν κατάλογον τῶν εὐγενῶν τῆς Βεργάμου, Οὐρβίνης, Βενετίας, καὶ Γενούης, καὶ ἐν ἔτει 1715 τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Σοριανοῦ λαβόντος, πολλαὶ παραφυά-

(1) Helladii, Status praesens Ecclesiae cap. XVI.

(2) Αὐτὸς οὗτος λέγει ἔν τινι τῶν πονημάτων του, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀρκούδης παράγεται ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἄρκτος· τὸ δὲ ζῶον τοῦτο ἔφερεν ἀναγεγραμμένον ὡς οἰκόσημον ἡ γενεά του.

(3) Biographie Universelle, tom. II, σελ. 387—8.

δες ἀνέθαλλον καὶ ἐπίσημον κατέλαβον θέσιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρὸ πάντων χρονικοῖς τῆς Ἰταλίας. Ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονεύσαντές τινων, παρεντιθέμεθα καὶ ἐνταῦθα τοὺς ἐπισημοτέρους βλαστοὺς τῆς ἐξιταλισθείσης Ἠπειρωτικῆς ταύτης οἰκογενείας.

Α'. *Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάνης.* Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1648, ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς, τῷ δὲ 1690 προεχειρίσθη καρδινάλιος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰννοκεντίου ΙΒ' ἐξελέχθη πάπας (24 Νοεμβρίου 1700) ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης ΙΑ'. Βεβαιοῦται, ὅτι ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐσκέπτετο περὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὑψίστου τούτου τοῦ καθολικισμοῦ ἀξιώματος. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη παπεύσας ἀπεβίωσε τὴν 19 Μαρτίου 1721, διαδεχθεὶς ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΓ'.

Ὁ Κλήμης ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἔξοχον παιδείαν, τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν μὴ ἐμμονὴν εἰς τ' ἀπάδοντα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καθεστῶτα. Ἐπεχείρησε τὴν διόρθωσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τούτῳ συγκαλεσθέντες περιφανέστεροι τῶν ἀστρονόμων ἐδείχθησαν ὀπισθοδρομικώτεροι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπεποιήθησαν τὴν εἰσαγωγὴν οἱασδήποτε καινοτομίας. Νομισματόσημον κοπὲν ἐν Γερμανίᾳ διατρανοῖ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀλβάνη, εὐγλωττότερον παντὸς γραπτοῦ ἐγκωμίου· ἀφ' ἑνὸς μὲν παριστᾷ τὴν προτομὴν αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « Albanum coluere patres, nunc maxima rerum Roma colit, » ἀφ' ἑτέρου δὲ στέφανον ἀνθόπλεκτον μὲ τὰς τέσσαρας ταύτας λέξεις « Justitia. Pietas. Prudentia. Eruditio ».

Τὰ ἐπὶ τῆς παπωσύνης αὐτοῦ ἐκδοθέντα διατάγματα (βοῦλαι) ἐξεδόθησαν ἐν 1718 εἰς φύλλον, τὰ δὲ συγγράμματά του ἐν Ῥώμῃ τῷ 1729 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀννίβα τοῦ καρδιναλίου, προτάξαντος καὶ λεπτομερῆ βίον τοῦ θείου του (1).

Β'. *Ἀννίβας Ἀλβάνης*, καρδινάλιος, ἀνεψιὸς τοῦ προρρηθέντος· ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἔργων τοῦ θείου του, ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων καὶ λατινικῆς μεταφράσεως Menologium Graecorum (2), Urbini 1727, εἰς τόμους 3, καὶ ἔγραψε πολλὰ ἐξ ὧν ἐτυπώθη, Pontificale Romanum, Bruxellæ 1735. vol. 3.

Γ'. *Ἀλέξανδρος Ἀλβάνης*, ἐγεννήθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1692, καὶ προχειρισθεὶς καρδινάλιος ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΓ', ἔδειξε τόσην ἀξιοτρεπῆ συμπεριφορὰν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας ἀποσταλείς,

(1) Artaud, Biographie Universelle, Supplément.

(2) Κατὰ λάθος φέρεται ἐν Καθολικῇ Βιογραφίᾳ Romanum.

ὅσην καὶ εὐρυμάθειαν διορισθεὶς βιβλιοθηκάριος τοῦ Βατικανοῦ. Ἠγάπησε καὶ ἐπροστάτευσε τοὺς λογίους καὶ καλλιτέχνας, καθωραΐσε διακοσμήσας ἐκ πασῶν τῶν ὡραίων τεχνῶν τὴν περιφανῆ ἔπαυλίν του (Villa Albani), ἔγραψε πάμπολλα ἱστορικὰ καὶ φιλολογικά, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 11 Δεκεμβρίου 1779 (1).

Δ'. Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάνης, ἀνεψιὸς τοῦ προρρηθέντος ὁμωνύμου πάπα, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα, ἐγεννήθη τῷ 1720· νηπιόθεν προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, συνήνου τῇ ἀρρενωπῇ φυσιογνωμίᾳ, πνεῦμα, χάριν, καὶ ὀξύνοιαν ἀξιοθαύμαστον. Περιβληθεὶς τὴν καρδιναλικὴν πορφύραν τῷ 1747, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων δημοκρατικῶν Γάλλων, δημευθείσης καὶ τῆς περιουσίας του. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀποχώρησιν τῶν Γάλλων, ὁ Ἀλβάνης ἐπανελθὼν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν Πίου Ζ', καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1809.

Καὶ ἄλλα μέλη τοῦ περιφανοῦς τούτου οἴκου ἔφερον τὴν καρδιναλικὴν τιάραν, καὶ ἐπὶ παιδείᾳ, φιλομουσίᾳ, καὶ ἀρεταῖς διέπρεψαν, περὶ ὧν οὐδένα ποιοῦμεν λόγον, ἀφοῦ πολὺν ποιεῖ ἡ προσκτησαμένη τὰ ὀνόματα ταῦτα ἰταλικὴ φιλολογία.

Μελέτιος Τυπάλδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐκαλεῖτο Ματθαῖος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου (1671 — 85), καὶ εἶτα τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον μετωνομάσθη Μελέτιος. Ἀλλ' ὅμως σκανδαλώδης καὶ πολλῶν λυπηρῶν πρόξενος ἐγένετο ὁ μετέπειτα βίος τοῦ ἀνηρέμου Καφαλλῆνος.

Ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου, ὡς προερρέθη, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἕνεκα πολλῶν καὶ σπουδαίων λόγων, ὥρισεν ἐν Βενετίᾳ τὴν ἕδραν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐν Λυδίᾳ Φιλαδελφείας. Οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολῖται, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Βενετικῇ Μητροπόλει ὁμογενῶν ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν Ἰονίων νήσων, ὑπακείμενοι πολιτικῶς μὲν τῇ δημοκρατίᾳ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεφαλῇ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἡ Ἐνετικὴ Γερουσία ἐξ

(1) Sismondi, Biographie Universelle, tom. I. σελ. 388.

ὑπαρχῆς οὐ μόνον δὲν ἐπηρέασε τὴν ἐκλογὴν τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτούς, δυναμένους ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ νὰ κηρύττωσι τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ στηλιτεύωσι, δοθείσης αἰτίας, τὰς καινοτομίας τῶν Δυτικῶν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἀείποτε ἐποφθαλμιῶσα τὸν πυρῆνα τοῦτον τῶν *σχισματικῶν* προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποσυνθέσῃ· οἱ κατὰ καιροὺς ὅμως ἀρχιερατεύσαντες εὐθαρσῶς ἀντέστησαν, καὶ τὰς ἐξυφαινομένας μηχανορραφίας διέλυσαν. Πέντε ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισαν μητροπολῖται Φιλαδελφείας ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου μέχρι Γερασίμου τοῦ Βλάχου (1578—1685).

Διάδοχος τοῦ τελευταίου καὶ ἕκτος τὸν ἀριθμὸν προεχειρίσθη ἐν ἔτει 1685 Μελέτιος ὁ Τυπάλδος, τέως διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἔχουσα πάντοτε τὰ ὄμματα ἐκεῖ ἐστραμμένα, προσεπάθησε νὰ ἑλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τοῦτον. Ὁ Τυπάλδος, ἀνὴρ ἀμφίδοξος, ἄστατος, καὶ φιλόδοξος, θαμβωθεὶς ἀπὸ τῆς εἰς βραβεῖον τῆς ἀποστασίας του προτεινομένης καρδιναλικῆς πορφύρας, ἐδέχθη πρὸς μέγιστον σκάνδαλον τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν του, τὰς προτάσεις τῶν Δυτικῶν· καὶ κατὰ πρῶτον ὁ δραπετίδης ἐνήργησεν εἰς ἔκδοσιν διατάγματος, δι' οὗ οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεργίου ἐφημέριοι νὰ ἐξαρτῶνται καὶ διορίζωνται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, ὡς πρότερον. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποφέρωσι τὴν τοιαύτην βίαν τῶν δυτικῶν, ἣν κατὰ μέρος ἐνίσχυε καὶ ἡ ἐξουσία. Ὁ Τυπάλδος θρασυνθεὶς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιτυχίας ἐχώρει εἰς τὸ σατανικὸν ἔργον τῆς ὑποταγῆς τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας εἰς τὸν πάπαν.

Ἡ μεγάλη ἐκκλησία πληροφορηθεῖσα τὰ γιγνόμενα συνεκάλεσε σύνοδον τῷ 1712 ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου Δ', καὶ συναινοῦντος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου ἀπέκοψε τὸ σεσηπὸς τοῦτο μέλος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ εἰς παντελῆ ὑπέβαλε τὸν ἀποστάτην καθαίρεσιν. Συνάμα δὲ ἵνα μὴ καθιερωθῇ τὸ παράνομον καὶ αὐθαίρετον κατήργησε τὴν ἐν Βενετίᾳ ἕδραν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, τὴν ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα ἔτη διατηρηθεῖσαν, καὶ ἐθεσπίσθη ἵνα ἐκλέγηται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων εἷς τοποτηρητής (1).

Ὁ Τυπάλδος ἐμβρόντητος γενόμενος εἰς τὸ κεραυνοβόλον ἄκου-

(1) Βεντότη, Συμπλήρωμα εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου τομ. Δ'.

σμα, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος, ἔζησεν ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἔτος ἀβίωτον καὶ ἐλεεινὸν βίον.

Ἔγραψε κατὰ τὸν ἀρμενοκαθολικὸν Σέρπον, Ὁδηγὸν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκκλησίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Guida alla vera chiesa di Gesù Cristo) (1).

Παναγιώτης Σινωπεύς.

Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ (Σινώπῃ) ἐπ' ὀλίγον διδάξαντος Θεοδώρου τοῦ Τραπεζουντίου. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐλεηθεὶς ὑπό τινος Γερασίμου ἠξιώθη τὰ πρὸς διατροφὴν καὶ ἠκροᾶτο ἐν τῇ Πατριαρχικῇ σχολῇ, διδάσκων ἅμα κατ' οἶκον παῖδάς τινας. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἠκροάσατο τῆς λογικῆς παρὰ Σεβαστῷ Κυρηνίτῃ, μισθωθεὶς καὶ ὡς διορθωτὴς τῶν εἰς τὸ ἐκεῖ ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐκτυπουμένων βιβλίων. Ἐπαναστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμισθώθη ὡς διδάσκαλος ὑπὸ φιλομαθῶν τινων Σαξόνων, μεθ' ὧν ἀπερχόμενος εἰς Ἄλλην, ἀπετράπη ἐν Βενετίᾳ τῆς ὁδοῦ ὑπὸ Μελετίου Τυπάλδου, τοῦ ἀποστάντος τοῦ πατρίου δόγματος. Προτρεπόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὡμολόγησε τὸν καθολικισμόν, καὶ εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμόσεως ἐπὶ διετίαν διετρέφετο παρὰ τῷ Τυπάλδῳ, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὑπότροφος εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ Κουτουνιανὸν Ἑλληνομουσεῖον. Ἐκεῖ δὲ ὑπὸ ἑτέρου δραπετίδου, Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κρητὸς, ἐνθαρρυνόμενος πρὸς τὸν καθολικισμὸν πάντῃ ἐξέκλινε. Γεώργιος Κονδύλιος, εὐπατρίδης Πάριος, προσεκάλεσε τὸν Παναγιώτην εἰς τὴν πατρίδα του ὡς διδάσκαλον· οὗτος δ' ἐρχόμενος κατέπλευσεν εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα οἱ κάτοικοι ἐξελέξαντο αὐτὸν διδάσκαλον· γνωσθέντων ὅμως τῶν λατινικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ἐκινδύνευσε νὰ κατασπαραχθῇ ὑπὸ τοῦ ὄχλου, καὶ μόλις φεύγων ἐσώθη εἰς Ναύπλιον. Πληροφορηθεὶς ἐνταῦθα τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Κονδυλίου, σφαγέντος ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανοῦ ἀρχιναυάρχου Τζανούμ-Χότζα, ἐδειλίασε νὰ μεταβῇ εἰς Πάρον, καὶ ἐν Ναυπλίῳ διατρίβων προσεπάθησε νὰ ἐνσπείρῃ τὰς Ῥωμαϊκὰς καινοτομίας, ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, κακὴν κακῶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν. Ὁ Τυπάλδος ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἐφημέριον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου ὁ Σινωπεὺς παρὰ πάντων μισούμενος, ἦλθεν εἰς Βερώνην, καὶ ἐλεηθεὶς ὑπὸ τοῦ μαρκεσίου Σκιπίωνος Μαφφέη συνεστήθη ὡς διδάσκαλος εἰς τοὺς βουλομένους τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς. Τῷ 1720 μεταβάντος τοῦ

(1) Giov. de Serpos, Dissertazione polemico-critica. Venetia 1783 σελ. 10.

Μαφφέη εἰς Φλωρεντίαν, ὁ Παναγιώτης ἀπῆλθεν εἰς Βριξίαν καὶ ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικά. Τῷ 1723 ἐπέστρεψεν εἰς Βερώνην, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς Βριξίαν, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1736 ὑπερξηκονταέτης. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ μαθητὴς καὶ φίλος του Φίλιππος Γαρβέλλης ἐχάραξεν ἐπίγραμμα λατινιστὶ ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Βαρζάνου.

Ὁ Παναγιώτης ἦν ὁπωσοῦν εἰδήμων τῆς τε λατινικῆς καὶ ἑλληνίδος φωνῆς, φανατικὸς δὲ λατινόφρων, ὡς πάντες οἱ ἐξωμόται. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πιεραντώνιος Βαρζάνης ἐκ Βριξίας ἐγραψεν ἑλληνοϊταλιστὶ τὸν βίον τοῦ Σινωπέως προσθεὶς καί τινας τῶν ἐπιστολῶν του. Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης, τυπωθείσης ἐν Βριξίᾳ τῷ 1760, ἠρανίσθημεν τὰ περὶ τοῦ Παναγιώτου ἐκτεθέντα.

Ἐκτὸς τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν του κατέλιπε διάφορα ἐν Βριξίᾳ καὶ Βερώνῃ χειρόγραφα, καὶ ὡς διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπογραφείου ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀνθολογίου (1697), ὀρθοδόξου ὁμολογίας (1699), καὶ λοιπῶν.

Ἀθανάσιος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ προεχειρίσθη τῷ 1700 πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἑκατοστὸς πεντηκοστὸς τοῦ θρόνου τούτου καταριθμούμενος. Τῷ 1686 οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀκμαίαν τηροῦντες τὴν μνήμην τοῦ ἄρτι τῶν τῇδε ἀπελθόντος πατριάρχου Μακαρίου Γ', ἐξελέξαντο ὡς τοιοῦτον τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ Κύριλλον, νεανίαν εἰκοσαέτη· ἀλλὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐσκανδάλισέ τινας, οἵτινες θεωροῦντες ὅτι ἕνεκα τῆς ἐκεῖ προσηλυτικῆς ἐφόδου τῶν Δυτικῶν, ἐδέοντο ἀκμαίου καὶ σοβαροῦ ποιμενάρχου ἔγραψαν πρὸς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν συνιστῶντες ἀντ' ἐκείνου τὸν Ἐπιφανείας Νεόφυτον, τὸν Χῖον, ὡς ἱκανὸν καὶ ἄξιον· καὶ δὴ προβιβασθέντος τῷ 1688 τοῦ Νεοφύτου ὁ φιλοτάραχος νεανίας Κύριλλος ἤγειρε θορυβώδη σκάνδαλα καὶ σχίσμα ἐν μέσῳ τῶν χριστιανῶν. Ὁ πατριάρχης μὴ θέλων ἵνα πρὸς ὄφελος τῶν Λατίνων ταράττῃ τὴν κυμαινομένην ἐκκλησίαν παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Κυρίλλου, καὶ ἐλθὼν εἰς Λαοδίκειαν ἐφησύχασεν ἐκεῖσε καὶ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε. Ὅθεν τῷ 1691 ἀνέλαβεν ὁ Κύριλλος τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἀλλ' οἱ ἐν Χαλεπίῳ χριστιανοὶ δὲν ἔπαυσαν πάντα κινοῦντες λίθον πρὸς παῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ πολλὰς ἐνεργείας κατώρθωσαν ἵνα κατ' ἐπιταγὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χειροτονηθῇ καὶ προβιβασθῇ πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἐν λόγῳ Ἀθανάσιος. (1).

(1) Καὶ ἕτερος Χῖος ἐπατριάρχευσεν ἐν Ἀντιοχείᾳ (1631—47) Μελέτιος ἱερομό-

Ὁ Κύριλλος ὅμως βαρέως φέρων τὴν ἧτταν δὲν ἔπαυε πάντα κινῶν κατὰ τοῦ Ἀθανασίου λίθον· οἱ ὀρθόδοξοι εἶχον διαμοιρασθῆ εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ οἱ Λατῖνοι ὠφελούμενοι τῆς διαιρέσεως ἀνετώτερον ἐξεπλήρουν τὴν πρόθεσίν των. Ὅθεν μετὰ πολλὰς διενέξεις ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ μὲν Ἀθανάσιος λάβῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς κατὰ Συρίαν Βερρόιας (Χαλεπίου), ὁ δὲ Κύριλλος μείνῃ ἐν Δαμασκῷ πατριαρχεύων. Τῷ 1724 ἀποθανόντος τοῦ Κυρίλλου, ἔμεινε μόνος πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1728 ἐν Χαλεπίῳ φαρμακευθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ λατινοφρονησάντων, καὶ πατριαρχεύσας ψιλῷ μὲν ὀνόματι χρόνους 24, πράγματι δὲ τέσσαρας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ διάδοχον κατέλιπε τὸν ποτὲ διάκονον αὐτοῦ Σίλβεστρον, ἀδείᾳ τούτου ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ ὄρει τότε ἀσκητεύοντα (1).

Ὁ Ἀθανάσιος ἦν, ὡς λέγει Προκόπιος, ἀνὴρ εὐσεβὴς, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ λίαν τετριμμένος περὶ τὰς γραφάς.

Συνεστήσατο ἐν Χαλεπίῳ Ἀραβικὴν τυπογραφίαν, ἐξ ἧς ἐξεδίδοντο διάφορα συντείνοντα εἰς στερέωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς προπαγάνδας ἐνοχλουμένου ὀρθοδόξου ποιμνίου. Προϊὸν τῶν πιεστηρίων ταύτης γνωρίζομεν μόνον τὴν ὑπὸ Βρουνέτου (2) μνημονευομένην ἀραβιστὶ μετάφρασιν τοῦ Ψαλτηρίου, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1706.

Ἔγραψεν ὁ Ἀθανάσιος—Ἱστορίαν τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου μέχρι τοῦ 1702. Τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον δὲν ἐξεδόθη, λατινιστὶ δὲ μετάφρασις ἐτυπώθη ὑπὸ Κολλαρίου (Supplem. Lambecii Comment. I, 451).

—Ἀποκρίσεις εἰς Κ' κεφάλαια κατὰ τῶν καλβινιστῶν. (Ἐξεδόθησαν, κατὰ Ζαβίραν, ἐν ἔτει 1673 ἐν Δαμασκῷ, μεταφρασθεῖσαι καὶ γαλλιστί).

—Βίον τοῦ ἁγίου Χριστοδούλου τοῦ κοινοβιάρχου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Συνεγράφη τῇ 1727).

Γεώργιος Ὑπομενάς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ παρὰ Κωνσταντίνου Βασαράβα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας σταλεὶς εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, καὶ ἐστεφανώθη τῷ 1708. Διάφορα ποιημάτια

ναχος, ὅστις ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς ἀρχιερέα, καὶ ἐπὶ τοῦ προβιβασμοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μετωνομάσθη Εὐθύμιος Δ'.

(1) Κωνσταντίου πατριάρχου, περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων (Ἀνέκδοτον).

(2) Brunet, Manuel du Libraire.

ἔγραφησαν εἰς τὴν στερνηφορίαν αὐτοῦ, ἅτινα συλλεχθέντα ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου τοῦ Κρητὸς ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1709, προσφωνηθέντα εἰς τὸν προστάτην τοῦ Ὑπομενᾶ Βασαράβαν. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης περιῆλθεν εἰς χεῖράς μας τετρασέλιδον μόνον φύλλον περιέχον τρία ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Ἀβραμίου, δύο Ἀντωνίου Στρατηγοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ ἓν λατινιστὶ Παλλαδίου Δαμιανοῦ Βλάχου. Ἐκ τούτων παρεντιθέμεθα τὰ τοῦ Στρατηγοῦ.

Ἔνδικ' ἀγήρων ἄρτι Γεώργιε σεῖο κλείζει
Πᾶσ' Ἑλλὰς κλῆσιν, ξὺν Πατάβῳ τε σέβει,
Καὶ σοφίης στεφάνους περιβάλλει κἀρ σέο ἔννουν,
Ὡς αἰεὶ φιλέει ἴδμονας εὐλογέειν.
Ἔσθλ' Ἀρετῆς γὰρ δῶρα, ἐπαίνους, στέμματα ὄντας.
Καρποῦσθαι μοῦνον ταῦτα δέον λογίους.

Ἕτερον δίστιχον.

Ὄλβιος, ὃς Σοφίης στεφάνους λάβε, ἠδὲ τὰ εὐχή·
Ὄλβιος οὖν καὐτὸς πάντα τανῦν κατέχων.

Ἐκ Παταβίου εἰς Βλαχίαν ὁ Ὑπομενὰς μεταβὰς ἐδίδαξε γονίμως εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν, εὐδοκίμως μετερχόμενος καὶ τὸν ἰατρόν· ἀποβιώσας δ' ἐν ἔτει 1745 ἐδωρήσατο τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, Τραπεζοῦντα (1).

Ἐπειδὴ καὶ ἕτερος ὁμώνυμος διέτριβεν ἐν Βουκουρεστίῳ διδάσκων, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης συγχύσεως, λέγομεν ὅτι ὁ δεύτερος οὗτος ἐκαλεῖτο Γεώργιος Θεοδώρου Τραπεζούντιος. Λάζαρος ὁ Σκρύβας, Τραπεζούντιος καὶ οὗτος σχολαρχῶν ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔγραψε τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον εἰς τοῦτον ἀποβιώσαντα τὴν 28 Ἰουλίου 1739.

Τὸν μακρὸν ἐλπίσιν ὧδε Γεώργιος ὕπνον ἰαύει
Ἀναστάσιος νεκύων νεύματα πανσθενέος.
Τὸν γ' ἐνὶ Τραπεζοῦντι ἑκὰς Θεόδωρος ἔφυσε.
Μουσῶν δ' εἵλκυσ' ἔρως γαῖαν ἐς Οὐγγροβλάχων,
Ἔνθ' ἐπὶ παιδείῃ κλέος ἤρατο πολλὰ μογήσας,
Τῆς δ' Ἀκαδημίας πλείονα ἦρξε χρόνον.
Τῷ δ' ἔπι δακρυχέων Λάζαρος ἔθηκ' ἐλεγεῖα,
Ὡς μάλ' ἑταῖρος ἐὼν, μνημόσυνον φιλίης.

Κολέττης.

Α'. *Λιβέριος*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεύς· μισθω-

(1) Περὶ τῆς ἀθλίας τύχης τῆς πολυτίμου ταύτης βιβλιοθήκης βλέπε Τριανταφυλλίδου Ποντικὰ, σελ. 41—42.

θεὶς ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων μετέβη εἰς Ἅλην τῆς Σαξωνίας καὶ ἐπεμελήθη μετ' Ἀναστασίου Μακεδόνος τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὁλλανδίας καθηγητοῦ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν Ἰωάννου Ἅϊμαν γενομένην μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Κολέττης προσέθηκεν ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως ἴδια σημειώματα ἐξηγητικὰ διαφόρων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, καὶ περὶ τῆς κατὰ Κυριακὰς ἀναγνώσεως τῶν εὐαγγελίων κλπ. Ἄδηλον διὰ τίνας λόγους διενεχθεὶς πρὸς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον, διέσυρε παρὰ τοῖς ἐν Γερμανίᾳ σοφοῖς τὸν σοφὸν τοῦτον, ὅστις ἀντεκδικούμενος δριμέως ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Κολέττου, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν τῆς καταγωγῆς προσεπάθησε ν' ἀρνηθῇ.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Διαθήκης, ἀπαρτιζομένῃ ἐκ σελίδων χιλίων ἑκατὸν ἓξ, προτέτακται λατινιστὶ πρόλογος Αὐγούστου Ἑρμάνου Φραγκίου.

Εἶτα ὁ Κολέττης ἐλθὼν εἰς Βενετίαν παρέμεινεν ἐκεῖ· διότι καὶ ἐπίγραμμά του εὕρηται ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ Πατούσα (1710), καὶ ὡς μέλος τοῦ συστάντος ἑλληνικοῦ συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν (illesi) φέρεται, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ συλλόγου ποίημα ἐπιγραφόμενον « Εὐχαρίστησις » εἰς τὸν τότε Φιλαδελφείας Μελέτιον τὸν Τυπάλδον [1].

Β'. *Δημήτριος Κολέττης*, Ἀθηναῖος, καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος. Τῷ 1710 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ συνειργάσθη μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Ἰωάννου Πατούσα εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας [2].

Ἰωάννης Λέσβιος.

Διεδέχθη ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς Δωρόθεον τὸν Λέσβιον. Κατὰ Κωνστάντιον ἐγένετο ὁ Ἰωάννης ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, εὐδοκιμῶν εἰς τὰ φιλοσοφικά, καὶ ἐτετίμητο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῷ ἀξιώματι τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὕστερον δ' ἔλαβεν, ὡς καὶ πρότερον ὁ διδάκαλός του, τὸν τίτλον *ὕπατος τῶν φιλοσόφων*. Παρέτεινε σχολαρχῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1744, ὅτε δι' ἀσθένειαν παραιτηθεὶς ἔζη καθ' ἡσυχίαν. Πάσχων ἐξ ἀδιαλείπτου εὐκοιλιότητος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1752· ἐπὶ δὲ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου του ὁ ἐξ εὐγενῶν ἀκροατής του Κωνσταντῖνος Ἰουλιανὸς ἐχάραξε τῇ 1 Νοεμβρίου 1753 τάδε·

---

[1] Ἄνθη εὐλαβείας, Ἐνετίησι 1720. σελ. 42.

[2] Βρετοῦ, Β'. σελ. 48—9.

Ἡ σορὸς ἥδ' ἀρετῶν σωρὸν κεύθει θεοτερπῶν,
εὐσεβίην, σοφίην, σωφροσύνην, σύνεσιν,
κλεινὸν Ἰωάννην τὸν Ἰωάννου, πέλεν ὅς νυ
ὀφφικίῳ κ' ἀρετῇ φιλοσόφων ὕπατος (1).

Τοῦ Ἰωάννου εὕρηται ἐν χειρογράφῳ λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον (2).

Ἐκ τούτου κατάγονται οἱ Τζανέται· εἷς δ' ἐκ τούτων Ἰωάννης ὁ Τζανέτος, τετιμημένος τῷ ἀξιώματι τοῦ λογοθέτου, ἔγραψεν ἑλληνογαλλιστὶ κατὰ Ὠκέλλου. Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνεται ἐκτενὴς ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου ἐν Χρυσαλλίδι· εἰς τὸ ὑπὸ Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ μεταφρασθὲν τρόπαιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εὕρηται τοῦ Τζανέτου τούτου ἐπίγραμμα ἐκ πολιτικῶν στίχων δεκαέξ.

Πατούσας.

Α'. *Ἰωάννης*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ἦλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὅπερ τὸν ἀνηγόρευσεν δόκτωρα τῆς θεολογίας. Ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν μεταβὰς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τῷ 1703 ἐσχολάρχησε τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἑλληνομουσείου, καὶ παρέμεινε πιθανῶς ἐν τῇ θέσει μέχρι τοῦ 1714, ὅτε διεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἀποστόλου Μίκου (3).

Ὁ Πατούσας πρῶτος συνέλαβε τὴν ἀξιόλογον ἰδέαν ἀπανθήσεως καὶ συνενώσεως τῶν πρὸς διδασκαλίαν καταλληλοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, οἵτινες διὰ τὸ πολυδάπανον τῆς ἀγορᾶς δὲν ἦσαν προσιτοὶ εἰς τοὺς μαθητευομένους. Ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδεία τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1710 ἐκδοθεῖσα, κκὶ πολλάκις ὕστερον ἀνατυπωθεῖσα ἐχρησίμευσε μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς τὸ μόνον σχεδὸν πρόσφορον βοήθημα ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις.

Τῷ 1711 ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ μετατύπωσιν τῆς γραμματικῆς τοῦ Λασκάρεως.

Κατὰ Ζαβίραν, μετέφρασε τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου ἐκδοθέντας ἐν ἔτει 1768 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ.

---

(1) Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς.
(2) Παρνίκα σχεδίασμα, σελ. 27.
(3) Veludo, Sulla colonia Greca in Venezia, σελ. 15.

Β'. *Γεώργιος Πατούσας*, ἱερομόναχος, ἀδελφὸς τοῦ προλεχθέντος· ἐν τῇ πατρίδι καὶ οὗτος τὰ πρῶτα παιδευθεὶς γράμματα ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ διατρίβων κατελέχθη μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἱδρυθέντος συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 λόγον ἐκφραστικὸν εἰς τὴν Μετάστασιν τῆς Παρθενομήτορος Μαρίας(1). Διορισθεὶς δ' εἶτα ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐσχολάρχησε διὰ βίου τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἑλληνομουσείου (1723—61).

Τῷ 1758 ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ὑπὸ Βόρτολι ἔκδοσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐν ᾗ εὕρηται ἐπίγραμμα αὐτοῦ.

Σκιαδάς.

Α'. *Ἀθανάσιος*. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν ἐστάλη εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐκπαίδευσιν. Φοιτήσας ἐν πρώτοις εἰς ἓν τῶν γυμνασίων τῆς Βενετίας μετέβη εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα, ὑπακούσας εἰς τὰς προτροπὰς τῶν γονέων του, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδασκάλου· αἰσθανόμενος ὅμως, ἰδιάζουσαν κλίσιν εἰς τὴν φιλολογίαν ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα τὴν φυσικήν του ῥοπὴν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο εἰδημονέστατος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου. Ἀγνοεῖται δὲ ἂν ἐν Παταβίῳ ἢ ἀλλαχοῦ ἐξέμαθε τὴν γερμανικὴν καὶ ῥωσσικὴν γλῶσσαν, ἃς ἐγίνωσκε.

Εὐαρεστούμενος εἰς παλαιογραφικὰς ἐρεύνας κατέγινεν ἐνζήλως εἰς διερεύνησιν τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεσκέφθη τὰς ἐπισημοτέρας βιβλιοθήκας τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας.

Μεταβὰς εἰς Δακίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπεκράτει ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ὀθωμανῶν πόλεμος, εὗρεν ἐν Ἰασίῳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Πέτρον τὸν μέγαν, πρὸς ὃν παρουσιασθεὶς καὶ ἐπὶ πολὺ συνδιαλεχθεὶς ἔτυχεν, ἕνεκα τῶν γνωσεών του, τῆς εὐνοίας τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις παραλαβὼν τὸν Σκιαδὰν εἰς Μόσχαν ὠνόμασε σύμβουλον ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὸ τμῆμα τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὕστερον διώρισε καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Σλαβωνο-Γραικικὴν Ἀκαδημίαν.

(1) Ἄνθη εὐλαβείας, σελ. 7—16.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα περιοδεύσῃ, καὶ περιελθὼν ὅλον τὸ ῥωσσικὸν κράτος ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ Κατηφόρου συγγραφέντα βίον Πέτρου τοῦ μεγάλου.

Ἐπανελθόντα εἰς Ῥωσσίαν τὸν Σκιαδὰν διέταξεν ὁ μεγαλεπήβολος μονάρχης ἵνα συντάξῃ κατάλογον τῶν περισωζομένων ἑλληνικῶν χειρογράφων, καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1722 μετὰ ζήλου ἁψάμενος τοῦ ἔργου ὁ πολυμαθὴς Κεφαλλὴν ἠναγκάσθη, ἕνεκα ἀντενεργείας τῶν αὐλικῶν, νὰ διακόψῃ τὸ ἔργον.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1723 ἐξέδοτο ἐν Μόσχᾳ λατινορωσσιστὶ σύντομον κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων κωδίκων ἀφιερώσας τὸ συνταγμάτιον εἰς Πέτρον, τὸν πολυειδῶς αὐτὸν εὐεργετήσαντα. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ καταλόγου ὁ Σκιαδὰς ὑπέσχετο τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν ἄλλου ἀκριβοῦς καταλόγου, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης ἑλληνικῆς παλαιογραφίας.

Ὁ δημοσιευθεὶς κατάλογος ἀνετυπώθη ὑπὸ Καππίου ἐν Λειψίᾳ τῷ 1724, καὶ ὑπὸ Σχέφερ ἐν Λειψίᾳ καὶ Φραγκοφούρτῃ τῷ 1766.

Ὁ Σκιαδὰς μετέφρασεν εἰς γλαφυρὰν ῥωσσικὴν διάλεκτον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸν Τηλέμαχον τοῦ Φενελῶνος.

Β'. *Γεώργιος Σκιαδάς* ἐγεννήθη ἐν Ῥωσσίᾳ ἀπὸ τὸν προρρηθέντα Ἀθανάσιον, καὶ σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἀποκατέστη μεγαλόπλουτος ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1803, γράψας εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν συνταγμάτιον κατὰ Λατίνων.

Γ'. *Μιχαὴλ Σκιαδὰς*, ἐξάδελφος τοῦ Γεωργίου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀθανασίου· ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ περὶ τὸ ἔτος 1740, καὶ διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετέβη πρὸς τὸν ἐν Μόσχᾳ ἐξάδελφόν του Γεώργιον, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐστάλη εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐλθὼν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμστελοδάμου ἠκροάσθη κατὰ πρῶτον τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα, εἶτα δὲ μεταγραφεὶς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν ἐγένετο τακτικὸς ἀκροατὴς τοῦ περιλαλήτου Βαιρχαβίου. Στεφθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς συνέγραψε λατινιστὶ ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν *περὶ τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ* (De summo bono), καὶ παραμείνας ἠκροάσθη ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ ὕστερον πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην, οἷον νομικά, πολιτικά, καὶ ἐπὶ τέλους θεολογικά. Ἐξ Ὁλλανδίας μετέβη εἰς Παρισίους,

καὶ ἐν τέλει μετὰ δεκαετῆ ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Μόσχαν, καὶ ἤρξατο μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἡ κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν ἀμέσως καθηγητὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μόσχας, καὶ ὁ πανδαήμων Κεφαλλὴν ἤρξατο τακτικῶς παραδίδων λατινιστὶ, ἐκτὸς τῶν ἰατρικῶν μαθημάτων, τό τε φυσικὸν καὶ διεθνὲς δίκαιον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίσας τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ τὸν ἐτίμησε τῷ ἱπποτικῷ παρασήμῳ τοῦ ἁγίου Βλαδιμήρου, καὶ τὸν ὕψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν συμβούλου (Conseiller de Collége).

Πρὸ πολλῶν χρόνων κατεγίνετο εἰς συγγραφὴν ἐπωφελεστάτου συγγράμματος (Θεανθρωπογνωσίας), ἐν ᾧ ἐναποταμίευσε τὸν πλοῦτον τῆς εὐρυμαθείας αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν ἔτει 1802 ἐπισυμβὰς θάνατος δὲν ἄφησεν αὐτὸν ἵνα φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον του (1).

Δαμιανὸς Παρασκευάς.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Σινώπῃ, καὶ παιδείας χάριν ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐπὶ διετίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐν Φραγκοφούρτῃ σοφούς· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἰέναν καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης· ἐξ Ἰένης ἀπῆλθεν εἰς Πετρούπολιν, καὶ δεξιωθεὶς ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου διωρίσθη ἰατρὸς τοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου τοῦ Κρόνσταδ.

Ἄδηλον τί ἀπέγινεν ὕστερον ὁ Παρασκευὰς, ὅστις κατὰ Ζαβίραν, ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωσσικῆς.

Συγγράμματα.

—Meditationes academicæ de cognitione humana methodice conscriptæ. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐν Ἰένῃ ἐκδοθὲν προσφωνεῖται εἰς τὸν ἡγεμόνα Μαυροκορδάτον).

—Tractatio methodica de libertate cogitandi, volendi, etc.

—Defensio philosophiæ Volfianæ. 1729 (2).

Χρύσανθος Ζηταῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον κατετάχθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Μεταβὰς εἰς Τρανσυλβανίαν ἐχρημάτισεν ἱκανὸν χρόνον ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσεκλήθη εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας πρὸς διδασκαλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσχολάρχησεν ἐν Μοσκο-

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων, σελ. 151, 631, 650.
(2) Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν Θέατρον.

πόλει καὶ Ἄρτῃ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἡσύχασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἡλιοῦ, τῆς ὁποίας κατέστη καὶ ἡγούμενος.

Ἦν ἀνὴρ σεβάσμιος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Δημ. Μοσχοπολίτου.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ διατρίβων ὁ Ζηταῖος ἐν ἔτει 1715 συνέγραψεν — Ὄργανον προγυμναστικόν (1).

Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως.

Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πολυμαθής, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος ἔν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκήρυξ διάσημος. Περιηγήθη πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν Ὀξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας ἐξεφώνησε λόγον ἐν τῷ Σχελδιανῷ θεάτρῳ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀλλογενῶν. Ἐν ἔτει 1710 ἀπάρας ἐξ Ἀγγλίας ἦλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ΄ τοιαύτην εὐγλωττίαν καὶ γλωσσομάθειαν ἀνέπτυξεν, ὥστε ὁ βασιλεὺς εὐνοϊκῶς περιεποιήθη αὐτόν.

Συνέταξεν ὁ Νεόφυτος, ἐκτὸς τοῦ ἐν Ὀξωνίᾳ ἐκφωνηθέντος λόγου, διαφόρους ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινας κατεῖχεν ὁ Ἑλλάδιος (2).

Ἀλέξιος Σπανός (3).

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει σχολῆς.

Γνωστὸν, ὅτι ἡ νομικὴ Ἐξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου ἦτο σχεδὸν τὸ ἀποκλειστικὸν ἐγκόλπιον τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατείας κρινομένων Ἑλλήνων. Ἀνώνυμός τις εἶχε μεταφράσει εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὸ σύνταγμα τοῦ κριτοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ἕνεκα παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γλώσσης εἶχε παραμορφώσει καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, ἑπομένως εἰς δυσχερῆ εὑρίσκοντο θέσιν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ πρωτοτύπου. Γεράσιμος ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης θέλων νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν παρέδωκεν εἰς τὸν Σπανὸν τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀνωνύμου προτρέψας ἵνα ἐπιδιορθώσῃ τὰ ἡμαρτημένα καὶ προσθέσῃ τὸν ἀναγκαιοῦντα ἀλφαβητικὸν πίνακα, ἐπιπροσθεὶς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀρμενόπουλος συντόμως πως διελάμβανε περὶ συνοικε-

(1) Ζαβίρας.

(2) Stat. præsens Eccles.

(3) Κατὰ Βεντώτην, ὠνομάζετο Τζέτζης, τὸ δὲ Σπανὸς ἦν ἐπώνυμον.

σίων νὰ πραγματευθῇ πλατύτερον. Ὁ Ἀλέξιος λαβὼν τὴν βίβλον καὶ παραβαλὼν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον εὗρε τὴν μετάφρασιν καθόλου σφαλερὰν· ὅθεν μεταφράσας ἐκ νέου προσέθετο πλουσιώτατον πίνακα, καὶ ἰδίαν πραγματείαν περὶ συνοικεσίων, κλπ.

Ἡ μετάφρασις αὕτη τοῦ Ἀρμενοπούλου ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ. Ἀπεβίωσεν ὁ Σπανὸς ἐν ἔτει 1733, συντάξας, κατὰ Βεντώτην, γραμματικὴν καὶ ποιητικὴν ἀνεκδότους, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν τοῦ Μελετίου γεωγραφίαν.

Ἀλοΰσιος Ἀνδρούτζης.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἔνθ' ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· προσκληθεὶς δ' εἶτα διωρίσθη φροντιστὴς τοῦ ἐν Βονωνίᾳ ἀρχιγυμνασίου, καὶ μετὰ φήμης μεγάλης ἐδίδαξεν. Ὁ Ἀνδρούτζης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων θεολόγων τῆς ἐποχῆς του· δυστυχῶς ὅμως ἐν Ῥώμῃ ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς παπολατρείας δριμὺς ἠγέρθη ἐπικριτὴς τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καθ' ἧς συνέταξε καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πονημάτων αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

—Παλαιὰ Ἑλλὰς περὶ τοῦ ἁγίου Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καλῶς φρονοῦσα, ἢ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην Δοσίθεον ἀπολογία Ἀλοϋσίου τοῦ Ἀνδρούτζη, Κυπρίου, προσφωνηθεῖσα τῷ πανυπερτ. καὶ αἰδεσιμωτ. καρδινάλει Λαυρεντίῳ τῷ Κασσόνῳ. Venetiis 1713. (ἑλληνολατινιστί).

—Ὁμόνοια Γραικῶν καὶ Λατίνων πατέρων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κατὰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων πατριάρχου. Romæ 1716 (ἑλληνολατινιστί).

—Perpetua ecclesiæ doctrina de infallibilitate papæ in decidendis ex cathedra fidei questionibus extra concilium œcumenicum et ante fidelium acceptionem. Bononiæ 1720.

—Clementina constitutio ecclesiæ traditionum vindex. Bononiæ 1723.

—Peremptorium iconomachiæ per jac. Piceninum revivicendis. Venetiis, 1730.

—Oratio panegyrica de divo Andrea Corsino. Romæ 1731.

—Vindiciæ sermonis S. Ildefonsi archiep. Toletani, de perpetua virginitate ac parturitione dei genitricis Mariæ. Romæ 1742.

—Specimen philosophiæ moralis expressum in præstantionibus legibus et virtutibus gentilium Graecorum. Romæ 1744.

—Orazione in lode Sign. Andrea Cornaro. Bononiæ 1720.

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Ἀνδρούτζης καὶ ἄλλα μὴ δημοσιευθέντα (1).

(1) Fabricii, bibliotheca Græca, XI, 452—3.

Διαμαντὴς Ῥύσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥυσίῳ (Ἀρετζοῦ) (1), καὶ μετοικισθέντων τῶν γεννητόρων αὐτοῦ εἰς Βυζάντιον, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ σχολεῖα, ἀκροασάμενος ἰδίως Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (1694—1702) προσκληθέντος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Γερασίμου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, προσελήφθη εἶτα ὡς δεύτερος διδάσκαλος ἐν τοῖς γραμματικοῖς καὶ ἐγκυκλίοις μαθήμασιν ὁ Ἀδαμάντιος. Ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος (2), γράφει ὅτι « μετὰ ἑπτὰ ἔτη » διδασκαλίας, παραιτησαμένου τοῦ Γερασίμου, συμπαρητήσατο καὶ » ὁ Ῥύσιος, ὅστις εἰς Χίον ἀπελθὼν ἐνυμφεύθη ἐκεῖσε καὶ διδάσκαλος » ἐχρημάτισε ».

Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ Γεράσιμος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συμμαθητοῦ καὶ συμπατριώτου του πατριάρχου (1702), παρητήθη τῆς σχολαρχίας· ὁ δὲ Ῥύσιος δὲν συμπαρητήθη τότε, ἀλλὰ τοὐναντίον σχολάρχης προαχθεὶς καὶ διαμείνας ἐπὶ ἓν ἔτος, παρητήθη κατὰ τὸ ἑπόμενον (1703) ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος τὴν πατριαρχείαν Γαβριὴλ Γ', εἰς ὃν καὶ προσεφώνησε λογίδριον, ὡς προϊστάμενος τῆς σχολῆς (3).

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ῥύσιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ὄχι εἰς Χίον, « φιλίᾳ τινὸς δελεασθεὶς, κερδῶν τε μειζόνων ἐλπίσι ». Ἀποτυχὼν δὲ τῶν προσδοκιῶν του ἦλθεν ἔπειτα εἰς Χίον (1705), καὶ ἐνταῦθα σχολὴν συνεστήσατο.

Ἐν τῷ μεταξὺ προσεκάλεσαν αὐτὸν οἱ Σμυρναῖοι διὰ τοῦ πατριαρχεύοντος συμπολίτου των Γαβριὴλ, καὶ ὁ Διαμαντὴς μεταβὰς ἐκεῖ πρὸ τοῦ 1707 ἐσχολάρχησε τῆς ἱδρυθείσης σχολῆς. Ἐνταῦθα, καὶ οὐχὶ ἐν Χίῳ, νυμφευθεὶς ἐγένετο πατὴρ τεσσάρων θυγατέρων, ἐξ ὧν μία ἐγένετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ περιφανοῦς Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Ὁ Ῥύσιος ἐν Σμύρνῃ ἐπεδόθη εἰς διαφόρους ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς δὲν ἔσχε καὶ τὴν τύχην ἐπίκουρον· παθὼν δ' ἐξ ὀφθαλμίας ἔμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν ἔτει 1747.

---

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Α'. σελ. 242) λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ἀπατηθεὶς ἐκ τοῦ τίτλου τῶν ἐλέγχων ἐν ᾧ, κατὰ τυπογραφικὴν ἴσως ἀβλεψίαν ἐτέθη «ἐκ Σμύρνης», ἀντὶ « ἐν Σμύρνῃ ». Αὐτὸς γὰρ οὗτος προτάσσει τῶν ἐλέγχων βιογραφίαν, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἀρυόμεθα.

(2) Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

(3) Σελ. 731 τῶν Ἐλέγχων. « Προϊστατο τῆς ἐν Βυζαντίῳ σχολῆς ».

Συγγράμματα.

—Ναυτικὴ λιτὴ, ἑσπερινὴ καὶ ἑωθινή. Ἐν Βενετίᾳ 1738, παρ' Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι.

—Λατίνων θρησκείας ἔλεγχοι 36, καὶ τίς ὁ ἑκάστου λόγος· συλλεχθεῖσα (sic) παρὰ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Διαμαντῆ Ῥυσίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης (sic) καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθεῖσα παρὰ Ἰωάννου Μανολάκη τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνετίησιν, εἰς Ἀμστελτάμι, (sic) παρὰ Ἀντώνη Μπρόην, ἀψμή. 8ον μικρὸν σελ. XVI—393.

Ἡ ἔκδοσις, εἰ καὶ φέρουσα ἐν προμετωπίδι, «Ἐνετίησι εἰς Ἀμστελτάμι», ἐγένετο πραγματικῶς ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς, μετὰ τὴν προμετωπίδα, σημειώσεως φαίνεται «A Amsterdam, chez Antoine Bruyn rue le Blomgraft, 1748». Ἕνεκα τῆς ἀκηδείας τοῦ ἐπιστάντος ἐν τῇ ἐκτυπώσει Βυζαντίου βρίθει τυπογραφικῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλοιούντων πολλαχοῦ τὴν ἔννοιαν. Τὸ σύγγραμμα ἡτοιμάσθη ὑπὸ τοῦ Ῥυσίου ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐστάλη πρὸς ἔκδοσιν τῷ 1746. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, συνεχιζόμενα διὰ τῆς αὐξούσης σελιδαριθμήσεως· ἐν τῷ πρώτῳ περιέχονται δύο ἐπιγράμματα ἀνωνύμου (πιθανῶς τοῦ Ῥυσίου) εἰς τὴν βίβλον, καὶ ἓν τετράστιχον εἰς τὸν συγγραφέα ὑπὸ Μεθοδίου μητροπολίτου Αἴνου· εἰδήσεις βιογραφικαὶ περὶ τοῦ συγγραφέως. Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου Κεμίζου, τοῦ Ἐπιδαυρίου, ἐπίγραμμα εἰς τὸν συγγραφέα· καὶ ἕτερον εἰς τὸν αὐτὸν ὑπ' ἀνωνύμου. Προσφώνησις τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν μητροπολίτην Κυζίκου Ἀνανίαν. Προλεγόμενα. Μετὰ ταῦτα ἔπονται οἱ τριάκοντα ἓξ ἔλεγχοι, καὶ ὁ ἐπίλογος. Ταῦτα πάντα εἰσὶ γεγραμμένα εἰς ἰαμβικοὺς στίχους. Ἀπὸ τῆς σελίδος 371 ἄρχεται τὸ δεύτερον τμῆμα, «Τὰ μετὰ τοὺς Ἐλέγχους» ἐπιγραφόμενον καὶ περιέχον ἐπιτυμβίδια ἐπιγράμματα εἰς τὴν θυγατέρα του Θεοδώραν, καὶ τὴν ἐγγονήν του Σοφίαν. Μετὰ τὰ ἰαμβικὰ ταῦτα ἐπιτάφια ἔπονται ἐν πεζῇ τῇ φράσει, δύο ἐπιστολαὶ τῷ μοναχῷ Βασιλείῳ διδασκάλῳ ἐν Πάτμῳ (ἐκ Σμύρνης 1741, καὶ 1744). Προσφώνημα εἰς τὸν πατριάρχην Γαβριὴλ (1703)· λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν. (ἐμελετήθη ἐν Σμύρνῃ 1707 (1), καθ' ὃν χρόνον ἐτελεύτα ὁ Σμύρνης Κυπριανὸς, ὃν διεδέξατο ὁ Παρθένιος). Λόγος εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ (ἐν Σμύρνῃ 1709). Προσφωνημάτιον εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν ἐν Μύροις.

Συνέγραψεν ὁ Ῥύσιος καὶ πολλοὺς ἄλλους λόγους εἰς ἁπλοελληνικὴν, ὡς ἐν σελ. XIV τῶν Ἐλέγχων μνημονεύεται, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Παναγιώτην δημοσιευθὲν ὑπὸ Πικκόλου (Supplément al'Anthologie Grecque σελ. 99).

Βικέντιος Δαμωδός.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1679 εἰς Χαβριάτα τῆς Κεφαλληνίας· καὶ εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν εἰσελθὼν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν ἑλληνομουσεῖον, ἠσχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Περατώσας ἐν

(1) Ἐν πίνακι (σελ. 272) σημειοῦται παραδόξως, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐξεφωνήθη τῷ 1709. ἄγνωστον ποῦ τὸ σφάλμα.

Βενετίᾳ τὰς σπουδὰς μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς Πατάβιον, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰ νομικά. Λαβὼν τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδασκάλου ἐπανέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἤρξατο τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορεῖν. Ἥκιστα ὅμως ἀρεσκόμενος εἰς τὸ θορυβῶδες τοῦτο στάδιον συνέστησε σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν μὲ εὐμέθοδον καὶ ἐπιστημονικὸν ὕφος εἰς τοὺς ἐκ πάντων τῶν μερῶν προσερχομένους πολυαρίθμους ἀκροατάς του. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ **1752**.

Ὁ Δαμῳδὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων εἰσαγαγόντων εἰς Ἑλλάδα τὰς νεωτέρας τῆς φιλοσοφίας θεωρίας, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ πολλὴν καὶ μεγάλην ἐπήνεγκε τὴν ὠφέλειαν. Ἦτο θιασώτης τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης, καθότι δι' αὐτῆς ἔκρινε λυσιτελεστέραν καὶ γονιμωτέραν τὴν παράδοσιν. « Ἂν τινας, λέγει ἐν προοιμίῳ τῆς Λογικῆς, » θέλει νὰ μάθῃ εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἀφορμὴν ὁποῦ μὲ παρακίνησε » νὰ συνθέσω τὴν λογικὴν εἰς τὴν ἁπλῆν διάλεκτον, πρᾶγμα ἕως τώρα » ἀσυνείθιστον, ἡ αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ὠφέλεια ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἐπι- » στήμην ταύτην λαμβάνει ἡ Ῥητορικὴ τέχνη· ἐγὼ ἐπιθυμῶντας νὰ » ὠφελήσω κάθε λογῆς ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ γένος μας, ἐσύνθεσα τὸ » βιβλίον τῆς ῥητορικῆς τέχνης εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν . . . (1) ».

Μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ Δαμῳδοῦ μαθητῶν προσαριθμεῖται καὶ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Συγγράμματα.

—Ἐπίτομος λογικὴ κατ' Ἀριστοτέλην. Ἐνετίησι 1759.

—Τέχνη Ῥητορική. Αὐτόθι 1759.

—Πρᾶξις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ῥητορικὰς ἑρμηνείας. Ἐν Πέστῃ 1815.

—Λογικὴ διεξοδικωτέρα.

—Φυσική.

—Φυσιολογία αἰτιολογικὴ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον σχολαστικὴ, Ἀριστοτελικὴ, καὶ νεωτερική.

—Μεταφυσική.

—Δογματική. (Ὁ Ζαβίρας εἶδεν ἐν Πέστῃ παρὰ τῷ ἱεροκήρυκι Νικοδήμῳ Κεφαλλῆνι τὸ ἰδιόγραφον τοῦ Δαμῳδοῦ ἕτοιμον πρὸς τύπον).

Εὐστράτιος Ἀργέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς Ἄλλην τῆς Σαξωνίας, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Ἔρωτι μείζονος μαθήσεως περιηγήθη περὶ τὸ **1716**

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων.

τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὕστερον τὴν Αἴγυπτον, ὅπου καὶ διὰ τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ λαμπρύνῃ τὸ ὄνομά του. Πατριαρχεύοντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ Ματθαίου, εἶχον σταλῆ ἐκεῖ ἐκ Ῥώμης δύο ἀπόστολοι, ὀνομαζόμενοι Κύριλλος καὶ Γαβριὴλ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀζύμων παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις, εἰς οὓς ἐνέβαλλον οὐ μικρὰν ταραχήν. Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὴν σοφίαν τοῦ Ἀργέντη ἐπεφόρτισεν αὐτὸν ν' ἀντιταχθῇ εἰς τοὺς παπιστὰς, τοὺς ὁποίους καὶ κατεφίμωσε διὰ τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῆς εὐγλωττίας του· λέγεται δὲ, ὅτι ὁ μὲν τούτων ἀπέθανεν ἐκ λύπης, ὁ δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ. Τότε ὁ Ματθαῖος καὶ οἱ ἐκεῖ ὀρθόδοξοι παρεκάλεσαν τὸν Εὐστράτιον νὰ γράψῃ πλατύτερον περὶ Ἀζύμων. Ἀναγνοὺς τὸ σύγγραμμά του ὁ ὕστερον πατριαρχεύας Σίλβεστρος μετέφρασεν αὐτὸ ἀραβιστὶ καὶ ἐξέδωκεν εἰς ὠφέλειαν τῶν Ἀράβων χριστιανῶν(1). Ἀπέθανεν ὁ Εὐστράτιος περὶ τὸ 1750, πολλαχῶς ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς γνώσεις του.

Συγγράμματα.

—Σύνταγμα κατὰ Ἀζύμων. Ἐν Λειψίᾳ 1757.

—Ἐγχειρίδιον περὶ βαπτίσματος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1756.

—Ἄνθος εὐσεβείας. Ἐν Λειψίᾳ 1757· (προεξεδόθη ἐν τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως).

—Κατὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

—Περὶ γνωρισμάτων τοῦ Ἀντιχρίστου.

—Κατὰ Λατίνων.

—Περὶ ἀναβαπτισμοῦ.

Κατὰ Ζαβίραν ὁ Ἀργέντης συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς.

—Κατάλογον τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.

—Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν περὶ τῶν μαρτυρησάντων ἁγίων ἀνδρῶν.

—Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἰς πέντε περικοπὰς διῃρημένων, καὶ ἑκάστης περικοπῆς εἰς διαφόρους πίνακας διαμεριζομένης.

—Συνταγμάτιον κατὰ τῆς ψευδοῦς ἀψευδείας τοῦ πάπα Ῥώμης.

Θεόκλητος Πολυειδής.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ ἐκ γονέων εὐκαταστάτων, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀρχιμανδρίτης Πολυανῆς καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει. Περιηγήθη,

(1) Βλαστοῦ Χιακὰ, τομ. Β'.

χάριν σπουδῆς, τὴν Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Σουηδίαν, καὶ ἄλλας εὐνομουμένας χώρας τῆς Εὐρώπης.

Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς γλώσσης.

Τῷ 1736 συνέγραψε καὶ ἐξέδοτο λατινιστί—Sacram tubam fidei, μεταφρασθεῖσαν γερμανιστὶ καὶ ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ἡ πραγματεία τοῦ Πολυειδοῦς διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἐν οἷς πραγματεύεται περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τῶν νῦν Ἑλλήνων πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας συνόδους.

Ἐκτὸς τούτου συνέταξεν Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ, ὡς λέγει, τοὺς πασιγνώστους χρησμοὺς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, πολλάκις μετὰ διαφόρων προσθαφαιρέσεων ἐκδοθέντας (1).

Ἰάκωβος ὁ Μήλιος.

Γεννηθεὶς ἐν Μήλῳ, μετέβη εἰς Ἄθωνα, ἔνθα ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐν ἔτει 1742 ἀπελθὼν εἰς Σιλεσίαν ἐχρημάτισεν πνευματικὸς τῶν ἐν Βλατισλαβίᾳ ὀρθοδόξων πραγματευτῶν· φοιτήσας δὲ τακτικῶς εἰς τὸ ἐκεῖ Λουθηροκαλβινικὸν γυμνάσιον διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ὑπὸ Βοὺργ παραδιδομένων θεολογικῶν μαθημάτων. Τῇ 11 Μαΐου ἐδόθη ἄδεια εἰς τοὺς ἐν Βρατισλαβίᾳ ὀρθοδόξους πρὸς ἀνέγερσιν ἰδίου προσκυνητηρίου οἴκου, μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ὁποίου ἐξελέχθη ὁ Ἰάκωβος τακτικὸς ἐφημέριος.

Ἐν ἔτει 1743 ἐξέδοτο ἐν Λειψίᾳ τὸ γνωστὸν τοῦ Μηνιάτου σύγγραμμα Πέτρα Σκανδάλου, προτάξας ἴδιον προοίμιον (2).

Νικόλαος Λογοθέτης.

Ἐγεννήθη ἐν Γαλαξειδίῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαιδεύθη τὸ πρῶτον τὰ ἐγκύκλια παρὰ τῷ ἐν Σιγδίτσῃ τῆς Παρνασσίδος διδασκάλῳ Ἠλίᾳ Λύτσικᾳ· διήκουσε δ' εἶτα Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου, καὶ εἰς Βενετίαν ὕστερον μεταβὰς κατηρτίσθη περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Περὶ τὸ 1720 ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα συνεστήσατο σχολεῖον ἐν τῷ νησιδρίῳ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, κειμένῳ ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ, καὶ τοὺς ἐνταῦθα προσερχομένους ἀπὸ τῶν πέριξ παῖδας ἀμισθεὶ ἐδίδασκε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ σχολεῖον τοῦ Λογοθέτου, εἰς ὃ προσελήφθησαν ὡς διδάσκαλοι ὁ ἐξ ἁγίας Εὐθυμίας ἱερομόναχος Καβρίκας, καὶ ὁ ἐξ Ἀγράφων Πρωτόπαπας, μεγάλην ἐκτήσατο φήμην, καὶ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ Φθιώτιδος

(1) Ζαβίρας. (2) Αὐτόθι.

καὶ Εὐρυτανίας συνεσωρεύοντο οἱ μαθήσεως δεόμενοι. Ὕστερον ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐφυλάκισε τοὺς διδασκάλους, διέλυσε τὸ σχολεῖον, καὶ ὁ Λογοθέτης διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη· ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον κρυπτόμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ εἶτα ἐλθὼν ἐν Ζακύνθῳ ἐπορίζετο διδάσκων τὰ πρὸς λιτὸν βίον ἀναγκαιοῦντα. Τῷ 1749 ἀμνηστευθεὶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, γέρων ἤδη· ἕνεκεν ὅμως τῆς δημεύσεως καὶ καταστροφῆς τῆς περιουσίας του ἔζη ἀπὸ τὰ ἐλέη τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ ἀπεβίωσε τῷ 1753.

Συγγράμματα.

—Φιλοσοφίας σύνοψις.
—Ὀρθογραφικαὶ καὶ συντακτικαὶ ἑρμηνεῖαι.
—Διάλογος καλούμενος Θεόγνωτος.
—Γραμματικαὶ σημειώσεις.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέρας· πρὸς τούτοις τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνος, Πλουτάρχου Παιδαγωγὸν, καὶ τοὺς Νεκρικοὺς Διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ (1).

Πρὸς τὸν Νικόλαον Λογοθέτην Ἀναστάσιος ὁ Γόρδος προσεφώνησε τὸ περὶ ὀρθογραφίας συνταγμάτιόν του, ποιηθὲν προτροπῇ τούτου ἐν ἔτει 1724.

Ἀπόστολος Ζῆνος.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669 ἀπὸ Πέτρον Ζῆνον, καὶ Αἰκατερίνην Σεβαστοῦ, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης ἐνταῦθα προσφυγόντας. Κομιδῇ νέος ἔδειξε φαντασίαν, κατ' οὐδὲν ἐπηρεασθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐπιπόνων ἀσχολήσεών του εἰς ἔργα κριτικῆς καὶ ποικίλης μελέτης. Καταγινόμενος ἰδίως εἰς μελέτας τῆς καθολικῆς ἱστορίας ἔγραψε διάφορα ἄρθρα εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1696 συστᾶσαν ἐφημερίδα Galleria di Minerva, γνωστὴν ποιήσαντα τὴν εὐφυΐαν τοῦ Κρητὸς εἰς τὸν φιλολογικὸν τῆς Ἰταλίας κόσμον.

Εἶτα συλλαβὼν τὴν ἀξιέπαινον πρόθεσιν νὰ σχηματίσῃ συλλογὴν

(1) Ὁ ἐν ἔτει 1851 ἀποβιώσας ἀπόγονος τοῦ Νικολάου, Σπυρίδων Λογοθετόπουλος, ὁ ἀείμνηστος τῶν Γαλαξειδιωτῶν βουλευτὴς, ἔσωζεν ἐν χειρογράφοις τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διασήμου προπάππου του, ἅτινα μετὰ τῶν βιογραφικῶν σημειώσεών του καὶ τινων αὐτογράφων ἐπιστολῶν παρέδωκεν εἰς τὸν κύριον Γεώργιον Αἰνιᾶνα, ὑποσχεθέντα ἵνα ἐκτενῆ βιογραφίαν συντάξῃ τοῦ Νικολάου. Ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Κ. Αἰνιᾶνος εὗρον μόνον βιογραφικάς τινας εἰδήσεις καὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν συγγραμμάτων του, ἀγνοῶ δὲ τί ἀπέγιναν τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ χειρόγραφα.

τῶν μεσαιωνικῶν χρονογράφων, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸ κοπιῶδες ἔργον τῆς ἀνερευνήσεως διαφόρων ἀρχείων τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1710 συνεστήσατο τὴν περιώνυμον Φιλολογικὴν ἐφημερίδα (Giornale de'Letterati), ἣν μέχρι τοῦ 1718 μόνος ἐξέδιδε.

Ὕστερον ἔγραψε τὸν βίον τοῦ Σαβελλίκου, Γουαρίνη, Δαβίλα, καὶ τῶν τριῶν Μανουτίων, καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Φοντανίνη συνέταξε πολλὰς καὶ πολυτίμους σημειώσεις εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἰταλικῆς Καλλιεπείας. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ζῆνος κατέλαβεν ἐν τῇ ἰταλικῇ φιλολογίᾳ θέσιν μεταξὺ τοῦ Μουρατόρη καὶ τοῦ Μαφφέη. Ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητὴς ὁ Ἐνετογενὴς Κρὴς καὶ ζῶν ἐτιμήθη, καὶ ἀποθανὼν ἐδοξάσθη. Κάρολος ὁ ΣΤ' ἐτίμησε αὐτὸν τῷ περιφανεῖ τίτλῳ Καισαρικοῦ ποιητοῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων δραμάτων ἐφάμιλλα θεωροῦνται πρὸς τὰ τοῦ Μεταστασίου.

Προσκληθεὶς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καρόλου διέτριψεν ἐπὶ πολὺ ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν ἀπεβίωσε τῇ 11 Νοεμβρίου 1750.

Ὁ Ζῆνος ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων προσηκόντως ἐγκωμιάσθη. Ὁ Μαφφέης λέγει περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος « Una delle migliori opere periodiche che abbiamo veduto » la luce nella nostra bella Penisola ». καὶ περὶ τῶν δραμμάτων αὐτοῦ « I drammi dello Zeno fossero universamente letti, se di gran lunga non diletassero e piacessero più quelli del Metastasio » (1).

Συγγράμματα.

—Giornale de' letterati d'Italia. Venetia.

Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἱδρυθεῖσα τῷ 1710 ὑπὸ Ζήνου ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1718· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1727 ἀνέλαβε καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὴν ὁ ἐπὶ εὐρυμαθείᾳ ὁμοίως διαπρέπων ἀδελφός του Πέτρος Ζῆνος προσθεὶς καὶ παραρτήματα (Supplementi al Giornale 1722–26). Ἀπὸ τοῦ 1727 ἕτεροι ἀναλαβόντες παρὰ Πέτρου ἐξηκολούθησαν ἐκδίδοντες αὐτὴν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον μέχρι τοῦ 1733. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζήνων ἐκδοθεῖσα ἐφημερὶς ἀποτελεῖται ἐκ τεσσαράκοντα τόμων, καὶ τριῶν τῶν παραρτημάτων.

—Poesie Dramatiche. Venezia 1744· τόμοι 10.

Ἀνετυπώθησαν ἐν Ὀρλεάνῃ τῷ 1785 εἰς τόμους 11, καὶ ἐν Τουρίνῳ εἰς 12 τόμους. Μέρος τῶν δραμάτων τοῦ Ζήνου μετεφράσθησαν γαλλιστὶ ὑπὸ Bouchaud καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1785 εἰς τόμους δύο.

---

(1) Giuseppe Maffei, Storia della letteratura Italiana, vol. II, σελ. 104–7, καὶ 60.

—Dissertazioni Vossianne, cioè giunte ed osservazioni intorno agli storici italiani che hanno scritto latinamente, rammentati dal Vossio nel III Libro de Historicis Latinis. Venezia 1752—3. τόμοι 2.

—Lettere, nelle quali si contengono molte notizie attenenti all'istoria letteraria de' suoi tempi. Venezia 1785, τόμοι 6. (Τῷ 1752 ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τρεῖς τόμοι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ζήνου, ἀλλ' ἡ ἀνωτέρῳ συλλογὴ ὑπὸ Μάρκου Φορκελλίνη γενομένη εἶνε πολὺ ἐντελεστέρα).

—Annotazioni di Apostolo Zeno in Bibliotheca dell'Eloquenza italiana di Fontanini. (Συνεξεδόθησαν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν Βενετίᾳ 1753. «Les notes nombreuses de Zeno qui l'accompagnent, λέγει ὁ βιβλιογραφικώτατος Γάλλος Brunet, sont très estimées ».

Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός.

Ἐγεννήθη τῇ 6 Ἰανουαρίου 1655 ἐν Κρήτῃ ἐξ εὐγενῶν σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ των. Δωδεκαέτης ἐστάλη εἰς Ῥώμην καὶ καταγραφεὶς μεταξὺ τῶν τροφίμων τοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἰησουϊτῶν Βαρθολομαίου Καρεγνίου καὶ Σιλβέστρου Μαύρου, τῷ δὲ 1672 ὁμολογήσας τὸν καθολικισμὸν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔκτοτε μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Περαιώσας τὴν σειρὰν τῶν περὶ καλλιτεχνίας μαθημάτων, ἀφωσιώθη ὕστερον εἰς τὴν θεολογίαν, καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον. Ἔρως πρὸς ἀπόκτησιν πλειόνων γνώσεων ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ περιέλθῃ πολλὰ τῆς Ἰταλίας μέρη. Τῷ 1680 ἐσχολάρχησε τοῦ ἐν Καποδιστρίᾳ γυμνασίου, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1688 ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ὠνομάσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν τῷ περικλεεῖ πανεπιστημίῳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1703 προεβιβάσθη τακτικὸς καθηγητὴς, καὶ κατὰ Φεβρουάριον 1713 ἔλαβε τὴν πρώτην ἕδραν τοῦ αὐτοῦ δικαίου μὲ μισθὸν χιλίων φλωρίων, ἀναβιβασθέντων μετ' οὐ πολὺ εἰς 1500. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1738 ἐζήτησε τὴν ἀπὸ τῆς καθηγεσίας παραίτησιν, καὶ ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία δεχθεῖσα αὐτὴν, ἐχορήγησεν αὐτῷ, χάριν τῆς καρποφόρου διδασκαλίας του, ἰσόβιον σύνταξιν ἐκ χιλίων φλωρίων. Τῇ 20 Ἰανουαρίου 1740 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε (1).

Ὁ Παπαδόπουλος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ αἰῶνός του, πολύγλωττος, εὐρυμαθὴς, βιβλιογραφικώτατος. Συνέστησε βιβλιοθήκην

(1) Facciolati, Fasti Gymnasii Patavini.—Weis, Biographie Universelle, tom, XXXII.

ἐκ τριῶν χιλιάδων τόμων, καὶ ἀνέγνω, ὡς ὁμολογεῖ, ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Λατίνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων ὑπεσχέθη ἵνα ἐκδώσῃ τὴν διάγνωσιν. Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐγκωμίασαν πρεπόντως τὸν λόγιον Κρῆτα. Ὁ Φακκιολάτης λέγει περὶ αὐτοῦ « Vir fuit admodum gravis, sibique ac secum in senectute vixit; ceterum pietate ac religione eximia. In Græcis litteris plurimum valuit, Latinarum non ignarus; in gravioribus autem disciplinis tantum operæ studiique posuit, quantum satis fuit, ut sæculo suo doctus haberetur, et locum suæ classis primum cum dignitate famaque teneret. Illud vel maxime ad ejus laudem facit, quod cum inter Romanæ Rotæ judices locus venetus vacasset, unus ex quatuor Papadopulos fuit, quos Senatus Clementi XI tamquam idoneos sibique prabatos exhibuit (1) ».

Ἐξυπηρετῶν τὸν καθολικισμὸν καὶ ὁ ἄθλιος οὗτος δραπετίδης εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ ἁπλέτου κατὰ τῶν πρώην ὁμοδόξων του, θέλων ν' ἀποδείξῃ τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι « *ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ σχισματικοί, ἡ Ἑλλὰς ὅμως οὐδέποτε σχισματικὴ ἐγένετο* ».

Συγγράμματα.

—Prænotiones Mystagogicæ ex jure canonico, sive responsa sex, in quibus una proponitur commune ecclesiæ utriusque Græcæ et Latinæ suffragium, de iis, quæ omnino præmittenda sunt ordinibus sacris, atque obiter et Græcia adversus calumniatores defenditur, et præcipue Photianorum ineptiæ refelluntur. Patavii, 1696.

Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου ὁριμέως ἐπιπίπτει ὁ Παπαδόπουλος κατὰ Μαργουνίου καὶ λοιπῶν προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐν τούτῳ δὲ μνημονεύονται τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς πονήματα.—Testimonium Græciæ sapientis (σελ. 181, 184, 186, 240) —Tractatus de probationibus (σελ. 183)—De præsumtionibus (σελ. 217)—Physicos Commentarios (294).—Responsa dogmatica (308).—Responsum de processione spiritus S. (σελ. 151, 207).—An adulterum occidere liceat jure privato (201)—De hæreticis (193)—De potestate usurarnm (200.—De officiis (173).—Ad titulum de testibus (194).—Responsus tertium in causa testamenti Spanopuli (σελ. 339).

—Responsio adversus hæreticam epistolam Ioan. Hokstoni angli, Constantinopoli scriptam. Venetia 1703.

—Instituta Græco-latina.

—Opus annorum.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ Παπαδοπούλου, καταδεικνύον τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ εὐρυμάθειαν καὶ ἐρευνητικὴν ὑπομονήν, εἶνε τὸ ἑξῆς

(1) Facciolati, σελ. 84—8, 89, 95.

—Historia Gymnasii Patavini. Venetis 1726. 2 τόμοι εἰς φύλλον.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας, καταλέγει ἐ τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ— Προαναγνώσεις καὶ ποιήματα.

Νικόλαος Κριτίας.

Ἐγεννήθη εἰς Προῦσσαν τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, καὶ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου. Ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου, καὶ ἐχρημάτησεν εἷς τῶν συντακτῶν τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων. Τῷ 1739 διεδέχθη Ναθαναὴλ τὸν Κλονάρην ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς, διδάξας μετὰ φήμης ἐπὶ δωδεκαετίαν τ' ἀνώτερα μαθήματα, ἐργαζόμενος ἅμα καὶ ἐν τῷ πατριαρχείῳ, ὡς τριβῶν τοῦ τε κανονικοῦ δικαίου, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Ἀπεβίωσε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1767.

Ὁ Κριτίας ἦν, κατὰ Κωνστάντιον τὸν πατριάρχην (1), « ἀνὴρ πο- » λυμαθὴς, περιπατητικὸς, καὶ βαθὺς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ».

Ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Κριτία ἐγένετο καὶ Νικόλαος ὁ Καρατζὰς, οὗ μέμνηται Εὐγένιος ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ οὐκ ἐν δευτέρῳ τὰ τῆς φιλολογίας τιθεμένου.

Συγγράμματα.

—Μελέται.

—Λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Ἐπιστολαί. Ἐκ τούτων δύο ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Χ. Φιλητᾶ (Πανδώρα Θ. σελ. 442—5). καὶ ἡ μὲν ἀποτείνεται πρὸς τὸν μαθητήν του Νικόλαον Καρατζὰν ἀποδημήσαντα εἰς Βλαχίαν, ἡ δὲ πρὸς Ἀλέξανδρον Γκίκαν.

Μεταφράσεις εἰς τὸ ἁπλοελληνικόν.

—Διόπτρα τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Κορδερίου Προλεγόμενα εἰς Ἀρειοπαγείτην.

Κατὰ Ἰώσηπον τὸν Μοισιόδακα (2) μετέφρασεν ὁ Κριτίας εἰς τὸ Τουρκικὸν τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἄγγελος Καλογερᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Παταβίῳ τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1699 ἐκ Κερκυραίων γονέων. Παιδευθεὶς ὑπὸ τοὺς Ἰησουΐτας εἰσῆλθε δεκαεπταέτης εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ. Ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, καὶ τῷ 1721 σταλεὶς εἰς Ῥαβέννην

(1) Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

(2) « Ἤκουσα πῶς ὁ περιβόητος Κριτίας μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν κρατούντων ». Ἀπολογία.

ἵνα σπουδάσῃ τὴν θεολογίαν, εὗρεν ἐκεῖ, δι' ἄλλο εἶδος σπουδῆς, προσφιλέστερον αὐτῷ, πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ πολυμαθῆ βιβλιοφύλακα, ὑφ' οὗ τόσον καλῶς ἐχειραγωγήθη, ὥστ' ἐντὸς ὀλίγου ἀπέκτησε μεγάλας βιβλιογραφικὰς γνώσεις. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ῥαβέννης ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ περιφήμου καρδιναλίου Κιρίνη, καὶ δεσμὸς φιλίας ἀδιάῤῥηκτος συνήνωσεν ἔκτοτε ἀμφοτέρους. Ἐκ τῆς προσοικειώσεως ταύτης ἐξήρτητο ἡ τύχη τοῦ Καλογερᾶ· ἀλλ' οὗτος γεννηθεὶς ἄνευ φιλοδόξων ἀξιώσεων, ἐπροτίμα τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου πασῶν τοῦ κόσμου τῶν τυρβῶν. Ὅθεν διελθὼν ἔτη τινα ἐν Βενετίᾳ ἐπανέστρεψεν εἰς τὸ ἐγγὺς τοῦ Μουράνου μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γαβριὴλ, καὶ ἐνταῦθα διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Οἱ σοφοὶ τῆς Ἰταλίας ἐλυποῦντο, διότι οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν εὑρίσκετο ἀναληψόμενος τὴν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν πρακτικῶν τῶν Ἀκαδημιῶν των, ὡς τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐγίγνετο. Ὁ χαλκέντερος ὅμως οὗτος Ἕλλην ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην ταύτην εὐχὴν τῶν Ἰταλῶν· συνεργάτας δ' ἔχων τὸν Κρῆτα Πέτρον Ζῆνον, καὶ τοὺς διασήμους Ἰταλοὺς Βαλλιονιέρην, Φακκιολάτην, Μάννην, Μουρατόρην, εἰργάσθη ἀνενδότως πρὸς τοῦτο, καὶ τῷ 1728 ἤρξατο ἐκδιδομένη ἡ περιώνυμος τοῦ Καλογερᾶ Συλλογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν πονημάτων. (Raccolta di opuscoli scientifici e filologici). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐκδιδόμενον ἐν Βενετίᾳ μέχρι τοῦ 1767, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πεντήκοντα καὶ ἑνὸς τόμων. Τῷ 1755 διακοπὲν ἐπ' ὀλίγον ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Nuova Raccolta, συνεργαζομένου καὶ τοῦ Μανδέλλη, ὅστις ἐξηκολούθησε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ, τὴν ἔκδοσιν. Ἡ νέα αὕτη συλλογὴ μέχρι τοῦ 1784 ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένη περιλαμβάνει ἑτέρους τεσσαράκοντα ἕνα τόμους. Βραδύτερον δ' ἐν Φερράρα ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1796 ὑπὸ Λιρούτη καὶ ἄλλων, περιλαμβάνουσα εἴκοσι πέντε τόμους. Ὥστε ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Καλογερᾶ ἱδρυθείσεις Συλλογῆς, περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ τόμους 117.

Ἐκτὸς τούτου ὁ φιλόπονος Καλογερὰς ἐδημοσίευε καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τομίδια φιλολογικὰς εἰδήσεις ἐν εἴδει ἐπιστολῶν γραφομένων εἴτε παρ' αὐτοῦ, εἴτε παρὰ φίλων του, ὑπὸ τὸν τίτλον Memorie per servire alla storia letteraria. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσις αὕτη ἐπέφερε δυτάρεστα ἀποτελέσματα, καὶ ὁ ἐκδότης ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ αὐτὴν ἐν ἔτει 1758, ἀπαρτιζομένην ἤδη ἀπὸ ἓξ τόμους· ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε μεθ' ἑνὸς τῶν φίλων του τὴν ἐξακολούθησιν ὑπὸ τὸν τίτλον Nuove Memorie, καὶ ἐν ἔτει 1761 παρητήθη ὁριστικῶς τῆς περαιτέρω δημοσιεύσεως. Καὶ ἡ πολύτιμος αὕτη τοῦ Καλογερᾶ συλλογὴ ἀπαρτίζεται ἐκ δεκαοκτὼ τόμων.

Ἐκτὸς τούτων, ἀρκούντων ἵν' ἀποῤῥοφήσωσι πᾶσαν φιλοπονίαν καὶ εὐφυΐαν, ὁ σοφὸς Κερκυραῖος συνειργάσθη καὶ εἰς διάφορα ἄλλα περιοδικὰ, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (Minerva) 1762 —65.

Μετέφρασεν ἰταλιστὶ τὰς τύχας τοῦ Τηλεμάχου, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ 1744, τὸν Νέον Γκούλιβερ (1731) καὶ πλεῖστ' ἄλλα βιογραφικὰ καὶ ἄλλης φύσεως πονημάτια. Συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τῆς Bibliotheca Volante τοῦ Κινέλλη.

Πρὸς τούτοις διορισθεὶς τῷ 1730 ὑπὸ τῶν ἀναμορφωτῶν τῆ Παδούης ἐπιθεωρητὴς τῶν τυπουμένων (Revisore de libri), ἐξεπλήρου εὐσυνειδήτως τὸ δυσχερὲς τοῦτο ὑπούργημα.

Ἀλλὰ παρὰ τὰ ἐκδοθέντα ταῦτα ὁ χαλκέντερος Κερκυραῖος ἐγκατέλιπε καὶ πλεῖστα πονήματα ἀνέκδοτα, καὶ φιλολογικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν λογίων, περιλαμβάνουσαν ἑξήκοντα ὀγκώδεις τόμους, καὶ ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τῆς τότε παιδείας περιέχουσαν.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Καλογερὰς, ἐξεμέτρησε τὸν καματώδη βίον αὐτοῦ τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1768 (1).

Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγγροβλαχίας δύο ἐγέννησεν υἱοὺς, τὸν Σκαρλάτον, καὶ Κωνσταντῖνον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπαινεῖται ὑπὸ Δημητρίου Προκοπίου, ὡς ἐπὶ παιδείᾳ τότε διαπρέπων, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου νῦν ὀλίγα σημειοῦμεν.

Μόλις ἐγκαταστὰς ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας παρ' ὀλίγον ἔπιπτε θῦμα τῆς ἐπενεγκούσης τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀχμὲτ Γ' ἐπαναστάσεως (1730). Συλληφθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἠλευθερώθη ὑπὸ Μαχμοὺτ καὶ αὖθις κατέστη ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἐγκατέλιπεν ἀξιοσημείωτον ἐν Βλαχίᾳ ἐποχὴν, ἕνεκα τῆς περιφήμου μεταῤῥυθμίσεως τοῦ 1740, δι' ἧς ἀναδιωργανίσθησαν τὰ δικαστήρια, κατηργήθησαν αἱ στρατιωτικαὶ συνοδίαι τῶν βογιάρων, καὶ ἡ πολιτοφυλακὴ, καὶ μετεβλήθη τὸ τέως ἐλαττωματικὸν σύστημα τῆς φορολογίας. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκτὸς τούτων κατήργησε τὴν δουλείαν τῶν χωρικῶν, εἰσήγαγε τὴν ῥωμουνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μολδαβίας ἀντὶ τῆς Σλαβωνικῆς, καὶ πρὸ πάντων τὴν τέως ἄγνωστον καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου (2).

Καθαιρεθεὶς τῷ 1741 ἐπανῆλθε τῷ 1744, καὶ παυθεὶς πάλιν τῷ 1748 ἀνεκλήθη τῷ 1756, ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐκπεσὼν τῷ 1759, ἀνέλαβε τέταρτον ἤδη καὶ τελευταῖον τὴν ἡγεμονίαν τῷ 1761· ἐν ἔτει ὅμως 1763 πεσὼν εἰς δυσμένειαν τῆς Πύλης, ἀπεβίωσε μετ' ὀλίγα ἔτη.

---

(1) Biographie Universelle, tom. VI.

(2) Φιλιππίδου, Γεωγραφικὸν τῆς Ῥωμουνίας, σελ. 94.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐγένετο εἷς τῶν περιφανῶν λογίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ὑπεστήριξε πολὺ τὰ γράμματα, ἐνεθάρρυνε τοὺς καλλιεργοῦντας αὐτὰ, καὶ εἰς αὐτὸν κατὰ πρωτοβουλίαν ὀφείλει ἡ Βλαχία τὴν φιλολογίαν αὐτῆς. Ὁ Ἄγγλος Βίλκινσων πρόξενος ἐν Βλαχίᾳ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας λέγει περὶ τούτου ταῦτα· « ὁ Μαυροκορδάτος ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1735 νὰ συντάξῃ διὰ τὸν » λαὸν τοῦτον γραμματικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδανείσθη χαρακτῆρας ἀπὸ τοῦ » ἑλληνικοῦ καὶ σλαβικοῦ ἀλφαβήτου. Ἐξέδωκε τὴν ἱερὰν γραφὴν βλαχι- » στὶ, καὶ διέταξεν ἵνα τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκηται εἰς τὴν ἐγχώριον γλῶσ- » σαν ἐν ὅλαις ταῖς ἐκκλησίαις. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ βλαχικὴ γλῶσσα ἐκανονίσθη, » καὶ οἱ βογιάροι, μόλις πρότεραν γνωρίζοντες νὰ χαράττωσι τὸ ὄνομά των, » ἐπεδόθησαν ὀπωσοῦν εἰς τὰ γράμματα ». (Wilkinson, Description des Principautés de Valachie et de Moldavie. Londres 1820 (1).

Γεώργιος Παπαζώλης (2).

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ κατὰ πρῶτον μετῆλθε τὸν ἔμπορον, πλὴν μὴ ἀπαντήσας καὶ τὴν τύχην συνεπίκουρον, ἀπεδήμησεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ σχετισθεὶς πρὸς τὸν τότε μεγάλως παρὰ τῇ αὐτοκρατορίσσῃ Αἰκατερίνῃ ἰσχύοντα Γρηγόριον Ὀρλὼφ, κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικὸν καὶ μετ' οὐ πολὺ προήχθη ἀξιωματικός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ αὐλὴ τῆς Πετρουπόλεως, θέλουσα ἵνα ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐμελέτα τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σχεδίων τῆς φιλοδοξίας της. Ὁ Παπαζώλης, ἀνὴρ ῥέκτης καὶ θερμουργὸς, διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας κατέπεισε τὸν Ὀρλὼφ ἵνα ἐπισπευθῇ ἡ ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἀνεδέχετο τὴν διοργάνωσιν. Ὅθεν λαβὼν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπῆλθεν ἐκ Ῥωσσίας, καὶ λάθρα εἰσχωρήσας εἰς τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον ἤρχισε νὰ κατηχῇ τὸν κλῆρον καὶ τοὺς προκρίτους, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους, διὰ τῆς ἀῤῥωγῆς τῆς ὁμοδόξου αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκικὴ δεσποτεία ἀνυπόφορος εἶχε καταστῆ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ, σκεπτομένῳ πρὸ πολλοῦ περὶ ἐξεγέρσεως, γόνιμον εὗρον τὸ ἔδαφος οἱ ὑπὸ τοῦ Παπαζώλη σπαρέντες ἐπαναστατικοὶ λόγοι, καὶ ἤδη ἀπὸ Ταινάρου μέχρι τῶν Ἀκρο-

(1) Audiffret, Biographie Universelle. — Ubicini, provinces Danubiennes, σελ. 95—100. — Διονυσίου Φωτεινοῦ ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας Τομ. Β'.

(2) Τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον, καὶ ἡ πατρὶς τούτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν παρεμορφώθησαν· μήτε Γρηγόριος, μήτε Παπάζογλους, μήτε Λαρισσαῖος τὴν πατρίδα, ἦτον οὗτος, ἀλλὰ Γεώργιος Παπαζώλης Μακεδών, ὡς ὁ ἴδιος γράφεται ἐν τῷ τίτλῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Στρατιωτικῆς Ἑρμηνείας· Γεώργιος δὲ ὁ Ζαβίρας, σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ, λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ.

κεραυνίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὸ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας σύνθημα περιεμένετο μόνον ἵν' ἀρχίσῃ ἡ σφαγὴ τῶν Τούρκων. Ὁ Μακεδὼν ἀπόστολος ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Πετρούπολιν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς ἱκετηρίους πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ἀναφορὰς τῶν τουρκοκρατουμένων Ἑλλήνων, καὶ τῷ 1769 στόλος Ῥωσσικὸς, μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας, ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς κατῆλθεν εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς δὲ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ καὶ Πελοπόννησος καὶ Στερεὰ ἤγειραν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Γνωσταὶ εἰσὶν αἱ περιπέτειαι τοῦ οἰκτροῦ ἐκείνου δράματος, καὶ αἱ σφαγαὶ, καὶ δηώσεις τῶν εἰσελασάντων Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ὁμοδόξων Ῥώσσων ἐγκαταλειρθεῖσαν τλήμονα Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν συνεχῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τῆς κατακρατήσεως τῶν Τούρκων, ἐπαναστάσεων, καὶ αὕτη, ἕκτη μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων καταλεγομένη, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὐδὲν τὸ παρὰ τῶν ξένων προσδοκώμενον ἀγαθόν. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπεσφράγισεν ἡ ὄντως ὑπὸ μόνου τοῦ ἔθνους ἐξεργασθεῖσα δαφνοστεφὴς ἀνάστασις τοῦ 1821.

Ὁ Παπαζώλης συνοδεύων τὸν ἀρχιστράτηγον Ὀρλὼφ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Διατρίβων δ' ἐν Βενετίᾳ τῷ 1765 μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Ῥωσσικοῦ τὸν στρατιωτικὸν κανονισμὸν, τὸν ὁποῖον ἐκδοὺς, δαπάνῃ τῆς ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, ἐξαπέστειλεν ἀνὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα οἱ κάτοικοι συμμορφωθῶσι τῇ τακτικῇ τῶν ἀναμενομένων ἐλευθερωτῶν. Προσφωνῶν δὲ τῷ Γρηγορίῳ Ὀρλὼφ λέγει, ὅτι συνέθετο τὸ πόνημα χάριν « τῶν δυστυχισμένων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξεμάκρυναν πολλὰ ἀπὸ » αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην τῆς πολεμικῆς ».

—Διδασκαλία, ἤγουν Ἑρμηνεία τῆς πολεμικῆς τάξεως καὶ τέχνης, ἡ ὁποία δείχνει τοὺς κανόνας καὶ τὴν μέθοδον τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὴν ὁποίαν τὴν σήμερον τὰ στρατεύματα τῆς αὐτοκρατορικῆς μοναρχίας τῆς Ῥωσσίας γυμνάζονται εἰς τὴν ἄσκησιν, καὶ μικρὰ ἑρμηνεία τοῦ πῶς νὰ πορεύωνται μερικοὶ ἀξιωματικοὶ, διαλαμβάνουσά τε διὰ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ὁποῦ μεταχειρίζονται εἰς ἕνα στράτευμα, κατὰ τὸν τρόπον τῶν μοναρχιῶν τῆς Εὐρώπης. Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Παπαζώλη Μακεδόνος, ὀφφικιάλου τῆς Ἀρτελαρίας, εὑρισκομένου εἰς τὴν στρατιωτικὴν δούλευσιν τῆς Αὐγούστης Αὐτοκρατορίσσης τῆς μεγάλης Ῥωσσίας, εἰς πεζὴν Ῥωμαϊκὴν φράσιν, χάριν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Ῥωμαίων στρατευομένων ὑπὸ τὴν αὐτὴν μοναρχίαν. Ἐνετίησι, ᾳψξέ. 1765· παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων (8ᵒᵛ σελ. 211).

Ἀλέξανδρος Τυρναβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ ἐκ πατρὸς ἱερέως περὶ τὸ ἔτος 1711, καὶ μαθητεύσας παρὰ Μακαρίῳ τῷ Πατμίῳ προσελήφθη ὕστερον διδά-

σκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, καὶ γονίμως ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη διδάξας τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐν ἔτει 1761, ὡς σημειοῖ ὁ μαθητής του Μανασσῆς Ἠλιάδης λέγων αὐτολεξὶ οὕτω· « ᾳψξα' νοεμβρίου κέ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐξημερόνωντας δευτέρα, εἰς τὰς » ἑπτὰ ἥμισυ ὥρας τῆς νυκτὸς ὁ σοφολογιώτατος διδάσκαλος κὺρ Ἀλέξανδρος » πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μετέστη, πένθος ἄμετρον καταλιπὼν πᾶσι τοῖς » φίλοις, καὶ μαθηταῖς, μάλιστα δ' ἐμοὶ ὑπὲρ πάντας· ἐνόσησε δὲ ἀπὸ τὰς » κδ' Σεπτεμβρίου εἰς Μαρτζινάνι, εἶτα ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστι ἐμακαρίσθη, καὶ » ἐτάφη ἐν τῷ ἁγίῳ Σάββᾳ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ ».

Ὁ αὐτὸς μαθητὴς ἐποίησεν εἰς τὸν διδάσκαλόν του καὶ τὰ ἑξῆς ἐπιτύμβια.

Ἦιξας σοφίης ἐρικυδέος, ὦ μέγα εὖχος,
ἦιξας χαμόθεν πρὸς πόλον ἀσπασίως
εὖτε τρυγὼν ἱερὴ χρυσαῖς πτερύγεσιν ἀερθεὶς,
αὐτὰρ ἐμοὶ ἄλγη λεῖπες ἄλαστ' ὀπίσω.
Ὦ μοι, σεπτὲ διδάσκαλ' Ἀλέξανδρε, οὔνομα σεμνόν!
Τοῦ σοῦ Μανασσῆ κήδεο οὐρανόθεν.

Β'.

Αἴ, αἴ, Ἀλεξάνδροιο μεμυκότα χείλεα σιγῇ,
Μανασσῆς δὲ πνεῖ· ᾤετο τοῦτο πάρος;

Γ'.

Τύρναβον ἔσχον πατρίδ', ἀτὰρ πατέρ' ἐξ ἱερήων,
πεντηκοντούτης τόνδ' ὑπὸ λᾶαν ἔδυν (1).

Ὁ Βεντότης ἐπαινεῖ τὸν Ἀλέξανδρον λέγων· « Ἀλέξανδρος ἐκ Τουρνάβου, » ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἔν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ἐχρη- » μάτισε διδάσκαλος ἐν Βουκουρεστίῳ ». Καὶ Σέργιος ὁ Μακραῖος λέγει « πολ- » λῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος, πυρσὸν εὐμαθείας ἀνάψας ».

Ἔγραψεν ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος Συνταγμάτιον κατὰ Λατίνων, σωζόμενον ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Σοφ. Οἰκονόμῳ, καὶ διάφορα ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τινὰ διέσωσεν ὁ ἄνω μαθητής του Μανασσῆς, ἐπιγραφόμενα—εἰς πηγήν —εἰς τὸ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες—εἰς πόλεμον, γυναῖκα, καὶ χοῖρον—εἰς ὕλην καὶ γυναῖκα—πρὸς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον, καὶ ἓν δι' ἰάμβων προσφωνητικὸν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Οὐγγροβλαχίας Κωνσταντῖνον Ῥακοβίτζαν.

Σεβαστὸς Λεοντιάδης.

Ἐγεννήθη τῷ 1690 ἐν Καστορίᾳ, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, καὶ συμμαθητὴς Μπαλάνου ἐν Σιατίστῃ, Καστορίᾳ, καὶ Ἰωαννίνοις· ὕστερον μεταβὰς καὶ εἰς Ἰταλίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐν Παταβίῳ σοφοὺς, καὶ ἐπανακάμψας προέστη τῆς ἐν τῇ πατρίδι του

(1) Ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ σωζομένου αὐτογράφου σημειωματαρίου τοῦ Μανασσῆ Ἠλιάδου.

σχολῆς (1726—28), ὕστερον ἐν Τσαριτσάνῃ, ἀκολούθως ἐν Κοζάνῃ (1738), μετὰ ταῦτα ἐν Μοσχοπόλει, καὶ ἐπὶ τέλους ἰσοβίως ἐν Καστορίᾳ (1746—65).

Ὁ Σεβαστὸς χειροτονηθεὶς ἐν τῇ πατρίδι του ἱερεὺς διωρίσθη καὶ ἱεροκήρυξ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Συγγράμματα.

—Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

—Σημειώσεις περὶ ἔτους, μηνῶν, ἡμερῶν, καὶ ἰνδικτιῶνος. (Ἐξεδόθησαν μετὰ τῶν ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κυρυδαλλέως ἐν Μοσχοπόλει, Ἄλῃ, Βενετίᾳ ,.).

—Ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον πρὸς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος τὸν ὕστερον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (1750, (1).

Παΐσιος Παραμυθίας.

Παΐσιος ὁ Δημέρου ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ γραμματικὰ καὶ φιλοσοφικὰ παρὰ τῷ Μπαλάνῳ. Ὕστερον ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἐν Βιδίνῃ ἀρχιερατεύοντα συγγενῆ του, καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐκεῖ διατρίψας χρόνον προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Σιατιστέων ὡς διδάσκαλος. Ἐπὶ ἑπταετίαν διδάξας εἰς Σιάτισταν ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐκεῖθεν πορευόμενος εἰς Κέρκυραν διὰ τὴν τῆς ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς διαλέκτου ἐκμάθησιν ἔπεσε μετὰ τοῦ ἵππου εἴς τινα κρημνὸν, καὶ ὡς ἐκ θαύματος ὁ μὲν ἵππος ἐξετραχηλίσθη, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἔπαθε, πλὴν πόνου ἐν τοῖς νεφροῖς. Διατρίψας εἰς Δέλβινον πρὸς ἀνάῤῥωσιν ἔλαβε γράμματα παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, προτεινόντων τὴν ἐπιστασίαν τῆς δευτέρας ἐν Ἰωαννίνοις σχολῆς, καὶ ἐλθὼν ἐδίδαξεν ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη τὰ γραμματικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ ὕστερον, διὰ προτροπῆς τῶν αὐτῶν, ἐγκαταλιπὼν τὴν διδασκαλίαν ἐπροτάθη καὶ προεχειρίσθη Παραμυθίας ἐπίσκοπος. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τεσσάρων παραιτηθεὶς μετέβη εἰς Μολδαβίαν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου φυγὼν ἦλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ διὰ τῆς Βενετίας κατέβη εἰς Κέρκυραν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε.

Συγγράμματα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Λογικῆς τοῦ Κορυδαλλέως.

—Πρόχειρος περιγραφὴ τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων. Ἐνετίησι 1773.

—Ῥητορικὰ γυμνάσματα.

—Ἐπιστολαί (2).

(1) Ζαβίρας.—Βλ. καὶ Παρνίκα Σχεδίασμα σελ. 54. (2) Ζαβίρας.

Γεώργιος Φατζέας.

Ἐγεννήθη ἐν Κυθήροις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι μετέβη εἰς Βενετίαν, κεχειροτονημένος ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἐρρέθη ἀνωτέρω, ὅτι ἐπὶ Μελετίου Τυπάλδου, κατηργήθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ἐν Βενετίᾳ διαμονὴ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας· μετὰ παρέλευσιν ὅμως ἀρκετῶν ἐτῶν οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὀρθόδοξοι, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τούτου τέως ὑποπτευόμενοι, ἤρχισαν ἵνα ταράσσωνται, ὡς καὶ οἱ ἐν Βενετίᾳ, καθότι ἡ Ῥωμαϊκὴ προπαγάνδα κατάλληλον εὑροῦσα τὴν περίστασιν κατεπλημμύρησε τὰς χώρας ταύτας, διδάσκουσα καὶ διὰ τῆς βίας ἐπιβάλλουσα τὰς λατινικὰς καινοτομίας. Οἱ πιεζόμενοι ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν δι' ἀναφορῶν ἀπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου, κατὰ τὰ εἰθισμένα· ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημοκρατία συναινέσασα εἰς τὰς εὐλόγους αὐτῶν ἀπαιτήσεις ἐξέδωκε τὴν αἰτουμένην ἄδειαν, οἱ ἐν τῇ μητροπόλει παρευρεθέντες ἐξέλεξαν τὸν Φατζέαν, ὡς μητροπολίτην Φιλαδελφείας, καὶ δηλοποιήσαντες τὴν ἐκλογὴν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐξητοῦντο τὴν ἔκδοσιν τῆς πρὸς χειροτονίαν ἀδείας· ὁ ὑποψήφιος, Γρηγόριος ἤδη διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς, μετέβη εἰς Κέρκυραν ἵνα χειροτονηθῇ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἀρχιερέων, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως, ἐπισπευδούσης αὐτὴν, καθότι ὁ πάπας Κλήμης ΙΓ' μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἔσπευσε νὰ ἐπιστείλῃ εἰς τὴν Δημοκρατίαν βοῦλλαν, δ' ἧς ἤλεγχεν ὡς ὀλιγόπιστον πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ συμπαθοῦσαν ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὑπήκοοι τῆς Δημοκρατίας ἀπειλητικὴν εἶχον λάβει θέσιν ἕνεκα τῶν ἐκεῖ πιέσεων τῶν λατίνων ἀποστόλων.

Ὅθεν συνεργείᾳ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ Ἐνετῶν διοικητῶν συνῆλθον ἐν Κερκύρᾳ οἱ ἀρχιερεῖς Λευκάδος Χρύσανθος, καὶ Κεφαλληνίας Σωφρόνιος, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ προβλεπτοῦ ἐχειροτόνησαν ἐξαναγκασθέντες τὸν Φατζέαν μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1762). Ἡ Μεγάλη ἐκκλησία κατεταράχθη εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἄνευ ἐκδόσεως πατριαρχικῶν καὶ κανονικῶν ψήφων ἀνόμου ἐκείνης ἐκλογῆς, καὶ συνοδικῶς ἀπεκήρυξεν αὐτὸν « ὡς παράνομον, ἀμφίδοξον, ἄπιστον, καὶ κακόφρονα », τιμωρήσασα καὶ τοὺς παρὰ θέλησιν χειροτονήσαντας αὐτὸν ἐπισκόπους· ταῦτα δ' ἔπραξε τὸ πατριαρχεῖον, διότι ἅμα μαθὸν

τὴν ἐν Βενετίᾳ χειροτονίαν αὐτοῦ ἔπεμψε συνοδικῶς πρὸς τὸν ὑποψήφιον ὁμολογίαν πίστεως, ἀλλ' οὗτος πρὶν λάβῃ αὐτὴν εἶχεν ἤδη ἀπέλθει εἰς Κέρκυραν. Ἡ ἀποκήρυξις αὕτη κατετάραξε τοὺς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξους, καὶ ὁ Φατζέας ἐλθὼν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἵνα ἱερουργήσῃ, διετάχθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἵν' ἀπελθὼν μένῃ οἴκαδε. Ὁ ἐπιβάτης ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ σταλέντα χρήματα, καὶ αἱ τῶν ἀλλογενῶν ἐπεμβάσεις οὐδόλως κατέπεισαν τὸν πατριαρχεύοντα Ἰωαννίκιον τὸν Καρατζὰν, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Σαμουὴλ, ἵνα συναινέσωσι πρὸς τὴν παράλογον ἀπαίτησίν του.

Ἡ Δημοκρατία ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐξήντλησε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιρροήν της, ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Φατζέαν ἵνα ἱερουργήσῃ. Ἀνὴρ αὐτόπτης περιγράφει ὡς ἑξῆς τὰ ἐπελθόντα σκάνδαλα· « Ὁ Φατσέας ἀναβαίνει πάλιν εἰς τὸν θρόνον, ἱερουργεῖ, χειροτονεῖ, » καὶ πᾶσαν ἱεροπραξίαν ἐκτελεῖ, καὶ ἰδοὺ σχίσμα μέγα ἠγέρθη με- » ταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, διότι οἱ μὲν εἰσήρχοντο εἰς τὸν ναὸν, παρόντος » τοῦ Φατζέα, οἱ δὲ ἔφευγον ὡς ἀπὸ ἀφωρισμένον, οἱ μὲν ἡσπάζοντο » τὴν δεξιὰν, οἱ δὲ ἐκάλουν αὐτὸν σχισματικὸν, καὶ λύκον εἰς τὴν » ποίμνην τῶν προβάτων, καὶ παρόντος ἐμοῦ, δὶς ἔπτυσαν αὐτόν. » Εἷς ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἱερὰν μετάληψιν, καὶ ἕτερος ἀπήρχετο εἰς » τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Εἷς ἐξωμολογεῖτο καὶ μετελάμβανε » τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ ἕτερος ἀναχωροῦσεν εἰς Τριέστιον ».

Παρὰ κανόνας οὕτω κεχειροτονημένος ὁ Φατζέας διέμεινεν ἐπὶ ἓξ ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῷ 1768 (1).

Ὁ Φατζέας ἦν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Τῷ 1759 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τὴν Λογικὴν τοῦ Δαμῳδοῦ, καὶ τῷ 1760 τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσαν, καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσαν Γεωγραφικὴν Γραμματικὴν, εἰς τόμους τρεῖς· ἐξ ὧν ὁ μὲν Α' περιλαμβάνει σελίδας οϐ—360, ὁ Β', 448, καὶ ὁ Γ', 476.

Κατὰ Βεντότην ὁ Φατζέας συνέγραψε καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος.

Ἰωάννης Κοντονής.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1723 καὶ παῖς ἐμαθήτευσε

(1) Βεντότη, Ἐκκλ. Ἱστορ. Μελετίου, τόμ. Δ'.—Σεργίου Μακραίου, Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς.—Veludo Colonia Græca di Venezia.—Μετὰ τὸν Φατζέαν ἐξελέχθησαν μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὁ Νικηφόρος Μόρμορης τέως ἐπίσκοπος Κυθήρων (1768), καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης (1772), πλὴν ἀμφότεροι δὲν ἐδέχθησαν.

παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Ἀντωνίῳ Κατηφόρῳ, εἶτα δὲ σταλεὶς εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα διέμεινε μέχρι Μαΐου τοῦ 1741. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θρυλλουμένου Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, καὶ τὸν Σεπτέμβριον ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον. Φύσει φιλομαθὴς καὶ περίεργος ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τὸ Ἁγιώνυμον ὄρος(1). Ἐν ἔτει 1746 ἐπανέστρεψεν οἴκαδε, καὶ τῇ 3 Μαρτίου 1761 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 38.

Ὁ Κοντονὴς, ὢν εὔπορος, ἄγαμος καὶ ἄνευ βιωτικῶν φροντίδων, εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν διαφόρων κοινωφελῶν βιβλίων, ἐξ ὧν περιεσώθησαν τὰ ἑξῆς.

—Συνοπτικὴ Θεολογία.
—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν.
—Λογική.
—Λόγος εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σωφρόνιον τὸν Κουτούβαλην.
—Ἐκθεσιασμὸς εἰς τὸν αὐτὸν Σωφρόνιον.
—Λόγος περὶ μοναστικῆς πολιτείας.
—Λόγος τριμερὴς εἰς τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
—Τέσσαρες λόγοι εἰς τὰς τέσσαρας Κυριακὰς τῶν Χριστουγέννων.
—Λόγος κατὰ πορνείας.
—Περὶ ἀποδόσεως τῶν ἀδίκων πραγμάτων.
—Περὶ χριστιανισμοῦ.
—Περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν.
—Περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ.
—Λόγος περὶ θείας προνοίας.
—Λόγος εἰς ἀνομβρίαν.
—Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἀρχιπρεσβύτερον Λογοθέτην, καὶ τὸν Ἐνετὸν Φραγκίσκον Λαυρεδάνον.
—Περὶ ῥητορικῆς.
—Λόγος εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον Ἀντώνιον Κατήφορον (2).

Λατινιστί.

—Philosophia Universa.
—Astronomia breviter comprehensa libris duobus et animadversionis in libros decem Aristotelis Ethicorum (3).

---

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Χιώτης γράφει, ὅτι ὁ Κοντονὴς ἤκουσεν ἐκεῖ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, διότι ἡ Ἀθωνιὰς Σχολὴ δὲν εἶχε συστηθῆ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ζακύνθιος οὗτος ἐπεσκέφθη τὸ ἁγιώνυμον ὄρος.

(2) Ἐδημοσιεύθη ἐν Φιλίστορι.

(3) Π. Χιώτης ἐν Φιλίστορος τόμῳ Β'.

Κύριλλος ὁ Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν μοναστικὸν ἀσπασάμενος βίον ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νικομηδείας· τῷ δὲ 1748, καθαιρεθέντος καὶ φυλακισθέντος τοῦ πατριάρχου Παϊσίου Β΄, ἀναβαίνει εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος οὗτος, Πέμπτος προσωνυμούμενος· μετὰ δύο ὅμως ἐτῶν καὶ ὀκτὼ μηνῶν πατριαρχίαν, ῥαδιουργίᾳ καὶ τῆς τότε κατ' Ἀνατολὴν θρασυνθείσης προπαγάνδας τῶν Λατίνων, κατεβιβάσθη ὑπὸ τῶν κρατούντων καὶ ἐξωρίσθη εἰς Χάλκην, ἀναλαβόντος τὸν θρόνον τοῦ Παϊσίου· ἀλλὰ πολὺς δὲν παρῆλθε χρόνος καὶ στάσις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο τοῦ λαοῦ, ἐξαιτουμένου τὸν Κύριλλον· ὅθεν καθαιρεῖται καὶ αὖθις ὁ Παΐσιος, μόλις ἓν ἔτος πατριαρχεύσας, καὶ εἰς Χάλκην ἐξορισθεὶς ἐτελεύτησε μετ' οὐ πολύ· συνάμα δὲ ἀνακληθεὶς ἀπὸ τῆς ἐξορίας ὁ Κύριλλος δεύτερον ἤδη λαμβάνει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1752.

Εἰ καὶ ἡ διοίκησις τοῦ Κυρίλλου δὲν ἐγένετο κατὰ πάντα ἀρεστή, ἓν μόνον κατόρθωμα ἤρκησεν ἵνα κατατάξῃ τοῦτον μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εὐεργετῶν. Ὁ προηγούμενος τῆς ἐν Ἄθωνι μολῆς τοῦ Βατοπαιδίου Μελέτιος ὁ ἱερομόναχος μελετῶν τὴν ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ ὄρει ἵδρυσιν ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου, εὗρε συνεργὸν πρόθυμον τὸν Κύριλλον, ὅστις προσκαλέσας ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν, τότε κηρύξαντα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄμβωνος τὸν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγον, διώρισεν αὐτὸν ἀρχιδιδάσκαλον τῆς συστάσης Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

Ἐπειδὴ δὲ τότε ὁ τῶν Φράγκων φανατισμὸς καὶ ἡ σκευωρία ἔφθασαν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς καταχθονιότητος, ὁ δὲ Κύριλλος καρτερικῶς παλαίων εὗρισκε παρ' ἐλπίδα τὴν σύνοδον διχοστατοῦσαν, ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ αὐτὴν ἀποπέμψας τοὺς ἀρχιερεῖς εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας. Οἱ ἀρχιερεῖς δυσφοροῦντες ἐπὶ τῇ προσβολῇ ἀπὸ κοινοῦ ἤρξαντο ἐργαζόμενοι κατὰ τοῦ Κυρίλλου, καταφεύγοντες καὶ εἰς μέσα ἀνάρμοστα πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν σχῆμα· ὅθεν μετὰ πολλὰς σκευωρίας καὶ ὑποκινήσεις καθῃρέθη ὁ Κύριλλος καὶ ἐξωρίσθη εἰς Σίναιον, πατριαρχεύσας τὸ δεύτερον ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ.

Τῷ 1761 ἀποδρὰς ἀπὸ τοῦ Σιναίου καὶ διὰ μυρίων κινδύνων ἐξ Αἰγύπτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν ἐκρύβη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁμογενοῦς Χρυσοσκούλου Ῥάλλη, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ φιλοδικαίου, καὶ πρώτου διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας τῶν

Ἐνετῶν· μετὰ πολλὰς δ' ἐνεργείας δεχθεὶς ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἀπολογίαν ἠθωώθη συνοδικῶς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὁρισθείσης αὐτῷ καὶ ἰσοβίου συντάξεως. Ἐκ Πελοποννήσου ὅμως ἀνελθὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας, ἐξωρίσθη εἰς Ἄθωνα, καὶ ἐκεῖ μονάζων ἐτελεύτησε.

Σέργιος ὁ Μακραῖος (1), ἐξ οὗ ἐρανιζόμεθα τὰ ἐκτεθέντα, λέγει ταῦτα περὶ τούτου.

« Ἦν μὲν οὖν ὁ παναγιώτατος Κύριλλος Ε', τὸ γένος Πελοποννήσιος, τὴν » γνώμην εὐθύς, τὸν τρόπον ἁπλοῦς, εἰ καί τισι ποικίλος ἐδόκει, πρὸς τὰς » πολλὰς μηχανὰς τῶν ἀντιπάλων πολλαχῶς ἀντιτασσόμενος, φιλάρετος, φι- » λάγαθος, ἐπιεικὴς, φιλομαθὴς, τῇ ἀναγνώσει τῶν θείων βιβλίων προσκείμε- » νος, βίον ἠρημένος τὸν τελειότερον· διὸ καὶ ἀγρυπνείας μείζονας καὶ νηστείας » συνεχεστέρας ἐποίει καὶ ἀκολουθίας ἐκκλησιαστικὰς μακροτέρας ἐφίλει καὶ » πρὸς πάντας γενναῖος ἐδόκει, ὀξύς τε περὶ τὰ πρακτέα, καὶ σφοδρὸς πρὸς » τὰ δόξαντα, ἄτρεπτος καὶ ἀδεὴς πρὸς τὰ ἐπιπίπτοντα. Ἐντεῦθεν καὶ ζηλω- » τὴς τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων διάπυρος ἐγνωρίζετο, καὶ παρὰ παντὸς τοῦ » λαοῦ διεθρυλλεῖτο καὶ διαφερόντως ἠγαπᾶτο, τῇ ἀγλαΐᾳ τῶν ἰδίων ἀρετῶν » συμπάντων τὰς ψυχὰς καταθέλγων καὶ ἐφελκόμενος, εἰ καὶ τὸν ἀληθῆ » βίον τοῦ ἀνδρὸς ποικίλως συγκαλῦψαι ἐτεχνῶντο οἱ διαβάλλοντες, πανοῦργον » αὐτὸν ἀποκαλοῦντες, ὥσπερ οἱ αἱρετικοὶ αἱρετικὸν ἐδυσφήμουν τὸν ὀρθοδο- » ξότατον. Τῆς διδασκαλίας καὶ ἑρμηνείας τῶν Γραφῶν περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο· » εἴ τις ἦν διδάσκων καὶ αὐτῷ ἦν μάλιστα ἔντιμος, καὶ πάσης ἄλλης μαθή- » σεως καὶ παιδείας ἐφρόντιζε καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν τῶν ἁπανταχοῦ » σχολείων . . . »

Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός.

Ἐγεννήθη τῷ **1714** ἐν Μεγάλῳ Δένδρῳ τῆς Ναυπακτίας, καὶ ἐκαλεῖτο Κώνστας ἐν τοῖς κοσμικοῖς· γονέων εὐσεβῶν υἱὸς ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου· ὀκταέτης δ' ἐστάλη εἰς Σιγδίτσαν τῆς Παρνασίδος παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Λύτσικᾳ, ὑπὸ τοῦτον δὲ μαθητεύσας ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μετὰ δύο ἔτη προσκληθέντος εἰς τὸ ἐν Λομποτινᾷ σχολεῖον τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνανίου Δερβισάνου Ἠπειρώτου, καὶ μαθητοῦ τοῦ ἄνω Γερασίμου, συμπαρελήφθη ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ ὁ Κώνστας ὡς ὑποδιδάσκαλος (2). Μετά τινα ἔτη ἱδρυθείσης τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ὁ Κώνστας φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος μαθήσεως μετέβη μετ' ἄλλων Αἰτωλῶν εἰς τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος, καὶ ὑπὸ τὸν Παναγιώτην

(1) Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς. (ἀνέκδοτος).

(2) Ἐξ ἐπιτοπίων παραδόσεων.

Παλαμὰν τελειότερον κατηρτίσθη περὶ τὰ γραμματικά, διακούσας ὕστερον τὰ φιλοσοφικὰ ὑπὸ Νικόλαον Ζερτζούλην. Τῷ 1758 διαλυθείσης τῆς Σχολῆς, ὁ Κώνστας μετέβη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοθέου, καὶ ἐκεῖ τὸ μοναχικὸν ὑπενδὺς τριβώνιον, καὶ Κοσμᾶς μετονομασθεὶς, προτροπῇ τῶν συμμοναζόντων, ἀνέλαβε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐφημερίου. Ἀλλ' ὁ καθεστικὸς καὶ μονότονος ἐκεῖνος βίος πρὸς οὐδὲν ἱκανοποίει τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Αἰτωλοῦ ἱερομονάχου, ὅστις τὸ τάλαντον τῆς παιδείας μὴ θέλων ἐν τῇ ἐρημοβιότητι ν' ἀποκρύψῃ ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς μεταδόσεως καὶ εἰς τοὺς ἀπορφανισμένους ἀδελφούς του τοῦ δώρου τῆς διδαχῆς. Πτωχὸς δημοκράτης δὲν ἀπέβλεψεν, ὡς οἱ πολλοὶ, εἰς ἐφημέρου φιλοδοξίας ὄνειρα, ἀλλὰ τὸν σταυρὸν ἐπόθει λαμβάνων ἐπὶ τῶν ὤμων νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς χώρας κατοικουμένας ὑπὸ ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας οὐδέποτε σπινθὴρ τοῦ φωτὸς τῆς παιδείας εἶχεν εἰσδύσει, ἡ δὲ ἀμάθεια εἶχεν ἐξαγριώσει καὶ ἀποβαρβαρώσει. Ὑπὸ τοιούτων φλεγόμενος αἰσθημάτων, καὶ τοιαῦτα ἐν τῇ ἐρημίᾳ ῥεμβάζων καὶ ἀναμετρῶν, ἐγνωστοποίησε τὴν πρόθεσίν του εἰς τοὺς συμμοναστὰς, καὶ λαβὼν παρὰ πάντων συγχώρησιν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν του Χρύσανθος ἐδίδασκεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Σχολῇ· τὸν ἀμετάθετον σκοπόν του κοινωνήσας πρὸς τοῦτον, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων, ἔτυχε παρὰ πάντων ἐνθέρμου ὑποστηρίξεως· καὶ δὴ ἐφοδιασθεὶς μ' ἔγγραφον ἄδειαν τοῦ πατριάρχου Σεραφεὶμ (1760) ἤρξατο ὁ ἀείμνηστος σπείρων τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου πρῶτον μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Ναύπακτον, Βραχώριον, Μεσολόγγιον καὶ ἄλλους τόπους, καὶ πάλιν ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Συμβουλευθεὶς δὲ καὶ μὲ τὸν τότε πατριάρχην Σωφρόνιον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβὼν νέαν ἄδειαν ἤρχισε νὰ κηρύττῃ πάλιν τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου μὲ περισσοτέραν θερμότητα καὶ ζῆλον. Περιελθὼν ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ διδάξας τοὺς χριστιανοὺς ἐπανῆλθε τῷ 1775 εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κηρύξας, ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, Βέρροιαν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν διῆλθεν· ἐκεῖθεν ἀδιαλείπτως κηρύττων ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ ἐπ' ὀλίγον μείνας ἐν Χειμάρᾳ, κατέβη εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, καὶ διὰ τῆς Ναυπακτίας ἐλθὼν εἰς Δωρίδα, Παρνασσίδα (2), Εὐρυτανίαν, ἐπανῆλθε διὰ

(2) Ἐν διδαχῇ σημειοῦται ὅτι ἐκ Γαλαξειδίου διῆλθε τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1771.

τοῦ Βάλτου εἰς Ἤπειρον· ὀλίγας δὲ ἡμέρας κηρύξας εἰς Ἄρταν καὶ Πρέβεζαν, διεπέρασεν εἰς Λευκάδα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κεφαλληνίαν.

Αἱ διδαχαὶ τοῦ μακαρίου Κοσμᾶ εἰς καταληπτὴν ὑπὸ πάντων ἀπαγγελλόμεναι γλῶσσαν, ἐπροξένησαν μεγίστην ἐντύπωσιν· δι' αὐτῶν ἐστηρίχθη τὸ χριστώνυμον πλήρωμα ἐν τῇ πίστει, πᾶσα ἔρις καὶ φιλονεικία ἐλησμονήθη, καὶ ὁ λαὸς κατὰ χιλιάδας παρηκολούθει τὸν περιλάλητον ἱεροκήρυκα ἐπισκεπτόμενον πᾶσαν χώραν καὶ κάλυβην, καὶ διδάσκοντα διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ζῆλον ἐμπνέοντα, καὶ φιλοτιμοῦντα τοὺς ἀκροωμένους ἵνα ἐγείρωσι σχολεῖα, καὶ εὐπρεπίζωσι τὰς ἐκκλησίας. Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἀμοιβαίως ἐσέβοντο καὶ ἤκουον ἐν κατανύξει τὰς συμβουλὰς τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ. Ὅπου ἔμελλε νὰ διδάξῃ ἐπήγνυτο ξύλινος σταυρὸς, παραμένων μετὰ τὸ κήρυγμα εἰς μαρτύριον τῆς διαβάσεώς του, καὶ ὡσεὶ ἀναπολῶν εἰς τοὺς ὁρῶντας τὰς συμβουλὰς τοῦ θεσπεσίου ἀνδρός. Πεντήκοντα περίπου ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ συνῴδευον ἀείποτε αὐτὸν, καὶ μετὰ τὴν πρόσληψιν ἑτέρων οἱ ὑπεράριθμοι ἐστέλλοντο εἰς διάφορα τῆς Στερεᾶς καὶ Πολοποννήσου χωρία, κατὰ τὸ δυνατὸν κηρύσσοντες ἢ αὐτοσχεδίους λόγους, ἢ ἀναγινώσκοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των ἐκφωνηθέντας. Ἀγαπῶν τὴν ἰσότητα ἐκάκιζε καὶ ἐκεραυνοβόλει τὰς καταπιέσεις τῶν ἀρχόντων προτρέπων εἰς μετάνοιαν διὰ τὰ παρελθόντα, καὶ εἰς χριστιανικὴν ἐν τῷ μέλλοντι διοίκησιν. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἔνθα ἰδίως ἠγέρθη δριμὺς τῶν καταχρήσεων τῆς ἀριστοκρατείας ἐπικριτὴς, εὗρε πολλοὺς διώκτας, ἀλλὰ καὶ πλειοτέρους τοὺς ὑπερασπιστάς· ὁ δ' Ἐνετὸς προβλεπτὴς βλέπων τὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ ἐνθουσιωδῶς συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ Κοσμᾶ ἠναγκάσθη ν' ἀποῤῥίψῃ τὰς περὶ βιαίας ἀποπομπῆς αὐτοῦ προτάσεις τῶν ἀρχόντων. Ὁ λαοφιλὴς ἱεροκήρυξ θερμοπαρακαλούμενος ὑπὸ τῶν εὐλαβῶν Κεφαλλήνων παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ· ἐπειδὴ ὅμως πανταχόθεν ἐξεζητεῖτο ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Ζάκυνθον· δέκα δὲ πλοιάρια καταπεφορτωμένα ἀπὸ φιλακροάμονας Κεφαλλῆνας συναπῆλθον μετ' αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ ὅμως δὲν ἔτυχε τῆς αὐτῆς ὑποδεξιώσεως, διότι οἱ ἄρχοντες μαθόντες τὰ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἶχον προκαλέσει τὴν ἀποπομπήν του. Ἐπανέστρεψεν διὰ τοῦτο εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἀρκετὸν ἔτι διαμείνας ἦλθεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα κατὰ πρῶτον καλῶς ὑπεδεξιώθη· ἐπειδὴ ὅμως, ἐνόσῳ ἔμεινε διδάσκων, ἀθρόα συνήρχοντο τὰ πλήθη

ἀπὸ τῆς παρακειμένης Στερεᾶς καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, ἡ ἐξουσία φοβηθεῖσα τὴν συρροὴν καὶ ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων διέταξεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ· ὁ δὲ μακάριος ἵνα μὴ γένῃ αἴτιος ἀπαισίων, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἤπειρον, καὶ ἐξηκολούθησε τὸ κήρυγμα καθ' ὅλην τὴν Ἀλβανίαν.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἠπείρου διὰ μυρίων μέσων ἐσυκοφάντησαν τὸν Κοσμᾶν παρὰ τῷ σατράπῃ τῆς Ἠπείρου Κοὺρτ-πασᾷ, ὡς ἄνθρωπον φιλοπόλεμον, καὶ ὄργανον ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ προσκληθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς Βεράτιον τοσοῦτον κατέθελξε τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Ἀλβανὸν, ὥστε οὗτος καταγοητευθεὶς ἐδωρήσατο θρονίον κεκαλυμμένον διὰ μεταξοπτίλου, ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἀναβαίνων κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Οἱ φθονεροὶ διῶκται δὲν καθησύχασαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ εὗρον ὄργανον τῶν μυσαρῶν σχεδίων των ὀθωμανόν τινα εἰσπράκτορα, ὅστις ἀναγγείλας εἰς τὸν σατράπην, ὅτι ἕνεκα τῆς συρροῆς τῶν κατοίκων περὶ τὸν ἱερομόναχον Κοσμᾶν ἐχερσώθησαν αἱ γαῖαι, καὶ δὲν ἀπετίοντο οἱ φόροι, ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ παρεμποδίσῃ τὸ κακόν· αὐτὸς δὲ ἀλλοίαν σημασίαν εἰς τὴν διαταγὴν ἀποδοὺς συνέλαβε τὸν ἱεροκήρυκα καὶ κρυφίως διέταξε τὸν θάνατον αὐτοῦ (1)· οἱ δήμιοι παραλαβόντες τοῦτον ὡδήγησαν πρός τι δένδρον, καὶ τῷ ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν· ὁ νεομάρτυς ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀναφωνήσας τὸ ψαλμικὸν « διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ » ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν », μετὰ φιλοσοφικῆς τῳότητι καρτερίας ὑπέμεινε τὸ μαρτύριον, ἐκτελεσθὲν τῇ 24 Αὐγούστου 1779 (2).

Ζωηρὰ τηρεῖται μέχρι τοῦ νῦν ἡ μνήμη τοῦ θεσπεσίου ἱεροκήρυκος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ ἐκκλησία ὄντως ἐκτιμήσασα τοὺς πόνους, τὰς ἀρετὰς, καὶ τὸ καρποφόρον τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων κατέλεξε τὸν ἱερομάρτυρα Κοσμᾶν, ἰσαπόστολον προσαγορεύσασα, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὡς ἑορτὴν θρησκευτικὴν θεσπίσασα.

Ὁ Κοσμᾶς ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατέπαυσε πολλὰς κακὰς καὶ βαρβαρικὰς ἕξεις, καὶ ἐστερέωσε τὸν λαὸν ἐν τῇ πίστει, τῇ ἀδελφότητι, καὶ τῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπῃ, ἐγένετο καὶ ὁ ἐπισημότερος τῶν

(1) Ἀραβαντινοῦ Ἠπειρωτικὰ, σελ. 268.

(2) Σέργιος ὁ Μακραῖος γράφει κατὰ λάθος 1772.

ἑλληνικῶν γραμμάτων εὐεργέτης, διότι διακόσια δέκα σχολεῖα συνεστήθησαν τῇ προτροπῇ τοῦ ἀοιδίμου τούτου.

Εἶνε ἀκατανόητος ὁ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς σεβασμὸς καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Ὁ Κοὺρτ-πασὰς ἅμα μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Κοσμᾶ, διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ βαρβάρου εἰσπράκτορος, μόλις σωθέντος διὰ τῆς μεσιτείας ἱκανῶν προὐχόντων τοῦ Μπερατίου. Ὁ δὲ τρομερὸς τῆς Ἠπείρου σατράπης Ἀλήπασας, τοιαύτην ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον εὐλάβειαν, ὥστε περὶ τὸ 1804 ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε λαμπρὰν φερώνυμον μονὴν εἰς Καλκουτάσι, χωρίον τοῦ Μπερατίου, ὅπου ἀπηγχονίσθη ὁ ἅγιος. Ὡς μοὶ εἶπεν ὁ κ. Λάμπρος ὁ αὐτὸς Ἀλὴς παρήγγειλεν εἰς τὸν πάππον του, ἐπιδέξιον τῶν Καλαῤῥυτῶν Χρυσοχόον, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ Κοσμᾶ κάραν· ἅμα δὲ λαβὼν διεπέρασε τρὶς διὰ τῆς γενειάδος εἰς σημεῖον βαθυτάτου σεβασμοῦ, λέγων πρὸς τοὺς παρευρεθέντας Ὀθωμανοὺς, τοὺς μεμψιμοιρήσαντας ἐπὶ τῇ πράξει « φέρετέ μου ἕναν Μουσουλμάνον σὰν αὐτὸν τὸν Χρι- » στιανόν, νὰ τοῦ φιλήσω καὶ τὰ πόδια ». Διάφορα δ' ἐπεισόδια καταδεικνύοντα τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν ἅγιον εὐλάβειαν τῆς θηριώδους ἐκείνης ἑλληνομάστιγος διηγήσατό μοι ὁ ἐπιζῶν Ἀθ. Λοιδωρίκης, εἷς τῶν γραμματέων αὐτοῦ διατελέσας.

Τὸν Κοσμᾶν καταλλήλως ἐν ὀλίγοις ἐγκωμίασε Σέργιος ὁ Μακραῖος, καὶ διὰ μακρῶν ὁ συντάξας τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ, ὡς ἁγίου, Σάπφειρος Χριστοδούλου ἐκ Γραμμένου τῆς Ἠπείρου. Ἐκ ταύτης δ' ἠρύσθημεν καὶ ἡμεῖς τὰ πλεῖστα τῶν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐκτεθέντων.

Αἱ διδαχαὶ τοῦ Κοσμᾶ εὑρηνται παρὰ διαφόροις χειρόγραφοι, καὶ μία ἐκ τούτων ἐξετυπώθη τῷ 1865 ἐν Κερκύρᾳ ὑπό τινος φιλευλαβοῦς. Μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐκφωνηθεῖσα ἐν Γαλαξειδίῳ τῇ 13 ὀκτωβρίου 1771 εὕρηται χειρόγραφος παρ' ἐμοί. Διάφορα δ' ἕτερα πονήματα αὐτοῦ εὑρηνται ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προυσοῦ, καὶ ἐν Ἄθωνι.

Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Χρύσανθος, λόγιος καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων φλεγόμενος, μνημονεύεται ὑπὸ Σεργίου τοῦ Μακραίου.

Ἵνα καταδειχθῇ ὁ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἔνθερμος ζῆλος τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ, παρεντιθέμεθα δύο ἐπιστολὰς αὐτοῦ τὴν μὲν πρὸς τὸν ἐν Νάξῳ σχολαρχοῦντα αὐτάδελφόν του Χρύσανθον, τὴν δ' ἑτέραν πρὸς τοὺς κατοίκους Πρεβέζης(1).

(1) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἐχορηγήθησάν μοι ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Χριστοφόρου Κοντοῦ τοῦ Ἀκαρνᾶνος, φιλοπόνως ἀσχολουμένου εἰς ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορίας τῶν

Παναγιώτατε ἀγαπητέ μοι ἀδελφὲ κὺρ Χρύσανθε
ἀσπαζόμενος προσκυνῶ σε, καὶ παρακαλῶ
τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικήν σου
καὶ σωματικὴν ὑγείαν.

Χάριτι θείᾳ, ἀδελφὲ, ὑγιαίνω ὁπωσοῦν, ψυχικὰ δὲ Κύριος οἶδε. Τὰ κατ' ἐμὲ δὲ καὶ περὶ ἐμὲ φαίνονται πολλὰ καὶ ἀπίστευτα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ μήτε ἐγὼ δύναμαι νὰ τὰ καταλάβω· τόσα δὲ μόνον λέγω σοι διὰ νὰ δοξάσῃς τὸν Κύριον, καὶ νὰ χαρῇς, ὅτι γίνεται ἀρκετὴ μετάνοια εἰς τοὺς ἀδελφούς. Ἕως τριάκοντα ἐπαρχίας περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐποίησα, διακόσια διὰ κοινὰ γράμματα, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον μου βεβαιοῦντος διά τινων ἐπακολουθησάντων σημείων, πλὴν δόξα τῷ λέγοντι ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Περιέρχομαι δὲ κατὰ τὸ παρὸν τὴν Παραμυθίαν καὶ Μαργαρίτην. Ἐλπίζω δὲ εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ σὲ ἀπολαύσω, ἂν θέλῃ ὁ Θεός. Περιῆλθον δὲ καὶ τὴν πατρίδα καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς σὲ προσκυνοῦσι καὶ οἱ φίλοι. Ἀσπάζομαι δὲ καὶ τὸν πανιερώτατον Δεσπότην, καὶ εὔχομαι πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς. Ὑγίαινε ψυχικὰ καὶ σωματικά.

Δέκα χιλιάδες Χριστιανοὶ μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας μὲ μισεῖ.
Χίλιοι Τοῦρκοι μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας ὄχι τόσον.
Χιλιάδες Ἑβραῖοι θέλουσι τὸν θάνατόν μου, καὶ ἕνας ὄχι.

ᾳοψθ' Μαρτίου ϛ'. Ὁ σὸς ἀδελφὸς
ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ

Εὐγενέστατοι ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ οἱ κατοικοῦντες
τὴν χώραν Πρέβεζαν σᾶς ἀσπάζομαι, καὶ παρα-
καλῶ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν
καὶ σωματικήν σας ὑγείαν.

Ἐγὼ, ἀδελφοί μου, ὡς δοῦλος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάξιος περιερχόμενος καὶ διδάσκων τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς χριστιανοὺς ἦλθα καὶ ἐδῶ καὶ βλέποντας, ὅτι δὲν ἔχετε σχολεῖον ἐπαρακίνησα τοὺς χριστιανοὺς, καὶ ἔδωσαν τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ προαίρεσιν διὰ τὸ σχολειόν σας. Πρέπει δὲ καὶ ἡ εὐγενεία σας πάντες νὰ βοηθᾶτε πάντοτε τὸ σχολεῖον σας ἐξ ἰδίων πόνων, ἢ κοινῶς ἀπὸ τὴν χώραν, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ βακούφια, διὰ νὰ λάβετε καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν μισθόν σας, καὶ τιμὴν παρὰ ἀνθρώπων. Εἶμαι δὲ καὶ ἐγὼ χρεώστης νὰ παρακαλῶ τὸν Κύριον τὸν εὐλογοῦντα τὰ πάντα νὰ εὐλογήσῃ τὴν χώραν σας καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὰ παιδιά σας καὶ νὰ σᾶς ἀξιώσῃ νὰ ζήσητε καὶ ἐδῶ καλὰ

Ἀκαρνάνων καὶ Αἰτωλῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῇ μονῇ τῆς Προυσοῦ, ὅθεν ἀντεγράφη, ἡ δὲ πρὸς τοὺς κατοίκους Πρεβέζης εἶναι αὐτόγραφος τοῦ Κοσμᾶ καὶ εὑρίσκεται εἰς σὰς χεῖρας τοῦ ἄνω ἱεροδιακόνου.

καὶ θεάρεστα, καὶ νὰ σᾶς βάλῃ καὶ εἰς τὸν παράδεισον νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε, καὶ νὰ δοξάζετε τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἀμήν.

Ἔβαλα δὲ καὶ ἐπίτροπον τὸν παππᾶ κὺρ Νικόλαον Κεραμίδα, καὶ τὸν κὺρ Ἀναστάσιον παππᾶ Ῥίζον, νὰ κρατοῦν καὶ νὰ κυβερνοῦν τὸ ἄνωθεν σχολεῖον. Ἔτι δὲ καὶ ἐπιστάτας καὶ βοηθοὺς αὐτῶν τὸν κὺρ Δῆμον τοῦ Χρήστου, καὶ τὸν κὺρ Σπύρον τοῦ Γεωργίου Λάμπρου, καὶ τὸν κὺρ Χρῆστον τοῦ Γεωργίου νὰ βοηθοῦν τὸ αὐτὸ σχολεῖον, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς φωτίσει. Καὶ ἂν σᾶς τύχῃ κἀνένα ἐμπόδιον ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς τῆς αὐτῆς χώρας νὰ τὸν εὐγάνετε ἔξω ἀπὸ τὸ σύνορον, ὅθεν σᾶς φανῇ εὔλογον. Ταῦτα καὶ ὑγιαίνετε ἐν Κυρίῳ.

ᾳψοθ' Ἀπρίλιος. ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ εὐχέτης σας.

Σεραφεὶμ ὁ Ἠπειρώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἠπείρῳ, καὶ τὸ μοναχικὸν ἀσπασθεὶς στάδιον ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως· μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Καλλινίκου τοῦ Β'. προεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σεραφεὶμ Β'. (1757). Ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ὀκτὼ καλῶς τὴν ἐκκλησίαν διοικήσας, διὰ τῆς ῥαδιουργίας πολλῶν καθῃρέθη (26 Μαρτίου 1760) καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἄθωνα· μετ' οὐ πολὺ δὲ κρύφα ἐκεῖθεν ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἠθωώθη, καὶ ἐπανέστρεψεν εἰς τὸ ἡσυχαστήριόν του. Ὢν ἀνὴρ φιλελευθέρων αἰσθημάτων, ἅμα κατῆλθεν εἰς Αἰγαῖον ὁ Ῥωσσικὸς στόλος, εἰσῆλθε καὶ ἐντίμως δεξιωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν Μοσχόβων ἤρξατο νὰ ἐκδίδῃ πατριαρχικὰς ἐγκυκλίους προτρέπων εἰς ἐπανάστασιν τοὺς χριστιανούς· ταύτας δὲ λαβὼν ὁ πατριαρχεύων Θεοδόσιος ὁ Β' συνεκάλεσε σύνοδον, ἥτις τὸν μὲν Σεραφεὶμ καθῄρεσε παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐκδοῦσα προκηρύξεις προέτρεπε καὶ ἐξώρκιζεν εἰς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν.

Ἀποχωρησάντων τῶν Ῥώσσων συναπῆλθε καὶ ὁ Σεραφεὶμ, πολλῆς δὲ τιμῆς καὶ φιλοξενίας ἀπολαύσας ἐν τῇ Ῥωσσικῇ αὐλῇ ἀπεβίωσε καὶ ἐτάφη παρὰ τὸ Κίαιβον, ὅπου διέτριβε.

Διετέλεσεν ὁ μακάριος εἷς τῶν τότε λογίων, ἐνθέρμως ὑποστηρίξας τὴν παιδείαν, καὶ οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν χριστιανικὴν κατάρτισιν τῶν ὁμοδόξων του. Σέργιος ὁ Μακραῖος (1) λέγει ταῦτα·

» Ἦν δὲ ὁ παναγιώτατος κύριος Σεραφεὶμ Ἠπειρώτης τὸ γένος, εὐσεβὴς » ἐξ εὐσεβῶν, εὐπατρίδης, φιλογενὴς, φιλότιμος, τολμηρὸς, γενναῖος, νοήμων, » εὐμαθὴς μᾶλλον ἢ πολυμαθὴς, ὁρμητικὸς οἷς ἐδόκει συμφέρειν, δυσαπάλ- » λακτος ὧν εἶχετο· ἐν πράγμασιν εὐεπήβολος, εὐμήχανος τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ

(1) Πατριαρχικὴ, ὄθετηρίς· (ἀνέκδοτος).

» διαπράξασθαι τὸν ἐπιχωριάζοντα τρόπον· παρεζήλου γὰρ καὶ ἐξέμαθε τῶν » κρατούντων τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ἦθος ἀπεμάξατο Σύν- » οιδε μέντοι καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας τὰ καθήκοντα, ἐν οἷς περὶ τὰ μέγιστα » ἐφιλοτιμεῖτο, καὶ τοῖς εἰλικρινῆ τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν ἡσμενίζετο, καὶ » διάπυρος ζηλωτὴς ἦν τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ » Θεοῦ κηδεμὼν ἐπιμελέστατος.

» Ἠγάπα δὲ καὶ τὴν σοφίαν καὶ πεπαιδευμένους, καὶ τούτοις ἔχαιρεν » ὁμιλῶν, καὶ τιμᾷν ἐφιλοτιμεῖτο· διὸ καὶ τῆς αὐτῶν ἐφρόντιζε συστάσεως, » καὶ σχολείων εἶχε πρόνοιαν, καὶ ἐπεὶ τὰ τῆς πολυμαθείας ἐώρα ἐν τῷ γένει » ὑποφερόμενα, διαναστῆσαι καὶ ἐπενεγκεῖν διενοεῖτο καὶ κατεσπούδαζε· καὶ τὸν » ζῆλον τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἐκπυρώσας καὶ συμπαραλαβὼν συνερ- » γοὺς, χορηγίαν ἐκ κοινοῦ ἐράνου οὐκ ἀφιλότιμον διαταξάμενος καὶ προσβε- » βαιώσας διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος κατεβάλλετο οἱονεὶ ἐξ » ὑπαρχῆς θεμέλια μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομῆς, καὶ διηνεκοῦς συστάσεως τῆς ἐν » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, τέσσαρας ἐν αὐτῇ πάσης ἐπιστήμης καὶ μαθή- » σεως διορισάμενος· ἐφρόντισε δὲ καὶ περὶ τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Ὄρους καὶ » δεξιωσάμενος καὶ τιμήσας καὶ διὰ πολλῶν πείσας τὸν ἐκ Μεσόβου Νικό- » λαον, τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Εὐγενίου ταύτην παραιτησαμένου, » ἐκεῖσε ἀπέστειλε, καὶ τὸν μέγαν ἐκεῖνον Εὐγένιον μεταπεμψάμενος ἀπὸ » Θεσσαλονίκης, ὑπερθαυμάζων καὶ τιμῶν καθίστη διδάσκαλον τῆς ἐν τῇ » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, ὥστε ἐπὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς αὐτοῦ πατριαρ- » χίας τὴν παροικίαν τοῦ Φαναρίου Ἀθηνόπολιν κατεστήσατο. Ἐκεῖ γὰρ » Εὐγένιος ὁ πολὺς ἦν τότε θεολογῶν, ἐκεῖ Δωρόθεος φιλοσοφῶν, ἐκεῖ ῥητο- » ρεύων Κριτίας, ἐκεῖ Ἀνανίας τὰς λογικὰς τέχνας διδάσκων, ἐκεῖ ἐσμὸς » φιλοσόφων, καὶ φιλολόγων σμῆνος, καὶ θεολόγων θίασος, ἐφ' οἷς ἥδετο πᾶς » τις φιλογενὴς, μάλιστα δὲ οἱ χορηγοὶ καὶ συνίστορες ».

Χριστόδουλος Ἀκαρνάν.

Ἐγεννήθη τῷ 1733 εἰς Ξηρόμερον ἐκ πατρὸς Εὐσταθίου· ἠκροάσατο ἄλλων τινῶν διδασκάλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ. Προσκληθεὶς δ' ὕστερον εἰς Βιέννην ὡς διδάσκαλος μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐδίδασκεν εἰς διαφόρους· εἶτα ἦλθεν εἰς Λειψίαν, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῷ 1793 Αὐγούστου 15.

Ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς τότ' ἐπιπολαζούσης δημοκρατικῆς φιλοσοφίας, παρεξέκλινεν ὁ ἀνὴρ εἰς ἀτόπους φιλοσοφικὰς δοξασίας, καὶ ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ τὰς ἀρὰς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀναθεματισθεὶς καὶ ἀποδιωχθεὶς τῆς χριστωνύμου ποίμνης. Ὁ ἐκ Ῥαψάνης Γοβδελὰς δρι- μὺς ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐπισωρεύων ὁρμαθοὺς ὕβρεων διέσυρε βαναύσως ἕνα ἐπίσημον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιον, πρὸς οὐδὲν σε- βασθεὶς τὸν ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου κοιμώμενον Ἀκαρνᾶνα, ὅστις ἐὰν ἔζη ἠδύνατο καταλλήλως ν' ἀντιμετρηθῇ πρὸς τὸν ὑβριστήν.

Πολλοὺς τότε παρέσυρεν ὁ θριαμβεύων χείμαρρος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πολλαὶ καρδίαι θερμοκεφάλων νεωτεριστῶν συμπαθοῦσαι ὑπὲρ τῶν κηρυχθεισῶν νέων ἰδεῶν εἶδον δυστυχῶς καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἐκείνας ἀλογίας ὑπὸ τὸ πρίσμα ἀκαταλογίστου ἐνθουσιασμοῦ. Τοιοῦτος ἐγένετο καὶ ὁ Χριστόδουλος, ἀνὴρ ἄλλως τε οὐδενὸς τῶν τότε ὕστερος κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰδίως παίδευσιν.

Ὁ Ζαβίρας λέγει ὅτι διατρίβων ἐν Λειψίᾳ εἶδεν ἐν τῷ δάσει τοῦ Ῥοζεντὰλ ἐπὶ μιᾶς πλατείας μεμονωμένον τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοδούλου, ἐφ' οὗ ἀνέγνω τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν τεθεῖσαν παρὰ τῶν μαθητῶν του· « Ἐνταῦθα κεῖται ὁ φιλοσοφικῇ σπουδῇ καὶ τῇ τῶν ὄντων θεω- » ρίᾳ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀφοσιώσας λογιώτατος Χριστόδουλος Εὐστα- » θίου ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς μὲν τῷ ἔτει 1733, θανὼν δὲ τῷ » 1793, Αὐγούστου 15 ».

Συγγράμματα.

—Περὶ φιλοσόφου, φιλοσοφίας, φυσικῶν, μεταφυσικῶν, πνευματικῶν καὶ θείων. Ἐν Βιέννῃ 1786.

—Ἀληθὴς πολιτική, ἥτις διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια· χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς διακόσμησιν καὶ στολισμὸν τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, διδάσκουσα οὐ μόνον ἀποφεύγειν τὰ ἐλαττώματα, ἀλλὰ μὴν καὶ ὡς οἷόν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσπάζεσθαι, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἁπλῆν διάλεκτον. Ἐνετίησι 1781, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Ἀπάντησις ἀνωνύμου πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἄφρονας κατηγόρους ἐπονομασθεῖσα περὶ θεοκρατείας, ὅτι ἅπας ὁ λόγος περὶ τούτων στρέφει. 1793, ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας.

Τὸ τελευταῖον πονημάτιον εἶνε κυρίως τὸ δὸν ἀφορμὴν εἰς τὰ ἐκτεθέντα. Νεόφυτος Ζ' ἀφώρισεν αὐτόν· τὸ δὲ ἀφοριστικὸν μετὰ σχολίων ἐξέδωκεν ἐν Βούδῃ ἀνωνύμως τῷ 1800 ὁ Δημ. Γοβδελᾶς, γράψας καὶ τὴν σατυρικὴν Ἀκολουθίαν ἑτεροφθάλμου καὶ ἀντιχρίστου Χριστοδούλου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1793.

Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλιώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Καβάλᾳ τῆς Μακεδονίας, καὶ διὰ συνδρομῆς τοῦ σωματείου τῶν χαλκέων πεμφθεὶς εἰς Ἰωάννινα ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν· μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἀπελθόντος τοῦ Εὐγενίου εἰς Κοζάνην παρηκολούθησεν αὐτὸν καὶ ὁ Θεόδωρος, ὅστις ὕστερον ἐλθὼν εἰς Μοσχόπολιν προέστη ἐπὶ τρία ἔτη τῆς ἐνταῦθα ἱδρυθείσης Ἀκαδημίας, καὶ νυμφευθεὶς μετὰ Μοσχοπολίτιδος ἐχειροτονήθη ἱερεύς, καὶ μετ' ὀλίγον ὠνομάσθη μέγας πρωτοπαπᾶς. Ἐδίδαξεν ἔτι ἐπὶ ἀρκετὰ

ἔτη, καὶ ὕστερον ἀναβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος ἱεροκήρυξ τοῦ θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν. Ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ὕστερον διὰ Βενετίας ἐπανέστρεψεν εἰς Μοσχόπολιν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1786 ἔτος.

Ὁ Καβαλιώτης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων διδασκάλων τοῦ ἡμετέρου γένους, γραμματικὸς ἄριστος, καὶ κατὰ Ζαβίραν, δαιμόνιος. Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐγένοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν τοὺς ἐξῆς γράψαντας ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα, καρκινικὰ, καὶ ἰαμβικὰ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των συγγραφεῖσαν γραμματικὴν, Τέρπον Μάνον διδάσκαλον τῆς ἐν Κοριτζᾷ σχολῆς, Βρέτον ἱερέα καὶ νομοφύλακα, Νικόλαον Σαμσάλαν, Ναοὺμ Γκούσταν, Σάβαν ἱερομόναχον καὶ διδάσκαλον τοῦ ἐν Βηθουκίῳ σχολείου, Γεώργιον Νικολαΐδην Τούρταν, Ναοὺμ Νικολάου Τούρταν, Ἀμβρόσιον ἱερομόναχον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ναοὺμ, Θωμᾶν Ἀναστασιάδην ἀδελφιδοῦν τοῦ Καστορίας Χρυσάνθου, Ἰωάννην Ποσάμαν.

Συγγράμματα.

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου. Ἐν Μοσχοπόλει 1760 καὶ Ἐνετίησι 1774.

—Λεξικὸν Ἑλληνικὸν ἁπλοῦν, βλαχικὸν, καὶ ἀλβανικόν.

—Ἔπη πρὸς τὸν ἐξαρχικῶς ἐν Μοσχοπόλει ἐπιδημήσαντα Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος ἐν ἔτει 1750 Μαΐου 2. (ἐξεδόθησαν ἐν Μοσχοπόλει μετ' ἄλλων ἐπῶν διαφόρων διδασκάλων) (1).

—Περὶ τῆς ἐν Μοσχοπόλει Ἀκαδημίας.

—Μετάφρασις ἀλβανικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης (2).

Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων

Ἐγεννήθη ἐν Βρανιανοῖς τῶν Ἀγράφων, καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Ἀναστάσιον τὸν Γόρδιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα ἤκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων παρὰ Μπαλάνῳ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐμόνασεν εἰς τὸ πλησίον τῆς κώμης Φουρνᾶς μονίδριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα καὶ ἐδίδαξεν ἐκλεκτούς τινας μαθητὰς, ὡς Ἰωάννην τὸν ἐξ Ἀγράφων, Σέργιον τὸν Μακραῖον καὶ Κύριλλον, τὰ γραμματικὰ, τὴν λογικὴν καὶ ἀριθμητικήν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἰωάννης ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικὴν σχολὴν, καὶ μετέφρασε διάφορα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, συγγράψας καὶ μέγα Ἑλληνικὸν

(1) Ζαβίρας.

(2) Han, Halbanesische Student.

Λεξικόν· ὁ Μακραῖος ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ὁ Κύριλλος διατρίψας ἔπειτα παρὰ Μπαλάνῳ χρόνους δέκα, προέστη ὕστερον τῆς ἐν Κοζάνῃ σχολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐσχολάρχησε καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος, ἔνθα καὶ παρέμεινε πάσχων ἐκ νευροποδαλγίας(1).

Ὁ Θεοφάνης ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς περὶ τὸ ἔτος 1779.

Συνέταξε λόγους πανηγυρικοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ (2).

Θεόκλητος Καρατσᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ ἔτος 1728, καὶ ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εἰδήμων οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, καὶ μάλιστα τῆς ἀραβικῆς, συριακῆς, περσικῆς, καὶ τουρκικῆς γλώσσης. Ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς τῶν ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμόνων, ἔπειτα τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὕστερον δὲ παραιτήσας καὶ τιμὰς καὶ δόξας ἀπῆλθεν εἰς Ἄθωνα καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν ἔζη ἐν τῇ σκήτῃ Καυσοκαλυβίτου παρὰ τῷ εὐδοκίμῳ καὶ ἐναρέτῳ Παϊσίῳ. Ὅταν ὁ Ἀλέξιος Ὀρλὼφ, κατῆλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἔλαβεν ἀνάγκην καλοῦ διερμηνέως πρὸ πάντων τῆς ἀραβικῆς, ἔπεμψε κρυφίως στρατιώτας μεθ' ἑνὸς πλοίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἵνα συλλαβόντες φέρωσι τὸν Θεόκλητον, τὸν ὁποῖον ὡς καταλληλότερον πάντων τῷ εἶχον συστήσει. Συλληφθεὶς ὁ Καρατσᾶς ἀπήχθη διὰ τῆς βίας εἰς Πάρον, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρός του Παϊσίου. Ὁ Ὀρλὼφ κρατήσας αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἠναγκάσθη ἵνα τοὺς ἀπολύσῃ, διότι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐφαίνοντο καταλελυπημένοι καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῇ βίᾳ οἱ ἐρημόφιλοι μοναχοί.

Αἰτήσει τοῦ Παϊσίου ὁ Θεόκλητος συνέγραψεν εἰς ἁπλῆν φράσιν No-

(1) Τοῦ Κυρίλλου φέρονται, κατὰ Ζαβίραν, διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Σωφρόνιον, Κύριλλον, καὶ Καλλίνικον τοὺς πατριάρχας περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ κανονικῶν ζητημάτων. Διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος διωρίσθη κοινὸς πνευματικὸς τῶν ἐν Ἄθωνι μοναχῶν. Τούτου ἐχρημάτισαν πολλοὶ καὶ καλοὶ μαθηταί, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ περίφημος Ἰωάννης Πέζαρος.

(2) Ζαβίρας.

μοκάνονα εἰς χρῆσιν τῶν ἁπλουστέρων, μεταφράσας καὶ τοὺς ἀσκητικοὺς ὅρους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ πολλὰ γράμματα καὶ προσταγὰς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Κωνστατινουπόλεως.

Ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1777, μόλις ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας (1).

Κωνσταντῖνος Τζεχάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸν Χατζη-Γεώργιον Τζεχάνην, καὶ ἐδιδάχθη τά τε γραμματικὰ καὶ ποιητικὰ παρὰ Θεοδώρου τοῦ Καβαλιώτου. Ἀποδημήσας ἦλθεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, χάριν ἐμπορίας, ἀλλὰ πάντοτε κεντούμενος ὑπὸ τοῦ τῆς παιδείας ἔρωτος ἐγκατέλιπε τὸν κερδῷον Ἑρμῆν, καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐν Μόδορ γυμνάσιον, ἔνθα ἐπὶ διετίαν ἐφοίτησεν. Ἐγκρατὴς ὁπωσδήποτε γενόμενος τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐσκόπει ἵνα μεταβῇ εἰς Ἄλλην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· διαβαίνων ὅμως ἐκ Βιέννης ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον μάτην ὁ Κωνσταντῖνος δακρυρροῶν παρεκάλει. Περὶ τὸ ἔτος 1766 φυγὼν κρυφίως ἦλθεν εἰς Ἄλλην πεζὸς καὶ μηδ' ὀβολὸν ἔχων καὶ ἐγένετο ἀκροατὴς πολυμαθεστάτων διδασκάλων. Μετὰ τριετῆ δὲ διατριβὴν ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Γοττίγγης καὶ μικρὸν ἐνταῦθα παραμείνας μετέβη εἰς Παρισίους, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδίνον, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐν Λεΰδῃ τῆς Ὁλλανδίας ἀκαδημίαν, ἔνθ' ἀκούσας τὸν διδάσκοντα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατεπαιρόμενον καὶ ἐξευτελίζοντα τοὺς τότε Ἕλληνας, δὲν ἠνέχθη τὸν εἰς τὸ ἔθνος ἀδίκως προσαπτόμενον μῶμον, ἀλλὰ συνθέσας δύο ἔπη ὑπὲρ τοὺς ἑξήκοντα στίχους περιέχοντα, τὸ μὲν εἰς ἔπαινον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λουγδούνου τῶν Βατάβων (Leyden) τὸ δὲ πρὸς ἔλεγχον τοῦ γαυριῶντος διδασκάλου ἐξέδοτο τύποις ἀμφότερα, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἄνω καθηγητοῦ εἰς τὸ λατινικὸν γενομένην μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων σφαλερὰν ὁ Τζεχάνης δημοσίᾳ κατέδειξε. Ἐκ Λεΰδης ἐπεσκέφθη τὸ Ἀμστελόδαμον, Βενετίαν, καὶ Ῥώμην, καὶ ἐν ἔτει 1771 ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τὴν 1 Ἰουλίου 1773 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, καὶ διὰ τῆς Βιέννης κατέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δεξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων συνέθετο διάφορα ποιήματα εἰς ἔπαινον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ βραχυχρόνιον διατριβὴν ἀπάρας μετέβη διὰ Βλαχίας εἰς Πολωνίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Λούγδουνον, ἔνθα

(1) Αὐτόθι.

κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1776 διατρίβων συνέθετο καὶ ἐξέδοτο τὸ εἰς Αἰκατερίνην Β΄ ποίημα.

Συγγράμματα.

—Ἐγχειρίδιον ἀριθμητικὸν, ἤτοι σύντομος, εὔκολος, καὶ ἀκριβὴς τοῦ ὀρθοῦ λογαριασμοῦ ἑρμηνεία εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ἀρχαρίων, καὶ ἐξαιρέτως ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μέλλουσιν εἰς τοῦ Καίσαρος τὸν τόπον νὰ πραγματευθοῦν. Ἐν Ἄλλῃ τῇ Μαγδεβουργικῇ 1769.

—Ἔπος ἡρωελεγεῖον πρὸς Αἰκατερίνην Β΄. Lugduni Batavorum 1776.

—Ἔπη δύο ἐν Λουγδούνῳ ὁμοίως ἐκδοθέντα, περὶ ὧν ἄνω ἐλέχθη.

—Ποίημα σαπφικὸν εἰς τὸν ἐλλογιμώτατον καὶ εὐγενέστατον Σκαρλάτον τὸν Στούρζαν. Ἐν Βιέννῃ 15 Ἰουλίου 1771.

—Ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον εἰς τὸν ἐν ἱερομονάχοις ἐλλογιμώτατον καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ἀδελφότητος σεβάσμιον ἐφημέριον Ἄνθιμον τὸν ἐκ τῆς Ἐλασσῶνος ἱερᾶς μονῆς.

—Ἔπος ἡρωελεγεῖον εἰς τὸν Φιλιππίδην· (κατεχωρήθη μετὰ δύο ἄλλων ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν ἔτει 1773 ἐκδοθείσης γραμματικῆς τοῦ Μοσχοπούλου).

—Ἔπος ἡρωελεγεῖον εἰς Βικέντιον Ἰωαννοβιτζ τὸν Τεμεσβαρίου ἐπίσκοπον, 25 Φεβρουαρίου 1772.

—Ἔπος εἰς τὸν κόμητα Φραγκίσκον Κολλάριον, 15 Ἀπριλίου 1772.

—Ἔπος σαπφικὸν εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσσων Φρεδερίκου Β΄.

—Δύο ἐπιγράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ὑψηλάντην. (ἐξεδόθησαν μὲν ἄλλων ἐν Λειψίᾳ).

—Προγύμνασμα γεωμετρικὸν, ἤτοι νέα θεωρία τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, 24 Ἰανουαρίου 1774.

Πρὸς τούτοις ὁ Τζεχάνης μετέφρασεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν τὴν βιογραφίαν Γεωργίου τοῦ Καστριώτου, τὴν γραμματικὴν τοῦ Ῥενίου ἐκ τοῦ λατινικοῦ, τὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸν κανόνα τοῦ ὀρθοῦ καὶ τιμίου βίου ἐκ τοῦ γερμανικοῦ (1).

Νικόλαος Ζερτζούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ, καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνῳ Βασιλοπούλῳ· ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Τρίκκῃ ἐπὶ δεκαετίαν(1740—50), καὶ ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα ἐδιδάχθη καὶ τὴν λατινικήν. Μετὰ ὀκτὼ δὲ μηνῶν παρέλευσιν ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη πάσας σχεδὸν τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1752—59), διδαχθεὶς οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ πάσας σχεδὸν τὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς

(1) Ζαβίρας.

συνόδου εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς διαδοχὴν Εὐγενίου (1). Ἐκεῖ δ' ἐπὶ ἓν ἔτος διδάξας παρητήθη καὶ ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν προέστη τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίας, καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1773 συμβάντος θανάτου του.

Ὁ Ζερτζούλης ἦν τῶν πολυμαθεστέρων τοῦ καιροῦ του, καὶ οὐδενὸς τῶν τότε καλλιεργούντων τὸν Ἕλληνα λόγον δεύτερος. Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ καταριθμῶν τοῦτον μετ' Εὐγενίου καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη λέγει ταῦτα ἐν προλεγομένοις τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ἐν ἔτει 1761 μεταφράσεως τῆς Ἠθικῆς Φιλοσοφίας. « Ἕνας Βούλγαρις Εὐγένιος εἰς τὸ » Βυζάντιον, ἕνας Νικηφόρος Θεοτόκης εἰς τὴν Κέρκυραν, ἕνας Ζορ- » τούλλιος (sic) Νικόλαος εἰς τὸν Ἄθωνα, εἶναι οἱ πρῶτοι λογάδες, » ἄξιοι καὶ οἱ τρεῖς νὰ συγγράφουν, καὶ νὰ παραδίδουν μὲ ἀκρίβειαν » πᾶσαν ἐπιστήμην. Ὅλη ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ τοὺς σεβάζεται, διότι » αὐτοὶ σπουδάζουν νὰ ἀνακαλέσουν τὰς Μούσας εἰς τὸν πάτριον » Ἑλικῶνά των ».

Συγγράμματα.

—Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Οὐολφίου. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

—Πειραματικὴ φυσικὴ Πέτρου Μοσχεμβαίμ. (ὁμ.)

—Μέρος τῶν κατὰ Νεύτωνα στοιχείων. (ὁμοίως).

—Λόγοι ἐγκωμιαστικοὶ εἰς Αἰκατερίνην Β'.

—Ἑρμηνεία περὶ ἀναστάσεως Κωνσταντινουπόλεως σύντομος εἰς τοὺς χρησμοὺς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. (Ἐγράφη τῷ 1767).

—Ἀκολουθία Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετζόβου. (2).

Οἱ αὐτάδελφοι τοῦ Νικολάου Κυριακὸς καὶ Θεόφιλος Ζερτζούλη ἦσαν ἐπίσης λόγιοι. Τούτων φέρεται Ἐπίγραμμα εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Δαρβάρεως.

Νικόδημος Κεφαλλήν.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸ 1713 ἔτος καὶ ἐγένετο εἷς τῶν ἱκανωτέρων μαθητῶν τοῦ Δαμωδοῦ. Μεταβὰς εἰς Σμύρνην διήκουσε Δωροθέου, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει 1777 ἐλθὼν διὰ τῆς Οὐγγαρίας εἰς Βιέννην ἐξέδοτο τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνηθέντας λόγους ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου, σκοπῶν ἵνα ταὐτὸ πράξῃ καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους.

Ἀπεβίωσε τὴν 18 Αὐγούστου 1788.

(1) Ὁ Ζαβίρας εἶδε παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Ζερτζούλη σωζόμενον τὸ περὶ τούτου ἐκδοθὲν πατριαρχικὸν σιγίλλιον. (2) Ζαβίρας.

Ὁ προσωπικῶς γνωρίσας τὸν Νικόδημον Ζαβίρας λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα.

« Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ λατινικῆς γλώσσης, εὐδοκιμήσας μᾶλλον » ἐν τῇ ῥητορικῇ εὐῤῥοίᾳ τοῦ λόγου. Οὗτος ὁ κλεινὸς ἀνὴρ ἐν Πέστῃ ἔτι ὢν » μοὶ ἔδειξε τὴν θεολογίαν τοῦ Κορεσίου, τὴν ὁποίαν, ὡς μοὶ εἶπεν, ἤθελε » νὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον, τὴν σειρὰν εἰς τὸν Ἰὼβ, τὴν ὁποίαν ὕστερον ἐξέδοτο » Ἐνετίησιν ὁ ὑποτακτικὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ τὴν πολύφυλλον καὶ διεξοδι- » κὴν ἐκείνην θεολογίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Δαμωδοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατός του » ἐστέρησε τὸ γένος μας τοῦ τόσου καλοῦ ».

—Λόγοι ψυχωφελεῖς ἤτοι ῥομφαία δίστομος κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἐν Βιέννῃ 1788.

—Λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίλλου 1755—56.

Καισάριος Δαπόντες.

Κωνσταντῖνος ὁ Δαπόντες ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἴτε χάριν ἐμπορίας εἴτε καὶ εὐρυτέρας μαθήσεως ἕνεκα, ἦλθεν εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος προσέλαβε τὸν Δαπόντεν ὡς δεύτερον γραμματέα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐλῆς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν πρόξενον ἐν Ἰασίῳ.

Ἅμα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἴστρον ἑλληνικὰς ἡγεμονίας ἀνέπνευσεν ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ζείδωρον τῆς ἐλευθερίας αὔραν, καὶ εἶδεν ἐκεῖ καταβαλλόμενα τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος δὲν ἔπαυσεν ὀνειρευόμενος τὴν ἀνάστασιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶδα κ' ἐγὼ (ἓν ὄνειρον) χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
τριάκοντα δὲ καὶ ὀκτὼ ἐπὶ ἑπτακοσίους,
Κυριακῇ ξημέρωμα, δώδεκα Νοεμβρίου,
μνήμη τοῦ Ἐλεήμονος ἔστωντας τοῦ ἁγίου,
τὴν κατοικίαν ἔχωντας στὴν κούρτην τῆς Βλαχίας,
καὶ δεύτερος γραμματικὸς ὤντας τῆς αὐθεντίας.
Ἕν' ἀετὸν δικέφαλον στὸν οὐρανὸν ἀπάνω
ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος, νὰ μὴν εἰπῶ παράνω,
ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ σεβασμίου,
ἀπὸ τὸ μέρος ἴσια τοῦ βήματος τοῦ θείου,
μὲ στέφανον βασιλικὸν ἐπὶ τὴν κεφαλήν του,
μ' ἕναν σταυρὸν ὡς σύνηθες ἐπὶ τὴν κορυφήν του.
Ἀετὸς, στέφανος, σταυρὸς, ὅλος σχηματισμένος
δι' ἄστρων ἄμετρα λαμπρῶν κεχαρακτηρισμένος.
Πλησίον δὲ τοῦ ἀετοῦ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος,
μαζὴ μὲ τὴν μητέρα του, μὲ τὸν σταυρὸν κ' ἐκεῖνος.

Ταῦτα ἰδὼν ἀγαπητὲ μ' αὐτὴν τὴν ὅρασίν μου,
θάμβος κατέλαβεν εὐθὺς τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου·
Θεωρῶ δὲ τὸν ἀετὸν, τὸν πρώην ὑψωμένον
ἀπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν, τόσον χαμηλωμένον,
ὁποῦ μ' ἐφαίνονταν τὸ πῶς μπορῶ νὰ τὸν πιάσω. . . (1).

Ἐν ἔτει 1746 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Μαυροκορδάτου εἰς τὸν Χάνην τῆς Κριμαίας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὑπεδέχθη εὐνοϊκῶς. Ἀκολουθήσας δὲ τὸν Χάνην ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δύο Πελοποννήσιοι κατεμήνυσαν αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν βεζίρην, πλάσαντες διαφόρους συκοφαντίας. Ὁ μέγας βεζίρης ζητήσας ἄλλοτε τὸν Δαπόντεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ ἀρνηθέντα εὗρε τὴν περίστασιν κατάλληλον ἵνα ἐκδικηθῇ. Ὅθεν συλληφθεὶς ὁ δυστυχὴς κατὰ διαταγήν του ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ προσαχθεὶς ὕστερον ἐνώπιον τοῦ πρωθυπουργοῦ ἤκουσεν ἀπὸ στόματος αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς φυλακίσεως, ὅτι δῆθεν μετέβη εἰς Ῥωσσίαν πρὸς ἐκχριστιάνισιν τῶν ἐκεῖ Τούρκων, παρεμπόδισε τὴν πληρωμὴν τοῦ τεταγμένου φόρου, εἶχε περιουσίαν ἀναβαίνουσαν εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας γροσίων, σταῦλον πολυτελέστερον τοῦ μεγάλου βεζίρου, καὶ ἐν τέλει διαταχθεὶς ἵνα μετρήσῃ 15,000 γροσίων, ἀναβιβασθείσας ὕστερον εἰς 27,500, ἐρρίφθη πάλιν εἰς τὸ δεσμωτήριον (27 Μαρτίου 1747) (2).

Ἐν τῇ φυλακῇ συνέγραψε τὸν γνωστὸν *Καθρέπτην τῶν Γυναικῶν*, ἐν ᾧ ἀναμιξ ἐστιχούργησεν ὅσα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄλλων συγγραμμάτων εἶχεν ἀναγνώσει, προσθεὶς καί τινας τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου του. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων ἐν αὐτῷ διαμνημονεύει ἔργα ἐναρέτων καὶ σοφῶν γυναικῶν ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα Καθρέπτην τῶν Γυναικῶν

. . . . . γιατὶ ἐδῶ κοιτάζει
ἡ κάθε μιὰ τοῦ λόγου της καὶ βλέπωντας σπουδάζει
νὰ στολισθῇ καὶ νὰ φθιασθῇ καὶ αὐτὴ καθὼς τυχαίνει
ὅσον καλὴ καὶ εὔμορφη, ὡσὰν αὐτὴ νὰ γένῃ.

Λυτρωθεὶς ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Δαπόντες ἀπῆλθεν εἰς Ἄθωνα καὶ τὸ μοναχικὸν ἐνδυθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη Καισάριος, καὶ ἠσκήτευεν ἐν τῇ μονῇ Ξηροποτάμου, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε περὶ τὸ 1789 ἔτος.

Ὁ Δαπόντες ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικωτέρων τοῦ καιροῦ του, τρίβων περὶ τὴν θεολογίαν, μελῳδὸς, καί στιχουργὸς

(1) Καθρέπτης τῶν Γυναικῶν, τόμ. Β'. σελ. 400
(2) Αὐτόθι σελ. 290 κλπ.

οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων, μὴ τηρῶν ὅμως οὐδεμίαν εἰς τὰ συγγράμματά του τάξιν, ἀλλὰ συνεχῶς ἀναμιγνύων ἀκαταλλήλως τὸ σπουδαῖον μετὰ τοῦ γελοίου, τὴν Γραφὴν μετὰ τῆς Μυθολογίας κλπ.

Συγγράμματα.

—Καθρέπτης Γυναικῶν. Ἐνετίησι 1766. Τόμοι δύο σελ. 428+556. (Ἡ στιχηρὰ αὕτη συγγραφὴ περαιωθεῖσα τῇ πρώτῃ Μαρτίου 1763 προσφωνεῖται, ὑπὸ τοῦ Δαπόντε εἰς τὴν Ἑλένην Μαυροκορδάτου, σύζυγον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Γρηγορίου Καλλιμάχη, καὶ ἐξεδόθη ἐπιστασίᾳ Θωμᾶ Μανδακάσσῃ, προτάξαντος ἐπίγραμμα εἰς ἔπαινον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ Δαπόντε, καί τινα ἐν τέλει στιχουργήματα, ἐξ ὧν ἓν εἰς ἔπαινον τοῦ πρὸς ἔκδοσιν ἀναλώσαντος Κωστῆ Ἀβράμη Νεοχωρίτου. Ἡ ἔκδοσις ὅμως δὲν ἐγένετο μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας, καὶ ὁ Δαπόντες εἰς ἓν τῶν ἔργων του (Λόγοι Πανηγυρικοὶ) μέμφεται τὸν Μανδακάσσην, ὡς νοθεύσαντα καὶ ἀμαυρώσαντα τὸ ποίημά του).

—Λόγος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας περὶ ἐξόδου ψυχῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, μεταφρασθεὶς εἰς ἁπλῆν διάλεκτον διὰ στίχων πολιτικῶν παρὰ Κ. Δαπόντε. Ἐνετίησι 1763.

—Πατερικὸν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου πάπα Ῥώμης, ἐν ᾧ περιέχονται βίοι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁσίων πατέρων, ὑπ' αὐτοῦ μὲν λατινιστὶ συγγραφέντες, παρὰ δὲ τοῦ μακαρίου Ζαχαρίου πάπα Ῥώμης εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφρασθέντες, νῦν δὲ εἰς τὸ κοινὸν παρὰ Κωνσταντίου Δαπόντε τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλων (sic), πρὸς χρῆσιν κοινὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Ῥημνίκου τῆς ἐν Κραγιόβᾳ, κυρίῳ κυρίῳ Καισαρίῳ, οὗτινος δαπάνῃ νῦν πρῶτον καὶ ἐτυπώθη ᾳψπ΄ Ἐνετίησι 1780, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. (Εἰς 8^{ον} μέγα σελ. 608). Ἐφιλοπόνησε τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐν ἔτει 1777. Εἰς τὸ τέλος ἀναγινώσκεται. «Ἐγράφη οἰκείᾳ χειρὶ ἐν τῇ παροικίᾳ τοῦ ἁγίου ὄρους, ἐν τῇ ἱερᾷ, » Βασιλικῇ τε, καὶ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγαλομαρτύρων » τοῦ Χριστοῦ Τεσσαράκοντα, τῇ ἐπιλεγομένῃ πρώην μὲν τοῦ Χειμάρρου, » ὕστερον τοῦ Ξηροποτάμου, νῦν δὲ Χλωροποτάμου». Ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ εὑρηνται τοῦ αὐτοῦ Δαπόντε—Βίος Γρηγορίου—Διάφοροι ὕμνοι ἐν τέλει ἑκάστου τῶν τεσσάρων βιβλίων—Βίος καὶ πολιτεία ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως—Ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον—Ἕτερον εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον—Ὕμνος εἰς τὴν Παναγίαν—Ἐγκώμιον φυλακῆς—Μεγαλυνάρια καὶ ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον—Ὠδάρια εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ—Χαιρετισμοὶ διὰ στίχων εἰς τὴν Παναγίαν).

—Χρηστοήθεια, Ἐνετίησι 1770. (Προσφωνεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τυπογράφου Δημ. Θεοδοσίου εἰς τὸν ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδην Μαρούτσην. Ἐν τῇ Χρηστοηθείᾳ περιέχονται ἐκτὸς πολλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων, διὰ στίχων μετάφρασις τῶν γνωμικῶν τοῦ Κάτωνος, Φωκυλίδου, Πυθαγόρου, πίνακος τοῦ Κέ-

ὄητος, περὶ ψυχῆς Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὕμνοι καὶ διηγήσεις, ἐπιστολαὶ, νουθετικὸν ποίημα, μετάφρασις τεσσάρων διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ, διήγησις περὶ τοῦ ἐν Σαντορίνῃ σεισμοῦ, κλπ).

—Ῥόδον τὸ ἀμάραντον. 1778.

—Λόγοι πανηγυρικοὶ διὰ στίχων. Ἐνετίῃσι 1779.

—Θέατρον Βασιλικὸν, περιέχον ἱστορίας διαφόρων βασιλέων 1780.

—Γεωγραφικαὶ ἱστορίαι καὶ περὶ τῆς νέας νήσου τῆς πλησίον τῆς Σαντορίνης ἀναδοθείσης, 1775.

—Ἐξήγησις τῆς θείας λειτουργίας. Ἐν Βιέννῃ 1795.

—Τράπεζα πνευματική. Ἐν Βενετίᾳ 1779 καὶ 1780.

—Ἄνθη νοητά.

—Κῆπος χαρίτων.

—Φανάριον τῶν γυναικῶν.

—Ἐπιστολαὶ διὰ στίχων ἁπλῶν κατὰ τῆς ὑπερηφανείας καὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1776.

—Βίβλος Βασιλειῶν. 2 τόμ.

—Βίοι ἁγίων ἀνδρῶν.

—Ἀνθολογία.

—Μαργαρῖται τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἤτοι λόγοι παραινετικοὶ μεταφρασθέντες εἰς τὸ ἁπλοῦν. Ἐνετίῃσι 1779.

—Ἐγκόλπιον Λογικὸν, τοὐτέστιν ὕμνοι εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εὐχαὶ διὰ διαφόρων μέτρων καὶ μελῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1770.

—Ἐπιστολὴ περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1772.

—Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων (3).

—Μυθολογία.

—Περὶ τῶν ἐπισήμων Γρηγορίων, Ἰωαννῶν, καὶ Γεωργίων.

—Λογικὰ δῶρα.

—Βίος τοῦ ὁσίου Ἱεροθέου τοῦ ἐκ Καλαμάτας τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἐτελεύτησε τῷ ἔτει 1732.

—Βίος τῆς Ἀργυρίτιδος Προυσινῆς, ἥτις διὰ 17 ἔτη διακαρτερήσασα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐν τῷ καλῇ ὁμολογίᾳ τετελείωται (2).

—Μαρτύριον τοῦ μάρτυρος Χρήστου τοῦ Κηπουροῦ Ἀλβανίτου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρτυρήσαντος κατὰ τὸ 1748 ἔτος (5).

—Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων, καί τινων μεγάλων συμβεβηκότων καὶ ὑποθέσεων, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ ἐνεστῶτος ὀγδοηκοστοῦ τετάρτου. (Ἐν τῇ ἀνεκδότῳ ταύτῃ πραγματείᾳ του ὁ Δαπόντες ἀπαριθμεῖ τούς τε λογίους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς μετ' ἀναγραφῆς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν φιλομαθῶν πραγματευτῶν) (1).

(1) Βρετοῦ Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολογίας σελ. 194.—Παρ. καὶ Λόγιον Ἑρμῆν.

(2) Νέον Μαρτυρολόγιον· ὁ νεομάρτυς οὗτος ἦτο ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ Δαπόντε. (3) Ζαβίρας,

(4) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τόμ. Δ' σελ. 155.

—Ἱστορία τῶν συμβάντων τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη, ἐπιτροπεύοντος τοῦ Κιουπρουλῆ γέροντος Μεχμὲτ πασᾶ, μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη, ἐπιτροπεύοντος τηνικαῦτα τοῦ Δαμὰτ Χασὰν-πασᾶ.

—Δακικαὶ ἐφημερίδες, ἤτοι συμβεβηκότα τετραετοῦς μάχης Ὀθωμανορώσσων, πρὸς δὲ καὶ Αὐστριακῶν μέχρις ἔτους 1739 συλλεχθέντα ἀπό τε πρωτοπύπων γραμμάτων καὶ αὐτοπτῶν αὐλικῶν τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας, αὐθεντεύοντος Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα τοῦ Μαυροκορδάτου, παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε τοῦ ἐκ νήσου Σκοπέλου δευτέρου γραμματικοῦ τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος καὶ Κονσούλου τῶν Ἰγγλέζων (1).

Ὁ Δαπόντες ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ (1736) ἔκδοσιν διαφόρων ἀκολουθιῶν, καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (1746) τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ῥηγίνου.

Στρατηγός.

Α΄. *Αντώνιος*. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Κρήτης ἐνταῦθα μεταναστάντας, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐγένετο ἀναγνώστης ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἠκροᾶτο μαθήματα ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ, καταγραφεὶς μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἐκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἱδρυθέντος συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν καὶ συνθέσας ὡς τοιοῦτος ἐν ἔτει 1720 δύο ᾠδάρια.

Ὕστερον μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διδάξας μετὰ κρότου, καὶ συνεπείᾳ τούτου τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῆς ἀνιδρύσεως ἀνδριάντος.

Ὁ Φακκιολάτης αὐτοπροσώπως γνωρίσας τὸν Στρατηγὸν λέγει περὶ αὐτοῦ « Nunc collegium regit vir litteris excultus et industrius Antonius Straticò qui suis institutionibus parat juventutem hanc ad graviora studia in Gymnasio capessenda (2).

Ὁ Ἀντώνιος συνέγραψε πολλά, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν.

—Ὠδάριον περὶ τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. (Ἐδημοσιεύθη μετὰ τοῦ κατωτέρω εἰς Ἄνθη Εὐλαβείας).

—Ἆσμα σαπφικὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας Μελέτιον Τυπάλδον.

—Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Πατούσα.

—Μετάφρασιν διὰ στίχων ἁπλοελληνικῶν τῆς βατραχομυομαχίας τοῦ Ὁμήρου. Ἐνετίησι 1745.

—Διδασκαλίαν θεωρικο-πρακτικὴν περὶ τῶν πυρετῶν. Ἐνετίησι 1745. (Τὴν πραγματείαν ταύτην μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὁ Στρατηγὸς προτροπῇ Ἰωάννου Μόρμορη Κυθηρίου).

---

(1) Τὰ δύο τελευταῖα χειρόγραφα εὑρηνται παρὰ Π. Λάμπρῳ.

(2) Ἄνθη Εὐλαβείας σελ. 23—25.

—Ἱστορικὴν μυσταγωγίαν, ὁποῦ ὁδηγεῖ εὔκολα μὲ τὴν μοναχὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης κάθε χριστιανὸν εἰς τὴν γνώρισιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐνετίησι 1750.

—Ἐπίγραμμα εἰς Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον τὸν ἡγεμόνα. (συνεξεδόθη τῇ Μυσταγωγίᾳ, ἥτις προσεφωνήθη εἰς τοῦτον).

—Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν διδακτορικὴν στέψιν Γεωργίου τοῦ Ὑπομενᾶ.

—Σαπφικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννην Ἔμον πρώην πρεσβευτὴν τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. (Κατεχωρήθη ἐν τῇ περὶ πυρετῶν μεταφράσει, ἣν ὁ Ἀντώνιος προσεφώνησε τῷ φιλομούσῳ τούτῳ Ἐνετῷ εὐπατρίδῃ).

Β'. *Κωνσταντῖνος Στρατηγὸς*, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀντωνίου.

Ἐγένετο, κατὰ Βεντότην, καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἐν Πατα βίῳ, νομοδιδάσκαλος ἄριστος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐξέδοτο τοὺς ἐναρκτηρίους λόγους τῶν παραδόσεών του (1).

Βάρκοσης.

Α'. *Νικόλαος*. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἠκροάσθη εἰς τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα τὸν Μπαλάνον· ὕστερον δὲ κληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Σιατίστῃ προὐχόντων κατέστη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ σχολῆς, ἐν ᾗ πλέον τῆς ἑξαετίας ἐδίδαξεν· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κοζάνην καὶ ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσκαλος ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ προεστῶτες διεπληκτίσθησαν μεταξύ των, ὁ Βάρκοσης προσελήφθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σακελλαρίου πρὸς διδασκαλίαν τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἓξ ἔτη τὸ τοῦ οἰκοδιδασκάλου μετῆλθεν ἐπάγγελμα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐλθόντος εἰς Κοζάνην Ῥώσσου τινος, Κωνσταντίνου Τζεπίν, ὁ Νικόλαος ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ μετὰ Δημητρίου Σακελλαρίου τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διέτριψεν ὀλίγον παρὰ τῷ ἐκεῖ ἀρχιερατεύοντι θείῳ του. Μετ' οὐ πολὺ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακωβάκη, καὶ ἐσπούδασε τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον. Ἐν δ' ἔτει 1777 μετέβη εἰς Ἰάσιον, ἡγεμονεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Μουρούζη, καὶ διορισθεὶς ἡγεμονικὸς γραμματεὺς ἐδίδασκεν ἅμα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Περὶ τὸ 1782 ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐκ λοιμικῆς νόσου.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν, καὶ μεταφυσικὴν τοῦ Φρεδερί-

(1) Βεντότη, Συμπλήρωμα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου.

κου Βαουμαϊστέρου, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ (1795), δαπάνῃ Γεωργίου Μανούση τοῦ Σιατιστέως.

Πρὸς δ' ἔγραψεν ἐν ἔτει 1750 ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα πρὸς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος, τὸν ὕστερον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. (1).

Β'. *Καλλίνικος Μπάρκοσης*, ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος Νικολάου, καὶ μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Σιατίστῃ καὶ Κοζάνῃ· ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Μολδαβίαν ἠσκήτευεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, τὴν καλουμένην Μπαρμκόϊ. Συνέγραψε διαφόρους λόγους ἠθικούς (2).

Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος.

Γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις ἐξεπαιδεύθη ἐν πρώτοις ὑπὸ Παῦλον, τὸν μετέπειτα Παΐσιον, καὶ Ἀγάπιον τὸν Βουλισμὰν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Πάτμον ἐμαθήτευσε παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βυζαντίῳ (3). Μετέπειτα προσκληθεὶς προέστη τῆς ἐν Κύπρῳ σχολῆς, καὶ ἐπέσυρε τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἐν ἔτει 1760 ἐστάλη ὑπὸ τῶν Κυπρίων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Μακαρίου ἐπισκόπου Κιτιαίων, ἵν' ἀναφέρῃ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὴν νῆσον συμφορὰν, διὰ τὴν ἐνσκήψασαν τρομερὰν πανώλη, καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τῶν τε κρατούντων καὶ τῶν ὁμοδόξων. Ἐκπληρώσας ὁ Ἐφραὶμ τὴν ἀποστολήν του ἐπανῆλθε, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐστάλη εἰς τὴν ἐν Ἄθωνι μονὴν τῆς Λαύρας, ὅθεν παραλαβὼν μετεκόμισεν εἰς Κύπρον τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ Συνάδων, φημιζομένην ἐπὶ ὀλέθρῳ τῶν ἀκρίδων, αἵτινες τότε κατέφθειρον τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀμπέλους (4).

---

(1) Ζαβίρας. (2) Αὐτόθι.

(3) « Ἀπὸ γὰρ βρέφους τοῖς ἱεροῖς ἀσχολούμενος γράμμασι, καὶ διδασκάλων τυχὼν ἀγαθῶν, οἷος ἦν Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ Παΐσιος μετονομασθείς, ἵνα μὴ λέγω καὶ τὸν Ἀγάπιον τὸν ὑπέρτινα ἄλλον ζηλωτὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀναφανέντα, ἀκτημοσύνῃ τε κεκοσμημένον, καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν ἀρετῶν ἀγλαΐᾳ, καὶ ἀποστολικῶς ζήσαντα μάλιστα· ἐπεὶ τανταχοῦ ἀναργύρως περιερχόμενος, τὸ ἱερὸν ἐκήρυττεν εὐαγγέλιον, στηρίζων τοὺς ὀρθοδόξους διὰ τοῦ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου, καὶ λόγου τοῦ θείου καὶ γραφικοῦ. Ἦν γὰρ ἐκεῖνος πράξει καὶ θεωρίᾳ ἄριστος, ὡς καὶ πάντες ὁμολογοῦσι. Τί δ' ἂν εἴποιμι περὶ τοῦ ἐμοῦ γέροντος καὶ διδασκάλου Γερασίμου τοῦ μαθητοῦ Μακαρίου ἐκείνου τοῦ παμμάκαρος ὄντως καὶ τρισολβίου, ὃν καὶ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν ὁ καὶ δοξάζων τοὺς αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας; Τοῦτον γὰρ καὶ χεὶρ ναρκεῖ ἐγκωμιάζειν γραφικῶς, καὶ γλῶσσα ἐπαινεῖν οὐ δύναται λογικῶς, ὡς ὄντα ἔργῳ καὶ λόγῳ μαθητὴν τοῦ τρισμάκαρις ἐκείνου Πατμίου ἀνδρὸς, τοῦ διδασκάλου Μακαρίου, θαῤῥῶ δὲ λέγειν καὶ ὑπὲρ τοῦτον, εἰμὴ ἀπατῶμαι». Ἐφραὶμ ἐν προοιμίῳ τῆς περιγραφῆς τοῦ Κύκκου.

(4) Κυπριανοῦ, ἱστορία Κύπρου σελ. 317.

Ὁ Ἐφραὶμ ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη σχολαρχήσας καὶ τὸν ἱερὸν λόγον κηρύξας ἐν Κύπρῳ ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν. Τότε οἱ ἐν τῇ περιωνύμῳ μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ συγγράψῃ τὸ κτιτορικὸν, εἰς δὲ τὰς παρακλήσεις τούτων πειθόμενος συνέγραψε κατ' Αὔγουστον τοῦ 1748 τὴν ἐν ἔτει 1751 ἐκδοθεῖσαν περιγραφὴν τῆς μονῆς ταύτης (1).

Ἐλθὼν ὁ Ἐφραὶμ εἰς Παλαιστίνην προεχειρίσθη μητροπολίτης Ναζαρὲτ, καὶ τῷ 1766, ἐκλογῇ τοῦ γηραιοῦ Παρθενίου, καὶ ὁμοθύμῳ ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγιοταφιτῶν πατέρων ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, δεύτερος μὲν τὴν ἐπωνυμίαν, ἑκατοστὸς δὲ εἰκοστὸς πρῶτος ἐν τῇ σειρᾷ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Μόλις ἐκλεχθεὶς πατριάρχης ὁ Ἐφραὶμ Β' ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, ἐξαιτούμενος τὸ ἔλεος τῶν ἀπανταχοῦ χριστιανῶν εἰς ἀνακούφισιν τῶν χρεῶν, δι' ὧν ὁ θρόνος ἦτο ἐπιβεβαρυμένος. Ἐν ἔτει 1768 ἠναγκάσθη ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας κινηθέντος πολέμου, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Βυζάντιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Λατῖνοι ἀνενέωσαν τὰς ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων ἀλόγους αὐτῶν ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας ὁ τότε ὁμογενὴς ἰατρὸς τοῦ σεχουλισλάμη, Νικόλαος ὁ Σκουλιδὰς, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἐφραὶμ πάντῃ ἐματαίωσε.

Ὁ Ἐφραὶμ ὁσίως καὶ εὐσεβῶς βιώσας, καὶ ἐπὶ πενταετίαν μόλις κατακοσμήσας τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἐτελεύτησε τῷ 1771, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου τοῦ Πτολεμαΐδος (2).

Ἦν ὁ Ἐφραὶμ πολυμαθὴς, καὶ φιλογενέστατος, συντελέσας εἰς σύστασιν πολλῶν σχολείων, καὶ ἔκδοσιν διαφόρων ψυχωφελῶν βιβλίων. Ὁ ἀξιώσει αὐτοῦ ἐκδοὺς τὰ Ἀσκητικὰ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, προσφωνῶν τῷ Ἐφραὶμ ἐπιφέρει.

« Πολὺς ἀτεχνῶς καὶ ὁ ζῆλος, ὃν διατελῶν ἔχεις ὑπὲρ τῶν εὐαγῶν καὶ » ἁγίων ἐν Ἱεροσολύμοις σεβασμάτων, πολλοὶ δὲ καὶ οἱ κάματοι, οὓς ὑπὲρ αὐτῶν » ἀντλεῖς, καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ μέχρις αἵματος κίνδυνοι, ὧν καὶ αὐτόπτην με » γενέσθαι ξυμβέβηκεν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοτόμου σου διδασκα-

(1) Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι « ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἐφραὶμ εἰς τοσοῦτον σέβας καὶ ἀγάπην » τοὺς Κυπρίους ἐφείλκυσεν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, πάντες » ὁμοθυμαδὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς περιφήμου ταύτης νήσου ἐξελέξαντο· ἀλλ' αὐτὸς » πρᾷος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ ὢν ἀπεῖπε τὸ πρόβλημα, καὶ λάθρα ἐκεῖθεν φυγὰς » εἰς Ἱερουσαλὴμ ᾤχετο, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἀσκητήρια κατέλαβε ».

(2) Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιὰς, σελ. φπδ—πέ.

» λίας δαψιλὲς καὶ ἀγλαόκαρπον οὐκ ἂν ῥᾳδίως ἐξεχύσειέ τε ἀνατυπώσασθαι· » πυκναὶ μὲν γὰρ, μᾶλλον δὲ συνεχεῖς αἱ κατ' ἰδίαν εἰσηγήσεις τε καὶ ὑπο- » θῆκαι, αἷς τινῶν μὲν τὸν βίον καταπεπωτόκτα ἐπανορθοῖς, τινῶν δὲ διακλονού- » μενον ἐπιστηρίζεις, τινῶν δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ καλοῦ ἑδραῖον ἐπὶ τὸ τελειότερον » προσάγεις· ἄφθονον δὲ καὶ ἀένναον καὶ τὸ ἐπὶ κοινοῦ ἐκρέον τῶν παραινετι- » κῶν λόγων γλυκόῤῥουν νᾶμα οὗπερ αἱ τῶν πιστευόντων καρδίαι πλουσίως » ἐπαρδευόμεναι, ἀειθαλεῖς τῇ εὐσεβείᾳ ἐναποδείκνυνται, τοὺς τῆς ἀρετῆς » αὐτῶν καρποὺς ἀποδιδοῦσαι καὶ ἐν πᾶσι κατευοδούμεναι ».

Προτάττων ὁ Θεοτόκης ὡραίαν χαλκογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Ἐφραὶμ, τίθησιν ὑπ' αὐτὴν τὸ ἑξῆς δίστιχον.

Γῆς ἱερῆς Ἐφραὶμ ὅρα τὸν μέγαν ἀρχιερῆα,
οὗ φάος ἠρῷον φώτισε γαῖαν ὅλην.

Συγγράμματα.

—Περιγραφὴ τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ Κύκκου, ἤτοι διήγησις περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ἀποκοιμήσεως τῆς θαυματουργοῦ ἁγίας εἰκόνος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς λεγομένης Κυκκοτίσσης· νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, σπουδῇ μὲν καὶ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ Πατέρων, καὶ Γερόντων τῆς Συντάξεως· εἰς εὐεργεσίαν δὲ καὶ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐνετίησι 1751. Παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Βόρτολι· εἰς $8^{ον}$, σελ. 76. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται: Ἐπίγραμμα εἰς Ἐφραὶμ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου ἐξ ὀκτὼ πολιτικῶν στίχων τῶν Κυπρίων Γερασίμου ἱερομονάχου, καὶ Σωφρονίου ἀρχιδιακόνου. Στίχοι ἰαμβικοὶ καὶ κανὼν παρακλητικὸς τοῦ Ἐφραὶμ πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρθένον.

Σεραφεὶμ ὁ Πισσίδειος, μαθητὴς τοῦ Ἐφραὶμ, ἐπὶ τὸ τελειότερον μετατυπώσας τὸ Κτιτορικὸν, προσέθηκε Κανόνα τοῦ αὐτοῦ Ἐφραὶμ μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1751 πυρπολισμὸν τῆς μονῆς.

—Χριστιανικὴ διδασκαλία συντομωτάτη. (Ἐτυπώθη τῷ 1775 ἐν τέλει τοῦ Κτιτορικοῦ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ ὑπὸ Μεταξοπούλου).

—Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεομήτορος. (συνεξεδόθη τῇ εὐαγγελικῇ Σάλπιγκι Μακαρίου).

—Ἀπαρίθμησις τῶν λατινικῶν νεωτερισμῶν, παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Ἐφραὶμ, πρὸ τῆς ἱεραρχίας του, πρὸς τὸν Χούρι Ἰωσὴφ ζητήσαντα ἐνθέρμως αὐτούς. (Χειρόγραφον παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

—Τυπικὴ διάταξις τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Μαχαιράδος ἐπιλεγομένης. Ἐνετίησι 1756. (Περιέχει τὴν ἐν ἔτει 1210 ἐν 170 ἄρθροις διάταξιν Νείλου ἱερομονάχου, τοῦ κτίτορος τῆς μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται τοῦ Ἐφραὶμ —Ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα, καὶ Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Μαχαιρᾶ).

Ὁ Ἐφραὶμ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφόρων βιβλίων, ὡς τῆς ἐν 1769 ὑπὸ Νερφύτου Καυσοκαλυβίτου ἐκδοθείσης ὀρθοδόξου διδασκαλίας Μελετίου Πηγᾶ,

Λαυσαϊκοῦ, τῶν εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Γαζῆ ὑπομνημάτων Νεοφύτου, τοῦ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων συνταγματίου, Γερασίμου ὑπομνήματος εἰς τὸ Δ' Γαζῆ, κλπ.

Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῆς Πελοποννήσου ἐκ γονέων Ἑβραίων, ὁμολογησάντων τὸ χριστιανικὸν δόγμα. Κομιδῇ νέος προσελήφθη ὑπὸ τοῦ θείου του, ὕστερον ἀρχιερατεύσαντος ἐν Βλαχίᾳ, καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐν Πάτμῳ παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βυζαντίῳ. Ἐλθὼν εἶτα εἰς Ἰωάννινα ἠκροάσατο Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ μεταβὰς εἰς Ἄθωνα ὑπέδυ τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, καὶ ἐμόναζεν ἐν τῇ σκήτῃ τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον, διδάσκων καὶ εἴς τινας τῶν νέων μοναχῶν τὰ γραμματικά.

Παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ἐπὶ λόφου πρὸς ἀνατολὰς κειμένου ἀνηγέρθη τῇ φιλομούσῳ ἐνεργείᾳ τοῦ προϊσταμένου τῆς μονῆς Νεοφύτου ἡ Βατοπεδινὴ σχολή, εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς ὁποίας προσεκλήθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1749 ὁ Καυσοκαλυβίτης, ἀναμφιβόλως πολὺ συνεργήσας εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἵδρυσιν (1). Ὕστερον δὲ μεταβὰς ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Βλαχίαν, ἔνθα μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἦτο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα Ἀλέξανδρος. Τῷ 1770 διέτριβεν ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ὅπου καὶ συνέταξε τὸ Κτιτορικὸν τοῦ Σουμελᾶ. Ὕστερον δ' ἐπανελθὼν εἰς Βλαχίαν παρέμεινε μέχρι τελευτῆς. Μὴ δυνάμενος ἵνα πορίζηται ἐνταῦθα τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ῥωσσίᾳ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν ὅπως τῷ εὕρῃ θέσιν τινα. Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιστολῇ ἐκτραγῳδεῖ ὁ ἀείμνηστος τοῦ γένους διδάσκαλος τὰς κακουχίας καὶ στερήσεις αὐτοῦ. « Κατέλαβέ με, λέγει, ὁ χειμὼν ἐν οἰκήματι πάντῃ ἀνευθέτῳ εἰς » παραχειμασίαν . . . Ἀνεμοβροχίζομαι διὰ τῶν πάντῃ ἀναπεπταμένων » θυρίδων, καὶ τρόπον κοχλίου καθ' ἑαυτὸν συστρεφόμενος ἐνειλοῦμαι » πρὸς τὸ νυκτερινὸν ψῦχος καὶ πρὸς τὸ ἐπισυμβαῖνον ἀνεμόβροχον, » κἀντεῦθεν μὴ ἔχων ποῦ κλίνω τὴν κεφαλὴν πάσχω τὰ αὐτὰ μᾶλ- » λον δὲ καὶ χείρω τῶν ἐν τῇ Πουσκαρίᾳ καθειργμένων, ὁπότε οὐδ' » οὗπερ ἐκεῖνοι ἀπολαύουσιν ἡμερινοῦ φωτὸς διὰ τῆς θυρίδος μετέ- » χω· ἀλλὰ ταῖς παρατυχούσαις σανίσι καὶ οἷς περιβέβλημαι ῥα-

(1) Τῷ 1753, προνοίᾳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡ Βατοπεδινὴ σχολὴ ἐπεκταθεῖσα μετωνομασθη Ἀθωνιὰς Ἀκαδημία. (Δωροθέου Εὐελπίδου, οἱ περὶ ἱερωσύνης λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν Ἀθήναις 1867. προλεγ.) —Πανδώρα, τόμ. ΙΗ'. σελ. 146.

» κίοις καταφράξας ἐν σκότῳ τὴν ἡμέραν οἶκοι διάγω· τὰ γὰρ τῶν » πάντῃ ἀσυναρμόστων θυρῶν, αἵτινες εἰς ὥραν χειμέριον οὐδὲν διαφέ- » ρουσι κεκλεισμέναι ἢ ἀνεῳγμέναι, παρώσειν με τέως δοκῶ ».

Ὁ Νεόφυτος ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ περὶ τὸ ἔτος 1780.

Ὁ Καυσοκαλυβίτης, εἰ καὶ χλευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοραῆ, ὑπερεπαινεῖται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων. Ὁ Βιλλουασὼν ἐν προλεγομένοις εἰς Ὅμηρον λέγει « Ille autem Neophytus recentium graecorum in graeca grammatica facile princeps ». Ὁ Ῥεΐζιος ἀποκαλεῖ τὸ εἰς Γαζὴν Ὑπόμνημα τοῦ Νεοφύτου « plenissimus et erudissimus commentarius ». Καὶ ὁ περιώνυμος Βόλφιος « de ipso libro, quo doctissimi grammatici pars difficillima arte subtili veterumque ingenio digna illustratur, dicendi alia fortasse occasio erit melior »· καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Καυσοκαλυβίτου ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἄνδρες βαθεῖαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης γνῶσιν ἔχοντες (1) ».

Ὁ Νεόφυτος θεωρεῖται καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μεταφράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου μονολεκτικῶς, ἐνῷ πρότερον ἐπεκράτει ἡ ἐπαχθὴς μέθοδος τῆς λεγομένης ψυχαγωγίας, τῆς δι' ἐπισωρεύσεως δηλονότι ἁπάντων τῶν συνωνύμων ἑρμηνείας· τὸ σύστημα τοῦ Καυσοκαλυβίτου πληρέστερον ἐφήρμοσαν καὶ θριαμβευτικῶς διέδωκαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, καὶ Γρηγόριος ὁ Κωσταντᾶς.

Ὁ Φωτιάδης ἐποίησε πέντε ἐπιγράμματα ἐξυμνοῦντα τὴν σοφίαν τοῦ Νεοφύτου, Δημήτριος δὲ ὁ Μανδακάσης τὸ ἑξῆς.

Κεύθει Νειοφύτοιο δέμας κόνις ἥδ' ὀλιγίστη,
Οὐ μὴν τοῦδε πόνων ἰδμοσύνης τε κλέος.
Ὅς γὰρ Ἑλλάδι δὴν ἐκσπασθεῖσαν προθελύμνως
Ἑλλάδα γλῶσσαν ἑοῖς ἀμπεφύτευκε πόνοις.
Ἰδμοσύνην δ' ἔκφηνεν ἐὴν ἄλις οἷς ἐνὶ δέλτοις.
Ζώει ἄρ' εὐκλεέως κἂν θάνε σωματίῳ.

Συγγράμματα.

—Ἐκλογὴ τοῦ Ψαλτηρίου παντὸς καὶ εὐχὴ, συλλεγεῖσα παρὰ Νεοφύτου Ἱεροδιακόνου Πελοποννησίου τοῦ ἐξ Ἑβραίων. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ἄθωνος 1759, καὶ ἐν Βενετίᾳ 1781.

—Θεοδώρου Γραμματικῆς εἰσαγωγὴ τῶν εἰς τέσσαρα εἰς τὸ τέταρτον ὑπόμνημα. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1768. (Μέγα 4^{ον} ἐκ σελίδων 1400. Ἀθανάσιος ὁ

(1) Κ. Ἀσωπίου, Προλεγόμενα εἰς Β' περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

Πάριος συνοψίσας ἐξέδοτο τῷ 1787 τὰ γραμματικὰ ταῦτα ὑπομνήματα τοῦ Νεοφύτου εἰς ἕνα τόμον ἐκ σελίδων 487. Εὐγένιος δὲ ὁ Βούλγαρις ἐπέκρινε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καυσοκαλυβίτου, γράψας Κριτικὰς ἐπιστάσεις, ἐκδοθείσας τῷ 1806).

—Προσκηνυτάριον τοῦ ἁγίου ὄρους. Ἐνετίησι . . .

—Περὶ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

—Κατὰ Καλβινιστῶν.

—Βίος Μελετίου Πηγᾶ. (Προετάχθη τῆς ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ ἐν ἔτει 1769 γενομένης ἐκδόσεως τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας).

—Ἐγχειρίδιον περιέχον τὸν παρακλητικὸν κανόνα. Ἐνετίησι 1776.

—Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ Χριστοφόρου, τῶν ἐν Μελᾷ ὄρει ἀσκησάντων, ᾗ καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία τῆς βασιλικῆς μονῆς τοῦ Σουμελᾶ, βίος τε καὶ πολιτεία τῶν ἄνωθεν ὁσίων πατέρων κλπ. ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. (Ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775 ὑπὸ Παρθενίου Μεταξοπούλου τοῦ Τραπεζουντίου).

—Ἐπιγράμματα περὶ τῶν γραψάντων περὶ τοῦ ὄρους τοῦ Μελᾶ, εἰς τὸ ἡγιασμένον ὄρος τοῦ Σουμελᾶ, εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον. (συνεξεδόθησαν τῷ ἀνωτέρω).

—Πολιτικοὶ νόμοι ἢ ἐξήγησις τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν Συνόδων.

—Ἐγχειρίδιον ἀποδεικτικὸν περὶ τοῦ ὅτι χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ συχνώτερον νὰ μεταλαμβάνωσι τὰ θεῖα μυστήρια. Ἐνετίησι 1777 (Ἀμφιβάλλεται ἂν ἦνε ἔργον τοῦ Νεοφύτου).

—Σχόλια εἰς τὸν Θουκυδίδην.

—Περὶ τῶν λεγομένων Φράγκ-Μαζόνων.

—Φιλόσοφος ἢ Θεϊστής.

—Σχόλια εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Ἐξήγησις τοῦ περὶ φιλίας λόγου τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ τοῦ περὶ τυραννίας (1).

—Περὶ τοῦ Ἐπιταφίου Φωτός. (Χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

—Ἐπιστολαί.

Πρὸς τούτοις ὁ Καυσοκαλυβίτης ἔγραψε μολδαβιστὶ—Ἀνατροπὴν τῆς θρησκείας τῶν Ἑβραίων, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1803, καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετενεχθεῖσαν ὑπὸ Ἰωάννου Γεωργίου, καὶ ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Γάτζου ἐν Ἰασίῳ τυπωθεῖσαν τῷ 1818.

Κυπριανὸς Ἀλεξανδρείας.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ, καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Πάτμῳ παρὰ Μακαρίῳ, συμμαθητὴς γενόμενος Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. Ἐλθὼν ὕστερον εἰς Ἰωάννινα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τῷ Βουλγάρει τὴν ῥητορικὴν, θεολογίαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν (2). Προσκληθέντος τοῦ Εὐγενίου

(1) Ζαβίρας.

(2) Κατὰ λάθος ὁ Κωνστάντιος λέγει, ὅτι ὁ Κυπριανὸς διήκουσεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι

εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναδεχθέντος τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἀθωνιάδος Ἀκαδημίας, συναπῆλθε καὶ ὁ Κυπριανὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων κατ' οἶκον εἴς τινας τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐξορισθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης Παϊσίου τοῦ μητροπολίτου Κύπρου, κατεπείσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ὁ Κυπριανὸς ἵνα δεχθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς πατρίδος του· ἐλθὼν δ' εἰς Κύπρον καὶ εὑρὼν ἰσχύον τὸ ὑπὲρ τοῦ Παϊσίου κόμμα, φρονίμως ποιῶν παρῃτήθη ὑπὲρ αὐτοῦ (1), καὶ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετ' οὐ πολὺ προσκληθεὶς εἰς Ἄθωνα ὑπὸ Εὐγενίου διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν γραμματικῶν μαθημάτων. Ἕνεκεν ὅμως τῆς ἐπελθούσης διαιρέσεως μεταξὺ τῶν μαθητῶν, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων τὸν Βούλγαριν, τῶν δὲ συμπαθούντων ὑπὲρ Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐν ἔτει 1766, παραιτηθέντος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, προεχειρίσθη τοιοῦτος ὁ Κυπριανός, ὅστις ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη πατριαρχεύσας παρῃτήθη ἐν ἔτει 1783 ὑπὲρ Παρθενίου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτελεύτησεν ἐνταῦθα τῷ 1787 (2).

Ἱκανὸν μαρτύριον τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρὸς ἔστω ἡ μετὰ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως φιλία· οὗτος προσφωνῶν τῷ Κυπριανῷ τὸν δεύτερον τόμον τῶν τοῦ Θεοδωρήτου Σωζομένων λέγει. « Ἀλλ' ἔμοιγε » ἄλογον παρὰ τὰ εἰρημένα καὶ οὐδὲ ὀφειλῆς ἐκτὸς ἀποφαίνει τὴν » ἀφοσίωσιν καὶ ἡ μετὰ σοῦ ἀφοσίωσις, Πάτερ, ἀνέκαθεν, ἐξ οὗ μάλα » βραχείας τῆς συντριβῆς τε καὶ ὁμιλίας ἐγγενομένη συνήθεια, καὶ » ὁ ἐξ αὐτῆς εἰς βάθος μοι ἐντετηκὼς ἀκραιφνὴς ἔρως, αἵ τε περὶ τοὺς » λόγους, τὰ καλὰ ἡμῶν παιδικά, κοιναὶ μελέται καὶ συνουσίαι καὶ » συνασκήσεις, αἷς πῇ μὲν ἀλλήλων τὸ τοῦ νοῦ πτερὸν ἦμεν ποτὲ » διανιστῶντες καὶ διατείνοντες, ποῖ δὲ καὶ ἄλλους ἅμα, τό γε καθ' » ἑαυτοὺς, ἐπὶ ὁμοίαν πτῆσιν παραγυμνάζοντές τε καὶ διαθήγοντες ». Ἔγραψεν ὁ Κυπριανὸς, κατὰ Ζαβίραν, Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν.

Μανασσῆς Ἠλιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας, καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτω-

σχολῇ, ἱεροδιάκονος ὢν τοῦ Εὐγενίου. Βλ. Οἰκονόμου, Ἀπαρίθμησιν τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας. (Πανδώρα 1864, σελ. 599).

(1) Κυπριανοῦ, ἱστορία Κύπρου, σελ. 317.

(2) Ζαβίρας.

σιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων παρ' Ἀλεξάνδρῳ Τυρναβίτῃ, μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Παταβίου καὶ τῆς Βονωνίας. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν μετήρχετο εὐδοκίμως τὴν ἐπιστήμην, διδάσκων ἅμα καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς κατάρτισιν ἐν τοῖς φυσικομαθηματικοῖς, καὶ ἀγορὰν τῶν ἀπαιτουμένων ἐργαλείων διὰ τὴν πειραματικὴν τῶν ἐπιστημῶν τούτων διδασκαλίαν (1). Ἐπανελθὼν δ' εἰς Δακίαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διδάξας ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα περὶ τὰ

1785.—Χάριν περιεργείας ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς, ἐκ τοῦ αὐτογράφου αὐτοῦ σημειωματαρίου.

« ᾳψνδ' Μαΐου λ' ἠρξάμεθα σὺν Θεῷ τῆς Λογικῆς πραγματείας.

» εἰκοστῇ δευτέρᾳ, μηνὸς μεταγειτνιῶνος, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ὥρᾳ » ιϐ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης Ἀμβρόσιος αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο, τεττάρων » ἡμερῶν κλινήρης γενόμενος, οὐ πάνυ χαλεπήν τινα ἀνατλὰς νόσον.

» ᾳψνέ Ἰουνίου ις' ἐτελειώσαμεν τὴν Λογικήν.

» » ιθ' ἠρξάμεθα τῆς Φυσικῆς, μετὰ τῆς Ῥητορικῆς τοῦ » Κορυδαλλέως τῆς εἰς τὰς Ἑρμογένους ιϐ' στάσεις.

» ᾳψνέ μηνὸς Ἰουλίου κ', ἡμέρᾳ δ', ὥρᾳ δ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης » παπὰ κὺρ Ἰωαννίκιος τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσε, πεντήκοντα ἡμερῶν νόσων » ὑπομείνας.

» ᾳψνς' Μαΐου κή, ἠκολούθησε θανατικὸν εἰς Βουκουρέστιον, καὶ τὴν αὐ» τὴν ἡμέραν ἐφύγαμεν ἀπὸ Βουκουρέστι εἰς Τζάραν, καὶ μετὰ μῆνα εἰς Γίρ» γεβον, καὶ εἰς Τζερβένδοβα μετ' ὀλίγον.

» ᾳψνζ' Ἰαννουρίου ιγ' ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὰ φευγατία εἰς τὸ Βουκουρέστι, » παύοντας τὸ θανατικὸν, καὶ ἀρχομένου Φεβρουαρίου ἠρξάμεθα καὶ ἡμεῖς » πάλιν τῶν μαθημάτων.

» ᾳψνζ' Ἀπριλίου θ', τελειώσαντες τὰς δύο ῥητορικὰς, τὴν τοῦ Κορυδαλ» λέως εἰς τὴν τοῦ Ἑρμογένους, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου » τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, ἠρξάμεθα τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας τοῦ αὐτοῦ » σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως, ἀναγινώσκοντες αὐτὴν μετὰ » τοῦ λειπομένου τῆς φυσικῆς.

» ᾳψνζ' Ἰουλίου ζ', ἐπῆρα τὸν Νικολάκην ἀνεψιὸν τοῦ ἁγίου Μυρέων νὰ » τὸν διαβάζω διὰ τριάντα γρόσια τὸν χρόνον.

» ᾳψνζ' Ἰουλίου ιέ, ἐπῆγαν τὰ ἐξαδέλφιά μου εἰς Σιμπίνι.

» Ὀκτωβρίου ἀρχομένου, ἠρξάμεθα τῆς περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτοῦ Κορυ» δαλλέως, μετὰ τοῦ λειπομένου τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας ἀναγινώ» σκοντες αὐτήν.

---

(1) Ἀπολογία Ἰωσήπου Μοισιόδακος—Ζαβίρας.

» ᾳψνζ' Ὀκτωβρίου ή, ἐπῆρα τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἁγίου Δρυστρας Ἀναστάσιον
» νὰ τὸν διαβάζω.

» ᾳψνθ' Δεκεμβρίου ἀρχομένου, κατέστην τρίτος διδάσκαλος τῆς ἐν Βου-
» κουρεστίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα σχολῆς, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ θεοσεβεστά-
» του αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, τὸ πέμπτον ἡγεμονεύ-
» οντος τῆς Δακίας.

» ᾳψνζ' Δεκεμβρίου ιά, ἐτελειώσαμεν τὸ περὶ Οὐρανοῦ, ἅμα δὲ καὶ τὸ πρῶ-
« τον βιβλίον τοῦ περὶ Ψυχῆς.

» ᾳψνζ' Δεκεμβρίου ιέ, ἠρξάμεθα τοῦ περὶ Γεννήσεως καὶ Φθορᾶς τοῦ
» Κουρσούλου, καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς περὶ Ψυχῆς πραγματείας.»

Αἱ ἑξῆς δὲ σημειώσεις τοῦ Ἡλιάδη καταδεικνύουσι τὰ πενιχρὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῶν τότε διδασκόντων.

» ᾳψξϐ' Μαΐου ιέ, ἤρξατο παρ' ἐμοὶ τρέφεσθαι ὁ υἱὸς τοῦ ἄρχοντος κλοτζά-
» ρη Κωνστάντινου Ζαγοριανοῦ πρὸς γρόσια τρία τὸν μῆνα.

» ᾳψξϐ' Μαΐου ις', συνεφώνησα μετὰ τοῦ Χατζη-Γιάννη Μπολέτζουγλου
» διὰ τὸν ἀνεψιόν του Δημητράκην νὰ τρέφεται παρ' ἐμοῦ πρὸς γρόσια 50 τὸν
» χρόνον. Ἔλαβα παρ' αὐτοῦ γρόσιον ἕν. Μαΐου κγ' ἀνεχώρησε.

» ᾳψξϐ' Ἀπριλίου κζ'. ἐμισθωσάμην τὸν Μανόλην διὰ νὰ μοὶ μαγειρεύῃ,
» καὶ νὰ μὲ ὑπηρετῇ πρὸς γρόσια 20 τὸν χρόνον καὶ ὄχι ἄλλο.

» ᾳξξϐ' Μαρτίου γ', ἐμισθωσάμην τὴν Ἀναστασίαν γερόντισσαν διὰ μαγεί-
» ρισσάν μου διὰ γρόσι ἓν τὸν μῆνα.

» ᾳψνδ' Νοεμβρίου κϐ' ἐσυμφώνησα μὲ τὸν μπαρμπέρην γρόσια πέντε τὸν
» χρόνον διὰ νὰ ἔρχεται νὰ μᾶς ξυραφίζῃ εἰς τὸ σπίτι μας.

» ᾳψνέ Δεκεμβρίου ἀρχομένου, ἐσυμφώνησα μὲ πλύστραν ἕνα ἥμισυ γρόσι
» τὸν χρόνον.

» ᾳψξά, τροφὴ τῷ Εὐσταθίῳ διὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον γρόσια δύο.

» Ἔξοδα δύο ἀντερίων δέκα γρόσια καὶ 25 παράδες».

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἡλιάδου γνωρίζομεν ἕνα μόνον λόγον ἐγκωμιαστικὸν εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἐκδοθέντα ἑλληνολατινιστὶ ἐν Λειψίᾳ 1781, καὶ τὰ ἑξῆς ἀνέκδοτα ἐπιγράμματα γεγραμμένα ἐντὸς τοῦ προμνημονευθέντος σημειωματαρίου—Εἰς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Νεόφυτον τὸν Κρῆτα—Ἀλέξανδρον Τυρναβίτην (τρία),—Εἰς τὰς δέκα Κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους—Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Τζερβενοῦ—Εἴς τινα βίβλον (δύο)—Πρὸς τὸν δεσπότην Χριστὸν (δύο)—Εἰς τὸν ἡγεμόνα Σκαρλάτον τὸν Γκίκαν (δύο) —Εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον κλπ.

Σεραφεὶμ ὁ Πισσείδιος.

Ἐγένετο μαθητὴς Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου καὶ Ἐφραὶμ τοῦ Ἀθηναίου, καὶ τὸν μοναχικὸν προελόμενος βίον ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ Κύπρον μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου, τῆς ὁποίας ὕστερον ἀνεδείχθη πρωτοσύγγελος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐπεστάτησεν

εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἐν ἔτει 1774 προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἀγκύρας.

Ὁ Σεραφεὶμ ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενος εἰς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χριστιανούς, διότι μεταφράσας διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τουρκιστὶ ἐξετύπωσεν αὐτὰ δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, καὶ διένειμεν αὐτοῖς πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν.

Συγγράμματα.

—Πνευματικὴ Κιθάρα, ἢ λόγοι ψυχωφελεῖς. Ἐνετίησι 1783.

—Περιγραφὴ τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου· (τελειοτέρα τῆς τοῦ διδασκάλου του Ἐφραὶμ· ἐν τέλει ταύτης εὕρηται ἁπλοελληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Σεραφεὶμ τῆς πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐκθέσεως Ἀγαπητοῦ τοῦ ἱεροδιακόνου).

Ὁ Πισσείδιος ἐπεμελήθη, προσθεὶς καὶ προλεγόμενα, τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ Ἐφραὶμ τυπωθείσης τυπικῆς διατάξεως τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου Μαχαιράδος (Ἐνετίησι 1756), Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος Μακαρίου, καὶ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως (ἐν Λειψίᾳ 1758), Λαυσαϊκοῦ (1758), Θηκαρᾶ (1783) κλπ.

Κατὰ τὸν Ζαβίραν μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν τὰ ἑξῆς·

—Σιμαβὴ μπαχτζὲ τοναυμασί. (Βίοι Ἁγίων).

—Δαβὶδ πατισιὰχ βὲ παγαμπερὶν τεσπιχὰτ λαριλὰν πιραπέρ. (Ψαλτήριον Δαβίδ).

—Ῥοὺχ ἁφιετλεγὶ παχάρι Ζαμπιουλιαμὲ (Ἐκλόγιον Ἀγαπίου Κρητός).

Καὶ τὸ Προσκυνητάριον τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1780, ἐπιταγῇ Ἀβραμίου Ἱεροσολύμων.

Ἀντώνιος Μοσχόπουλος.

Ἐγεννήθη εἰς χωρίον Χαβριάτα τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1713, καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Βικεντίῳ Δαμῳδῷ· ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Βενετίαν, ἔνθα ὁ ἀδελφός του Χρύσανθος διέμενεν ἐφημερεύων εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξεπαιδεύθη τελειώτερον περί τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνομουσείου, ἐπανῆλθεν ὕστερον εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως, ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, εἰς τὰς νήσους Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα. Μεταξὺ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ μαθητῶν του ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἰάκωβος ἱερομόναχος ὁ Κοργιαλένιος, Σπυρίδων Δαφανένας ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ ἱππότης Πανταζῆς Καρύδης. Ζήσας ὁ Μοσχόπουλος ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη ἐτελεύτησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1788.

Συγγράμματα.

—Πραγματεία τῆς Πρακτικῆς Φιλοσοφίας.

—Λογικὴ, μεταγλωττισθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Βολφίου.

—Λογικὴ, εἴτε στοχαστικὴ ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις του ἀνθρωπίνου νοός.

—Ἐπιτομὴ τῆς Μεταφυσικῆς εἰς μέρη τέσσαρα· (ὀντολογία, κοσμολογία, φυσικὴ, καὶ θεολογία).

—Συνταγμάτιον Θεολογικόν.

Ἐκτὸς τούτων, πάντων ἀνεκδότων, ἔγραψεν ὁ Ἀντώνιος καὶ τὸ ἑξῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθὲν, μετὰ προλεγομένων βιογραφικῶν, ἐξ ὧν ἠρύσθημεν τὰ ἐκτεθέντα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς καὶ Ἠθικῆς θεολογίας, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κ. Ἀντωνίου Μοσχοπούλου Κεφαλλῆνος διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ Γερασίμου ἱερέως Σολομοῦ, Κεφαλλῆνος. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου, ἡ Κεφαλληνία, ὁδὸς Νέας Μονῆς Ἁγίου Γερασίμου, 1851. 8^{ον} σελ. 510.

Νικόλαος Μαυροειδής.

Ἐγεννήθη τῷ 1708 ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐπαιδεύθη πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν, ὕστερον δ' εἰς Πατάβιον, διαπρέψας εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὴν ῥητορικὴν τέχνην. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σεραφεὶμ διωρίσθη ἱεροκήρυξ. Μεταβὰς δ' εἶτα εἰς Ἰάσιον ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μέχρις ὅτου Παΐσιος ὁ Β΄ μετεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Προσκλήσει τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας μετέβη αὖθις ὁ Μαυροειδὴς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπανέστρεψεν εἰς Βυζάντιον. Εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ἐδίδαξεν ἀποστολικῶς ὁ Κεφαλλὴν ἱεροκήρυξ τὸν λόγον τοῦ κυρίου εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ἐπανακάμψας δὲ μετὰ τὸ 1756 εἰς Κεφαλληνίαν μέχρι βαθυτάτου γήρως ἐξηκολούθησεν ὁ φερέπονος ἱεροκήρυξ τὸ θεάρεστον ἔργον του, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1788.

Συνέγραψεν ὁ Μαυροειδὴς καὶ ἐξέδωκεν—Ἀποστολικὸν δίκτυον, ἤτοι λόγους ψυχωφελεῖς εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν, καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τῶν Χριστουγέννων. Ἐν Ἰασίῳ 1756, καὶ 1780 (1).

Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Βυζαντίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος· παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν, προεχειρίσθη μητροπολίτης Δέρκων. Ἐν ἔτει 1763 οἰκειοθελῶς παραιτηθέντος Ἰωαννικίου Γ΄ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ὁ κλεινότατος Σαμουὴλ (21 Μαΐου). Εἰς κακὴν

(1) Μιζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων.

εὑρὼν κατάστασιν τὴν ἐκκλησίαν εἰργάσθη ἀνενδότως πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· καὶ πρῶτον ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων τὴν δαπάνην τοῦ δασμοῦ τῆς νέας πατριαρχείας, μηδεμίαν παρ' οὐδενὸς καταδεξάμενος χρηματικὴν βοήθειαν· συνέστησε τὸ ὀκταμελὲς τῶν γερόντων, καὶ τὸ τετραμελὲς τῶν ἐπιτρόπων συμβούλιον, ἐποπτεῦον καὶ διευθετοῦν τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ὑπέταξε τὰς τέως αὐτοκεφάλους Ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου, αἵτινες πολλῶν σκανδάλων ἐγένοντο αἴτιοι· κατέστειλε τὴν ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Χίῳ ἐπαρθεῖσαν ὀφρὺν τῶν Λατίνων, ἐτίμησε πολλαχῶς τοὺς τότ' ἐπὶ παιδείᾳ πρωτεύοντας, καὶ ἐν γένει δραστηρίως ἐνήργησε πᾶν τὸ πρὸς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὀρθοδοξίας συντελοῦν.

Ἀλλὰ τοιοῦτον πατριάρχην βαρὺν ᾐσθάνθησαν ἐπὶ τοῦ τραχήλου οἱ διεφθαρμένοι τῶν κληρικῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωσι πλέον στάδιον εἰς τὴν ἀργυρολογίαν καὶ τὰς λοιπὰς καταχρήσεις αὐτῶν· ὅθεν συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀείμνηστος Σαμουὴλ, μετὰ πενταετῆ πατριαρχείαν, καθαιρεθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Ἄθωνα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1768. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Μελέτιος Β'. πολυμαθὴς μὲν ἀνὴρ, πλὴν ἀνίκανος ἐκείνου διάδοχος· καὶ μετὰ ἑνὸς ἔτους πατριαρχείαν πολλὰ παθὼν καὶ οὗτος ἐξωρίσθη διαδεχθεὶς ὑπὸ Θεοδοσίου Β', ὅστις ἐπὶ τριετίαν διϋθύνας τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρητήθη, καὶ αὖθις προσεκλήθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σαμουὴλ (1772). Ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρονίου δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχείας ὁ Χαντζερῆς κατώρθωσε τὴν ἔκδοσιν σουλτανικοῦ διατάγματος κωλύοντος τὴν εἰς τὰς δίκας καὶ τοὺς γάμους τῶν ἱερέων ἐπέμβασιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, καὶ διατάσσοντος πολλὰ καλὰ καὶ ἐθνωφελῆ.

Μετὰ ἑνὸς ἔτους καὶ μηνὸς διοίκησιν ἀποβληθεὶς αὖθις ὁ Σαμουὴλ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον Χάλκην διεβίωσεν ἡσυχάζων μέχρι τελευτῆς(1).

» Ἦν ὁ παναγιώτατος οὗτος Σαμουὴλ, λέγει Σέργιος ὁ Μακραῖος, τὴν παλαιὰν Βυζάντιος, φύσεως καὶ τέχνης εὐημερίᾳ πολλὴν συνειλοχὼς ἐκ παιδὸς τὴν εὐμάθειαν· γενόμενος δὲ μητροπολίτης Δέρκων, καὶ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως αὐτοῦ καὶ δραστηρίου φύσεως καὶ ἀγχινοίας ἐν πολλοῖς προσμαρτυρήσας, καὶ εὐνοίας τυχὼν παρὰ τῶν τότε βαρυτίμων γερόντων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἐν δυνάμει ἀρχόντων, τῶν ἰδιαιτέρων λόγων καὶ βουλευμάτων αὐτοῖς κοινωνὸς ἦν, καὶ τὸν θρόνον ἑξῆς προβιβάσας, τῶν λίαν ἐντίμων ἁγίων ἀρχιερέων ἐγνωρίζετο· ὁ δὲ, τῆς ἐκ τούτων ὠφελείας ἐξ ἀρχῆς παραπολαύων,

(1) Μακραίου, Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς.

» καὶ πολιτικῆς φρονήσεως καὶ πράξεως συλλέγων τὸν καρπὸν, οὐδὲ λογικῆς » εὐμαθείας καὶ θεωρητικῆς φιλοσοφίας καὶ ἱερᾶς θεολογίας ἀμελῶν, ἀλλὰ » καὶ διδασκάλοις ἀδιαλείπτως ὁμιλῶν καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ ἀτρύτως φιλο- » πονῶν, μεῖζον ἐφιλοτιμεῖτο ἐν αὐτοῖς προέχειν ἢ ἐν ἐκείνοις γνωρίζεσθαι· » διὸ καὶ τὰ πολλὰ ὑπεκχωρῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῇ θεωρίᾳ » καὶ μελέτῃ ἐνησχολεῖτο, καὶ τοῖς βιβλίοις προσέκειτο τὴν ἐκ τῆς ἀπραγμο- » σύνης σπουδὴν τῆς περὶ τὰ βιωτικὰ ἀσχολίας προτέραν ποιούμενος . . . »

Συγγράμματα.

—Διαταγαὶ περὶ Γάμων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1767.

—Ἐπιστολαί. Κυρίλλῳ τῷ πρώην Κωνσταντινουπόλεως (1759). Τῷ μεγάλῳ ποστελνίκῳ Ἀλεξ. Ὑψηλάντῃ. Τῷ ἀγαπητῷ ἁγίῳ Προύσης Μελετίῳ (δύο). Τῷ πατριάρχῃ Μελετίῳ (δύο ἐξ Ἄθωνος 1768, ἐν αἷς περιγράφει τὴν ἐκεῖ ἐπίπονον μετάβασίν του). Τοῖς ἐν βασιλευούσῃ (δύο). Τῷ ποστελνίκῳ Νικολάῳ Καρατζᾷ (δύο). Τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῇ Νικολάῳ Σούτσῳ (τέσσαρες). Τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι Ἀθανασίῳ Κομνηνῷ Ὑψηλάντῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Κωνσταντίνῳ Μουρούζῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Δημητράσκῳ Σούτζῳ. Τῷ ποστελνίκῳ Μιχαλάκῃ Σούτζῳ. Τῷ Ἰωάννῃ Σούτζῳ. Ἀλεξάνδρῳ Σπαθάρῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Γεωργίῳ (1769) (1).

Ὁ Ἰακωβάκης Ῥίζος (2) ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ λόγοι καὶ διάφορα τοῦ Σαμουὴλ συντάγματα περιελθόντα εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, παρεδόθησαν ἐν ἔτει 1809 εἰς Ἱερεμίαν Δ' εἰς ἔκδοσιν, πλὴν δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

Μπαλάνος Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο εἷς τῶν λαμπροτέρων μαθητῶν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διωρίσθη σχολάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος μέχρι τελευτῆς παρέμεινεν. Κατὰ Ζαβίραν Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Μπαλάνου. « Ὁ δὲ ἀοίδιμος Μπαλάνος ὁ Βασιλόπουλος, ἀνὴρ ἐν πολλοῖς » ἄλλοις δοκιμώτατος, καὶ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς εἶτα ἀριστεύων, ζήλῳ » ἀνενδότῳ κινούμενος ὑπὲρ τῶν μαθητευόντων αὐτῷ καὶ ὑπὲρ παν- » τὸς τοῦ γένους ἁπλῶς, ἀνεζώσθη νὰ καταστρώσῃ μίαν ὁδὸν μαθη- » ματικὴν πλήρη· οὔτε ἀπέτυχεν ὁ μέγας ἀνὴρ τοῦ ἀναγκαίου καὶ » καλοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ· αὐτὸς διείληφεν ἐν δυσὶ τόμοις ὅλοις » περὶ τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδους, περὶ τῶν προβλημάτων τοῦ » Ἀρχιμήδους, περὶ τῆς τριγωνομετρίας, εἴτε τῆς ἐπιπέδου εἴτε τῆς » σφαιρικῆς, περὶ τῶν τμήσεων τῶν κωνικῶν· ἴσως ὁ μακαρίτης νὰ

(1) Ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ.

(2) Cours de Litterature Grecque, σελ. 176.

» ἐπραγματεύθη καὶ περὶ ἑτέρων ἀνηκόντων τῇ συνθετικῇ ὁδῷ, τὰ
» ὁποῖα ὅμως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μοὶ εἶναι ἐν ἀγνοίᾳ· πανταχοῦ ὁ περι-
» βλεπτος ἀνὴρ φέρεται μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς σαφηνείας καὶ πλη-
» ρότητος, καὶ ὁ μετερχόμενος αὐτὸν πανταχόθεν συνάγει τὸ ἀνεπί-
» δεικτον τοῦ ἤθους αὐτοῦ, τεκμήριον ἀσφαλέστατον τῶν ἀκόμπως
» φιλοσοφούντων, καὶ τὴν ἐπαινετὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποίαν περιέθαλπεν
» ὁ ἀνὴρ ἀεὶ καὶ ἰδιαίτατα ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ· φράσεις
» ἐζητημέναι, περικοπαὶ ῥητορικαὶ, γρίφοι τετεχνευμένοι, στίχων
» παρῳδίαι, καὶ ἕτερα τὰ ὁποῖα νομίζονται παρ' ἄλλοις ἐγκοσμήματα
» ἀναγκαῖα τῇ φιλοσοφίᾳ πάντα ἐνομίσθησαν τῷ ἀνδρὶ βατταρίσματα
» ἀπάδοντα τῇ φιλοσοφίᾳ· οὔτε ἔκρινε μετὰ κόσμου ἀλλοτρίου νὰ
» μεταποιήσῃ τὴν καλὴν ὄψιν τῆς φιλοσοφίας, πεπεισμένος πῶς τὰ
» ἐπιστημονικὰ εἶναι καθ' ἑαυτὰ ὡραῖα καὶ πῶς ὅσον ἁπλούστερα
» ἐκτίθενται τοσοῦτον ὡραιότερα φαίνονται, ὑπτίασε καὶ τὸ ὕφος
» αὐτοῦ ἐπίτηδες, ὅμοιος τῷ Κορυδαλλεῖ, ὅστις πολυμαθέστατος καὶ
» τεχνικώτατος ἐν τοῖς ἐπιστολικοῖς καὶ ἐν ἄλλοις, ὅμως ἐν τοῖς φι-
» λοσοφικοῖς φαίνεται ἁπλούστατος· λύπης ἄξιον εἶναι λογιστέον πάν-
» τως πῶς ὁ τιλικοῦτος ἀνὴρ ἔτυχεν ἡμοιρηκὼς τῶν διαλέκτων τῶν
» Εὐρωπαίων, εἴτε τῆς ὑγιεστέρας φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων· ὁ ἀκραι-
» φνὴς ζῆλος ὁ ὁποῖος ἤνθει πάντοτε διακαῶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
» ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ, καὶ ὄντως ἐπιστημονικὸς τρόπος,
» τὸν ὁποῖον ἐσυνείθιζεν ἐν τῷ γράφειν ἔμελλον νὰ προικίσωσι πάν-
» τως τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, τοὐλάχιστον μιᾶς ὁδοῦ μαθηματικῆς
» εἴτε συνθετικῆς, σώας, ἀπερίττου, εὐτάκτου, καὶ τοιαύτης ἐν
» βραχυλογίᾳ, ὁποία φαίνεται ἀπαιτητέα τὴν σήμερον ὑπὸ τῆς πα-
» ρούσης καταστάσεως τοῦ γένους ἡμῶν· ἡ περιττὴ ὑπόληψις, τὴν
» ὁποίαν εἶχε πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ ἄγνοια
» τῶν διαλέκτων τῆς Εὐρώπης ἐχρημάτισαν δύο αἰτίαι αἵτινες, ἐποίη-
» σαν αὐτὸν νὰ διαλάβῃ περὶ μόνης τῆς συνθετικῆς ὁδοῦ ἐν δυσὶ
» τόμοις ὀγκωδεστάτοις ».

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Μπαλάνος ἦν ὀξὺς μαθηματικὸς, διὰ τὴν ἄγνοιαν ὅμως τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐμμένων εἰς τὴν παλαιὰν μέθοδον, ἐμπνέων μάλιστα καὶ εἰς τοὺς φοιτῶντας τὴν κατὰ τῶν νεωτέρων θεωριῶν ἀποστροφήν· ἀλλ' οὐχ ἧττον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος διὰ τῆς ἀόκνου διδασκαλίας του.

Προχειρισθεὶς πρωτοπαπᾶς Ἰωαννίνων ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1765,

διαδεχθεὶς ἐν τῇ σχολαρχίᾳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Κοσμᾶ, τέως δευτερεύοντος διδασκάλου τῆς σχολῆς.

Συγγράμματα.

—Ὁδὸς μαθηματικῆς, ἤτοι σειρὰ βαθμηδὸν προϊοῦσα, περιεκτικὴ τῶν κατ' εἶδος κυριωτέρων τῆς μαθήσεως πραγματειῶν, οἷον τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου· σφαιρικῶν κατὰ Θεοδόσιον· γεωμετρίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς τριγωνομετρίας· τοῦ περὶ κρικωτῆς σφαίρας κατὰ Πρόκλον· τοῦ περὶ χρήσεως σφαιρῶν· ἀστρολαβίου· γεωγραφίας καὶ ὀπτικῆς· πρότερον μὲν παρὰ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου ἐκ τῆς λατινίδος εἰς τὴν ἑλληνίδα μετενεχθεῖσά τε φωνὴν καὶ ἑρμηνευθεῖσα λίαν μέντοι συνεπτυγμένως καὶ ἀμυδρῶς, ὕστερον δὲ παρὰ Μπαλάνου Βασιλοπούλου ἀναπτυχθεῖσά τε καὶ καλλωπισθεῖσα τῇ τε φράσει τῆς λέξεως καὶ τῇ σαφηνείᾳ τῶν νοημάτων, πλατυνθεῖσά τε καὶ πλουτισθεῖσα τῇ προσθέσει οὐκ ὀλίγων θεωρημάτων τε καὶ προβλημάτων (Ἐξεδόθη ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Κωνσταντίνου εἰς τόμους 4 ἐν Βενετίᾳ τῷ 1749, καὶ ἀνετυπώθη τῷ 1775).

—Ἀντιπελάργησις, ἢ Συλλογὴ τῶν σωζομένων ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων, τῶν ἐκπεπονημένων διαφόρως πρὸς τὸ Δήλιον πρόβλημα εἰς εὕρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων γραμμῶν ἐν συνεχεῖ γεωμετρικῇ ἀναλογίᾳ, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ Μπαλάνου Βασιλοπούλου εὐφυῶς γεωμετρηθέντων εἰς τὴν τούτων εὕρεσιν διὰ μόνου τοῦ Κανόνος καὶ Διαβήτου γεωμετρικῶς. (Διὰ τοῦ συνταγματίου τούτου ἐπειράθη νὰ λύσῃ τὸ περίφημον Δηλιακὸν πρόβλημα, καὶ νομίσας εὔστοχον τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένην λύσιν ἀνεκοίνωσε τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1753). Πικρῶς ὅμως ἐπεκρίθη διὰ τὴν νομιζομένην εὕρεσιν ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, σχολαρχοῦντος τότ' ἐν Ἀθωνι, καὶ ἐντεῦθεν προήχθη συζήτησις εἰς βαναυσολογίας παρεκτραπεῖσα. Τὸ συνταγμάτιον ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1816 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Κοσμᾶ).

—Ἑρμηνεία τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους.

—Σχόλια εἰς Γαληνόν.

Ἀντώνιος Κατήφορος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1696. Ἐκπαιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ἐγένετο τρόφιμος τοῦ Κουτουνιανοῦ ἑλληνομουσείου· ὕστερον μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐφοίτησεν εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· ἐνταῦθα ὅμως διασπώμενος, καὶ περὶ τὰς πατρίας αὐτοῦ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἐνοχλούμενος ὁ Κατήφορος ἔφυγε λαθραίως καὶ διεσώθη τῶν ὀνύχων τῆς ῥωμαϊκῆς προπαγάνδας εἰς Βενετίαν.

Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐχειροτονήθη ἀναγνώστης, καὶ μετ' ὀλίγον διάκονος καὶ ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Εἶτα προσκληθεὶς ὡς διδάσκαλος τοῦ Φλαγγινιαγοῦ φροντιστηρίου

ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος προτραπεὶς ἐκήρυττεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα δὲ συνέγραψε, χάριν τῶν μαθητῶν του, καὶ ἑλληνικὴν γραμματικὴν, καὶ μετά τινος Ἰταλοῦ μετήνεγκεν εἰς τὸ λατινικὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατριάρχου Φωτίου.

Ἔρωτι μαθήσεως ὁ Κατήφορος ἐπεθύμησε νὰ ἐπισκεφθῇ διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἐκ Βενετίας ἀπάρας μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ Ὁλλανδίαν· ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα ἴδῃ καὶ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὸν τότε θρυλλούμενον τσάρον Πέτρον τὸν μέγαν, ἐπεβιβάσθη εἰς πλοῖον, πλὴν ναυαγήσας περὶ τὰ Ὁλλανδικὰ τενάγη ἦλθεν εἰς Ἀμστελόδαμον, ἔνθα οἱ παρεπιδημοῦντες Ἑβραῖοι ἐκ φιλανθρωπίας τὸν περιεποιήθησαν καὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ καὶ ἀτυχίας ἐμετρίασαν. Διατρίβοντα ἐν Ἅγῃ ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ δοὺξ τῆς Λοραίνης καὶ πρίγκηψ τοῦ Ὠράνζ, ὅστις ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις τοῦ ἀνδρὸς τὸν προσέλαβε παρ' αὐτῷ. Τότε δὲ λέγεται, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔχειλε σοφοὺς ἄνδρας εἰς Ἅγην, οἵτινες ἐλθόντες συνωμίλησαν μετὰ τοῦ Κατηφόρου καὶ προέτρεψαν ἵνα μεταβῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' οὗτος μὴ θέλων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν δοῦκα ἀπεποιήθη, καὶ τότε οἱ ἀποσταλέντες περιέγραψαν τὸν βίον καὶ ἐσχεδίασαν τὴν εἰκόνα του, ἣν λαβὼν ὁ Φρεδερίκος κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων σοφῶν ἐν τῇ εἰκονοθήκῃ του.

Ἐπανακάμψας ὁ Κατήφορος εἰς Ζάκυνθον ἐπροβιβάσθη πρωτοπαπᾶς· ἐνταῦθα δὲ μελετῶν, συγγράφων, καὶ κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας κατέλιπε τὸν βίον ἐν ἔτει 1763.

Ὁ ἱερεὺς Κόντος ἐξεφώνησεν αὐτῷ ὡραῖον ἐπικήδειον λόγον (1).

Ὁ Κατήφορος ἦν, κατὰ Ζαβίραν καὶ ἄλλους, πολυμαθὴς καὶ πεπαιδευμένος ἔν τε τῇ θύραθεν καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Κούμα ὡς καλὸς γραμματικός.

Συγγράμματα.

—Μετάφρασις λατινικὴ τινῶν τοῦ Χρυσοστόμου συγγραμμάτων.

—Ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. (λατινιστί).

—Μετάφρασις λατινικὴ τῶν τοῦ Φωτίου.

—Βίος Πέτρου τοῦ Μεγάλου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (Ἐγράφη ἰταλιστὶ καὶ ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ (1736), Μεδιολάνοις, Νεαπόλει κλπ. Ἐν

(1) Παν. Χιώτου, Μνεία περὶ Κατηφόρου. Ἐν Ζακύνθῳ 1858.

ἔτει 1737 ἐξελληνισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κεφαλλῆνος Ἀθανασίου Σκιαδᾶ ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ).

—Ἱστορία παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετὰ χαλκογραφιῶν καὶ ἐξηγήσεων ἐκ τῶν πατέρων. Ἐνετίησι 1737.

—Ἑλληνικὴ γραμματικὴ, καὶ ποιητικὴ μέθοδος. Ἐνετίησι 1769, 1778, καὶ 1784.

—Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

—Στιχουργήματα.

Φιλόθεος ὁ Κύπρου.

Περὶ τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου λέγει ταῦτα ὁ συμπολίτης του Κυπριανός (1). « Ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τὸν Σίλβεστρον » ὁ φιλεπιστήμων διδάσκαλος κύριος Φιλόθεος ἐκ Γαλάτων κώμης, ὡς » ἐν Κωνσταντινουπόλει χρόνους ἀρκετοὺς διατελέσας, καὶ μαθητὰς » ἐκ τῶν ἐπισήμων οἴκων εὐγενῶν ἐκεῖσε λαβὼν, μάλιστα τὸν Κρι- » τίαν ἐκεῖνον ἔχων ἐν πᾶσιν ὑπερασπιστὴν, ὡς διδάσκαλος κατ' » ἰδίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ χρηματίσας, ἀνὴρ ἐφωδιασμένος διὰ θεω- » ρίας καὶ πράξεως ἄριστα, ζηλωτὴς παιδείας τῶν νέων ὢν, ἐστόλισε » τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν μετὰ σχολῶν ἑλληνικῆς καὶ μουσικῆς, καὶ » διδασκάλων, φιλόπτωχος, ἀφιλάργυρος τὸν τρόπον, γενναῖος τὴν » ψυχὴν, ἐσέμνυνε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ὄνομα » ἤγειρεν, εἰς οὐ τὴν τυχοῦσαν μεγαλοπρέπειαν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν » πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῇ εἰδήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξεων τὴν ἐκκλη- » σίαν τῆς Κύπρου καὶ τὸ ἱερατεῖον εὐπρέπισεν· οὗτος πρώτην φρον- » τίδα ἐπελάβετο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα τῶν δυσαπαντήτων » δοσιμάτων καὶ τῶν ἀκορέστων ἐξουσιαστῶν ν' ἀναστείλῃ τὴν ὁρμήν· » ὅθεν πορευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνήργησε τοσοῦτον, ὥστε » ἔφθασε νὰ καταπείσῃ τὸν βεζίρην νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς τὸν ραγιὰν, » καὶ νὰ κατεβάσῃ ἀπὸ τὰ χαρατσοχάρτια ἀρκετὴν ποσότητα· ἀλλὰ φεῦ! » ὑπό τινων κακοτρόπων ἐχθρῶν Τούρκων, καὶ τάχα Χριστιανῶν τῷ » ὀνόματι, ὑπό τινος λέγω Κιρσὰ Μεεμέταγα Ἀλαγήμπεη τῆς Πάφου, » τινὸς κακοκλήρου ἱερέως Παφίου, τινὸς Μαρκέλλου καὶ Μοδίτου, » καὶ Χοιροκοιτιώτου, καὶ ἄλλων φθονερῶν διαβαλθεὶς εἰς τὸν βεζίρην » ἐστάλη εἰς Κύπρον σιδεροδέσμιος, καὶ εἰς φυλακὴν ἐμβληθεὶς ἀπαι- » τεῖτο πῶς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ραγιὰν ἄνευ φερμανίου τρία καὶ πέντε γρό- » σια· ἀλλ' εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐδείχθη ἀθῶος τῆς διαβολῆς καὶ κατηγορίας

(1) Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου, σελ. 315.

» τῶν ῥηθέντων κακοτρόπων. Ἐξώσθη δὲ καὶ τοῦ θρόνου, καί τις νεα-
» νίας οἰνόφλυξ Νεόφυτος παρὰ τῶν ῥηθέντων Κυπρίων ἐκλεχθείς,
» βιασθέντος τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῆς Πόρτας διὰ τὴν χειροτονίαν
» του, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος τὸ κνώδαλον· ἀλλ' ἐλθὼν εἰς Κύ-
» προν ὁ γεννάδας, καὶ οὐ μόνον μὴ ἀποδεχθεὶς ἀλλὰ καὶ ἀποστραφεὶς
» ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὡς ἐπιβάτης τοῦ θρόνου καὶ ὡς μὴ Κύ-
» πριος, ὁρώντων τὸν γνήσιον αὐτῶν ἀρχιερέα εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ φυ-
» λακὴν ὑπὲρ αὐτῶν πάσχοντα, ἐντὸς ὀλίγου ὑπ' ἀδημονίας, μᾶλλον
» δὲ ὑπὸ μέθης ἀπεχρέμψατο τὴν ψυχήν· καὶ πάλιν τίθεται ἐλευθε-
» ρωθεὶς ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ὁ ἀθλητὴς Φιλόθεος· ἀλλ' ὑπὸ
» φόβου τῆς καταδρομῆς ὁ μακάριος ἐπιληψίᾳ κατασχεθεὶς ἐκρατήθη
» ὅλος τὰ μέλη, καὶ τρέμων χεῖρας καὶ πόδας μόλις ἐκινεῖτο ὑπὸ
» δύο βαστάζων ἀνθρώπων μέχρι τέλους τῆς ζωῆς.

» Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν εὑρισκόμενος μήτε
» ἀπεδειλίασεν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἀλλὰ γενναῖος διὰ τὴν τοῦ κοινοῦ
» ὠφέλειαν προσπαθῶν ἀπῆλθεν εἰς Βηρυτὸν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλεν
» τοὺς ἀρχιερεῖς, τὸν Ἰωακεὶμ Πάφου, τὸν Μακάριον Κιτιαίων, καὶ
» τὸν Κυρηνίας Νικηφόρον εἰς βασιλεύουσαν διὰ πρόσκλαυσιν μετὰ καὶ
» ἄλλων Κυπρίων καλοθελήτων, ἔνθα πολλὰ οἱ φίλοι αὐτοῦ συμπράξαν-
» τες καὶ βοηθήσαντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς λοιποῖς, κατέπεισαν τὸν
» βεζίρην ἐλθεῖν εἰς τοιαύτην συγκατάβασιν καὶ συμφωνίαν, ὅτι ὁ
» τόπος ἀπὸ τοὺς 1754 καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἔχῃ νὰ πληρόνῃ διὰ δό-
» σιμον δέκα χιλιάδας χαρτία. . . . . »

Ἐτελεύτησεν ὁ ἀείμνηστος Φιλόθεος ἐν ἔτει 1759, διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου αὐτοῦ Παϊσίου.

Συνέγραψεν ἐν ἔτει 1740, Σημειώσεις περὶ τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, καὶ Ἔκθεσιν περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς, δημοσιευθείσας ὑπὸ Κυπριανοῦ ἐν ἱστορίᾳ Κύπρου σελ. 372—390).

Μιχαὴλ Παπαγεωργίου.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας τὴν 26 Φεβρουαρίου 1727. Οὐ μόνον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἱερεὺς ἀλλὰ καὶ μακρὰ καὶ ἀδιάκοπος σειρὰ προγόνων τὸ λευϊτικὸν ἐξήσκει ἐπάγγελμα. Ἐσπούδασε τὰ μὲν γραμματικὰ καὶ ἐγκύκλια ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ διδασκάλῳ Παϊσίῳ, τῷ ὕστερον Παραμυθίας ἐπισκόπῳ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Ἰωάννινα ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσοφικὰ παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν ἐπανακάμψας ἐχρημάτισε διδάσκαλος

κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι του, ὕστερον δ' εἰς Σέλιτσαν, ὅθεν προσκληθεὶς εἰς Μελενίκον ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἐκφωνῶν καὶ καθ' ἑβδομάδα σχεδὸν ἐπ' ἄμβωνος διαφόρους ψυχωφελεῖς λόγους. Ἐκ Μελενίκου ἀναβὰς εἰς Γερμανίαν ἐδιδάχθη τὴν γερμανικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ Πανεπιστήμιον ἠκροάσατο τὴν φιλοσοφίαν, τὰς νεωτέρας ἐπιστήμας, καὶ μέρος τῆς ἰατρικῆς. Μετὰ ταῦτα ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἐκεῖ ἑλληνοπαίδων, καὶ μετ' οὐ πολὺ κατέστη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ μισθῷ δημοσίῳ ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἔνθα διὰ πολλοῦ χρόνου ἐδίδαξε πολλοὺς τῶν Λατίνων ἱερέων καὶ κληρικῶν. Ἐνταῦθα συνεδέθη καὶ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ περιφήμου βιβλιοφύλακος Κολλαρίου.

Μεθ' ἱκανὸν χρόνον ὁ Μιχαὴλ ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐδίδαξεν ἐν Πέστῃ, Βούδᾳ, Μισκόλιξ, καὶ Ἀγρίᾳ, ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην ἐπανέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνοπαίδων, καὶ ἐνταῦθα προσβληθεὶς ἐκ σφοδροῦ κολικωπόνου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 19 Ἰουνίου 1796.

Κατὰ Ζαβίραν ὁ Μιχαὴλ ἦν *ἀνὴρ γραμματικώτατος, ῥήτωρ, ποιητὴς, καὶ φιλόσοφος.*

Συγγράμματα.

—Τὸ μέγα Ἀλφαβητάριον. Ἐν Βιέννῃ 1771 Πέστῃ, 1789, Ἐνετίῃσι 1804.

—Μικρὸν Ἀλφαβητάριον. Βιέννῃ 17. .

—Πρόχειρος καὶ εὐπόριστος διδασκαλία τῶν πρωτοπείρων Ῥωμελιτῶν τῆς Γερμανικῆς γλώσσης. Βιέννῃ 1772 καὶ 1793, Πέστῃ 1792.

—Οἰκιακὸς καὶ πρόχειρος διδάσκαλος τῶν ἀρχαρίων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Βιέννῃ 1783.

—Ἔπη ἡρωελεγεῖα, ἰαμβικὰ, κλπ. εἰς τὴν γραμματικὴν Μοσχοπούλου, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου, χρονικὸν Φραντζῆ, τὴν ἰταλικὴν γραμματικὴν Θωμᾶ Μανδακάση κλπ.

Ἐν ἔτει 1773 ἐξέδοτο τὴν γραμμματικὴν (Περὶ σχεδῶν) Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου, προτάξας καὶ βίον τοῦ συγγραφέως.

Παρὰ ταῦτα καταγράφονται ὑπὸ τοῦ Ζαβίρα καὶ τὰ ἑξῆς ἀνέκδοτα τοῦ Παπαγεωργίου.

—Ἀπάντησις εἰς τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ σοφωτάτου Κολλαρίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

—Γραμματικὴ Γερμανικὴ πληρεστάτη.

—Ἀπόκρισις πρὸς τὴν εἰσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἐρώτησιν περὶ τοῦ ἀπολυτικίου « Τὴν σπουδήν σου τῇ κλήσει κατάλληλον ἐργασαμένη φερώνυμε ».

—Ἐπιγράμματα εἰς νεοδμήτους ἐν Σιατίστῃ οἴκους, τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐν Ἀγρίᾳ ναοῦ, τὴν Πυξίδα τοῦ Ὑψηλάντου, κλπ.

—Περὶ τῆς τοῦ κόσμου πλάσεως δι' ἡρωελεγείων στίχων.

—Ἐπιστολαὶ γλαφυρώταται πρὸς διαφόρους.

—Κατὰ Καλβινιστῶν καὶ λουθηρανιστῶν περὶ ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, περὶ προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, τῶν λειψάνων, τοῦ σταυροῦ, καὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαίων (Ἐγράφη ἐν Πέστῃ τῷ 1788).

—Ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἐλλογιμώτατον Ἀθανάσιον Στίρια περὶ τοῦ « Θέσπη κατεβρόντησε ».

—Πλεῖστοι λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐν Σιατίστῃ, Σελίτσῃ, Μελενίκῳ, Λιππουπόλει κλπ.

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασεν ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὴν Ἀνατομίαν τοῦ Κούλρου, καὶ λόγους τινὰς τοῦ Κικέρωνος.

Γαβριὴλ Καλλονᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1724 καὶ δεκαέτης ἀπορφανισθεὶς πατρὸς συναπῆλθε μεθ' ἑνὸς τῶν θείων του εἰς Σμύρνην, ὅπου διήκουσε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν μαθημάτων· μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐνεγκαμένην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ παρέλευσεν ἀρκετοῦ χρόνου ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν θεῖόν του Ματθαῖον τὸν πατριάρχην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, καὶ ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισε γραμματεὺς αὐτοῦ. Ἐξ Αἰγύπτου ἦλθεν εἰς Ἄθωνα, ἔνθα ἠκροάσθη παρ' Εὐγενίῳ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τινῶν εὐγενῶν, ὡς Σταυράκη, Ὑψηλάντου κλπ. Ἀπάρας ἐκ Βυζαντίου ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν παρεπιδημούντων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐγένετο ἐφημέριος τῆς ἐν Πέστῃ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ ἐπὶ ἄλλα δύο τῆς ἐν Διασὲγ, καὶ τελευταῖον εἰς Γκιόγκιος, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῇ 8 Μαρτίου 1795.

« Παρ' αὐτῷ τῷ αἰδεσίμῳ καὶ σοφῷ ἀνδρὶ, γράφει ὁ Ζαβίρας, » ἐνέτυχον τοσαῦτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα συγγράμματα, τὰ πλεῖστα » ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένα, ὅσα παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἡμετέρων, ἅτινα » σώζονται ταυῦν παρὰ τῷ πανοσιωτάτῳ ἀρχιμανδρίτῃ καὶ ἀνεψιῷ » αὐτοῦ Ἰγνατίῳ τῷ Καλλονᾷ, τῷ ταυῦν εἰς Γγιόγγιος ἐφημερεύοντι ».

Ἔγραψεν ὁ Γαβριὴλ Παιδαγωγίαν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1800 ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν του Ἰγνατίου καὶ Γεωργίου Καλλονᾶ.

Σπυρίδων Μήλιας.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτο-

νήθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν Βενετίᾳ μητροπολιτικὸς θρόνος τοῦ Φιλαδελφείας, ἕνεκα τῆς ἀποστασίας Μελετίου τοῦ Τυπάλδου, εἶχε καταργηθῆ, τὸ πατριαρχεῖον ἀνέθηκεν εἰς τὸν Μήλιαν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὀνομάσαν αὐτὸν *τοποτηρητὴν καὶ πρόεδρον τῶν ἐν ταῖς κλειναῖς Ἑνετίαις Ἑλλήνων*. Ἐν ἔτει **1762** ἀπροτάθη ὑπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξων ὡς μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φατζέας προλαβὼν ἐχειροτονήθη παρὰ κανόνας, ἐματαιώθη ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μήλια, ὅστις παρέμεινεν ἐνταῦθα ὡς πατριαρχικὸς ἔξαρχος, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συγγράφων καὶ ἐπιστατῶν, πατριαρχικῇ ἴσως κελεύσει, εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ὁ φιλόπονος Κερκυραῖος μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας συλλέξας ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (καὶ οὐχὶ ἐν Παρισίοις ὡς ψευδῶς ἐν τίτλῳ φέρεται) *Συνάθροισιν τῶν Ἁγίων Συνόδων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν ἔτει **1761** εἰς τόμους δύο ὀγκώδεις εἰς φύλλον δαπάνῃ τοῦ Ἀθηναίου Πολημέρου Παυλῆ.

Συνέγραψε Διδαχὰς (**1773**), *Ἰδέαν ἀληθῆ τοῦ μεταvοοῦντος* (**1774**), τὸ Ἐπιστολάριον (**1785**), καὶ ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις [1].

Στέφανος Νικολαΐδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἦτο ἀνεψιὸς Σεραφεὶμ Β' τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀκροασθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ ἑξαμηνίαν διήκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκόντων· ὕστερον ἀδρᾷ δαπάνῃ τοῦ θείου του ἐπέμφθη εἰς Πίζαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν ἔτει **1760** ἔκπτωσιν τοῦ Σεραφεὶμ ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁ δυστυχὴς Στέφανος περιελθὼν εἰς ἀμηχανίαν, διὰ τὴν παντελῆ στέρησιν τῶν ἀναγκαιούντων, ἦλθεν εἰς Λιβόρνον καὶ προσελήφθη ὑπό τινος συμπατριώτου του ἐμπόρου ὡς γραμματεύς. Μετ' οὐ πολὺ κατὰ τύχην εὐπατρίδης τις Ἄγγλος διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ παρέλαβεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα τὸν συνέστησεν εἰς πολλοὺς Ἄγγλους ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὕστερον ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσσαλος, διαπρέπων ἐπὶ πολυμαθείᾳ κοσμιότητι καὶ ἠθῶν, ὅθεν καὶ μεγάλως ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο παρὰ πάντων. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ ὑποφέρῃ τὸ ψυχρὸν

[1] Ζαβίρας—Βρετοῦ Κατάλογος, Β', σελ. 230.

τῆς Ἀγγλίας κλίμα ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐνταῦθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν ἐν ἔτει 1792.

Ἔγραψεν ὁ Νικολαΐδης πολλὰ καὶ διάφορα ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

—Περὶ τῆς Ἱπποκράτους τέχνης.

—Λύσεις φιλοσοφικῶν ἀποριῶν.

—Ἀναίρεσις εἰς τὸ τοῦ ἀββᾶ Κομπανιώνη καθ' Ἑλλήνων σύγγραμμα (1).

Ἰωάσαφ Κορνήλιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐγένετο εἷς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. Διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει διωρίσθη ἱεροκήρυξ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξεφώνησε διαφόρους πανηγυρικοὺς καὶ ἐπιταφίους λόγους, ὡς εἰς Νικηφόρον Νικομηδείας, εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἰωάννην Καλλιμάχην, εἰς Κωστάντιον Σιγοῦρον Ζακύνθιον τὸν μέγαν ἀρχιδιάκονον, εἰς Ἀντώνιον τὸν Σίφνιον πρῶτον ὁστιάριον, Γεώργιον Σταυράκογλουν τὸν τυραννικῶς κρεμασθέντα ἐν ἔτει 1762, εἰς Ἰωάνην Ῥίζον Μανὲν τὸν ἰατροφιλόσοφον, εἰς τὸν ἄρχοντα Κωσταντῖνον Σοῦτζον ἢ Δράκον, εἰς Ἀλέξανδρον Σοῦτσον ἢ Δράκον ἀδίκως κατακριθέντα καὶ διὰ τὸ μὴ ἐξωμόσασθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν κρεμασθέντα, εἰς τὸν μέγαν ποστέλνικον Κωνσταντῖνον τὸν Σουλουστιάρην, εἰς Στέφανον Μαυροκορδάτον διερμηνέα τοῦ βασιλικοῦ στόλου, εἰς Χοτζα-Ἀνδρέαν τὸν Σαράφην, εἰς Χατζη-Μανόλην Μπικέλλαν Βερροιέα κλπ.

Ὁ Κορνήλιος ἦν εὔγλωττος καὶ εὐφάνταστος ἱεροκήρυξ, ἀσκόπως ὅμως μεταβαίνει ἀπὸ ἰδέας εἰς ἰδέαν, καὶ ἐξ εἰκόνος εἰς εἰκόνα· κατέχων ὀλίγας ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις δεικνύει παραδόξως ἀκατανόητον συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν ἀριθμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει δι' αὐτὸν μυστηριώδη δύναμιν· παραδείγματος χάριν ἐν τῷ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον λόγῳ του ἀναφωνεῖ ταῦτα· « ὀγδοήκοντα καὶ δύο » ἔχομεν χρόνους ἕως τῆς σήμερον, ὁποῦ Σωτῆρα καὶ ὁμολογοῦμεν, » καὶ ἑορτάζομεν, καὶ ἐξυμνοῦμεν τὸν Τροπαιοφόρον Γεώργιον. Ἀριθ- » μὸς μυστηριώδης ὁποῦ ἀναλυόμενος δείχνει φανερὰ, ὅτι αὐτὸς εἶναι » τῶν Τροπαίων τὸ Τρόπαιον. Βλέπω ἐγὼ τὰ μέρη του καὶ εἶναι τὸ » τετράγωνον τῶν τεσσάρων γενικῶν Ἀρετῶν, καὶ τὸ τετράγωνον » τῶν πέντε σωματικῶν Αἰσθήσεων, ἤτοι τὸ δεκαὲξ καὶ τὸ εἴκοσι

(1) Ζαβίρας.

» πέντε· βλέπω τούτων τὸ ἄθροισμα καὶ εἶναι τὸ τεσσαράκοντα ἕν. » Βλέπω, ὅτι τὸ ἄθροισμα τοῦτο τῶν τετραγώνων ἂν πολυπλασιασθῇ » μὲ τὴν Δυάδα, τοὐτέστι μὲ τὴν Πρᾶξιν καὶ τὴν Θεωρίαν, γεννᾷ » πεπληρωμένως τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν, ὁποῦ εἶναι ὁ ὀγδοηκοστὸς » δεύτερος, ὁποῦ εἶναι τοῦ τερατουργοῦ Γεωργίου τῶν Τροπαίων τὸ » Τρόπαιον, συνθεμένον ἀπὸ ὅσα Τρόπαια σταίνουν ἡ αἴσθησαις, ἀπὸ » ὅσα Τρόπαια ὑψόνουν ἡ Ἀρεταίς ».

Τοιοῦτοι μαθηματικοὶ παραλογισμοὶ ἀπαντῶνται καὶ ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ *κέντρον κοῖλον περιεκτικὸν ὅλων τῶν Μακαρισμῶν τοῦ Εὐαγγελίου.*

Κακόζηλος οὐχ ἧττον εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ αὐθαίρετος καινοτομία γεωμετρικῶν ὅρων, ὡς *κυβόκυβον*, κλπ.

Οἱ λόγοι τοῦ Κορνηλίου ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788 εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους, προσφωνούμενοι εἰς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, προστεθέντος καὶ *Συντάγματος Ἐκκλησιαστικῆς ῥητορικῆς.*

Ὁ Ἰωάσαφ ἀπεβίωσεν ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ῥήγας ὁ Φεραῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φεραῖς (Βελεστίνῳ) τῆς Θεσσαλίας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1), καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὸ ἐν Ζαγορᾷ σχολεῖον, συμμαθητὰς ἔχων Νικόλαον τὸν Κασαβέτην, καὶ Ἰωάννην Ῥήγα Πάντον (2). Φύσει φιλελεύθερος καὶ ἀδυνατῶν ἵνα συζήσῃ μετὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του ὁ Ῥήγας ἐγκαταλιπὼν τὴν Θεσσαλίαν μετέβη εἰς Δακίαν (1790). Εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων εἶχον εὕρει ἄσυλον αἱ ἀπὸ τοῦ πατρίου ἐδάφους φυγαδευθεῖσαι Μοῦσαι, ὁ Ῥήγας ἤκουσεν ὑψηλότερα μαθήματα, καὶ μετ' ὀλίγον προσελήφθη γραμματεὺς τοῦ ἄρχοντος Βραγκοβάνου.

Ἡ τότ' ἐκραγεῖσα Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐξάψει τὰ πνεύματα πάντων, καὶ ἐντὸς χρυσῶν ὀνείρων ἐκυλίετο ἡ ἐξεγερθεῖσα φαντασία καὶ νέων καὶ γερόντων, ἐλπίδες δὲ καὶ καρδιωγμοὶ δὲν ἔπαυον διαγελῶσαι καὶ παρορμῶσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἡ φλογερὰ τοῦ Ῥήγα καρδία, ὡς δῆλον, εἶχε τότε μεταβληθῇ εἰς κά-

(1) Κατὰ Περῤῥαιβὸν ἐγεννήθη τῷ 1754, καὶ κατὰ Νικολόπουλον 1753.

(2) ὁ Κασαβέτης ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγορᾶς· ὁ δὲ Ἰωάννης Ῥήγα Πάντος ἐστὶν ὁ πατὴρ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας Κυρίου Φιλίππου Ἰωάννου.

μινον αἰσθημάτων, καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα πυρετώδους ἐνθουσιασμοῦ ἐνε-κυμόνησε τὴν ἐθνεγερσίαν. Ἡ Ἑλλὰς, μεγάλη ποτὲ καὶ κραταιὰ, παρίστατο τότε εἰς τὰ ὄμματά του τεταπεινωμένη, σύρουσα τὴν ἄλυσον τοῦ δούλου, καὶ κύπτουσα τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν μάστιγα βαρβάρου δεσπότου. Ὅθεν μὲ τὴν μονομερῆ ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους ψυχῇ τε καὶ σώματι ἤρξατο πλέον ἐργαζόμενος ὁ θερμουργὸς πατριώτης.

Τῷ 1786 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Μαυρογένης, προσέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸν Ῥήγαν ὡς γραμματέα, θελχθεὶς ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ γενομένης ποτὲ συνδιαλέξεως. Κηρυχθέντος τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, ἡ Πύλη ἐχορήγησεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὸν Μαυρογένην, τὰ μέγιστα εὐνοούμενον ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου τότε ναυάρχου Χασὰν τοῦ Γαζῆ. Διορίσας ὁ ἡγεμὼν στρατιωτικοὺς ἐπιτηρητὰς τῶν παραδουναβίων, ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸν γραμματέα του Ῥήγαν, τοποθετηθέντα ὡς τοιοῦτον ἐν Κραϊόβα. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ὁ διάσημος Πασβάνογλους ἐρρύρει μετὰ 1200 λογάδων εἰς τὰ παρίστρια. Μετ' αὐτοῦ προσοικειωθεὶς ὁ Ῥήγας συνεδέθη στενῶς· τὴν δὲ φιλίαν ἐκείνην συνέσφιγξεν ἔτι καὶ τὸ ἐξῆς συμβεβηκός. Ὁ Πασβάνογλους, στερούμενος τροφίμων διὰ τὸν στρατόν του, τῶν ὁποίων ἡ μεταφορὰ δυσχερὴς, ἕνεκα τῆς πεσούσης χιόνος, καθίστατο, ἐξύβρισε πικρῶς τὸν ἐπιστάτην τῶν τροφῶν, θεῖον τοῦ Μαυρογένη· ὁ δὲ ἡγεμὼν μαθὼν τοῦτο διέταξε τὴν τιμωρίαν τοῦ ὑβριστοῦ, ὅστις πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐκρύβη. Διαταχθείσης τῆς προσαγωγῆς του, οἱ στρατιωτικοὶ ἐπιτηρηταὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ ὁ Ῥήγας λαβὼν ὁμοίαν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἔπεμψε τέσσαρας στρατιώτας ἐκ τοῦ σώματός του, γνωρίζοντας προσωπικῶς τὸν δραπέτην, μὲ τὴν παραγγελίαν ὅπως εὑρόντες προσαγάγωσιν αὐτὸν ἄνευ κρότου καὶ ταραχῆς. Ὁ Πασβάνογλους μετημφιεσμένος περιφερόμενος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν σταλέντων, καὶ ὁδηγηθεὶς ἡσύχως παρεδόθη εἰς τὸν Ῥήγαν, ὅστις φιλοδωρήσας τοὺς συλλαβόντας καὶ παραγγείλας αὐτοῖς ἄκραν μυστικότητα, περιεποιήθη ἀδελφικῶς τὸν αἰχμάλωτον, πρὸς ὃν τὸ ἑσπέρας συνδειπνῶν εἶπε· « δόξασον τὸν Θεὸν, βέη, » ὅτι ἔπεσες εἰς χεῖράς μου· ἐγὼ δὲν σκοπεύω νὰ ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἂν καὶ αὐστηρῶς διατάσσωμαι· ταύτην τὴν » νύκτα θὰ σὲ στείλω ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα σου, σὺ δέ, ἐνόσῳ » τὰ πράγματα εὑρίσκονται εἰς τοιαύτην θορυβώδη καὶ ἐπικίνδυνον

» κατάστασιν, πρέπει νὰ μένῃς κρυμμένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν πα-
» τρίδα σου· τοιουτοτρόπως δὲ πράττων θὰ σώσῃς καὶ τῶν δύο μας
» τὴν ζωὴν καὶ ὑπόληψιν ».

Ὁ Ῥωσσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Ποτέμκιν εἰσήλασε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰάσιον, καταλαβὼν ὕστερον ἀμαχητὶ καὶ τὸ Βουκουρέστιον· ὁ δυστυχὴς Μαυρογένης ἐπλήρωσε διὰ τῆς κεφαλῆς του τὸν θρίαμβον τῶν ῥωσσικῶν ὅπλων. Ἁπλοῦς πλέον ἰδιώτης ἐπανελθὼν ὁ Ῥήγας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Μοσχοβιτῶν κατεχομένην πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας δὲν ἐφαντάσθη νὰ ζητήσῃ οὐδεμίαν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, εἰ καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο ἀρκετὰ συστατικὰ ὑπολήψεως καὶ θαυμαστῆς γλωσσομαθείας.

Ὁ Πασβάνογλους μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Μαυρογένου, ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον μετὰ πολλῶν δώρων ἵνα ἐκδηλώσῃ τὸ πρὸς τὸν σωτῆρά του αἴσθημα εὐγνωμοσύνης.

Μεγίστην ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸ διορατικὸν τοῦ Ῥήγα ὁ πνευματώδης καὶ ζωηρὸς τοῦ Βιδινίου βέης, ὅστις ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶχε καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης ἐν τῷ τόπῳ του ἐπιρροῆς, δυνάμενος ἐν ὥρᾳ νὰ στρατολογήσῃ ἀρκετοὺς λογάδας. Τὸν Ὀθωμανὸν τοῦτον ὁ Ῥήγας ἔκρινεν ἁρμόζον ἵνα κατηχήσῃ καὶ εἰ δυνατὸν προσλάβῃ ἀρρωγὸν τῶν μεγαλουργῶν του σχεδίων.

Κατὰ τὸν Περραιβὸν ὡμίλησεν αὐτῷ ὡς ἑξῆς:

« Ἐὰν ἐγὼ, βέη, ἔσωσα τὴν ζωήν σου ἀπὸ τὸν θάνατον, τοῦτο ἦτο χρέος μου, διότι δοξάζω ὅτι ἕνας Θεὸς ἔπλασεν ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε ὅλοι ἤμεθα πλάσματα καὶ τέκνα ἑνὸς πατρὸς, καὶ ἐπομένως ἀδελφοί· φέρω ὡς παράδειγμα τὸ ἑξῆς· ὅταν εἷς πατὴρ γεννήσῃ καθ' ὑπόθεσιν πολλοὺς υἱοὺς, καὶ ὁ μὲν ἐξ αὐτῶν γένῃ δερβίσης, ἄλλος πραγματευτὴς, ἄλλος ψωμοπώλης, καὶ ἄλλοι μεταχειρισθῶσιν ἄλλα ἐπαγγέλματα, δύνανται οὗτοι ν' ἀρνηθῶσι τὸν πατέρα των, καὶ τὴν ἀδελφοσύνην των ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπαγγελμάτων; δικαιοῦνται ἄρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο νὰ ἀποστρέφεται καὶ κατατρέχῃ ὁ εἷς τὸν ἄλλον, ἐνῷ ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀγαπᾷ ὅλους ἐπίσης; Ἐὰν σὺ καυχᾶσαι, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ πίστις εἶναι καλλιτέρα ἀφ' ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ ἐγὼ πάλιν φρονῶ, ὅτι ἡ ἐδική μου ὑπερβαίνει ὅλας, κατὰ τοῦτο σφάλλομεν καὶ οἱ δύο φιλονεικοῦντες, διότι ὁ Θεὸς, ὡς κοινὸς πατὴρ, μᾶς διατάττει νὰ ἤμεθα εἰλικρινεῖς, δίκαιοι, φιλάνθρωποι, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ὑπηκόους καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν αὐτοὺς

ἀνόμως, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα· καθόσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ θρησκευτικά, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ ἐξετάζωμεν, καὶ διαφιλονεικῶμεν ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν· ἡμεῖς οὔτε εἴδομεν, οὔτε ἠκούσαμεν, οὔτε εἰς κανὲν βιβλίον εὕρομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε τὸν δεῖνα διότι ἦτο Τοῦρκος, ἢ τὸν δεῖνα διότι ἦτο χριστιανὸς, ἢ τὸν δεῖνα, διότι ἦτον ἡλιοσεληνολάτρης κλπ. βλέπομεν ὅμως καὶ ἀκούομεν, καὶ εἰς τὰ βιβλία εὑρίσκομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε, καὶ παιδεύει πάντοτε τοὺς τυραννοῦντας τὸ πλάσμα του, τοὺς ἀδελφούς των ».

Ἡ ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀνεξιθρησκείας ὑπάτης καὶ ἀμοιβαίας ἀδελφότητος τῶν τέως δι' ἀκατανομάστου φανατισμοῦ ἀποκεχωρισμένων καὶ ἀλληλομαχούντων ὑπηκόων μυσαρᾶς καὶ ἐπαχθοῦς δεσποτείας κατήχησις αὕτη τοῦ Ῥήγα μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ἀγρίαν πλὴν ἀγνὴν τοῦ Πασβανόγλου καρδίαν. Ἐν κατανύξει καὶ συντριβῇ καρδίας ἤκουσε τοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους λόγους, πρῶτον ἤδη ἀπαγγελλομένους ἀπὸ στόματος ἑλληνικοῦ ἐνώπιον μουσουλμάνου, καὶ ἄπειρον πρὸς τὸν πυρετώδη Ἕλληνα ὁμολογήσας σέβας καὶ ὑπακοὴν, καθικέτευσεν αὐτὸν ἵνα τὸν διδάξῃ πλειότερα. Ὁ ἐνθουσιώδης Ἕλλην βλέπων τὸ μέγα σχέδιόν του κατ' ἀρχὴν ἀσπαζόμενον, ἀπροκαλύπτως ἔσπειρεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ τὰ σπέρματα τῆς ἐπαναστάσεως. « Ἀφοῦ φίλε, ἐπανέλαβε, ἐπείσθης εἰς ὅσα εἰλικρινῶς σοὶ εἶπα, ὀφείλω νὰ σοὶ δείξω καὶ τὸν τρόπον διὰ νὰ τὰ ἐνεργήσῃς, καὶ μάλιστα διότι σὲ βλέπω ἄξιον καὶ πρόθυμον εἰς τὸ καλόν· εἶναι λοιπὸν χρεία νὰ δράξῃς τὰ ὅπλα, καὶ παιδεύσῃς ὅσους βέηδες καὶ ἀγάδες γνωρίζεις κακούργους, τόσον εἰς τὸ Βιδίνι, ὅσον καὶ εἰς ἄλλα μέρη, καὶ ἐναγκαλισθῇς δὲ τοὺς καλοὺς Τούρκους, καὶ τοὺς δυστυχεῖς ὑπηκόους· δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ἅμα ἀκούσῃ ὁ Σουλτάνος τὰς πράξεις θὰ σοὶ γράψῃ (ἐπειδὴ ἐξέκλινε ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κορανίου) κατάρας καὶ ἀπειλάς· σὺ ὅμως τὸ πρῶτον κατὰ σοῦ φερμάνι του πέμψον εὐθὺς εἰς ἐμὲ, ἐγὼ δὲ θέλω σοὶ στείλει διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου σχέδιον, καθ' ὃ ὀφείλεις ν' ἀπαντήσῃς δικαιολογῶν τὰς πράξεις σου. Μὴ σὲ φοβίσωσι, φίλε μου, αἱ ἀπειλαὶ, καὶ τὰ στρατεύματα τῶν παρανόμων τυράννων· σὺ ἔχεις βοηθὸν τὸν Θεὸν, ὅστις ἀκούει καθ' ἡμέραν τοὺς στεναγμοὺς, καὶ δάκρυα τόσων μυριάδων ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀφίνει ποτὲ ἀτιμωρήτους τοὺς κακούργους· ὅθεν ὅταν ἕνας ἡγεμὼν ἀποφασίσῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ πλάσματα τοῦ

Θεοῦ ἀπὸ ἕνα ἄθεον τύραννον, τότε ὁ Θεὸς εἶναι μαζή του, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, ποῖον ἄλλον φοβεῖται; ἤξευρε, φίλε μου, ὅτι πᾶς κακοῦργος εἶναι δειλὸς, ἐπειδὴ ὁ καθρέπτης τῶν κακουργημάτων του καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ παρίστανται νυχθημερὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Τοιαῦτα παραδείγματα καὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν, καὶ τώρα ἔγιναν καὶ γίνονται πολλὰ, καὶ μάλιστα τὰ σημερινὰ τῆς Γαλλίας ».

Ὁ Πασβάνογλους τοσοῦτον εἶχεν ἠλεκτρισθῆ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Ῥήγα, ἀπαγγελλομένων εἰς τὴν Τουρκικὴν τὴν ὁποίαν ἄριστα ἐγνώριζε, καὶ μετὰ τόνου φωνῆς ὃν ἐκτὸς τῆς γλώσσης καὶ ἡ ἀπαράμιλλος στωμυλία τοῦ ῥήτορος ἐνεψύχου, ὑπεσχέθη ἀναχωρῶν ἵνα πραγματοποιήσῃ τὰς ἐντολάς του. Ἐλθὼν δὲ εἰς Βιδίνιον ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς φόβον καὶ ταραχὴν ἐνέβαλλε τὸ διβάνιον, ὅπερ συνεκέντρωσε καὶ ἀπέστειλε πανταχόθεν πολυαρίθμους στρατοὺς κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντάρτου. Ὁ Ῥήγας ἅμα εἶδε τὴν ἐν Βιδινίῳ ἐπανάστασιν συστηματοποιηθεῖσαν, ἀνεχώρησεν ἐκ Δακίας, καὶ ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐξελέξατο τὴν Αὐστριακὴν μητρόπολιν ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του. Ἀπόστολοι μεμυημένοι εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Ῥήγα, διέτρεχον τὴν Ἑλλάδα, καὶ λοιπὰς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐπαρχίας, κατηχοῦντες τοὺς πάντας πρὸς ἐξέργερσιν. Ὁ πρωτουργὸς τοῦ μεγάλου ἐκείνου κινήματος διετήρει ἀδιάκοπον ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πασβάνογλου, διαφόρων ἐπισήμων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν (1), καὶ μετὰ τῶν ἁρματωλῶν, ἐπισκόπων, καὶ ἄλλων προὐχόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὀργασμοῦ του συνέθετο ὁ νέος Τυρταῖος τοὺς θουρίους ἐκείνους ὕμνους, οἵτινες ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς Τουρκίας ἐψάλλοντο ἐνθουσιωδῶς παρὰ πάντων. Δι' αὐτῶν προσεκάλει ὁ Ῥήγας τοὺς πάντας νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ, ἄνευ διακρίσεως θρησκεύματος καὶ γλώσσης, ἐξορκίζων καὶ τοὺς ἐν ξένῃ ὑπηρεσίᾳ εὑρισκομένους ἀδελφοὺς νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ προσφέρωσι τὸν βραχιονά των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Σ' ἀνατολὴ καὶ δύσι
καὶ νότο καὶ βορειὰ,
Γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι
νἄχωμε μιὰ καρδιά.

(1) Εὕρηται τοιαύτη ἀλληλογραφία μεταξὺ Ῥήγα καὶ τῶν Ἀλβανῶν Ἄγου Μουχουρδάρη, ἤ Μουχουρδὰρ-Πότσα, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ συγγενὴς αὐτῶν Καπλάν-μπεης. Οὐχ ἧττον δὲ τοιαύτη ἐσώζετο μέχρι τινὸς μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου Δοιδορικίου Διονυσίου καὶ τοῦ ἐκ Καρπενησίου Παλαιοπούλου.

Στὴν πίστιν του καθένας
ἐλεύθερος νὰ ζῇ,
Στὴν δόξαν τοῦ πολέμου
νὰ τρέξωμεν μαζή.
Ὅσ' ἀπ' τὴν τυραννίαν
πῆγαν στὴν ξενιτειὰ,
Στὸν τόπον του καθένας
ἂς ἔλθῃ τώρα πιά.
Ἡ Ῥούμελη τοὺς κράζει
μ' ἀγκάλας ἀνοικτὰς,
Τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπους,
ἀξίας καὶ τιμάς.
Ὡς πότε ὀφικιάλος
σὲ ξένους βασιλεῖς;
Ἔλα νὰ γίνῃς στύλος
δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα
κανένας νὰ χαθῇ,
Ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα,
γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν
δὲν εἶναι πλιὸ ἐχθροί,
Ἀδέλφια μας θὰ γίνουν
ἂς ἦναι κ' ἐθνικοί.
Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν
ἀντίκρυ νὰ σταθοῦν,
Ἐκεῖνοι, καὶ δικοί μας
ἂν ἦναι, θὰ χαθοῦν.
Τί στέκεις Πασβανόγλου,
τόσον ἐκστατικός;
Τινάξου στὸ Μπαλκάνι,
φώλιασε σὰν ἀετός.
Τοὺς μπούφους καὶ κοράκους,
καθόλου μὴ ψηφᾷς,
Μὲ τὸν ῥαγιὰ ἑνώσου,
ἂν θέλῃς νὰ νικᾷς.
Σιλίστρα καὶ Βραΐλα
Σμαΐλι, καὶ Κελί,
Βενδέρι καὶ Χοτῆνι,
ἐσένα προσκαλεῖ.
Στρατεύματά σου στεῖλε
κ' ἐκεῖνοι προσκυνοῦν,
Γιατὶ στὴν τυραννίαν
νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.
Βουλγάροι κ' Ἀρβανῖται,
Ἀρμένοι καὶ Ῥωμνιοί,
Ἀράπιδες καὶ Ἄσπροι
μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή,
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
νὰ ζώσωμεν σπαθί,
Πῶς; εἴμεσθ' ἀνδρειωμένοι,
παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.

Σουλιῶται καὶ Μανιάτες
λιοντάρια ξακουστά,
Ὡς πότε σταῖς σπηλιαῖς σας
κοιμᾶστε σφαλιστά;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια,
Ὀλύμπου σταυραετοί,
Κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια,
γενῆτε μιὰ ψυχή.
Σπετσῶν, Ψαρῶν, καὶ Ὕδρας
θαλασσινὰ πουλιά,
Ὁ νόμος σᾶς προστάζει
νὰ βάλεται φωτιά,
Νὰ κάψτε τὴν ἁρμάδα
τοῦ καπετὰν-πασᾶ.
Νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν,
κ' εἰς τὴν ἁγιὰ-Σοφιά.
Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια,
γιὰ πρώτη σας δουλειὰ,
Δικόν σας ἕναν βέην
κάμετε βασιληά,
Χαράτζι τῆς Αἰγύπτου
στὴν Πόλ' ἂς μὴ φανῇ,
Γιὰ νὰ ψοφήσ' ὁ λύκος
ὁποῦ σᾶς τυραννεῖ.
Καὶ σὺ ποῦ στὸ Χαλέπι
ἐλεύθερα φρονεῖς,
Πασᾶ, καιρὸν μὴν χάνῃς
στὸν κάμπον νὰ φανῇς,
Μὲ τὰ στρατεύματά σου
εὐθὺς νὰ σηκωθῇς,
Στῆς Πόλης τὰ φερμάνια
ποτὲ νὰ μὴ δοθῇς.
Λοιπὸν γιατὶ ἀργεῖτε,
τί στέκεσθε νεκροί;
Ξυπνήσατε, μὴν ἦσθε
ἐνάντιοι κ' ἐχθροί.
Πῶς οἱ προπάτορές μας
ὡρμοῦσαν σὰν θεριὰ,
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
πηδοῦσαν στὴν φωτιά.
Ἔτζι κ' ἡμεῖς ἀδέλφια,
ν' ἁρπάξωμεν γιὰ μιὰ
Τ' ἄρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν
ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά.
Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους,
ποῦ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
Καὶ χριστιανοὺς καὶ τούρκους
σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
Στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου
νὰ λάμψῃ ὁ σταυρός,
Κ' εἰς τὴν δικαιοσύνην
νὰ σκύψῃ ὁ ἐχθρός.

Ὁ ὅρκος τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπάρασιν μυουμένων εἶχεν ὡς ἑξῆς.

Ὦ βασιλεῦ τοῦ κόσμου
ὁρκίζομαι σὲ σέ,
Στὴν γνώμην τῶν τυράννων
νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ.
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω,
μήτε νὰ πλανηθῶ,
Εἰς τὰ ταξίματά τους
νὰ μὴ παραδοθῶ.
Ἐνόσῳ ζῶ στὸν κόσμον,
ὁ μόνος μου σκοπός
Γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω
θὰ νἆνε σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα,
συντρίβω τὸν ζυγόν,
Ἀχώριστος νὰ ἦμαι
ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν.
Κι' ἂν παραβῶ τὸν ὅρκον,
ν' ἀστράψ' ὁ οὐρανός,
Καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ,
νὰ γένω ὡσὰν καπνός.

Αἱ νίκαι τῶν Γάλλων εἶχον καταπλήξει τὸν κόσμον, καὶ ὁ Ῥήγας συναισθανόμενος, ὅτι πρὸς τὸν σκοπόν του ἀπῃτεῖτο καὶ συνέργεια μεγάλης τινὸς δυνάμεως, ἐνητένισε πρὸς τὸν μεγαλουργὸν τῆς Κορσικῆς γόνον. Διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι φίλων καὶ συνωμοτῶν ἔλαβε τεμάχιον ῥίζης ἐκ τῶν παρὰ τὰ Θεσσαλικὰ Τέμπη φυομένων ῥοδοδαφνῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάσας ὡραίαν ταμβακοθήκην, ἔπεμψε δῶρον πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ τότε διατρίβοντα Ναπολέοντα, πληροφορῶν τοῦτον ἐν τῇ συνοδευούσῃ ἐπιστολῇ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ξύλου. Τοιαύτη νεοφανὴς καὶ περίεργος προσφορὰ εὐηρέστησε τὸν Βοναπάρτην, ὅστις ἀπαντῶν εἰς τὸν Ῥήγαν ἐξέφρασε μυρίας ὅσας φιλοφροσύνας καὶ εὐχαριστήσεις· δραξάμενος δὲ τοιαύτης ἐπιθυμητῆς εὐκαιρίας ὁ μεγαλεπήβολος Ἕλλην ἐξιστόρησεν ἁπάντων τὴν ἐλεεινὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν, καὶ θερμὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπέτεινεν ἱκεσίαν πρὸς τὴν κραταιὰν Γαλλίαν, παρ' ἧς μετὰ δακρύων ἐζήτει τὴν ἀπολύτρωσιν ἡ κλασικὴ ἐκείνη γῆ. Ὁ Ῥήγας μετ' οὐ πολὺ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ναπολέοντος ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἐπορεύετο εἰς Βενετίαν, ὑποταγεῖσαν τότε εἰς τὰ τροπαιοφόρα τῶν Γάλλων ὅπλα.

Ὁ Φεραῖος εὐελπιζόμενος ἤδη ἐπὶ τῇ ἀῤῥωγῇ τοῦ Ναπολέοντος, εἶχε προπέμψει τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ ἔγγραφα πρὸς τὸν ἐν Τεργέστῃ Ἀντώνιον Κορωνιὸν Χῖον, μεμυημένον εἰς τὸ μέγα τῆς παλιγγενεσίας σχέδιον. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἀπουσιάζοντος τότε τοῦ Κορωνιοῦ ἐκ Τεργέστης, ἔλαβε τ' ἀποστελλόμενα ὁ συνεμπορευόμενος Δημήτριος Οἰκονόμου ἐκ Κοζάνης, ὅστις ἀνοίξας τὸ κιβώτιον καὶ ἰδὼν τὰ περιεχόμενα, εἴτ' ἐκ φόβου, εἴτ' ἐξ ἄλλου μυσαροῦ αἰσθήματος μεταβὰς παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν διοικητὴν Τεργέστης βαρῶνον Πετόγκην. Ὀλίγον μετὰ τοῦτο ἔφθασεν εἰς Τεργέστην ὁ Ῥήγας παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ συνεταίρου Χρ. Περῤῥαιβοῦ καὶ κατέ-

λυσεν εἰς τὸ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον· περὶ τὴν πρώτην ὥραν τῆς νυκτὸς, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Μπρεσὸν καὶ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὁδηγίας τοῦ Ναπολέοντος, εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τὸ δωμάτιον εἷς Αὐστριακὸς ἀξιωματικὸς, ὅστις μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν ἠρώτησε γερμανιστί· « Τίς ἐξ ὑμῶν καλεῖται Ῥήγας »; *Ἐγώ!* ἀπήντησεν ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ὁ Φεραῖος, ὠχριάσας παραχρῆμα, διότι ἐννόησε τὸν μέγαν κίνδυνον. Ὁ ἀξιωματικὸς διατάξας τοὺς συνοδεύοντας στρατιώτας ἵνα μὴ συγχωρήσωσιν εἰς οὐδένα τὴν εἴσοδον, ἀνεχώρησεν ἀμέσως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ῥήγας δωροδοκήσας τοὺς σκοποὺς ἐξηφάνισε τὰ μετ' αὐτοῦ φερόμενα μυστικὰ ἔγγραφα καὶ τὴν σφραγῖδα. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ νομάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ ἓξ ὑπαλλήλων, καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ῥήγαν περὶ τῆς πατρίδος, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἐν Αὐστρίᾳ διαμονῆς, καὶ τῆς μελετωμένης ὁδοιπορίας του· ὁ Φεραῖος ἀπήντησε λακωνικῶς πρὸς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, εἰπὼν ἐν τέλει, ὅτι πορεύεται εἰς τὴν πατρίδα του. Μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἠρώτησε τὸν Περῤῥαιβὸν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, μὴ εἰδότος τὴν γερμανικὴν, ἀπήντησεν ὁ Ῥήγας ταῦτα. « Ὁ νέος οὗτος εἶνε Θεσσαλὸς τὴν πατρίδα, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Παταβίου ἵνα διδαχθῇ τὴν ἰατρικὴν, ἔλαβον δὲ αὐτὸν κατὰ σύμπτωσιν ἐκ Βιέννης ὡς συνοδοιπόρον μέχρι Τεργέστης, καὶ οὐδὲν πλέον ». Οἱ ἀνακριταὶ πεισθέντες διέταξαν ἀμέσως ἵνα ὁ μὲν Περῤῥαιβὸς μεταβῇ εἰς ἄλλο δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου, ὁ δὲ Ῥήγας νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὑπὸ στρατιωτικὴν φυλακὴν, μέχρι δευτέρας διαταγῆς. Εἰς τὸν Περῤῥαιβὸν ἐξερχόμενον εἶπεν ὁ Ῥήγας ἑλληνιστί, « ὅσα δὲν ἐπρόλαβον ἐγὼ νὰ πράξω, ἐνέργησον σὺ ὅσον τάχιστα ».

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Φεραῖος μαθὼν τὴν κατάσχεσιν τῶν ποιημάτων καὶ ἐγγράφων του ἔγινεν ἄλλος ἐξ ἄλλου. Τρεῖς ἐγένοντο ἀνακρίσεις ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ὁ δὲ ἀείμνηστος πατριώτης, ἀτάραχος, καὶ θαῤῥαλέος, ἀπήντα εὐστόχως εἰς τὰς ἐρωτήσεις. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῶν ἀνακριτῶν ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς:

« Εὐγενέστατε νομάρχα καὶ κύριοι ἀνακριταί· ὅσα ποιήματα κατέσχετε ὅλα εἶνε ἐδικά μου, καὶ οὐδενὸς ἄλλου· βεβαιῶ ὑμᾶς, ὅτι πρὸ ἐτῶν παρέβλεψα τὸ ἀτομικόν μου συμφέρον, ἀφοσιωθεὶς εἰς μόνον τὸ ἐθνικόν· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ματαιωθῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ σκοποῦ μου εἰς μέρη ἐπικίνδυνα καὶ βάρβαρα, ἀπεφάσισα νὰ καταφύγω εἰς κράτος ἰσχυρὸν, χριστιανικὸν, σοφὸν, φιλάνθρωπον, καὶ φιλελληνικὸν (οἷον τὸ

Αὐστριακὸν), ὅπου συνέγραψα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸ ἔθνος μου, χωρὶς νὰ προξενήσω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς μου παραμικρὰν ψυχρότητα εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως, ἐκδίδων αὐτὰ μὲ πολλὴν μυστικότητα καὶ προσοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐξωτερικῆς ὑπονοίας· ἀλλ' ἐὰν ἤδη συνέλαβέ με ἡ Κυβέρνησις διὰ προδοσίας, τοῦτο θεωρῶ ὡς τῆς ἐνεστώσης πολιτικῆς συμπεριφορᾶς ἀποτέλεσμα, δὲν δύναμαι ὅμως ἀφ' ἑτέρου νὰ πεισθῶ ὅτι ὁ φιλάνθρωπος αὐτοκράτωρ δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἑνὸς ἀρχαίου ἐνδόξου ἔθνους, ἤδη δὲ δεινοπαθοῦντος, καὶ ἐλεεινοῦ· δὲν ἀγνοεῖ ὅτι οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες καὶ θυσίαι του ἔσωσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ τὴν Δύσιν· δὲν ἀρνεῖται, ὅτι αἱ σοφαὶ γνώσεις τῶν προπατόρων του ἐφώτισαν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην· διὰ ταῦτα τρέφει χρηστὰς ἐλπίδας τὸ ἔθνος μου εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν τῆς Μεγαλειότητός του, καὶ πολλῷ μᾶλλον, διότι καὶ τὸ κράτος του οὐκ ὀλίγους κινδύνους καὶ αἱματοχυσίας ὑπέστη πολλάκις ὑπὸ τοῦ βαρβάρου καὶ ἀντιχρίστου τυράννου, τοῦ ὑπὸ βαρὺν ζυγὸν καταθλίβοντος ἤδη τὸ ἔθνος μου· Εὐχόμενος καὶ ἐγὼ νὰ ἴδω τὸ ἔθνος μου ὑπὸ χριστιανικὴν βασιλείαν ὤφειλον νὰ γράψω ὅσα ὁ ὑπὲρ πατρίδος ζῆλος μὲ ὡδήγει κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου· ἐὰν ὅμως ὁ θεῖος ἐνθουσιασμός μου παρεξηγηθῇ, καὶ ἐπομένως καταδικασθῇ, τοῦτο δὲν μὲ φοβίζει διόλου, οὔτε ὁ θάνατος μὲ τρομάζει, διότι μυριάδες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐθυσιάσθησαν, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐπραγματοποίησαν τὴν παραδειγματικὴν διαγωγὴν τῶν προγενεστέρων. ».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀνακριταὶ ἐκινήθησαν εἰς συμπάθειαν· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νομάρχου ἐδάκρυσαν· ἡ ἀνάκρισις διεκόπη, καὶ οἱ δυστυχεῖς ὑπάλληλοι, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐκπληροῦντες καθῆκον ἀπᾷδον πρὸς τὰ φρονήματά των, εὐήλπισαν τὸν Ῥήγαν μὲ τὴν πιθανὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος (1).

Ἡ Πύλη δὲν ἔπαυε πάντα κινοῦσα λίθον κατὰ τοῦ Ῥήγα, καὶ ὁ ἐν Βιέννῃ πρεσβευτὴς αὐτῆς Τυπάλδος, ἐκπληρῶν τὰς διαταγὰς αὐτῆς, ἐματαίωσε τὰς παρὰ τῇ αὐλῇ ἐνεργείας τῶν φίλων τοῦ Ῥήγα. Ὅθεν διετάχθησαν αἱ ἐν Τεργέστῃ ἀρχαὶ ἵνα πέμψωσιν εἰς Βιέννην τὸν Φεραῖον, μετὰ τοῦ ἐνοχοποιουμένου συνεταίρου Ἀντωνίου Κορω-

(1) Ὁ Νομάρχης Πετόγκης, Οὔγγρος τὸ γένος, τοσαύτην ᾐσθάνθη πρὸς τὸν Ῥήγαν συμπάθειαν, ὥστε ἐκράτησε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εὑρεθεῖσαν μεταξὺ τῶν κατασχεθέντων χειρογράφων.

νιοῦ. Ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας ὁ Ῥήγας ἐπειράθη αὐτοκτονίαν, καὶ ἐνέπηξε τρὶς μαχαιρίδιόν τι εἰς τὴν κοιλίαν του· ἀλλ' ἡ σμικρότης τοῦ φονικοῦ ὀργάνου, τὸ πάχος τῆς κοιλίας, καὶ ἡ ταχεῖα συνδρομὴ τῶν φυλάκων ἐματαίωσαν τὴν ἡρωϊκὴν πρόθεσίν του. Διὰ φροντίδος τῶν ἀρχῶν θεραπευθεὶς ἀπὸ τῶν τραυμάτων ἐστάλη εἰς Βιέννην καὶ ἐβλήθη ἐν εἱρκτῇ, ὅπου προηγουμένως συλληφθέντες ἐστέναζον οἱ συνέταιροι Δημήτριος Ζηκαῖος ἰατρὸς Ἰωαννίτης, Ἀργέντιος Χῖος, Τουρούτζιας Κοζανίτης, Κανδηλάπτης, καὶ οἱ τυπογράφοι ἀδελφοὶ Μαρκίδαι Πούλιου. Ἄλλαι δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐγένοντο ἀνακρίσεις, καὶ οἱ φυλακισμένοι ἔδειξαν σταθερὸν καὶ ἀτρόμητον χαρακτῆρα, καταφρονήσαντες παντὸς κινδύνου χάριν τῆς πατρίδος.

Μετ' ὀλίγον ἡ Αὐστριακὴ ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἐπανειλημμένας τῆς Τουρκίας αἰτήσεις, παρέδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Ῥήγαν μετὰ ὀκτὼ συνεταίρων, ἐξορίσασα τοὺς ἄλλους εἰς Τρανσυλβανίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Μηνύτωρ τῆς Γαλλίας (An VI, N° 271) ὁμιλεῖ οὕτως ἐξ ἀνταποκρίσεως τοῦ Σεμλίνου. « Εἴδομεν διερχομένους ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης τοὺς Ἕλληνας. Ἦσαν ἀνὰ δύο δεδεμένοι, καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ 24 στρατιωτῶν, δύο δεκανέων, ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, καὶ ἑνὸς πολιτικοῦ ὑπαλλήλου. Ψυχὴ τοῦ διοργανισθέντος Ἑλληνικοῦ κινήματος εἶνε ὁ Ῥήγας, μέχρι παραφορᾶς ἐνθουσιασμένος εἰς ἀπολευθέρωσιν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος του, ἄλλοτε κατοικουμένης ὑπὸ ἐλευθέρων ἀνδρῶν· ὀλίγον πρὸ τῆς συλλήψεώς του, ὡσεὶ εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ προαισθήματος ἀπεμακρύνθη τῆς Βιέννης, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς Τεργέστην ἀπεπειράθη αὐτοκτονίαν δι' ἐγχειριδίου· ὁ βραχίων ἐπρόδωσε τὴν θέλησίν του, καὶ τὸ κτύπημα δὲν ὑπῆρξε θανάσιμον. Εὑρίσκεται οὗτος μεταξὺ τῶν ὀκτὼ συλληφθέντων Ἑλλήνων, ἐξ ὧν οἱ μὲν πέντε θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Πύλην, οἱ δὲ τρεῖς ἕτεροι, ὡς ὑπήκοοι τῆς Αὐστρίας, κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν. Ὁ Ῥήγας δὲν ἦτο μόνος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνωμοσίας· ἰσχυρῶς ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ Μαυρογένη ἀνεψιοῦ τοῦ περιφήμου βοεβόδα. Ἀλλ' ὁ Μαυρογένης ἀναχωρήσας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Γαλλίαν, ἡσυχάζει νῦν εἰς Παρισίους, ἐνῷ ὁ ἀτυχὴς Ῥήγας βαδίζει εἰς τὰς βασάνους ».

Ὁ Πασβάνογλους μαθὼν τὰ λυπηρὰ συμβάντα κατέλαβεν ὅλας τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ στενωποὺς μετ' ἐνόπλου δυνάμεως, ἵνα σώσῃ τὸν Ῥήγαν τοῦ κινδύνου (1). Οἱ Αὐστριακοὶ παρέδωκαν αὐτὸν μετὰ

(1) Ὁ Ἀλήπασας τῶν Ἰωαννίνων ἅμα μαθὼν τὴν παράδοσιν τοῦ Ῥήγα εἰς τὸν

τῶν ἓξ συνοπαδῶν εἰς τὸν πασὰν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις μαθὼν τὰς προετοιμασίας τοῦ Πασβάνογλου, κατὰ διαταγὴν τῆς Πύλης ἀπεφάσισε νὰ τοὺς θανατώσῃ ἐκεῖ, μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀποστολὴν διὰ χωρῶν, ἐν αἷς μεγίστη ἦτο τοῦ ἀντάρτου τοῦ Βιδινίου ἡ δύναμις καὶ ἐπιρροή.

Ὅθεν προσποιηθεὶς, ὅτι ἔμελλε νὰ πέμψῃ τοὺς καταδίκους εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Δουνάβεως, διέταξεν ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτοὺς τῆς εἱρκτῆς ἀνὰ ἕνα καὶ πνίγωσιν εἰς τὸν ποταμόν. Τελευταῖος, καὶ ἕβδομος τὸν ἀριθμὸν ἔμεινεν ὁ Ῥήγας, ὅστις ἐκβληθεὶς τοῦ δεσμωτηρίου ἐνόησε τὸν σκοπὸν τῶν βαρβάρων. Τοῦρκός τις ἠθέλησε νὰ σύρῃ αὐτὸν βαρβαρικῶς, πλὴν διὰ μιᾶς ῥωμαλέας πυγμῆς τοῦ ἥρωος ἔπεσε χαμαὶ ἡμιθανής. Μαθὼν τοῦτο ὁ πασὰς διέταξε νὰ τὸν φονεύσωσιν ἐντὸς τῆς εἱρκτῆς διὰ πυροβόλου ὅπλου, ῥίπτοντες τὸν νεκρὸν εἰς τοῦ Ἴστρου τὰ ῥεύματα. Δύο Τοῦρκοι εἰσῆλθον, ἀλλὰ πρὶν διευθύνωσι κατ' αὐτοῦ τὰς πιστόλας των, ὁ ἐθνομάρτυς, ἀτάραχος ἀνέκραζεν ἐν Τουρκικῇ διαλέκτῳ. « Οὕτως ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια· ἀρκετὸν σπάρον ἔσπειρα· θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ βλαστήσῃ, καὶ τὸ γένος μου θὰ συνάξῃ τὸν γλυκὺν καρπόν ».

Οἱ δήμιοι ἐπυροβόλησαν, καὶ ὁ Ῥήγας ἔπεσε νεκρὸς (1798) (1).

Ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν ἐπροξένησε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Φεραίου. Ὁ Κοραῆς δημοσιεύσας τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν ἐξετόξευσε πικρὰς ἀρὰς κατὰ τῆς παραδούσης τὸν ἐθνομάρτυρα εἰς τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, προτρέπων τοὺς ἐν αὐτῇ ἐμπορευομένους Ἕλληνας ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐπάρατον αὐτῆς ἔδαφος· ὁ δὲ φιλελεύθερος Ἰωαννίτης Σπυρίδων Σπάχος ἐκδοὺς ἐν Ἀμστελοδάμῳ τὴν Ἑλληνικὴν Νομαρχίαν ἢ λόγους περὶ ἐλευθερίας, ἀφιέρωσε τὸ πόνημα εἰς τὸν τύμβον τοῦ Ῥήγα, περὶ οὗ μακρὸν ποιεῖται λόγον ἐν τοῖς προλεγομένοις καὶ τῷ κειμένῳ (2).

σατράπην τοῦ Βελιγραδίου, δι' ἐπίτηδες ταχυδρόμου παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τῷ ἐξαποστείλῃ τὸν Ῥήγαν, ἄδηλον διά τινα σκοπόν· ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φάλαρις τῆς Ἠπείρου, πάσχων τότε, δὲν ἐζήτησε τὸν Φεραῖον, ἀλλὰ τὸν συνεταῖρον καὶ συγκατάδικον αὐτοῦ Δημήτριον Ζηκαῖον, ἰατρὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων

(1) Χρ. Περῤῥαιβοῦ, Βιογραφία Ῥήγα Φεραίου. Ἐν Ἀθήναις 1860. Παράδ. τοῦ αὐτοῦ Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματα—Nicolopulo, vie de Rhigas.

(2) Ὁ Ῥήγας συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς παλιγγενεσίας, εἶχε χαράξει καὶ Σφραγῖδα Ἐθνικὴν, δι' ἧς ἐσφραγίζοντο τὰ πρὸς τοὺς μεμυημένους ἔγγραφα. Εἶχε δὲ αὕτη περιφέρειαν ἴσην ταλλήρῳ· ἐν τῷ θυρεῷ ὑπῆρχον πλαγίως τρία ῥόπαλα καὶ

Συγγράμματα.

— Ἀπάνθισμα Φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγχίνους καὶ φιλομαθεῖς Ἕλληνας, ἐκ τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς διαλέκτου ἐρανισθὲν παρὰ τοῦ Ῥήγα Βελεστενλῆ Θετταλοῦ. Βιέννῃ 1790.

— Σχολεῖον τῶν Ντελικάτων ἐραστῶν, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. Βιέννῃ 1790.

—Νέου Ἀναχάρσιδος Τόμος Δ.΄ Ἐν Βιέννῃ 1797. (Τὰ μὲν πρῶτα κεφάλαια (32—34) μετεφράσθησαν ὑπὸ Γ. Βεντότη, τὰ δὲ ὑπόλοιπα (35—39) ὑπὸ τοῦ Ῥήγα ἐπιτηρήσαντος καὶ τὴν ὅλην ἔκδοσιν.

—Ὁ Ἠθικὸς Τρίπους. Τὰ Ὀλύμπια· δρᾶμα τοῦ ἀββᾶ Μεταστασίου, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Συνεξεδόθησαν ἡ Βοσκοπούλα τῶν Ἄλπεων ποίημα τοῦ Μαρμοντέλ, μεταφρασθὲν διὰ στίχων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥήγα, καὶ ὁ Πρῶτος Ναύτης, ποίημα τοῦ Γερμανοῦ Γεσνέρου, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ συνεταίρου αὐτοῦ Ἀντωνίου Κορωνιοῦ).

—Ὕμνοι. (Ἐξεδόθησαν τῷ 1797 κρύφα ἐν Βιέννῃ· τῷ δὲ 1814 μετὰ προσθήκης ᾠδῶν τινων καὶ ἄλλων ἐν Ἰασίῳ. Εἷς δ' ἐξ αὐτῶν θούριος ἐτυπώθη ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὸ 1809.

—Χάρτα τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βιέννῃ.

—Στρατιωτικὸν Ἐγκόλπιον.—Προσωρινοὶ πολιτικοὶ κανονισμοί. (Ἐτυπώθησαν λάθρα ἐν Βιέννῃ).

Γεώργιος Ζαβίρας.

Ἐγεννήθη τῇ 28 Μαΐου 1744 ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ πατρὸς μὲν Ἰωάννου, μητρὸς δὲ Ἁγνῆς. Τετραέτης ἤρξατο νὰ διδάσκηται τὰ στοιχειώδη μαθήματα παρὰ τῷ πρὸς μητρὸς θείῳ αὐτοῦ Μιχαὴλ Παπαγεωργίῳ, ὕστερον δὲ τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαὴλ Σιατιστεῖ, καὶ Νικολάῳ Βάρκοσι. Μετὰ ταῦτα (1760) καταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ ἠσπάσθη τὸν ἐμπορικὸν βίον. Ἐν ἔτει 1770 εἰς Κολωνίαν διατρίβων ἠκροάσθη τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῆς φιλομαθείας οἰστρηλατούμενος συνεκρότησε ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, δι' ἣν κατηνάλωσεν ὑπὲρ τὰ πεντακισχίλια φλωρίνια (1). Καίτοι δὲ ἀπησχολημένος ὢν εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου ὁ Ζαβίρας ἐδαπάνα τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον πρὸς συγγραφάς, ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ χρησιμωτέρων λογίων τοῦ ἔθνους. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὸ ἐπιγραφόμενον « Νέα Ἑλλὰς » κατέχει περιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, καὶ οὕτως εἰπεῖν θεωρεῖται ὡς τὸ ἀξιολογώτερον

ἐφ' ἑκάστου τούτων τρεῖς σταυροί· εἰς τὴν περιφέρειαν ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπὲρ Πίστεως, Πατρίδος, Νόμων, καὶ Ἐλευθερίας ».

(1) Ἐκ τῆς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι αὐτοβιογραφίας.

μνημεῖον αὐτῆς, διότι καὶ πρῶτόν ἐστι κατὰ τὸ εἶδος, καὶ πολυτίμους ἀπεθησαύρισεν ἐν αὐτῷ ὁ πολυμαθέστατος καὶ φιλοπονώτατος ἀνὴρ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ προγενεςέρων καὶ συγχρόνων λογίων, μετὰ τακτικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκδόσεων.

Ἀπεβίωσεν ὁ Γεώργιος Ζαβίρας ἐν Πέστῃ τῇ 28 Αὐγούστου 1804.

Συγγράμματα.

—Ἰατρικαὶ παραινέσεις, μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ Οὐγγρικοῦ. Ἐν Πέστῃ 1787.

—Ὀνοματολογία Βοτανικὴ τετράγλωσσος. Ἐν Πέστῃ 1787.

—Δημητρίου Καντεμίρου, ἀξιομνημόνευτα ἐν Βλαχίᾳ συμβεβηκότα, μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1795.

—Ἱερὰ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Πέστῃ 1787, ἀνετυπώθη δὶς ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐν Βούδῃ.

Ἀνέκδοτα.

—Νέα Ἑλλὰς, ἤτοι ἱστορία τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, τῶν μετὰ τὴν θλιβερὰν τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασιν ἀκμασάντων καὶ τὴν προβεβηκυῖαν καὶ ψυχορράγουσαν Ἑλλάδα τοῖς αὐτῶν πόνοις τε καὶ ἱδρῶσιν, ὡς οἷόν τε ἦν ἀντιπελαργησάντων καὶ ἀναζωπυρησάντων, ἐν ᾗ καταλέγονται καὶ πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα αὐτῶν, καὶ ποῦ καὶ πότε καὶ ποσάκις ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ ἀνέκδοτα ἐν τίσι βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἑλλάδος ἐναπόκεινται, συνερανισθεῖσα ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων, Λατίνων, Γάλλων, Γερμανῶν, Ἰταλῶν, Οὔγγρων συγγραφέων, ἅμα δὲ ἐξ ἰδίας ἀναγνώσεως πολλῶν συγγραμμάτων, ἐκδοθέντων τε καὶ τύποις ἔτι ἀνεκδότων, ἐν τάξει χρονολογικῇ τεθεῖσα, παρὰ Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα, τοῦ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας (1).

—Σύνταγμα περὶ τῆς ἑνώσεως καὶ κράσεως τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου τῆς θείας εὐχαριστείας, κατὰ Ἰωσὴφ Βανδάλε καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ λεγόντων, ὅτι ἡ κρᾶσις αὕτη ἦν πάντῃ ἄγνωστος τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐξ οὗ συμπεραίνουσιν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία παραφθείρει τὴν ὕλην τοῦ μυστηρίου.

—Ἐπιτομὴ ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ θανάτου Κλεοπάτρας, τῆς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου.

—Περιήγησις ἐκ Βιέννης εἰς Μοραβίαν, Βοημίαν, Σαξωνίαν, καὶ Βορουσσίαν ἐν ἔτει 1800.

—Ἐγχειρίδιον χρονολογικὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν, περιέχον τὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίαν, τὴν σειρὰν τῶν Πατριαρχῶν τῶν πέντε Ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ σειρὰν τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τὴν σειρὰν πασῶν τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συ-

(1) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως τὸ πρωτόγραφον παρεδόθη εἰς Ἄνθιμον τὸν Γαζῆν πρὸς ἔκδοσιν. Ἐκ τούτου δὲ μετέβη εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου Κ. Ἀσωπίου καὶ Θεοκλ. Φαρμακίδου, ὃς ἀποθανὼν τὸ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, ἔνθα χεύρίσκεται. Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου παρελάβομεν ἀρκετὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ διαφόρων λογίων, ὡς ἐν ἑκάστῳ βίῳ ὑποσημειοῦμεν.

νόδων, ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τῶν αἱρεσιαρχῶν, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν χριστιανισμὸν, καὶ τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων τῶν ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν.

—Ἱστορία τοῦ θησαυροῦ, ὅστις εὑρέθη τώρα νεωστὶ εἰς τὸ ἐν Στυρίᾳ μοναστήριον τὸ λεγόμενον Μαρία Τζὲλ, διὰ στίχων.

—Ἰωάννου Καλβίνου βίος ἐρανισθεὶς ἐκ διαφόρων Λατίνων, Γάλλων, καὶ Γερμανῶν συγγραφέων.

—Διατριβὴ περὶ τοῦ ἱεροῦ Στέμματος τῆς Οὐγγαρίας.

—Σύμμικτα ἱερὰ, ἐν οἷς περὶ σωτηρίας τῶν αἱρετικῶν, περὶ τοῦ τὶ ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ πατρὸς, περὶ τῶν Κολύβων, περὶ τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων, περὶ ἀναχειροτονίας, περὶ ἀναβαπτισμοῦ νηπίων, περὶ τῆς τοῦ Κλωπᾶ Μαρίας, καὶ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

—Πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως, περιέχουσα κατὰ σειρὰν τὸν βίον ἑκάστου Πατριάρχου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Ἑτέρα ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1600.

—Βιβλιοθήκη πολεμικὴ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, τῶν κατὰ Λατίνων γραψάντων περὶ πάντων τῶν ἀμφισβητουμένων δογμάτων τε καὶ ἐθίμων, περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, περὶ τῶν ἐκδοθέντων καὶ ἀνεκδότων ἀντιγράφων, ἥτις ὅμως ἔμεινεν ἀτελὴς μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Περὶ τῆς νηστείας τῆς τετράδος καὶ σαββάτου, ἀφιερωθεῖσα πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ παναιδεσιμώτατον Ἀλέξανδρον Βαρκότζη (οὐγγροελληνιστί).

Μεταφράσεις ἀνέκδοτοι.

—Μέθοδος Ἀστρογνωσίας,, διδάσκουσα τὴν ἄνευ σφαίρας ἢ πίνακος οὐρανίου γνῶσιν τῶν διασημοτέρων ἀστέρων τῶν ἐν τῷ τῆς Οὐγγαρίας ὁρίζοντι φαινομένων· (ἐκ τῆς λατινικῆς).

—Διάλεξις σύντομος καὶ εἰλικρινὴς περὶ τοῦ γένους τῶν Σέρβων, τῶν κακῶς λεγομένων Ῥασκιανῶν. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

—Βιβλιοθήκη πολεμικὴ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, οἵτινες κατὰ τῆς τῶν Λατίνων δόξης συνέγραψαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

—Στοιχεῖα Γεωγραφίας, ἤτοι μέθοδος σύντομος πρὸς κατάληψιν τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς Γεωγραφίας· (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

—Κορνηλίου Νέπωτος, περὶ τῶν ἐπισήμων στρατηγῶν Ἑλλήνων· (ὁμοίως).

—Ἀρχαῖα ἀπομνημονεύματα, ἤτοι τρία κατὰ Λατίνων συγγράμματα, τοὐτέστι Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, καὶ Νικήτα Στηθάτου κατὰ τῶν λατινικῶν ἀζύμων. (ὁμοίως).

—Ἱστορία τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ τε καὶ Ἀμερικῇ· (ὁμοίως).

—Ἰωάννου Κομενίου γραπτὸς λόγος. (ὁμοίως ἐκ τῆς λατινικῆς μετὰ καὶ Οὐγγρικῆς παραφράσεως).

—Συνοπτικὰ ἀξιομνημόνευτα συμβεβηκότα τοῦ Ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου τῶν ἐτῶν 1769 καὶ 1770. (ἐκ τῆς γαλλικῆς).

—Ἱστορία Στεφάνου τοῦ Μικροῦ, τοῦ τρίτου ψευδοπέτρου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (ὁμοίως ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

—Θεολογία ἀστρονομικὴ, ἤτοι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν προσόντων τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ περιγραφῆς τῶν οὐρανῶν. (ὁμοίως).

—Ἱστορία χρονολογικὴ τῶν Παπῶν ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μέχρι Πίου τοῦ ἑ. (ἐκ τῆς γερμανικῆς).

—Ἐλευθερίου τινος καὶ ἀπροσωπολήπτου Οὔγγρου διάγνωσις τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ: Εἰς τίνα ὑπόληψιν πρέπει νὰ ἦναι οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ κατοικουσῶν λοιπῶν γενεῶν, καὶ τίνα συνάφειαν ἔχουσι μετὰ τῶν Σέρβων· (ὁμοίως ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μετὰ πλείστων ὑποσημειώσεων).

—Διατριβὴ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἑτέρων τινῶν γλωσσῶν, συγγραφεῖσα φύγγριστὶ παρὰ Ἰωσὴφ Καψάλη.

—Πολιτικὴ κατάστασις τῆς Οὐγγαρίας (ἐκ τῆς οὐγγρικῆς).

—Διάλογοι οὐγγρικοὶ, καὶ ἁπλοελληνικοί.

Εἶχεν ὁ Γεώργιος ἀδελφὸν, ἐπίσης λόγιον, τὸν Κωνσταντῖνον Ἰωάννου Ζαβίραν, ὃς τῷ 1787 ἐν Πέστῃ διατριβῶν ἐδαπάνησε καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν δύο συγγραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἰωάννης Ῥίζος (1).

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Εὐρώπην, ἔνθα ἀνηγορεύθη ἰατροφιλόσοφος. Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Περὶ τοὐτου λέγει ὁ ἐν 1792 ἐκδοὺς τὴν Βοσπορομαχίαν τοῦ Μομὰρ Κήρυκος ὁ Χαιρέτης. « Ἄνθρω-
» πος εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐμπειρίαν καὶ ἐπιστήμην οὐδενὸς δεύτερος, εἰς
» τὴν εἰλικρίνειαν δὲ τοῦ ἤθους, εἰς τὴν καθαρότητα πάντων ὑπέρ-
» τερος. Ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἔκλαυσαν στερηθέντες οἱ ὁμογενεῖς,
» καὶ τοσοῦτον ἐλυπήθηταν θανόντα, ὅσον ζῶντα ἐθαύμασαν καὶ ἐτί-
» μησαν καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου ἔνδοξον ἐνθύ-
» μησιν ἄφησε γραμμένην ὁ σοφὸς Πιβάτης εἰς τὸ πολυμαθὲς καὶ
» πάνσοφον λεξικὸν, τὸ ἐκδοθὲν εἰς Βενετίαν κηρύττωντάς τον ὡς εὑρέ-
» την τῆς Ποσειδονίου μηχανῆς, μὲ τιμὴν μεγάλην τοῦ γένους μας.
» Καὶ ἄνθρωπος εἰς ἕνα λόγον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον ὁ τότε
» ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλοβρεττανικῆς βασιλείας,
» ὁ ἐξοχώτατος Πόρτερ ἔφθασε νὰ εἰπῇ μεγάλῃ τῇ φωνῇ οὕτως·
» *ἐστερήθημεν ἕνα ὑποκείμενον, τοῦ ὁποίου χρόνοι πολλοὶ πρέπει*

(1) Ἐπωνομάζετο Μανές.

« νὰ περάσουν ὥστε νὰ ἀξιωθῇ τῶν Ῥωμαίων τὸ γένος νὰ λάβῃ » δεύτερον! ».

Ὁ ἐν λόγῳ Ῥίζος συνεδέετο φιλικῶς πρὸς τὸν Μομάρ, πρῶτον διερμηνέα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐστριακῆς πρεσβείας, εἰδήμονέστατον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ στιχουργὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων. Οὗτος καταληφθεὶς ὑπὸ μεγάλης μελαγχολίας, διὰ τὸν θάνατον τῆς νεαρᾶς συζύγου του, συνεβουλεύθη τὸν Ῥίζον, ὅστις τῷ συνέστησεν ὡς μόνον ἀλεξιτήριον φάρμακον τὴν ποίησιν. Συνεπείᾳ τῆς συμβουλῆς ταύτης ἔγραψεν ὁ Μομάρ τὴν Βοσποροµαχίαν, ποίημα πλῆρες μελαγχολίας, ὅπερ ἐδημοσίευσε προτάξας ἐπιστολὴν διὰ στίχων πρὸς τὸν φίλον του ἰατρόν.

Ὁ Ζακύνθιος Κορνήλιος ἐξεφώνησεν ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἐν λόγῳ Ῥίζον, ὅστις κατ' αὐτὸν συνέγραψε καὶ Ἐπιτομὴν Χρονολογίας (1).

Χαρβούρης.

Α'. *Μαρῖνος ὁ κόμης.* Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, ἀπαιτούντων τὴν ἐκμάθησιν τῆς προσοδοφόρου νομικῆς ἐπιστήμης, κατέγινεν ἐξ ἰδιαζούσης κλίσεως εἰς τὰ φυσικομαθηματικά, ἐπιδοθεὶς πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς. Μετὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων ἐπανέστρεψεν ὁ Μαρῖνος εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐντεῦθεν μετ' οὐ πολὺ ἐκ δυσαρεσκείας πρὸς τὴν ἐν τῇ πατρίδι του δεσπόζουσαν Ἐνετικὴν ἐξουσίαν, ἐκουσίως ἐξωρίσθη καὶ ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον *Λάσκαρις* μετέβη εἰς Ῥωσσίαν. Ἐνταῦθα εὑρὼν τοὺς συμπατριώτας του Μελισσηνοὺς μέγα ἰσχύοντας παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης Β' (2), ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν γενναιόφρονα αὐτοκράτειραν, ἐπαξίως ἐτιμήθη ὀνομασθεὶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ.

---

(1) Λόγοι Ἰωάσαφ Κορνηλίου, Τόμ. Β', σελ. 181—8.

(2) Πέτρος Μελισσηνὸς Κεφαλλὴν διάσημος στρατηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, καὶ Ἰωάννης αὐτάδελφος αὐτοῦ πρόεδρος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου. Ὁ Μαζαράκης οὕτως ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Αἰκατερίνης τοῦ Χαρβούρη· ἐξ ἐπιστολῶν ὅμως αὐτογράφων τοῦ Πέτρου Μελισσηνοῦ, ἃς εἶδον ἐν Κεφαλληνίᾳ καταδείκνυται, ὅτι ὁ Χαρβούρης οὐ μόνον δὲν συνεστήθη εἰς Αἰκατερίνην ὑπὸ τοῦ Μελισσηνοῦ ἀλλ' οὔτε μετέπειτα προσωπικῶς ἐγνωρίσθη μετ' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ μεγαλουργὸς τῆς Ἄρκτου Σεμίραμις εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν ἀνεγέρσεως μεγάλου ἀνδριάντος Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Τὸ ἔργον ἀνετέθη εἰς τὸν περίφημον Γάλλον ἀνδριαντοποιὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐσχεδίασε τὸν αὐτοκράτορα ἔφιππον καὶ καταπατοῦντα ὄφιν ζητοῦντα νὰ κωλύσῃ τὴν πρόοδόν του. Ἡ ἐπίνοια τοῦ Φαλκονέτου ἐπευφημίσθη παρ' ὅλης τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ σῶμα τῶν μηχανικῶν διετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Μπέτζκ νὰ προτείνῃ τὰ σχέδια τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς, εἰς ἣν ἔμελε νὰ χυθῇ ὁ ἀνδριὰς, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν παρουσιασθέντων ἐνεκρίθη τὸ σχέδιον τοῦ Ἕλληνος μηχανικοῦ, εἰ καὶ ὁ φθόνος τῶν ἀποτυχόντων συναδέλφων ἔψεγεν αὐτὸ ὡς παράτολμον καὶ μὴ διαρκές. Ὁ Φαλκονέτος εἶχε τὰ πάντα τελειώσει· διὰ νὰ φυλαχθῇ ὅμως ἡ φυσικὴ ἁρμονία μεταξὺ τοῦ ἀνδριάντος, τοῦ βάθρου, καὶ πρὸ πάντων τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἀνηγείρετο τὸ μνημεῖον, ἔλεγεν ὅτι πάντα τ' ἀπαρτίζοντα ἐν συνόλῳ αὐτὸ ὤφειλον νὰ καταδεικνύωσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἥρωος· ὅθεν καὶ δὲν παραδέχετο νὰ θέσῃ τὸν ἀνδριάντα ἐπὶ συνήθους βάθρου, ἀλλ' ἐζήτει νὰ κατασκευασθῇ ὡς τοιοῦτον δυσανάβατος καὶ βραχώδης λόφος. Πολλαὶ περὶ τούτου ἐγένοντο προτάσεις πρὸς τὸν ὑπουργὸν, ἀλλ' οὐδεμία ἠύχαρίστει τὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ τὸ βάθρον μὲ διαφόρους ὀγκώδεις λίθους συναρμοζομένους διὰ σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου.

Ἀλλ' ὁ Χαρβούρης ἀντέτεινεν εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ περιφανοῦς ἀνδριαντοποιοῦ ἀποδεικνύων, ὅτι ἕνεκα τοῦ ὑγροῦ τοῦ κλίματος τὰ συνδέοντα μέταλλα ἤθελον ὀξειδωθῇ, καὶ τὸ βάθρον ἀποσυντεθῇ· ἐπειδὴ ὅμως ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος πᾶσα ἄλλη θεραπεία ἐνεκρίθη, μ' ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Μαρίνου, ἡ πρότασις τοῦ Φαλκονέτου. Ὁ Ἕλλην μηχανικὸς δυσφορῶν ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ μελετωμένου, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ἐντὸς μιᾶς λίμνης εὑρίσκετο ὀγκώδης μονόλιθος ὑπερβαίνων κατὰ τὸ μέγεθος τὸ σχεδιασθὲν βάθρον, καὶ ἀναγνωρίσας τοῦτον ὡς καταλληλότατον προέτεινε τὴν μετακόμισίν του· ἀλλ' ἡ πρότασίς του δὲν ἔτυχεν αἰσίας ἀκροάσεως, καὶ διὰ τὸ ὀγκῶδες τοῦ γρανίτου κεχωσμένου δεκαπέντε πόδας ἐντὸς τελματώδους ἐδάφους, καὶ διὰ τὸ ἀπίστευτον τῆς μεταφορᾶς. Ὁ Φαλκονέτος ὅμως θαρρῶν εἰς τὸν Μαρίνον παρώτρυνε τὴν Αἰκατερίνην νὰ ποιήσῃ τὴν ἀπόπειραν. Ὅθεν ἀνετέθη εἰς τὸν Ἕλληνα μηχανικὸν ἡ μετακόμισις τοῦ τεραστίου

ἐκείνου ὄγκου. Ὁ Χαρβούρης κατασκευάσας ἰδίας μηχανὰς, κατώρθωσε μετὰ πολλὰς δυσχερείας, ἃς ὑπερενίκησεν ἀπίστευτος ἐπιμονὴ νὰ ἐκχώσῃ καὶ μεταφέρῃ τὸν γρανίτην εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πετρουπόλεως, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1769, πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν καὶ τῆς παρασταθείσης εἰς τὸ θέαμα αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, καὶ θάμβος ἀδιήγητον τῶν συνεπιστημόνων. Ἑβδομήκοντα χιλιάδες ρουβλίων ἐδαπανήθησαν εἰς μεταφορὰν τοῦ τεραστίου ἐκείνου βράχου, ζυγίζοντος τρία ἑκατομμύρια λιτρῶν.

Ὁ Μαρίνος ἐφημίσθη διὰ τὸ τεράστιον τοῦτο κατόρθωμα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐπισύρας τὰ ἐγκώμια τῶν τότε σοφῶν. Ὁ διάσημος Ἰταλὸς Φραγκίσκος Μιλίτζιας διηγούμενος τὴν τολμηρὰν μηχανικὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Ἕλληνος προσεπιλέγει. « Αἱ ὑπερνικηθεῖσαι δυσκολίαι » τιμῶσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Μόνη ἡ φύσις γεννᾷ ἕνα μηχανικὸν, » καθὼς γεννᾷ ἕνα αὐτοκράτορα, ἕνα στρατηγὸν, ἕνα φιλόσοφον ».

Ὁ Χαρβούρης, ἕνεκα τῆς φιλασθένου κράσεώς του, μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνῃ εἰς κλίμα κάθυγρον, ἐζήτησεν τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς γεωργικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τῷ 1777 ἀπολαύσας τῶν μεγαλοδωριῶν τῆς Αἰκατερίνης ἀνεχώρησεν ἐκ Πετρουπόλεως διὰ Παρισίους, ἔνθα ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ περιφήμου μονολίθου· ἐνταῦθα δὲ νυμφευθεὶς νέαν Γαλλίδα ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν. Ἐκ τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως ἐλθὼν εἰς Κεφαλληνίαν ἐπεχειρίσθη τὴν ἐκχέρσωσιν τῆς τελματώδους πεδιάδος τοῦ Λιβαδίου, καλλιεργῶν μετ' ἐπιτυχίας τ' ἀποικιακὰ φυτὰ, οἷον τὸ ἰνδικὸν, σακχαροκάλαμον, βάμβακα κλπ.

Ἐπέπρωτο ὅμως ὁ μέγας καὶ εὐεργετικώτατος οὗτος ἀνὴρ νὰ πέσῃ θῦμα Ἑλλήνων. Λάκωνες ἐργαζόμενοι εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκχερσωθείσας γαίας εἰσῆλθον, ἐπ' ἐλπίδι ἁρπαγῆς, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐλεεινῶς ἔσφαξαν (1782), τὴν δὲ σύζυγόν του καταπληγώσαντες ἀφῆκαν νομίσαντες αὐτὴν νεκράν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μαρίνου μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ ἑξῆς.—Monument elevé à la gloire du Pierre le grand, ou relations des travaux et des moyens mécaniques, par le comte Marin Carburi, ci-devant lieutenant de Police et censeur ayant la direction du corps noble des cadets de terre de St Petersbourg. Paris 1777 (1).

Β'. *Ἰωάννης κόμης Χαρβούρης*, ἀδελφὸς τοῦ Μαρίνου, καὶ συσπου-

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων.

δαστὴς εἰς τὸ ἐν Βονωνίᾳ πανεπιστήμιον. Περαιώσας τὰς ἰατρικὰς σπουδάς του ἐπανέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τότε πολιτικῆς ἀνωμαλίας, ἐπανῆλθεν ἐν ἔτει 1740 εἰς Ἰταλίαν, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Μάρκον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τελειοτέραν τῆς ἰατρικῆς ἐκμάθησιν, ἀφιερωθεὶς ἰδίως εἰς τὴν παθολογίαν, καὶ φημισθεὶς ὡς εἷς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πρακτικωτέρων Ἀσκληπιαδῶν.

Τῷ 1750 ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἐμμανουὴλ θελήσας ν' ἀναμορφώσῃ τὴν καθέδραν τῆς ἰατρικῆς, καὶ συστηματοποιήσῃ τελειότερον τὴν ἐν Ταυρίνῳ διδασκαλίαν αὐτῆς, διώρισε κατ' ἐκλογὴν καθηγητὴν τὸν Ἰωάννην, θεσπίσας μισθὸν τριῶν χιλιάδων λιρῶν Ἰταλικῶν, καὶ ἑτέρων χιλίων ἰσόβιον σύνταξιν. Εὐδοκίμως καὶ μετὰ φήμης διδάξας ὁ Χαρβούρης προεβιβάσθη εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις, καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ηὐξήνθη ἡ μισθοδοσία αὐτοῦ. Τῷ 1762, μετὰ δωδεκαετῆ γόνιμον καθηγεσίαν, καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰς περιηγήσεις ἔρωτος, ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ βασιλέως καὶ περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Φινλανδίαν. Τότε δὲ ἀνεκηρύχθη μέλος τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἐδιμβούργῳ βασιλικῶν ἑταιριῶν. Μετὰ δὲ τριακονθήμερον ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ταυρίνον, καὶ ἐδωρήσατο εἰς πλουτισμὸν τοῦ νεοσυστάτου Μουσείου, διαφόρους ζωολογικὰς συλλογὰς συγκροτηθείσας κατὰ τὴν περιοδείαν του.

Μετὰ εἰκοσαετῆ καθηγεσίαν ἀπεφάσισεν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος, διὰ διατάγματος ἐθέσπισεν ἵνα τῷ χορηγηθῇ λαμπρὰ ἰσόβιος σύνταξις· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως νυμφευθεῖσα τὸν κόμητα Ἀρτουὰ, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὸν Χαρβούρην ὡς ἰατρὸν αὐτῆς· δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ὁ διάσημος Κεφαλλὴν παρηκολούθησε τὴν ἡγεμονίδα εἰς Παρισίους, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λουδοβίκος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς ἰατρὸν πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Διαμείνας ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1795, ἐπανέστρεψεν, ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία ἔσπευσε νὰ τῷ προσφέρῃ ἕδραν τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ πανεστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τῆς τελευτῆς του (1801).

Συνέγραψεν ὁ Ἰωάννης Φυσικομαθηματικὴν Ἀνάλυσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαρίνου μετενεχθέντος εἰς Πετρούπολιν γρανίτου, συνεκδοθεῖσαν τῇ

Περιγραφῇ, καὶ μετέφρασε τὰ περὶ τῆς ἰατρικῆς συγγράμματα τοῦ Φριδερίκου Ὀφφμάνου (1).

Γ'. *Μάρκος κόμης Χαρβούρης*, αὐτάδελφος τῶν προρρηθέντων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1731 ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐνναέτης ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς Βενετίαν εἰσήχθη εἰς τὸ λαμπρότερον φροντιστήριον τῆς ποτὲ περιφανοῦς ἐκείνης μητροπόλεως. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως μετέβη εἰς Βονωνίαν, ἔνθα σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἔλαβε τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα. Ἔχων δ' ἰδίαν κλίσιν πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἐπιστήμας ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου γνώσεών του.

Ἡ Ἑνετικὴ δημοκρατία ἐκτιμῶσα τὰς περὶ τοῦ Μάρκου ἐνθέρμους συστάσεις τῶν καθηγητῶν του ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1780 ἵνα περιέλθῃ τὰ μεταλλεῖα τῆς Οὐγγαρίας, Γερμανίας, καὶ Σουηδίας. Κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην προσοικειωθεὶς ἐπηυφημίσθη ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἐπιστημόνων τῆς Εὐρώπης, Λινναίου, Κρόνστεδ, Μαργράφ, καὶ Πόττ. Μετὰ ὀκταετῆ περιήγησιν τῶν σημαντικωτέρων μεταλλείων καὶ χημείων τῆς Εὐρώπης, ἡ Δημοκρατία, δαπανήσασα πρὸς τοῦτο τεσσαράκοντα χιλιάδας δουκάτων, διώρισε τὸν Μάρκον καθηγητὴν τῆς ἐπίτηδες τότε πρῶτον ἐν Παταβίῳ συστηθείσης ἕδρας τῆς χημείας.

Ἀδιαλείπτως καταγινόμενος ἐφεῦρε πρῶτος ὁ Κεφαλλὴν οὗτος χημικὸς τὴν χύσιν τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου ἄνευ ἀνθράκων, ὡς τέως συνειθίζετο, καὶ ἐφήρμοσε τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους τῆς βιομηχανίας ἀνάγκας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν χύσιν τῶν τηλεβόλων, ἐπινοήσας ἅμα τὸν *ἄφλεκτον χάρτην* (carta incombustibile), τόσον χρήσιμον εἰς τὰς πυροβολικὰς χρήσεις.

Ἡ Δημοκρατία εὐγνωμονοῦσα διὰ τὰς κοινωφελεῖς αὐτοῦ ἀνακαλύψεις ἐχάραξεν ἴδιον παράσημον φέρον ἐπιγεγραμμένην τὴν πρὸς τὸν περιφανῆ Ἕλληνα εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἐβράβευσε.

Πρὸς τούτοις ὁ Χαρβούρης ἐφεῦρε καὶ νέαν μέθοδον πρὸς κρυστάλλωσιν τοῦ θείκοῦ ὀξέος.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μάρκος, ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ τὴν 9 Δεκεμβρίου 1808, παρὰ πάντων θρηνούμενος καὶ κλειζόμενος.

Ἔγραψε διαφόρους διατριβὰς ἀναγνωσθείσας καὶ καταχωρηθείσας εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ Παταβινοῦ Πανεπιστημίου (2).

---

(1) Αὐτόθι.

(2) Αὐτόθι.

Παρθένιος Μεταξόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐκαλεῖτο Παῦλος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοὺς διδασκάλους Παπα-Κυριαζὴν, καὶ Δαβὶδ ἱερέα, περὶ ὧν διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἑξῆς εἰδήσεις.

« Εἰς Καφὰν τῆς Ταυρικῆς, ὁ τοῦ διδασκάλου μου Παπα-Κυριαζῆ » διδάσκαλος ὁ ἐν ἱερομονάχοις Νικηφόρος περὶ τὸ 1730 ἀπὸ Χριστοῦ » ἔτος συκοφαντούμενος ἔκ τινος Ἀρμενίου μεγάλου πραγματευτοῦ » τοῦ Χάνη τοῦ Κριμίου, εἶτα ἀπὸ τῶν Τούρκων παρακινηθεὶς ἀρνη- » θῆναι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ μὴ ὑπακούσας, μετὰ διαφόρους » δεινὰς βασάνους ἔλαβε τὸν τῆς μαρτυρίας στέφανον, κρεμασθεὶς ἐν » ξύλῳ, Μαρτίου ιϐ', καὶ θάπτεται ἔξω τῆς πόλεως ἐν τοῖς κοιμη- » τηρίοις, εἰς τόπον λεγόμενον Τζανδόν· ὁμοίως καὶ ὁ φίλος μου Εὐ- » στάθιος, ὢν ἐν τῷ ιδ' ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῷ δικαστηρίῳ » τῶν Τουρκῶν τρανῶς καὶ θαρσαλέως Θεὸν ἀληθῆ καὶ ποιητὴν τοῦ » παντὸς, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολογήσας τίπτεται » σφοδρῶς, καὶ ἐν ζοφερᾷ φυλακῇ βληθεὶς, τελευταῖον διὰ τὸ ἀμε- » τάτρεπτον τῆς γνώμης αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται ἐνώπιόν » μου εἰς τόπον λεγόμενον Ὀτοὺν-Παζάρι τοῦ Καφφᾶ ἐν ἔτει 1759, » Μαΐου 10, ἡμέρᾳ ϐ', ὥρᾳ 10, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ » τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἐζωγραφήθη παρ' » ἐμοῦ ὁ τάφος αὐτοῦ χάριν εὐλαβείας τε καὶ φιλίας. Ὡσαύτως καὶ » ὁ δεύτερος διδάσκαλός μου Δαβὶδ ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τοῦ Καφφᾶ » ἐν ἔτει 1770, διὰ τὸ περιπόθητον καὶ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ » Ἰησοῦ μου, Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν παρὰ τῶν Τουρκῶν ἀπετμήθη, » ἀξιωθεὶς τοῦ στεφάνου τῆς μαρτυρίας [1] ».

Τὴν μοναχικὴν εἶτα πολιτείαν ὁ Παῦλος ἀσπασάμενος καὶ Παρθένιος μετονομασθεὶς, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι διασήμου Μονῆς τοῦ Σουμελᾶ, καὶ συνέγραψεν Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἀπὸ 718 μέχρι τῆς ἁλώσεως, —Μεγαλυνάρια εἰς τοὺς ἁγίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, —Ἐπιγράμματα εἰς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα πάντα τῷ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ ἐν Λειψίᾳ (1775) ἐκδοθέντι Κτιτορικῷ τῆς Μονῆς Σουμελᾶ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, καὶ διαφόροις σημειώμασι πλουτισθέντι.

---

[1] Κτιτορικὸν σελ. 64—5.

Ὑψηλάντης.

Α'. *Ἀλέξανδρος*. Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ καλῶς ἐπαιδεύθη τὴν ἑλληνικὴν, γαλλικὴν, ἰταλικὴν, τουρκικὴν, ἀραβικὴν, καὶ περσικὴν γλῶσσαν. Μειλίχιος τοὺς τρόπους, εὐθὺς τὴν καρδίαν, θαυμαζόμενος δὲ διὰ τὴν περίνοιαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητα, ἐξελέχθη, καίτοι νεώτατος, τῇ 9 Αὐγούστου 1774 μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Εἰς τὸ περίπυστον τοῦτο ἀξίωμα τριάκοντα πέντε μόνον ἡμέρας διαμείνας, προσέφερε τῇ Ἑλλάδι τὴν σπουδαιοτέραν πασῶν τῶν ὀφειλομένων τῇ πατρίδι ὑπηρεσιῶν· διότι ἡ Πύλη ἅμα μαθοῦσα τὴν ἐν Ἑλλάδι διενεργηθεῖσαν, Ῥωσσικῇ ὑποκινήσει, ἐπανάστασιν τρομερὰ διενοεῖτο βουλεύματα, καὶ ὁ Σουλτάνος Ἀβδοὺλ Χαμίτης διέταξε τὴν γενικὴν κατὰ τὸ κράτος σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὑψηλάντης, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην τοῦ ἑλληνισμοῦ ὥραν, λαβὼν ἀρρωγὸν καὶ τὸν τότε μέγαν Βεζίρην εὐεργετηθέντα ποτὲ ὑπὸ Ἕλληνος καὶ ζωηρὰν διατηροῦντα τὴν εὐγνωμοσύνην, κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν τῆς θηριώδους ἐκείνης διαταγῆς, καὶ οὕτως ἔσωσεν ἀπείρους κεφαλὰς ἀπὸ τὴν σπάθην τῶν δημίων.

Διορισθεὶς ὁ Ὑψηλάντης μετ' ὀλίγον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προὐκάλεσε τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος, δι' οὗ ἐπικυρουμένων τῶν ἀρχαίων τῆς ἡγεμονίας ταύτης προνομίων ἐξησφαλίζετο ἡ εὐημερία τοῦ Δακικοῦ κράτους, ὑπὲρ οὗ οὐκ ὀλίγον ἐμόχθησεν ὁ Ἀλέξανδρος, λαβὼν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζίου.

Ἀφικόμενος εἰς Βουκουρέστιον ἐρρύθμισε τὸ φορολογικὸν σύστημα, διωργάνισε τὸν στρατὸν, συνέστησε ταμεῖον ἐλέους, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀνύψωσε τὴν Βλαχίαν εἰς δυνατὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας. Συνέστησε στρατὸν μόνιμον ἐξ ἑξήκοντα λόχων, ὧν οἱ μὲν 58 ἐσχηματίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων, οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐκ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἀλλ' ἐπειδή τινες τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν συμφώνους ἔχοντες καὶ τοὺς δύο υἱούς του Κωνσταντῖνον καὶ Δημήτριον ἠθέλησαν ν' ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπ' ἐλπίδι Ῥωσσικῆς συνδρομῆς, ἅμα τοῦτο ἐγνωστοποιήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσωσιν εἰς Τρανσυλβανίαν, ὁ δὲ ἡγεμὼν προβλέπων τὰς συνεπείας ἔπεμψεν εἰς τὴν Πύλην τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας παραίτησίν του, προσ-

πάθῶν ἅμα νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τῶν υἱῶν του τὴν ἀπόδρασιν. Ἀλλὰ πᾶσα δικαιολόγησις ματαία ἤθελεν ἀποβῆ, εἰμὴ παρεμβαίνων ὁ τότε μέγας βεζίρης Ἰζὲτ-Ἀχμὲτ-Πασὰς συνηγόρει ἐνθέρμως ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Ὅτ' ἐν 1785 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ Β', καὶ ἡ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β', συνεφώνησαν κρυφίως τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα, συνέταξε σχέδιον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ὑποβληθὲν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας ἀσμένως παρεδέχθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμος· τότε δὲ συλληφθείσης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ ἀλληλογραφίας, ἠναγκάσθη ὁ πρῶτος νὰ προσέλθῃ αἰχμάλωτος εἰς τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοβούργου, παρ' οὗ πεμφθεὶς εἰς Αὐστρίαν διέμεινεν εἰς Βροὺμ τῆς Μοραβίας μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελίμη τὸ δεύτερον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας (1796), ἠναγκάσθη μετὰ διετῆ ἡγεμονίαν νὰ παραιτηθῇ, διότι τὸ στέμμα, ἀναμιγνυομένης κυριαρχικῶς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ ἐγχώρια, δὲν εἶχε τὴν προτέραν αὐτοῦ λαμπηδόνα. Ἔζη δὲ ὡς ἰδιώτης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως πάντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ξένων πρέσβεων, οἵτινες συνεβουλεύοντο αὐτὸν ἐφ' ὅλων τῶν σπουδαίων ζητημάτων. Ὅταν ὅμως, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ῥωσσικοῦ πολέμου, ὁ σουλτάνος ἐθεώρησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον διαδεξάμενον τὸν πατέρα ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Βλαχίας, ἀντάρτην, ἡ ζωὴ τοῦ σεβασμίου γέροντος περιῆλθεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον· ὅθεν συλληφθεὶς μετά τινας ἡμέρας ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας ἐρρίφθη εἰς τὴν εἱρκτὴν, καὶ ὑπέστη πᾶν εἶδος βασάνων μετὰ χριστιανικῆς ὄντως καρτερίας, μόνον δὲ ὅταν ὁ δήμιος ἠθέλησε νὰ τῷ ἐπιβάλλῃ καὶ τὴν ποινὴν τῆς μαστιγώσεως, ἠρνήσατο νὰ ὑποβληθῇ εἰς αὐτὴν, ἀνακράξας « Αἰδέσθητι ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ὁ σουλτάνος ἐτίμησε διὰ » τουγίων »! Καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν ἐκαρατομήθη, ἡ δὲ περιουσία του συνισταμένη εἰς πέντε ἑκατομμύρια γροσίων ἐδημεύθη πρὸς ὄφελος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον εὐμαθῶν καὶ πολυμαθῶν τοῦ καιροῦ του· ἡγεμονεύων τῆς Βλαχίας ἐξέδωκε κώδικα, ὃν συνέλεξε κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν νόμων, ὑπεστήριξε

καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τὸ Βουκουρέστιον κατέστη ὄντως ἕδρα τῶν Μουσῶν (1).

Β'. *Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1760, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Γερμανίᾳ ἐκέκτητο παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· ἐξ ἁπαλῶν δ' ὀνύχων μυηθεὶς τῆς διπλωματικῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῶν ὑπὲρ πατρίδος πατροπαραδότων σχεδίων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ θερμουργοῦ ἐκείνου πατριωτισμοῦ καὶ τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας, ἅτινα ἦσαν πάντοτε διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ὑψηλαντικῆς οἰκογενείας. Ἰδὼν τὴν ἐν Βλαχίᾳ στρατιωτικὴν προετοιμασίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐνθουσιάσθη, ὥστε καίτοι νέος, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸς καὶ πραγματοποιήσῃ τὸν προαιώνιον πόθον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ παρακαίρου ἐκείνου κινήματος αὐτὸν μὲν ἠνάγκασε νὰ δραπετεύσῃ εἰς Γερμανίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, τὸν δὲ πατέρα ἐνέθεσεν εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων.

Ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων ὁ Κωνσταντῖνος συνεδέθη διὰ στενῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους πολιτικοὺς ἄνδρας. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέλαβεν αὐτὸς, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ πατρός του ὡς ἡγεμόνος, τὴν μεγάλην διερμηνείαν (1796—99). Ὀπαδὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ μετ' οὐ πολὺ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων στήριγμα ἐν τῇ ἐναντίᾳ μερίδι, ἅμα εἶδεν ὅτι αἱ τῶν Γάλλων ἐνέργειαι καὶ πράξεις δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Χρώμενος ἄθεν τῇ παρὰ τῇ Πύλῃ μεγάλῃ αὐτοῦ ἐπιρροῇ ἔπεισεν αὐτὴν νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας τριπλῆν συμμαχίαν, ἥτις ἐλαττοῦσα τὴν ἐν Ἀνατολῇ δύναμιν τῶν Γάλλων κατετάραξε τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν. « Ἦ, ἔγραφε τὸ Διευθυντήριον, ἡ τερατώδης αὕτη συμμαχία οὐ γενήσεται, ἢ τὸ πᾶν ἐν Εὐρώπῃ ἀνατραπήσεται ». Ἀλλ' ἡ Τουρκία καθείρξασα τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας Ῥουσῖνον, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἀπειλὰς ταύτας.

Τότε ὁ Ὑψηλάντης εἰργάσθη τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀνεξαρτήτου Ἰονίου Πολιτείας.

Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὕψωσε τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1799 ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς

(1) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 137—141.

Μολδαβίας. Κατὰ τὴν ὑπερδιετῆ ἡγεμονείαν του ἀνέπτυξε τὸν τόπον ὅσον ὀλίγιστοι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονευσάντων, ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ εὐημερίαν, καὶ ἡ διοίκησις αὐτοῦ ὑπῆρξε συνεχὴς ἀγαθοεργία εἰς τοὺς Μολδαβούς.

Τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1802 ὁ Κωνσταντῖνος διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῶν κατοίκων. Πατρικῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡγεμονεύσας, ἠναγκάσθη τὴν 16 Αὐγούστου 1806 νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, διότι ἡ Πύλη ἐνδίδουσα εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ παντοδυνάμου πρέσβεως τῆς Γαλλίας, στρατηγοῦ Σεβαστιάνη, ἐπιμόνως ἀπαιτοῦντος τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἔστειλεν εἰς Βουκουρέστιον τὸ περὶ ἀνακλήσεως φιρμάνιον συνεπάγον ἀναντιρρήτως καὶ τὸν ἀποκεφαλισμόν του.

Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ῥώσσων, συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Μιχελσῶνα εἰς Μολδαβίαν καὶ ὀψιαίτερον εἰς Βουκουρέστιον· ἀλλὰ γενομένης τῆς εἰρήνης ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, καὶ διέμεινεν εἰς Κίεβον. Ἅμα δ' ὡς ἐξερράγη ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν. Δεξιωθεὶς εὐμενῶς καὶ συμβουλευθεὶς διέμεινεν ὑπὲρ τὸ ἔτος ἐν τῇ ρωσσικῇ πρωτευούσῃ, καὶ τῷ 1816 ἐπέστρεψεν εἰς Κίεβον· ἀλλ' ἅμ' ἀφικόμενος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ ἀπεβίωσε τὴν αὐτὴν νύκτα προσβληθεὶς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας.

Μέγας διερμηνεὺς ὢν ὁ Κωνσταντῖνος ἠσχολήθη περὶ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, καὶ συνέταξε τὸν περὶ τοῦ στρατοῦ ὀργανισμὸν (νιζὰμ-τσεδίτ). Μετέφρασεν εἰς τὴν Τουρκικὴν τὰ συγγράμματα τοῦ Βωμπὰν, διεγείραντα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θαυμασμὸν τῶν Τούρκων, καὶ προσκτησάμενα αὐτῷ τὴν σουλτανικὴν εὔνοιαν.

Συνέγραψε δὲ καὶ ἄλλα πονήματα ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε τηρούμενά που (1).

Προκόπιος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν ἐμόναζεν ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ· ἐδίδαξεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, Λαρίσσῃ, Λακεδαιμονίᾳ, καὶ ὕστερον (1774) προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου μετέβη ὡς ἱεροκήρυξ εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην, προσκλήσει τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου. Τῷ 1780 προσκληθεὶς ὑπὸ Ἀβραμίου πατριάρ-

(1) Αὐτόθι, σελ. 151—55.

χου μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ἱεροκήρυξ καὶ σχολάρχης τῆς Ἱεροσολυμιάδος σχολῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδοτο ἐν Λειψίᾳ τὸ πόνημά του « Αὐλὸς Ποιμενικὸς, » ὅπερ προσεφώνησεν εἰς Προκόπιον Σμύρνης καὶ Ἀβράμιον Ἱεροσολύμων. Ἐν τέλει συνεξεδόθησαν διάφοραι αὐτοῦ διδαχαὶ ἐκφωνηθεῖσαι τῷ 1774 ἐν Λευκοσίᾳ τῆς Κύπρου.

Κελεύσει τοῦ Ἀβραμίου ἔγραψεν ὁ Προκόπιος, ἐγκώμια εἰς τὴν μετάστασιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐκδοθέντα ἐπ' ἐσχάτων ἐν Ἱερολύμοις (1).

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Μιχαὴλ Δούκας.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ καὶ ἐπαιδεύθη τὰ γραμματικὰ παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Μιχαὴλ Παπα-Γεωργίου. Θέλων δὲ νὰ παρατείνῃ τὴν ἀκρόασιν πρὸς ἐκμάθησιν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἀπετράπη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχε προορίσει τὸν Μιχαὴλ διὰ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀποσπασθεὶς τοῦ σχολείου ἐπεδόθη εἰς στάδιον πρὸς τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν ἠσθάνετο κλίσιν, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου σταλεὶς εἰς Βιέννην δι' ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἀφιερώθη, παρὰ τὴν πατρικὴν θέλησιν, εἰς τὰ γράμματα· ὅθεν ἐνζήλως κατέγινεν εἰς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς, καὶ γαλλικῆς διαλέκτου, ἀκροασθεὶς καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μετὰ τοῦτο ἐπαρθεὶς ἤρξατο ἐπαγγελλόμενος τὸν φιλόσοφον, καὶ κηρύττων ἐν τῇ θεολογίᾳ ὅ,τι μωρὸν καὶ αἱρετικόν. Ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις, πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων, συλλαβοῦσα τὸν Μιχαὴλ ἔθηκεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἀποφυλακίσασα ἔστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του· πλὴν καὶ ἐν Σιατίστῃ τὰ αὐτὰ μωρὰ κηρύττων δόγματα, καὶ ἀνοήτως φιλοσοφῶν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του πρὸς σωφρονισμὸν εἰς τὴν μονὴν τῶν Μετεώρων, καὶ ἐκεῖθεν εἴς τινα τῶν μονῶν τοῦ Ἄθωνος. Ἐνταῦθα δὲ ἀθλίως ἐξεμέτρησεν ὁ δυστυχὴς τὸ ζῆν.

Ὁ Μιχαὴλ ἐν Βιέννῃ διατρίβων μετέφρασε—Κύρου ἠθικὴν περιήγησιν, εἰς τόμους δύο—Ἱστορίαν Βελισαρίου—καὶ τὸ Μυθολογικὸν τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου Πιλπάϊδος. Αἱ τρεῖς μεταφράσεις αὗται ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1783 (2).

Θωμᾶς Μανδακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐν νεαρᾷ δὲ ἡλικίᾳ ἐλθὼν

(1) Ἀκολουθία εἰς τὴν Μετάστασιν τῆς Θεοτόκου. Ἐν Ἱερολύμοις 1862.

(2) Ζαβίρας.

εἰς Ῥωσσίαν ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Τριάδος γυμνασίου, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Γερμανίαν ἠκροάσατο τὰ ἰατρικὰ μαθήματα. Τῷ 1758 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ μετέρχεσθαι τὴν ἐπιστήμην ἐν Σαξωνίᾳ. Περὶ τούτου Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις λέγει « παι» δείᾳ τε τῆς ἄλλης καὶ φιλοσόφων μαθημάτων εὖ ἤκων, πρὸ πάν» των δὲ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενος, » ἣν κἀνταῦθα (ἐν Λειψίᾳ) μετιέναι τε καὶ ἀσκεῖν ἀδείᾳ δήπου καὶ » συνανέσει τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐπιτέτραπται (1) ». Ὕστερον κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐσχολάρχησεν ἐν Καστορίᾳ (1767—70) (2).

Συγγράμματα.

—Ὅμοια τῶν ἐλλειπόντων ἰάματα. (Διατριβὴ ἐναίσιμος γεγραμμένη ἑλληνολατινιστὶ καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ 1758).

—Περὶ τῶν ἀοράτων διὰ τῶν ὁρατῶν ἐννοουμένων πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἀΐδων εἰς αἴσθησιν πιπτόντων καὶ γιγνωσκομένων. Ἐν Λειψίᾳ 1760.

—Παιημάτια—περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης—δέησις μετ' αἰνέσεως—περὶ μαθήσεως—νουθεσία—ἔπαινος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον Κωστὴν Ἀβράμην.

Ἐν ἔτει 1766 ὁ Μανδακάσης ἐπεμελήθη τὴν ἐν Λειψίᾳ ἔκδοσιν τοῦ Κατόπτρου τῶν Γυναικῶν τοῦ Δαπόντε, προσθεὶς ἐν ἀρχῇ ἐπίγραμμα εἰς ἔπαινον τῆς βίβλου καὶ τοῦ συγγραφέως, καὶ ἐν τέλει τοῦ πρώτου τόμου τὰ ἀνωτέρω παιημάτια (σελ. 437—48)· ἰδίοις δὲ αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐτύπωσε τὴν Φυσικὴν Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη (1766), τὸν τρίτον τόμον τῶν ὑπὸ Εὐγενίου ἐκδοθέντων συγγραμμάτων τοῦ Βρυεννίου, προτάξας λατινιστὶ προσφωνητικὴν εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς Ῥωσσίας καὶ προλεγόμενα, πρὸς τούτοις καὶ τὰ ὑπὸ Νικολάου Βελλαρᾶ συλλεχθέντα ἐγκωμιαστικὰ εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην (ἐν Λειψίᾳ 1777).

Ὁ Μανδακάσης ἀπεβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Πολυχρόνιος ὁ Θρᾷξ.

Ἐγεννήθη εἰς κώμην τινὰ τῆς Θράκης ἐν ἔτει **1752**, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Δημήτριος, ἡ δὲ μήτηρ Ῥοδινή. Ἐνναέτης ἐστάλη ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενεῖς ἵνα διδαχθῇ τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ἐνταῦθα ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἠκροάσθη καὶ Παρθενου ἀνδρὸς λίαν αἰδεσίμου. Μεγάλην δ' ἔχων πρὸς τὰ γράμματα ἔφεσιν, πλὴν στερούμενος τῶν ἀναγκαίων πρὸς παίδευσιν ἐξόδων, προτροπῇ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενῶν του δεκαεξέτης ἦλθεν

(1) Ζαΐρας.

(2) Πρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 54.

εἰς Ἰάσιον, καὶ ἐκεῖ ἠκροάσθη τὴν θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν παρὰ Γεωργίῳ Κρητικῷ ἀνδρὶ εὐμαθεῖ. Ἐν ἔτει 1773 ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐμπορευομένων εἰς Λειψίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν μὲν γερμανικὴν διάλεκτον ὑπὸ Βαϊγελίου, τὴν λατινικὴν ὑπὸ Σχμιδίου, τὴν ἰταλικὴν ὑπὸ Φραπόρτα, καὶ τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Παγιάν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπολιτογραφήθη, καὶ ἤρξατο νὰ φοιτᾷ τακτικῶς εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, ἀκροασθεὶς ἐν μὲν φιλοσοφίᾳ Πλατνέρου, ἐν δὲ τῇ πειραματικῇ φυσικῇ Λουδουΐγγου, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς Βορζίου, Ζβαντζιγέρου, καὶ Ῥεδελίου, ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ Λασκίου, ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ Φουγγίου, ἐν τῇ ἰατρικῇ Ἐρνέστου, ἐν τῇ χημίᾳ, φυσιολογίᾳ καὶ φαρμακευτικῇ Λευχάρδου, καὶ ἐν ἄλλοις μαθήμασι διαφόρων καθηγητῶν, οὓς λεπτομερῶς ἀπαριθμεῖ ἓν τινι τῶν συγγραμμάτων του. Περαιώσας ἐν Λειψίᾳ τὰς σπουδάς του ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐνταῦθα κατεγίνετο μελετῶν καὶ μεταγλωττίζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα.

Συγγράμματα.

—Ἱερὸν ἀπάνθισμα περιέχον τέσσαρας καὶ ἑκατὸν ἱστορίας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης. Ἐν Λειψίᾳ 1775. (Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Χυβνέρου).

—Ποιήματα, ἐξ ὧν ἓν ὑπὲρ Γαληνοῦ ἢ κατὰ Βεσαλίου.

—Περὶ τοῦ πόσον ἡ δύναμις τοῦ ἀέρος βοηθεῖ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος. Ἐν Λειψίᾳ 1778.

—Περὶ δυνάμεως τῆς κινναβάρεως.

—Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπιδημικῆς νόσου. Ἐν Λειψίᾳ 1778 (1).

Κωνσταντῖνος Καραϊωάννης.

Ἐγεννήθη ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας (2), καὶ ἀκροασθεὶς τὰ ἐγκύκλια παρὰ Νικολάῳ Ζερζούλῃ καὶ Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ἔρωτι τελειοτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Νεάπολιν, ὅπου διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ἰατρικῶν μαθημάτων. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ἤρξατο μετερχόμενος τὴν ἰατρικὴν ἐν πρώτοις εἰς Νεάπολιν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά του. Ὁ μέγας διερμηνεὺς Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκίκας προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἰατρὸν, καὶ ἐν ἔτει 1765 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας συμπαρέλαβε τὸν Καραϊωάν-

(1) Ζαβίρας.

(2) Ὁ Κ. Βρετὸς συγχέων τοῦτον πρὸς τοὺς ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδας Καραϊωάννας, κατὰ λάθος λέγει αὐτὸν Ἰωαννίτην.

ψην, ὃν καὶ διώρισεν ἀρχίατρον τῆς αὐλῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος οὐ μόνον ἐπιτυχῶς ἐξήσκησε τὴν ἀνθρωποσωτήριον αὐτοῦ τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Μολδοβλαχίᾳ σχολεῖα κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα ἀναδιωργάνωσεν. Ἐξωσθέντος ὑπὸ τῶν Ῥώσσων τοῦ Γκίκα (1769), ὁ Καραϊωάννης ἦλθεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη ἰατρὸς τῆς πόλεως Ἰωαννίνων. Ἐναρέτως δὲ καὶ θεαρέστως ζήσας ἔφθασεν εἰς βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας, ὅτε σταλεὶς ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἵνα θεραπεύσῃ τὸν τῆς Λαρίσσης, καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Ἰωάννινα ἠσθένησε καθ' ὁδὸν, καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του Τρίκκην ἐξεμέτρησε μετ' ὀλίγον τὸ ζῆν.

Συνέγραψεν ὁ Καραϊωάννης, κατὰ Ζαβίραν, *Σύνοψιν τῆς Λογικῆς, καὶ γραμματικήν.*

Τὴν γραμματικὴν συνέταξεν ὁ Καραϊωάννης, κελεύσει τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα, ὡς λέγει, ὁ ἐκδοὺς αὐτὴν Πολυζώης Κοντός. « Ὁ δὲ ἀείμνηστος ἡγεμὼν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐλθὼν καὶ πάντα λίαν κοινωφελῶς διαθέμενος, τὰ δὲ ἐκεῖσε σχολεῖα εὑρὼν ἐν ἀμελείᾳ διάγοντα, τῷ ἰδίῳ ἰατρῷ, οἵπερ Ἕλληνι καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα θεωρίᾳ καὶ πράξει εἰδήμονι, τὴν περὶ τῶν σχολείων καὶ διδασκάλων φροντίδα παρέδωκεν· ὁ δὲ ὅλῃ ψυχῇ τὴν ἐπιστασίαν δεξάμενος, τὰ ἐν Ἰασίῳ περιφανῆ σχολεῖα συνεστήσατο δαιδαλίως, φιλοσόφοις τε καὶ γραμματικοῖς διδασκάλοις ταῦτα κοσμῶν. Ἀλλ' ὁ φιλέλλην καὶ φιλόσοφος ἡγεμὼν τὴν ἐν τοῖς γραμματικοῖς μαθήμασιν ἐπιγενομένην τοῦ πρώτου χρόνου τοῖς νέοις ἐπίδοσιν ὀλιγίστην ἰδὼν, καὶ πολλοὺς τούτων ἐν ἀμεθόδῳ τῶν γραμματικῶν γυμνασίᾳ πονοῦντας, καὶ αἰτίαν μαθὼν, γραμματικόν τι σύστημα καὶ μέθοδον ἀρίστην τὸν ἰατρὸν συγγράψαι προετρέψατο, μίαν ἐκ πασῶν γραμματικὴν ὅση δύναμις σύντομον καὶ εὐμέθοδον, ὥστε ταύτῃ μόνῃ χρωμένους τοὺς μαθητὰς ἐγκρατεῖς ἀποβῆναι τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου. Καὶ γὰρ δεινὸν ἡγήσατο ὁ ἡγεμὼν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην γένη, οὐ μόνον τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀλλοτρίας, μιᾷ δηλαδὴ ἑκάστης διαλέκτου γραμματικῇ ἐν βραχεῖ ἐκμανθάνειν, τοὺς δὲ Ἕλληνας διὰ τοιούτων γραμματικῶν τὴν πατρῴαν αὐτῶν διάλεκτον μηδόλως σχεδὸν δυναμένους μανθάνειν! Ὁ δὲ ἰατρὸς τῷ τοῦ ἡγεμόνος ὑπείκων κελεύσματι, τὸ τῶν σχολείων ἐπεχειρήσατο χρόνιον νόσημα θεραπεῦσαι· καὶ διὸ τὰς γραμματικὰς ἁπάσας ὑπ' ὄψιν τιθεὶς ἐκ πασῶν τὸ πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαῖον καὶ ἀπέριττον συνελέξατο εὐμεθόδως, καὶ μίαν γραμματικὴν ἀρίστην, σύντομον καὶ τελειωτάτην ἐξέθετο ».

Τὴν γραμματικὴν ὁ Καραϊωάννης ἔπεμψεν ὕστερον εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντα φίλον του Πολυζώην Κοντὸν πρὸς τύπωσιν, πλὴν ἐν ᾧ τὸ πόνημά του ἤρξατο τυπούμενον ὁ συγγραφεὺς ἐτελεύτα ἐν Τρίκκῃ· μὴ δυνηθεὶς τότε ὁ Κοντὸς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ τυπωτικὰ, διέκοψε τὴν ἔκδοσιν, ἥτις ἐν ἔτει 1796 ἐπεραιώθη ἐν Βούδᾳ εἰς τόμους δύο, μετὰ πολλῶν προσθηκῶν τοῦ ἐκδόντος,

Ἐν τῇ γραμματικῇ εὕρηται καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Ἀτραπὸν οἵσι διελθέμεναι ἀμογητὶ μέμηλε
Γραμματικῆς μεθόδου, κ' ὄργια ἧς ἴδμεναι,
Ἐν σφετέροις ὅχ' ἀρίστων Κωνσταντῖνος ἀγαστὸς
Ἰατροφιλόσοφος κυδαλίμοις με βίβλον
Ἣν συνέθηκε πόνοις, ᾧ Τρίκκη πατρὶς ὑπάρχει,
Δεῖ θαμινῶς τριβέμεν χερσὶ περιφραδέως.

Καρατζᾶς.

Α'. *Γεώργιος*, υἱὸς Στεφάνου, τοῦ ἐν ἰατροῖς ἀρίστου· ἦν λίαν εὐπαίδευτος, ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς καὶ τουρκικῆς διαλέκτου, καὶ ἰατρὸς οὐκ ἀδόκιμος, ἐκμαθὼν τὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ πατρός του. Καί τοι νέος ὁ Γεώργιος Καρατζᾶς τὴν ἡλικίαν ὑπερέβαλλε πάντας κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ εὐσέβειαν, διὰ τὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ προτερήματα καὶ τὴν ἀρετήν· ἐχρημάτισε λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ εἶτα μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ὅμως αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ νέου τούτου χρησταὶ ἐλπίδες ἐν τάχει ἐψεύσθησαν, διότι λοιμῷ συσχεθεὶς ἀπεβίωσε μόλις μετὰ ἑνὸς ἔτους διερμηνείαν (1764—5). Μετέφρασε κατὰ Μοισιόδακα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν σύγγραμμά τι, καὶ προσήνεγκεν αὐτὸ τῷ σουλτάνῳ, ὅστις εὐμενῶς ἀποδεξάμενος τὴν προσφορὰν πλείστων τιμῶν τὸν Γεώργιον κατηξίωσε (1).

Β'. *Νικόλαος, υἱὸς Κωνσταντίνου Καρατζᾶ*· ἀνὴρ θεοσεβὴς, περίνους, καὶ εἷς τῶν εὐπαιδεύτων, γιγνώσκων ἐκτὸς τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς, τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἀραβικὴν, τουρκικὴν καὶ περσικήν. Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1777 διεδέχθη εἰς τὸ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξίωμα τὸν Κωνσταντῖνον Μουρούζην, ἐπὶ τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαυΐας θρόνον ἀνελθόντα. Ὁ Νικόλαος ἐξελθὼν μετὰ τοῦ βεζίρου εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσσων ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας, μεθ' οὓς, γενομένης εἰρήνης, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ πενταετῆ διερμηνείαν (1777—82) ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας· ἀλλ' ἡ ἡγεμονία τούτου ἐπὶ ἓξ μόνον μῆνας διήρκεσε, διότι ὁ μετ' αὐτὸν διορισθεὶς διερμηνεὺς Μιχαὴλ Σοῦτζος ἐπέτυχεν, ἀδρᾷ χρηματικῇ δόσει ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν ἀποθανόντα μετ' οὐ πολὺ ἐκ πλευρίτιδος ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα ἓξ ἐτῶν.

Συνέγραψεν ὁ Νικόλαος Καρατζᾶς.

—Γραμματικῆς γαλλικῆς ἀκριβῆ διδασκαλίαν. Ἐν Βιέννῃ 1806.

(1) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 130.

—Περὶ τῶν ἐθίμων τῆς Πόρτας (ἀνέκδοτον) (1).

Καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν, κατὰ Ῥίζον Νερουλόν (2).

—Δοκίμιον περὶ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἐθνῶν.

—Αἰῶνα Λουδοβίκου ΙΔ'.

—Ἱστορίαν τῆς συνωμοσίας τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῆς Βενετίας.

Γ'. *Ἰωάννης Καρατζᾶς.* Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ προλεχθέντος Νικολάου, καὶ καλῶς ἐκπαιδευθεὶς μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἀλεξάνδρου Σούτζου διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα (19 Ὀκτωβρίου 1808)· μετ' ὀλίγον ὅμως χρόνον ἐξωσθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ κατωτέρου συγγενοῦς καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ.

Δ'. *Ἰωάννης Νικολάου Καρατζᾶς.* Γεννηθεὶς καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει προσελήφθη ἐν ἔτει 1802 ὡς διερμηνεὺς τοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ναυάρχου Χουσεὶν-πασᾶ, μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σελίμ· προσκληθεὶς ὅμως ὁ ναύαρχος μετ' ὀλίγον παρὰ τοῦ σουλτάνου ἵνα ἐπανέλθῃ ὅσον τάχιστα εἰς Κωνσταντιούπολιν, ἄφησε τὸν διερμηνέα του ὅπως μετὰ μιᾶς μοίρας περιέλθῃ τὰς νήσους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς, ὅτι προσηνέχθη ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπαύθη τῆς διερμηνείας τοῦ στόλου.

Ἐν ἔτει 1808 εὐνοούμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν διωρίσθη μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας, ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος συγγενοῦς καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' ὀλίγον διετήρησε τὸ ἀξίωμα, διότι μετὰ δύο μῆνας προσβληθεὶς ὑπὸ πλευρίτιδος ἀπεβίωσε τὸ τριακοστὸν ἔνατον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἄγων.

Φιλομαθὴς ὢν καὶ φιλόμουσος ὁ Ἰωάννης ἐδαπάνησε τὰ ἔτη τῆς ἀργίας του εἰς μεταφράσεις συγγραμμάτων τουρκικῶν, γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Σταματιάδου μνημονεύεται μετάφρασις αὐτοῦ περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων τοῦ Μοντεσκιοῦ, καὶ δύο δράματα (Δημοφῶν καὶ Κλιταιμνήστρα) ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς ὁμοιοκαταλήκτους ἑλληνικοὺς στίχους μεθηρμηνευμένα (3).

Δημήτριος Καρακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας περὶ τὸ ἔτος 1734 ἐκ Νικολάου τοῦ Καρακάση· ἀκροασθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ ἱερο-

(1) Αὐτ. σελ. 143—4.

(2) Cours de Litterature Grecque moderne, σελ. 33.

(3) Σταματιάδου, Βιογραφίαι Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 158.

Οἱ τελευταῖοι ὁμώνυμοι Καρατσάδες δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὸν ἐκ Λευκοσίας τῆς Κύπρου Ἰωάννην Καρατσᾶν τὸν ἐκδόντα τὸν Πίνακα τοῦ Κέβητος, καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ Σουγδουρῆ, ἐν Βιέννῃ 1792.

διδασκάλῳ Παπα-Μιχαὴλ Σιατιστεῖ τὰ γραμματικά, φιλοσοφικά, καὶ θεολογικὰ μαθήματα, προσελήφθη ὡς γραμματεὺς καὶ διδάσκαλος Γρηγορίου μητροπολίτου Γρεβενῶν. Τῇ 19 Μαρτίου 1752 ἀπεδήμησεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς ἐκμάθησιν γλωσσῶν. Ἐλθὼν δ' εἰς τὰ ἐν Ποσονίῳ λουθηρανικὰ γυμνάσια ἐγένετο ἐγκρατὴς μετρίως πως τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης· ὕστερον μεταβὰς εἰς Ἄλην τῆς Σαξωνίας ἠκροάσθη μετὰ τῆς ἰατρικῆς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς (1760) ἦλθεν εἰς Βιέννην καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠσκήθη εἰς τὰ ἐκεῖ νοσοκομεῖα. Ἐνταῦθα ἐντυχὼν πλουσίῳ τινὶ ἐμπόρῳ Λαρισσαίῳ, ὀνομαζομένῳ Νικολάῳ Κακάβῳ, συναπῆλθεν εἰς Λάρισσαν, ἔνθα οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐκεῖ ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὰς πέριξ κωμοπόλεις κατοικούντων Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν ἔτυχε πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως· μετὰ παρέλευσιν δ' ἱκανοῦ χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συμπολιτῶν ἦλθεν εἰς Σιάτισταν, καὶ μετήρχετο τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα. Αἱ πέριξ κωμοπόλεις, καὶ ἰδίως οἱ ἐν Κοζάνῃ, συχνότατα προσεκάλουν αὐτὸν πρὸς θεραπείαν. Συζευχθεὶς ἐν Κοζάνῃ διέτριβεν ἔκτοτε ἐνταῦθα· μετὰ δὲ ἱκανὸν χρόνον ἀπῆλθεν εἰς Κραϊόβαν (1), ὅθεν ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐγκατέστη μέχρι τέλους τοῦ βίου του, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἰατρὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ νεωστὶ ἐγερθέντος νοσοκομείου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Ὁ Καρακάσης ἦν εἰδημονέστατος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς, καὶ ἰατρὸς ἐμπειρότατος.

Συγγράμματα.

—Περὶ φλεβοτομίας. 1760.

—Δημητρίου Καρακάση ἰατροφιλοσόφου καὶ ἰατροῦ τῆς πόλεως Βουκουρεστίου καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ νοσοκομείου τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμοιος, ποιημάτια ἰατρικά, ἅπερ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν λατινίδα φωνὴν μετήνεγκε. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, ᾳψλέ. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βεντότη. 8, σελ. 246.

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ προσφωνουμένῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξ. Μουρούζην περιέχονται· Πρόλογος ἐκ στίχων 90. Διάφορα στ. 169. Κατὰ τῆς πολυφαρμακίας στ. 1146. Ἀντίπραξις τῆς Φύσεως στ. 104. Περὶ φλεβοτομίας 287. Περὶ πυρετοῦ μητριαίου 324. Ποιημάτια ἐπίμικτα. Ὕμνοι ἱκετήριοι. Ἐπιγράμματα εἰς Φιλάρετον ἐπίσκοπον Ῥιμνίκου. Περὶ θείας προνοίας. Εἰδύλλιον εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Προσφώνημα εἰς Νικόλαον Καρατζὰν τὸν ἡγεμόνα. Ἱκετήριον εἰς ἅγιον Παντελεήμονα ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου.

(1) Ζαβίρας.

Εἰδύλλιον εἰς Ἀλέξ. Μουρούζην. Εἰδύλλιον γαμήλιον εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀποστολίδην Αἰτωλὸν, τὸν καθηγητήν. Εἰδύλλιον ἐν εἴδει ἐπιστολῆς εἰς τὸν σύγγαμβρόν του Ῥούσιον. 4 ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα εἰς Ζωήν. Εἰς βίβλον (Ζανέτου) ἀνατρέπουσαν τὰ Ὠκέλλου. Εἰς οἰκοδομὰς καὶ πηγὰς ἱδρυθείσας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένους, βεστιάρου Σκαρλάτου Γραιτζάνου, Δημητρίου Γκίκα, Νικολάου Βραγκοβάνου, μεγάλου βορνίκου Ἰωάννου Μουρούζη, Καλλινίκου πρωτοσυγκέλου, Ἰγνατίου Μολδοβλαχίας κλπ. ἐπιγράμματα ὀκτὼ 4 εἰς δολίους. 4 εἴς τινα ξένον ἀλήτην. Ἐπιτάφια ἐπιγράμματα εἰς Καισάριον Ῥιμνίκου ἐπίσκοπον, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, εἰς Γρηγόριον Ῥάζον τὸν κλουτζιάρην, Κωνσταντῖνον Μιχαὴλ, ΣταμάτηνΧῖον αὐτάδελφον τοῦ Βερροίας ἀρχιρπισκόπου. Εἰς τὸν ἐκ Κοζάνης Ῥούσην, εἰς Ἐμμανουὴλ ἰατρὸν, καὶ ἄλλα ἀδέσποτα.

Ἐν προλεγομένοις λέγει ταῦτα ὁ Καρακάσσης περὶ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων.

Δημητρίου πέλοντα θυμηδῆ πόνον
ἔπη τάδ' ἴσθι Καρακάσση τοὐπίκλην·
ὃς οἶ' ἀκέστωρ καίπερ ἠσχολημένος,
σχολὴν ὅτ' ἦγε χειρὸς ἐκ παιωνίας
ψυχὴν ἔτερπεν ἐμμελεῖ στιχουργίᾳ,
τρανῶν δι' αὐτῆς τάς θ' ὅσας περ ἐν γένει
ἰατρικὰς ἔσχηκεν ἐννοίας νόῳ.
Ὧν τὰς μὲν ηὐπόρησεν ἀκροώμενος
ἠσκημένων δὴ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πάλαι,
Ἄλλᾳ τὸ πρὶν μὲν, Οὐϊνδοβώνα δ' ὕστερον
τοιῶνδ' ἐν αἷς ὅμιλος ἦν ἀκεστόρων . . .

Γεώργιος Βενδότης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν ἐφοίτησεν εἰς τὰς ἐπισημοτέρας ἀκαδημίας. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Γλυκῆ καὶ μεταφράσας ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα (1777—80). Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Βιέννην καὶ ὀλίγον διατρίψας διέβη εἰς Πέστην, ἔνθα ἐφ' ἱκανὸν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας τῶν παροικούντων Ἑλλήνων· ὕστερον ὅμως παραιτήσας τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐπανέστρεψεν εἰς Βιέννην πρὸς εὕρεσιν ἐπιτηδεύματος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Πάνος Λαμπανιτζιώτης ἐπιθυμῶν ἵνα ἐκδώσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου ἀνέθετο εἰς τὸν Βενεότην τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ὑπὸ Ἰωάννου Παλαιολόγου γενομένης μεταφράσεως· « οὗτος δὲ, ὡς λέγει ὁ ἄνω ἐκδότης, οὐ » μόνον ἐκοπίασε ἀντιγράφοντας τὸ βιβλίον (ὡσὰν ὁποῦ τοῦ μακαρί- » του μεταφραστοῦ τὸ γράψιμον δὲν ἠδύναντο οἱ τυποθέται νὰ ἀνα- » γνώσωσιν), ἀλλ' ἀκόμη ἠγωνίσθη καὶ εἰς κομψοτέραν νὰ τὸ μετα-

» βάλλῃ φράσιν, καὶ μὲ διαφόρους ὑποσημειώσεις νὰ τὸ καταγλαΐσῃ, » καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν μὲ ὅσα ἀπῄτει μία τοιαύτη βίβλος, νὰ τὸ κα- » θωραΐσῃ, καὶ τέλος πάντων νὰ τὸ διορθώσῃ ἐπιμελῶς τὸ κατὰ » δύναμιν καὶ εἰς τὴν κατὰ τύπον ἔκδοσιν ». Ὕστερον προσελήφθη ὡς διορθωτὴς τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἰωσὴφ Βαουμεϊστέρου ἐκδιδομένων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1787 τυπωθεῖσαν κατὰ Ὠκέλλου πραγματείαν τοῦ Τζανέτου· τῷ δὲ 1790 λαβὼν αὐτοκρατορικὴν ἄδειαν συνέστησεν ἐν Βιέννῃ τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἕλληνος διευθυνόμενον ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον (1), ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποίου ἀπελύθησαν πάμπολλα κοινωφελῆ συγγράμματα, ὡς ἡ Χειραγωγία τοῦ Δαρβάρεως (1790), Ἡμερολόγιον τοῦ 1792, Ἐπιστολαὶ Συνεσίου, Λόγγου Ποιμενικά, Συμβάντα τοῦ Ῥομπινσὼν, Ἔρωτος Ἀποτελέσματα (1792), Ψαλτήριον τοῦ Δαβὶδ (1793), περὶ Πληθύος κόσμων τοῦ Φοντενὲλ, Δημοφόντης, Ἀχιλλεὺς δράματα Ματαστασίου (1794), Καρακάση ποιήματα, Συμπλήρωμα ἱστορίας Μελετίου (1795) κλπ.

Ὁ Βενδότης ἀαρέμεινεν ἐν Βιέννῃ συγγράφων, μεταφράζων καὶ ἐκδίδων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα μέχρι τοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, ὅτε ἡ χήρα αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς τυπογραφίας ἐπὶ πολὺ ὕστερον συντηρηθείσης, καὶ τῷ 1810 εἰς τὸν Γερμανὸν Ἰωάννην Τσβέκιον πωληθείσης.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ τῆς Γαλλικῆς διαλέκτου. Ἐν Βιέννῃ 1787, καὶ 1793.

—Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1789, 1791, 1794, 1795, (2) 1796. Ἐν Βιέννῃ.

—Λεξικὸν τρίγλωσσον τῆς Γαλλικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωμαϊκῆς διαλέκτου. Ἐν Βιέννῃ 1790, ἐν Βενετίᾳ 1816. (Ἐν ἔτει 1804 ἀνώνυμός τις ἀφαιρέσας τὸ ἰταλικὸν ὀνοματολόγιον ἐξέδοτο αὐτὸ δίγλωσσον εἰς τόμους 2).

—Περιγραφὴ τοῦ παντὸς, ἤτοι ἱστορία φυσικὴ μὲ εἰκονογραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1792.

—Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἄλλων τριῶν τόμων. Ἐν Βιέννῃ 1795.

---

(1) Κατὰ λάθος ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ Βεντότης ἠγόρασε τὴν ἑλληνικὴν τυπογραφίαν τοῦ Βαουμεϊστέρου, διότι αὕτη ὑπῆρχε καὶ μετὰ ταῦτα ἀμιλλωμένη πρὸς τὴν τοῦ Βενδότου, καὶ τὴν ἐν ἔτει 1794 ἱδρυθεῖσαν τῶν ἐκ Σιατίστης Μαρκιδῶν Πουλίων.

(2) Τῷ 1795 ἤρξαντο ἐκδίδοντες τοιαῦτα ἡμερολόγια καὶ οἱ Πούλιοι. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελ. Φιλολ. Β' σελ. 323) λέγει ὅτι πρῶτον ἔργον ὑπὸ Μαρκιδῶν τυπωθὲν ἦν τὸ καλενδάριον τοῦ 1795, ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς (Α' ἀριθ. 340) ἐμνημόνευσε τῆς ἐν ἔτει 1794 ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτῶν ἐκδοθείσης Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν Γραφῶν.

—Περὶ τῶν ἡγεμονευσάντων ἐν Βλαχίᾳ κατὰ καιροὺς ἕως τοῦ νῦν ἱστορία συνοπτικὴ, ἐν ᾗ προσετέθη καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς Δακίας. (ἀνέκδοτος) (1).

Μεταφράσεις.

—Αὐνανισμοῦ ἐπιτομὴ ὑπὸ Τισσότ. Ἐν Βενετίᾳ 1777.

—Νουθεσίαι εἰς τὸν λαὸν εἰς διαφύλαξιν τῆς σωματικῆς ὑγείας τοῦ Τισσότ. Ἐνετίησι 1780, καὶ ἐν Βιέννῃ 1782.

—Κατήχησις Πλάτωνος. Ἐν Βιέννῃ 1782.

—Ἱστορία τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1792—93 εἰς τόμους 4. (2).

—Ἄνθος ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἤτοι συνάθροισις κανόνων δι' ὧν δύναταί τις νὰ ζήσῃ τιμίως καὶ εὐτυχῶς. Ἐν Βιέννῃ 1794.

—Νέου Ἀναχάρσιδος τόμος Δ'. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Μετεφράσθη ὑπὸ Βενδότη καὶ Ῥήγα Φερραίου).

—Περὶ εὐκοσμίας. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἀνεκδότος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ζαβίρας).

Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ καὶ ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἰωάννης. Τὸν μοναχικὸν δὲ προελόμενος βίον καὶ Ἰώσηπος μετονομασθεὶς διήκουσε κατὰ πρῶτον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Πατάβιον ἐδιδάχθη μετὰ τῆς λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη ἐν ἔτει 1769 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς· πάσχων ὅμως ἐκ στηθικοῦ νοσήματος ἠναγκάσθη ἵνα παραιτηθῇ τῆς θέσεως.

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὁ Μοισιόδαξ ὢν εἰδήμων ἐκτὸς πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς προετίμησεν ἐν τοῖς συγγράμασιν αὐτοῦ τὴν ἁπλοελληνικὴν, ἀδίκως δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιδοξούντων κατακριθεὶς ἐδημοσίευσε τὴν Ἀπολογίαν, ἐν ᾗ διέσωσε πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Συγγράμματα.

—Ἠθικὴ φιλοσοφία μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος. Ἐνετίησι 1761.

—Πραγματεία περὶ παίδων ἀγωγῆς. Ἐνετίησι 1779.

—Παραλλαγὴ τοῦ πρὸς Νικοκλέα λόγου περὶ Βασιλείας τοῦ Ἰσοκράτους, καὶ κεφάλαια πολιτικὰ μεταπεφρασμένα γαλλιστί. Ἐν Βενετίᾳ 1779.

—Ἀπολογία. Ἐν Βιέννῃ 1780.

—Θεωρία τῆς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1781.

---

(1) Μνημονεύεται ὑπὸ Ζαβίρα.

(2) Ὁ Ζαβίρας καταγράφει μεταξὺ τῶν μεταφράσεων τοῦ Βενδότη καὶ τὸ Μυθολογικὸν τοῦ Πιλπαΐδος, ὅπερ ὡς ὁ ἴδιος ἀλλαχοῦ εἶπεν ὅτι μετεγλωττίσθη τῷ 1783 ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα.

Κατὰ Ζαβίραν συνέγραψε καὶ Λογικὴν, καὶ μετέφρασε τὴν Μαθηματικὴν τοῦ Καΐλλου, καὶ τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τακουετίου.

Δημήτριος Δάρβαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κλεισούρᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ Νικολάου Δαρβάρεως, ἐμπορίας ἕνεκα μεταβάντος ὕστερον εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐνταῦθα διαρκῶς ἐγκαταστάντος· ἐξεπαιδεύθη ἐν Πέστῃ τὴν σλαβωνικὴν, καὶ λατινικὴν, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Ζέμονα ἐσπούδασε καὶ τὰ ἑλληνικὰ, τῶν ὁποίων τὴν ἐκμάθησιν συνεπλήρωσεν εἰς Βουκουρέστιον ἐλθών. Μετὰ ταῦτα ἀναβὰς εἰς Ἄλλην τῆς Σαξωνίας ἠκροάσθη ἐπὶ τετραετίαν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰς Ζέμονα ἐπαναστρέψας ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὰ ἑλληνικά. Ἐν τέλει ἐλθὼν εἰς Βιέννην διέμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα ἐξεδόθησαν μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Γερμανική. Ἐν Βιέννῃ 1785.
—Καισαροβασιλικὴ Διαταγὴ περὶ καμβίων. Ἐν Βιέννῃ 1787.
—Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκἀγαθίαν. Ἐν Βιέννῃ 1790.
—Ἀσφαλὴς ὁδηγία εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου. Βιέννῃ 1795.
—Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Βιέννῃ 1796.
—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1798.
—Χρυσοῦν ἐγκόλπιον. Ἐν Βιέννῃ 1799.
—Πρόχειρος ἀριθμητική. Ἐν Βιέννῃ 1803.
—Ἐκλογάριον γραικικόν. Ἐν Βιέννῃ 1804.
—Γραμματικὴ ἁπλοελληνική. Ἐν Βιέννῃ 1806.
—Ἐπιστολάριον. Ἐν Βιέννῃ 1808.
—Διάλογοι Γραικο-Γερμανικοί. Ἐν Βιέννῃ 1809.
—Οἰκιακὴ διδασκαλία τῆς φύσεως. Ἐν Βιέννῃ 1810.
—Σοφίας ἀπάνθισμα. Ἐν Βιέννῃ 1811.
—Ἐπιτομὴ Φυσικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1812.
—Ὁδηγὸς τοῦ βίου. Βιέννῃ 1812.
—Θεοφράστου χαρακτῆρες μετὰ συντόμων κριτικῶν ἐπιστασιῶν. Ἐν Βιέννῃ 1818.
—Σύντομος γενικὴ ἱστορία. Ἐν Βιέννῃ 1817.
—Πρωτοπειρία ἁπλοελληνική. Ἐν Βιέννῃ 1818, καὶ 1828.
—Τέσσαρα ποιημάτια. Ἐν Βιέννῃ 1819.
—Χρηστομάθεια ἁπλοελληνική. Ἐν Βιέννῃ 1820.
—Ἐγκυκλοπαιδεία ἁπλοελληνική. Ἐν Βιέννῃ 1829.
—Ἱερὰ Κατήχησις μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ. (Ἀνετυπώθη ὑπὸ Γ. Τενναδίου, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ).

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Δημητρίου, ἦσαν ἐπίσης λόγιοι ἐκδόντες πολλὰ συγγράμματα τοῦ ἀδελφοῦ των, καὶ ἰδίως ὁ Πέτρος ὁ ἐπιλεγόμενος Πεντάδος μεταφράσας ἐν ἔτει 1821 ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν Δάφνην τοῦ Γεσνέρου.

Ἀναστάσιος Μουσπινιώτης (1).

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1718, καὶ ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Μπαλάνου τὰ γραμματικὰ, ποιητικὰ, καὶ τὴν λογικήν. Ὅταν δὲ ὁ εὐπατρίδης Μαρούτσης συνέστησεν ἐν Ἰωαννίνοις ἰδίαν σχολὴν, καὶ τὴν σχολαρχίαν αὐτῆς ἀνέθετο εἰς Εὐγένιον, ὁ Μουσπινιώτης μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐγκαταλιπὼν τὴν τοῦ Μπαλάνου μετέβη εἰς τὴν τοῦ Βουλγάρεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Μαρουτσῶν ἐτησίως χορηγούμενα πεντακόσια γρόσια ἦλθεν εἰς Κοζάνην μὲ μισθὸν ἐτήσιον 800 γροσίων, ὁ Ἀναστάσιος μείνας ἐδίδαξεν ἐν τῇ ἐγκαταλειφθείσῃ σχολῇ ἐπὶ πενταετίαν, μέχρις ὅτου ὁ Εὐγένιος ἐπανῆλθε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρούτζη μὲ πλείονα μισθόν. Τότε ὁ Μουσπινιώτης ποθῶν νὰ διδαχθῇ τὰς ἐπιστήμας ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην, καὶ ἠκροάσθη τοὺς ἐν Παταβίῳ καὶ ἄλλας ἀκαδημίας διδάσκοντας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσεκλήθη ὡς προϊστάμενος τῆς ἐν Μιτυλήνῃ σχολῆς. Πληροφορηθεὶς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιλάλητος τότε διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν δόξαν, Γεώργιος ὁ Σταυράκογλους περὶ τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ τὸν προσεκάλεσεν παρ' αὐτῷ ὡς σύμβουλον καὶ διερμηνέα. Ὁ Μουσπινιώτης διέτριψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Σταυροκόγλου (2), ὅτε φοβηθεὶς ἔφυγε κρυφίως εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς τὰς σλαυϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐστρίας, πορίζόμενος διὰ τῆς διδασκαλίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν συντελοῦντα. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς Πάργαν σκοπεύων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα του. Κινδυνεύων ὅμως νὰ φωραθῇ ὡς οἰκεῖος τοῦ Σταυρακόγλου μετήλλαξε καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, καὶ οὕτω περιήρχετο τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τοὺς βουλομένους· ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Θράκην ἔμεινεν ἐν Αἴνῳ ἐπὶ ἔτη τρία, ἀγνοούμενος παρὰ πάντων τίς καὶ πόθεν. Ὑποπτευόμενος δὲ μὴ φωραθῇ καὶ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης δειλίας εἰς ὑποχονδρίαν ὑποπεσὼν

(1) Ἐπωνομάζετο Διογένης διὰ τὸ λιτὸν καὶ ἀπέριττον τῶν ἐνδυμάτων.

(2) Ἡ ἐν ἔτει 1765 συμβᾶσα ἀπαγχόνισις τοῦ Σταυρακόλλου περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ποιημάτιόν τι πολλάκις τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ. Ἰωάσαφ δ' ὁ Κορνήλιος ἐξεφώνησε κατάλληλον λόγον εἰς τὸν ἀπαγχονισθέντα. (Λόγοι Πανηγυρικοὶ, τόμ. Β' σελ. 193).

ἀνεχώρησεν εἰς Μολδαβίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Οὐγγαρίαν, περιερχόμενος τὰς ἐκεῖ πόλεις, καὶ ποτὲ μὲν κυρύττων εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, ποτὲ δὲ παραδίδων εἰς τοὺς νέους τὴν ἰταλικὴν πρὸ πάντων γλῶσσαν. Ἐν Πέστῃ δὲ διέτριψεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον.

Γηραλέος ἤδη καὶ πενόμενος ὁ δυστυχὴς ἦλθεν εἰς Γιόγγεσι, καὶ κατέλυσεν εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ναοὺμ, ἔνθα καὶ ἀθλίως ἀπεβίωσε τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1801.

Τὸ πολυπαθὲς αὐτοῦ σῶμα ἐτέθη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν ὀρθοδόξων, εἰς τὸν αὐτὸν τάφον Γαβριὴλ τοῦ Καλλονᾶ, ἀξιωθὲν τῆς φιλοξένου ταύτης κηδείας παρὰ τοῦ ἐν Γιόγγεσι ἐφημερεύοντος Ἰγνατίου τοῦ Καλλονᾶ (1).

« Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων, λέγει ὁ Ζαβί-» ρας, ἅτινα τὸ βλοσυρὸν ὄμμα τῆς τύχης κατηνάλωσε, σῴζονται ἔτι τριά-» κοντα λόγοι εἰς διαφόρους ὑποθέσεις τῆς Γραφῆς, (πολλοὶ ὅμως διεφθάρη-» σαν καὶ κατὰ μέρος εἰσὶν ἐλλειπεῖς), εἷς λόγος λατινιστὶ ῥηθεὶς ἐν τῇ εἰς » Πέστην ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἓν μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς φυ-» σικῆς τοῦ Δουχάμελ ».

Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 ἐκ Πέτρου Βουλγάρεως Ζακυνθίου καὶ Ζανέτας, προσωρινῶς τότ' ἐνταῦθα ἐκ Ζακύνθου μεταβάντων διὰ τὸν φόβον τῶν κατὰ τῆς Ἑπτανήσου ἐπερχομένων Τούρκων (2). Βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Ἐλευθέριος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἀπὸ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀντώνιον Κατήφορον, καὶ ὕστερον, ἀπὸ τὸν ἐν Κερκύρᾳ διδάσκαλον Ἱερεμίαν Καβαδίαν. Σταλεὶς δ' ὕστερον εἰς Πατάβιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐπαναστρέψας ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος Εὐγένιος μετονομασθεὶς (1737—8). Ἐν Βενετίᾳ προσοι-

(1) Ζαβίρας.

(2) Διάφοροι διαφόρως ἐκθέσαντες τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Εὐγενίου, Κερκυραῖον παρεδέχθησαν αὐτόν. Τῷ 1854 ὁ Ζακύνθιος ἱερεὺς Νικόλαος Κατραμὴς δημοσιεύσας ἱστορικὰς διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος τούτου, κατέδειξε δι' ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρεων, ἐξ ἧς κατάγεται ὁ Εὐγένιος, πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγκαταστᾶσα ἐν Ζακύνθῳ, διαρκῶς ἐν τῇ νήσῳ κατῴκει. Τὸ περιεργότερον, ὅτι καὶ ζῶντος τοῦ Εὐγενίου εἶχον ἀναφυῆ διενέξεις περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, καὶ ὁ πανιερώτατος, ὡσεὶ ἀρεσκόμενος ἐπὶ τῇ θρυλλουμένῃ ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐν Κερκύρᾳ ὁμωνύμου οἴκου καταγωγῇ, οὐδεμίαν ἔδωκε διασάφησιν. Δονᾶς ὁ Κερκυραῖος, σύγχρονος τῷ Εὐγενίῳ, γράφει ὅτι μεταξὺ τῶν περὶ τῆς γεννήσεως τούτου ἐριζουσῶν χωρῶν ἦτο ἡ Πελοπόννησος, ἡ Κρήτη, καὶ ἡ Ζάκυνθος. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔχουσι μεγαλείτερα τῆς Κερκύρας ἐπὶ τοῦ Εὐγενίου δικαιώματα, διότι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων εἶχον λάβει τὰς συζύγους.

κειωθεὶς τοῖς φιλογενέσιν Ἠπειρώταις Μαρούτζαις, διωρίσθη τῷ 1742 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ὑπ' αὐτῶν συστημένης Σχολῆς. Ἐλθὼν ἐνταῦθα ὁ Βούλγαρις ἤρξατο παραδίδων τὰ νέα φιλοσοφήματα τοῦ Λοκκίου, Λεϊβνιτίου καὶ Βολφίου, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τοῦ νεωτερισμοῦ ἀνεδείκνυον ἀξιοτιμότερα ἡ εὐγλωττία καὶ πολυμάθεια τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσχολάρχει τοῦ πρώτου ἐν Ἰωαννίνοις σχολείου ὁ Μπαλάνος, ἀνὴρ πολυμαθής, πλὴν ἐκ προκαταλείψεως ἀποκρούων πάντα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νεωτερισμόν· οἱ ὀπαδοὶ τούτου ἐξωπλίσθησαν κατὰ τῶν μαθημάτων τοῦ Εὐγενίου, ὅστις πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σκανδάλων ἀποχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων ἦλθε προσκληθεὶς μὲ μεγαλείτερον μισθὸν εἰς Κοζάνην (1), καὶ ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ (1750).

Ἀφῆκεν ὅμως εἰς Ἰωάννινα πρόμαχον τῶν νεωτέρων τῆς φιλοσοφίας μαθημάτων τὸν Φίλον καὶ συσπουδαστὴν του Τρύφωνα, ἄνδρα εἰδήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν ἐγκρατῆ, Ἰωαννίτην ἢ κατ' ἄλλους Μετζοβίτην τὴν πατρίδα· οὗτος ἐδίδασκεν ἰδιαιτέρως εἰς Ἰωάννινα τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ἕως οὗ ἀπέθανε τὸ 1786 ἔτος, ἀφεὶς ἄξιον διάδοχον τῆς παιδείας του Δημήτριον τὸν Βαρδάκαν, ὅστις ὑπῆρξε μετὰ κλέους διδάσκαλος τοῦ Μετζόβου.

Ἀπὸ Ἰωαννίνων καὶ Κοζάνης ἐφημίσθη πάραυτα ὁ Εὐγένιος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὡς σοφώτατος φιλολόγος· ἐπειδὴ δ' ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ὁμιλῇ καὶ ἀπ' ἄμβωνος μὲ γλαφυρότητα ἀνήκουστον, ὁ τότε πατριάρχης Κύριλλος συστήσας τὴν ἐν τῷ Ἄθωνι σχολὴν τοῦ γένους προσεκάλεσεν ἐν αὐτῇ σχολάρχην τὸν Εὐγένιον. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1753) ἐσυμφωνήθη μὲ τὸν ἀνήκουστον τότε διδασκαλικὸν μισθὸν χιλίων γροσίων, καὶ ἐστάλη εἰς Ἄθωνα. Διδάσκαλοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διωρίσθησαν Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης, καὶ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς. Πανταχόθεν συνέρρεον ἐκεῖ μαθηταὶ ἵν' ἀκροασθῶσι τοῦ Εὐγενίου καὶ τῶν συνδιδασκόντων. Ὁ Βούλγαρις ἔγραψεν εἰς τὴν πύλην τῆς σχολῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος, ἐπιγραφὴν ἀνάλογον τῆς χρείας τῶν μαθητῶν·

Γεωμετρήσων εἰσίτω, οὐ κωλύω·
Τῷ μὴ θέλοντι συζυγήσω τὰς θύρας.

---

(1) Μὲ ἀγανάκτησιν κωμικὴν γράφει ὁ Εὐγένιος τὴν μετάβασίν του ταύτην· « οὐκ » ἀντέσχομεν ἀλλ' ὑπεχωρήσαμεν, ὡς ἀφ' ἵππου ἐπ' ὄνου ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς πόλεως » τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τὴν μικρὰν μεταβάντες Κοζάνην ».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννήθη ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μπαλάνου γεωμετρικὴ ἔρις· διότι ὁ τελευταῖος ἔμπειρος πολὺ τῆς στοιχειώδους γεωμετρίας ὤν, ἀλλ' ἀγνοῶν τὰ τῆς ὑψηλοτέρας μαθηματικῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἔλυσε τὸ περίφημον πρόβλημα *Δύο εὐθειῶν δοθεισῶν δύο μέσας ἀναλόγους εὑρεῖν κατὰ συνεχῆ γεωμετρικὴν ἀναλογίαν*. Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἔστειλεν εἰς τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ κοινολογήσῃ τι εἰς τὸν ἀντίζηλόν του Εὐγένιον. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Μπαλάνου Ζερζούλης καὶ Γεώργιος τὴν ἐξέδωκαν διὰ τύπου εἰς Βενετίαν (1754), καὶ ὁ Βούλγαρις λαβὼν εἰς τὸν Ἄθωνα τὸ βιβλιάριον ἀπὸ τὸν προειρημένον Τρύφωνα (1755) δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πέμψαντα ἀνῆρεσε τὴν λύσιν μὲ νεανικὴν φιλοτιμίαν σφοδρότερον τοῦ δέοντος (1).

Ὁ Εὐγένιος μετὰ πενταετῆ ἐν Ἄθωνι εὔκαρπον διδασκαλίαν ἠναγκάσθη, ἕνεκα δυσαρέστων διενέξεων, ἵνα παραιτηθῇ (2), καὶ μεταβὰς εἰς Θεσσαλονίκην ἡσύχαζε. Τῷ 1761 προσκληθεὶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ. Σαμουὴλ Α', ἀνὴρ σοφὸς πλὴν μὴ ἀπηλλαγμένος τῶν κατὰ τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων προλήψεων, ὡσεὶ ἐμπαίζων τὸν διασημότερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ διδάσκαλον αὐτῶν, ὠνόμασε τὸν Εὐγένιον Ῥεφενδάριον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀργισθεὶς οὗτος ἐπὶ τοιαύτῃ προσβολῇ παρητήθη τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν (3). Ἐν Λειψίᾳ διατρίβων προσωκειώθη τῷ τότ' ἐκεῖθεν διερχο-

(1) Κούμα, ἱστορία τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, τόμ. ΙΒ'. 560—64. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Μπαλάνου Κοσμᾶς εἰς Ἀντιπελάργησιν ἐν Βιέννῃ 1806.

(2) Οἰκτρὰν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Εὐγενίου παρίστησι τὴν κατάστασιν τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ. « Μία βολὴ ὄμματος θλιβερὰ, λέγει, ἐπ' » ἐκείνῃ τῇ πολυκροτουμένῃ σχολῇ τοῦ Ἄθωνος, ἡ συμφορὰ, ἡ ἐρημία τῆς ὁποίας, » ὥστε νὰ ὁμιλήσω τοιουτοτρόπως, ἔτι καὶ νῦν ἀχνίζει ἐνώπιον ἡμῶν. Ποῦ ὁ κλεινὸς » Εὐγένιος; ποῦ ἡ πολυπληθὴς χορεία τῶν μαθητῶν, ἥτις ἐν χαρᾷ τῆς Ἑλλάδος » πάσης συνεκρότει ἕνα Ἑλικῶνα νέον Μουσῶν καὶ μουσοτρόφων; ἐφυγαδεύθη ἐκεῖ- » νος, ἐφυγαδεύθη αὐτή· βροντὴ νεμέσεως ἐπέπεσε καὶ ἐσκόρπισε διδάσκοντας καὶ » διδασκομένους, καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἐκείνη, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὁ τοσοῦτος θροῦς ἐν τῇ » βασιλευούσῃ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, κατήντησεν (οἴμοι!) ἡ κατοικία, ἡ φωλεὰ » τῶν κοράκων! » Ἀπολογία.

(3) Καὶ οὕτω μὲν ὁ Κούμας. Σέργιος δὲ ὁ Μακραῖος ἐν Πατριαρχικῇ Πεντηκονταετηρίδι λέγει, ὅτι ἐν ἔτει 1763 ἀποδημήσας ὁ Εὐγένιος εἰς Κωνσταντινούπολιν διῆλθε τὴν Δακίαν, καὶ φιλοφρόνως δεξιωθεὶς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μετέβη ὕστερον εἰς Λειψίαν. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβοντα ὁ Πατριάρχης Σαμουὴλ ὠνόμασεν αὐτὸν, τιμῆς χάριν

μένῳ Ῥώσσῳ στρατάρχῃ Θεοδώρῳ Ὀρλώφ, ὅστις εἰς Πετρούπολιν ἐλθὼν συνέστησεν εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν Αἰκατερίναν τὸν σοφὸν Ζακύνθιον ἱεροδιάκονον. Ἐν Σκξωνίᾳ δὲ διαμένων ὁ Εὐγένιος ἔλαβεν ἐντολὴν τῆς Σεμιράμιδος τῆς Ἄρκτου, ἵνα ἐξελληνίσῃ τὸ περὶ Νομοθεσίας σύγγραμμα· καὶ μετὰ τοῦτο εἰς Ῥωσσίαν προσκληθεὶς ἐδεξιώθη εὐμενέστατα. Τὴν 30 Αὐγούστου 1775 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς παρὰ τοῦ μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, καὶ τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1776 προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος. Τῷ 1787 ἐζήτησεν ὁ Εὐγένιος, ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας, τὴν παραίτησίν του· ἡ δ' Αἰκατερίνη δεχθεῖσα ταύτην, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν, καὶ κατέλεξε μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας. Συναισθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὁσημέραι ἐξασθενούσας ἀπεσύρθη ἐν 1802 εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, καὶ ἐνταῦθα ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον τὴν 10 Ἰουνίου 1806, ἐν ἡλικίᾳ ἐννενήκοντα ἐτῶν.

Ὁ Εὐγένιος ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφωτέρων τοῦ αἰῶνός του. Ἐγίνωσκε τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν, Ἑβραϊκὴν, Χαλδαϊκὴν, Τουρκικὴν, Ἀραβικὴν, καὶ Ῥωσσικὴν διάλεκτον. Πανδαήμων καὶ χαλκέντερος συγγραφεὺς, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας λαμπρὸς, τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς μετάδοσιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει. Πολλοὶ ἐπαξίως ἔπλεξαν τὸν στέφανον τῆς σοφίας αὐτοῦ, ὡς Νικόλαος ὁ Μαυρομμάτης, Κ. Κούμας, Γεώργιος ὁ Αἰνιὰν, Παῦλος Καλλιγᾶς, Βρετὸς, καὶ ἄλλοι, ἡμεῖς δὲ ἁπλῶς τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ἀνθολογήσαντες, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν κρίνοντες καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τὸν ἄνδρα.

Συγγράμματα.

—Ὀρθόδοξος ὁμολογία σχεδιασθεῖσα παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου ἱεροδιακόνου κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. (ἐξεδόθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1767 ὑπὸ Ἰωάννου Πρίγκου τοῦ ἐκ Ζαγαρᾶς τῆς Θετταλομαγνησίας μετ' ἄλλων).

—Ἡ Λογικὴ, ἐκ παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων συνερανισθεῖσα ὑπὸ Εὐγενίου διακόνου τοῦ Βουλγάρεως· ἧς προτέτακται ἀφήγησις προεισοδιώδης περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς κατὰ τὴν Φιλοσοφίαν ἐνστάσεως, καὶ προδιατριβαὶ τέσσαρες εἰσαγωγικαὶ εἰς ἅπασαν ἐν γένει τὴν φιλοσοφίαν προτελεστικαί. Ἐκδοθεῖσα σπουδῇ τε καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐλλογιμωτάτου καὶ ἐξοχωτάτου ἐν ἰατροφιλοσόφοις κυρίου Θωμᾶ Μανδακάσου τοῦ ἐκ Καστορίας. Ἐν Λειψίᾳ ⱥψξ'. 8. σελ. 586. (προσφωνεῖται τῷ Γρηγορίῳ Γκίκα ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας).

ῥεφενδάριον καὶ παλατῖνον τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

—Βιβλιάριον κατὰ Λατίνων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1796.

—Διατριβὴ περὶ εὐθανασίας. Ἐν Πετρουπόλει 1804.

—Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Ἐν Βενετίᾳ 1805.

—Τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις. Ἐν Βιέννῃ 1805.

—Ἑκατονταετηρὶς τῶν ἀπὸ Χριστοῦ. Ἐν Λειψίᾳ 1805.

—Κριτικαὶ ἐπιστάσεις εἰς τὰς ὑπομνηματικὰς παρεκβολὰς Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου. Ἐν Βιέννῃ 1806.

—Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Ἐν Μόσχᾳ 1812.

—Σχολαστικὴ Θεολογία. (ἀνέκδοτος).

—Βιογραφία Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου. Ἐν Χάλῃ 1771.

—Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Σερβίᾳ κατοικοῦντας χριστιανοὺς, ἀπαριθμοῦσα τὰς τῶν Λατίνων καινοτομίας μίαν πρὸς μίαν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1756. (ἐξεδόθη τὸ δεύτερον ὑπὸ Σεραφεὶμ Πισσιδείου μετὰ τοῦ Ἄνθους Εὐσεβείας τοῦ Ἀργέντη).

—Βιογραφία Ἰωσὴφ Βρυεννίου. Ἐν Λειψίᾳ 1768.

—Στοχασμοὶ εἰς τοὺς παρόντας κρισίμους καιροὺς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἐν Λειψίᾳ. (Μετεφράσθη γαλλιστί, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ).

—Ἱκετηρία ὡς ἐκ τοῦ γένους τῶν Γραικῶν πρὸς πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ἐν Βιέννῃ.

—Ὠδαὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν νίκην Αἰκατερίνης τῆς Β΄. Ἐν Πετρουπόλει.

—Περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς Πέτρον Λεκλέρκιον. (Τὸ πόνημα τοῦτο προσεφωνήθη εἰς Σεραφεὶμ Β΄ τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποίου προτάσσεται ἐπιστολὴ πρὸς Εὐγένιον).

—Πρὸς τὸν Κοζάνης οἰκονόμον Σωτήριον περὶ τοῦ: τίς ἐστὶν ἡ τοῦ Μαγὼγ βασιλεία.

—Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ παρ' Ἰζεκιὴλ λεγομένου « Ὡς εἶδος Βεζέκ ».

—Ἀπολογία πρὸς τὸν πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλον περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ σχολείου τοῦ Ἄθωνος ἀποχωρήσεώς του.

—Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐρώτησιν Νικολάου τοῦ Σκούρτου περὶ καταστάσεως τῶν ψυχῶν.

—Πρὸς τὴν Αἰκατερίναν Β΄ ὡς ἀπὸ προσώπου τῶν ἐν Νίζνῃ κατοικούντων Ἑλλήνων.

—Σύμβολα ἢ ἐμβλήματά τινα πρὸς ὡραϊσμὸν τῆς ἐν Νίζνῃ θριαμβευτικῆς πύλης.

—Περὶ παλιῤῥοιῶν πρὸς Θεόφιλον Καμπανίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Αἰνιᾶνος).

—Ἐπιστολαὶ πάμπολλαι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βοσπορομαχίᾳ, Φοίνικι Κερκύρας, ὑπὸ Αἰνιᾶνος, Τανταλίδου, Οἰκονόμου. κλπ.

Μεταφράσεις.

—Μαθηματικὰ Σεγνέρου. Ἐν Λειψίᾳ 1767.

—Περὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ ἐκκλησιαστικῶν διχονοιῶν, 1768.

—Εἰσήγησις Αἰκατερίνης Β΄ 1771.

—Ὠδὴ τῷ Ποτεμκίνῳ. Ἐν Μόσχᾳ 1775.

—Γεωργικὰ Βιργιλίου. Ἐν Πετρουπόλει 1786.

—Αἰνειὰς Βιργιλίου. Ἐν Πετρουπόλει 1791—2.

—Ἀδὰμ Ζορνικαβίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐν Πετρουπόλει 1797.

—Τελετουργία ἱερά. Ἐν Πετρουπόλει 1799.

—Αἱ καθ' Ὅμηρον ἀρχαιότητες, καὶ αἱ Κερκυραϊκαὶ ἀρχαιολογίαι. Ἐν Μόσχᾳ 1804.

—Διεγερτικὰ Βολταίρου δύο.

—Λόγος περὶ τοῦ τέλους καὶ σκοποῦ τῶν συνετωτάτων διατάξεων τῆς αὐτοκρατορίσσης Αἰκατερίνης.

—Λόγος περὶ τῶν προτροπῶν τῶν ἐν πρώτοις ἀναπειθουσῶν τὸν ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν τὸ τοῦ δικάζειν ὑπούργημα.

—Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἑορτάσιμον καὶ ἐπώνυμον ἡμέραν τῆς Αἰκατερίνης Β'. (1).

—Ποιήματα Βασιλείου τοῦ Πετρόβ.

—Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ Δουχάμελ.

—Λογικὴ Πουρχοτίου.

—Φυσικὴ Φρεδερίκου Βουκερέρου.

—Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Βολφίου.

—Φορτουνάτου τοῦ ἐκ Βριξίας περὶ συστήματος τοῦ παντός.

—Ἐπιστολαὶ Δεκλερκίου πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς Δημήτριον ἀρχιεπίσκοπον Νοβογροδίας καὶ πρὸς Εὐγένιον σχολαρχοῦντα ἐν Ἄθωνι. (εἰς τὸ χειρόγραφον τῶν μεταφράσεων τούτων ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ πρὸς Δεκλέρκιον ἀπάντησις τοῦ Εὐγενίου) (2).

—Σπαρτίον ἔντριτον. Ἐν Λειψίᾳ 1804.

—Στοιχεῖα Γεωμετρίας Τακουετίου. Ἐν Βιέννῃ 1805.

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν Γραβεζάνδου. Ἐν Μόσχᾳ 1805.

—Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς Γενουησίου. Ἐν Βιέννῃ 1806.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Εὐγένιος ἐξέδωκε—Ἰωσὴφ Βρυεννίου τὰ εὑρεθέντα. Ἐν Λειψίᾳ 1768—Θεοδωρήτου Κύρου τὰ σωζόμενα. Ἐν Χάλλῃ 1768—Βρυεννίου τὰ παραλειπόμενα.

Εἰς τὸν Βούλγαριν ἀποδίδονται καὶ τὰ ἑξῆς—Ἱερὸν τῆς δόξης—Μετάφρασις λόγου τοῦ παπᾶ Χαριστισκίου—Οὐολταίρου ἐπιστολὴ πρὸς Αἰκατερίναν, μεταφρασμένη διὰ στίχων ἰαμβρικῶν—Ἰωάννου Πλουχὸφ βουλευτοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ Ὀλστεῖν περὶ τοῦ παρόντος πολέμου (μετάφρασις διὰ στίχων).

Βησσαρίων ὁ ἐκ Ῥαψάνης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 1738 ἐν Ῥαψάνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ἦν,

(1) Οἱ τρεῖς λόγοι οὗτοι ἐκφωνηθέντες ῥωσσιστὶ ὑπὸ Σαμουὴλ ἐπισκόπου Ῥοστοβίου μετεφράσθησαν λατινιστί, ἐκ δὲ ταύτης εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Βουλγάρεως.

(2) Ζαβίρας, βίος Βουλγάρεως.

κατὰ Ζαβίραν, αὐτάδελφος τοῦ περιφήμου μελῳδοῦ Ἀναστασίου τοῦ πολλὰ ἄσματα εἰς ἴδιον μέλος ποιήσαντος. Ἐν τοῖς λαϊκοῖς ὠνομάζετο Βασίλειος καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μαρούτζη παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ὕστερον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι ἀκαδημίᾳ, ὅθεν μετὰ τοῦ διδασκάλου του Εὐγενίου συναπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα διήκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων καὶ μετ' ὀλίγον ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀδελφῶν καὶ υἱῶν τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἀλεξάνδρου. Ἐκ Βυζαντίου ἐπανελθὼν εἰς Ἄθωνα ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετωνομάσθη Βησσαρίων. Ἠγωνίσθη μεγάλως κατὰ τῆς τότε φανείσης αἱρέσεως τῶν κολλυβιστῶν, κατὰ τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε τὸ φερόμενον συγγραμμάτιον *Περὶ Μνημοσύνων*, ὅπερ σώζεται ἐν χειρογράφῳ εἰς τὴν σκήτην τῆς ἁγίας Ἄννης, καὶ ἐν τῇ νέᾳ λεγομένῃ σκήτῃ τοῦ ἁγίου Παύλου, ἔνθα ἐμόναζε.

Ἐπειδὴ δ' ἐν ἔτει 1776 ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν ἔν τε Ἄθωνι καὶ Θεσσαλονίκῃ οἱ κολλυβάδες, ὁ Βησσαρίων ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ προσώπου τῶν τὰ ὀρθὰ φρονούντων, καὶ παραστὰς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐξέθηκε τὰ δόγματα τῶν ταραξιῶν· ὅθεν σύνοδος συγκροτηθεῖσα ἐπὶ Σωφρονίου, συνεδριάζοντος καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου, καὶ εἴκοσιν ἀρχιερέων καὶ πολλῶν ἱερέων καὶ κληρικῶν, ἐξέδοτο τὸν κατὰ τῶν κολλυβιστῶν ὅρον, ὑποβάλλουσα ἀναθέματι τοὺς φρονοῦντας τὰ ἐναντία. Ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις σταλεῖσα εἰς Ἄθωνα διὰ τοῦ Βησσαριωνος ἀνεγνώσθη εἰς ὅλα τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκήτας διὰ τοῦ τότε ἐν Ἄθωνι ἡσυχάζοντος Κυρίλλου πρώην οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ ὕστερον εἰς Θεσσαλονίκην, Χῖον, καὶ ἄλλας ἐπαρχίας, ἐν αἷς εἶχεν ἀναφανῇ ἡ περὶ κολλύβων συζήτησις.

Περὶ τὸ ἔτος 1790 ὁ Βησσαρίων ἔγραψε πρὸς τὸν ἐλλόγιμον ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος Διονύσιον ἐπιστολὴν Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἀρχιερατεύειν, ἐν ᾗ διὰ πολλῶν μαρτυριῶν τῆς γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν πατέρων διακρίνονται οἱ ἀληθεῖς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν νόθων.

Ὁ Βησσαρίων ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τῆς ἀκριβεστέρας μοναστικῆς πολιτείας καὶ μόνας τὰς κυριακὰς καὶ μεγάλας ἑορτὰς ἀπήρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συνανεστρέφετο πρὸς τοὺς θέλοντας ἵνα λαλήσωσι μετ' αὐτοῦ, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἐμόναζεν ἐν ἡσυχίᾳ.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τοῦ περὶ Μνημοσύνων, καὶ περὶ Ὀπτασιῶν. (1).

Ἀπεβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

---

(1) Ζαβίρας.

Παναγιώτης Παλαμᾶς (1).

Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ περὶ τὸ 1722 καὶ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, διακούσας ὕστερον τῶν ἐν Ἰωαννίνοις διδασκάλων, καὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως· μεταβὰς δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειοτέραν παίδευσιν, διωρίσθη μετ' ὀλίγον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολήν· μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπέλευσιν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως παραιτηθεὶς καὶ ὁ Παλαμᾶς, ἦλθε περὶ τὸ 1760 εἰς Μεσολόγγιον, καὶ οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι τῆς εὐάνδρου ταύτης πόλεως διώρισαν σχολάρχην τῆς κοινοσυντηρήτου σχολῆς αὐτῶν τὸν Παναγιώτην, ὅστις ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ 1800 παρέμεινε διδάσκων. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπελθούσης τῆς ῥωσσικῆ συνδαυλίσει διενεργηθείσης ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ ἐπαναστάσεως, ὑπέστη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ Μεσολόγγιον τ' ἀποτελέσματα τῆς βαρβάρου τῶν Αλβανῶν ἐπιδρομῆς· ὁ Παλαμᾶς τότε μετ' ἄλλων τῆς Αἰτωλίας προκρίτων φεύγων τὴν μουσουλμανικὴν θηριωδίαν προσέφυγεν εἰς Ζάκυνθον· καὶ οὕτως ἡ ἐν Μεσολογγίῳ σχολὴ ἐχαλαρώθη ἀπὸ τοῦ 1770 —73, ὅτ' ἐπαναστρέψαντος τούτου ἤρχισεν ἀναθάλλουσα.

Ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχολαρχήσας ὁ Παλαμᾶς, ἀπεχώρησεν ἕνεκα γήρατος ἐν ἔτει 1800, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Γρηγορίου, καὶ τῷ 1802 ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκονταέτης.

Ἐν Ἰνδικῇ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Παλαμᾶ ὁ μαθητής του Δημήτριος ὁ Γαλανὸς γράφει πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον. « Ὦ! πάλιν » ἡ γλυκίων τῆς πρώτης δευτέρα σου ἐπιστολὴ καὶ τοῦτο τὸ πικρὸν » εἶχε καὶ δακέθυμον, τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀρίστου τῶν ἐμῶν διδα» σκάλων Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ. Ὦ Παλαμᾶ! οὐδ' ὅλως στῆ» σαι τὸν πόνον οἷός τ' εἰμὶ, καίτοι παραινῶν πατρικῶς ἀποτρέπεις » με τοῦτο. Ἀλλὰ μή τοι ἐγὼ μόνος στένω; καὶ αὐτὴ ἡ γραμμα» τικὴ Μοῦσα στένει, καὶ δάκρυα χέει, ἀπολέσασα ἐν ἔτεσί που » εἴκοσι τρεῖς κορυφαίους ὀπαδοὺς καὶ συναρμοστὰς, τὸν ἐν Δακίᾳ » Νεόφυτον, ὃς ἀπόδειξεν αὐτὴν Νέαν Ἑλλάδα, τὸν ἐν Πάτμῳ Δα» νιὴλ, τὸ καύχημα τῶν Κυκλάδων Νήσων, καὶ τὸν ἐν Αἰτωλίᾳ Πα-

(1) Ἐκαλεῖτο Παλαμάρης τὸ πρότερον, εἶτα δὲ πρὸς θαυμάστωσιν τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ὁρμηθεὶς Παλαμᾶ καταγωγῆς μετεποίησεν οὕτως ὁ Παναγιώτης τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα. Ἡ οἰκογένεια τούτου οὐχὶ ἐκ Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐκ Δωρίδος κατελθοῦσα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΙΙ', ἑκατονταετηρίδος κατῴκησεν εἰς Μεσολόγγιον.

» λαμᾶν, τὸ θαῦμα τῆς Ἑλλάδος πάσης. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔστων » σπονδαὶ καὶ χοαὶ καὶ λοιβὴ τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις ἀνδράσι ».

Ὁ Παλαμᾶς κατέλιπε διάφορα συγγράμματα, ἄγνωστον εἰς τίνος περιελθόντα χεῖρας, ἢ τὸ πιθανώτερον καταστραφέντα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Πέντε δ' ἐπιστολὰς αὐτοῦ ἐξ αὐτοψίας γινώσκομεν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ δημοσιευθεῖσα (1) ἀποτείνεται εἰς Εὐγένειον τὸν Βούλγαριν, αἱ δ' ἕτεραι τέσσαρες εὑρηνται ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ καὶ ἐπιστέλλονται πρὸς Ἀναστάσιον τὸν Πάριον, Ἰωάννην Τρικούπην, πατριάρχην Προκόπιον, καὶ τὸν διδάσκαλον Κωνσταντῖνον Καραπάνον. Ὁ Παναγιώτης ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1758 ἔκδοσιν τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι τῶν μαθητῶν τοῦ Παλαμᾶ ἐπὶ παιδείᾳ διέπρεψαν, καὶ ἐπιτυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη ἐδίδαξαν.

Τούτων προεξάρχει Δημήτριος ὁ Γαλανὸς, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ ἀπαριθμοῦνται καὶ οἱ ἑξῆς·

1) Γεράσιμος Γουλιμὴς Μεσολογγίτης χρηματίσας περὶ τὸ 1765 ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

2) Φραγκούλης Γουλιμὴς ὁ τοῦ Γερασίμου αὐτάδελφος, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐποχῇ διδάξας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

3) Ἀνδρέας Κωνσταντίνου Καλογερᾶς, ὅστις τελειόφοιτος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, περὶ τὸ 1764. Διακεκριμένος ἰατροφιλόσοφος καὶ διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν κάτοχος.

4) Παῦλος Σιδέρης, σύγχρονος τοῦ ῥηθέντος Καλογερᾶ καὶ συνάδελφος, ὅστις μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διεβίωσεν ἐκεῖ εὐδοκίμως ἐξασκῶν τὴν ἰατρικὴν τέχνην.

5) Ἀναστάσιος Γουλιμὴς, πρῶτος ἐξάδελφος τῶν δύο ἀνωτέρων, κάτοχος οὐ τῆς τυχούσης ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ προϊστάμενος τῶν κοινῶν μετὰ τοῦ ῥηθέντος Καλογερᾶ.

6) Δημήτριος Ῥαζῆς, ἰατροφιλόσοφος καὶ γλωσσομαθὴς, ὅστις ἀποδημήσας ἐκ Μεσολογγίου διεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετερχόμενος τὴν τέχνην του, καὶ χρηματίσας ἰατρὸς τοῦ ἀρχιναυάρχου.

7) Κωνσταντῖνος Ῥαζικότζικας, ἰατροφιλόσοφος καὶ οὗτος, ἐξασκήσας φιλανθρώπως τὴν τέχνην του εἰς Μεσολόγγιον καὶ Αἰτωλικὸν ἀπὸ τοῦ 1790—1815.

8) Ἀναστάσιος Παπάζογλους, ἰατρὸς ἐξασκήσας εὐδοκίμως τὴν

(1) Πανδώρα, φυλ. 399.

ἐπιστήμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, μετήρχετο ἐκεῖσε τὴν τέχνην του μέχρι τοῦ 1821.

9) Παπα-Πέτρος ἐκ Φθιώτιδος, ὅστις τελειόφοιτος τῆς Παλαμιαίας σχολῆς ἐχρημάτισεν ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Ἀγρίνιον μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

10) Χρύσανθος μοναχὸς Πελοποννήσιος, διδάξας ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κυθήρων.

11) Ἀναγνώστης Ἰθακήσιος, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξας τὰ γραμματικὰ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἰθάκης.

12) Παΐσιος μοναχός, σύγχρονος συμμαθητὴς ἅμα δὲ καὶ διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Ἀναγνώστου.

13) Κωνσταντῖνος Καλογερᾶς, υἱὸς τοῦ προμνησθέντος Ἀνδρέου, καὶ ἐφάμιλλος τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ πατρὸς, διέπρεψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν τότε ἰατροφιλοσόφων ὁμογενῶν, χρηματίσας καὶ ἰατρὸς τοῦ σουλτάνου Σελίμ· ἀπεβίωσε δ' ἐκεῖσε τῷ 1821.

14) Χαράλαμπος Καρμπούνης διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ μέχρι τοῦ 1815· γόνος καὶ οὗτος τοῦ Μεσολογγίου.

15) Φραγκούλης Καρμπούνης ἐξάδελφος τοῦ Χαραλάμπους διδάσκαλος καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1818.

16) Νικόλαος Καρμπούνης, αὐτάδελφος τοῦ Φραγκούλη καὶ ἐφάμιλλος ὁμότεχνος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1820.

17) Κωνσταντῖνος Ψωμάκης, ἄριστος φιλολόγος καὶ γλωσσομαθὴς, διδάξας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ πρῶτον εἰς Κωνστατινούπολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βουκουρέστιον· οὗτος μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Κιβωτοῦ.

18) Βασίλειος Ψωμάκης, νεώτερος τοῦ Κωνσταντίνου αὐτάδελφος διδασκαλεύσας μέχρι τοῦ 1820 εἰς Βυζάντιον.

19) Εὐστάθιος Παλαμᾶς, ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτου· διδάξας ἐν τῇ βασιλευούσῃ μέχρι τοῦ 1821, ἦλθεν εἶτα εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ 1828 διδάσκων εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον.

20) Δημήτριος Οἰκονομόπουλος, ὁ ἐπιλεγόμενος Βενδραμὴς, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ'. ἑκατονταετηρίδος διδάσκων εἰς Κωνσταντινούπολιν προσεκλήθη εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἄρτης, ἣν καὶ διεκόσμησεν ἐπαξίως μέχρι τοῦ 1820· ἐπὶ δὲ τῇ καταστροφῇ τῆς πατρίδος

του, Μεσολογγίου, ἀπολέσας τὰ πάντα καὶ τὸν μονογενῆ καὶ ἄριστον υἱόν του προσέφυγε μετὰ τῆς συμβίας καὶ τῆς κόρης του εἰς τὴν νῆσον τῶν Παξῶν, ὅπου ἰδιωτεύων ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Γαλλικὴν γλῶσσαν μέχρι τοῦ 1828, καὶ τότ' ἐπανακάμψας εἰς Μεσολόγγιον ἔζησε θεαρέστως μέχρι τοῦ 1840.

21) Κωνσταντῖνος Καραπάνος, ἀπὸ Ζάβιτσας, κώμης τῆς Ἀκαρνανίας, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του κατέστη διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Κατούνας· μετὰ ταῦτ' ἀποκατέστη εἰς Ἀγρίνιον (1821), καὶ κατὰ τὸ 1826 πανοικὶ μετοικήσας εἰς Ἤπειρον, ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1840.

22) Φῶτος Καραπάνος αὐτάδελφος νεώτερος τοῦ προλεχθέντος, ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Βόνιτζαν μέχρι τοῦ 1821· διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διοικητὴς Νάξου, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσε τῷ 1825.

23) Γαλάνης Σκλαμπάνης Ἀκαρνὰν, διαδεχθεὶς τὴν διδασκαλικὴν θέσιν τοῦ ῥηθέντος Κωνσταντίνου Καραπάνου εἰς Κατούναν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ.

24) Σταματέλλος Σκλαμπάνης ὁ τοῦ Γαλάνη αὐτάδελφος, ἀποβιώσας εἰς Ἁγίαν Μαύραν κατὰ τὸ 1825, δημοσίᾳ διδάσκων ἐπὶ πολυετίαν αὐτόσε.

25) Νικόλαος Μαυρομμάτης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς καὶ ἰατροφιλόσοφος, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἑπομένοις.

26) Ἀθανάσιος Μάνος ἐκ Πρεβέζης διαρκῶς ἐν τῇ πατρίδι διδάξας μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1834).

27) Βενέδικτος Μαυρογιάννης ἱερομόναχος Πάργιος, πολυετῶς σχολαρχήσας εἰς Πάτρας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

28) Βενιαμὶν μοναχὸς, Πελοποννήσιος διδάξας ἐν Σπάρτῃ μέχρι τοῦ 1824.

29) Ἀλέξιος Τσιμπουράκης, διδάξας εἰς Πάτρας καὶ εἶτα εἰς Καλάβρυτα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τοῦ 1821· ἐξελέχθη πληρεξούσιος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ συντάγματος, ἀπέθανε δὲ τὰ κοινὰ τελῶν μεσοῦντος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος (1).

30) Βενέδικτος ἱερομόναχος ὁ ἐκ Λάμαρης, διδάξας εὐδοκίμως ἐν

(1) Ἀλήθεια, ἀριθ. 202, σελ. 4.

Κωνσταντινουπόλει, Κραβασαρᾷ, Πρεβέζῃ, Ἄρτῃ, μέχρι τοῦ 1842, ὅτε μεταβὰς εἰς Ἰωάννινα διῆγεν ἰδιωτεύων καὶ κηρύττων ἀπ' ἄμβωνος συνεχῶς, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸ 1850.

31) Ἰωάννης Παλαμᾶς, υἱὸς τοῦ Παναγιώτου πρωτότοκος, ὅστις τελειόφοιτος γενόμενος προσεκλήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὸ 1808 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1812, καὶ πάλιν κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπανέλαβε τὴν πρωτίστην θέσιν διαμείνας μέχρι τοῦ 1821. Μεταβὰς δ' εἰς Ὀδησσὸν κατέστη δημόσιος διδάσκαλος καὶ κατὰ τὸ 1828 ἀναχωρήσας γέρων ἤδη, ἔζησεν ἰδιωτεύων ἐν τῇ πατρίδι του μέχρι τοῦ 1840. Τούτου υἱός ἐστιν ὁ νῦν ἐν Μεσολογγίῳ καθηγητὴς Δημήτριος.

32) Γρηγόριος Παλαμᾶς, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Παναγιώτου, ὅστις κατὰ τὸ 1800 διαδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν τῆς Παλαμιαίας σχολῆς διετήρησεν αὐτὴν ἐθνωφελῶς καὶ εὐκλεῶς μέχρι τοῦ 1821, ἀποβιώσας ἐν ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 1824.

Πρὸς τούτοις καταλέγομεν καὶ τοὺς ἑξῆς παραλειπομένους ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ.

33) Τσετζόνης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, εὐκλεῶς διδάξας εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἄλλα μέρη, συγγραφεὺς πολυτόμου ἱστορίας.

34) Κωνσταντῖνος Χαροκόπος ἐξ Ἀγγελοκάστρου διδάξας ἐν Βραχωρίῳ καὶ Βονίτζῃ, καὶ τῷ 1807 ἐν Τυρνάβῳ ἀποβιώσας.

35) Κύριλλος ἱερομόναχος ἐκ Δουνίστης τοῦ Βάλτου.

36) Σπυρίδων Κίρκος ἐκ Ναυπάκτου, διδάξας ἐν Αἰτωλίᾳ, καὶ τῷ 1820 ἐν Πάτραις ἀποβιώσας.

37) Χρύσανθος ὁ Ἀκαρνάν, ἱερομόναχος ἀσκητεύσας ἐν Ἄθωνι.

38) Ἀνανίας ὁ Ἀκαρνάν, συμμονάσας τῷ Χρυσάνθῳ.

39) Πέτρος Βαρίδης Αἰτωλὸς, διδάξας ἐν Δωρίδι, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθεὶς ἐν Ἀμφίσσῃ τῷ 1809.

40) Σίμος ὁ Ἠπειρώτης, εὐδοκίμως διδάξας ἐν Γαλαξειδίῳ καὶ Ἀμφίσσῃ μέχρι τοῦ 1821.

41) Ἰωάννης Κάρμας ἐκ Δωρίδος, διδάξας καὶ οὗτος ἐν Γαλαξειδίῳ.

42) Νικόλαος ἐκ Ζακύνθου διδασκαλεύσας ἐν Πρεβέζῃ, Λευκάδι, καὶ Ἰθάκῃ.

43) Δημήτριος ἐκ Γραμμένου τῆς Ἠπείρου διδάξας ἐν Βάλτῳ καὶ Ἠπείρῳ.

44) Κωνσταντῖνος Φράγκος ἐκ Δελφῶν διδασκαλεύσας ἐν Λεβαδείᾳ.

45) Ἄνθιμος ἐκ Σαλόνων διδάξας ἐν Πελοποννήσῳ.

46) Νικόλαος Καβρίκας ἐκ Γαλαξειδίου διδάξας ἐν Τεργέστῃ καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ Σμύρνῃ, ἔνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1813.

47) Εὐθύμιος Ῥουμελιώτης διδάξας ἐν Βοστίτσῃ, καὶ ὕστερον ἐν Πάτραις.

48—51). Κωνσταντῖνος καὶ Δῆμος οἱ Ζαβερδινοί, Ἰωάννης ὁ Κραβαρίτης, καὶ Νικόλαος ὁ Αἰτωλός.

Γρηγορίου δὲ τοῦ Παλαμᾶ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἑξῆς μαθηταί:

1) Ἀναστάσιος Μπεκιάρης Μεσολογγίτης, διδασκαλεύσας ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Καλαβρυτῶν ἀπὸ τοῦ 1808—12, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε.

2) Εὐστάθιος Ἀνδρέου Καλογερᾶς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1821 διέτριψεν εἰς Ἰωάννινα ὡς διδάσκαλος τοῦ Σαλὴκ Πασᾶ, τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἀλῆπασα.

3) Δημήτριος Καψάλης, σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου, διδάσκαλος καὶ οὗτος χρηματίσας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰσμαὴλ μόνου υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασᾶ.

4) Τριαντάφυλλος Σποντῆς, γλωσσομαθὴς καὶ ἄριστος ἑλληνιστής, χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Ἑλλάδι.

5) Παντολέων Βάλβης ἱερεύς, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ 1813—21.

6) Χρῆστος Μπεκαούζης ἱερεύς, σύγχρονος τοῦ Παντολέοντος, καὶ διδάσκαλος ἐν Βυζαντίῳ.

7) Ἰωάννης Δημητρίου διδασκαλεύσας ἀπὸ τοῦ 1810—25 εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Αἰτωλικόν.

8) Κωνσταντῖνος Κοκκινομύτης συμπατριώτης τοῦ Δημητρίου, καὶ σύγχρονος διδάσκαλος ἐν τῷ Αἰτωλικῷ.

9) Κωνσταντῖνος Νίκα Μανίκας, χρηματίσας ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Πάτρας μέχρι τοῦ 1817.

10) Ζαφείριος Βάλβης, πολλάκις πρωθυπουργήσας, ἀνεψιὸς τοῦ προρρηθέντος Παντολέοντος, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐξεπαιδεύθη ἐν Εὐρώπῃ.

11) Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικός.

Ἀγάπιος Λοβέρδος.

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1718 ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Νικόλαον Λοβέρδον εἰς Κοντογενάδαν, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας. Διδαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν ἀπῆλ-

θεν εἰς Πατάβιον· ἐκεῖθεν δ' ἐπαναστρέψας, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του ἱερατικὸν ἔθιμον, ἐχειροτονήθη ἱερομόναχος καὶ μετήρχετο τὸν ἱεροκήρυκα. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τῷ 1763 ἱεροκήρυξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ δὲ 1765 διωρίσθη βιβλιοκριτὴς τῶν ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκδιδομένων, καὶ τελευταῖον τὴν 15 Μαΐου 1766 διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἐγένετο καὶ ὁ ἐν τῇ σχολαρχίᾳ διδαχθεὶς αὐτὸν Σπυρίδων Βλαντής. Τὴν 12 Ἰανουριου 1795 ἀπεβίωσεν ἐκ πολυχρονίου ἀσθενείας, ἐπελθούσης ἕνεκα πτώσεως (1).

Συγγράμματα.

—Διδασκαλία περὶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φραντζέζων· μεταφρασθεῖσα πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἰταλικὴν νῦν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἁπλῆν διάλεκτον παρὰ Α. Λ. τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα. Ἐν Πετρουπόλει τῆς Ῥουσίας, ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψξέ. (ἐτυπώθη πραγματικῶς ἐν Βενετίᾳ, εἰ καὶ φέρει ψευδωνύμως ἐν Πετρουπόλει, καὶ μετετυπώθη τῷ 1766) (2).

—Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὴν κηδείαν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατσέα, ὑπὸ Ἀγαπίου Λεβέρδου. Ἐνετίησι 1768.

—Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν 1787 καὶ 1788, περιέχουσα τὰς πράξεις τῶν παρόντων πολέμων μέσον τῶν Ἀουστρο-Ῥώσσων, καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, συλλεχθεῖσα ἐκ διαφόρων εἰδήσεων, ὁποῦ ἐκδίδονται εἰς τύπον εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ κοινότερον τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδίωμα. Παρὰ Α. Λ. καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς παρὰ τοῦ αὐτοῦ διορθωθεῖσα. ᾳψϟά Ἐνετίησι, 1791. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. σελ. Ιϛ'—334 (3).

—Διδαχαί. (ἀνέκδοτοι).

Ὁ Λεβέρδος ἐπεμελήθη τὰς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεις τῆς Βυζαντίδος (1768), Μηναίου τοῦ Ἰουλίου (1774), Ϟ. Ἐν δ' ἔτει 1786 ἐπεμελήθη τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Λεξικοῦ τοῦ Ἰωαννίτου Κωνσταντίνου προσθεὶς, κατὰ Ζαβίραν, ἐννέα χιλιάδας λέξεων, καὶ ἑτέρας ἰσαρίθμους καὶ πλεῖστα παραδείγματα.

Τσουλάτης.

Α'. *Ἄγγελος Τσουλάτης*, ἐγεννήθη τῷ 1732 εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μετὰ τὴν ἐν πατρίδι στοιχειώδη παίδευσιν μεταβὰς εἰς Πατάβιον κατέγινεν εἰς τὰ μαθηματικὰ, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων.
(2) Βρετοῦ Κατ. μέρος Α'.
(3) Παρὰ Βρετῷ εὕρηται ἀτελὴς ὁ ἄνω τίτλος.

44) Κωνσταντῖνος Φράγκος ἐκ Δελφῶν διδασκαλεύσας ἐν Λεβαδείᾳ.

45) Ἄνθιμος ἐκ Σαλόνων διδάξας ἐν Πελοποννήσῳ.

46) Νικόλαος Καβρίκας ἐκ Γαλαξειδίου διδάξας ἐν Τεργέστῃ καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ Σμύρνῃ, ἔνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1813.

47) Εὐθύμιος Ῥουμελιώτης διδάξας ἐν Βοστίτσῃ, καὶ ὕστερον ἐν Πάτραις.

48—51). Κωνσταντῖνος καὶ Δῆμος οἱ Ζαβερδινοί, Ἰωάννης ὁ Κραβαρίτης, καὶ Νικόλαος ὁ Αἰτωλός.

Γρηγορίου δὲ τοῦ Παλαμᾶ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἑξῆς μαθηταί:

1) Ἀναστάσιος Μπεκιάρης Μεσολογγίτης, διδασκαλεύσας ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Καλαβρύτων ἀπὸ τοῦ 1808—12, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε.

2) Εὐστάθιος Ἀνδρέου Καλογερᾶς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1821 διέτριψεν εἰς Ἰωάννινα ὡς διδάσκαλος τοῦ Σαλὴκ Πασᾶ, τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἀλήπασα.

3) Δημήτριος Καψάλης, σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου, διδάσκαλος καὶ οὗτος χρηματίσας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰσμαὴλ μόνου υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασᾶ.

4) Τριαντάφυλλος Σποντῆς, γλωσσομαθὴς καὶ ἄριστος ἑλληνιστής, χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Ἑλλάδι.

5) Παντολέων Βάλβης ἱερεύς, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ 1813—21.

6) Χρῆστος Μπεκαούζης ἱερεύς, σύγχρονος τοῦ Παντολέοντος, καὶ διδάσκαλος ἐν Βυζαντίῳ.

7) Ἰωάννης Δημητρίου διδασκαλεύσας ἀπὸ τοῦ 1810—25 εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Αἰτωλικόν.

8) Κωνσταντῖνος Κοκκινομύτης συμπατριώτης τοῦ Δημητρίου, καὶ σύγχρονος διδάσκαλος ἐν τῷ Αἰτωλικῷ.

9) Κωνσταντῖνος Νίκα Μανίκας, χρηματίσας ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Πάτρας μέχρι τοῦ 1817.

10) Ζαφείριος Βάλβης, πολλάκις πρωθυπουργήσας, ἀνεψιὸς τοῦ προρρηθέντος Παντολέοντος, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐξεπαιδεύθη ἐν Εὐρώπῃ.

11) Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικός.

Ἀγάπιος Λοβέρδος.

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1718 ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Νικόλαον Λοβέρδον εἰς Κοντογενάδαν, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας. Διδαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν ἀπῆλ-

θεν εἰς Πατάβιον· ἐκεῖθεν δ' ἐπαναστρέψας, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του ἱερατικὸν ἔθιμον, ἐχειροτονήθη ἱερομόναχος καὶ μετήρχετο τὸν ἱεροκήρυκα. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τῷ 1763 ἱεροκήρυξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ δὲ 1765 διωρίσθη βιβλιοκριτὴς τῶν ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκδιδομένων, καὶ τελευταῖον τὴν 15 Μαΐου 1766 διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἐγένετο καὶ ὁ ἐν τῇ σχολαρχίᾳ διδαχθεὶς αὐτὸν Σπυρίδων Βλαντής. Τὴν 12 Ἰανουριου 1795 ἀπεβίωσεν ἐκ πολυχρονίου ἀσθενείας, ἐπελθούσης ἕνεκα πτώσεως (1).

Συγγράμματα.

—Διδασκαλία περὶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φραντζέζων· μεταφρασθεῖσα πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἰταλικὴν νῦν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἁπλῆν διάλεκτον παρὰ Α. Λ. τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα. Ἐν Πετρουπόλει τῆς Ῥουσίας, ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψξέ. (ἐτυπώθη πραγματικῶς ἐν Βενετίᾳ, εἰ καὶ φέρει ψευδωνύμως ἐν Πετρουπόλει, καὶ μετετυπώθη τῷ 1766) (2).

—Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὴν κηδείαν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατσέα, ὑπὸ Ἀγαπίου Λοβέρδου. Ἐνετίησι 1768.

—Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν 1787 καὶ 1788, περιέχουσα τὰς πράξεις τῶν παρόντων πολέμων μέσον τῶν Ἀουστρο-Ῥώσσων, καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, συλλεχθεῖσα ἐκ διαφόρων εἰδήσεων, ὁποῦ ἐκδίδονται εἰς τύπον εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ κοινότερον τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδίωμα. Παρὰ Α. Λ. καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς παρὰ τοῦ αὐτοῦ διορθωθεῖσα. ᾳψϟά Ἐνετίησι, 1791. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. σελ. ΙΓ'—331 (3).

—Διδαχαί. (ἀνέκδοτοι).

Ὁ Λοβέρδος ἐπεμελήθη τὰς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεις τῆς Βυζαντίδος (1768), Μηναίου τοῦ Ἰουλίου (1774), κ.λ. Ἐν δ' ἔτει 1786 ἐπεμελήθη τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Λεξικοῦ τοῦ Ἰωαννίτου Κωνσταντίνου προσθεὶς, κατὰ Ζαβίραν, ἐννέα χιλιάδας λέξεων, καὶ ἑτέρας ἰσαρίθμους καὶ πλεῖστα παραδείγματα.

Τσουλάτης.

Α'. *Ἄγγελος Τσουλάτης*, ἐγεννήθη τῷ 1732 εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μετὰ τὴν ἐν πατρίδι στοιχειώδη παίδευσιν μεταβὰς εἰς Πατάβιον κατέγινεν εἰς τὰ μαθηματικὰ, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων.
(2) Βρετοῦ Κατ. μέρος Α'.
(3) Παρὰ Βρετῷ εὕρηται ἀτελὴς ὁ ἄνω τίτλος.

τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν· ὕστερον δ' ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ἔλαβεν ἐν ἡλικίᾳ δεκαοκτὼ ἐτῶν τὸν στέφανον τοῦ ἰατροφιλοσόφου, καὶ ἀπὸ Παταβίου μετέβη εἶτα εἰς Βονωνίαν πρὸ πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐπιστήμης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ περικλεὴς ἰατροδιδάσκαλος καὶ φιλέλλην Κόκκης ἀνέγνωσε πολυμαθῆ λόγον περὶ Πυθαγορικῆς διαίτης, δι' οὗ κατεδείκνυε τὸν Πυθαγόραν ὄχι μόνον μέγαν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ ἄριστον φιλολόγον. Ὁ Ἰωσὴφ Πουγιάτης πρωτοϊατρὸς τῆς Φελτρίας ἠθέλησε ν' ἀνασκευάσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Κόκκη γραφέντα, παραστήσας ἐν τῇ διατριβῇ του τὸν Πυθαγόραν ὡς ἀμαθῆ! Ὁ Τσουλάτης τρέφων δίκαιον σέβας πρὸς τὸν Κόκκην καὶ τὸν Ἕλληνα φιλόσοφον, εἰκοσαέτης τότε, ἐδημοσίευσεν ἐν Φλωρεντίᾳ (1752) ἀνασκευὴν τῶν ὑπὸ Πουγιάτη λεχθέντων.

Ἡ ὀξύνοια καὶ ἡ εὐρυμάθεια τοῦ νεαροῦ Κεφαλλῆνος κατέστησαν αὐτὸν πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τὴν λαμπρὰν Ἑνετικὴν οἰκογένειαν τῶν Δονάτων· καὶ δὴ ὁ πατρίκιος Φραγκίσκος Δονάτος διορισθεὶς τρέσβυς τῆς Δημοκρατίας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ αὐλῇ (1754), παρέλαβε μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Τσουλάτην ὡς ἰατρόν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἄγγελος ἀφωσιώθη εἰς τὰ ἐν Σταυροδρομίῳ χριστιανικὰ νοσοκομεῖα, καὶ συνήθροισε πλουσίαν ὕλην πρακτικῶν ἐρευνῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1758.

Φημιζόμενος ὁ Τσουλάτης ὡς ἔξοχος ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς ἀπεβίωσε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1798.

Συγγράμματα.

—Ἐπιστολὴ τοῦ ἰατροδιδασκάλου Ἀγγέλου Τσουλάτη Κεφαλλῆνος πρὸς ἀνώνυμόν τινα φίλον του ἰατρὸν κατὰ τῶν σκέψεων περὶ τῆς πυθαγορικῆς διαίτης τοῦ Ἰωσὴφ Ἀντωνίου Πουγιάτη, πρωτοϊατροῦ τῆς Φελτρίας. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1752. (ἰταλιστί).

—Compendio di Medecina pratica. Venezia 1758, 1764. μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν.

—Παρατήρησις γενομένη ἐν Βενετίᾳ περὶ νέας χρήσεως τοῦ μαγνήτου, ἢ περὶ δραστηρίου ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξωτερικῶς ἐφαρμοζομένου εἰς τοὺς σπασμούς 1758. (ἰταλιστί).

—Costitutione de febri scarlatine. Venetia 1763. (μετεφράσθη καὶ λατινιστὶ ὑπὸ Βορσιέρη).

—Περιγραφὴ τερατώδους ὀδόντος 1764. (ἰταλ.).

—Εἰδήσεις περὶ κεντρωμάτων τῆς εὐλογίας γενομένων ἐν Κεφαλληνίᾳ. Βενετίᾳ 1768. (ἰταλ.).

—Περὶ προόδου καὶ ὠφελειῶν τῆς γεωργίας. Βενετίᾳ 1792. (ἰταλ.).

Λατινιστὶ δ' ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης ταῦτα. Angelini Zulatti Cephaleni philosophiæ et medicinæ doctoris, de Tetano observatio. Venetiis 1763. (μετεφράσθη ἰταλιστὶ ὑπὸ 'Ορτέσκη), καὶ Περιγραφὴν παραδόξου λιθιάσεως τῶν νεφρῶν.

Παρεκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ διαφόρους ἄλλας ἰατρικὰς πραγματείας καὶ ᾠδὰς, ἀνεκδότους (1).

Β'. *Ἰωάννης Φραγκίσκος Τσουλάτης*, υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου, ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ **1762**· κομιδῇ νέος παιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐστάλη ἔπειτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν φιλοσφίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἰατρικὴν, καὶ τῷ **1782**, εἰκοσαέτης ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ ἰατροδιδασκάλου. Διαμείνας ἐπ' ὀλίγον εἰς Πατάβιον πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν καὶ δημοσιεύσας πραγματείαν περὶ ἀλεξιπυρέτου δυνάμεως τοῦ ὑποκαστάνου, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μέλος ἀνακηρυχθεὶς τῆς ἐν Παταβίῳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς, καὶ τῆς ἐν Ζάρᾳ Ἀγρονομικῆς, ὁ νεανίας Τσουλάτης συνεδέετο μὲ τὴν φιλίαν πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Τισσότου, μεθ' οὗ διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν. Διερχόμενος ἐκ Λιβόρνου παρεκινήθη ὑπὸ πολλῶν ἐκεῖσε παρεπιδημούντων ὁμογενῶν ἵνα μείνας μετέλθῃ τὴν ἰατρικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπ' ὀλίγα ἔτη ἐπανέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἡ Ἐνετικὴ Γερουσία διὰ θεσπίσματος ὠνόμασεν αὐτὸν πρωτοϊατρὸν τῆς νήσου, καὶ ἐπειδὴ τότ' ἐκρίθη ἀναγκαία ἀγρονομικὴ μεταρρύθμισις ὁ Τσουλάτης συνέταξε κανονισμὸν παραδεχθέντα μετ' εὐφημισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ συλλόγου.

Θεραπεύων τῷ **1792** ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ Κεφαλληνίας νέον πάσχοντα ἐκ πανώλους καὶ παρατηρήσας, ὅτι διὰ τῆς δραστηρίου θεραπείας τ' ἀποστήματα μετεβλήθησαν εἰς ἀβλαβῆ σκίρρον, συνέταξεν ἰταλιστὶ δοκίμιον περὶ φαινομένων τινῶν τῆς πανώλους, περὶ φύσεως τοῦ μιάσματος, καὶ περὶ τῶν δραστηριωτέρων αἰτιῶν τῶν πυρετῶν, ὅπερ δημοσιεύσας ἐν Βενετίᾳ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Κεφαλληνίας Δομένικον Μουάτζον· τὸ δ' ἔργον τοῦτο ἐπηνέθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε σοφῶν.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου φίλου

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων.

του ἰατροῦ Ἰωάννου Μάρζαρη διατριβὴν περὶ Τετάνου, ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1785 πονημάτιον ἐν εἴδει ἐπιστολῆς καὶ ἐπιγραφόμενον « Σκέψις ἐπὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ Τετάνου », ἐν ᾧ ἀποδοκιμάζων τὴν συνήθη μέθοδον τῆς θεραπείας τοῦ ρευματικοῦ τετάνου διὰ τῶν ναρκωτικῶν ἢ διεγερτικῶν φαρμάκων, ὑπεδείκνυεν ὡς καταλληλότερα τ' ἀντιφλογιστικὰ ἢ ἀσθενικὰ μέσα.

Εἶτα ἐδημοσίευσεν ἐν Βενετίᾳ (1787) « Περὶ Δυνάμεως τῆς Μουσικῆς εἰς τὰς παθήσεις, τὰ ἤθη, καὶ τὰς ἀσθενείας, καὶ περὶ τῆς ἰατρικῆς χρήσεως τοῦ χοροῦ »· καὶ τῷ 1794 διατριβὴν « περὶ τῆς εἰς τὴν γεωργίαν τῆς Κεφαλληνίας ἐπιφερομένης ζημίας ὑπὸ τοῦ διαμελισμοῦ, καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν γαιοκτημόνων » καταχωρηθεῖσαν εἰς τὸν πέμπτον τόμον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένης νέας ἐφημερίδος τοῦ Περλίνη (1).

Περιελθούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Γαλλικὴν κατοχὴν ὁ Τσουλάτης προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίσθη ἰατρὸς τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, προβιβασθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Ῥώσσων εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοϊατροῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, καὶ ἐφόρου τῶν νοσοκομείων.

Τῷ 1800 ἐξελέχθη βουλευτὴς Κεφαλληνίας, καὶ ἔλαβε μέγα μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἐπιψηφισθέντος Ἰονίου Συντάγματος, γράψας καὶ προεισαγωγικὴν ἔκθεσιν ἐπικυρωθεῖσαν καὶ συνεκδοθεῖσαν.

Τῷ 1801 ἐξέδωκεν ἐς Κερκύρᾳ διατριβὴν περὶ ὕδρωπος (De omenti Hidrope), διὸ καὶ ἐτιμήθη παρὰ τῆς ἐν Πετρουπόλει ἰατρικῆς σχολῆς μὲ δίπλωμα μέλους, παρὰ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος μὲ τὸν τίτλον Συμβούλου. Τῇ 1 Φεβρουαρίου 1805 ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Κερκύρας *περὶ τῆς καταχρήσεως τῶν πνευματωδῶν ποτῶν* (Lettera medica intorno all'uso et abuso de liquori spirituosi e degl'aromi)· καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσβληθεὶς ὑπ' ὀξείας φλεγμονῆς ἀπεβίωσε.

Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης καὶ τὰ ἑξῆς ἑλληνιστὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Εἰδύλλιον περιγραφικὸν τοῦ ὄρους τῆς Κεφαλληνίας, Ἄσματα, Μετάφρασιν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν τοῦ Κατούλου, Ὕμνους, κλπ (2).

Πρὸς δὲ μετέφρασεν ἰταλιστὶ καὶ Περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τοῦ Γάλλου Μοντεσκιοῦ.

(1) Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἔγραψαν ὕστερον καὶ οἱ λόγιοι Κεφαλλῆνες ἰατροὶ Στέφανος Χοϊδᾶς, καὶ ὁ κόμης Ἀναστάσιος Καροῦσος ἰδίας πραγματείας καταχωρηθείσας εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα. (2) Μαζαράκη, αὐτόθι.

Νικηφόρος Θεοτόκης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736 ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Στέφανον Θεοτόκην, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· διδαχθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ Ἱερεμίαν τὸν Καβαδίαν, μετέβη νεώτατος εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν, καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια της Βολωνίας καὶ τοῦ Παταβίου τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, πρὸ πάντων δὲ τὰ μαθηματικά. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του τῷ 1756, ἐχειροτονήθη τῷ 1762 ἱερομόναχος καὶ μετωνομάσθη Νικηφόρος. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά, κηρύττων ἅμα ἐξ ἄμβωνος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ νεαρὸς ἱερομόναχος ἤρξατο φημιζόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως ὑπὸ τοῦ τότε κοσμοῦντος τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Σαμουὴλ, καὶ διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ βασιλευούσῃ διαμονὴ τοῦ Θεοτόκη, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὕστερον μετέβη εἰς Λειψίαν (1765) πρὸς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων του τεινόντων εἰς αὔξησιν τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, καὶ πρὸ πάντων τὴν κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τῷ 1772 ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἐνετίᾳ Ἑλλήνων παμψηφεὶ μητροπολίτης Φιλαδελφείας, πλὴν δὲν ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, διὰ λόγους εὐκόλως ἐννοουμένους. Τῷ 1779 παραιτηθέντος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ῥωσσικῆς Συνόδου ὁ Νικηφόρος, ὅστις μετετέθη ὕστερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυροπόλεως.

Ἡ ἀθόρυβος σπουδὴ καὶ μελέτη ὑπῆρξαν πάντοτε αὐτῷ προσφιλέστεραι τῶν πολυκρότων τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων· καθάπερ ὡς ἁπλοῦς λόγιος δὲν ἔπαυε μοχθῶν ὁ Θεοτόκης ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους, οὕτως ὡς ἀρχιερεὺς δὲν ἀπηύδησεν ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετὰ παρέλευσεν χρόνου τινος παραιτήσας τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου διήγαγε μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1800 ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ Θεοτόκης ἐγένετο εἷς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπόνων συγγραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ζηλωτὴς τῆς παιδείας ἔνθερμος, ἐπίσημον καταλαβὼν θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολο-

γία, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μετὰ τοῦ Εὐγενίου, μεθ' οὗ δεσμὸς ἱερᾶς φιλίας ζῶντα τὸν συνήνου (1).

Συγγράμματα.

—Λόγοι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν μετὰ καί τινων Πανηγυρικῶν ἐπιφωνηματικῶν κτλ. Ἐν Λειψίᾳ 1766, καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις 1859.

—Στοιχεῖα Μαθηματικά. Ἐν Μόσχᾳ 1798—99. Τόμοι 3.

—Ἀπόκρισις ὀρθοδόξου τινος περὶ τῆς τῶν Κατολικῶν δυναστείας, καὶ περὶ τοῦ τίνες οἱ Σχίσται καὶ οἱ Σχισματικοὶ καὶ οἱ Ἐσχισμένοι, καὶ περὶ τῆς βαρβαρικῶς λεγομένης Οὐνίας καὶ τῶν Οὐνίτων. Ἐν Χάλλῃ 1775. (Ἀνετυπώθη τῷ 1851 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Π. Φωκᾶ, καὶ τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Βρετοῦ).

—Κυριακοδρόμιον, ἤτοι Ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαις ἀναγινωσκόμενον Εὐαγγελίων. Ἐν Μόσχᾳ 1796. Τόμοι 2. Ἀνετυπώθη τῷ 1803 ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ τῷ 1855 ἐν Ἀθήναις.

—Κυριακοδρόμιον, ἤτοι ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἐν Μόσχᾳ 1808. 2 τόμοι.

—Στοιχεῖα Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1804.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ—τὸ περὶ θρησκείας τῶν Ἑβραίων πόνημα Σαμουὴλ τοῦ Ἰουδαίου, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1769· καὶ ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ κριτικῶν ἐπιστασιῶν τ' Ἀσκητικὰ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (ἐν Λειψίᾳ 1770), καὶ τὴν σειρὰν τῶν ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Πεντάτευχον (1772) εἰς δύο τόμους εἰς φύλλον.

Εἰς τὸν Θεοτόκην ἀποδίδεται ἡ εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν μετάφρασις τῆς ἑρμηνείας Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ 1770, καὶ ἡ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τῆς Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν τῆς νέας καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων, ἡ κατὰ Βολταίρου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννῃ 1794.

Τοῦ Νικηφόρου σώζονται δεκαοκτὼ ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ εἰς τὸ ἀρχιφυλακεῖον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου (1772—74).

Ὑπὸ Ζαβίρα ἀπαριθμοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Θεοτόκη πονήματα.

—Ἀριθμητική.

—Περὶ τῆς ἠλεκτρικῆς δυνάμως.

—Περὶ μετεώρου φυσικῆς.

—Μεταφυσική.

—Γεωγραφία.

—Ἀνάπτυξις τοῦ « πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλισθήσεται » πρὸς Ἐλευθέριον Μιχαήλου τὸν Λαρισσαῖον. Ἐγράφη ἐν Βιέννῃ 1774.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Νεόφυτον τὸν Πελοποννήσιον.

—Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Ῥασκολνίκους τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ εὑρισκομένους.

(1) Πανδώρα, Τόμ. Δ', σελ. 373.

—Ἐξήγησις τοῦ κατὰ Ῥασκολνίκων λόγου ἐν τῇ ἐπιστρέψει αὐτῶν.

—Orientalis ecclesiæ responsio ad admodum reverendum Dom. Athan. Demetrievitz. 1776 Jun. 15.

—Ad occidentalem ecclesiam defitientis, contra se datam declarationem. 1778.

—Λόγος ἐκφωνηθεὶς ῥωσσιστὶ τῇ κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Πουλτάβῃ.

—Λόγος πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτῆς Μεγαλειότητα ἐκφωνηθεὶς τῇ 6 Αὐγούστου 1779, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς ἀρχιεπίσκοπον χειροτονίας αὐτοῦ. (Μεταφρασθεὶς ῥωσσιστὶ ὑπὸ Λουκᾶ Σιτζκαρέβ τοῦ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου μεταφραστοῦ, καὶ γαλλιστὶ, τρίγλωσσος ἐξεδόθη ἐν Πετρουπόλει).

—Περὶ τοῦ ἂν ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν νέον κόσμον.

—Περὶ τῆς τῶν ἁγίων πρεσβείας (1).

Ἄνθιμος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τὸ 1717, καὶ ἀπορφανισθεὶς μητρὸς μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τριέτης ἔτι εἰς Ἱεροσόλυμα. Διδαχθεὶς τὰ γράμματα ἔν τινι μονῇ, ἐφοίτησεν ἔπειτα εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις γυμνάσιον τὸ σχολαρχούμενον ὑπὸ Ἰακώβου Πατμίου, καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ εἰς ἄκρον ἦλασε προκοπῆς καὶ παιδείας, πολὺ κατόπιν ἀφεὶς τοὺς σπουδαστὰς καὶ συνηλικιώτας του. Ἐγένετο δ' ἐγκρατὴς, πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς Ἀραβικῆς, καὶ τῆς Περσικῆς, καὶ πλοῦτον ἄλλων γνώσεων ἐθησαυρίσατο. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ διδασκάλου Ἰακώβου, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ἄνθιμος, προχειρισθεὶς συγχρόνως ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης, καὶ πρῶτος ἱεροκήρυξ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Μετὰ δέ τινα ἔτη (1774) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Σκυθοπόλεως ἢ Βαιθσάν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ταύτης περιωπῆς ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προέτρεπε τοὺς πάντας εἰς παιδείαν καὶ θεοσέβειαν.

Τοιοῦτος ὢν προὐβιβάσθη τῷ 1788 εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἱεροσολύμων. Ἐνταῦθα ἀρίδηλος ἐγένετο ὁ διακαὴς ἔρως τοῦ ἀοιδίμου ὑπὲρ τῆς προσαγωγῆς τῶν χριστῶν ἠθῶν, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τῆς παιδείας. Οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ τότε μαινομένου δυτικοῦ προσηλυτισμοῦ ὑπῆρξαν μέγιστοι. Τότε δὲ συνέγραψε πρῶτον μὲν ἑλληνιστὶ, ἔπειτα δὲ ἀραβιστὶ σύνταγμα Θεολογίας, καὶ Ἑρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, τὰ ὁποῖα ἐκδοὺς εἰς τὴν δευτέραν γλῶσσαν τῷ 1791 καὶ 1792 ἐν Βιέννῃ διεσκόρπισεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων μεταξὺ τῶν Ἀράβων χριστιανῶν (2).

(1) Πανδώρα τόμος Θ'.

(2) Ὁ σοφὸς Κλεόπας, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἁρυσθεὶς τὴν ἐν Πανδώρᾳ δημοσιευθεῖσαν

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ παιδεία τοῦ σοφοῦ τούτου ποιμενάρχου, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διεθρυλλήθη καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Εὐρώπης, καὶ δύο σοφοὶ Ἄγγλοι σταλέντες ἐπίτηδες συνεβουλεύθησαν τὸν Ἄνθιμον ὅπως καὶ ὁποίᾳ μεθόδῳ νὰ μεταφράσωσι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὴν Περσικὴν γλῶσσαν· λαβόντες δὲ τὰς ὁδηγίας τούτου ἐπανέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἤψαντο τοῦ ἔργου, ὡς ἐδιδάχθησαν.

Εἴκοσιν ἔτη ἐκάθησεν ὁ ἀοίδιμος Ἄνθιμος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀδελφοθέου κοπιῶν, δαπανῶν, κηρύττων, συγγράφων καὶ πρὸς παντοίας παλαίων δυσχερείας, τὸ δὲ 1808 μετετέθη πρὸς κύριον ζήσας ὑπὲρ τὰ 90 ἔτη.

Σέργιος ὁ Μακραῖος προσφωνῶν τῷ Ἀνθίμῳ τὸ κατὰ τοῦ Κοπερνικίου συστήματος συνταγμάτιόν του λέγει αὐτὸν *κλέος τῶν εὐσεβῶν, δόξαν τῆς ἐκκλησίας, βραβευτὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς διδασκαλίας, ἀλείπτην τῶν ἀγωνιζομένων, παραμυθίαν τῶν τεθλιμμένων, προμήθειαν τῶν ἐν ἀνάγκαις, ἀντίληψιν τῶν δεομένων ἐπικουρίας πρὸς πᾶσαν πνευματικὴν πάλην.*

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀνθίμου, ὡς προελέχθη, ἐτυπώθησαν ἐν Λειψίᾳ ἀραβιστὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Θεολογίας καὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμούς· τῷ δὲ 1855 ἐξεδόθη ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Διονυσίου Κλεόπα ἑλληνιστὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμούς, μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ συγγραφέως, καὶ προεισαγωγῆς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκδότου.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνθίμου ἐδημοσιεύθη τῷ 1798 ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλλάδιον « Διδασκαλία πατρικὴ » ἐπιγραφόμενον, προτιθέμενον ἵνα παρεμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀείμνηστος Ῥήγας εἶχε προπαρασκευάσει καὶ διὰ τοῦ αἵματός του καθιέρωσε. Κατὰ τοῦ συνταγματίου τούτου, γραφέντος, ὡς εἰκάζεται ὑπό τινος φιλοτούρκου ὁμογενοῦς, καὶ οὐχὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνθίμου, ἔγραψεν ἁπάντων ὁ Κοραῆς τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν, τυπωθεῖσαν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Μακάριος Νοταρᾶς.

Ἐγεννήθη ἀπὸ Γεωργίου Νοταρᾶ ἐν Κορίνθῳ τῷ 1751, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐκείνου οἴκου, ὃν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πολλοὶ γόνοι κατηγλάϊσαν, καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν διὰ Γερασίμου τοῦ ἁγίου, Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου τῶν πατριαρχῶν ἐν συνοχῇ εὐκλείας διετήρησαν. Ἀναδεχθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ

βιογραφίαν τοῦ Ἀνθίμου, ἀφ' ἧς καὶ ἡμεῖς ἀντιγράφομεν, σφάλλουσι λέγοντες ὅτι τὰ ἐν ἔτει 1791 τυπωθέντα ἀραβιστὶ συγγράμματα τοῦ Ἀνθίμου ἦσαν τὰ πρῶτα εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην δημοσιευθέντα, διότι πολὺ πρὸ αὐτοῦ ἐξέδωκε τοιαύτας μεταφράσεις ἐν Χαλεπίῳ Ἀθανάσιος ὁ Ἀντιοχείας.

τότε μητροπολίτου Κορίνθου Παρθενίου ὠνομάσθη Μιχαήλ, καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ὑπὸ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ διδασκάλου Εὐστρατίου· καὶ εἶτα, διὰ τὴν ἔλλειψιν διδασκάλου τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀνέκαθεν ὑπαρχούσης σχολῆς, ἐκουσίᾳ βουλῇ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει ἐδίδαξεν, ὡς λέγεται, ἐπὶ ἓξ ἔτη ἀμισθὶ τὰ τέκνα τῆς αὐτοῦ πατρίδος. Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου (1764), ὁ Μιχαὴλ ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐπροτάθη διάδοχος αὐτοῦ· ὅθεν τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον καὶ Μακάριος μετονομασθείς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἀσμένως ἐχειροτονήθη πρόεδρος Κορίνθου, πατριαρχεύοντος Σαμουὴλ τοῦ πάνυ.

Τῷ 1769 διεγερθείσης, ῥωσσικῇ ὑποκινήσει, τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκτρᾶς ἐκείνης ἐπαναστάσεως, ὁ Γεώργιος Νοταρᾶς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μακάριος κατηγορηθέντες ὡς ὑποκινήσαντες ταύτην κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου τρία ἔτη διέμειναν. Ἐξ Ἑπτανήσου ὁ Μακάριος, καθηρημένος ἤδη τοῦ μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος, μετέβη εἰς Ὕδραν καὶ διέτριψεν ἡσυχάζων ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου μέχρι τῆς γενομένης μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων εἰρήνης. Τότε ἐλθὼν εἰς Χίον διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀθωνα, καὶ Πάτμον, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν διέτριψεν. Ἐπανελθὼν ὕστερον εἰς Ὕδραν καὶ Κόρινθον ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς Χίον, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Σμύρνην. Κατὰ τὰς συνεχεῖς ταύτας περιδρομὰς ὁ Μακάριος δὲν ἔπαυε συμβουλεύων, καὶ κηρύττων, καὶ προτρέπων εἰς ἀγάπην καὶ σέβας τοὺς Χριστιανούς, καὶ τοὺς ἐν Σμύρνῃ εἰς ἔκδοσιν κοινωφελῶν συγγραμμάτων. Ἐν τέλει δ' ἐλθὼν εἰς Χίον διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πολυταράχου βίου του μονάζων ἐν τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ.

Ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ ἀείμνηστος τῇ 16 Ἀπριλίου 1805 (1).

Ὁ Μακάριος ἦν ὄντως ἀνὴρ ἀγνῶν ἠθῶν, σεμνοπρεπὴς, πεπαιδευμένος, πολλῶν καὶ καλῶν γενόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος, δὲ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα χριστιανικοῦ βίου κατέστη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἰδίως ἐν Χίῳ, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἠντύχησε νὰ τὸν βλέπῃ ζῶντα, ἀποθανόντα δ' ἐφιλοξένησε τὸν ἄπατριν καὶ

(1) Ἦν ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ Πανούτζου Νοταρᾶ, ὑπερεκατονταέτους ἐν Ἀθήναις βιβιώσαντος τῇ 18 Ἰανουαρίου 1849.

πολύτλαν ἱεράρχην. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐτίμησε τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς καταλέξασα ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων αὐτὸν, τοῦ ὁποίου τὴν μὲν ἀσματικὴν Ἀκολουθίαν Νικηφόρος ὁ Χῖος, τὸν δὲ βίον καὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν Ἀθανάσιος ὁ Πάριος συνέγραψαν (1).

Ἔγραψεν ὁ Μακάριος—Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων.

—Λειμωνάριον, ἢ συλλογὴν βίων ἁγίων. (Τοῦτο συμπληρώσας ἐξέδωκε Νικηφόρος ὁ Χῖος).

Προτροπῇ τοῦ φιλογενοῦς τούτου ἀνδρὸς ἐδημοσιεύθησαν ἡ Φιλοκαλία, ὁ Εὐεργετινὸς, καὶ ἡ Κατήχησις τοῦ Πλάτωνος.

Λάμπρος Φωτιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὸ 1750, καὶ ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καταρτισθεὶς ὕστερον ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου. Πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ ὀξύνοιαν, μνήμην, καὶ φιλοπονίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην, εἰς δὲ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἰδίως ὀφείλεται ἡ εὐρυμάθεια τοῦ ἀνδρός. Τῷ 1792 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐκεῖσε αὐθεντικῆς Σχολῆς, καὶ ἐπὶ δεκατρία ἔτη μετὰ μεγάλης φήμης διδάξας, ἁφηρπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν γραμμάτων, μόλις τὸ πεντηκοστὸν πέμπτον ἄγων ἔτος τῆς ἡλικίας (1805).

Διάροροι ἔπλεξαν ἀντάξιον τοῦ πολυθρυλλήτου τούτου διδασκάλου τὸν στέφανον. Εἷς τῶν μαθητῶν του ἐν ἄκρᾳ μετριοφροσύνῃ λέγει τάδε περὶ τοῦ κλεινοῦ Λάμπρου. « Ἦτον ἄνθρωπος μὲ πολλὴν εὐφυΐαν, εἰς » ἄκρον φιλόπονος, φιλομαθὴς καὶ φιλότιμος. Εἶχεν ἰδέας ἱκανὰς μαθη- » ματικῆς, καὶ Φυσικῆς, καὶ τῆς τότε φιλοσοφίας· ἐξεῖχεν ὅμως εἰς » τὴν μάθησιν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ παράξενον εἶναι ὅτι ἐστάθη σχε- » δὸν αὐτοδίδακτος· χωρὶς ὑπερβολὴν ἀπὸ ὅλους τοὺς προγενεστέρους » του, καὶ συγχρόνους ἐκαταλάμβανε καὶ παρέδιδε καλλίτερον τὰ » Ἑλληνικά· δὲν ἐπεριωρίζετο δὲ εἰς μόνον τὸ γυμνὸν καὶ ξηρὸν » λεκτικὸν μέρος, ἀλλ' ἤκουε καὶ τὸ πραγματικόν. Εἰς αὐτὸ ἐλάμ- » βανε βοήθειαν τὴν ἱστορίαν, ἀρχαιολογίαν τῶν παλαιῶν, προσέτι » τὰς ξένας ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ξένας γλώσσας καὶ » μάλιστα τὴν λατινικὴν εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς ὁ ἴδιος ὡμολογοῦσε, » ἐχρεώστει τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς παιδείας . . ὡς τόσον ἂν εἰς

(1) Ἐδημοσιεύθησαν ἐν Χίῳ τῷ 1863.

» ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὑπῆρχε φιλολόγος, αὐτὸς ἦτο βέβαια· κανὲν » σύγγραμμα τῶν παλαιῶν δὲν τὸν ἐλάνθανε » (1).

Ἕτερος δὲ τὰ ἑξῆς: « ἀράμενος κλέος ἐπὶ σοφίᾳ, οἷον οὐδεὶς τῶν » πρὸ αὐτοῦ, ἢ τῶν κατ' αὐτὸν, καὶ μάλιστα τῇ ποιήσει τὰ πρῶτα » φέρων, ὥστε καὶ τῶν Ποιητῶν τοῖς πάλαι ἀντεξετάζεσθαι, εἰμὴ τολ- » μηρόν· ξυνέθετο ποιήματα παντοῖα, Ἀνακρεόντεια, λέγω, Ἡμιάμ- » βεια, Ἡρωελεγεῖα, Ἡρωϊκὰ, Σαπφικὰ, Πινδαρικὰ, Τροχαϊκὰ, Ἐπί- » μικτα, Ἰαμβεῖα, Πτερύγια, Βωμοὺς, Πελέκεις, Ὠὰ, Σύριγγας, καὶ » ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα ποιήσεως εἴδη, τῆς ποιητικῆς ἰδέας καὶ στομ- » βότητος οὐ κατόπιν ἀπολειπόμενος. Μεθηρμήνευσε δὲ τῶν Δέκα » ῥητόρων τὰ σωζόμενα, τὸν Ξενοφῶντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, Ἡροδό- » του τὰς Μούσας, Θουκυδίδου ξυγγραφὰς πέντε, Γρηγορίου λόγους, » καὶ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, Πλουτάρχου τὰ πλείω, καὶ τοῦ βω- » μολόχου Λουκιανοῦ, καὶ τὰς τοῦ Συνεσίου ἐπιστολὰς, καὶ ἄλλα » πολλὰ, ἅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος καταλέγειν, μήτιγε περιττόν. Πρόσ- » θες δὲ καὶ κριτικὰς αὐτοῦ περὶ ταῦτα θεωρίας. Παρέφρασε δὲ » Πίνδαρον καὶ τῶν πεζῶν πολλούς. Ἠρύσαντο δ' ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐκ » πηγῆς πολυχεύμονος τῆς αὐτοῦ σοφίας πολλοὶ μονονοὺ καὶ τὸν τῶν » ἑκατὸν ἀριθμὸν ὑπερβάλλοντες οὐδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν ὕστε- » ροι, ὧν τὰ συγγράμματα μάρτυρες· οὗτος τοῖς προληπτικοῖς καὶ » περὶ τὸν πολὺν τάραχον τῶν Κανόνων τῆς Γραμματικῆς ἐπτοημέ- » νοις πρῶτος ἀνταναχθεὶς καὶ ὡς ἄλλος Σόλων τοὺς περὶ Γραμμα- » τικὴν καὶ ποιητικὴν ἀντεισαγαγὼν νόμους τὴν τέως κεχερσωμένην » καὶ ὑλομανήσασαν ὑπὸ τῆς πολυκανόνου κατάρας Ἑλλάδα φωνὴν » ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγεν ἀροτριώσας τὸ λυπρόγαιον, καὶ γόνιμα » καταβαλὼν τὰ σπέρματα » (2).

Ὁ Φωτιάδης, ὅταν ἐπροτάθη ὑπὸ Καταρτζῆ ἡ περὶ ὁμιλουμένης γλώσσης συζήτησις ἐδείχθη θιασώτης τοῦ ἀρχαΐζοντος ὕφους. Μετὰ δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν περὶ γλώσσης στοχασμῶν τοῦ Κοραῆ ἔκλινε πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Χίου γνωματευθέντα, εἰπὼν ὡς λέγεται, περὶ τοῦ Κοραῆ « αὐτὸς μόνος ἐγνώρισεν εἰς ποίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ » γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν » (3). Διδάσκων ὁ κλεινὸς Λάμπρος ἀνεδείχθη πατὴρ τῶν μαθητευομένων, ἐξ ἴσου ἀγαπῶν ὅλους, ἐπι-

(1) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.
(2) Λόγιος Ἑρμῆς, 1811.
(3) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.

δοκιμάζων τοὺς ἐπιμελεστέρους καὶ διεγείρων τὴν φιλοτιμίαν τῶν φιλοπόνων. Ὀλιγαρκῶς ζῶν ἐχορήγει εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τὰ πρὸς διατροφήν, ἰδίαις δαπάναις εἰς Εὐρώπην ἀποστείλας πολλούς. Τοιοῦτος γενόμενος ὑπὸ πάντων ἐσέβετο καὶ ἠγαπᾶτο ζῶν, θανὼν δὲ προεπέμφθη εἰς τὸν τάφον μὲ τὰ δάκρυα ἀπαρηγορήτων μαθητῶν καὶ φίλων.

Οὐδὲν τῶν ἄνω μνημονευομένων συγγραμάτων αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐκτὸς ἑνὸς ἐπιγράμματος εἰς τὰς ἐπιστολὰς Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου (1792), τεσσάρων ἐπιτυμβίων καὶ ἑνὸς πτερυγίου, κατὰ τὸ Σιμμίου τοῦ Ῥοδίου, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Κοσμᾶν τὸν Μπαλάνον (1), καὶ ἑνὸς ἐπιγράμματος εἰς Ὑψηλάντην.

Κατὰ συμβουλὴν, ὁδηγίαν καὶ διόρθωσιν τούτου ἐγράφησαν αἱ γραμματικαὶ τοῦ Κομμητᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου Δούκα.

Ἰωάννης Πέζαρος.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἰωάννου, μετὰ ταῦτα δ' ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ Κοσμᾶ Βαλάνου, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβὰς εἰς Ἄθωνα ἤκουσε τὰ μαθήματα τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ὑπό τινος τῶν ἐκεῖ μεινάντων μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου, Κυπριανοῦ ὀνομαζομένου. Ἐκ τοῦ Ἄθωνος προσκληθεὶς διδάσκαλος τοῦ σχολείου τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τσαριτζάνης ἐδίδαξεν ἐκεῖ πέντε ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν ἔτει 1775 μετέβη εἰς τὸ τοῦ Βλαχολειβαδίου νεόκτιστον σχολεῖον, ὅπου ἕνεκα τῆς φήμης αὐτοῦ συνηθροίσθησαν πάμπολλοι μαθηταί· ἐπὶ τέλους δὲ προσκληθεὶς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Πάσχου, ἐν ἔτει 1782, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Τύρναβον καὶ ἀναδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν, ἐπλάτυνε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σχολείου, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδέχετο τοὺς ξένους μαθητὰς, οἵτινες εἶχον ἐκτὸς τῆς κατοικίας, τροφὴν, πλυστικὰ καὶ τὴν λοιπὴν περίθαλψιν δι' ἐτησίας πληρωμῆς ἑξήκοντα μόνον γροσίων.

Ὁ Κούμας χρηματίσας μαθητὴς τοῦ Πεζάρου λαλεῖ ὡς ἐξῆς περὶ τοῦ ἀειμνήστου τούτου διδασκάλου.

« Ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις ἂν ἐσπούδαζεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης ἤθελε σκιάσει πολὺ τὸ κλέος τοῦ Εὐγενίου, μὲ τὸν εὐρυχωρότατον νοῦν του ἤνωνε ζῆλον διακαέστατον πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας, καὶ βίον ἀληθῶς Σωκρατικόν. Καὶ πρότερον εἰς τὰ

(1) Piccolos, Supplement de l'Anthologie Grecque, σελ. 235. Τὰ τελευταῖα ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου ἐν Β' Περιόδῳ τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

δύο ἄλλα σχολεῖα, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν πατρίδα του ἐκράτει κοινόβιον διὰ ξένους καὶ πτωχοὺς μαθητάς. Μὲ λιτότητα καὶ οἰκονομίαν, χωρὶς ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, συνέζων πάντοτε δέκα ἕως δεκαπέντε ξένοι μαθηταί. Οἱ ἐγχώριοι ὑπέστρεφον μετὰ τὸ μάθημα εἰς τοὺς οἴκους των. Αὐτὸς δὲ ὁ διδάσκαλος μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ἐνέργειαν ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωΐας ἕως νυκτὸς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν μαθητῶν του, πολλάκις συναριθμουμένας εἰς ἑπτά. Ἐτεχνολόγει, ἐδιόρθονεν ἐξηγήσεις, ἤκουε τοὺς ἀποστηθίζοντας, ὡδήγει τοὺς πρωτοπείρους εἰς τὸ γράφειν, καὶ ἐδίδασκε τὸν λογαριασμὸν εἰς τοὺς ὅσοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀκούσουν ὑψηλότερα μαθήματα. Ὁ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλός του ἦτο πάντοτε ζωντανός· τὸ πρωῒ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του ὑπέστρεφαν ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἤρχιζαν τὴν σπουδήν, καὶ ὅταν ἐτελείοναν τὸ βραδὺ, ἀμέσως ὑπήγαιναν εἰς τὸν ἑσπερινόν. Ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς δεκαὲξ ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐκείνης τόσον συχνάκις, ὥστε κατ' ἔτος ἐσυναριθμοῦντο ἑκατὸν περίπου αἱ ὁμιλίαι του. Ἄνθρωποι συζήσαντες μὲ αὐτὸν καὶ χαίροντες ν' ἀκούωσι πάντοτε τοὺς γλυκυτάτους λόγους, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν ὅτι τὸν αὐτὸν λόγον ἐξεφώνησε ποτὲ δίς. Ὁ ταχύτατος νοῦς του ἐφεύρισκεν ἐκ τοῦ προχείρου ἐπιχειρήματα, ἡ ὑπερφυὴς μνήμη του ἐβάσταζεν ὅλα τὰ γραφικὰ ῥητὰ, καὶ ὅλας τὰς παλαιὰς ἱστορίας, καὶ ἡ εἰς τὰς ἄλλας συναναστροφὰς ἀμελημένη καὶ ὑπότραυλος γλῶσσά του ἐγίνετο τόσον λαμπρόφωνος καὶ γλαφυρὰ, ὥστε συνήρπαζε τοὺς ἀκροατὰς εἰς θάμβος, μάλιστα ἐπειδὴ καθεὶς ἐπαρατήρει ὅτι οἱ λόγοι του δὲν ἦσαν παλαιοὶ, ἀλλὰ πρόσφατοι καὶ τώρα γεννώμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν νοῦν του ἀναλόγως μὲ τὰς περιστάσεις. Πολλοὶ πεπαιδευμένοι διαβαίνοντες ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην, πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ἰατροὶ μαθόντες τὴν γλῶσσαν μας, ἤκουσαν καὶ ἐθαύμασαν τὴν σειρᾶνα τῶν λόγων τοῦ Πεζάρου.

« Ἐδιαίρει τοὺς μαθητὰς εἰς πολλὰς κλάσεις προβαινούσας ἐκ τῶν μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλείτερα μαθήματα. Ἡ κλάσις τὴν ὁποίαν ἐγύμναζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου ἦτο ἡ κατωτάτη· δευτέρα, ἥτις ἤρχιζε νὰ ἀναλύῃ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου· τρίτη, ἥτις ἐσύντασσε θέματα· τετάρτη, ἥτις ἐγυμνάζετο εἰς τοὺς ἐπιστολικοὺς χαρακτῆρας κατὰ τὸν Κορυδαλλέα· ἡ πέμπτη ἐκαταγίνετο εἰς τοὺς ποιητάς· ἡ ἕκτη ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσόφει, ἥτις πολλάκις ἐδιαιρεῖτο εἰς δύο. Γραμματικὴν δὲν ἠθέλησε ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν

τοῦ Λασκάρεως. Ἑλληνικὰ μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυσολωρᾶ, τοὺς Μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιεῖχεν ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ, τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς σκηνικοὺς ποιητάς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχεδίως δὶς τῆς ἑβδομάδος πρῶτον κατὰ τὰ εἴδη τῶν ῥημάτων, καὶ ἔπειτα καθ' ὅλα τὰ εἴδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἡ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, μετέβαινεν εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου, καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικήν, εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Γενουηνσίου, καὶ εἰς τὸ κατὰ Γέσνερον μαθηματικὸν τοῦ Εὐγενίου, εἰς τὴν Φυσικὴν τοῦ Θεοτοκίου, καὶ τέλος ἐπέθετο τὸ θεολογικὸν τοῦ Εὐγενίου. Παρέδιδεν ἀδιακόπως ὅλον τὸν ἐνιαυτόν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μαθήματα ὡμολόγει εἰλικρινῶς ὅσα δὲν ἤξευρε, καὶ ἐσύσταινεν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ νὰ ζητήσουν, εἰ δυνατόν, τὴν τελειοποίησίν των δι' ἄλλων διδασκάλων· οὕτως ἔλεγεν, ὅτι ἡ Φυσικὴ εἶναι ἀτελὴς, ἐπειδὴ ἔλειπον τὰ πειράματα, καθὼς καὶ ἡ γνῶσις τῆς τελειοτέρας Ἀλγέβρας, ἡ τῶν κωνικῶν τομῶν καὶ ἡ τοῦ λογισμοῦ τῆς ὡς ἀπείρου θεωρουμένης ποσότητος.

» Ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀρετή του, τὸ πενιχρὸν τῆς ζωῆς του ἡνωμένον μὲ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεε σέβας εἰς πάντα ὅστις ἔβλεπε τὸν ῥακένδυτον Πέζαρον, ἐκλείσαν τὴν Θεσσαλίαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος τὸ ὄνομά του . . .

» Πολλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐζήτησαν τὸν Πέζαρον διδάσκαλον μὲ μισθοὺς μεγάλους. Ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησε μὲ διακοσίων πεντήκοντα γροσίων μισθὸν ἐτήσιον νὰ μείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Διὰ νὰ στερεωθῇ μάλιστα περισσότερον εἰς αὐτὴν, ἐνυμφεύθη μίαν συμπολίτισσάν του νεάνιδα τὸ 1790 ἔτος, καὶ ἐνταυτῷ ἀνεδέχθη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἐπροχειρίσθη οἰκονόμος, μὲ τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐγνωρίζετο ἐφεξῆς· καὶ τότε ἦτο θαῦμα νὰ βλέπῃ τις τὴν ἀκάματον δραστηριότητα τοῦ ἀνδρός· κανὲν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε ἔργα τοῦ σχολείου δὲν ἠμέλησεν, ἀλλὰ καὶ προσέλαβεν ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἐνορίας του· ἱερούργει, ἐβάπτιζεν, ἠγίαζεν, ἔκαμνεν ὅσα κάμνει καθεὶς ἱερεὺς χωρὶς νὰ χρειασθῇ ποτὲ βοηθόν του· τὸν εἰς τὸ κηρύττειν ζῆλόν του ἐδιπλασίασε. Τοῦ ἐπροστίθετο δὲ καὶ βάρος ἄλλο ἡ μεγάλη ἐπιστολογραφία. Παρεκτὸς

ὅτι αὐτὸς ἔγραφε συχνάκις εἰς πολλοὺς μαθητὰς καὶ φίλους του, τοῦ ἐπεφορτίζετο καὶ ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς αὐλῆς καὶ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως ἡ φροντὶς νὰ γράφῃ ἐπιστολὰς ἐκ μέρους των πρὸς πολλὰ ἔνδοξα πρόσωπα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ μέγας νοῦς του ἀνέδειχνεν εὔκολα τὰ εἰς τοὺς ἄλλους δύσκολα· χωρὶς νὰ σβύσῃ ἢ νὰ μεταβάλῃ τι ἔγραφε τὰς ἐπιστολὰς, ἐνῷ πολλάκις ἐτεχνολόγει τοὺς μαθητάς του, καὶ ὁ μὲν κάλαμος ἔτρεχεν, ἡ δὲ γλῶσσά του ἐδιόρθωνε τὰ πταίσματα τῶν μαθητῶν. Καὶ ποίας ἐπιστολάς; τοιαύτας αἱ ὁποῖαι ἐὰν ἐσυνάζοντο καὶ ἐτυπόνοντο ἤθελε τὰς ἀναγινώσκειν καθεὶς ὡς ἀριστουργήματα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Μουροῦζαι ἐσύναζαν τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ῥουμελιώτου Ἰωάννου, καὶ μὲ ὅλην τὴν περιαυτολογίαν των ἔλεγον, ὅτι δὲν δυναταί τις νὰ γράψῃ καλλιτέρας.

» Τὸ ἐπαινετώτερον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὅτι δεισιδαιμονία δὲν ἐμόλυνε τὴν θεοσεβεστάτην του καρδίαν. Ἐσέβετο τὰ θεῖα μὲ λόγον καὶ ἔργον, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ἀλλ' ἐσέβετο καὶ τοὺς προπάτορας Ἕλληνας μὲ ἐνθουσιασμόν. Ὅταν ἐξήγει τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου, τὴν ὁποίαν ἀπήγγελλε πολλάκις ἐκ στήθους, ἐφαιδρύνετο τόσον τὸ πρόσωπόν του, εὕρισκε πάντα στίχον, πᾶσαν λέξιν ὅτι περιεῖχέ τι ὑψηλὸν καὶ ἠθικὸν, ὥστε ἐφαίνετο καταγοητευμένος ἀπὸ τὰς χάριτας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἐποίησε δὲ καὶ αὐτὸς διάφορα ποιήματα μὲ χάριν καὶ ὀξύτητα, τὰ ὁποῖα ἴσως σώζονται εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σέργιος Μακραῖος ἀναίρεσε τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου εἶπε μὲ γέλια « ὤ! ἀκόμη εἴμεθα νήπιοι καὶ ψοφοδεεῖς! »

Μαθηταὶ τοῦ Πεζάρου, ἀποβιώσαντος ἐν Τυρνάβῳ τῷ 1806, ἐγένοντο Στέφανος ὁ Δούγκας, Κωνσταντῖνος Κούμας, καὶ ἄλλοι τῶν τότ' ἐπιφανῶν.

Ὁ μέχρις ἐσχάτων ἐπιζήσας υἱός του Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῷ 1797 ἐν Τυρνάβῳ· ἐκ δὲ τῆς πατρίδος ἐλθὼν τῷ 1817 εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον διήνυσεν εὐδοκίμως τὸ στάδιον τῶν μαθημάτων. Εἶτα μεταβὰς πρὸς διδασκαλίαν εἰς Ταγγαρόκον τῆς Ῥωσσίας, κατέβη ὕστερον εἰς Σύρον, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1833—57 ἓξ μὲν ἔτη ἐν Τρικάλοις, τὰ δὲ λοιπὰ δεκαοκτὼ ἐν Μηλιαῖς. Ἀναξιοπαθὼν δὲ ἀπεβίωσε πρὸ ὀλίγου ἐνταῦθα ὁ σεβάσμιος πρεσβύτης.

Κοσμᾶς Μπαλάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1731 ἀπὸ τὸν σχολάρχην καὶ πρωτοπαπᾶν Μπαλάνον τὸν Βασιλόπουλον, παρ' ᾧ καὶ ἐδιδάχθη

τὰ ἐγκύκλια. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐχρημάτισε διευθυντὴς καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις πρώτης σχολῆς διὰ βίου, διορισθεὶς ὕστερον καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1808.

Ὁ Μπαλάνος ἦν ἐκ τῶν καλλιτέρων τότε διδασκάλων, καὶ τῶν εὐρυμαθεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐδίδαξε δὲ μετὰ μεγάλης φήμης, καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ὕστερον εἰς διαφόρους διαπρέψαντες θέσεις, καὶ ἰδίως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Τυρναβίτης, Λάμπρος Πάσχος, Ἰωάννης ἐξ Ἀγράφων, Ἰωάννης Πέζαρος, καὶ Γεώργιος Κρεμμύδας. Ὁ τελευταῖος ἐν Νίζνῃ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του ἐποίησε τὸ ἑξῆς εἰς τοῦτον ἐπιτύμβιον.

Κλεινὸν ἔδος, πάτρης, αἴ! ἔμελλε πανύστατον εὖχος
Σὸν ἄρα ἐκλείψειν, Κοσμᾶ ἀποιχομένου.
Κλεινὸς κλεινοῦ πατρὸς, ὃς ἔσκε γόνος, σὸν τ' ἔρμα
Ξὺν τοῖς, σοί τε ὁμῶς, τεὰ κήδεα λυγρὰ, πατρός τε
Ὑψόθεν ἀλλὰ σὺ σῶν μάκαρ αἰὲν κήδεο παίδων,
Τριάδι πρεσβεύων, σῶζέ τ' ἐνεγκαμένην.

Συγγράμματα.

—Κοσμᾶ ἱερέως Μπαλάνου Βασιλοπούλου, τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ ἐπιστημονικωτάτου μεγάλου οἰκονόμου καὶ διδασκάλου Ἰωαννίνων, ἔκθεσις συνοπτικὴ Ἀριθμητικῆς, Ἀλγέβρης, καὶ Χρονολογίας. Πρὸς χάριν τῶν γνησίων αὐτοῦ φοιτητῶν καὶ λοιπῶν φιλομαθῶν, προσφωνηθεῖσα δὲ τῇ φιλομούσῳ, φιλογενεῖ, καὶ φιλοπάτριδι εὐγενεστάτῃ ἀδελφότητι τῶν Κυρίων Ζωσιμάδων, ὧν καὶ ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδοται. Ἐν Βιέννῃ 1798. Παρὰ Μαρκ. Πούλιου, (8^{ον}, σελ. 371). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ προτίθεται ἡ εἰκὼν τοῦ συγγραφέως, φέρουσα κάτω τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Δέρκεο ὃν Μπαλάνος σοφὸς υἱέα
Γείνατο Κοσμᾶν, ἀρχιπρεσβύτερος
Τὸν μέγαν οἰκονόμον
ᾳψιϛ'.

Τῷ 1798 ἐποίησεν ὁ Κοσμᾶς ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἄννης συζύγου τοῦ μαθητοῦ καὶ συμπολίτου του Κρεμμύδα.

Εἶχε δὲ καὶ παρασκευάσει πρὸς ἔκδοσιν τὴν μετὰ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως μαθηματικὴν διένεξιν τοῦ πατρός του, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1816 ὑπό τινος ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν μνήμην τῶν σοφῶν τούτων διδασκάλων τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐν ἐπιμέτρῳ ἐπισυνάπτομεν ὧδε συντόμους εἰδήσεις περὶ ἄλλων κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα συγγραψάντων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀρυόμενοι αὐ-

πὰς ἐκ τοῦ Ζαβίρα, Βρετοῦ, Παρανίκα, καί τινων βιβλιογραφικῶν ἡμῶν σημειώσεων.

Κωνσταντῖνος Ἄβιας Πάτμιος, συνέγραψεν *Ἑβδομαδευχάριον* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1704.

Γεώργιος Μαϊώτας, ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καὶ λατινικοῖς τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου Βασαράβα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, συνέγραψε *λόγον εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου λόγου*, ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1706.

Ἀργυρὸς Βερναρδῆς Ἀθηναῖος κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, ἔγραψε *Κτιτορικὸν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου* τυπωθὲν ἐν ἔτει 1705, καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην *βίους τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς Ὁσίας Εὐφροσύνης*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1706.

Γεώργιος Παπα-Σίμος, ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῇ 8 Μαΐου 1683. Ἐρανισθεὶς ἐκ διαφόρων ὑμνογράφων συνέθετο ἐν Μοσχοπόλει τῷ 1706 *ΚΔ' οἴκους πρὸς τὴν νοητὴν σκάλαν, τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ἐκδοθέντας μετὰ τοῦ Ὑμνολογίου Γρηγορίου Ἁγιοπαυλίτου ἐν Βενετίᾳ 1770.

Ἰωάννης Μάμολας ἐξ Αἰτωλίας, ἐδιδάχθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παρέφρασε περὶ τὸ 1710 *Φιλῆ περὶ ζώων ἰδιότητος* (ἀνέκδοτον).

Γιακουμῆς Μαλάκης Κρὴς, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Παίγνια Φαντασίας* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1711, καὶ 1789.

Ἰάκωβος Κύπριος, ἐχρημάτισε πρωτοσύγκελλος τῆς μητροπόλεως Λαρίσσης, καὶ ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἔν τε τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ καὶ τῇ γραμματικῇ τέχνῃ· τοῦτον *γραμματικώτατον* ἀποκαλεῖ ὁ Γόρδιος ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του. Συνέγραψε *λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς τὸν Πρόδρομον*.

Μάνθος Ἰωάννου, ἐστιχούργησε τὴν ἐν ἔτει 1715 ὑπὸ τῶν Τούρκων *συμφορὰν καὶ ἅλωσιν τοῦ Μορέως*, ἐκδοθεῖσαν πολλάκις ἐν Βενετίᾳ.

Νεόφυτος Μαυρομμάτης, Αἰτωλὸς· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι καὶ ὕστερον ἐν Βυζαντίῳ, προείλετο τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος Σαντορίνης προεβιβάσθη μετέπειτα (1706) μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης εἰς διαδοχὴν Γρηγορίου, τοῦ ἐξ Αἰτωλίας ὁμοίως ὁρμωμένου. Συνέγραψε Χρονικὸν σύντομον ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ ἔτους

1733 (1)· ἔκ τινος δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1707) κελεύσει αὐτοῦ μεταφράσαντος ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸν εἰς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους πίνακα, φαίνεται, ὅτι καὶ περὶ τὰ ἰατρικὰ ἠσχολεῖτο ὁ ἀνήρ.

Πρὸς τὸν Νεόφυτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1706—24).

Ἀζαρίας Τζιγάλας, ἐκ Θήρας· ἐδίδαξε τὰ γραμματικὰ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ συνέθετο ἐν ἔτει 1717 *μονόστιχα παραινετικὰ πρὸς τοὺς ἐκλαμπρατάτους μπεϊζαδέδες τοῦ Μιχαὴλ Βοεβόδα* (2).

Πέτρος Κασιμάτης, Κερκυραῖος, ἰατροφιλόσοφος· ἐν ἔτει 1717 ἐπεμελήθη τὴν δαπάνῃ αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ *ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος*, καὶ συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο *Στοχασμοὺς ὠφελιμωτάτους*, τυπωθέντας Ἐνετίῃσι 1718.

Νικόλαος Γαβριηλόπουλος, Ζακύνθιος, συνέθετο *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίμου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1718.

Γεώργιος Παπαδόπουλος, ἱερεὺς ἐκ Σούδας τῆς Κρήτης, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ἀπαχθεὶς μετ' ἄλλων Κρητῶν καὶ Πελοποννησίων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου μεταδοθέντος κατ' Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον τοῦ ἔτους 1718 λοιμοῦ, αὐτὸς ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Τούτου ἕνεκα συνέθετο *κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον*, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1772.

Βίκτωρ Δαράκης, ἐπελεγόμενος Κλαπατσαρᾶς, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐχρημάτισε καλὸς ἱεροκήρυξ. Συνέθετο *Ἀκολουθίαν τῆς ἐκ Κερκύρας διαβάσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Νικολάου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1719, ἀνατυπωθεῖσαν δ' ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1851. Πρὸς τούτοις καὶ *Ὕμνον εἰς τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα* (3).

Στέφανος ὁ Ἀκαρνάν. Διήκουσεν Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προεχειρίσθη ἐν ἔτει 1715 μητροπολίτης Σερρῶν,

---

(1) Ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τούτου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σακκελίωνος ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι ὁ κατάλογος τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχῶν.

(2) Παρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 27.

(3) Ὁ Κλαπατσαρᾶς εἶχε καὶ τρεῖς ἀδελφούς, ἐπίσης λογίους, ὡς λέγει ἐν προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιηθείσης Ἀκολουθίας. « Καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀδελφούς, δηλαδὴ τὸν » λογιώτατον ἱεροκήρυκα Νικόλαον τὸν τῆς ἱερωσύνης στύλον, τὸν πράξει ἠθικῇ καὶ » πνευματικῇ θεωρίᾳ διαλάμποντα, τοὺς ἄλλους δύο ῥητορικωτάτους ἀδελφοὺς ἡμῶν » Γεώργιον καὶ Ἐμμανουήλ ».

εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἀνθίμου. Διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ συμμαθητοῦ του Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1715—22), ποιήσαντος αὐτῷ καὶ τὸ ἑξῆς ἡρωελεγεῖον.

Στέψε θεὸς στεφάνοις Στέφανον τόνδ' ἀρχιερῆα
τῆδ' ἐν ἀπειρεσίοις οἷσι περιστέφεται.
Πλείοσι δ' αὖ μακάρων στέψει τερπνῷ ἐνὶ χώρῳ
τῷ γε ἐπουρανίῳ, ἄφθιτος ἔνθα βίος.

Συνέγραψε *Διδαχὰς* καὶ *ἐπιστολὰς*, ἀνεκδότους, καὶ προτροπῇ αὐτοῦ ἐφιλοπονήθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἀναστασίου ὁ *Φωσφόρος*.

Ἰωάννης Ἀγραφιώτης, ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἠπείρῳ, Θεσσαλίᾳ, καὶ Βουκουρεστίῳ καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν τοῦ Ἀϊνεκκίου, καὶ τὸ διεξοδικώτατον λεξικὸν τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου.

Μάρκος Κύπριος, ἐχρημάτσιε διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, καὶ ἡρμήνευσε τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους (1).

Καμπίτης Παπα-Φιλίππου ἐκ Ναούσης τῆς Μακεδονίας, πατὴρ Ἀναστασίου τοῦ διδασκάλου. Συνέγραψεν *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Θεοφάνους*, ἐπίγραμμα εἰς τὴν Μαθηματικὴν ὁδὸν τοῦ Μπαλάνου, καὶ ἄλλα τινα.

Νικόλαος Ἱερόπαις ἐξ Ἀγράφων, συνέγραψε *Περὶ ἀμβλυωπίας*.

Καισάριος ἱερομόναχος, συνέγραψε Πασχάλιον αἰώνιον.

Ἰωάννης Βούλγαρις, Κερκυραῖος, ἐχρημάτισεν ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας καὶ ὕστερον πρωτοπαπᾶς Κερκύρας. Ἀποτελῶν μέλος τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἀβλαβῶν (Illesi) συνέταξεν ἐν ἔτει 1720 *Ἄσμα λυρικὸν εἰς Μελέτιον Τυπάλδον* καὶ ἰταλιστὶ sonneto in lode della Græcia (2).

Φραγκίσκος Κολομπῆς, ἱεροδιάκονος ἐκ Κεφαλληνίας. Μέλος καὶ οὗτος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας ἔγραψεν *Εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Παναγίου ᾠδάριον*, καὶ Sopra la gloriosa assunzione della beatissima Vergine sonneto (3).

Φραγκίσκος Γεράρδος Κρὴς διατρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1720 καὶ καταλεγόμενος μετὰ τῶν Ἀβλαβῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἔγραψε λατινιστὶ ἐπίγραμμα εἰς Μελέτιον Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστὶ *ἀσμάτιον εἰς τὴν Ἑλλάδα* (4).

(1) Σοφ. Οἰκονόμου, Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου. Ἐν Ἀθήναις 1843.

(2) Κατεχωρήθησαν μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Ἄνθη Εὐλαβείας, τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ 1720, σελ. 17—20.

(3) Αὐτόθι, σελ. 21—22. (4) Ὁμοίως σελ. 29—30.

Ἀνδρέας Μυιάρης, Ἀθηναῖος, συνέγραψε καὶ ὁ Ἀβλαβὴς οὗτος ἀκαδημαϊκὸς *εἰς τὴν ἔνδοξον μετάστασιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παίγνιον ποιητικὸν κατὰ μίμησιν τοῦ σοφοῦ Ἀνακρέοντος, εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος ἐπίγραμμα*, καὶ τρίτον δίστιχον (1).

Ἀντώνος Λάνδος Κρὴς, Ἀβλαβὴς, συνέταξε—Sopra la gloriosa assunzione della beatissima Vergine sonneto, *καὶ εἰς τὴν παγήγυριν τῆς Θεομητορικῆς μεταστάσεως ἐπίγραμμα* (2).

Ἕκτωρ Σιγοῦρας Ζακύνθιος, Ἀβλαβής· συνέγραψε λατινιστὶ—ad B. V. in coelun assumptam epigramma, καὶ ἑλληνιστὶ *ἄσμα σαπφικὸν εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Παρθενομήτορος* (3).

Ἐμμανουὴλ Κουερίνης, Ζακύνθιος, Ἀβλαβὴς, ἐποίησεν ἰταλιστὶ ἀσμάτιον εἰς Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστὶ *εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παραμώμου ἐπίγραμμα* (4).

Ἰωάννης Λαμπίδιος, Κρὴς, μέλος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας, συνέθετο ἑλληνιστὶ ἀσμάτιον, καὶ λατινιστὶ—in laudem Deiparae in coelum assumptae epigramma (5).

Λαυρέντιος Βενέριος, Κρὴς, Ἀβλαβὴς ἀκαδημαϊκὸς, ἐποίησεν ἀσμάτιον ἑνδεκασύλλαβον *εἰς ἕνα ἄμουσον ὁποῦ ἐλόγιαζε τὰ ψάλλη εὔμορφα* (6).

Νικόλαος Βουβούλιος, Κρὴς· σπουδάσας ἐν Παταβίῳ τὰ ἰατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὕστερον ἐδίδαξε δημοσίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Βενετίας (1687—90). Ἔγραψε διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὰ συγγράμματα Βλάχου, Παπαδοπούλου, καὶ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ πάπα Ζαχαρίου ἐξελληνισθέντα βίον τοῦ μεγάλου Βενεδίκτου, προτάξας ἑλληνιστὶ ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα. (Vita Latino-Graeca S. P. Benedicti, Venetiis 1723). Ὁ Βουβούλιος ἐχορήγησεν εἰς τὸν Ἰάκωβον Γράνδην τὸ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας Ὀρσίνη Τζάφα χρυσόβουλλον Συμεὼν τοῦ Σέρβου δημοσιευθὲν μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως αὐτοῦ εἰς τὸ περὶ Λευκάδος καὶ Πρεβέζης πονημάτιον τοῦ Γάνδη.

Νικόλαος Τριαντάφυλλος, Κερκυραῖος, συνέγραψεν ἀκολουθίαν περὶ

(1) Αὐτόθι, σελ. 31—33.
(2) Ὁμοίως, σελ. 34—35.
(3) Αὐτόθι, σελ. 26—27.
(4) Ὁμοίως σελ. 35—37.
(5) Αὐτόθι σελ. 38—40.
(6) Ὁμοίως σελ. 41.

τοῦ ἐν ἔτει 1530 γενομένου θαύματος διὰ τῆς Θεοτόκου Κασσιοπίας, καὶ ὁμοίας τῶν μαρτύρων Πίστεως, Ἐλπίδος, Ἀγάπης, καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Σοφίας, ὡς καὶ μεγαλυνάρια εἰς διαφόρους ἑορτάς. Ἐτυπώθησαν πάντα ὑπὸ τὸν τίτλον *Ὑμνολογίδιον* ἐν Βενετίᾳ 1724.

Κωνσταντῖνος Γορδάτος, ὁ ἐπονομαζόμενος *Λίλας*, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ συνέγραψε συνταγμάτιον περὶ τῆς *τῶν Σφαιρῶν χρήσεως*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1710, προοίμιον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Χρυσάνθου (1728), καὶ *Σύνοψιν τῆς ἱερᾶς θεολογίας*. Κατὰ Βλαστὸν εἶχε συναθροίσει ὅλας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἄλδου Μανουτίου.

Μπαλάνος Ῥίζος, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς τὴν Γεωγραφίαν Μελετίου.

Χριστόφορος Ἐμπορομομήτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἰωαννίνων, συνέγραψεν *ἐγχειρίδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος* εἰς ἀπάντησιν τῶν ὑπὸ τοῦ παπόφρονος Παπαδοπούλου γραφέντων, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1728.

Παρθένιος Κατζιούλης, Ἰωαννίτης ἱεροδιδάσκαλος, συνέλεξε καὶ ἐξέδοτο τῷ 1725 *Ἀπανθίσματα ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ φιλοσόφων*, πρὸς δὲ καὶ *Παροιμιαστήριον*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1730.

Γεώργιος Μάρκου Ζωγράφος, Πελοποννήσιος, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1727 καὶ 1729 ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεῖσαν *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ναυπλίου καὶ Ἄργους*, προτάξας προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν πατρίδα του Πελοπόννησον.

Θεόκλητος ὁ ἐκ τῆς ἐν Ἄθωνι μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἀνὴρ εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, ἀκμάζων περὶ τὸ 1730 ἔτος· συνέγραψεν ἐν σχήματι διαλόγου *Κόσμον καὶ Ψυχήν*.

Ζωσιμᾶς Περιστιάνος, Κεφαλλὴν, ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ κατὰ Μαζαράκην, ἐχρημάτισε βιβλιοθηκάριος ἐν Παταβίῳ καὶ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς ἁγίας Ἰουστίνης. Συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, βιβλίον κατὰ τῶν λατινικῶν ἀζύμων.

Ἀναστάσιος, ἐχρημάτισε, κατὰ Ζαβίραν, διδάσκαλος ἐν Καστορίᾳ, ἔνθα καὶ ἐνυμφεύθη, τὴν ἀδελφὴν Χρυσάνθου τοῦ ἐκεῖ μητροπολίτου, ὕστερον δ' ἐν Βουκουρεστίῳ. Συνέγραψε *κατὰ Λατίνων*.

Ἀντώνιος Κομοῦτος Ζακύνθος, ἀνὴρ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου παιδείας, συνέγραψε—Il maestro disingannato, ossia risposta all'apologia del molto Reverendo padre Antonio Pozzo di borgo, o minore Con-

nentuale, maestro di Sacra Teologia ec. et in cui sostiene conformarsi meglio all'instruzione di Gesù Cristo il rito dei Latini consegrando la santissima Eucharistia in pane azzimo. (ἐξεδόθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1736).

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Δημήτριος Κομοῦτος* ἔγραψε λατινιστὶ ὀκτάστιχον ἐγκώμιον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως (1).

Ἀθανάσιος Δορόσταμος, ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνέγραψε τῷ 1737 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Πασχάλης Καρυοφύλλης, συνέγραψε λατινιστὶ διατριβὴν περὶ τῶν παρὰ τὴν Μηχάδιαν Ἡρακλείων λουτρῶν (Dissert. Epist. de Thermis Herculanis in Dacia. Viennæ 1737) (2).

Νικόλαος Στεφανόπουλος, καταγόμενος ἐκ τῶν εἰς Κορσικὴν μεταναστευσάντων Μανιατῶν, συνέγραψεν ἐν ἔτει 1738 λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς Κορσικὴν Ἑλληνικῆς ἀποικήσεως τῶν συμπατριωτῶν του, ἐκδοθεῖσαν ἐν παραρτήματι Πανδώρας (1865) μετὰ προλεγομένων Γρηγορ. Παπαδοπούλου.

Γεράσιμος Βυζάντιος, γενόμενος μαθητὴς Μακαρίου τοῦ Πατμίου, ἐδίδαξεν ἐν Κρήτῃ, καὶ πρὸ πάντων ἐν Πάτμῳ, ὅπου καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν ἐν ἔτει 1740 παθὼν ἐκ λιθιάσεως. Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ἐξεδόθη τὸ *εἰς τὸ Τέταρτον τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ὑπόμνημα*, ἐν Βενετίᾳ 1757, καὶ 1804.

Βασίλειος Κουταλινός. Ἐγένετο καὶ οὗτος μαθητὴς Μακαρίου καὶ ὕστερον τοῦ προρρηθέντος Γερασίμου, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Πάτμῳ· ἀποθανὼν δὲ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1740 συνετάφη μετὰ τοῦ διδασκάλου του Γερασίμου. Τούτου σώζονται ἐν Πάτμῳ ἐπιστολαὶ, καὶ διάφορα θεολογικὰ καὶ φιλολογικὰ συνταγμάτια.

Κωνσταντῖνος Νικολάου Καντακουζηνὸς, ἐν ἔτει 1740 μετέφρασεν ἐκ τοῦ σλαβωνικοῦ *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου μαρτυρίου*, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίησι 1745.

Ἐμμανουὴλ Ῥωμανίτης Κρὴς, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Πνευματικὸν διδάσκαλον*, καὶ *Μεταροοῦντα διδασκόμενον*, ἐκδοθέντας Ἐνετίησι 1742, καὶ 1772.

---

(1) Κατραμῆ, ἱστορικαὶ διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως σελ. 94.

(2) Ἀθανασίου Λύτσικα, τὰ παρὰ τὴν Μηχάδιαν Ἡράκλεια λουτρὰ, ἐν Γαλαζίῳ 1867, σελ. 6.

Μακάριος Μαριδάκης, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἀρχιεπίσκοπος προχειρισθεὶς Χριστιανουπόλεως ἔγραψε λόγους περὶ Προορισμοῦ, περὶ Ἐκκλησίας, τῶν ἱερῶν κανόνων κλπ. ἐκδοθέντας ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῇ 11 Αὐγούστου 1743 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Βίβλος ὁδηγὸς τῆς Ἀληθείας* καὶ *λόγους παρηγυρικοὺς* καὶ *ἐγκωμιαστικοὺς εἰς ἐπισήμους ἑορτάς*, τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ 1783.

Ἀλέξανδρος Καγγελάριος, Ἀθηναῖος, ἰατροφιλόσοφος. Διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ἐκεῖ τυπογραφείων, καὶ ἰδίως Ἀντωνίου τοῦ Βόρτολι, ἐπιστατήσας ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ λογικοῦ ὑπομνήματος Κορυδαλλέως (1729), Βίου Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1737), Ψαλτηρίου (1744), Γραμματικῆς Μαυροκορδάτου (1745), Μηναίου Φεβρουαρίου (1755), Παρακλητικῆς (1758). Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τὴν *Παλαιὰν Ἱστορίαν* τοῦ Ῥολλίνου (1750), ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *Περὶ τῶν μυθολογουμένων θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων* (1757), καὶ μετήνεγκεν εἰς τὸ ἰταλικὸν τὴν *Ἱστορίαν τοῦ Μωάμεθ*.

Σωφρόνιος Πάγκαλος, ἐπίσκοπος Κυθήρων, ἐν ἔτει 1744 συνέθετο *Ἀκολουθίαν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Θεοτόκου τῆς Μυρτιδιωτίσσης γενόμενον θαῦμα*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ (1747), ἐν Κωνσταντινουπόλει (1811), ἐν Σμύρνῃ (1847), καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ (1849).

Ἱερόθεος ὁ Ἰβηρίτης. Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1686, καὶ ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων ἐγκρατής. Τὸν μονήρη ποθῶν βίον ἦλθεν εἰς τὴν ἐν Ἄθωνι μονὴν τῶν Ἰβήρων καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1745. Συνέγραψε κατὰ τῆς *αἱρέσεως τοῦ Molinou*, (1) καὶ μετέφρασεν ἱκανοὺς λόγους Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, τυπωθέντας μετ' ἄλλων αὐτοῦ μεταφράσεων ἐν Βενετίᾳ 1720.

Θωμᾶς Βελάστης, Χῖος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνέγραψε—De litterarum Græcorum pronuntione (Romæ 1751, Pragæ 1770)—*Περὶ Θυμοῦ*, διὰ στίχων, (ἐν Ῥώμῃ 1747). Μετέφρασεν *Ἀνάπαυσιν τῆς Καρδίας* τοῦ Ἰησουΐτου Ἀλφόνσου Ῥοδρίγου ἐκδοθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ 1746 (2).

(1) Νικοδήμου, Ἀκολουθία ἀσματικὴ τῶν ἐν Ἄθωνι διαλαμψάντων θεοφόρων πατέρων.

(2) Ἐξεδόθη καὶ διὰ λατινικῶν στοιχείων, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν — Anapausis tis cardias is to ajon thelima tu theu, parà tu patros Thoma Stanislau Velasti tis tu Iisu Sindrofias, Didascalia malista sinathrismeni ec tu pateros Alfonsu Rodriquez tis autis Sindrofias. Is ofelian ton Chioton. Romæ 1746.

Κωνσταντῖνος Μοσχοπολίτης, ἱερομόναχος ἐκ τῆς πλησίον τῆς Μοσχοπόλεως μονῆς τοῦ Ἁγίου Ναοὺμ, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, εὐλαβὴς, καὶ σεβάσμιος, καὶ λίαν ἐναρέτου πολιτείας. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ἐν Μοσχοπόλει Ἑλληνικῆς τυπογραφίας, καὶ ὕστερον προσκληθεὶς ἦλθεν εἰς Μίσκολψ τῆς Οὐγγαρίας ὡς ἐφημέριος τῶν ἐκεῖ παροικούντων ὀρθοδόξων. Συνέγραψε *Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, ἐκδοθὲν ἐν Μοσχοπόλει 1746, καὶ *Συνταγμάτιον περιέχον ἐν αὐτῷ ἐρωταποκρίσεις λίαν ἐπωφελεῖς κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, πρὸς χρῆσιν τῶν ἁπλῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ εὑρισκομένων πραγματευτῶν. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Ναοὺμ ἐν τῷ Λιβαδίσκῳ Δεαβόλεως κειμένῳ ἐν Βοσκοπόλει.*

Διονύσιος Κόνταρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ ἐχρημάτισεν ἐν πρώτοις ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδος. Συνέθετο *λόγον ἐγκωμιαστικὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος*, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1747.

Ἰωάννης Λαζαρόπουλος, Λευκάδιος, ἐκδοὺς τὸν ἄνω λόγον τοῦ Κόνταρη προσεφώνησεν εἰς τὸν κόμητα Ἀνδρέαν Κάσην.

Ἄγγελος Σουμάκης, Ζακύνθιος. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Παταβίῳ, καὶ ἔγραψε *Μεγαλυνάριον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου*, τυπωθὲν ἐν τέλει τῆς ἐν ἔτει 1748 ἐκδοθείσης ἐν Βενετίᾳ ἀκολουθίας περὶ τοῦ αὐτοῦ θαύματος.

Σταῦρος Μουλαΐμης ἐξ Ἰωαννίνων, ἰατροφιλόσοφος ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ. Συνέγραψεν *ἀντιδοτάριον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ἰοβόλων ὄφεων*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ.

Συμεὼν Ἁγιοταφίτης, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ 1749 *Προσκυνητάριον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.*

Δημήτριος Βόδας, ἐξ Ἰωαννίνων, ἱεροκήρυξ, ἔγραψεν *ἐπιτομὴν θεολογίας, καὶ λόγους ῥητορικούς.*

Ἰωᾶς Κορτός. Ἐγεννήθη ἐν Λειβαδίῳ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἠσκήτευεν ἐν τῇ μονῇ Σπαρμοῦ, ὅθεν ἐπωνομάζετο καὶ *Σπαρμιώτης.* Ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Βελβενδῷ, Λειβαδίῳ, Ῥαψάνῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ. Ἐν ἔτει 1750 συνέγραψε *κατὰ συγκειμεριανῶν, ἤτοι κατὰ τῶν ἐγκαταγηρασκόντων δεισιδαιμόνως εἰς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα συγκείμενα τῆς γραμματικῆς*, καὶ μεθηρμήνευσεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὰ ὑπὸ

Σπυρίδωνος Ἀσάνη μεταφρασθέντα *Στοιχεῖα Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας* τοῦ Καΐλλου, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι **1797**.

Νεκτάριος Τέρπου, Μοσχοπολίτης, ἱερομόναχος. Συνέγραψε *βιβλίον καλούμενον Πίστις*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ **1755**, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων καὶ ἰδίως τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου *ζητήματα θεολογικὰ κατ' ἐρωταπόκρισιν* τυπωθέντα Ἐνετίῃσι **1779**.

Νικόλαος Στίγνης, ἐξ Ἰωαννίνων, εἰδήμων, κατὰ Ζαβίραν, τῆς ἑλληνικῆς, πεπαιδευμένος εἴς τε τὴν θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν, καὶ γραμματικὸς οὐδενὸς τῶν τότε δεύτερος. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Μοσχοπόλει περὶ τὸ **1724**, ἐν δ' ἔτει **1750** ἀπεβίωσε. Ἔγραψεν *ἐπιγράμματα εἰς ἀντιδοτάριον* Σταύρου τοῦ Μουλαΐμου.

Γερμανὸς Κρητικός, ἱερομόναχος ἐκ τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς, τουρκικῆς, καὶ ἀλβανικῆς, καὶ μουσικὸς ἔξοχος. Μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὴν *γραμματικὴν τοῦ μεγάλου βεζίρου Ἰβραΐμ*, καὶ συνέγραψε *Ἀλβανικὴν γραμματικὴν*, καὶ *περὶ Κρητικῆς μουσικῆς*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει **1760**.

Ἰγνάτιος Κέμιζος ἐκ Μονεμβασίας, μονάζων ἐν Ἀθωνι ἔγραψεν *ἐπίγραμμα εἰς τοὺς Ἐλέγχους Διαμαντῆ τοῦ Ῥυσσίου* (**1748**), καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει **1748** γενομένην ἐν Βενετίᾳ, δαπάνῃ Χριστορόρου τοῦ Αἰτωλοῦ, δευτέραν *ἔκδοσιν* τοῦ *Προσκυνηταρίου τοῦ Ἄθωνος* Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, προσθεὶς ἐπίγραμμα καὶ διεξοδικωτέραν περιγραφὴν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ἡ τοῦ Κεμίζου ἔκδοσις ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως ἐν Βενετίᾳ (**1857**) ὑπὸ Σπυρίδωνος Βελούδου.

Βικέντιος Κορνάρος Κρὴς στιχουργός. Ἐποίησε τὸν πασίγνωστον Ἐρωτόκριτον, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι **1756**, **1772** καὶ ἀπειράκις μέχρι τοῦδε.

Τρύφων ἐκ Μετζόβου, ἱερομόναχος. Ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνῳ, ὕστερον δ' ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβὰς εἰς Πατάβιον ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσφικὰ καὶ μαθηματικά. Ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Μετζόβῳ, μεταφράσας τὴν *Λογικὴν τοῦ Γερουνησίου*, καὶ συγγράψας *Περὶ Ψυχῆς τῶν ζώων*.

Χριστοφόρος Αἰτωλὸς, συνέγραψε, διὰ προτροπῆς τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, *κατὰ Λατίνων περὶ ἀναβαπτισμοῦ*.

Γεώργιος Κωνσταντίνου ἐκ Ζαγορίου· ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰωαννίνοις

καὶ ὕστερον ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν ἔτει 1749 διαμένων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη καὶ διώρθωτε τὴν *Μαθηματικὴν Ὁδὸν* τοῦ Μπαλάνου, συνέγραψε *Λεξικὸν Τετράγλωσσον*, πολλάκις ἐκδοθὲν, καὶ μετέφρασε *Παγκόσμιον Ἱστορίαν* (1759). Ὁ Κωνσταντίνου ἦν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα ἐν τοῖς γράμμασι φερόντων τότε Ἑλλήνων, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν λεξικὸν ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενον.

Ἀνανίας ἐκ Δημιτσάνης. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προεχειρίσθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1750 μητροπολίτης Λακεδαιμονίας, γράψας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1755 *κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμονίας μετά τινων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ Σπάρτης* (1).

Ἰωάννης Ἀνδρέα Τυπάλδος Κεφαλλήν· ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἔγραψε—la guida alla vera chiesa di Gesù Cristo, proposta principalmente di segnati di Fozio (2).

Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, συνέγραψε *βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Νικήτα, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀθλήσαντος.*

Νικηφόρος ἱεροδιάκονος, συνέγραψε *βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ νέου, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀθλήσαντος.*

Ἰάκωβος Ἀναστασίου, ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάτμιος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1755 Ἐνετίησιν ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου.

Νικόλαος Κύρκος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Νικολάου*, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1757 καὶ 1771.

Καλλίνικος ὁ Δ'. Ἐγεννήθη ἐν Ζαγορᾷ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτονθη μητροπολίτης Προϊλάβου, καὶ ἐν ἔτει 1757, ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κυρίλλου τοῦ Ε', προεβιβάσθη ὁ Καλλίνικος οἰκουμενικὸς πατριάρχης, Δ' προσωνυμούμενος. Ἀλλὰ μετὰ ἓξ μηνῶν καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν θορυβώδη πατριαρχίαν ἐξέπεσε καὶ οὗτος τοῦ θρόνου, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σεραφεὶμ Β'. Μετὰ τοῦτο ὁ Καλλίνικος ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του διήνυσεν ἐνταῦθα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Συνέγραψε *Κατάλογον τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχῶν, λογογραφικὴν ἀντίῤῥησιν κατὰ τῆς βίβλου Εὐσταθίου καὶ Χριστοφόρου Καλοῦ, ποιήματα κ.λπ.*

---

(1) Buchon Recherches historiques sur la principauté Française de Morée, tom. I, σελ. LXXVII—XXX.

(2) Rodotà Storia del rito Greco III.

Τιμόθεος Κυριακόπουλος, Χῖος ἱερομόναχος· ἐφιλοπόνησε *προαγωγὴν τῆς Χριστιανικῆς κατηχήσεως*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1759.

Κοσμᾶς Ἐπιδαύριος, ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἀθωνι μεγίστης Λαύρας, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ θερμὸς τῆς ἐθνικῆς δόξης ζηλωτής· συνέστησε διὰ τοῦ ἐκ Θάσου Δούκα Σωτήρη Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν Ἀθωνι, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποίου ἀπελύθη ἐν ἔτει 1759 ἡ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου φιλοπονηθεῖσα *Ἐκλογὴ τοῦ Ψαλτηρίου*, ἐν ᾗ προτάσσεται ἑλληνιστὶ προσφώνησις τοῦ Κοσμᾶ εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον.

Νεράντζιος Ματραπεζόπουλος, Σιατιστεύς· ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολὺ προεστὼς ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς τὸ *Κοράνιον*.

Ἰάκωβος Βαλιούλιας, ἐξ Ἰωαννίνων, ἱερεύς, συνέγραψε διὰ στίχων *βίον Γρηγορίου μητροπολίτου Ἰωαννίνων*.

Διονύσιος Τραπεζούντιος, ἀρχιεπίσκοπος Χαλδίας. Ἀκμάζων περὶ τὸ ἔτος 1760 συνέγραψεν *Ἱστορίαν τοῦ Σουμελᾶ*, τυπωθεῖσαν ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει 1769, καί τινα *ἰδιόμελα εἰς τοὺς ἁγίους Βαρνάβαν* καὶ *Σωφρόνιον*, συνεκδοθέντα τῇ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθείσῃ ἀκολουθίᾳ.

Μεθόδιος Ὀλυμπιώτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἀγυιᾶς. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν ἐν Βρατισλαβίᾳ ὀρθοδόξων, καὶ μετήνεγκεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν *Κατήχησιν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766 μετά τινων ὑποσημειώσεων καὶ μικρᾶς ἑρμηνείας τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

Ἀλέξανδρος Χύνας, ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1760, καὶ συνέθετο νομικόν τι σύγγραμμα.

Χριστοφόρος Ἀρτινός, μοναχός. Ἐγενήθη ἐν Ἄρτῃ τῷ 1730, καὶ ἤκουσεν Εὐγενίου ἐν Ἀθωνι καὶ Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ πατριάρχου Σεραφείμ, πεμφθεὶς κατόπιν διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ. Ὕστερον ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ Νέᾳ Σκήτῃ, μετέβη εἰς τὴν τοῦ Προδρόμου, ἄνω τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὅπου συνέγραψε διάφορα μελῳδικὰ ἄσματα, καὶ *σύνοψιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων*.

Σταμάτιος Παπᾶς ἐκ Κουρνοφωλεᾶς· ἐδίδαξεν ἐν Ἀνδριανουπόλει (1738), καὶ ἀπέθανε τῷ 1763, συγγράψας *Γυμνάσιον ἀπερίεργον*.

Θεοφάνης Ναουσαῖος ἱερομόναχος, ἔγραψε *μεγαλυνάρια εἰς τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου Θεφάνους*, τυπωθέντα ἐν τέλει τῆς ἐν Βενετίᾳ

τῷ 1764 ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Πολυκάρπου Παπαδημητρίου ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου.

Ἀνανίας Ἀντιπάριος διάσημος γραμματικὸς διδάξας ἐν Κωνσταντινουπόλει (1752) καὶ συγγράψας *Σπλάγχνον Γραμματικῆς*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1764.

Παρθένιος Πελοποννήσιος, ἱεροδιάκονος καὶ ἱεροδιδάσκαλος, συνέθετο *Προσκυνητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1765, μετέφρασε διαφόρους λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, οὓς *Μαργαρίτας* ἐπονομάσας ἐξέδοτο Ἐνετίησι 1764, καὶ συνέλεξε *Σύνοψιν ἢ ἐξήγησιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων* ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐκδοθεῖσαν.

Παχώμιος Τυρναβίτης, μοναχὸς, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1764 πρώτην ἔκδοσιν τῶν Μαργαριτῶν.

Ἱερεμίας Καβαδίας, Κερκυραῖος, συνέγραψεν *Ἄνθη ἀειθαλῆ* ἐκδοθέντα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὰς διδαχὰς τοῦ μαθητοῦ του Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη.

Λάζαρος Σκρίβας, ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου τοῦ Μαυροκορδάτου, διδάξας καὶ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἀπεβίωσε δ' ἐν ἔτει 1767 ποιήσας ἐπιγράμματα, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ βλαχικοῦ *ἱστορίαν σύντομον, οὐ παράλληλον, τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαβίας.*

Ἰωάννης Στάνος, ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐρανισθεὶς ἐκ διαφόρων συνέγραψε τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1767 εἰς τόμους ἕξ.

Γρηγόριος ὁ Δυῤῥαχίου. Συνέγραψεν *ἀκολουθίαν Κυρίλλου, Κλήμεντος, Μεθοδίου καὶ Ναοὺμ*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Μοσχοπόλει, *περὶ ἡμερῶν, μηνῶν καὶ χρόνων, παρακλητικὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Ναοὺμ καὶ λόγους διαφόρους*, καὶ μετέφρασε τὴν *Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην* εἰς τὸ ἀλβανικὸν, ἣν ἐτύπωσε διὰ στοιχείων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐφεῦρε.

Ἱερεμίας ὁ Κρής. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ, καὶ περιῆλθε χάριν σπουδῆς τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Ἦν ἀρχιμανδρίτης τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ προτροπῇ Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετέφρασε τὴν *Κλίμακα* ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίησι τῷ 1774, καὶ συνέγραψε *περιγραφὴν συντόμως ἐκθέτουσαν τὰ ἐπισημότερα τοῦ ἁγίου Ὄρους μεγαλεῖα*, πρὸς δὲ καὶ *ἀκολουθίαν τῆς μεγαλομάρτυρος Αἰκατερίνης*, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768.

Ἄνθιμος Ἱερομόναχος, ἐξεπόνησε *Παρακλητικὴν τῆς ὅλης ἑβδομάδος*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768, πρὸς δὲ καὶ *εὐχὰς πασῶν τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν*, τυπωθεῖσας Ἐνετίῃσι 1792.

Στέφανος Καραϊωάννου, Ἰωαννίτης ἀκμάζων περὶ τὸ 1768 μετέφρασε τὴν *Ἱστορίαν τῆς Ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς*.

Χρύσανθος ὁ Κύπριος, πρωτοψάλτης τῆς νήσου. Συνέθετο *ἀκολουθίαν Μιχαὴλ Συνάδων*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1769, καὶ ἐκδοὺς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν *ἀκολουθίαν* τοῦ *ἀκαθίστου ὕμνου*, προσέθετο *κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὸν τίμιον Σταυρὸν*, *δύο ἀκολουθίας* τοῦ *ἀποστόλου Φιλίππου*, καὶ *δύο κανόνας τῆς Θεοτόκου*.

Ἰωάννης Φραγκόπουλος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐχρημάτισε διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρωσσικῆς πρεσβείας. Μετέφρασε τὰς *Μεταμορφώσεις* τοῦ *Ὀβιδίου*.

Ἱερόθεος Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος. Ἐδίδαξεν ἐν Σκοπέλῳ καὶ ἔγραψεν *ἐξήγησιν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους*, *λόγους ἐγκωμιαστικούς* κλπ.

Σπυρίδων Παπαδόπουλος, ἱεροδιάκονος. Μετέφρασε τὴν *ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770.

Γρηγόριος Ἁγιοπαυλίτης, ἀρχιμανδρίτης. Συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 *Ὑμνολόγιον* περιέχον τὴν *Παρακλητικὴν ἀκολουθίαν εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν*, τοὺς *ΚΔ' Οἴκους πρὸς τὴν νοητὴν σκάλαν*, καὶ ἄλλας τινὰς εὐχάς.

Παρθένιος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν. Μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ *ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον τῷ ὑψηλοτάτῳ Ποτεμκίνῳ τῷ πάνυ*, καὶ *προσφώνημα τῇ Αἰκατερίνῃ Β'*, *ἐκφωνηθὲν τῇ 2 Ἀπριλίου* 1770, ἐκδοθέντα μετὰ ῥωσσικῆς μεταφράσεως τοῦ Σιτζκαβὲζ ἐν τῷ Ζ' τόμῳ τῆς Ῥωσσικῆς βιβλιοθήκης.

Κύριλλος Πετραῖος, Πελοποννήσιος ἱερομόναχος, ἐχρημάτισε προηγούμενος τῆς ἱερᾶς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὕστερον δὲ μετέβη εἰς Βλαχίαν. Συνέγραψεν *ἑρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν— περὶ τῶν ἐν διαφόροις τόποις εὑρισκομένων πραγμάτων, οἷον ὑφασμάτων, καρπῶν, μετάλλων, καὶ ἑτέρων ἐν σχήματι μελῳδικῶν κανόνων— ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς Λαύρας*— καὶ *ἱστορίαν διὰ στίχων πολιτικῶν μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ*.

Δαδίκης, διατρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 συνέγραψε *περὶ τῶν πέντε διαφορῶν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἢ κατὰ Λατίνων*.

Νικόλαος Παπαδόπουλος ἐκ Ζαγορίου, συνέγραψεν *ἐμπορικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν*.

Ἀντώνιος Παλλαδοκλῆς, Μιτυληναῖος, ἐχρημάτισε πρόξενος τῆς Ῥωσσίας ἐν Δαλματίᾳ, καὶ συνέθετο ᾠδὰς ἰαμβικῷ καὶ ἡρωϊκῷ τῷ μέτρῳ *εἰς Ἀλέξιον Ὀρλὼφ, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν στολὴν*, καὶ *εἰς Γρηγόριον Ὀρλὼφ*, τυπωθείσας ἐν Πετρουπόλει τῷ 1771.

Ἰωάννης Ἀδάμης, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τὴν *Φαρμακολογίαν* τοῦ *Σαμουὴλ Μαδάη*.

Σταῦρος Φρονιμόπουλος, ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, συνέταξε στιχηρὸν προσφώνημα εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Σινᾶ Κύριλλον, ἐκδοθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1773 Ἐνετίησι τυπωθείσης περιγραφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Ἰωάννης Δονᾶς Κερκυραῖος, ἰατροφιλόσοφος, συνέγραψεν ἀνατροπὴν τῶν περὶ Ἑλλήνων λημμάτων τοῦ ἀββᾶ Κομπανιώνη, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον Φραγκίσκου Καπακέλλου—Lettera di un Marchese Francesco Albergati Capacelli, in apologia del Sign. Ab. Compagnoni quella che verte sulla conformità da lui ultimamente scoperta infra Ebrei e Greci. Lipsia 1773. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δονᾶ ἐξελληνισθὲν ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1802.

Σταμάτιος Μπεκελλίδης, ἐκ Βερροίας τῆς Μακεδονίας, συνέθετο *ἐπίγραμμα εἰς Θεόφιλον Καμπανίας τὸν ἐν ἔτει 1773 ἐν Βερροίᾳ ἐπιδημήσαντα*, ἐκδοθὲν ἐν Ταμείῳ Ὀρθοδοξίας.

Ἰωάννης Θεολόγητος ἐκ Καστορίας, ἔγραψε *ποίημα νουθετικὸν* τυπωθὲν ἐν τέλει τοῦ Ἐπιστολαρίου (Βενετίᾳ 1773, καὶ Λειψίᾳ 1782), καὶ *Τιμολόγιον* ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1766· πρὸς τούτοις *δύο νουθετικὰ ποιήματα πρὸς τοὺς ἐμπορευομένους*, συνεκδοθέντα.

Θεόδωρος Χατζῆ-Φιλιππίδης ἐξ Ἐλμπασανίου τῆς Ἠπείρου, συνέθετο μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἅγιον Βλαδίμηρον, ἐκδοθέντα μετὰ τῆς ἀκολουθίας.

Κύριλλος Σινᾶ ἀρχιεπίσκοπος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰανουαρίου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1776, καὶ *λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς τὸν ἅγιον ἐκφωνηθέντας ἐν Νεαπόλει τῷ 1774*, καὶ συνεκδοθέντας τῇ ἀκολουθίᾳ.

Ἰωακεὶμ Πάριος, ἱερομόναχος, ἔγραψε *μαρτύριον καὶ ἀκολουθίαν Ἀρτωνίου τοῦ νέου τοῦ ἐν ἔτει* 1774 *ἀθλήσαντος.*

Μεταξόπουλος, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Παῦλος ἐν τοῖς κοσμικοῖς καλούμενος μετωνομάσθη Παρθένιος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος. Ἐμαθήτευσεν ἐν Καφᾷ τῆς Ταυρικῆς παρὰ τῷ διδασκάλῳ Παπα-Κυριαζῇ καὶ τῷ ἱερεῖ Δαβίδ, καὶ ὕστερον γενόμενος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ συνέγραψεν— *Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἀπὸ* 718 *μέχρι της ἁλώσεως—Μεγαλυνάρια εἰς τοὺς ὁσίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον,* καὶ *ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον,* συνεκδοθέντα τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθέντος κτιτορικοῦ τῆς μονῆς Σουμελᾶ (Ἐν Λειψίᾳ 1775).

Ἰωάννης ὁ Ῥόδου συνέγραψε τὸν *βίον τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου τοῦ ἐν Πάτμῳ κοινοβιάρχου,* τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Λεονάρδος Καπετανάκης, Ἀθηναῖος, συνέγραψεν ἰταλιστὶ τραγῳδίαν τινὰ, καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν τῆς *ἀκολουθίας τῆς ὁσίας Φιλοθέης,* τυπωθείσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Εὐγένιος Σουμελιώτης, ἱερομόναχος, ἐποίησεν *ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον,* φέρον ἐν ἀκροστιχίδι τὸ ὄνομά του, καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Μεταξοπούλου ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ.

Παναγιώτης Γεωργίου, Ῥόδιος, μετέφρασε διὰ στίχων τὰς ἑπτὰ τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐμμανουὴλ Τροχάνης, ἐκ Λακωνίας, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1775 εἰς Σίφνον, καὶ ἐποίησεν ἐπίγραμμα ἐκ στίχων 786 *εἰς τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον.*

Νικόλαος Βελλαρᾶς, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισεν γραμματεὺς τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτων, καὶ ἔγραψεν *πέντε ἐπιγράμματα πρὸς τὴν Θεοτόκον,* συνεκδοθέντα τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ, *ᾠδάρια τετράστιχα πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς Οὐγγροβλαχίας Γρηγόριον,* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1777,—*ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Γκίκαν, Θεοτόκια καὶ κανόνας εἰς τὸν ἅγιον Ἀλέξανδρον,* συνεκδοθέντα τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ (Ἐνετίησι 1771). Ἐν ἔτει 1774 διατρίβων ἐν Τρανσυλβανίᾳ συνέθετο *παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν ψαλλόμενον ἐν πάσῃ θλίψει καὶ περιστάσει,* ἐκδοθέντα Ἐνετίησι 1776, καὶ τῷ 1786 *περιγραφὴν συνοπτικὴν τῆς μονῆς Σουμελᾶ.*

Ἀπόστολος Λάζαρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ· συνέταξε δὲ *λόγους παρηγυρικοὺς εἰς αἶνον τῆς Θεοτόκου*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ 1776.

Διονύσιος Καλλιπολίτης, ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1730 ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Ἄθωνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκήτῃ τῆς Ἁγίας Ἄννης. Παρατηρήσας δὲ ὅτι τὰ τετυπωμένα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, ἐξ ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφέων καὶ διορθωτῶν, ἔβριθον σφαλμάτων, ἠρεύνησε φιλοπόνως ἐν ἔτει 1779 πάντας τοὺς ἀρχαίους κώδικας, καὶ διορθώσας τὰ πλημμελήματα ἔπεμψεν εἰς τὸν τότε πατριαρχεύοντα Σωφρόνιον πρὸς ἔκδοσιν.

Μητροφάνης Ναύπλιος, ἱερομόναχος, συνέγραψεν *ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίμου* τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1778 καὶ 1779. Ἐν ταύτῃ εὑρηται καὶ τὸ ἑξῆς τοῦ ποιήσαντος ἐπίγραμμα.

Τλήμων, ταπεινὸς, εὐτελὴς, ῥακενδύτης
Μητροφάνης Ναύπλιος ἔξυσ' εὐτόνως
Πόνον τε μόχθον τῆσδε συγγραφῆς ὅλον.
Μέμνησθέ μου, βέλτιστοι, ἀξιῶ πάνυ,
Ὅπως λάβοιμι ἀμπλακιῶν τὴν λύσιν
Ἐν ὥρᾳ φρικτῆς τῆς δίκης τοῦ δεσπότου,
Προστασίαις Γερασίμου τοῦ ἐν Μαλᾷ,
Ἄνακτι Χριστῷ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος.

Διονύσιος Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης, συνέγραψε διαφόρους *δεδαχὰς*, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 καὶ 1778.

Γεώργιος Σκούφης, ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰησουΐτου Μάννη, *Τέσσαρα ἀξιώματα τῆς Χριστωνύμου φιλοσοφίας* ἐν Ῥώμῃ 1777.

Θωμᾶς Ῥόδιος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τραγωδίας τινας Πέτρου τοῦ Μεταστασίου ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1779.

Γεώργιος Νικολάου Σοῦτσος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ ἐξελλήνισεν ἓξ τραγῳδίας τοῦ Μεταστασίου τυπωθείσας Ἐνετίῃσι 1779 εἰς τόμους δύο.

Γεώργιος Μπαλδάνης, γεννηθεὶς ἐν Ἠπείρῳ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Πετρουπόλει Γραικο-σλαβωνικοῦ μουσείου, καὶ ἐχρημάτισεν ὕστερον διδάσκαλος τῶν ἡγεμονοπαίδων Ἀλεξάνδρου καὶ Κωνσταντίνου. Συνέθετο ᾠδὴν *τῇ τρισεβάστῳ Αἰκατερίνῃ Β'*, καὶ δύο ἑτέρας *εἰς τὴν γέννησιν Κωνσταντίνου τοῦ Παυλίδου*, τυπωθείσας μετὰ ῥωσσικῆς μεταφράσεως ἐν Πετρουπόλει 1779.

Χρῆστος Σουγδουρῆς ἐξ Ἰωαννίνων, διατρίβων ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1781, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ *βιβλίον περὶ ποδαλγίας*, τυπωθὲν ἐν Νίζνῃ.

Θεόφιλος Καμπανίας ἐπίσκοπος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου καὶ Μπαλάνου. Ἔγραψε *Ταμεῖον ὀρθοδοξίας*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, καὶ *Νομοκάνονα*.

Ῥαφαὴλ Καυσοκαλυβίτης, ἐγεννήθη τῷ 1723 ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἄρτῃ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Χρυσάνθῳ τῷ Ζηταίῳ, ὕστερον δὲ παρ' ἄλλοις. Ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Ἀθωνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκήτῃ τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον, καὶ συνέθετο διάφορα ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα, ἰαμβικὰ, καὶ καρκινικὰ, πρὸς τούτοις δὲ *Εἴκοσι τέσσαρας Οἴκους κατ' Ἀλφάβητον*, καὶ *μίαν εὐχὴν πρὸς τὴν παρθενομάρτυρα ἁγίαν Βαρβάραν*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ προηγουμένου Κυρίλλου Λουριώτου.

Κωνσταντῖνος Χρυσίδης, Ἠπειρώτης, συνέγραψε *περίληψιν τῆς Γραμματικῆς*.

Πανταζῆς Τουρναβίτης, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ἐν ἔτει 1780 συνέγραψε *λεξικὸν ἁπλοῦν καὶ ἑλληνικόν*.

Παγκράτιος Δημέρου, ἐξ Ἰωαννίνων, διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνέταξε *κατάλογον τῶν πατριαρχῶν ἀπὸ Ἱερεμίου Γ'*, *μέχρι Γαβριὴλ Γ'* (1772—80)

Κυπριανὸς ὁ Κύπριος, ἐγεννήθη εἰς Κορίνεον ἐκ πατρὸς Χριστοδούλου, μητρὸς δὲ Χρηστίνης. Μεταβὰς δ' εἰς Βενετίαν, χάριν συστηματικωτέρας παιδεύσεως, ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ συνέγραψεν *Ἱστορίαν τῆς Κύπρου*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίησι 1788, περιλαμβάνουσαν πολλὰς καὶ καλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς νήσου, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς ἰδίως καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Καισάριος Ῥημνίκου ἐπίσκοπος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἀλεξάνδρου τοῦ Τυρναβίτου, καὶ ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ῥωσσικῆς διαλέκτου. Μετήνεγκεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ βλαχικὸν τὰ Μηναῖα, καὶ ἔγραψεν ἑλληνιστὶ *ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου* μεταφρασθεῖσαν εἰς τὸ ἁπλοῦν ὑπὸ Ἀμβροσίου Παμπέρεως.

Λουκάκης. Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας

Γρηγορίου Γκίκα (1777), ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βουκοβίναν ἵνα παραδώσῃ αὐτὴν ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων εἰς Μαρίαν τὴν Θηρεσίαν· διατρίβων δ' ἐν Κρονστὰδ τῆς Τρανσυλβανίας συνέθετο *Λεξικὸν ἑξάγλωσσον*, τοὐτέστι περσικὸν, τουρκικὸν, ἀραβικὸν, ἑλληνικὸν, ἰταλικὸν, καὶ γαλλικόν.

Λάμπρος Δήμαρος, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας, καὶ ἔγραψε διάφορα *ῥητορικὰ ἐγκώμια*.

Γεράσιμος Λύτσικας ἐγεννήθη ἐν Σιγδίτσῃ τῶν Σαλόνων, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐδίδαξεν εἰς διάφορα τῆς ἐπαρχίας μέρη. Συνέγραψε *γραμματικὴν*, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας *ἱερὰ ἀπανθίσματα*.

Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τῷ 1780 *γραμματικὴν ἑλληνολατινικήν*.

Γεώργιος Ἰωαννίτης, ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ μετοικήσας εἰς Ἀμπελάκια ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ Διονυσίου Πλαταμῶνος ἱδρυθὲν σχολεῖον· συνέγραψε *γραμματικὴν περὶ ἀνωμάλων ῥημάτων*.

Γεώργιος Σκαρλάτος, ἐγεννήθη ἐν Ῥεσίνᾳ τῆς Μακεδονικῆς Βεῤῥοίας, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Ἀναστασίου τοῦ Ναουσαίου· μετέφρασεν δ' ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Περὶ τροφῶν*, *περὶ ζώων ψυχῆς*, *περὶ σελήνης οἰκουμένης*, καὶ ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν τοῦ Γενουησίου.

Ματθαῖος ἱερομόναχος, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Παρισίοις ῥωσσικῆς πρεσβείας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ τὴν *Κατήχησιν Πλάτωνος μητροπολίτου Μόσχας*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Πετρουπόλει 1776 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1782.

Ἀθανάσιος Στήριας, Μοσχοπολίτης, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς ἔπαινον Μελετίου συνεκδοθέντα τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ (1783).

Σπυρίδων Σπίνολας, Κερκυραῖος, συνέγραψε *Διδασκαλίαν χριστιανικὴν διεξοδικωτάτην*, *Νομικὸν συνταγμάτιον*, καὶ *ἀπάντησιν εἰς Βολταῖρον*.

Γεώργιος Βελημᾶς συνέθετο *Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ ἐρημίτου* ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1782 καὶ 1787.

Δημήτριος Στεφανόπουλος, ἐκ τῶν ἐν Κορσικῇ μετοικησάντων Μανιατῶν· ὑπηρέτησεν ὡς ἴλαρχος τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ καὶ συνέγραψε—Précis historique de la maison Imperiale des Comnènes etc. Amsterdam 1784.

Δωρόθεος Βουλισμᾶς, ἐξ Ἰθάκης ἱερομόναχος, ἠκροάσθη τοῦ ἐν Σμύρνῃ συμπατριώτου του Ἱεροθέου Δενδρινοῦ, καὶ ὕστερον ἐλθὼν ἐν Ποσονίῳ τῆς Οὐγγαρίας ἐξεπαιδεύθη καὶ τὴν λατινικήν. Διερχόμενος ἐκ Βιέννης ἐξεφώνησεν ἐπ' ἐκκλησίας διαφόρους λόγους, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν, ἔνθα ἐξέδοτο τὰ τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου.

Δημήτριος Καταρτζῆς, ἐν Βλαχίᾳ διατρίβων ἔγραψε *γραμματικὴν, περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν, καὶ περὶ δικαστικοῦ* καὶ *ῥητορικοῦ*. Ἦν θιασώτης τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώτσης, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα ἐν Τερψιχόρῃ.

Ἰωάννης Λίνδιος ἱερομόναχος καὶ ἀποστολικὸς κήρυξ, ἐξήγησε τὸ *Ἅσμα ἀσμάτων* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1785, συνέγραψεν *ἐρωταποκρίσεις πνευματικὰς μετὰ καί τινων ἐπιστολῶν παραινετικῶν* (1785), καὶ μετέφρασε τὴν ὑπὸ *Χρυσοστόμου ἑρμηνείαν εἰς τὴν Κοσμογονίαν Μωϋσέως* (1786).

Ὕστερον ἀρχιεπίσκοπος Μύρων προχειρισθεὶς ἡρμήνευσε τὸν *θεῖον καὶ ἱερὸν κανόνα Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης* (1796).

Χρύσανθος ὁ ἐκ Προύσης, συνέθετο *προσκυνητάριον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης*, ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ 1787.

Μακάριος Σκορδύλιος Κρὴς ὁ ἱεροδιδάσκαλος, συνέθετο *λόγους ἐγκωμιαστικοὺς καὶ παηγυρικοὺς εἰς διαφόρους ἑορτὰς* τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1787.

Δημήτριος Ἀγκύραμος, Βυζάντιος, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἰατρικὴν συνέστησε, κατὰ Τοδερίνην, ἐν Κωνσταντινουπόλει βοτανικὸν κῆπον καὶ συνέγραψεν ὀγκωδέστατον *βοτανικὸν λεξικὸν*, ἑλληνιστὶ, λατινιστὶ, γαλλιστὶ, ἀραβιστὶ, περσιστὶ καὶ τουρκιστί.

Δημήτριος Ῥαζῆς ἐκ Μεσολογγίου, ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Εὐρώπην ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετήρχετο. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν *Γεωμετρίαν τοῦ Καμετίου*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίησι τῷ 1787.

Ἀννίβας Δάσκολης, Κερκυραῖος, ἀνὴρ πολυμαθέστατος συνέγραψε λατινιστὶ Ἐπιστημονικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (Encyclopædia seu universæ Sapientia Theses, augustis sub auspiciis amplissimi Senatoris Marci Ruzzini Divi Marci Procuratoris præstantissimi, veritates ad trutinam publice propugnandæ ab Annibale Dascoli nob. Corcyrese, ac Majestatis Cæsareæ equite meritissimo in Sere-

nissima Dominante; Philippo Caminiti Messanensi sanctæ Venerandæ de Vanellis abbate instituente. Lugduni).

Γεράσιμος ὁ Χαλεπίου. Ἐγεννήθη ἐν Πατυχίῳ τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ ἔτος 1712, καὶ μαθητεύσας ἐν Πάτμῳ παρὰ Μακαρίῳ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀρθόδοξοι παρηνοχλοῦντο ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας ἡ Μεγάλη ἐκκλησία ἐκλέξασα τοῦτον μητροπολίτην Βερροίας (Χαλεπίου) ἀπέστειλε πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων. Ὁ δὲ Γεράσιμος εὐθαρσῶς κατὰ τῶν λυμεώνων ἐκείνων ἀγωνισθεὶς παρητήθη καὶ ἐλθὼν εἰς Ἄθωνα ἐμόναζε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1785 συμβάντος θανάτου του. Συνέγραψε *Διδαχὰς* καὶ *Ἐπιστολὰς*, καὶ μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὰς εἰς *Ματθαῖον ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου*.

Γεράσιμος Καλογνώμων Κρὴς, ἐπίσκοπος Χερρονήσου, συνέγραψε τῷ 1788 *Θεωρίαν θεολογικὴν* ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1788, καὶ *διάλογον μεταξὺ σώφρονος καὶ φιληδόνου* διὰ στίχων.

Ἀνδρέας ὁ Πάργιος, συνέθετο ἐν ἔτει 1788 *Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου τοῦ Ἐρημίτου, τοῦ ἐκ χωρίου Μοροδένδρου τῆς Ἀκαρνανίας*, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1807.

Πανταζῆς Λαρισσαῖος, ἔγραψεν ἐν ἔτει 1789 *ἐξήγησιν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, καὶ τοὺς χρησμοὺς Στεφάνου Ἀλεξανδρείας, Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ*.

Κωνταντῖνος ὁ Θετταλὸς, συνέθετο ἐπίγραμμα εἰς τὴν Φυσικὴν Ῥήγα τοῦ Φεραίου.

Γαβιὴλ Μολώνης, Πελοποννήσιος, διέπρεψεν ὡς γραμματικὸς, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1789, συντάξας *Διδαχάς*.

Κωνστάντιος Τρίκκης ἐπίσκοπος· ἀνὴρ, ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας, ἔμπειρος τῆς θείας γραφῆς, ἡδὺς εἰς τὰς ἐπιστολὰς, πολιτικός· μετέφρασε τὴν *εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς ἑρμηνείαν Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας*, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίησι 1788.

Ἀμβρόσιος Πάμπερις, Μοσχοπολίτης ἱερομόναχος· περιηγήθη τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ Οὐγγαρίαν, καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψίᾳ ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. Συνέθετο *ποίημα καρκινικὸν* ἐκδοθὲν μετὰ σχολίων ἐν Βιέννῃ 1802, καὶ *διδαχὰς*, μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου Καισαρίου τοῦ Ῥημνίκου, καὶ ἐξέδοτο ἐν Ἄλλῃ τῷ 1768 τὰ περὶ Ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἀνδρέας Γουνᾶς Ἀθηναῖος, συνέγραψε *συνταγμάτιον διαφόρων εὐχῶν κατανυκτικῶν*, ἐκδοθὲν ἐν τέλει τῆς ἱερᾶς Συνόψεως.

Πέτρος Βούλγαρις, Κερκυραῖος ἱερεύς, ἡρμήνευσε κατὰ Δονὰν, ἐν ἔτει 1790 ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἀνακαλυφθεῖσαν ἐν Ἑπτανήσῳ.

Χαρίσιος Μεγδάνος, ἐκ Κοζάνης· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐχρημάτισεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν ἐν Πέστῃ· ἐπανελθὼν δ' εἰς Κοζάνην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ συνέγραψε *περὶ ἐπανορθώσεως τῶν κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς συμβαινόντων*, *περὶ τοῦ σχολείου τῆς Κοζάνης*, *ἑλληνικὸν Πάνθεον* (ἐν Πέστῃ 1812), *Λύχνον τοῦ Διογένους* (ἐν Βιέννῃ 1818), καὶ *περὶ Ποιητικῆς* (ἐν Βιέννῃ 1819).

Δημήτριος Χοϊδᾶς, Κερκυραῖος. Ἐχρημάτισε πρόξενος τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς, τῆς Σουηδίας καὶ Πρωσσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ συνέγραψε *περὶ ἀνατομίας*.

Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ, ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαὴλ Παπα-Γεωργίῳ τῷ Σιατιστεῖ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Συνέγραψε *διαιτητικὴν καὶ ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς* μεταφράσας καὶ *τὴν Ὑγιεινὴν τοῦ Τισσότου*. Ἀμφότερα ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1785, καὶ 1794. Πρὸς τούτοις ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς Θωμᾶν τὸν Σιατιστέα.

Γεώργιος Σύπανδρος, Ζακύνθιος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1790.

Διονύσιος Ζαγοραῖος, ἱερομόναχος ἀσκητεύων ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ Ἄθωνος ἐρημονήσῳ Πιπέρι, μετήνεγκεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν *τὰ εὑρισκόμενα Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1790.

Μακάριος Καβαδίας ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ, συγγράψας διάφορα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1802 *λόγος παραινετικὸς ἢ κατὰ Ὀὐολταίρου*.

Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων, ἱερομόναχος, ἐδίδαξεν ἐν Σηλυβρίᾳ (1780—90), καὶ ὕστερον ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς πρωτεύων διδάσκαλος τῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψεν *Ἐγχειρίδιον περὶ συντάξεως τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1775, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1816, καὶ *ἐπιγράμματα εἰς Ὅρμον σωτήριον* Βασιλείου τοῦ Ποστελνίκου.

Ἀντώνιος Ἐμμανουὴλ ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐχρημάτισε

σερδάρης τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας, καὶ διατρίβων ἐν Στεφανουπόλει τῆς Τρανσυλβανίας μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Γαέτη (il giovine instruito,) ὅπερ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Τρόπαιον τῆς Ὀρθοδοξίας*, ἐν Βιέννῃ 1791.

Γεώργιος Ῥίζος, μέγας ποστέλνικος τῆς ἡγεμονίας Βλαχίας, ἔγραψεν *ἐπίγραμμα* εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ.

Νικόδημος Συνάδων ἐπίσκοπος, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄνω Ἐμμανουὴλ δημοσιευθεῖσαν ἐν Τροπαίῳ.

Κωνσταντῖνος Μπέλιος, Μακεδὼν μετέφρασε τὰ *συμβάντα τοῦ νέου Ῥυβιτσὼρ*, ἐκδοθέντα εἰς δύο τόμους ἐν Βιέννῃ 1792 καὶ 1819.

Ἰωάννης Ἐμμανουὴλ ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ μὲν ἑλληνικὰ παρὰ τῷ θείῳ του Γεωργίῳ Λεοντίῳ, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐν Πέστῃ. Ἐν Βιέννῃ διατρίβων ἐν ἔτει 1792 μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *ἐγκόλπιον τῶν παίδων*, καὶ *στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς* τυπωθέντα τῷ 1797.

Γεράσιμος Καροῦσος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὴν *ἱστορίαν τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου* (*Κριμίου*), ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1782 εἰς τόμους δύο.

Διονύσιος ὁ Πλαταμῶνος, ἐγεννήθη ἐν τῇ Ζέρμᾳ κώμῃ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ διήκουσεν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ Ἀθωνιάδι, ὕστερον δὲ προχειρισθεὶς Πλαταμῶνος ἐπίσκοπος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη διετήρησεν τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1793 γράψας δημηγορίας, καὶ ἐπιστολὰς γλαφυροτάτας.

Εὐστάθιος Ἀθανασίου, ἐσπούδασεν ἐν Ἄλλῃ καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς συνέγραψε Historia radicis scillae. Ἐν τέλει τῆς αἰνεσίμου ταύτης διατριβῆς του τυπωθείσης τῷ 1794 εὕρηνται ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν λατινιστὶ Γουλιέλμου Γεβάουρ, καὶ τρεῖς ἑλληνιστὶ Κοὺρτ Σπρέγγελ, Γερασίμου Γρηγορίνη καὶ Δημητρίου Ζαφειριάδου.

Ἀμφιλόχιος Παρασκευᾶς, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου. Ἐδίδαξεν ἐν Ναούσῃ (1770), ἐν Κοζάνῃ (1779), καὶ ἐν Τυρνάβῳ, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐχρημάτισεν ἐπὶ τρία ἔτη ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζκεμὲτ ὀρθοδόξων. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Ποσόνιον ἐσπούδασεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν λατινικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἑλλάδα ἐδίδαξεν αὖθις ἐν Κοζάνῃ, καὶ συνέγραψε *λογικὴν* καὶ *κάτοπτρον φιλοσοφίας*.

Γεώργιος Μανουὴλ Βυζάντιος, μετέφρασε τὸν *θάνατον τοῦ Ἄβελ*

τοῦ γερμανοῦ Γεσνέρου (1795), καὶ τὸ *περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων* τοῦ γάλλου Μοντεσκιοῦ (1785).

Ἀντώνιος Κορωνιὸς Χῖος, μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὸ *περὶ παίδων ἀγωγῆς* τοῦ Πλουτάρχου, Ἐρρίκου τοῦ Κάμπη τὸν *παιδαγωγὸν*, καὶ *τὴν Γαλάτειαν* τοῦ Φλωριανοῦ, ἐκδοθέντα καὶ τὰ τρία ἐν Βιέννῃ τῷ 1796, καὶ συνέγραψε *Ψυχαγωγίαν πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων*.

Στέφανος Δημητριάδης ἐκ Σκιάθου, διατρίβων ἐν Βιέννῃ ἐξέδοτο *ἀπανθίσματα ἐκ διαφόρων βιβλίων* (1797).

Πολύζος ἱεροδιάκονος, ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς τὰ τοῦ Δημητριάδου ἀπανθίσματα.

Νικήτας Νηφάκης, ἐγεννήθη ἐν Μηλέᾳ τῆς Λακωνίας, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 λυμαινομένων τὴν Πελοπόννησον τουρκαλβανῶν ὑπέστη πολλὰς κακώσεις, ἐπὶ τέλους δ' ἐλευθερωθεὶς ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ μαθητεύσας ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐκεῖ ἀκαδημίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ὑπέστη τὰ χείρονα ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἔγραψε διὰ στίχων ἐν ἔτει 1798 *Λακωνικὴν χωρογραφίαν*, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μαυρέρου ἐν τῷ περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, καὶ τῷ 1853 μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἀνωνύμου.

Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, πεπαιδευμένος ἐν παντὶ εἴδει ἐπιστήμης, συνέγραψε *Πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ* 1798 εἰς βιβλία ΙΒ'.

Ἱερόθεος Αἰτωλὸς, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀγράφοις μονῆς τοῦ Δουσίκου· ἐν ἔτει 1798 ἐπεξειργάσθη τὴν ὑπὸ Παχωμίου Ῥουσάνου ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, προσθεὶς *δύο ἰαμβικὰ ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἅγιον, καὶ τρίτον ὡς ἀπὸ τοῦ ἁγίου*, πρὸς δὲ καὶ *παρακλητικὸν κανόνα εἰς Βησσαρίωνα*. Ἡ οὕτως ἐπεξειργασμένη ἀκολουθία ἐξετυπώθη τῷ 1800 ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῷ 1856 ἐν Ἀθήναις.

Βασίλειος Ποστέλνικος συνέγραψεν ἐν ἔτει 1798 *Ὅρμον σωτήριον*, ἐκδοθέντα τῷ 1805 ἐν Βιέννῃ καὶ *ἀλληγορικὴν ἱστορίαν περὶ ἀνθρώπου* διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων, καὶ *στιχηρὰν ἑρμηνείαν τῆς ἀλληγορίας*.

Κελεστῖνος Ῥόδιος, συνέγραψεν *ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατά τινων φιλοσοφικῶν λημμάτων*.

Νικόδημος Μαζαράκης Θεσσαλὸς, ἀκμάζων τῷ 1799 συνέγραψε *γραμματικήν*.

Ἰωάννης Μαρμαροτούρης Ἀθηναῖος, μετέφρασε *βίον καὶ κατορθώματα τοῦ κόμητος Σωβάρωφ*, τυπωθέντα ἐν Τεργέστῃ 1799.

Δημήτριος Βενιέρης, ἔγραψεν *ἰταλικὴν γραμματικὴν*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Τεργέστῃ 1799.

Ἀγάπιος Λίτινος Ζακύνθιος. Περὶ τούτου λέγει ὁ γράψας τὴν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1812 τυπωθεῖσαν Ἱστορικοκριτικὴν Ἀπολογίαν· « Ἀγάπιος ἱερομόναχος Λίτινος Ζακύνθιος, μαθητὴς Κατηφόρου, ἐπιστημονικώτατος, καὶ εἰδήμων διαφόρων διαλέκτων, ἐχρημάτησε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Παταβίου τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς διαλέκτου, εἶτα ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς γερουσίας μὲ τὸ ἀξίωμα δημοσίου ἐξεταστοῦ τῶν ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένων βιβλίων, ὑπούργημα οὐδέποτε δοθὲν εἰς Ἕλληνα. Συνέγραψε διάφορα, μίαν Χριστιανικὴν Θεολογίαν, ἓν ἐγχειρίδιον μεταφυσικὸν διαλεκτικὸν, καὶ ἄλλα πολλά ».

Ἀπεβίωσεν ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1805.

Συγγράμματα τοῦ Λιτίνου γνωρίζω τὴν *Ἀσφαλῆ Ὁδηγίαν τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς*, τυπωθεῖσαν ἐν Παταβίῳ 1774, καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μετάφρασιν τοῦ *μεταφυσικοῦ διαλεκτικοῦ ἐγχειριδίου* τοῦ *Λοκκίου*, τυπωθεῖσαν ἀνωνύμως Ἐνετίησι 1796.

Παναγιώτης Νικολαΐδης, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐγκύκλια παρὰ τῷ θείῳ του Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου καὶ σταλεὶς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ καὶ Ἄλλῃ. Τὴν 2 Ἀπριλίου 1799 στερθεὶς διδάκτωρ ἐδημοσίευσεν ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν Antylli veteris chirurgi *τὰ λείψανα*. Ἀλλ' ἡ σπουδαία αὕτη περὶ Ἀντύλλου διατριβὴ ἔργον ἐστὶ τοῦ περιφανοῦς Κουρτίου Σπρέγγελ, ὡς αὐτὸς οὗτος ὕστερον ἐδημοσίευσεν (Ἱστορία τῆς Βοτανικῆς, ἐν Ἄλλῃ 1832 Τόμ. Β'. σελ. 127). Ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικολαΐδου δημοσιευθείσῃ διατριβῇ, προσφωνουμένῃ εἰς Λάμπρον τὸν Φωτιάδην, καταχωροῦνται τέσσαρες ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν, τρεῖς μὲν τῶν ἐν Ἄλλῃ συμφοιτητῶν του Θεοδοσίου Ἰλιάδου, Σταύρου Μόσχου, Ἀθανασίου Ἰωαννίδου, καὶ ἡ τετάρτη ἐκ Βιέννης Μανουὴλ τοῦ Τενεδίου.

Βατάτζης, ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ. Περὶ τούτου λέγει Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης· « Ἤδει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν λατινικὴν, ἀραβικὴν, καὶ

» περσικὴν, καὶ ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Διέτριψε πολὺν χρόνον » ἐν τῇ Περσίᾳ καὶ ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Ῥωσσίαν παρὰ » τοῦ σιὰχ Ναδὶρ ». Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ *τὴν ἱστορίαν τοῦ σάχη τῆς Περσίας Ναδὶρ*, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Φιλιππίδου ἐν παραρτήματι τοῦ Γεωγραφικοῦ τῆς Ῥουμουνίας (σελ. 1—22).

Λουΐζης Σωτήρης, ἐκ Λευκάδος, ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὑπηρέτησε μὲ βαθμὸν συνταγματάρχου εἰς τὰ ῥωσσικὰ στρατεύματα. Συνέγραψε *θρίαμβον Αἰκατερίνης Β' μετά τινων μελετῶν* καὶ—il sostengo delle arti, e dell'agricoltura favorita da Alessandro I Paulowicz imperatore, e autocrate di tutte le Russie ec. Trieste 1807.

Νικόλαος Ἀγραφιώτης, συνέγραψεν *Ἑλλήνων ἰατρῶν παλαιῶν τε καὶ μεταγενεστέρων ἰατρικῆς ἐπιτομήν*.

Θεοδώρητος Ἀθανασίου ἐξ Ἰωαννίνων, ἀρχιμανδρίτης, συνέγραψεν *ἑρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν* ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1800.

Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης Κούτσικος, διατρίβων ἐν Οὐγγαρίᾳ μετέφρασε τὸν *βίον τοῦ Βοναπάρτου* (ἐν Βούδῃ 1800), καὶ τὸν *βίον Πασβάογλου* (ἐν Πέστῃ 1800).

Ζήσης Κάβρας, ἢ κατὰ Ζαβίραν *Κάβουρας*, ἐξ Ἀμπελακίων, ἠκροάσθη ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Γεωργίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων τὰ γραμματικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον· ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασεν ἐν Ἰένῃ τὴν ἰατρικήν. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβων τῷ 1800 συνέγραψε *Στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀλγέβρας*.

Δημήτριος Χατζῆ Πολυζώης, ἐκ Βρανιανῶν τῶν Ἀγράφων, δοκιμώτατος περὶ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ ποιητικά. Διδάσκων ἐν Πέστῃ τῷ 1800 ἐξέδοτο *Γραμματικήν*.

Ἄνθιμος ἐκ Λειβαδίου τῆς Θεσσαλίας ἱερομόναχος, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ ἐν Σιατίστῃ διδάξαντος Καλλινίκου τοῦ Μπάρκοση καὶ ἐν Βιέννῃ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη. Μονάζων ἐν Ἐλασσῶνι προσεκλήθη ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζκεμὲτ τῆς Οὐγγαρίας ὀρθοδόξων, καὶ ὕστερον τῶν ἐν Βιέννῃ. Ἐπανακάμψας δ' εἰς τὴν μονήν του καὶ ἡγούμενος ἐκλεχθεὶς συνέστησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολὴν καὶ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, καὶ συνέγραψε *λόγους ἐγκωμιαστικοὺς, καὶ ΚΔ' μακαρισμοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον*.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ ΑΙΩΝ.
1800—1821.

Γρηγόριος ὁ Ε΄.

Ἐγεννήθη τῷ 1745 ἐν Δημιτσάνῃ παρὰ Ἰωάννου Ἀγγελοπούλου καὶ Ἀσημίνας Παναγιωτοπούλου καὶ βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Γεώργιος. Παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ διδασκάλοις Μελετίῳ ἱερομονάχῳ καὶ Ἀθανασίῳ Ῥουσοπούλῳ, εἰκοσαέτης ἤδη (1765) ἀπεδήμησε μετὰ τοῦ δευτέρου τῶν διδασκάλων του εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐμαθήτευσε δύο σχεδὸν ἔτη παρὰ Δημητρίῳ Βόδᾳ.

Ὕστερον αὐτὸς μὲν ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ Ῥουσόπουλος κατέμεινεν εἰς Ἀθήνας διδάσκων ἐν τῇ ἐκεῖσε σχολῇ μέχρι τῆς ἀποβιώσεώς του (1780).

Ἀφικόμενος εἰς Σμύρνην ὁ Γεώργιος συνῴκησε μετὰ τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος θείου του Μελετίου ἱερομονάχου, ὑπηρετῶν αὐτῷ καὶ ἅμα διακούων καρποφόρως τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· ἐντεῦθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Στροφάδων ἐλθών, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετωνομάσθη Γρηγόριος· ἐπ' ὀλίγον δὲ διατρίψας ἐν τῇ μονῇ τῆς νήσου ταύτης μετῆρεν εἰς Πάτμον, καὶ διήκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκάλων, γυμναζόμενος περὶ τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν μετ' ἐπιμελείας ἐνδελεχοῦς.

Ὁ τότε μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος ὁ Πελοποννήσιος γιγνώσκων τὸν Γρηγόριον ἐκ τῆς προτέρας ἐν Σμύρνῃ διατριβῆς προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐκεῖ, διανύσαντα ἤδη τὸ ςάδιον τῶν ἐν τῇ Πατμιακῇ σχολῇ σπουδασμάτων, καὶ ἐλθόντα προεχειρίσατο ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ.

Ἐπανακάμψας μετ' οὐ πολὺ εἰς Δημιτσάνην, καὶ πολλῶν καὶ καλῶν τῇ πατρίδι γενόμενος πρόξενος, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐν Πελοποννήσῳ διατριβὴν ἐπανῆλθεν εἰς Σμύρνην, καὶ τῷ 1784 τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου προσκληθέντος εἰς τὴν ὕπατον τῆς ὀρθοδοξίας περιωπήν, προεχειρίσθη διάδοχος αὐτοῦ μητροπολίτης Σμύρνης ὁ Γρηγόριος·

Ἐπὶ δεκατρία ἔτη ἰθύνας τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἐκκλησίας γνώμην. Συνεχῶς ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος προτρέπων τὸ ποίμνιόν του εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγάπην, ἐκαλλώπισε τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀμαυρωθείσας ἐκκλησίας, καὶ ἐνήργησε πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ τὴν τοῦ ἐθνισμοῦ ἀναζωπύρησιν.

Τῷ 1797 παραιτηθέντος ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Γερασίμου Γ', ψήφῳ κοινῇ καὶ ἀποφάσει συνοδικῇ ἐκλήθη εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην ὁ Γρηγόριος, Πέμπτος τῇ καταριθμήσει καταλεγόμενος.

Ἅμ' ἀνελθὼν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον πολλὰ καὶ ἐθνωφελῆ ἔργα ἐποίησεν ὁ μακάριος. Ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὸ σεσαθρωμένον πατριαρχεῖον, ὑποχρεώσας τοὺς πάντας εἰς βοήθειαν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν διεγείρας, συνέστησεν Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν τοῖς πατριαρχείοις, καὶ ἐξέδωκε τόμους ὑπὲρ τῆς ἀπαραβάτου διατηρήσεως καὶ φυλακῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβείας, ἐδίδασκεν ὀρθοτομῶν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐκανόνισε τὰ σταυροπηγιακὰ μοναστήρια καταγράψας ἐν τάξει εἰς τὸν κώδικα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ζήλου μεγάλου ἐφρόντιζε πρὸς ἀνέγερσιν καὶ ἀνακαίνισιν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν, ἐξασκῶν δὲ τὴν παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἀγαθὴν περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν εἰργάσθη ἀνενδότως ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀποτρέψας πολλάκις τοὺς κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ πολλάκις ἐπικρεμασθέντας κινδύνους.

Ἐκτὸς τούτου ἀπέπεμψε καὶ τοὺς ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀσκόπως παραμένοντας ἀρχιερεῖς· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον μέτρον βαρὺ ἐφάνη καὶ δυσφόρητον εἰς τούτους, οἵτινες συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, ὅστις τῷ 1799 συκοφαντηθεὶς εἰς τὴν Πύλην, ὡς βίαιος καὶ ἀνίκανος πρὸς διατήρησιν τῆς τῶν λαῶν ὑποταγῆς, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἄθωνα, προσκληθέντος τὸ δεύτερον ἀντ' αὐτοῦ Νεοφύτου Ζ'.

Ἐλθὼν εἰς τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος ἐξελέξατο πρὸς κατοικίαν τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων, παροικῶν ἐνίοτε καὶ εἰς Λαύραν, καὶ ἀπέλαυε πανταχοῦ τῆς φίλης ἐλευθερίας ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἐκήρυττε δὲ συνεχῶς καὶ τὸν θεῖον λόγον ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐνίοτε προστυγχανούσας διαφορὰς ἔν τισι μοναστηρίοις καθησύχαζε, τύπος γινόμενος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Συνέγραφε δὲ καὶ ἐμελέτα τοὺς

πατέρας, καὶ συνεφιλοσόφει μετὰ τῶν ἐν Ἄθωνι λογίων συμμοναστῶν, καὶ συνηγωνίζετο τοὺς ἀγῶνας τοὺς πνευματικούς, συνεπροσεύχετο συνεκκλησιαζόμενος, καὶ συναγρυπνῶν καὶ συναναμιγνύων τὰ γλυκερὰ τῆς κατανύξεως δάκρυα.

Ἀλλὰ μετὰ ἑξαετῆ ἐν Ἄθωνι ἐξορίαν, παραιτηθέντος τοῦ διαδεχθέντος τὸν Νεόφυτον Καλλινίκου Ε', ἀνεκλήθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1806 εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Γρηγόριος.

Ἅμα δὲ κατασταθεὶς ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους συνιστῶν τὴν μάθησιν καὶ παρορμῶν τοὺς ἁπανταχοῦ χριστιανοὺς εἰς ἵδρυσιν σχολείων, καὶ τὴν καθόλου ὑποστήριξιν τῆς παιδείας· συνεχῶς δ' ἐπεσκέπτετο τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ παιδευτήρια εὐλογῶν καὶ ἐνισχύων τοὺς διδασκάλους καὶ μαθητάς, καὶ ἐν γένει ἔπραξεν ὁ φιλογενὴς οὗτος ἀνὴρ πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς κραταίωσιν τῆς θρησκείας, καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν Μουσταφᾶς ὁ Βαϊρακτάρης ἐπελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεθρόνισε τὸν ἄρτι ὑπὸ τῶν γενιτσάρων ἀναβιβασθέντα Μουσταφὰν, ἐνθρονίσας τὸν σουλτάνον Μαχμούτην, Καλλίνικος Ε', ὁ πρὸ μικροῦ βιαίως παραιτηθεὶς τῆς πατριαρχίας, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου μεγάλου βεζίρου ἐπέβη τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, καθαιρεθέντος τοῦ Γρηγορίου, ἀδείᾳ τῆς ἐξουσίας μεταβάντος εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. (1808).

Ἐν τούτοις ὁ Καλλίνικος δεκάμηνον τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰθύνας ἐξέπεσε τῆς πατριαρχίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προεβιβάσθη ὁ ἀπὸ Μιτυλήνης Ἱερεμίας Δ'. Τότε δὲ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ὁ Γρηγόριος διετάχθη ἵνα καὶ πάλιν μεταβῇ εἰς Ἄθωνα.

Μετὰ τὴν παραίτησιν Ἱερεμίου, καὶ τοῦ διαδεχθέντος Κυρίλλου Σ', ἐξελέχθη καὶ προσεκλήθη ἐκ τοῦ Ἄθωνος ὁ Γρηγόριος, (19 Ἰανουαρίου 1819). Καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης δὲ ταύτης καὶ τελευταίας πατριαρχίας εἰργάσθη ἀνενδότως ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ ἀείμνηστος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέδοτο καὶ δευτέραν ἐγκύκλιον περὶ σχολείων, προτρέπων τοὺς πάντας πρός τε τὴν ἄλλην παιδείαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν φιλοσόφως σπουδάζειν συνεβούλευε, τὰ κάλλιστα καὶ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἐξ ἑκάστης ἐπιστήμης ἐκλέγοντας, καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν ἀπὸ πάσης ξένης καὶ ψυχοβλαβοῦς διδασκαλίας ἀλώβητον διατηροῦντας. Ἐπὶ τέλους δὲ συνέστησεν ἐν Βυζαντίῳ τὸ *Κιβώτιον τοῦ Ἐλέους*, πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀπόρων καὶ ἀδυνάτων χριστιανῶν (1).

(1) Ἐκ τῆς βιογραφίας Γρηγορίου Ε'. ὑπὸ * * * Ἐν Ἀθήναις 1834.

Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν καὶ ὁ ἀοίδιμος οὗτος ἐθνομάρτυς εἰργάσθη μεγάλως, ὑπέστη τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (10 Ἀπριλίου 1821), καθαγιάσας διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, καὶ ἐπισφραγίσας τοὺς διωγμοὺς καὶ καταδιώξεις, ἃς τὸ τουρκοκρατούμενον ἔθνος ἐπὶ τετρακόσια ἔτη, πολιτικῶς μὲν ὑπόδουλον, ἐσωτερικῶς δὲ ζῶν, ἐν καρτερίᾳ ἑλληνικῇ καὶ χριστιανικῇ ὑπομονῇ εἶχεν ὑποστῇ.

Τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Γρηγορίου πολλὰς ὑποστὰν κακώσεις ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, τῆς ὁποίας τὰ κύματα φιλανθρωπότερα τῶν ἀνθρωπομόρφων διωκτῶν παρέδωκαν αὐτὸ εἰς χεῖρας φιλίας, ὅπερ εἰς Ῥωσσίαν ἀναχθὲν πομπωδῶς ἐτάφη.

Ὁ γεραρὸς Κ. Οἰκονόμος ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος, ποιήσας καὶ τέσσαρα ἐπιτύμβια, ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἔχει οὕτω.

Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦτο μὲν
τὸ μνῆμα σηκός· τιμία δ' ὀστέων κόνις·
καλὸς δ' ὁ πότμος· εὐκλεὴς δ' ὁ πᾶς βίος.
Ὁ δ' οἶτος ἔπαινος· ἄφθιτον δ' ἄθλων στέφος.
Στήλη δὲ, πατρὶς πτώσεως ὀρθουμένη,
Πίπτοντος αὐτοῦ πρὸς θεοδμήτῳ νεῷ.
Τοιαῦτα δ' ἐντάφι' εὐσεβῶν κοινοῦ πατρὸς,
Οὐκ ὄρφνα σιγῆς, οὐκ ἀμαυρώσει χρόνου,
Πάντῃ δ' ἀγήρως ἡ 'ρετὴ θηλήσεται.
Δέλτοις τε, κἂν ἄστεσσι, κἂν πόλου πτυχαῖς,
Ψυχαῖσι θ' ἁγναῖς μνῆστις ἐγγεγράψεται.
Καὶ νὺξ ὑμνήσει, χρυσέας τ' ἠοῦς στόμα,
Νότου τε πνοαὶ, βορρέου τ' εὐρὺ σθένος,
Ἀέννaον μέλψουσι μυρίον κλέος
Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου μάκαρος.

Συγγράμματα.

—Οἱ περὶ ἱερωσύνης λόγοι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν γλῶσσαν παρὰ Γρηγορίου ἀρχιδιακόνου τοῦ πανιερωτάτου Σμύρνης κυρίου Προκοπίου. Ἐνετίῃσι 1783.

—Ἐξήγησις τῶν εἰς τὴν ἑξαήμερον ἑνδεκα ὁμιλιῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

—Ἠθικὰ Βασιλείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

(Αἱ δύο αὗται μεταφράσεις τοῦ Γρηγορίου ἀνετυπώθησαν ἐν Ἀθήναις εἰς ἕνα τόμον τῷ 1863 ὑπὸ Μ. Σακκορράφου) (1).

(1) Ὁ Μελίββυτος ἐν Χρονολογίᾳ (σελ. 355) ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἀοίδιμος ἔγραψεν ἑλληνιστὶ σχόλια εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, πιθανῶς ὅμως συγχέει τὴν παράφρασιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμα τοῦ Σταγειρίτου.

—Διδαχαί (ἀνέκδοτοι).

Προτροπῇ καὶ δαπάνῃ αὐτοῦ ἐξεδόθησαν διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀοιδίμου Γεώργιος Ἀγγελόπουλος, ἴλαρχος τοῦ ἱππικοῦ, φιλοπόνως συνήθροισε καὶ εἰς δύο τόμους ἐξέδοτο τὰ ἐπὶ τῶν πατριαρχιῶν τοῦ ἀειμνήστου θείου του ἐκδοθέντα πατριαρχικὰ ἔγγραφα, προσθεὶς καὶ πάντα τ' ἀφορῶντα τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ μακαρίου ἐθνομάρτυρος.

Νικόδημος ὁ Ἁγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ περὶ τὸ 1748, καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Σμύρνῃ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Ἱεροθέῳ· ποθῶν δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἦλθεν ἐν ἔτει 1775 εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ κουρευθεὶς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου μετωνομάσθη ἀπὸ Νικολάου Νικόδημος, ψηφισθεὶς ἀναγνώστης καὶ γραμματεὺς τῆς μονῆς. Τῷ 1776 Μακάριος ὁ Νοταρᾶς τῷ παρέδωκε τὴν Φιλοκαλίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν, καὶ ὁ Νικόδημος συνέθετο τὸ προοίμιον καὶ συνοπτικοὺς βίους τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων συγγραφέων. Κελεύσει τοῦ αὐτοῦ, διορθώσας τὸν Εὐεργετινὸν καὶ προσεπιπλατύνας τὸ περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως πονημάτιον, καὶ ὅλην ἀντιγράψας καὶ ἐπιθεωρήσας τὴν Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀλφαβηταλφάβητον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προρρηθεῖσαν μονὴν, καὶ ὑποταγεὶς γέροντί τινι Ἀρσενίῳ Πελοποννησίῳ ἐν τῇ Σκήτῃ τοῦ Παντοκράτορος, ἐδόθη ὅλος εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων· παραγενόμενος δὲ μετὰ τοῦ γέροντός του εἰς Σκυροπούλαν συνεγράψατο τὸ πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του Ἱερόθεον ἐπίσκοπον Εὐρίπου Συμβουλευτικόν. Τῷ 1783 ἐπιστρέψας πάλιν εἰς Ἄθωνα ἠγόρασε τὴν τοῦ γέροντος Θεωνᾶ λεγομένην Καλύβην κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν σκήτην τοῦ Παντοκράτορος. Τότε δ' ἔλαβε τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου γέροντος Δαμασκηνοῦ Σταυρουδᾶ, καὶ ὅλην ἐξαετίαν ἡσυχάζων καὶ μελετῶν ἐγένετο δόκιμος τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τοῖς πᾶσι περιβόητος καὶ παμπόθητος. Ἐπανελθόντος δὲ καὶ δεύτερον τοῦ ῥηθέντος Μακαρίου διορθώσατο διὰ προτροπῆς ἐκείνου τὰ τοῦ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου συγγράμματα· εἶτα συνέθετο τὸ Ἐξομολογητάριον, καὶ τὸν Ἀόρατον Πόλεμον, καὶ σὺν τούτοις τὸ νέον Μαρτυρολόγιον, τά τε Πνευματικὰ Γυμνάσματα, καὶ τὸ νέον Ἐκλόγιον. Ἐπὶ πᾶσι δὲ συναθροίσας, διὰ προτροπῆς τοῦ τε σοφολογιωτάτου διδασκάλου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ τοῦ Ἡλιουπόλεως Λεοντίου, τὰ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ ἐν τρισὶν ὅλοις τεύχεσιν ἀπαρτίσας καὶ πλείστοις σημειώμασιν, ὡς ἔθος αὐτῷ, προσεπαυξήσας καὶ

κατακαλλύνας ἀπέστειλεν εἰς Βιέννην διὰ νὰ τυπωθῶσιν, ὅπου καὶ παρέπεσαν διά τινας περιστάσεις.

Ἐδόθη δὲ ὅλος μετὰ τοῦ ἐκ Δημητσάνης ἱεροδιδασκάλου Ἀγαπίου εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἱερῶν Κανόνων ἡ τοῦ Πηδαλίου, ὅπερ παραφθαρὲν ὑπὸ Θεοδωρήτου ἐλύπησε μεγάλως τοὺς συγγραφεῖς. Ὕστερον ὁ φιλόπονος Νικόδημος ἐκαλλώπισε τοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τῆς Λαμπρᾶς. Εἶτα τὸ Νέον Θεοτοκάριον ἐκδοὺς, καὶ συγγραψάμενος τὴν Χριστοπάθειαν, καὶ συλλεξάμενος τὸ Εὐχολόγιον, ἤρξατο τῷ 1794 πρῶτον μὲν ἑρμηνεύων τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὰς, ἔπειτα δὲ τὸ Ψαλτήριον Εὐθυμίου Ζυγαδινοῦ, καὶ τὰς ἐννέα ᾠδὰς εἰς βίβλον ἰδιαιτέραν, ἣν Κῆπον Χαρίτων ἐπωνόμασε. Διὰ προτροπῆς τῶν Ἁγιορειτῶν πατέρων συνέθετο τὰ ὑπομνήματα τῶν τοῦ ἁγίου Ὄρους ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται τῇ πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν τῶν Ἁγίων Πάντων, μελουργήσας εἰς αὐτοὺς καὶ γλαφυροτάτην ἀσματικὴν ἀκολουθίαν. Τῷ 1805, καίτοι βεβαρυμένος ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακρῶν πόνων τῶν διαφόρων συγγραμμάτων καὶ ἀσκητικῶν κακουχιῶν, μετέφρασεν ἐρανισθεὶς τὸν Μέγαν Συναξαριστήν. Τῷ ἔρωτι δὲ τῆς ἡσυχίας φλεγόμενος ἠγόρασεν αὖθις ἑτέραν ἄνωθεν τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκήτης καλύβην, ὅπου καταστρώσας ὁμολογίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, ἣ ἀπολογίαν πρὸς τοὺς αὐτοῦ κατηγόρους, μεθηρμήνευσε τοὺς δεσποτικοὺς καὶ Θεομητορικοὺς Κανόνας, καὶ τοὺς τῆς Ὀκτωήχου ἀναβαθμοὺς, ὀνομάσας τοὺς μὲν Ἑορτοδρόμιον, τοὺς δὲ Νέαν Κλίμακα.

Ἀποκαμὼν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀτρύτων πόνων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπέμεινεν ὁ ἀείμνηστος καὶ ὡσεὶ προαισθανόμενος τὸ τέλος, κατέλιπε τὴν μοναστικὴν αὐτοῦ καλύβην καὶ μετέβη πρὸς τοὺς συνασκητεύοντας Στέφανον καὶ Νεόφυτον Σκουρταίους, τοὺς ἁγιογράφους, πρὸς οὓς ἐνετείλατο νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Μετ' ὀλίγον δὲ νόσῳ κατασχεθεὶς ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τὴν 14 Ἰουλίου 1809, ζήσας ἔτη ἑξήκοντα.

Ἦν ὁ μακάριος Νικόδημος τὸν τρόπον ἁπλοῦς καὶ ἀνεξίκακος, τὸ ἦθος γλυκὺς καὶ χαρίεις, ἀκτήμων καὶ λίαν ἀπερίσπαστος. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἦλασε μνήμης, ὥστε καὶ ὅλα κεφάλαια ἀπεστήθιζε τῆς Γραφῆς, ῥητῶν ἐδάφιά τε καὶ σελίδας, καὶ πλείστας μαρτυρίας τε καὶ γνώμας πατέρων, ὧν καὶ τοὺς τόπους τῶν λόγων καὶ τόμων ἀνεπισφαλῶς ἐκ μνήμης ἐγίνωσκε.

Ὅθεν πρεπόντως ὁ Νικόδημος κατατάσσεται μεταξὺ τῶν λογιωτέρων τοῦ καιροῦ του, πάντων ὑπέρτερος κατὰ τὴν φιλοπονίαν ὁ χαλκέντερος ἀναδειχθείς, τὰ δὲ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας, ὠφελείας ἀνυπολογίστου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρόξενα γενόμενα.

Συγγράμματα.

—Φιλοκαλία. Ἐν Βενετίᾳ 1782 εἰς φύλλον.
—Εὐεργετινός. Ἐνετίησι 1783· εἰς φύλλον.
—Συμβουλευτικόν· 1801 ἐν Βιέννῃ.
—Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου· 1790.
—Περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως. Βενετίᾳ 1783.
—Ἐξομολογητάριον. Βενετίᾳ 1794, ἐκδοθὲν ἑπτάκις μέχρι τοῦ 1854.
—Ἀόρατος πόλεμος. Βενετίᾳ 1796.
—Νέον Μαρτυρολόγιον. 1799 Βενετίᾳ.
—Πνευματικὰ Γυμνάσματα. 1800, Ἐνετίησι.
—Νέον Ἐκλόγιον, 1803 Βενετίᾳ.
—Πηδάλιον, Λειψίᾳ 1800 εἰς φύλλον· ἀνετυπώθη τῷ 1841 ὑπὸ Γκαρπολᾶ, καὶ ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ Σ. Ῥαφτάνη.
—Ἐγκώμια Ἐπιταφίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1800.
—Νέον Θεοτοκάριον. Βενετίᾳ 1794· (ἀνετυπώθη τῷ 1849 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γ. Μουσαίου).
—Χρηστοήθεια. Βενετίᾳ 1803.
—Εὐχολόγιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1799.
—Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ Παύλου. Βενετίᾳ 1819, τόμ. 3.
—Ψαλτήριον· ἐν Κωνσταντινουπόλει 1819, τόμοι 2.
—Κῆπος Χαρίτων. Βενετίᾳ 1819, τόμ. 3.
—Βαρσανούφιος. Βενετίᾳ 1816.
—Νέος Συναξαριστής. Βενετίᾳ 1819, τόμοι 3.
—Ὁμολογία πίστεως. Βενετίᾳ 1819.
—Ἑορτοδρόμιον. Βενετίᾳ 1836.

Ἀνέκδοτα.

—Ἀλφαβηταλφάβητος.
—Γρηγορίου Παλαμᾶ τὰ σωζόμενα.
—Ὑπομνήματα ἁγίων ἀνδρῶν Ἁγιορειτῶν.
—Νέα Κλίμαξ (1).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν Ἀκολουθίαν Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου κατ' ἐπιτομὴν τῆς τοῦ Ἡσαΐα, καὶ τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου ἐκδοθείσας ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν Λειμωναρίῳ.

Ἀγάπιος Λεονάρδος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1741 ἐν Δημιτσάνῃ καὶ ἐκαλεῖτο Ἀσημάκης

(1) Προλεγόμενα Συναξαριστοῦ καὶ Ἐξομολογηταρίου τοῦ 1852.

ἓν τοῖς κοσμικοῖς· παιδευθεὶς δὲ τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του καὶ ἐν Τριπόλει παρὰ Παρθενίῳ, τελειοτέρας παιδείας ὀρεγόμενος ἀπεδήμησε τῷ 1759 δεκαοκταέτης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος· ἀλλὰ κωλυθεὶς μετέβη εἰς Σμύρνην, ὅπου εὗρε παρὰ τῷ λογίῳ συμπατριώτῃ του Γερασίμῳ ἱερομονάχῳ Γούνᾳ ὑποδοχὴν καὶ προστασίαν (1). Μετὰ μικρὸν συμβιώσεως χρόνον κατιδὼν ὁ Γεράσιμος τοῦ νέου Ἀσημάκη τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐφυΐαν πρὸς τὰ γράμματα, ἐνόμισεν ὅτι εὗρε καταλληλότατον καὶ προσφυέστατον ἄνδρα πρὸς κατόρθωσιν τοῦ πρὸ πολλοῦ μελετωμένου σκοποῦ περὶ συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πατρίδι. Ἀλλὰ πρὶν προβῇ εἰς τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν νέον πᾶσαν τὴν τότε παιδείαν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς ἴδια αἰσθήματα· ὅθεν κατώρθωσε νὰ καταταχθῇ ὁ Ἀσημάκης ὑπότροφος τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, ὅπου παρέμεινεν ἐκπαιδευόμενος μέχρι τοῦ 1764, ἀείποτε τῶν πρώτων δειχθεὶς διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὥριμον κρίσιν. Ἵνα δὲ ἀπαλλαχθῇ διὰ παντὸς καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων ἀνεδέχθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα Ἀγάπιος μετονομασθείς.

Παρασκευάσας οὕτως ὁ φιλόπατρις Γεράσιμος τὸν βοηθόν του καὶ διὰ τῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ διδασκάλου Ἱεροθέου συμβουλῶν ἐνισχύσας εἰς τὸν μέγαν τῆς κοινῆς ὠφελείας ἀγῶνα, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἀγαπίου ἐκ Σμύρνης, καὶ ἦλθον ἀμφότεροι εἰς τὴν πατρίδα των Δημιτσάναν. Ἐπιλαβόμενοι δὲ ἄνευ ἀναβολῆς τοῦ ἔργου ἐνοικίασαν πρὸς ὥραν οἰκίαν τινα, καὶ συνήγαγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν ἐν τῇ πατρίδι καὶ τῶν πέριξ ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητὰς καὶ ἤρξαντο νὰ διδάσκωσιν ἀμισθί. Διὰ τῆς ἀνενδότου φιλοπατρίας τῶν ἀνδρῶν τούτων ἱδρύθη ἡ ἐν Δημιτσάνῃ περιώνυμος σχολή, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον καί τινα μέρη τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Ἑπτανήσου. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀτρύτων πόνων, οὓς κατέβαλλον οἱ ἱδρυταί, κατώρθωσαν καὶ τὴν ἔκδοσιν πατριαρχικοῦ συγγιλλίου δι' οὗ ἐξησφαλίσθη κατὰ πάντα τὸ ἀρτισύστατον σχολεῖον ὑποβληθὲν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας προστασίαν.

Ἐκραγείσης τῆς ἐν 1769 Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς πλημ-

(1) Τὴν βιογραφίαν ταύτην τοῦ Ἀγαπίου ἀντέγραψα ἐκ τοῦ περὶ Σχολῆς Δημητσάνης ἀξιολόγου πονήματος τοῦ Κ. Εὐθ. Καστόρχη.

μύρας τῶν ὡμῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὴν ἀτυχῆ τοῦ Πέλοπος χώραν λυ-
μαινομένης, ἐκλείσθη καὶ ἡ ἐν Δημιτσάνῃ σχολὴ, καὶ ὁ μὲν Ἀγάπιος
ἐζήτησεν σωτηρίαν εἰς Ζάκυνθον, ὁ δὲ Γεράσιμος εἰς Σμύρνην, ἀνα-
μένοντες τὴν παρέλευσιν τῆς καταιγίδος ἵνα ἐπαναστρέφοντες ἀναλά-
βωσι τὸ θεάρεστον ἔργον αὐτῶν. Συστηθείσης περὶ τοὺς χρόνους ἐκεί-
νους τῆς ἐν Χίῳ δημοσίας σχολῆς, προσεκλήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς
σχολάρχης ὁ Γεράσιμος, ὅστις ἐλθὼν ἐτελεύτησε μετά τινας μῆνας
ἀσθενήσας. Ὁ δὲ Ἀγάπιος Λεονάρδος ἐκ Ζακύνθου μεταβὰς εἰς Πάρ-
γαν διετέλει διδάσκων ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1780, ὅτε καταστραφέντων
τῶν ἐν Πελοποννήσῳ λῃζόντων Ἀλβανῶν ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν
καὶ ἀνέλαβεν αὖθις τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ σχολῇ. Ἐν τούτοις ἀπο-
θανόντος τοῦ Ἱεροθέου ἐν Σμύρνῃ οἱ ἔφοροι τῆς ἐνταῦθα σχολῆς θεω-
ρήσαντες ὡς διάδοχον ἄξιον μόνον τὸν Ἀγάπιον προσεκάλουν αὐτὸν
ν' ἀναδεχθῇ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἐκείνης, λέγοντες, ὅτι τὴν διεύ-
θυνσιν τῆς ἐν Δημιτσάνῃ εἶνε ἤδη κατηρτισμένος καὶ ἱκανὸς ν' ἀνα-
δεχθῇ ὁ συμπατριώτης του Ἀντώνιος Ἀντωνόπουλος, ὅστις μετὰ τοῦ
Γρηγορίου μεταβὰς εἰς Χίον, διέτριβε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν
Σμύρνῃ. Ὁ Ἀγάπιος εἰσακούσας τῆς προσκλήσεως μετέβη τῷ 1781
εἰς Σμύρνην, ὅπου συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Ἀντωνοπούλου καὶ ἐνθαρ-
ρύνας αὐτὸν ν' ἀνεδεχθῇ τὴν ἐν τῇ πατρίδι σχολαρχίαν ἐκούρευσε καὶ
μοναχὸν ἀνέδειξεν, Ἀγάπιον καὶ αὐτὸν μετονομάσας. Ὁ πρεσβύτερος
Ἀγάπιος, ἀφοῦ διέτριψεν ἔτος ὅλον ὡς διδάσκαλος καὶ διευθυντὴς τῆς
ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, παρητήθη τῆς σχολαρχίας, καὶ πρῶτον μὲν ἀπῆλ-
θεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Σινᾶ, καὶ ἐντεῦθεν ἀνήχθη εἰς Κωνσταντινού-
πολιν, ὅπου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνηγορεύθη ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης
Ἐκκλησίας, ἐπὶ Προκοπίου (1786). Ἀναχωρήσας δ' ἐκεῖθεν καὶ πε-
ριελθὼν τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, καὶ τὸ
Ἁγιώνυμον Ὄρος, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συνάγων πανταχοῦ
χρήματα καὶ βιβλία ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ πατρίδι του σχολῆς. Ἐκ τῶν
συλλεχθέντων δὲ χρηματικῶν κεφαλαίων κατέθεσεν ἐπὶ τόκῳ τὰ μὲν
εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ταμεῖον, τὰ δὲ εἰς ἄλλα δημό-
σια ταμεῖα· καὶ ἑτέρους συμπολίτας του εἰς τὰς κυριωτάτας πόλεις
ἀναδείξας ἐπιμελητὰς, ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν, κομίζων τά τε
συνειλεγμένα βιβλία καὶ μέρος χρημάτων, δι' ὧν ἐπεσκεύασε καὶ
ἐκαλλώπισε τὸ σχολεῖον.

Εἶτα ὁ σεβάσμιος πρεσβύτης περιήρχετο τὴν Πελοπόννησον κηρύτ-

των τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς ἵδρυσιν σχολείων.

Τῇ 14 δὲ Φεβρουαρίου 1815 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ μακάριος Ἀγάπιος, τελευτήσας ἐν Ἄργει, ὅπου προτροπῇ τούτου εἶχεν ἐγερθῇ δημόσιον σχολεῖον.

Τὸ φιλογενὲς καὶ φερέπονον τοῦ ἀνδρὸς, ὡς καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ Ἀγαπίου καταλλήλως ἐπῄνεσεν ὁ γλαφυρὸς κάλαμος διακεκριμένου συμπολίτου του.

Συγγράμματα.

—Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἅμα δὲ καὶ τοπικῶν· σὺν τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων τῶν κατ' ἰδίαν ὁροθετησάντων, καὶ ὑπὸ συνόδων οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν θεωρηθέντων. Συλλεχθέντες ἐκ διαφόρων βιβλίων, καὶ τυπωθέντες νῦν διὰ προτροπῆς καὶ ἀναλωμάτων τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου Ναζαρὲτ, κυρίου κυρίου Νεοφύτου Πελοποννησίου· ᾳψπζ'. 1787 σελ. 486. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται τοῦ συλλέξαντος Ἀγαπίου ἐπιγράμματα ἰαμβικὰ εἰς τοὺς Κανόνας, καὶ εἰς Νεόφυτον τὸν Ναζαρέτ).

—Ἀσματικοὶ ὕμνοι ἐν Τεργέστῃ . . .

—Εὐχαὶ διάφοροι· (ἀνέκδοτοι).

Συνειργάσθη μετὰ τοῦ προλεχθέντος Νικοδήμου εἰς σύνταξιν τοῦ Πηδαλίου.

Σέργιος Μακραῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φουρνᾷ τῶν Ἀγράφων καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συμπατριώτου του Θεοφάνους, μεταβὰς δ' ὕστερον εἰς Ἄθωνα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἱδρυθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1771 Φιλοσοφικῆς σχολῆς, προέστη ταύτης ὁ Σέργιος μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1790 διαλύσεώς της, ὅτε διωρίσθη σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν προστὰς καὶ διδάξας (1790—93) παρητήθη καὶ ἡσύχαζε μελετῶν.

Ἐν ἔτει 1794 Παναγιώτης ὁ Κοδρικᾶς μεταφράσας ἐξέδωκε τὸ περὶ Πληθύος κόσμων σύγγραμμα τοῦ Φοντενέλλου· τοῦτο δὲ ἀναγνοὺς ὁ Μακραῖος καὶ ἀνοήτως ἐξαφθεὶς ἠθέλησεν ἵνα γράψῃ τοῦ Κοπερνικοῦ συστήματος ἀναίρεσιν, ἐν ᾗ κομποῤῥημονῶν λέγει μετὰ στόμφου. « Οὐ τόλμη τοὐμὸν τοὐτὶ, οὐδὲ προπετείας ἐγχείρημα· ἐπέβλεψα γὰρ » ἐπὶ τὰς παρεμβολὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀνὴρ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν, » οὐδ' ὅπλα γενναίων· ἀλλὰ καὶ χεὶρ ἀσθενὴς, καὶ ποῦς ὀλισθηρὸς » καὶ σχῆμα ἐξηλλαγμένον, καὶ φωνὴ οὐκ εὔσημος, καὶ γνώμη ἀγενὴς, » καὶ τόλμη ἀλόγιστος, καὶ ὅλως ὑπότυφος μωρία, καὶ κενὸν θράσος, » καὶ βακχεία ἄντικρυς κυβελικὴ, καὶ κρότοι ἐκπεπληγμένων· καὶ

» δολερὰ μὲν καὶ ἐπίβουλα τὰ αὐτῶν μηχανήματα, ὡς παντοίαν
» πάντοθεν περιβεβλημένα καὶ ὑποκρύπτοντα τὴν ἀπώλειαν, εὔλυτα
» δ' ἔμπης καὶ ὑπόκουφα. Τῆς γοῦν τοιαύτης σφῶν ἀσελγείας καὶ ἀσυν-
» ταξίας καταγνοὺς, ἐπεξελθεῖν κατ' αὐτῶν ἐδικαίωσα καὶ δὴ ἐκ τῆς
» Ἑλλαδικῆς πανοπλίας, τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου λόγου, δραξάμενος τῶν
» ὅπλων τὰ προχειρότερα, κατέδραμον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀγεληδὸν φεύ-
» γοντας καὶ συνωθουμένους καταστρεψάμενος, καὶ ἐπὶ τὸ κρησφύγε-
» τον, τὸ δῆθεν μέγα καὶ ὀχυρὸν αὐτῶν σύστημα, τὸν πύργον φημὶ
» τῆς Χαλάνης συνελασθέντας, ἀθρόους κατέβαλον, ἐκ βάθρων αὐτῶν
» ἀνατρέψας, καὶ ἀναλώσας πυρὶ, ὡς μηδὲ τοῦ λοιποῦ τολμᾷν τινα
» κατὰ τῆς ἀληθείας μαχόμενον, προσφεύγειν ὑπ' αὐτὸν καὶ κρύπτε-
» σθαι . . . . . Οἶμαι δὲ ταῦτα ἀναγνοὺς ἕκαστος, τὸν μὲν κακόφρονα
» πήγασον πλατυτέρῳ στόματι καταπτύσει, τῶν πολλῶν κόσμων
» ἀγάσεται δὲ μᾶλλον τοῦ ἑνὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ καλλονὴν, καὶ ἐκ
» ταύτης ἐπὶ τὸν ἀρχιτέκτονα λόγον ὑψώσει τὸν νοῦν, τῆς ἐκεῖθεν
» ἀπαυγαζούσης σοφίας ἱμειρόμενος ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Μακραῖος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μάρτιον τοῦ 1816 (1).

Συγγράμματα.

—Τρόπαιον ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κοπερνίκου ἐν τρισὶ διαλόγοις· Βιέννῃ 1797.

—Ὀρθόδοξος Ὑμνῳδὸς, ἤτοι ἱερὰ Φιλοσοφία ἐν μέτροις Πινδαρικοῖς. Βιέννῃ 1802.

—Σταχυολογία γραμματικὴ κατὰ πάροδον διατριβῆς· Ἐνετίῃσι 1810.

—Ἐπιτομὴ φυσικῆς ἀκροάσεως. Ἐν Βενετίᾳ 1816.

—Ὑπομνήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν πέντε μέρεσιν, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ 1750 καὶ λήγοντα μέχρι τοῦ 1800. (Ἀνέκδοτα παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

—Πολιτικὴ σχέδη δι' ἧς ἄν τις κρίνοι οἷα τὰ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν νῦν πολίτευμα. ἀφῖξή κατὰ μῆνα Δεκέμβριον· (ἀνέκδ.)

—Ἐγκώμια, καὶ ἐπιγράμματα διάφορα.

Ὁ Μακραῖος ἐπεμελήθη τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1806 ἐκδοθεῖσαν Διδασκαλίαν Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου.

Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (2).

Ἀθανάσιος ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάριος ἐγεννήθη εἰς *Κάστορ*, χωρίον μι-

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὸς λέγει, ὅτι ὁ Μακραῖος ἀπηγχονίσθη ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τοῦ Ἀλῆπασα φωραθεὶς ὡς ἀπαταιῶν ἀλχημιστὴς, συγχύσας αὐτὸν πρὸς τὸν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀγύρτην Σέργιον Διοκλητιανάν.

(2) Τὴν ἀξιόλογον ταύτην βιογραφίαν τοῦ Παρίου κατ' ἐπίμονον ἡμῶν αἴτησιν ἐσχεβίασεν ἐκ τοῦ προχείρου ὁ Κύριος Α. Ζ. Μάμουκας, διατελέσας εἷς τῶν προσφιλεστέρων

κρὸν τῆς νήσου Πάρου. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα. Ἐπιθυμήσας ἀνωτέρας παιδεύσεως κατέλιπε γονεῖς καὶ πατρίδα καὶ ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ τότε ἐκεῖ σχολαρχοῦντι Ἱεροθέῳ. Ἐξαετίαν διαμείνας ἐν Σμύρνῃ ἐπιδίδων εἰς πάντα τὰ εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο διδασκόμενα μαθήματα, μετέβη ἔπειτα εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τοῦ, τότε κατ' ἐξοχὴν *γραμματικοῦ*, κυροῦ Νεοφύτου, τὸ Δ' περὶ συντάξεως Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ· παρὰ δὲ τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως φιλοσοφικὰ μαθήματα, καὶ ἐφημίζετο ὡς ὢν εἷς τῶν ἐγκριτωτέρων αὐτοῦ μαθητῶν. Οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἔχοντες ἀνάγκην διδασκάλου διὰ τὸ σχολεῖόν των, ἐπέστειλαν πρὸς τὸν Εὐγένιον ζητοῦντες ὀνομαστὶ τὸν Ἀθανάσιον. Καὶ ἀπῆλθε μὲν ὁ Ἀθανάσιος εἰς Θεσσαλονίκην· ἐπὶ πόσους ὅμως χρόνους διετέλεσεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἤτοι τὸ τοῦ κήρυκος τοῦ θείου λόγου, ἔργον ἐκπληρῶν, ἀγνοοῦμεν. Ἐνσκηψάσης ἐκεῖ τῆς πανώλους, ἀνεχώρησε καὶ κατῆλθεν εἰς Κέρκυραν ἔνθα ἠκροάσατο παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Νικηφόρῳ τῷ Θεοτόκῃ τῆς φιλοσοφίας, φυσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς. Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ, γνωρίζων τὸν Ἀθανάσιον ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀθωνίτιδι σχολῇ μαθητείας του, καὶ τιμῶν αὐτὸν διὰ τὴν εὐφυΐαν, τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν φιλοπονίαν του, ἔγραψεν αὐτῷ καὶ τὸν προέτρεψεν ἵνα δι' ἰδίων αὐτοῦ ἐξόδων μεταβῇ εἰς τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν· ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος ἀπεποιήθη τὴν φιλικὴν ταύτην τοῦ Μοισιόδακος πρότασιν. Ἐκ Κερκύρας μετέβη εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἦν ὁ συμμαθητὴς καὶ φίλτατος αὐτῷ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς, καὶ ἐκεῖ ἐξετέλει τὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος ἔργον, διάκονος ἔτι ὤν.

Τῆς Ἀθωνίτιδος σχολῆς στερουμένης διδασκάλου μετὰ τὸν ἀοίδιμον Εὐγένιον, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία διὰ γραμμάτων Συνοδικῶν προσεκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον ν' ἀπέλθῃ εἰς ἅγιον Ὄρος ὡς διδάσκαλος καὶ σχολάρχης τῆς σχολῆς ἐκείνης. Καὶ ἀπῆλθε μὲν, ὑπακούσας εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας φωνήν· ἄγνωστον δὲ ἐπὶ πόσον χρόνον διέμεινεν ἐκεῖ· γνωστὸν μόνον ὑπάρχει, ὅτι ἕνεκα τοῦ δυσηνίου καὶ δυσαγώγου τῶν μαθητῶν παρητήθη, καὶ ἀπῆλθεν αὖθις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκεῖ δὲ δωδεκαετίαν διατρίψας διηύθυνε τὸ σχολεῖον παραδίδων μαθήματα, ὅτε καὶ τὴν *Γραμματικὴν* τοῦ κυροῦ Νεοφύτου συνέ-

μαθητῶν τοῦ Παρίου, ἐπιφυλαττόμενος δὲ ἵνα ἐν καιρῷ ἐκτενέστερον λαλήσῃ περὶ τοῦ ἀειμνήστου τούτου διδασκάλου.

ταμε, καὶ τὸν Ἀντίπαπαν ἐφιλοπόνησε, καὶ πληρεστάτην ἀσματικὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐσύνθεσε μεταφράσας εἰς τὸ ἁπλοῦν ἰδίωμα καὶ τὸν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Φιλοθέου συγγραφέντα βίον αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κλήμεντος τοῦ Βουλγαρίας τὸν βίον μετέφρασε καὶ τύποις ἐξέδωκεν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένων ἔλαβε γράμματα Πατριαρχικὰ καὶ Συνοδικά, δι' ὧν ἐπροσκαλεῖτο ὡς διδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀφίετο ἐλεύθερος νὰ προσδιορίσῃ ὅσον θέλει μισθόν. Τῷ ἐδίδετο δὲ συγχρόνως καὶ ἡ ὑπόσχεσις νὰ προαχθῇ εἰς θέσιν Ἀρχιερέως (1) κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογὴν ἐν χηρείᾳ ἐπισκοπῆς· ἀλλ' ἀπεῖπε τὴν πρότασιν ἀπαντήσας. « Τὰς μὲν ἀρχιερατίας τιμῶ καὶ προσκυνῶ, » ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος. Ἂν ἐκαταλάμβανα ὅτι ἔκαμνα περισσότερον καρπὸν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν πόλιν, ἤθελα ἔλθει αὐτάκλητος· » Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς στοχάζομαι, αὐτοῦ εἶναι κάποια ἐμπόδια, διὰ » τοῦτο ἄφετέ με, παρακαλῶ, ἐδῶ εἰς τὰ πέριξ νὰ ὠφελῶ ὅσον δύ» ναμαι τοὺς ἀδελφούς μου καὶ τὸ Γένος μου ». Καὶ οὕτως ἀφέθη.

Ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσιν, οὐ μόνον τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς σοφοῖς Ἀρχιερεῦσι τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἐπαρχίας, τῷ τε Προέδρῳ τῆς Θεσσαλονικέων ἐκκλησίας κὺρ Δαμιανῷ, καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ Καμπανίας κὺρ Θεοφίλῳ, καὶ τῷ Ἀρδαμερίου κὺρ Διονυσίῳ καὶ τῷ Πλαταμῶνος κὺρ Διονυσίῳ, καὶ σεβάσμιος καὶ τιμήεις παρ' αὐτοῖς ὡς οὐ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν θρησκευτικῶν διδαχῶν μεγίστης ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς πάντας, ἐπεπόθησεν εἰς τέλος νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὴν οἰκείαν Πατρίδα, τοῦτο μὲν ἵνα μακρυνθῇ τῶν θορύβων καὶ τῆς ἐν τοῖς πόλεσι ταραχῆς, τοῦτο δὲ ἵνα γένηται χρήσιμος καὶ εἰς συμπατριώτας του διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Θεσσαλονίκης· τοῦ δὲ πλοίου προσαράξαντος εἰς Χίον καὶ διαμείναντος ἐπὶ ἡμέρας ἐκεῖ, ἔλαβεν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Ἀθανάσιος γράμματα ἐκ Σμύρνης παρὰ φίλων του προτρεπόντων αὐτὸν νὰ μείνῃ εἰς Χίον μέχρις οὗ καταπαύσῃ ὁ τότε μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ῥώσσων ἐκραγεὶς πόλεμος. Ἐν Χίῳ κατῴκησεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Κάθισμα τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐφη-

(1) Ὑπῆρχεν ἤδη προηγουμένως εἰς τὸν τῆς Ἱερωσύνης βαθμὸν ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Μακαρίου, ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, τοῦ Νοταρᾶ, ὑπ' αὐτοῦ τούτου προτραπεὶς καὶ χειροτονηθείς.

συχάζων μόνος ἐν μελέταις καὶ προσευχαῖς καὶ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἀπεκδεχόμενος. Ἐνταῦθα συνώψισε καὶ τὴν ῥητορικὴν πραγματείαν τοῦ Ἑρμογένους. Ἔτυχε τότε νὰ στερῆται τὸ σχολεῖον τῆς Χίου διδασκάλου ἱκανοῦ, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν οἱ Χῖοι νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ ἐνδιδόντος εἰς τὰς παρακλήσεις των, μετεχειρίσθησαν παρ' αὐτῷ μεσίτας τόν τε ἁγιώτατον Μακάριον ἐκ Κορίνθου, τὸ γένος Νοταρᾶν, καὶ τὸν ὁσιώτατον Νήφωνα τὸν Κοινοβιάρχην, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ τὸν πείσωσιν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ παραδώσῃ μόνον τὴν Ῥητορικὴν καὶ, γενομένης εἰρήνης, ν' ἀπέλθῃ εἰς Πάρον τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα. Περατωθείσης τῆς παραδόσεως τῆς Ῥητορικῆς καὶ τοῦ πολέμου ἔτι διαρκοῦντος, παρέδωκε καὶ τὸ Θεολογικὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τῆς εἰρήνης γενομένης, ἡτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ κατὰ τὴν συμφωνίαν· ἀλλ' οἱ προῦχοντες τῶν Χίων, ὁ τότε Μητροπολίτης Χίου κὺρ Γαβριὴλ καὶ πρὸ πάντων ὁ μνησθεὶς ἁγιώτατος Μακάριος ὁ Κορίνθου, μετέπεισαν αὐτὸν νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ τὴν ὅλην φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν τοῦ σχολείου ν' ἀναλάβῃ. Προτάσει δ' αὐτοῦ ἡ κοινότης τῶν Χίων ἠγόρασε, περὶ τὸ 1792 ἔτος, διὰ προαιρετικῆς τῶν εὐπόρων συνδρομῆς οἰκίαν εὐρυχωροτάτην, περιέχουσαν κῆπον καὶ αὐλὴν μεγάλην ἣν καὶ μετεσκεύασαν κατὰ γνώμην αὐτοῦ, καὶ συνέστησαν τὴν ὀνομαστὴν μετὰ ταῦτα γενομένην δημοσίαν Σχολήν (1).

(1) Ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης θύρας τῆς σχολῆς τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἀγούσης, ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ γυψίνης πλακὸς διὰ μέλανος κεφαλαίοις γράμμασι τὰ ἑξῆς ἐπιγράμματα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀθανασίου συνταχθέντα τὸ μὲν ἐν μέτρῳ ἡρωελεγείῳ ὡς ἐκ μέρους τῆς σχολῆς, τὸ δὲ διὰ στίχων δεκαπεντασυλλάβων·

«Ὅς πρὶν ἔην βροτέων ναίδων δόμος οὐκ ἄγαν κλυτὸς
Ἑστία νῦν Μουσῶν εἰμι ἀριπρεπέης.
Τῶν ἐμέων Χίων, ὀφετέρων προγόνων περίπυστα
Εὖ ζηλωσάντων ἔργα ἠδ' ὥς τε πλέον».

Καλῶς ὁ χρόνος εἴρηται τοῖς πάλαι καινοτόμος·
Καὶ ἀνευρίσκει γὰρ ἀεί τι τῶν καλῶν ἐν βίῳ
Τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν πλεῖστον ὀνησιφόρων.
Ἰδοὺ γὰρ Χίος ἡ λαμπρὰ ἡ κορωνὶς τῶν νήσων,
Ἡ τῷ παντὶ ἐξάκουστος καὶ περίδοξος πόλις,
Ἄλλοις ἐμπρέπουσα καλοῖς τοῖς τε σπανιωτάτοις.
Ἑστίαν ἤνοιξε τὰ νῦν Μουσῶν εὐπρεπεστάτην.
. . . . . .
. . . . . .

Διετέλεσεν ἐν Χίῳ σχολαρχῶν μέχρι τοῦ 1812 καὶ διδάσκων τὰ σχολαστικὰ λεγόμενα μαθήματα, ἤτοι τὴν Λογικὴν, τὴν Ῥητορικὴν, τὴν Μεταφυσικὴν καὶ τὴν Θεολογίαν· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς καθ' ἑκάστην παραδόσεως δὲν ἀπελείπετο καὶ τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς εὐσεβοῦς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, τῆς ἀνηκούσης δηλονότι καὶ ἁρμοζούσης εἰς τὸ παραδιδόμενον μάθημα, διότι κύριον εἶχε σκοπὸν νὰ καταστήσῃ τοὺς οἰκείους μαθητὰς ἐντριβεῖς εἰς γράμματα ἐν γένει, καὶ νὰ στηρίξῃ αὐτοὺς συγχρόνως εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν. Τοσοῦτον δὲ ἦτο φιλόπονος, ὥστε μ' ὅλα τὰ βάρη τῆς σχολαρχίας

. . . . . .

Ἐξ ὧν Πανδώρα Ἡσιόδειος αὕτη τοῖς φιλομούσαις,
Ἀτρύτοις πόνοις τοῦ σοφοῦ Γαβριὴλ Ποιμενάρχου
Καὶ τελευταῖον ταῖς πυκναῖς φροντίσι καὶ καιμάτοις
Τῆς τετρακτύος τῶν κλεινῶν καὶ τιμίων ἐφόρων.
Ὧν εἷς ἐν πρώτοις τίθεται Ζανὴς Δρομοκαΐτης,
Ῥάλλης τε ὁ Γεώργιος ὁ τοῦ ποτὲ Παντίου,
Καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ σὺν αὐτοῖς Μανουὴλ ὁ Σκυλίτζης,
Μαυροκορδάτος τε Λουκᾶς ὁ βέλτιστος Παυλίδης.
Οὗτοι φροντίζειν ἔλαχον τῆς συστάσεως τοὔργου.
Καὶ πράττουσί γε τοῦτο δὴ θερμῶς ἐπιστατοῦντες.
Οἷς ἀποδῷη Κύριος τοὺς μισθοὺς ἐπαξίως.
Ἔχεις, ὦ Ξένε, εἴδησιν τοῦ πράγματος συντόμως.
Εἰ δὲ μαθήσεως ἐρᾷς καὶ σαυτὸν βελτιοῦν βούλῃ,
Εἴσιθι, τύχῃ ἀγαθῇ, καὶ λαβὼν αὖ μετάδος».

Καὶ ἡ περιώνυμος δημοσία Σχολὴ καὶ ἡ πλουσιωτάτη αὐτῆς Βιβλιοθήκη ἐπυρπολήθησαν καὶ κατεστράφησαν ἐκ βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς στυγερᾶς καταστροφῆς τῆς Χίου κατὰ τὸ 1822. Ὁ τοῖχος ἐν ᾧ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος θύρα τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν εἰσόδου δὲν εἶχεν ἔτι καταῤῥεύσει ὅτε μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀποδημίαν ἀπῆλθον ἐκεῖσε κατὰ τὸ 1837. Πρῶτον μετὰ τὴν εἰς τὰς κατεστραμμένας πατρικάς μου κτήσεις ἐπίσκεψιν ἔκαμα τότε εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον ὅπου χιλιάδες νέων, Χίων τε καὶ ἄλλων συνδραμόντων τὸ πρότερον ἀπὸ πολλὰς τῶν τουρκονομουμένων πόλεων, εἶχον ἐκπαιδευθῇ καὶ ὅπου κἀγὼ ἐφοίτησα ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1818 καὶ ἔκλαυσα πικρότατα, μνησθεὶς ἡμερῶν ἀρχαίων. Ἀνατείνας δὲ τὄμμα ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου ἔνθα πάλαι ἦ ἂν τὰ ἐπιγράμματα μόλις ἠδυνήθην νὰ διακρίνω ἀμυδρά τινα ἴχνη τοῦ πρώτου στίχου τοῦ ἡρωελεγείου, καὶ ἕτερα προσέτι ἐκ τῶν στίχων α, β καὶ ιγ, ιδ τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, ἅτινα μόνα τὸ γύψινον θριγκίον εἶχε διασώσει μέχρι τότε ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ἐκ τῶν ὄμβρων βλάβης. Ἡ ὅλως τυχαία ἀνακάλυψις αὕτη καὶ μ' ἐχάρυνε καὶ μ' ἐνεθάῤῥυνε. Συνεκέντρωσα τότ' ἀμέσως τὰς δυνάμεις τῆς μνήμης μου καὶ, πλὴν τριῶν στίχων ἐκ τῶν τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, διαφυγόντων παντελῶς τὴν ἐμὴν μνήμην, ἀπεμνημόνευσα καὶ μεταδίδω ὅ,τι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐν τῇ σχολῇ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μαθητείας μου εἶχα ἀποστηθίσει, γυμνάσεως ἢ μᾶλλον παιδιᾶς χάριν.

καὶ τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὴν *Μεταφυσικὴν*, καὶ Θεολογικὴν βίβλον ἐπιγράψας αὐτὴν *Ἐπιτομὴν τῶν θείων δογμάτων*· ἐφιλοπόνησε καὶ τὴν *Χριστιανικὴν ἀπολογίαν* κατὰ τῶν ἀθέων καὶ τὴν *Ἀντιφώνησιν* κατὰ τῶν γηϊνοφρόνων φιλοσόφων συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε (1), καὶ ἕτερον προσέτι συνέταξε πόνημα, τὸν *Ῥαψάνην*, κατὰ τῶν παρεξηγούντων τὰ θεῖα ῥητά.

Τῆς φήμης τοῦ Ἀθανασίου ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου διαδοθείσης πανταχοῦ, συνέδραμον εἰς Χίον μαθηταὶ καὶ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ Συρίας, καὶ ἐκ Παλαιστίνης, καὶ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκ Κρήτης, καὶ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκ Σμύρνης, καὶ Θεσσαλονίκης, καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διαφόρων τῆς Ἠπείρου μερῶν· ἦσαν δέ τινες καὶ ἐκ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Τούτων οἱ μὲν ἐπεδόθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον καὶ εἰς ἄλλα ἐπιτηδεύματα, πολλοὶ δὲ ἐχρημάτισαν διδάσκαλοι εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν πατρίδας.

Διεύθυνε τὴν ἐν Χίῳ Σχολὴν ὁ Ἀθανάσιος μέχρι τοῦ 1812 ἔτους, καὶ δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ὁ πρῶτος μορφωτὴς αὐτῆς· ὠφέλησε δὲ πολὺ, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι συνεχώρουν. Φθάσαντα εἰς βαθὺ γῆρας, οἱ εὐγνώμονες Χῖοι ἀπήλλαξαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κόπων τῆς Διευθύνσεως καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῷ ἐχορήγουν πλήρη τοῦ Σχολάρχου καὶ Διδασκάλου μισθὸν μέχρι τῆς μακαρίας τελευτῆς αὐτοῦ.

Ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τῆς σχολαρχίας ἐννενηκοντούτης σχεδὸν, μετέβη καὶ ἡσύχασεν εἰς ἀναχωρητικὸν τόπον καλούμενον *Ῥευστὰ*, ἔνθα ἦν τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου (ἐν ᾧ διέμενε πρὸ χρόνων ἐφησυχάζων ὁ ὁμόψυχος αὐτῷ μαθητὴς καὶ φίλος Νικηφόρος, ὁ ἐν *Ῥευστοῖς* προσωνυμούμενος) ἔχων ἐν συνοδίᾳ καὶ τὸν Ἱεροδιάκονον Ἰωσὴφ τὸν ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, ὃς εἶχε χρηματίσει μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ ὡς ὑποδιδάσκαλος. Εἰς τοῦτον τῆς ἡσυχίας του τὸν τόπον συνέγραψε τὸ *Ἀλεξίκακον Πνευματικὸν* κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένων εἰς τὰς θείας Γραφάς. Μετὰ τοῦτο ἤρξατο τῆς συγγραφῆς ἑτέρου βιβλίου *περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἁγίας Πίστεως καὶ περὶ τοῦ τίς ἐστιν ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία* (2)· μόλις δ' εἰς μέσον τοῦ προοιμίου ὄντι, ἐπῆλ-

(1) Τὴν Χριστιανικὴν ἀπολογίαν, ἐξαντληθείσης μετ' οὐ πολὺ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἐξέδωκε τὸ δεύτερον ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁ ἁγιώτατος Μακάριος ὁ Κορίνθου.

(2) Ἐκ παραδόσεως ἔχω, παρὰ τοῦ μακαρίτου Νικηφόρου τοῦ ἐν Ῥευστοῖς παραλαβὼν ὅτι προκείμενον τῷ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο προοιμίῳ ἔθηκεν ὁ ἀρίδιμος

θεν αὐτῷ ῥεῦμα ἀποπληξίας, καὶ διέκοψε τὴν ἐργασίαν. Μετὰ δύο ἑβδομάδας μικρὸν ἀναλαβών, ἐξηκολούθησε τὴν συγγραφὴν καὶ τῷ ἐπῆλθε δεύτερον, ἰσχυρότερον τοῦ πρώτου ῥεῦμα· τοῦτο δὲ μόνον ἐφθασε νὰ εἴπῃ « ἑτοιμάσατε τὰ χρειώδη »· ἡ γλῶσσα ἔμενε δεδεμένη· ἐκ δὲ τοῦ νεύματος τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ μικρᾶς κινήσεως τῆς χειρὸς, ἐνόησαν οἱ μετ' αὐτοῦ, ὅτι *χρειώδη* εἶπε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Λαβὼν δὲ τὸ ἐφόδιον τοῦτο τοῦ οὐρανίου δρόμου, σύννους καὶ ἐν γνώσει φρενῶν, ἔμεινεν ἔτι ζῶν καὶ νοῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα, καὶ ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ἀτάραχος τῇ 24 Ἰουνίου 1813 ἔτους· ἐτάφη ἐν τῷ προπυλαίῳ τοῦ ναοῦ τοῦ μονυδρίου ἐκείνου (1).

Βιογραφήσας ἕως ὧδε τὸν ἀοίδιμον Ἀθανάσιον ὡς ἕνα τῶν μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' μέχρι τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπαρξάντων αἰωνίας μνήμης ἀξίων διδασκάλων τοῦ Γένους, ὡς ἐπὶ μακρὸν σχολαρχήσαντα ἐν Χίῳ, τῇ πεφιλημένῃ μοι Πατρίδι, παρασιωπῶ τὴν ἔκθεσιν τῶν κατ' αὐτὸν ὡς Κληρικὸν τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἐξαίρετον θαυμαστὴν καὶ ἐπαινέτην τῶν ἐν ἁγίοις τοῦ τε Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Μάρκου Ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, ὡς ἄκρον ζηλωτὴν τῶν πατρῴων τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ὡς βαρὺν παπομάστιγα, καὶ ὡς ἐναρέτως καὶ ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως βιωτεύσαντα. Ἡ περὶ τούτων λεπτομερεστέρα ἔκθεσις δημοσιευθήσεται ἰδίᾳ, ἂν μὴ προλάβῃ με τὸ χρεών.

Ἐγγὺς ὢν εἰς τὸ τέρμα τοῦ παρόντος λόγου, δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσω, ὅτι ὁ πολύτλας οὗτος τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστὴς δὲν ἔμεινεν ἀπείραστος καὶ πικρίας καὶ λύπης ἄγευστος. Συκοφαντηθεὶς ὑπό τινων ἀγιορειτῶν μοναχῶν ὅτι δὲν δέχεται ἀλλ' ἀθετεῖ τὰ ἐν τῇ ἐκκλη-

---

Ἀθανάσιος τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου Μιχαίου (Κεφ. Ζ'. 2) » Οἴμοι, ψυχὴ, ὅτι ἀπώλεσεν εὐσεβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει » κτλ.

(1) Ἀπὸ μνήμης ἔχω τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου.

Ἡ πολύκροτος Ἀθανασίου φήμη
Ἡ περικλεὴς καὶ πανένδοξος μνήμη
Πάντων τοῖς ὠσὶν ἐνηχεῖ θαυμασίως,
Καὶ εἰς ἔπαινον πάντας κινεῖ ἀξίως.
Ὑπῆρξε καὶ γὰρ μαθήσεως παντοίας
Ταμεῖον σεπτὸν τῆς θύραθεν ᾗ θείας,
Θείων ἐννοιῶν πανσεβάσμιος θήκη
Καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων προσθήκη.
Ἀλλ' εἴπερ αὐτοῦ ἐνταῦθα γῆ καλύπτει
Τὴν θεόφρονα κάραν τε καὶ τὰ χείλη
Μὴ σὺ, Θεατὰ, ἀνιῶ τούτου χάριν,
Φθέγγεται καὶ γὰρ ἐκ τῶν βιβλίων πάλιν.
Ἀλλ' ὦ γλυκύ μοι ὄνομά τε ᾗ πρᾶγμα
Ἀθανάσιε, τῶν σὲ ποθούντων χάρμα
Νῦν ἀπολαβὼν Χριστὸν τὸν ἔρωτά σε,
Εὔχου καὶ ἡμᾶς γενέσθαι μιμητάς Σε.
Ταῦτά σοι ὁ σὸς προσφέρει Νικηφόρος
Ὧπερ τῆς ἀγάπης σου οὐκ ἔσται κόρος.

Ἐνταῦθα κεῖται κόνις Ἀθανασίου
Τοῦ Θεόφρονος ἐκείνου τοῦ Παρίου.

θία γινόμενα ἱερὰ μνημόσυνα ἐν ταῖς ἀναστασίμοις ἡμέραις τῶν Κυριακῶν, κατεκρίθη καθαιρέσεως ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας *ἀναπολόγητος*, ἐν ἔτει 1781. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀπολογίᾳ ἦν, ἅμα τῇ ἐκδόσει τῆς ἀδίκου καθαιρέσεώς του, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν τότε οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κὺρ Γαβριὴλ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν Σύνοδον, ἔτυχεν ἐπιφανοῦς ἀθωώσεως, δημοσιευθείσης ἐν σελ. 187—190 τοῦ Ἐνετίῃσιν ἐν ἔτει 1785 ἐκδοθέντος βιβλίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *ὁ Ἀντίπαπας*.

Λείπεταί μοι νῦν νὰ εἴπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς μομφῆς ἣν τινες δωρεὰν, καὶ ἀνωνύμως, προσῆψαν εἰς τὸν ἀοίδιμον Ἀθανάσιον ἔτι ζῶντα, ὡς δῆθεν πολέμιον πρὸς τὰς περὶ τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος πατρικὰς παραινέσεις τοῦ ἀθανάτου Κοραῆ, ὡς εἰς μόνα *τὰ καλὰ* (καθὼς τότ' ἐλέγετο) *γραμματικὰ* προσκείμενον καὶ τοῦ τότε καθεστῶτος πολιτεύματος τῶν γραμμάτων κρατερῶς ἀντεχόμενον. Καὶ κατὰ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Νεοφύτου τοῦ Δούκα εἶχον ἐκτοξευθῇ τότε συγχρόνως πικραὶ κατακρίσεις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κοραῆν, ὡς μὴ ἀποδεχομένου τοὺς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς ἐκείνου. Ἀλλ' ὅσον ἦτο ἄδικος ἡ κατὰ τοῦ Δούκα μομφὴ *ὀνομαστὶ* γενομένη (διότι ἐκ τῆς μετὰ λόγου συζητήσεως προβαίνει πάντοτε διαλάμπουσα ἡ ἀλήθεια·) τοσοῦτον ἀδικωτάτη ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τοῦ Ἀθανασίου *ἀνώνυμος*. Ὁ Ἀθανάσιος, οὐ μόνον ἐτίμα ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς εὐφημίας καὶ ἐπαίνου ἤγε τὸνομα τοῦ Κοραῆ. Ἀρκοῦσαν τῶν λόγων μου ἀπόδειξιν ἡγοῦμαι τὸ ἑπόμενον ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματός του (1), ἀπόσπασμα, ἔχον οὕτως αὐτολεξεί.

« Τὸν σοφώτατον ἐν ἰατροῖς κύριον Διαμαντὴν τὸν Κοραῆν, τὸν μη-
» τρόθεν μὲν Σμυρναῖον, πατρόθεν δὲ τὸ γένος ἐκ τῆς Χίου ἕλκοντα,
» ἀκοῇ μὲν ὠτὸς τὸ πρότερον ἤκουον, λίαν μοι πεφιλημένε, κὺρ Δαμιανὲ,
» νῦν δὲ καὶ ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακεν αὐτόν. Ποῦ δὲ τοῦτον ἑώρακα;
» δῆλον ὅτι ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις αὐτοῦ βιβλίοις ὁποῦ μοὶ ἔστειλας, ἐκ
» τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐπιγράφεται *Πρόδρομος ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*,
» τὸ δὲ ἕτερον *Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμος Α'*. Διὰ τὰ ὁποῖα καὶ
» πολλά σοι εὐχαριστῶ, ἀδελφὲ, διὰ τί, ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν ταύτην,
» ἕως τῆς σήμερον ἀκόμη δὲν εἴχομεν ἰδῇ κανένα ἀπὸ ὅσα ἠκούομεν,
» ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος, φιλαδελφίᾳ κινούμενος, ἐφιλοπόνησε καὶ εἰς φῶς

(1) Τοῦ Ἀπολογητικοῦ Ἐγχειριδίου. (Βλ. κατωτέρω ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων, ἀριθ. 1).

» ἐξέδωκε πρὸς τὴν τοῦ Γένους ἡμῶν βελτίωσιν. Εἶδον λοιπὸν, καὶ
» κατὰ ἀλήθειαν ἐθαύμασα τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός. Φιλολόγος
» ἄριστος· καὶ ἀληθείας δικαζούσης, μόνος οὗτος εἶνε ἄξιος νὰ ὀνο-
» μάζεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ἄλλος Πλούταρχος Χαιρωνεὺς, ἢ
» Διονύσιος ὁ Λογγῖνος ὃν βιβλιοθήκην ἔμβιον ἐκάλουν οἱ παλαιοί ».
Προβαίνων δ' ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ὁ Ἀθανάσιος τὸν ἀποκαλεῖ
μέγαν· « ὁ μέγας Κοραῆς (λέγων), τὸ ἔμψυχον ταμεῖον τῆς φιλο-
» σοφίας κτ.λ.

Τέλος λόγου· ἦν ὁ ἀοίδιμος Ἀθανάσιος πάντῃ ἀκτήμων, καὶ ὅ,τι
ἐπερισσεύετο τὸ διένειμεν εἰς τοὺς πτωχούς· ἐθεώρει ἁμαρτίαν τὸ νὰ
ἔλθῃ ὁ νέος χρόνος καὶ νὰ εὕρῃ τὸν ὀβολὸν τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ.
Πᾶσα δὲ ἡ περιουσία ἣν κατέλιπε τελευτήσας, συνίστατο εἰς μίαν καὶ
μόνην εὐτελῆ ἐνδυμασίαν, εἰς τὸν λύχνον καὶ εἰς τὸ μελανοδοχεῖον του.

Πονήματα αὐτοῦ εἰσι τά ἑξῆς· ὧν τὰ μὲν ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ κεῖνται
εἰσέτι ἀνέκδοτα. Καὶ ἐκδεδομένα μέν εἰσι.

α) Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος, ἀρχιεπισκό-
που Βουλγαρίας. Συντεθεὶς ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοφυλάκτου τοῦ
Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου, μεταφρασθεὶς δὲ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον
παρ' Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐτυπώθη μετὰ τῆς ᾀσματικῆς ἀκολουθίας τοῦ
αὐτοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ἐνετίησι 1781 εἰς 8ον. Ἀνετυπώθη δὲ καὶ ἐν τῇ
τοῦ Οὐρανοῦ κρίσει ἐν Λειψίᾳ 1805 εἰς 8ον.

β) Ὁ Παλαμᾶς ἐκεῖνος· ἤτοι βίος ἀξιοθαύμαστος τοῦ ἐν ἁγίοις Πα-
τρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ-
πίκλην Παλαμᾶ. Τοῦ βίου δὲ προτέτακται καὶ ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου
μετὰ τριῶν παρακλήσεων, δύο μὲν τοῦ θείου Γρηγορίου, τῆς τρίτης δὲ τοῦ
ἐν μάρτυσι μυροβλύτου Δημητρίου· ἐν Βιέννῃ 1785 εἰς 4ον.

γ) Ὁ Ἀντίπαπας· ἤτοι ἀγῶνες ὑπερθαύμαστοι καὶ ἡρωϊκὰ παλαίσματα
καὶ τῳόντι ὑπερφυῆ κατορθώματα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου Ἀρ-
χιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, τοὐπίκλην Εὐγενικοῦ, τοῦ κατ' ἐξαίρετον, καὶ σχε-
δὸν μόνου, προμάχου καὶ φύλακος τῆς ἀμωμήτου καὶ ἁγιωτάτης Ἀποστολι-
κῆς καὶ πατροπαραδότου ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῶν Γραικῶν. 1785 εἰς 8ον.

δ) Ἡ Γραμματικὴ τοῦ κυροῦ Νεοφύτου ἐκείνου. Συνοψισθεῖσα,
εἶτ' οὖν ἀπαλλαγεῖσά τε καὶ καθαρθεῖσα πάντων τῶν ἐν αὐτῇ περιττῶν τε
καὶ ἀλλοτρίων τῆς γραμματικῆς ἐπαγγελίας τε καὶ εἰδήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερο-
μονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου τοῦ ἐν τῷ τῆς Θεσσαλονίκης
Φροντιστηρίῳ διδασκαλικῶς προϊσταμένου ᾗ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα κτλ.
Ἐνετίησι 1787 εἰς 4ον.

ε) Λόγος ἐν ἁπλῇ τῇ φράσει, ἐκφωνηθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην κατὰ
τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη
τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Πα-

λαμᾶ.—Λόγος βροντώδης κατὰ Παπιστῶν.—Συνεξεδόθη μετὰ τῶν Πανηγυρικῶν Λόγων τοῦ Μακαρίου τοῦ Χρυσοκεφάλου σελ. 457—469, ἐν Κοσμοπόλει (Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1793) εἰς $4^{ον}$.

ς) Χριστιανικὴ ἀπολογία. Συντεθεῖσα μὲν ἀπό τινος φιλαδέλφου χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν, ἀξιώσει τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου. Ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ καὶ πολλαχοῦ ὡς οἷόν τε ἐπιδιορθωθεῖσα παρά τινος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ, ἔτει ᾳ ψ ϟ ή, εἰς $8^{ον}$ μικρόν (1).

ζ) Ῥητορικὴ Πραγματεία, ἤτοι τῆς Ἑρμογένους τοῦ Ταρσέως, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Τεχνικοῦ καλουμένου, ῥητορικῆς τέχνης ἐξήγησις Συνοψισθεῖσα μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ διαφόρων ἐξηγητῶν, καὶ ὡς ἔνι ἀκριβέστατα φιλοπονηθεῖσά τε καὶ ἐπεξεργασθεῖσα, καὶ ἀναπληρωθεῖσα τὰ ἐλλείποντα ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανασίου τοῦ Παρίου κτλ. Ἐνετίησι 1799, εἰς $4^{ον}$. (ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται τοῦ αὐτοῦ Παρίου τέσσαρα ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἐκδόντα κὺρ Μιχαὴλ, εἰς τὴν βίβλον, τὸν Ἑρμογένην, καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ μάλα ἀξιέπαινον Χίον, ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους, ἀναλυτικαὶ θεωρίαι καὶ ἐξήγησις τριῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, μιᾶς Μελέτης τοῦ Λιβανίου, καὶ τοῦ περὶ θανάτου λόγου τοῦ ἰταλοῦ Σενιέρη)

η) Ἀντιφώνησις πρὸς τὸν παράλογον ζῆλον τῶν ἀπὸ Εὐρώπης ἐρχομένων φιλοσόφων, δεικνύουσα ὅτι μάταιος καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ ταλανισμὸς ὁποῦ κάμνουσι τοῦ Γένους μας καὶ διδάσκουσι ποία εἶναι ἡ ὄντως καὶ ἀληθινὴ φιλοσοφία. Τούτοις προσετέθη καὶ παραίνεσις ὠφελιμωτάτη πρὸς τοὺς ἀδεῶς πέμποντας τοὺς υἱούς των εἰς τὴν Εὐρώπην χάριν πραγματείας. Ἀμφότερα σχεδιασθέντα καὶ συντεθέντα παρὰ Ναθαναὴλ Νεοκαισαρέως (2). Ἐν Τριεστίῳ 1802 εἰς $8^{ον}$.

θ) Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Συντεθέντα μὲν ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Ἰενουηνσίου . . . μετηνεγμένα δὲ παρά τινος ἑτέρου εἰς τὸ ἰταλικὸν ἰδίωμα, ἐξ οὗ δὴ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθησαν καὶ νῦν τύποις ἐκδίδονται χάριν τῶν τῆς φιλοσοφίας ἐραστῶν. Τούτοις εἰσήχθησαν ἐν πολλοῖς τύποις καὶ ὑποσημειώσεις διάφοροι καὶ μετὰ τὸ τέλος τὸ πρὸς τοὺς ἀθέους ἐκ τῆς μείζονος, κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον συνόψισμα. Ἐνετίησι 1802, εἰς $8^{ον}$ μέγα.

ι) Οὐρανοῦ κρίσις· ἤτοι θαῦμα φρικτὸν καὶ ἐξαίσιον τοῦ θαυματουργικωτάτου θείου Σπυρίδωνος, δι' οὗ τὰς βουλὰς τῶν παρανόμων παπιστῶν ἐματαίωσε μὴ συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ ἐγείρωσιν Ἀλτάριον, ἤτοι Θυσιαστή-

---

(1) Ἐν τῷ Α' μέρει τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρετοῦ, σελ. 130, ἀριθ. 353, ἐσφαλμένως ἀποδίδοται τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς τὸν ἄρχοντα Ἰατρὸν Βασίλειον, ἕνα τῶν ἐφόρων τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

(2) Ὑπὸ τὸ εἰκονικὸν ὄνομα τοῦ Ναθαναὴλ ἐξέδωκεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτο τὸ πόνημά του. Ἐκ παραδόσεως δ' ἔχω λαβὼν, ὅτι ὅτε τὸ συνέταττεν ἔλεγε «Τοῦτό μου τὸ » σύγγραμμα μέλλει νὰ ἐρεθίσῃ πολλοὺς κατ' ἐπάνω μου· ὅμως Θεῷ δεῖ δουλεύειν ἢ » οὐκ ἀνθρώποις».

Τοῦτο δὲ καὶ πραγματικῶς συνέβη αὐτῷ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου.

ριον μέσα εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ ἅγιόν του ναὸν, συντεθὲν μετά τινος ἱερᾶς καὶ ἐπινυκτίου ἀκολουθίας εἰς αὐτὸ παρὰ ζηλωτοῦ τινος ἀδελφοῦ. Σὺν τούτῳ δὲ καὶ ὁ θεοφεγγὴς βίος τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος τοῦ Βουλγαροκήρυκος καὶ ὁμολογητοῦ ἐκδίδοται, ἑτέρα κρίσις οὐρανοῦ καὶ οὗτος ὢν κατὰ τῶν καινοτόμων παπιστῶν (Βλ. ἀνωτέρω στοιχ. α). Ἐν Λειψίᾳ 1805 εἰς 8ον.

ια) Ἐπιτομὴ, εἴτε Συλλογὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων, μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατ' ἐπιτομὴν φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου· καὶ ὅτι μάλιστα ἐπισταμένως καὶ ἐπιμελῶς θεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου πρώην Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ· ὑφ' οὗ καὶ φωτὸς ἀξία κριθεῖσα, κτλ. Ἐν Λειψίᾳ 1806, εἰς 8ον.

ιβ) Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου. Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱεροσοφολογιωτάτου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐν Λειψίᾳ 1785, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811, καὶ ἐν Κεφαληνίᾳ 1863.

ιγ) Προαναφώνησις πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους περὶ τῆς βίβλου τοῦ Νέου Λειμωναρίου.

ιδ) Ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα εἰς Ἀρσένιον τὸν Προδρομίτην, εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ ἐν Βερροίᾳ Προδρόμου, καὶ εἰς τὸν ἅγιον Κλήμεντα. (Ἐτυπώθησαν ἐν τέλει τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Κλήμεντος).

—Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ νεοφανοῦς.

—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Ἐφεσίου, ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1801.

—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Κρητὸς ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1811.

—Συναξάρια ὅλων τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἡμερῶν τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, συντεθέντα μὲν ἑλληνιστὶ ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἁπλῆν ἡμῶν διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἀξιώσει καὶ προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ.

—Ἀσματικὴ ἀκολουθία εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, ἐπὶ τῇ παραδόξῳ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως Χίου, ἣν ἠργάσατο ἐν ἔτει 1442 Ὀκτωβρίου 14.

—Μαρτύριον καὶ ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Χίου, ἀθλήσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1802 Ἰανουαρίου 29.

—Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τοῦ τιμίου Προδρόμου κατὰ τῶν ἀγαρηνῶν ἐν ἔτει 1740.

—Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἐν ἔτει 1748.

Ἅπαντα δὲ ταῦτα συνεξεδόθησαν μετ' ἄλλων συγγραφῶν διαφόρων ἐν τῷ Νέῳ Λειμωναρίῳ. Ἐν Βενετίᾳ 1819.

Πονήματα δὲ αὐτοῦ ἀνέκδοτά εἰσι τὰ ἑξῆς.

1—Ἐγχειρίδιον ἀπολογητικὸν διὰ βραχέων πρὸς τὰς δεινὰς κατηγορίας τὰς κατὰ τοῦ συγγραφέως τῆς Ἀντιφωνήσεως γενομένας (1).

2—Νέος Ῥαψάκης, ἤτοι ἔλεγχος καὶ στηλίτευσις, ἐν εἴδει ἀπολογίας γινομένη πρὸς τὰς παράτινος τῶν Λιμπερτίνων ἀντιθέου βλασφημίας κατὰ τῆς εὐσεβῶς τε καὶ λίαν λυσιτελῶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας πρὸς πάντας Χριστιανοὺς προεκδοθείσης (2) Πατρικῆς παραινέσεως (γρ. Διδασκαλίας).

3—Φραγγέλιον, δι' οὗ μετὰ τῆς προσηκούσης αἰσχύνης πόρρω τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως ἀποβάλλονται οἱ πάντῃ ἀναιδῶς καὶ ἀσεβῶς τὰς θείας στρεβλοῦντες Γραφάς.

4—Ἀλεξίκακον Πνευματικόν, ἤτοι Ἐγχειρίδιον διδάσκον ἐν ἁπλῇ φράσει ὅτι ὅσοι θέλουσι νὰ ἦναι καὶ νὰ μένωσι Χριστιανοί, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μισῶσι καὶ νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένους εἰς τὰς θείας Γραφὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ βιβλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

5—Ὅτι οἱ ἀπὸ Λατίνων εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσερχόμενοι ἀνεντιῤῥήτως, ἀπαραιτήτως καὶ ἀναγκαίως πρέπει νὰ βαπτίζωνται.

6—Ὅτι ἡ ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ εὐχὴ τῆς μετουσιώσεως ἔφθαρται ἐν τοῖς κάτω χρόνοις, παρεντεθείσης ἔξωθεν ξένης τινος καὶ ἀλλοτρίας προσθήκης («Κύριε ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα» κτλ.) ὑπὸ τολμηρᾶς καὶ ἀμαθοῦς χειρός.

7—Σχολικὴ ἐπίστασις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἧς ἡ ἀρχὴ «Ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ ὀρθὸς» κτλ.

8—Ὁποῖα πρέπει νὰ ἦναι τὰ ἐξ εὐλαβείας εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ γινόμενα ἀναθήματα, σκεύη, ἄμφια κτλ.

9—Κατὰ τῶν ἀμαθῶς καὶ ἀνοήτως λεγόντων καὶ διϊσχυριζομένων ὅτι δὲν πρέπει νὰ φυλάττωσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰ ὀσπήτιά των Μεγάλον ἁγιασμόν.

10—Ἐξήγησις τῆς ἐν τῷ Κοντακίῳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου λέξεως κυριότης.

11—Ὁμοία τῆς ἐν τῷ πρώτῳ τροπαρίῳ τῆς Ε'. ᾠδῆς τοῦ εἰς ἦχον Α' Τριαδικοῦ κανόνος λέξεως διάκοσμος.

12—Περὶ τῆς γονυκλισίας τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ τελουμένης· ἤγουν διατί τότε γονατίζομεν, καὶ ποίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρέπει νὰ γονατίζωμεν.

13—Ἀπολογία ὡς ἐν συντόμῳ πρὸς τὰς συκοφαντίας τοῦ νέου φιλοσόφου πρός τε τὸν κάτοικον τῆς γῆς διὰ τί δὲν φρονεῖ κατοικημένους τοὺς πλανήτας ὁποῦ κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ζωηρὰ ἰδέα τῆς ἀπειρότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τί δὲν ἔδωκε δύναμιν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς γῆς.

---

(1) Περὶ τῆς Ἀντιφωνήσεως βλ. ἀνωτέρω στοιχ. η.

(2) Περὶ τῆς Πατρικῆς Παραινέσεως, ἢ Διδασκαλίας, βλ. μέρος Β' τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρετοῦ ἀριθ. 291 σελ. 108.

14—Ὅτι οἱ νέοι Μάρτυρές εἰσιν ἅγιοι, καὶ πρέπει νὰ τιμῶνται ὡς τοιοῦτοι καὶ ἄνευ κανονικῆς διαγνώσεως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

15—Ἔκθεσις εἴτ' οὖν ὁμολογία τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, γενομένη ὑπὸ τῶν ἀδίκως διαβληθέντων ὡς καινοτόμων, πρὸς θεοφιλῆ πληροφορίαν τῶν σκανδαλιζομένων ἀδελφῶν.

16—Περὶ τοῦ τί ἐστιν ἔθος, συνήθεια καὶ παράδοσις. Τί διαφέρει ἔθος παραδόσεως. Ὅτι καὶ ἔγγραφός ἐστι παράδοσις. Πῶς νοοῦμεν καὶ λέγομεν τὴν παράδοσιν. Ὅτι τὸ ἄγραφον ἔθος, ἤτοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἴσα τοῖς γεγραμμένοις ὀφείλομεν φυλάττειν. Ὅτι τὰς παραβάσεις τῶν παραδόσεων οἱ κανόνες ἐπανορθοῦσιν. Ὅτι διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἔθιμα. Ὅτι καὶ μεταγενέστερά εἰσιν ἔθιμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἃ δὴ καὶ αὐτὰ φυλακτέα.

17—Ἐπιστολὴ ἀντιῤῥητικὴ γενομένη πρὸς τὴν παρά τινων περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος κακοδοξίαν.

18—Θεματογραφία, χάριν γυμνάσεως τῶν μαθητῶν, ἐγκώμιον οὖσα καθαυτὸ τῆς φιλοσοφίας.

19—Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Κανὼν ὑμνητήριος εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον, ὑπόθεσιν ἔχων τινὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ θαυμάτων (1).

Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐκέκτητο ἰδιάζουσαν εὐφυΐαν καὶ ὀξύτητα νοὸς, καὶ παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, διότι ἦν εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Γαλλικῆς, Ἀραβικῆς, καὶ Τουρκικῆς, δεινός τε τῷ λέγειν καὶ περὶ τὴν διπλωματίαν ἐμπειρότατος, θιασώτης δὲ τῆς ποιήσεως. Διατελέσας ἐπὶ δύω ἔτη μέγας διερμηνεὺς (1783—85) ἐγένετο μετὰ ταῦτα ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας, ἣν ὅμως δύο μόνον ἔτη διῴκησε, διότι ἐπισυμβάντος τότε τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας πολέμου, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς Μοραβίαν, ἐξ οὗ καὶ *φιραρὴς*, ἤτοι φυγὰς ἐπωνομάσθη· διαμείνας δ' ἐκεῖ ἱκανὸν χρόνον ἀπεσύρθη εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1817.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνέγραψεν, ὡς λέγεται, τὸ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν ποίημα «Βόσπορος ἐν Βορυσθένει» ἐν Μόσχᾳ 1810, καὶ ἔλαβε μέρος καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξέδωκε τὸ τρίγλωσσον λεξικὸν τοῦ Βενδότη (2).

(1) Ἔταξα τοῦτο τὸ σύγγραμμα ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, διότι, εἰ καὶ συνεξεδόθη μετὰ τῆς ἀσματικῆς ἀκολουθίας τῆς ὑπὸ τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου τοῦ ἐν Ῥευστοῖς ἐκπονηθείσης καὶ νῦν πρῶτον ἐν Χίῳ ἐν ἔτει 1863 εἰς 8ον ἐκδοθείσης, οὐδεμίαν ὅμως ἔχει ἀξίαν πρωτοτύπου, ἅτε τινῶν μὲν τροπαρίων παραλειφθέντων, ἄλλων δὲ οὐκ εὐλόγως παραμορφωθέντων, ἔτι δὲ καὶ τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου οὐκ εὐτύπως οὐδ' εὐκαίρως μετασκευασθείσης ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον (!), ὡσανεὶ ἦν ἀκατάληπτον εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τὸ ὕφος τῆς γλώσσης εἰς ἣν καὶ συνέγραψεν ἁγιάτατος καὶ ἐδίδαξε καρποφόρως ὁ ἀθανάτου μνήμης διδάσκαλος Ἀθανάσιος.

(2) Ε. Στεμματιάδου Βιογρ. Διερμηνέων σελ. 145.

Μαρίνος Πινιατόρος.

Ἐγεννήθη τῷ 1771 εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Βασίλειον Πινιατόρον. Διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἰταλικὴν, λατινικὴν καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα μετέβη εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειοποίησιν.

Μαθητεύων ἐν Ἰταλίᾳ ἐξέδωκε δοκίμια τῆς ἱκανότητος καὶ πρῶτος φιλολογικὸς καρπὸς τοῦ νεαροῦ Κεφαλλῆνος ἦσαν ὕμνοι ἀνακρεόντιοι ἰταλιστὶ (Scherzi giovanili) ἀναφερόμενοι μετ' ἐπαίνων εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα τῆς Βενετίας τοῦ 1792. Ἕτερον ποιημάτιον αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον Madrigali ed epigrammi κατεχωρήθη εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένην συλλογὴν τῶν ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων. Θαυμαστὴς δὲ ὢν τοῦ Γολδόνη ἐξέδοτο ἰταλιστὶ ἐγκώμιον αὐτοῦ, λίαν ἐπαινεθέν.

Ἀνακηρυχθεὶς μέλος τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Φερράρας, Ῥώμης, καὶ Κερκύρας ἐπανέστρεψεν εἰς Ἑπτάνησον καὶ ἐτιμήθη δι' ἐπιζήλων θέσεων ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων. Ἀπεβίωσε τὴν 7 Δεκεμβρ. 1818.

Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων συνέγραψεν ἰταλιστὶ καὶ τὰ ἑξῆς σωζόμενα ἀνέκδοτα.

—Ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας σύγγραμμα ὄντως πολύτιμον, καταδεικνύον τὴν πολυμάθειαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ κατὰ πολὺ ὑπερέχον τῶν περὶ τῆς αὐτῆς νήσου μονογραφιῶν τοῦ Λοβέρδου καὶ Χοϊδᾶ.

—Παρατηρήσεις κριτικὰς καὶ σύγκρισιν τῶν ποιημάτων τοῦ Τάσσου καὶ Ἀριόστου.

—Προτάσεις οἰκονομικὰς περὶ ὠφελίμων ἀντικειμένων εἰς τὴν ἐγχώριον κυβέρνησιν.

—Ῥωμαντικὸν ἐπιστολάριον ἐπιγεγραμμένον L'inna morato ed il galante.

—Ποιήματα λυρικὰ, εἰς στίχους ἀνομοιοκαταλήκτους.

—Λόγους ἠθικούς.

—Εἰκόνας κριτικᾶς.

Πρὸς τούτοις δὲ μετέφρασεν ὁ Πινιατόρος ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἰταλιστὶ τὸν εἰς Μέγαν Βασίλειον λόγον Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ (1).

Δελλαδέτζιμας.

Α'. *Ἄγγελος*. Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας τὴν 12 Φεβρουαρίου 1752. Παῖς ἦχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τοῦ κόμητος Κωνσταντίνου Δελλαδέτζιμα, εἰς τὸ ἐν Πατα6ίῳ γυμνάσιον τοῦ Σαμάσκη πρὸς ἐγκύκλιον παίδευσιν.

Ἐκμαθὼν τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, ἰταλικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν κατετάχθη εἰς τὸ Πατα6ινὸν πανεπιστήμιον, ὅπου ἐδι-

(1) Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων.

δάχθη κατὰ πρῶτον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ φυσικομαθηματικά, εἶτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἰατρικήν. Εἰκοσιτριέτης ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἰατροδιδασκάλου. Ἐκ Παταβίου μετέβη εἰς Βονωνίαν καὶ ἄλλας πόλεις πρὸς τελειοποίησιν καὶ πρακτικὴν ἐξάσκησιν. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνέλαβεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἁγίας Μαρίνας δώδεκα κλίνας ἀσθενῶν· εἶτα δ' ἐπισκεφθεὶς τὴν Νεάπολιν καὶ Ῥώμην, ἀποκατέστη ἐν Βενετίᾳ μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν καὶ διάφορα ἐκδίδων συγγράμματα. Τῷ 1786 τριακονταέτης τὴν ἡλικίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς (Materia medica) εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἀνατεθείσης αὐτῷ τῷ 1813 καὶ τῆς ἕδρας τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. Τῷ 1817 ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον κοσμήτορος τοῦ Πανεπιστημίου (rettore manifico).

Δύο μνημεῖα ἀνηγέρθησαν τῷ περιβλέπτῳ Κεφαλλῆνι ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Παταβίου, τὸ μὲν, ἐν 1793, διὰ συνεισφορᾶς τῶν πολιτῶν καὶ καθηγητῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδαζόντων συμπατριωτῶν του.

Ὁ Δελλαδέτζιμας, εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἰατρῶν τοῦ καιροῦ του ἀναδειχθεὶς, ἔγραψε πολλὰ λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ, ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

—Λύσις τοῦ μαθηματικοῦ ζητήματος περὶ τὸν τριῶν σωμάτων. Ἐν Τικίνῳ 1780.

—Σκέψεις περὶ διαφόρων δηλητηρίων καὶ ἄλλων οὐσιῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1784.

—Ἐξακολούθησις τῶν περὶ δηλητηρίων σκέψεων. (Ἐτυπώθη σὺν τῷ προμνημονευθέντι πρώτῳ μέρει ἐν τοῖς Ἐπιστημονικοῖς Πρακτικοῖς τῆς Φερράρας).

—Περὶ Κωνικῶν τομῶν.

—Περὶ τῶν φαινομένων τῆς κινήσεως πολλῶν σωμάτων 1785.

—Λόγος κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐν Παταβίῳ διδασκαλίας Βενετίᾳ 1788.

—Πρόοψις τῶν κατὰ τὸ 1786 παραδοθησομένων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μαθημάτων. Ἐν Παταβίῳ.

—Λόγοι ἐκφωνηθέντες λατινιστί. Παταβίῳ 1788.

—Πραγματεία περὶ ἰατρικῆς ὕλης τοῦ Γουλιέλμου Κοῦλεν, καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἰταλικὸν καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσα. Τόμοι 2. 1793.

—Περὶ δυνάμεως φαρμάκων ὀρθῶς ἐξεταζομένων. Βενετίᾳ 1813.

—Λόγος περὶ Φυσικῆς ἱστορίας. Ἐν Παταβίῳ 1814.

—Παρατηρήσεις περὶ ἀμανιτῶν. Παταβίῳ 1815.

—Πραγματεία περὶ γεωλογίας. Βενετίᾳ 1816.

—Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν μεγάλων ἀκαδημαϊκῶν. Παταβίῳ 1817.

—Περὶ ἀερωδῶν ἐπισωρεύσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

—Διατάξεις γενικῆς παθολογίας. Ἐν Βενετίᾳ 1819, τόμ. 5.

Β'. *Νικόλαος Δελλαδέτζιμας* ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου· ἐκπαιδευθεὶς τὴν ἰατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν τῷ 1794, καὶ κατέγινεν εἰς σύνταξιν ἑλληνικῆς φαρμακοποιΐας, μὴ ἐκδοθείσης. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ λογίου τούτου Ἕλληνος ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ ἰαματικῶν φυτῶν Κεφαλληνίας (Prospetto delle piante che si trovanno nell' isola di Cefalonia e che si possono adoprare a titoli di rimedii od alimenti) (1).

Χριστόδουλος Κεφαλάς.

Ἐγεννήθη εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· παιδευθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν ἀββᾶν Κορνάλβαν, διδάσκοντα τὴν ἰταλικὴν, λατινικὴν, καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ληξουρίῳ, εἶτα δὲ ὑπὸ Δαμῳδὸν, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον, μετωνομάσθη Χρύσανθος, καὶ διέπρεψεν ὡς ἱεροκήρυξ ἐν Κερκύρᾳ. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μητροπολίτου Κερκύρας Θεοδωρήτου Τσιγάλα, ἡ γαλλικὴ ἐξουσία εἰσακούσασα τῆς κοινῆς θελήσεως καὶ τιμῶσα τὴν ἀξίαν τοῦ Κεφαλᾶ, παρέδωκεν αὐτῷ τὴν τελείαν ἐκκλησιαστικὴν κυβέρνησιν καταστήσασα διὰ βίου τοποτηρητὴν τῆς Κερκυραϊκῆς μητροπόλεως. Ὁ Κεφαλὰς δεχθεὶς τὸ ἀξίωμα ἀπεποιήθη τὴν προηγουμένως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἀρχιεπισκοπὴν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Ὁσίως δὲ καὶ θεαρέστως βιώσας ἐξεδήμησεν ἐν Κερκύρᾳ πρὸς Κύριον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος « ἀφήσας, ὡς λέγει » σύγχρονος βιογράφος, θλῖψιν καὶ πόνον εἰς ὅλους τοὺς καλοὺς, καὶ » εἰς ὁλόκληρον τὸν λαὸν, ὅστις παμπληθὴς καὶ μὲ ἀληθῆ δάκρυα » τρυφερότητος καὶ σεβασμοῦ παρασταίνων τὴν θλῖψιν του τὸν συνώ» δευσεν ἕως εἰς τὸν τάφον ».

Ἔγραψεν ὁ Κεφαλὰς ἰταλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν, Ἐπιτάφιον εἰς τὸν διδάσκαλόν του Κορνάλβαν τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1819.

Αἱ δὲ διδαχαί του μένουσιν ἀνέκδοτοι.

Δημήτριος Στεφανόπουλος.

Ἐγεννήθη τῷ 1749 ἐν Κορσικῇ ἐξ οἰκογενείας προσφυγούσης αὐτόσε ἐκ Μάνης, καὶ σεμνυνομένης ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, εἰσῆλθε τῇ συστάσει τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας εἰς τὸ κολλέγιον τῆς προπαγάνδας· μὴ ἔχων ὅμως μηδεμίαν πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον κλίσιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν

(1) Μαζαράκη, αὐτόθι.

ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας (1775). Μετὰ τετραετῆ ὑπηρεσίαν ὠνομάσθη ταξίαρχος τοῦ ἱππικοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀποστολὴ εἰς Ἀνατολήν. Οἱ τίτλοι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὁρμωμένης ἀπὸ Δαβὶδ Κομνηνοῦ, τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, ἀνεγνωρίσθησαν διὰ διπλώματος Λουδοβίκου ΙΣΤ', συνεπείᾳ ἐπισταμένης ἐξερευνήσεως τοῦ διασήμου γενεαλόγου Χερίνου. Ὁ Δημήτριος ἦτο ἀνὴρ καλλιεργημένου πνεύματος, γιγνώσκων ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας καὶ καθομιλουμένης ἑλληνικῆς, πολλὰς ἄλλας διαλέκτους.

Ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως συλληφθεὶς ὡς βασιλόφρων καθείρχθη· ὕστερον λυτρωθεὶς παρηκολούθησε τοὺς Βουρβώνους, παρ' ὧν ἐνεπιστεύθη διαφόρους ἀποστολάς. Μετέπειτα κατέφυγεν εἰς Βαυαρίαν, ἔνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1802· εἰ καὶ προσωπικῶς γνωρίζων τὸν συμπατριώτην του Ναπολέοντα οὐδόλως ἐπλησίασεν αὐτόν· ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως ἐτιμήθη ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΗ' μὲ τὸν μεγαλόσταυρον, διορισθεὶς καὶ ὑπασπιστής του.

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1821 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑξήκοντα δύο.

Ὁ Στεφανόπουλος ἔγραψε τὰ ἑξῆς,

—Lettre de Demétrius Comnène à M. Kock sur la fin tragique de David Comnène. Paris 1807.

—Notice sur la maison des Comnènes et sur les circonstances qui l'ont transplantée en France. Paris 1815.

—Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι προομηρικοῦ πολιτισμοῦ (ἀνέκδοτον) (1).

Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ἐν λόγῳ Στεφανοπούλων κατάγεται καὶ ἡ διάσημος δούκισσα τοῦ Ἀβραντὲς, σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ Ζουνάτου.

Νικόλαος Μαυρομμάτης.

Ἐγεννήθη ἐν Κατούνῃ τῆς Ἀκαρνανίας τῷ 1771· ὁ πατὴρ αὐτοῦ διάσημος προϋχων τῆς Ἀκαρνανίας Παν-Κατούνας ἐπιλεγόμενος, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν 1770 ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐθανατώθη ἐν Βραχωρίῳ· ὁ Νικόλαος κοιλιόρφανος ἐπιμείνας, ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν θείων του, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν Μεσολογγίῳ ἐκμάθησιν τῶν ἐγκυκλίων ἐστάλη εἰς Πατάβιον καὶ Βονωνίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς· ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων συνέταξεν ᾠδὴν Πινδαρικὴν εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἄλλα τινα, ἅπερ ἑλληνιστὶ ἐξέδωκεν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ μάλιστα φημιζόμενος ὡς ἰατρὸς καὶ πολυ-

(1) Feller, Biographie Universelle, tom. III,

μαθὴς, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μουχτάρ-πασᾶ ὡς ἴδιος ἰατρός· μὴ δυνάμενος ὅμως ὁ φιλελεύθερος Μαυρομμάτης ἵνα ἐπὶ πολὺ διατρίψῃ ἐν τῇ τυραννικῇ τῶν Ἰωαννίνων αὐλῇ, ἔφυγεν ἐντεῦθεν κρύφα τῷ 1807 μετὰ τοῦ φίλου του Ἰγνατίου μητροπολίτου Ἄρτης εἰς Λευκάδα. Ἡ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις Γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε μὲ καθέδραν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ ἀρχιγυμνασίῳ ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐκλεῶς ἐδίδαξε ταῦτα μέχρι τοῦ θανάτου του. Συγχρόνως δὲ ἀνετέθη τῷ Μαυρομμάτῃ ἡ λογοκρισία τῶν ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας ἐκδιδομένων βιβλίων.

Πάσχων ἐκ λιθιάσεως μετέβη τῷ 1817 πρὸς θεραπείαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεβίωσεν ἐν Λιβόρνῳ, μέγα ἀφεὶς κενὸν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ (1).

Ὁ Χ. Φιλητὰς λέγει τάδε περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἰατροῦ καὶ δεινοῦ ἑλληνιστοῦ· « Μὲ λαμπρὸν νοῦν ἀπὸ τὴν φύσιν προικισμένος καὶ » πολλὴν χάριν τοῦ λόγου, καὶ μνήμην εὐτυχῆ, ἔκαμε προόδους πρῶ- » τον εἰς τοὺς κλασικοὺς λόγους ἡμετέρους τε καὶ ὀθνείους, ἔπειτα » δὲ εἰς τὰς ἰατρικὰς καὶ φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας εἰς τοιοῦτον » βαθμὸν, ὥστε ἑλληνιστὴς καὶ φιλολόγος ἀνεδείχθη τῶν συγχρόνων » ὁμογενῶν αὐτοῦ οὐδενὸς ἴσως δεύτερος, ἰατρὸς δὲ ἐκ τῶν πάνυ » εὐδοκίμων, καθὼς καὶ μαθηματικὸς ἀξιόλογος. Ὁ ἄξιος οὗτος ἀνὴρ, » ἂν καὶ διάφορα ἔγραψε πεζά τε καὶ ἔμμετρα εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ » τὴν νεωτέραν γλῶσσαν, μετριόφρων ὢν ὀλίγα ἐξέδωκε διὰ τῶν τύ- » πων, καὶ ὅσον ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν εἰδύλλιόν τι, ἔτι εἰς τὴν Ἰταλίαν » διατρίβων, καὶ ᾠδὴν εἰς Ναπολέοντα τὸν πρῶτον· ἀλλὰ φέρονται » αὐτοῦ ὅμως ἐν χειρογράφοις πολλὰ καὶ διάφορα κατ' ἀμφοτέρας τὰς » ἑλληνικὰς διαλέκτους· ἐκ τούτων ἀνεγνώσαμέν ποτε *Προαγώγιον* » *Διατριβὴν περὶ τῶν ἑλληνικῶν λόγων* γραμμένην εἰς τὴν λογίαν » νεωτέραν γλῶσσαν, ἔνθα περὶ τῶν γενῶν πραγματεύεται τοῦ λόγου, » ἤτοι τῆς ἱστορίας, τῆς εὐγλωττίας, τῆς ποιήσεως, καὶ τοῦ διαλό- » γου, περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀρε- » τῶν καὶ κακῶν τοῦ ὕφους· προσέτι δὲ ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς » Γρηγόριον Μπαλανίδην ὑπὲρ τοῦ Κοπερνικανοῦ συστήματος ».

Ἐκτὸς τούτων ἔγραψεν ὁ Μαυρομμάτης,

—Πνιγμὸν τῆς Φροσύνης, ποίημα δημοσιευθὲν ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τοῦ ὁποίου

(1) Ἑρανιστὴς, Κερκύρᾳ 1858 σελ. 389—90.

ἀπόσπασμά ἐστιν, ὡς λέγεται, τὸ νῦν ὡς δημοτικὸν ἆσμα φερόμενον περὶ τοῦ αἱματηροῦ ἐκείνου ἐπισοδίου τῶν Ἀλληπασικῶν χρόνων.

—Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐγκώμιον, εἰς ἀνθηρὰν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, δημοσιευθὲν ἐν Ἐρανιστῇ (σελ. 390—403).

—Ἐπιστολὴν τῷ προέδρῳ τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἀκαδημίας περὶ τοῦ ἐν 1813 ὑπὸ Ἄγγλων συλληφθέντος προέδρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονικῆς Ἀκαδημίας Γάλλου συνταγματάρχου Βωβράνδου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ σελ. 487—8.

—Λόγον πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἰονίου περὶ ἀνάγκης τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσης, ἀναγνωσθέντα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ.

—Ὠδὴν ἑτέραν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημίᾳ.

Μετέφρασεν εἰς γλαφυρὸν νεοελληνικὸν ὕφος τὸ περὶ πολιτισμοῦ τῶν Φαιάκων Ἰταλιστὶ συνταχθὲν δοκίμιον ὑπὸ Μελίκη. Ἡ μετάφρασις ἐτυπώθη τῷ 1819 ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐν τῷ Ἐρανιστῇ, κατὰ λάθος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μελίκη.

Τὴν στέρησιν τοῦ Μαυρομμάτου περιπαθῶς διὰ πονήματος ἐθρήνησεν ὁ Δελβινιώτης. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Μαυρομμάτην Ἰταλικὴ αὕτη ἐλεγεία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοξείδου, ἐν προοιμίῳ καταλλήλως ἐγκωμιάσαντος τὸν ὑμνούμενον. Καὶ ὁ σοφὸς δὲ τῶν Σουτσείων συγγραφεὺς μετ' ἐγκωμίων ἐμνημόνευσε τοῦ Ἀκαρνᾶνος λογίου.

Ἰωάννης Βιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1771 παρὰ Στεφάνου ἰατροῦ Βιλαρᾶ καὶ Τάρσας Πελοποννησίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, διδαχθεὶς καὶ παρὰ τοῦ πεπαιδευμένου πατρός του τὴν λατινικὴν, ἰταλικὴν, καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα.

Δεκαοκταέτης (1789) ἐστάλη εἰς Ἠπάβιον, καὶ ἐν τῇ περικλεεῖ τῆς πόλεως ταύτης Ἀκαδημίᾳ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν· διδάκτωρ δὲ ἀναγορευθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του, προσελήφθη ὡς ἰατρὸς τοῦ Βελῆ-πασᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ. Τὸν Βελὴν ἠκολούθησεν ὁ Βιλαρὰς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Βερατίου πόλεμον, εἰς τὴν ἡγεμονείαν τοῦ Μορέα, εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ῥουτσουκίου, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Λάρισσαν, ὅταν αὗτος διωρίσθη σατράπης τῶν Τρικκάλων. Ἐπὶ τέλους προτιμῶν τὸν ἥρεμον βίον ἦλθε καὶ ἀποκατεστάθη εἰς Ἰωάννινα, ἐπαγγελόμενος τὸν ἰατρὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ γυναικωνίτου τοῦ Βελῆ, ἀπολαμβάνων ὅσην ἱκανὴν εὐδαιμονίαν, καὶ ὅσην ἀφιέρωσιν εἰς τὴν σπουδὴν ἠδύνατο τότε νὰ συγχωρήσῃ ἡ σιδηρᾶ τοῦ τυραννοῦντος Ἀλῆ χείρ.

Πολιορκουμένου τοῦ Ἀλῆ ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, ὁ Βιλαρὰς τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία κατεκάη καὶ κατεστράφη, ἀπῆλθεν ἐξ Ἰωαννίνων κατ' Αὔγουστον τοῦ 1820, καὶ ἐσώθη

πένης καὶ σχεδὸν γυμνὸς εἰς Τσεπέλοβον τοῦ Ζαγορίου. Ἡ θλιβερὰ αὕτη περίστασις καὶ ἄλλα ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ πάθη ἰσχυρῶς ἐπενεργήσαντα ἐπὶ τῆς εὐαισθήτου καρδίας αὐτοῦ ἐπροξένησαν μαρασμώδη νόσον, ἥτις κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου 1823 ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον.

Ὁ Βιλαρὰς, ἐνῷ ἦτο ἐμπειρότατος εἰς τὴν ἰατρικὴν, ἐκοσμεῖτο καὶ μὲ βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἐπιστημῶν, εὐπρασήγορος εἰς τὰς συναναστροφὰς, ἀγχίνους, καὶ εὐφάνταστος.

Ὁ διάσημος Ἄγγλος Ἐρρίκος Ὄλλανδ, μέτριος ἐγκωμιαστὴς τοῦ καλοῦ, σχετισθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τοῦ Βιλαρᾶ, γράφει τὰ ἑξῆς. «Εἰς τὰς διαφόρους μετ' αὐτοῦ συνομιλίας εὗρον τον Βιλαρὰν ἄνδρα πολυμαθῆ, καὶ εἰδήμονα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Χαίρει τὴν φήμην, καὶ πιστεύω ἀξίως, ὅτι εἶνε ὁ πρῶτος βοτανικὸς τῆς Ἑλλάδος. Πολὺ ἐμελέτησε τὴν μεταφυσικὴν καὶ ἠθικὴν, καὶ εἰς τὰς ὁμιλίας του κατεδείκνυτο σατυρικὸς σκεπτισμὸς, διαφαινόμενος εἰς ὅλας γενικῶς τὰς γνώμας του. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ προτέρημα δὲν ἦτο κατώτερον τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν γνώσεών του. Δοκιμάζων τὴν ποιητικήν του εὐχέρειαν τῷ ἔδωκα ἀποσπάσματα ἀγγλικῶν τινων ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν μετέφερεν εἰς ἑλληνικοὺς στίχους».

»Πρὸς τοῖς ἄλλοις προτερήμασι τῆς πολυμαθείας καὶ εὐαισθησίας, εἶχεν ἐν τῷ χαρακτῆρι του καὶ τὸ στωϊκὸν ἐκεῖνο ἦθος, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε ἀνεβίβαζεν αὐτὸν εἰς ὕψος καὶ ἔπαρσιν, οἷα ἥρμοζον μᾶλλον εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας, καὶ οὐχὶ, εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀθλιότητα (1).

Ὡς ποιητὴς ὁ Βιλαρὰς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ στιχουργίᾳ. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ῥέουσιν ἡσύχως, κοσμοῦνται ὑπὸ εἰκόνων θαυμαστῶν, καὶ διαλάμπει ἐν αὐτοῖς φαντασία οὐχὶ τυχαία. Ἀμίμητος δὲ εἶνε ὁ Βιλαρὰς εἰς τὸ σατυρικὸν εἶδος.

Κατὰ τὸ 1814 ἐξέδωκεν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Κερκύρας βιβλιάριον φέρον ἐπιγραφὴν *η ρομεηκη γλοσα* καὶ περιέχον ὀλίγους στίχους καὶ τεμάχια μεταφράσεων ἀπὸ τῶν κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος· ἐτυπώθη ἄνευ τόνων, καὶ μὲ τόσα μόνον γράμματα, ὅσα ἐθεώρει ἐναγκαῖα εἰς ἐκφώνησιν τῆς γλώσσης· διὰ τοῦτο δὲ ἠθέλησεν ὑποστηρίζων τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, νὰ εἰσαγάγῃ νέον τρόπον ὀρθογραφίας, ἀπο-

(1) Holland, Travels in Greece.

βάλλων ὅλως διόλου τὸν τονισμόν. Καίτοι δὲ ὕστερον μετεμελήθη διὰ τὰς καινοτομίας ταύτας, πλὴν μέχρι τέλους ἔμεινε θιασώτης τῆς καθομιλουμένης.

Ὁ Βιλαρὰς πρῶτος ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ φαρμακογραφίᾳ τὴν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς. Εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φαρμακεῖόν του εἶχε τὰς ἐπιγραφὰς ἑλληνιστί, εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔγραψε καὶ τὰς ἰατρικὰς συνταγάς του, ὡς μ' ἐπληροφόρησεν ὁ σεβαστός μοι φίλος Κ. Ἰω. Γκινάκας.

Ὡς δοκίμια τῆς στιχουργικῆς καλλιεπείας τοῦ Βιλαρᾶ ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς ἀποσπάσματα.

Ὦ Φαντασία ζωντανὴ, ποῦ στὰ μυαλὰ φωλιάζεις
Κι' ὁποῦ μὲ χέρι δυνατὸ κρατᾷς καὶ τὰ ὑποτάζεις,
Ὁποῦ σοφῶν καὶ παλαυῶν ἐσὺ τὸν νοῦν ὁρίζεις,
Τοὺς στοχασμούς τους κυβερνᾷς, τὰ ἔργα τους δωρίζεις.
Ὁποῦ τὸ πᾶν ἐξιστορᾷς σ' ἑνοῦ μυαλοῦ τὸν τόπο,
Εἴτε κοιμᾶται, ἢ ἀγρυπνάει, χωρὶς κανένα κόπο.
Ὁποῦ τεχνῶν κι' ἐπιστημῶν, καὶ συστημάτων βρύσι,
Ζωγράφος εἶσαι λογιαστὸς, στὴ λογιστὴ τὴ φύσι.
Ἐσένα κράζω βοηθὸν στῆς συγγραφῆς τὴν ὕλη,
Λάμψε σ' ἐμένα φωτεινὴ, κι' ὁδήγα τὸ κοντύλι κλπ.

Ἡ γλυκυτάτη Ἄνοιξι
μὲ ἄνθια στολισμένη,
ροδοστεφανωμένη
τὴ γῆ γλυκοτηράει.
Κι' ἡ γῆ τὴν χλόη ἐντύνεται,
τὰ δάση της ἰσκιόνουν,
τὰ κρύα χιόνια λυόνουν,
ὁ οὐρανὸς γελάει κλπ.

Πουλάκι ξένο,
ξενητεμένο,
κυνηγημένο,
ποῦ νὰ σταθῶ;
Ποῦ νὰ καθήσω
νὰ ξενυχτήσω
νὰ μὴ χαθῶ; κτλ.

Συγγράμματα.

—Η Ρομεηκη γλοσα. Στην τηπογραφηα τον Κορφον. 1814. (Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σεργίου Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ 1859).

—Ποιήματα καὶ πεζὰ, ἐκδοθέντα παρὰ Ἀθανασίου Πολίτου, ἐν Κερκύρᾳ 1827. (Ἀνετυπώθησαν ὑπὸ Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ 1854, καὶ ὑπὸ Μ. Βρετοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ 1865 καὶ 1868, καὶ κατ' ἰδίαν ἐν Παρισίοις 1865 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ).

Γρηγόριος ὁ Σίφνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ περὶ τὰ τέλη τῆς ἑβδόμης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του, διακούσας ὕστερον ἐν Μαγνησίᾳ Θεοδοσίου τοῦ Κοκκινάκη, καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλων, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1811 διέτριβε.

Ἐπειδὴ τότε οἱ ἐν Δάκκᾳ τῆς Ἰνδικῆς ἀπῳκισμένοι Ἕλληνες ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερέα, ὁ Γρηγόριος κριθεὶς δοκιμώτερος πάντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ ἐστάλη εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκείνας χώρας, καὶ τῇ 6 Ἀπριλίου 1812 ἐλθὼν εἰς Καλκούταν ἀνέπλευσεν εἰς Δάκκαν. Ὁ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξακριβώσας Κ. Ἠλ. Ταντηλίδης λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς ἐν Ἰνδικῇ διαμονῆς καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπελεύσεως τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός. « Πενταετίαν διατρίψας ἐν Ἰν-
» δίᾳ, εὐκτήριάν τε οἶκον ἐν Δάκκᾳ δειμάμενος, συνήλιζεν εἰς αὐτὸν
» πᾶν τὸ ὁμογενὲς καὶ ὀρθόδοξον, ἱερουργός τε ὢν ὁ αὐτὸς καὶ ἱεροκή-
» ρυξ καὶ κατηχητὴς καὶ διδάσκαλος, καὶ πνευματικὸς πατὴρ, ἐφιστά-
» μενος αὐτοῖς εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν οἴκοις, ἐν πόλεσι,
» διδάσκων, παρακαλῶν, νουθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, πάντα ποιῶν καὶ
» λέγων ἐφ' ᾧ τοὺς πάντας κερδαίνῃ Χριστῷ, καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς εὐσε-
» βείας στηρίξῃ, καὶ τὸ πάτριον ἐπιῤῥώσῃ φρόνημα, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν
» γλῶσσαν ἀσινῆ τε καὶ ἀκμαίαν διατηρήσῃ. Ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ
» τὴν ἐν Ἰνδίᾳ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀραρότως τὸ ἐφ' ἑαυτὸν παγιώ-
» σας καὶ τὸ γένος τιμήσας, καὶ τὸν ἱερὸν ἡμῶν κλῆρον αἰδέσιμον
» καταστήσας τοῖς ἔθνεσιν, ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, ἀγαπητὸς μὲν τοῖς πᾶσι
» γενόμενος, περισπούδαστος δὲ τοῖς ἐλλογιμωτάτοις, καὶ μάλιστα
» τῷ σοφῷ Γαλανῷ, τίμιος δὲ τοῖς κρατοῦσι, σεβάσμιος δὲ καὶ αὐτῷ
» τῶν Ἄγγλων ἐπισκόπῳ, παρ' οὗ καὶ βακτηρίαν, φιλίας ὑπόμνημα
» εἴληφε, καὶ συστατικὰς πρός τινας τῶν ἐπισημοτάτων ἔντε Αἰγύ-
πτῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ».

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 20 Ὀκτωμβρίου 1818, παρέστη τῷ πατριάρχῃ Κυρίλλῳ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰνδικῇ ἑλληνικὴν ἀποικίαν ἐκθέμενος, προέτεινεν ἵνα ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐκτε

μῶσα τὸ σπουδαῖον τῶν περιστάτεων προχειρίσῃ αὐτὸν ἐπίσκοπον τῶν ἐν Ἰνδίᾳ Ἑλλήνων. Τὴν ἰδέαν τοῦ μεγαλοπράγμονος Γρηγορίου προθύμως ἠσπάσθη ὁ Κύριλλος, δὲν ἠδυνήθη ὅμως καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐξωσθεὶς μετ' οὐ πολὺ τοῦ θρόνου. Μετὰ τοῦτο ὁ Γρηγόριος ἀποσυρθεὶς ἰδιώτευε παρὰ τοῖς ἐν Ταταούλοις συγγενεῦσιν αὐτοῦ, καὶ ἐπισκεφθεὶς ὕστερον τὴν πατρίδα του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ συστήσας σχολεῖον εἰς Βογιατζί-κιοϊ ἀνέδειξε πολλοὺς καὶ καλοὺς μαθητάς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἐτελεύτησεν ὑπὸ λοιμοῦ τῇ 12 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ Κ. Ταντηλίδης ἁρμόζοντα πλέξας τῆς τε ἀρετῆς καὶ σοφίας τοῦ ἀνδρὸς στέφανον, ἐποίησεν αὐτῷ καὶ δύο ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἰνδῶν μὲν Γαλανὸς μετενείκατο Ἑλλάδι γνῶσιν·
Ἰνδοῖς δ' Ἑλλήνων Γρηγόριος σοφίην.
Ἑλλὰς, κύδιμός ἐσσι διδοῦσά τε δεχνυμένη τε,
Ἄλλοι πλουτούντων, σοὶ δ' ἄφενος τὸ κλέος.

Συγγράμματα.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδίᾳ Ἕλληνας, Δημήτριον τὸν Γαλανὸν, Θωμᾶν τὸν Καλκούτας ἐπίσκοπον, Γεώργιον καὶ Ἀναστάσιον Ἀλεξίου, Λουκᾶν Θεοδώρου, Παναγιωτάκην Ἀλεξίου, πρόξενον Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰσαὰκ Μουργιὲρ, Βενιαμὶν ἱερατεύοντα ἐν Ἰνδίαις, Κωνσταντῖνον Πανταζίδην, πατριάρχην Κύριλλλον.

—Λόγοι ὑπὲρ τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης—ὅτε κατευωδώθη ἐν τῇ Ἰνδίᾳ—ἐν ἡμέρᾳ καθ' ἣν πρῶτον ἱερούργησε—περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως—περὶ τῶν Θεοφανείων—τῶν Χριστουγέννων—εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ—Εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Σωτῆρος—Εἰς τὴν τριήμερον τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασιν—εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευήν (1).

Πολυζώης Κοντός.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πατρίδος του. Χειροτονηθεὶς δ' ἱερεὺς μετέβη εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐσπούδασε τήν τε γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ πρίγκηπος Κζαρτορίσκη. Μετὰ ταῦτα προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Πέστῃ ὀρθοδόξων ὡς ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον ὡς τοιοῦτος, ὕστερον δὲ προσληφθέντος ἑτέρου ἐφημερίου παρέμεινεν ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ σχολείου (1795), καὶ μετ' ὀλίγον προσκλη-

(1) Ἐδημοσιεύθησαν πάντα ὑπὸ Ἠλ. Ταντηλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1852.

θεὶς ὡς διδάσκαλος ὑπὸ τῶν ἐν Τοκαΐᾳ τῆς Οὐγγαρίας Ἑλλήνων ἀνεχώρησεν ἐκ Πέστης καὶ ἐλθὼν ἐκεῖ διέτριψεν ὁλόκληρον ἔτος. Μεταβὰς εἰς Βιέννην ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους ἔνθα ἀπήγγειλε λαμπρὰν ᾠδὴν εἰς τὸν Βονοπάρτην, καὶ τοὺς Ἀκαδημαϊκούς, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Λονδῖνον ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην (1).

Διατρίψας ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει μέχρι τοῦ ἔτους 1805 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς διάφορα μέρη, οἷον Βουκουρέστιον, Πλοέστιον, καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Κοντὸς ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἑλληνιστῶν τοῦ καιροῦ του, εὐφάνταστος ποιητής, κριτικὸς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, βαναύσως κατακριθεὶς ὑπὸ τοῦ Λοτζέλα καὶ κατ' ἀξίαν ἐπαινεθεὶς ὑπὸ Βὰστ καὶ Chardon de la Rochette (2).

Συγγράμματα.

—Ὕμνος ἡρωϊκὸς προσφωνηθεὶς τῷ ὑψηλοτάτῳ πρίγκηπι καὶ ἀρχιδουκ Αὐστρίας Ἰωσὴφ τοποτηρητῇ τῆς Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστῃ 1795.

—Πένθιμον εἰς τὴν ἄωρον θανὴν τοῦ ὑψηλοτάτου πρίγκηπος καὶ ἀρχιδουκὸς Ἀλεξάνδρου Λεοπόλδου Παλατίνου πάσης Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστῃ 1795.

—Ἐποποιΐα εἰς τὰς ἀριστείας τοῦ ἥρωος Βοναπάρτε, καὶ προσφωνητικὸν τοῖς σοφωτάτοις ἀνδράσι καὶ ἀρίστοις μέλεσι τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας.

—Νεκρικοὶ διάλογοι Γ' συντεθέντες καὶ στιχουργηθέντες παρὰ τοῦ Αἰακοῦ εἰς τὸν Ἅδην, προτροπῇ τοῦ Πλούτωνος ἔνθα καὶ ἐτυπώθησαν, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ Ῥαδαμάνθυος, πρὸς ὑμᾶς δὲ μετεκομίσθησαν παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ Μέρος Α'. Ἐν Ἅδῃ ἐπὶ ἔτους 5793 (sic). (εἶναι στιχηρὰ διήγησις τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· τὸ Β'. μέρος, ὅπερ ἤθελε πραγματεύεσθαι περὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ' δὲν ἐξεδόθη).

—Ποικίλη διδασκαλία, ἤτοι ἀλφαβητάριον εὐμαθές. Ἐν Βιέννῃ 1803 καὶ 1818.

—Ὕμνος εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην. Ἐν Βιέννῃ 1805.

—Ἡρωϊκὴ ἐποποιΐα ἢ εὐχὴ δι' ἑξαμέτρων ἐπῶν πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὲρ Ἑλλήνων. (ἐδημοσιεύθη ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 1820, σελ. 780—84).

—Ἠθικὴ φαντασία φιλερήμου τινὸς (ἐδημοσιεύθη αὐτόθι σελ. 458—60). Ὁ Κοντὸς κριτικῶς ἐπιθεωρήσας τὰ κείμενα ἐξέδωκε

—Ξενοφῶντος Ἐφεσίου τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβρακόμην. Ἐν Βιέννῃ 1793.

—Ἀριστοαινέτου ἐπιστολάς. Ἐν Βιέννῃ 1803.

Πρὸς τούτοις ἐξέδωκεν ἐν Βούδᾳ (1897—8) τὴν γραμματικὴν Κωνσταντίνου τοῦ Καραϊωάννου εἰς δύο τόμους μετὰ διαφόρων αὐτοῦ προσθηκῶν, καὶ ἐξελλήνισε, κατὰ τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1818, σελ. 524) τὴν Οἰκιακὴν ἰατρικὴν τοῦ Ἄγγλου Buchan εἰς τόμους 5.

(1) Ζαβίρας.

(2) Melanges, tom. II, σελ. 78.

Συνειργάσθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον τοῦ Ζαβίρα, γράψας πολλὰς Βιογραφίας συγχρόνων λογίων.

Παναγιώτης Κοδρικᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἀποπερατώσας ἐν τῇ πατρίδι τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ εὕρεσιν βιοποριστικοῦ ἐπιτηδεύματος. Ἐνταῦθα δ' ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ τότε μεγάλου διερμηνέως Μιχαὴλ Σούτσου, ὅστις διορισθεὶς ἐν ἔτει 1783 ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβε τὸν Κοδρικᾶν μὲ τὸν τίτλον *καγκελλαρίου*. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1802 καθαίρεσιν τοῦ Μιχαὴλ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας, ἐν ᾧ δὶς ἐκάθησεν, ὁ Παναγιώτης μεταβὰς εἰς Παρισίους διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διερμηνεὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν.

Ἐν ἔτει 1816, προτροπῇ τοῦ Κοραῆ ἀναλαβόντες οἱ Θ. Φαρμακίδης καὶ Κ. Κοκκινάκης τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προσεκάλεσαν τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους ἵνα συνεισφέρωσι τὸν πνευματικὸν ὀβολόν των. Ὁ Κοδρικᾶς, θιασώτης ἔνθερμος τῆς ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σιγιλλίοις καὶ τοῖς ἡγεμονικοῖς Χρυσοβούλοις γραφομένης ἑλληνικῆς διαλέκτου εἶχε πολεμήσει τὴν περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης γνώμην τοῦ Κοραῆ· λαβὼν δὲ τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἀπήντησε διὰ μακρῶν προτρέπων αὐτοὺς ἵν' ἀπέχωσι γράφοντες τὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις τὸν προτρεπτικὸν λόγον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέτρεψαν οἱ ἐκδόται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, κεκηρυγμένοι ὀπαδοὶ τῆς κατὰ Κοραῆν γραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Κοδρικᾶς ἀνταπαντῶν ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως *Ἀπολογίαν τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων*, ἀλλ' οἱ ἐν Πίζῃ Ἕλληνες σπουδασταί, Κοραϊσταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔγραψαν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Κοδρικᾶ καταχρήσεως τοῦ ὀνόματός των, ἐν ᾗ διεκήρυττον, ὅτι « ὄχι μόνον δὲν ἐφαντάσθησάν ποτε » τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλιαρίῳ φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Κοραῆ, ἀλλ' ὅτι » μάλιστα γνωρίζουσι τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὑπερασπιστὴν τῆς » ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους μας, ἥρωα Ἕλληνα τοῦ αἰῶνός μας, καὶ » τὸ ὄνομά του μεγάλως τιμῶσι καὶ σέβονται, καὶ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν συναριθμοῦσι (1) ».

(1) Ἡ ἀποδοκιμασία ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν ἑξῆς ἐν Πίζῃ τότε σπουδαζόντων Ἑλλήνων, Ἰωάννου Δελλαγραμμάτικα Ἀνδρίου, Στεφάνου Καραθεοδωρῆ Ἀδριανουπολίτου,

Ὁ Κοδρικᾶς ἀνατυπώσας ἐν Παρισίοις τὴν Ἀπολογίαν μετά τινων προσθαφαιρέσεων, ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου (1818, σελ. 72) ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἐν Πίζῃ σπουδαστάς. Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις πολυσέλιδον πόνημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « *Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου* », ἐν ᾧ διὰ μακρῶν ἐξέθηκε τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ πραγματεία αὕτη ἐπεκρίθη ὑπὸ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ οὕτως ἐπῆλθον αἱ μεταξὺ Κοραϊστῶν καὶ Κοδρικιστῶν γνωσταὶ διενέξεις, αἵτινες μόνον ὑπὸ τῆς ἐπελθούσης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διελύθησαν.

Ὁ Κοδρικᾶς ἐξηκολούθησε διατρίβων ἐν Παρισίοις μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1827 συμβάντος θανάτου του.

Συγγράμματα.

—Ὁμιλίαι περὶ πληθύος κόσμων τοῦ Φοντενὲλ, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἁπλῆν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1794.

—Πρὸς τοὺς ἐλλογιμωτάτους νέους ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Παρίσι 1816.

—Ἀπολογία τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων. Εἰς Πίζαν 1817.

—Πρὸς τοὺς οἰκείους. Ἐν Παρισίῳ 1817.

—Καὶ αὖθις πρὸς τοὺς οἰκείους. Ἐν Παρισίῳ 1818.

—Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς διαλέκτου. Τόμος Α'. Ἐν Παρισίοις 1818. (Ὁ Β' τόμος δὲν ἐξεδόθη).

—Διάφοροι διατριβαὶ ἐν Ἑλληνικῷ Τηλεγράφῳ καὶ Καλλιόπῃ.

Κήρυκος Χαιρέτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1756 ἐν τῇ κωμοπόλει ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Ἀστρινὸν Χαιρέτην, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς (1), καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν βαρύτητα.

Γεωργίου Ἰδομενέως Κρητὸς, Ἀγαμέμνωνος Αὐγερινοῦ Πελοποννησίου, Διονυσίου Καμπάνη Ἀνδρίου, Σωτηρίου Φιλιππίδου Ἀθηναίου, Σπυρίδωνος Καβρίκα Γαλαξειδιώτου, Παναγιώτου Πάρπουγλου Πελοποννησίου, Μιχαὴλ Τροχάνη Λάκωνος, Κωνσταντίνου Δενδρηνοῦ Ζαγοραίου, Νικολάου Φωτεινοῦ Κωνσταντινουπολίτου, Γερασίμου Βαλσαμάκη Κεφαλλῆνος, Θεοδώρου Τσηληγιάννη Ἰθακησίου, Νικολάου Καλλέργη Σμυρναίου, Ζαχαρίου Παπαδοπούλου Κωνσταντινοπολίτου, Κωνσταντίνου Γ. Σχινᾶ Κωνσταντινοπολίτου, Παύλου Παπαγεωργοπούλου Ζακυνθίου, Κωνσταντίνου Πολίτου Ἀκαρνᾶνος, Παύλου Σιδέρη Μεσολογγίτου, Δημητρίου Οἰκονόμου Ὑδραίου, Κωνσταντίνου Μακρῆ Ἰωαννίτου, καὶ Ἰακώβου Θεοφιλᾶ (Ἅγιος Ἑρμῆς 1818, σελ. 23—4).

(1) Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μνημονεύεται ἐν ἐγγράφοις Φραγκίσκου Μοροζίνη δόγη τῆς Βενετίας, καὶ Ἰωσὴφ Τσιβράνου Φραγκίσκος ὁ Χαιρέτης μυστικοσύμβουλος τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας (confidente intimo in Candia della Republica Veneta), καὶ τὰ μέγιστα συντελέσας ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τοὺς αἱματηροὺς ἐκείνους κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους.

Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἀπορφανισθεὶς πατρὸς ὁ Κήρυκος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου αὐτοῦ Δημητρίου Χαιρέτη τοῦ ἰατροφιλοσόφου, εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ ὀκταετίαν κατακόρως πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καρπωσάμενος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐπὶ τρία ἔτη εὐδοκίμως μετῆλθε τὴν κατ' οἶκον ἑλληνικὴν διδασκαλίαν.

Φλεγόμενος ὁ Κήρυκος ὑπὸ ἔρωτος ἐπιστημονικῆς μαθήσεως ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ τότε φημιζόμενα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια· ὅθεν ἔχων τὰ ἐκ τῆς οἰκοδιδασκαλίας πορισθέντα καὶ τὴν πρόθυμον συνδρομὴν τοῦ μνημονευθέντος θείου του ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου διέμεινε περὶ τὰ δύο ἔτη καταγινόμενος εἰς ἐκμάθησιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, ἐπιμελούμενος ἅμα τὰ ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Θεοδοσίου ἀπολυόμενα ἑλληνικὰ βιβλία, καὶ συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα συγγράμματα. Ἐν ἔτει 1793 ἐγκαταλιπὼν τὴν Βενετίαν ἦλθεν εἰς Πατάβιον καὶ ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ τότε κλειζομένῳ τῆς πόλεως ταύτης πανεπιστημίῳ, κατ' ἀγαθὴν σύμπτωσιν συμφοιτητὰς ἔχων Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον (1). Ἐπὶ τετραετίαν ἐνζήλως διακού-

(1) Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἕλληνες σπουδασταὶ κοινοβιοῦντες καὶ μηδέ ποτε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου ἀποχωριζόμενοι ἦσαν πασίγνωστοι ἐν Πατα βίῳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον « I tre Greci ». Συνέβη δὲ αὐτοῖς τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτον, ὅπερ δὲν ἠθέλομεν πιστεύσει, ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Χαιρέτης ἐσημείου τὸ συμβάν, καὶ ἕτεροι ἀκούσαντες ἀπὸ στόματος τοῦ Καποδιστρίου ἐβεβαίουν. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τῶν μαθημάτων διακοπὰς οἱ τρεῖς κοινοβιάται μετέβησαν εἰς Βενετίαν καὶ κατέλυσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ τῷ Θεσσαλῷ, μεθ' οὗ περιῆλθον τὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα, ἐν οἷς καὶ τὸ φρενοκομεῖον San Servolo. Ἐνῷ δὲ πρὸς τὴν θύραν τοῦ καταστήματος διηυθύνοντο ἐξερχόμενοι, ἤκουσαν φωνὴν ἐξ ἑνὸς τῶν κελλίων κράζουσαν: O voi giovine Greco! καὶ στραφέντες εἶδον ἕνα τῶν δυστυχῶν φρενοβλαβῶν ἐπαναλαμβάνοντα γεγονυῖα τῇ φωνῇ « O voi giovine Greco! » Ἐπειδὴ δὲ μόνος μεταξὺ τῶν τεσσάρων ὁ Νικολαΐδης ἐφόρει ἀνατολικὸν ἱματισμὸν οἱ τρεῖς τὸν παρεκίνουν νὰ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ὁ παράφρων ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ καγγελλικοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου του καὶ δεικνύων τὸν Χαιρέτην ἐπανέλαβε κράζων. « a voi dico giovine Greco ». Πλησιάσαντος δὲ αὐτοῦ ὁ παράφρων τῷ εἶπε μεγαλοφώνως « Ricordatevi, o giovine Greco, che un giorno voi servirete un Signore del Mondo. (Σοὶ προλέγω ὦ νέε Ἕλλην, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ὑπηρετήσῃς ἕνα μέγαν αὐθέντην τοῦ κόσμου!) » Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἀνέκραξε « voi ricordatevi che un giorno governarete la più illustre nazione del mondo! (Σοὶ προλέγω, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κυβερνήσῃς τὸ ἐνδοξότερον ἔθνος τοῦ κόσμου!) Καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Βαρδαλάχον στραφεὶς ὁ παράφρων εἶπε: « E voi percorrete più paesi, istruindo la gioventù, ed in fine una vasta tomba vi coprirà. (Καὶ σὺ θὰ διατρέξῃς πολ-

σας τὰ ἰατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν ἔτει 1797 ἐστεφανώθη ἰατροφιλόσοφος. Ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐπίδοσις τοῦ Κηρύκου, καὶ ἡ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διαγωγὴ αὐτοῦ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἡ ἀκαδημαϊκὴ σύγκλητος ἀναγορεύουσα αὐτὸν διδάκτορα δὲν ἔλειψε νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς τὸν ἰατροφιλόσοφον Κρῆτα ἐξαιρετικὰ ἐγκώμια.

Τὸ δίπλωμα αὐτοῦ, γεγραμμένον λατινιστὶ ἐν μεμβράνῃ, μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ φίλου του καθηγητοῦ Μαλακάρνε ἑλληνιστί, ἰταλιστί, τουρκιστὶ καὶ ἀραβιστί. Χάριν δὲ περιεργείας, παρατιθέμεθα τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν.

Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῇ δυνάμει τε καὶ ἐξουσίᾳ τῆς τοῦ Παταυίου Δημαρχίας ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας συνεσταμένης, πᾶσιν ἁπαξαπλῶς, καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἐντευξομένων τῷ ἀνὰ χεῖρας προνομίῳ, Ἰούλιος Λοῦπος Παταυηνὸς, ὁ τῆς τοῦ Ἔθνους σχολῆς Κηδεμών τε καὶ Πρύτανις, Χαίρειν.

Κήρυκον τὸν Χαιρέτην, Πατρὸς μὲν Ἀστρηνοῦ, ἀπὸ δὲ Κρήτης ὁρμώμενον ἀχθέντα τε καὶ παιδευθέντα ἐν τῷ κατὰ τὸ Παταύιον περικλεεῖ Λυκείῳ καὶ τὴν ἐνέργειαν παρασχόντα τῆς τῶν τρόπων καλοκἀγαθίας παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτοῦ διατριβῆς, καὶ ὧν περ κατεβάλετο πόνων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ τὰς ἐλευθέρας τῶν τεχνῶν ἑαυτὸν συνασκῶν, καὶ περὶ τὰς τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἰατρικῆς μελέτας τρίβωνα παρασκευάζων, τῇ τῆς πόλεως ἐξουσίᾳ, κατὰ τὸ ἐπιχωριάσαν ἡμῖν ἤδη καὶ καθεστηκὼς ἔθος, καὶ τὰ προνόμια τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας, παρ' ἧς καὶ ταύτην ἐκληρωσάμεθα τὴν διακονίαν, διακηρύττομεν ἅπασι καὶ διαμαρτυρόμεθα. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπὸ τῶν αὐτοῦ προαγωγῶν ἡμῖν προσεννηνεγμένου τε καὶ συνεσταμένου, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν τελευταίαν ἀπόπειραν δοῦναι τῆς ἑαυτοῦ ἀγωγῆς, καὶ τῆς τῶν λόγων πολυμαθείας, πρόνοιαν οὐκ ἀγενῆ συνεστησάμεθα, ὡς αὐτὸν εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἁπάσης τε καὶ ἀποτομίας ἐφ' ἡμῶν ἐξητασμένον τε καὶ βεβασανισμένον, κληρωθεισῶν πρὸ μιᾶς τῶν προτάσεων ἡμέρας, πρὸς ἃς ἂν δεήσειεν ἀποκρίνασθαι, περί τε τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν θεραπευτικὴν ἐμπειρίαν, καὶ αὐτῷ τούτῳ ὡς ἔθος ἐγκεχειρισμένον. Ὁ δὲ οὐχ ὅπως πρὸς τὰ ἐρωτώμενα προχείρως ἀπήντησεν, ἄριστον ἑαυτὸν παραστησάμενος, ἐπί τε παιδείᾳ καὶ νοὸς δεξιότητι, καὶ λόγων δυνάμει, καὶ ὅσα σοφοῖς ἀνδράσιν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἰατρικῇ θυμήρη τέ εἰσι καὶ εὐκταιότατα ἀλλὰ καὶ μακρῷ τὰς ἐλπίδας ὑπερηκόντισε, τὰ χωρία, ἐν οἷς αἱ μαρτυρίαι τῶν λόγων, ἐκτιθέμενος, καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἐπάγων, καὶ τὴν λύσιν ἐπακριβὲς τῶν ἀμφισβητήσεών τε καὶ ἀνθιστάσεων ἀποδιδοὺς, καὶ μὴν καὶ τὰ συμπτώματα διεξηγούμενος καὶ τὰς καταλλήλους τῶν παθῶν θεραπείας ἐπιφέρων, καὶ ὅλως οὕτω τοῖς τῆς φύσεώς τε καὶ τέχνης χαρίσμασιν

λοὺς τόπους διδάσκων τὴν νεολαίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὑρὼς τάφος θὰ σὲ δεχθῇ!) Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ παράφρονος ἐπαλήθευσαν καὶ διὰ τοὺς ἰδίους.

ἑαυτὸν ἔνδοξον ἐγκεκοσμημένον παρεχόμενος, ὡς μηδενὸς αὐτῷ τὸ παράπαν ἐνδεῖσθαι τοῦ πλείονος. Ἡμεῖς τοίνυν ἀρχαίοις δόγμασι παρακολουθήσαντες ᾗ τῇ κοινῇ βουλῇ τε καὶ δόξῃ τῶν Σοφῶν καὶ Διδασκάλων τῆς περικλείτου ὁμηγύρεως, οἳ τὸν προχειριζόμενον ἐβασάνισαν, καὶ περὶ πᾶσαν ἁπλῶς ἐπιστήμης ἰδέαν, καὶ λόγων εὐφράδειαν, καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ διερμηνεύειν, καὶ τὸν τρόπον τοῦ θεραπεύειν ἄρτιον διέγνωσαν καὶ ψηφηφορίᾳ πλήρει, μηδεὶς ὅλως διαφωνήσας, ἢ τὴν ἐναντίαν ψηφησάμενος, ἢ γοῦν ἐνδοιάσας, τὸν προχειριζόμενον ἱκανότατον ἔκριναν τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας βαστάζειν ἐπάγγελμα, καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Βήματος καθήσαντες, ἐφορεύοντος τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν, καὶ μὴν καὶ συνδικάζοντος Λεοπόλδου Μάρκου Ἀντωνίου Καλδάνη τοῦ ἐν Βονωνίᾳ, δημοσίου καὶ τῶν Πρωτευόντων Διδασκάλου τῆς θεωρητικῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης καὶ τῆς Ἀνατομίας, τὸν αὐτὸν τοῦτον Κήρυκον τὸν Χαιρέτην ἐπὶ παιδείᾳ μέγα κλέος ἀράμενον ὡς ἀληθῶς διαβεβαιούμεν, Διδάσκαλόν τε αὐτὸν ἐν Φιλοσοφίᾳ καὶ Ἰατρικῇ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἀναγορεύομεν, καὶ τοιοῦτον γνωρίζεσθαι παρὰ πᾶσιν ἀξιοῦμεν, ἐπιτρέποντες αὐτῷ τῆς διδασκαλικῆς ἐπαναβαίνειν Καθέδρας, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ προαγωγοὺς ἀπαιτεῖσθαι τὰ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας παράσημα, ἵν' ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ ἐλευθέρως τε καὶ ἀπεριορίστως, δημοσίως τε καὶ ἰδίᾳ, ἐνταυθοῖ τε καὶ ὅπου ποτ' ἂν τῆς καθ' ἡμᾶς οὐκουμένης τύχῃ, τὰς ἀναγνώσεις ἀκωλύτως ποιεῖσθαι δύνηται, ἀντιλέγειν, βουλεύεσθαι, διαλέγεσθαι, περὶ τῶν ζητημάτων ἀποφαίνεσθαι, ἐνεργεῖν, καὶ διδάσκειν τὴν Φιλοσοφίαν καὶ Ἰατρικὴν, τῶν Φροντιστηρίων προΐστασθαι, τὰ ἐπιτηδεύματα διατάττειν, χρῆσθαι καὶ ἀπολαμβάνειν παντὸς προνομίου, ἀτελίας, τιμῆς τε καὶ ὑπερασπίσεως, καθάπερ οἱ τῆς Ῥώμης διδάσκαλοι, καὶ οἱ τῆς ἐν Παρισίοις, Παταυίᾳ τε καὶ Βονωνίᾳ εὐκλεοῦς Ἀκαδημίας δι' ἡντιναοῦν ἐκκλησιαστικὴν ἢ κατὰ καιροὺς διδομένην ἐπιτροπὴν ἀπολαύουσι, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἀπολύτως ἐπιτετραμμένα προνόμια τῇ ἐς ἀεὶ διεβεβοημένῃ τοῦ Παταυίου Ἀκαδημίᾳ. Τούτων δὲ τὸν εἰρημένον τρόπον γενομένων τε καὶ διεψηφισμένων, Ἀνδρέας ὁ Κομπαρέτης Ἐνετὸς Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσι τῆς πρακτικῆς θεραπείας, καὶ Προαγωγὸς τοῦ νῦν ψηφιζομένου ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ Ἰατρικῇ, δι' ἑαυτοῦ τε, ᾗ ἐπ' ὀνόματι τῶν λοιπῶν Διδασκάλων, τουτέστι διὰ Πέτρου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐκ Φοροϊουλίου καὶ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Στεφάνου Γαλληνοῦ Ἐνετοῦ Διδασκάλου τῆς Θεωρητικῆς Ἰατρικῆς: διὰ Ἰωσὴφ Βερτόση ἐξ Οὐδινε, Διδασκάλου τῆς πρακτικῆς Ἰατρικῆς: δι' Ἰωάννου Δομηνίκου Πακκανάρου ἐκ Βικεντίας τοῦ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Σίμωνος Στρατηγοῦ, Ἐνετοῦ Διδασκάλου τῶν μαθηματικῶν, καὶ τῆς κατὰ τὴν Ναυτικὴν θεωρίας, καὶ πειραματικῆς φυσικῆς: δι' Ὁμοβόνου Πισώνη ἐκ Κρέμης, καὶ Διδασκάλου τῶν κατὰ τῶν ἰατρικὴν εἰσηγήσεων: διὰ Πέτρου Ζωγράφου τοῦ Κρητὸς, Διδασκάλου τῆς Μαιευτικῆς, καὶ τῶν γυναικείων καὶ βρεφικῶν παθῶν: διὰ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Μαρινέλλη ἐκ Ῥοβίγου, Διδασκάλου τῶν στοιχείων τῆς ἐπιπέδου τε καὶ στερεᾶς Γεωμετρίας, καὶ τῶν κωνικῶν τομῶν: Τὸν προχειριζόμενον μεγαλοπρεπῶς κατεκόσμησε τοῖς ἐξ ἔθους παρασήμοις τε καὶ διδασκαλικοῖς ὡραΐσμασι, καὶ δι' ὁμιλίας θυμασίας, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς διεξιούσης

πλεονεκτήματα, ἐπτυγμένα μὲν ἐν πρώτοις τὰ τῆς φιλοσοφίας τε καὶ ἰατρικῆς Τεύχη, εἶτα μέντοι γε καὶ ἀνεπτυγμένα, καὶ χρυσοῦν δὲ δακτύλιον ἐγχειρισάμενος, καὶ τὸν Διδασκαλικὸν Πῖλον ἀντὶ στεφάνου ἐκ δάφνης περιθέμενος, καὶ τὸν τῆς εἰρήνης ἀσπασμὸν σὺν τῇ Διδασκαλικῇ εὐλογίᾳ δούς. Καὶ οὕτω Κήρυκος ὁ Χαιρέτης τῇ θείᾳ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ ἐπὶ τὸν ὑψηλότατον ἀφίκετο τῆς Διδασκαλικῆς ἀξίας βαθμὸν ἐν φιλοσοφίᾳ τε ᾗ ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ· οὗ χάριν καὶ τὰ δηλωτικὰ ταῦτα γράμματα τοῦ δημοσίου προνομίου ἰδίαις ἡμῶν χερσὶν ὑπογεγραμμένα, καὶ τοῖς σφραγιστηρίοις ὠχυρομένα τῆς Παταυϊνῆς Διοικήσεως, καὶ τῆς εὐαγοῦς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν καὶ μὴν καὶ τῇ ἰδιοχείρῳ ἐπιβεβαιωμένα τοῦ τῆς Ἀκαδημίας γραμματέως ὑπογραφῇ, τῷ ῥηθέντι διδόαμεν, συμμαρτυρούντων Φραγγίσκου Φερρίγου, γενικοῦ τῆς Ἀκαδημίας θεράποντος, καὶ Ἰωσὴφ Παγῆν, καὶ οὐκ ὀλίγων τῶν ἐξ ἑτέρων ἐθνῶν. Τετέλεσταί τε καὶ δίδοται ἐν τῷ εἰθισμένῳ τῶν ἐξετάσεων τόπῳ τῆς Παταυϊνῆς Ἀκαδημίας, τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας καὶ πρώτῳ τῆς τῶν Ἰταλῶν ἐλευθερίας, ὃ ἐστὶν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ᾳψῃζ. Ἰνδικτιῶνος ΙΕ'.

Τῷ Παντοδυνάμῳ καὶ Ὑψίστῳ Θεῷ Χάρις.

Ἰούλιος Λοῦπος Κηδεμὼν καὶ Πρύτανις.

Λεοπόλδος Μάρκος Ἀντώνιος Καλδάνης Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσιν.

Ἀνδρέας Κομπαρέτης Δημ. Διδάσ. ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσι ᾗ προαγωγός.

Ἐγὼ Μάρκος Ἀντώνιος Γαλδάνης Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τῶν Νόμων, Κανονικῷ τε καὶ Πολιτικῷ, Ἀντωνίου Γραφέως υἱὸς, καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν Γραμματεὺς, τὸν τοῦ Ἀστρηνοῦ Κήρυκον Χαιρέτην τὸν ἐκ Κρήτης διαμαρτύρομαι, ψηφηφορίᾳ πλήρει ἐν Φιλοσοφίᾳ καὶ Ἰατρικῇ ἐπιβεβαιωθέντα. Εἰς πίστιν δὲ τούτου καὶ βεβαίωσιν τὸ παρὸν προνόμιον ἰδίᾳ χειρὶ ὑπέγραψα.

Ἰωσὴφ Γύρου Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τοῖς Νόμοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας (1).

Ἐν ἔτει 1799 ὁ Χαιρέτης ἀποχαιρετήσας τὴν Ἰταλίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἕνεκα τῆς τότ' ἐκεῖ συμβάσης ἀναστατώσεως τῶν γενιτσάρων πρὸς σφαγὴν τῶν χριστιανῶν ἐγκαταλιπὼν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εὐκλεῶς ἐπὶ δεκαετίαν μετελθὼν τὴν ἰατρικὴν, προσελήφθη ἐν ἔτει 1811 ὡς ἰατρὸς τοῦ σουλτάνου Μαχμούτη, ἐκπληρωθείσης οὕτω τῆς προφητείας τοῦ παράφρονος.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ θεωρηθεὶς ὕποπτος, ἀπεβλήθη τοῦ ἀξιώματος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1824)· ἀλλ'

(1) Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀνωτέρω διπλώματος ὑπάρχει χειρόγραφον ὡραίοις Λατινικοῖς γράμμασι γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης, μετὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῆς, Ἰταλικῆς, Ἀραβικῆς καὶ Τουρκικῆς εἰς ἓν τεῦχος εἰς 4ον.

ἕνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων ἠθικῶν παθήσεων ἀπόπληκτος γενόμενος ἠλευθερώθη τῇ μεσιτείᾳ φίλων του Ὀθωμανῶν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον ὀδυνηρὰν καὶ ἀθλίαν βιωτὴν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1830, γενόμενος ἐτῶν 74.

Ἐκ τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Κηρύκου Χαιρέτη ἐπιζῶσιν οἱ Θεόφραστος καὶ Ἀριστείδης, ἄνδρες οὐ τῆς τυχούσης παιδείας, καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἔλαχον ἀρχηγοῦντες τῆς ἐν ἔτει 1841 Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Παρὰ τούτοις, ἐκτὸς τοῦ διπλώματος, σώζεται καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πατρός των γεγραμμένη ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἀνδρέου Γραδενίγου, καὶ φέρουσα τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

Φίλτρον καὶ μνήμης σῶμα γραφὲν ποιεῖται
Κηρύκῳ Κρητὶ Χαιρέτῃ Γραδενίγος
Ἐξ ἀπορρήτων τῆς φυλῆς κατηγμένος
Τῆς τῶν Ἑνετῶν, Ἀνδρέας κλῆσιν ἔχων.

Συγγράμματα.

—Προσφώνημα πρὸς τὸ ἐκλαμπρότατον γένος τῶν τε Μαρουτσαίων καὶ Καραϊωαννίδων, διὰ στίχων ἰαμβικῶν. Ἐνετίησι 1793.

—Ἱστορία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουΐγκη ΙΣΤ'. τοῦ φονευθέντος παρὰ τῶν ἰδίων ὑπηκόων καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ, μεταφρασθεῖσα νῦν ἀπὸ τῆς γαλλικῆς διαλέκτου εἰς τὴν γραικικὴν ἁπλῆν γλῶσσαν παρὰ Κηρύκου Χαιρέτου. Ἐνετίησι 1793.

—Ἐγχειρίδιον τῆς τῶν ζώων οἰκονομίας, τοὐτέστιν ἡ περὶ ἀνθρώπους καὶ περὶ τὰ ἄλογα ζῶα αἰτία τοῦ ζῆν, ποιηθὲν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἰατροφιλοσόφου Κηρύκου Χαιρέτου. Ἐνετίησι 1798.

Τῷ 1792 ἐκδοὺς ἐν Βενετίᾳ τὴν Βοσπορομαχίαν τοῦ Μομὰρ προέταξε διὰ στίχων προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Γεώργιον τὸν Κριτζοτάκην. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ προσετέθησαν καὶ τοῦ ἐκδόντος Χαιρέτου δύο στιχουργήματα— Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀλληγορίας καὶ Οὐολταίρου περὶ Μέμνωνος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπεμελήθη τὴν Ἐνετίησιν ἐκδοθεῖσαν Γραμματικὴν Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, καὶ τὸ ἑπόμενον (1793) τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.

Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1781 ἔτος ἐν Χίῳ καὶ εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν ἤρχισε νὰ παιδεύηται παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ Θεοδοσίῳ, ἀνδρὶ ἐλλογίμῳ, διδαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν, καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀκολουθήσας τῷ Θεοδοσίῳ ὁ Κωνσταντῖνος μετέβη ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Βουκουρέστιον, ὅθεν ἀπεστάλη εἰς Βιέννην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ὁ Κοκκινάκης ἐπ' ὀλίγον ἀκροασθεὶς τοὺς ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει διδάσκοντας σο-

φοὺς ἠναγκάσθη ὕστερον, δι' ἔλλειψιν τῶν πρὸς ζωάρκειαν συντελούντων, νὰ δεχθῇ θέσιν ἐν ἐμπορικῷ γραφείῳ.

Ἐν πρώτοις ἠσχολήθη εἰς διαφόρους ἐκ τοῦ γερμανικοῦ καὶ γαλλικοῦ μεταφράσεις ἤτοι τριῶν ἠθικῶν δραμάτων τοῦ Κοτζεβοῦ (1801), τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἰωσὴφ Νοβάκκου (1807), ἐπιτομῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας τοῦ γάλλου Δομαιρὼν (1812), καὶ τοῦ Ταρτούφου τοῦ Μολιέρου (1815).

Ἐν ἔτει 1816 ὁ Κοκκινάκης, προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀδαμαντίου τοῦ Κορᾶ, ἀνέλαβε μετὰ Θεοκλήτου τοῦ Φαρμακίδου τὴν ἔκδοσιν τῆς διακοπείσης φιλολογικῆς ἐφημερίδος *ὁ Λόγιος Ἑρμῆς*, ἐξακολουθήσας φιλοτίμως καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τοῦ συνεργάτου του τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀξιολόγου ἐκείνης ἐφημερίδος μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1821, ὅτε ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἔκδοσιν, ὑποχρεωθεὶς ἅμα καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐκτάκτῳ παραρτήματι τὸ κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Χαρακτηρισθεὶς ὡς συνένοχος τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς μετ' ἄλλων ἐν Αὐστρίᾳ διατριβόντων Ἑλλήνων, καὶ μόλις ἐν ἔτει 1825 ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐλθὼν κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον εἰς Αἴγιναν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἵνα καταγίνῃ εἰς μετάφρασιν διαφόρων διδακτικῶν βιβλίων. Μετεγλώττισεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸ *περὶ γραμματικῆς ἰχνογραφίας* σύγγραμμα τοῦ Φραγκήρου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων, καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς *καθολικῆς ἱστορίας* τοῦ 'Ροτιγέρου' ἀλλ' ἐνῷ τὸ πρῶτον ἐτυποῦτο, καὶ ἡ μεταγλώττισις τοῦ δευτέρου προώδευεν, ὁ θάνατος ἀφήρπασε τὸν Κοκκινάκην ἐκ τῆς ζωῆς (16 Φεβρουαρίου 1831).

« Ἡ κοινὴ λύπη, λέγει ἡ τότε *Ἐπίσημος ἐφημερὶς*, ἡ ὁποία κατὰ » τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐφαίνετο ζωγραφισμένη εἰς ὅλων σχεδὸν τῶν » κατοίκων τῆς πόλεως Αἰγίνης τὰ πρόσωπα, εἶναι ἀπόδειξις τῆς » ὁποίας παρὰ πᾶσιν ἀπελάμβανεν ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως. Τὸ θνη- » τὸν αὐτοῦ σῶμα ἐσυνώδευσαν εἰς τὸν τάφον ἅπας ὁ ἱερὸς τῆς πό- » λεως κλῆρος, αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, οἱ διδάσκαλοι καὶ μαθηταί, καὶ » πάντες οἱ προῦχοντες πολῖται, θρηνοῦντες ὁμοφώνως ὅλοι τὴν ὁποίαν » ἡ πατρὶς ἔπαθε στέρησιν τοιούτου τιμίου ἀνδρὸς καὶ χρηστοῦ πο- » λίτου. Τὸν τάφον αὐτοῦ μέλλει νὰ στολίσῃ μνημεῖον ἀνάλογον ἐγει-

» ρόμενον παρὰ φίλου καὶ συμπολίτου εἰς τιμὴν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀπο-
» θανόντος (1) ».

Συγγράμματα.

Οἱ Κόρσαι, δράμα εἰς τέσσαρας πράξεις συντεθὲν ὑπὸ τοῦ περιφήμου κωμῳδοποιοῦ Αὐγούστου τοῦ Κοτζεβοῦ, καὶ μεταφρασθὲν εἰς χρῆσιν τῶν φιλολόγων. Ἐν Βιέννῃ 1801.

—Μισανθρωπία καὶ Μετάνοια, δράμα Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθέν. Ἐν Βιέννῃ 1801.

—Πτωχία καὶ Ἀνδρία, κωμῳδία Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Κ. Κοκκινάκου ἐν Βιέννῃ 1801.

—Ὁ Ταρτοῦφος, κωμῳδία εἰς 5 πράξεις, συντεθεῖσα γαλλιστὶ ὑπὸ Μολιέρου, μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν παρὰ Κ. Κοκκινάκου. Ἐν Βιέννῃ 1806, 1807, 1815, 1816, 1821.

—Ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐπιτομὴ, συγγραφεῖσα μὲν γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰωσὴφ Νοβάκκου, διὰ δὲ φιλοτίμου δαπάνης τῶν ὁμογενῶν ἐκδοθεῖσα καὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Κ. Κοκκινάκη. Ἐν Βιέννῃ 1809.

—Δομαιρῶν, ἐπιτομὴ ἱστορίας γενικῆς, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, καὶ ἐπαυξηθεῖσα εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων. Ἐν Βιέννῃ 1812, τόμοι 3.

—Οἱ Στερλίτζοι, δράμα εἰς τρεῖς πράξεις, συντεθὲν ὑπὸ Ι. Βάβου, καὶ μεταφρασθὲν ὑπὸ Κ. Κοκκινάκου. Ἐν Βιέννῃ 1818. (Τὸ δράμα τοῦτο μετέφρασεν ὁ Κοκκινάκης χάριν τοῦ ἐν Ὀδησσῷ συστηθέντος τότε ἐθνικοῦ θεάτρου).

—Φραγκήρου διδασκαλία τῆς διαγραφικῆς ἢ γραμμικῆς ἰχνογραφίας. Ἐν Αἰγίνῃ 1831.

—Ῥοτιγέρου, Καθολικὴ ἱστορία.

Πάμπολλαι διατριβαὶ εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1819—1821).

Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὴν 27 Ἀπριλίου 1748 ἐκ τοῦ Ἰωάννου Κοραῆ Χίου, νηπιόθεν ἐγκαταλιπόντος τὴν πάτριον νῆσον καὶ χάριν ἐμπορίας ἐκεῖ ἐγκατεστημένου, καὶ Θωμαΐδος θυγατρὸς Διαμαντῆ τοῦ Ῥυσίου. Ἐξ ὀκτὼ ἀδελφῶν ἐπιζήσας ὁ Ἀδαμάντιος ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του Διαμαντῆ, ὅπερ ὕστερον ἐξελλήνισεν. Ὁ πατήρ του κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς καὶ παιδευθέντα τὰ ἐγκύκλια, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν λατινικὴν καὶ ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀμστελόδαμον τῆς Ὁλλανδίας λόγῳ ἐμπορίου (1772). Ἐπὶ ἓξ ἔτη διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Σμύρνην, καὶ μετὰ πολλὰς δυσκα-

(1) Γενικὴ Ἐφημερὶς, 1831, ἀριθ. 17—18.

λίας καὶ ἀντιλογίας ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782 ἦλθεν εἰς Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐπὶ ἓξ ἔτη σπουδάσας ἐνζήλως ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Μέχρι τοῦ 1783 συνετήρουν αὐτὸν οἱ γονεῖς του, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ὁ ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὁλλανδικοῦ προξενείου ἱερατεύων Βερνάρδος Κέουν τῷ ἐχορήγει ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ μικράν τινα βοήθειαν. Ὁ Ἀδαμάντιος εἰδήμων τῆς γαλλικῆς, γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς γλώσσης, μετέφραζεν ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων εἰς τὴν πρώτην ἰατρικά τινα πονήματα, ἅτινα πωλῶν εἰς ἐκδότας ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα.

Μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἀποδημήσας ἐκ Μομπελλιὲ ἔτρεξεν εἰς εὕρεσιν εὐρυτέρου κέντρου διανοητικοῦ, καὶ ἔφθασεν εἰς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788. Αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος γενόμενος τῆς ἐπελθούσης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξιστόρει ἀφελῶς τὰ συμβεβηκότα διὰ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην Σμύρνης, εὐλογῶν τὰ μεγαλουργήματα καὶ καταρώμενος τὰς παραφορὰς τῆς ἐλευθερίας.

Διαθερμανθεὶς ἐκ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του συμβαινόντων κατὰ τὴν τρικυμιώδη ἐκείνην ἐποχὴν, μαγευθεὶς ὑπὸ τῆς μαρμαρυγῆς τῆς ἀπατηλῆς ἐκείνης ἐλευθερίας, ἀπεφάσισε πλέον ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἐπλήρου τὸ πνεῦμά του, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ συντελέσῃ ὑλικῶς ὑπὲρ τοῦ διακαοῦς ὀνείρου του ἀπεφάσισε νὰ ἐργασθῇ πρὸς πνευματικὴν ἐπανάστασιν τῶν κεχαλαρωμένων πνευμάτων καὶ ἀναζωπυρήσῃ τὸ πολλάκις μὲν ἐξεγερθὲν καὶ οἰκτρῶς προδοθὲν αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας, ἠρεμοῦν δὲ τότε ὑπὸ τὴν τέφραν τῶν παρελθουσῶν καταστροφῶν καὶ ἀναμένον πνοὴν ἰσχυρὰν πρὸς ἀνάφλεξιν. Ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦτον σκοπὸν εἰς τρία ἀπέβλεψεν ὁ θερμὸς πατριώτης· νὰ καταδείξῃ δηλονότι εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν πολιτικὴν αὐτῶν κατάστασιν γνωστοποιῶν ταύτην καὶ εἰς τ' ἀγνοοῦντα τῆς Εὐρώπης ἔθνη· νὰ μὴ παύσῃ παριστῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν δόξαν τῶν πατέρων των, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ καταρτίσῃ γλῶσσαν ἑλληνικὴν, ἀποβάλλουσαν πᾶν τὸ ξενικὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραλαμβάνουσαν τὰς ἐλλειπούσας λέξεις.

Ἅμα ὁ Ῥήγας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενοι διὰ τὴν ἐθνεγερσίαν παρεδόθησαν ἀτίμως ὑπὸ κυβερνήσεως ἀπανθρώπου εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐξεγερθέντων πνευμάτων ἐξέδωκεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐναρέτου καὶ πολυμαθοῦς πατριάρ-

χου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου φυλλάδιον προτρέπον τοὺς Ἕλληνας ἵνα ἐμμένωσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Κοραῆς ἅμα λαβὼν γνῶσιν τῆς πατρικῆς *Διδασκαλίας*, ἔγραψε τὴν *Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν*, τυπωθεῖσαν ἐν Παρισίοις τῷ 1798, ἐν ᾗ ἀναιρῶν τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀνθίμου συμβουλευόμενα, διδάσκει τοὺς Ἕλληνας τί ἐστὶ ἐλευθερία. Στιγματίζων δὲ τὴν διαγωγὴν τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Φεραίου, ἀνακράζει ἐν προλεγομένοις· « Πρὸ ὀλίγου ἔτι τῆς Γερμανίας ὁ αὐτοκράτωρ, ἀγκαλὰ βασανιζόμε-» νος ἀπὸ ὀδυνηρὰν καὶ θανάσιμον νόσον, ἡ ὁποία κἂν ἔπρεπε νὰ τὸν » διδάξῃ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν, παρέδωκεν ἀσπλάγ-» χνως εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος ὀκτὼ Γραικοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐν » Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας ἐζήτουν ἡσύχως τὰ ἁρμόδια μέσα τοῦ νὰ » φωτίσωσι, καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς » ἰδίους ὁμογενεῖς. Παρίστανται ἴσως ταύτην τὴν ὥραν ἔμπροσθεν τοῦ » τυράννου οἱ γενναῖοι οὗτοι τῆς ἐλευθερίας μάρτυρες· ἴσως ταύτην » τὴν ὥραν καταβαίνει εἰς τὰς ἱερὰς κεφαλάς των ἡ μάχαιρα τοῦ » δημίου, ἐκχέεται τὸ γενναῖον ἑλληνικὸν αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας των, » καὶ ἵπταται ἡ μακαρία ψυχή των διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συγκατοικήσῃ » μὲ ὅλων τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποθανόντων τὰς ἀοιδίμους ψυχάς.

» Ἀλλὰ τοῦ ἀθώου αἵματος ἡ ἔκχυσις αὕτη ἀντὶ τοῦ νὰ κατα-» πλήξῃ τοὺς Γραικοὺς θέλει μᾶλλον τοὺς παροξύνει εἰς ἐκδίκησιν. » Ἡ Ἑλλὰς ὅλη μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παρακαλεῖ τοὺς » ἐν Τεργεστίῳ πραγματευομένους Γραικοὺς νὰ ἀφήσωσιν εἰς ἐρήμωσιν » τὴν πόλιν τοῦ ἀχαρίστου καὶ μισέλληνος Αὐτοκράτορος, καὶ νὰ με-» τοικισθῶσιν εἰς τὰς νεωστὶ ἐλευθερωθείσας αὐτῆς νήσους, ὅπου χωρὶς » κανένα φόβον προδοσίας εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι δύνανται νὰ ζήσωσιν.

» Δέξαι λοιπὸν εὐμενῶς, ὦ φίλη μου πατρὶς, δέξασθε, φίλοι μου, » ὁμογενεῖς, φίλοι Γραικοὶ, ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἡρώων, » τὴν παροῦσαν ἀδελφικὴν διδασκαλίαν. Μήτε πῦρ, μήτε σίδηρος » ψυχράνῃ ποτὲ εἰς τὰς ὑμετέρας καρδίας τὴν διάπυρον τῆς ἐλευθε-» ρίας ἀγάπην, τὸ ἄσπονδον κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος. Ἔχετε πάν-» τοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πάνδεινα κακὰ, ὅσα καθ' ἑκάστην » ὑποφέρετε ἀπὸ τὸ ἄγριον ἔθνος τῶν Τούρκων, καὶ ἐνθυμεῖσθε ὅσα » ἔλεγον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι παροξύνοντες ἀλλήλους κατὰ τῶν Περσῶν·

ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
Ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὴ

Παῖδας, γυναῖκας, νεῶν τε πατρῴων ἕδη.
Θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ ἁπάντων ὁ ἀγών.

Ὅταν δὲ οἱ Γάλλοι ἐξεστράτευσαν εἰς Αἴγυπτον ὁ Κοραῆς ἐξέδοτο τῷ 1803 ἐν Παρισίοις φυλλάδιον πλῆρες ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπαναστατικῆς φλογὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Σάλπισμα Πολεμιστήριον*. Ἐν προμετωπίῳ ὡραία χαλκογραφία ἐξεικονίζει τὴν Ἑλλάδα, « ἡ ὁποία μὲ » μαῦρα καὶ ἐξεσχισμένα φορέματα, εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος » πληγωμένη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τυράννους, μὲ λυτοὺς τῆς κεφαλῆς » τοὺς πλοκαμοὺς, ἀνυπόδητος καὶ σχεδὸν γυμνὴ, ὀδυρομένη καὶ » κλαίουσα τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἔῤῥιψεν ἡ θη» ριότης τῶν Τούρκων, τρέχει πρὸς ἡμᾶς τὰ τέκνα της, μᾶς δείχνει » τὰ κατεσχισμένα της φορέματα, μίαν πρὸς μίαν ἀνακαλύπτει τὰς » πληγάς της, μᾶς βάφει μὲ τὰ αἵματά της, μᾶς βρέχει μὲ τὰ δά» κρυά της, ἐναγκαλίζεται καὶ ἀσπάζεται ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς κατ' » ἰδίαν, καὶ ζητεῖ ἀπὸ ὅλους κοινῶς ἐκδίκησιν ».

Ὁ Κοραῆς ἀφοῦ πρῶτον διὰ στόματος τῆς Ἑλλάδος ἐξορκίζει τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν κατὰ Τούρκων πόλεμον τελευτᾷ τὸ σάλπισμά του ὡς ἑξῆς.

« Πολεμήσατε λοιπὸν, ὦ μεγαλόψυχα καὶ γενναῖα τέκνα τῶν πα» λαιῶν Ἑλλήνων, ὅλοι ὁμοῦ ἑνωμένοι τοὺς βαρβάρους τῆς Ἑλλάδος » τυράννους.

» Πολεμήσατε, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ, τοὺς ἀπανθρώπους καὶ σκληροὺς » Τούρκους· ὄχι ὅμως ὡς Τοῦρκοι, ὄχι ὡς φονεῖς, ἀλλ' ὡς γενναῖοι τῆς » ἐλευθερίας στρατιῶται, ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας » καὶ τῆς πατρίδος. Χύσατε χωρὶς ἔλεον τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν, ὅσους » εὕρετε ἐξωπλισμένους κατὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἑτοίμους νὰ σᾶς » στερήσωσι τὴν ζωήν. Ἂς ἀποθάνῃ ὅστις τυραννικῶς σφίγγει τῶν » Γραικῶν τὰς ἀλύσεις, καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ ῥήξωσι τὰ δεσμά των. » Ἀλλὰ σπλαγχνίσθητε τὸν ἥσυχον Τοῦρκον, ὅστις ζητεῖ τὴν σωτη» ρίαν του μὲ τὴν φυγὴν, ἢ εὐαρεστεῖται νὰ μένῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, » ὑποτασσόμενος εἰς νόμους δικαίους, καὶ γευόμενος καὶ αὐτὸς τοὺς » καρποὺς τῆς ἐλευθερίας καθὼς καὶ αὐτοὶ τῆς Αἰγύπτου οἱ Τοῦρκοι. » Ἂς ἦναι ἡ ἐκδίκησις ἡμῶν φοβερὰ, ἀλλ' ἂς γένῃ μὲ δικαιοσύνην. » Ἂς δείξωμεν εἰς τὸ ἄγριον τῶν Μουσουλμάνων γένος, ὅτι μόνη τῆς » ἐλευθερίας ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὄχι ἡ δίψα τοῦ φόνου καὶ τῆς ἁρπαγῆς » μᾶς ἐξώπλισε τὰς χεῖρας. Ἂς μάθωσιν οἱ ἀπάνθρωποι Τοῦρκοι

» ἀπὸ τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν, ὅτι διὰ νὰ παύσωμεν τὰς καθη-
» μερινὰς ἀδικίας, τὴν καθημερινὴν ἔκχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος,
» ἀναγκαζόμεθα πρὸς καιρὸν νὰ χύσωμεν ὀλίγον τουρκικὸν αἷμα ».

Τὴν 6 Ἰανουαρίου 1803 ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδη-
μίαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν (Conservateurs de l'homme) γαλλιστὶ
ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ κατεδείκνυεν
εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς μεγάλως
προοδεύσαντες ἀπετέλουν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον ἀκμαζούσης ἐθνικό-
τητος· ἐκ τοῦ ἐπιλόγου μεταφράζοντες παρατιθέμεθα τὴν ἑξῆς περι-
κοπήν.

« Ἔλαβον, ὦ πατρίς μου, ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον μὲ τὴν μονο-
» μερῆ πρόθεσιν τοῦ ν' ἀναγγείλω πρῶτος τὴν ἀρξαμένην ἀναγέννησίν
» σου εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως εἰς τὸ φιλόξενον καὶ φιλάν-
» θρωπον τοῦτο ἔθνος, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου εὗρον νέαν πα-
» τρίδα, ἀφ' ὅτου εἶχον τὸ δυστύχημα ν' ἀποχωρισθῶ σοῦ. Σοὶ πλη-
» ρόνω ὀφειλὴν, φροντίζων ταὐτοχρόνως καὶ περὶ τῆς μελλούσης σου
» δόξης. Ἐάν ποτε μεγάθυμον ἔθνος θελήσῃ νὰ τείνῃ πρὸς σὲ χεῖρα
» ἀρρωγὸν καὶ βοηθήσῃ τὰς προσπαθείας σου, ἂς μάθῃ τὸ ἔθνος αὐτὸ ὅτι
» θέλει ἀποκτήσει ὅλους τοὺς τίτλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης σου ἔχον
» μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι δὲν θὰ διαλύσῃ πρῶτον τὰ σκότη τῆς
» σημερινῆς Ἑλλάδος. Σὺ αὐτὴ, ὦ πατρίς μου, ἄνευ ξένης βοηθείας
» ἤνοιξας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ φῶτα, πανταχόσε ζητοῦσα αὐτὰ
» καὶ εἰσάγουσα· διὰ δὲ τῆς διαγωγῆς σου ταύτης καταδεικνύεις εἰς
» τὸν κόσμον, ὅτι ἂν δυστυχεῖς περιστάσεις γυμνώσωσι τὸ γονιμώ-
» τερον ἔδαφος, δὲν ἀφαιροῦσιν ὅμως καὶ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ γονιμό-
» τητα· ὀλίγη βροχὴ καὶ ὀλίγη σπορὰ ἀρκοῦσιν ὅπως ἐκ νέου βλαστή-
» σωσιν οἱ ὑποκρυπτόμενοι θησαυροί ».

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐκδόσεις τῶν
κλασικῶν Ἑλλήνων διαφαίνεται ἡ πολυμάθεια, κριτικὴ περίνοια, καὶ
ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἁγνὸς ἔρως τοῦ ἀνδρὸς, θέλομεν ἤδη καταριθμή-
σει αὐτάς.

Κατὰ πρῶτον ἐξέδωκε τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου μετὰ γαλ-
λικῆς μεταφράσεως ἐν Παρισίοις 1799. Τὴν ἔκδοσιν καταπλουτίσας
μετὰ κριτικῶν σημειώσεων προσεφώνησεν εἰς τοὺς τότε ἐλευθέρους
κατοίκους τῶν ἑπτὰ νήσων τοῦ Ἰονίου. Δεύτερον ἐξέδοτο ἑλληνο-
γαλλιστὶ τὸ περὶ Ἀέρων καὶ Ὑδάτων τοῦ Ἱπποκράτους (1800) μετὰ

προλεγομένων καὶ ἄλλων διαφωτίσεων. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον ἐτιμήθη, ὥστε ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴν ἐβράβευσε διὰ πέντε χιλιάδων φράγκων. Ὁ δόκτωρ Hoegmuller μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐτύπωσεν ἐν Βιέννῃ 1804 εἰς χωριστὸν τόμον· ὁ δὲ καθηγητὴς Φραγκίσκος Banafon ἐδημοσίευσεν ἐν Μαδρίτῃ (1808) ἱσπανικὴν μετάφρασιν τῶν προλεγομένων καὶ τοῦ κειμένου. Τῷ 1816 ὁ Κοραῆς ἀνετύπωσε τὸ σύγγραμμα ἄνευ τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας προετίθετο ν' ἀνασκευάσῃ ἐξ ὁλοκλήρου. Τὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς τὴν ἰατρικὴν σπουδάζοντας νέους Ἕλληνας (1).

Ὁ Κοραῆς ἵν' ἄρῃ τὰς περὶ Ἑλλάδος προλήψεις τῶν Εὐρωπαίων, ἐδημοσίευσε τῷ 1803 γαλλιστὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ παρ' Ἕλλησι πολιτισμοῦ. Ὁ πολυμαθὴς Ἕλλην διεθρυλλεῖτο ἤδη ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὁ Ναπολέων ἐπιθυμήσας νέαν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος ἀνέθηκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν Chaptal τὴν εὕρεσιν τῶν καταλλήλων μεταφραστῶν· ὁ ὑπουργὸς ἐπρότεινε τὸν La Porte du Theil καὶ τὸν Κοραῆν, καὶ διὰ τὰς γεωγραφικὰς σημειώσεις τὸν Γοσσελίνον. Δι' ἕκαστον τῶν συνεργατῶν ὡρίσθη ἐτήσιος μισθὸς 3,000 φράγκων. Τῷ 1805 οἱ μεταφρασταὶ παρουσίασαν τὸν πρῶτον τόμον εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ πρὶν ἢ τελειώσωσι τὸν δεύτερον ὡρίσθη αὐτοῖς ἰσόβιος σύνταξις ἐκ 2,000 φρ. Ἐν τῇ σπουδαίᾳ ταύτῃ μεταφράσει τοῦ Στράβωνος, τὰ βιβλία γ', δ', ζ', ἡ, ιά, ιγ', ιδ', καὶ ιέ, ὡς καὶ αἱ σημειώσεις εἰσὶν ἔργον τοῦ Κοραῆ. Τῷ 1802 ἐπεμελήθη πολυτελῆ ἔκδοσιν τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου παρὰ Φιρμίνῳ Διδότῳ. Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν συνειργάσθη εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Θουκυδίδου τοῦ Levesque (1795), τοῦ Ἡροδότου τοῦ Larcher, καὶ τοῦ Ἀθηναίου τοῦ Schweighaeuser (1801—1807)· ἔγραψε διάφορα ἄρθρα εἰς τὸ Ὀξώνιον Μουσεῖον (Museum Oxoniense), καὶ τὴν Γραφικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (Magazin encyclopedique).

Τῷ 1804 ἐξέδωκε τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἔκδοσιν ὄντως κλασικὴν, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινεθεῖσαν.

---

(1) Ὁ Κοραῆς προτιθέμενος νὰ ἐκδώσῃ τὰ Ἅπαντα τοῦ Ἱπποκράτους εἶχε σχεδὸν περάνει τὸ ἔργον, ὅπερ ἕτεραι παρεμπεσοῦσαι ἀσχολίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀναβάλῃ ἐπ' ἀόριστον. Τῷ 1831 ὁ ἐν Καινιξβέργῃ καθηγητὴς καὶ διάσημος ἑλληνιστὴς Dietz ἐπανειλημμένως ἐζήτησε τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραῆ, ἵνα ποιήσῃ χρῆσιν ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους, πλὴν ἀπέτυχε.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Ζωσιμάδαι προέτειναν αὐτῷ τὴν δαπάνῃ αὐτῶν ἔκδοσιν τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων· εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἀειμνήστων τούτων Ἠπειρωτῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ φήμη τοῦ φιλοπόνου καὶ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ. Τῷ 1805 ἐξέδοτο, ὡς πρόδρομον τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τὴν Ποικίλην Ἱστορίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, καὶ Ἡρακλείδου καὶ Δαμασκηνοῦ τὰ σωζόμενα, προσθεὶς καὶ στοχασμοὺς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης· τῷ 1807 τὸν Ἰσοκράτην εἰς δύο τόμους, ὕστερον δὲ τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου (1812—14), τὰς τέσσαρας πρώτας Ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος (1811—20), Ἱεροκλέους Ἀστεῖα (1812), καὶ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος (1).

Τῷ 1820 μεταφράσας ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων τὴν Συμβουλὴν τῶν τριῶν ἐπισκόπων, τῷ δὲ 1821 τὰ Πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ κύκλος τῶν ἐγγράφων σχέσεών του ηὐρύνετο, καθόσον προέβαινεν ἡ ἡλικία του. Τὰς ἀργὰς φιλολογικῆς ἐργασίας ὥρας ἐδαπάνα ἀλληλογραφῶν μετὰ πολλῶν τῆς Εὐρώπης φιλολόγων· ἀλλ' ἔγραφε καὶ πρὸς ὁμογενεῖς, πρὸς πόλεις, κυβερνήσεις, καὶ ὁλοκλήρους τάξεις πολιτῶν, λυπούμενος διότι αἱ ἀσχολίαι του *ἀνακυκλούμεναι καθ' ἡμέραν ὡς κύματα θαλάσσης καὶ φοβερίζουσαι νὰ τὸν πνίξωσι*, δὲν τῷ ἐσυγχώρουν ν' ἀποκριθῇ εἰς ὅλους. Τὸ πάρεργον τοῦτο τῶν ἐνασχολήσεών του διεσώθη τὸ πλεῖστον· καὶ αἱ ἐπιστολαί του, πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἀποκαλύπτουσαι ἀτημελήτως καὶ εὐτραπέλως τὰς φιλολογικὰς καὶ πολιτικὰς τοῦ ἀνδρὸς γνώμας, ἢ διοχετεύουσαι εἰς φιλικὰς καρδίας ὅλην ἀνυπόκριτον καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν του, εἶνε πολύτιμον κειμήλιον πρὸς κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐντὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναλάμπει ὁ πατριωτισμός του, πολλάκις ζηλοτύπου ἔρωτος μορφὴν προσλαμβάνων. Πολλαχοῦ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ φόβος του, μήπως πολιτισθῶσιν οἱ Τοῦρκοι πρὶν ἢ ἀναθάλῃ ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὸν ἄφινε νὰ κοιμηθῇ ἥσυχον· ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο τούτων φυλῶν καὶ ἡ ὑπόνοια τῆς ὑπερτερήσεως τῶν Ὀθωμανῶν ἀνηλεῶς τὸν ἐβασάνιζεν.

Ἡ ἔκρηξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διήγειρεν εἰς τὴν καρδίαν του θορυβώδη αἰσθήματα. Τὸ ἐπιχείρημα ἦτο τόσον μέγα καὶ ἄνισον, ὥστε ὁ Κοραῆς, δραστηρίως προετοιμάσας καὶ ὠθήσας τὸ ἔθνος εἰς

(1) Τὰ προλεγόμενα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Στράβωνος μετεφράσθησαν τῷ 1827 ἐν Μιλάνῳ ἰταλιστὶ ὑπὸ Μουστοξύδου μετὰ σημειώσεων.

τοῦτο, ἐξεπλάγη, καὶ τὴν συνείδησιν διεταράσσετο, μήπως συνήργησε διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν διδαχῶν του εἰς τὴν ἐξαδραπόδισιν τοῦ ἔθνους.

Μὴ δυνάμενος ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς σωματικάς του ἀσθενείας καὶ νομίζων, ὅτι μακρόθεν ἐγίνετο χρησιμώτερος, ὑπὲρ αὐτῆς ἀνενδότως ἠγωνίζετο παλαίων κατὰ τοῦ θανάτου ἀπειλοῦντος τὸ σῶμά του, ἔχων τεταμένας ὅλας του τὰς δυνάμεις, γράφων, προτρέπων, ἐλέγχων καὶ ἐπιφωνῶν μὲ φωνὴν ἀκουομένην μεταξὺ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν οἰμωγῶν ὀλλύντων καὶ ὀλλυμένων *θαρσεῖτε*!

Τῷ 1822 ἐξέδοτο τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τῷ δὲ 1825 τὸν δέκατον πέμπτον τόμον τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης περιέχοντα τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸν λόγον Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Thurot.

Ἐκτὸς τούτων ὁ ἀκάματος Κοραῆς ἐξέδοτο *Πάρεργα ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* εἰς τόμους ἐννέα, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιέχει τὰ *Πολυαίνου Στρατηγήματα* (1809), ὁ δεύτερος τοὺς *Μύθους τοῦ Αἰσώπου* (1810), ὁ τρίτος *Γαληνοῦ καὶ Ξενοκράτους περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς* (1814), ὁ Δ' *Μάρκου Ἀντωνίου τὰ εἰς ἑαυτὸν* (1816), ὁ Ε' *Ὀνησάνδρου Στρατηγικὸν* (1822), ὁ ἕκτος *Πλουτάρχου Πολιτικὰ* (1824), ὁ Ζ' *Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον* καὶ *Κέβητος πίνακα* (1826), καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι Η' καὶ Θ' *Ἀρριανοῦ διατριβὰς Ἐπικτήτου* (1827).

Τῷ 1828 ἤρξατο τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ἀτάκτων*, ἐν οἷς ἀπεθησαύρισε πολύτιμον ὕλην· ὁ πρῶτος τόμος περιέχει δύο τέως ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ὁ Β' Λεξικολογίαν (1829), ὁ τρίτος Χιακὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ δοκίμια ἁπλοελληνικῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης (1830), ὁ Δ' Λεξιλόγιον (1832), καὶ ὁ πέμπτος δημοσιευθεὶς μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ Φουρναράκη (1835), εἰς δύο μέρη περιέχει ὁμοίως Λεξικογραφικὴν ὕλην, καὶ πλήρεις πίνακας τῶν προεκδοθέντων τόμων.

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Κοραῆ εἶνε ὁ *Ἱερατικὸς Συνέκδημος* τυπωθεὶς τῷ 1831 ἐν Παρισίοις καὶ περιέχων τρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεθ' ἁπλοελληνικῆς μεταφράσεως κλπ.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐθνωφελῶν καὶ ἀδιαλείπτων ἐργασιῶν του ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἁφήρπασεν ἐκ τοῦ βίου τὸν χαλκέντερον ἐκεῖνον γέ-

ροντα, τοῦ ὁποίου τὴν στέρησιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐθρήνησε καὶ ὁ σοφὸς τῆς Εὐρώπης κόσμος.

Ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῇ 10 Ἀπριλίου 1833 ἐκηδεύθη πομποδῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνεγερθέντος ἐν τῷ πολυανδρίῳ τοῦ Mont Parnasse μνημείου του ἐχαράχθη ὀλιγόστιχος ἐπιγραφή (1).

Συγγράμματα.

—La médecine clinique. Montpellier 1787 (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Selle).

—Introduction à l'étude de la nature et de la médecine. Montp. an III (1795) (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ αὐτοῦ Selle).

—Cathechisme orthodoxe Russe. Montp. (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τῆς κατηχήσεως Πλάτωνος μητρ. Μόσχας).

—Vade-mecum du medecin. Montpellier (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

—Esquisse d'une histoire de la médecine et de la chirurgie. Paris 1767 (μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τοῦ Black).

Pyretologiæ synopsis. Montpellier 1786. (Ἡ ἰατρικὴ αὕτη αἰνέσιμος διατριβή του ἐκ σελίδων 76 κειμένου, λατινιστὶ γεγραμμένη προσφωνεῖται εἰς τὸν φίλον του Βερνάρδον Keun).

—Ἀδελφικὴ διδασκαλία. Ἐν Ῥώμῃ (Παρισίοις) 1798.

—Les caractères de Theopraste, d'après un manuscrit du Vatican contenant des additions qui n'ont pas encore paru en France, traduction nouvelle, avec le texte Grec, des notes critiques et un discours préliminaire sur la vie et les écrits de Theophraste, par Coray, docteur en médecine, de la faculté de Montpellier. Paris 1799.

—Traité d'Hippocrate, des airs, des eaux et des lieux, traduction nouvelle avec le texte grec collationé sur deux manuscrits, notes critiques, historiques et medicales, un discours préliminaire, un tableau comparatif des vents anciens et modernes, une carte géographique, et des index nécessaires, par Coray. Paris 1800.

—Ἱπποκράτους τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, δεύτερον ἐκδοθὲν μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως, ᾧ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ Νόμος, μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ τὸ τοῦ Γαληνοῦ ὅτι ἄριστος ἰατρὸς, καὶ φιλόσοφος. Ἐν Παρισίοις 1800 καὶ 1816.

—Βεκκαρίου περὶ ἀδικημάτων καὶ ποινῶν. Ἐν Παρισίοις 1802 καὶ 1823.

—Σάλπισμα πολεμιστήριον. Ἐν Παρισίοις 1803.

—Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικὰ βιβλία δέκα. Ἐν Παρισίοις 1804, 2 τόμοι.

—Lettre du docteur Coray sur le testament secret des Atheniens, dont parle Dinarque dans la harangue contre Demosthènes. (ἐδημοσιεύθη ἐν Magazin Encyclopédique, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Mélanges de Chardon de la Rochette tom. II).

(1) Π. Ἀργυροπούλου βίος Κοραῆ.—Sinner Biographie Universelle tom. LXI,

—Διάλογος δύο Γραικῶν κατοίκων τῆς Βενετίας 1805, καὶ ἐν Ὕδρᾳ 1825.

—Πρόδρομος Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Παρισίοις 1805.

—Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Ἐν Παρισίοις 1807—1835, τομ. 15.

—Πάρεργα Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης 1809—1827 τόμ. 9.

—Ἰλιάδος Ῥαψῳδίαι Δ'. 1811—20.

—Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσόφων Νόμῳ καλὸν, Νόμῳ κακόν. Ἐν Λειψίᾳ 1819.

—Ἄτακτα. Ἐν Παρισίοις 1818—1825, τόμοι 5.

—Συνέκδημος ἱερατικός 1831.

—Σύνοψις ἱερᾶς Κατηχήσεως. (ἐξεδόθη πολλάκις).

—Αὐτοβιογραφία. Ἐν Παρισίοις 1833 (1).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Κοραῆς συνέγραψε πολλὰς φιλολογικὰς καὶ πολιτικὰς διατριβὰς δημοσιευθείσας εἰς γαλλικὰ καὶ ἑλληνικὰ περιοδικὰ συγγράμματα καὶ ἰδίᾳ ἀνωνύμως εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, προτροπῇ αὐτοῦ ἱδρυθέντα ἐν Βιέννῃ. Τῶν δὲ ἀπειραρίθμων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐδημοσιεύθη ἀπάνθισμα ὑπὸ τοῦ Ῥώτα, τέσσαρας δὲ αὐτογράφους κώδικας κατέχει νῦν ὁ Κ. Νικολαΐδης Λεβαδεύς.

Ἀποθανὼν ὁ Κοραῆς ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφά του εἰς τὸ τῆς Χίου γυμνάσιον, ἐν δὲ τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ μνημονεύονται καὶ τὰ ἑξῆς ἀνέκδοτα.

—Adnotationes in Atheneum.

—Notes sur Eschyle.

—Ἰλιάδος ῥαψῳδία Ε' ἕως τὸν 250 στίχον.

—Σημειώσεις εἰς τὸν Ἀθήναιον καὶ Ἡρόδοτον.

—Ὕλη λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.

—Γραμματικαὶ σημειώσεις.

—Ἴσον τῶν σταλθεισῶν σημειώσεων εἰς Βάρκερ.

—Ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ἀπολλώνιον περὶ συντάξεως.

—Γαληνοῦ εἰς τὸ περὶ χυμῶν Ἱπποκράτους.

—Ἀρεταίου μετάφρασις γαλλική. (ἀτελής).

—Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν τῆς Ἑλλάδος πολίτευμα.

—Observationes miscellanæ.

— » in Athenæum.

—Λεξικολογία.

—Μετάφρασις Ἡροδότου εἰς τὸ γραικικὸν σελ. 1—1250 ἕως τὴν παράγραφον 56 τοῦ ς' βιβλίου.

—Ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους, μετάφρασις γαλλική. (ἀτελής).

—Plus l'art de la médecine.

—Κείμενον καὶ σημειώσεις εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, καὶ τὸ περὶ ἀρχαίας ἰατρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους.

—Σημειώσεις κατὰ Γαληνοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

---

(1) Τὰ εἰς διαφόρους συγγραφεῖς προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ ἐτυπώθησαν ἰδίᾳ ἐν Βιέννῃ 1819, τὰ δὲ εἰς Ὅμηρον, ἢ περὶ Παπατρέχα, ἐν Ἀθήναις 1842 καὶ 1859.

—Ἔτι τινὲς σημειώσεις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους.
—Γραμματικὴ τῆς γραικικῆς γλώσης (ἀτελείωτος).
—Στίχοι Ἰωάννου Τζέτζου.
—Περὶ μέτρων.
—Σχόλια εἰς τὸ Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως.
—Λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.
—Λεξικὸν διαφόρων συγγραφέων εἰς τὸν Ἱπποκράτην.
—Adnotationes in varios autores Græcos.
—Ἄλλη λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.

Τὰ περιθώρια πολλῶν βιβλίων του γέμουσιν ἰδιογράφων σημειώσεων, καὶ ἰδίως τὰ τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

Δημήτριος Γαλανός.

Ἐγεννήθη τῷ 1760 ἐν Ἀθήναις καὶ ἦν δευτερότοκος υἱὸς Παντολέοντος Γαλανοῦ. Ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος του, οὗ προΐστατο τότε Ἰωάννης ὁ Μπενιζέλος. Ἔρωτι τελειοτέρας παιδεύσεως μετέβη εἰς Πάτμον καὶ ἠκροάσθη Δανιὴλ τοῦ Πατμίου, καὶ μετὰ ἑξαετίαν προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ θείου του Γρηγορίου μητροπολίτου Καισαρείας, ἤκουσε καὶ ἐνταῦθα Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ (1).

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ ταῦτα ὁ ἐν Καλκούτᾳ τῆς Ἰνδικῆς Κωνσταντῖνος Πανταζῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐζήτησε νέον τινὰ ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς, ὡς τοιοῦτος συστηθεὶς ὁ Γαλανὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Βυζαντίου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1786 ἔτους καὶ ἐλθὼν εἰς Καλκούταν ὑπεδέχθη φιλοφρόνως παρὰ τοῦ Πανταζῆ, ὅστις ἰδὼν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συγγενῶν του. Ὁ Δημήτριος διατρίψας, ὡς λέγει ὁ Κ. Τυπάλδος, ἱκανὰ ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πανταζῆ, διδάσκων τοὺς νέους μὲν ἐξ περίπου ἔτη τὴν ἑλληνικὴν, αὐτὸς δὲ διδασκόμενος παρ' ἄλλων τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν Σανσκριτικὴν, τὴν Περσικὴν καὶ τὰς λοιπὰς ἀσιατικὰς γλώσσας, ἔτι δὲ ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα ἀποκτήσας, καὶ μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ ὑπόληψιν παρ' Ἄγγλοις καὶ Ἰνδοῖς ἔχων, ἀπεράσισε νὰ ἀφιερώσῃ ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ὅθεν καταθέσας τὴν χρηματικήν του περιουσίαν εἴς τινας τῶν εὐϋπο-

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Τυπάλδος λέγει, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐφοίτησε πρῶτον ἐν Μεσολογγίῳ παρὰ Δανιήλ. Αὐτὸς ὁ Δημήτριος γράφων πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον λέγει· «Μετὰ τὸν Δανιὴλ διδάσκαλός μου ἐχρημάτισεν ὁ οὐχ ἥττων τοῦ Δανιὴλ Παναγιώτης Παλαμὰς ὁ ἐκ Μεσολογγίου τῆς Αἰτωλίας.» Ἰνδικὴ Ἀλληλογραφία σελ. 76

λῃπτοτέρων ἐμπορικῶν οἴκων, ἵνα λαμβάνῃ κατ' ἔτος τοὺς τόκους τῶν χρημάτων αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἱεράπολιν τῶν Ἰνδῶν Κασσῆν (Μπενάρες). Ἐνταῦθα ἐγκαταλιπὼν πᾶσαν ἄλλην βιωτικὴν φροντίδα, ἐνεδύθη τὴν σεμνὴν τῶν Βραχμάνων στολὴν, καὶ τὰ τούτων ἔθιμα λαβὼν, καὶ τοὺς θειοτέρους καὶ σοφωτέρους τῶν σοφῶν τούτων συναναστρεφόμενος, ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν, οὐ μόνον πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν φιλολογίαν ἔμαθεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλοτέραν θεοσοφίαν παρὰ τῶν δοκιμωτέρων ἐμυήθη· καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας αὐτῶν τοσοῦτον ηὐδοκίμησεν, ὥστε ἐθεωρεῖτο παρά τε τῶν ἀποίκων Ἄγγλων καὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαίων, καὶ παρὰ τῶν σεμνοτέρων Βραχμάνων καὶ λοιπῶν Ἰνδῶν, ὡς ἀνὴρ θεῖος καὶ σοφώτατος (1).

Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τῶν τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ὁ ἀοίδιμος Δημήτριος Γαλανὸς ὁ Ἀθηναῖος ἀνέλαβε τὸ κολοσσιαῖον ἔργον ἤγουν τὴν ἐκ τῆς βραχμανικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετάφρασιν τῶν σοφωτέρων Ἰνδικῶν συγγραμμάτων. Ἀποβιώσας δὲ ἐν Βενάρες τῇ 6 Μαΐου τοῦ 1833 ἐδωρήσατο εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον τὴν βιβλιοθήκην, τὰ συγγράμματά του, καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Ὁ σοφὸς βραχμὰν Μωσῆς Σιτελσὴν ἐπέγραψεν Ἰνδοστανιστὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γαλανοῦ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον.

Βαβαὶ ἑκατοντάκις! ὅτ' ὁ Δημήτριος Γαλανὸς,
Ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς,
Μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ τὸ οἷμοι! εἶπον ἔξω φρενῶν.
Ἀπῆλθε φεῦ! ὁ Πλάτων τοῦ αἰῶνος.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Γαλανοῦ ἐκ τοῦ βραχμανικοῦ μεταφρασθέντων ἐξεδόθησαν μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ ἀξιολόγων προλεγομένων ὑπὸ τοῦ Κ. Γεωργίου Κοζάκη Τυπάλδου καὶ ἐπιστασίᾳ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ εἰς τόμους ἑπτὰ (ἐν Ἀθήναις 1845—1853) τὰ ἑξῆς.

—Βατριχαρῆ βασιλέως ἠθολογίαι, γνωμολογίαι καὶ ἀλληγορίαι—Τοῦ αὐτοῦ ὑποθῆκαι ἢ περὶ ματαιότητος τῶν τοῦ κόσμου—Πολιτικὰ, οἰκονομικὰ, καὶ ἠθικὰ ἐκ διαφόρων ποιητῶν—Σύνοψις γνωμικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἠθολόγου

(1) Μὴ ὑπολάβῃ τις, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐξώμοσε τὴν πάτριον θρησκείαν. Ὁ ἐν ἔτει 1823 ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν Ν. Κεφαλᾶς λέγει ταῦτα· «Ὁ Γαλανὸς ἐμυήθη εἰς ὅλα τὰ »Ἰνδικὰ μυστήρια ἵνα φωτισθῇ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἠθικῆς καὶ οὐχὶ ὅπως ἀσπασθῇ »τὴν θρησκείαν τῶν Βραχμάνων· εἶνε χριστιανὸς πράγματι καὶ ὄχι κατ' ὄνομα, οἱ δὲ »Βραχμᾶνες ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει δέχονται ἐξωμότας». Descrizione della città di Benares, σελ. 16.

καὶ φιλοσόφου Σανακέα (1) —Ζαγαννάθα Πανδιταράζα, ἀλληγορικὰ, παραδειγματικὰ, καὶ ὁμοιωματικά. Ἐν Ἀθήναις 1845.

—Βαλαβαράτα ἢ συντομὴ τῆς Βαχαβαράτας. Ἐν Ἀθήναις 1845.

—Γιτὰ, ἢ θεσπέσιον μέλος. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Ῥαγγοῦ-Βάνσα ἢ γενεαλογία τοῦ Ῥαγγοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Ἰτιχασαμουτσάϊα, τοὐτέστιν ἀρχαιολογίας συλλογή. Ἀθήνησι 1851.

—Χιτοπαδάσσα ἢ Πάντσα Τάντρα (Πεντάτευχος), συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Βισνουσαρμᾶνος (2), καὶ Ψιττακοῦ μυθολογίαι νυκτεριναί. Ἐν Ἀθήναις 1851.

—Δουργά. Ἐν Ἀθήναις 1853

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασε καὶ τὴν Βαγαβάταν, καὶ συνέγραψε βραχμανιστὶ πραγματείαν τινα ἀνεπίγραφον,—Βραχμανικὸν λεξικόν—Βραχμανικὸν ὀνομαστικόν—Περσικὸν, βραχμανικὸν, ἑλληνικὸν λεξικόν—καὶ βραχμανικὸν, ἀγγλικὸν, καὶ ἑλληνικὸν λεξικόν.

Τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Η. Τανταλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ καὶ ὑπὸ Γ. Τυπάλδου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἰνδικῶν Μεταφράσεων, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Ναθαναὴλ τὸν Σίφνιον ἀποθανόντα ἐν Δάκκᾳ τῆς Ἰνδικῆς.

Δημήτριος Πετριτσόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1764 ἐν Λευκάδι. Ὁ πάππος αὐτοῦ Δημήτριος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ἐγκαταλιπὼν τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα του, Καλάβρυτα (1716), κατέφυγε μετὰ τοῦ πατρός του παπα-Πέτρου ἱερέως καὶ τῆς ἄλλης οἰκογενείας τὸ πρῶτον εἰς Κέρκυραν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀπόστολος Ψωμᾶς ἐκ πλουσίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Λευκάδος ὁρμώμενος, μεταβὰς εἰς Κέρκυραν διὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, συνεσχετίσθη κατὰ τύχην τῇ ἀρτισυστάτῳ ταύτῃ οἰκογενείᾳ καὶ ἡ γνωριμία αὕτη ἐπήνεγκε τὸν συμβιβασμὸν τοῦ γάμου τῆς Χρυσούλας θυγατρὸς τοῦ Ψωμᾶ, καὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ ἱερέως παπα-Πέτρου. Τότε δὲ πανοικεὶ ἡ τοῦ Πετριτσοπούλου οἰκογένεια μεταβᾶσα (1719) διὰ τοὺς γάμους εἰς Λευκάδα, ἀποκατεστάθη αὐτόσε διὰ παντός. Ὁ

(1) Τὸ ἰνδικὸν πρωτότυπον μετὰ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως παρέδωκε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1823 ὁ Γαλανὸς εἰς Νικόλαον τὸν Κεφαλᾶν, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ῥώμην τὸ μὲν πρωτότυπον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, τὴν δὲ μετάφρασιν μεταβαλὼν εἰς ἁπλουστέραν φράσιν ἐτύπωσεν αὐτόσε τῷ 1823 ὡς ἰδίαν ἀπὸ τοῦ βραχμανικοῦ.

(2) Ἐπειδὴ ἡ τοῦ Γαλανοῦ μετάφρασις τῆς Χιτοπαδάσσας εἶνε ἀτελὴς, προσετέθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἡ ὑπὸ Συμεὼν τοῦ Σῆθ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐξελλήνισις τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Στεφανίτης ᾗ Ἰχνηλάτης»,

Δημήτριος ἐκτήσατο υἱόν, ὀνόματι Πέτρον-Παῦλον, ὃν ἡλικιωθέντα ἔπεμψεν εἰς Ἰταλίαν (1742) ἐπὶ λόγῳ σπουδαίας ἀγωγῆς. Ἐκεῖ λαβὼν ὁ Πέτρος τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδάκτορος, μετήρχετο τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ ζήλου καὶ τιμιότητος, διὸ καὶ ἐτιμήθη πολλάκις διὰ δημοσίων θέσεων. Νυμφευθεὶς οὗτος (1747) τὴν Καλομοίραν, θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς Φραγκίσκου Βολίνου, ἐκ Πελοποννήσου, ἐκτήσατο πρὸς τοῖς ἄλλοις τέκνοις, καὶ τὸν ἐν λόγῳ Δημήτριον.

Παιδευθεὶς ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γεννεθλίου νήσου μετέβη τῇ 1 Ἰουλίου 1782 εἰς Πατάβιον, ὅπου ἀκροασάμενος κατὰ πρῶτον τὰ Φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἀφωσιώθη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἰατρικὴν, τῆς ὁποίας καὶ ἐστέφθη διδάκτωρ ἐν ἔτει 1786. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἰδιωτεύων μετήρχετο ἐν Λευκάδι τὴν ἐπιστήμην μετ' ἀπαραδειγματίστου ἀφιλοκερδείας. Τὴν δὲ 30 Μαρτίου 1802 ἀνηγόρευσεν αὐτὸν ἡ Λευκὰς ἕνα τῶν ἀρχηγῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεώς της, ἐπὶ τῆς ἱδρυθείσης Ἑπτανήσου πολιτείας. Περιελθούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσσων καὶ Ὀθωμανῶν, ὁ Πετριτσόπουλος ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς Ἑπτανήσου Βουλῆς (1803), τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος (1804) Πρύτανις ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1806 εἰς Λευκάδα ἐπιστρέψας διωρίσθη Ἔφορος τῆς ἐκεῖ Παιδείας. Ἐπὶ τῆς δευτέρας κατοχῆς τῶν Γάλλων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς Λευκάδος (1807—09), καὶ εἶτα παραιτηθεὶς ἐπεδόθη αὖθις εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, καλλιεργῶν καὶ τὰς Μούσας. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Λευκάδι τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1833.

Ὁ Πετριτσόπουλος ἦν φιλόσοφος συγγραφεὺς, πλὴν δυστυχῶς ἐν τοῖς ἐκδοθεῖσι πονήμασιν αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν ἀκρισιῶν ὑπάρχουσι τερατώδεις παραμορφώσεις, μνεῖαι συγγραμμάτων ἀνυπάρκτων(1), ἐπιγραφαὶ ἐπινοηθεῖσαι, νομίσματα πλαστὰ, καὶ ἄλλα μὴ τιμῶντα τὴν μνήμην τοῦ λογίου τούτου, ὅστις ζῶν διεσύρθη ὡς ἀπαταιὼν, καὶ πλαστογράφος ὑπὸ τῶν διασήμων Γερμανῶν Βοικχίου(2), καὶ Φραντζίου(3) οὐδὲν δημοσιεύσας εἰς ὑπεράσπισίν του.

---

(1) Ὡς Μαργουνίου περὶ τῆς εἰς Ἐπτάνησον εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ κλπ. Ἐν Leucadia sotto i Romani.

(2) Bœck, Corpus Inscriptionum 43.

(3) Franzius, Elem. Epigr. Græc. 39.

Συγγράμματα.

—Saggio Storico sulle prime età dell'isola di Leucadia. Firenze 1814.

—Seguito delle Medaglia Leucadie. Padova 1815.

—Illustrazione d'una Medaglia di Leucade unica sin ora. Pavia 1821.

—Illustrazione d'una Medaglia d'Itaca. Corcira 1823.

—Saggio Storico sull'età di Leucadia sotto il dominio de'Romani. Venezia 1824.

—Cenni intorno la versione d'un iscrizione segnata sopra un'elmo antico di bronzo. Corcira, 1829.

Καὶ εἴκοσι ἕν ἕτερα ἀνέκδοτα, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Κυρ. Ι. Σταματέλου ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς (Πανδώρα ἀριθ. 309—10) ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτα ἐρανιζόμεθα.

Κωνσταντῖνος Κούμας.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1777 ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θεσσαλίας καὶ διήκουσεν Ἰωάννου Πεζάρου· διακριθεὶς δ' ἐπὶ σπανίᾳ φιλομαθείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ ἐπέδωκεν ὑπὲρ πάντας τοὺς συμμαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἀνεδείχθη τὸ 1798 διδάσκαλος πρῶτον μὲν τοῦ ἐν Λαρίσσῃ σχολείου, ἔπειτα δὲ τοῦ ἐν Τσαριτσάνῃ· ἐδίδασκεν ἑλληνικά τε καὶ μαθηματικά, ἑρμηνεύων τοὺς συγγραφεῖς, παρὰ τὴν παραδεδεγμένην μέθοδον τῆς συνωνυμίας, κατ' ἔννοιαν καὶ διὰ μιᾶς λέξεως. Τὸ 1800 μετέφρασε μετὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος Ἀσάνη, τὰς Κωνικὰς Τομὰς τοῦ Καίλλου, ἃς καὶ ἐξέδοτο τύποις ἐν Βιέννῃ (1803).

Ἀπὸ τοῦ σχολείου τῆς Τσαριτσάνης μετέβη ὁ Κούμας εἰς τὰ τῶν Ἀμπελακίων (1803), καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην τὸ 1804, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἔκδοσιν πλήρους σειρᾶς μαθηματικῆς. Φοιτήσας δ' ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ, διήκουσε τῆς τε καθαρᾶς καὶ ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδημοσίευσε (1807) μετὰ ἐπαυξήσεων τὸ περὶ μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς σύγγραμμα τοῦ Φονταίνου, καὶ τὴν χημείαν τοῦ Ἀδήτου (1808).

Μετὰ ταῦτα κατατρυχόμενος ὑπὸ χρηματικῶν ἀναγκῶν, ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, μετέβη (1809) ὡς διδάσκαλος εἰς Σμύρνην, κατὰ προτροπὴν καὶ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, ὅπου συστήσας μετὰ τοῦ μακαρίου Οἰκονόμου τὸ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον, ἐδίδαξε μαθηματικά, φιλοσοφίαν, πειραματικὴν φυσικὴν, περὶ ἧς ἔγραψε πραγματείαν τυπωθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τὸ 1812, Γεωγραφίαν καὶ Ἠθικὴν, μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ μεγίστης δραστηριότητος, προβὰς καὶ εἰς φυσικὰ καὶ χημικὰ πειράματα, ἄγνωστα τέως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Γυμνασίου, δόντος ἀξιολόγους καρποὺς,

μετέβη προσκληθεὶς (1813) εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖον, ὅπου ἐδίδαξεν ἑλληνικὰ, μαθηματικὰ καὶ φιλοσοφίαν.

Τὸ 1818 καὶ 1819 ἐξέδοτο ἐν τέσσαρσι τόμοις Σύνταγμα Φιλοσοφίας, περιέχον ἐμπειρικὴν Ψυχολογίαν, Κρηπῖδα Φιλοσοφίας, Λογικὴν, Γενικὴν Γραμματικὴν, Μεταφυσικὴν, Αἰσθηματικὴν, Ἠθικὴν, περὶ Δικαίου, Ἠθικὴν Θεολογίαν, καὶ Παιδαγωγικήν. Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη ἐδημοσίευσε καὶ μετάφρασιν τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ζενεμάνου, Σύνοψιν Χρονολογίας, Σύνοψιν Παλαιᾶς Γεωγραφίας, καὶ Σύνοψιν Ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσαν Ἀριθμητικὴν, Γεωμετρίαν, Γεωγραφίαν νεωτέραν, Ἀστρονομίαν, Λογικὴν, καὶ Ἠθικήν.

Τὸ 1819 ἔτος, εἰ καὶ πάσχων, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, καὶ συνέδεσε σχέσεις μετὰ πολλῶν ἐν αὐτῇ σοφῶν καὶ φιλελλήνων. Καὶ τὸ μὲν ἐν Λειψίᾳ Πανεπιστήμιον ἀνέδειξεν αὐτὸν διὰ διπλώματος Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν ὡραίων Τεχνῶν, αἱ δὲ ἐν Βερολίνῳ καὶ Μονάχῳ Βασιλικαὶ Ἀκαδημίαι, ὠνόμασαν μέλος αὐτῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Σμύρνην τὸ 1820 ἔτος ἵνα διευθετήσῃ τὰ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου, διαταραχθέντα ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἔμεινεν οἰκουρῶν καὶ μεταφράζων τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Γερμανικὸν Λεξικὸν τοῦ Ῥειμέρου, ὃ καὶ τύποις ἐξέδοτο τὸ 1826 ἐν Βιέννῃ.

Ἠναγκάσθη δὲ ἵνα ἀναχωρήσῃ καὶ αὖθις ἐκ Σμύρνης, ἕνεκα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους, ὅτε καὶ ἐδημεύθη ἡ περιουσία αὐτοῦ μετὰ τῆς βιβλιοθήκης του.

Ἐλθὼν εἰς Τεργέστην ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Ἱστοριῶν τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1831 ἔτους, ἣν καὶ ἐξέδοτο ἐν δώδεκα τόμοις τὸ 1832 ἐν Βιέννῃ. Μετὰ δ' ἓν ἔτος ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν διὰ Σχολεῖα, τρὶς μετατυπωθεῖσαν. Μετέφρασε πρὸς τούτοις καὶ τὴν τοῦ Βάλβη Γεωγραφίαν, ἣν ἐξέδοτο μετὰ θάνατον ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ εἰς πέντε τόμους.

Ἀπεβίωσε δ' ἐν Τεργέστῃ τὴν 1 Μαΐου 1836, ἄγων μόλις τὸ 56 ἔτος τῆς ἡλικίας, προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς χολέρας.

Ὁ Κούμας ἀνεδείχθη εἷς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ κοινωφελεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, κατατρίψας τὸν βίον εἰς εὐεργεσίαν τῆς πατρίδος διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς συγγραφῆς, οὔτε κόπων, οὔτε δαπανῶν, οὐδὲ τῆς ὑγείας αὐτοῦ φειδόμενος (1).

(1) Ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας, δημοσιευθείσης ἐν δωδεκάτῳ τόμῳ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, (Παγδώρα φυλ. 124).

Συγγράμματα.

—Κωνικαὶ τομαὶ Καΐλλου. Ἐν Βιέννῃ 1803.

—Σειρὰ στοιχειώδης τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν πραγματειῶν. Ἐν Βιέννῃ 1807. Τόμοι 8.

—Χημείας Ἐπιτομὴ, τοῦ Ἀδήτου. Ἐν Βιέννῃ 1808. τόμ. 2.

—Σύνοψις Φυσικῆς, εἰς χρῆσιν τῶν πρωτοπείρων μαθητῶν τοῦ ἐν Σμύρνῃ φιλολογικοῦ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1812.

—Βετλάνδου Ἀγάθων, μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1814. τομ. 3.

—Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τενεμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1818.

—Ἱστορικὴ Χρονολογία. Ἐν Βιέννῃ 1818.

—Σύνοψις τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1819.

—Σύνοψις ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσα ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν, νέαν γεωγραφίαν, ἀστρονομίαν, λογικὴν καὶ ἠθικήν. Ἐν Βιέννῃ 1819.

—Λεξικὸν διὰ τοὺς μελετῶντας τὰ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, κατὰ τὸ ἑλληνικογερμανικὸν τοῦ Ῥειμέρου συνταχθὲν, μετὰ προσθήκης συντόμου πραγματείας περὶ προσῳδίας. Βιέννῃ 1826. τόμ. 2.

—Βετλάνδου τῶν Ἀβδηριτῶν ἡ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Βιέννῃ 1827. τόμοι 2.

—Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἐν Βιέννῃ 1838. Τόμ. 12.

—Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐν Βιέννῃ. (μετετυπώθη πολλάκις).

—Γεωγραφία Βάλβη. Ἐν Βιέννῃ 1838—40, τόμ. 5.

Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, καὶ ἐχρημάτισε μέγας ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, εἶτα δὲ μητροπολίτης Ἰκονίου, καὶ ὕστερον Ἀδριανουπόλεως. Τῷ 1813 παραιτηθέντος Ἱερεμίου Δ′ προεβιβάσθη ἐξ Ἀνδριανουπόλεως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος, ἔκτος τὴν προσωνυμίαν. Τὴν 13 Δεκεμβρίου 1818 διαδεχθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου Ε′, ἀπῆλθεν ὁ Κύριλλος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἔνθα θεαρέστως ἐβίου μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον (Ἰουν. 1821).

Ὁ Κύριλλος ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατὴς, εἰδήμων τῆς τουρκικῆς, καὶ τὸν βίον κοσμιώτατος (1).

Τῷ 1802 ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερογραφικὴν ἁρμονίαν ἐκ διαφόρων ἐμμέτρων ποιημάτων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Γεωργίου τοῦ Πισίδου, καὶ Νικηφόρου Ξανθοπούλου, προσθεὶς καὶ ἄλλα περίεργα οἷον κατάλογον τῶν πατριαρχῶν κλπ.

(1) Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. σελ. 276.

Συγγράμματα.

—Πίναξ χωρογραφικὸς τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου. Βιέννῃ 1812 εἰς δύο μεγάλα φύλλα.

—Ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ, ἐν ἔτει 1815. 8 σελ. 73. Ἐν τέλει συνῆπται Περιγραφὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν (σελ. 67—73).

Τὸ ἄνω σύγγραμμα τοῦ Κυρίλλου εἶνε λίαν περίεργον διὰ τὰς τοπογραφικὰς εἰδήσεις, καὶ τὰς δημοσιευομένας ἐπιγραφάς.

Ὁ Κύριλλος συλλέξας ϗ ἐπιγραφάς τινας ἀρχαίας ἐξέδωκεν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ·

Στυλιανὸς Βλασόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1748 ἔτος, καὶ ἔλαβεν, ὡς εἰς μίαν τῶν πρώτων ἀνήκων οἰκογενειῶν τῆς νήσου, τὴν καλλιτέραν παιδείαν, ὅσον ἐσυγχώρουν οἱ τότε καιροὶ καὶ ἕξεις.

Ἀφοῦ ἔκαμε τὰς πρώτας εἰς τὴν πατρίδα του σπουδὰς μετέβη πρὸς τελείωσιν αὐτῶν εἰς Πατάβιον, ὅπου ἔλαβε καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ νομοδιδασκάλου. Ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν καὶ νυμφευθείς, μόλις τὸ εἰκοστὸν πέμπτον φθάσας ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐκαλέσθη εἰς δημόσια ὑπουργήματα. Ἀλλ' οὔτε πολιτικῶν ἐπιστασιῶν καθήκοντα, οὔτε οἰκειακαὶ φροντίδες ἠδυνήθησαν ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὰς φίλας Μούσας, κατεγίνετο δ' ἐξ ἐναντίας ὅλαις δυνάμεσιν ἀείποτε εἴς τε σπουδαίας καὶ εἰς τερπνὰς μελέτας, ἀνθότου καὶ ἀπέβη ἐντριβέστατος πρὸ πάντων εἰς τὰς νομικὰς καὶ θεολογικὰς ἐπιστήμας, ὡραϊσμὸς μὲν χρηματίσας τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Δικανικοῦ Συλλόγου ὄχι τῶν τυχόντων ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τρίβων δὲ καὶ περὶ τὴν θεολογίαν ὡς εἴτις καὶ ἄλλος. Ὑπῆρξε δὲ καὶ τῶν πρώτων εἷς καὶ διασημοτέρων Συνέδρων τῆς κατὰ τὴν δευτέραν τῶν Γάλλων ἐπικράτησιν συσταθείσης ἐν Κερκύρᾳ Ἰονιακῆς Ἀκαδημίας, καὶ οὐδ' ἔπαυσε πώποτε ἐν διαστήματι ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπέκεινα τοῦ νὰ ἀφοσιῶται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἰδίας πατρίδος, χρηματίσας ἐκ διαδοχῆς Γερουσιαστὴς, Συντακτικὸς Νομοθέτης, Πρύτανις ἐν Λευκάδι, Δήμαρχος καὶ δικαστὴς τῶν ἀνωτέρων Δικαστηρίων ἐν Κερκύρᾳ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοῦ χρόνους Σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κανονικῷ δικαιώματι. Ἐτελεύτησε δὲ τὸ ζῆν ὑπέργηρως κατὰ τὸ 1822 (1).

Εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα ὁ Στυλιανὸς Βλασόπουλος ὀνο-

(1) Φιλητᾶ προλεγόμενα εἰς ὑπεράσπισιν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

μάζεται Biasio Colonna ἰταλιστὶ τρόπον τινα μεταγλωττιζόμενος. Ἐξ αὐτῶν γιγνώσκομεν ταῦτα.

—La Difesa della Chiesa Creca ultimamente assalita da Comenido Reaixtei, scritta da Biasio Colonna Sincletico. Corfù MDCCC. 8, σελ. 183. (Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ἐγράφη κατὰ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Ἰησουίτου Δομενίκου Τεϊξείρα (κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐν τῷ τίτλῳ φερομένου), καὶ μεταφράσθὲν τῷ 1848 ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς Χ. Φιλητᾶ ἑλληνιστὶ ἐπλουτίσθη μετὰ ὡραίων προλεγομένων, ἐν οἷς ἀπαριθμοῦνται οἱ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας γράψαντες ἐκ τῶν ἡμετέρων).

Elogio funebre del conte Eufemio Loverdo, recitato le II ottobre 1800 da Biasio Collonna Sincletico. In Corfù MDCCC.

—Prospetto dell' Universo. Anno MDCCCII, Corfù.

—Εὐλόγια.

Ἰωάννης Τσελεπής.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του ἔπειτα μετέβη εἰς Πάτμον. Ἐπιστρέψας εἰς Χίον διωρίσθη ὑποδιδάσκαλος εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ σχολὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν εἰς Πίζαν, ἔνθα ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἐμαθήτευσε τρεφόμενος παρὰ τῆς ἐν Λιβόρνῳ Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1821 ἐχρημάτισεν ἐν Χίῳ διδάσκαλος τῶν φυσικομαθηματικῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα συμπατριώτην του Δωρόθεον Πρώϊον. Ἐδίδαξε τὴν ἀστρονομίαν τοῦ Καΐλλου, μεταφράσας αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Μετέφρασε προσέτι τὰ μαθηματικὰ τοῦ ἐν Πίζῃ διδασκάλου του Depaolo καὶ τὰ τοῦ Γάλλου Francœur (Cours complet des mathematiques pures), Ἀλλ' ἐκ τῶν μεταφράσεων τούτων τοῦ Τσελεπῆ οὐδεμία ἐξεδόθη, οὐδὲ κἂν διεσώθη. Εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος διδάσκαλος (1).

Γεράσιμος Γρηγορίνης.

Ἐγεννήθη τὸ 1766 ἔτος εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μαθητεύσας τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Ἀντώνιον Μοσχόπουλον, μετέβη ὕστερον εἰς Σμύρνην καὶ Πάτμον πρὸς τελειοτέραν παίδευσιν. Κατὰ σύστασιν τῶν διδασκάλων τῆς Πατμιάδος σχολῆς μετέβη εἰς Βουκουρέστιον ὡς διδάσκαλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἡγεμονεύοντος Μουρούζη, διορισθεὶς ἐνταῦτῳ καὶ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ ἐκεῖσε Σχολῇ. Ἕνεκεν ὅμως τοῦ ἐπελθόντος πολέμου καὶ

(1) Βλαστοῦ Χιακὰ, τόμος Β'.

τοῦ ἀτυχοῦς τέλους τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Μουρούζη, ὁ Γρηγορίνης ἔφυγεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐκεῖ ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς.

Ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ κόμης Σπυρίδων Λούζης, αὐλικὸς τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, γνωρίσας τὸν Γρηγορίνην καὶ ἐκτιμήσας τὴν ὑπὸ τῆς ἐνδείας ταλαιπωρουμένην ἱκανότητα αὐτοῦ, δι' ἰδίων ἐξόδων εἰσήγαγεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Ὁ Γρηγορίνης μετὰ ζήλου καταγινόμενος ἐξῆλθεν οὐ μόνον ἔμπειρος τῆς ἰατρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰδήμων διαφόρων γλωσσῶν, καὶ κάτοχος πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων. Ἡ φήμη δὲ μεθ' ἧς ἐστεφανοῦντο αἱ ἰατρικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κεφαλλῆνος, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν καὶ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας προσφωνηθὲν σύγγραμμά του ἐπὶ τοσοῦτον συνέστησαν αὐτὸν, ὥστε ἐτιμήθη τῷ τίτλῳ τοῦ βαρόνου.

Διατρίψας χρόνους τινὰς εἰς Βερολίνον μετέβη εἰς Δρέσδην, ἔνθα μετήρχετο τὸν ἰατρὸν καὶ κατεγίνετο εἰς συγγραφάς· ἐκεῖ δ' ἐνυμφεύθη τὴν μονογενῆ θυγατέρα εὐκαταστάτου ὁμογενοῦς, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν θάνατον τεχθέντος θυγατρίου παρηκολούθησε καὶ ἡ δυστυχὴς μήτηρ. Ὁ ἀτυχὴς Γρηγορίνης ἀπαρηγόρητος διὰ τὸ ἀλλεπάλληλον τῆς συμφορᾶς διεσκέδαζε τὴν μελαγχολίαν του διὰ περιηγήσεων καὶ μελέτης. Ὁ πρίγκηψ τοῦ Λιγγενστάϊν κινούμενος ἀπὸ τὴν φημιζομένην ἀξίαν τοῦ διασήμου Κεφαλλῆνος προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἰατρὸν καὶ συνοδοιπόρον εἰς τὰς συνεχεῖς περιοδείας του.

Ὁ Γρηγορίνης μετ' οὐ πολὺ μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τέλους ὁριστικῶς ἐγκατέστη. Ἐντυχὼν αὐτὸν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος, πρὸς ὃν προηγουμένως τῷ ἦτο γνωστὸς, ὑπῆγεν αὐτοπροσώπως εἰς ἐπίσκεψίν του, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκτίμησιν. Ἐκ Βενετίας ὁ Γρηγορίνης μετέβη εἰς Πίζαν πρὸς θεραπείαν χρονίου νοσήματος τῆς κύστεως· ἐνταῦθα δὲ δεινότερον προσβληθεὶς ἀπεβίωσε τὴν 29 Νοεμβρίου 1824 ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ βαρὼν Γρηγορίνης ἦτο ἐκ τῶν διασημοτέρων τοῦ καιροῦ του ἰατρῶν, οὐδενὸς κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν ὑστερῶν.

Συγγράμματα.

—Reflexions sur la vegetation. Halles 1791.

—De hydrometre, et hydabus in utero visis, aut ab eo exclusis. Hallæ 1795.

—Observations sur la dissertation du D. N. an moestrua sint baptigenta. Berlin 1798.

Μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν εἰς Τοσκάννην δίτομον ἱστορικο-φυσικογραφικὴν

περιήγησιν τοῦ ἐν Πίζῃ καθηγητοῦ Σάντα, προσθεὶς πολλὰς σημειώσεις· καὶ Ἰταλιστὶ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τὴν περιήγησιν τοῦ Vorick, Viaggio sentimentale per la Francia e l' Italia.

Ἔγραψε πρὸς τούτοις ὁ Γρηγορίνης καὶ ἑλληνιστί.

—Σχόλια εἰς Ὀλυμπιονίκας τοῦ Πινδάρου.

—Λύσεις φυσικῆς καὶ φιλοσοφίας μαθημάτων ἐν εἴδει ἐπιστολῶν πρός τινα κόμησσαν Γερμανίδα· καὶ

—Ὀλίγα κεφάλαια ἑλληνικῆς ἱστορίας. Πάντα δὲ ταῦτα μένουσιν ἀνέκδοτα (1).

Οὖγος Φόσκολος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 22 Ἰουνίου 1777 ἀπὸ καλοὺς γονεῖς, τὸν ἰατρὸν Ἀνδρέαν Φόσκολον ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ τὴν Διαμάντων ἐκ τοῦ γένους Σπαθῆ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ὑπῆρξεν ὁρμητικὸς, φίλερις, ἀμελής· δὶς δ' ἐκ τοῦ σχολείου δι' ἀταξίας ἀποβληθεὶς, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ δὶς μετέβη εἰς Ἰταλίαν. Φθὰς εἰς Βενετίαν τῷ 1794 ἐννόησεν ὅτι ἠδίκει τὴν ἀγαθὴν φύσιν του, καὶ μεταμεληθεὶς ἀφιερώθη ὅλως εἰς τὰ γράμματα.

Ἐσπούδασεν ἠθικὴν, πολιτικὴν, μεταφυσικὴν, θεολογίαν· ἐμελέτησε πολὺ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τὸν Ὅμηρον, καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸν Δάντην, τὸν Ὀσσιανὸν, καὶ τὸν Ἀλφιέρην· ὡς προοίμιον δὲ ἰδίας ποιήσεως ἀνεγίνωσκεν εἰς φίλους μεταφράσεις ᾠδῶν τῆς Σαπφοῦς, καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου, καὶ ἄλλων Λατίνων ποιητῶν.

Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν ποίημά του ἦτο ὁ *Σταυρὸς* συντεθὲν διὰ νέαν ἀφιερωθεῖσαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου. Τῷ 1792 ἔγραψε τραγῳδίαν, τὸν Θυέστην (Tieste), ἥτις παρεστάθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ θέατρον τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου.

Κυριευθείσης τῆς Βενετίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ Φόσκολος ἔγραψεν *Ὕμνον εἰς τὸν Σωτῆρα Ναπολέοντα*· ἕνεκα ὅμως τῶν τότ' ἐν Ἐνετίᾳ καταδιώξεων, ὁ ποιητὴς προσέφυγεν εἰς Μεδιόλανα, ὅπου ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Παρίνου καὶ τοῦ Μόντη· ὁ τελευταῖος, περίφημος διὰ τὸ ἀρχαϊκὸν κάλλος τῆς Μούσης του, καὶ τὴν ἐπαγωγὸν ζωηρότητα τῆς φαντασίας του, κατηγορήθη εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Γαλλίας, ὅ περ τοῦ ἀφήρεσε καὶ ἀξίωμα καὶ μισθοδοσίαν. Ὁ Φόσκολος ὑπερησπίσθη τὸν φίλον του διὰ νευρώδους διατριβῆς. Καταδιωκόμενος διὰ τοῦτο

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Ἐπισήμων Κεφαλλήνων. Ἐτυπώθη Ἑλληνικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίνη πρὸς Εὐστάθιον Ἀθανασίου ἐν τέλει τῆς ἐν τῷ 1794 ἐκδοθείσης αἰνεσίμου διατριβῆς τούτου.

ἐκρύπτετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν γνωρίμων, κινδυνεύων νὰ φυλακισθῇ. Ἀπελθὼν ἐκ Μεδιολάνων ἔφθασεν εἰς Βονωνίαν κακῶς ἔχων καὶ ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ· ἐντεῦθα ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἴς τινα τυπογράφον τὰς *ἐπιστολὰς δύο ἐραστῶν* (Lettere di due amanti) πρῶτον σκελετὸν τοῦ κλασικοῦ καταστάντος μυθιστορήματός του ὁ *Ἰάκωβος Ὄρτης*. Ἐκ Βονωνίας μετέβη εἰς Φλωρεντίαν καὶ προσωκειώθη μετὰ τοῦ Ἀλφιέρη καὶ Νικολίνη. Ἐνταῦθα ἔγραψε διάφορα ἀσμάτια, ἐν οἷς φαίνεται ἐπαισθητῶς ἡ βελτίωσις τοῦ ὕφους καὶ τὸ κάλλος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ζωσθεὶς τὸ ξίφος κατετάχθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν λεγεῶνα, εἰς ἣν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ κατεγράφησαν. Ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ μάχας, καὶ ὑπέστη καρτερικῶς τὰ δεινὰ τῆς ἐν Γενούῃ πολιορκίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μασσένα.

Μετὰ τὴν ἔνδοξον ἀποχώρησιν τῆς φρουρᾶς καὶ Γενούης ὁ Φόσκολης ἠκολούθησε τὴν σημαίαν τοῦ τάγματός του εἰς Γαλλίαν καὶ ὑπηρέτησε μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· τέλος δ' ἐπανῆλθεν εἰς Μεδιόλανα μὲ βαθμὸν λοχαγοῦ. Ὁ ποιητὴς βλέπων τὸ πρὶν ὑπὸ τὸ πρίσμα νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰ ἰταλικὰ πράγματα καὶ ὀνειροπολῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου τόπου, ἠννόησεν ἤδη τὴν ἀπάτην του. Ἐκδώσας δεύτερον τὸν εἰς Ναπολέοντα ὕμνον του προέταξεν ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐτόλμα ν' ἀποτείνῃ τῷ κατακτητῇ συμβουλάς. Ἀργότερον δ' ἐξέδοτο *Ὁμιλίαν πρὸς τὸ Ἰταλικὸν Κομητάτον*, θεωρουμένην ὡς ἀριστούργημα τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ θαυμασθεῖσαν διὰ τὴν καλλιέπειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου διέγραψεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἐλέγχων, καὶ ὁ στρατιώτης ποιητὴς ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν. Τότ' ἐξέδωκε τὸ περίφημον μυθιστόρημά του *Αἱ τελευταῖαι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰακώβου Ὄρτις* (Ultime lettere di Jacopo Ortis), καὶ ἔγραψε τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ποίημα ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πινδεμόντην *Οἱ Τάφοι* (Sepolcri). Οἱ στίχοι τῆς κλασικῆς ταύτης ποιήσεώς εἰσι, κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ βιογράφου του Τεκίου, *κομβολόγιον μαργαριτῶν*.

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη κατελύθη, καὶ ὁ Φόσκολος μετέβη εἰς Κόμον, ἔνθα ἔγραψε τὰς *Χάριτας* (Alle grazie) ποίημα ἐφάμιλλον τῶν Τάφων.

Τῷ 1815 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐλθὼν εἰς Ἑλβετίαν διέτριψεν ἓν ἔτος· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Λονδίνον, ὅπου ἀποκατέστη ὁριστικῶς.

Ἐν Ἀγγλίᾳ διατρίβων μετέφρασεν ἰταλιστὶ δύο ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἔγραψεν ἀγγλιστὶ ἱστορίαν τοῦ Αἰολικοῦ δίγαμμα, καὶ πραγματείαν περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἰλιάδος. Εἰς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀγγλίας συγγράμματα ἔγραφε διάφορα ἄρθρα περὶ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ τοιαύτης ἀπήλαυσαν φήμης τὰ ἔργα του, ὥστε δι' ἑκάστην τυπογραφικὴν σελίδα ἐπληρόνετο δύο λίρας στερλίνας. Συνέγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ τοῦ Δεκαημέρου, τοῦ Βοκακίου, καὶ περὶ τῆς Θείας Κωμωδίας τοῦ Δάντου, καὶ διάφορα ἄλλα ἀποθανατίσαντα αὐτόν.

Τῷ 1816 ἐξέδωκεν ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας λατινιστὶ Didymi Clerici Hypercalypseos, σάτυραν πολιτικοθρησκευτικήν.

Πρεσβεία Παργίων ἐλθοῦσα ἵνα διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀτίμων πωλητῶν τῆς δυστυχοῦς αὐτῶν πατρίδος, προσέφυγεν εἰς τὴν εὐφυΐαν τοῦ Φοσκόλου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων των. Ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ἔγραψε τότε ἀγγλιστὶ On the Cession of Parga, ὅπερ ὅμως τυπούμενον ἀπέσυρε καὶ ἐξηφάνισεν.

Ἀπέθανεν ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς πλήρης δόξης καὶ ἄξιος κατὰ πάντα ταύτης τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1827.

Συλλογὴ τῶν ἔργων τοῦ Φοσκόλου ἐδημοσιεύθη ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1822 ὑπὸ Σιλβέστρου (Prose e versi di Ugo Foscolo), καὶ ἐν Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ (Bibliotheca Nazionale) (1).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ εὐφάνταστος Ζακύνθιος ἑλληνιστὶ Ἄσμα τῆς Πάργας, καὶ ἄλλα διαλανθάνοντα ἡμᾶς.

Στέφανος Κανέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 9 Μαρτίου 1792 ἐκ πατρὸς Χίου καὶ μητρὸς Κωνσταντινουπολίτιδος. Ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα ἀπὸ τὸν Δωρόθεον Πρώϊον, διδάσκαλον τότε τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς. Εἰκοσαέτης μόλις μετέβη εἰς Γερμανίαν (1812), καὶ μετὰ ὀκταετῆ φοίτησιν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης, ἐπέστρεψε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1819 εἰς Βυζάντιον σκοπεύων ἵνα μετέλθῃ τὸν ἰατρόν. Τῷ 1820 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν ἵνα συνδιδάξῃ ἐν τῷ ἐκεῖ Σχολείῳ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου, Γενναδίου, καὶ ἄλλων. Ἐπελθούσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διέτριψεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ

(1) Πανδώρα τόμος Γ'.—Παράβ. Storia della litteratura italiana del G. Maffei vol. II—Ultime lettere di Jaçopo Ortis Londra 1819.

Ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα. Συνοδεύσας τὸν ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως διορισθέντα ἁρμοστὴν τῆς Κρήτης Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1823.

Ὁ Κανέλος ἦτο λίαν φιλόπατρις, καὶ θιασώτης τῆς καθομιλουμένης. Ἔγραψε διαφόρους διατριβὰς εἰς Λόγιον Ἑρμῆν (1819), καὶ διάφορα ποιήματα ἐν Ὕδρᾳ, ὡς τὸ

Ὦ λιγυρὸν
καὶ κοπτερὸν
σπαθί μου κλπ.

—Βιβλιαράκι κατ' ἐρωταπόκρισιν περὶ διαφόρων ἀναγκαίων πραγμάτων. ἐν παρέργῳ μεταφρασμένον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων. (πολλάκις ἐν Ὕδρᾳ τυπωθὲν) (1).

Γρηγόριος Ζαλύκης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὸ 1785 ἀπὸ Γεώργιον Ζαλύκην, καὶ ἐκαλεῖτο, κατὰ τὴν παρὰ Τούρκοις καὶ Χριστιανοῖς εἰθισμένην κατάληψιν Ζαλύκογλους=υἱὸς τοῦ Ζαλύκη. Σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ἑλκυσθεὶς ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φήμης τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Φωτιάδου. Ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ μεγάλου ἐκείνου διδασκάλου, ἐτελειοποιήθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν. Ἐνησχολήθη δ' ἐνταυτῷ εἰς τὰ μαθηματικά, καὶ ἔμαθε πρὸς τούτοις τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, τὴν βλαχικὴν, καὶ τὴν τουρκικήν. Διδάσκαλός του εἰς τὰ γαλλικὰ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυὴς καὶ φιλομαθέστατος Μιχαὴλ ὁ Τενέδιος, ὅστις θαυμάζων τὸ εὐεπήβολον καὶ ἀγχίνουν τοῦ Ζαλύκη ἐξεφώνησέ ποτε, παρόντων πολλῶν πεπαιδευμένων, « θαυμάσιος κατὰ τὸν » νοῦν, θαυματουργὸς κατὰ τὰς μελέτας του εἶνε τῳόντι ὁ Γρηγόριος. » Ὅταν τις τὸν διδάσκῃ ἓν μόνον, αὐτὸς μανθάνει πέντε ».

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Καλλιμάχη εἰς Παρισίους διά τινας πολιτικὰς ὑποθέσεις. Γνωρισθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ πολλῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν διὰ τὰ σπάνιά του προτερήματα, ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ διασήμου φιλέλληνος κόμητος Choiseul-Gouffier, ὃν οὐκ ὀλίγον ὠφέλησεν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τόμου τοῦ περιφήμου συγγράμματός του « Voyage Pittoresque de la Grèce ».

Πολλοὶ σοφοὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ὑπῆρξαν ἰδιαίτεροι φίλοι τοῦ Ζαλύκη, καὶ ἐπαινέται τῆς ἀξιότητός του.

(1) Πανδώρα τόμος Γ'.

Τῷ 1809 ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τὸ γαλλικὸν καὶ ἁπλοελληνικὸν Λεξικόν του μετ' ἀξιολόγων προλεγομένων· οἱ πολυμαθεῖς ἑλληνισταὶ Βουασονὰδ, Δουρὼ Δελλαμάλλ, καὶ Μαβλὸς ἀνέκριναν καὶ ἐπῄνεσαν τὸ Λεξικὸν τοῦ Ζαλύκη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς τὸν Μηνύτορα.

Πρὸς τούτοις ὁ Γρηγόριος ἀντέγραψε πρὸς τύπωσιν πολλὰ ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, καὶ παρέβαλεν οὐκ ὀλίγα μετὰ τῶν ἀρίστων ἐκδόσεων. Ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰ ἐκδώσῃ, ἀλλ' ὠφεληθέντες τῶν ἀντιγράφων διάφοροι ἑλληνισταὶ ἐμνημόνευσαν μετ' ἐγκωμίων τοῦ ὀνόματος τοῦ Ζαλύκη, ὡς ὁ Γαισφόρδιος, Σχουχαισέριος, Φούσιος, Βὰν Καπέλλης κλπ.

Εἰς τὸν Ζαλύκην ὀφείλεται ἡ σύστασις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐν Παρισίοις πρῶτον σχηματισθείσης, καὶ ὕστερον ἐν Μόσχᾳ συστηματοποιηθείσης. Τῷ 1809 διέτριβεν ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ Ζαλύκη Δημήτριός τις Κομνηνὸς τιτλοφορούμενος, λόγῳ καταγωγῆς, ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἀπόγονος καὶ διάδοχος τῶν τελευταίων Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Ὁ Ναπολέων τὸν περιεποιεῖτο μεγάλως, ἐπιδαψιλεύων γενναίαν σύνταξιν, ὑπὸ τῶν δύο δὲ τούτων συνέστη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἡ Φιλικὴ ἑταιρία. Μέλη αὐτῆς ἐγένοντο ὁ Choiseul Gouffier, πρώην πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Στέφανος Χατζῆ-Μόσχος καὶ ἄλλοι. Ὁ Γουφφιέρος ἐξελέχθη πρόεδρος, ὁ Μόσχος γενικὸς γραμματεὺς καὶ ταμίας, καὶ ὁ Ζαλύκης ἀντιπρόσωπος τοῦ προέδρου. Ὁ τελευταῖος μυσταγωγικῶς ἐπωνομάσθη Ξενοδόχος, τὸ δὲ Κατάστημα Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον. Οἱ ἐγγραφόμενοι κατέβαλλον ποσόν τι πρὸς διατήρησιν τοῦ οἰκήματος, καὶ τὴν προμήθειαν τοῦ ὑλικοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἑταιρία εἰς τὸ φαινόμενον μὲν ἐκήρυττε τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, κύριον δὲ σκοπὸν προώριστο τὸν προσηλυτισμὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατηχούμενοι ὡρκίζοντο ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι θέλουσι φυλάξει εὐλαβῶς τὸν μυστηριώδη σκοπὸν τῆς ἑταιρίας, καὶ ἐνεργήσει ὅλαις δυνάμεσι διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτῆς πρόοδον. Εἶχε δύο κώδικας ἐγγραφῶν, ὀνομάζουσα τὸν μὲν ἐσωτερικὸν, τὸν δ' ἐξωτερικόν. Ἐν τῷ πρώτῳ κατεχωροῦντο οἱ ἐν Παρισίοις προσήλυτοι, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ οἱ αὐτόθεν διερχόμενοι. Εἰς πάντα προσήλυτον ἐδίδετο, μετὰ τὴν ὁρκομωσίαν, χρυσοῦν δακτύλιον συμβολικὸν, ὅπερ ὠνομάζετο χρυσὸς

βουλλον. Ἔφερε δὲ τοῦτο ἐγκεχαραγμένας δύο χεῖρας δεδεμένας καὶ τέσσαρα κύκλῳ κεφαλαιώδη γράμματα Φ. Ε. Δ. Α. (Φιλίας Ἑλληνικῆς Δεσμὸς Ἄλυτος).

Ὁ Ζαλύκης ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς Ἑταιρίας ταύτης, ἧς μέλος ἀπετέλουν πολλοὶ ἐπίσημοι φιλέλληνες, καὶ πολλοὺς διὰ τῶν ἀποστόλων ἐμύησεν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Τσακάλωφ, μέλος αὐτῆς, μεταβαίνων τῷ 1815 εἰς Μόσχαν, κατήχησέ τινας ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου ἀπεσταλη κατόπιν ὁ συμπατριώτης του Σεραφεὶμ Βρετών.

Ὁ ἐν λόγῳ Τσακάλωφ φθὰς εἰς Μόσχαν παρέλαβε συνεργάτην καὶ τὸν Νικόλαον Σκουφὰν, καὶ οἱ θερμουργοὶ οὗτοι ἄνδρες ἀνενδότως εἰργάσθησαν πρὸς κραταίωσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὁποίας ἡ ἕδρα μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος μετήχθη ὁριστικῶς ἐκ Παρισίων εἰς Μόσχαν (1).

Κατὰ τὸ 1816 ὁ Ζαλύκης ὠνομάσθη πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις Ὀθωμανικῆς πρεσβείας, διαμείνας μέχρι τοῦ 1820, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον· ἅμα δ' ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονείαις, κατέφυγε στερηθεὶς πάντων εἰς Τρανσυλβανίαν. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Βεσσαραβίαν, ἔνθα διέτριψε χρόνον πολὺν, παρηγορούμενος διὰ τῆς μελέτης. Ἐκεῖ συνέγραψε (1822) τὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Διάλογον.

Ἀπελθὼν ὕστερον εἰς Πετρούπολιν, καὶ συστηθεὶς διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἠξιώθη μεγάλης χρηματικῆς βοηθείας καὶ δεξιώσεως ἀξίας τῶν προτερημάτων του. Ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους προσεβλήθη ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ πυρετοῦ, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1827.

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

Φεῦ! πορφυρωτάτῳ τῆς φιλτάτης πατρίδος
Ὁ Γρηγόριος εἰς τὸν τάφον κατέβη,
Ὅτ' ἐκ τοῦ τάφου ἡ Ἑλλὰς θαυμασίως
Ἀνίστατ' ἤδη μετὰ παμπόλλους θρήνους.
Τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ σύζυγος ἡ ἀθλία,
Δακρυρροοῦσα ἤγειρεν ἐξ ἰδίων.
Τόδε τὸ σεμνὸν φιλανδρίας μνημεῖον.

Συγγράμματα.

—Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἐν Παρισίοις 1809. (ἀνετυπώθη τῷ 1815 ἐν Βενετίᾳ ἐπιστασίᾳ Σπυρίδωνος Βλαντῆ).

(1) Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Τομ. Δ', προλεγόμενα.

—Περὶ τῆς κοινωνικῆς συνθήκης, σύγγραμμα Ἰωάννου Ἰακώβου Ῥουσσῶ, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Ζαλύκου, καὶ ἐκδοθὲν μετὰ προλεγομένων ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολοπούλου, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλελληνίδος χήρας τοῦ μεταφραστοῦ. Ἐν Παρισίοις 1828. 12, σελ. 331.

—Διάλογος περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐκδοθεὶς μετὰ προλόγου καὶ ἐπιλόγου ὑπὸ Ἀγαθόφρονος Λακεδαιμονίου. Ἐν Παρισίοις 1828.

Ἀνέκδοτα.

—Ἀπομνημονεύματα ἱστορικὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν 1809 συστηθείσης ἐν Παρισίοις Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας.

—Εὐμέθοδος γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (γαλλιστί).

—Ἐπιστολαὶ, καὶ ἄλλα τινα ποιημάτια (1).

Σπυρίδων Βλαντής.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1765 ἐκ Φραγκίσκου καὶ Ἑλένης Στάθη, ὁρμωμένων ἀπὸ τῆς νήσου τῶν Κυθήρων. Παῖς ἔτι, ἐπέδειξε φύσιν εὐδίδακτον καὶ εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν μάθησιν ἐπιτηδείαν. Σπουδάσας δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κεφαλλῆνος Ἀγαπίου Λοβέρδου, ἠκροάσθη τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἔνθα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἀστυκοῦ δικαίου, διακούσας τοῦ δεινοῦ καθηγητοῦ Οὐβάλδου Βρεγολίνου. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, δὲν τῷ ἐπέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Πατάβιον ἡ ἔνδεια τῆς οἰκογενείας του, ἥτις ἠνάγκασέ πως αὐτὸν νὰ λάβῃ θέσιν παρά τινι ἐμπόρῳ Ἕλληνι ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντι. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀσχολία δὲν ἀπέτρεψεν αὐτὸν τῆς θεραπείας τῶν γραμμάτων, κυρίως δὲ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἡ ὑπόληψις, ἣν μετ' οὐ πολὺ ἐκτήσατο, ἐχορήγησεν αὐτῷ οὐκ' ὀλίγους μαθητὰς, οὓς καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων οἰκίαις ἐδίδασκε, τοῦτο ἐπαγγελλάμενος ἄχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου.

Τελευτήσαντος τοῦ ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ Ἑλληνομουσείῳ σχολαρχοῦντος Ἀγαπίου Λοβέρδου, (1766), οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς ἐν Πατα6ίῳ παιδείας, ἐξελέξαντο ἀντ' ἐκείνου προσωρινῶς τὸν Βλαντὴν, ὅστις τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1796 ἐπεκυρώθη τακτικὸς σχολάρχης. Ὁ Βλαντὴς τότε ὅλον ἑαυτὸν ἀφωσίωσεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας· καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ξένοις

(1) Νικολόπουλος ἐν Δοκιμίῳ Εἰσαγωγικῷ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης μεταφράσεως τοῦ Ζαλύκη τῆς Κοινωνικῆς Συνθήκης Ῥουσσώ.

διέδιδε τὴν σπουδὴν τῆς πατρίου φωνῆς, παρορμῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως.

Τὰ συγγράμματα, ὧν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τὴν ἔκδοσιν, περιεποιήσαντο αὐτῷ δικαίαν φήμην· διὸ καὶ τῷ 1800 προσεκλήθη παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίου Ἀκαδημίας Καρόλου Δουπίνου νὰ καταταχθῇ ἐν αὐτῇ μέλος ἀντεπιστέλλον· τῆς αὐτῆς δὲ τιμῆς ἠξιώθη καὶ παρὰ τῆς Δανογραικικῆς Φιλολογικῆς ἑταιρίας. Τῷ 1811 ὁ ἐν Δαλματίᾳ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Κάρλεβιτς προέτεινεν εἰς τὸν Βλαντὴν τὴν ἐν Σεβενίκῳ σχολαρχίαν, καὶ ἐν ἔτει 1822 ἠρέθη οὗτος συνεργάτης τῆς Πολυγλώττου Ἀθηνᾶς.

Ἡ ὅλη πορεία τοῦ φιλοπόνου Βλαντῆ οὐδὲν παρίστησιν ἰδιάζον καὶ ἔκτακτον. Ἐπιβεβαρυμένος ὑπὸ πολυαρίθμου οἰκογενείας, οὐδενὸς ἄλλου ἢ αὐτῆς ἐκήδετο· ὡς ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάζετο νὰ διδάσκῃ οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ, τοῦθ' ὅπερ παρεῖχεν αὐτῷ ἱκανὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν, καὶ νὰ ἐργάζηται ἀδιαλείπτως, ἕλκων βίον μονήρη, ταπεινὸν, καὶ γαλήνιον.

Ἡ ἀδιάλειπτος νυκτός τε καὶ ἡμέρας εἰς τὴν μελέτην ἐνασχόλησις αὐτοῦ, ἧς ἕνεκα ἐφαίνετο συνεχῶς διάπυρος τὴν ὄψιν, χυμός τις ἑρπητικὸς πρὸ πολλοῦ ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ περιερπόμενος, αἱμορροϊκὴ διάθεσις, ἀλγηδόνες ὁσημέραι ἐντονώτερον ἀνανεούμεναι καὶ ἐξ οἰκιακῶν προερχόμεναι δυσχερειῶν, ἐπετάχυναν τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτοῦ· καταληφθεὶς ὑπὸ ἐγκεφαλικῆς ἐκλαμψίας ἀπεβίωσε τὴν 6 Ἰουνίου 1830, ἑξήκοντα καὶ πέντε γενόμενος ἐτῶν. Ὁ θάνατός του ἐνεποίησε γενικὴν λύπην, καὶ ἡ στέρησίς του ἐθρηνήθη παρά τε τῶν ἡμετέρων, καὶ ἀλλογενῶν.

Ὁ φιλόπονος καὶ πολυμαθὴς Βλαντὴς ἔγραψε, μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς.

Πρωτότυπα.

—Πρῶτος τόμος τοῦ Τριγλώσσου λεξικοῦ. Ἐνετίησι 1816.

—Ἑλληνικὸν ἐπίτομον λεξικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1821.

—Λόγοι ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ ἑλληνομουσείῳ ἐκφωνηθέντες (ἀνέκδοτοι).

Μεταφράσεις.

—Μεταμορφώσεις Ὀβιδίου. Ἐνετίησι. 1798, τόμ. 2.

—Βίοι Κορνηλίου Νέπωτος. Ἐνετίησι 1801. (Ἀνετυπώθησαν μετὰ σημειώσεων τῷ 1810).

—Ἀποθήκη τῶν παίδων. Ἐνετίησι 1793 τόμ. 4, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

—22 ἐκλεκτὰ διηγήματα Βοκκακίου.
—Τὸ καφενεῖον, κωμῳδία Γολδόνη.
—Βραχεῖα εἴδησις περὶ τῶν ἐν Ἐνετίᾳ συμβάντων 1797—99 } ἐκ τοῦ Ἰταλ.
—Τέχνη τοῦ ὑγιεινῶς καὶ μακροχρονίως ζῆν.
—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Πρὸς τούτοις μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ ἰταλικὸν Ἡρακλείδην Ποντικὸν, Κτησίαν τὸν Κνίδιον, Νικόλαον Δαμασκηνὸν, Κόνωνα, Μέμνωνα, Χίωνα, Αἰλιανὸν, Πτολεμαῖον, Ἡφαιστίωνα, Ἀγαθαρχίδην, Φλέγοντα Τραλλιανὸν, Φώτιον, Δέξιππον, Ἡσύχιον, Ὀλυμπιόδωρον, Κάνδιδον, Θεοφάνην τὸν Βυζάντιον, Εὐνάπιον, Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα, καὶ Ἀρριανόν· ἡ δὲ μετάφρασίς του ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1826 καὶ 1831 ἐν Α′. Β′, καὶ Δ′ τόμῳ τῶν Ἑλασσώνων ἱστορικῶν.

Ἐξέδωκε δὲ μετὰ διαφωτίσεων, προσθηκῶν, καὶ διορθώσεων, τὸ γαλλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ζαλύκη, τὸ ἰταλοελληνικὸν τοῦ Βενδότου, τὸ τῶν ἑλληνικῶν συνωνύμων τοῦ Βλάχου, τὸ τοῦ Βαρίνου, τὸ τοῦ Γαζῆ· καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπεξειργάσθη τὴν ἑλληνογαλλικὴν γραμματικὴν, τὴν Ἀρχαιολογίαν τοῦ Παλιουρίτου, τὸ Ἐπιστολάριον, τὴν ἱερὰν Γραφὴν, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Διδύμου, τὸν Θουκυδίδην μετὰ τῶν παλαιῶν σχολίων, καὶ τὰ περὶ Χαιρρέαν καὶ Καλιρρόην ἐρωτικὰ διηγήματα Χαρίτωνος τοῦ Ἀφροδισιέως.

Ἐπεμελήθη δὲ καὶ διώρθωσε πάμπολλα ἄλλα Ἰταλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ πονημάτια (1).

Σπυρίδων Ἀσάνης.

Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὸ 1756 ἐκ τοῦ ἰατροχειρούργου Γρηγορίου Ἀσάνη, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου Βυζαντινοῦ οἴκου προσφυγόντος μετὰ τὴν ἅλωσιν εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Πεμφθεὶς ὁ Σπυρίδων ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου πατρός του εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, καὶ σπουδάσας τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἀφιερώθη εἶτα εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰς ὁποίας καὶ ὕστερον ἐν παρέργῳ ἐκαλλιέργει. Περαιώσας ἐν Παταβίῳ τὴν σειρὰν τῶν ἰατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀπῆλθεν ὕστερον εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀντιφλογιστικὴν θεραπείαν, ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἰατροδιδασκάλων Μὰκ-Φὸκ καὶ Μέμπλιγγεν « ἀναμορφωτὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Κωνστατινουπόλει ». Ἀφοῦ δ' ἐπευφημιζόμενος καὶ τιμώμενος μετῆλθε τὴν ἰατρικὴν μέχρι τοῦ 1795, μετέβη

(1) Βίος Βλαντῆ μεταφρασθεὶς ἐκ τῶν τοῦ Αἰμιλίου Τυπάλδου. (Χρυσαλλὶς, ἡμερολόγιον ἐν Βενετίᾳ τοῦ 1866).

εἰς Θεσσαλονίκην. Παρατηρήσας τότε, ὅτι, δι' ἔλλειψιν εἰδικῶν μαθηματικῶν συγγραμμάτων, παρημελεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ κλάδος οὗτος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν ἄλγεβραν τοῦ Δεκαΐλλου, καὶ μετ' ἰδίων προσθηκῶν πλουτίσας αὐτὴν διεκοίνωσεν εἰς τοὺς τότε διδασκάλους, καὶ ἰδίως τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀρχιδιδάσκαλον Ἰωνᾶν Καμαριώτην ἢ Κοντὸν ἱερομόναχον ἐκ τῆς Σπαρμιώτιδος Μονῆς, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἐδίδαξε.

Κατὰ τὸ 1799 προσκληθεὶς ὡς ἰατρὸς τῆς τότε ἀκμαζούσης Θεσσαλικῆς κωμοπόλεως τῶν Ἀμπελακίων, καὶ διατηρῶν πάντοτε θερμὸν τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ παιδείας ἔρωτα, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τοὺς διδασκάλους Κωνσταντῖνον Κούμαν, Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, Παπα-Ἀργύρην, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς Πλαταμῶνος, Τρικάλλων, καὶ Δημητριάδος, ἐκτὸς τῆς ἀλγέβρας τοῦ Καΐλλου, τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τσάλδου καὶ τὰς Κωνικὰς τομὰς τοῦ Γράντη.

Ἐν ἔτει 1804 προσκληθεὶς ὁ Ἀσάνης ὡς ἀρχίατρος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἐπέστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Κ[πολιν, καὶ θελγόμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν τῆς τερπνοτάτης ἐκείνης θέσεως καλλονὴν καὶ ἀπὸ τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην φήμην τοῦ ὀνόματός του ἀπεφάσισε νὰ ἐγκατασταθῇ αὐτόσε μέχρι τέλους ζωῆς. Τότε δ' ἐπεχειρίσθη τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάφρασιν τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ καὶ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, μεγάλου καὶ πολυμαθοῦς συγγράμματος τοῦ Εὐλέρου, ὅπερ αἱ πολυειδεῖς ἀσχολίαι, τὸ γῆρας, καὶ ἰδίως ὁ ἐν ἔτει 1836 ἐπελθὼν θάνατος δὲν τὸν ἄφησαν νὰ τελειώσῃ.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀσάνη ἐξεδόθησαν τῷ 1797 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωανᾶ Σπαρμιώτου ἡ μετάφρασις τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας τοῦ Καΐλλου, αἱ Κωνικαὶ τομαὶ τοῦ Γράντη ὑπὸ Κωνσταντᾶ, καὶ αἱ τοῦ Καΐλλου ὑπὸ Κούμα τῷ 1803. Ἀνέκδοτα δὲ μένουσι Γεωμετρία καὶ Τριγωνομετρία Τσάλδου, καὶ ἀρχαιολογικὴ διατριβὴ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ Ἀσάνης θιασώτης ὢν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης ἔγραψεν εἰς ταύτην, ἐξ ἧς οἱ ἐκδόντες Σπαρμιώτης καὶ Κωνσταντᾶς μετήνεγκον εἰς τὴν ἀρχαίαν (1).

Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1775 ἐν Καΐρῳ ἐκ γονέων Χίων, οἵτινες ἐπρόν-

(1) Μαζαράκης.—Συγγενὴς τούτου ἐστὶν ὁ ἐπίσης λόγιος Γεώργιος Ἀσάνης ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὴν περὶ ἵππων τεσσάρων ἵππων τοῦ ἁγίου Μάρκου διατριβὴν τοῦ Ἀνδ. Μουστοξύδου ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1816.

τισαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας αὐτοῦ. Ὀρφανισθεὶς ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ τόσον καλῶς ᾠκονόμησε τὴν μικρὰν περιουσίαν του, ὥστε αὕτη ἐξήρκησε πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Σύμῃ ὑπὸ τὸν ἐκ Κερκύρας διδάσκαλον Γρηγόριον, ὅστις τὸν ὑπερηγάπα. Προτροπῇ καὶ συνδρομῇ τούτου καὶ ἐμπόρων τινῶν τῆς Σύμης ὁ Βαρδαλάχος περαιώσας τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἰταλίαν ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ αὐτόθι ἐφιλιώθη μὲ τὸν μέλλοντα κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν, καὶ Κήρυκον τὸν Χαιρέτην, σπουδάζοντας ἐπίσης τὴν ἰατρικήν. Λαβὼν δὲ τὸ δίπλωμα τοῦ ἰατροδιδάκτορος μετέβη εἰς Βουκουρέστιον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος, ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σχολαρχοῦντος Λάμπρου Φωτιάδου, ὁ Βαρδαλάχος διεδέχθη αὐτόν. Ἐν ἔτει 1815 προσεκλήθη ὡς σχολάρχης Χίου, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ὀδησσὸν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον.

Ἐκραγείσης ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Βαρδαλάχος κατέφυγεν εἰς Τρανσυλβανίαν, καὶ μετά τινα καιρὸν προσκληθεὶς ἦλθεν ὡς σχολάρχης ἐν Ὀδησσῷ. Πρὸ πολλοῦ φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος ἵνα ἴδῃ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἀνεχώρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1830 ἐξ Ὀδησσοῦ, καὶ ἐλθὼν εἰς Σύρον ἐπέβη πλοίου ἵνα μεταβῇ εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἤδρευεν ἡ κυβέρνησις, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου ἐπνίγη ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβῇ. Ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας μαθὼν τὴν ἀπροσδόκητον εἴδησιν διέταξε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ φίλου συμμαθητοῦ του αἱ ἀνήκουσαι τιμαί (1).

Ὁ Βαρδαλάχος ἦν ἐκ τῶν καλῶν διδασκάλων πολλῆς ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

—Φυσικὴ πειραματική. Ἐν Βιέννῃ 1812.
—Ῥητορικὴ τέχνη. Ἐν Βιέννῃ 1815.
—Γραμματικὴ τῆς ὁμιλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ὀδησσῷ 1829.
—Μαθήματα διὰ τοὺς παῖδας. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.
—Μαθήματα ἐκ τῶν Αἰσωπείων μύθων. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.
—Λουκιανοῦ διάλογοι μετὰ σημειώσεων. Ἐν Ὀδησσῷ 1832.

Κατέλιπε καὶ ἄλλα χειρόγραφα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ὕστερον ἡ μετάφρασις τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τόμους δύο.

(1) Γενικὴ Ἐφημερὶς, 1831, ἀριθ. 17—18.

Ἄνθιμος Γαζῆς.

Ἐγεννήθη τὴν 3 Μαρτίου 1764 ἐν Μηλιαῖς τῆς Θετταλομαγνησίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ ἐν ἔτει 1795 προσεκλήθη ὡς ἐφημέριος τῶν ἐν Βιέννῃ διαμενόντων Ἑλλήνων. Ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει ὁ Γαζῆς κατηρτίσθη τελειότερον καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν μετέφρασεν ἐν ἔτει 1799 τὴν *Γραμματικὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν*, καὶ συνέλαβε τὴν ἀξιέπαινον ἰδέαν ἱδρύσεως Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ παρὰ τὸ Πήλιον ὄρος κειμένῃ πατρίδι του.

Ἐν ἔτει 1811 διὰ προτροπῆς καὶ γενναίας συνδρομῆς τῆς ἐν Ἰασίῳ τότε ἱδρυθείσης *Ἑταιρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου* (1), ὁ Γαζῆς ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τὸν πασίγνωστον Λόγιον Ἑρμῆν, σύγγραμμα περισπούδαστον δι' οὗ μετεδίδοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας αἱ γινόμεναι ἐν Εὐρώπῃ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἰδίως τῆς φιλολογίας.

Τῷ 1816 ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν ἐπ' ἐλπίδι συλλογῆς συνδρομῶν πρὸς ἵδρυσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Ἀκαδημίας, ἐνταῦθα δὲ κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σκουφᾶ καὶ Τσακάλωφ ὡς μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ ζήλου ἐνθέρμου εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐθνεγερσίας. Ἐν ἔτει 1818 ἐλθὼν εἰς Φωκίδα, πρὸς ἐπίσκεψιν δῆθεν τῶν Δελφῶν, κατήχησε τοὺς ἁρματωλοὺς τῆς Στερεᾶς, καὶ ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως συνετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος ἔργῳ καὶ λόγῳ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀναδειχθεὶς ὡς μέλος ὅλων σχεδὸν τῶν πρώτων συνελεύσεων.

Ἀπεβίωσεν ἐν Σύρῳ ἐν ἔτει 1837.

---

(1) Μέλη τῆς ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου ἀρχιεπισκόπου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Μολδαβίας συστηθείσης φιλολογικῆς ταύτης Ἑταιρίας ἦσαν οἱ ἑξῆς: Ἰγνάτιος πρόεδρος, ὁ στρατηγὸς Ἔγγελχαρτ ὑποπρόεδρος, Κωνστάντιος ὁ Μπουζαΐου, Ἱλαρίων Δελιάνος ἀρχιμανδρίτης, Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης, Γρηγόριος, Μπραγκοβάνος, Πετράκης Ῥητορίδης, Γεώργιος Σλατινιάνος, Νέστωρ Κραϊωβέσκος, Κωνσταντῖνος Πανταζόγλους, Κωνσταντῖνος Ῥαστῆς, Γεώργιος Σλουτζιάρης Ἀρτινὺς, Μιχαὴλ Μαῦρος, Μανολάκης Καμινάρης, Γεώργιος Σχινᾶς, Κωνσταντῖνος Δάρβαρις, Σίλβερστρος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Καρακάσης, Δημήτριος Μάρκος, Ῥοδουκάνος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος, Ἀθανάσιος Ἰωάννου Βογορίδης, Κυριακὸς Ἰωάννου, Δημήτριος Μόστρας, Δημήτριος Γ. Σχινᾶς, Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶς γραμματεὺς, Νικόλαος Σάββας, Μιχαὴλ Χρησταρῆς. Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἐν Παρισίοις Α. Κοραῆς, ἐν Βιέννῃ Γαζῆς, Ἀλ. Βασιλείου, Δημήτριος Δάρβαρις, Στέφανος Κομμητᾶς, Μανουὴλ Καπετανάκης, Ἄγγελος Ἔγγελ, Κοπιτὰρ, καὶ ἐν Βενετίᾳ Σπυρίδων Βλαντής. (Λόγιος Ἑρμῆς Α' σελ. 63—4).

Συγγράμματα.

Γραμματικὴ τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Ἄγγλου Βενιαμὶν Μαρτίνου. Ἐν Βιέννῃ 1799 τόμ. 2.

—Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ παλαιὰ καὶ νέα ὀνόματα. Ἐν Βιέννῃ 1800.

—Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Εὐρώπης Ἑλληνικός. Ἐν Βιέννῃ 1801.

—Συνταγμάτιον χρονολογικόν. (Ἐτυπώθη ἐν τέλει τοῦ Β΄. τόμου τῆς ἐπιστασίᾳ αὐτοῦ ἐν ἔτει 1803 ἐκδοθείσης μεταφράσεως τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Λαλάνδου).

—Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐν Βενετίᾳ 1807. τόμ. 5.

—Ἑρμῆς ὁ Λόγιος ἢ Φιλολογικαὶ ἀγγελίαι. Ἐν Βιέννῃ.

—Λεξικὸν Ἑλληνικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1809—16, τόμ. 3. (Μετετυπώθη ὑπὸ Κωνστ. Γκαρπολᾶ).

Ἐπιμελείᾳ καὶ γενναίᾳ τοῦ Γαζῆ δαπάνῃ ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ καὶ Βενετίᾳ ἡ ὑπὸ Δανιὴλ Φιλιππίδου μετάφρασις τῆς λογικῆς τοῦ Κονδιλλιὰκ (1801), καὶ τῆς ἀστρονομίας τοῦ Λαλάνδου (1803), ἡ ὑπὸ Θ. Ἰλιάδου μεταφρασθεῖσα Χημικὴ Φιλοσοφία τοῦ Φουρκροᾶ (1802), ἡ Γεωγραφία Νικηφ. τοῦ Θεοτόκη (1804), καὶ ἡ ὑπὸ Κωνστ. Τζιγαρᾶ ἐξελληνισθεῖσα Ἱστορία Καρόλου τοῦ ΙΒ΄.

Δημήτριος Γουζέλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1774, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ μὲν ἑλληνικὰ, λατινικὰ, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια παρ' Ἀντωνίῳ τῷ Μαρτελάῳ, τὴν δὲ ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν παρ' ἄλλοις διδασκάλοις.

Παιδιόθεν δείξας κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν, ἐστιχούργει πολλάκις πρὸς χλεύην τῶν συμμαθητῶν του γελοιά τινα ποιήματα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων κατάργησιν τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ μυσαρᾶς Ἑνετοκρατίας ὁ Γουζέλης ἐγκολπωθεὶς τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς συνηχμαλωτίσθη μετὰ τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς ὑπὸ τῶν ἐν ἔτει 1800 ἐξωσάντων τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ζακύνθου Ῥωσσοτούρκων, καὶ σταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ναυστάθμου (Μπάνιο), ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς διὰ τῆς ὕστερον μεταξὺ Τουρκίας καὶ Γαλλίας συνομολογηθείσης συνθήκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀριστοκρατικὴ φατρία, ταπεινωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐξαναστάντος ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας λαοῦ, καὶ πολλὰ παθοῦσα εἰς ἀντίποινον πολυετοῦς καὶ βαρυστενάκτου δουλείας, εὗρεν ὕστερον πρόσφορον τὴν ὥραν χαμερποῦς καὶ βαναύσου ἀντεκδικήσεως. Καθαρὸς δημοκράτης ὁ Γουζέλης δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ μὲ ὄμμα ἀπαθὲς τὰ παθήματα τοῦ λαοῦ, ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ ὁποίου εἶχεν

ἐξέλθει· ὅθεν ἀναχωρήσας μετέβη εἰς Τεργέστην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ Γαλλίαν, καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος σχηματισθεῖσαν Ἰταλικὴν λεγεῶνα. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βοναπάρτου μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην, ἔνθα ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος.

Ἀκολούθως μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἅμα ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἔδραμεν εἰς Ζάκυνθον καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν αὐτόσε Φιλικῶν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἑξήκοντα Ζακυνθίους, καὶ μετ' αὐτῶν λάθρα ἐπιβιβασθεὶς ἐξῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ παρευρέθη εἰς διαφόρους μάχας, ἰδίως δ' εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, καὶ εἶτα τοῦ Νεοκάστρου. Διὰ διαφόρων θέσεων τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων κατετάχθη τελευταῖον εἰς τὴν προικοδοτημένην φάλαγγα λαβὼν εἰς ἀποζημίωσιν τῶν ἀγώνων του διάφορα ἐν Ἤλιδι κτήματα, καὶ ἀπεβίωσε κατὰ Μάϊον τοῦ 1843.

Ὁ Γουζέλης ἦν καλὸς στιχουργὸς, πλὴν ἄσεμνος βωμολόχος βαίνων ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ συμπατριώτου του Κουτούζη.

Συγγράμματα.

—Ὁ Χάσης κωμῳδία εἰς πράξεις Δ'. (ἐτυπώθη πολλάκις, καλλιτέρα δὲ τῶν ἐκδόσεων εἶναι ἡ ὑπὸ Σεργίου Ραφτάνη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1861 γενομένη, περιέχουσα καὶ σύντομον βιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς τ' ἀνωτέρω παρελάβομεν).

—Τὸ τζάκωμα τ' Ἀϊ Ῥόκ.

—Ἡ ἐλευθερωμένη Ἱερουσαλὴμ, ποίημα τοῦ Τάσσου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἑποποιίας εἰς τὴν ἁπλῆν Ἑλληνικὴν διάλεκτον κατὰ στιχουργίαν. Ἐν Βενετίᾳ 1807.

—Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, ποίημα μυθολογικὸν, ἐρωτικὸν, καὶ ἠθικόν. Ἐν Τεργέστῃ 1817.

—Παιδαγωγικὰ μαθήματα πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων.

—Σάλπισμα πολεμιστήριον διὰ στίχων, ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας διαιρούμενα εἰς δύο μέρη ἐλεγκτικὸν καὶ παραινετικόν. Ἐν Αἰγίνῃ 1833.

—Συλλογὴ γνωμικῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1832.

—Ἡ μεγαλοφιλία Φιντίου καὶ Δάμωνος, ἢ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1835.

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς [1].

Ἐγεννήθη ἐν Μηλιαῖς τῆς Θετταλομαγνησίας κατὰ τὸ 1753 ἔτος ἐκ γονέων ἀξιοτίμων· δείξας δ' ἐκ παιδὸς εὐφυΐαν ἐξαίρετον καὶ κλίσιν

[1] Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Φιλ. Ἰωάννου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐν ἔτει 1845.

εἰς τὰ μαθήματα προσήχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος των Ἄνθιμον, διὰ νὰ διδαχθῇ παρ' αὐτῷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ προτελεσθῇ πρὸς τὴν ἱερωσύνην. Ἐνταῦθα στοιχειωθεὶς ὁπωσοῦν ὁ Κωνσταντᾶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, νέος ἔτι ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν σχῆμα, χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος. Ἔπειτα δὲ μετέβη πρὸς τελειοτέραν του παίδευσεν εἰς τὸ ὑπὸ τὴν σχολαρχίαν Νικολάου τοῦ Κασσαβέτου ἀκμάζον τότε σχολεῖον τῆς Ζαγορᾶς, ὅπου πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ πατριάρχαι Προκόπιος καὶ Καλλίνικος, καὶ ὁ πρῶτος τῆς Δημητριάδος Μητροπολίτης Γρηγόριος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Λαπάται Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος οἱ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέψαντες, καὶ Ῥήγας ὁ Φεραῖος ἤντλησαν τὰ πρῶτα τῆς παιδείας των νάματα. Ἐκεῖθεν δὲ διὰ πόθον εὐρυτέρας μαθήσεως εἰς Βλαχίαν ἀποδημήσας ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ εὐκλεῶς σχολαρχοῦντι τότε ἐν Βουκουρεστίῳ Νεοφύτῳ τῷ Καυσοκαλυβίτῃ, καὶ παρ' αὐτῷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον καλουμένην παιδείαν ἐξεπαιδεύθη, καὶ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἔξοχος καὶ προσφιλέστατος ἀνεδείχθη· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐκείνου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχικῆς καθέδρας διάδοχος ἐξελέχθη ὁ Κωνσταντᾶς καὶ πολλῆς τιμῆς ἠξιώθη παρὰ τοῦ τότε τῆς Βλαχίας ἡγεμονεύσαντος. Διψῶν ἐπιστήμην ὑψηλοτέραν ἀπεφάσισε μετ' ὀλίγον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, καὶ ἀναχωρήσας κατὰ τὸ 1790 ἔτος εἰς Βιέννην, διέμεινεν ἐν αὐτῇ δύο περίπου ἔτη, διδάσκων τοὺς υἱοὺς ὁμογενῶν τινων ἐμπόρων, καὶ διδασκόμενος τάς τε εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἀκολούθως μετέβη εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἀκαδημίαν τῆς Ἄλλης, διὰ νὰ ἀκροασθῇ τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας· ἀλλ' ἔχων ὑγείαν ἀκροσφαλῆ, καὶ πάσχων αἱμοπτυσίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νὰ καταλίπῃ μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν τὸ βόρειον τῆς Ἄλλης κλίμα καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν τοῦ πάθους του ὑπ' οὐρανὸν εὔδιον καὶ θερμότερον· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ εἰς Πατάβιον, ὅπου εὑρὼν παραμυθίαν τινὰ τοῦ νοσήματός του διέτριψε χρόνον ἱκανὸν, ἀκροώμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηνεκοῦς μελέτης οἱ πόνοι ἐπέτειναν πάλιν τὸ πάθος του, ἀπεφάσισε, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης πατρίδος του· ἡ ἄνεσις τῶν μόχθων, ὁ ζωογόνος ἀὴρ τῆς πατρίδος, τῆς ζώσης γηραιᾶς αὐτοῦ

μητρὸς ἡ πεφροντισμένη περίθαλψις, ἐνήργησαν θαυμασίαν τινὰ μεταβολὴν εἰς τὴν καχεκτικὴν τοῦ σώματός του κατάστασιν, καὶ ὁ Κωνσταντᾶς ἀπαλλαγεὶς κατ' ὀλίγον τοῦ πάθους του, ἀπέκτησε τὴν σιδηρᾶν ἐκείνην ὑγείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀχώριστος σύντροφός του καθ' ὅλον τοῦ μακροῦ βίου του τὸ διάστημα. Ἅμα ἀναῤῥωθεὶς προσεκλήθη δημόσιος διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀμπελακίων. Μεταβὰς ἐκεῖσε, καὶ χρόνον ἱκανὸν σχολαρχήσας, εἵλκυσε διὰ τῆς φήμης του πολλαχόθεν πολλοὺς νέους φιλομαθεῖς, καὶ διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκριβεστάτης του διδασκαλίας πολλοὺς τῶν προσφοιτησάντων ἐφώτισεν. Ἐδίδαξε δὲ οὐχὶ μόνον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος ἐγίνωσκε καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰταλικὴν, καὶ τὰ μαθηματικὰ, καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ὁποίας ἐξέλεξεν ὁδηγὸν τὸν Σοάβιον. Καταλιπὼν ἀκολούθως τὰ Ἀμπελάκια ἀπεδήμησε κατὰ τὸ 1803 ἔτος εἰς Βιέννην, ζητῶν νέαν τοῦ πνεύματός του τροφὴν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν, καὶ σκοπῶν νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε μεταφράσει φιλοσοφίαν τοῦ Σοαβίου· ἔτυχον τότε διατρίβοντες ἐν Βιέννῃ καὶ ἄλλοι ἐκ Θεσσαλίας λόγιοι, Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς, Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης, Στέφανος ὁ Δούγκας, Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρίδης καὶ Ζήσης Κάβρας ὁ ἰατρὸς, πάντες ζηλωταὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν. Αἱ μετὰ τούτων περὶ τῆς παιδείας καθημεριναὶ συνδιαλέξεις τοῦ Κωνσταντᾶ παρήγαγον τὴν κοινὴν αὐτῶν βουλὴν καὶ ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπιχειρισθῶσι τὴν σύστασιν Ἀκαδημίας ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία, καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἡ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τολμηρὰ αὕτη βουλὴ ἐφάνη εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν εὐκατόρθωτος, ἀφοῦ τινὲς μάλιστα τῶν ὁμογενῶν μεγαλεμπόρων, εἰς τοὺς ὁποίους τὴν ἐκοινοποίησαν, ὑπεσχέθησαν τὴν γενναίαν των συνδρομὴν, καὶ προεθυμήθησαν νὰ καταβάλωσιν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα εἰς ἀγορὰν βιβλίων, ἐργαλείων τῆς φυσικῆς καὶ χημείας, συλλογῶν φυσιογραφικῶν καὶ ἄλλων εἰς διδασκαλίαν ἀναγκαίων. Ὅθεν ταῦτα μὲν ἀγορασθέντα ἐστάλησαν εἰς Ζαγοράν· ὁ δὲ Δούγκας ἐνεκρίθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβῃ διὰ συνεργίας τῶν ἐκεῖ φίλων του τὴν εἰς σύστασιν τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου καὶ καινοφανοῦς σχολείου ἀπαιτουμένην ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου. Κατόπιν τούτου μετέβη καὶ ὁ Κωνσταντᾶς

ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ εἰς Βυζάντιον. Ἀλλ' ἀμφότεροι εὗρον ἐκ τῆς φιλυπόπτου διαθέσεως τῶν κρατούντων τηλικαῦτα προσκόμματα, ὁποῖα οὔτε ὁ διακαὴς ζῆλός των, οὔτε ἡ ἰσχυρὰ μεσιτεία τῶν φίλων των ἠδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Ματαιωθέντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὁ Κωνσταντᾶς ἐπεσκέφθη τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ἡ ἱερὰ Σύνοδος καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους, παρὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἕνεκα τῆς βασίμου παιδείας καὶ ἀγχινοίας του ἠγαπήθη καὶ ἐτιμήθη προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν σχολαρχίαν τοῦ κατὰ τὴν Ξηρὰν λεγομένην Πηγὴν (Κουρουτζεσμὲ) σχολείου τοῦ γένους, καὶ μισθὸν ἄδρὸν προσφέροντες εἰς αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις μεγαλητέρων ἀμοιβῶν προστιθέντες. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντᾶς, φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος ὤν, ἀνένευσε πρὸς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πήλιον· τοῦτο μὲν κρίνων συντελεστικωτέραν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν τὴν σύστασιν σχολείων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος· τοῦτο δ' ἐμψυχούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ τότε ἐφημερεύοντος ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου τοῦ Γαζῆ, ὅστις μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ περὶ Ἀκαδημίας σχεδίου, ἐπήλπιζεν αὐτὸν, ὅτι ἤθελε δυνηθῇ νὲ συναγάγῃ ἐξ ἐράνων τῶν φιλογενῶν τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δαπάνην εἰς σύστασιν καὶ συντήρησιν λυκείου τινος ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ἄνωθεν τῆς κώμης τῶν Μηλιῶν κεῖται τερπνόν τι μονίδριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμώμενον. Τὸ ταπεινὸν κελλεῖον τοῦ μονιδρίου ἐξέλεξεν εἰς κατοικίαν του ὁ ὀλιγαρκέστατος Κωνσταντᾶς· ὑπὸ δὲ τὴν σκιὰν τῆς ταναῆς καὶ πυκνοφύλλου δρυὸς ἐπὶ στιβάδος καθήμενος ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας τοὺς πανταχόθεν προσερχομένους νέους, οὐδένα παρ' οὐδενὸς λαμβάνων μισθὸν τῆς πολυτίμου διδασκαλίας του. Μόλις μετά τινα ἔτη ἐδυνήθη ὁ Γαζῆς νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν ὀλίγον ἀργύριον ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ γενομένων ἐράνων, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ἀρχίσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Λυκείου καὶ ὑπισχνούμενος νὰ στείλῃ ἀκολούθως εἰς αὐτὸν τὰ εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀρκοῦντα. Ὁ Κωνσταντᾶς προθύμως ἐπεχειρίσθη τὴν οἰκοδομὴν, ἀναδεχθεὶς πρὸς τῇ πολυπόνῳ διδασκαλίᾳ τῶν νέων καὶ τὴν καματηρὰν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν ἐπιστασίαν. Περαιώσας δὲ διὰ τοῦ ἀκαμάτου ζήλου του τὸ ἔργον προσεδόκα τὴν ἔλευσιν τοῦ Γαζῆ, διὰ νὰ κανονισθῇ Λύκειον καὶ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν πλήρη. Κατέβη τέλος πάντων κατὰ τὸ 1816 ἔτος ὁ προπολλοῦ προσδοκώμενος Γαζῆς· ἀλλὰ κατέβη παρ' ἐλπίδα μὲ χεῖρας κενὰς, δαπανήσας εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν

βιβλίων καὶ ὀργάνων, τὰ ὁποῖα εἶχε προπέμψει, πάντα τὰ ἐκ τῶν ἐράνων περιλειπόμενα χρήματα· οὕτω τὸ Λύκειον ἔμεινε χωρίς τινος βοηθείας, καὶ οὐχὶ μόνον ἐματαιοῦτο ἡ ἐλπὶς τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων διδασκάλων εἰς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο παρόντες διδάσκαλοι, ὅ,τε Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Γαζῆς, ἔμενον παντὸς πόρου ἐστερημένοι. Δὲν ἠθύμησε πρὸς τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς, οὔτε ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ διδασκαλικὴν μισθοδοσίαν τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς ἕνεκα τῶν περιστάσεων καταχρέου τότε πατρίδος του· ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ κιβωτίου του τὰ ὀλίγα λείψανα τῶν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, διὰ πολυμόχθου διδασκαλίας προσκτηθέντων χρημάτων, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέβαλεν ὁ Γαζῆς. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἠγοράσθη ἐλαιών τις μοναστηριακὸς ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ὁποίου ἔμελλον οἱ διδάσκαλοι νὰ ζῶσιν ὀλιγαρκῶς· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἐξηκολούθησε διδάσκων ἀμισθὶ ἐν τῷ ῥηθέντι σχολείῳ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, φωτίζων τοὺς πανταχόθεν προσφοιτῶντας νέους καὶ εὐεργετῶν διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας του καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ σάλπιγξ τῆς ἐθνεγερσίας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἠχήσῃ ἐκκαλοῦσα ἀπὸ τῶν τάφων τὴν ἐξ αἰώνων ἐν αὐτοῖς τεθαμμένην ἐλευθερίαν. Ὁ Κωνσταντᾶς συμμερισθεὶς αὐτὴν ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον καὶ ἔγραφε πανταχοῦ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Θετταλομαγνησίᾳ προϋχόντων ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ψαρὰ διὰ νὰ ἀγοράσῃ πολεμικὰς ἀποσκευὰς, καὶ νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου πρὸς ἀποστολὴν πλοίων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δράμαλης εἰσβαλὼν εἰς τὴν ἀτυχῆ ταύτην χώραν παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Εἰς Ψαρὰ ἔμαθεν ὁ σεβάσμιος διδάσκαλος καὶ ἐθρήνησε τῆς Θεσσαλομαγνησίας τὴν δυστυχίαν. Μεταβὰς εἰς Ἑπτάνησον, διεπεραιώθη ὕστερον εἰς τὴν Λακωνίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς τὰ Τρίκορφα τῆς Τριπόλεως. Ἑβδομηκοντούτης σχεδὸν τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ γῆρας χρείαν ἔχων ἀνέσεως, δὲν ἀπεδειλίασε πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἀπώκνησε τὰς κακουχίας καὶ παντοειδεῖς στερήσεις τοῦ πλάνητος βίου· ἀλλὰ θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου ἔρωτος τῆς Πατρίδος, ἀπεφάσισε νὰ δράμῃ πανταχοῦ ὅπου ἡ παρουσία του ἠδύνατο νὰ φέρῃ ὠφέλειάν τινα. Ἐν Ἀργολίδι εὑρὼν πολλοὺς τῶν ἐκ τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων προκρίτων καὶ λογίων, καὶ ἀπὸ

κοινοῦ ἀποφασισθείσης ἵνα μεταβῶσι πάντες εἰς τὴν Στερεὰν καὶ μορφώσωσι κυβέρνησιν, ἔγραψεν ὁ Κωνσταντᾶς πρὸς τοὺς συμπατριώτας του προτρέπων ἵνα ἐκλέξωσι τρεῖς πληρεξουσίους καὶ πέμψωσιν αὐτοὺς εἰς Ἄμφισσαν, ὅπου μετέβαινε καὶ ὁ ἴδιος· ἐκλεχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Θετταλομαγνήτων πληρεξούσιος αὐτὸς πρῶτος, καὶ ἔχων συμπληρεξουσίους του τὸν Γαζῆν καὶ τὸν Κυριαζῆν Ἀναγνώστου, συνέπραξε δραστηρίως εἰς τὴν ἐν Ἀμφίσσῃ μερικὴν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος συνέλευσιν, καὶ εἰς τὴν ἐν αὐτῷ σύστασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Μεταβὰς δὲ κατόπιν μετὰ τῶν συμπληρεξουσίων του εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν ὑπῆρξεν εἷς τῶν πεντήκοντα ἐννέα ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες κατέβαλον ἐν αὐτῇ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὴν πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, ἐξ ὧν οἱ κληρικοὶ ἀπεκλείσθησαν, ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντᾶς σταθερὸς τῆς Μαγνησίας πληρεξούσιος, ἔχων πάντοτε συμπληρεξουσίους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς συνίστα εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας του. Τοσοῦτον οὗτοι ἐσέβοντο τὸν Κωνσταντᾶν, ὥστε τὸν λόγον αὐτοῦ ἐδέχοντο πάντοτε ὡς χρησμὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐρρύθμιζοντο.

Ἡ τότε συσταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων καὶ τοῦ βόμβου τῶν πυροβόλων κυβερνῶσα τὸ ἔθνος, δὲν ἐλησμόνησεν, ὅτι οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες εἶχον τόσον μᾶλλον χρείαν παιδείας, ὅσον κινδυνωδεστέρα χωρὶς τοῦ ἠθικοῦ τούτου χαλινοῦ καθιστᾶται ἡ ἐλευθερία. Ἔχουσα δὲ χρείαν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ ἐφορᾷ καὶ διευθύνῃ τὰ σχολεῖα καθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀπέβλεψεν εἰς τὰ φῶτα, τὴν μακρὰν πεῖραν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Κωνσταντᾶ, καὶ τοῦτον διώρισε γενικὸν ἔφορον τῆς παιδείας. Ὁ Κωνσταντᾶς διέμεινεν ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτους μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου. Πολλὰ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μοχθήσας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος, καὶ πολλαχῶς συνεργήσας εἰς τὴν εὐτυχῆ τούτου ἔκβασιν, προσεκλήθη κατὰ τὸ 1828 ἔτος ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἀνεγερθέντος Ὀρφανοτροφείου. Ἐδέχθη δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν, εἰς μόνην ἀποβλέπων τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐν παντὶ δυνατὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, καὶ ᾠκονόμησε τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα ἐπαινετῶς, οὐχὶ ζῶντος μόνου τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναρχίᾳ καὶ γενικῇ

ἐκείνῃ τῶν πραγμάτων παραλυσίᾳ. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἀπεφάσισε νὰ καταλίπῃ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἐποίησε, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δούλην Μαγνησίαν, νὰ καθήσῃ πάλιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς συνήθους δρυός του καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς νέους τῆς πατρίδος του, ἀποζῶν γλίσχρως ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ἐλαιῶνός του.

Τὴν ἕκτην Αὐγούστου 1844 χωρὶς νόσου καὶ ὀδύνης ἐσβέσθη ὡς λύχνος ἡ ὑπὲρ τὰ ἐννενήκοντα ἔτη ὡς λύχνος αὐγάσασα ζωὴ τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου.

Ὁ Κωνσταντᾶς εἶχεν ἦθος ἀληθοῦς φιλοσόφου καὶ τρόπον ἀρχαϊκόν. Ἦτο ἁπλοῦς, ἀκέραιος, εἰλικρινὴς, χρηστὸς, φίλος τῆς ἀρετῆς καὶ τιμιότητος, ἐχθρὸς τῆς πονηρίας καὶ πανουργίας, εὐεργετικὸς, πρόθυμος νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο εἰς βοήθειαν τοῦ ὁπωσδήποτε δυστυχοῦντος. Μισῶν πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ πᾶν ἐπιτηδευτὸν, οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν ἱματισμὸν ἦτο σεμνὸς καὶ ἀκαλλώπιστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον ἀπερίεργος, ἀπονεύων ἐπὶ τὸ ἀγροικότερον καὶ ἀπαίδευτον. Συνήθως βραχυλογώτατος ὢν καὶ πρὸς τοὺς ἀσυνήθεις σιωπηλὸς, εἰς τὰς μετὰ τῶν φίλων καὶ συνήθων συναναστροφὰς ἐγίνετο διηγηματικὸς καὶ ἀστειότατος, πηγὴ ἀκένωτος ἀνεκδότων χαριεστάτων, τῶν ὁποίων τὴν χάριν ἐπηύξανε ὁ ἀφελὴς τρόπος τῆς διηγήσεως.

Πεπροικισμένος μὲ ὀξυδέρκειαν δὲν εἶχε χρείαν ὁμιλίας μακρᾶς διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐν βραχεῖ διαβλέπων εἰς τοὺς μυχοὺς αὐτῶν ᾠκειοῦτο μὲν μὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀπεσόβει δὲ τοὺς πονηροὺς διὰ τῆς σκυθρωπότητός του καὶ τῆς δηκτικωτάτης του γλώσσης. Ἕνεκα τῆς σπανίας ἀγχινοίας του ἦτο ἑτοιμόλογος καὶ ἀποφθεγματικώτατος, τὰ δὲ ἀποφθέγματα αὐτοῦ, τῶν ὁποίων πολλὰ σώζονται εἰς τὴν μνήμην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἔχουσιν ὅλην ἐκείνην τὴν εὐστοχίαν καὶ χάριν, ἥτις εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων θαυμάζεται παρὰ πάντων.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντᾶς! (1).

Συγγράμματα.

—Γεωγραφία νεωτερικὴ, ἐρανισθεῖσα ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς παρὰ Δανιὴλ Ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου ἱερομονάχου τῶν Δημητριέων. Ἐν Βιέννῃ 1791. Τόμος Α' (ὁ Β' δὲν ἐξεδόθη).

(1) Ἐπιτάφιον λόγον ἐξεφώνησεν εἰς Κωνσταντᾶν Ἀλέξανδρος ὁ Πέζαρος.

—Στοιχεῖα τῆς Λογικῆς, Μεταφυσικῆς καὶ Ἠθικῆς, νεωτέρᾳ τινι μεθόδῳ συνταχθέντα εἰς τὴν Ἰταλικὴν διάλεκτον ὑπὸ Φραγκίσκου Σοαυίου, καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρὰ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Κωνσταντᾶ, τοῦ Μηλιώτου, εἰς χρῆσιν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Ἐνετίησι 1804. Τόμοι 4. (Μετετυπώθησαν αὐτόθι τῷ 1818).

—Στοιχεῖα τῆς γενικῆς ἱστορίας παλαιᾶς τε καὶ νεωτέρας· συντεθέντα μὲν εἰς τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ Ἀββᾶ Μιλλιὸτ, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπὸ Γρηγορίου Ἱερ. Κωνσταντᾶ τοῦ Μηλιώτου, καὶ Ζήσου Κάβρα, ἰατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Ἐνετίησι, 1806, τόμ. 2.

—Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (ἀνέκδοτος).

Παρεκτὸς τούτων ὁ Κωνσταντᾶς ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1792 τὰς ἐπιστολὰς Συνεσίου μετὰ τῶν σχολίων τοῦ διδασκάλου του Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, καὶ τὰ Φιλοθέου Πάρεργα (Ἐνετίησι 1800).

Νεόφυτος Δούκας (1).

Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1760 ἔτος ἐν τῇ κώμῃ Ἄνω Σουδενὰ τοῦ κατὰ τὴν Ἤπειρον Ζαγορίου, ὑπὸ πατρὸς Ἀναστασίου, μητρὸς δ' Ἀγγελικῆς δεκαέτης καθιερώθη εἰς τὴν πλησίον τῆς πατρίδος του μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ δωδεκαέτης ὑποδὺς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἤδη τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας διατρέχων.

Περὶ τὸ 1780 ἔρωτι παιδείας ἀλοὺς ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ μετὰ ἑξαμηνιαίαν φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μονὴν, καὶ δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ κατ' ἐπίμονον πρόσκλησιν τῶν συμμοναστῶν του. Ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἄσβεστος αὐτοῦ πόθος ὁσημέραι ἐκρατύνετο, καὶ ἐν τέλει ὁ Νεόφυτος ὑπερνικήσας τὰ περιβαλλόμενα κωλύματα μετέβη εἰς Μέτσοβον, καὶ ἐπὶ τετραετίαν ἠκροάσθη τὰ ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πόλεως ταύτης διδασκόμενα ἐγκύκλια, ποριζόμενος τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῆς ἐφημερίας, καὶ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ὀλίγων παίδων.

Μετὰ ταῦτα μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ κλεινῷ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, διδάσκων καὶ κατ' οἶκον τοῖς βουλομένοις. Ἐπὶ δεκαεπτὰ ἔτη ἐν Δακίᾳ διαμείνας, ἔγραψε τότε γραμματικὴν, ἣν Τερψιθέαν ἀπεκάλεσε, συνάμα δ' ἤρξατο καὶ τῆς παραφράσεως τοῦ Θουκυδίδου. Ἀνενδότως δ' εἰργάσθη πρὸς σύστασιν ἑλληνικοῦ σχολείου

(1) Γ. Ῥάλλη, Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ τὴν 20 Μαΐου 1846.—Βίος Νεοφύτου Δούκα ὑπὸ Σπυρ. Ἀθανασιάδου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἀθ. Μαυρομμάτη, 1838.

ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀλλὰ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Βιέννῃ παρεπιδημούντων ὁμογενῶν ὡς ἐφημέριος τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας, ἀπῆρεν ἐν ἔτει 1803 ἀναβάλλων εἰς ἄλλοτε τὴν ἀξιέπαινον πρόθεσίν του.

Ἐν τῇ Αὐστριακῇ πρωτευούσῃ διατρίβων ὁ φιλόπονος Δούκας ἐξέδοτο τὸ Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Βενδότη, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Θουκυδίδου παράφρασιν, Χείμαρρον τῶν χρόνων, Εὐτρόπιον, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Ἀρριανοῦ τὰ σωζόμενα μετὰ τῆς ἰδίας παραφράσεως, Δίωνα Χρυσόστομον, Μάξιμον Τύριον, Ἀπολλόδωρον μετ' ἄλλων, Ἀττικοὺς Ῥήτορας, Ἡρωδιανόν, Παιδαγωγίαν, Ἀποθήκην τῶν παίδων, Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικόν, ἐγχειρίδιον « Φοίνιξ ».

Δώδεκα ἔτη διέτριψεν ἐν Βιέννῃ ὁ Νεόφυτος διδάσκων μὲν τὰς ἡμέρας καὶ ὠφελῶν τοὺς παῖδας, γράφων δὲ τὰς νύκτας καὶ ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἁπανταχοῦ διδασκομένων ὁμογενῶν.

Ἀποθανόντος Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ προσεκάλεσαν ὡς ἐπάξιον ἐκείνου διάδοχον τὸν Δούκαν, ὅστις προθύμως δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, καὶ οὕτως ἠγέρθη πάλιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της ἡ σχολὴ ἐκείνη, ἥτις ἔμελλε νὰ διασπείρῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, πολυτιμότερον ἴσως καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης· οὐδ' ὁλόκληρος παρῆλθεν ἑξαμηνία καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ παριστρίου τούτου ἑλληνομουσείου ἀνεβιβάσθη ἀπὸ ἑξήκοντα εἰς τετρακοσίους· ἐπὶ διετίαν εὐκλεῶς διδάξας ὁ ἤδη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεόφυτος, παρητήθη ταύτης ἄκων διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν. Ὁ περὶ γλώσσης πόλεμος ἦτον ἤδη εἰς τὴν ἀκμήν του, καὶ οἱ λόγιοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους εἰς δύο διαιρεθέντες στρατόπεδα, ἀφοῦ ἐξήντλησαν τὴν διὰ λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων συζήτησιν, κατέφυγον καὶ εἰς τὴν διὰ χειρῶν λύσιν. Ὁ Δούκας κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἔπαυε προτρέπων καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ τὸν μιμηθῶσιν· οἱ θιασῶται τῆς καθομιλουμένης ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπάλαισαν διὰ τῆς γραφίδος πρὸς ἰσοδύναμον ἀνταγωνιστὴν κατέφυγον καὶ εἰς τὸ ἀπάνθρωπον μέσον τῆς δολοφονίας τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἀντιπάλου· ὅθεν παραφυλάξας τις αὐτὸν περὶ τὸ λυκαυγὲς πορευόμενον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῷ κατήνεγκεν ἐπὶ τοῦ κρανίου δύο ἀλλεπάλληλα κτυπήματα. Ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ τῶν πληγῶν ἐκτάδην πεσών, ἔμεινεν ἐπὶ ἡμισείαν ὥραν ἀναίσθητος· ἀνευρεθεὶς δ' ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, κατεαγὼς τὸ κρανίον, καὶ αἵματι καὶ γῇ πεφυρμένος, ἐθεραπεύθη μετὰ τριετῆ νοσήλευσιν.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπῆλθεν εἰς Τρανσυλβανίαν κατὰ τὴν Στεφανούπολιν, καὶ διδάσκων, δὲν ἔπαυε νυχθημερὸν κοπιῶν καὶ ἐργαζόμενος ὁ φιλόπονος Δούκας. Ἐκεῖ παρέφρασε καὶ ἐσχολίασε τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην, καὶ Σοφοκλέα, καὶ συνέγραψε Λογικὴν, Ἠθικὴν, Φυσικὴν, Μεταφυσικὴν καὶ Ῥητορικὴν, γράφων ἐπιστολάς τε πρὸς διαφόρους, καὶ ἄλλους περὶ παντοίων ὑποθέσεων λόγους.

Ἐλθὼν εἰς Αἴγιναν καὶ οἰκήσας παρὰ τῷ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καποδιστρίου ἱδρυθέντι ὀρφανοτροφείῳ εἰς περίθαλψιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὀρφανῶν ἑλληνοπαίδων, ὁ φιλόπονος καὶ ἀγαθοεργὸς Δούκας δὲν ἀνείχετο ἀργεῖν· διὸ ἐπιτραπεὶς πρὸς ὀλίγον τὴν ἐφορείαν τοῦ ῥηθέντος παιδευτηρίου παρέλαβεν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλληλοδιδακτικῆς σχολῆς ἑκατὸν μαθητὰς, καὶ διδασκάλους αὐτοὺς ἐξ ἰδίων καταστησάμενος, ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς τούτους ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴν ῥητορικὴν ἐφηρμοσμένην, καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας καὶ διδασκάλους κατήρτισε.

Ἐν Αἰγίνῃ διδάσκων ὁ Δούκας ἐξέδοτο τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Σοφοκλέα, Τετρακτὺν, Ξυνωρίδα, Σοφιστὴν, Πανηγυρικόν· τὰ δ' ἐκτυπωθέντα εἰκοσιπεντακισχίλια ἀντίτυπα διένειμε δωρεὰν πάντα εἰς τοὺς ἀπόρους νέους, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος (1). Παραφράσας δὲ καὶ σχολιάσας καὶ διορθώσας ἐξέδοτο ὕστερον τὸν Αἰσχύλον, Θεόκριτον, καὶ τυπώσας ταὐτοχρόνως τὰς περὶ παντοίων ὑποθέσεων ἐπιστολάς του διένειμεν ὡς πρότερον δωρεὰν τὰ ἐκτυπωθέντα ἑξακισχίλια ἀντίτυπα.

Ἀφοῦ μετηνέχθη τὸ ὀρφανοτροφεῖον εἰς Ναύπλιον ὁ Νεόφυτος διέμεινε διδάσκων ἀμισθὶ εἴς τε τὸ κοινὸν τῆς Αἰγίνης σχολεῖον καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὅπου οὐ μόνον ἐμαθητεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἐτρέφοντο πλεῖστοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀνεγνώρισε καὶ ἐκήρυξεν ἐπισήμως ἡ Αἴγινα διὰ ψηφίσματος τῆς δημοτικῆς αὐτῆς ἀρχῆς.

Ὁ ὑπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης προσεκάλεσεν εἰς Ἀθήνας τὸν τοσαῦτα ἔτη ἐν παραβύστῳ ἰδιωτεύοντα Δούκαν, ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων διορισθείσης ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτρο-

(1) Καὶ προτγουμένως ἔστειλεν εἰς τὸν ἀοίδιμον Κυβερνήτην ἐκ Βουκουρεστίου δώδεκα χιλιάδας ἀντιτύπων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἵνα διανεμηθῶσι δωρεὰν εἰς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα.

πῆς, ἀκολούθως δὲ διώρισε διευθυντὴν τῆς κατὰ προτροπὴν τούτου καὶ τοῦ Γ. Γενναδίου ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ῥιζάρη φερωνύμου Ἱερατικῆς Σχολῆς.

Νοσήσας κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1845, ἐτελεύτησε τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ διατηρήσας ἕως τῶν ἐσχάτων τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν πρᾳότητα τοῦ δικαίου.

Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου καὶ εὐθνωρελοῦς Νεοφύτου ὑπῆρξεν ἡμέρα δημοσίου πένθους εἰς τὸν ἑλληνισμόν. Οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ παρευρεθέντες ἠκολούθησαν αὐτομάτως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἐκφερόμενον εἰς τὸν τάφον· οἱ δὲ κρουνοὶ τῶν δακρύων τῶν τὴν σεβασμίαν σορὸν αὐτοῦ περιστοιχούντων μαθητῶν ὑπῆρξαν ὁ σιωπηλὸς μὲν, ἀλλ' εὐγλωττότατος πάντων τῶν ἐπιταφίων λόγων. Ἡ Βουλὴ συνοδεύσασα διὰ μεγάλης πρεσβείας τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, ἐψήφισε τὴν ἐπιοῦσαν ν' ἀναγραφῇ τὸ ὄνομά του μεταξὺ τῶν τὰς στήλας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς καταστήματος κοσμούντων εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Νεόφυτος ὑπῆρξε φιλότιμος, φιλάνθρωπος, εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις εἰς ἄκρον. Μόνος δὲ ἁπάντων εὐεργετῶν τοὺς ὁμογενεῖς, ἐνόμιζε μᾶλλον ὅτι ἀποδίδει τὸ χρεωστούμενον, ἢ ὅτι ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς λαμβάνοντας. » Σύνοιδα, ἔγραφε πρὸς νέον τινα Κωνσταντῖ» νον ζητήσαντα αὐτῷ τὰς ἐκδόσεις του, σύνοιδα καὶ πᾶσι μὲν τοῖς » Ἕλλησιν ὀφειλέτης ὢν ἐπαρκέσαι τοῦθ' ὅπερ ἂν οἷός τε ὦ, ὧν δ' οἱ » πατέρες καὶ προμαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος προηγωνίσαντο, τού» τοις καὶ πλέον τι προσοφείλω ».

Ὀλίγους τῶν λογίων δύναταί τις νὰ παραβάλλῃ μὲ τὸν Νεόφυτον, ὡς πρὸς τὸ ἄοκνον καὶ φιλόπονον αὐτοῦ εἰς τὸ γράφειν. Τὰ συγγράμματα τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐσχολίασε, παρέφρασεν ἢ συνέγραψεν ἀποτελοῦσι πλήρη βιβλιοθήκην, ὑπερβαίνοντα τοὺς ἑβδομήκοντα τόμους.

Ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδοσιν αὐτῶν δραχμὰς ἑκατὸν πεντήκοντα ἓξ χιλιάδας, καὶ τ' ἀντίτυπα πάντα δωρεὰν διένειμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ δούλην Ἑλλάδα.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Τερψιθέα. Ἐν Βιέννῃ, 1804, 1808, 1809, 1820.
—Γραμματικὴ Τερψιχόρη. Ἐν Βιέννῃ.
—Χείμαρρος Χρόνων. Ἐν Βιέννῃ.
—Παιδαγωγικὰ μαθήματα. Ἐν Βιέννῃ 1813.
—« Φοῖνιξ », ἢ ἐγχειρίδιον ἑλληνικῶν διαλόγων. Ἐν Βιέννῃ 1815.

—Ἀποθήκη τῶν παίδων, ἐν Βιέννῃ 1814.
—Λογικὴ, Ἠθικὴ, Φυσικὴ, Μεταφυσικὴ, Ῥητορική. Ἐν Αἰγίνῃ 1834.
—Ξυνωρίς.
—Σοφιστής.
—Πανηγυρικός. } Ἐν Αἰγίνῃ.
—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους περὶ παντοίων ὑποθέσεων, τὸν ἀριθμὸν δύο χιλιάδες, ἐξ ὧν μέγα μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν ἓξ τόμοις (Βιέννῃ, Αἰγίνῃ, Ἀθήναις), καὶ ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ συγγράμμασι, τινὲς δ' ἔμειναν ἀνέκδοτοι.
—Διάλογοι (ἀνέκδοτοι).
—Περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας καὶ τάξεως, παιδείας τε τῶν ἱερέων, καὶ ἀποσκορακίσεως τῶν τυχὸν κακῶς ὑπ' ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρεισφρησάντων ὑπὸ τῆς τῶν ἑκάστοτε προϊσταμένων τῆς Ἐκκλησίας κενοδοξίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίας (ἀνέκδοτος).

Ἕλληνες συγγραφεῖς παραφρασθέντες, ἐξηγηθέντες καὶ διορθωθέντες.

—Θουκυδίδης. Ἐν Βιέννῃ 1805—1806. τόμ. 10.
—Ἀρριανός. » » 1809.
—Εὐτρόπιος. » » 1807. τόμ. 2.
—Ὅμηρος.
—Εὐριπίδης. } Ἐν Αἰγίνῃ. 1834—35.
—Σοφοκλῆς.
—Αἰσχύλος, ἐν Αἰγίνῃ 1839.
—Θεόκριτος. » » »

Σχολιασθέντες συγγραφεῖς.

—Δίων Χρυσόστομος. Βιέννῃ. 1810, τόμ. 3.
—Μάξιμος Τύριος. » »
—Ἀπολλόδωρος κλπ. » 1811.
—Οἱ δέκα ῥήτορες μετὰ Λεξικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1812—13 τόμ. 10.
—Ἡρωδιανὸς, Ἐν Βιέννῃ 1813.
—Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικός. Βιέννῃ 1814.
—Ἀριστοφάνης. Ἐν Ἀθήναις 1845. τόμ. 3.
—Πίνδαρος. Ἐν Ἀθήναις 1842.

Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1778, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Γεώργιος ἦν ἀνὴρ λόγιος, κατατεταγμένος μεταξὺ τῶν τότε ἀρχόντων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἔχων τὸν τοῦ Καμαράση βαθμὸν, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν δευτερευόντων. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν Ῥίζη τὸ γένος, καὶ αὐτῆς τὴν ἐπωνυμίαν παρεδέχθη ὁ νέος Ἰάκωβος, ἂν καὶ τῷ παρέμεινε προσέτι τὸ εἰς τὸν πατέρα του χλευαστικῶς δοθὲν ἐπίθετον Νερουλὸς, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ κλάδου τῶν κυρίως Ῥίζων.

Εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀλλ' ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ διευθύνθησαν οὐχ ἧττον μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῇ τε καὶ ἐξωτερικῇ πολυμαθείᾳ διαπρέποντος θείου του Σαμουὴλ τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου, ὅστις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἑλληνιστὴν ἄριστον, διδαχθέτα καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου, τὰ γαλλικὰ δὲ καὶ μαθηματικὰ ὑπὸ σοφοῦ τινος Γάλλου, τοῦ Ἀββᾶ Δαφονταίνου. Εἰκοσαέτης μόλις ὁ Ἰάκωβος παρηκολούθησε τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην εἰς Μολδαβίαν, ὅπου ἦρχισεν ἐνασχολούμενος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἀλειφόμενος διὰ τὸ μέγα προπαρασκευαζόμενον τῆς πατρίδος του στάδιον, συγχρόνως ὅμως τὰς ἀργὰς ὥρας του εἰς τὰς φίλας Μούσας ἀφιερῶν, καὶ ἐκτὸς ἄλλων σπουδάζων τὴν ἀσιατικὴν φιλολογίαν, ἧς ὀλίγοι Ἕλληνες ἐγένοντο ἐγκρατέστεροι.

Τὸν Ὑψηλάντην παυθέντα τῆς ἡγεμονίας, διεδέχθη ἐν 1801 Ἀλέξανδρος ὁ Σοῦτσος, ὅστις διώρισε τὸν Ἰάκωβον Ῥίζον ἐπιτετραμμένον του παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθεν ὁ Ῥωσσικὸς πόλεμος, καὶ ἀποσυρθέντων τῶν ἡγεμόνων τῶν παριστρίων ἐπαρχιῶν, ἔμεινεν ὁ Ῥίζος ἐπὶ ἓξ ἔτη μακρὰν τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν σπουδὴν ἐντρυφῶν καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν, μέχρις οὗ ὁ ἡγεμὼν Ι. Καρατζᾶς τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας, καὶ εἰς τὴν πασῶν ἀνωτάτην τοῦ *Μεγάλου Ποστελνίκου*, ἢ πρωθυπουργοῦ. Μετὰ ἑξαετίαν δὲ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἡγεμόνος ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη μεταφραστὴς παρὰ τῷ μεγάλῳ διερμηνεῖ, καὶ τῷ 1816 ἠκολούθησε πάλιν εἰς Μολδαβίαν τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σοῦτσον, καὶ παρέμεινε παρ' αὐτῷ ὡς πρωθυπουργὸς μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀτυχῆ παρὰ τὸν Ἴστρον ἔκβασιν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ὁ Ῥίζος, ἀφοῦ προσέφερε καὶ τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον συναγωνιστὴν τῶν προμάχων τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐγκατέλιπε τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς ἐδοξάζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, οὗτος οὐκ ὀλίγην τῇ περιῆπτε τιμὴν παρὰ τοῖς ξένοις παρ' οἷς διέτριβεν. Ἐν Γενέβῃ ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ ἐπισήμως τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, καὶ μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν ἡ Ἑλβετία ἀλλόγλωσσον, παρουσιαζόμενον ἐνώπιον κοινοῦ ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐκτιθέντα ἰδέας λαμπρὰς μετ' ἀμιμήτου εὐφραδείας, καὶ εἰς γλῶσσαν ὡραίαν, καταθέλγουσαν

τὸ ἀκροατήριον· ὡς ἐπίσης ἐθαυμάσθη ὅτε μετὰ ταῦτα συνέγραψε γαλλιστὶ μετὰ πάσης ἱστορικῆς ἐμβριθείας καὶ καλλιεπείας, ἀξίας τῶν δοκιμωτέρων ὀπαδῶν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1825. Τὰ δύο συγγράμματα ταῦτα κατέστησαν εἰς τὴν Εὐρώπην γνωστὴν τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνωστὸν ἕνα τῶν πρωτίστων αὐτῆς συγγραφέων.

Ἐν Γενέβῃ ἐγνώρισε τὸν Ῥίζον ὁ ἀείμνηστος Καποδίστριας, καὶ τοσοῦτον ἐξετίμησε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ, ὥστε ὅταν ἀνέλαβε τοὺς οἴακας τῆς Ἑλλάδος ἀπήτησε νὰ τὸν παρακολουθήσῃ ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον του. Ἐνταῦθα νέον καὶ εὐρύτερον ἠνεώχθη στάδιον εἰς τὴν πατριωτικὴν τοῦ Ῥίζου, δραστηριότητα. Τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ Κυβερνήτου δικαίως ἀπολαμβάνων ἐνεπιστεύθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἐξηκολούθησε μετ' ἐξόχου ἱκανότητος διέπων αὐτό· ὡς δ' εὐγενῶς ὑπηρέτησεν ἐν ὅσῳ ἐνόμιζε τὴν ὑπηρεσίαν του χρήσιμον τῇ πατρίδι, οὕτως εὐγενῶς κατέθεσε τὴν ἀξίαν του, καὶ ἀπεσύρθη τῶν δημοσίων, ὅτε εὑρέθη διαφωνῶν πρὸς τὸ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου παραδεχθὲν σύστημα· ἀπελθὼν δ' εἰς Αἴγιναν ἔμεινεν ἀπραγμόνως ἰδιωτεύων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς φίλας του μούσας, αἵτινες ἦσαν ἐν πάσαις τοῖς περιστάσεσι τοῦ βίου του ἡ σταθερὰ αὐτοῦ προσφυγή.

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἐγκαταστᾶσα διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐξελέξατο τὸν Ῥίζον ἕνα τῶν ὑπουργῶν της, καὶ ἡ Βασιλεία ἀναγνωρίσασα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τῷ ἀνέθηκε σχεδὸν πάντοτε τὰς ἀνωτάτας τοῦ Κράτους ὑπηρεσίας, ἔν τε τῇ διοικήσει τῶν Νομῶν, ἐν τοῖς ὑπουργείοις τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας· ἐν δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἀξιώμασιν ὁ Ῥίζος ἦν μεταξὺ τῶν διαπρεπόντων διὰ τῆς βαθείας αὐτοῦ φρονήσεως, διὰ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ δραστηριότητος, καὶ διὰ τῆς ἀδεκάστου ἀρετῆς, ἀμεροληψίας, καὶ ἀκεραιότητος. Εἰς τὸν Ῥίζον ὑπουργὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὀφείλεται ὁ πρῶτος καταρτισμὸς τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἡ καθίδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἡ σύστασις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, ἧς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐνδόξως καὶ τελεσφόρως προέστη, ὡς μνημεῖα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ προεδρίας πολλοὺς λόγους καταλιπών, οἵτινές εἰσιν ὑποδείγματα ἑλληνικῆς καλλιεπείας, καὶ μεστοὶ γενναίων καὶ καινῶν ἰδεῶν.

Κατὰ τὸ 1848 ἐπέμφθη πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ

Πύλῃ, καὶ ἐνταῦθα πλήρης ἡμερῶν ἀπέθανε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1850, ὡς ἐπεπόθει, εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του, πολίτης ἐλεύθερος, ἴσος τοῖς ποτὲ δεσπόταις αὐτοῦ, καὶ σεβόμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ξένων, μεθ' ὧν διπλωματικαὶ τὸν συνέδεον σχέσεις. Ὅ,τι δὲ μάλιστα χαρακτηρίζει τὸ φρόνημα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ εὐγενοῦς τούτου Ἕλληνος, εἶνε, ὅτι δι' ὅλης του τῆς ζωῆς τὰς ὑψηλοτάτας διέπων τῆς πατρίδος του θέσεις, ἀπέθανεν εἰς ἔσχατον γῆρας, καὶ ἐτάφη ἀπὸ δημοσίων χρημάτων (1).

Συγγράμματα.

—Κορακιστικὰ, ἢ διόρθωσις τῆς Ῥωμαίκης γλώσσας, κωμῳδία εἰς τρεῖς πράξεις διηρημένη. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1813, καὶ ἐν Βιέννῃ.

—Ἀσπασία, τραγῳδία. Ἐν Βιέννῃ 1813, καὶ ἐν Λειψίᾳ 1823.

—Πολυξένη, τραγῳδία εἰς πέντε πράξεις. Ἐν Βιέννῃ 1814.

—Κούρκας ἁρπαγή· ποίημα ἡρωϊκοκωμικὸν εἰς τρία ἄσματα. Ἐν Βιέννῃ 1816 καὶ ἐν Ἀθήναις (ἀτελές).

—Ὠδὴ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (Ἐτυπώθη εἰς Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ ἔτους 1822).

—Cours de litterature Grecque Moderne. Genève 1822.

—Histoire de la Revolution Grecque. Paris 1826.

—Ἄλλαι τινες ᾠδαὶ, καὶ ἐπιγράμματα.

—Ἔκθεσις τῆς ἐν Δακίᾳ ἐπαναστάσεως. (Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἱστορικῷ Δοκιμίῳ Φιλήμονος).

Συνειργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ Δ. Φωτεινοῦ γραφεῖσαν τρίτομον ἱστορίαν τῆς Δακίας.

Διονύσιος Πύῤῥος.

Ἐγεννήθη ἐν Καστανέᾳ τῶν Θεσσαλικῶν Τρικκάλων τῷ 1774, πενταέτης δὲ ἀπορφανισθεὶς πατρὸς ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὸ ἐν Μετεώροις μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως ἐκουρεύθη μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη μετὰ ταῦτα ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ τότ' ἐκεῖ μονάζοντος Ἀμβροσίου τοῦ πρώην Τρίκκης. Ὕστερον ἐλθὼν εἰς Τρίκκαλα ἐδιδάχθη τὰ γραμματικὰ ἀπὸ τὸν τότε διδάσκοντα Στάμκον τὸν ἐκ Κοζάνης, καὶ μετ' ὀλίγον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διήκουσε καὶ Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου. Οὕτω καταρτισθεὶς περιῆλθεν ὅλην σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας ἦλθεν εἰς Ἄθωνα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα προσελήφθη ὑπό τινων ὡς οἰκοδιδάσκαλος. Μετά τινα καιρὸν ἐγένετο διάκονος καὶ γραμματεὺς Ἱερεμίου τοῦ πρώην

(1) Πανδώρα τόμ. Ε', σελ. 517—24.

Χαλκηδόνος, ὕστερον δὲ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του Ἰωακεὶμ τοῦ Ἱερομονάχου, δι' Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τοὺς θεοβαδίστους τόπους, ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς τὴν τότε φημιζομένην σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν, ὅπου ἐδιδάχθη τὰς φιλοσοφικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ περάσας εἰς Χίον διήκουσε καὶ ἐνταῦθα τινὰ τῶν μαθημάτων.

Ἐπειδὴ τότε οἱ Σμυρναῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς Χίου ἕνα ἱερομόναχον διδάσκαλον ἐστάλη ὁ Διονύσιος, καὶ ὀλίγον διδάξας ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ χάριν μαθήσεως εἰς Εὐρώπην. Ὅθεν ἀναχωρήσας ἐκ Σμύρνης ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διὰ τῆς Ἠπείρου μετέβη εἰς Κέρκυραν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπάρας ἦλθεν εἰς Νεάπολιν, ὅθεν μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ὑπῆγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Τοσκάνην, ἔνθα οἱ ἐν Λιβόρνῳ ὀρθόδοξοι τὸν παρεκάλεσαν ἵνα μένῃ ἐφημερεύων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν· μετὰ ὀκτὼ μηνῶν ἐφημερίαν τῇ συναινέσει τῶν ἐν Λιβόρνῳ ἦλθεν εἰς Πίζαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπισκεφθεὶς τὴν Φλωρεντίαν, Βονωνίαν, καὶ Μεδιόλανα, κατεγράφη ἐπὶ τέλους φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας (1807).

Στεφθεὶς ἰατροφιλόσοφος τὴν 14 Ἀπριλίου 1813, ἀπῆλθεν ἐκ Παβίας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀκαδημίας τῶν Μεδιολάνων, καὶ Παταβίου ἠκροάσθη καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς διδάσκοντας σοφούς, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, μετέβη διὰ Τεργέστης εἰς Βιέννην. Διατρίψας δ' ἐπ' ὀλίγον ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ἦλθε πάλιν εἰς Μεδιόλανα.

Μετὰ πολυχρόνιον ἐν Εὐρώπῃ διατριβὴν κατῆλθε δι' Ἀγκῶνος εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς Πάτρας καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατὰ παράκλησιν τοῦ ἀρχιερέως Γρηγορίου καὶ τοῦ ἡγουμένου Πετράκη ἤνοιξε σχολεῖον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐνζήλως κατέγινεν ἵνα μεταδώσῃ τοῖς ἀκροαταῖς τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ θρησκείας ἔρωτα. Ἀσθενῶν τότε ὁ πασᾶς τῆς Εὐβοίας Ὀσμὰν προσεκάλεσε τὸν Πύρρον πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ θεραπείαν ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας. Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ταύτης διελύθη ἡ ἐν Ἀθήναις ἱδρυθεῖσα ἐπιστημονικὴ σχολή, ὁ Διονύσιος περιῆλθεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ εἴκοσι μῆνας, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνεστήθη εἰς τὸν ἀρχίατρον τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ Πεχλὲτ ἐφένδην, ὅστις ἐκτιμήσας τὸν ἄνδρα ἐφωδίασε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης

πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς ἀδείας, καὶ συνέστησεν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν ἐγκρίτων.

Ἐνῷ δ' εὐδοκίμως μετήρχετο τὴν ἰατρικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ΣΤ' ἀνετείλατο αὐτῷ ἵνα ἐκφωνῇ λόγους ἐπ' ἄμβωνος εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ διώρισεν αὐτὸν ἀρχιμανδρίτην (Φεβρ. 1820).

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Πύρρος φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθεν εἰς Ἄθωνα, καὶ ἐστάλη εἰς Σκόπελον καὶ Ὕδραν πρὸς ζήτησιν βοηθειῶν ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπειλουμένων μονῶν τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους. Ὕστερον ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος, διότι καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους ἐθεράπευε, καὶ λόγους ἐπ' ἄμβωνος ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἐξεφώνει.

Ὅταν ὁ Ἰβραὶμ πασᾶς εἰσβαλὼν εἰς Πελοπόννησον παρέδιδε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον ὁ Διονύσιος διατρίβων ἐν Σπάρτῃ εἶχε συστήσει ἰδίᾳ δαπάνῃ χαρτοποιεῖον, ὅπερ ἐγκαταλιπὼν κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, καὶ ἐντεῦθεν ἐπέρασεν εἰς Ναύπλιον.

Ἐν ἔτει 1827 συνέστησε νέον χαρτοποιεῖον πλησίον τοῦ Ἄργους, πλὴν ἕνεκεν ἐλλείψεως τῶν πρὸς τελειοποίησιν ἀναγκαιούντων ἔπαυσε, μόλις χίλια φύλλα παραγαγόν (1).

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθωνος ἐλθὼν καὶ ὁ Πύρρος εἰς Ἀθήνας ἀποκατέστη ἐνταῦθα διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, πολλῆς καὶ μεγάλης γενόμενος ὠφελείας εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἰατρικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

Ἀπεβίωσε τὴν 12 Φεβρουαρίου 1853 ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ καὶ ἐκηδεύθη λαμπῶς, ἐκφωνήσαντος κατάλληλον ἐπιτάφιον λόγον καὶ τοῦ νῦν ἀρχιερέως Κορινθίας Ἀμφιλοχίου.

Συγγράμματα.

—Ἐκκλησιαστικὸν Παραλληλοκύκλιον. Ἐν Διβόρνῳ 1806.

—Χειραγωγία τῶν Παίδων, ἤτοι πραγματεία περὶ χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν Βενετίᾳ 1810, ἐν Βιέννῃ 1813, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1831.

—Ἄτλας, ἤτοι νέα Γεωγραφικὴ Χάρτα. Ἐν Μεδιολάνοις 1814.

—Γεωγραφία μεθοδικὴ ἁπάσης τῆς οἰκουμένης, Ἐνετίησι 1818, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1838. (Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει προτάσσονται δύο ἐπιγράμματα εἰς

(1) Δ. Πύρρου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀθανάσιον Παπα-Πολυμέρου.

Πύρρον ὑπὸ Νεκταρίου Μιτυληναίου ἀρχιδιακόνου τοῦ πρώην Ἀθηνῶν, καὶ Ἰωάννου Τακλίκαρα Ῥαιδεστηνοῦ).

—Φαρμακοποιία γενικὴ ἐκ τῶν πλέον νεωτέρων σοφῶν χυμικῶν καὶ φαρμακοποιῶν συγγραφέων τῆς Εὐρώπης, μάλιστα ἐκ τοῦ σοφοῦ χυμικοῦ Βρουνιατέλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1818. (Εὕρηνται ἐπιγράμματα εἰς Πύρρον δύο μὲν ἰαμβικὰ ἀνωνύμου τινος, καὶ ἓν ἡρωελεγεῖον Νικολάου τοῦ Λογάδου).

—Ἡ πρὸς Θεὸν ὁμολογία τῆς Πίστεως, καὶ τὸ ἱερὸν ἀπάνθισμα τοῦ Ψαλτηρίου πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν καὶ προσευχὴν ἑκάστου Χριστιανοῦ. Ἐν Βενετίᾳ 1827 (Ἐτυπώθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ οὐχὶ ἐν Βενετίᾳ ὡς σημειοῦται).

—Γραμματικὴ Διονυσιάς. Ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Ἀριθμητικὴ ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Χυμικὴ τῶν τεχνῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Ἐγκόλπιον τῶν ἰατρῶν, ἤτοι πρακτικὴ ἰατρική. Ἐν Ναυπλίῳ 1834, τόμ. 2. (Μετετυπώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1848 ἐπηυξημένον εἰς τόμους τρεῖς, καὶ ἐν ἔτει 1856 ἀπαραλλάκτως ἀνετυπώθη μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἔτους (1848) μεταβληθέντος).

—Τριῶν εἰδῶν ὑδρόγειοι Σφαῖραι. Ἐν Ἀθήναις 1835.

—Πρακτικὴ ἀστρονομία περιέχουσα τὴν μυθολογικὴν ἱστορίαν καὶ καταγραφὴν τῶν δώδεκα πλανητῶν καὶ κομητῶν καὶ τῶν ἑκατὸν δέκα ἀστερισμῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τῶν 3418 ἀστέρων αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1836.

—Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἄρχοντα τῶν Θεσσαλῶν κύριον Ἀθανάσιον Παπα-Πολημέρου. Ἀθήνηθεν 1837.

—Βοτανικὴ πρακτικὴ προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ οἰκονομίαν. Ἐν Ἀθήναις 1838, τόμοι 2. (Μετὰ 200 εἰκόνων φυτῶν καλῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου κεχρωματισμένων).

—Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤτοι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον εὐαγγέλιον περιέχον τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰς διδαχὰς αὐτοῦ καὶ παραβολὰς, τὰ θαύματα κλπ. Ἐν Ἀθήναις 1843.

—Ἄτλας νεώτερος περιέχων γενικῶς τε καὶ μερικῶς ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου εἰς εἴκοσι τέσσαρας γεωγραφικοὺς πίνακας, συναρμοσθεὶς ἀπὸ τὸν νεώτερον ἄτλαντα τοῦ γάλλου σοφοῦ Δουφὸρτ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἄτλαντας, καὶ ἐξηγημένος εἰς τὸ νεοελληνικὸν πρὸς ὄφελος τῆς νεολαίας τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ προσετέθη ἡ στατιστικὴ αὐτοῦ, ἤτοι ἡ γεωγραφικὴ καταγραφὴ μὲ τὰ νέα καὶ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ χωρίων, συνερανισμένα ἐκ τῶν ὀνομαστικῶν λεξικῶν καὶ λοιπῶν γεωγραφιῶν τοῦ Στράβωνος, Παυσανίου, Βάλβη, καὶ Μελετίου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1845. (Συνοδεύεται καὶ ἐκ σελίδων 69 ἐξηγηματικοῦ κειμένου).

—Βίος, πράξεις καὶ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐν Ἀθήναις 1846.

—Ἱερὰ ἱστορία, καὶ βίοι τῶν τριῶν βασιλέων Σαοὺλ, Δαβὶδ, καὶ Σολομῶντος, συγκροτηθεῖσα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῆς ὅλης ἱερᾶς ἱστορίας τῶν ἑβδομήκοντα. Ἐν Ἀθήναις 1847.

—Βίοι τῶν δώδεκα στρατηγῶν καὶ διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου,

ἐν οἷς προσετέθη καὶ ὁ βίος Μεγάλου Πύῤῥου τοῦ Αἰακοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιήγησις ἱστορικὴ, καὶ βιογραφία Δυονυσίου Πύῤῥου τοῦ Θετταλοῦ, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς εὑρεθείσης ἁγίας εἰκόνος τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιγραφὴ τῆς ἐν Τήνῳ εὑρεθείσης ἁγίας καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ὅλης νήσου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1849. (Ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Φαρμακοποιία γενικὴ πλουσιωτάτη καὶ ἐντελεστάτη τοῦ σοφοῦ Ἀντωνίου Καμπάνα διδασκάλου τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Φερράρας, δεκαπεντάκις τυπωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Α. Μιχελώτου, ἤδη δὲ ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸ νεοελληνικὸν, καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰ βότανα καὶ ὀρυκτὰ, καὶ μὲ τὰ ὀνόματα ἑλληνιστὶ, ἰταλιστὶ, καὶ τουρκιστὶ, καὶ διαιρεθεῖσα εἰς τρία, εἰς βότανα, καὶ ὀρυκτὰ, καὶ εἰς συνταγάς. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Πανθέκτη ἱερὰ ἐκκλησιαστικὴ, περιέχουσα ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, διηρημένη εἰς τόμους τρεῖς, ὧν ὁ μὲν Α' περιέχει ἅπασαν τὴν ἱερὰν Παρακλητικὴν, ὁ Β' τὰ Μηναῖα, καὶ ὁ Γ' τὸ Τριῴδιον καὶ Πεντηκοστάριον. Ἐν Ἀθήναις 1852. (Ἀνετυπώθη ἐν ἔτει 1862 εἰς τόμους πέντε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀνεψιᾶς γαμβροῦ του Κ. Γ. Καρυοφύλλη).

Ἀνέκδοτα.

—Ὀρυκτολογία τοῦ Βερνέρου.

—Διατριβὴ περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

—Περιγραφὴ τῆς νήσου Κέω.

—Περιήγησις τῆς Ἑλλάδος καὶ πόλεμοι αὐτῆς ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι. Τόμος πρῶτος διηρημένος εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐν οἷς περιέχονται ἡ γενικὴ καταγραφὴ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι πόλεμοι αὐτῆς, τὰ Ἀττικὰ καὶ Ἐλευσενιακὰ, τὰ Μεγαρικὰ, τὰ Βοιωτικὰ καὶ Εὐβοϊκὰ, τὰ Λεβαδειακὰ, Λοκρικὰ, καὶ Φωκικὰ, τὰ Ναυπακτιακὰ καὶ Αἰτωλικά.—Τόμος δεύτερος ἐν ᾧ περιέχονται τὰ Κορινθιακὰ καὶ Σικυωνικὰ, τὰ Ἠλιακὰ, τὰ Τριφυλλιακὰ, τὰ Ἀρκαδικὰ ἅπαντα, τὰ Μεσσηνιανὰ ἅπαντα, τὰ Λακωνικὰ, τὰ Ἀργολικὰ, αἱ νῆσοι Κύθηρα, Πέτσα, Ὕδρα, Πόρος, Αἴγινα, Σαλαμὶν, καὶ Κέως. (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ συγκροτουμένῳ ἐκ δύο ὀγκωδεστάτων τόμων ἀπεθησαύρισεν ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς πολλὰς καὶ σπουδαίας εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῶν τε ἀναφερομένων λαῶν καὶ μιᾶς ἑκάστης τῶν λεπτομερῶς περιγραφομένων πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐπεσκέφθη προσθεὶς καὶ πλῆθος ἐπιγραφῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεκδότων).

Ἀθανάσιος Χριστόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ Μάϊον τοῦ 1772 ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς μὲν ἀλλὰ τιμίους· ὁ πατήρ του Ἰωάννης Χριστόπουλος ἦτον ἱερεὺς, φεύγων δὲ τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐνεργουμέ-

νας βιαιοπραγίας κατέφυγεν εἰς Βουκουρέστιον φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο υἱούς του Ἀθανάσιον καὶ Κυριάκον.

Ὁ πρεσβύτερος τούτων Ἀθανάσιος, προικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ σπανίαν εὐφυΐαν καὶ ὀξύνοιαν δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ταπεινὸς καὶ ἀσήμαντος, ἀλλὰ κεντούμενος ἀπὸ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα ὀκταέτης ἤδη ἐπεδόθη μὲ ζῆλον διακαῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διακούσας τοῦ τότ' ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχοῦντος Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου.

Ἀφοῦ δὲ μὲ τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ ἀδιάκοπον ἐπιμέλειαν ἐγένετο ἐντὸς μικροῦ ἐγκρατέστατος τῆς Ἑλληνικῆς, ἀμέσως ἐξῳκονόμησεν ὡς ἠδύνατο χρηματικά τινα μέσα καὶ μετέβη εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Βούδας· μαθὼν δὲ καλῶς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἰατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐκ Βούδας μεταβὰς εἰς Πατάβιον, ἠκροάσατο αὖθις ἐν τῷ περικλεεῖ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὴν σειρὰν τῆς ἰατρικῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἠκροάσθη καὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, πρὸς ἣν ἐκ φύσεως ἰδίαν ἐδείκνυε κλίσιν.

Οὕτω δὲ καταρτισθεὶς ὁ Χριστόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ προσῳκειώθη τῷ τότε θρυλλουμένῳ διδασκάλῳ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, ὅστις τόσον ἐθαύμασε τὴν εὐρυμάθειαν καὶ γλωσσομάθειαν αὐτοῦ, ὥστε συνέστησεν αὐτὸν ὡς οἰκοδιδάσκαλον τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, μετ' οὐ πολὺ ἐκτιμήσαντος δεόντως τὰ σπάνια πλεονεκτήματα τοῦ Χριστοπούλου, διότι ἐκτὸς τῶν γνώσεων, ἦτο προικισμένος μὲ εὐθυμίαν, χάριν εἰς τοὺς λόγους, καὶ κομψότητα ἀμίμητον εἰς τὰς ἐκφράσεις· ὅθεν τιμήσας αὐτὸν μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ καμινάρη διώρισε καὶ δικαστὴν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα δικαστήρια τοῦ Ἰασίου.

Κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ φιλομούσου τούτου ἡγεμόνος ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε τότε τὸ δράμα « Ἀχιλλεὺς » παρασταθὲν πολλάκις καὶ θαυμασθὲν ὑφ' ὅλων.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη, ἦλθε μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Χριστόπουλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐλεύθερος τῶν πρότερον περισπωσῶν αὐτὸν ἀσχολιῶν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Μουσῶν. Εἰς τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἄνεσιν τῆς ἐποχῆς ταύτης ὀφείλονται τ' ἀθάνατα λυρικά του ποιήματα, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν ποικίλην χάριν καὶ τερπνότητα, διὰ τὸν ἄμεμπτον καὶ ἁρμονικὸν τῶν ἰδεῶν των σύνδεσμον θαυμασθέντα, ἐκλέϊσαν τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐπεκλήθη νέος Ἀνακρέων,

Εἰς τὴν ἰδίαν αὐλὴν τοῦ Μουρούζη εὑρισκόμενος, συνέταξεν ὁ Χριστόπουλος καὶ πόνημα κλασικώτατον *περὶ ποιητικῆς*, ἐν ᾧ κατὰ πλάτος ὡμίλει περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιήσεως, περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῶν κανόνων αὐτῆς. Τότε δὲ συνέθετο καὶ τὴν Στιχουργικὴν τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης. Τοῦ δευτέρου ποιήματος περίληψις μόνον διεσώθη ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου, καταχωρηθεῖσα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν λυρικῶν καὶ ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῶν Παρισίων (1833)· τὸ δὲ πρῶτον τοῦ Χριστοπούλου πόνημα περὶ ποιητικῆς ἀπωλέσθη.

Ἐν Βουκουρεστίῳ λογοτριβῶν μετὰ τοῦ σπουδαίου φίλου του Στεφάνου Δούγκα, διδασκάλου τῆς φυσικῆς, περὶ κενοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς αἱρέσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἔγραψε κατ' αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη σπουδαιοτάτην ὑπὲρ τοῦ κενοῦ διατριβήν, ἐπικροτηθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δούγκα, δι' ἧς ἀπεδείκνυεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν τὸ κενὸν, κατὰ τὸν Δημόκριτον λέγοντα *ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν*. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὕστερον, παίζων μᾶλλον ἢ σπουδάζων, ἔγραψε καὶ τὸ ἀστεῖον καὶ πλῆρες χάριτος ποιημάτιον, οὗ ἡ ἀρχή.

Φίλε Στέφανε, νὰ ζήσῃς
Ποῦ διδάχνεις ὅτ' ἡ φύσις
Δὲν τὸ θέλει τὸ κενό. κλπ.

Θιασώτης τοῦ ἁπλοελληνικοῦ ὕφους ὁ Χριστόπουλος συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀνεγείρῃ πλῆρες οἰκοδόμημα τῆς καθομιλουμένης γλώσσης. Ὅθεν συνέταξεν τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνέθετο καὶ τὸ δρᾶμα «Ἀχιλλεύς»· διὰ τῆς γραμματικῆς ταύτης πλείστας ἐχούσης τὰς ἐλλείψεις, ὁ Χριστόπουλος ἠθέλησε νὰ παρακινήσῃ τοὺς λογίους εἰς τὴν μὴ ἀπόῤῥιψιν ἀνεξετάστως γλώσσης λαλουμένης, πλουτούσης εἰκόνων, δυνάμεως, χάριτος, καὶ ἐκφράσεως, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἦτο γέννημα τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς, καὶ προτρέπων αὐτοὺς εἰς καλλιέργειαν ταύτης. Ἀκολούθως ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν λεξικοῦ, παραδεχθεὶς τὴν μέθοδον καὶ τάξιν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἐῤῥίκου Στεφάνου. Ὅθεν ἀκολουθῶν τὴν μεθοδικὴν τάξιν τοῦ ῥηθέντος λεξικογράφου ὁ Χριστόπουλος ἔφθασε μέχρι τοῦ στοιχείου Η, πλὴν ἕνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ταραχῶν διέκοψε τὴν περαιτέρω ἐξακολούθητιν· ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε πραγματείαν περὶ προφορᾶς τῶν ἀρχαίων, ἐν ᾗ ἀνασκευάζων τὸ σύστημα τοῦ Ἐράσμου κατεδείκνυεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφεραν ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί των.

Ὕστερον ἀναθεωρήσας τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικήν του ἐπεξειργάσθη φιλολογικώτερον αὐτὴν, καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους καὶ τῆς γλώσσης του, περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θρησκείας του.

Εἰς τὴν νεότητά του ἐδοκίμασε νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ἐν τῇ ὁμοιοκαταληξίᾳ νὰ τηρηθῇ κατ' ἀκρίβειαν ἡ ἔννοια τοῦ ποιητοῦ, παρήτησε τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πολὺ ὕστερον ἐφαντάσθη νὰ δοκιμάσῃ τὴν εἰς ἀνομοιοκαταλήκτους δεκαπεντασυλλάβους στίχους μετάφρασιν· οὕτω δὲ μετέφρασε τὴν πρώτην ῥαψῳδίαν τῆς Ἰλιάδος, οὐχὶ ὡς ἔργον τέλειον, ἀλλὰ τρόπον τινα ὡς ἀπόπειραν καὶ δοκίμιον διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Τῷ 1812 προσκληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Καρατσᾶ, ἀπεχωρίσθη ἄκων τῆς Μουρουζικῆς οἰκογενείας, πρὸς ἣν στενὸς σύνδεσμος καὶ αἴσθημα εὐγνωμοσύνης τέως τὸν προσήλου. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν ὁ Χριστόπουλος διωρίσθη δικαστής. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτους, κατὰ ζήτησιν μάλιστα τῶν ἐν Βλαχίᾳ προξενείων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ὁ ἡγεμὼν Καρατσᾶς συνέστησε δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων ἀναφυομένων διαφορῶν. Πρόεδρον τοῦ νεοσυστάτου ἐκείνου δικαστηρίου, ἐπικληθέντος *λογοθεσία τῶν ξένων ὑποθέσεων*, διώρισε τὸν Χριστόπουλον, καὶ διὰ τὴν ἱκανότητά του, καὶ κατὰ ῥητὴν ζήτησιν τῶν προξένων, ἀφοῦ πρῶτον ἀπὸ Καμινάρην ἐπροβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου. Τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τούτου μόνον πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐγένετο ἔκκλησις.

Κατὰ προτροπὴν τοῦ Χριστοπούλου συνετάχθη ἡ ἐπὶ Καρατσᾶ ἐκδοθεῖσα νομοθεσία τῆς Μολδαβίας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀθανάσιος συνέγραψε τὰ *πολιτικὰ σοφίσματα* (1).

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, πλὴν ὀλίγον διαμείνας ἀπῆλθε καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1847.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ τῆς Αἰολοδωρικῆς ἤτοι τῆς ὁμιλουμένης τορινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσας. Ἐν Βιέννῃ 1805. σελ. 164.

(1) Βίος Χριστοπούλου ἐν Προλόγῳ Ἀρχαιολογίας.

—Ἀχιλλεὺς, δράμα ἡρωϊκὸν εἰς τὴν αἰολοδωρικὴν διάλεκτον· (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ. σελ. 84).

—Λυρικά. Ἐν Βιέννῃ 1833, ἐν Παρισίοις 1841, καὶ 1864.

—Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία τοῦ ἄρχοντος μεγάλου λογοθέου Κυρίου Ἀθανασίου Χριστοπούλου, δαπάνῃ τοῦ φιλοκάλου καὶ φιλομούσου κυρίου Τριανταφύλλου Μπάρτα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Λαοῦ 1853. 8, σελ. ρ'ιή—222 (Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα. Γράμματα Ἑλλήνων. Γλῶσσα Ἑλλήνων, θρησκεία καὶ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων (ἀτελές). Μετάφρασις τοῦ Α. τῆς Ἰλιάδος. Μετάφρασις ᾠδῶν τῆς Σαπφοῦς. Ἡροδότου ἀποσπάσματα. Στοιχείωσις τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας).

—Πολιτικὰ Παράλληλα, ἐν Παρισίοις 1833.

—Λεξικὸν ἁπλοελληνικόν.

—Διατριβὴ περὶ κενοῦ

—Περὶ ποιητικῆς.

—Στιχουργικὴ τῆς ὁμιλουμένης.

—Πολιτικὰ σοφίσματα.

—Περὶ γνησίων καὶ νόθων συγγραμμάτων Ἱπποκράτους.

—Ἐπιγράμματα.

Ὁ Χριστόπουλος ἦν καὶ καλὸς μουσικὸς, καὶ ἐτόνισεν οὐ μόνον διάφορα ἄσματά του, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Στέφανος Οἰκονόμος.

Ἐγεννήθη τὴν 27 Ἰανουαρίου 1786 ἐν Τσαριτζάνῃ τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του, χειραγωγούμενος καὶ κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κωνσταντίνου ὑπὸ τοῦ πατρός του Κυριακοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, τρίβωνος τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἔσω παιδείας, καὶ οἰκονόμου τῆς ἐν Τσαριτζάνῃ ἐκκλησίας.

Ὀργῶν πρὸς τελειοτέραν παίδευσιν ὁ Στέφανος ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, ἀσχολούμενος κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως καὶ εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ὅθεν συνεπόνησεν Ἀνθίμῳ Γαζῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ, καὶ μετὰ Κούμα εἰς τὴν ἀπάνθισιν τῆς ἑπτατόμου σειρᾶς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετέφρασε τὴν Χημείαν τοῦ Ἀδήτου. Ἔτι δ' ἐν Βιέννῃ ἐξέδωκεν ἀνωνύμως (1807 καὶ 1808) δαπάνῃ τῶν Ζωσιμάδων τοὺς ἀρχαίους Γεωγράφους. Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ 1808 ἀπελθὼν εἰς Ἰένναν ἀνηγορεύθη τὴν 12 Δεκεμβρίου διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, καὶ πάλιν εἰς Βιέννην κατελθὼν πολλὴν κατεβάλλετο σπουδὴν περί τε τὴν φαρμακευτικὴν καὶ τὰς ἐγχειρίσεις τῶν ὀφθαλμικῶν νοσημάτων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1808 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετά τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν μετέβη εἰς Σμύρνην, ἔνθα ὁ

ἀδελφός του Κωνσταντῖνος προσκληθεὶς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Γυμνασίῳ· παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἤρχισε καὶ ὁ Στέφανος διδάσκων τὴν Λατινικὴν, τὴν Χημείαν, καὶ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν, μετερχόμενος ἅμα καὶ ἐν τῇ πόλει εὐδοκίμως τὸν ἰατρόν.

Ἐν ἔτει 1814 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἱερομάρτυρος Διονυσίου μητροπολίτου Ἐφέσου προσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ μικρὰν διατριβὴν ἐπαναστρέψας εἰς Σμύρνην διέτριψεν ἐνταῦθα μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε μόλις σωθεὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου ἦλθε μετὰ τῶν οἰκείων εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Τεργέστην. Τῷ 1825 ἀναβὰς εἰς Βιέννην ἐπεδόθη συντόνως εἰς μελέτην ὅλων τῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐκδοθέντων ἰατρικῶν συγγραμμάτων ὅπως γράψῃ ἐκτενῆ καὶ πλήρη νοσολογίαν.

Ἐτελεύτησεν ἐν Βιέννῃ τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1831 θῦμα γενόμενος τῆς τότε μαινομένης χολέρας.

Συγγράμματα.

—Στοιχεῖα τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. (ἀνέκδοτον).

—Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῆς γερμανιστὶ γεγραμμένης τοῦ Βουτμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1812.

—Ποτέρου ἀρχαιολογία ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ (ἀπωλέσθη).

—Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Φρασικλέους (1).

Κωνσταντῖνος Νικολόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ ἐκ γονέων καταγομένων ἐξ Ἀνδριτζαίνης τῆς Ὀλυμπίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Σμύρνης ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῶν κατ' οἶκον παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Γνωρισθεὶς μετὰ διαφόρων σοφῶν Γάλλων καὶ πρεπόντως ἐκτιμηθείσης τῆς παιδείας καὶ φιλοπονίας αὐτοῦ διωρίσθη ὑποβιβλιοθηκάριος τοῦ Ἰνστιτούτου.

Βιβλιόφιλος ἢ μᾶλλον βιβλιομανὴς ἀναδειχθεὶς τοσοῦτον ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς προσκτήσεως παλαιῶν ἐκδόσεων, ὥστε πρὸς ἀγορὰν αὐτῶν διέθετε πάντα σχεδὸν τὸν μισθόν του καὶ τὰ ἐκ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ἀπολαμβανόμενα, καὶ οὕτω κατήρτισε βιβλιοθήκην ἀμιλλωμένην πρὸς τὰς τῶν διασημοτέρων βιβλιοφίλων τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Νικολόπουλος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἑλληνιστῶν καὶ φιλο-

(1) Σ. Οἰκονόμου βιογραφικὸν σχεδίασμα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Βρετοῦ 1867 καὶ 1868.

πονωτέρων συγγραφέων τοῦ καιροῦ του· συνειργάσθη εἰς τὴν Παγκόσμιον Βιογραφίαν τοῦ Michaud, τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ φιλέλληνος Maxine Raybaud, τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, τὴν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Κονδοῦ ἐκδιδομένην Μέλισσαν, κλπ.

Ἐξέδωκε μετὰ μακρῶν προλεγομένων τὰ συγγράμματα τοῦ φίλου του Γρηγορίου Ζαλύκη (Κοινωνικὴν συνθήκην τοῦ Ῥουσσὼ, καὶ Διάλογον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως).

Μετέφρασεν εἰς ἀνομοιοκαταλήκτους στίχους τῆς καθομιλουμένης Εἰδύλλιά τινα τοῦ Θεοκρίτου, ἐξ ὧν ἓν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ, καὶ τὴν Κριτικὴν ἱστορίαν τῆς πτωχείας, ἐκδοθεῖσαν μετ' ἐπισημειώσεων ἐν τῇ Μελίσσῃ (Β' σελ. 166—216).

Συνέγραψεν ἑλληνογαλλιστὶ Ὠδὴν εἰς τὸ Ἔαρ, τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1817 ἐν Παρισίοις καὶ προσφωνηθεῖσαν τῷ φίλῳ του Ἰωάννῃ Καποδιστρίᾳ, πρὸς τούτοις Πρόσκλησιν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας ἐν Παρισίοις 1822, Ἄσμα Ἑλληνοσωτήριον, κλπ. (1).

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις τῷ 1842 κληροδοτήσας τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του Ἀνδριτζαίνης.

Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦν τριτότοκος ἐκ τεσσάρων υἱῶν τοῦ Μανουὴλ Ἀργυροπούλου.

Εἰδήμων τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν, καὶ καλῶς τήν τε ἄλλην παίδευσιν συγκεκροτημένος ὁ Ἰάκωβος διωρίσθη ἐν ἔτει 1812 μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἰωάννου Καρατζᾶ· ἀλλ' εἰς τὸ ἔξοχον τοῦτο ἀξίωμα ἐπὶ τρία μόνον ἔτη διετηρήθη ὁ Ἀργυρόπουλος, διότι φθονηθεὶς ὑφ' ἑτέρων ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξωρίσθη τὴν 21 Ἀπριλίου πρῶτον μὲν εἰς Τσοροὺμ, καὶ εἶτα εἰς Ἄγκυραν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1825· ἐκ δὲ Ἀγκύρας ἐστάλη εἰς Προῦσαν, ἔνθα διετέλεσεν ἐξόριστος μέχρι τοῦ 1829. Ἐπανελθόντι εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῷ ἐγένετο παρὰ τῆς Πύλης ἡ πρότασις νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ Στεφάνου Βογορίδου εἰς Πετρούπολιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς εἰρήνης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Ἀργυρόπουλος προσεποιήθη ὅτι δέχεται τὴν πρότασιν, ἀλλ' ἐνῷ τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, προτιμῶν τὸν λιτὸν καὶ πένητα μετὰ τῶν ὁμοεθνῶν

(1) Ἐν τούτοις καὶ ἔν τισιν ἄλλοις φυλλαδίοις πλαστωνύμως ὑπογράφεται Ἀγαθόφρων ὁ Λακεδαιμόνιος.

βίον ἢ τὰ πλούτη καὶ τὰς τιμὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀλλοφύλων, δραπετεύσας κατέφυγεν εἰς Αἴγιναν, κἀκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1850.

Ὁ Ἀργυρόπουλος μετέφρασε τουρκιστὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Καπρέρα ἱστορίαν τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἡ μετάφρασις ἐξεδόθη τῷ 1792 ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τίτλον Ταρίκη Ῥουσή, διὰ δὲ τὴν γλαφυρότητα καὶ μέχρι σήμερον θεωρεῖται ἓν τῶν μᾶλλον περισπουδάστων βιβλίων τῶν Τούρκων.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν Ἀπομνημονεύματα, καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ τινὰ ἐκ τῶν τοῦ Montesquieu. Τῶν τελευταίων δὲ ἀνεκδότων τὰ μὲν σώζονται παρὰ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ, τὰ δ' ἐγένοντο πυρὸς παρανάλωμα (1).

Γεώργιος Γενναδίος.

Ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυβρίᾳ τῆς Θράκης, ὅπου ὁ πατήρ του ἱερεὺς Ἀναστάσιος ἐφημέρευεν. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της παραλαβοῦσα τὰ τέκνα, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Γεώργιος τριέτης τὴν ἡλικίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα της Δολιανά, χωρίον τοῦ Ζαγορίου. Διδαχθεὶς ὁ Γεώργιος αὐτόθι τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα μετέβη ὕστερον εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων.

Κατὰ τὸ 1792 ἐστάλη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖόν του, ἡγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καὶ τυχὼν διδασκάλου Λάμπρου τοῦ πάνυ, τοσοῦτον ἐκθύμως καὶ ἐπιμόνως ἐδόθη εἰς τὴν σπουδήν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἤρχισε νὰ παραδίδῃ τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς δεομένους. Τῷ 1809 ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλουσίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα ἤρξατο νὰ σπουδάζῃ τὴν ἰατρικήν, πλὴν μετὰ ἑνὸς ἔτους φοίτησιν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων. Ἐπανελθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἤρξατο διδάσκειν, καὶ ἔκτοτε πλέον ὁριστικῶς ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διήνυσεν ἐπὶ πεντήκοντα σχεδὸν ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος. Τῷ 1815 Νεόφυτος ὁ Δούκας ἀναδεχθεὶς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχίαν παρέλαβε τὸν Γεννάδιον ὡς συνδιδάσκαλον.

Ἐν ἔτει 1817 προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Ὀδησσῷ ἑλληνικῆς κοινότητος ὡς διδάσκαλος τῆς αὐτόθι σχολῆς, ἀπῆλθεν ἐκεῖ μετὰ συνδιδασκάλου καὶ φίλου του Ἰωάννου Μακρῆ. Μετὰ τριετῆ γόνιμον διδασκαλίαν μετεκλήθη ἐξ Ὀδησσοῦ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου εἰς Βουκουρέστιον (1820), καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξε μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου, Κλονάρη, καὶ ἄλλων.

(1) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Μεγάλων διερμηνέων, σελ. 104.

Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν περιέφερεν ἡ καρδία του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν, ἐν ᾗ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἐκίνει πάντα λίθον πρὸς ἵδρυσιν Γυμνασίου ἐν Ἠπείρῳ. Ἀλλ' ἄλλαι μέριμναι ἀπέτρεψαν τοὺς φιλοπάτριδας ἐκείνους Ἠπειρώτας τοῦ σκοποῦ των. Τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὅλου βίου, τὴν θελκτικὴν ὀπτασίαν ἣν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς ὑπὸ πυρετώδους πατριωτισμοῦ ἐξημμένης φαντασίας του, τὴν εἶδεν αἴφνης ὁ Γεννάδιος μορφὴν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μεμακρυσμένων, τὸν εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον, καὶ ἔμεινε τότε εἰς τὸν τόπον, ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσε πάσας του τὰς δυνάμεις.

Ἐν Δακίᾳ ὁ Γεννάδιος διὰ πυρετώδους διδασκαλίας, ἣν διερλόγιζε πατριωτισμὸς ἀγνότατος, ἀνεπτέρωσε τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα, καὶ ἄοκνος λειτουργὸς τοῦ ἀποῤῥήτου σκοποῦ παρεσκεύαζε τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἐφοδίων πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, παρεσκεύαζε τὰς καρδίας.

« Τὸν ἐνθυμοῦμαι, γράφει μαθητής του, ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἰσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τὴν λαμπρότητα καὶ εὔκλειαν, ᾐσθάνθη ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκβακχευόμενον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύροις ἐκθέτων οἵα ἦν ἡ Ἑλλὰς, διδάσκαλος καὶ κορωνὶς τῶν ἐθνῶν, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' ὅτου ὑπέκυψεν εἰς δουλείας ζυγόν· καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη περιγράφων τὴν ἔνδοξον ἐλπίδα, ἥτις ἦν τότε ἔγκλημα, ὥστε τὴν φωνήν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκροατῶν του κορυφωθεὶς ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξερράγη εἰς κεραυνώδεις χειροκροτήσεις. »

Ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν ἐν Δακίᾳ σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὁρμήσασα ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις ἀφοῦ τῇ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὤφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὁδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης θέλων νὰ προφυλάξῃ ζωὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον, ἔπεμψε τὸν Γεννάδιον εἰς Τρανσυλβανίαν πρὸς στρατολογίαν καὶ πρὸς συλλογὴν ἐφοδίων καὶ συνδρομῶν. Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος

ἡ καταστροφή· τότε μετ' ἄλλων πολλῶν προσέφυγεν εἰς Ῥωσσίαν ὁ Γεννάδιος, καὶ μικρὸν ἐκεῖ παραμείνας μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν.

Ἀλλ' ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος, καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων καὶ ἡ φήμη τῶν νικῶν ἀπέσπων τῆς ἡσύχου μελέτης του· ὅθεν ἐκ Γερμανίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ συναποθάνῃ μετ' αὐτῶν· ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑστίαν των, καὶ νὰ ἱδρύσῃ σχολεῖον μεταξὺ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν πέριξ ἀπὸ κρότον ὅπλων τυραννοφόνων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὀπαδὸς παρηκολούθησε τὸν Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου.

Κατὰ τὸ 1826 εὑρισκόμενος εἰς Ναύπλιον εἶδεν ἐκεῖ συσσωρευμένους καὶ πεινα λέους καὶ δυστυχεῖς τοὺς ἀπὸ τῆς δαφνοστεφοῦς φλογὸς τοῦ Μεσολογγίου περισωθέντας, οἵτινες ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους, καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὴς καὶ περίτρομος συνέρρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πεινα λέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, καὶ οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου, καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, ἀνέκραξεν. « Ἡ πατρὶς καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν ἤμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρά εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει! »

Καὶ ἐπικρατοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελῳδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορὰ αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολὸν, ἐν τοῖς ἀϊδίοις δέλτοις, ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενὴς πρᾶξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. « Ἀλλ' ὄχι! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· » ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ » δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτὸν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδά- » σκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδία του; Ἂς καταβάλλῃ τὸ » τίμημα! » Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμὸν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δὲ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ,τι ἕκαστος ἢ ὅπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου προσερχόμεναι καὶ αἱ κυρίαι νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυρίαι, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν. Τότε τὸ αἷμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παριστα- μένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, « Δυστυχῆ παιδία, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, δυστυχῆ παιδία, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Ἠξεύρουσιν ὅτι ὁ Ὀθωμανὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλω- σίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φειδωλευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προ- στάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω ». Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπι- τακτικὴν ἐκείνην φωνὴν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλήν του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν. « Ὕψι- στε Θεὲ, ἀνεφώνησε. Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἐχόν- των καταφυγὴν, μὴ ἐκγαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπί- πτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ

παρήτησαν, ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτὰ, καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣς πάντες ἐξανέστησαν, ἣν παρορῶσιν, ἣν προδίδουσιν αὐτά της τὰ τέκνα. Δὸς, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ, αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν σου αἰωνίαν! Ἢ, ἂν ὁ πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέπρωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ δεινῶν τῇ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτὸ, πρὶν ἰδῶ ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπείνωσιν! »

Καὶ τοιαῦτα εὐξάμενος, ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφεὶς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ διακρυρροοῦντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαιότεραι ἢ τὴν χθὲς, καὶ αἱ κυρίαι ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότητας, ἀλλὰ καὶ αὐτούς των τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των.

Τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἐπιῤῥοὴ εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν τότε ἔδραν τῆς κυβερνήσεως ἔσωσε, καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτὴν ἀμηχανοῦσαν τότε ἔσωσεν, ἀλλὰ καὶ πατὴρ τῆς ὅλης πατρίδος ἀνεδείχθη ὁ Γεννάδιος, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ἡ πλήρης ἡ ἐκστρατεία ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνάγκη μορφώσεως ἱππικοῦ τάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

Ὑπὸ κηρύκων συγκληθεὶς συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον τοῦ Ναυπλίου, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητόν του ῥήτορα γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλεύοντα, οὗτος δὲ, ἀφοῦ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην μορφώσεως ἱππικοῦ,— « Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὕρει τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς καὶ προῦχοντας καὶ ὁπλαρχηγοὺς, τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς ὁδοῖς· ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφὴν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς

προΰχων, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξῖφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν »; — « Τοὺς λαμβάνομεν! » ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός. — » Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας »; — « Τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας », ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων. « Ἄγετε λοιπὸν », διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὡς ἡ λαῖλαψ κινεῖ τὰ κύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν διὰ συνειστροφᾶς ἐκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζη-Μιχάλην — « Σὺ, τῷ εἶπεν ὁ Γενναδιος, εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν· λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνισον αὐτοὺς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος ».

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γενναδιος, Δημοσθένης τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀναδειχθεὶς, διὰ τῆς ἀτρομήτου παῤῥησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου του εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγοὺς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἑνὸς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάσσετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὁπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προΰχουσι, καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν.

Μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁ μέγας πατριώτης, ἀπεσπάσθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης, καὶ ὑπεκφυγὼν τὸ κῦμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ὁ ἐνάρετος διδάσκαλος ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τῆνον, καὶ Αἴγιναν, ὅπου ἐξηκολούθησε μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφιερούμενος εἰς τῆς νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗρεν αὐτὸν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κυβερνήτης, καὶ μετά τινας ἐμπιστοσύνης ἀποστολὰς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ὁ Γενναδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ προάγων τὸ Κεντρικὸν σχολεῖον, καὶ ἀφοῦ, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας μετωνομάσθη Γυμνάσιον· καὶ ἦν τῆς μαθητιώσης νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατὴρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας μετέδιδεν

αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμήτων νουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεστέροις πολλάκις καὶ ὑλικωτέρων βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος τοῦ πανεπιστημείου, κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἦν ἐπόμενον, εἷς τῶν πρώτων, καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὖθις πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἥ τε μετριοφροσύνη, καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις, καὶ ὁ ἁγνός του πατριωτισμός. « Ἂν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶνε οὐχ ἧττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἥτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιοῦται »! Καὶ ἀπεκλείσθη ἐθελοντὴ τοῦ ἐντιμοτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως κομισάμενος ταύτης· ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐδέξατο τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς σχεδὸν προὐκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διεκόσμει καὶ διετήρει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδυνάμου ἐπιῤῥοῆς του τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ συμπατριώτου του καθίδρυμα.

Ἐν ἔτει 1852 οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς προσεκάλεσαν τὸν Γεννάδιον, μισθὸν χιλιόδραχμον ὑποσχόμενοι, καὶ πρόθυμοι ν' αὐξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἥμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν· πλὴν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἀπεκρίθη ὅτι « πτωχὸς μὲν εἶνε, καὶ μεθ' ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰ τέκνα του, ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ καταθέσῃ τὰ ὀστᾶ του εἰς γῆν ἐλευθέραν (1) ».

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ πυρετώδης ἐκεῖνος πατριώτης καὶ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1854 ἔτους, προσβληθεὶς ὑπὸ τότε τὰς Ἀθήνας μαστισάσης χολέρας.

Συγγράμματα.

—Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Φραγκίσκου Σοαβίου, μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῦ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχᾳ 1819, καὶ ἐν Ἀθήναις 1853.

—Πρώτη τροφὴ τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρωπίνου νοὸς, συγγραφεῖσα Γερμανιστὶ παρὰ Καρόλου Τραϋγότου Θείμη, καὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχᾳ 1819. (ἀνετυπώθη πολλάκις ἐν Ἀθήναις).

—Λόγοι εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν Ὀδησσῷ, καὶ Βουκουρεστίῳ ἑλληνικῶν σχολείων.

(1) Λόγος εἰς Γεννάδιον καὶ Βενθύλον ὑπὸ Ἀλ. Ῥαγκαβῆ, Πανδώρα τόμ. ΣΓ' μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Γενναδίου.

—Γραμματικὴ Ἑλληνική· (ἐτυπώθη πλειστάκις καὶ στερεοτύπως μέχρι τοῦ δε ἀνατυποῦται ἐν τοῖς καταστήμασιν Ἀνδρέου Κορομηλᾶ).

—Σύνοψις Ἱερᾶς ἱστορίας (ἐξεδόθη πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ).

—Ἑλληνικὴ γραμματολογία (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ). Ἐν Ἀθήναις 1849.

—Σύνοψις Γενικῆς Ἱστορίας, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Κατήχησις Δαρβάρεως. Ἐν Ἀθήναις 1851 στερεοτύπως, καὶ πολλάκις προηγουμένως ἐν τῷ τυπογραφείῳ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ.

—Ἑλληνικὰ τὰ ἐξαιρετώτερα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ Φ. Κιανήρου. Ἐν Ἀθήναις 1850.

Ἀναστάσιος Χριστόπουλος (1).

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τῆς Ὀλυμπίας ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Χρίστον Ἀναστασίου Χριστόπουλον, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τὰ πρῶτα γράμματα μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἄργους, διευθυνόμενον τότε ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἀρσενίου. Ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπί τινα χρόνον ἀκροασθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ξηροκρήνης μετέβη εἰς Πίζαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου κατ' ἰδίαν εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ φιλόπατρις Ἀναστάσιος καταταχθεὶς εἰς τὸν ἱερὸν λόχον ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐν Δραγατσανίῳ μάχην, καὶ ὕστερον λυτρωθεὶς ἦλθεν εἰς Ἰάσιον, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1828, ὅτε καταβὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεὶς πρόεδρος τοῦ πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ἄνδρου καὶ Κέας, ὕστερον δὲ Αἰγίνης, Σαλαμῖνος καὶ Σπετσῶν.

Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τακτοποιηθέντων τῶν δικαστηρίων ὁ Χριστόπουλος διωρίσθη πρωτοδίκης, ὕστερον δὲ πρόεδρος Πρωτοδικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους Ἐφέτης ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 22 Μαρτίου 1854.

Συνέγραψε γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ διαφόρους γραμματικὰς σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους.

---

(1) Ὁ Ἀναστάσιος ἦτο μεγαλείτερος ἀδελφὸς πέντε ἑτέρων ζώντων πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, Τζανέτου στρατηγοῦ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, Παναγιώτου δικηγόρου καὶ βουλευτοῦ Ὀλυμπίας ἀποθανόντος ἐν Καλάμαις κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1862, Ζαρίφη ὁπλαρχηγοῦ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀποθανόντος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τὸ 1844 ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναστασίου, Γεωργίου δημαρχεύοντος νῦν ἐν τῷ δήμῳ αὐτοῦ, καὶ Χαραλάμπους βουλευτοῦ καὶ πολλάκις ὑπουργεύσαντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ νῦν.

Μάρκος Δραγούμης.

Ἐγεννήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1770 ἐν Βολεζικῷ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀπέθανε τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1854 ἐν Ἀθήναις. Δωδεκαέτης ἀπορφανισθεὶς πατρὸς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα σπουδάσῃ, ἐπιμελὴς δὲ ὢν εἰς ἄκρον ἅμα δὲ καὶ εὐφυὴς ἠκροάσθη πάντων τῶν τότε διδασκομένων μαθημάτων, οἷον τῆς ἑλληνικῆς, ῥητορικῆς, μαθηματικῶν, φιλοσοφίας κλπ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις συνήθειαν, καθ' ἣν ἡ διδασκαλία ἐθεωρεῖτο οὐχὶ πόρος ζωῆς, ἀλλὰ καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐδίδαξε καὶ ὁ Μάρκος ἐν τῷ σχολείῳ ἰδίως τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος ὅπου κατῴκουν οἱ ἐπισημότεροι τῶν ὁμογενῶν, ἀσχολούμενος δὲ ἰδίως εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν θεολογίαν ἐξεπόνησεν οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν τρία μόνον συγγράμματα αὐτοῦ περιεσώθησαν, τῶν ἄλλων δημευθέντων μετὰ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας ἐν ἔτει 1821.

Ἐν ἔτει 1822 ἐλθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἀντεπροσώπευσεν ἐπαξίως εἰς τὰς τότε συνελεύσεις τοὺς συμπατριώτας του Μακεδόνας, διορισθεὶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων εἰς διαφόρους δικαστικὰς θέσεις. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου μέχρι τοῦ θανάτου του ἀπεποιήθη ν' ἄρθῃ τῶν δημοσίων.

Συγγράμματα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς Θεολογίας.
—Συναγωγὴ λέξεων καὶ φράσεων ἐκ τῶν δοκιμωτέρων συγγραφέων.
—Ἑρμηνεία διαφόρων λέξεων καὶ μάλιστα συνωνύμων (1).

Νεόφυτος Βάμβας.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ κατὰ τὸ 1770, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καὶ τὴν ἀγγελικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Πάτμου, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν νῆσον ἠκροάσατο Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ Δωροθέου Πρωΐου. Τῷ 1803 προσκληθέντος εἰς Βυζάντιον τοῦ Δωροθέου εἰς σχολαρχίαν τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς, παρηκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Βάμβας, ὅστις διδάσκων κατ' οἶκον τοὺς δεομένους, καὶ συνεργαζόμενος εἰς τὴν Κιβωτόν, ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, καὶ ἀπεφάσισε ἵνα μεταβῇ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐντελῆ κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Παρισίους (1807) καὶ προσοικειωθεὶς τῷ διασήμῳ συμπολίτῃ αὐτ-

(1) Σώζεται παρὰ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κ. Νικολ. Δραγούμῃ.

τοῦ Ἀδαμαντίῳ Κοραῆ, κατὰ συμβουλὴν τούτου ἐξελέξατο τὰ μαθήματα περὶ ἃ ἔμελλε ν' ἀσχοληθῇ· ὅθεν ἐδιδάχθη τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀκροαζόμενος ἰδίως τὸν διάσημον χημικὸν Θενάρδον, καὶ τελειοποιῶν ὅσας εἶχεν ἐξ Ἑλλάδος μαθηματικὰς γνώσεις παρῆν τακτικῶς καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων τῆς φιλοσοφίας.

Ἐγερθέντος τότε τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος ὁ Βάμβας ἀσπασθεὶς τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ συμπολίτου του πολλὰ ὑπὲρ αὐτῆς συζητῶν τοῖς ἀντιδοξοῦσιν ἔγραψεν. Ἐνταῦθα δ' ἐξέδωκε καὶ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ (1813) εὐμενῶς ὑπὸ πάντων προσδεχθεῖσαν διὰ τὸ εὔληπτον τοῦ ὕφους, καὶ τὸ περιληπτικὸν καὶ εὐμέθοδον τῆς συντάξεως.

Ἱδρυθείσης τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, οἱ κάτοικοι ἀποταθέντες πρὸς τὸν Κοραῆν ἐζήτησαν κατάλληλον διευθυντὴν αὐτῆς. Κατὰ δὲ θερμὴν τοῦ Κοραῆ σύστασιν ἐλθὼν εἰς Χίον ὁ Βάμβας (1815) ἀνενδότως εἰργάσθη πρὸς τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς, ἧς ἐπὶ ἑξαετίαν προέστη.

Κατὰ πρῶτον διῄρεσεν αὐτὴν εἰς πέντε τάξεις, ὑποδιαιρέσας τὰς πολυαριθμοτέρας εἰς τμήματα· καὶ τὴν μὲν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἀνέθηκεν εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον, συνεργοὺς παραλαβόντα τὸν Ἀπόστολον Ψωμᾶν, καὶ ἑτέρους πολλοὺς καὶ καλοὺς διδασκάλους· τὴν δὲ διδασκαλίαν τῶν μαθηματικῶν ἀφῆκε καὶ εἰς τὸν πρότερον διδάσκοντα Ἰωάννην Τσελεπῆν, ξένας δὲ γλώσσας, ὡς ἀναγκαίας, ἐνέκρινεν εἰς τὸν κανονισμὸν τὴν γαλλικὴν καὶ τουρκικήν, καὶ τῆς μὲν πρώτης διδάσκαλον διώρισε τὸν Γάλλον Ἰούλιον Δαβίδ, τῆς δὲ δευτέρας ἕτερον· συστήσας δὲ καὶ ἕδραν τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης ἀνέθηκε τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς εἰς τὸν Ἰταλὸν Ἀντώνιον Σκάσην. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας ἀνεδέξατο καὶ μετὰ κλέους ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ σχολαρχῶν Βάμβας, πάσας τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἀληθείας διὰ πραγμάτων ἐπιβεβαιῶν, ὡς ἔχων πρόχειρα πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ἐργαλεῖα.

Ὁ Βάμβας μεμνημένος τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας, παρέλαβε τοὺς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χίου φοιτῶντας Ὑδραίους, καὶ μετ' αὐτῶν μεταβὰς εἰς τὴν νῆσον διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας διήγειρε τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα τῶν νησιωτῶν, ἐξορμῶν εἰς ἐπανάστασιν. Καταπλεύσαντος εἰς Ὕδραν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὁ Βάμβας παρηκολούθησεν αὐτῷ ὡς γραμματεὺς εἰς Πελοπόννησον, πολλῶν καὶ καλῶν γενόμενος πρόξενος τῇ πατρίδι, αὐτοσχεδίως ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀγορεύων, προσκαλῶν ἐπὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ προτρέπων

τοὺς πάντας εἰς αὐταπάρνησιν καὶ ὁμόνοιαν. Εἶτα δυσαρεστηθεὶς ἕνεκα τῶν τότε ἐμφυλίων διενέξεων, ἀπῆλθεν εἰς Ἑπτάνησον, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τοῦ 1828. Ὕστερον προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ· συστηθέντος δὲ τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου ἡ Ἀγγλικὴ προστασία διώρισεν αὐτὸν Ἔφορον, καὶ ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν του ἐτίμησε διὰ τοῦ ἀργυροῦ παρασήμου τῶν ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου.

Κατὰ τὸ 1834 ἐγκαταλιπὼν τὴν Ἑπτάνησον ἦλθεν εἰς Σύρον, καὶ διορισθεὶς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖσε ἑλληνικοῦ σχολείου, ὠργάνισεν αὐτὸ κατὰ τὰς βάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, πολλοὺς καὶ ἀξίους ἀναδείξας μαθητάς.

Ἐν ἔτει 1837 διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου μέχρι θανάτου ἐτήρησε τὴν ἕδραν (1).

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Ἰανουαρίου 1855.

Συγγράμματα.

—Ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων τεχνογράφων παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἐρανισθεῖσα καὶ συνταχθεῖσα. Ἐν Παρισίοις 1813. (Μετετυπώθη ἐπηυξημένη ἐν Ἀθήναις 1841, 1856).

—Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς. Ἐνετίησι 1818. (Ἀνετυπώθη μετερρυθμισμένη ἐν Ἀθήναις 1845).

—Τεχνολογικόν, Ἐν Χίῳ 1820. (ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1825, καὶ ἐν Ἀθήναις 1846).

—Λόγοι ἀπαγγελθέντες εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, ἐν Χίῳ 1820.

—Ἐσωτερικαὶ ἐνάργειαι τῆς ἐμπνεύσεως τῶν θείων Γραφῶν. Ἐν Σύρῳ 1834.

—Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς τὸ ὁποῖον προηγεῖται σύντομος θεωρία τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τῆς μορφώσεως τῶν ἰδεῶν, καὶ τῆς Γενικῆς Γραμματικῆς, εἰς δὲ τὸ τέλος ἐπροστέθησαν εἰσαγωγικαί τινες ἰδέαι περὶ ποιητικῆς. Ἐν Κερκύρᾳ 1828, καὶ ἐν Ἀθήναις 1848.

—Στοιχεῖα Φιλοσοφίας. Ἐν Ἀθήναις 1838, καὶ 1856.

—Σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Ἐν Ἀθήναις 1849.

—Ἐγχειρίδιον τῆς τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ῥητορικῆς. Ἐν Ἀθήναις 1851.

—Ἐγχειρίδιον Ἠθικῆς, μετὰ ἐπιμέτρου περὶ ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς μεθόδου. Ἐν Ἀθήναις 1853.

—Λόγοι, καὶ διατριβαὶ (ἰδίως κατὰ Κ. Οἰκονόμου), σποραδικῶς δημοσιευθεῖσαι ἐν φυλλαδίοις καὶ ἐφημερίσι.

Πρὸς τούτοις εἰργάσθη ὁ Βάμβας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἀθήναις γενομένην μετάφρασιν καὶ τύπωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν.

(1) Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Γεωργίου Σουρία, ἐκδοθεὶς μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Βάμβα ἐν Πανδώρᾳ τόμ. ΣΤ'.—SP. Veludi, Ricordo di Neofitos Vamvas.

Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος.

Ἐγεννήθη τῇ 27 Αὐγούστου 1780 ἐν Τσαριτσάνῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐκ πατρὸς Κυριακοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλασσῶνος, καὶ μητρὸς Ἀνθῆς. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ λογίου πατρὸς αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν δὲ γαλλικὴν παρὰ Ζήση Κάβρα ἰατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Δωδεκαέτης προεχειρίσθη Ἀναγνώστης, καὶ ἐξεφώνησεν ἐπ' ἄμβωνος λόγον ἰδιοπόνητον. Τὸ εἰκοστὸν δὲ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας διατρέχων ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προεχειρίσθη Οἰκονόμος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἐλασσῶνος, καὶ ἱεροκήρυξ, ἄγων τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἔκτοτε περιῆγε πόλεις καὶ κώμας Θεσσαλικὰς, εὐαγγελιζόμενος καὶ κηρύττων τὸν θεῖον λόγον, καὶ παρὰ πάντων εὐφημούμενος καὶ φιλούμενος ἐπ' εὐγλωττίᾳ καὶ γνώσεσιν. Εἰσέτι ἀναγινώσκονται ἐπιγράμματα, ἔργα τοῦ σοφοῦ τούτου διδασκάλου, εἰς ἐκκλησίας, βρύσεις, γεφύρας, μνήματα, δι' ὧν διέβαινε.

Κατὰ τὸ 1806 Εὐθύμιος ὁ Βλαχάβας, ἁρματωλὸς τῶν Χασίων, ἔκρουσε τὸν κώδωνα τῆς ἐθνεγερσίας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς λογάδων πολεμιστῶν ἀπηλευθέρωσε πᾶσαν σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν. Καταστάλείσης τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπαναστάσεως, διὰ προδοσίας τοῦ Δεληγιάννη καὶ Βλαχοθοδώρου, στίφη ἀγρίων Ἀλβανῶν διαχυθέντων παρέδιδον τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, ἀνεξετάστως σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες ἐνόχους καὶ μή. Καταμηνυθεὶς τότε καὶ ὁ Οἰκονόμος ὡς συναγωνιστὴς τοῦ Βλαχάβα, ἀπήχθη εἰς Ἰωάννινα καὶ φυλακισθεὶς μόλις διέφυγε τὸν θάνατον ἀδρῶς πληρώσας τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγριον τῆς Ἠπείρου σατράπην. Ὁ τότε πατριαρχεύων Γρηγόριος Ε' θεωρῶν τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπικίνδυνον, διὰ τὰς τότε ἀνωμάλους περιστάσεις, μετεκαλέσατο αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σερρῶν σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (1 Αὐγούστου 1808) (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σμυρναῖοι ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν καὶ δευτέρου ἐν τῇ πατρίδι σχολείου, καὶ ὡς διδασκάλους προσεκάλεσαν τὸν Οἰκονόμον καὶ Κούμαν, οἵτινες δεξάμενοι τὴν πρόσκλησιν ἦλθον περὶ τὰ τέλη τοῦ 1808 καὶ

(1) Ἐδημοσιεύθη πανομοιοτύπως ἡ πρὸς τὸν Οἰκονόμον διαταγὴ αὕτη τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ὑπὸ Ἀγγελοπούλου ἐκδιδομένης συλλογῆς ἐγγράφων κατὰ τὸν ἀείμνηστον ἐκεῖνον ἐθνομάρτυρα.

συνέστησαν τὴν δευτέραν ταύτην σχολὴν, ἀρξαμένην τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1809. Ἀλλὰ μετὰ ἕνα ἐνιαυτὸν καταργηθεῖσα ὑπὸ τῶν προστατευόντων τὴν παλαιὰν καὶ Εὐαγγελικὴν λεγομένην σχολὴν, μετ' ὀλίγον διὰ συνδρομῆς φιλομαθῶν καὶ φιλοκάλων ἀνδρῶν ἤρξατο αὖθις μὲ τὸ ὄνομα Φιλολογικὸν Γυμνάσιον (1 Σεπτεμβρίου 1810).

Ἐν τῷ γυμνασίῳ τούτῳ ἐδίδασκεν ὁ μὲν Οἰκονόμος τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν ὁ Κούμας. Μετὰ τούτων ἠνώθη μετ' ὀλίγον ἐλθὼν ὁ αὐτάδελφος τοῦ Κωνσταντίνου Στέφανος Οἰκονόμος, διδάσκων τὴν Φυσικὴν ἱστορίαν καὶ χημείαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως τοῦ Οἰκονόμου οὐδόλως ἦν ἐπιδεικτικὸς, ἀλλὰ σαφὴς καὶ συγκερασμένος μὲ ἀφέλειαν καὶ εὐκρίνειαν, μ' ἐνάργειαν συνάμα καὶ ζωηρότητα, πρὸς δὲ ἀναλυτικὸς, πλήρης παρατηρήσεων καὶ παραδειγμάτων διαφόρων. Ἦσαν δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραδιδόμενα μαθήματα ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένα εἰς πᾶσαν κλάσιν, κατὰ τὴν δεκτικότητα καὶ ἡλικίαν τῶν σπουδαζόντων, ὅλα ἀνάλογα. Καὶ ἐπεθύμει μὲν οἱ μαθηταὶ νὰ γίνωσι σοφοὶ, ἐπιστήμονες, τεχνικοὶ, εὐγενεῖς περὶ τοὺς τρόπους, ἀκριβορρήμονες περὶ τὴν φράσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἠγωνίζετο καὶ ηὔχετο νὰ τοὺς ἴδῃ ἠθικοὺς καὶ ἐναρέτους. Εἶχε δὲ συντελούσας πρὸς εὐκρινῆ μετάδοσιν τῆς πολυμαθοῦς καὶ κριτικωτάτης διδασκαλίας του πᾶσαν σχεδὸν ἐπιστήμην καὶ τέχνην ὁ πολυειδήμων Οἰκονόμος, ἀπὸ μὲν τῆς λογικῆς προμηθευόμενος τὴν μέθοδον, ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς τοὺς ἀρχικοὺς νόμους, ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰς ὑψηλὰς καὶ μεγάλας ἐννοίας, ἀπὸ τῆς γεωμετρίας τὴν τάξιν καὶ ἀλληλουχίαν, ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς τὴν ἀμίμητον ἐκείνην χάριν, δι' ἧς συνεκίνει ἐξαισίως καὶ διήγειρεν ὄχι μόνον τὸν νοῦν πρὸς θαυμασμὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν εἰς κατάνυξιν, καὶ ἀπὸ τῆς θεολογίας τέλος τὰς σωτηριώδεις ἐκείνας ἐμπνεύσεις, ὑφ' ὧν κάτοχος καὶ ἔνθους ἐμυσταγώγει καὶ ἀνεπτέρονεν εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ θείας θεωρίας τοὺς συνόντας.

Ἐξήσκει δὲ πάντοτε τοὺς μαθητὰς ὁ ἀκάματος καὶ μέγας ἐκεῖνος διδάσκαλος εἰς τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τὴν ἀπαγγελίαν, διὰ ν' ἀποκτῶσι καλὴν προφοράν, νὰ συνειθίζωσι τὴν ἀκοὴν εἰς τὸν λεκτικὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν καὶ νὰ ἐκτυπόνωσι ζωηρότερον εἰς τὸν νοῦν τὰ σπουδαζόμενα. Καθ' ἕκαστον τῶν μαθητῶν ἐθεώρει ὡσαύτως τὴν ἀποστήθισιν

πῶν ὡραιοτέρων περικοπῶν τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγραφέως, ἢ ποιητοῦ, πρὸς ἄσκησιν τῆς μνήμης, καὶ πρὸς πλουτισμὸν τοῦ νοὸς μὲ ἰδιωτισμοὺς καὶ φράσεις, μὲ καλλιτεχνίας καὶ ὀρθῆς συντάξεως τρόπους, μὲ διαφόρους ἰδέας καὶ ῥήσεις· ἔδιδε πρὸς τούτοις εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀφορμὴν ν' ἀπανθίζωσιν, ὡς μέλισσαι, ἐκ τοῦ λειμῶνος τῶν Μουσῶν τὰ κάλλιστα, ἀπαιτῶν ἀπὸ αὐτοὺς γυμνάσματα ῥητορικὰ καὶ ποιητικὰ εἴς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἦσαν δὲ τὰ ῥητορικὰ γυμνάσματα εἰς μὲν τὸ ἐπιδεικτικὸν εἶδος, ἐγκώμια ἐνδόξων ἀνδρῶν, πόλεων, ἐθνῶν, ἀρετῶν, ἐπιστήμης τινὸς, ἢ τέχνης. Εἰς δὲ τὸ συμβουλευτικὸν, παραινέσεις περὶ σωφροσύνης, δικαιοσύνης, φιλομαθείας, φιλογενείας, ἐν γένει λόγοι προτρεπτικοὶ ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν. Εἰς δὲ τὸ δικανικὸν εἶδος, ἐνίοτε γυμνάσματα κατὰ μίμησιν τοῦ ΙΒ' Νεκρικοῦ διαλόγου τοῦ Λουκιανοῦ. Παρὰ ταῦτα περιεῖχον τὰ γυμνάσματα διηγήματα ἱστορικὰ, ἐπιστολῶν καὶ μύθων σχεδιάσματα, εἰς δὲ τὴν ποίησιν, ἐπιγράμματα ἐπιδεικτικὰ, προτρεπτικὰ, ἐπιτύμβια, ἀναθηματικὰ, εἴδη Πινδαρικὰ, εἰδύλλια.

Ἕνεκα τῶν διδασκόντων τὸ ἐν Σμύρνῃ Γυμνάσιον τοιαύτην ἀπέκτησε φήμην, ὥστ' ἐνταῦθα πολλοὶ πολλαχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέῤῥεον οἱ μαθητεύοντες. Προχωροῦντος δὲ τοῦ χρόνου τὸ φιλολογικὸν γυμνάσιον ἐκ μερικοῦ κατέστη δημόσιον (1812), μ' ὅλας τὰς θορυβώδεις κραυγὰς καὶ ἀντενεργείας τῶν ἀντιζήλων.

Ἐπὶ τέλους ὅμως τὰ ἐν Σμύρνῃ ἀλληλομαχοῦντα σχολεῖα εἰς δύο διαιρεθέντα στρατόπεδα πόλεμον περὶ ἐξοντώσεως ἀνέλαβον. Εἰς μάτην ὁ τότε (1818) πατριάρχης Κύριλλος καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, καὶ ἄλλοι τῶν προκριτῶν τοῦ γένους προσεπάθησαν νὰ κατευνάσωσι τὸν θόρυβον, πατρικῶς συμβουλεύοντες τοὺς αἰτίους τῶν σκανδάλων λογιωτάτους τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς. Ἀλλ' οὗτοι ὁλοτελῶς πλέον ἀφηνιάσαντες οὐδένα ἤκουον. Ἀπουσιάζοντος τότε εἰς Βιέννην τοῦ Κούμα, ὁ Οἰκονόμος ἀκλόνητος καὶ στερῤῥὸς τὸ φρόνημα μετ' εὐαγγελικῆς ὄντως μακροψυχίας ὑπέμενε τὰς προσβολὰς τῶν ἀντιπάλων. Ἐπὶ τέλους ὅμως μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν Σμύρνην διασχιζομένην ὑπὸ τῆς θεοστυγοῦς ἔριδος, μετέβη εἰς Μιτυλήνην. Τότε δὲ (1819) Γρηγόριος ὁ πατριάρχης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν Σύνοδος προσεκάλεσαν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἵνα κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τρομεροῦ ἐγερθέντος ὑπὸ τῶν βαρβάρων διωγμοῦ, ὁ Οἰκονόμος κατέφυγε μετ' ἄλλων εἰς

Ὀδησσόν. Ἐκεῖ κομισθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὁ διαπρύσιος τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἐπικήδειον. Ἐν Ὀδησσῷ δ' ἐξεφώνησε καὶ τοὺς ἄλλους ἐκείνους λόγους, τοὺς ἐν Βερολίνῳ ἐκδοθέντας. Προσκληθεὶς ὕστερον εἰς Πετρούπολιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἄριστα ἐκμαθὼν τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν συνέγραψε τὸ περισπούδαστον περὶ συγγενείας τῆς Σλαβωνορῥωσσικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σύγγραμμα, καὶ μετὰ δύο ἔτη (1830) τὸ περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πολυμαθὲς αὐτοῦ πόνημα.

Ὁ σύλλογος τῆς ἐν Πετρουπόλει ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τὴν πολυμάθειαν καὶ τοὺς κοινωφελεῖς πόνους τοῦ ἀνδρὸς τιμῶν, ἐνέκρινεν αὐτὸν σύνεδρον, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδημία συνεταῖρον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος τὸν ἐβράβευσε μὲ παράσημα καὶ σύνταξιν ἰσόβιον. Ὁ τότε βασιλεύων τῆς Πρωσσίας Φριδερῖκος Γουλιέλμος Γ' τὸν ἠξίωσεν ἐπίσης τοῦ παρασήμου τοῦ ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου τὸν ὠνόμασε μέλος αὐτῆς ἀντεπιστέλλον.

Ἀπελθὼν ἐκ Ῥωσσίας κατῆλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἰταλίαν, ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον (1834), καὶ ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἀθήνας, τιμηθεὶς προσηκόντως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα μεμακρυσμένος τῆς τύρβης τῶν πολιτικῶν διετέλεσε μέχρι τελευτῆς μελετῶν, συγγράφων, συμβουλεύων ἐγγράφως καὶ προφορικῶς τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τῇ πατρίδι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄμβωνος (1), καὶ ἐκφωνῶν τοὺς ἐπικηδείους τῶν κατὰ καιροὺς ἀπερχομένων τοῦ βίου τούτου τελευταίων προμάχων τοῦ μεγάλου τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Μαρτίου 1857, καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο πομπωδεστάτη, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἀπονεμηθέντος αὐτῷ τοῦ παρασήμου τῶν μεγάλων Ταξιαρχῶν, συνεπάγοντος τιμὰς Ἀντιστρατήγου (2).

---

(1) Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐπὶ Κωνσταντίου, διὰ σιγιλλίου, ἀνεκήρυξε τὸν Οἰκονόμον γενικὸν ἱεροκήρυκα πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, χαίροντα τὸ προνόμιον τοῦ φέρειν ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν ἀδαμάντινον, « ὡς γνώρισμα ἰδιαζούσης πρὸς αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως, διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀκαμάτους ἀγῶνας αὐτοῦ. »

(2) Ὑπόμνημα αὐτοσχέδιον περὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ὑπὸ Κ. Σιβίνη. Ἐν Τεργέστῃ τύποις τοῦ Αὐστριακοῦ Λόυδ. ,ωνς'. — Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ θ' Μαρτίου ,ωνς' κατὰ τὴν τελετὴν

Καὶ οὕτως « ἐξέπνευσεν ὁ Σαμουὴλ τοῦ κηρύγματος, ἐξέλιπεν ὁ τοῦ » ἱεροῦ νομοφύλαξ, ἀπῆλθεν ὁ θησαυροφύλαξ καὶ ταξίαρχος τοῦ ἑλλη- » νισμοῦ. Ὁ Ἕλλην ὁ πολὺς, ὁ πύρινος ἱερεὺς καὶ κήρυξ τῆς ἐκκλη- » σίας, ὁ κλεινὸς τῶν Ἑλλήνων διδάσκαλος, Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκο- » νόμος οὐκέτι ἐν ἡμῖν ζῇ! »

Συγγράμματα.

—Φενελῶνος Τηλέμαχος. Μετάφρασις εἰς ἡρωϊκοὺς στίχους. (ἀπωλέσθη).

—Τέχνης ῥητορικῆς Βιβλία γ'. συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, εἰς χρῆσιν τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1813.

—Γραμματικῶν ἢ Ἐγκυκλίων παιδευμάτων βιβλία δ'. Τόμος Α'. ἐν Βιέννῃ 1817.

—Ἱερὰ Κατήχησις. Βιέννῃ 1814. (πολλάκις μετατυπώθη).

—Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὰς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου. (τῶν τελευταίων τινὲς ἐξεδόθησαν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ).

—Αὐτοσχέδιος περὶ Σμύρνης διατριβή. Ἐν Μελίτῃ (προετυπώθη ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ).

—Ἐξηνταβελώνης, κωμῳδία. (Ἐν Βιέννῃ, ἀνετυπώθη ἐν Σμύρνῃ, καὶ ἐν Ἀθήναις).

—Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.
—Ὁδηγὸς ἱεροκηρύκων.
—Ἑρμηνεία τῆς Νέας Διαθήκης μετὰ σχολίων.
—Ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, τραγῳδία.

} Πάντα ταῦτα μετ' ἄλλων πονημάτων αὐτοῦ ἀπωλέσθησαν ἐν Κων|λει χειρόγραφα κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1821.

—Ποίημα Ἐλεγεῖον εἰς τὸν ἀοίδιμον αὐτοκράτορα τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξανδρον πρῶτον· ἑλληνορῥωσιστί. Ἐν Πετρουπόλει 1825.

—Δοκίμιον περὶ τῆς πλησιεστάτης συγγενείας τῆς Σλαβωνο-Ῥωσσικῆς γλώσσης πρὸς τὴν Ἑλληνικήν. Ἐν Πετρουπόλει 1828. τόμ. 3.

—Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Πετρουπόλει 1833.

—Λόγοι Ἐκκλησιαστικοί. Ἐν Βερολίνῳ 1833.

—Περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς ἐκκλησίας βαθμῶν. Ἐν Μαυπλίῳ 1835.

—Ἱστορικὸς κατάλογος τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐν Ναυ-

---

τῆς κηδείας Κ. Οἰκονόμου ὑπὸ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ. Ἐν Ἀθήναις 1857.— Λόγος Ἐπιτάφιος εἰς Κ. Οἰκονόμον ὑπὸ Ἀνδ. Ῥηγοπούλου. — G Mavrocordatos, Notice sur Oeconomos.—Περὶ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου σύντομος πραγματεία ὑπὸ Ε. (Εὐθυβούλη). Ἐν Κωνσταντινοπόλει 1857—Αἰῶν ἀρ. 1503.—Βιογραφία Οἰκονόμου ὑπὸ Κωνσταντίνου Τισχενδόρφ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Αὐγούστης (Ἀπριλ. 1857, ἀρ. 10), μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Μαρίας Μαυροκορδάτου, καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν Αἰῶνι ἀρ. 1519.—Μουλλαχίου, ἐπιστολὴ πρὸς Σοφ. Οἰκονόμον (Γεν. Ἐφημ. Αὐγούστης).—Βίος καὶ πράξεις Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ὑπὸ Γαβριὴλ Δεστούνη. Ἐν Πετρουπόλει 1860, (Ῥωσσιστί).

πλίῳ 1837. (Τοῦτο εἰ καὶ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ Ζ. Μαθᾶ, εἶνε αὐγγραμμα τοῦ Οἰκονόμου).

—Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τοὺς ἀειμνήστους Ζωσιμάδας. Ἐν Ἀθήναις 1812.

—Εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Σελλασίας Ἱεροθέου. Ἐν Ἀθήναις 1843.

—Ἐπιτάφιος εἰς Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. Ἐν Ἀθήναις.

—Σιωνίτης Προσκυνητής. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Προσκυνητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἐν Ἀθήναις.

—Περὶ τῶν Ο΄ Ἑρμηνευτῶν τῆς παλαιᾶς θείας Γραφῆς. Ἐν Ἀθήναις 1849. τόμοι 4.

—Ἐπιγράμματα, ἐπιστολαὶ κλπ. (Ἐξεδόθησαν σποράδην).

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα συνέγραψεν ὁ φιλόπονος Οἰκονόμος, ἐκδιδόμενα νῦν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σοφοκλέους. (Τὰ σωζόμενα Κ. Οἰκονόμου, τόμοι Α΄—Γ΄. ἐν Ἀθήναις 1864—67).

Ἀνδρέας Μουστοξύδης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1785. Μόλις δεκαπενταετὴς μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐστέφθη νομοδιδάκτωρ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου τῷ 1805. Ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν, ἰδίως δὲ περὶ τὴν ἱστορίαν, σπανία αὐτοῦ ἐπίδοσις ἐφείλκυσεν οὐ μόνον τὴν προσοχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἰταλῶν λογίων καὶ ποιητῶν, ὥστε τῷ 1804 καὶ 1805 ὠνομάσθη μέλος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας καὶ τῆς Φλωρεντινῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν ἤρχισε νὰ παραδίδῃ ἀμίσθως ἐν τῷ Λυκείῳ μαθήματα φιλολογίας, καὶ συγχρόνως ἐδημοσίευσεν ἱστορικάς τινας εἰδήσεις περὶ τῆς πατρίδος του (Notizie per servire alla storia Corcirese dai tempi eroici fino al secolo XII). Τὸ πρῶτον τοῦτο δοκίμιον τῆς πατρίου ἱστορίας τοσοῦτον ἤρεσεν, ὥστε ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν δημοσίευσίν του ἡ Γερουσία τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας ἀνηγόρευσε τὸν νέον συγγραφέα ἱστοριογράφον τῶν νήσων μὲ μισθὸν τριάκοντα διστήλων, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος Α΄, πρὸς ὃν ὁ Μουστοξύδης προσεφώνησε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα, ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ ἁγίου Βλαδιμήρου. Ἀποδημήσας ἐκ δευτέρου εἰς Ἰταλίαν ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους, καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Μεδιόλανα, ἔνθα κατὰ τὸ 1811 καὶ 1814 ἐξέδωκε δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν ὑπὸ τὸν τίτλον Illustrazioni Corciresi· ἀνεκάλυψε δὲ καὶ ἐδημοσίευσεν ἀνέκδοτον ἀπόσπασμα τοῦ περὶ *Ἀντιδόσεως* λόγου τοῦ Ἰσοκράτους (1812). Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν διωρίσθη μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, ὡς καὶ τῶν βασιλικῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ Βερο-

Φίνου, τοῦ Μονάχου, τοῦ Ταυρίνου, καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς τῆς Βίλνας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἄδεια παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως νὰ συμβουλευθῇ τὴν μεταξὺ τῆς Ἐνετικῆς πολιτείας καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν ἀλληλογραφίαν, ἐξ ἧς πολλὰς ἠρύσθη πολυτιμοτάτας σημειώσεις. Ἐπεσκέφθη δὲ τὸ 1814 ἐν Ζυρίχῃ καὶ τὸ 1815 ἐν Παρισίοις τὸν ἀείμνηστον Καποδίστριαν. Περιηγήθη ἀκολούθως τὴν Γερμανίαν, καὶ ἐν Σαξωνίᾳ φιλοφρόνως τῷ ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια νὰ ἐξετάσῃ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς οἰκογενείας τοῦ κόμητος Σουλεμβούργου, τοῦ κατὰ τὸ 1716 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἐνετικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐγχωρίων ἀνδρείως ὑπερασπίσαντος τὴν Κέρκυραν κατὰ τῶν πολιορκούντων αὐτὴν Τούρκων. Μετὰ τὴν περιοδείαν ταύτην ἐξέδωκε τὴν περὶ τῶν τεσσάρων ἵππων τῆς τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Ἐνετίᾳ μητροπόλεως σοφὴν διατριβήν, καὶ τῷ 1816 ἤρξατο ἐκδίδων ἐν Βενετίᾳ μετὰ Δημητρίου Σχινᾶ τοῦ Βυζαντίου συλλογὴν ἀνεκδότων μὲ φιλολογικὰς σημειώσεις, τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ἐξέδωκε βίους τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ Αἰσχύλου.

Τῷ 1820 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν ἀπάνθρωπον πώλησιν τῆς Πάργας. Προδοθεὶς εἰς τὸν τότε Ἄγγλον ἁρμοστὴν Θωμᾶν Μαίτλανδ, ἐπαύθη τῆς θέσεως, συνεπαγούσης καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς διδομένης μισθοδοσίας· ἀλλ' ἡ ζημία αὕτη μετ' οὐ πολὺ ἀνεπληρώθη, διότι κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Ταυρίνῳ πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας Μοτζενίγου, ὁ τότε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης Καποδίστριας διώρισε τὸν Μουστοξύδην ἀκόλουθον τῆς ἀνωτέρω πρεσβείας, καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν ἀνέσει τὰς προσφιλεῖς του μεσαιωνικὰς ἐρεύνας ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας. Τότ' ἐδημοσίευσε καὶ τὴν κλασικὴν εἰς τὸ ἰταλικὸν μετάφρασιν τοῦ Ἡροδότου, πλουτίσας αὐτὴν διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων. Συγχρόνως δ' ἐβοήθει τὸν φιλέλληνα Γάλλον Φωριὲλ καὶ τὸν Ἰταλὸν Θωμασαῖον εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν γενομένας συλλογὰς καὶ μεταφράσεις τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Μουστοξύδης ἐξύμνησεν αὐτὴν δι' ὡραίων ἰταλικῶν στίχων, ἀναδεχθεὶς καὶ τὸ ἐπίπονον ἔργον νὰ πληροφορῇ τὴν Εὐρώπην περὶ τῶν θαλασσίων ἀνδραγαθημάτων τῶν ἡμετέρων, ἐκδίδων γαλλιστὶ περιοδικὸν σύγγραμμα ἀπὸ τοῦ 1821—22. Μὴ παραβλέπων ἐνταῦτῳ τὰ φιλολογικά, τὰ ἔχοντα μάλιστα στενὴν σχέσιν μετὰ τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεώς μας, κατεχώρισεν

ὀλίγον βραδύτερον ἐν τῇ *Ἀνθολογίᾳ* τῆς Φλωρεντίας τὰς *παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης*, ἐν αἷς κυρίως ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχήτων λόγων, ὅτι « ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ζῇ » διὰ τῶν μᾶλλον ἢ ἧττον περιφανῶν αὐτῆς συγγραφέων, καὶ ὅτι » διερχόμενοι τὸ μέγα διάστημα εἴκοσι καὶ ἑπτὰ περίπου αἰώνων, » ἐκ τῶν ἡμερῶν μας μέχρι τῶν ἀπωτάτων τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε » ἔζη ὁ Ὅμηρος, οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν εὑρίσκομεν τοσοῦτον » ἀρχοειδῶς ἐπεκτεινομένην ὡς ἡ ἑλληνική. » Ἔγραψε διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν τοῦ Σονζονίου (Collana degli antichi Storici Greci volgarizzati) *παράρτημά τι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ*, καὶ βραδύτερον διὰ ἡρωϊκοκωμικὸν ποίημα τὸν βίον τοῦ Αἰσώπου.

Τῷ 1829 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, ἅμα δὲ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος ἡ *Αἰγιναία*, καὶ τῆς ἐφημερίδος ὁ *Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος*.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ὁ Μουστοξύδης ἐπανῆλθε, μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἰδίας πατρίδος.

Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἐξελέχθη τῷ 1833 ἀντιπρόσωπος, καὶ ἀμέσως γερουσιαστὴς τοῦ τετάρτου κοινοβουλίου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἁρμοστοῦ Νούγεντ διάλυσιν αὐτοῦ, ὁ Μουστοξύδης διωρίσθη Ἄρχων τῆς παιδείας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης, ἀνεδείχθη πλέον ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὑποστηρίζων καὶ διευθύνων μὲ σπάνιον θάρρος καὶ σύνεσιν, ἐπὶ τῆς δεσποτείας μάλιστα τοῦ Δούγλα, τὴν πάλην μικροῦ καὶ ἀδυνάτου λαοῦ πρὸς ἀγέρωχον ἀντιπρόσωπον μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐπεφόρτισαν τὸν Μουστοξύδην ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν ὑπουργὸν ἀναφορὰν κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἁρμοστοῦ. Ἐλθὼν περὶ τὰ τέλη Μαΐου εἰς Λονδῖνον εἶδεν ἀμέσως τὸν μαρκήσιον Νορμανβῦ, πρὸς ὃν ἐπαρουσίασε καὶ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐν ᾧ κατεδείκνυε τίνι τρόπῳ διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1817 παρεβιάσθη ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων, καὶ περαίνων ἐζήτει τὴν μεταῤῥύθμισιν τοῦ συντάγματος τούτου, καὶ τὴν εἰς τὰς νήσους ἀποστολὴν ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὰς καταχρήσεις τῆς ἀγγλοϊονικῆς κυβερνήσεως. Πρὶν ἐπανέλθῃ ἐξ Ἀγγλίας ὁ Μουστοξύδης ὁ Δούγλας ἀνέβαλεν ἐκ νέου τὴν βουλὴν

τῆς Ἑπτανήσου, καὶ μετὰ μικρὸν διέλυσεν αὐτήν. Καὶ ἡ αὐθαίρετος αὕτη πρᾶξις δὲν ἀπεδειλίασε τὸν Μουστοξύδην, ὅστις συνέταξε καὶ ἔπεμψεν εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου, φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « Osservazioni sulla dissolutione del VI parlamento, da uno dei suoi membri ».

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐξέδωκεν ἐν Μελίτῃ « Confutazione di A. Mustoxide al Dispaccio κλπ », ὅπερ δικαίως ἐπεκλήθη ἡ *πολιτικὴ κατήχησις τῶν Ἑπταννησίων*.

Μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε νὰ ἐνασχολῆται ἰδιωτεύων εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας, ἐκδοὺς σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸ ἔτος 1843 τὸν πολύτιμον Ἑλληνομνήμονα, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεχώριζε πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1846, ἐπὶ τῆς ἁρμοστείας τοῦ Σείτωνος, διωρίσθη ἐκ δευτέρου ἱστοριογράφος τῶν Ἰονίων νήσων. Ἔκτοτε δὲ κατεγίνετο εἰς συλλογὴν καὶ τακτοποίησιν τῶν τιμαλφῶν καὶ διεσπαρμένων κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας.

Ἡ ἕνεκα τῶν συνταγματικῶν μεταῤῥυθμίσεων τοῦ ἔτους 1849 πρώτη ἐλευθέρα τῶν βουλευτῶν ἐκλογὴ ἐψήφισε τὸν Μουστοξύδην ἀντιπρόσωπον, ἡ δὲ ἀξιομνημόνευτος Βουλὴ ἐκείνη ὁμοφώνως ἐκήρυξεν αὐτὸν πρόεδρόν της. Τὴν θέσιν ταύτην ὁ Μουστοξύδης ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ· ὀψιαίτερον δὲ ἀντετάχθη ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὡς ὑποψήφιος εἰς τὴν θέσιν ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Μουστοξύδης διωρίσθη ἐκ νέου Ἄρχων τῆς παιδείας.

Ἀπεβίωσε δὲ ὁ διακεκριμένος οὗτος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιος ἐν ἔτει 1860, καὶ ἐτάφη πομπωδῶς ἐν Κερκύρᾳ (1).

Συγγράμματα.

—Notizie per servire alla Storia di Corfù, dai tempi eroici fino al secolo XII.

—Exposé des faits qui ont précédé et suivi la cession de Parga.

—Précis des operations de la flotte grecque durant la révolution de 1821 à 1822.

—Vita di Anacreonte.

—Vita d'Eschilo.

—Intorno ai Feaci. dissert. I.

(1) Ἀπεσπάσαμεν ταῦτα ἐκ τῆς ἀξιολόγου νεκρολογίας τοῦ πολυμαθοῦς Ν. Β. Μάρεση, νῦν δημάρχου Κερκύρας (Παγδώρα, ΙΔ'. φυλ. 252).

—Della republica corcirece dissertat. II.

—Precetti sulla elezione della sposa epistola.

—Sui quattro cavalli della Basilica di San Marco.

—Epistola che procedeno al discorso d' Isocrate della Permutazzione.

—Lettera et osservazioni sull' Iliade volgarizzata dal cavalier Monti.

—Articoli inseriti in varii giornali litterati.

—A Demetrio Schinas Byzantino lettera.

—Articolo sulla Cassandra di Licofrone.

—Alcuni cenni sopra Polieno.

—Sul giuco de' bussoli.

—Prefazione alle sentenze di Cicerone.

—Prefazione alle nuove Muse, visione di Niccolò Delviniotti.

—Articolo sulla osservazioni del cav. Lamperti sopra alcune lezioni dell' Iliade.

—Articolo su un' antica paraphrasi dell' Iliade.

—Su un edizione delle vite di Plutarco, volgarizzate dal Pompei.

—Sui principi di giurisprudenza criminale del cavalier Nani.

—Lettere due sulla proposta di alcune correzioni alla Crusca del caval. Monti.

—Articolo sul Dizionario Greco di Antimo Gaza.

—Sull' edizione francese di due opusculi di Senofonte.

—Sulle famiglie illustri del conte Pompeo Litta.

—Versi. Anacreontica. Ode genetliaca. Sciolti.

(Τ' ἀνωτέρω Ἰταλιστὶ γεγραμμένα πονημάτια, ἰδίᾳ προεκδοθέντα, ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν ἔτει 1821 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Prose varie. Milano, per Nicolò Bettoni MDCCCXXI 8° σελ. VI—303).

—Illustrazioni Corcirese. Milano 1811 καὶ 1814, 2 τόμ.

—Ἰσοκράτους λόγος περὶ τῆς Ἀντιδόσεως, ἤδη πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαίαν γραφὴν διασκευασθεὶς καὶ ὀγδοήκοντα περίπου σελίδας ἐπαυξηνθείς. Ἐν Μεδιολάνοις 1812.

—Συλλογὴ ἀποσπασμάτων Ἀνεκδότων Ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων, σπουδῇ Ἀνδρέου Μουστοξύδου καὶ Δημητρίου Σχινᾶ Βυζαντίου. Ἐν Βενετίᾳ 1816—1817. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀλοϋσοπόλεως. (ἐξεδόθησαν ὀκτὼ τεύχη μετὰ κριτικῶν καὶ ἄλλων σημειώσεων, ἐν οἷς περιέχονται ἑπτὰ συγγραφέων ἀνέκδοτα, ἰδίαν ἕκαστον φέροντα σελιδαρίθμησιν).

—Herodoto. (ἐδημοσιεύθη ἡ μετάφρασις μόνον τῶν ὀκτὼ βιβλίων, τοῦ δ' ἐννάτου καὶ τελευταίου ὕστερον περαιωθεῖσα δὲν ἐξεδόθη ἔτι).

—Ἑλληνομνήμων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικά, σύγγραμμα περιοδικὸν συνταξόμενον μὲν ὑπὸ (Α. Μουστοξύδου), ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφέως. Ἀθήνησιν 1843—1853.

(Τοῦ περισπουδάστου τούτου περιοδικοῦ ἐξεδόθησαν ἢ διενεμήθησαν τεύχη δέκα ἀπὸ Ἰανουαρίου 1843 μέχρις Ὀκτωβρίου 1847 (σελ. 1—632). Ἐκτὸς τούτων ἐτυ-

πώθησαν, πλὴν δὲν διενεμήθησαν, τὸ ἑνδέκατον τεῦχος ἐν ἔτει 1852 (σελ. 633—696), καὶ ἐν ἔτει 1853 δύο τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ δωδεκάτου (σελ. 697—728). Περιέχουσι δὲ τὰ τελευταῖα τὴν συνέχειαν τῶν ἀνεκδότων τοῦ Παχωμίου Ῥουσάνου, διακοπεῖσαν ἐν σελ. 632 τοῦ διανεμηθέντος 10 τεύχους).

—Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν. Ἐν Κερκύρᾳ.

—Βίος Νικάνδρου Νουκίου (ἐν Πανδώρᾳ).

—Φιλαλήθης, ἐφημερὶς Κερκύρας. 1851—53.

Καὶ ἄλλα πολλὰ ἀνέκδοτα, ὧν τὴν δημοσίευσιν ἤρξατο ὁ υἱός του Μιχαήλ.

Κωνστάντιος ὁ Α΄.

Ἐγεννήθη τῷ 1770 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς μὲν Κρητὸς, μητρὸς δὲ Βυζαντίας, ὀνομασθεὶς διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν ἐν Παλατᾷ συνοικίαν τῆς Ξυλοπόρτας, ἧς ἐν τῇ σχολῇ καὶ τὰ Κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐξέμαθεν. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν προστασίαν τοῦ πρὸς πατρὸς θείου αὐτοῦ Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ὄρους Σινᾶ, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἐπισήμου διά τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν τοῦ ἤθους μελιχρότητα καὶ σεμνοπρέπειαν, ἐγκαίρως ἐπεδόθη εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων σπουδήν. Τάχιστα δὲ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ διάκονος, Κωνστάντιος μετονομασθείς. Ἐν ἔτει 1788 ἀπελθὼν μετὰ τοῦ θείου του εἰς Ἰάσιον κατηρτίσθη ἐνταῦθα τελειότερον ἐκμαθὼν καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1789 εἰσβολὴν τῶν Ῥώσσων ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Ῥομαντζὼφ εἰς τὴν τοῦ Κιαΐβου Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν διήκουσεν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων, γενόμενος ἐγκρατὴς τῆς τε λατινικῆς καὶ σλαβωνικῆς διαλέκτου.

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετέβη ἐν ἔτει 1795 εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα γνωρισθεὶς πρὸς τοὺς ἐν Καΐρῳ Σιναΐτας πατέρας, καὶ μέλος τῆς Σιναϊτικῆς ἀδελφότητος ἐγγραφείς, ἀκολούθως ἀπῆλθε καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ. Ἐκεῖ χειροτονηθεὶς ἱερομόναχος τῷ 1797 ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν ἐν ἔτει 1790 εἰς Ἰάσιον ἀποβιώσαντα θεῖον αὐτοῦ Κύριλλον Δωροθέου, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀρχιμανδρίτης προχειρισθεὶς ἀπεστάλη τὸ δεύτερον εἰς Κίαιβον, ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ὑποκειμένου εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σινᾶ.

Ἀποθανόντος τοῦ Δωροθέου, κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῶν Σιναϊτῶν πατέρων μετεκλήθη ἐκ Ῥωσσίας ὁ Κωνστάντιος ἵνα διαδεχθῇ τὸν τετελευτηκότα ἀρχιεπίσκοπον. Προτραπεὶς καὶ δι' ἐπιστολῆς τοῦ

φίλου του Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Κιαΐβου ἀπῆλθε διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁπόθεν ὤφειλε, κατ' ἔθος ἀρχαῖον, λαμβάνειν τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ὁ ἄλλως αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὄρους Σινᾶ.

Ὅθεν λαβὼν τὴν κανονικὴν χειροτονίαν τῷ 1805 παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ὁ ἔκτοτε διάσημος *ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κωνστάντιος* κατῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἔνθα διέτριψεν ὅλην ἐξαετίαν ἐντὸς τοῦ ἐκεῖσε Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, ἐντρυφῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τε θείων πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν ἀρχαίων σοφῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἱστορικῶν, πρὸς οὓς ἰδίαν κλίσιν εἶχεν ἀείποτε.

Ἐν ἔτει 1811 ἐπανελθὼν ἐκ Κύπρου εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μὲν χειμῶνα διέμεινεν ἐν τῷ κατὰ τὸν Παλατὰν Σιναϊτικῷ μετοχίῳ τοῦ Προδρόμου, τὰς δὲ ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἀντιγόνου διέτριβεν ἀσχολούμενος περὶ τὰς φίλας Μούσας καὶ συγγράφων τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαιότητας, παρέχων δὲ καὶ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ χρηματικήν τε καὶ διανοητικὴν συνδρομὴν εἰς πολλὰς κοινωφελεῖς καὶ φιλολογικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Τὸ μετόχιον αὐτοῦ, λέγει ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς, ὑπῆρχεν ἄλλο Μουσεῖον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ Ἀκαδημία τῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις ἀεννάως συρρέοντας καὶ πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ πολιτικοὺς ἄρχοντας παντὸς γένους καὶ κόμματος, τοὺς μὲν ἵν' ἀπολαύσωσι τῆς γλυκείας αὐτοῦ ὁμιλίας, τοὺς δὲ ἵνα ἀκούσωσιν ὠφελίμους συμβουλὰς, καὶ ἄλλους νὰ λάβωσι σοφὰς καὶ ἀποχρώσας λύσεις πολλῶν καὶ ποικίλων ἀπορίων.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως φοβηθεὶς ἐκρύβη εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου, μετὰ δὲ τὴν εἰρήνευσιν τῶν διαμαχομένων, ἐξωσθέντος ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, ὁμοθυμαδὸν ἐξελέχθη τοιοῦτος ὁ Κωνστάντιος Α' (6 Ἰουλίου 1830).

Οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ ἀείμνηστος Κωνστάντιος ἀναγορευθεὶς εἰργάσθη μετὰ ζήλου διαπύρου ὑπὲρ παντὸς συντελοῦντος εἴς τε τῆς ὀρθοδοξίας τὴν λαμπρότητα, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀνάδειξιν. Συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὴν ἐν Φαναρίῳ ἀλληλοδιδακτικὴν σχολὴν, συστήσας καὶ τὸ μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀκμάζον ἐν

Χάλκη φιλολογικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων φροντιστήριον. Σκοπιμώτερον δ' ἐπεμελήθη τῆς παναρχαίας Πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Φαναρίου, τὸν μὲν ἱερομόναχον σχολάρχην αὐτῆς Σαμουὴλ τὸν Κύπριον προβιβάσας εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Προικονήσου, ἀναθέμενος δὲ τὴν σχολαρχίαν εἰς τὸν κλεινὸν Νικόλαον τὸν Λογάδην.

Διαβληθεὶς ὑπό τινων διεφθαρμένων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὁ ἀείμνηστος Κωνστάντιος Α' καθῃρέθη τῇ 14 Αὐγούστου 1834 καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου ἀνεῦρεν ἐκεῖ τὰς περιλημένας αὐτῷ Μούσας καὶ τὴν ποθεινὴν ἡσυχίαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε τῇ 5 Ἰανουαρίου 1859.

Ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς ἐν ὀλίγοις πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός. « Ψυχὴ ἄκακος καὶ ἄδολος, νοῦς ὀξὺς καὶ διορατικός, » μνήμη εὐρεῖα καὶ στεγανή, πάντοτε παροῦσα καὶ ὑπὸ γήρως » ἀκαταδάμαστος, ἦθους χαρακτὴρ ἐλευθέριος, εἰλικρινὴς καὶ μειλί- » χιος, φρόνημα εὐσεβὲς πατριωτικὸν καὶ ἀρχαϊκόν, ζῆλος τοῦ καλοῦ » ἀπερίτρεπτος καὶ ἀκαπήλευτος, ῥοπὴ πρὸς τὸ εὐεργετεῖν προηγμένη » μέχρι πάθους. Ἰδοὺ ὁποῖος παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὁ Πατριάρχης » Κωνστάντιος (1) ».

Συγγράμματα.

—Ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περιγραφὴ τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν Μόσχᾳ 1801 (ἑλληνορωσσιστὶ μετὰ πολλῶν εἰκονογραφιῶν).

—Κωνσταντινιὰς παλαιά τε καὶ νεωτέρα. Ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐν Κωνσταντινοπόλει 1844. (ἐν ἔτει 1846 ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὴ αὐτῆς μετάφρασις).

—Αἰγυπτιακά, ἤτοι περιγραφὴ ἁπάσης τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1838.

—Ὑπόμνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενείων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας (2). Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων μέχρι τῆς σήμερον.—Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων (3).—Ἀπάντησις εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι ψευδωνύμου Γερμανοῦ ἐκδοθὲν πονημάτιον τὸ κατηγοροῦν τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ θεολόγους ὡς δεχομένους διττὰ βαπτίσματα—Περὶ Ἀγγέλων, ὅτι οὐ πάντῃ ἀσώματοι.—Συνοπτικὴ διατριβὴ περὶ τοῦ πότε, πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἤρξαντο ἀποστέλλειν οἱ Πάπαι τοὺς Μισιοναρίους εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς διάδοσιν τῆς

(1) Βλέπε κατ' ἔκτασιν Θ. Ἀριστοκλέους, Βιογραφίαν Κωνσταντίου Α'. ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866.

(2) Ἐτυπώθη τῷ 1850, καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐξεδόθη ἀρμενικοῖς γράμμασι τῷ 1857 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(3) Προεξεδόθη ὑπὸ Σοφ. Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν.

Παπικῆς λύμης.—Σύντομος ἀπάντησις πρὸς τὰς ἐξ ἁμάξης ἀνερυθριάστους καὶ ἐκτόπους κατά τε τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἡμῶν λοιδορίας τοῦ λεγομένου ἀρχιεπισκόπου Πέτρας Ἰουλιανοῦ Μαρία Ἰλλερώ (1). — Ἀπάντησις τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρτίως πεμφθεῖσαν πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Πάπα Ῥώμης Πίου τοῦ ἐννάτου (2). (Ταῦτα πάντα ἐξεδόθησαν εἰς ἓν τεῦχος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1866 ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Ἀριστοκλέους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Κωνσταντίου τοῦ Α΄ Συγγραφαὶ αἱ Ἐλάσσονες»).

—Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. (Ἐξεδόθη ἐν Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ἀνέκδοτα.

—Ἱερὰ κατήχησις κατ' ἐρωταπόκρισιν.

—Περὶ τῶν ποντιφήκων τῆς Ῥώμης.

—Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου.

—Ἐπιστολαί, κλπ. (3).

Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἐγεννήθη ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θεσσαλίας τὴν 25 Ἰανουαρίου 1784, καὶ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον. Τὴν 25 Δεκεμβρίου 1802 ἐχειροτονήθη διάκονος, καὶ μεταβὰς ὕστερον εἰς Βουκουρέστιον ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τὴν 30 Αὐγούστου 1811. Οἱ ἐν Βιέννῃ παρεπιδημοῦντες ὀρθόδοξοι προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐφημέριον, καὶ ὡς τοιοῦτος διέτριψεν ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ὀκτὼ περίπου ἔτη. Τῷ 1816 ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Κοκκινάκου τὴν διακοπεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ τῷ 1819 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ διασήμου φιλέλληνος Γύλφορδ ὡς διδάσκαλος τῆς θεολογίας εἰς τὴν ἱδρυθησομένην Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἀπεστάλη, δαπάνῃ αὐτοῦ, εἰς Γοτίγγην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του.

Ἅμα ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὁ Φαρμακίδης ἀφήσας τὴν Γοτίγγην κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα (9 Ἰουνίου 1821), καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Τὴν 5 Ἰουλίου 1823 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριπόλει βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἔφορος τῶν σχολείων καὶ τῆς παιδείας. Ἕνεκα δὲ τῆς τότ' ἐπελθούσης διαιρέσεως τῶν κυβερνώντων τὴν Ἑλλάδα δύο σωμάτων ὁ Φαρμακίδης μετέβη εἰς Σαλαμῖνα, κἀκεῖθεν εἰς Ὕδραν. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γύλφορδ ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἤδη κατασταθεῖσαν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν τῆς βουλῆς καὶ μετέβη εἰς Κέρκυραν (23 Νοεμβρίου 1823).

(1) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος τῷ 1844.

(2) Ἐτυπώθη τῷ 1848 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(3) Ἐκδοθήσονται ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀριστοκλέους μετ' ἄλλων ὡς συνέχεια τοῦ προεκδεδέντος ἀτελοῦς τεύχους τῶν Ἐλασσόνων Διατριβῶν.

Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1824 τὸ ἐν Κρανιδίῳ ἑδρεῦον Νομοτελεστικὸν σῶμα προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα ἐπανερχόμενος ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ ἔκδοσιν ἐφημερίδος. Μὴ δυνάμενος νὰ ὑπακούσῃ παρευθὺς εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς κυβερνήσεως ἀπήντησε τὰ δέοντα, ἐξαιτούμενός συγγνώμην διὰ τὴν ἀκούσιον καὶ ἐξ ἀνάγκης ταύτην ἀπείθειαν. Ἡ ἑλληνικὴ ὅμως κυβέρνησις ἔχουσα ἀνάγκην δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου ἀνενέωσε τὴν ἀπαίτησιν καὶ διὰ τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1825 ὁ Φαρμακίδης δώσας τὴν ἐκ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας παραίτησίν του ἀνεχώρησεν ἐκ Κερκύρας. Ἐπανελθὼν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ διατάγματος τῆς προσωρινῆς διοικήσεως (29 Σεπτεμβρίου) *διωρίσθη ἐφημεριδογράφος τῆς διοικήσεως, ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὴν τυπογραφίαν συγκειμένην ἀπὸ τρία πιεστήρια μ' ὅλα τ' ἀναγκαῖά των.* Ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς Α. Μαυροκορδάτος ἀναγγέλλων αὐτῷ τ' ἀποφασισθέντα προσέθετε, « Δὲν ἠμποροῦσε βέβαια νὰ κάμῃ καλητέραν ἐκλογὴν ἡ διοί-» κησις διὰ τοιοῦτον ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπαιτοῦνται φῶτα, ἐκτε-» ταμέναι γνώσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ὑποκείμενον ἀπολαμβάνον » ἐντελῶς τὴν ὑπόληψίν της. »

Μετὰ ζήλου ἐργασθεὶς ὁ Φαρμακίδης εἰς διεύθυνσιν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ τὴν σύνταξιν τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, παρητήθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1827. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεόκλητος, εἰ καὶ ἀποτελῶν μέλος τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸν ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς Τροιζῆνος, ἀντιπολιτευόμενος αὐτὸν ἔμεινεν ἰδιωτεύων, καὶ συνειργάσθη μετὰ τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου μερίδος, ἥτις ἐθριάμβευσεν ἐν τῇ δολοφονίᾳ.

Τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1832 διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἔφορος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ καὶ τοῦ Προκαταρκτικοῦ σχολείου μὲ μισθὸν διακοσίων φοινίκων κατὰ μῆνα. Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἥτις ἐπεφορτίσθη τὴν σύνταξιν σχεδίου ἀφορῶντος τὸν ἐκκλησιαστικὸν διοργανισμὸν (15 Μαρτίου 1833), καὶ εἰργάσθη ἐνζήλως εἰς διακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας.

Τὴν 25 Ἰουλίου 1833 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς διαρκοῦς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1837 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐν τῷ νεοσυστάτῳ πανεπιστημίῳ, ἐπὶ ἐπιμισθίῳ δραχμῶν ἑκατὸν κατὰ μῆνα.

Τὴν 20 Νοεμβρίου 1839 ἀπολυθεὶς τῆς θέσεως τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ γραμματέως διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ (1). Τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀπομάκρυνσίν του θεωρήσας ὁ Φαρμακίδης ὡς ὑπενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐδημοσίευσε τὴν Ἀπολογίαν, ἐν ᾗ λάβρος ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ. Ἀναλαβὼν ὕστερον τὴν παρὰ τῇ Συνόδῳ θέσιν τοῦ γραμματέως διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ κατὰ Μάϊον τοῦ 1862 ἐπελθόντος θανάτου του.

Ὁ Φαρμακίδης ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἑλληνιστῶν καὶ θεολόγων τοῦ καιροῦ του, δὲν εἰργάσθη ὅμως ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του μετὰ τῆς αὐτῆς εἰλικρινείας, μεθ' ἧς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του ἐπρομάχησεν. Ὁ κατὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἀντίτομός του εἶναι σάτυρα ἐλεεινὴ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἀσέμνως μυκτηρίζεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, ἥτις χάριν τοῦ ἑλληνισμοῦ προθύμως ἀναγνωρίσασα τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐδικαιοῦτο μάλιστα νὰ προσδοκᾷ δείγματα τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης.

Συγγράμματα.

—Στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Βιέννῃ 1815.—(Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἐγκυκλοπαιδεία συνετέθη ὑπὸ Φριδερίκου Ἰακωβσίου, καὶ διαρρυθμισθεῖσα ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ μόνον ἑλληνικὸν κείμενον διὰ τὰ σχολεῖα, ἀντὶ τῆς τέως εἰσηγμένης τοῦ Πατούσα· μετετυπώθη δ' ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεδίδοτο Ἀθήναις, μέχρις ὅτου ἔπαυσεν ἡ χρῆσις αὐτῆς διὰ τῆς ὑπὸ Α. Κορομηλᾶ ἐκδοθείσης Χρηστομαθείας τῶν Α. Ῥαγκαβῆ καὶ Σ. Βυζαντίου).

—Γενικὴ Ἐφημερίς. Ἐν Ναυπλίῳ 1825—27.

—Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ὁ ψευδώνυμος Γερμανός. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ἀπολογία. Ἐν Ἀθήναις 1840 (ἐξεδόθη δὶς ἀμετάβλητος ἐκ τῆς τυπογραφίας Ν. Ἀγγελίδου).

—Περὶ ὅρκου. Ἐν Ἀθήναις 1840.

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων. Ἐν Ἀθήναις 1844 τόμ. 7.

—Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἢ περὶ Ἀληθείας, ἐν Ἀθήναις 1852. (Οὗτός ἐστιν ὁ διαβόητος Ἀντίτομος ἢ ἐπίκρισις τοῦ ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου ἐκδοθέντος συνοδικοῦ τόμου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας).

—Πάμπολλαι διατριβαὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (1816—1819) καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, πολιτικῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐφημερίδι.

(1) Θ. Φαρμακίδου ἀπολογία.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

Α.

Ἀββακοὺμ ἱερομόναχος 254.
Ἄβιας Κωνσταντῖνος 595.
Ἀβούρης Ἰωάννης 285.
Ἀβράμιος Βαρθολομαῖος 111.
Ἀβράμιος Ἰωάννης 113
Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος 330.
Ἀγαθόφρων Λακεδαιμ. (Νικολόπουλος).
Ἀγαλλιανὸς Θεόδωρος 107.
Ἀγαπητὸς Ἕκτωρ 237.
Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης 693.
Ἀγάπιος Κρὴς (Λάνδος).
Ἀγάπιος (Λεονάρδος).
Ἄγγελος 74.
Ἄγγελος Χριστόφορος 294.
Ἁγιοπαυλίτης Γρηγόριος 607.
Ἀγκύραμος Δημήτριος 613.
Ἀδάμης Ἰωάννης 608.
Ἀδραμυττηνὸς Ἐμμανουὴλ 110.
Ἀζάλης Ἰωσαφὰτ 405.
Ἀθανάσιος Ἀντιοχείας 457.
Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης 604
Ἀθανάσιος Κύπριος 232.
Ἀθανάσιος Κωνσταπόλεως 442.
Ἀθανάσιος Λοκρῶν 51.
Ἀθανάσιος Ναυπάκτου 151.
Ἀθανάσιος Πάριος 630.
Ἀθανάσιος Παροναξίας 236.
Ἀθανάσιος ὁ ἐκ Πικρίδων (Σκληρός).
Ἀθανάσιος ὁ ῥήτωρ 402.
Ἀθανάσιος Σηλυβρίας 235.
Ἀθανάσιος Τραπεζούντιος 403.
Ἀθανασίου Εὐστάθιος 616.
Ἀκίδας Φραγκίσκος 401.
Ἄκρης Βερνάρδος 237.
Ἀκτιακὸς Νικόλαος 105.
Ἀλβάνης Ἀλέξανδρος 453.
Ἀλβάνης Ἀννίβας 453.
Ἀλβάνης Ἰωάννης 172.
Ἀλβάνης Ἰωάννης Φρ. 454.
Ἀλβάνης Φραγκίσκος 453.
Ἀλβέρτης Παῦλος 421.
Ἀλεμάνος Νικόλαος 295.
Ἀλέξανδρος Τυρναβίτης 480.
Ἀλεξάνδρου Γεώργιος 94.
Ἀλλάτιος Λέων 268.
Ἀλταβίλας Σπυρίδων 408.
Ἀμιρούτσης Γεώργιος 62.
Ἀμμιράλλος Δημήτριος 415.
Ἀμφιλόχιος 101.
Ἀναγνώστης Ἰθακήσιος 575.
Ἀνανίας Ἀκαρνὰν 577.
Ἀνανίας Ἀντιπάριος 606.
Ἀνανίας ἐκ Δημιτσάνης 604.
Ἀνανίας Κυζίκου 468.
Ἀναστασίου ὁ ἐν Καστορίᾳ 599.
Ἀναστάσιος ὁ Μακεδὼν 450.
Ἀναστασίου Ἰάκωβος 604.
Ἀνδρέας Πάργιος 614.
Ἀνδρέου Ἠλίας 234.
Ἀνδρούτσης Ἀλούσιος 466.
Ἄνθιμος ἐξ Ἰβηρίας 413.
Ἄνθιμος ἱερομόναχος 254.
Ἄνθιμος ἱερομόναχος 606.
Ἄνθιμος Ἱεροσολύμων 585.
Ἄνθιμος ἐκ Λειβαδίου 619.
Ἄνθιμος ἐκ Σαλόνων 578.
Ἄνθιμος Σερρῶν 330.
Ἀνθρακίτης Μεθόδιος 435.
Ἀντώνιος Ἐμμανουὴλ 615.
Ἀντώνιος ἱερεὺς 95.
Ἀντώνιος ῥήτωρ 185, 229.
Ἀνώνυμος Κρὴς 109.
Ἀπολλώνιος 115.
Ἀποστόλης Μιχαὴλ 71, 73.
Ἀποστόλης (Ἀρσένιος Μονεμβασίας).
Ἀποστολίδης Ἰωάννης 561.
Ἀργέντης Εὐστράτιος 169.
Ἀργυρόπουλος Βαρθολομαῖος 47.
Ἀργυρόπουλος Δημήτριος 47.
Ἀργυρόπουλος Ἰάκωβος 719.
Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης 45.
Ἀρκούδης Ἀλέξανδρος 452.
Ἀρκούδιος Ἀντώνιος 231.
Ἀρκούδιος Πέτρος 260.
Ἀρσένιος Ἄνδρου 236.
Ἀρσένιος Ἐλασσῶνος 206.

Ἀρσένιος ἱερομόναχος 254.
*Ἀρσένιος ἱερομόναχος 402.
Ἀρσένιος καθηγούμενος 217.
Ἀρσένιος Μονεμβασίας 126.
Ἀρσένιος Πατρῶν 235.
Ἀρσένιος Τορνόβου 144.
Ἀσάνης Γεώργιος 691.
Ἀσάνης Σπυρίδων 690.
Αὐγερινὸς Ἀγαμέμνων 655.
Αὐλωνίτης Γεώργιος 342.
Αὐλωνίτης Σπυρίδων 411.
Αὐσδίλιος Κωνσταντῖνος 234.
Ἀχέλης Ἀντώνιος 421.
Ἀχέλης Κωνσταντῖνος 420.
Ἀψαρᾶς Θεοφάνης 169.
Ἀψαρᾶς Νεκτάριος 169.

Β.

Βαβατινὸς Νικόλαος 413.
Βαβεστρέλος 233.
Βαλάσιος Ἀνδρέας 420.
Βάλβης Παντολέων 578.
Βάλβης Ζαφείριος 578.
Βαλεριανὸς 234.
Βάλερις Βασίλειος 230.
Βαλιούλιας Ἰάκωβος 605.
Βαλσαμάκης Γεράσιμος 655.
Βάλσαμος Γεώργιος 227.
Βάλσαμος Μάρκος 237.
*Βάλσαμος Μάρκος 417.
Βάλσαμος Νικόλαος 419.
Βάμβας Νεόφυτος 728.
Βανδιλάκιος Γεώργιος 421.
Βαρβαρίγος Ἱερεμίας 304.
Βάρβοχας Ἀντώνιος 418.
Βαρδαλάχος Κωνσταντῖνος 691.
Βαρίδης Πέτρος 577.
Βάρκοσης Νικόλαος 506.
Βάρκοσης Καλλίνικος 507.
Βαρλέτας Μαρίνος 107.
Βαρότζης Κοσμᾶς 420.
Βαρούχας Γεώργιος 420.
Βάρτας Ἄνθιμος 438.
Βασίλειος Κουταλινὸς 600.
Βασίλειος Ποστέλνικος 617.
Βασιλικὸς Ἰάκωβος 179.
Βασίχιος Φραγκίσκος 237.
Βατάτζης 618.
Βελάστης Θωμᾶς 601.
Βελημᾶς Γεώργιος 612.
Βελλαμαρῖνος Βερτούκιος 421.
Βελλαρᾶς Νικόλαος 609.
Βεμβάρδος Νικόλαος 419.
Βενδότης Γεώργιος 561.
Βενέδικτος ἐκ Λάμαρης 576.
Βενέριος Λαυρέντιος 598.
Βενιαμὶν Πελοποννήσιος 576.
Βενιέρης Δημήτριος 618.
Βενιζέλος Ἄγγελος 351.
Βενιζέλου Φιλοθέη 193.
Βεργίκιος Ἄγγελος 153.
Βεργίκιος Νικόλαος 155.
Βεργίκιος Ἰωάννης 155.
Βεργίκιος Γεώργιος 155.
Βερναρδῆς Ἀργυρὸς 595.
Βερνάσας Ῥαφαὴλ 405.
Βησσαρίων ἀββᾶς 35.
Βησσαρίων Νικαίας 11, 12, 25
Βησσαρίων ἐκ Ῥαψάνης 571.
Βιέρος Ἀλέξανδρος 420.
Βίκτωρ Κερκυραῖος 417.
Βιλαρᾶς Ἰωάννης 648.
Βλαντῆς Σπυρίδων 688.
Βλάσιος Γαβριὴλ 302
Βλασόπουλος Στυλιανὸς 679.
Βλαστὸς Ἀντώνιος 237.
Βλαστὸς Γεώργιος 233.
*Βλαστὸς Γεώργιος 418.
Βλαστὸς Δημήτριος 417.
Βλαστὸς Ἐμμανουὴλ 294.
Βλαστὸς Μανουὴλ 232.
Βλαστὸς Μελέτιος 232.
Βλαστὸς Μιχαὴλ 294.
Βλαστὸς Νικόλαος 112.
*Βλαστὸς Νικόλαος 417.
Βλάχος Γεράσιμος 336.
Βλάχος Γρηγόριος 338.
Βογορίδης Ἀθανάσιος 693.
Βόδας Δημήτριος 602.
Βὸλ Γεώργιος 420.
Βοναφεὺς Ἰωάννης 230.
Βότζας Βαρθολομαῖος 236.
Βουβούλιος Νικόλαος 598.
Βούλγαρις Ἀντώνιος 419.
Βούλγαρις Βίκτωρ 418.
Βούλγαρις Γεώργιος 342.
Βούλγαρης Εὐγένιος 566.
Βούλγαρις Ἰωάννης 343.
*Βούλγαρις Ἰωάννης 597.
Βούλγαρις Νικόλαος 341.
*Βούλγαρις Νικόλαος 421.
Βούλγαρις Πέτρος 615.
Βούλγαρις Σπυρίδων 342.
Βούλγαρις Σταματέλος 418.

Βούλγαρις Στέφανος 419.
Βούλγαρις Χριστόφορος 343.
Βουλισμᾶς Δωρόθεος 613.
Βουστρώνιος Γεώργιος 267.
Βουστρώνιος Ἰωάννης 295.
Βουτζαρᾶς Πέτρος 419.
Βρανᾶς Κορτέσιος 405.
Βρετὸς Ματθαῖος 416.
Βροντόπουλος Ἰωάννης 229.

Γ.

Γαβαλᾶς Γεώργιος 418.
Γαβαλᾶς Νικόλαος 420.
Γαβριὴλ 74.
Γαβριὴλ ἱεροδιάκονος 235.
Γαβριὴλ ἐκ Καρπενησίου 438.
Γαβριὴλ Ναυπάκτου 284.
Γαβριὴλ Σμύρνης 235.
Γαβριηλόπουλος Νικόλαος 596.
Γαετάνος Νικόλαος 234.
Γαζῆς Ἀνδρόνικος 40.
Γαζῆς Ἄνθιμος 693.
Γαζῆς Δημήτριος 40.
Γαζῆς Θεόδωρος 33,37.
Γαλανὸς Δημήτριος 672.
Γαλατιανὸς Ματθαῖος 403.
Γαλατινὸς 73.
Γαρούτσης Γεώργιος 419.
Γεμιστὸς Γ. (Πλήθων).
Γεμιστὸς Ἰωάννης 228.
Γεννάδιος Γεώργιος 720.
Γεννάδιος (Σχολάριος).
Γεράρδος Φραγκίσκος 597.
Γεράσιμος Βυζάντιος 600.
Γεράσιμος Ἡρακλείας 465
Γεράσιμος ἱερομόναχος 124.
Γεράσιμος ἱερομόναχος 294.
Γεράσιμος οἰκονόμος 217.
Γεράσιμος Χαλεπίου 614.
Γεργάνος Ζαχαρίας 308.
Γερμανὸς Αἰτωλὸς 109.
Γερμανὸς Λοκρὸς 317.
Γερμανὸς Κρητικὸς 603.
Γεωργερίνης Ἰωσὴφ 344.
Γεωργιλᾶς Ἐμμανουὴλ 101.
Γεώργιος Αἰτωλὸς 231.
Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου 612.
Γεώργιος ἐξ Ἰωαννίνων 612.
Γεώργιος Μανουὴλ 616.
Γεώργιος οἰκονόμος Ῥόδου 254.
Γεώργιος Κορίνθιος 139.
Γεώργιος λογοθέτης Ἀθηνῶν 235.
Γεώργιος Ῥόδιος 234.
Γεώργιος Τραπεζούντιος 459.
Γεωργίου Ἀλέξανδρος 95.
Γεωργίου Παναγιώτης 609.
Γιαννούλης (Εὐγένιος Αἰτωλός).
Γιγνάτιος Ἰωάννης 418.
Γλυζώνιος Ἐμμανουὴλ 204.
Γονέμης Ἰωάννης 376.
Γονέμης Μάρκος 376.
Γονέμης Σκηπίων 376.
Γοργορίνης Νικόδημος 404.
Γορδάτος Κωνσταντῖνος 599.
Γόρδιος Ἀναστάσιος 437.
Γουζέλης Δημήτριος 694.
Γουλιμῆς Ἀναστάσιος 574.
Γουλιμῆς Γεράσιμος 574.
Γουλιμῆς Φραγγούλης 574.
Γουνᾶς Ἀνδρέας 615.
Γρανδενίγος Ἀλούσιος 335.
Γραδενίγος Ἀντώνιος 335.
Γρηγορᾶς Μητροφάνης 445.
Γρηγορίνης Γεράσιμος 680.
Γρηγόριος Ε' 620.
Γρηγόριος Δυρραχίου 606.
Γρηγόριος ἱερομόναχος 415.
Γρηγόριος Μιτυλήνης 236.
Γρηγόριος Ναυπάκτου 595.
Γρηγόριος Περιθεωρίου 235.
Γρηγόριος Σίφνιος 651.
Γρηγόριος Χῖος 110.
Γρηγορόπουλος Δημήτριος 108.
Γρηγορόπουλος Ἰωάννης 108.
Γρηγορόπουλος Μητροφάνης 217.
Γρίτης Ἰωάννης 418.

Δ.

Δαβιάνος Ξαβέριος 350.
Δάβιλας Πέτρος 236.
Δαδίκης 607.
Δαιμονογιάννης 294.
Δαλασσηνὸς Ἰωάννης 234.
Δαμασκηνὸς Βυζύης 284.
Δαμασκηνὸς Ναυπάκτου (Στουδίτης).
Δαμιανὸς Βασίλειος 419.
Δαμιλᾶς Ἀντώνιος 406.
Δαμισιανὸς Ἰωάννης 305.
Δαμωδὸς Ἀντώνιος 419.
Δαμωδὸς Βικέντιος 468.
Δάνδολος Βαρθολομαῖος 420.
Δανιὴλ Ἐφέσου 103.
Δανιὴλ Σερρῶν 284.
Δανιὴλ Προικονήσου 284.

Δαπόντες Καισάριος 501.
Δάρβαρις Δημήτριος 564.
Δάρβαρις Πέτρος 565.
Δαράκης Βίκτωρ 596.
Δαράκης Γεώργιος 596.
Δαράκης Ἐμμανουὴλ 596.
Δαράκης Νικόλαος 596.
Δαρεῖος 74.
Δαρμάριος Ἀνδρέας 234.
Δάσκολης Ἀννίβας 613.
Δεβάρης Ματθαῖος 158.
Δεβάρης Πέτρος 159.
Δεκάδυος Ἰουστῖνος 101.
Δελιάνος Ἱλαρίων 693.
Δελλαγραμμάτικας Ἰωάννης 654.
Δελλαδέτζιμας Ἄγγελος 643.
Δελλαδέτζιμας Νικόλαος 645.
Δεμοντεσάντος Σταμάτιος 286.
Δενδρηνὸς Κωνσταντῖνος 655.
Δενόρες Ἰάσων 197.
Δενόρες Πέτρος 198.
Δεπάκολος 112.
Δερβησιάνος Ἀνανίας 487.
Δευτερεῦος Γεώργιος 230.
Δεφαράνας Μάρκος 409.
Δήμαρος Λάμπρος 612.
Δημέρου Παγκράτιος 611.
Δημητριάδης Στέφανος 617.
Δημήτριος ἐκ Γραμμένου 577.
Δημήτριος Θεσσαλονικεὺς 227.
Δημήτριος Λαρίσσης 235.
Δημήτριος νοτάριος 143.
Δημητρίου Ἀνδρέας 231.
Δημητρίου Θεόδωρος 75.
Δημητρίου Ἰωάννης 578.
Δῆμος Ζαβερδινὸς 578.
Διακρούσης Ἄνθιμος 410.
Διασωρῖνος Ἰάκωβος 210.
Διονύσιος ἐξ Ἀγράφων 100.
Διονύσιος Ἀδριανουπόλεως 610.
Διονύσιος ἀναχωρητὴς 151.
Διονύσιος Βιζύης 235.
Διονύσιος Ἡρακλείας 217.
Διονύσιος ἱερομόναχος 35.
*Διονύσιος ἱερομόναχος 233.
Διονύσιος Καλλιπολίτης 610.
Διονύσιος Λακεδαιμονίας 303.
Διονύσιος Λαρίσσης 303.
Διονύσιος Ναυπλίας 416.
Διονύσιος Πλαταμῶνος 616.
Διονύσιος πρωτοσύγγελος 217.
Διονύσιος Τορνόβου 303.
Διονύσιος Τραπεζούντιος 605.
Διπλοβατάτζης Θωμᾶς 132.
Δομεσιανὸς 293.
Δονᾶς Ἰωάννης 608.
Δονδῖνος Βαπτιστὴς 418.
Δοξαρᾶς Νικόλαος 424.
*Δοξαρᾶς Νικόλαος 426.
Δοξαρᾶς Παναγιώτης 425.
Δοξαρᾶς Παρθένιος 280, 294.
Δοξαρᾶς Παχώμιος 417.
Δοριανὸς Ἰωάσαφ 217.
Δοσίθεος Δωριεὺς 25.
Δοσίθεος Ἱεροσολύμων 379.
Δοσίθεος Ξανθίας 152.
Δούγκας Στέφανος 715.
Δούλκης Γεώργιος 419.
Δούκας 102.
Δούκας Δημήτριος 227.
Δούκας Μιχαὴλ 554.
Δούκας Νεόφυτος 702.
Δουκάτωρ Γεώργιος 294.
Δραγονδῖνος Φραγκίσκος 421.
Δραγούμης Μάρκος 728.
Δριμητικὸς Νικόλαος 406.
Δρυμοκάτης (Χρυσολωρᾶς Μιχ).
Δωρόθεος Λακεδαιμονίας 144.
Δωρόθεος Λέσβιος 460.
Δωρόθεος Μονεμβασίας 223.

Ε.

Ἐζεκιὴλ Κορίνθου 285.
Ἐλεαβοῦλκος Θωμᾶς 144.
Ἑλλάδιος Ἀλέξανδρος 447.
Ἐλευθέριος Ῥόδιος 178.
Ἐμμανουὴλ ἰατρὸς 561.
Ἐμμανουὴλ Κύπριος 112.
Ἐμμανουὴλ ῥήτωρ 101.
Ἐμποροκομήτης Χριστόφορος 599.
Ἔπαρχος Ἀντώνιος 160.
Ἔπαρχος Γεώργιος 160
Ἔπαρχος Θεόφιλος 237.
Ἐπισκοπόπουλος Βενέδικτος 234.
Ἐπιφάνιος Ἀνδρέας 415.
Ἐπιφάνιος Καισάριος 284.
Ἑρμώνυμος Γεώργιος 67, 6.
Ἐρρίκιος Γεώργιος 418.
Ἐρρίκιος Ἰωάννης 418.
Εὐγενικὸς Ἀνδρέας 407.
Εὐγένιος Αἰτωλὸς 327.
Εὐγένιος Σουμελιώτης 609.
Εὐδαιμονογιάννης Ἀνδρέας 199.
Εὐδαιμονογιάννης Θεόδωρος 236.
Εὐθύμιος Ἀντιοχείας 287.

Εὐθύμιος ἐκ Καρπενησίου 437.
Ἐφραὶμ Ἀθηναῖος 507.

Z.

Ζαβίρας Γεώργιος 540.
Ζαβίρας Κωνσταντῖνος 543.
Ζαγκαρόλος Ἱερεμίας 294.
Ζαγοραῖος Διονύσιος 615.
Ζάκρας Λίβιος 417.
Ζαλύκης Γρηγόριος 685.
Ζαμπέλιος Νεκτάριος 351.
Ζαμφουρνάρος Θεοφύλακτος 408.
Ζαννετῖνος Διονύσιος 173.
Ζένος Πέτρος 420.
Ζερβὸς Κωνσταντῖνος 234.
Ζερβὸς Σεραφεὶμ 286.
Ζερτζούλης Θεόφιλος 500.
Ζερτζούλης Κυριακὸς 500.
Ζερτζούλης Νικόλαος 499.
Ζηκαῖος Δημήτριος 539.
Ζῆνος Ἀλέξανδρος 112.
Ζῆνος Ἀπόστολος 472.
Ζηταῖος Χρύσανθος 464.
Ζόγιας Ἰάκωβος 420.
Ζόγιας Νικόλαος 418, 420.
Ζούκας Γεώργιος 418.
Ζυγομαλᾶς Θεοδόσιος 183.
Ζυγομαλᾶς Ἰωάννης 176.
Ζωγράφος Γεώργιος 599.
Ζωγράφος Πέτρος 658.

H.

Ἡλιάδης Μανασῆς 513, 481.
Ἠλίας μοναχὸς 111.
Ἡρακλειανὸς Ἰωάννης 235.
Ἡσαΐας Μεγασπηλαιώτης 228.
Ἡσαΐας μοναχὸς 45.

Θ.

Θεοδώρητος Ἀθανασίου 619.
Θεόδωρος δομέστικος Λήμνου 236.
Θεόδωρος Τραπεζούντιος 414.
Θεόκλητος Ἰβηρίτης 599.
Θεόληπτος μοναχὸς 234.
Θεολόγητος Ἰωάννης 608.
Θεοσκόπολις 224.
Θεοτόκης Νικηφόρος 583.
Θεοφάνης 330
Θεοφάνης ἐξ Ἀγράφων 496.
Θεοφάνης Θεσσαλονίκης 229.
Θεοφάνης Ἱεροσολύμων 402.
Θεοφάνης Μηδείας 105.
Θεοφάνης Ναουσαῖος 605.
Θεοφάνης Ῥαιδεστοῦ 284.
Θεοφιλᾶς Ἰάκωβος 655.
Θεόφιλος Καμπανίας 611.
Θεωνᾶς 211.
Θωμᾶς Ῥόδιος 610.

I.

Ἰάκωβος Ἀργεῖος (Μάνος).
Ἰάκωβος Θεσσαλονίκης 330.
Ἰάκωβος Κύπριος 598.
Ἰάκωβος Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων 330.
Ἰάκωβος Μήλιος 471.
Ἰάκωβος ὁσιομάρτυς 211.
Ἰγνάτιος 115.
Ἰγνάτιος Ἀντίσσης 152
Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας 693.
Ἰδομενεὺς Γεώργιος 655.
Ἱέραξ 202.
Ἱέραξ Ἀλέξανδρος 202.
Ἱερεμίας Ἀδριανουπόλεως 235.
Ἱερεμίας Β' 186
Ἱερεμίας Κρὴς 606.
Ἱερόθεος Αἰτωλὸς 617.
Ἱερόθεος Δρύστρας (Κομν. Ἰωάννης).
Ἱερόθεος Εὐρίπου 624.
Ἱερόθεος Ἰβηρίτης 601.
Ἱερόθεος Κεφαλλὴν 407.
Ἱερόθεος Μονεμβασίας 207.
Ἱερόθεος Πελοποννήσιος 607.
Ἱερόπαις Νικόλαος 597.
Ἱερώνυμος (Ἑρμώνυμος Γεώργιος).
Ἱλαρίων μοναχὸς 104.
Ἰουστινιάνης Ἀλέξανδρος 230.
Ἰουστινιανὸς 418.
Ἰουστινιανὸς Παναγιώτης 408, 409.
Ἰουστινιανὸς Σίλβεστρος 419.
Ἱππόλυτος Χίου 217.
Ἴσις (Ῥάλλης Μιχαήλ).
Ἰσίδωρος ἱερομόναχος 35.
Ἰσίδωρος Ῥωσσίας 35.
Ἰωακεὶμ Ἴμβρου 236.
Ἰωακεὶμ Πάριος 609.
Ἰωάννης Ἀγραφιώτης 597.
Ἰωάννης Ἐμμανουὴλ 616.
Ἰωάννης Θεσσαλονικεὺς 21.
Ἰωάννης Λέσβιος 460.
Ἰωάννης Λίνδιος 613.
Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης 235.
Ἰωάν. ῥεφενδάριος Παραμυθίας 267.
Ἰωάννης Ῥόδου 609.
Ἰωάννης Χῖος 112.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας 416.
Ἰωαννίκιος Γάνου καὶ Χώρας 284.
Ἰωαννίκιος Δημητριάδος 330.
Ἰωαννίκιος Κασανδρείας 414.
Ἰωάννου Κυριακὸς 693.
Ἰωάσαφ Ἀμασείας 235.
Ἰωάσαφ Ἐλασσῶνος 284.
Ἰωάσαφ Θεσσαλονίκης 236.
Ἰωάσαφ Ἰωαννίου 235.
Ἰωάσαφ Κυζίκου 144.
Ἰωάσαφ Λήμνου 236.
Ἰωάσαφ Νευροκόπου 235.
Ἰὼβ μοναχὸς 414.
Ἰώσηπος Μοισιόδαξ 563.
Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης 108.

Κ.

Καβαδίας Ἱερεμίας 606.
Καβαδίας Μακάριος 615.
Καβαλιώτης Θεόδωρος 395.
Καβάκης (Ῥάλλης Δημήτριος).
Καβάσιλας Νικόδημος 316.
Καβάσιλας Συμεὼν 200.
Κάβρας Ζήσης 619.
Καβρίκας 471.
Καβρίκας Νικόλαος 578.
Καβρίκας Σπυρίδων 655.
Καγγελάριος Ἀλέξανδρος 601.
Καῖσαρ Σάμιος 233.
Καισάριος ἱερομόναχος 597.
Καισάριος Ῥημνίκου 561.
*Καισάριος Ῥημνίκου 611.
Κακαβέλας Γεράσιμος 384.
Κακαβέλας Ἱερεμίας 383.
Κακαβέλας Μιχαὴλ 420.
Καλαφάτης Ἀνδρέας 237.
Καλαφάτης Γεώργιος 420.
Καλαφάτης Ἐμμανουὴλ 418.
Καλεπιανὸς Ἄγγελος 228.
Καλλέργης Ἀνδρέας 73.
Καλλέργης Ἀντώνιος 175.
Καλλέργης Γεώργιος 418, 420.
Καλλέργης Ζαχαρίας 120.
Καλλέργης Καλλιόπιος 409.
Καλλέργης Λέων 416.
Καλλέργης Ματθαῖος 419.
Καλλέργης Νικόλαος 655.
Καλλέργης Πέτρος 74.
Καλλιάκης Νικόλαος 378.
Καλλίνικος Ἀκαρνὰν 352.
Καλλίνικος Δ' 604.
Καλλιπολίτης Μάξιμος 309.
Κάλλιστος Ἀθηνῶν 152.
Κάλλιστος Ἀνδρόνικος 74, 33.
Κάλλιστος Λέρου 236.
Κάλλιστος Ῥόδου 235.
Καλλονᾶς Γαβριὴλ 526.
Καλλονᾶς Ἱερόθεος 417.
Καλλονᾶς Μελέτιος 413.
Καλλονᾶς Σωφρόνιος 417.
Καλλούδης Ἀρσένιος 351.
Καλογεράκης 415
Καλογερᾶς Ἄγγελος 476.
Καλογερᾶς Ἀνδρέας 574.
Καλογερᾶς Εὐστάθιος 578.
Καλογερᾶς Κωνσταντῖνος 575.
Καλογερᾶς Σταματέλος 421.
Καλογνώμων Γεράσιμος 614.
Καλοσύνας Ἀντώνιος 230.
Καλοταρᾶς 73.
Καλύβας Γεώργιος 175.
Καμαριώτης Ματθαῖος 60.
Καμπάνης Διονύσιος 655.
Καμπάνης Χριστόφορος 230, 415.
Καναβούτσης Ἰωάννης 110.
Κανέλος Στέφανος 684.
Κανόπιος Ναθαναὴλ 403.
Καντακουζηνὸς Δημήτριος 112.
Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος 600.
Καπέλλος 412.
Καπετανάκης Λεονάρδος 609.
Καπετανάκης Μανουὴλ 693.
Καπίσκας Γεώργιος 236.
Καποδίστριας Ἄγγελος 343.
Καποδίστριας Ἱερώνυμος 421.
Καποδίστριας Λαυρέντιος 419.
Καραβέλας Νικόλαος 417.
Καραθεοδωρῆς Στέφανος 655.
Καραϊωάννης Κωνσταννῖνος 556.
Καραϊωάννου Στέφανος 607.
Καρακάσης Δημήτριος 559.
Καρακάσης Κωνσταντῖνος 693.
Καρανδινὸς Σπύρος 421.
Καραπάνος Κωνσταντῖνος 576.
Καραπάνος Φῶτος 576.
Καρατσᾶς Γεώργιος 558.
Καρατσᾶς Θεόκλητος 497.
Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
*Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
Καρατσᾶς Νικόλαος 558.
Καρατσᾶς Στέφανος 558.
Καρμαλίκης Ἀντώνιος 123.
Κάρμας Ἰωάννης 577.
Κάρμας Φίλιππος 317.

Καρμπούνης Νικόλαος 575.
Καρμπούνης Φραγκούλης 575.
Καρμπούνης Χαράλαμπος 575.
Καρναβάκης Πέτρος 234.
Καροῦσος Ἀντώνιος 421.
Καροῦσος Γεράσιμος 616.
Καρρέριος Γεώργιος 112.
Καρτάνος Ἰωαννίκιος 147.
Καρτάνος Νικόλαος 409.
Καρύκης Θεοφάνης 217.
Καρυοφύλλης Ἰωάννης 237.
*Καρυοφύλλης Ἰωάννης 374.
Καρυοφύλλης Πασχάλης 600.
Καρυόφυλλος Ἰωαννης 264.
Καρυστηνὸς Θεόδωρος 108.
Κασιμάτης Ἡρακλῆς 237.
Κασιμάτης Ἰωάννης 229.
*Κασιμάτης Ἰωάννης 419.
Κασιμάτης Παῦλος 418.
Κασιμάτης Πέτρος 596.
Κασσιανὸς Ἀγαπητὸς 109.
Καστέλης Δομένικος 233.
Καστρίσιος Δανιὴλ 373
Κατάνης Ἀντώνιος 416.
Κατάνης Θωμᾶς 400.
Κατάνης Πέτρος 237.
Καταρτσῆς Δημήτριος 613.
Κατηλιανὸς Διονύσιος 293.
Κατήφορος Ἀντώνιος 521.
Κατσαΐτης Ἰωάννης 421.
Κατζιούλης Παρθένιος 599.
Καυσοκαλυβίτης Νεόφυτος 510.
Καψάλης Δημήτριος 578.
Κελεστῖνος Ῥόδιος 617.
Κέμιζος Ἰγνάτιος 603.
Κεραμεὺς Νικόλαος 322.
Κεφαλᾶς Χριστόφορος 645.
Κιγάλας Ἱλαρίων 300.
Κιγάλας Ἰωάννης 300.
Κιγάλας Ματθαῖος 298.
Κλάδιος Ἰωάννης 236.
Κλάδος Νικόλαος 416, 417.
Κλαπατσαρᾶς (Δαράκης).
Κλήμης Σωζοπόλεως 284.
Κλόδιος Ἰωάννης 236.
Κλόδιος Φλωριανὸς 237
Κοδρικᾶς Παναγιώτης 654.
Κοκκινάκης Κωνσταντῖνος 660.
Κοκκινομύτης Κωνσταντῖνος 578.
Κόκκινος Ἀλέξανδρος 417.
Κόκκινος Γεώργιος 421.
Κόκκος Φραγκίσκος 295.
Κολέτης Πέτρος 403.
Κολέττης Δημήτριος 460
Κολέττης Λιβέριος 459.
Κολομπῆς Φραγκίσκος 597.
Κολυτζήδης Ματθαῖος 403.
Κομνηνὸς Ἀναστάσιος 373.
Κομνηνὸς Ἰωάννης 397.
Κομοῦτος Ἀντώνιος 599.
Κουμοῦτος Δημήτριος 600.
Κουμοῦτος Ματθαῖος 421.
Κονταράτος Γεώργιος 418.
Κονταρῆς Γεώργιος 411.
Κόνταρης Διονύσιος 602.
Κονταρῆνος Κρήτης 295.
Κονταρίνης Μιχαὴλ 416.
Κοντοβλάκας Ἀνδρόνικος 109.
Κοντολέος Χριστόφορος 232.
Κοντονῆς Ἰωάννης 484.
Κοντὸς Ἰωνᾶς 602.
Κοντὸς Πολυζώης 652.
Κοραῆς Ἀδαμάντιος 662.
Κοραῆς Ἀντώνιος 446.
Κορέσιος Γεώργιος 247.
Κορέσιος Ἰωάννης 201.
Κορέσιος Μιχαὴλ 201.
*Κορέσιος Μιχαὴλ 407.
Κορέσιος Νικόλαος 201.
Κορέσιος Παῦλος 418.
Κορνάρος Βικέντιος 603.
Κορνήλιος Γεώργιος 420.
Κορνήλιος Ἰωάσαφ 528
Κορυδαλλεὺς Θεόφιλος 250.
Κορωναῖος Τζάνες 227.
Κορωνιὸς Ἀντώνιος 617.
Κοσμᾶς Αἰτωλός 487.
Κοσμᾶς Ἐπιδαύριος 605.
Κοσμᾶς Κύπριος 413.
Κοσμᾶς Ματθαῖος 421.
Κοσμᾶς Νικόλαος 217.
Κουαρτάνος Ἀνδρέας 418.
Κουαρτάνος Λουκᾶς 416, 417.
Κουαρτάνος Νικόλαος 418.
Κουβουκλέσιος Δανιὴλ 111.
Κουβουκλέσιος Ἰωάννης 45, 74, 111.
Κουερίνης Ἐμμανουὴλ 598.
Κουϊρίνος Γεώργιος 419.
Κουϊρίνος Νικόλαος 237.
Κούμας Κωνσταντῖνος 676.
Κουνάδης Ἀνδρέας 229.
Κούρσουλας Νικόλαος 254, 285.
Κουρτέσιος (Σχολάριος Γεννάδιος).
Κουταλινὸς Βασίλειος 468.

Κουτούβαλης Σωφρόνιος 483, 485.
Κούτσικος Κωνσταντῖνος 619.
Κουττούνιος Ἰωάννης 301.
Κραβαρίτης Ἰωάννης 578.
Κράλης Μιχαὴλ 254.
Κρασᾶς Κωνσταντῖνος 419.
Κρεμμύδας Γεώργιος 594.
Κριτίας Νικόλαος 474.
Κριτόπουλος Κουνιάλης 411.
Κριτόπουλος Μητροφάνης 297.
Κριτόπουλος Μιχαὴλ 111.
Κυμηνίτης Σεβαστὸς 377.
Κυπριανὸς 112.
Κυπριανὸς Ἀλεξανδρείας 512.
Κυπριανὸς Κύπριος 611.
Κυπριανὸς Σμύρνης 468.
Κυριακόπουλος Τιμόθεος 604.
Κυριακὸς Ἰωάννου 603.
Κυριακὸς πρεσβύτερος 1[illegible]2.
Κύρκος Νικόλαος 604.
Κύρκος Σπυρίδων 577.
Κυρῖνος 74.
Κυρῖνος Νικόλαος 410.
Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης 678.
Κύριλλος ἐκ Δουνίστης 577.
Κύριλλος Θαυμακοῦ 235.
Κύριλλος Νικαίας 235.
Κύριλλος Πελοποννήσιος 486.
Κύριλλος Πετραῖος 607.
Κύριλλος Σινᾶ 608.
Κύριλλος Χῖος 111.
*Κύριλλος Χῖος 290.
**Κύριλλος Χῖος 409.
Κωδινὸς Γεώργιος 103.
Κωνσταντᾶς Γρηγόριος 695.
Κωνταντῖνος Ζαβερδινὸς 178.
Κωνσταντῖνος Θετταλὸς 614.
Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ 615.
Κωνσταντῖνος Μοσχοπολίτης 601.
Κωνσταντῖνος νοτάριος 235.
Κωνστ. πρωτοαποστολάριος 235.
Κωνσταντῖνος Γεώργιος 603.
Κωνστάντιος Α' 741.
Κωνστάντιος Ἁγιορίτης 317.
Κωνστάντιος ἐκ Λοιδορικίου 438.
Κωνστάντιος Μπουζαίου 693.
Κωνστάντιος Τρίκκης 614.

Λ.

Λαζαρόπουλος Ἰωάννης 602.
Λάζαρος Ἀπόστολος 610.
Λαμπίδιος Ἰωάννης 598.
Λάνδος Ἀγάπιος 313.
Λάνδος Ἀντώνιος 598.
Λάνζας Βενέδικτος 343.
Λαόνικος Κρὴς 112.
Λάσκαρις Ἄγγελος 120.
Λάσκαρις Ἰάνος 113.
Λάσκαρις Ἰωάννης 120.
Λάσκαρις Κωνσταντῖνος 48.
Λάσκαρις Νικόλαος 233.
Λάσκαρις Φιλανθρωπινὸς 35.
Λάσκαρις Φραγκίσκος 120.
Λάσκαρις Χρύσανθος 303.
Λαυρεντιος Ἀθηνῶν 152.
Λαυρέντιος Διδυμοτείχου 284.
Λαυρέντιος Σηλυβρίας 284.
Λεζενιάνος Γεώργιος 419.
Λειχοῦδαι (Ἰωαννίκιος Σωφρόνιος)358
Λεντάρης Δημήτριος 112.
Λεονάρδος Ἀγάπιος 626
Λεονάρδος Χῖος 100.
Λεοντιάδης Σεβαστὸς 481.
Λεόντιος Εὐστράτιος 182.
Λεόντιος Ἡλιουπόλεως 624.
Λήσταρχος Ἑρμόδωρος 143.
Λιγαρίδης Παΐσιος 314.
Λικίνιος Ἀνδρέας 419, 443.
Λίλας (Γορδάτος Κ.)
Λίλιμος Μιχαὴλ 237
Λίμας Ἰωάννης 237.
Λίτινος Ἀγάπιος 618.
Λίτινος Ἐμμανουὴλ 418.
Λοβέρδος Ἀγάπιος 578.
Λοβέρδος Ἀλούσιος 419.
Λογαρᾶς Θεοφάνης 232.
Λογοθέτης Ἰωάσαφ 373.
Λογοθέτης Νικόλαος 471.
Λολλῖνος Ἀλούσιος 202.
Λομβάρδος Ἰωάννης 236.
Λομβάρδος Ἱερώνυμος 237.
Λουζινιάνος Στέφανος 196.
Λουκάκης 611.
Λουκάνης Νικόλαος 135.
Λούκαρις Κύριλλος 238.
Λουκᾶς Ἕκτωρ 421.
Λούμπινας Ἰωσὴφ 233.
Λούπινας Σταματ. 343,411,419,421.
Λύτσικας Γεράσιμος 612.

Μ.

Μαγγανάρης Μιχαὴλ 417.
Μαδερὸς Ἀντώνιος 379.
Μαδερὸς Ἰωάννης 418.

Μαδερὸς Μάρκος 417.
Μαζαράκης Νικόδημος 618.
Μαϊνέριος Ἰωσὴφ 233.
Μαϊώτας Γεώργιος 595.
Μακάριος Ἀντιοχείας 288.
Μακάριος Θεσσαλονίκης 152.
Μακάριος Καρπάθου 235.
Μακάριος Νεοκαισαρείας 284.
Μακάριος Πάτμιος 439.
Μακάριος ἡγούμενος Πάτμου 236.
Μακάριος Τορνόβου 284.
Μάκολας Ἰωάννης 411.
Μακραῖος Σέργιος 629.
Μακρῆς Βησσαρίων 384.
Μακρῆς Ἰωάννης 418.
Μακρῆς Κωνσταντῖνος 655.
Μακρῆς Μακάριος 385.
Μακρῆς Μελέτιος 385.
Μαλάκης Γιακουμῆς 595.
Μαλαξὸς Γρηγόριος 186.
Μαλαξὸς Μανουὴλ 185.
Μαλαξὸς Νικόλαος 184.
Μάμας Γρηγόριος 58.
Μάμολας 595.
Μανδακάσης Θωμᾶς 554.
Μανδρίκαρδος Γεώργιος 419.
Μανδρίκαρδος Ἰωάννης 421.
Μάνεσης Αντώνιος 342.
Μάνθος Ἰωάννου 595.
Μανίκας Κωνσταντῖνος 578.
Μανολάκης Ἰωάννης 468.
Μανολάκης καμινάρης 693.
Μάνος Ἀθανάσιος 576.
Μάνος Ἰάκωβος 430.
Μάνος Ἰωάννης 420.
Μανουὴλ ἄρχων 152.
Μανουὴλ Κορίνθιος 123.
Μανουὴλ νοτάριος Μιτυλίνης 235.
Μανουὴλ Πελοποννήσιος 224.
Μανοῦσος 81, 83.
Μάξιμος Ἁγιορίτης 121.
Μάξιμος ἀρχιδιάκ. Ἀλεξανδρείας 294
Μάξιμος Γεώργιος 237.
Μάξιμος Πελοποννήσιος 96.
*Μάξιμος Παλοποννήσιος 254.
Μαρᾶς Μάρκος 417.
Μαργούνιος Μάξιμος 212.
Μαρῆς Μελέτιος 416.
Μαριδάκης Μακάριος 600.
Μαρίνος Εὐστάθιος 406.
Μαρίνος Λαυρέντιος 294.
Μαρίτσης Ἀρσένιος 217.
Μαρκορᾶς Ἰωαννίκιος 409.
Μαρκορᾶς Τρώϊλος 419, 343.
Μάρκος Ἀντώνιος 417.
Μάρκος Δημήτριος 693.
Μάρκος ἰατρὸς 125.
Μάρκος Κρήτης 112.
Μάρκος Κύπριος 597.
Μαρμαροτούρης Ἰωάννης 618.
Μαρμάτουλος Νικόλαος 406.
Μαρμορᾶς Ἀνδρέας 356.
Μαρμορᾶς Ἀντώνιος 357.
Μαρμορᾶς Βικέντιος 357.
Μαρούλης Χαράλαμπος 317.
Μάρουλος Μιχαὴλ 77.
Μαρτελάος Νικόλαος 406.
Μάστρακας Στυλιανὸς 412.
Ματζολένος Ἀνδρέας 356.
Ματθαῖος Αἴνου 235.
Ματθαῖος Βυζάντιος 403.
Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων 615.
Ματθαῖος ἱερομόναχος 35.
*Ματθαῖος ἱερομόναχος 612.
Ματθαῖος Μυραίων 403.
Ματραπεζόπουλος Νεράντσιος 605.
Μαυρίκιος Γεώργιος 237.
Μαυρίκιος Ἰωάννης 419.
Μαυρογιάννης Βενέδικτος 576.
Μαυροειδὴς Νικόλαος 517.
Μαυροκορδάτος Ἀλέξανδρος 385, 421.
*Μαυροκορ. Ἀλέξανδρος Ἰω. 642.
Μαυροκορδάτος Κωνσταντῖνος 478.
Μαυροκορδάτος Νικόλαος 422.
Μαυροκορδάτος Παντελῆς 349.
Μαυρόλυκος Φραγκίσκος 136.
Μαυρομμάτης Ἰωάννης 146.
Μαυρομμάτης Μιχαὴλ 438.
Μαυρομμάτης Νεόφυτος 595.
Μαυρομμάτης Νικόλαος 576, 646.
Μαῦρος Μιχαὴλ 693.
Μεγδάνος Χαρίσιος 614.
Μέδικος Ἰάκωβος 313.
Μεδιολανεὺς (Δαμιλᾶς Αντ.)
Μεζέριος Ἐμμανουὴλ 420.
Μεζέριος Νικόλαος 420.
Μεζέριος Πέτρος 418.
Μεθόδιος Αἴνου 468.
Μεθόδιος Αἰτωλὸς 236.
Μεθόδιος ἱερομόναχος 236.
Μεθόδιος Μελενίκου 144.
Μελέτιος ἐξ Ἰωαννίνων 390.
Μελισσηνὸς Γρ. (Μάμας).
*Μελισσηνὸς Γρηγόριος 337, 338.

Μελισσηνὸς Ἰωάννης 446.
Μελισσηνὸς Μάρκος 285.
Μελισσηνὸς Νικηφόρος 406, 504.
Μελισσηνὸς Πέτρος 544.
Μελλίνος Μιχαὴλ 405.
Μέμος Κωνσταντῖνος 447
Μεταξᾶς Ἰωάννης 419, 421.
Μεταξᾶς Νικόδημος 233.
*Μεταξᾶς Νικόδημος 274.
Μεταξόπουλος Ἰγνάτιος 437.
Μεταξόπουλος Παρθένιος 549, 609.
Μήλιας Σπυρίδων 526.
Μηνιάτης Ἠλίας 394.
Μῆτρος Ἰωάννης 412.
Μητροφάνης Βερροίας 235.
Μητροφάνης ἱερομόναχος 232.
Μητροφάνης μητροπολίτης 445.
Μητροφάνης Μονεμβασίας 303.
Μίζαλος Βενέδικτος 420.
Μινδόνιος Ἰγνάτιος 445.
Μινδόνιος Ἰωάννης 201.
Μινδόνιος Λεονάρδος 201.
Μιχαὴλ Κρὴς 234.
Μιχαήλου Ἐλευθέριος 584.
Μόλος Μιχαὴλ 418.
Μόλυβδος Ἰωάννης 412.
Μολώνης Γαβριὴλ 614.
Μορεζῆνος Μάρκος 291.
Μορέτος Γεώργιος 233.
Μορέτος Φίλιππος 233.
Μορζῆνος Ἰωάννης 198.
Μόρμορης Ἰωάννης 418.
Μόρμουρης Κορνήλιος 234.
Μόρμουρης Νικόλαος 234.
Μόστρας Δημήτριος 693.
Μοσχέτης Γεώργιος 404.
Μοσχέτης Ἐμμανουὴλ 237.
Μοσχολέος Θεολόγητος 404.
Μοσχόπουλος Ἀντώνιος 546.
Μοσχόπουλος Μανουὴλ 53.
Μόσχος Γεώργιος 132.
Μόσχος Δημήτριος 130.
Μόσχος Ἰωάννης 24, 95.
Μόσχος Στέφανος 447.
Μοτζενίγος Νικόλαος 421.
Μουζάκης Ἰωάννης 109.
Μουζάλας Θωμᾶς 420.
Μούζουρας Ἱερόθεος 285.
Μουλαΐμης Σταῦρος 602
Μούρμουρης Ἰωάννης 344.
Μουσελίμης Διονύσιος 330.
Μουσοῦρος Ἰωάννης 112.
Μουσοῦρος Μάρκος 80.
Μουσοῦρος Προκόπιος 237.
Μουσπινιώτης Ἀναστάσιος 565.
Μουστοξύδης Ἀνδρέας 738.
Μούτσης Ματθαῖος 407.
Μπαλάνος Βασιλόπουλος 549.
Μπαλάνος Κοσμᾶς 593.
Μπαλδάνης Γεώργιος 610.
Μπεκαούζης Χρῆστος 578.
Μπεκιάρης Ἀναστάσιος 578.
Μπεκελλίδης Σταμάτιος 608.
Μπέλιος Κωνσταντῖνος 646.
Μπὸν Νικόλαος 420.
Μπότζας Μάρκος 421.
Μπούας Σπυρίδων 421.
Μπούκας Καῖσαρ 421.
Μπουμπούλης Ἀντώνιος 412.
Μυιάρης Ἀνδρέας 568
Μυρμεκουσιανὸς Γρηγόριος 407.

N.

Ναθαναὴλ Ἰωάννης 231.
Ναθαναὴλ Νικαίας 446.
Ναθαναῆλος ἱερομόναχος 217.
Ναύπλιος Μητροφάνης 640.
Νεῖλος Χῖος 232.
Νεκτάριος Ἱεροσολύμων 319, 320.
Νεκτάριος Μιτυληναῖος 712.
Νεκτάριος Χαλκηδόνος 284.
Νεόφυτος Ἀθηνῶν 217.
Νεόφυτος Δράμας 235.
Νεόφυτος Ἡρακλείας 284.
Νεόφυτος διάκονος 404.
Νεόφυτος Κρὴς 545.
Νεόφυτος Λοιδορικίου 330.
Νεόφυτος Λυκέων 235.
Νεόφυτος Μαΐνης 303.
Νεόφυτος Μηθύμνης 235.
Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως 465.
Νερούλης Ἀλέξανδρος 183.
Νερουλὸς Ἰάκωβος Ῥίζος 706.
Νευρίδας Μιχαὴλ 404.
Νησιώτης Μιχαὴλ 229
Νησιώτης Νικόλαος 228.
Νηφάκης Νικήτας 617.
Νήφων Πελοποννήσιος 97.
Νίκανδρος Κῶ 235.
Νηκηφόρος ἀρχιδιάκονος 217.
Νικηφόρος ἔξαρχος 239.
Νικηφόρος ἱεροδιάκονος 604.
Νικηφόρος ἱεροδιδάσκαλος 549.
Νικηφόρος ἱερομόναχος 112.
Νικηφόρος καθηγούμ. Πάτμου 254.

Νικηφόρος Ρόδιος 217.
Νικόδημος Ἁγιορίτης 624.
Νικόδημος Κεφαλλὴν 500.
Νικόδημος Συνάδων 616.
Νικόδημος ἐκ Φάσιδος 409.
Νικολαΐδης Παναγιώτης 618.
Νικολαΐδης Στέφανος 527.
Νικόλαος 74.
Νικόλαος Ἀγραφιώτης 619.
Νικόλαος Αἰτωλὸς 578.
Νικόλαος Ζακύνθιος 577.
Νικόλαος Πελοποννήσιος 416.
Νικόλαος Ῥόδιος 217.
Νικολόπουλος Κωνσταντῖνος 718.
Νικούσιος Παναγιώτης 331.
Νομικὸς Ἰωάννης 421.
Νομικὸς Νικόλαος 421.
Νοταρᾶ Ἄννη 25.
Νοταρᾶς Ἰσαάκιος 23.
Νοταρᾶς Λουκᾶς 22.
Νοταρᾶς Μακάριος 586.
Νοταρᾶς Χρύσανθος 431.
Νοτ. (Ἐλεαβοῦλκος, Δοσιθ. Ἱεροσολ).

Ξ.

Ξανθόπουλος Μάρκος 421.
Ξανθὸς Μανουὴλ 415.
Ξενάκιος Θεοφάνης 403.
Ξένος Γεώργιος 217.

Ο.

Οἰκονομόπουλος Δημήτριος 575.
Οἰκονόμος Δημήτριος 655.
Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος 731.
Οἰκονόμος Στέφανος 717.
Ὀλιβέριος Φραγκίσκος 97.
Ὀλυμπιώτης Μεθόδιος 605.

Π.

Πάγκαλος Σωφρόνιος 447, 601.
Παΐσιος 330.
Παΐσιος Ἁγιορίτης 497.
Παΐσιος Δράμας 151.
Παΐσιος Ἰθακήσιος 575.
Παΐσιος Μικρὸς 444.
Παΐσιος Παραμυθίας 482.
Παλαιόκαπας Γεώργιος 203.
Παλαιόκαπας Ἰωάννης 236.
Παλαιόκαπας Κωνσταντῖνος 230.
Παλαιολόγος Γρηγόριος 75.
Παλαιολόγος Δισύπατος 76.
Παλαιολόγος Θεόδωρος 2.
Παλαιολόγος Ἰάκωβος 193.
Παλαιολόγος Ἰωάννης 392.
Παλαμᾶς Γρηγόριος 577, 578.
Παλαμᾶς Εὐστάθιος 575.
Παλαμᾶς Ἰωάννης 577.
Παλαμᾶς Παναγιώτης 573.
Παλάστης 416.
Παλλαδοκλῆς Ἀντώνιος 608.
Πάμπερις Ἀμβρόσιος 611.
Πάμπερις Δημήτριος (Προκοπ. Δ.)
Πάμφιλος Ἰωάννης 307.
Παναγιώτης Σινωπεὺς 456.
Πανᾶς Ἀναστάσιος 421.
Πανᾶς Ἱερομόναχος 286.
Πανδῖνος Ἀντώνιος 418.
Πανταζῆς Λαρισσαῖος 611.
Πανταζῆς Τουρναβίτης 611.
Πανταζόγλους Κωνσταντῖνος 693.
Παπα-Βασιλόπουλος Ἀναστ. 441.
Παπα-Γεωργίου Μιχαὴλ 524.
Παπαγεωργόπουλος Παῦλος 655.
Παπαδόπουλος Γεώργιος 596.
Παπαδόπουλος Ζαχαρίας 655.
Παπαδόπουλος Νικόλαος 417.
Παπαδόπουλος Νικόλαος 474.
Παπαδόπουλος Νικόλαος 608.
Παπαδόπουλος Σπυρίδων 607.
Παπαδόπουλος Σωφρόνιος 217.
Παπάζογλους Ἀναστάσιος 574.
Παπαζώλης Γεώργιος 479.
Παπάλας Γεώργιος 415.
Παπάλας Παντολέων 415.
Παπα-Κυριαζῆς 549.
Παπα-Πέτρος 575.
Παπα-Σίμος Γεώργιος 595.
Παπᾶς Ἰωάννης 413.
Παπᾶς Σταμάτιος 605.
Παρασκευᾶς Ἀμφιλόχιος 616.
Παρασκευᾶς Δαμιανὸς 464.
Παραστάτης Μιχαὴλ 228.
Παρθένιος Ἀδριανουπόλεως 284.
Παρθένιος Βάρνης 284.
Παρθένιος Κυζίκου 284.
Παρθένιος Πατρῶν 607.
Παρθένιος Πελοποννήσιος 606.
Παρθένιος Σμύρνης 468.
Πάρπογλους Παναγιώτης 655.
Πασχαλεὺς Νικηφόρος 408.
Πάσχος Ἀάμπρος 594.
Πατελλάρος Γεώργιος 418, 420.
Πατελλάρος Εὐστάθιος 237.
Πατελλάρος Εὐστάθιος 416.
Πατελλάρος Πέτρος 416.

Πατίχας Πέτρος 237.
Πατούσας Γεώργιος 462.
Πατούσας Ἰωάννης 461.
Πατρίκιος 74.
Παχατούρης 232.
Παχώμιος 74.
Παχώμιος Γάνου 235.
Παχώμιος Σοφίας 235.
Παχώμιος Τουρναβίτης 606.
Πέζαρος Ἰωάννης 590.
Πεπαγωμένος Δημήτριος 35.
Πεπάνος Δημήτριος 323.
Περδικάρης Ἀναστάσιο 445.
Περδικάρης Μιχαὴλ 444.
Περδικάρης Παντελῆς 445.
Περιστιάνος Ζωσιμᾶς 599.
Περιστιάνος Ἰωάννης 286.
Πετρετῖνος Δημήτριος 343, 419.
Πετρίτσης Ἀθανάσιος 286.
Πετριτσόπουλος Δημήτριος 674.
Πετροκόκκινος Νικόλαος 177.
Πέτρος Νικόλαος 229.
Πηγᾶς Μελέτιος 208.
Πιγρῆς Πέτρος 217.
Πιέρης Γεώργιος 405.
Πιέρης Ὀδρούσιος 343.
Πιέρος Μαρῖνος 343.
Πινιατόρος Μαρῖνος 643.
Πλέσσας Μανασσῆς 233.
Πλήθων Γεώργιος 1, 21, 32.
Ποδοκάταρος Λουδοβίκος 227.
Πολίνας Ἐμμανουὴλ 421.
Πολίτης Κωνσταντῖνος 655.
Πόλος Ἰωάννης 109.
Πολυειδὴς Θεόκλητος 470.
Πολύζος Ἱεροδιάκονος 617.
Πολυκαλᾶς Αὐρήλιος 421.
Πολυκαλᾶς Νικόλαος 419.
Πολυκαλᾶς Ῥάλλης 421.
Πολυχρόνιος Θρᾷξ 555.
Πόρτιος Σίμων 233.
Πόρτος Αἰμίλιος 221.
Πόρτος Φραγκίσκος 169.
Πόρφιος Ἰωάννης 420.
Πορφύριος Ἱερομόναχος 235.
Πορφυρὸς Ἰωάννης 420.
Πουναλῆς Μαρίνος 346.
Πρεμαρίνος Νικόλαος 420.
Πριγγιλεὺς Νικηφόρος 318.
Προκακιάντης Ἀντώνιος 417.
Προκόπιος Μεζῶν 235.
Προκόπιος Πελοποννήσιος 553.
Προκόπιος Σμύρνης 620.
Προκοπίου Δημήτριος 443.
Προσαλέντης Θεόδωρος 168.
*Προσαλέντης Θεόδωρος 413.
Προσαλέντης Ἱππόλυτος 343, 421.
Προσαλέντης Φραγκίσκος 445.
Πρόχωρος Ἱεροδιάκονος 217.
Πρωτόπαπας 471.
Πυλαρινὸς Ἰάκωβος 428.
Πυρόπουλος Ἀντώνιος 104.
Πύρρος Διονύσιος 709.

P.

Ῥαγκαβῆς Ἀνδρόνικος 439.
Ῥαζῆς Δημήτριος 574, 613.
Ῥαζικότζικας Κωνσταντῖνος 574.
Ῥάζος Γρηγόριος 561.
Ῥάλλης Γεώργιος 76.
Ῥάλλης Δημήτριος 77.
Ῥάλλης Διονύσιος 304.
Ῥάλλης Κωνσταντῖνος 77.
*Ῥάλλης Κωνσταντῖνος 232.
Ῥάλλης Μανίλιος 76, 77.
Ῥάλλης Μιχαὴλ 76.
Ῥάλλης Νικόλαος 77, 78.
Ῥαοὺλ Γεώργιος 105.
Ῥαρθοῦρος Θεόφιλος 419.
Ῥαρτοῦρος Ἀλέξιος 229.
Ῥαρτοῦρος Ἀλοΰσιος 343.
Ῥασοξέστης Γερμανὸς 412.
Ῥαστῆς Κωνσταντῖνος 693.
Ῥαφαὴλ Ἀκαρνὰν 611.
Ῥένδης Θεόδωρος 233.
Ῥέντιος Ἀνδρέας 312.
Ῥεσινὸς Κωνσταντῖνος 111.
Ῥήγας Φεραῖος 529.
Ῥητορίδης Πετράκης 693.
Ῥίζος Γεώργιος 616.
Ῥίζος Ἰωάννης 543.
Ῥίζος Μπαλάνος 599.
Ῥίκης Δημήτριος 408.
Ῥίκης Ἰάκωβος 342.
Ῥίκης Στυλιανὸς 168.
Ῥοδινὸς Νεόφυτος 266.
Ῥοδινὸς Σολομὼν 201.
Ῥόδιος Ἰωάννης 420.
Ῥοδίτης Γαβριὴλ 294.
Ῥοδοκανάκης Κωνσταντῖνος 410.
Ῥοδόσταμος Στάμος 343.
Ῥόκας Φραγκίσκος 233.
Ῥόσης Ἀνδρέας 417.
Ῥόσης Κονάκης 305.

Ῥόσης Νικόλαος 418.
Ῥόσης Φραγκίσκος 420.
Ῥουμελιώτης Εὐθύμιος 578.
Ῥούσιος Κοζανίτης 561.
Ῥουσόπουλος Ἀθανάσιος 620.
Ῥύσιος Διαμαντῆς 467.
Ῥωμανίτης Ἐμμανουὴλ 600.
Ῥωμανὸς Νικηφόρος 406.
Ῥῶσος Ἰωάννης 111.
Ῥωσσαῖτος Μιχαὴλ 146.

Σ.

Σάββας Νικόλαος 693.
Σαβογιάνος Ἰακωβος 237.
Σαγγινάτιος Λουκᾶς 417.
Σαγγινάτιος Νικόλαος 236.
*Σαγγινάτιος Νικόλαος 418, 420.
Σαγγινάτιος Παῦλος 418.
Σαλομὼν Ἰάκωβος 237.
Σαμουὴλ Βοζάντιος (Χαντζερῆς).
Σαχλήκης Στέφανος 110.
Σγουρόπουλος Δημήτριος 40.
Σγούτα ἀδελφοὶ 415.
Σεβῆρος Γαβριὴλ 218.
Σεκουνδινὸς Νικόλαος 53.
Σεραφεὶμ Ἠπειρώτης 493.
Σεραφεὶμ Μιτυληναῖος 451.
Σεραφεὶμ Πιτσείδιος 515.
Σεραφεὶμ Φαρσάλων 303.
Σέρβος Δημήτριος 112.
Σέρβος Κωνσταντῖνος 217.
Σέρρας Γεώργιος 233.
Σιγισμόνδος 417.
Σιγοῦρος Ἰωάννης 419.
Σιγοῦρος Διονύσιος 294.
Σιδέρης Παῦλος 574.
*Σιδέρης Παῦλος 655.
Σίδερος Γεώργιος 419.
Σιλβάνος Καῖσαρ 418.
Σίλβεστρος Ἀλεξανδρείας 144, 235.
Σιληγάρδος Ἰωάννης 294.
Σίμος Ἠπειρώτης 577.
Σιμωνίδης Σίμων 234.
Σισίνιος Νικομηδείας 235.
Σλουτζιάρης Γεώργιος 693.
Σκαρλάτος Γεώργιος 612.
Σκαρλάτου Λοξάνδρα 346.
Σκιαδᾶς Ἀθανάσιος 462.
Σκιαδᾶς Γεώργιος 463.
Σκιαδᾶς Μιχαὴλ 463.
Σκιρόπουλος Ἀνδρέας 420.
Σκλάβος Ἀλέξανδρος 420.
Σκλαμπάνης Γαλάνης 576.
Σκλαμπάνης Σταματέλος 576.
Σκληρὸς Ἀθανάσιος 324.
Σκορδύλης Ζαχαρίας 72.
Σκορδύλιος Ἀντώνιος 419.
Σκορδύλιος Γεώργιος 230.
Σκορδύλιος Ζαχαρίας 169, 181.
Σκορδύλιος Μακάριος 613.
Σκορδύλιος Νικόλαος 237.
Σκορδύλιος Παῦλος 111.
Σκούρτης Νικόλαος 570.
Σκούφης Γεώργιος 610.
Σκοῦφος Θεόφιλος 371.
Σκοῦφος Φραγκίσκος 371.
Σκρίβας Λάζαρος 606.
Σκυλίτσης Ἐμμανουὴλ 411.
Σόντιος Πέτρος 229.
Σοπραμάσαρος Τιμόθεος 285.
Σοφιανὸς Ἐμμανουὴλ 178.
Σοφιανὸς Θεόδωρος 19.
Σοφιανὸς Ἰωάννης 112.
Σοφιανὸς Μελισσηνὸς 234.
Σοφιανὸς Μιχαὴλ 21.
*Σοφιανὸς Μιχαὴλ 177.
Σοφιανὸς Νικόλαος 141.
*Σοφιανὸς Νικόλαος 228.
**Σοφιανὸς Νικόλαος 417.
Σοφιανὸς Παῦλος 35.
Σοφολέος Ἀντώνιος 418, 421.
Σοφολέος Γεώργιος 419.
Σουγδουρῆς Γεώργιος 393.
Σουγδουρῆς Χρῆστος 611.
Σουμάκης Ἄγγελος 421.
*Σουμάκης Ἄγγελος 602.
Σουμάκης Γεώργιος 421.
Σουμάκης Μιχαὴλ 409.
Σουμάκιος Γεώργιος 419.
Σοῦτσος Γεώργιος 610.
Σπαθάριος Νικόλαος 399.
Σπανδουγίνος Θεόδωρος 108.
Σπανὸς Ἀλέξιος 465.
Σπαντωνῆς Λουκᾶς 106.
Σπαρταλιώτης Γεράσιμος 400.
Σπηλαιώτης Γεώργιος 234.
Σπιέρας Ἀδριανὸς 236, 417.
Σπίνολας Σπυρίδων 612.
Σπίρας Ἀνδρέας 233.
Σπουτῆς Τριανταφυλλος 578.
Στάης Ἰωάννης 420.
Στάης Παῦλος 423.
Σταμάτης Κωνσταντῖνος 561.
Στάνος Ἰωάννης 606.

Σταυράκογλους Γεώργιος 565.
Σταυρινὸς 410.
Σταυρινὸς Ἀνδρέας 233.
Σταυρινὸς Πέτρος 404.
Στεφανόπουλος Βερνάρδος 324.
Στεφανόπουλος Δημήτριος 612.
Στεφανόπουλος Νικόλαος 600.
Στήριας Ἀθανάσιος 612.
Στίγνης Νικόλαος 606.
Στρατηγὸς Ἀντώνιος 505.
Στρατηγὸς Κωνσταντῖνος 506.
Συγκλητικὸς Ἀλέξανδρος 237.
Συγκλητικὸς Ἀντώνιος 418.
Συμεὼν Ἁγιοταφίτης 602.
Συμεὼν Ἐπιφανείας 287.
Συμεὼν Φαναρίου 330.
Συνέσιος Ἑλληνικὸς 410.
Σύπανδρος Γεώργιος 615.
Συρίγος Μελέτιος 255.
Συρόπουλος Βαρθολομαῖος 337.
Σχολάριος Γεώργιος 12.
Σχινᾶς Γεώργιος 693.
Σχινᾶς Δημήτριος 693.
Σχινᾶς Κωνσταντῖνος 655.
Σωζόμενος Ἰάσων 192.
Σωζόμενος Ἰωάννης 191.
*Σωζόμενος Ἰωάννης 192.
Σωζόμενος Κλαύδιος 193.
Σωτήρης Λουΐζης 619.
Σωτήριος οἰκονόμος Κοζάνης 570.
Σωφρόνιος Δαυλίας 235.
Σωφρόνιος Ἐφέσου 235.
Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων 217.
Σωφρόνιος Φιλαδελφείας 235.

Τ.

Ταχλίκαρας Ἰωάννης 712.
Τάνδης Φίλιππος 237.
Ταρχανιώτης Ἰωάννης 146.
Τβὶν Δομένικος 233.
Τελοῦντας Φράγκος 232.
Τέμενος Κωνσταντῖνος 230.
Τέρπου Νεκτάριος 603.
Τζαγγαρόπουλος Ἀθανάσιος 414.
Τζανετος Ἰωάννης 461.
Τζετζόνης 577.
Τζεχάνης Κωνσταντῖνος 498.
Τζιγάλας Ἀζαρίας 596.
Τιμόθεος 101.
Τιμόνης Ἐμμανουὴλ 416, 429.
Τομαῖος Νικόλαος 92.
Τορκέλιος Ἀνδρέας 420.
Τορριάνος Νικόλαος 234.
Τοσκάνος Ἱερεμίας 417.
Τραπεζούντιος Ἀνδρέας 42.
Τραπεζούντιος Γεώργιος 41, 33.
*Τραπεζούντιος Γεώργιος 406.
Τριαντάφυλλος Νικόλαος 598.
Τρίβας 438.
Τριβώλης Βενέδικτος 421.
Τριβώλης Γεώργιος 343.
Τριβώλης Ἰάκωβος 138.
Τριβώλης Καντῖνος 139.
Τρικούπης Σπυρίδων 578.
Τρίμης Φραγκίσκος 308.
Τρόνος Ἄγγελος 419.
Τροχάνης Ἐμμανουὴλ 609.
Τροχάνης Μιχαὴλ 655.
Τρώϊλος Νικόλαος 418, 420.
Τρύφων Μετσοβίτης 603.
Τσελεπῆς Ἰωάννης 680.
Τσηληγιάννης Θεόδωρος 655.
Τσιγαρᾶς Ζῶτος 223.
Τσιγαρᾶς Στέφανος 337.
Τσιμπουράκης Ἀλέξιος 576.
Τσουλάτης Ἄγγελος 579.
Τσουλάτης Φραγκίσκος 581.
Τυπάλδος Ἰωάννης 604.
Τυπάλδος Μελέτιος 454.

Υ.

Ὑπομενᾶς Γεώργιος 458.
Ὑψηλάντης Ἀθανάσιος 617.
Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος 550.
Ὑψηλάντης Κωνσταντῖνος 552.

Φ.

Φαληρεὺς Δημήτριος 405.
Φαρμακίδης Θεόκλητος 744.
Φασουλὸς Δανιὴλ 294.
Φατζέας Γεώργιος 483.
Φεραῖος Νικόδημος 437.
Φεραῖος (Ῥήγας).
Φιλαρᾶς Λεωνάρδος 289.
Φίλαργος Κρὴς 28.
Φιλιππίδης Σωτήριος 655.
Φίλιππος καλλιγράφος 152.
Φίλιππος Κύπριος 407.
Φιλίτης Ῥαδουκάνος 693.
Φιλίτης Σίλβεστρος 693.
Φιλόθεος Κύπρου 523.
Φινότης Ἀντώνιος 419.
Φλαγγίνης Βενέδικτος 237.
Φλαγγίνης Θωμᾶς 326.

Φλορέντζας Νικόλαος 417.
Φόρτιος Ἄγγελος 140.
Φόρτιος Ἀλέξανδρος 140.
Φόρτιος Λεόνάρδος 140.
Φόσκολος Οὖγος 682.
Φουρλάνος Δανιὴλ 190.
Φραγκόπουλος Ἰωάννης 607.
Φράγκος Δημήτρις 140.
Φράγκος Κωνσταντῖνος 578.
Φράγκος Μάρκος 418.
Φραντζῆς Γεώργιος 54.
Φρονιμόπουλος Σταῦρος 608.
Φταμινὸς Συμεὼν 416.
Φωκᾶς Ἰωάννης 219.
Φωκᾶς λαμπαδάριος 235.
Φωτεινὸς Δημήτριος 101.
Φωτεινὸς Νικόλαος 655.
Φωτιάδης Λάμπρος 588.

X.

Χαιρέτης Δημήτριος 656.
Χαιρέτης Κήρυκος 655.
Χαλικιόπουλος Ἀντώνιος 420.
Χαλικιόπουλος Ματθαῖος 217.
Χαλικιόπουλος Νικόλαος 343.
Χαλκοκονδύλης Βασίλειος 64.
Χαλκοκονδύλης Δημήτριος 63.
Χαλκοκονδύλης Θεόφιλος 64.
Χαλκοκονδύλης Λαόνικος 51.
Χαλκοκονδύλης Σέλευκος 64.
Χαντζερῆς Σαμουὴλ 517.
Χαρβούρης Ἰωάννης 546.
Χαρβούρης Μαρῖνος 548.
Χαρβούρης Μάρκος 548.
Χαριτώνυμος Χριστώνυμ. (Ἑρμώνυμ).
Χαροκόπος Κωνσταντῖνος 577.
Χαρωνιάδης Ἀλέξανδρος 295.
Χατζη-Κυριακοῦ Βασίλειος 409.
Χατζη-Πολυζώης Δημήτριος 619.
Χατζη-Φιλιππίδης Θεόδωρος 608.
Χιλᾶς Ἰωάσαφ 177.
Χιλᾶς Νικηφόρος 35.
Χοϊδᾶς Δημήτριος 614.
Χορτάκης Γεώργιος 339.
*Χορτάκης Γεώργιος 420.
Χορτάκης Μελέτιος 338.
Χρησταρῆς Μιχαὴλ 693.
Χριστόδουλος Ἀκαρνὰν 494.
Χριστόπουλος Ἀθανάσιος 713.
Χριστόπουλος Ἀναστάσιος 727.
Χριστόφορος Αἰτωλὸς 603.
Χριστόφορος ἐξ Ἄρτης 605.
Χριστόφορος Γάζης 417.
Χρύσανθος Αἰτωλὸς 491.
Χρύσανθος Ἀκαρνὰν 577.
Χρύσανθος Ἱεροσολ. (Νοταρᾶς).
Χρύσανθος Κύπριος 607.
Χρύσανθος Πελοποννήσιος 575.
Χρύσανθος ἐκ Προύσης 613.
Χρυσαφίδας Ἰωάννης 421.
Χρυσίδης Κωνσταντῖνος 611.
Χρυσολωρᾶς Μιχαὴλ 111.
Χρυσόσκολος 408.
Χύνας Ἀλέξανδρος 605.
Χύχας Ναθαναὴλ 231.
Χωνιάτης Ἰωάννης 415.
Χωραφᾶς Κυριακὸς 419.

Ψ.

Ψωμάκης Βασίλειος 575.
Ψωμάκης Κωνσταντῖνος 575.
Ψωμᾶς Ἀπόστολος 729.

ΕΙΔΗΣΙΣ.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἀνδρ. Μάμουκα συνταχθεῖσα βιογραφία Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἐτυπώθη (σελ. 630—42) ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν, καὶ παρεισέφρησαν ἐξ ἀβλεψίας τοῦ διορθωτοῦ σφάλματά τινα, διορθοῦμεν ταῦτα.

Ἐν σελίδι	632,	στίχῳ	19,	ἀντὶ	Δαμιανῷ,	γράφε	Δαμασκηνῷ
»	»	»	23	»	γενόμενος	»	γινόμενος
»	»	»	25	»	ἐν τοῖς πόλεσι	»	ἐν ταῖς πόλεσι
»	»	»	26	»	εἰς συμπατριώτας	»	εἰς τοὺς συμπατριώτας
»	»	»	34	»	προηγουμένως	»	προηγμένος
»	633	»	6	»	Μακάριον ἐκ Κ.	»	Μακάριον τὸν ἐκ Κ.
»	634	»	7	»	εἰς γράμματα,	»	εἰς τὰ γράμματα
»	»	»	28	»	1837	»	1837
»	»	»	»	»	πρῶτον	»	πρώτην
»	635	»	2—3	Στίξον οὕτω: Μεταφυσικὴν, καὶ Θεολογικὴν βίβλον ἐπιγράψας αὐτὴν ἐπιτομὴν τῶν Θείων δογμάτων ἐφιλοπόνησε			
»	»	»	6	ἀντὶ	Ῥαψάνην	γράφε	Ῥαψάκην
»	»	»	10	»	ᾗ Θεσσαλονίκης,	»	καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης
»	»	»	19	»	τοῦ Σχολάρχου,	»	τὸν τοῦ Σχολάρχου
»	636	»	4	»	ἔμενε	»	ἔμεινε
»	»	»	10	»	ἐτάφη ἐν	»	ἐτάφη δ' ἐν
»	»	»	13	»	ὡς ἐπὶ	»	καὶ ὡς ἐπὶ
»	638	»	3	»	εἶνε	»	εἶναι
»	639	»	4	»	ἀπὸ	»	ὑπὸ
»	639	»	21	»	διδάσκουσι	»	διδάσκουσα
»	640			Κατάταξον Ἐπιγράμματα ὡς ιγ', ᾗ προαναφώνησιν ιδ'.			
»	»			Μετὰ στίχον 41 πρόσθες—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Μάρκου τοῦ ἐν Χίῳ ἀθλήσαντος ἐν ἔτει 1801 Ἰουνίου 5.			
»	641	»	5	ἀντὶ	γινομένη	γράφε	γενομένη
»	642	»	33	»	εἰ ᾗ συνεξεδόθη μετὰ	»	ἡ μετὰ
»	642	»	34	»	μακαριωτάτου	»	μακαρίτου
»	35	»		»	ἐκπονηθείσης ᾗ νῦν	»	ἐκπονηθείσης γενομένη ἔκδοσις νῦν
»	35—6	»		»	εἰς 8ον, ἐκδοθείσης οὐδεμίαν ὅμως ἔχει . . . γράφε εἰς 8ον ἔκδοσις, οὐδεμίαν ἔχει . . .		
Ἐκτὸς τούτων ἐν σελίδι			10,	στίχ.	19	ἀντὶ ἀπέδωκεν ὅμως, γράφε ἀπέδωκε	
»			76	»	29	» Μοναχοῦ,	» Μονάχου
»			675	»	25	» φιλόσοφος	» φιλόπονος

Ἡ βιογραφία Μεταξοπούλου ἐτέθη δὶς ἐν σελ. 549 καὶ 609

Τὸ εἰς Στέφανον Κανέλλον ἀποδιδόμενον ἄσμα «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου,» συνετέθη πραγματικῶς ὑπὸ Κοκκινάκη.